Mehmet Rauf

HİKÂYELER

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYANLAR

YUNUS ALICI, HÜNKÂR KARACA YALÇIN,
DUYGU TURP KAYA, DİNÇER ATAY, HABİBE DEMİR,
NAGEHAN UÇAN EKE, VELİ KILIÇARSLAN, ZEYNEP BAYSAL,
SİNEM İNCE, RAHİM TARIM

Türk Dil Kurumu Yayınları

Mehmet Rauf
Hikâyeler/ Mehmet Rauf; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali; hazırlayanlar: Yunus Alıcı, Hünkâr Karaca Yalçın, Duygu Turp Kaya, Dinçer Atay, Habibe Demir, Nagehan Uçan Eke, Veli Kılıçarslan, Zeynep Baysal, Sinem İnce, Rahim Tarım.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2026.

1236 s.: 24 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1628)

Kaynakça: 11-14 ss.

ISBN 978-975-17-6723-3

Türk Edebiyatı, Hikâyeler. I. Naskali, Emine Gürsoy (yay. yön.) II. Alıcı, Yunus (haz.)... [ve başkaları] III. e.a.

813.4

Türk Dil Kurumu Yayınları

Mehmet Rauf

HİKÂYELER

• Âşıkane • Aşk Kadını • Eski Aşk Geceleri • Gözlerin Aşkı • İlk Temas İlk Zevk
• Kadın İsterse • İhtizar • Pervâneler Gibi • Son Emel • Üç Hikâye

Yayın Yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALİ

Hazırlayanlar
Yunus ALICI, Hünkâr KARACA YALÇIN, Duygu TURP KAYA, Dinçer ATAY,
Habibe DEMİR, Nagehan UÇAN EKE, Veli KILIÇARSLAN, Zeynep BAYSAL,
Sinem İNCE, Rahim TARIM

Ankara, 2026

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1628

HİKÂYELER

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:
Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayanlar:
Dr. Yunus ALICI, Dr. Öğr. Üyesi Hünkâr KARACA YALÇIN,
Duygu TURP KAYA, Doç. Dr. Dinçer ATAY, Habibe DEMİR,
Prof. Dr. Nagehan UÇAN EKE, Dr. Öğr. Üyesi Veli KILIÇARSLAN,
Zeynep BAYSAL, Sinem İNCE, Prof. Dr. Rahim TARIM

*

İnceleyiciler:
Prof. Dr. Mitat DURMUŞ
Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT
Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:
TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:
TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, 2026 Eylül
ISBN: 978-975-17-6723-3
DOI: 10.24155/tdk.kitap.85

*

Dağıtım:
Türk Dil Kurumu
Üniversiteler Mahallesi
Toplum Caddesi No.: 5
06800 Çankaya/ANKARA
Telefon: +90 (312) 457 52 00
Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83
Genel ağ: http://tdk.gov.tr

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Mehmet Rauf – Yaşam Öyküsü • 7
Kaynaklar • 11

Âşıkane
Dr. Yunus ALICI • 15

Aşk Kadını
Dr. Öğr. Üyesi Hünkâr KARACA YALÇIN • 205

Eski Aşk Geceleri
Duygu TURP KAYA • 283

Gözlerin Aşkı
Doç. Dr. Dinçer ATAY • 423

İlk Temas İlk Zevk
Habibe DEMİR • 521

Kadın İsterse
Prof. Dr. Nagehan UÇAN EKE • 637

İhtizar
Dr. Öğr. Üyesi Veli KILIÇARSLAN • 731

Pervâneler Gibi
Zeynep BAYSAL • 921

Son Emel
Sinem İNCE • 933

Üç Hikâye
Prof. Dr. Rahim TARIM • 1105

Mehmet Rauf – Yaşam Öyküsü

12 Ağustos 1875'te İstanbul Balat'ta doğar. İlk ve ortaöğrenimini Defterdar Mahalle Mektebi ve Soğukçeşme Askerî Rüştiyesi'nde yapar. 1888 yılında girdiği Bahriye Mektebi'ni 1894'te bitiren Mehmet Rauf, Girit'te tamamladığı stajının ardından Kiel Kanalı'nın açılış töreni için Türkiye'den gönderilen askerî gemiyle 1895'te Hamburg'a gider. 1899 yılında yüzbaşılığa, II. Meşrutiyet'ten sonra da kıdemli yüzbaşılığa terfi eden Mehmet Rauf'un 1905'te atandığı Mekteb-i Bahriye Kitabet Muallimliği ordudaki son görevidir.

II. Meşrutiyet'ten sonra imzasız olarak yayımladığı *Bir Zambak'ın Hikâyesi* adlı romanının yasaklanıp toplatılmasının ardından 1910 yılında askerî mahkemece altı ay hapis cezasına çarptırılarak askerlikle ilişiği kesilir. 1920'de Şule Neşriyat Evi adıyla bir yayınevi açan Mehmet Rauf, 1 Kasım 1921-2 Mart 1922 tarihleri arasında **Vakit** gazetesi yazarı sıfatıyla bir süre İtalya'da bulunur. 1926'da geçirdiği kısmi felcin ardından 1928'de geçirdiği ikinci felç, onu yatağa düşürür. 23 Aralık 1931 tarihinde vefat eden Mehmet Rauf, İstanbul Maçka'da toprağa verilir.

Edebiyata eğilimi, küçük yaşta okuduğu kitaplar ve babasıyla gittiği tiyatroyla başlayan Mehmet Rauf, özellikle Bahriye Mektebi yıllarında Türk ve Batı edebiyatıyla ilgili eserleri okumaya hatta Prosper Mérimée, Alphonse Daudet ve Catulle Mendès gibi yazarlardan çeviriler yapmaya başlar. Edebî zevki geliştikçe George Ohnet, Octave Feuillet, Daudet, Emile Zola, Gustave Flaubert gibi realist yazarlara yönelir. İzmir'de hayranı olduğu Halit Ziya'ya gönderdiği *Düşmüş* adlı hikâyesi **Hizmet** gazetesinde yayımlandığında henüz on altı yaşındadır. Mektuplarla kurulan

dostlukları, Halit Ziya'nın İstanbul'a gelişiyle daha da ilerler. Halit Ziya'nın özel kütüphanesinden faydalanma ve onunla fikir alışverişinde bulunma imkânı ona edebî hayatında yepyeni ufuklar açar.

1897'den itibaren **Servet-i Fünûn** mecmuasında yaklaşık beş yıl süren hikâye, roman, mensur şiir, makale ve incelemeler kaleme aldığı bu verimli yıllar, Mehmet Rauf'un edebî hayatının en önemli dönemini oluşturur. İlk romanı *Ferdâ-yı Garâm*'la, psikolojik romanın edebiyatımızdaki başarılı örneklerinden sayılan *Eylül* ve bu romandan sonra en çok tanınan eseri *Siyah İnciler*'de topladığı mensur şiirleriyle edebî kişiliğinin zirvesine ulaşır. Türk, İngiliz ve Fransız edebiyatlarıyla ilgili kaleme aldığı yazıları, eleştirileri ve tiyatroya dair makaleleri yine bu dönemde **Servet-i Fünûn** dergisinde yayımlanmıştır. Bu yüzden de hep bu dönemde verdiği eserleriyle anılagelmiştir.

1901'de **Servet-i Fünûn**'un geçici olarak kapatılmasının ardından II. Meşrutiyet'e kadar sessiz kalan Mehmet Rauf, Meşrutiyet'in ilanından sonra tekrar yazı hayatına geri dönerse de artık yeni bir edebiyat anlayışı ve yeni bir edebî nesil vardır. 1908'den 1927'ye kadar sürecek olan bu dönemde, **Servet-i Fünûn**, **Resimli Kitab**, **Musavver Hale**, **Musavver Muhit**, **Şehbal**, **Şiir ve Tefekkür**, **Şebâb**, **Resimli Ay**, **Sevimli Ay**, **Güneş Mecmualarıyla Tanin**, **Yeni Ses**, **Cumhuriyet**, **Peyam (Peyam-ı Edebî)**, **Payitaht**, **Vakit** gazetelerinde çeşitli yazılar kaleme alan Mehmet Rauf, **Mahasin**, **Süs**, **Gelincik** ve **Sinema Yıldızı** adlı dört de magazin mecmuası yayımlar. Bu kadar dergi ve gazetede yazmış olmasına karşın onun için artık bir "unutuluş dönemi" başlamıştır. Bu unutuluşta, Mehmet Rauf'un aşkları ve bohem hayatı da önemli rol oynamıştır. Özellikle askerlikle ilişiğinin kesilmesinden sonra hayatını tamamıyla yazılarıyla kazanmak zorunda kalması onu edebî kaygıdan uzaklaştırır. Edebî hayatının bu döneminde kaleme aldığı on bir romanın bir kısmı tefrika edildikten sonra kitap hâline gelirken *Harabeler* ve *Kâbus* adlı iki romanı ise tefrika hâlinde kalmıştır. Mehmet Rauf'un bu dönemdeki eserlerinde dikkati çeken husus, önceki romanlarından farklı olarak platonik aşktan çok maddi aşkın ön plana çıkmış olmasıdır.

Öte yandan Mehmet Rauf, II. Meşrutiyet'ten sonra tiyatro ile ilgili makaleler yazıp adapteler yaparken bir yandan da Sahne-i Osmanîye ile 1914'te kurulan Darülbedayi'nin yönetim kurullarında görev alır.

Mehmet Rauf'un eserlerindeki ortak özellik, aşırı bir duyarlılık (*santimantalizm*), alınganlıklar, hastalıklı (*patetik*) ve sonu intihara varan karşılıksız aşklar, hastalık, ölüm fikri ve bunların vermiş olduğu kötümser atmosferin işlenmiş olmasıdır. Yine bunlara müzik düşkünlüğünü de (*melomani*) eklemelidir.

Eserlerinde sıkça başvurduğu ruh analizlerinde zaman zaman aşırıya kaçtığı söylenebilir. Mehmet Rauf, Servet-i Fünûn Edebî Topluluğu içinde dili en sade olan yazarlardan biridir. Bunun nedeni, diğer arkadaşlarına göre üslupçuluğu başaramamış olmasıdır. Genellikle birbirinin yazılarını imladan, üsluba kadar kontrol eden Servet-i Fünûn Edebî Topluluğu'nun dağılışından sonra verdiği eserlerinde görülen dil sürçmeleri bu yüzdendir.

ESERLERİ

Roman: *Eylül* (1901), *Serap* (1909), *Ferdâ-yı Garâm* (1913), *Genç Kız Kalbi* (1914), *Bir Aşkın Tarihi (Mültehib)* (1915), *Menekşe* (1915), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Böğürtlen* (1926), *Define* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Harabeler* (1927), *Kan Damlası* (1928)[1], *Kâbus* (1928), *Halâs-İstiklâl Harbi Romanı* (1929).

Hikâye: *İhtizâr* (1909), *Âşıkane* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanımlar Arasında* (1914), *Üç Hikâye* (1919), *Kadın İsterse* (1919), *Pervaneler Gibi* (1920), *Safo ve Karmen* (1920)[2], *İlk Temas İlk Zevk* (1922), *Aşk Kadını* (1923), *Gözlerin Aşkı* (1924), *Eski Aşk Geceleri* (1927).

Mensur Şiir: *Siyah İnciler* (1901)

---

[1] Define adlı eserin zeyli olması sebebiyle *Külliyat*'ın içerisinde *Define ve Kan Damlası* şeklinde yer almaktadır.

[2] Telif eser olmadığı için *Külliyat*'a alınmamıştır.

Oyun: *Ferdi ve Şürekâsı*[3]*, Pençe* (1909), *Cidal* (1911), *Diken* (1917), *Sansar* (1920), *Ceriha* (1927).

Anı: *Mehmet Rauf'un Anıları* (Derleyen: Rahim Tarım 2023).

Prof. Dr. Rahim Tarım

[3] Halit Ziya Uşaklıgil'in aynı adlı eseri, Mehmet Rauf tarafından oyun hâline getirilerek 1909 yılında kitap olarak yayımlanmıştır. *Külliyat*'a telif eser olmadığı için alınmamıştır.

KAYNAKLAR

AKALIN, L. Sami; *Mehmet Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1953.

AKI, Niyazi; *Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi I: Başlangıçtan Cumhuriyet Devrine Kadar,* Dergâh Yayınları, İstanbul 1989.

AKYÜZ, Kenan; *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, Ankara 1982.

AKYÜZ, Kenan; *Tevfîk Fikret*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 56, Ankara 1947.

ALANGU, Tahir; *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman,* C I, II, III, İstanbul 1965.

AND, Metin; "Tanzimat ve Meşrutiyet'te Tiyatro Yazarlığı", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi,* C VI, İletişim Yayınları, s. 1622-1628, İstanbul 1985.

BAKIRCIOĞLU, N. Ziya; *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı,* Ötüken Yayınları, İstanbul 1983.

BELGE, Murat; *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.

BİRİNCİ, Ali; "Müstehcenlik Tartışmaları Tarihinde 'Bir Zambağın Hikâyesi'" *Dergâh*, nr: 16, s.19, Haziran 1991.

BİRSEL, Salâh; *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, 2. bs., İstanbul 1981.

BİRSEL, Salâh; *İstanbul Paris*, Ankara 1983.

BOSTAN (Mustafa)-ÇIRAK (Münevver); *Mehmet Rauf: Bütün Telif Tiyatroları*, Hiper Yayın, İstanbul 2020.

COŞKUN, Erdoğan; *Mehmet Rauf*, Toker Yayınları, İstanbul 1976.

ÇELİK, Naci; *Romanda Hesaplaşma*, Türkiye Defteri Yayınları, İstanbul 1971.

ÇOKER, Fahri; *Deniz Harp Okulumuz 1773*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul 1984.

DİNO, Güzin; *Türk Romanının Doğuşu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1978.

DÜRDER, Baha; *Şâirler, Muharrirler, Edipler*; 9. bs., İstanbul 1970.

ERCİLASUN, Bilge; *Servet-i Fünûn'da Edebî Tenkit*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

ERGUN, Sadettin Nüzhet; *Cenap Şehabettin*; Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul 1934.

FINN, Robert P.; *Türk Romanı* (İlk Dönem 1872-1900), Bilgi Yayınları, Ankara 1984.

GÖKÇEK, Fazıl; *Bir Tartışmanın Hikâyesi: Dekadanlar,* Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, İzmir 1984.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk; *Halit Ziya Uşaklıgil*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

KAPLAN, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar II*, İstanbul 1987.

KAPLAN, Ramazan; *Klâsikler Tartışması (Başlangıç Dönemi)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1988.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri; *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1969.

KAVCAR, Cahit; *Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı*; Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir; *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.

KÖPRÜLÜ, Fuad; *Bugünkü Edebiyat*, İkbâl Kitaphanesi, Cihan Biraderler Matbaası, İstanbul 1924.

KUDRET, Cevdet; *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*; C I, II; İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1987.

MEHMET RAUF, *Siyah İnciler*, (Haz.: Rahim Tarım), Özgür Yayınları, İstanbul 2018.

MEHMET RAUF, *Seçme Hikâyeler*, (Haz.: Rahim Tarım), Özgür Yayınları, İstanbul 2007.

MUTLUAY, Rauf; *Tanzimat ve Servet-i Fünun Edebiyatı* (XIX. yy. Türk Edebiyatı), Gerçek Yayınları, İstanbul 1988.

NACİ, Fethi; *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*; Gerçek Yayınları, İstanbul 1990.

NAYIR, Y. Nabi; *Türk Edebiyatının En Güzel Hikâyeleri Antolojisi*; Varlık Yayınları, İstanbul 1947.

NUTKU, Özdemir; *Darülbedayi'nin Elli Yılı*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1969.

OĞUZKAN, A. Ferhan; *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* (Hayatı-Sanatı-Eserleri), Varlık Yayınları, İstanbul 1954.

ÖNERTOY, Olcay; *Edebiyatımızda Eleştiri (Tanzimat ve Servet-i Fünun Dönemleri)*; Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1980.

ÖZBALCI, Mustafa; *Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

ÖZMEN, Kemal; "Mehmet Rauf'un *Eylül* Romanı Üzerine Düşünceler: Bir Romanın Doğuş Süreci", *Rahim Tarım Armağanı*, s. 51-78, Emin Yayınları, Bursa 2022.

SCOGNAMİLLO, Giovanni; *Bir Levantenin Beyoğlu Anıları*, İstanbul 1990.

SEVÜK, İsmail H.; *Avrupa Edebiyatı ve Biz -Garpten Tercümeler-*, C I-II, İstanbul 1940-41.

T. Z. (1332), *Nevsâl-i Millî 1330*, Fırat Âsâr-ı Müfide Kütüphanesi, İstanbul.

TARAKÇI, Celâl; *Cenap Şahabeddin'de Tenkid (Dil, Sanat ve Edebiyat Hakkında Görüşleri)*, Samsun 1986.

TARIM, Rahim; *Mehmed Rauf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1998.

TARIM, Rahim; *Mehmet Rauf'un Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma,* Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

TARIM, Rahim; "Servet-i Fünûn Romanı ve Bovarizm", *Est&Non Birikimler*, Şubat-Nisan 2001, s. 79-88.

TARIM, Rahim; *Mehmet Rauf'un Anıları,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2023.

TARIM, Rahim; “Anıların İzinde: Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf”, *Halit Ziya Uşaklıgil*, s. 335-345, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2021.

TARIM, Rahim; “Eylül Üzerine”, *Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat'a Armağan*, (Tayfun Haykır-Dinçer Apaydın- Merve Akbaş), s. 747-752, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, Ankara 2022.

TİMUR, Taner; *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*; Afa Yayınları, İstanbul 1991.

TÖRENEK, Mehmet; *Hikaye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

UŞAKLIGİL, Halid Ziya; *Kırk Yıl*, (Haz. Nur Özmel Akın), Özgür Yayınları, İstanbul 2008.

UŞAKLIGİL, Halid Ziya; *Sanata Dair*, (Haz.: Sacit Ayhan-Levent Ali Çanaklı), Özgür Yayınları, İstanbul 2014.

YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Edebî Hatıralar*, Akşam Kitaphanesi, İstanbul 1935.

YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Edebiyat Anıları*; Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1975.

YALÇIN, Hüseyin Cahit; *Kavgalarım*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2019.

Mehmet Rauf

ÂŞIKANE

Hazırlayan
Yunus ALICI

ÂŞIKANE

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Dr. Yunus ALICI

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

ÂŞIKANE

- Summer Palace'ta Bir Müsamere-i Raksiye
- Serap
- Garam-ı Şebab

Giriş

Âşıkane, 1909 (1325) senesinde İstanbul Hilâl Matbaasında yayımlanmıştır. Kitap, "Summer Palace'ta Bir Müsamere-i Raksiye", "Serap" ve "Garam-ı Şebab" adlı üç hikâyeden müteşekkildir. Söz konusu hikâyelerden "Summer Palace'ta Bir Müsamere-i Raksiye", Safvetî Ziyâ Bey'e; "Serap", Celal Esat Ersever'e ithaf edilmiştir. Hikâyeler; kadın, aşk, gençlik, evlilik ve bedbinlik konuları üzerinde yoğunlaşır.

Kitaptaki hikâyelerden "Summer Palace'ta Bir Müsamere-i Raksiye", ilk kez bu kitapta yayımlanır[1]. "Serap", **Resimli Roman** mecmuasında (S 5, Temmuz 1325/1909); "Garam-ı Şebab", **İkdam** gazetesinde (S 749-760, 7-18 Ağustos 1312/19-30 Ağustos 1896) tefrika edilir.

Bu çalışmada eserin eski harflerle basılmış ilk baskısı yeni harflere aktarılmış, herhangi bir sadeleştirme veya müdahale olmaksızın özgün hâliyle ilk defa yayına hazırlanmıştır.

Dr. Yunus ALICI

[1] **Servet-i Fünûn** dergisi S 534'te (24 Mayıs 1317/6 Haziran 1901), "Samer Paleyes'de" [Summer Palace'ta] adında bir hikâye bulunsa da söz konusu hikâye, bu kitaptaki hikâyeden farklı bir hikâyedir.

SUMMER PALACE'TA[2] BİR MÜSAMERE-İ RAKSİYE[3]

Safvetî Ziyâ Bey'e[4]

Daha geleli ancak bir çeyrek kadar olduğu hâlde, birdenbire bu dans salonunun kalabalığından, bu dans edenlerin eğlenmekten ziyade sıkıcı bir iş yapıyorlarmış gibi bârid[5] ve resmî oyunlarından o kadar sıkıldı ki hemen kendini terasa attı. Burası, şimdilik tenha, içerinin göz kamaştıran ziyaları[6] yerine direklerdeki elektriklerin donuk beyaz fanuslarından sanki donarak çıkan duru ziyaları altında beyaz bir gölge ile münevver[7] idi. Kendisi gibi içeriye burasını tercih edenlerden bazıları boylu boyunca dolaşıyorlar, diğerleri bir kişilik hasır çadırlara sokulmuş, çıplak omuzlarını gecenin rutubetinden muhafazaten[8] pelerinlerine bürünmüş kadınların dizlerinin

---

[2] Tarabya Summer Palace Oteli, 1893 yılında inşa edilip 1894 senesinde faaliyet göstermeye başlar. Mevki olarak Tarabya'da bulunan otel; büyük balo salonları, plajı, tenis kortları ve Boğaz manzaralı terasıyla dönemi içerisinde önemli bir yere sahiptir. I. Dünya Savaşı sonrasında önemini yitirip Mıgırdıç Tokatlıyan tarafından satın alınır. Daha sonra adı Sümer Palas olarak değiştirilir; 1950 senesinde yıkılıp yerine Sümer Sitesi inşa edilir.

[3] Summer Palace'ta bir dans gösterisi.

[4] Safvetî Ziyâ (1875-1929), Türk roman ve hikâye yazarı. **Servet-i Fünûn** yazarları arasındadır.

[5] bârid: soğuk, sevimsiz

[6] ziya: ışık

[7] münevver: aydınlatılmış, aydınlık

[8] muhafazaten: korumak için

arasına girmiş denilecek kadar bir mukarenetle[9] sokularak, yavaş yavaş konuşuyorlardı.

İngilizce Fransızcaya karışıyor, Almanca ile Rusça ara sıra müsademe ediyordu[10]. O da, Boğaz'ın ta Büyükdere sahilindeki muntazam[11] hatt-ı ziyadar[12] ile nihayetlenen[13] rakit[14] ve müncelî[15] denizine karşı bir iskemle aldı ve uzandı.

Biraz sonra, arkasında, kendine burada hiç beklemediği Türkçe ile hitap eden bir ses işitince, vücudu kımıldamadığı hâlde, başını çevirip yukarıdan bakarak, "Vay," dedi, "nasıl oldu da damını[16] bırakabildin?"

Öteki telaşlı bir tavır ile, "Muvakkaten[17], muvakkaten," dedi.

Ve sonra, itiraf edeceği şey için, sağ tarafına geçip, elleri pantolonun cebinde olmak, ayakta durmak üzere:

— Biliyor musun bu kadın için ölüyorum… Çıldırıyorum…

— Onun da derece-i galeyanda[18] sana rekâbete[19] müheyya[20] olduğunu temin ederim; ben geldiğimden beri, bir saniye ayrıldığınızı görmedim de nasıl olup şimdi ayrılabildiğinizi merak ettim… Lakin bana öyle geliyor ki bu biraz kancamsı bir kadına benziyor…

Öteki, beyaz eldivenin içinde hapsolunmuş eliyle ağzını kapayarak, "Fena söyleme, rica ederim, fena söyleme," diye tekrar etti. Ve sonra saatine bakarak:

---

[9] mukarenet: yakınlık
[10] müsademe etme: çarpışma, çatışma
[11] muntazam: düzgün, düzenli
[12] hatt-ı ziyadar: ışıklı çizgi
[13] nihayetlenme: sonlanma
[14] rakit: durgun, hareketsiz
[15] müncelî: parlayan
[16] dam: dansta kavalyenin eşi
[17] muvakkaten: geçici olarak
[18] derece-i galeyan: coşkunluk derecesi
[19] rekabet: karşılık verme
[20] müheyya: hazır

— Daha bir çeyrek vaktimiz var, lansiyeye[21] kadar burada kalabilirim… Evvela, şu garsonu çağıralım, bir viski soda ısmarlayayım, sonra, şöyle yanına oturayım da sana anlatayım, bilsen ne kadın, *monşer*[22], ne bulunmaz, ele geçmez bir kadın…

Hem söylüyor ve hem bir eliyle uzanarak bir sandalye çekiyordu, öbürü:

— Lakin zannetmem ki sandalyelerin rutubetini bu hararetinle mahvedebilesin… Evet, şimdi hazırlanıyorum, bir sahne-i itiraf[23], değil mi? Ve teslim ederim[24] ki sen bunları çok iyi oynarsın… Fakat biliyor musun, artık bunlardan o kadar bıktım ki bana bulantı veriyorlar… Yanımda birisi bana aşktan bahsetmesin de başka her türlü fedakârlığa razıyım…

Öbürü, gömleğinin, smokininin yakasının, saçlarının parıltısı arasında, donuk yüzünde, şimdi nim müstehzi[25] bir merak ile parlayan siyah gözleriyle dik dik ve istiğrapla[26] bakıyordu.

"O, o, yine galiba beyimizin aşktan nefret buhranları[27] olmalı," diye söylendi.

— Aşktan nefret değil, hatta istikrah[28]… Hem bu sefer zannederim, bir istikrah-ı ebedî[29]… Asıl sen beni dinle, zira asıl söylemeye benim ihtiyacım var ve beni yalnız sen tamamıyla anlayabilirsin zannederim… Buradaki bütün kadınları görüyorsun, değil mi? Pekâlâ, işte İstanbul kozmopolit[30] âleminin en nefis, en müstesna[31] kadınları… Seni temin ederim ki bunların hiçbiri şu anda

---

[21] lansiye: Dönem içerisinde popüler bir dans türü. O dönemde kadril, polka ve valsle beraber alafranga kültüründe sergilenen danslar arasındadır.
[22] monşer (Fr.): dostum, azizim
[23] sahne-i itiraf: itiraf sahnesi
[24] teslim etme: bir meselenin gerçek olduğunu kabul etme
[25] nim müstehzi: yarı alaycı
[26] istiğrap: hayret, şaşkınlık
[27] buhran: kriz, bunalım
[28] istikrah: iğrenme, tiksinme
[29] istikrah-ı ebedî: sonsuz tiksinti
[30] kozmopolit: çeşitli milletlerden olan insanları içine alan
[31] müstesna: seçkin

bana hiçbir şey söylemiyorlar… Evet, hiçbirisini sevecek değil, arzu edebilecek bir halde bile değilim… Fakat rica ederim, yanlış anlama; çünkü, bende hâl eden bir kuvvet var ki bu güzelliklere karşı peyda olmak[32] istidadında[33] olan aşkı değil, hatta arzuyu bile, daha rüşeym[34] hâlindeyken mahv ve ifna[35] ediyor… Nihayet nihayet, bu mahv ve ifna kuvvetinden kurtulsa kurtulsa, pek cüzi[36] biraz arzu kurtulabiliyor ki yalnız arzuyla, yani aşksız muaşaka[37] kadar beni harap ve müteneffir[38] eden başka bir şey bulmak imkânı yoktur… İşte, sana itiraf ediyorum, daha bugün, ismini söylemediğim hâlde, pekâlâ keşfedebileceğin bir kadın, beni on beş gündür peşinde gezdiren bir kadın. Nihayet evvelsi günü bugün için bana randevu vermişti…Pekâlâ, o kadar müddet beklediğim bu saadet, o kadar vakittir istediğim bu kadın artık benim için tahakkuk edince[39], bundan bir mestî-i bî-bedel[40] hissedeceğim diye sevinirken, bütün küşayişim[41] birdenbire sönmesin mi? Kadının bu merak ve iptila[42] ile kendisini daha bir iki ay takip ettirmek imkânı varken, bu kadar çabuk ve sühûletle[43] razı oluşuna, böylece beni bir mevsim daha işgal edecek[44] tatlıca bir eğlenceden böyle mahrum edişine kızmaya başladım. Nihayet[45], bugün, öğleden sonra, kendisini muayyen[46] olan yerde beklerken, hemen bırakıp kaçmak arzusuna güç mukavemet ettim[47]… Fakat tabii bunu yapmadım, geldiği zaman kendi-

[32] peyda olmak: meydana gelmek
[33] istidat: yatkınlık, yetenek
[34] rüşeym: cenin
[35] mahv ve ifna etme: yok etme
[36] cüzi: çok az
[37] muaşaka: âşıktaşlık, birliktelik
[38] müteneffir: nefret eden, iğrenen
[39] tahakkuk etme: gerçekleşme
[40] mestî-i bî-bedel: bedelsiz sarhoşluk
[41] küşayiş: ferahlık, açıklık
[42] iptila: düşkünlük, tutku
[43] sühulet: kolaylık
[44] işgal etme: meşgul etme
[45] nihayet: sonunda
[46] muayyen: belirli
[47] mukavemet etme: karşı koyma, direnme

sini galeyanla[48] kabulden ziyade galeyanlı bir surette[49] defe[50] daha mail[51] olduğumu görüyordum… Kendimi bir sahnede zannediyordum, oynayacağı vazifeye lakayt[52] olan bir aktör gibiydim ve itiraf ederim ki o da ilk sözüyle bu hâletiruhiyemi[53] teşditten[54] başka bir şey yapmadı; "Nihayet beni buralara düşürdün ha?" diye sahte bir serzeniş[55] sesiyle söylediği ilk sözü beni bir duş altında bıraktı, hem hiç olmazsa, benim dikkatimden bu yapma lakırdıyı[56] sâlimen[57] kurtarabilmek için, bir ihtimam[58] bile göstermedi; o zaman gelip, bir saat zevk almak için hazırlanmış olan bu kadına, bu sahtekârlığına mukabil[59] bir ders olsun diye, kendimi men edemeyerek[60], "Bu o kadar büyük bir fedakârlıksa tamiri henüz muhal[61] değil…" dedim; durdu, kendinin böyle reddedileceğine inanmaz bir nazarla[62] bakarak, nazlı nazlı, "Öyleyse gideyim…" sözlerini söyledi; ben kalkarak ve onu ezmekten büyük bir zevk alarak, "*Ma foi*"[63], madam[64], eğer hoşunuza öyle giderse…" Ve haykırmak istiyordum: "Hayır, sen gitmezsin, zira o kadar esir-i tahassüssün[65], aradığın bir saniye-i zevk[66] için o kadar âdiliklere tenezzül edersin ki…"

---

[48] galeyan: coşku
[49] suret: şekil
[50] def: savma
[51] mail: eğilimi olan
[52] lakayt: kayıtsız
[53] hâletiruhiye: ruh hâli
[54] teşdit: şiddetlendirme
[55] serzeniş: yakınma
[56] lakırdı: laf, söz
[57] salimen: sağlıklı olarak, emniyet içinde
[58] ihtimam: özen
[59] mukabil: karşılık
[60] men etmek: engellemek, önüne geçmek
[61] muhal: imkânsız
[62] nazar: bakış
[63] ma foi (Fr.): bence
[64] madam: Fransız kadınlarının isimlerinin önüne getirilen hitap sözü
[65] esir-i tahassüs: duygularının esiri
[66] saniye-i zevk: zevk saniyesi

O, gelirken bozduğu tülünü düzelterek bir saniye aynanın önünde tereddüt etti, bu eğlencenin birden böyle mahvoluşuna razı olamayacağını ben zaten biliyordum, sonra birdenbire gelip elimi tutarak gözlerime kadar girdi, "*Voyons, pas de bétises, n'est pas*?"[67] diye fısıldadı. Şimdi, yapma, beni donduracak kadar soğuk gelen yapma bir âşıkanelikle[68] dizlerimin dibine geldi, birden bu esir-i tahassüs kadına, bu vücudun ihtirasatı[69] elinde oyuncak olmuş olan bu kadın ruhuna o kadar acıdım ki "Peki," dedim; fakat bir şey onu tutmaktan, elini alıp böyle meclislere mahsus evzâ-ı garam ve işveye[70] müracaattan[71] beni men ediyordu; o da sükût ediyordu[72], ben de… Hararetli[73] bir söz, galeyanlı bir nazar bulamıyordum ki meclis kesb-i hararet[74] ve samimiyet etsin … Ve kendi kendime "bu mu aşk?" diyordum, "aşk, bu mu?" Böyle birkaç dakika bakıştık, sonra o tekrar kımıldanıp peçesini düzelterek bârid bârid[75]: "*Je maneuve…*"[76] dedi, "*Bien,*"[77] dedim ve seni temin ederim ki bu kadın on beş gündür beni aşka benzer bir hisle meşgul etmiş bir kadındı… Sonra öyleleri var ki onlar da ne kadar güzel olurlarsa olsunlar ilk nazarda bir dirhem[78] şiir bulamıyordum… Fransızların, İngilizlerin çok kullandıkları Latince bir söz vardır, hani, "fakir-i el-fikr[79] olanlar bahtiyardır[80]…" derler, ben de bahtiyar olmak için insanın çok şiiri olmalıdır diyeceğim.

Öteki başka şeyler düşünüyormuş gibi dinliyordu, muhatabının sözünü bitirdiğini görünce dedi ki:

---

[67] voyons, pas de bétises, n'est pas? (Fr.): Bakınız, yaramazlık yok, değil mi?
[68] âşıkanelik: âşıklık
[69] ihtirasat: arzular
[70] evzâ-i garam ve işve: işve ve âşıklık hâlleri
[71] müracaat: başvurma, yönelme
[72] sükût etme: susma
[73] hararetli: coşkulu
[74] kesb-i hararet: sıcaklık kazanma
[75] bârid bârid: soğuk soğuk
[76] je maneuve (Fr.): tedbirliyim
[77] bien (Fr.): iyi
[78] dirhem: okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi
[79] fakir-i el-fikr: fikir yoksunu
[80] bahtiyar: mutlu

— Lakin sen mecnunsun[81] azizim, bu hummaları[82] bırak… Sana ilk elden haber vereyim ki kadınlarla aşk olmaz… Aşksız muaşaka, anlıyor musun, şimdiye kadar tecrübelerimden aldığım ders budur, aşksız muaşaka…Ben on senedir bütün rast geldiğim kadınlar arasında bu düsturla[83] geziyorum ve aşkın insanı kolaylıkla sevk ettiği[84] bataklıklardan ancak bu çare ile kurtulabiliyorum… Ve buna mühim bir vakanın[85] neticesinde karar verdim ki senin küçük sırrına mukabil bir rehin olabilir; o zaman senin aziz dostun doktorun karısıyla meşguldüm; en hararetli aşkımı bu kadınla yaptığımı düşünüyorum da benimle kim bilir ne kadar eğlenmiştir diye şimdi ne kadar rahatsız oluyorum bilsen… Ben de birçok takibat[86] ve temellükattan[87] sonra ondan bir randevu almıştım… Kadınların "peki"si öyle büyük bir muzafferiyettir[88] ki iktihamı[89] ne kadar güç olursa neşvesi[90] o kadar çok olur ve karar verilen yerde, karar verilen saatte bulunmak üzere sokağa çıktığım zaman yolda gayr-i kabil-i imha ve men[91] bir sebepten dolayı üççeyrek kadar geç kalmaya mecbur oldum. Sonra vakit bulur bulmaz, kaldırımlardan ateşler saçarak, koştum, "madam," dedim, "burada," dediler; apartmana girerken, karşıma bir garson çıktı, "Pardon mösyö[92] … Eğer mösyö bir dakika beklerse… Mösyö salona geçer mi?" diye o kadar telaşla söz söylüyordu ki garip bir faaliyetle "Hemen görmek istiyorum, son derece acele…" diye ısrar ettim; herif o kadar bozuldu, o kadar şaşırdı ki kapıya dayanarak, içeri girdim. Ve küçücük odada, hâlâ en çirkin tafsilatıyla[93] gözümün önündedir, kanepenin üstünde, bizim mada-

[81] mecnun: çıldırmış, deli
[82] humma: sayıklama
[83] düstur: kural, kâide
[84] sevk etme: yöneltme
[85] vaka: olay, hadise
[86] takibat: takipler
[87] temellükat: yaltaklanmalar
[88] muzafferiyet: zafer kazanma, galip gelme
[89] iktiham: karşı durma, dayanma
[90] neşve: neşe
[91] gayr-i kabil-i imhâ ve men: yok edip önüne geçmesi mümkün olmayan
[92] mösyö: Batılı yabancılar için "bey, efendi" anlamlarında hitap sözü
[93] tafsilat: ayrıntı

mı *maitre de tall*[94] ile… Âh bundan bütün kadınları mesul[95] tutmamalı? Fakat insan aldığı bu cerihalardan[96] o kadar müteessir oluyor[97] ki intikamı bütün cinse kolaylıkla tamim ediyor[98]… Bu kadın, o zaman benim yeni dünyaya girişimin ilk muvaffakiyetlerinden[99], kendimi bir şey zannettiren, uzun bir hayat-ı âşıkane[100], gizli, muazzez[101] bir perestiş[102] vadeden bu kadın, sevgili aşkını beklerken, belki sabredemeyerek, garsonun altına yatmıştı… Âh *mon Dieu*[103], demek garson, ben, bütün erkekler hep müsaviydik[104], salonlarda, müsamerelerde[105], insanların biraz daha zevâhir-perest[106] oldukları yerlerde biraz kıyafete, biraz kemale[107], şahsa dikkat ve son demde[108] altına yatılacak bir erkek olsun da nasıl olursa olsun diye bir kayıtsızlık… İşte o zamandan sonra, bende aşk yok, yalnız muaşaka var, azizim… Bilir misin aşk ihtiyacımı tatmin için ne yapıyorum… Cuma ve pazar akşamları, bir kayığa atlayınca Gök Suyu'na gidiyorum… Orada, örtülerinin altında, belki daha kapalı olduklarından, belki gayrikabil-i takrib[109], müphem[110] ve uzak olduklarından uzaktan arzu veren hanımlarda biraz şiir bulabiliyorum. Bunlar böyle oluncaya kadar yirmi aşk geçirmiş, ondan sonra her birisi düzinelerle âşıkların altından kalkmış kadınlar değil, henüz devre-i

---

[94] maitre de tall (Fr.): uzun boylu şef
[95] mesul: sorumlu
[96] ceriha: yara
[97] müteessir olma: etkilenme
[98] tamim etme: genelleştirme
[99] muvaffakiyet: başarı
[100] hayat-ı âşıkane: aşk hayatı
[101] muazzez: büyük
[102] perestiş: taparcasına sevme
[103] mon dieu (Fr.): Tanrım
[104] müsavi: denk, eşit, aynı
[105] müsamere: gösteri, eğlence
[106] zevâhir-perest: dış görünüşü önemseme
[107] kemal: olgunluk
[108] dem: an
[109] gayrikabil-i takrib: yaklaşılması mümkün olmayan
[110] müphem: belirsiz

bikr ve ismetteki[111] kızlardır, en ketum[112] bir nazar-ı müterreddit[113] bile yüzlerinden bir pembe hicap[114] buğusu geçirir, görürsün ki seni gördükçe, asarını[115] gizlemekte acemilik gösterilen bir perişanlıkla harap oluyor ve bakacağı yeri şaşırıyor… İşte, senin istediğin gibi aşk ancak böyle genç kızlarla ve bizim genç kızdan pek farkları olmayan genç kadınlarımızla yapılır ve bu artık mutlak surette bir idil[116] olur… Sonra, kadın lazım olunca, hani etten kandan, sahiden kadın lazım olunca, gel buralara, bu âlemlerin müsamere ve raks[117] bahanesiyle, göbeklerine kadar çıplak göğüslerine ve omuzlarına kadar üryan[118] ve pür-davet[119] memelerine düş… Bana inan azizim, hayat en mest[120] bir visale[121] bile değmez…

Bu sözlerin sonunda, yüzünde bir ibtisam-ı istihza[122] asarı görünmeye başlayan muhatabı, cevaben gülerek, "Ne yanlış fikirlerin var," dedi. "Lakin azizim, kadınlar, tarz-ı hayat[123] nasıl olursa olsunlar, her yerde aynı cinstirler… Burada, siz beklerken garsonun altına yatmış bulduğun kadına bedel[124], bizim hayatta da seninle veyahut benimle muaşaka[125] ederken ve kendini bize dirhem dirhem satarken, senin gıpta edeceğin[126] bir sühûletle paşa babalarının uşakları veya askerleri altına yatan genç kızlar yok mudur zannedersin… Âh kadınlar, her hayatta aynı şeydir, yani mülevvestirler![127]"

---

[111] devre-i bikr ve ismet: temizlik ve bâkirelik devresi
[112] ketum: sır saklayan
[113] nazar-ı müterreddit: tereddütlü bakış
[114] hicap: utanma
[115] asar: belirtiler, izler, eserler
[116] idil: kır yaşamı içinde aşk konusunu işleyen kısa şiir
[117] raks: dans
[118] üryan: çıplak
[119] pür-davet: davet dolu
[120] mest: aklı baştan alacak, sarhoş edecek
[121] visal: kavuşma
[122] ibtisam-ı istihza: alaylı gülümseme
[123] tarz-ı hayat: hayat tarzı
[124] bedel: karşılık
[125] muaşaka etmek: birliktelik kurmak
[126] gıpta etme: imrenme
[127] mülevves: kirli, pis, iğrenç

Öteki gülerek:

— Daha doğrusu, git Beyoğlu'na, mahut[128] evlere, evet temin ederim azizim ki, bu evlerde rast gelen kadınların ekserisinde[129] bu bir gecelik aşklarına daha ziyade vefaya ve sadakate temayül[130] bulacaksın… Ve sonra, burada gördüğün bütün bu şık ve kibar centilmenlerin ekserisi, burada, bu kibar madamların ateşlerinde harap olan bütün bu pervaneler, sanki buralarda biledikleri bıçaklarını gidip oralarda kullanırlar… Çünkü, çünkü, başka türlü yapmak ihtimali yoktur. Benim bir dostum vardır ki Tepebaşı Bahçesi'nde[131] piyasa ederken, kolumdan çekerek beni arka yollara götürüyordu. "Bu niçin?" dedim, "Azizim," dedi hakîmâne[132], "gel sen buraya, buradaki hizmetçilere… Bizim için onların hanımları çok uzak ve bahusus[133] çok uzundurlar… Bizim için, sabrımız için ancak hizmetçiler mümkündür…" Dünyada işittiğim en doğru sözlerden biri de şüphesiz bu sözlerdir… Çünkü, burada gördüğün kadınların hepsi bilaistisna[134], kârına satan tüccarlardır. Sermayeye hiç zarar geldiğini istemezler… Bunun için sana cidden tavsiye ederim. Bunların arasından kendilerinden daha kadın olarak geçmekten başka çare yoktur… Eğlenmeli ve bunun için en birinci vasıta, bir anda dört beş muaşaka[135] yaşamaktır. Eğer birinden bir mâniyle[136] ayrılırsan yahut birinden bir hıyanet[137] görürsen behemehâl[138] seni mesut[139] edecek, hiç olmazsa eğlendirecek bir diğeri hazır bulunur. Hem in-

---

[128] mahut: bilinen, adı geçen
[129] ekseri: çoğu
[130] temayül: meyil, eğilim
[131] İstanbul Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediye Başkanı Edouard Blacque tarafından 24 Temmuz 1880'de hizmete açılan eğlence bahçesi. İçinde tiyatro, lokanta ve oturulacak yerler bulunur.
[132] hakîmâne: hikmetli bir şekilde
[133] bahusus: özellikle
[134] bilaistisna: istisnasız
[135] muaşaka: aşk
[136] mâni: engel
[137] hıyanet: ihanet
[138] behemehâl: mutlaka
[139] mesut: mutlu

san böyle hepsini birden aldatmaktan çok zevk-yab[140] olur; bilsen, benim en mahzuz[141] olduğum saniyeler kadınlara karşı böyle ufak hıyanetler yaptığım zamanlardır; çünkü ah, bütün kadın cinsinden erkek namına alacağımız, almaya haklı olduğumuz o kadar çok intikamlarımız var ki… Bir kere düşün ki Âdem'den tut da sana bana gelinceye kadar erkekler mütemadiyen[142] bu hainlerden ihanet görmüşler, aldatılmışlar, dûçâr-ı istihza[143] olmuşlardır. Maupassant'ın[144] bir hikâyesinde bunlardan birinin pek doğru ve derin bir sözü vardır. Bir kadın diğerine diyor ki: "Erkekler zannederler ki kendileri intihap ederler[145]. Hayvanlar, hâlbuki daima biz intihap ederiz." İşte ben bu sözü daima kadınlara tatbik etmeye[146] çalışırım, beş tanesiyle bir günde eğlenirim, birisi için hazırladığım bir çiçeği ötekine götürmek, mesela bundan aldığım bir şeyi öbürüne vermek ve böylece bunların arasında daimi bir eğlence tertip ederek[147] intikamlarımızı almak pek hoşuma gider…

— Âh ya ben, lakin benim yapamadığım şeyler asıl bunlar değil midir? Bir kere, benim için bir kadın ancak seversem kadındır… Bir kadınla yalnız aşk ile münasebette bulunabilirim. Hâlbuki bunu yapamıyorum, ne lüzumu var diyorum, demin sen sevda için genç kızlardan bahsediyordun; pekâlâ, farz edelim ki takibinden hoşlandığını gösteren böyle bir gonca-i masumiyete[148] rast geldin, değil mi? O takip devam eder de nihayet başka bir şeye müncer olmaz[149] mı? Ve o müncer olacağı şey mademki devam etmeyecek, neye iyi, değil mi? Gözümüzün önündeki binlerce misallerle anlamıyor muyuz ki en büyük aşklar bile nefret ve adavete[150] müncer olmazsa

---

[140] zevk-yab: zevk bulan
[141] mahzuz: hoşlanmış, zevk almış
[142] mütemadiyen: daima, sürekli
[143] dûçâr-ı istihza: alay edilme
[144] Guy de Maupassant (1850-1893): Fransız romancı ve kısa öykü yazarı.
[145] intihap etme: seçme
[146] tatbik etme: uygulama
[147] tertip etmek: düzenlemek
[148] gonca-i masumiyet: masumiyet goncası
[149] müncer olma: sürüklenme, varma
[150] adavet: düşmanlık

bile lakaydiye[151], meskenete[152] mutlak sükût ediyor, bunu, bu ilk hararet-i perestişi[153] daima hâl-i şebâbında[154] kim, hangi kalb-i har[155] muhafaza edebilir[156]? Ve sıska çocukların yaşayışı gibi yaşayan bir aşk kadar melal-âver[157] ne vardır? Mesela bugün ben öyle bir genç kız tanıyorum ki beni gördükçe, demin senin bahsettiğin gibi, perişan oluyor ve bunu gizleyemiyor; demek işte bir kız ki beni seviyor yahut öyle zannediyor… Pekâlâ, neye iyi? İşte bunun devam etmeyeceği emniyeti[158] saadet-i sevda[159] ile bir anda bana mahsüs[160] oluyor ve bu his içine düşünce bir keselân[161], öldürücü bir keselân beni boğuyor…

— Lakin işte asıl mesele orada ya… Mademki aşkın ilk kuvvet ve şiddeti devam etmiyor, devam ettiği kadar istifade etsen[162], sonu fena olacak diye ilk günlerin inkâr olunmaz zevklerini niçin reddetmeli, değil mi ya?

— İlk günlerin zevkini de böylece kaybettikten sonra… Hem bu benim elimde mi? Bir kere hiçbir kadının beni cidden ve devamla seveceğine inanmıyorum… Çünkü bu kabil[163] bir şey değil ki… Öyle kadınlar bulunuyor ki bunu kabil görüyorum, o zaman da kendimin seveceğime emniyet gelmiyor… Bazen bir nazarla bütün bunları unuttuğum oluyor; o anda bunu da hayat denilen ve bin kazadan mürekkep[164] olan şeyin mecruh edeceğini[165] ve elimden

---

[151] lakaydi: ilgisizlik, umursamazlık
[152] meskenet: miskinlik, âcizlik
[153] hararet-i perestiş: aşk ateşi
[154] hâl-i şebâb: gençlik (ilk zamanki) hâli
[155] kalb-i har: ateşli kalp
[156] muhafaza etme: koruma
[157] melal-âver: keder veren
[158] emniyet: inanç, güven
[159] saadet-i sevda: aşk mutluluğu
[160] mahsüs: hissedilen
[161] keselân: yorgunluk, bitkinlik
[162] istifade etme: faydalanma
[163] kabil: mümkün
[164] mürekkep: bir araya gelen, oluşan
[165] mecruh etme: yaralama

alacağını düşünüyorum… Âh azizim, bütün bu şeylerden dolayı sevemediğim için ne kadar muzdarip[166] olduğumu bilsen…

Öteki eliyle masaya vurarak tuğyanla[167]:

— Lakin monşer, ben de sevemiyorum, senin sebeplerinden değilse de ben de sevemiyorum. Fakat aynı zamanda, sevmeye lüzum da görmüyorum. Bilakis[168] sevmediğim için kadınlara karşı daha müsellah[169] bulunarak daha çok eğleniyorum. Zira biliyor musun, bugünkü kadınlar arasında sevmek, bütün müsellah-ı müdafaayı[170] gürletmektir. Evvelden kadınlardan aldığım birtakım yaraları şimdi başkalarına açmakla[171] hoşlanıyorum. Bir kere hiçbir şeyden korkmayarak, hiçbir şeye riayet etmeyip[172] de küstah olarak, bu kadınların arasında gezmek kadar tatlı başka bir zevk var mıdır, zannedersin? Ve bir kere böyle dolaşmaya başlayınca böyle olmayan erkeklerin insana ne kadar hakir[173], ne kadar budala geldiğini ve insaniyeti yegâne[174] felsefe-i sâlime[175] olan bu nokta-i nazardan[176] seyr ü temaşa etmenin[177] ne kadar tatlı olduğunu sen bilsen…

— Lakin bunu kabul edebilmek için kabule müstait[178] olmalı.

— Pekâlâ, öyleyse *idylle*[179] yap… Uzaktan, müphemlikle belki seni cezbederler… Bir kayığa bin, Boğaziçi sevdası yap, biraz da yalı hanımları peşinde yorul… Sana dedim ya, ben böyle bazı günlerde aşka benzer derin hislere rast geldim…

---

[166] muzdarip: acı çeken, ızdırap içinde kıvranan (kimse)
[167] tuğyan: taşkınlık, coşkunluk
[168] bilakis: tam tersine
[169] müsellah: silahlanmış, silahlı
[170] müsellah-ı müdafaa: savunma silahı
[171] Metinde "açmakla" olarak geçmektedir.
[172] riayet etme: uyma
[173] hakir: değersiz, küçük
[174] yegâne: tek
[175] felsefe-i sâlime: sağlıklı dünya görüşü
[176] nokta-i nazar: bakış açısı
[177] seyrütemaşa etme: seyretme
[178] müstait: hazır
[179] idylle (Fr.): temiz sevgi, huzurlu kır sahnesi

Öteki müstehzi[180] bir tebessümle, âdeta istihfafkârâne[181] olarak:

— O, yalı hanımları öyle mi… Akşama kadar gecelikleriyle ve çıplak ayaklarında terliklerle oturan, oturabilen bu hanımlarla benim bir işim yok… Onlar saç baş karmakarışık olarak mütemadiyen mevsimine göre ya mısır ya karpuz çekirdeği yerler… Böyle hanımlardan maatteessüs[182] bir zevk alamam. Sonra da böyle uzaktan yapılan aşklar kadar öldürücü bir şey olamaz. İnsan haftalarca karşı karşıya, uzaktan belki birbirini hoş bulabilir, fakat bir gün yan yana gelince, yalnız tabiaten[183] değil, maddeten[184] hatta cehren[185] bile o kadar aldanıldığı tezahür edince[186] ne kadar elim[187] olur… Bir aşkım vardır, kadının mektuplarını kabil olsa da okusan, o kalpte bir bürkân-ı aşk ve vefa[188] vardır zannedersin. Hâlbuki aşk ve garamın[189] hiç ziyaret etmediği bir vücuttan, ihtiras[190] ile sarsılan bir vücud-ı bâridden[191] başka bir şey bulmadım… Ve bulmadığım yalnız ondan ibaret olaydı, sonra hiçbir şeyi hoşuma gitmedi; ne kaşı, ne gözü, ne de hatta sözü… Zaten Schopenhauer'un[192] dediği gibi hayat sağdan sola hareket eder bir rakkas[193] gibi elemden[194] melale[195] gitmez mi?

---

[180] müstehzi: alaylı
[181] istihfafkârâne: küçümser bir şekilde
[182] maatteessüs: üzülerek belirteyim ki, yazık ki
[183] tabiaten: yaradılış gereği
[184] maddeten: madde ve cisim olarak, gözle görülür ve elle tutulur şekilde
[185] cehren: alenen
[186] tezahür etme: ortaya çıkma
[187] elim: acıklı
[188] bürkân-ı aşk ve vefa: aşk ve vefa yanardağı
[189] garam: şiddetli arzu
[190] ihtiras: şiddetli arzu, istek
[191] vücud-ı bârid: soğuk vücut
[192] Arthur Schopenhauer (1788-1860): Alman filozof, yazar ve eğitmen.
[193] rakkas: saatlerin hareketini düzenleyen, zembereğin itmesiyle sağa sola sallanarak saatin çarklarını hareket ettiren, ucu ağırlıklı uzunca çubuk, sarkaç
[194] elem: keder
[195] melal: usanç, üzüntü

Refiki[196] bu fikirleri kısmen tasdik ettiğini[197] gösteren bir ifade-i vechiyye[198] ile dinledikten sonra: — Mektepten çıktığımız sene gelen *troupe*daki[199] *choriste*'i[200] bilirsin ya? Bu kıza evvela birkaç lira ile muvaffak olmuştum[201].… Fakat sonra başıma ne kadar bela oldu; ayrı çıktık, benim için trup gittiği zaman İstanbul'da kalmaya kadar razı oldu; işte bir kadın ki beni seviyordu, hem nasıl olduğunu tasavvur edemezsin[202], en derin bir ateşle seviyordu, fakat nasıl anlatayım, sanki bu kızın ruhu yoktu, bu da tıpkı seninki gibi sanki yalnız vücuduyla seviyordu, daha doğrusu bir kelebek vücudunda murdar[203] bir sineğin ruhu vardı; mesela pis bir bakkal dükkânında yerlerde sürünen kavun karpuz kabuklarından, zeytinyağı fıçısına, oradan gaz tenekesine ve oradan kalkıp zeytin tabağına konan ve hepsinden aynı zevk-i mîdevîyi[204] duyan bir sineğin ruhu… Çünkü bilirdim ki bu kız rast geldiğiyle yatıyor idi, zaten kendisi bunu saklamaya lüzum görmezdi, fakat hepsinden ziyade beni sevdiğini ilave ederken görseydin… Kaç kere ayrıldım kaçtım, kaç kere geldi buldu, nihayet, elinden zor kurtuldum… Zannederim seven kadınların yirmide on beşi böyledir… İşte, şehr-i şehîrimizde[205] bütün şebablarını[206] aşk peşinde geçirmiş iki sevda-kârın[207] netice-i tecâribi[208], bir sürü mülevves hatırattan[209] başka bir şey değil…

— Yalnız hatırat olsa… Bir sürü âlâmdan[210] başka bir şey değil demek daha doğru olur…

---

[196] refik: arkadaş
[197] tasdik etme: onaylama
[198] ifade-i vechiyye: yüz ifadesi
[199] troupe (Fr.): birlikte çalışan tiyatro oyuncuları grubu
[200] choriste (Fr.): koroda şarkı söyleyen kişi, şarkıcı kadın
[201] muvaffak olma: sahip olma
[202] tasavvur etme: hayal etme
[203] murdar: pis
[204] zevk-i mîdevî: mide zevki
[205] şehr-i şehîr: meşhur şehir
[206] şebab: gençlik
[207] sevdakâr: sevdalı
[208] netice-i tecârib: tecrübelerin sonucu
[209] hatırat: hatıralar
[210] âlâm: elemler, acılar

Refiki, müzikanın[211] ilk akortlarını işiterek, telaşla:

— Doğrusu azizim, bu âlâma da layık adamlarız, çünkü, bak, birçok mülevves tecrübelerden sonra, hâlâ onun peşinden ayrılamıyoruz… Zira, elini sıkıp savuşmaktan başka bir şey yapamayacağım… Ve sana, içinde çırpındığın sefalete karşı, yegâne çare-yi halâs[212] olmak üzere, izdivâcı[213] tavsiye ederim…

Eldiveniyle muhatabının omzuna vurarak gidiyordu, refiki "Dur, ben de geliyorum!" dedi, beraber yürüdüler, müzika başlamıştı, herkes terastan salona doğru gidiyordu[214]; o zaman gözünün önünden geçen bütün bu beyazlar içinde beyaz sineleri, beyaz omuzları ile muhteşem, incizap-âver[215] kadınlar arasında kendini böyle bârid ve arzusuz bulmaktan o kadar sıkıldı ki derin derin bir göğüs geçirdi; refiki, pür-neşe[216] ve müstehzi, "Monşer, âh edeceğine dans et, bak şu Amerika güzeline, daha doğrusu, tabir-i mahsusî[217] vecihle[218] Amerikan *beauté*'ye…[219] Kendisine takdim olunmadınsa, git Reuters[220] acentesine, seni takdim etsin… Zira, hakikaten müstesna bir numune-i neseviyet[221] bir kadın… Hemen dansa davet et, bir valsi var ki insan mâdâmülhayat[222], öyle kul köle yaşamak arzusu hissetmekten nefsini men edemiyor. Dünyada senin fikirlerini sahih[223] diye telakki ederek[224] kalmak kadar muzır[225] bir hastalık olamaz, hastalık bu fikirlerin kendisinde değil, bunlara aldanmak, esir olmaktadır, nefsi bunların azabından kurtaramayacak kadar zayıf

---

[211] müzika: orkestra
[212] çare-yi halâs: kurtuluş çaresi
[213] izdivaç: evlilik
[214] Metinde "gidiyorlardı" olarak geçmektedir.
[215] incizap-âver: cazibeli, çekici
[216] pür-neşe: neşeli
[217] tabir-i mahsusî: özel tabir
[218] vecihle: şekliyle
[219] beauté (Fr.): güzellik, güzel kız
[220] Reuters: merkezi Londra'da bulunan bir haber ajansı
[221] numune-i neseviyet: kadınlık örneği
[222] mâdâmülhayat: hayat boyu
[223] sahih: gerçek
[224] telakki etme: kabul etme, sayma
[225] muzır: zararlı

ve iradesiz olmaktadır…" dedi ve salonun öbür köşesinde, güzel sakallı bir Fransız gencinin yanında beyaz sinesiyle pür-hande-i letafet[226] olan bir kadına doğrularak "Aman bizim avukatı gör bak, şimdi ne tuhaf olacak…" dedi ve küstahâne[227] bir tavırla gidip bu kadının önünde eğildi, güzel sakallı avukat sürmeli gibi gözlerinde bir berk-i infial[228] ile kadının verdiği izne bir serfürû[229] ile ayrıldı ve refiki, muzafferiyet neşesiyle kadına sarılıp dansa başlarken bizimki kendisi yok iken başka bir erkekle kendisiyle konuştuğu şeyleri aynı neşe ile konuşabilen bir kadını sevmek mümkün olup olmadığını kendisine sormakta idi. O zaman avukatın elindekini kaptırdıktan sonra, tekrar bir başkasını pençesine geçirmek için sürmeli gibi gözlerinin cazibesine[230] ve güzel sakalına güvenerek henüz dansa başlamamış olan kadınlara doğru temayülünü, şüphesiz hoşuna giden birini bulamayınca, mücella[231] parke üzerinde rugan potinleriyle ayaklarını sürüyerek dışarı terasa çıktığını gördü.

Dans iyice germî[232] peyda etmişti[233], herkes dönüyordu, kenardaki sandalyelerde oturan yaşlı kadınlar arasında tek tük yaşlı erkekler de vardı; birden salonun kalabalıklandığını, herkesin oyuna iştirak ettiğini[234] fark etti, kapı ağızları, güzel delikanlılar, latif[235] kadınlar ve bunların anaları ve babaları ile doldu; dansın faaliyetine dayanamayarak hemen iştirak eden çiftler oluyordu; bizimki bunlara bakıyor ve şaşıyordu.

Hiçbir zaman vals kendine bu kadar ölüler oyunu [gibi] gelmemişti, ortada oynayanlarda nasıl bir tavr-ı tahammül[236], bir ız-

[226] pür-hande-i letafet: güzel gülüşlü
[227] küstahâne: küstahça
[228] berk-i infial: kızgınlık şimşeği
[229] serfürû: itaat, boyun eğme
[230] cazibe: çekicilik
[231] mücella: cilalı, parlak
[232] germî: hararetlenme
[233] peyda etme: meydana getirme
[234] iştirak etme: katılma
[235] latif: hoş
[236] tavr-ı tahammül: tahammül tavrı

dırap-ı imtihan[237] varsa ayakta kenarda seyredenlerde de öyle bir tavr-ı teftiş[238] vardı. Salonun biri terasa diğeri otelin salonuna giden bir dıl'[239] nihayetindeki iki kapısıyla mücâvir-i dıl'ın[240] vesatında[241] bulunan büfe kapısının önünde birbirinin omzundan bakan parlak saçlı birçok baş izdihamı[242] vardı ve abiyelerin, smokinlerin parlak yakaları arasında göz kamaştıran beyaz gömlekler birbirinin üstünde eziliyordu. İzdiham kapılardan uzaklaştıkça kenarlara dağılıyor, oralardaki sandalyelere oturan yaşlı madamların aralarına sokuşuyor, direk diplerinde toplanıyor, sıkışıyor, sıkışıyordu.

Kızını valse davet eden damat tavırlı bir delikanlıya memnunâne[243] bakan bir kadın, onun sıkıldığını, sorduğu suallere[244] kısa cevaplar verdiğini fark ederek onu hâlâ lafa tutuyordu, her şey bu kadın için bir vesile-i mütalaa[245] olabiliyordu, elindeki saplı gözlüğü burnunun üzerine yerleştirip etrafına baktıkça gözüne ilişen herkes için bir fikir beyan ediyor ve bu fikirlerin eda-yı beyanındaki[246] hâl onları bir sual hâline de getirebiliyordu. Kırmızı saçlı, kırmızı yüzlü, güzel garip gözlü iki İngiliz kızıyla oynayan *habillé*[247] giymiş bıyıksız iki İngiliz'i göstererek "İngilizleri oynarken seyretmek eğlenceli şey?" diyor, "Biliyor musun en iyi kim vals ediyor, şu kısa boylu bey… Nasıl diyorsunuz ona?" diye sarı elbiseli, kumral saçlı, gözleri ısırılmış da çürümüş kadar siyah bir halka ile muhat[248] bir kadın ile vals eden bir delikanlıyı gösteriyordu. "Kontesle vals eden bey mi… İyi dostlarımdandır." dedi ve ismini söyledi. Fakat

---

[237] ızdırap-ı imtihan: imtihan ızdırabı
[238] tavr-ı teftiş: inceleyici tavır
[239] dıl': kenar
[240] mücâvir-i dıl: kenarın komşusu
[241] vesatı: ortası
[242] izdiham: yığılma
[243] memnunâne: memnun bir şekilde
[244] sual: soru
[245] vesile-i mütalaa: konuşma vesilesi
[246] eda-yı beyan: söyleniş şekli
[247] habillé (Fr.): abiye, gece kıyafeti
[248] muhat: çevrili

onun asıl nazar-ı dikkatini celbeden[249] bir Amerikalı kadın idi ki İstanbul'a geleli bir hafta olduğu hâlde herkesin, hatta kadınların bile nazar-ı hayretini[250] celbediyordu[251]. İnce uzun boynun üstünde, zayıf beyaz göğsünün fevkinde[252] pür-serzeniş[253] bir nazarla tebessüm eden gözlerinde öyle bir ifade-i hayret[254] vardı ki bir çocuk nazarındaki safvetle[255] bir genç nazarının pür-şerm[256] şuhluklarından[257] hasıl olmuş[258] denilirdi; uzun boylu, güzel bir delikanlı ile, yalnız eller kollar mümas[259] olduğu hâlde, pek resmî, pek ciddi oynuyorlardı, bunları takip ederken gözüne diğer bir çift ilişti ki birinin kotrasından[260] çıkıp başkasının arabasına binen, ondan inip bir diğerinin gönderdiği bargirlerle[261] tenezzühe[262] çıkan ve kocasına varıncaya kadar herkesin bildiği kıdemli âşığını, boyu ile karnı arasındaki mücadelede karnının galebe edeceği[263] son zamanlarda tahakkuk eden şu Alman gazetesi muhabirini almış dönüyordu. İtalya inşaat-ı hadîdîyye[264] fabrikalarından birinin burada bir memuru olan iri bıyıklı, geniş gövdeli bir delikanlı tenasüp-i endamının[265] fevkinde pek sarı saçlarla pek iri bir başla ve bir müekkel-i tâzip[266] hâli verecek kadar iri burnuyla korkunç olan bir Fransız kontesiyle, dönerken müsademe olmasın diye sakınır gibi, açıktan tutuşarak oynuyorlar-

[249] nazar-ı dikkatini celbeden: dikkatini çeken
[250] nazar-ı hayret: şaşkın bakış
[251] celbetme: çekme
[252] fevkinde: üstünde
[253] pür-serzeniş: serzeniş dolu
[254] ifade-i hayret: hayret ifadesi
[255] safvet: saflık
[256] pür-şerm: utanç dolu
[257] şuhluk: neşeli oluş ve canlılık
[258] hasıl olma: meydana gelme
[259] mümas: temas eden, dokunan
[260] kotra: çoğunlukla bir direkli, randası olan, ince gövdeli yelkenli
[261] bargir: beygir
[262] tenezzüh: gezinti
[263] galebe etme: yenme
[264] inşaat-ı hadîdîyye: demir
[265] tenasüp-i endam: endamın düzgünlüğü
[266] müekkel-i tazip: rahatsız edici

dı. Bunun arasında latif çiftler de vardı: Asıl bir köşeyi işgal eden bir Rum bankeri familyası idi, köşedeki sandalyeye oturmuş olan şişman madamın etrafında dostlar bir takım olmuşlardı; babaları, önüdeki direğin kenarına dayanarak seyrediyordu. Biri kimin çocuğu olduğu soruldukça yalnız müheykel[267], muhteşem vücuduyla elan[268] güzel olan ve şimdi aynanın altında çînli[269] suratlı bir Fransız kontunun omzundan kulağına söylediği sözleri dinleyen validesi[270] gösterilen uzun boylu ince kırmızı saçlı bir güzel delikanlı ile diğeri kendi güzel erkek kardeşiyle oynayan iki kızına bakarak yanında valsten yorularak fariğ olmuş[271], eski Yunanlı zırhları biçimi elbisesinin içinde halecanla[272] titreşen göğsünün hararetini yelpazesiyle tesrîne[273] çalışarak şimdi kendini dansa davet eden şu güzel delikanlının pek budala olduğunu söyleyen yeğenine gülüyordu. İnce uzun boylu, Kleopatra burunlu, hararetin pek kızarttığı yanaklarının üstündeki ince ve siyah kaşları, siyah üzüm gözleriyle, küçük esmer ağızlarıyla bu iki kız döndükçe babalarının önünden geçerken eğilerek ona tebessüm ediyorlar, birkaç söz söylüyorlardı. Sonra mecbur olmadıkça Fransızcayı ve kendi lisanını söylemeyen, İngilizlere meftuniyetini[274] yalnız bir İngiliz'in karısı olacağını ilana ve kendini isteyecek bir İngiliz taharrîsine[275] kadar götüren beyaz gözlü şu zengin *miss*[276] vardı ki siyah elbisesinin pek müsait göğsünden dışarıda bu kadar şüphe edilemeyecek bir servetle taşan sinesi ile fıkırdayarak şu kısa boylu, kırmızı yüzlü, güzel kadınların "güzel bebek" dedikleri İngiliz bahriye zâbiti[277] ile oynuyor, bunlar ara sıra pek sıkı dostları oldukları şu kısık gözlü *miss* ile davetini zaruri kabul ettiği

[267] müheykel: heykel gibi
[268] elan: hâlâ
[269] çîn: kırışık
[270] valide: anne
[271] fariğ olma: vazgeçme, çekilme, el çekme
[272] halecan: kalp çarpıntısı
[273] tesrîn: serinletme
[274] meftuniyet: tutkunluk, hayranlık
[275] taharrî: polis
[276] miss (Fr.): kadın
[277] bahriye zâbiti: deniz subayı

kavalyesine rast geldikçe bu angaryanın ızdırabına gülüşüyorlardı. Bu bir *statue*[278] denilecek kadar ince uzun müşekkel[279] bir vücut, bir sıcak mermer kadar donuk beyaz göğsünün, tenasübüyle[280], başının bu muhteşem omuzlar üzerindeki kraliçelere mahsus eda-yı levendiyle[281], göz kamaştıran elektrik ziyalarının altında donuk beyaz görünen çehresiyle[282] tebessümsüz, neşesiz oynuyordu, nihayet bir kenarda duran babasının yanına gelince, kavalyesinin kolundan sıyrılıp durdu. Delikanlı eğilip çekilirken gözlüğünü fırlatıp atacak kadar şişkin gözleriyle babası kızının ruhuna bakar gibi bakarak istifsar etti[283], genç kız bir şey söylemeyerek yelpazesiyle meşgul göründü, orada annesi duruyordu, kendi kadar genç görünen, yalnız çehresinin hududunda[284] bu kadar rikkat[285] bulunmayan annesi asabi bir el ile salladığı yelpazesinin arasında hâlâ karşısındaki aynanın önünde şu Rum kadınının omzundan ayrılmayıp ona bir şeyler naklederek güldüren çînli yüzlü konta, İstanbul müessesât-ı cesîme-i maliyesinden[286] birinin mensuplarından olan bu Fransız'a bakıyor, gazup[287] görünüyordu. Bunları gözüyle takip ederken aklına oğulları geldi, o zaman dikkat etti ki o da haftada üç-dört kere Boğaziçi'nin esrarengiz bir köşesinden mahsus gönderilen bir avuç çifte kayıkla giderek saatlerce meydandan kaybolan ve bütün rikkat ve tenasüb-i endamıyla[288], gözlerinin muhteris[289] derinlikleriyle beraber dekoltesinin memulü[290] müteessif[291] edecek gibi olduğunu bildiğinden kapalı örgülü siyah göğüslü bir elbise giymiş kraliçe ta-

[278] statue (Fr.): heykel
[279] müşekkel: iri, gösterişli
[280] tenasüp: orantı
[281] eda-yı levent: kuvvetli eda
[282] çehre: yüz
[283] istifsar etme: sorma
[284] hudut: çizgi
[285] rikkat: incelik, naziklik
[286] müessesât-ı cesîme-i maliyesi: büyük maliye kuruluşları
[287] gazup: öfkeli
[288] tenasüb-i endam: endamın düzgünlüğü
[289] muhteris: ihtiraslı
[290] memul: umulan, düşünülen
[291] müteessif: üzülen, esef eden

vırlı, zürefadan[292] birinin "*coeur diplomatique cantinier'i*"[293] dediği o güzel madam ile, vücut vücuda oynadıklarını gördü, bu ailenin alametifarikası[294] olabilecek bu kısık güzellikle beraber güzel bir delikanlı olan bu İngiliz, babasının gazup nazarı önünden geçerken biraz bozuluyor, gençlik iddialarını bırakamayan ve hatta oğlunun gençliğiyle bile rekabete çıkan bu baba onu sıkıyordu.

Sonra birinin arabasından inip diğerinin kotrasına binen ve ondan çıkarsa başkasının getirdiği beygirlerle tenezzühe giden ve bu ikramlara neyle mukabele ettiği[295] meçhul olan bir Rum madamı kocasının nazar-ı müsâhelesi[296] önünde senelerden beri ayrılamadığı artık herkesçe malum olan âşığıyla, şu Viyana gazetesi muhabiri ile oynuyordu.

Ve bütün bu heyet şimdi ona Pompei[297] harabesi hissini veriyordu, bütün bunlar hepsi taş olmuşlar da yirmi asır sonra kendisi bir zâir[298] imiş gibi geliyordu ve bu dansı mahuf[299] ve hevl-âver[300] görüyordu. Birden bir ateş gözlerini yaktı. Bugün kendisiyle buluşmuş ve görüşmüş iken vedaya mecbur ettiği kadın şimdi bir ipeğin[301] ihtişam-ı feşâfeşi[302] içinde yanından geçti. O zaman kaçmak ihtiyacı duydu ve hemen arkasında olan kapıya tevcihle[303] çıkarken bıyıksız sakalsız çenesi Frenk gömleği kadar parlayan bir İngiliz sefaret gemisi subayına rast geldi, o "Nereye?" diyordu, "Uyumaya," dedi, sonra elinden tutup bir an tevkif ederek[304] "Biliyor musun,

---

[292] zürefa: kibar, zarif kimseler
[293] coeur diplomatique cantinier'i (Fr.): diplomatik kalp satıcısı
[294] alametifarika: ayırıcı nitelik
[295] mukabele etme: karşılık verme
[296] nazar-ı müsâhele: yumuşak bakış
[297] Pompei, Antik Roma kentlerindendir. Nüfusunun büyük bir bölümünün taşa dönüşmesiyle bilinir.
[298] zâir: ziyaretçi
[299] mahuf: korkunç, tehlikeli
[300] hevl-âver: korkunç
[301] Metinde 'ipek' olarak geçmektedir.
[302] ihtişam-ı feşâfeş: hışırtının göz alıcılığı
[303] tevcih: yönelme
[304] tevkif etme: durdurma

dünyada uyumaktan başka güzel bir şey yoktur!" Zâbit[305], pek tekellüfsüz[306] bir neşe ile onu elinden tutup zorla büfeye doğru çekerek "Peki, fakat uyumaya gitmeden evvel, buzlu bir şey içmek de şarttır!" dedi, orada ayakta durdular, bir viski soda içtiler; İngiliz'in elinden kurtulup terasa çıktığı zaman hâlâ fikrini dans ve izdivaç kelimeleri işgal ediyordu; dans, bu akşam kendisini iğrendirmişti, izdivaca gelince…

O zaman, Galata piyasasında kesb-i servet etmiş[307] olan babasının adi Sakızlı bir Rum olması sebebiyle Fener'de doğmasının acısını bir İtalyalı kontes olmakla çıkarmak emeline düştüğünden beri kısa boyu ve büyük karnından dolayı dans edemediğinden terastan ayrılamayan şu güzel gözlü İtalyalı kontun daimi refikalığını[308] kabul etmiş olan ve kontun daima ağzına girmiş gibi bulunan bir kızı görerek, "Evet, izdivaç ve böyle bir izdivaç…" dedi.

"İtalya'nın sıcak emelli, asil ve muhteşem güzel kadınlarını bırakıp adi bir Rum kızını kontes yapacak kadar hararetlenen bir adam bu izdivaçtan belki mesut olsun, fakat bu izdivacı bir muâdele-i cebriye[309] gibi tertip ve halletmeye çalışan bu kadın?" diye düşünüyordu. Zaten izdivacın gerçekten bir hesaptan başka bir cehdi[310] mi vardı? Onu aşkla birleştirmek kadar budalalık olur muydu? İzdivaç olsa olsa biz hastayken bakıcılık etmeye razı olacak bir kadın bulmaktan başka bir şey miydi?

Terasta az daha ilerlemişti ki bahçeden doğru geç kalmış olduğundan acele acele yürüyen ve geride kalmış kocasını arkasından koşturan şu iki sene evvel birbirini severek teehhülleri[311] ve kışı beraber geçirmek için Tarabya'da ihtiyar-ı ikâmetleri[312] onun bile

---

[305] zâbit: subay
[306] tekellüfsüz: gösterişsiz
[307] kesb-i servet etme: servet kazanma
[308] refika: arkadaş
[309] muâdele-i cebriye: matematik denklemi
[310] ceht: yön, taraf
[311] teehhül: evlenme
[312] ihtiyar-ı ikâmet: ikâmette bulunma

nazar-ı gıptasını[313] celbetmiş olan karı-kocayı gördü; kadın, beyaz kürklü mantosunu birden çıkarıp arkasına dönerek "Rica ederim," diye kocasına verdi ve salona koştu; şüphesiz söz verdiği bir delikanlının kollarının arasına atılıp dans etmeye şitap eden[314] bu kadın iki sene evvel kocasıyla beraber oturabilmek için kışı Tarabya'da geçirmeye razı olmuş olan genç kıza o kadar az benziyordu ki bizimki "İzdivaç, daha doğrusu başka erkeklerin emellerine şitap eden bir kadının resmî yoldaşı ve mantosunun hamalı olmaktan başka bir şey olmamak gerek!" dedi.

Sonra pardesüsünü alarak, "En iyisi uyku," dedi. Evet, ne aşk, ne dans ve ne izdivaç… Üçü de kendisini iğrendiriyordu, bütün cemiyet-i beşeriye[315] için en cazip birer meşgale[316] olan bu şeylere o kadar lakayt kalmasının sebebini düşünerek kayığına binerken, kendi kendine İngiliz şairi Tenyyson'ın[317] bir mısraını tahattur ederek[318], "İnsan bütün ömründe uyumaz (y)a, uyandığı, hatta bazı geceler, yalnızlıktan uyuyamadığı, yahut şairin şikâyeti gibi yalnız uyumaktan usandığı bile olur, o hâlde?" dedi.

Arkadaşının ihtarı[319] gibi kayığına binerek Boğaziçi ve yalı sevdası yapmak, yalıların nazlı, bayağı perileriyle meşgul olmak, onu yalnız lakayt bırakmak değil, hatta iğrendiriyordu, omuzlarını silkip, bunların hiçbirisinin hakikat-i hâlde[320] bir peri olmadığını, belki birer dîv-i âmiyet ü gılzet[321] olduklarını düşünüyordu. Bunların en iyileri bile sade zahiren[322] kusursuzluktan başka bir meziyet-i ruhiyeye[323] malik[324] değildiler, bunlar için o Göksu derelerinde,

---

[313] nazar-ı gıpta: özenen bakış
[314] şitap etme: acele etme, koşma
[315] cemiyet-i beşeriye: insanlık
[316] meşgale: uğraşı
[317] Alfred Tennyson (1809-1892): İngiliz şair.
[318] tahattur etme: hatırlama
[319] ihtar: uyarı, bir şeyi birisine hatırlatma
[320] hakikat-i hâlde: esasında
[321] dîv-i âmiyet ü gılzet: sıradanlık ve kabalık ifriti
[322] zahiren: görünüşte
[323] meziyet-i ruhiye: ruh meziyeti
[324] malik: sahip

akıntı içerlerinde gezmek, rutubetlere maruz kalmak elinden gelemezdi.

Fakat bu hayata vakf-ı eyyam edip[325] mesut olanlar olduğunu düşünerek asıl sebep-i felaketinin[326] herkes gibi olmadığından ibaret bulunduğunu düşündü ve başını eğerek itiraf etti ki ne Avrupa hayatında ne Türk hayatında kendisini işgal edecek bir zevk bulamamasının yegâne sebebi olmak üzere herkes gibi, hayatı nasılsa öyle kabul edip gençlik hülyalarını ve insaniyet-i aliyye[327] âmalini[328] bu beşeriyet-i zelîlenin[329] meskenetine feda edemediğinden böyle muzdarip olmaktaydı ve ne zaman bunu kabul edip onlar gibi olur, yani bütün bugün kendini iğrendiren süfliyetlere[330] alışırsa, onlar gibi rahat ve hatta mesut olacağını teslim etti.

Tarabya-1315(1899/1900)

[325] vakf-ı eyyam etmek: günlerini harcamak
[326] sebep-i felaket: felaket sebebi
[327] insaniyet-i aliyye: yüce insanlık
[328] âmal: emeller
[329] beşeriyet-i zelile: hor görülen insanlık
[330] süfliyet: bayağılık

SERAP

Celal Esat'a[331]

Her akşam kaleminden[332] avdette[333] vapura binerken artık âdet olduğu üzere aynı gazetecinin eline sıkıştırdığı Stambol'u[334] alarak vapura girdi; izdiham arasında, iskele üstünde yürürken, insanların âdetin[335] elinde ne zebun[336] bir oyuncak, ne mukavemetsiz, hatta isyansız bir esir olduğunu düşünerek gülüverdi. Çünkü, mesela işte kendisi, ilan-ı hürriyetten[337] beri, nasılsa geçen temmuzun o faal ve hararetli[338] günlerinde, bir iki defa rastgele almış olduğu bu gazeteden bâdi-i emirde[339] birdenbire hoşlanarak her gün bu gazeteyi okumayı âdet etmiş olduğundan bugün artık onu okumaksızın rahat edemeyecek ve onun yerine diğer Fransızca gazeteleri okumaya razı olamayacak bir hâle gelmişti. Bu âdet, Türkçe gazeteler için

---

[331] Celal Esat Arseven (1876-1971): Türk ressam, yazar ve milletvekili.

[332] kalem: resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer

[333] avdet: dönme, dönüş

[334] 16 Ağustos 1875'te John Laffan Hanly tarafından çıkarılan ve Türkiye'de en uzun süre yayımlanan Fransızca gazete. 1896 yılına kadar İngiliz çıkarlarını, daha sonra da Fransız çıkarlarını savunan gazete, Cumhuriyet döneminde adını İstanbul olarak değiştirir ve 4 Temmuz 1964'te kapanır.

[335] âdet: alışkanlık

[336] zebun: güçsüz

[337] 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet kastedilmektedir.

[338] faal ve hararetli: hareketli ve ateşli

[339] bâdi-i emirde: başlangıçta

de aynıyla hükmünü icra ediyordu[340]; her gün **Tanin**[341], **Yeni Gazete**[342], **İkdam**[343] ve **Sabah**[344] gazetelerini okumasa rahat etmek ihtimali olmadığını itiraf ediyordu. Ve en adi hareketlerimizde hükmünü bu kadar kuvvet ve tahakkümle[345] icra eden bu âdetin anasır-ı hayatiyemize[346] müteallik[347] mesail-i mühimme ve mehibede[348] ne kadar gaddar ve zalimkâr[349] bir sâik-i hayat[350] olduğunu düşüne düşüne kamaraya girdi ve bir yer bularak oturdu.

İlk hareket olmak üzere, âdetin kuvveti hakkında meşgul olan fikirle fark ederek gülmeye başladığı bir tavr-ı malum ile Stambol'u açıp kıvırarak baş makaleye göz gezdirdi, sonra yine ikinci hareket-i malume[351] olmak üzere içerisini açıp "Tiyatro ve Konserler" sütununa bakmak üzere iken, karşısında oturan genç ve gayet güzel bir kadın nazar-ı dikkat ve meftuniyetini[352] birden o kadar ehemmiyetle[353] celp[354] ve cezp[355] etti ki gazeteyi ihmale mecbur kaldı ve

---

[340] icra etme: yapma

[341] II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da yayımlanan, Hüseyin Cahit Yalçın tarafından çıkarılan İttihatçı bir gazete. 1908-1947 arası faaliyet göstermiştir.

[342] II. Meşrutiyet yıllarında Abdullah Zühtü ile Mahmut Sadık'ın birlikte çıkardığı gazete.

[343] Sahibi ve başyazarı Ahmet Cevdet Oran olan, 1894-1928 yılları arasında faaliyet gösteren İstanbul'da yayımlanmış günlük siyasal gazete.

[344] 1882 yılında Mihran Efendi önderliğinde yayın hayatına başlayan I. Dünya Savaşı sırasında (1919) **Peyam** gazetesi ile birleşip **Peyam-ı Sabah** adını alan ve 1922'de **Peyam**'dan ayrılan günlük gazete.

[345] tahakküm: baskı

[346] anasır-ı hayatiye: yaşam unsurları

[347] müteallik: ilişkin

[348] mesail-i mühimme ve mehibe: büyük ve önemli konularda

[349] zalimkâr: acımasız

[350] sâik-i hayat: yaşam güdüsü

[351] hareket-i malume: bilindik hareket

[352] nazar-ı dikkat ve meftuniyet: dikkat ve beğeni

[353] ehemmiyet: önem

[354] celp: çekme

[355] cezb: büyüleme

belli etmeksizin gazeteyi kapayıp yanına bırakarak, bu kadını tetkik[356] ve mülahazaya[357] koyuldu.

Yirmi beş yaşlarında olan bu kadın, her manasıyla Rum hüsn-i cazibedarının[358] o kadar nefis ve mutena[359] bir numune-i ânı[360] idi ve nefsinde cem etmiş[361] olduğu meziyat-ı vechiye ve şekliyesiyle[362] kadın hakkındaki emel ve hayaline o kadar tetabuk[363] ediyordu ki senelerden beri bî-his[364] kalan ruhunun en derin köşelerinde nagehan[365] bir tezelzül-i arzu-yı elim[366] ile muzdarip oldu.

Senelerden beri, hayat-ı izdivacının[367] sevkiyatına[368] tabi olup[369], hayat-ı ezvaka[370] vedaya mecbur kaldığı zamandan beri, bütün mevcudiyetiyle[371] en ateşin[372] bir iştiyak-ı mütehassirane[373] hissettiği böyle nefis ve cazibedar bir mevcuda ilk defa rast gelmiş olduğunu kendi kendine itiraf ediyordu. Ve karşıdan, birdenbire ruhunu zapt ve işgal eden iştiyak-ı müteellimane[374] ile tetkik ettikçe, malik olamayacağımızı bildiğimiz, yalnız uzak bir seyirci olmak üzere kalacağımız bütün saadetlere karşı ruhumuzu zîr ü zeber[375] eden izdiham-ı âmâl ve âlâm[376] ile içi sızlayarak, belki böyle güzel

---

[356] tetkik: incelemek
[357] mülahaza: düşünmek, düşünce
[358] hüsn-i cazibedar: çekici güzellik
[359] mutena: seçkin
[360] numune-i ân: en güzel örnek
[361] cem etme: toplama
[362] meziyat-ı vechiye ve şekliye: yüz ve hatların üstünlüğü
[363] tetabuk: uygun, denk
[364] bî-his: hissiz, duygusuz
[365] nagehan: aniden
[366] tezelzül-i arzu-yı elim: acı arzu zelzelesi
[367] hayat-ı izdivaç: evlilik hayatı
[368] sevkiyat: yönlendirme
[369] tabi olmak: uymak
[370] hayat-ı ezvak: zevk, eğlence hayatı
[371] mevcudiyet: varlık
[372] ateşin: ateşli
[373] iştiyak-ı mütehassirane: hasret çekercesine özlem
[374] iştiyak-ı müteellimane: acı veren özlem
[375] zîr ü zeber: darmadağın
[376] izdiham-ı âmâl ve âlâm: elem ve emellerin baskısı

ve şâyân-ı arzu[377] kadınların huzurunda bininci defa olmak üzere duyduğu bir hissi tekrar ve kemal-i meraretle[378] duydu: Buna malik olan ve sonra asıl, âh ya Rabbim, asıl sevilen erkekler de mi vardı?

Lakin bu kadar müsait olmak için bu erkeklerin diğerlerinden ne farkları ve başka ne meziyetleri[379] vardı? Şüphesiz, bu saadet, parlak bir meziyetten ziyade, bir hayırkâr[380] tesadüfün mahsül-i lutf ü inayeti[381] değil miydi? Bir kadın ne kadar mutena ve berin[382] olursa olsun kendini teslim edeceği erkeği ezher cihet[383] meziyat-ı fâika[384] ashabından[385] biri olduğundan ziyade, reh-i hayatına[386] tesadüfünden dolayı tercih ve intihap ettiği bir hakikat-i bedihiye[387] değil miydi? Ve bu hakikati tekrar bir kere daha kabul ettikten sonra, hayatında bu kadar müstesna ve güzin[388] bir tesadüfe nail olamayışını[389] tekrar içi sızlayarak itiraf etti. Zaten hayatımız âdet ile tesadüfün elinde, zalim ve müfteris[390] bir pençe içinde metanet[391] ve ihtiyarını[392] kaybetmiş sefil bir hastalıktan başka bir şey miydi?

Âh ya Rabbi, hayatın bütün saadetleri, bütün zevkleri bile böyle birer mahsül-i tesadüf[393] olduktan sonra... diye acı acı düşünürken on beş sene evvel, mektepten çıkıp da namütenahi[394] emellerle,

---

[377] şâyân-ı arzu: arzuya değer
[378] kemal-i meraret: büyük burukluk
[379] meziyet: beceri, üstünlük
[380] hayırkâr: hayırlı
[381] mahsül-i lutf ü inayet: iyilik ve güzelliğin ürünü, sonucu
[382] berin: yüce, ulaşılmaz
[383] ezher cihet: her yönden
[384] meziyat-ı fâika: üstün özellikler, beceriler
[385] ashab: sahipler
[386] reh-i hayat: hayat yolu
[387] hakikat-i bedihiye: açık bir gerçek
[388] güzin: seçkin
[389] nail olmak: erişmek
[390] müfteris: yırtıcı
[391] metanet: güç
[392] ihtiyar: katlanma, direnç
[393] mahsül-i tesadüf: rastlantı eseri
[394] namütenahi: sonsuz

keskin arzularla, bir sürü müzehhep[395], rengin[396], müşemmes[397] hâhişlerle[398] sema-yı hayata[399] atıldığı ve ilk mestî-i pervaz[400] arasında, dört taraftan hücum edip kendini teneffüsten[401] men ve mahrum eden[402] hava-yi muzîk-i muhit[403] içinde boğulduğu zaman başlamış ve izdivacının ilk senelerine kadar devam etmiş olan yirmi ile yirmi beş yaşının arasındaki beş senelik buhran-i hadd-i bedbinîden[404] kalma bir temayül-i seri ile[405] tekrar kendini bu kadar sühuletle siyah ve matem-engiz[406] mülahazata[407] sevk ve teslim edişini gülerek telakki etti ve şu telakkinin de bir âdetin eseri olduğunu düşünerek gülmek arzusunun çoğaldığını hissediyordu; siyah veya münevver fikirler ve mülahazaların sevk-i vukuattan[408] ziyade kendi temayülümüzün mahsulü olduğunu senelerden beri tasdik ve kabul etmişti.

Demek, bugün kendisinde karşısında hüsn-i şa'şaadârının[409] hâle-i envarıyla[410] muhat olarak saltanat-ı cevazibi[411] içinde mesut ve mutena yaşayan ve neşrettiği[412] heva-yı muattar-ı hüsn ü garam[413] sayesinde her nazarda kemal-i sühuletle[414] peyda ettiği asar-i incizab[415] ile mest ve mağrur olan o kadar müstesna, o kadar cazibe-

---

[395] müzehhep: yaldızla süslenmiş, yaldızlanmış
[396] rengîn: renkli
[397] müşemmes: parlak, güneşli
[398] hâhiş: aşırı arzu
[399] sema-yı hayat: hayatın göğü
[400] mestî-i pervaz: uçuş sarhoşluğu
[401] teneffüs: nefes alıp verme
[402] men ve mahrum etmek: engelleyip yoksun bırakmak
[403] hava-yi muzîk-i muhit: çevrenin baskıcı havası
[404] buhran-i hadd-i bedbinî: aşırı karamsarlık krizi
[405] temayül-i seri: hızlı eğilim
[406] matem-engiz: yaslı
[407] mülahazat: düşünceler
[408] sevk-i vukuat: olanların yönlendirmesi
[409] hüsn-i şa'şaadâr: görkemli güzellik
[410] hâle-i envar: parlak hâle, aura
[411] saltanat-ı cevazib: çekici saltanat
[412] neşretmek: yaymak
[413] heva-yı muattar-ı hüsn ü garam: aşk ve güzellik kokulu hava
[414] kemal-i suhulet: büyük kolaylıkla
[415] asar-i incizab: çekicilik eser(ler)i

dar bu Rum güzeli karşısında, hissettiği meftuniyetle beraber zuhur etmiş[416] bir de cidal[417] vardı; hayatının itiyat-ı huzuruna[418] tebean[419] nikbin[420] ve şu andaki temayülüne tebean bedbin[421] olmak arasında bir cidal. Bir cidal ki ikincinin birinciye galebesiyle biteceğini zannediyordu, filhakika[422] nur-ı hüsnüyle[423] ruhunu hercümerç[424] eden şu güzel kadının huzur-ı letafetinde[425] derin bir meraret-perverlikle[426] hayatını, mazisini[427] düşünüp ömrünün bu kadar itminan[428] ve rahat ile yaşamaya müsaade edecek her türlü lutuf ve nimetten mahrum olduğunu kabul ve itiraf etmesi, nikbinliğinin külliyen[429] hezimetiyle[430] ve ruhunun tekrar bedbin ve hevl-âlûd[431] mülahazalarla işgaliyle nihayet bulmuştu.

Bir kere, evvela, mektep hayatını düşündü; nasılsa babasının mazhar-ı muhabbeti olamayıp[432], asıl annesinin perestiş-didesi[433] olan çocukluk hayatında, daha henüz on üç yaşında iken bu istinad-ı şefkatinden[434] de bu mukaddes[435] kadının daha pek genç iken müteverrimen[436] vefatıyla mahrum kalmış ve babası, altı ay sonra

---

[416] zuhur etme: ortaya çıkma
[417] cidal: mücadele
[418] itiyat-ı huzur: huzur veren alışkanlıklar
[419] tebean: uyarak
[420] nikbin: iyimser
[421] bedbin: karamsar
[422] filhakika: aslında
[423] nur-ı hüsn: güzelliğin ışığı
[424] hercümerç: karmakarışık
[425] huzur-ı letafet: güzelliğin önünde, karşısında
[426] meraret-perver: acı seven, acıdan hoşlanan
[427] mazi: geçmiş
[428] itminan: gönül rahatlığı
[429] külliyen: tamamen
[430] hezimet: bozgun
[431] hevl-âlûd: korkunç
[432] mazhar-ı muhabbet: sevgisini kazanma
[433] perestiş-dide: göz bebeği
[434] istinad-ı şefkat: koruyucu dayanak
[435] mukaddes: kutsal
[436] müteverrimen: verem olarak

tekrar evlenerek kendisini bir sene sonra, yeni karısının ibram[437] ve ısrarına sühuletle razı olup geceli mekteplerden birine def ve teb'id[438] etmişti. Demek ki hayat kendisine daha ilk hamlede, bütün başka çocukların anneleri gibi babalarının da mazhar-ı muhabbeti olarak[439] bu iki aguş-ı şefkatte[440] har[441] ve mesut ömür sürdükleri bir senede iken, büyük ve zalim bir tekme vurmuştu; bu tekmenin zulüm ve gadrini[442] ise o vakitten ziyade asıl bugün derin derin sızlayarak teslim ve takdir etmekte idi. O vakit ise, her ne kadar büyük bir hicran ile günlerce ağlamış sızlamış ise de sabavete[443] mahsus[444] bir takdirsizlik ile az zaman sonra çabukça lakayt kalarak, her şûrişi[445] teskin[446] eden tevali-i eyyam[447] ile bu yara da nasırlanarak, yalnız validesinin hayal-i muazzezi[448], hayatının en kıymetli, fakat her gün bir parça daha silinerek gittikçe külliyen zail[449] olmuş bir hayal-i baid-i saadeti[450] gibi kalmıştı.

Bunun için mektepte geçirdiği beş sene zarfında kendini en çok işgal eden şey, mazisinden ziyade âmâl-i istikbali[451] idi. Ve ya Rabbi, bu âmâl o kadar mebzul[452] ve müzehher[453], o kadar namütenahi ve müşemmes idi ki bugün bütün bunları gülmeden tasavvur[454] etmek muhal idi. Beş on kişinin nasılsa peyda olmuş ve rastgele

---

[437] ibram: zorlama
[438] teb'id: uzaklaştırma
[439] mazhar-ı muhabbet olarak: sevgisini kazanarak
[440] aguş-ı şefkat: koruyucu kucak
[441] har: sıcak
[442] gadr: acımasızlık
[443] sabavet: çocukluk
[444] mahsus: özgü
[445] şûriş: kargaşa
[446] teskin: yatıştırma
[447] tevali-i eyyam: günlerin geçmesi
[448] hayal-i muazzez: sevgili hayali
[449] zail: yok olan, ortadan kalkan
[450] hayal-i baid-i saadet: mutluluğun uzak hayali
[451] âmâl-i istikbal: gelecekle ilgili arzular
[452] mebzul: bol
[453] müzehher: çiçeklenmiş
[454] tasavvur: düşünme

kendisine telkin edilmiş teveccühlerinin[455] semere-i teşviki[456] olmak üzere, kendisini büyük bir adam olmaya, yani bütün saadetlere namzet bulmayı suhulet[457] ve keyifle âdet etmiş olduğundan istikbal-i hayatı kendine mukmir[458] geceler gibi sırf nilgûn[459] ve bütün servet ü saltanatı ile kendini müebbeden[460] meftun-i iş'arı[461] etmiş olan müneccem[462] semalar[463] gibi namütenahi, müzehhep ve müzeyyen[464] görünmekte idi.

Şimdi nasıl içi yanarak tahattur ediyordu: Mektebin bahçesinde, kumların üzerine uzanıp, âdeta âşık olduğu nücumun[465] izmihrarlarına[466] nasb-i nigâh-ı perestiş ederek[467] geçirdiği yaz gecelerinin serseri-pervaz[468] rayihaları[469], yaprakların feşâfeş-i deraguşu[470], tulûların[471] bikr-i şiiri[472], gurupların[473] telatum-ı hüzn-i hunîni[474], her şey onun için, derin, mukavemetsûz[475] bir aşkla rabt-i kalb[476] ü hayat ettiği birer güzel şeydi; bugün düşündükçe, kendisinin ne namütenahi bir kabiliyet-i his[477] ve aşk ile dünyaya gelmiş olduğunu, en

---

[455] teveccüh: sevgi, yakınlık
[456] semere-i teşvik: cesaretlendirme meyvesi
[457] suhulet: kolaylık
[458] mukmir: mehtaplı
[459] nilgûn: lacivert
[460] müebbeden: sonsuza dek
[461] meftun-i iş'arı: tutku habercisi
[462] müneccem: yıldızlı
[463] sema: gökyüzü
[464] müzeyyen: süslü
[465] nücum: yıldızlar
[466] izmihrar: parıltı, kırmızılık
[467] nasb-i nigâh-ı perestiş: taparcasına gözlerini dikmek
[468] serseri-pervaz: serserice uçuşan
[469] rayiha: koku
[470] feşâfeş-i deraguş: kucaklayan fışırtı
[471] tulu: gün doğumu
[472] bikr-i şiir: el değmemiş şiir
[473] gurup: gün batımı
[474] telatum-ı hüzn-i hunî: kan rengi hüzünlü dalgalanış
[475] mukavemetsûz: dayanılmaz
[476] rabt-i kalb: gönül bağlama
[477] kabiliyet-i his: duygu yeteneği

gayr-i mahsüs[478] nefhalar[479] ile müştak-ı ihtizaz[480] terennüm[481] olan bir rübab[482] gibi nasıl en manasız mahasin-i şiir[483] ile lerzişdar-ı şiir ü garam olduğunu[484] kemal-i hayretle[485] görüyordu.

Ve bu kabiliyet-pervaz ü galeyan[486] ile, yirmi yaşına kadar mektepte kapalı, her türlü zevkten hemen hemen kâmilen[487] mahrum ve uzak olarak geçirmiş olduğu hayat-ı şebabında, her türlü aşk ve saadeti yalnız istikbale tahmil ederek[488] yaşayıp, tamam yirmi yaşına girdiği, yani bütün bu en ateşin[489] temayülat-ı aşk ve iptilanın[490] en ziyade müstait-i galeyan[491] bulunduğu bir sırada, mektepten çıkarak, bütün şevk-i âmâl[492] ile âlem-i hayata daldığı zaman, ilk tesir olmak üzere uzun müddet mahpus olduğu kafesinde en sevgili bir emel-i yegâne[493] olmak üzere çırpındığı pervaz-ı serbest[494] için müştak[495] iken, birdenbire bu saadete kavuşunca heva ile namütenahilikle[496] duçar-ı sırr-ı gece[497] olarak uçamayıp, kanatları izhar-ı acz eden[498] ve müteellimane[499] sukuta[500] mecbur kalan,

---

[478] gayr-i mahsüs: duygusuz
[479] nefha: güzel koku, esinti
[480] müştak-ı ihtizaz: titremeye can atma
[481] terennüm: şakıma
[482] rübab: çalgı
[483] mahasin-i şiir: şiirsel güzellikler
[484] lerzişdar-ı şiir ü garam: aşk ve şiir gibi hassas
[485] kemal-i hayret: büyük (bir) hayret
[486] kabiliyet-pervaz ü galeyan: yetenek ve coşku
[487] kâmilen: büsbütün, toptan
[488] tahmil etmek: yüklemek
[489] ateşin: ateşli
[490] temayülat-ı aşk ve iptila: aşk ve tutku eğilimleri
[491] müstait-i galeyan: coşmaya hazır
[492] şevk-i âmâl: emellerin arzusu
[493] emel-i yegâne: tek arzu
[494] pervaz-ı serbest: serbestçe uçmak
[495] müştak: arzu etmek
[496] namütenahilik: sonsuzluk
[497] duçar-ı sırr-ı gece: gecenin sırlarına yakalanmak
[498] izhar-ı acz etme: güçsüzlüğünü gösterme
[499] müteellimane: acı çekerek
[500] sukut: düşme

biçareliği içinde mütezalimane[501] dövünen bir kuş gibi, ilk harekette sersem bir acz ü meskenet[502] içinde mahsur[503] kalmış ve cerihalar, daha ilk temasta kanamaya başlamıştı ve bu başladığı gibi, yalnız aynı müşabehetle[504] devam etti; yani mektep hayatının pür-emel[505] gecelerinde umduğu, beklediği gibi, ferih ve fahur[506] pervaz edeceğim[507] zannettiği âsmân-ı hayatta[508], her an boğularak, bu heva-yı zehr-âlûdu[509] teneffüse muktedir olamayarak[510], her gün başka bir ceriha ile nâlan ü şikeste-bâl[511], her an bir başka elemle mecruh ve giryan[512] sürünmekten başka bir şey yapamadı.

Bugün, bu her günü başka bir acz ve mezelletle[513], başka bir elem ve sefalet içinde sürünerek geçirmiş olduğu hayatını düşündükçe bunların sebebini de tayin edebiliyordu: Bir kere, evvela, son derece mahcup ve mağrur idi; mektepten çıktığı ilk aylarda mürur-ı zamanla[514] zail olmak üzere, birkaç kişi içine girmek veyahut bir yerde birkaç söz söylemek lazım gelse, kızardığını hissederek harap ve müteezzi oluyordu[515]; hâlbuki namütenahi âmâl-i saadet ve muvaffakiyet ile mahcubiyetin bu tesadümü[516] kendini tahrip eden pek elim bir tesadüf idi; sonra, zengin değil, âdeta fakirdi ve mektepten çıkıp bu gurur ve mahcubiyetle her anı kendisini son

---

[501] mütezalimane: zalimce
[502] acz ü meskenet: çaresizlik ve beceriksizlik
[503] mahsur: sınırlanmış, etrafı kuşatılmış
[504] müşabehet: benzerlik
[505] pür-emel: istekli, arzulu
[506] ferih ve fahur: sevinç içinde
[507] pervaz etmek: uçmak
[508] âsmân-ı hayat: yaşamın gökyüzü
[509] heva-yı zehr-âlûd: zehirli hava
[510] muktedir olmak: (bir işi yapmaya) gücü yetmek
[511] nâlan ü şikeste-bâl: inler ve kanadı kırık
[512] giryan: ağlayan
[513] mezellet: alçalma, aşağılaşma
[514] mürur-ı zaman: zamanın geçmesi
[515] müteezzi olmak: üzülmek
[516] tesadüm: çatışma

derece tazip etmiş[517] olan müracaat ve tezellülat-ı namütenahiden[518] sonra, ancak Dahiliye Mektûbî Kalemi'ne[519] şâyân-ı kabul görülebilerek[520] nail olduğu iki yüz elli kuruş maaşla pederinin gayr-i muntazam[521] olmak üzere ve ekseriya birçok tazallümlerden[522] ve keza tezellüllerden[523] sonra verdiği bir o kadar miktarla ancak beş yüze bâliğ olan[524] vâridat-ı mahiyesi[525], kendince, muvaffakiyet-i şebabına[526] hail-i azim[527] teşkil etmekte[528] idi; istediği gibi giyinemez, istediği gibi yaşayamazdı, gayrimuntazam bir surette çıkan bu iki maaşın ekseri kifayet etmediği[529], gençlere mahsus bir hiffet-i mecnunane[530] ile hatta kâfi[531] gelmek ihtimali var iken bile, mesela bir aylık medarımaişetini[532] bir günde veya bir gecede dört rüzgâra savurduğu zamanlar, beş parasız eve avdetlerinde, yahut herkesin bir tehalük-i zevkcûyane[533] ile mesirelere[534] şitap ettiğini gördüğü hâlde parasızlıktan evde mecbur-ı uzlet[535] kaldığı günlerde kendini kahreden, derin, pek derin yeislerle[536] harap ve zebun kalırdı. Bütün bu hâllere, son derece muhteris ve garam-perver[537], son derece

---

[517] tazip etmek: üzmek
[518] tezellülat-ı namütenahi: son derece küçük düşme
[519] Dahiliye Mektûbî Kalemi: bugünkü İçişleri Bakanlığı, yazı işleri dairesi
[520] şâyân-ı kabul görülmek: alınmaya layık görülmek
[521] gayr-i muntazam: düzensiz
[522] tazallüm: sızlanma
[523] tezellül: alçalma
[524] bâliğ olmak: varmak
[525] vâridat-ı mahiye: aylık gelir
[526] muvaffakiyet-i şebab: gençlik başarıları
[527] hail-i azim: büyük (bir) engel
[528] teşkil etme: oluşturma
[529] kifayet etme: yetme
[530] hiffet-i mecnunane: çılgınca hoppalık
[531] kâfi: yeterli
[532] medarımaişet: geçimi sağlayacak koşuk, iş
[533] tehalük-i zevkcûyane: zevkine düşkün bir acele
[534] mesire: piknik ve gezinti alanı
[535] mecbur-ı uzlet: yalnızlığa mecbur
[536] yeis: üzüntü
[537] garam-perver: aşk dolu

meyl-i perestişle[538] malul[539] olduğunu ilave edince ve tabiî olarak bu kadar meftun-i mahasin[540] bir genç kalbin bir şairin kavlince[541] her türlü mahasini nefsinde[542] cem etmiş olan güzel kadınlardan uzak ve mahrum geçmeye mahkûm olan şebab-ı pür-hararetini[543] mülahaza edince[544] ilk sinîn-i şebabının[545] nasıl tahammülsûz âlâm ve ızdırabata[546] bir gıda-yı elim[547] olduğu, bedbinliğin ne zalim bir inad-ı müfteris[548] ile hayatını mahv ve tahrip etmiş bulunduğu kolaylıkla tezahür eder.

Âh ya Rabbi, şimdi nisbeten[549] büyük bir refah içinde geçen hayatında bu yirmi ile yirmi beş yaş arasındaki beş senelik sefalet-i elimeyi[550] düşündükçe, kalbi hâlâ bakiye-i teellümatla[551] sızlamaktan bir an hâli[552] kalmazdı. Ömrünün yalnız saadet için halk olunmuş[553] en müsait, en hassas, en bahtiyar olmaya layık bu en güzel seneleri en zelil[554] bir mahrumiyet[555] içinde nasıl harap olmuştu; bütün bu mahrumiyetlerini şimdi uzun uzun düşündükçe, bu hassasiyet ve bu kabiliyet-i iştiyak[556] ile bu mahrumiyetin sokaklarda aç ve serseri sürünen bir köpek hayatından yüz bin kere daha ziyade elim olduğunu kabul ediyordu; bahusus, kendini en çok teellüm eden[557]

---

[538] meyl-i perestiş: tutku eğilimi
[539] malul: hasta
[540] meftun-i mahasin: güzelliğe vurgun
[541] kavlince: dediğince
[542] nefsinde: kendinde
[543] şebab-ı pür-hararet: ateşli gençlik
[544] mülahaza etmek: düşünmek
[545] sinîn-i şebab: gençlik yılları
[546] âlâm ve ızdırabat: elem ve ızdıraplara
[547] gıda-yı elim: acı (bir) gıda
[548] inad-ı müfteris: yırtıcı bir inat
[549] nisbeten: eskiye oranla
[550] sefalet-i elime: acıklı sefalet
[551] bakiye-i teellümat: üzüntü kalıntıları
[552] hâli: geri
[553] halk olma: yaratma
[554] zelil: hor görülen
[555] mahrumiyet: yoksunluk
[556] kabiliyet-i iştiyak: özlem imkânı
[557] teellüm etme: üzme

şey, devr-i istibdadın[558] en faal[559], en zalim ve en mütehakkim[560] bir zamanına rast gelen bu senelerde şebab-ı münevverinin[561] sevk ve meyliyle, bütün emel-i mevcudiyetini teşkil eden saadetlerin beş on hain ve gaddar köpeğin murdar keyiflerine, mülevves hodkâmlıklarına[562] kurban olmakta olduğunu bilmesi, âdilane bir idarede elbette kendi iktidarına göre tatyib ve terfihiyle[563] muvazzaf[564] olması lazım gelen bir hükûmet-i müşfikada[565] bu sefaletlerin vücuda gelmeyeceği meseleleriydi.

Ve bu elemler arasında son derece bir rikkat-i teellüm ve tamarruz kesbetmiş[566] olan mevcudiyetiyle sağından, solundan, her yandan zehirlenerek parasız ve yalnız, bundan dolayı, hiçbir muvaffakiyetsiz geçen ve hayatından artık bulantı veren bu senelerin kendisini ne kadar harap ettiğini kimse bilemezdi. Sonra her gün tevali eden[567] bu kadar yeislere rağmen, nasıl olduğunu bilemediği bir feyz-i cûşacûş[568] ile yeniden ve kemal-i mebzuliyetle[569] tenbit eden[570] ezhar-i âmâl[571] ile meşamm-ı ruhu[572] muattar[573] olarak, senelerden beri müştak ve muntazar olduğu[574] o parlak dil-pezîr[575] aşk ve saadete nihayet bugün nail olacağı ümidiyle, o tenezzühlere şitap

---

[558] Devr-i İstibdat, II. Abdülhamid'in 1876 yılında meclisi feshetmesinin ardından, 1908 senesinde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesine kadar süren yılları kapsar.
[559] faal: aktif, etkin
[560] mütehakkim: zorba
[561] şebab-ı münevveri: parlak gençliği
[562] hodkâmlık: bencillik
[563] tatyib ve terfih: hoş davranma ve bolluk içinde yaşatma
[564] muvazzaf: vazifeli
[565] hükûmet-i müşfika: şefkatli (bir) hükûmet
[566] rikkat-i teellüm ve tamarruz kesbetme: acı ve hastalık inceliği kazanma
[567] tevali etme: sürüp gitme
[568] feyz-i cûşacûş: coşkunun bolluğu
[569] kemal-i mebzuliyet: büyük (bir) bolluk
[570] tenbit etme: yeşerme
[571] ezhar-i âmâl: arzu çiçekleri
[572] meşamm-ı ruh: ruhun burnu
[573] muattar: güzel kokulu
[574] müştak ve muntazar olma: arzu (ile) bekleme
[575] dil-pezîr: gönle yatan

ettiği, o akşama kadar elim ve öksüz bir intizarla bekleyip bekleyip de nihayet haykıra haykıra ağlamak arzusu veren matem-i hırman[576] ile tekrar gamgîn[577] olarak yine mahrum, yine sefil ve ebediyen, ebediyen böyle mahrum ve sefil kalacağına kani olarak[578] avdete mecbur olduğu o pazar ve cuma günleri... Âh bunlar ne kadar çoktu!

Hâlbuki etrafında birçok akranlarını görüyordu ki bunlar eğleniyorlar, şen ve şâtır görünüyorlar, itiraflarında büyük muvaffakiyetlerinden bahsediyorlardı ve onlar kemal-i neşe ve muzafferiyetle muvaffakiyetlerinden bahsederlerken bunu kizb[579] ve mübalağadan[580] hangisine hamletmek[581] lazım geleceğinde tereddüt ederek mübalağa olsa bile mübalağa edilecek kadar mevcut bir zevk ve saadet olması lazım geldiğini düşünür ve yalnız parasızlıktan, yalnız bu derd-i elimden[582] dolayı kendinin mahrum olduğu bu saadetler için derin derin ve acı acı matem[583] tutardı.

Bazen bu matemler arasında, kolu kanadı kırılmış olarak sefil ve zebun sürünürken tuğyan ettiği olurdu; etrafında yegâne meziyetleri yalnız falanın oğlu veyahut filanın damadı olmaktan ibaret bulunan süfliyetlerinden, adem-i liyakatlerinden[584] başka bir hususiyetleri bulunmayan birtakım esâfilin[585] nail oldukları servetleri ve bu servetlerin sayesinde ihraz ettikleri[586] saadetleri gayz[587] ve husumetten[588] köpürerek telin[589] ederdi; ekseri Köprü'den[590] geçerken, arabalarıyla rast geldiği bu beylere koşup "Âh alçaklar, hırsız

---

[576] matem-i hırman: ümitsizliğin yası
[577] gamgîn: kederli
[578] kani olmak: inanmak
[579] kizb: yalan
[580] mübalağa: abartı
[581] hamletmek: yormak
[582] derd-i elim: acı dert
[583] matem: yas
[584] adem-i liyakat: değersizlik
[585] esâfil: aşağı kimseler
[586] ihraz etmek: ulaşmak
[587] gayz: hınç, kin
[588] husumet: düşmanlık
[589] telin: lanetleme
[590] Galata Köprüsü kastedilmektedir.

köpekler!" diye haykırmamak için cebr-i nefse[591] lüzum görürdü; hatta bu galeyan bazen âdeta bir buhran hâline çıkardı, o zaman mesela, Köprü'de durup, o arabalarıyla çiğnedikleri hayatların üzerinden gurur-ı muvaffakiyetle istihkar ettikleri[592] halkın arasından geçerlerken o vükela[593] denilen bir sürü esafilin[594] üzerine hücum edip tokatlamak, kendi sille tokat arasında mahvolacağını, ezileceğini bildiği hâlde son bir intikam içinde bu kadar bir muzafferiyetle olsun mahvolmak arzularına düşerdi.

Bahusus onun gayz ve husumetle telin ettiği, yalnız hakk-ı saadetini değil, hakk-ı hayatını da bu kadar lakaydane bir tevekkül-i mütezellilane[595] ile cellatlarına teslim edip sonra da hayatta bir sebeb-i lezzet, bir hakk-ı istifade bularak yaşayabilen bu miskin ve zelil halk idi; zira, bu tahakkümün sebeb-i vücudu[596], bu halkın hayat hakkında arzusuz ve emelsiz yaşayabilmesinden, bu sefalet-i ruhiyeden[597] başka bir şey olmadığını teslim ederdi; demek halkın meskenet-i zelilanesi[598] ile tegaddi[599] eden bu istibdad-ı hunharane[600] muhik[601] ve meşru[602] idi.

Ve bu canavarı, bu kudurmuş istibdadı meşru ve muhik olmak üzere tanımaya mecbur olması ona felaketlerin en gayr-i kabil-i tamiri[603] gibi geliyordu; bu mücadeleler arasında bazen bütün bu teellümata[604] daha ziyade tahammül edemeyeceğini ikrar edip[605], hayatın bu nihayetsiz âlâmından kurtulmak için ölümü ve intiharı

---

[591] cebr-i nefs: kendini zorlama
[592] istihkar etmek: küçümsemek
[593] vükela: vekiller (milletvekili)
[594] esafil: alçak
[595] tevekkül-i mütezellilane: aşağılık bir teslimiyetle
[596] sebeb-i vücut: meydana gelme nedeni
[597] sefalet-i ruhiye: ruh zayıflığı
[598] meskenet-i zelilane: alçakça miskinlik
[599] tegaddi: beslenme
[600] istibdad-ı hunharane: kanlı istibdat
[601] muhik: haklı
[602] meşru: yasal
[603] gayr-i kabil-i tamir: onarılmaz
[604] teellümat: acılar
[605] ikrar etmek: söylemek

düşünürdü ve bu intihar arzusu, pür-raşe-i hayat[606] olan bu müştak-ı aşk[607] ve saadet-i ruh[608] için, o kadar feci, o kadar elim bir ihtimal olmakla beraber, haklı haksız yalnız yok olmak ve artık muzdarip olmayıp hissetmemek ona o kadar derin bir rahat olarak görünürdü ki hemen bunu icraya teşebbüs[609] raddelerine[610] geldiği çok olmuştu.

Aşk mı? Elbette, sevmiş ve sevilmişti. Zaten kendisi o fıtrat-ı ateşin ile yaratılmış nefis ve rakik[611] ruhlardan idi ki sevecek muayyen bir kadın bulamadığı zamanlar bile kalbi sevilecek bir kadın ihtiyacıyla pür-aşk ü perestiş[612] bulunurdu. Vâkıâ[613], nail olduğu bu saadetler emelleri kadar yüksek ve derin aşklardan mütevellit[614] değildi, fakat yine mahmum[615] bir şevk[616] ve iştiyak[617] ile sevmekten ve yine istediğim kadar seviliyorum ateşiyle yanmaktan hâli kalmamıştı; zaten onun mevcut ve muhayyel[618], bu vechile[619], yani ateş ve iptila ile sevmediği bir ân-ı hayatı bulunamazdı; daha mektepteyken, her hafta mektebe, o tatil günü rast gelinmiş ve hayal-i dilberi[620] ruhunu bir incizab-ı mestane[621] ile raptetmiş[622] bir hüsnün[623]

---

[606] pür-raşe-i hayat: hayattan korkmak
[607] müştak-ı aşk: aşk için can atma
[608] saadet-i ruh: ruh mutluluğu
[609] teşebbüs: girişim
[610] radde: kerte, nokta, derece
[611] rakik: ince
[612] pür-aşk ü perestiş: aşkla sevme
[613] vâkıâ: gerçi
[614] mütevellit: doğmuş
[615] mahmum: ateşli
[616] şevk: aşırı heves ve istek
[617] iştiyak: arzu, özleme
[618] muhayyel: hayali
[619] bu vechile: bu şekilde
[620] hayal-i dilber: gönül çelen hayal
[621] incizab-ı mestane: sarhoş edici çekicilik
[622] raptetmek: bağlamak
[623] hüsn: güzellik

bakiye-i hatırasıyla[624] müstağrak[625] ve meshuf[626] olarak avdet eder ve sonra haftalarca bu nükhet-i hüsnün[627] müştak-pervaz-ı şuhisi[628] olarak vakit geçirirdi. Onun için, hayatı, kâmilen aşk ve iptiladan ibaret geçmiştir, denilebilirdi ve bundan dolayı idi ki o aşk namını, yalnız sevildiği zamanlarına hasredip, sevdiği zamanlardan ibaret olan bütün eyyam-ı hayatına aşk namını fazla görmekteydi. Fakat bugün gösterdikleri meyil ve arzudan yarın nadim[629] olmuş gibi, mucip olacakları[630] elemi takdir edemeyerek veyahut daha doğrusu ehemmiyet vermeye lüzum görmeyerek verdikleri vaad-i aşktan[631] gayet sühuletle rücu eden[632] bu vefasız kadınlar arasında, hayat-ı âşıkanesi de zehir ve meraretten[633] ibaret kalmıştı.

Nihayet büyük aşkına o vakit tesadüf etti; büyük, yani izdivacına müncer olan son aşkına... İşte hayatının en esaslı, en büyük vaka-i yegânesi[634] bu macera-yı sevdaydı[635].

Ve şimdi kamarada, hâlâ nazar-ı meclubiyetini[636] zapt[637] ve teshir etmiş[638] olan bu nefis ve müstesna Rum dilberini ruhunun en elim emvac-ı hırs ve âmâliyle[639] temaşa ederken[640], gözünün önüne, bugün on senelik zevcesi[641] olan kadının genç ve dilber[642] hayal-i

---

[624] bakiye-i hatıra: hatırasının kalıntısı
[625] müstağrak: batmak, boğmak
[626] meshuf: susamak
[627] nükhet-i hüsn: güzelliğin kokusu
[628] müştak-pervaz-ı şuhisi: şuh arzusu
[629] nadim: pişman
[630] mucip olmak: neden olmak
[631] vaad-i aşk: aşk vaadi
[632] rücu etmek: dönmek
[633] meraret: acı
[634] vaka-i yegâne: tek olay
[635] macera-yı sevda: aşk macerası
[636] nazar-ı meclubiyet: tutkun bakış
[637] zapt: tutma
[638] teshir etme: ele geçirme
[639] emvac-ı hırs ve âmâl: hırs ve arzu dalgaları
[640] temaşa etmek: seyretmek
[641] zevce: kadın eş
[642] dilber: gönül alıcı

latifi[643] gelince, gözlerini kapayarak, o hayal-i pür-şiirin[644] hatıra-i aşkıyla[645] nim-mesut[646], mazisinin bu kızla ilk tesadüfünden başlayıp nihayet bir izdivaca müncer olan bütün vekâyiini[647] tahattura başladı.

Onu ilk defa olarak bir vapur iskelesinde görmüştü; kendisi vapurla daha yukarıdaki bir iskeleden gelmekte iken, bu hanım yanında diğer iki kadınla beraber, yanaştıkları iskeleden vapura binmek üzereydi ve bu siyah çarşafın aguş-ı harîrîndeki[648] vücud-ı latif[649] birden kendisini o kadar cezp ve teshir etmişti, reviş-i mahmuru[650], eda-yı latif ve dilberi ile kendisini bir sehab-ı nükhet[651] içinde sararak önünden geçerken, her hâliyle o kadar meftun[652] etmişti ki vapur geriye gelip de çıkmak lazım geldiği zaman onu tekrar görebilmek için teahhur etmiş[653] ve hemen beraber gibi çıkmışlardı; bu kısa müddet zarfındaki naçar[654] beraberlikten sonra Köprü'ye çıktığı zaman mest ve mahmum idi ve tekrar hayali ve mahrum birkaç günlük bir aşk hummasıyla[655] yanıp tutuşacağını düşünerek bir suziş-i elim[656] ile kalbi yana yana kalemine gitmiş, akşama kadar bütün işlerinde ruhu elim bir emel-i marizane[657] ile pür-halecan[658] olarak çalışmıştı; akşamüstü vapura tekrar gelip biletini alarak girmek üzereyken, karşıdan yine onun zuhurunu görünce birden o ka-

---

[643] hayal-i latif: hoş hayal
[644] hayal-i pür-şiir: şiir gibi hayal
[645] hatıra-i aşk: aşkın hatırası
[646] nim-mesut: yarı mutlu
[647] vekâyi: olaylar
[648] aguş-ı harîrî: ipekten kucak
[649] vücud-ı latif: hoş beden
[650] reviş-i mahmur: süzgün yürüyüş
[651] sehab-ı nükhet: koku bulutu
[652] meftun: tutkun, vurgun
[653] teahhur etmek: oyalanmak
[654] naçar: çaresiz
[655] humma: ateş
[656] suziş-i elim: acının tesiri
[657] emel-i marizane: hastalıklı arzu
[658] pür-halecan: kalbi çarparak

dar müteheyyiç oldu[659] ki ağlayarak feryat etmemek için kendini pek güç yendi; bu tesadüf, tahammülün fevkinde bir saadet vermişti ve hanımlar önünden yine kendisini bir sehab-ı nükhet-i şuh içinde sermest-i âmâl[660] bırakarak geçip vapura girdiler, kendisi de onları mümkün mertebe fazla görebilmek için muvafık[661] bir yer arayarak, münasip bir yer bulmamakla beraber, gelen gidenin girip çıkarken açtıkları kadınlar perdesinin[662] arasından belki mümkün olup görürüm ümidiyle, bir yer seçip oturdu.

Zaten şimdiye kadar her rast gelip kendini medhuş-i emel[663] bırakan hüsnün huzurunda hissettiği mevcudiyetini tarumar eden[664] galeyan-ı namütenahi-i havas[665] ile yine pür-ateş olarak bin türlü arzuların hücumlarına mağlup beklerken, o esnada hanımların oturduğu yerin perdesini aralık edip çıkan kahvecinin açık bırakmış olduğu yerden onu, fakat bu sefer yüzünü açık olarak bir saniye gördü ve kalbini o kadar şiddet ve tehalükle[666] hoplatan bu rüyet-i nagehanî[667] meftuniyet-i mevcudesini[668] teyit[669] ve tezyit edecek[670] bir surette hüsn-i tesir[671] etti. Her an şu perdenin bir daha aralık kalıp kendisine bu lütufkâr rüyet-i cemali[672] müsait bırakmasını temenni etmekte ve fakat bir aksilik perdenin istediği surette açık kalmasına mâni olmaktaydı. Nihayet hanımın sabahleyin vapura bindiği

---

[659] müteheyyiç olmak: heyecanlanmak
[660] sermest-i âmâl: emellerin sarhoşu
[661] muvafık: uygun
[662] Osmanlı Devleti'nde vapur ve tramvay gibi toplu taşıma araçlarında, kadınların oturduğu bölümle erkeklerin oturduğu bölümleri ayıran perdeler vardır. Burada bu perde kastedilmektedir.
[663] medhuş-i emel: arzudan şaşkın
[664] tarumar etmek: dağıtmak, perişan etmek
[665] galeyan-ı namütenahi-i havas: duyguların sonsuz coşkusu
[666] tehalük: can atma, çok isteme
[667] rüyet-i nagehanî: ani bakış
[668] meftuniyet-i mevcude: var olan tutku
[669] teyit: doğrulama
[670] tezyit etmek: artırmak
[671] hüsn-i tesir: iyi etki
[672] rüyet-i cemal: güzel yüzü görme

iskeleye takarrüp ettikleri[673] zaman, "şimdi çıkacak, şimdi..." diye pür-halecan kalarak beklemekteyken, vapur, iskeleye yanaşmış olduğu hâlde, onun zuhur etmediğini görünce taaccüp ederek[674] hayret içinde kalmış ve kendi çıkacağı iskeleye muvasalat[675] edilip de onu göremeyerek çıkmaya mecbur olmayı büyük bir felaket diye telakki etmeye başlamıştı ki perdenin aralıklanıp birdenbire yine onun hüsn-i bülendi[676], tavr-ı müstesnasıyla[677] zuhurunu görünce heyecanından tekrar sendeledi. Nasıl, bu güzel ve genç kız demek aynı köyde oturmaktaydı? Ve şimdiye kadar aynı hava-yı muhit[678] içinde yaşamış olduğu bu hüsn-i mümtazdan[679] bihaber[680] kalmış olmasını büyük bir felaket olmak üzere telakki ederek[681] aynı zamanda bugün bile, bu kadar geç kaldığı hâlde bu kadar lutf-ı tesadüfle[682] vâkıf[683] olmasına derin bir inşirah[684] ile minnettarlık hissediyordu ve âdeta birbirlerine sürünerek, onun hava-yı muhitiyle mest ve münevver, buy-ı latif-i mevcudiyetiyle[685] muattar kalarak iskeleye çıktılar; fark ettirmeksizin takiple ikametgâhını ve bu vesileyle kim olduğunu olsun öğrenmek merakını o kadar galip buldu ki ağır ağır geri kalarak, aralarında epeyce bir mesafe bırakmak şartıyla gözlemeye başladı, rıhtım boyundan yürüyorlardı ve iskelenin üstünde kendisince pek malum[686] olan bir yalının önüne geldikleri zaman genç hanımın yanındaki kadınlardan birinin kapının merdivenlerine çıkarak kapıyı

---

[673] takarrüp etmek: yaklaşmak
[674] taaccüp etmek: şaşırmak
[675] muvasalat: ulaşma, varma
[676] hüsn-i bülend: yüksek güzellik
[677] tavr-ı müstesna: farklı tavır
[678] hava-yı muhit: muhit havası
[679] hüsn-i mümtaz: seçkin güzellik
[680] bihaber: habersiz
[681] telakki etmek: yorumlamak
[682] lutf-ı tesadüf: güzel rastlantı
[683] vâkıf: haberdar
[684] inşirah: ferahlık
[685] buy-ı latif-i mevcudiyet: varlığının hoş kokusu
[686] malum: bilinen

çaldığını görünce, burada tekrar şiddetle hopladı; nasıl, demek bu hanım, Nurettin Beyefendi'nin kerimesiydi[687] , öyle mi?

O zaman hatıratına irca-yı nazarla[688] Nurettin Beyefendi'nin bu yaşta bir kerimesi olup olmadığını düşünmeye başladı; kendileri bu köye taşınalı altı sene olmuştu, bu hanım en aşağı on sekiz-yirmi yaşlarında bulunduğundan, demek taşındıkları sene erkekten kaçmamış[689] ise bile kaçmak üzere bulunmuştu; o hâlde tanıyamamış olmasını, tahattur etmeyişini haklı buluyordu; herhâlde hakkında tafsilat-ı lazıme almak[690] niyetiyle ve kemal-i hüzn ü esefle[691] bu hüsn-i güzideyi[692] o yalıda bırakıp avdete muztar[693] kaldığı zaman, mevcudiyetinin bir tesadüf sevkiyle yeniden ne büyük emellerin elinde esir ve mazbut kaldığını görerek dalgın ve sersem yürümekteydi; evine geldiği zaman, her gün tesadüfleriyle kendisini mest ve merbut[694] eden latif hayalat-ı hüsn ü garamdan[695] bu sefer daha farklı olmak üzere, iki kere tesadüften başka, bu mevcut gezinin kendi köyünde de ikamet etmekte olmasından dolayı, kendisini daha ümitle, yani daha kuvvet ve arzu ile merbut bulmaktaydı. Âh, nasıl olup da bu hanıma hulul edebilmeliydi[696], ya Rabbim? Nasıl edip de bu mevcud-ı berine[697] bir tesadüfle ruhuna bahşettiği[698] saadet ve iştiyakın derece-i galeyanını ifham ederek[699] bu galeyanın onların birbiri için vücut bulmuş olduklarına bir delil-i bâhir[700] olduğunu anlatabilmeliydi?

---

[687] kerime: kız evlat
[688] irca-yı nazar: geriye doğru çevirme
[689] Hikâyenin yazıldığı dönemde, ergenlik döneminde kız çocuklarının çarşafa girdikleri bilinir. Böylece mahrem-namahrem ayrımı başlar.
[690] tafsilat-ı lazıme almak: gerekli bilgileri edinmek
[691] kemal-i hüzn ü esef: büyük (bir) üzüntü
[692] hüsn-i güzide: seçkin güzellik
[693] muztar: bir şeyi yapmak zorunda kalmış olan
[694] merbut: bağlı, bağlanmış
[695] hayalat-ı hüsn ü garam: aşk ve güzellik hayalleri
[696] hulul etmek: yaklaşmak
[697] mevcud-ı berin: seçkin varlık
[698] bahşetmek: bağışlamak
[699] ifham etmek: anlatmak
[700] delil-i bâhir: açık kanıt

İşte şimdi bu hulûlün, hissiyatını ona ifham edebilmenin adem-i imkânından[701] mütevellit bir hüzün ve kasvet[702] ile ruhu harap ve pür-ducret[703] idi. En evvela hemşiresinden[704], sonra validesinden belli etmeksizin vaki[705] olan tetkikatıyla[706], bu hanımın filvaki[707] Nurettin Beyefendi'nin gelinlik bir kerimesi olduğunu, isminin İclal olup gayet terbiyeli ve namuslu bir ailenin yegâne bir şükûfe-i mutenası[708] olduğunu öğrenmişti. Bütün bugünkü hissiyatıyla, bu aldığı malumatla, bu hususta son derece müstait-i faaliyet[709] olan ruhu bir galeyan-ı hadd-i incizab[710] ile mahmum kalarak, yemekten sonra hemen tekrar sokağa fırlamış, karanlıkta rıhtıma kadar inmiş, tekrar bir kere daha yalının önünden, başını kemal-i hasret ü meftuniyet[711] ile kaldırıp pencerelere vakf-ı enzar ederek[712] geçmiş, kendisini bu saadete yakın ve mümas addedecek bir mukarenette olsun mümkün bulmayı bir saadet-i gayr-i müterakkıbe[713] olmak üzere telakki etmeye kadar varmıştı. Âh, hiç olmazsa her gün uzaktan olsun bir kerecik görmek nasip ve mümkün olsaydı...

Şimdi, on sene sonra, bu kadınla beraber geçmiş on senelik bir hayat-ı saadet ve istirahatten[714] sonra, evvela hüzün ve yeis ile başlamışken takibinde[715] devam ederek nail olduğu alaim-i merak ve alaka[716] ile mesut ve pür-neşe kaldığını tahattur ederek on beş gün-

---

[701] adem-i imkân: imkânsızlık
[702] kasvet: iç sıkıntısı
[703] pür-ducret: sıkıntılı
[704] hemşire: kız kardeş
[705] vaki: olan, olmuş
[706] tetkikat: araştırma
[707] filvaki: gerçekten
[708] şükûfe-i mutena: seçkin çiçek
[709] müstait-i faaliyet: hareket etmeye yetenekli
[710] galeyan-ı hadd-i incizab: son derece çekici (bir) coşku
[711] kemal-i hasret ü meftuniyet: büyük (bir) özlem ve tutku
[712] vakf-ı enzar etmek: bakışlarını dikmek
[713] saadet-i gayr-i müterakkıbe: beklenmedik mutluluk
[714] hayat-ı saadet ve istirahat: rahat ve mutlu hayat
[715] takip: izinden gitme, izleme
[716] alaim-i merak ve alaka: ilgi ve merak izleri

lük bir takib-i musırdan[717] sonra ilk mektubunu takdim edişindeki ve sonra bunun cevabına nail oluşundaki tafsilatı göz önüne getirmek büyük bir zevk oluyordu; on beş gün evvel ilk tesadüfte bütün mevcudiyetini zapt ve istila etmiş[718] olan yeis ve ducretten[719] sonra, on beş gün geçer geçmez mahza[720] cüret-i âşıkanesinden[721] dolayı nail olduğu bu muvaffakiyetin neşesiyle ne kadar mesut ve bahtiyar olmuştu; fakat ya Rabbim, bu on beş gün ne büyük müşkülat[722] ile çarpışarak, ne mütemadi[723], ne her gün izdiyad eden[724] bir hararet ve hüsran[725] ile geçmiş ve nasıl her an bir ihtiyatsızlıkla[726] o zamana kadar nail olduğu lutuflara veda etmek mecburiyet-i elimesine[727] mahkûm olmaktan yahut nasıl her saniye bir gün evvel gösterilen lutuf ve mümaşatı[728] gayr-i müesses[729] veyahut mevhum[730] farz ederek, bir gün sonra buna da nail olamazsa ne yüksek tabakat-ı âsmandan[731] en sefil bir haziz[732] mezellete sukut edeceğini düşünmekten titreyerek yaşamıştı. Bugün muvaffakiyetin verdiği bir istihfaf[733] ile bütün bu müşkülatı artık o kadar temenni edilen saadete mazhariyetin[734] verdiği neşve-i saadetle[735] ilk mektubunu aldığı saatte bütün

[717] takib-i musır: ısrarlı takip
[718] istila etmek: kaplamak
[719] ducret: sıkıntı
[720] mahza: ancak
[721] cüret-i âşıkane: âşıkça cüret
[722] müşkülat: zorluklar
[723] mütemadi: sürekli
[724] izdiyad etmek: artmak
[725] hüsran: acı
[726] ihtiyatsızlık: tedbirsizlik
[727] mecburiyet-i elime: acı mecburiyet
[728] mümaşat: iyi davranma
[729] gayr-i müesses: kurulmamış
[730] mevhum: kuruntu
[731] tabakat-ı âsman: göğün katları
[732] haziz: en aşağı
[733] istihfaf: küçümseme
[734] mazhariyet: elde etme, erişme
[735] neşve-i saadet: mutluluk sevinci

mevcudiyetini bir halecan-ı latif[736] ile imla[737] etmiş mestî-i bî-bedeli[738] tahattur ediyordu.

Kadın yazılarına mahsus[739] latif bir biçimsizlikle yazılmış olan bu mektup hâlâ gözünün önündeydi; bunda kendisinin nazar-ı dikkatten dûr[740] kalmamış olan takibat-ı mütemadiyesinden sonra gelen bu mektubunun büyük bir serzenişe sebep olmaya layık olduğu ve bu serzenişin ise kendisinde rast gelinmekte olan terbiye-i müstesnaya[741] bedel bir tecavüzkârlık[742] bulunmasını sırf kendi hakkında mevcut olan teveccühün[743] zail olmasına bir sebeb-i mücbir[744] görülmesinden mütevellit bulunduğu gayet latif ve nesevî[745] bir üslup ile anlattıktan sonra, bu takibe geçilerek buna da bir sebep aranıp bu kadar inat ve ısrar ile devam olunan bu takibin kendisini lekelemek ihtimalinin muhiti[746] bedihi[747] olan böyle bir zattan gizli kalmamak lazım geleceğinden bahsolunuyordu. Kendisinin en hoşuna gitmiş olan birkaç mühim cümlesi ise şu merkezdeydi: "Nazar-ı dikkatinizi bu kadar celp edecek bir meziyeti kendimde görememekte olduğumdan mahza sizi irşat[748] için şu kağıdı yazmaya mecbur oldum. Evet, beyefendi, rica ederim, dikkat ediniz ve basirette[749] kusur etmeyiniz; daha doğrusu, mademki aramızda tesis-i münasebet[750] ihtimali yoktur, bütün bu takiplerden vazgeçiniz." yolunda birçok niyazlarından[751] sonra, şayet bu mektuba mutlaka

---

[736] halecan-ı latif: hoş (bir) yürek çarpıntısı
[737] imla: doldurma
[738] mestî-i bî-bedel: paha biçilmez sarhoşluk
[739] mahsus: özgü
[740] dûr: uzak
[741] terbiye-i müstesna: ender bulunur (bir) terbiye
[742] tecavüzkârlık: aşırılık
[743] teveccüh: yönelme
[744] sebeb-i mücbir: zorlayıcı neden
[745] nesevî: kadınsı
[746] muhit: etraf, çevre
[747] bedihi: açık, belli
[748] irşat: aydınlatmak
[749] basiret: gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneği
[750] tesis-i münasebet: ilişki kurma
[751] niyaz: yalvarma, yakarma

cevap vermek hususunda ısrar edilirse, geceleri saat beşten[752] sonra rıhtımdan geçmesini ve yalının önüne gelince bir sigara yakmak için gibi kibrit çakarak, kendini tanıttıktan sonra kapının üstündeki pencereden hanımın uzatacağı bir *tire*nin[753] ucunda bulunacak olan iğneye mektubu geçirip çıkılıp gitmesini tembih ediyordu.

"Bu ne kadar ihtiyat[754] ya Rabbim!" diye düşündü. Sonra da "Âh, kadınlık!" diye güldü. Daha doğrusu, yalnız, "Âh hanımlık!" demek lazım geleceğini düşündü. Hanımlığın letafetlerinden[755] birisi de böyle çocukça masumiyetler ile izhar-ı hissiyat etmek[756] değil miydi?

Hemen oturarak, lazım geldiği gibi hatta lüzumundan fazla ateşin ve pür-iştiyak[757] bir mektup yazdı; bunda şimdiye kadar kendine bir maksat-ı vücut[758] bulamayan, bir cihet-i teessüs[759] tayin edememekle[760] muzdarip olan hayatına artık tayin-i maksada[761] muvvaffak olmuş[762] olduğundan ve bundan sonra kendisine mâdamülhayat perestiş etmekten başka bir emeli olmadığından bahsederek bu muazzez emelinin lütfen reddedilmemesini istirham ediyor[763], ara sıra mektuplarının kabul edilmesini bir inayet-i mülûkane[764] olmak üzere telakki edeceğini ilave ediyordu.

Âh şimdi, on sene sonra bile, bu mektupları alıp verdiği geceleri düşünürken ne garip bir raşe-i tahatturla[765] sarsılıyordu! Bir

---

[752] Alaturka saate göre saat 05.00, günümüz saatiyle 23.00-23.30 arası bir zamana denk gelmektedir.
[753] tire (Fr.): dikişte kullanılan pamuk ipliği
[754] ihtiyat: tedbir
[755] letafet: hoşluk, incelik
[756] izhar-ı hissiyat etmek: duygularını göstermek
[757] pür-iştiyak: arzu dolu
[758] maksat-ı vücut: varlık sebebi
[759] cihet-i teessüs: yön
[760] tayin etmek: belirlemek
[761] tayin-i maksad: amacı belirleme
[762] muvvaffak olma: başarılı olma
[763] istirham etmek: dilemek, rica etmek
[764] inayet-i mülûkane: büyük bir iyilik
[765] raşe-i tahattur: hatırlamanın titreyişi

kere akşama kadar bu mektup alıp vermek onu bir mülakata[766] hazırlanıyormuş gibi mest ve mesut ederdi, sonra bu muamele o kadar ısrar ve heyecan ile vuku bulurdu ki bu heyecan ve ısrar onun müştak-ı tahassüs[767] ruhu için en leziz bir gıda-yı saadet idi. Bahusus ilk gece... Nasıl titreyerek, nasıl görülmekten ve ilk hatvede[768] bütün ümitleri kaybetmekten korkarak, o her gün o kadar lakaydi içinde geçtiği bu şimdi artık muazzez bir ehemmiyet ahzetmiş[769] olan yalının önünde tevakkuf etmişti[770]; meğer bir hiçle kaybetmekle son derece müteellim[771] olacağımız bir saadet için nasıl derin bir merbutiyet-i kalbiye[772] hissedermişiz, diye düşünüyordu; kapının üstündeki pencerenin önüne gelmiş, cigarasını yakmak için gibi, bir kibrit çakmış idi; yukarıdan panjurun arasında beyaz bir şey gördü; on saniye sonra, başından doğru bu beyaz şeyin inmekte olduğunu fark etti; işte şimdi bu beyaz şey elindeydi ve bu küçük kâğıt parçacığını, birisi rastgele şu anda buradan geçer de kendisini bu vaziyette bulursa ne yapacağını düşünüp, harap ve sersem olarak ve merbut olduğu iğneden çıkarıp titreyerek kendininkini bu iğneye geçirdikten sonra, bir işaret olmak üzere tireyi bir kere çekmiş ve bu tirenin öbür ucunda perestide-i hayatının[773] kendi perestişine muvafakat ettiği[774] hâlde mevcut olduğunu düşünmekten mütehassıl[775] mahzuziyet[776] içinde kâğıdının suudunu[777] fark ederek elindeki muattar mektubu dudaklarının üzerinde sıkmakla meşgul, oradan

[766] mülakat: görüşme
[767] müştak-ı tahassüs: duygulanmaya can atan
[768] hatve: adım
[769] ahzetme: alma, kazanma
[770] tevakkuf etme: durma
[771] müteellim: kederli, mahzun
[772] merbutiyet-i kalbiye: kalpten bağlılık
[773] perestide-i hayatı: hayatının sevgilisi
[774] muvafakat etme: karşılık verme
[775] mütehassıl: meydana gelen
[776] mahzuziyet: hoşlanma
[777] suud: yükselme

uzaklaşmış, doğru bu kâğıdı okuyabileceği bir ziyanın saye-i lütfuna[778] ilticaya[779] şitap etmişti; bu kâğıtta yalnız şu sözler vardı:

"Bu kâğıtçık, kemal-i hulus ve samimiyetle[780] size, '*Bonne nuit*'[781] der efendim!"

Âh bu kağıdı nasıl buselere[782] müstağrak etmiş, o gece nasıl dünyalara malik olmuş gibi mesut ve hurrem[783] evine avdet etmişti. Ve bundan sonra her gece, yağmur çamur demeyip, mutlaka giderek kendi mektubunu verip bir gece evvelki mektubunun cevabını almayı âdet etmişti. Tevali eden bu mektuplar sayesinde, aralarında gittikçe bir teklifsizlik[784] peyda olmaya başlıyor, münasebetlerinde büyük bir samimiyetin tezayüdünü[785] görerek memnun oluyordu; şimdi bütün yazdığı mektuplarda, en hararetli istirhamlarla bir şeyi yegâne ve son bir lütfu rica ediyordu; kendisini görmek ve görüşmek! Hâlbuki gelen cevaplarda hiç bu cihet[786] kale alınmayarak[787], yalnız görüşememek elemlerinden bahsolunuyordu, yalnız bu adem-i imkândan şikâyet ediliyordu.

Ve şimdi hatıratının arkasından bir şitap-ı tizperle[788] koşarak, ilk vaad-i mülakatı tebşir eden[789] mektubu tahattur ediyordu. Âh, bu mektup kendini nasıl saadetle deli etmişti; bunda deniliyordu ki: "Hayli zamandır bir mülakat tayininde[790] ısrar ettiğinizi görerek sizi memnun etmek için bir çare taharrisiyle[791] meşgul idim ve bu çareyi

---

[778] saye-i lütuf: hoş gölge
[779] iltica: sığınma
[780] kemal-i hulus: büyük (bir) saflık
[781] bonne nuit (Fr.): iyi geceler
[782] buse: öpücük
[783] hurrem: mutlu
[784] teklifsizlik: samimiyet
[785] tezayüt: artma
[786] cihet: yön, taraf
[787] kale almamak: önem vermemek
[788] şitap-ı tizper: süratle uçmak
[789] tebşir etme: müjdeleme
[790] tayin: belirleme
[791] taharri: arama

bulamamaktan dolayı meyus[792] olarak bu bahsi meskût[793] geçirmekten başka bir şey yapamamakta idim; fakat bugün nihayet bu çareyi bulduğumu tebşir ile bahtiyarım." Ve mahall-i mülakat[794] tayin olunuyor idi; Kanlıca'nın tepelerinde buluşulacak, orada koruda uzun uzun görüşülecekti.

Ve ilk yevm-i mülakat[795] nihayet gelip de sabah erkenden yüreği çırpınarak uyandığı vakit, nasıl şevk ve şetaretle[796] sıçramış, nasıl hemen giyinerek evinde oturamayıp, saat-i mülakata[797] hayli zaman varken sokağa fırlamış idi ve nasıl onu beklemek için tayin edilen yerde dolaşmaktan başka bir çare bulamayarak ilk saatte Kanlıca tepelerine şitap etmişti. Ve nasıl, ya Rabbi, nasıl ân-ı mülakatı kalbi mütemadiyen saadetle çırpınarak şevk ve tehalükle beklemişti! Nihayet, saat-i muayyen[798] hulul[799] edip de dört gözle yola bakmaktayken karşıdan iki çarşaflı hayalin zuhurunu görünce bütün vücudunu serapa[800] duçar-ı tezelzül[801] eden ne şedit[802] hissiyat ile sarsılmıştı. Hâlâ şimdi bile, o anda vücudunu zapt etmiş[803] olan raşenin[804] şiddetini tahattur etmekte idi. Geleceğini bilerek beklediği o kadar muazzez mevcudun hayatında ne büyük vazifesi olduğunu ihtar etmek isteyen bir zaaf-ı medhuş[805] ile düşecek gibi kalmış idi. Nihayet bir an oldu ki karşıdan bir eda-yı latif[806] ile, bir tebessüm-i şuh[807] ile gelen bu güzel hanım, on hatve yakın bulunuyordu, aman

---

[792] meyus: üzgün
[793] meskût: sessiz
[794] mahall-i mülakat: görüşme yeri
[795] yevm-i mülakat: görüşme günü
[796] şetaret: şenlik
[797] saat-i mülakat: randevu saati
[798] saat-i muayyen: belirlenen saat
[799] hulul: gelip çatma
[800] serapa: baştan başa
[801] duçar-ı tezelzül: sarsılmaya uğrama
[802] şedit: şiddetli
[803] zapt etme: kaplama
[804] raşe: titreyiş, ürkme
[805] zaaf-ı medhuş: korku zaafı
[806] eda-yı latif: hoş (bir) eda
[807] tebessüm-i şuh: neşeli (bir) tebessüm

ya Rabbi, şimdiye kadar yirmi otuz mektup alıp vererek birbiriyle âdeta teklifsiz olmuş, hiçbir surette yabancılıkları kalmamış olan bu iki mevcut için ne müşkül[808] bir ân-ı garip[809] idi!

Ruhların birbirine o kadar mukarenet ve itilafı[810] ve vücutların bu yabancılığı huzurunda gayet muzdarip beş on dakika geçirdikten sonra ancak birbirlerini bulabilmişler, tekrar akd-i muvaneset edebilmişlerdi[811]; şimdi düşünürken bu ilk mülakatı ve bunu takip eden mülakatları, o zaman her birinden ayrı ayrı duyduğu saadetleri bir lerziş-i latif-i tahatturla[812] tekrar hissediyordu. Sonra sonra birbirlerini daha yakından tanımaktan mütehassıl bir şiddet-i muhabbetle[813] cesaretleri daha artmış, hatta mülakatları yalının bahçesine bile nakletmek imkânı elde edilmişti. O zaman, o saadetine pür-heyecan[814] şitap eder ve genç kızı bahçenin mukarrer olan[815] bir köşesinde vüruduna[816] muntazır[817] bulurdu. Ve nihayet, bu deliliği genç kızın odasında buluşmaya kadar çıkarmışlardı. Âh o gece, o kendini ne kadar avdetsiz bir surette sevdiğini ispat için, yalıdaki odasına kabul etmek cinnetini izhar etmiş[818] olduğu o hayatının belki en mühim gecesi... Lakin ne büyük bir delilik etmişti ve şimdi bu deliliğini düşününce otuz beş senelik hayatında biriktirmiş olduğu ihtiyat ve akıl ve mantık ahkâmına[819] o kadar o kadar münafi[820] buluyordu ki o harekete cesaret eden adamın kendisi olduğunu inkâr edemeyerek hayret ediyordu.

---

[808] müşkül: zor
[809] ân-ı garip: tuhaf (bir) an
[810] itilaf: anlaşma
[811] akd-i muvaneset etme: beraberliğe karar verme
[812] lerziş-i latif-i tahattur: hatırlamanın hoş titreyişi
[813] şiddet-i muhabbet: sevginin şiddeti
[814] pür-heyecan: heyecan dolu
[815] mukarrer olma: kararlaştırma
[816] vürut: geliş
[817] muntazır: bekleyen
[818] izhar etme: açığa vurma, belirtme, gösterme
[819] ahkâm: hükümler
[820] münafi: aykırı

On gün devam etmiş olan mu'ciz[821] bir yağmurdan birbirini göremeyerek iki şûrîde-dil[822] çıldırmışlar, nihayet müştak ve şeyda[823], genç kızın odasına vaki olan davetini kabul etmek hiffetini[824] göstermiş ve gece saat beş[825] raddelerinde[826] yalının kapısından küçük hanım tarafından içeri alınmıştı; bin raşe, bin heyecan ile doğru, hanımın odasına sevk olunmuş ve orada ilk serbestî-i mülakat arasında mesut ve pür-telaş iken bir ayak sesi işitilerek nihayet birisinin gelip kapıyı vurması üzerine ne yapacaklarını şaşırmışlar, hemen ilk âteş-i heyecan içinde, bir köşede bulunan ayaklı bir aynanın arkasına saklanmaktan başka bir çare bulamamış, içeri giren büyük hanımefendinin kendisini meydana çıkarmak için gelmiş olduğu zannıyla bitap[827] ve perişan, her şeye mütevekkil[828] beklerken gayet âdi[829] başka bir mesele için gelmiş olduğunu anlayınca, bahusus, kadın dışarı çıkıp da aynı sevinçle kollarını açarak kendini bekleyen nedime-i ruhunu[830] nasıl deraguş etmiş[831] olduğunu şimdi tekrar düşünürken hâlâ müteheyyiç olmaktan nefsini men edemiyor idi. Âh, bu gece... Meğer bu genç kızı, o kadar uzun uzadı mektuplarla ve sonra mükerreren[832] saatlerce hatta günlerce görüp öğrendim zannettiği bu genç kızı tanımamakta bulunduğunu nasıl itirafa mecbur olmuştu. Bu akşam onu o kadar başka, o kadar cevval[833] ve faal[834] görüyordu ki kendi şitap ve aşkıyla bu cevvaliyet ve faaliyet beraberce kemal-i sükûn ve akl ile bu geceyi uslu uslu geçirmeleri

---

[821] mu'ciz:aşırı
[822] şûrîde-dil: gönlü perişan olan, âşık
[823] şeyda: divane
[824] hiffet: hoppalık, hafiflik
[825] Ezani saat uygulamasında her akşam ezanında saatler 12'ye ayarlanırdı. Buna göre hikâyede anılan saat, gece 01.00'e denk gelmektedir.
[826] raddelerinde: sularında
[827] bitap: hâlsiz, yorgun
[828] mütevekkil: her işini Tanrı'ya veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş
[829] âdi: basit, sıradan
[830] nedime-i ruh: ruh arkadaşı
[831] deraguş etme: kucaklama
[832] mükerreren: tekrar tekrar
[833] cevval: atak
[834] faal: atak

muhal olduğunu kendi kendine itiraf ediyordu, hâlbuki, evvela buraya olan daveti kabul ettiği zaman aklına gelmemiş bir şey var ise o da bu yolda âşıkane, evet, fakat aynı zamanda mecnunane[835] bir harekette bulunup kendine bir cinnet-i şebab[836] arasında verilmiş olan bu müsaadeyi suistimal etmişti[837].

Hâlbuki kendisi kadar mahmur ve müştak, har ve meshuf bir tabiat-ı âşıkane[838] insanı aşk ve visale davet eden böyle bir kış gecesinin aguş-ı nevazişinde[839], bu kadar müsait şerait[840] dairesinde yanında kendini sevdiğini, hiçbir emelinin dirîğ edilmeyeceğini[841], her hareketiyle, her tavrıyla gösteren bu kadar ateşin ve cevval bir genç kız bulunduğu hâlde, cebr[842] ve ketm-i nefse[843] ne dereceye kadar muktedir olabilirdi? Fakat namusperverlik onun ruhunda o kadar müesses[844] bir hatt-ı mevcudiyet[845] idi ki bu tehlikeyi mümkün olduğu kadar ifhama çalışarak, ilk kararları vechile sabaha kadar yalnız ve beraber durmak münasip olamayacağını söylemiş, izin istemişti. Genç kız kendinin nasıl bir tehlike içinde bulunduğundan bir gaflet-i kâmile[846] ile bihaber; nükhet-i vücudunun[847], revnak-ı nazarının[848], şuhî-i ibtisamının[849] kendini seven, haşmet-i vücudunun[850] namütenahi ve çıldırtan saadetler vadeden tantana-i servet

---

[835] mecnunane: delice
[836] cinnet-i şebab: gençlik cinneti
[837] suistimal etmek: kötüye kullanmak
[838] tabiat-ı âşıkane: âşıklık tabiatı
[839] aguş-ı nevaziş: hoş kucak
[840] şerait: koşullar, şartlar
[841] dirîğ etme: esirgeme
[842] cebr: zorlama
[843] ketm-i nefs: kendini tutma
[844] müesses: kurulu
[845] hatt-ı mevcudiyet: varlık çizgisi
[846] gaflet-i kâmil: büyük (bir) aymazlık
[847] nükhet-i vücud: vücudun kokusu
[848] revnak-ı nazar: bakışın parlaklığı
[849] şuhî-i ibtisam: çekici gülüşler
[850] haşmet-i vücud: heybetli vücut

ü nefasetiyle[851] mest ü münevver kalmak için her kaydı[852] kırmaya müheyya olan bir delikanlının ne derin ve pür-ra'd[853] fırtınalarla harap olmakta olduğundan gafil, lakayt ve şen gülüyor, pür-gû[854], söylüyor, ilk defa göstermiş olduğu bu cesaretin büyüklüğünü takdirden hâli[855] kalmamakla beraber, bu cesaretin aynı zamanda bizzat kendisini nasıl derin ve çaresiz tehlikelere maruz bıraktığını tahmin edemiyordu.

Ve delikanlı, ilk hareketinde kollarının arasında, vereceği saadetlerle beraber, hissedeceği namütenahi ezvaka[856] müstağrak olarak kalmak emelinin girdapları[857] arasında ruhu bir tehevvür-i haris[858] içinde çırpınırken, onu böyle bihaber, lakayt ve hatta şen bulmakla, bir arzu-yı tuğyan[859] hissediyordu. Kendi kendine "Nasıl, küçük hanımefendi, demek siz keşfedemediniz ki sizi benim gibi şiddet ve elemle seven ve bir iştiyak-ı ateşin[860] içinde özleyen bir delikanlıyı uzun bir kış gecesi, yatak odanıza kabul etmekte ne büyük bir tehlike vardır, öyle mi? Öyle ise, bu gafletinizin cezasına izhar-ı liyakat[861] etmiş olmuyor musunuz?" demek istiyordu ve sonra diğer taraftan, onu saadetinden dolayı nadim edip meyus ve perişan, neşe-i muzafferiyetle mest ve mağrur kalkıp gitmeyi bir cinayet addetmekten de hâli kalmıyordu ve nihayet endişelerini, sabredemeyip bir cinnete sevk-i emel etmek[862] tehlikesini bir an samimiyet içinde itiraf etti. Ve ondan sonra, senelerce unutamadı; zavallı genç kızın bihaber olduğu hâlde nasıl bir tehlikeye maruz olduğunu

---

[851] tantana-i servet ü nefaset: nefisliğin ve zenginliğin görkemi
[852] kayıt: kural
[853] pür-ra'd: gök gürültüsüyle dolu
[854] pür-gû: çok konuşan
[855] hâli: geri
[856] ezvak: zevkler
[857] girdap: tehlikeli yer veya durum
[858] tehevvür-i haris: hırslı (bir) kızgınlık
[859] arzu-yı tuğyan: taşkınlık arzusu
[860] iştiyak-ı ateşin: ateşli (bir) arzu
[861] izhar-ı liyakat: layık gösterme
[862] sevk-i emel etmek: düşmek

görüp, bu tehlike nazarında olanca çirkinliği ile taayyün edince[863], ne telaşa, ne kadar havfa[864] müstağrak kaldığını, nasıl ifade-i vechiyesini derin bir elem ve endişenin zapt etmiş olduğunu unutamadı.

İkisi de itiraf ettiler ki bu fikirlerle beraber bir daha yan yana durmak bile gayet tehlikeli bir vaziyet idi; o hâlde delikanlı için hemen fesini kapıp sokağa fırlamaktan başka bir çare kalmamıştı ve tekrar genç kızın delaletiyle[865] merdivenlerden inip de sokak kapısının önüne geldikleri zaman bir dakika sonra sabaha kadar saadet ve neşve içinde kalmak ihtimali var iken bunu feda etmek merareti ile müteezzi ve bir an sonra sokakta yalnız ve sevdiğinden uzak ve mahrum kalmak azabıyla şimdiden muzdarip olarak kapıyı açmaya çalışıp da onun kilitli olduğunu ve anahtarın orada bulunmadığını görünce ikisi de dondu kaldı. O zaman hanım hatırladı ki bazı geceler pederi, hırsız korkusuyla kapıyı kilitleyip anahtarı odasına almak itiyadında[866] olduğundan bu gece de kapı bu vechile açılamayacaktı.

O zaman ikisi de "Eyvah!" ettiler. İkisi de muhteriz[867] ve müteredditt[868] tekrar yukarı çıkmışlar; genç kız, eski şevk ve neşeye bedel bir hüzün ve tereddütle malul, kendisi eski arzuya bedel bir ihtiraz[869] ile mariz[870] idi; fakat bu uzun gecenin samimiyetine ve teklifsizliğe davet eden saatleri bu ihtiraz ve tereddüdü def[871] ve refte[872] gayet muvaffakiyet göstermiş, iki saat sonra tekrar aralarında, şâikane[873] devam eden mülatefeler[874] başlamış ve bu mülatefelerle

---

[863] taayyün etme: belirme
[864] havf: korku
[865] delalet: kılavuzluk, işaret
[866] itiyat: alışkanlık
[867] muhteriz: çekingen
[868] müteredditt: kararsız
[869] ihtiraz: çekinme, çekince
[870] mariz: hasta
[871] def: kovma
[872] ref: giderme, ortadan kaldırma
[873] şâikane: isteklice
[874] mülatefe: karşılıklı latifede bulunma, şakalaşma

beraber tekrar sema-yı emelinde derin fırtınalar ruud-ı hevl ü tehdidini[875] ismâda[876] devam ve ısrar etmişti.

Ve eğer bu zavallı ve zayıf semanın etraftan hücum eden zulmetler[877] arasında, ne kadar karardığını ve delikanlının meşamm-ı ruhunu ta'tir eden[878] bu buy-ı hüsn ve şebab[879] ile ihtiyarının[880] ne kadar perişan ve bî-kuvvet[881] kaldığını bilseydiniz, bu geceki bu hata-yı azîmin[882] nasıl bilâ-ihtiyar[883], mukavemet mümkün olmayarak yapılmış olduğunu siz de teslim ve tasdik ederdiniz. O kadar ki iki saat sonra, ihtiraz ve tereddütten hâli bir samimiyetle şâikane mülatefe eden bu iki aşk-perver[884] gencin üç saat sonra, aylardan beri birbirini isteyen iki vücudun nihayet birbirine mülaki olmasından[885] mütahassıl[886] iniltilerle mesut ve muzaffer olduğunu görürdünüz.

***

Vapur, Arnavutköy akıntısının tehacüm[887] ve tehalükü arasında kıvranarak Bebek'e doğru tayy-i mesafe ederken[888] macera-yı aşk ve izdivacının[889] sahaif-i tahatturunda[890] bu raddeye gelmiş olan delikanlı, bu tafsilatı şimdi daha iyice tahattur için, bütün bu mülahazalar arasında, hâlâ aynı arzu-yı ateşin ile kendini rapt ve cezbeden[891] Rum güzelinin karşısında ona bakmaktan hâli kalmamış[892]

---

[875] ruud-ı hevl ü tehdid: korkutan gök gürültüleri
[876] ismâ: duyurma
[877] zulmet: karanlık
[878] ta'tir etme: güzel bir koku ile kokulandırma
[879] buy-ı hüsn ve şebab: gençlik ve güzelliğin kokusu
[880] ihtiyar: bilinç, irade
[881] bî-kuvvet: güçsüz
[882] hata-yı azîm: büyük hata
[883] bilâ-ihtiyar: elde olmaksızın
[884] aşk-perver: âşık
[885] mülaki olma: kavuşmak, görüşmek
[886] mütahassıl: doğan, meydana gelen
[887] tehacüm: hücum
[888] tayy-i mesafe etme: yol alma
[889] macera-yı aşk ve izdivac: aşk ve evlilik macerası
[890] sahaif-i tahattur: hatırlama sayfaları
[891] cezbetme: kendine çekme
[892] hâli kalma: geri kalma

iken şimdi gözlerini yumup o ilk leyl-i telakinin[893] bütün saadetine sevk-i zihin etmişti[894]. O derin ve emsalsiz saadetten genç kızın hıçkırıklarla uyanması üzerine sabaha kadar kendisini teselliye çalışmak, yeminlerle, gayet samimi vaad-i izdivaçlarla[895], artık mahkûm olduğunu iddia ettiği rezaletten kendisini her türlü fedakârlıkla hıfz[896] ve sıyanete[897] hazır ve müheyya olduğunu temin etmek[898] icap etmişti[899].

Ve bu vaadini hemen öbür gün tutmuştu; şimdi zavallı kızın kendisini sevdiğinden dolayı nefsini ilka etmiş[900] olduğu bu girdab-ı hacalette[901] kendi kendine ne elim tefekkürlerle[902] zebun ve perişan kalmış olduğunu düşünerek, acilen buna çaresâz olmak[903] için hemen öbür gün validesini göndermiş, genç kızın izdivacına talip çıkmıştı ve iki ay sonra, bu iki vücut, nihayetsiz bir saadet içinde birbirinin zevc[904] ve zevcesi idiler.

Yalnız ne yazıktı ki bizi bir gün mesut etmeye kâfi olan bütün kuvva-yi hayatiye[905], bu mazhariyeti daima muhafaza edemiyordu. Mesut olamayışımızın esbab-ı mühimmesinden[906] birisi de bugün saadet addettiğimiz bir lutf-ı hayata[907] nail olur olmaz, evvelki kadar şiddet ve tahassüsle[908] mest ve mesut olmak kabiliyetinden dun[909] bulunuşumuz değil miydi? Şimdi tahatturuyla bile mesut ol-

[893] leyl-i telaki: buluşma gecesi
[894] sevk-i zihin etme: zihnini yorma
[895] vaad-i izdivaç: evlilik vaadi
[896] hıfz: muhafaza etme
[897] sıyanet:koruma
[898] temin etme: emniyet/güven verme
[899] icap etme: gerekme
[900] ilka etme: teslim etme
[901] girdab-ı hacalet: utanç anaforu
[902] tefekkür: düşünme
[903] çaresâz olmak: çare bulmak
[904] zevc: erkek eş
[905] kuvva-yi hayatiye: hayati güçler
[906] esbab-ı mühimme: önemli sebepler
[907] lutf-ı hayat: hayatın güzelliği
[908] tahassüs: duygulanma
[909] dun: uzak

duğu şu saadet-i âşıkanesinin[910] rüyasından uyanmak icap edip de tekrar şahsiyetine sahip olduktan sonra, karşısında servet-i eşkâl-i vücudiyesiyle[911] kendisini bir saatten beri celp ve cezp etmiş olan şu genç ve latif Rum güzelinin vereceği ve vermesi muhtemel olan saadetin de bu saadet gibi ve bütün saadetler gibi mail-i zeval[912] olduğunu düşünmek onu tekrar teellüm etti. Âh, asıl mânia[913], hem daima isteyen ve hem nail olunca tahammül etmeyen, kani olmayacağı zannolunan saadetin huzurunda âciz[914] kalan hayatın kendisinde değil miydi? Mesela, bugün kendisini feda-yı cana sevk edecek kadar gayr-i kabil-i mukavemet[915] bir cazibe ile şuh ve latif görünen şu kadına, belki bugün malik olduğundan, kendisinin bu kadın hakkında duyduğu aynı şiddet-i arzu ve emeli başka kadınlar için duymakta bulunan bir erkeğin ihtimal-i mevcudiyetini[916] düşündü; bütün bu ihtimalleri der-pîş-i nazar edince[917], hayatın hiçbir ferce-i firar[918] imkânı olmayan bir elemhane-i mesaibden[919] başka bir şey olmadığını tasdik etti. Bugün feda-yı cana[920] hazır olarak mesut olmak için öldüğümüz böyle güzel bir kadının yarın, tesir-i hüsn ve cazibesi[921] mahza[922] memlukiyetten[923] mütehassıl bir itiyadın tesiriyle, zail olduktan sonra, demek ne kadar haris[924] ve muhteris

---

[910] saadet-i âşıkane: âşıkça mutluluk
[911] servet-i eşkâl-i vücudiye: bedenin görünüşünün güzelliği
[912] mail-i zeval: son bulmaya meyilli
[913] mânia: engel
[914] âciz: çaresiz
[915] gayr-i kabil-i mukavemet: dayanması mümkün olmayan
[916] ihtimal-i mevcudiyet: var olma ihtimali
[917] der-pîş-i nazar etme: göz önüne alma
[918] ferce-i firar: çıkış kapısı
[919] elemhane-i mesaib: belaların acı çekme mekânı
[920] feda-yı can: canını feda (etme)
[921] tesir-i hüsn ve cazibe: güzellik ve çekiciliğin etkisi
[922] mahza: özellikle
[923] memlukiyet: kölelik
[924] haris: hırslı

olursak olalım, hayatımız daimi bir musara-i emelden[925], bir takib-i elim-i ihtirastan[926] başka bir şey olmayacaktı, öyle mi?

Oh ya Rabbi, ne iyi etmişti de bu tarik-i ihtirastan[927] çıkmıştı ve ne iyi etmişti de teehhül ederek köşe-i ailesinde[928] sükûn-ı hayat[929] içinde imrar-ı ömre[930] karar vermişti; bu kararından o kadar memnun idi ki vapur, nihayet köyüne gelip de iskeleye çıkarak, evine giderken, hâlâ bu memnuniyetin dalgaları arasında şinaver[931] idi; yalıya geldiği zaman kapıyı açık buldu; uşak, kapının önünde birine muntazır gibi durmaktaydı; ona, "Ne haber?" gibi bir istifsar-ı işaretine[932], herifin bir vaz-ı ihtiramkârlık[933] alarak tereddütle, "Şey efendim... Doktoru bekliyorum da..." demesi üzerine merakla, "Doktoru mu? Ne doktoru o? Hasta mı var?" diye sordu.

Uşağın daha tereddütle, "Kim olduğunu bilmiyorum. Beni bir hasta için doktora göndermişlerdi. İçeride bir hasta olmalı…" dediğini işitince telaşla içeri girip şemsiyesini bir tarafa atarak merdivenlerden istical[934] ile birinci kata çıktı. En evvel karşısına çıkan, hizmetçilerden bir kadındı. Ona sordu, o da, "Şey efendim... Sizin hanım..." demekle, daha ziyade tafsilata lüzum görmeyerek ikinci katın merdivenlerini daha şitap[935] ile atlayarak çıktı; doğru kendini yatak odalarına attı.

O zaman kayınpederiyle kayınvalidesinin ve bir hizmetçinin kalabalığı arasında zevcesini aradı; o, yatakta, kendi vücudundan bihaber, bir hâl-i bî-hûşide[936] yatmaktadı; hemen yatağın baş ucu-

---

[925] musara-i emel: arzu savaşı
[926] takib-i elim-i ihtiras: aşırı isteklerin acı takibi
[927] tarik-i ihtiras: ihtiras yolu
[928] köşe-i aile: aile köşesi
[929] sükûn-ı hayat: sakin (bir) hayat
[930] imrar-ı ömr: ömür geçirme
[931] şinaver: yüzücü
[932] istifsar-ı işaret: işaret ederek sorma
[933] vaz-ı ihtiramkâr: saygılı bir tavır
[934] istical: acele
[935] şitap: acele
[936] hâl-i bî-hûşide: kendinden geçmiş (bir) hâl

na şitap etti ve huzzara[937] hitaben, "Ne oldu Allah aşkınıza?" diye sordu. O zaman kayınvalidesi, sesini çıkarmamasını işaret ederek, "Bir şey değil canım. Bir baygınlık... O da geçer ya. İşte bu kadar. Fakat bilseniz ne kadar korktuk…" sözlerini fısıldadı. Kayınpederi de çok korktuklarına ifham eder bir ifade-i vechiye ile kendisine bakıyordu, bu esnada refikası[938] gözlerini açarak ve zevcini orada hazır bulmaktan mütehassıl bir sürûr-ı âni[939] ile nazarı parlayarak hafif bir mana-yı tebessümle renklenen ifade-i vechiyesi ile elini uzattı ve bu kendine karşı şifacı bir vaz[940] ile uzanan eli ellerine alıp onları buz gibi bulmaktan mütevellit bir merakla ve serzenişkârane[941] bir nazar ve sada[942] ile, "Ne oldun Allah aşkına?" diye sordu.

Zevcesi ise renksiz bir sesle, "Hiç..." dedi ve sonra, hafif ve bî-renk[943] bir tebessümle, "Bayılmış olacağım. Fakat merak etme, hiçbir şeyim yok." sözlerini ilave etti. Ve kendine karşı hissettiği muhabbet-i fevkalade-i zevciyenin[944] sevkiyle[945] onu meraktan kurtarmak için belki yalan söylemeye lüzum gören bu kadına karşı birden gözlerini tartîb eden[946] bir şevkat-i amîka[947], bir merbutiyet-i esasiye[948] hissederek yatağının kenarına ilişti ve tafsilat istedi. O zaman, mahza zevcine kurbiyetinden[949] kesb-i kuvvet ve hayat etmiş[950] olduğundan kalkmaya davranan kızını eliyle yatırıp söz söylemekten bir işaretle onu men ederek tafsilat-ı lazımeyi[951] kayınvalidesi verdi.

---

[937] huzzar: bir yerde hazır bulunan kimseler
[938] refika: eş
[939] sürûr-ı âni: ani (bir) sevinç
[940] vaz: biçim
[941] serzenişkârane: sitemli
[942] sada: ses
[943] bî-renk: renksiz
[944] muhabbet-i fevkalade-i zevciye: olağanüstü eş sevgisi
[945] sevk: yönlendirme
[946] tartîb etme: ıslatma
[947] şevkat-i amîka: derin (bir) şefkat
[948] merbutiyet-i esasiye: esaslı bağlılık
[949] kurbiyet: yakınlık
[950] kesb-i kuvvet ve hayat etme: güç kazanma ve canlanma
[951] tafsilat-ı lazıme: gerekli ayrıntı

Hanımefendi aşağıda odasında otururken hizmetçilerden birisi koşmuş, "Hanım, hanım! Koşunuz, küçük hanıma fenalık geldi..." demiş; bu ses üzerine meşgul olduğu odasından fırlayan beyefendiyle beraber hanımefendi hemen yukarı koşmuşlar ve küçük hanımı yatağının içine uzanmış, bihuş[952] bir hâlde bulmuşlar; hemen doktora bir adam saldırmışlar ve doktor gelinceye kadar ittihaz[953] olunan tedabir-i ibtidaiye[954] ile hasta kendine gelmiş; hanımefendi buraya kadar nakledip devam ederek merakı mucip olmayacak netayic-i istihracına[955] ehemmiyet eden bir tedbirkârlıkla[956], "Zaaf[957], işte bu efendim. Ne olacak, küçük hanımımız ağzına ne bir dirhem süt koyar ne de yemek vakitleri âdetini bozarak iki lokma yemek yemeye lütuf buyurur. Değil mi efendim? İnsan aç dura dura ne olacak? Fakat bundan sonra, her gün beş yumurta ile yarım okka[958] süt içmezse beni kendisiyle çok uğraştıracak…" dedi ve kendisine pür-istiane[959] bir nazarla bakarak, "Tabii siz de bu hususta bana yardımda kusur etmezsiniz, değil mi?" sözlerini ilave etti. Hastanın yüzünde manasız bir tebessüm-i zaif[960] var idi; validesinin her fazla mülahazayı kat edecek[961] bir tavır ve surette ve bir sada-yı itaatcûyane[962] ile söylediği bu sözler üzerine afaki[963] konuşmak icap etmişti; söz, hastalık ehemmiyetten sakıtmış[964] gibi addedilerek adi bahislere[965] geçmişti ve kayınpederle damat bey mesail-i hâzıraya[966] dair konuşmakta idiler; o kadar ki yalnız kalıncaya kadar uzun bir

---

952 bihuş: aklı başında olmayan
953 ittihaz: alma, edinme
954 tedabir-i ibtidaiye: ilkel önlemler
955 netayic-i istihrac: sonuç çıkarma
956 tedbirkârlık: önlem alarak/temkinli davranarak
957 zaaf: zayıflık
958 okka: kıyye de denilen 1283 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü birimi
959 pür-istiane: yardım isteme
960 tebessüm-i zaif: zayıf (bir) gülümseme
961 kat etme: kesme
962 sada-yı itaatcûyane: kendisine uyulmasını isteyen bir ses
963 afaki: gereksiz, önemsiz
964 sakıt: düşen, düşmüş
965 bahis: konu
966 mesail-i hâzıra: günlük meseleler

devre-i azap içinde kalmaya mecbur oldu. İçinden istiyordu ki bir ayak evvel yalnız kalsın da koşup karısının yanına otursun, onun ellerini ellerinin içine alsın. Hararet-i temasın[967] sevk edeceği bir esrarcûlukla[968] onu muhabbetiyle[969], sadakatiyle temin ederek ne olduğunu, niçin bayılmış olduğunu sorsun ve aldığı tafsilatla, o kadar sevdiği bu kadının bir tehlikede bulunmadığına kani ve emin olsun.

Bunun için, beyefendiyle hanımefendi çekildikleri vakit, hemen yatağın yanına şitap ederek yere diz çöktü ve müsterhim[970] bir sada-yı pür-sirişk[971] ile, "Ne oldu sana bakayım, nineciğim[972]", dedi ve aralarında mutat[973] olan küçük, samimi hitaplar, mini mini cümleciklerle izahat[974] istedi. Zevcesi bu hararet ve samimiyetiyle kendisini memnun eden merak ile müteşekkir, biraz naz, biraz onu meraklandırmamak ihtiyatıyla[975], bir tavr-ı istihfaf[976] ile, "Bir şeyim yok diyorum sana. Vallahi canım. İnanmıyor musun hâlâ? Yemin ederim ki gözlerim karardı, karyolanın yanındaydım, yatağın içinde uzandım. Kendimi kaybetmişim. İşte bu kadar..." sözlerini hâlâ hasta bir sesle söylüyordu. O zaman tekrar ısrar ile şimdi nasıl olduğunu sordu. Buna da bir cevab-ı emniyet[977] aldıktan sonra aralarında peyda olan sükût üzerine baş ucunda, pek yakın oturduğundan, hemen yanı başında yanan büyük lambanın şiddetli ziyasının altında, zevcesinin gözlerine bakarken, bu gözlerin etrafını ihata etmiş[978] olan lâyuad[979] ve küçük buruşukları gördü. Bu evvela ehemmiyetsizce merakını celp ederek bu kadar buruşuğun birden şimdiye ka-

---

[967] hararet-i temas: dokunuşun sıcaklığı
[968] esrarcûluk: gizemleri araştıran
[969] muhabbet: aşk, sevgi
[970] müsterhim: yalvaran
[971] sada-yı pür-sirişk: gözyaşı dolu yalvaran ses
[972] nine: anne
[973] mutat: alışılmış
[974] izahat: açıklama
[975] ihtiyat: özen gösterme
[976] tavr-ı istihfaf: küçümser tavır
[977] cevab-ı emniyet: güven veren yanıt
[978] ihata etme: çevirme, sarma
[979] lâyuad: pek çok

dar gayr-i mekşuf kalmasını[980] nazar-ı istiğrapla[981] temaşa ederken, yavaş yavaş zevcesinin yüzünün buruşuklardan başka, taravet-i mevcudesinin[982] solmuş, bu bir zaman şevk ve şebab ile kendini o kadar meshur etmiş[983] olan çehrenin âdeta bir harabezâr-ı şebab[984] haline gelmiş olduğunu fark etti ve o zaman, içinden maneviyatının[985] ta en derin bir köşesinde zehirli dişlerini acı acı hissettiği bir taharrüş-i elim[986] ile bu harabenin tafsilatını tetkike koyuldu.

Aman ya Rabbi, bu yüz, on sene evvel rikkat ve nezaketiyle peyda ettiği meftuniyeti bugüne kadar hâlâ aynı kuvvetle devam eden, bu bir vakit o kadar nefis ve şiir-nâk[987], nerm ü lütuf[988] olan bu zavallı yüz, birçok buruşuklarla, ötesinde berisinde teraküm edip[989] birer hatt-ı esasi-i şeyhuhet[990] peyda etmiş olan binlerce küçük hutut[991] ile, eski letafet ve şebabın âdeta elim bir enkazı hâline gelmişti; gözler bir kere kendilerini zapt ve ihata etmiş olan buruşuklarla harap ve bârid bir hisle kalbi üşüten ve kendinden teb'id eden bir ihtiyarlıkla malul idi; sonra burnun ve ağzın etrafı, eski taravet ve renk yerine, ne bed[992] bir renksizlik peyda etmiş, ne ağlanacak bir letafetsizlikle bozulmuştu!

İçinden derin, pek derin sada-yı elem ile, "Vah zavallı kadın vah!" sözlerinin sızladığını işitiyordu. Demek dün o kadar şen ve pür-şebab[993] olan bu kadın bugün o kadar harap olmuştu, öyle mi? Ve kendisi, sevk-i âdetle[994] zevcesini hemen hemen ilk günler kadar

---

[980] gayr-i mekşuf kalma: farkedilmemiş olma
[981] nazar-ı istiğrap: şaşırmış bakış
[982] taravet-i mevcude: mevcut, her zamanki canlılık
[983] meshur etme: büyüleme
[984] harabezâr-ı şebab: gençlik harabesi
[985] maneviyat: ruh
[986] taharrüş-i elim: acı (bir) örselenme
[987] şiir-nâk: şiirsel
[988] nerm ü lütuf: yumuşak ve hoş
[989] teraküm etme: birikme
[990] hatt-ı esasi-i şeyhuhet: belirgin ihtiyarlık çizgisi
[991] hutut: çizgiler
[992] bed: kötü
[993] pür-şebab: gençlik dolu
[994] sevk-i âdet: alışkanlığın yönlendirmesi

latif ve nazar-rübâ[995] bulmaktayken böyle gayet hafif bir tagayyür-i sıhhat[996] sebebiyle tezahür eden bu alaim-i harabi[997] huzurunda hakikati teslime[998] mecbur kalmıştı.

Şimdi içinden, derin bir merhamet hissediyordu, artık layık-ı muhabbet[999] olmaya mahkûm kalmasını karısı için, en büyük bir musibet[1000] olmak üzere telakki ederek[1001], bundan dolayı ona son derece acımak lazım geldiğini itiraf ediyordu. Lakin, bu meselede asıl acınacak, şâyân-ı merhamet[1002] olan kendisinden başka birisi miydi?

O zaman boynunu bükerek, hayattan yegâne nisab-ı şevk ü saadeti[1003] olarak malik olduğu bu kadında bu kadar genç olarak böyle harab-ı cemal[1004] kalmasını, bu nisabın[1005] fevkaladeliğine bir delil-i zelil[1006] olmak üzere telakkiye mecbur olduğunu kabul ediyordu. Âh, hayatımızda hiç beklemediğimiz bir ân-ı müsterihte[1007], hiç ummadığımız bir cihetten gelen bu tekmelerle sersem ve zebun kalışımız kadar insaniyet için bâdi-i izmihlal[1008] başka bir şey var mıydı?

Lakin nasıl olmuştu da bu asar-i harabiyi[1009] şimdiye kadar fark etmemişti? Evet, mütemadiyen zevcesinin karşısında geçen günlerinde gecelerinde, böyle tetkik fırsatlarını kaçırmazdı; hatta, son günlerinde, onu seyir ve temaşa ettikçe letafetini itirafa mecbur olduğu da vaki olmuştu. Demek ki diyordu, demek ki bir hastalık,

---

[995] nazar-rübâ: çekici
[996] tagayyür-i sıhhat: sağlığın bozulması
[997] alaim-i harabi: yıkım izleri
[998] teslim: kabule
[999] layık-ı muhabbet: sevgiye layık
[1000] musibet: bela
[1001] telakki etme: düşünme
[1002] şâyân-ı merhamet: merhamet duyulacak
[1003] nisab-ı şevk ü saadet: mutluluk ve isteğinin karşılığı
[1004] harab-ı cemal: harap yüz
[1005] nisab: durum
[1006] delil-i zelil: zayıf delil
[1007] ân-ı müsterih: huzur anı
[1008] bâdi-i izmihlal: sonun başlangıcı
[1009] asar-i harabi: çöküşün izleri

hayatımızın böyle gayet nazik ve mühim bir anında rast gelmekle bizde bu kadar derin yaralar peyda edebilirmiş…

Hâlbuki bu kadın ancak otuz yaşında bir kadındı. O zaman, hayatımızı, hayatımızın hıfz-ı sıhhat[1010] ve takayyüdat-ı cildiyeye[1011] ne kadar mugayir[1012], bahusus kadınlarımızın günlerce evlerde kapalı kalmaktan, havasız, güneşsiz geçen hayatlarında, âdât-ı seyyiemizin[1013] semeresi[1014] olmak üzere zengin ailelerde bile tegaddisizlikten[1015] ne tahribat mümkün olduğunu, elhasıl[1016], bütün milletin hayatının nasıl yalnız cehl ü gafletin[1017] kurban-ı seyyiatı[1018] kaldığını düşünerek tasdike mecbur oluyordu.

Ve her gün, sokakta, temadi eden[1019] tesadüflerde genç, şuh ve nefis mevcutları görüp ruhun en elim iştiyaklarıyla bunlar hakkında acı emellerle sızlayarak, eve avdette, bunlardaki letafet ve taravete[1020] bedel bulunmuş, ihtiyar bir enkaz-ı hayata[1021] kani[1022] ve razı olmak mecburiyetinin meraretiyle ruhu şimdiden muazzep olmaya[1023] başlamıştı. Bir erkek için bütün bu mahrum tesadüflerde meftun-ı hüsn ve nefaseti[1024] kaldığı kadınlar kadar olmazsa bile, onlara yakın bir hazine-i melahat ve sadakatin[1025] onda kendine vakfolunmuş vücut-ı latifiyle[1026] kendisine muntazır olduğunu düşünüp

---

[1010] hıfz-ı sıhhat: sağlığı koruma
[1011] takayyüdat-ı cildiye: cilde ait dikkatler
[1012] mugayir: aykırı
[1013] âdât-ı seyyie: kötülük âdetleri
[1014] semere: sonuç
[1015] tegaddisizlik: gıdasızlık
[1016] elhasıl: kısacası
[1017] cehl ü gaflet: cehalet ve aymazlık
[1018] kurban-ı seyyiat: günahların kurbanı
[1019] temadi etme: devam etme
[1020] taravet: tazelik
[1021] enkaz-ı hayat: hayat enkazı
[1022] kani: inanmış
[1023] muazzep olma: azap duyma
[1024] meftun-ı hüsn ve nefaset: güzelliğe hayran
[1025] hazine-i melahat ve sadakat: bağlılık ve güzellik hazinesi
[1026] vücut-ı latif: güzelliğin vücudu

müteselli olamamak[1027] kadar elim ve zehirli bir hayat olamayacağını tasdik ediyordu. Bütün şaşaa[1028] ve şiir-i şebablarıyla[1029] bizi meftun-ı renk-i letafeti[1030], sermest-i nükhet[1031] mevcudiyeti bırakarak ruhumuzun en derin köşelerine kadar ilka ettikleri en ateşin iştiyakların izdihamına bedel, mecbur-i avdet[1032] olduğun evinde mürur-ı zamanla şiiriyet ve zevkiyeti zail olmuş, ülfet-i seyyiesiyle[1033] bî-haz[1034] bir temastan başka bir meziyeti kalmamış olduğu hâlde de kanaata mail bulunurken harap ve tebah olmuş[1035] bir vücut ile malul bir zevce bulmak felaketini hayatın en gayr-i kabil-i tahammül[1036] bir musibeti olmak üzere telakki ediyordu. Demek kendisi artık bu hayat-ı âlâma[1037] mahkûmdu, öyle mi?

Zevcesi yatakta birçok sözler söylüyor, hatta birtakım sualler soruyor ve kendisi galiba bunların bazısına cevap bile veriyordu; fakat bütün maneviyatı yalnız bu mesele ile o kadar zapt ve işgal edilmişti ki ne cevap verdiği tekrar sorulsaydı, tahattur edip tekrar edemezdi.

Lakin, aman ya Rabbi, daha dün o kadar terütaze[1038] görünen güzel bir kadın, hafif bir hastalık arızasıyla bu kadar çabuk duçar-ı harabi olsun[1039]... Lakin demek ki bu âlâim-i harabi[1040], meydana çıkmak için bir nevha-i maraz ve zaaf[1041] bekleyen hain bir tehlike ile mevcut ve kaim[1042] olmak lazım geliyordu. Demek ki ne kadar

---

[1027] müteselli olmak: avunmak
[1028] şaşaa: gösteriş, parıltı
[1029] şiir-i şebab: gençlik şiiri
[1030] meftun-ı renk-i letafet: güzelliğin rengine tutkun
[1031] sermest-i nükhet: güzel kokunun sarhoşu
[1032] mecbur-i avdet: dönmeye mecbur
[1033] ülfet-i seyyie: günahlara alışma
[1034] bî-haz: saf
[1035] tebah olma: mahvolma
[1036] gayr-i kabil-i tahammül: tahammül edilmez, katlanılmaz
[1037] hayat-ı âlâma: acılarla dolu hayat
[1038] terütaze: körpe
[1039] harabi olma: harap olma
[1040] alaim-i harabi: perişanlığın izleri
[1041] nevha-i maraz ve zaaf: zayıflık ve hastalık esintisi
[1042] kaim: var olan

hafif olursa olsun bir nefha-i maraz[1043], vücudumuzda bir istidat-i fenanın[1044] neşvünemasına[1045] müsaade edebilirdi…. Ve demek ki bu kadar asar-i harabi[1046], bizde, gizli ve hain bir düşman gibi meydana çıkarmak için bir arıza-i maraza[1047] muntazır oluyordu, değil mi? Burasını düşünüp tuğyan ederek, mevcudiyetlerimize karşı, hayatın asla merhamet bilmeyen ne zalim pençelerle mücehhez[1048] olduğunu görüyor, "Âh bu hain, bu murdar hayat!" diye haykırmak istiyordu.

Ve böyle haykıramamaktan muzdarip, o kadar sevdiği zevcesinin bu kadar harap bir vücut-ı pejmürde[1049] olmasına müteellim ve bu elemi ona ifham edememekle muazzep olarak kalktı; bir sigara yakarak balkona karşı biraz nefes almak için duvara dayanıp, Boğaz'ın gözlerinin önüne serdiği bedayi-i tabiîyeyi[1050], kendi eleminden başka bir şey göremediğinden lakayt ve görmez bir nazarla temaşaya daldı. On senelik bir hayat-ı müşterekenin[1051] verdiği bir hulul-i nazarla[1052] rahatsız olduğunu keşfetmiş olan zevcesi[1053], sada-yı mariziyle[1054] kendisini çağırıyor, o kadar kolay şikâyete meyyal[1055] olan mütemariz[1056] bir eda ile yanından kaçtığından dolayı, söyleniyordu. Hâlbuki o, bütün bu teellümatından bihaber kalıp yalnız kendi istirahatını düşünen bu kadının baş ucunda oturup, bu acı, zehirli mülahazalarla meşgul, her saniye bu zalim harabenin asar-i gadr[1057] ü iftirasını görerek bin kere meyus ve müteellim ola-

[1043] nefha-i maraz: hastalık belirtisi
[1044] istidat-i fena: kötü (bir) durum
[1045] neşvünema: gelişme
[1046] asar-i harabi: kötü belirtiler
[1047] arıza-i maraz: hastalığın ortaya çıkışı
[1048] mücehhez: donanmış
[1049] vücut-ı pejmürde: solgun (bir) vücut
[1050] bedayi-i tabiîye: doğal güzellikler
[1051] hayat-ı müştereke: ortak hayat
[1052] hulul-i nazar: alışılmış bakış
[1053] Metinde "zevcesini" olarak geçmektedir.
[1054] sada-yı mariz: hastalıklı ses
[1055] meyyal: eğilimli
[1056] mütemariz: hastaymış gibi
[1057] asar-i gadr: zulüm işaretleri

cağına kalkıp kaçmak, sokaklara fırlayıp elimizden bu kadar vakitsiz olarak şebab ve saadetleri, bütün kıymet-i hayatımızı[1058] teşkil eden taravetimizi gasp eden hain hayattan şikâyet edebilmek için tenha köşelere koşmak, oralarda saatlerce feryat etmek istiyordu.

Mâhaza[1059], zevcesinin yanına avdet etmek ve onun cebr ü ibramıyla[1060] daha yakın bir yere oturmak ve bir zaman o kadar taravet-nisar[1061] olan çehresini bugün harap etmiş olan asar-i inkıraz-dan[1062] bihaber olduğundan kendi on sene evvelki emniyet-i hüsn ü cazibe[1063] ile temaşa-yı cemaline[1064] davet eden arzu-yı mukarenetle[1065] daha, daha yakın bulunması için onu çekerek, epeyce kendine takarrüp eden bu zavallı, bir gün güzel iken bugün artık hemen hemen harap olmuş kadının bilmeyerek kendi zararına, çehresini zapt ve istila etmiş olan hutut-ı şeyhuheti[1066] istemeye istemeye tekrar tetkik etmek icap etti.

Lakin dünyada bundan daha sefil bir felaket, daha acı bir musibet bulunamaz gibi geliyordu. İnsan için en büyük servet demek olan gençliğin, sıhhat ve taravetin birdenbire bu derece mahv ve nâbud olup[1067], birine ihtiyarlığın bütün îraz-ı ziştîsinin[1068] kaim olmasını en tahammülsüz bir felaket olmak üzere telakki ediyordu. Demek ki artık her şey bitmişti, artık hayattan hiçbir hakk-ı istifadesi[1069] kalmamıştı?

Bundan sonra sevilmeye, insana yaşadığını anlatacak yegâne saadet-i hayat olan sevilmek istemeye bir hak ve salahiyet[1070] sahibi

---

[1058] kıymet-i hayat: hayatın kıymeti
[1059] mâhaza: bununla birlikte
[1060] cebr ü ibram: zorlama
[1061] taravet-nisar: gençlik saçan
[1062] asar-i inkıraz: yok olma işaretleri
[1063] emniyet-i hüsn ü cazibe: güzellik ve çekiciliğin emniyeti
[1064] temaşa-yı cemal: yüzü seyretme
[1065] arzu-yı mukarenet: kavuşma arzusu
[1066] hutut-ı şeyhuhet: yaşlılık çizgileri
[1067] nâbud olma: yok olma
[1068] îraz-ı ziştî: çirkinlikten kaçınma
[1069] hakk-ı istifade: faydalanma hakkı
[1070] salahiyet: yetki

addolunamazdı[1071]: İşte en acı nokta-i mülahazatı[1072] hep bu son fikrin etrafında deveran ediyordu[1073]. Kendisi gibi dünyaya yalnız aşk ve garam-ı nisvan[1074] için geldiğine inanan bir adam için, hiç beklemediği bir sinde[1075], îraz-ı harabinin[1076] en çok muhtac-ı zarafet ve letafet[1077] olan bir kısm-ı vücudunu[1078] zapt ve istila etmesini[1079] muhtemel felaketlerin en elimi olmak üzere telakki ediyordu. Çünkü, böyle bir çehre ile hangi kadına gidilip de izhar-ı muhabbet[1080], yani istirham-ı muhabbet[1081] edilirdi? Bu çehreye en iyi bir kadın bile, ancak layık olduğu muameleyi, yani istihfaf ve istihzayı[1082] reva göreceği muhakkak değil miydi? Ve bir mevcûd-ı pür-garam[1083] için aşk ve muhabbete bedel rezaleti muhakkak yapan bu ihtiyarlık herkes için bâdi-i lanet[1084] bir hâl olmamalı mıydı?

Âh, eğer kendisi de onun gibi olacak olsaydı, ne müşkül bir derd-i zehir-nâk[1085] ile malul kalmış olacaktı. Mürur-ı zamanla daima beraber hayat-güzâr[1086] olmaktan kendisi kadar ruhuna takarrüp edebilmiş olan zevcesinin bu hâle giriftar olmasını[1087] kendine ait hususi bir keder etmiş gibi telakki ederken bunun kendisinden başka ve ne kadar yakın olursa olsun elbette başka bir mevcuda ait olduğunu düşünmek birden kederlerini tahfife[1088] yardım etti.

[1071] addolma: sayılma
[1072] nokta-i mülahazat: düşünce noktası
[1073] deveran etme: dönme
[1074] garam-ı nisvan: kadınlara aşk duyma
[1075] sin: yaş
[1076] îraz-ı harabi: harap edici yüz çevirme
[1077] muhtac-ı zarafet ve letafet: güzellik ve zarifliğe ihtiyac duyma
[1078] kısm-ı vücud: vücudun (bir) kısmı
[1079] istila etme: kaplama
[1080] izhar-ı muhabbet: sevgi gösterisi
[1081] istirham-ı muhabbet: aşk yakarışı
[1082] istihfaf ve istihza: alaya alma
[1083] mevcûd-ı pür-garam: aşk dolu varlık
[1084] bâdi-i lanet: lanete sebep olan
[1085] derd-i zehir-nâk: zehirli dert
[1086] hayat-güzâr: hayat geçiren
[1087] giriftar olma: tutulma
[1088] tahfif: azaltma, hafifletme

O esnada, yemek için haber vermek üzere gelmiş olan bir hizmetçi, yemeğin nerede yenileceğini sormakla, karı koca yemeklerinin odalarına getirilmesini emrettiler. Yine yalnız kaldıkları vakit, öteden beriden konuşurlarken cereyan-ı kelam[1089] kendilerini münasebat-ı evveliye-i âşıkanelerine[1090] irca etmekle[1091] ikisi de yavaş yavaş ikisinin de melalini def edip yerine kaim olmaya başlayan bir zevk ve neşe ile hatıralarını belki bininci defa olmak üzere yâd ü tâdada[1092] başladılar. Ve bir şetaret-i sâriye[1093] ile hissiyat-ı âşıkanelerinin[1094] tafsilatını serd ederlerken[1095], zevcesi bir söz arasında, "Ne delilik etmişim ya Rabbi. Gençlik bu ya..." kelimelerini söylemekle, o nim müstehziyane[1096], nim acı acı, "O, şimdi genç değil misin sanki?" sözlerini söyledi. O zaman kadın, yüzünde bir hatt-ı elemle[1097], "O, elbette henüz ihtiyar değilim. Fakat şimdi o zamanki gençlik nerede ya?" dedi ve biraz sonra ilave etti: "Hepimiz de öyle değil miyiz ya? Mesela sen de o zamanki gibi misin? Nerede?" Ve bu sözlerle zevcinin en elim bir yarasını dağlamış oldu.

"Nasıl, nasıl, ben de mi?" demek istedi. O da mı zevcesi gibi ihtiyar olmuş, çökmüştü ya Rabbim? Ve ondan utanmasaydı, hemen kalkıp, koşarak aynaya yaslanacak, biraz evvel zevcesini tetkik ettiği nazar-ı tecessüs[1098] ile kendi yüzünü de muayeneye[1099] koyulacaktı; fakat kendini zevcesinden derin bir hicap ile malul bularak ve bu hâline istiğrap edip gülerek, insanların en samimi olduklarını zannettikleri mevcutların yanında bile mesele zâta[1100] aidiyet kes-

---

[1089] cereyan-ı kelam: konuşmanın akışı
[1090] münasebat-ı evveliye-i âşıkane: aşkın başlamasından önceki ilişkiler
[1091] irca etme: götürme
[1092] yâd ü tâdad: birer birer anma
[1093] şetaret-i sâriye: bulaşıcı sevinç
[1094] hissiyat-ı âşıkane: aşk dolu hisler
[1095] serd etme: konuşma
[1096] nim müstehziyane: yarı alaycı
[1097] hatt-ı elem: elemli bir ifade
[1098] nazar-ı tecessüs: meraklı bakış
[1099] muayene: kontrol
[1100] zât: kişi

beder etmez[1101], ne kadar derin uçurumlar açıldığını itiraf etmeye mecbur kaldı.

Ve bir kere bu zehirle yaralanan, tutuşan kalbi, bütün bu gece, zevcesinin yanında geçirdiği müddetçe, hep yalnız kalıp da aynaya bakmak arzusuyla yandı, sızladı; bütün konuşulan sözler arasında, yalnız nakarat gibi bu arzunun sadasını duyuyordu. Fakat bu mütehakkim arzunun mümkünü'l-icra olmadığını[1102] görerek yavaş yavaş kudurmaya şebih[1103] bir şiddet ve savlet[1104] peyda ettiğini hissediyordu.

Âh, mümkün olsaydı, gidip aynaya yanaşarak yüzünü iyice muayene etseydi, zevcesinin kendisinin de evvelki gibi olmayıp değişmiş olduğunu temin eden sözlerinin adi bir mübalağadan başka bir şey olmadığını anlasa yahut o feci teminatın hakikat olduğunu anlayarak, bundan sonraya saklamış olduğu âmâl-ı şebabının[1105] heyet-i mecmuasına[1106] layık oldukları tükürüğü savursaydı...

Elbette, şüphe yoktu ki kendisi zevcesi kadar harap olmamıştı ve olamazdı; çünkü her ne kadar senelerden beri aynaya çok iltifattan pek uzak kalmakta bulunmuş idiyse de elbette ara sıra, uzaktan olsun, şöyle kendi çehresine atf-ı nazar-ı muayene etmemiş[1107] olamazdı. Şimdi, Şarklılara[1108] mahsus bir tevekkül[1109] ve meskenet-i saburane[1110] ile hayatını geldiği gibi kabule müstait[1111] bir tarz-ı ömrü[1112] takip etmiş olmasının cezasını çekmekte olduğunu kabul ediyordu.

[1101] kesbetme: kazanma
[1102] mümkünü'l-icra olma: gerçekleşmesi mümkün olma
[1103] şebih: benzer
[1104] savlet: saldırı
[1105] âmâl-ı şebab: gençlik arzuları
[1106] heyet-i mecmua: hepsi
[1107] atf-ı nazar-ı muayene etmek: bakmak
[1108] Şarklı: doğulu
[1109] tevekkül: her şeyi Tanrı'ya ve yazgıya bırakma
[1110] meskenet-i saburane: sabırlı yorgunluk
[1111] müstait: hazır
[1112] tarz-ı ömr: yakışacak bir hayat tarzını

Garp'ın[1113], Şark'a mahsus bu meskenet-i mutadeye[1114] nazaran ne kadar faal, ne kadar dûr-endiş[1115] temayülat-ı ruhiye[1116] ile zengin olduğunu görüp otuz beş yaşına gelmiş bir Türk'ün çehresinin hâlinden farklı ve hâbir[1117] olmayışını bu tevekkül-i âtılanenin[1118] en parlak bir alameti olmak üzere ibraza[1119] layık olduğunu itiraf ediyordu.

Kendi nefsine karşı bile bu kadar lakayt olan bir ferdin içinde yaşadığı heyet-i içtimaiyenin[1120] ihtiyacat[1121] ve temayülatına[1122] ne kadar merak ve vukuf[1123] hasıl edebileceğini düşünerek en münevverrü'l-fikr[1124] bir ferdi bu istidatta[1125] bulunan bir kavim ve milletin hürriyetle değil, en büyük bir nimet-i hayatla[1126] bile, bir adım terakkiye[1127] takarrüp edemeyeceğini acı acı tasdik ediyordu.

Ve bir taraftan kendi hususiyetinden birtakım böyle taammümat[1128] ile netayic-i umumiye[1129] çıkarmaktayken diğer taraftan kendisini asıl alakadar eden esas meseleden ayrılamayarak düşünüyordu ki eğer bu harabi[1130] kendi çehresini de istila etmiş olsaydı, bunu hiç olmazsa şimdiye kadar mutlak fark etmiş bulunurdu. Ve

---

[1113] garp: batı
[1114] meskenet-i mutade: alışılmış miskinlik
[1115] dûr-endiş: ileri görüşlü
[1116] temayülat-ı ruhiye: ruhsal eğilimler
[1117] hâbir: haberdar
[1118] tevekkül-i âtılane: tembelce tevekkül
[1119] ibraz: gösterme
[1120] heyet-i içtimaiye: toplumsal sınıf
[1121] ihtiyacat: ihtiyaçlar
[1122] temayülat: eğilimler
[1123] vukuf: anlama, bilme
[1124] münevverrü'l-fikr: aydın düşünceli
[1125] istidat: yetenek
[1126] nimet-i hayat: hayat nimeti
[1127] terakki: ilerleme
[1128] taammümat: genellemeler
[1129] netayic-i umumiye: genel sonuçlar
[1130] harabi: haraplık

mademki fark etmemişti, demek ki çehresi her türlü böyle elim tecavüzlerden sâlim[1131] ve masun kalmıştı.[1132]

Bu emniyetle birkaç saniye müsterih[1133] olan ruhu, birdenbire kaç senedir beraber ömür sürdüğü ve o kadar alakadar bulunduğu hüsn ve cemalin karşısında vakit geçirdiği hâlde, zevcesinde ancak bu akşam fark edebildiği bu alaim[1134], bu kadar itiyat ile görülmez şeyler iken kendisini ayda yılda bir karşıdan ve yalnız âdete tebean şöyle bir görmüş olmak için lakaydane baktığı aynada bütün asarını tefrik eylemesini[1135] muhal bularak tekrar o merak ve endişeye kolaylıkla teslim oluyor ve bütün böyle mülahazalarla bir endişe ve ümidin takip ve tevalisinden mürekkep tezat-ı hayat[1136] içinde sallanıyordu.

Saat iki raddelerinde bu keşmekeş[1137] içindeyken, hizmetçi gelip bir erkek misafir gelmiş olduğundan selamlığa[1138] inmesi lüzumunu ihtar etti.

Ve bu fırsatı ganimet bilerek kendisini odadan dışarı atıp selamlığa indiği vakit, ilk işi, gelen dostunun elini sıktıktan sonra, bir takrib[1139] aynanın karşısına geçip, şöyle zahiren lakayt ve seri bir nazar atarak yüzünü muayene etmek oldu; fakat, o kadar müteheyyiçti ki hiçbir şey fark edemedi ve bu fark edemediği şeyden dolayı müsterih olacağına[1140] müsait vakit bulup da uzun uzun ve hasmane[1141] bir teftiş[1142] ile yüzünü muayene edemediğinden dolayı ızdırabının tezayüdünü müşahede etti.[1143]

[1131] sâlim: uzak
[1132] masun kalmak: korunmak
[1133] müsterih: rahat, huzurlu
[1134] alaim: belirtiler, izler
[1135] tefrik eyleme: fark etme
[1136] tezat-ı hayat: hayatın zıtlığı
[1137] keşmekeş: karmaşa
[1138] selamlık: saray, köşk yahut konaklarda erkeklere ayrılan kısım
[1139] takrib: vesile
[1140] müsterih olma: rahatlama
[1141] hasmane: düşmanca
[1142] teftiş: kontrol
[1143] müşahede etme: görme

Bu gelen zat, ekser[1144] hayat ve müşahedatları[1145] birbirine benzeyen ve daima yalnız kaldıkça en mahrem[1146] hissiyatlarına dair birbirine ifşaatta bulundukları[1147] samimi bir dostuydu. O kadar samimi olduğu hâlde, biraz evvel zevcesinden utanıp onun yanında aynaya bakamayışı gibi, onun yanında da ruhunu zedelemekte olan bu bahsi açmaktan içtinap etti[1148]. Hâlbuki şimdiye kadar bu aynı dost ile, ilerleyen sinnin ne hain bir dost olup bunun hıyanetine terk ve teslim-i vücûd etmekten[1149] başka bir çaremiz olmadığına dair birçok bahisleri olduğunu tahattur ediyordu. Demek, o zaman bu uzak düşmandan bahsedebilecek kadar genç olduklarından beyan-ı mülahaza ettikleri[1150] bu hasmın bugün avcunun içinde ezildiğini feryat ederek itiraf eylemekten utanacak kadar ihtiyar ve malul olmuşlardı. Mümkün olsaydı, kendisinden bile gizlemek istediği bu hakikat, ne samimi bir dosttan bile gizlenmek istenilecek kadar çirkin ve müstekreh[1151] idi!

Bahis, hemen daima olduğu gibi, öteden beriden dolaşarak, zâtiyata[1152] intikal etmişti[1153]. Dostum, nihayet, onun ruhunu kemal-i elemle[1154] sızlatan bu sin meselesine irca-yı bahsederek[1155], sinnin huylarımızı fark etmeden ne kadar tebeddüle[1156] kadir olduğunu[1157] anlatıyordu.

"Âh bilsen, sin kadar hıyanetini gizli ve şiddetle icra eden başka bir kuvve-i hayatiye[1158] bulunamaz," diyordu; "bu o kadar mües-

[1144] ekser: çoğunlukla
[1145] müşahedat: gözlemler
[1146] mahrem: gizli
[1147] ifşaatta bulunma: itiraf etme
[1148] içtinap etme: sakınma
[1149] teslim-i vücûd etmek: kendini teslim etmek
[1150] beyan-ı mülahaza etme: dem vurma
[1151] müstekreh: iğrenç
[1152] zâtiyat: şahsa ait hususlar
[1153] intikal etme: geçme
[1154] kemal-i elem: büyük (bir) keder
[1155] irca-yı bahsetme: bahse dönme
[1156] tebeddül: değişme
[1157] kadir olmak: gücü yetmek
[1158] kuvve-i hayatiye: yaşamsal güç

sir[1159] ki buna tahakküm ve galebe edecek[1160] başka bir kuvvet daha bulmak muhaldir. Mesela, ben sinnin tesirinden başka bir şeye hamledemeyeceğim garip bir tebeddül-i küllî[1161] ile ahlakımda birkaç senedir peyda olup, hele bu geçen aylarda tahakkuk ve tahakküm eden[1162] o kadar garip hâller görmekteyim ki... Mesela, bilirsin ki, ben bu yaşa gelinceye kadar dünyanın belki en hayalperver[1163], en perestişkâr[1164] şiir ve hüsn bir mahluktum, değil mi? Bahusus kadınlara ait meselelerde en çok aradığım şiir ve hüsünden[1165] başka bir şey değildi? Hâlbuki bu bahsettiğim tebeddül[1166] sayesinde bugün en galiz[1167], en maddiyatperest[1168] bir adam oldum. Bugün, bir vakitler şiirsiz tasavvura cesaret etmediğim, lüzum görmediğim kadınları şehvetten[1169], hem de en murdar bir şehvetten başka bir nazarla telakki etmek bence imkân haricine girdi[1170]. Kadın görür görmez aklımdan geçen elvah-ı aşk[1171], birkaç sene evvel esas-ı ruhumu[1172] teşkil eden[1173] şairane muaşakalar, mehtaplı gecelerde çamlar altında mülakatlar, nihayet bir sürü çocukça çılgınlıklar değil. Hayır, hiç böyle şeyler değil, belki en behimi[1174] bir gılzet-i kelbane[1175] ile, yalnız bu kadının vücudunu ve vücudunun en haris bir deraguş-i maddî temasıyla[1176] vereceği zevkleri düşünüyorum. O kadar ki, kadın

---

[1159] müessir: etkili
[1160] tahakküm ve galebe etmek: üstün gelmek
[1161] tebeddül-i küllî: büyük (bir) değişim
[1162] tahakkuk ve tahakküm etme: belirginleşme ve etkin olma
[1163] hayalperver: hayalci
[1164] perestişkâr: tutkun
[1165] hüsün: güzellik
[1166] tebeddül: değişim
[1167] galiz: çirkin
[1168] maddiyatperest: maddiyat düşkünü
[1169] şehvet: cinsel istek
[1170] imkân haricine girme: imkânsızlaşma
[1171] elvah-ı aşk: aşk tabloları
[1172] esas-ı ruh: ruhun esası, temeli
[1173] teşkil etme: oluşturma
[1174] behimi: hayvanca
[1175] gılzet-i kelbane: köpekçe (bir) kabalık
[1176] deraguş-i maddî temas: kucaklayarak fiziki temasta bulunmak

hakkında hüsn-i fikrim[1177] bile bu sebepten muhtel oldu[1178]. Bugün kadınlarda aradığım, onlardan beklediğim zevk-i maddi ve hayranîyi[1179] veremeyecek bir kadın bulunamayacağından olacak ki, çirkin kadına rast gelmiyorum. Evet, bütün gördüğüm kadınları şâyân-ı arzu ve temenni[1180] bulmaktayım. Daha doğrusu, evvelden bir kadına tesadüfümde, en evvel, saçlarının şekl-i zarifine[1181], gözlerinin renk-i latifine[1182], tavır ve edasının letafet ve zarafetine bakarken ve benim o zamanki müşkülpesent[1183] ruhumu hakkıyla memnun edecek binde bir kadın görmek ancak mümkün olduğundan şâyân-ı muhabbet[1184] bir kadına o kadar az tesadüf ederken, bugün rast geldiğim kadınlarda nazar-ı dikkatimi[1185] en çok celp eden şey olmak üzere, kalçalarına, belinin ve göğsünün tedevvürüne[1186], dolgunluğa meftunane[1187] ve muhterisane[1188] bir cünun[1189] ve hezeyan-ı havas[1190] ile bakıyorum. Ve tabii her kadın bu noktainazardan şâyân-ı nazar[1191] bir şeye malik olduğundan, bugün bütün gördüğüm kadınları şâyân-ı arzu bulmaktan uzak değilim. Âh bilsen, bazen eski ruhum galeyan ederek, bu yeni ve murdar ruhla ne elim musaraalarda[1192], ne acı müsademelerde bulunuyor. Bazen kendimden bile iğreniyorum. Fakat şurası muhakkak ki, bu musaraalarda galebe eden, bu son ve mülevves maneviyat-ı galize[1193], mağlup olan ise, benim o

---

[1177] hüsn-i fikr: iyi/güzel düşünce
[1178] muhtel olma: bozulma
[1179] zevk-i maddi ve hayranî: maddi zevk ve hayranlık
[1180] şâyân-ı arzu ve temenni: arzular
[1181] şekil-i zarif: zarif şekil
[1182] renk-i latif: güzel renk
[1183] müşkülpesent: zor beğenen
[1184] şâyân-ı muhabbet: aşka layık
[1185] nazar-ı dikkat: dikkat
[1186] tedevvür: yuvarlaklık
[1187] meftunane: tutkun
[1188] muhterisane: ihtiraslı
[1189] cünun: delilik
[1190] hezeyan-ı havas: duygu hezeyanı
[1191] şâyân-ı nazar: bakmaya değer
[1192] musaraa: boğuşma
[1193] maneviyat-ı galize: kaba ruh

eski, genç ve pür-hararet[1194] ve meyyal-i nefaset[1195] maneviyat-ı rakikam[1196]... Ben, ben ki, birkaç sene evvel, yalnız ruhun ulviyatını[1197] ve aşkın nezahetini[1198] düşünerek onlara vakf-ı perestiş etmiştim[1199]. Bugün en galiz, en murdar bir çapkından beter oldum. Ve bunu şüphesiz yalnız sinne, sinnin maneviyata tesir-i mütehakkimane[1200] hamletmekten başka bir çarem olmadığını ilaveye mecburum. Çünkü, âh çünkü o zaman gençtim, ruhum galeyan-ı şiir ü hayal ile neşe-i hüsn ü garam[1201] idi; bugün ise, bütün bunların çocukluktan ibaret olduğunu, insanın güzel bir kadında, sahih olarak, ezvak-ı maddiyeden[1202] başka bir şey bulamayacağını, bunlardan başka bir şey aramak en büyük hamakat[1203] olduğunu düşündüğüm için olacak ki, fikrimde ve maneviyatımde[1204] bu kadar azim[1205] bir tahavvül[1206] peyda oldu."

O zaman, kendisi de aynı bir tekâmül-i ahlakiye[1207] tabi olduğundan her bir sözü kendini teellümden hâli[1208] kalmamış olan bu bahsin verdiği meraret ile sesi lerzan olduğu[1209] hâlde, cevap olarak ruhunun en elim fırtınalarından bahse düşmekten kendini men edemeyerek:

— Âh, sen senelerin bizdeki tahavvülatı[1210] yalnız böyle manasız addedilecek kadar ehemmiyetsiz tesirinden ibaret mi zanne-

---

[1194] pür-hararet: ateşli
[1195] meyyal-i nefaset: güzelliğe eğilimli
[1196] maneviyat-ı rakika: ince ruh
[1197] ulviyat: yücelik
[1198] nezahet: temizlik
[1199] vakf-ı perestiş etme: taparcasına sevmeye adama
[1200] tesir-i mütehakkimane: zorba (bir) tesir
[1201] neşe-i hüsn ü garam: aşk ve güzellik neşesi
[1202] ezvak-ı maddiye: maddi zevkler
[1203] hamakat: ahmaklık
[1204] maneviyat: ruh
[1205] azim: büyük
[1206] tahavvül: değişme
[1207] tekâmül-i ahlaki: ahlaki gelişme
[1208] hâli: uzak
[1209] lerzan olma: titreme
[1210] tahavvülat: değişimler

diyorsun? Her gün, geçerken, kıymetli bir servet-i hayatiyemizi[1211] gasp ve iptal ederek geçmiyor mu? Ve bütün bütün muattal kalıncaya[1212] kadar her gün böyle bir cüz-i şebab ü hayatımızı[1213] zayi ederek[1214] bir gün gelecek ki artık ihtiyar, yani hiçbir lütuf[1215] ve saadete müstehak[1216] olmayan bir kokuşmuş, bir buruşmuş, bir çürümüş vücut olarak kalmayacak mıyız? Hatta, hatta... Bu tahribat bugün bile başlamış değil mi? Bugün sen, yine bahtiyarsın, bir kadın sende ne kadar hayvani olursa olsun bir arzu peyda ediyor, hâlbuki bir gün gelecek ki ruhunda bu arzuya bile kuvvet kalmayacak. Düşünüyor musun, arzusuz, âdeta esas-ı hayatımızı[1217] teşkil eden[1218] en büyük zevklere bile lakayt olarak geçirilecek hayatın manasızlığını düşünüyor musun? O zaman, her türlü zevk-i hayattan mahrum ve uzak kalacağız. Kalbimiz aşka, midemiz zaaf ve bitabîsinden yemeklere mesdud[1219] olduğundan ve sefalet-i beşeriyenin[1220] bence en elim bir nasibi olmak üzere ne bulursak onunla kanaate[1221] mecbur olduğumuzdan, yalnız rahatça nefes almaya bile minnettarane sarılacağız. Hâlbuki, bir müddet sonra ciğerlerimiz de bu vazifeyi icraya muktedir olamayarak teneffüsü bile bin müşkülat ve ızdırap ile almaya mecbur olacağız. Ve hâlbuki… Âh, hâlbuki sonra bir gün ve öyle bir gün gelecek ki bu nefesten bile mahrum kalacağız. Ve artık, bu her şeyin sonu olacak. Bir kere bu nefesten âciz kalmış olan enkaz-ı hayat ile onun bütün kuvvetleriyle kalbi lebrîz-i âmâl[1222] olan gençliği yan yana getirerek tasavvur edersek dünyanın en büyük saadetinin gençlik olduğunu teslim etmemek mümkün müdür? Âh gençlik, bir nefesine bile minnettar olmak lazım gelen bu kıymettar seneleri

---

[1211] servet-i hayatiye: yaşamsal zenginlik
[1212] muattal kalma: kullanılamaz hâle gelme, boş
[1213] cüz-i şebab ü hayat: hayatın ve gençliğin bir kısmı
[1214] zayi etmek: harcamak
[1215] lütuf: iyilik, yumuşaklık, hoşluk
[1216] müstehak: hak etmiş, layık
[1217] esas-ı hayat: hayatın temeli
[1218] teşkil etme: oluşturma
[1219] mesdud: kapalı
[1220] sefalet-i beşeriye: toplumsal sefalet
[1221] kanaat: yetinme
[1222] lebrîz-i âmâl: arzuların titreyişi

biz lakayt ve zâti elemlerle müteezzi olarak avuç avuç sarf ve istihlâk ederiz[1223], değil mi? Seni temin ederim ki en büyük cellatlık, insanın kendi hakkında gençliğinden istifade etmeden, bu güzel ve ilahi kuvveti beyhude[1224] fikirlere, beyhude mülahazalara feda ederek reva gördüğü zulümdür! Düşünmeli ki her an, gençliğimizin en kıymettar bir saniyesini birden gasp edip bizi ihtiyarlamaya sevk eden bir tekmedir. Ve bu tekmelerin en mütehakkim, en kahhar[1225] olduğu sin ise, otuz ile kırk arasındaki sinn-i elimdir[1226]!

Ve burada tevakkuf ederek, refikine sordu:

— Kaç yaşındasın sen?

Öteki cevaben, "Otuz bir," dedi.

Bu söz üzerine derin bir göğüs geçirerek:

— Âh, sen benden dört sene daha bahtiyarsın[1227]. Ve bu sinlerde bir senelik fark bile, o kadar büyük ve müessir bir farktır ki başka sinlerdeki on senelik farktan daha mühimdir… Çünkü mesela, yirmi iki yaşındaki bir adam ile yirmi beş yaşındaki bir adam arasında pek büyük bir fark olamaz; birincide mevcut olan şiddet-i hayat[1228], ikincisinde de aynı derecede, belki daha faaliyetle hükümrandır; fakat mesela otuz iki yaşındaki bir adam ile otuz beş yaşındaki bir adam arasında o kadar büyük ve acı bir fark vardır ki... Âh çünkü, her adam otuza gelinceye kadar daima mütezayit[1229] olmak üzere bulduğu kuvve-i hayatın otuzdan sonra tenakuzunda[1230] hazır bulunur ve bu tenakuz-ı tezayütten[1231] daha şedit[1232] bir sürat ve sukutla, o kadar mail-i zevaldir ki, bu derece sinde, senelerin değil, günlerin birbirinden bir farkı olmak muhakkaktır. Çünkü uçuruma her gün

---

[1223] sarf ve istihlâk etme: harcama
[1224] beyhude: boş
[1225] kahhar: kahredici
[1226] sinn-i elim: üzücü yaş
[1227] bahtiyar: talihli
[1228] şiddet-i hayat: hayat şiddeti
[1229] mütezayit: artan, çoğalan
[1230] tenakuz: çelişki
[1231] tenakuz-ı tezayüt: çelişkinin artması
[1232] şedit: şiddetli

biraz daha yaklaşmış olduğumuzu, harabinin her gün biraz daha kuva-yı vücudumuzu[1233] zapt etmiş olduğunu görürüz. Bu sukut-ı elîme[1234] lakayt kalanlar vardır. Onlar bihaberlerdir ki ölürken bile ellerinden alınan kuvvetin azamet ve saltanatından gafil olarak, fark etmeksizin bunu teslim ederler. Teslim ettikleri bu kuvvetin, hayat denilen, dünyanın en mutantan[1235] bir kuvveti olduğunu bilmezler. Fakat bunların yanında öyleleri de vardır ki bu hayatın en ehemmiyetsiz bir rengini bile ruhları kan ağlamadan feda edemezler. Âh otuz yaşımıza kadar geçen senelerin bu elemlerden azade, daima muzafferiyete küşade[1236] ve müheyya letafet ve lakaydisi[1237]... Dünyada bundan muhteşem bir saadet olur mu? İnsan dünyaya sahipmiş gibi, hayat üzerinde hükümran olur; çünkü, ancak insan genç iken kadınların mazhar-ı lutf u ibtisâmı olur[1238]; bütün saadetler, bütün muzafferiyetler, bütün kadınlar senindir demektir. Her rast geldiğin güzel kadına kendinde bir hakk-ı temellük[1239] bulabilirsin; çünkü... Çünkü gençsin. Ve çünkü, âh çünkü gençlik her şey ve bütün saadet demektir! Hâlbuki bir kere otuz yaşına girildi mi? Artık yakanı kuvve-i tahribe[1240] teslim etmiş demeksin. Ve bu kuvvetin tesir-i meşumundan[1241] kurtulmak kabil değildir. Dün her nazar-ı iştiha[1242] ki arz-ı ibtisam[1243] kabul eden güzel kadınlar, bugün adem-i tenezzül[1244] ile mukabele ederler. Çünkü, âh çünkü otuz beş yahut otuz sekiz yaşındasın ve çünkü bu geçen otuz sekiz melun[1245] sene şakaklarını birçok beyaz tel ile boyamış yahut gözlerini bir kez pençesiyle zapt ve tahrip etmiştir. Evet, şüphesiz bu tesir-i me-

[1233] kuva-yı vücud: vücudun kuvveti
[1234] sukut-ı elîm: acı düşüş
[1235] mutantan: görkemli
[1236] küşade: açık
[1237] lakaydi: kayıtsızlık
[1238] mazhar-ı lutf u ibtisâm olma: gülümseyiş ve ilgisini çekme
[1239] hakk-ı temellük: sahip olma hakkı
[1240] kuvve-i tahrip: harap oluşun kuvveti
[1241] tesir-i meşum: uğursuz etki
[1242] nazar-ı iştiha: arzulu bakış
[1243] arz-ı ibtisam: tebessüm gösterme
[1244] adem-i tenezzül: değer vermeme
[1245] melun: lanetli

şum bugün senin yegâne servet-i hayatiyen olan hissini yani çehreni birtakım ihtiyarlık damgalarıyla damgalamıştır. Ve yarın sıhhatini ihlalden[1246] başlayarak seni bir gün bir çukura, bir hufre-i bâride[1247] sevk edecektir. Âh, bu el,m, bu menhus sinne bir kere yakamızı kaptırmış olduğumuz için ne kadar sefil ve biçare olduğumuzu biliyor musun?

Dostu, bu teellümata gülerek cevaben dedi ki:

— Şikâyetlerinde yerden göğe kadar haklı olmakla beraber unutmamalısın ki herkesin de bu felaketten geçmeye mahkûm olduğunu düşünmek de bir tesellidir.

Omuzlarını silkerek, "Ne manasız ve ne lüzumsuz bir tesliyet[1248]!" dedi ve devam ederek ilave etti:

— Bugünü ele alalım; bugünü, çünkü geçen günlerimizden bugün artık elim olan bir hatıradan başka bir şey kalmamıştır, değil mi? O hâlde, bugünü, yani vereceği saadetten istifade imkânı olan hakiki günü... Çünkü dün bizim için bir yalandan başka bir şey değildir. Ve bütün eski saadetler, yalnız yalan birtakım saadetlerdir. Saadet-i hakikiyye[1249], bugün hissettiğimiz veyahut hissetmekliğimiz mümkün olanlar değil midir? Mesela, bugün otuzu geçmiş, âdeta ihtiyarlığa yüz çevirmiş senin ve benim gibi bir adam ile yirmi dört, yirmi beş yaşında olan bir genç arasındaki fark-ı azîmi[1250] tasavvur etsene[1251]? Elbette, bu genç de birkaç sene sonra bizim gibi çökecek ve göçecektir; fakat bugün o her istediği saadete iddia-yı istihkak edebilir[1252] ve bu saadete nail olabilirken, sen ve ben olsa olsa ancak hüsran ve hırmandan[1253] başka bir şeye nail olamayız. Değil mi? Bu farkı sana daha ziyade izah edeyim: Bir kere, esa-

[1246] ihlal: bozma
[1247] hufre-i bârid: soğuk çukur
[1248] tesliyet: avunma
[1249] saadet-i hakikiyye: gerçek mutluluk
[1250] fark-ı azîm: büyük fark
[1251] tasavvur etme: düşünme
[1252] iddia-yı istihkak: hak iddia etme
[1253] hüsran ve hırman: hayal kırıklığı ve yoksunluk

sen sinnin ilerlediği kadar şiddet ve meshufiyeti[1254] tezayüt eden ihtiras-ı ruhunla[1255], demin itiraf ettiğin safahat-ı garibesiyle[1256], vücudunun bir kere o genç kadar şâyân-ı muhabbet[1257] olmadığını unutmamaklığın lazımdır. Ve sonra, nasılsa, şayet şâyân-ı muhabbet olsan bile, bu saadetten, bu aşktan, bu sana lutuf ve müsaade ile teslim olunan kadın vücudundan, o genç kadar zevk ve sıhhatle müstefit olamayacağını[1258], muvaffak olsan bile, o kadını, o genç kadar müstefit ve memnun edemeyeceğini de hiçbir vakit unutmamak lazımdır. Öyle değil mi?

Refiki acı acı boynunu bükerek:

— O, elbette... Bunu nasıl unutabilirim ki, tesir-i elimiyle[1259] beni bugün bile tazip eylemekte olan bir hâletiruhiyemdir. Daha on gün evvel, üç aydır mahrum-ı visali[1260] olduğum bir kadına nail olduğum bir tek gecede, o gecenin o kadar vakitten beri taziz edilerek[1261] beklenilmiş saadetinden istifadeye muktedir olamayarak, âciz ve zayıf kaldığımı itiraf ederim. Âh, hayatın her safhası da o kadar elimdir ki... Bir sinne gel, artık sade şiir ve hüsünle kani olmayan, maddi zevklere aç olan bir ruha sahip ve muti ol[1262]. Ve bu sinde de eline geçen saadetlerden istifadeden âciz bulun. Bu ne acı bir sefalettir, bilir misin?

— Evet, biliyorum, bundan başka bir şey daha biliyorum ki, o da büyük acı sefaletlerin hayatın her sinninde kendine mahsus bir ısrar ve inatla mevcut olmasıdır.

İkisi de birkaç dakika, gayet acı mülahazalarla meşbu bir sükût-ı elemnâk[1263] içinde, kendilerini dinlediler.

[1254] meshufiyet: susamışlık
[1255] ihtiras-ı ruh: ruhun aşırı arzusu
[1256] safahat-ı garibe: garip aşamalar
[1257] şâyân-ı muhabbet: aşka değer
[1258] müstefit olma: yararlanma
[1259] tesir-i elim: acı tesir
[1260] mahrum-ı visal: kavuşmaktan mahrum
[1261] taziz etme: yüceltme
[1262] muti olma: boyun eğme
[1263] sükût-ı elemnâk: elemli sessizlik

Bu sükûttan en evvel refiki çıktı; lerzenâk[1264] bir sesle tekrar başladı:

— Âh, filhakika bundan on sene evvelki hayatı, o yirmi bir yaşımdaki mümkün olan saadetleri düşünüyorum da... Lakin sade o yaşta yaşamak, bütün âmâl-i müzehherenin[1265] açık ve müsait olduğu o yaşta yaşamak bile ne büyük bir saadet imiş. Ne büyük ve ne doyulmaz bir saadet imiş. Hâlbuki o, o kadar saadete namzet olan parlak sinîn-i hayatı[1266] miskin tasavvurat-ı bedbinane[1267] ile zehirleyerek geçirdiğimi düşündükçe... Bilir misin? Bir kere en büyük felaketimizin sebebi ne oldu? O menhus hükûmet-i müstebide[1268]... Hayat-ı şebabımızı[1269] zehirleyen, saadet-i mev'ude-i şebabdan[1270] hiçbirisine nail olamayarak, hatta gençliğimizden mümkün olan istifadelerimizden uzak ve mahrum kalarak, sefil ve sergerdan[1271] olmamızın yegâne sebebi o meşum[1272] devr-i lânet[1273] oldu; ömrümüzün en şâyân-ı saadet olan güzel senelerini zulüm ve kahrıyla, zulmet ve seyyiatıyla[1274] o heder etti[1275]. Öyle melun bir şehirde yaşadık ki hayattan mahrum idi; hayattan, zevkten, şahsiyetten mahrum idi. Başka memleketlerde olsa muvaffakiyat-ı sanatkârane[1276] veyahut âşıkane ile geçecek olan şebabımız burada o devr-i kahr ve itisafta, yalnız muhat-ı hevl ü hiddet[1277] olarak geçti. Mahrum, her şeyden, ilahi, dostluktan, kadından, refakatten, içtimadan, yani insanlıktan mahrum olarak geçen o zavallı gençliğimizin bugün matemi ile bellerimiz o kadar büküktür ki bugün nihayet, elimize

---

[1264] lerzenâk: titreyen
[1265] âmâl-i müzehhere: çiçeklenmiş arzular
[1266] sinîn-i hayat: hayatın yaşları
[1267] tasavvurat-ı bedbinane: karamsar düşünceler
[1268] hükûmet-i müstebide: baskıcı hükûmet
[1269] hayat-ı şebab: gençlik hayatı
[1270] saadet-i mev'ude-i şebab: gençliğin vadettiği mutluluk
[1271] sergerdan: perişan
[1272] meşum: uğursuz
[1273] devr-i lânet: lanet devri
[1274] seyyiat: kötülükler
[1275] heder etme: harcama
[1276] muvaffakiyat-ı sanatkârane: sanatla ilgili başarılar
[1277] muhat-ı hevl ü hiddet: öfke ve korku ile kuşatılmış

geçen her şeyden istifade imkânı kalmamıştır. Hürriyet mi? Bunun manasını unuttuğum, hatta ismini bile unutmuş gibi olduğum bir sinne geldiğim vakit, senelerce bunu yeis ve hırman içinde sızlayarak, çağırarak, feryat ederek meyus ve nalan[1278] kaldıktan sonra bana verdiler. Eğer onun ezeli âşığı olmasaydım, ancak bir tükürüğe layık bulurdum. Fakat öyle bir zamanda yaşıyoruz ki bu tükürüğü bile sarfa acıyorum, çünkü ona o zavallı hürriyetten daha layık o kadar esafil ve edani[1279] ile muhatız ki! Evet, bugün nail-i hürriyet olduk[1280], fakat o kadar malulüz ki, bu hürriyetten, bu hürriyetin müsadelerinden, letafetlerinden istifade edecek kabiliyet kalmadı. Bir kere otuz iki sene kemal-i gazap[1281] ve şiddetle hükümran olan[1282] o meşum devr-i elimin[1283] tazyiki[1284] altında teşekkül etmiş olan ruhumuz için birdenbire hürriyetin bahşedeceği müsaadata[1285] layık bir istidat göstermek ve peyda etmek ne kadar muhaldir. Her gün gazetelerde ve herkesin ağzında gezen şikâyetleri düşünüyorum da sebeb-i yegânesi[1286] ancak burada olduğunu zannediyorum: Hiçbir terakki, hiçbir tebeddül yok, diyorlar; tebeddül ve terakki ihtimali nasıl, nasıl olur? Çünkü bütün hayatımız, bütün âmâlimiz, istibdat devrinde teşekkül ve teessüs etmiş, birdenbire nasıl bir hürriyet adamı olabiliriz, değil mi ya?

"Elbette, " diye tasdik etti ve başını kemal-i elemle[1287] sallayarak ve "Elbette!" diye birkaç defa daha tekrar ederek devam etti:

— Hatta, söylediğin sözlerin en gerçeği ve en gerçek olduğu için en elim ve en zehirnâki[1288] ömrümüzün ne güzel senelerinin, şebabımızın en kıymettar günlerinin devr-i istibdadın zincirleri al-

---

[1278] nalan: inleyen
[1279] edani: çok aşağılık, çok pek alçak kimseler
[1280] nail-i hürriyet olmak: hürriyete kavuşmak
[1281] kemal-i gazap: büyük (bir) öfke
[1282] hükümran olma: hâkim olma
[1283] devr-i elim: acı dönem
[1284] tazyik: baskı
[1285] müsaadat: müsaadeler, izinler
[1286] sebeb-i yegâne: tek sebep
[1287] kemal-i elem: büyük (bir) üzüntü
[1288] zehirnâk: zehirli

tında soluyarak hîç-i hayatın[1289], başka memleketlerde, hür iklimlerdeki gecelere bahşettiği müsaadelere mazhar olamayarak harap ve perişan olduğu idi. O kadar acı bir hakikat ki... Bütün batnımızın[1290] en deva-nâ-pezir[1291] bir yarası bundan başka bir şey değildir, denilebilir. Artık terakki-i sinle[1292] zevale[1293] yüz tuttuk, hiçbir şey yapamayacak, elimizden bir şey gelmeyecek bir sinne geldik. Hürriyetimizi ancak o zaman bahşettiler. Doğduğu günden itibaren kapalı ve mahpus olduğu bir zindanda yaşayıp otuz yaşından sonra adam arasına salıverilen aptallar gibi olduk. Hürriyet, öyle mi? Otuz sene esaret, bu köpekçe esaretten sonra da hürriyet… Âh, bu melun zulümlere yüz bin kere lanet olsun. Biliyor musun, bu hürriyetten istifade edecek kimlerdir? Bugün on yaşında olan çocuklar bile değil, bugün beşikte olanlar ancak… Daha doğrusu, analarının ninnileri arasında, "Uyusun paşam ninni, büyüsün paşam ninni" sözlerini işiterek büyümüş çocuklar değil, belki, "Yaşasın hürriyet ninni, yaşasın adalet ninni" diye uyuyan çocuklar ancak istifade edebileceklerdir. Bizler ise, istibdadın en kanlı zamanının mahsulat-ı zillet ve sefaleti[1294], mahsulat-ı kahr ü cehaleti[1295] olmaktan bu devr-i muhteşem-i hürriyette[1296] bile kurtulamayacağız. Ve bizim yapabileceğimiz büyük bir iş varsa o da belki çocuklarımızın olsun bu saadet-i hürriyetten[1297] mahrum kalmamasını temin etmekten ibarettir.

— Desene ki biz artık "elhamdüllillah-i fatiha..." Öyle değil mi?

— Evet, elbette, hem de o kadar fatiha ki ölülerden beter... Çünkü insan ölürse her türlü emele, her türlü arzuya bigâne[1298] kalır.

[1289] hîç-i hayat: değersiz yaşam
[1290] batn: soy, nesil
[1291] deva-nâ-pezir: çaresi olmayan
[1292] terakki-i sin: yaşın ilerlemesi
[1293] zeval: yok olma
[1294] mahsulat-ı zillet ve sefalet: sefalet ve aşağılığın ürünü
[1295] mahsulat-ı kahr ü cehalet: perişanlık ve cehaletin ürünü
[1296] devr-i muhteşem-i hürriyet: hürriyetin muhteşem dönemi
[1297] saadet-i hürriyet: hürriyet mutluluğu
[1298] bigâne: ilgisiz

Hâlbuki, sin ilerleyip kuvva-yı hayatiyemizi[1299] tatil etmekle beraber, emellerimize tatmin edilmediklerinden dolayı daha tahammülsûz bir ateş-i hicran[1300] vererek bizi bunların savletine karşı o kadar âciz bırakıyor ki... Mesela, bugün, emellerim, yirmi beş yaşındaki emellerimin aynıdır, diyemem. Fakat o kadar çok, o kadar şedit, o kadar ateşin olduğunu ve hatta daha ateşin bile olduklarını iddia edebilirim. Bahusus, bütün bu emeller hakikat hâline gelmeleri artık mevhum olduğunu bildiğimden o kadar tahammülsûz bir surette elim ve zehirli ki... Her birisi, mevcudiyetimi kahr ü zebûn[1301] ediyor. Diyebilirim ki her emelim bir başka cerihadır ve mevcudiyetim en kıymetli emellerimden mürekkep, namütenahi cerihalarla mâlâmâldir[1302]. Çünkü, daha emelin ilk nevaziş-i bâlini[1303] hissederken, bu şerait dairesinde bunun da mümkün olduğunu tasdik ederek hemen onun için de yeni bir mezar hazırlamak lüzumu karşısında bulunuyoruz; mezar, mezar, mezar... Bütün mezar, sade mezar...

Dostu acı acı gülerek ilave etti:

— İşte benim son tahavvül-i ahlakiyemi[1304] sinnin tesirine hamlettiğim de bu noktainazardan değil mi? İhtiyarlar için en süslü bir emel olmak üzere on iki, on üç nihayet on dört yaşında genç kızların makbul olduğunu elbette bilirsin![1305] Şimdi, bir zaman garip bulduğum bu emelleri anladığımı itiraf ederim. Hayatın cemi[1306] zaman ve mekânda yegâne zevk ve saadeti olan aşktan mahrum ve bize tenezzül edip bezl-i iltifat edenleri[1307] pek adi bulup layık-ı muhabbet[1308] bulamamaktan, layık-ı muhabbet bulduklarımızın bize tenezzül edemeyecek bir mevkide bulunmalarından kadınsız geçirdi-

---

[1299] kuvva-yı hayatiye: yaşam kuvveti
[1300] ateş-i hicran: ayrılık ateşi
[1301] kahr ü zebûn: perişan ve zayıf
[1302] mâlâmâl: dolu
[1303] nevaziş-i bâl: yüksek iltifat
[1304] tahavvül-i ahlakiye: ahlaki değişim
[1305] Söz konusu dönemde evlilikler erken yaşlarda gerçekleştiği için burada örnek gösterilen yaşlar dönem içerisinde normal sayılan yaşlardır.
[1306] cem: bir araya getirme, toplama
[1307] bezl-i iltifat etme: bol bol övme
[1308] layık-ı muhabbet: sevmeye layık

ğimiz şebab-ı hayatımızın âmâlini, mezara kadar, aynı ihtiras fakat daha ziyade elemle sürüklemeye mahkûm kalacağımız bedihi değil mi? Her sinnin kendine göre temayülat-ı mahsusası[1309] var: İnsan, gençliğinde şiir ve nefasete[1310] müştak iken sin ilerledikçe, zevahiri terk ve feda ederek, esas-ı maksada tenezzül ediyor ve nihayet sukut ede ede, bütün tezyinattan âri[1311] olmak üzere, zevk olsun da ne kadar hayvani olursa olsun diye o dereke-i sefileye[1312] iniyor. Bu hâl de gösterir ki sefil ve behimi birer mevcuttan başka bir şey değiliz ve maaliyat[1313] yalnız ziynet-i zâhiriyeden[1314] ibarettir. En şairimizi, en bâlâ-pervaz[1315], nefaset-perver[1316], müştak-ı hüsn[1317] şairimizi kazısak altından ilk ceddimiz olan maymun cenapları, en hayvani çirkinliği ile meydana çıkıyor.

On beş senedir birbirini severek hemen her gün teati-i hissiyat etmekten[1318] birbirlerine benzemiş ve bu müşabeheti birinin başladığı bir cümleyi diğeri aynı fikri eda etmek üzere ikmal etmek[1319] derecelerine vardırmış olan bu iki dost arasında musahebe[1320] bu raddeye gelince, ekseriya yaptıkları gibi, daha ziyade temdid-i mübahese edip[1321] avdet-i muhal[1322] olacak elemlere vasıl olmadan[1323] ayrılmaya razı olarak arkadaşı izin istedi ve kendisini teşyi[1324] için kapıya kadar beraber giderek kapı kapanıp da yalnız kalır kalmaz,

---

[1309] temayülat-ı mahsusa: özel istekler
[1310] nefaset: güzel
[1311] âri: uzak
[1312] dereke-i sefile: sefil mertebe
[1313] maaliyat: derin düşünceler
[1314] ziynet-i zâhiriye: dış süsler
[1315] bâlâ-pervaz: yüksekten uçan
[1316] nefaset-perver: kıymetli
[1317] müştak-ı hüsn: güzelliğe düşkün
[1318] teati-i hissiyat etmek: hislerini birbirlerine söylemek
[1319] ikmal etmek: tamamlamak
[1320] musahebe: sohbet
[1321] temdid-i mübahese etme: bahsi uzatma
[1322] avdet-i muhal: dönüşü imkânsız
[1323] vasıl olma: gelme, ulaşma
[1324] teşyi: uğurlama

hâlâ eski fikrinde musır[1325] olduğundan hemen selamlık odasına koştu. İlle çehresini muayene ederek zannettiği kadar her şeye veda etmek mecburiyetine gelip gelmediğini tayin etmek istiyordu; fakat misafir çıkar çıkmaz kendisinin de hareme gideceğini zanneden uşak lambayı söndürmüş olarak odadan çıkmaktaydı. O zaman, tekrar lambayı yaktırmaktan ise yukarıda zevcesini belki uyumuş bulup rahat rahat çehresini muayeneye muvaffak olacağını düşünerek yavaş yavaş yukarı odasına çıktı ve kemal-i ihtiyatla[1326] kapıyı açmaktayken içeriden onun sesini işiterek içeri girdi. Demek ki o daha uyumamıştı...

O zaman canı sıkılarak geldi, zevcesinin yanına oturdu; o şikâyet ediyordu, o kadar hasta olduğu hâlde, bir dostu için o kadar müddet kendisini yalnız bırakmasını serzenişle telakki ediyordu. Kendi kendine, "Bir bu eksikti" dedi; onu da uyutmak maksadıyla soyundu, geceliğini giyerek lambayı söndürüp yatağına girdi; karanlıkta zevcesinin söylediği sözlere külliyen muhalif[1327] fikirlerle meşgul olarak sükût ediyor, onun uyumasını bekliyordu.

Evet işte kendisinden terütaze olan zevcesini bu hâle getiren seneler acaba kendisini ne kadar harap etmişti?

Âh, biraz sonra aynaya bakıp, kendisini celladane[1328] bir dikkat ve teftiş ile muayene edip de bu muayeneden salim ve mutmain[1329], pür-şebab[1330] çıkabilseydi ne kadar pür-şitap[1331] bir iştiyak-ı ateşin[1332] ile tekrar hayata sarılacaktı; kendisini bugüne kadar dalmış olduğu hâb-ı ataletten[1333] dolayı tahtie ediyor[1334], miskin, gayr-i

---

[1325] musır: ısrarlı
[1326] kemal-i ihtiyat: büyük (bir) tedbir
[1327] muhalif: aykırı
[1328] celladane: cellat gibi
[1329] salim ve mutmain: emin ve içi rahat bir şekilde
[1330] pür-şebab: gencecik
[1331] pür-şitap: çabuk
[1332] iştiyak-ı ateşin: ateşli bir istek
[1333] hâb-ı atalet: tembellik uykusu
[1334] tahtie etme: suçlama

faal[1335] buluyordu. Düşündü ki, hatta münzehim[1336], ihtiyarlığa ve çürümeye meyyal ve tarik-i harâbîde[1337] mahkûm bulsa bile, bugünden itibaren hayata sarılıp yaşamak, birkaç sene içinde, bütün ataletle geçmiş senelerin acısını çıkarmak lazım gelmez miydi? En büyük kabahatini şimdi biraz geç olmak üzere görüyordu: İzdivacına, bunun verdiği rahata gömülüp, hayattan başka bir şey istemeye lüzum görmemiş, miskin ve zelil sürdüğü bu hayatı bir ömrün bütün âmâl ü mutalebatına[1338] kâfi bulacak kadar pest[1339] davranmış idi, o güzel ve pür-şebab olarak ziyan edilmiş olan senelerin acısını çıkarmak için yarından itibaren tekrar zevküsefa[1340] âlemine dalacaktı.

Bu kararı verir vermez, buna iki mühim mâni zuhur ettiğini gördük ki bunların birincisini gayet suhuletle istihfaf etmekle beraber ikincisi huzurunda, mağlup ve sakit[1341] kalmaya mecbur oldu. Bu mânilerin birincisi, herkes tarafından bu kadar bir yaşa geldikten sonra, bu teşebbüs-i zevkcûyanesinin[1342] ahlaksızlık diye telakki olunabilmesi ihtimaliydi; fakat bu ihtimali hakikat farzetmekle beraber gayet azametle istihfaf etti. Saadetsiz çürümeye mahkûm bir ihtiyar olarak geçireceği senelere bir saniye-i aşkı[1343] bile bin kere ve kemal-i tehalükle[1344] tercih edeceğini kendi kendine itiraf etti; âh, bu herkesin sağına soluna, kendi kabiliyet-i şahsiye[1345] ve temayülat-ı zatiyesine[1346] göre sıfat ve meziyet tevziini ne kadar büyük bir tuğyan-ı intikam[1347] ile telakki ederdi. Bu tuğyan-ı mesele de bizzat kendi saadeti olduğundan bugün âdeta hezeyan haline

[1335] gayr-i faal: hareketsiz
[1336] münzehim: bozguna uğramış
[1337] tarik-i harâbî: harap yol
[1338] âmâl ü mutalebat: emeller
[1339] pest: yavaş
[1340] zevküsefa: eğlence
[1341] sakit: sessiz
[1342] teşebbüs-i zevkcûyane: zevk arama teşebbüsü
[1343] saniye-i aşk: aşk saniyesi
[1344] kemal-i tehalük: büyük (bir) arzu
[1345] kabiliyet-i şahsiye: kişisel yetenek
[1346] temayülat-ı zatiye: kişisel eğilim
[1347] tuğyan-ı intikam: intikam arzusu

gelmişti. Kendi kendine, "Köpekler!" diyordu. Bütün bunların başkasının hayatına, başkasının arzusuna kendi arzularıyla hükme ne hakları vardı ve ne hakları olabilirdi?

Ve sanki her birisi ayrı ayrı bütün başkalarına buldukları kusurlara belki benzememekle beraber onlardan daha şeni[1348] kusurlarından kâmilen muarra[1349] imişler gibi, sağlarına sollarına savurdukları zem ve kadehlerle hükümferma[1350] olurlarken, umumun vukufundan kemal-i itina[1351] ile gizlemeye lüzum gördükleri seyyiat-ı elime ve zelileye[1352] masdar[1353] değillermiş gibi, bu tahakküm ve teferrüt[1354] davalarını göz önüne getirerek tekrar, "Köpekler!" diyordu. Sade saldırmasını, havlamasını bilen bu güruh-ı mahlukata[1355] bundan daha muvafık bir isim bulamıyordu. Herkes yalnız mesul olduğu nefsine karışsaydı de diğerlerini şerrinden ve tecavüzünden[1356] olsun masun bulundursaydı[1357]... İşte o vakit, heyet-i içtimaiye bir insaniyet-i müşerrefe[1358] olabilirdi. Yoksa bu cidal ve ihtiras-ı sefil[1359] içinde, her biri sağına soluna diş salan bir köpek sürüsünden başka bir şey olamıyorlardı.

Hem öyle bir köpek sürüsü ki birbirlerine karşı izharından haya etmedikleri[1360] gayz ve kin menfaat-perestane ve şahsiyet-perestane ile her gün daha muzlim[1361] bir girdab-ı sefalete[1362] sukut

---

[1348] şeni: kötü, çirkin
[1349] muarra: uzak, arınmış
[1350] hükümferma: hâkim
[1351] kemal-i itina: büyük (bir) özen
[1352] seyyiat-ı elime ve zelile: elim günah ve suçlar
[1353] masdar: kaynak
[1354] teferrüt: kişisel
[1355] güruh-ı mahlukat: yaratıklar güruhu
[1356] tecavüz: saldırı, aşma, ötesine geçme
[1357] masun bulundurma: koruma
[1358] insaniyet-i müşerref: şerefli (bir) insanlık
[1359] cidal ve ihtiras-ı sefil: mücadele ve sefil ihtiras
[1360] haya etme: utanma
[1361] muzlim: karanlık
[1362] girdab-ı sefalet: sefalet girdabı

etmekten, bir çirkâb-ı mezellet[1363] içinde galtan olmaktan[1364] hâli kalmıyorlardı ve "Âh, başkalarını pür-kusur görenler, asıl kendilerinin şu hareketlerinin en büyük bir kusur olduğu olsun teslim ve itiraf etselerdi..." diye düşündü.

Huzurunda mağlup ve sakat kalmaya mecbur olduğu diğer mani ise bu hayat-ı ezvaka[1365] hasr-ı hayat etmek[1366] kararının bu şehirde gayr-i kabil-i icra olduğu[1367] idi ve burada, sadmesiyle[1368] başını sersem eden mühim bir mâni karşısında bulunuyordu; bu mâni ise şehrimizin belli başlı bir hayat-ı ezvakı[1369] olmamasıydı. Ya tenezzül edemeyeceği kadar süfli[1370] ezvak-ı sehile[1371] yahut erkânı arasına giremeyeceği kadar yüksek olan hayat-ı kibarane[1372] arasında, arafta kalmış gibi bir hâl-i hüsran[1373] içinde bulunmaktan başka bir çare olmadığını kabule mecbur bulunuyor idi. Şehrin hayatında, hürriyetin ilanından beri yegâne tebeddül, her fırsatla ötede beride verilen manasız konferanslardan, heveskâran[1374] istilasına maruz kalmış muhtelif[1375] sahnelerde birbiri peşi sıra vaz-ı mevkii[1376] temaşa edilen daha manasız millî oyunlardan başka bir şey değildi. Demek ki bu cihetten de hüsran muhakkak idi.

Bir aşk... Ciddi, müzeyyen, mültehib[1377] bir aşk... Elbette, onun asıl ve en muazzez emeli buydu, fakat bunun da bu şerait dairesin-

---

[1363] çirkâb-ı mezellet: bayağı (bir) bataklık
[1364] galtan olmak: yuvarlanmak
[1365] hayat-ı ezvak: hayatın zevkleri
[1366] hasr-ı hayat etmek: hayatını harcamak
[1367] gayr-i kabil-i icra olma: işlemesi mümkün olmayan
[1368] sadme: tekme, vurma, çarpma
[1369] hayat-ı ezvak: bohem hayatı
[1370] süfli: aşağılık, adi
[1371] ezvak-ı sehile: kolay zevkler
[1372] hayat-ı kibarane: sosyete
[1373] hâl-i hüsran: hüsran hâli
[1374] heveskâran: hevesliler
[1375] muhtelif: farklı, çeşitli, türlü
[1376] vaz-ı mevki: sahneye konan
[1377] mültehib: ateşli

de, ne büyük bir tesadüf-i bahtiyarın[1378] zade-i tertibi[1379] olabilmesi lazım geldiğini düşünerek eğer nail-i aşk olmak[1380] için yalnız arzu kâfi gelseydi, her köşede bir başka aşka mülaki olmak muhakkak olduğunu tasdik ediyordu. Zaten bu aşk bahsinde de o şart asıl, tenezzül edemeyeceği kadar süfli veyahut kendisine tenezzül etmeyecek kadar ulvi[1381] olmak şartı arasında, bunun da bir arzu-yı muhal[1382] olduğunu kabul ederek çaresizlikten kudurmuş gibi, "Ee, ne yapmalı?" diye kendini yiyordu.

O zaman sevk-i hulyaya[1383] teslim-i nefsederek[1384] istediği gibi bir kâşâne-i hayal[1385] bina ediyordu. Yirmi dört, yirmi beş yaşlarında, genç ve latif bir kadın tasavvur ediyor, hayattan beklediği bütün âmâl ve temenniyat[1386] saadetinden nasılsa mahrum kaldığından bu âmâl ve temenniyatı yalnız bir aşkta bulmaya karar vermiş olmak üzere tahayyül[1387] ettiği böyle bir kadınla bir muaşaka tertip ediyordu ve bu kadının mahrumiyet-i elimesi[1388] içinde kesb-i rikkat etmiş[1389] o kadar nazik ve nefis bir ruh-ı müstesnası[1390] vardı ki bu nezaket ve nefasetin bu derecesine karşı müncezib[1391] ve hayran kalmaktan başka bir şey yapamıyordu. Ve onun buselerine, nevazişlerine[1392] müstağrak olarak geçireceği ömrün lezzetine doyamayarak ihtiyarladığının farkında olmayacağını düşünürken, ihtiyarlıktan yine aklı fikri maksad-ı esasiyesine[1393] avdet etmiş olmakla,

---

[1378] tesadüf-i bahtiyar: mutlu (bir tesadüf)
[1379] zade-i tertibi: meydana gelme
[1380] nail-i aşk olmak: aşka erişmek
[1381] ulvi: yüce, yüksek
[1382] arzu-yı muhal: imkânsız arzu
[1383] sevk-i hulya: hayalin yönlendirmesi
[1384] teslim-i nefsetme: kendini bırakma
[1385] kâşâne-i hayal: hayal odası
[1386] âmâl ve temenniyat: arzu ve beklentiler
[1387] tahayyül: hayal
[1388] mahrumiyet-i elime: acı yokluk
[1389] kesb-i rikkat etme: incelik kazanma
[1390] ruh-ı müstesna: seçkin ruh
[1391] müncezib: tutkun
[1392] nevaziş: okşayış
[1393] maksad-ı esasiye: esas amaç

zevcesinin uyumuş olduğunu görerek rahat rahat kalkıp merakını hâlle[1394] karar verdi. Fakat bu merakını hâlletmenin zannettiği kadar rahat rahat kabil-i icra olmadığını[1395] anlayarak canı sıkıldı. Zevcesi uyanıp da kendisini büyük lambayı yakmış ve aynada yüzünü muayene etmekte bulunmuş görürse ne kadar istiğrap edeceğini ve bu istiğraba ne cevap bulup vermek mümkün olduğunu düşünerek her hâlde beray-ı ihtiyat[1396] ona sezdirmeden yataktan kalkabilmek için teşebbüs etti ve aksi olarak başka vakit ekseriyetle bir ses çıkarmayan karyola daha ilk harekette gıcırdamaya başlamakla kemal-i endişe[1397] ile zevcesinin hareket edip etmeyeceğini tetkike lüzum görerek yataktan sıyrıldı ve kibriti çakarak mumu yaktı. Zevcesi gözlerini kapamıştı. Tabiî ifade-i sükûtuyla[1398] bütün asar-i tahribatını[1399] izhar etmekte olan bu kadın çehresine atf-ı nazar edip[1400] bihaber, sakin, hemen hemen mesut bularak derin bir gıpta ile onu düşündü; iki adım atıp, masanın üzerinde bulunan büyük lambanın şişesini çıkararak, mumdan tutuşturduğu kibritle lambayı yakarak şişesini taktı. Birdenbire odanın muhitini tenvir eden[1401] bu şule-i hakikiyet[1402] önünde kendinde derin bir hiras[1403] hissederek muattal[1404] kaldı.

Evet, şimdi hükm-i idam-ı şebabını[1405] verecek olan bu muayeneye cesaret edemiyordu. Ya Rabbi, memulünden çok îraz-ı harabi[1406] görecek olursa ne kadar zebun ve perişan kalacağını düşünerek kendisini bu eleme kendi eliyle teslim etmekten bir tehaşi[1407]

[1394] hâl: giderme
[1395] kabil-i icra olma: uygulanabilir olma
[1396] beray-ı ihtiyat: dikkatli bir şekilde
[1397] kemal-i endişe: büyük (bir) endişe
[1398] ifade-i sükût: sessiz ifade
[1399] asar-i tahribat: tahrip izleri
[1400] atf-ı nazar etme: göz atma
[1401] tenvir etme: aydınlatma
[1402] şule-i hakikiyet: gerçek ışık
[1403] hiras: korku
[1404] muattal: hareketsiz
[1405] hükm-i idam-ı şebab: gençliğin idam hükmü
[1406] îraz-ı harabi: çekinilecek haraplık
[1407] tehaşi: korku

duyuyordu; fakat merakının bu hiras ve tehaşiye galebe etmek üzere olduğunu hissederek son bir cehd ve azim[1408] ile ne olursa olsun diye karar veren zuafâya[1409] mahsus pür-tereddüt[1410] bir metanet-i cesurane[1411] ile aynaya takarrüp etti, fakat lambanın arkasında kalması, yüzünü epeyce gölgeye müstağrak bıraktığından mecburiyetle lambaya sarılıp bir hamlede aynanın önüne koydu ve kemal-i dikkat ve heyecanla çehresini muayeneye koyuldu.

En evvel nazar-ı dikkatini gözlerinin etrafına havale etmişti; henüz pembe olan ve oldukça terütaze yanaklarının üzerinde, gözlerinin etrafında, ilk nazarda gayr-i mekşuf[1412] iken dikkat üzerine tezahür eden gayet belirsiz binlerce hututun kazmış olduğu lâyüad[1413] çizgiler yüreğini parçalayarak bütün mevcudiyetini hercümerç etti. Gözleri açık ve âdeta dururken pek belli olmayan bu çizgiler, biraz büzmeye teşebbüs eder etmez o kadar peyda-yı kesret ve âyâniyet ediyordu[1414] ki bunları belli etmemek, hiç olmazsa bu derece izhar etmemek için gözlerini asla büzmemek lazım olduğunu meraretle kabule mecbur oldu; sonra, asıl, gözlerinin köşelerini ve oradan alnının sağ ve sol cephelerini, bu kısm-ı çehresinin[1415] cildini o kadar harap olmuş, o kadar sarkmış, elastikiyeti mahvolarak, buruşuk, mekruh[1416] bir ihtiyar derisi hâli almış olduğu gibi, kaşlarının üzerinde birbiriyle telahuk etmek[1417] üzere, derin birer hat peyda olmuş olduğunu da fark edince, "Eyvah!" feryadı en derin kûşe-i mevcudiyetinde[1418] o kadar meraret ve elemle çınladı ki mademü'l-hayat bu meraretin ruhuna açtığı yarayı unutamayacağına inandı.

[1408] cehd ve azim: gayret
[1409] zuafâ: zayıflar
[1410] pür-tereddüt: tereddütlü
[1411] metanet-i cesurane: cesurca metanet
[1412] gayr-i mekşuf: görülmeyen
[1413] lâyüad: sayısız
[1414] peyda-yı kesret ve âyâniyet etme: çoğalma ve belirginlik kazanma
[1415] kısm-ı çehre: yüzün bölümü
[1416] mekruh: tiksinç
[1417] telahuk etmek: birbirine eklenmek
[1418] kûşe-i mevcudiyet: varlığın köşesi

Heyhat! Demek bu kadar mekruh ve sefil bir enkaz hâline gelmişti de bundan da haberi yoktu, öyle mi?

O zaman boynunu bükerek yaşı için pek acele ve nâ-be-mevsim[1419] bulduğu bu harabeyi, cildinin esasen pek gevşek, pek hafif olduğuna hamlederek, başkalarının kırk-kırk beş yaşlarında bile muhafaza edebildikleri taraveti[1420] o, otuz beş yaşında kaybetmiş olduğunu itiraf etti.

Ve sonra, muayenesinde devam ettikçe, gözlerinin ifadesine, çehresinin gözlerine ait manasına bir gılzet-i pirî[1421] gelmiş, eski zarafet ve rikkatin yerini zapt etmiş olan bu gılzetin[1422] bu çehreye âdeta şâyân-ı istikrah[1423] bir ifade-i sakîle[1424] vermiş olduğunu da fark etti ve bu o kadar acı, o kadar acıydı ki hıçkırmaya müheyya, aynadan ayrılarak, en hassas noktasından mecruh olmuş gibi, bir inhizam-ı elim[1425] içinde koltuğa düştü.

Demek ya Rabbim, bu kadar, bu kadar harap olmuştu? Ve demek artık bu çehre ile artık genç bir adam olmaktan ziyade, âdeta menfur[1426] bir ihtiyar, âdeta iğrenç bir enkaz-ı şebab[1427] olarak telakki edilmeye daha layıktı, öyle mi?

Âh, bu o kadar acı, o kadar elim-i tasdik[1428], bütün maneviyatını sarsarak onu kahr ve zebun eden o kadar müthiş bir hakikat kuvvetini alıyordu ki şiddetli bir humma içinde darabatıyla[1429] dimağını tahrip eden şiddetli bir nakarat gibi, "Demek, demek artık her şey gerçekten bitti, öyle mi?" sözlerini tekrar ediyordu.

[1419] nâ-be-mevsim: vakitsiz
[1420] taravet: gençlik
[1421] pirî: kaba yaşlılık
[1422] gılzet: kabalık
[1423] şâyân-ı istikrah: beğenmediğini gösteren
[1424] ifade-i sakîle: sıkıntılı ifade
[1425] inhizam-ı elim: acı yenilgi
[1426] menfur: nefret edilen
[1427] enkaz-ı şebab: gençlik enkazı
[1428] elim-i tasdik: kabul etmesi üzücü
[1429] darabat: darbeler

Evet, demek bütün felaketlerin üzerine bu musibet de gelmişti ve demek artık her şey gerçekten o kadar bitmişti, değil mi? Bütün o kadar senelerdir hayatını işgal etmiş olan o emellere, o ümitlere veda etmek lazım geliyordu, öyle mi? Hâlbuki bugünkü ruhunda bu ümitlere, bu emellere evvelden daha ateşin bir ihtirasla, bir merbutiyet-i elemiye[1430] hissediyordu. Şimdiye kadar nasılsa yaşayabildiği bu emellerden, bu ümitlerden mahrum hayata bundan sonra tahammül etmek mümkün olmadığını itiraf ediyor ve bu itiraf ile boynu bükülerek, "Hâlbuki artık bu mümkün değil. Bu çehre ile hangi bir kadının huzuruna çıkıp da aşk ve visal dilenilebilir?" diyordu.

Şüphesiz, senelerden beri bütün tecrübeleriyle ve menkulat-ı saire[1431] ile kabul etmiş, inanmıştı ki sevilmek için insan güzel olmayabilirdi ve aşk güzellikten ziyade çehrenin bir zevk ve meyle mutabakatından ibaretti. Evet, elbette, sevilmek için insan, güzel olmayabilir; fakat hiç olmazsa mutlak bir surette genç olmak lazımdır. Demek artık kendisi ki bu çehre ile artık bir genç addolunamaz idi. Sevilmemeye katiyen[1432] mahkûm bir vücûd-ı sefil ve pejmürdeden[1433] başka bir şey değildi, değil mi? Ve birkaç sene sonra bütün bütün buruşarak, belki kırk yaşında, menhus bir ihtiyar çehresiyle bir mevcûd-ı zelil ü bedbaht[1434] kalacaktı, öyle mi?

Bu hâle karşı içinden derin bir tuğyan kabarıyordu ve meram ve ihtiyar ile buna hiçbir çare bulunmayacağını zannetmeyerek, mücadeleye hazır, teşebbüse pür-şitap, kendini her tehlikeye mukavim[1435] bularak memnun olmak arzusunun galebesini hissediyordu.

Tekrar bir daha kalkıp, o mevcut fikirlerle aynada kendisini bir kere daha muayene etti. En gücüne giden şey, gözlerini zapt etmiş olan o gılzet-i ifade[1436] idi. Bütün çehresinin ifadesini zapt etmiş olan bu nikab-ı gılzet hiç beklemediği bir cilve-i hayat idi; birkaç

[1430] merbutiyet-i elemiye: elemli bağlılık
[1431] menkulat-ı saire: kulaktan dolma sözler
[1432] katiyen: kesinlikle
[1433] vücûd-ı sefil ve pejmürde: sefil ve dağınık vücut
[1434] mevcûd-ı zelil ü bedbaht: şanssız ve alçak varlık
[1435] mukavim: dayanlıklı
[1436] gılzet-i ifade: kabalık ifadesi

sene evvele gelinceye kadar şâyân-ı dikkat güzel bir adam olmamakla beraber, külliyen çirkin ve zarafetten hâli bir adam olmadığını herkes tekrar ederdi. Bugün artık bunun bile tarafından haksız bir iddiakârlık addolunacak bir mevkie[1437] sukut etmiş olduğunu görmek onu son derece te'lim ediyordu[1438]. Demek, o bütün taravetini, bütün zarafetini böyle kaybederken ve yalnız kaybetmekle kalmayıp, onun yerine kalın ve kaba bir ifade-i nazariyenin hükümran olmasına da habersizce müsaade ederken, kendisini yine evvelki kadar zarif bilmekte ve o emniyetle yaşamaktaydı. Şimdi bu emniyete acı acı gülmek istiyordu.

Ve bu kadar kuvvet ve zulümle bütün kuva-yı mevcudemize[1439] hücum eden, bizi tırnakları arasına alıp didikleyerek kanımızı emmekten zevk bulan bu melun, bu canavar hayata iyi diyenler de vardı, öyle mi?

Âh, herkesin o kadar iyi bulduğu bu hayata, bahusus kendi hayatına nasıl tükürmek ihtiyacıyla ruhunun sızladığını herkese nasıl anlatabilecekti?

Hayat mı? Lakin bu tesadüf ve âdet gibi iki kör kuvvetin zincir esaretiyle pâbend[1440], sefil, lain[1441] ve zelil bir kuvvetten başka bir şey miydi? Âdeta seyyiatından kurtulursak mutlaka tesadüfün daire-i mezalimine[1442] gireriz ve tesadüfün seyyiatından ise âdeta daire-i mezalimine girmek için nefesimizi tahlis[1443] ederiz ve bu iki kör kuvvetin arasında, meram, irade, ne kadar adi, ne kadar manasız bir sözden ibaret kalmaz mı?

Sonra hayat, vücutlarımızı bütün seyyiat ve mezalimiyle[1444] zehirli dişleriyle kemirmekten zevk bulan sessiz, hunhar[1445] bir cana-

---

[1437] mevki: durum
[1438] te'lim etme: kederlenme
[1439] kuva-yı mevcude: var olan kuvvet
[1440] pâbend: ayak bağı
[1441] lain: lanetli
[1442] daire-i mezalim: haksız daire
[1443] tahlis: kurtarma
[1444] seyyiat ve mezalim: kötülük ve zulümler
[1445] hunhar: kan içici

vardan başka bir şey midir? Biz kendine ne yapmışız, bu bilinmez; denilebilir ki, onun asıl husumeti bizim mevcudiyetimizedir ve bu mevcudiyetimizin bütün müsaadatını, meziyyatını[1446] ve lutuflarını birer birer bizden nez etmekten[1447] bir zevk-i sefil ve denî[1448] duymaktaymış gibi, her an bizi bu müsaadelerden, bu lütuflardan mahrum bırakmaktan başka bir şeye atf-ı emel etmez ve bu maksatla icra-yı tesir-i menhus etmekten[1449] bir an hâli kalmaz. Hayatın bu müfteris, rahatımıza, kanımıza, nefislerimize kadar düşman olan açlığından başka hakiki ve vaki başka ne vardır?

Hayat, iyi, öyle mi?

O zaman bir aks-i tesir ile, kendisinin de kurban-ı dendânı[1450] olduğundan dolayı bu kadar fena bulduğu ve fena olduğunu iddia ettiği bu hayatı, son birkaç senenin âdetine tebaiyyeten iyi bulmuş olduğunu itiraf etmeye mecbur oldu; hatta, bu geceye kadar şimdi o kadar hunhar ve müfteris bulduğu hayattan memnun değil miydi?

Çünkü, âh, çünkü hayat her gün güzarişiyle[1451] bizi törpüleyerek, daha doğrusu tesadüfün arz ettiği cihetlerimizi sanki rendeleyerek bir şekl-i gayr-i muayyene[1452] koymaya çalışan ve bütün zulemeye[1453] has bir sefil ve denî riyakârlık[1454] ile kanımızı emmekten başka bir emeli olmadığı hâlde bitaraf[1455] ve lütufkâr olarak tanılmaya atf-ı ehemmiyet eden bir kuvve-i zalime[1456] değil midir? Ve hayatından memnun olması yalnız bu menhus kuvve-i zalimenin aşındırdığı faaliyet-i ruhiyesinin[1457] zaaf ve hiffetinden mütevellit bir his değil midir?

[1446] meziyyat: üstün özellikler
[1447] nez etmek: gizlemek
[1448] zevk-i sefil ve denî: alçak ve sefil zevk
[1449] icra-yı tesir-i menhus etmek: uğursuz tesir yaratmak
[1450] kurban-ı dendân: dişlerin kurbanı
[1451] güzariş: geçme
[1452] şekl-i gayr-i muayyene: belirsiz şekil
[1453] zulem: karanlıklar
[1454] denî riyakârlık: alçakça ikiyüzlülük
[1455] bitaraf: tarafsız
[1456] kuvve-i zalime: zalim kuvvet
[1457] faaliyet-i ruhiye: ruhî faaliyet

Hayatından memnun? O mu? Bu mümkün müydü? O daha ilk şebabından beri hiçbirine nail olmaksızın hayattan neler, ne namütenahi saadetler istemişti? On sene evvel, izdivacından mukaddem[1458], geçirdiği on senelik ömr-ü zelîl ve mahrumunu[1459] düşünerek bugünkü kanaatini, bugünkü memnuniyetini onunla mukayese edip başını göğsüne eğerek itiraf etti ki bugün on sene evvelki gencin rastgele tanımayacağı, tahkir etmek[1460] isteyeceği galiz bir mahalle beyi olmuştu. Ve o kadar nefis ve müstesna ruhlu genci, o kadar sanatperest[1461], o kadar maaliperest[1462] olan genci bu hâle getiren bu on sene o kuvve-i mel'ûnâne-i hayatiyenin[1463] üzerine yığdığı günlerin teakub ve tevalisinden[1464] başka bir şey değildi.

Demek, hayatın bu zulüm ve istibdadı yüzünden, şebabın bütün nurlu rüyaları, bütün mütehassis emelleri, bütün mahasin-i âmâl, bütün maaliyat, sade bir seraptan başka bir şey değildi. Ve bütün bunların adi bir serap olduğunu kabul edecek bir sinne gelmek, sefaletlerin en eliminden başka bir şey değildi.

Evet, elbette adi bir mahalle beyi olmuştu; çünkü hayatından bu kadar memnun olabilmek için ne yapmış idi? Saadet-i ehliyesini ruhunun meskenetinden, bulduğuna bir kanaat-i zelilaneden[1465] ve âdetin lutf-ı tahakkümünden[1466] başka bir şeye borçlu değildi; ömründe ilk şebabının hararet-i galeyanında[1467] temenni ettiği gibi müstesna bir kadın tarafından berin bir aşkla sevilmiş miydi? Daha bir şeye benzeyecek zannettiği ilk aşkında budalalığından âdeta mecburi bir izdivaca razı olmuş, hayatını böyle bir kayd-ı zalim[1468]

[1458] mukaddem: önce
[1459] ömr-ü zelîl ve mahrum: sefil ömür
[1460] tahkir etmek: aşağılamak
[1461] sanatperest: sanat düşkünü
[1462] maaliperest: hikmet düşkünü
[1463] kuvve-i mel'ûnâne-i hayatiye: hayatının lanetli kuvveti
[1464] teakub ve tevali: devam
[1465] kanaat-i zelilane: alçakça yetinme
[1466] âdetin lutf-ı tahakkümü: göreneklerin baskısı
[1467] şebabının hararet-i galeyanı: arzularının ateşli dönemi
[1468] kayd-ı zalim: zalim kayıt

ile bağlamış ve o izdivaca bütün âmâl-ı şebabını[1469], bütün hayatını defnetmek[1470] zaaf ve aczini[1471] göstermişti; kuluçkasına gömülmüş ve bir kadına, bir tek kadına vakf-ı hayat etmişti[1472]; öyle bir kadın ki İstanbul'da her köşede bunlardan yüzlerce, belki binlerce mevcuttur ve bir işarete on tanesi pür-şitap, bir telaşla arz-ı hayat etmek âdetine mağlupturlar. Hani onun iştiyak-ı bî-pâyânını[1473] bütün kadınlar teskin edemeyeceklerdi?

Daha sonra, ortaya mühim bir eser mi koymuştu? Şahsiyeti, ferdiyeti gösterir bir eser mi vardı? O, evet vâkıa kaleminin mütehayyizan-ı hulefasından[1474] idi ve bu miskin mütehayyizliğe[1475] tükürmek arzusuna mağlup oluyor idi; bütün bu malik olduğu hürmetler liyakata değil, mevkiye ait değil miydi? Ve bu mevkiyi kim kazanmamıştı? Ve kim kazanamazdı? Devr-i istibdatta üç dört köpeklikle kendi mevkiinin bin kere mafevkinde[1476] olan daha şanlı, daha saltanatlı mevkilere nail olmak bir iş miydi?

Ve böylece meskenet-i ruhu[1477] önünde âciz, zelil bir tazallümle dururken, ruhu miskin olmasaydı başka ne yapmak ihtimali mevcut olduğunu düşünmeye başladı; etrafında ne kadar faaliyet-i ruh sahibi arkadaşları vardı ki bunların hepsini de pek iyi tanımaktaydı ve bunların cümlesi hükûmet-i müstebidenin devam ve taannüt eden[1478] zulüm ve gaddarına kendi gibi kurban olmamış mıydı? Şurası da muhakkak değil miydi ki bugün burada hükûmet-i müstebidenin zulmetkârlığı namı altında tecelli eden kuvve-i kahire-i hayatiye[1479] başka yerlerde başka bir isim alıp başka bir renge girerek

---

[1469] âmâl-ı şebab: gençlik emelerini
[1470] defnetmek: gömmek
[1471] zaaf ve acz: zayıflık
[1472] vakf-ı hayat etmek: hayatını vakfetmek
[1473] iştiyak-ı bî-pâyân: sonsuz arzu
[1474] mütehayyizan-ı hulefa: önemli memurlar
[1475] mütehayyiz: önem
[1476] mafevk: üst, yukarı
[1477] meskenet-i ruh: ruh tembelliği
[1478] taannüt etme: inat etme
[1479] kuvve-i kahire-i hayatiye: hayatı kahreden kuvvet

daima, daima aynı zulüm ve taaddi[1480] ile icra-yı hüküm ve nüfuz[1481] etmekten hâli kalmamakta idi? Ve güya her cihetçe[1482] şahsiyatın[1483] bütün kuvvet ve istidadıyla tezahürüne senelerden beri müsait olan Avrupa'da en mühim dimağlarına hayatın fenalığından, ömürlerinin müncer-i hîçi[1484] ve iflas olmasından başka daha tazallümle neden şikâyet etmekteydiler?

Hayır, daimi ve baki[1485] olan şey, her yerde, hür Avrupa'da olduğu gibi müstebit[1486] Şark'ta, müstebid Şark'ta olduğu gibi hür İstanbul'da da, her yerde, hayatta emel ile hakikatin mücadelesi hunhar, kahırkâr, müfteris ve arada yalnız insanları ezen, kahr u kurbân[1487] eden müsademesi idi; evet, yalnız o bakiydi ve yalnız o ve her vakit o galebe ediyordu.

Ve hepimiz bu kuvvet ve zulmünü her günkü feryatlarımızla kabul ve tasdik ettiğimiz hayatın elinde sefil ve miskin bir oyuncaktan başka bir şey olmadığımız hâlde yine onunla uğraşmak, onu kendi ihtiyarımıza, kendi emellerimize tâbi etmek mücahedesiyle[1488] cenk ederiz[1489]; hâlbuki o, hiç sesini çıkarmayarak, nasıl olsa tegallüb ve tahakküm edeceğini[1490] bilmekten mütehassıl bir emniyetle daima günlerini üzerimize yığa yığa merakımızı, nahvetimizi[1491], şahsiyetimizi bile tazyik eder, sanki boğar; bizi âdet gibi tesadüf gibi mâhi-i şahsiyet ve ihtiyar[1492] kuvvetlerle ihata ve tazyik ederek[1493] ruhumuzu bu kuvvetlerin elinde zelilane[1494] bir tevekkül

---

[1480] taaddi: adaletsizlik
[1481] icra-yı hüküm ve nüfuz: hükmünü ve nüfuzunu icra
[1482] cihet: yön
[1483] şahsiyat: kişilik
[1484] müncer-i hîç: değersiz geçme
[1485] baki: sonsuz
[1486] müstebit: zorba, baskıcı
[1487] kahr u kurbân: perişan ve feda
[1488] mücahede: gayret
[1489] cenk etme: savaşma
[1490] tegallüb ve tahakküm etme: galip gelme ve hükmetme
[1491] nahvet: gurur
[1492] mâhi-i şahsiyet ve ihtiyar: şahsiyeti yok eden
[1493] ihata ve tazyik etme: kuşatma ve baskı yapma
[1494] zelilane: alçakça

ile teslim olmaktan başka bir şeye müsaade etmez; mesela on gün evvel tahkir ve tezyif ettiğimiz[1495] bir hayata sevk eder. Fakat bunları o kadar zeki bir idare ile o kadar maharetle, his ve fark ettirmeden yapar ki ne olduğumuzdan bihaber kalarak zıddımız oluruz; on gün evvel başkasında görüp tahkir ettiğimiz hareketleri on gün sonra, bir tesadüfün zâde-i tertibi olan[1496] ve birkaç kere tekrar edilmekten mütevellit bulunan âdetin elinde bihaberane tekrar ederiz. Fark etmeden, hissetmeden tekrar ederiz. Demek, o da esasen memnun olmamak üzere doğmuş olduğu bu hayatından bu şerait dairesinde ve bu gür tesirler tahtında[1497] memnun ve kani olmuştu.

Ve sonra, saadetlerimiz mi? Oh, nasıl bunların hepsine birden tükürmek, nasıl hepsini birden telin etmek arzusuyla ruhu yanıyordu; bunların en parlağını düşünecek olsa hırsından titriyordu. Saadet, bu da neydi? Evet, bu nasıl bir şeydi? Bu devamını istediğimiz, değişmemesini temenni ettiğimiz bir hâl-i hayattan başka bir şey miydi? Hâlbuki âdetin elinde saadet manası verdiğimiz ahval[1498] de revnakini[1499], letafetini kaybettiği hâlde fark olunmuyordu. Zaten saadetin en parlağı, en cansûzu[1500] bile mürurundan[1501] sonra ispat-ı letafet eden[1502], esna-yı mürurunda[1503] ise günlerin tevalisi arasında fark ve taziz[1504] imkânı bulunmayan firari, mail-i zeval[1505], solmaya, uçmaya meyyal, letafeti ele geçmemesiyle, gayr-i kabil-i ibka[1506] yahut geçmiş yahut tekrarı muhal bulunmuş olmasıyla kaim olan bir hâletiruhiyeden başka bir şey miydi?

[1495] tahkir ve tezyif etme: hakaret etme
[1496] zâde-i tertibi olma: meydana getirme
[1497] tahtında: altında
[1498] ahval: durumlar
[1499] revnak: parlaklık
[1500] cansûz: can yakan
[1501] mürur: geçip gitme, sona erme
[1502] ispat-ı letafet etme: güzelliği ispat etme
[1503] esna-yı mürur: geçtiği sıra
[1504] taziz: yüceltme
[1505] mail-i zeval: yok olmaya meyilli
[1506] gayr-i kabil-i ibka: sürdürülmesi imkânsız

Hâlbuki, kendisinin bu şerait dairesinde bile büyük bir saadeti yoktu. O hâlde hayatından bu kadar miknetle[1507] memnun olacak nesi vardı? Hangi bir emeline nail veyahut muvaffak olmuştu? Büyük ve parlak, her hâlde bâdi-i şâyân ve şeref[1508] bir iş mi yapmıştı? Bilakis, köpekçe bir meskenet içinde, sabah akşam kalemine gidip avdetten başka bir harekette bulunmamış, behîmane bir mezelletle yaşamaya mecbur olduğu hayatını geldiği, olduğu gibi, onu tebdil ve tezyin[1509] ihtiyacı bile hissetmeksizin kabul kanaatinden mütevellit bir âdetle güzel ve hemen şâyân-ı gıpta bulmuş gibi değil miydi? Bunda bir hakkı mı vardı?

İşte böylece, ara sıra avdet eden ruh-ı mazisini[1510] müntakim[1511] ve hunhar bir zulümkârlıkla ahz-ı sâr[1512] için maneviyatına hücum eder görüyor ve onu haklı bularak ruhunu bu hücumun zehr-i itisafına[1513] karşı müdafaya bile muktedir olamayarak son derece müteezzi oluyordu.

Kendi kendine hitap ile, "Âh, koca hayvan!" diyordu; "Demek ki hayatından o kadar memnun idin, öyle mi? Fakat rica ederim; bu hayatın nesinden bu kadar memnun olduğunu bildirir misin? Sefalete itiyattan[1514] başka bir şeyin mi var? Sema-yı hayatın[1515] nasıl bir şems-i muvaffakiyetle tenevvür etti[1516]? Sersem, zelil, miskin, hayatını olduğu ve geldiği gibi kabulden mütevellit bir alışkanlıkla bu hayatı şâyân-ı kabul bulmadın mı? Sen ki bir zamanlar dünyanın bütün saadetleri ruhunu ikna edemeyecek, bütün güzel kadınlar aşklarıyla iştiyakını teskin edemeyecek zannediyordun, hâlbuki, işte senin gibi miskin ve zelil bir mevcut seni pek sühuletle mem-

[1507] miknet: kuvvet
[1508] bâdi-i şâyân ve şeref: takdir ve şeref gerektiren
[1509] tezyin: süsleme
[1510] ruh-ı mazi: geçmiş ruh
[1511] müntakim: intikamcı
[1512] ahz-ı sâr: intikam
[1513] zehr-i itisaf: haksızlığın zehri
[1514] itiyat: alışmak
[1515] sema-yı hayat: hayatın seması
[1516] tenevvür etme: aydınlanma

nun ve kani etti, öyle değil mi? Ne kadar, âh ne kadar âdi[1517] bir ruhun varmış değil mi?"

Bu muhasebe-i vicdanın merareti[1518] altında, bir ses çıkaramayarak somurtmuş oturmuştu; en çok kendini muzdarip eden şey ise bu sözlere müskit[1519] bir cevap bulup veremeyecek kadar haklı oluşuydu ve kendini o kadar tezlil eden bu muhakemelere hak verdikten başka, bir düşmandan intikam almak ister gibi kendisini tazip etmek, şâyân-ı azap bulmak arzusunu hissediyordu.

Evet, şüphesiz, gayet parlak zannettiği bir şebab-ı hayat[1520] sürmüştü; bahusus bu parlaklık, onun emellerinin ihtişamından[1521] peyda oluyordu ve bu emelleri hakikaten o kadar mutantan o kadar ziynet-fezaydı[1522] ki dünyada en müzeyyen olmak üzere gösterilebilecek emellerin bunların yanında pek sönük kalması muhakkaktı.

Âh ne oldu, şimdi bu emeller neredeydi? Bütün bu emellerin yerine yalnız çirkin bir hakikat-ı hayat, bütün renksizliğiyle, bütün manasızlığıyla kaim olmuştu. Lakin bu şebab, bütün bu emellere bu kadar ziynet bahşeden bu sihirkâr[1523] şebab ne olmuştu?

O zaman boynunu bükerek bütün bu parlak hulyaları, bütün muhteşem emelleri tevlit eden[1524] şebabın sırf bir yalandan ibaret olduğunu tasdik ediyordu; serap, serap... Bütün mahasin-i âmâl-i şebab[1525], bütün imtiyazat-ı mev'ude ve muntazıra[1526] sırf seraptan başka bir şey miydi? Hem feci hem hunîn[1527] bir seraptan başka bir şey miydi? Ve hayat, miskin kollarında en parlak ömürleri, en müzehhep kadınları bile nasıl meskenet ve mezellete alıştırarak mahvediyor, nasıl herkes en sefilin de en ulviler ile birleşip yığılarak

---

[1517] âdi: bayağı
[1518] muhasebe-i vicdanın merareti: vicdan muhasebesinin tatsızlığı
[1519] müskit: doyurucu
[1520] şebab-ı hayat: gençlik hayatı
[1521] ihtişam: görkem
[1522] ziynet-feza: süslü
[1523] sihirkâr: büyüleyici
[1524] tevlit etme: ortaya çıkarma
[1525] mahasin-i âmâl-i şebab: gençlik arzularının güzelliği
[1526] imtiyazat-ı mev'ude ve muntazıra: vaat edilmiş ve beklenilen ayrıcalıklar
[1527] hunîn: kanlı

doldurdukları o büyük âmmiyyet[1528] çukuruna sevk ediyor, sürüklüyor, bilamerhamet[1529], bilatefrik[1530], nasıl hepsini birden o hufre-i sufliyete[1531] tekmeliyor, öylece, itiyor, atıyordu.

Kendini kimseye benzetemediği, herkesten ulvi, herkesten nezih ve bâlâ-pervaz[1532] bulduğu o gençlik hummalarını şimdi düşündükçe bütün mevcudiyetini teşkil eden âmâl-i mahasinin[1533], bir zamanlar o kadar şâyân-ı takdir bulduğu meziyetlerin boş, sefil ve yalancı birer hulyadan, âdi[1534] bir vehimden[1535] ibaret olduğunu tasdike tekrar mecbur oluyordu.

Aşk mı? Âh, bütün bu emellerin, bu hulyaların haşmet ve saltanatına dair yalan yere yemin eden büyük fakat en behimi emeller kadar adi ve zelil bir diğer emelden başka bir şey miydi? Bir zamanlar, aşkı bütün hayatını şaşaa ve tantanasıyla tenevvüre kâfi bir kuvvet-i müdebdebe[1536] zannetmiş olduğunu düşünerek senelerin insanı yalnız güzariş-i eyyamıyla[1537] ne hâle getirdiğini, en müşa'şa[1538] bir aşkı bile ne sefil ve bî-zevk bir itiyat hâline koyulduğunu düşünüyordu. Bugün on sene evvel bütün vüsat-i hayatını[1539] ihata etmiş olan o büyük aşkı her gün beraber yaşaya yaşaya her gece beraber yata yata artık manasızlığa inmiş olan en hayvani, her türlü raşe-i ulviyetten[1540] muarra bir zevk duyduğu zevcesinden ibaret kalmamış mıydı? Âh, o meşum zincirlerini ağır ağır sürükleyerek hayatımızın mazisini teşkil ve imla etmiş olan âdet, o ruhumuzu o kadar

---

[1528] âmmiyyet: sıradan oluş
[1529] bilamerhamet: merhamet etmeden
[1530] bilatefrik: ayırmadan
[1531] hufre-i sufliyet: bayağılıkların çukuru
[1532] bâlâ-pervaz: üstün
[1533] âmâl-i mahasin: güzel arzular
[1534] âdi: sıradan
[1535] vehim: kuruntu
[1536] kuvvet-i müdebdebe: gösterişli kuvvet
[1537] güzariş-i eyyam: günlerin geçişi
[1538] müşa'şa: gösterişli, parıltılı
[1539] vüsat-i hayat: hayatın genişliği
[1540] raşe-i ulviyet: büyüklük titremesi

avdet kabil olmayacak kadar zapt ve teshir etmiştir[1541] ki bugün bunun zulüm ve kahrını, miskin istibdadını gördüğümüz hâlde yine hâlâ itaattan[1542] başka bir şey yapmak ihtimalimiz yoktur.

Dün, elbette daha parlak, daha mutantan ve daha muazzezdir, çünkü dün şebabdır. Dün cevval ve ateşnâk[1543] idin. Dün kalbimizde per-i daraban[1544] bir nefha-i hayat[1545], ruhumuzda namütenahi âmâl-i saadet[1546] hissetmekteydik; fakat bugün... Bugün artık emele sevk-i cesaret etmeye muktedir olamıyoruz; çünkü üzerimizden otuz beş sene geçmiştir ve bizi çiğneyerek, zalim adımlarının cebr ü tazyîkiyle[1547] bizi hun-âlûd[1548] bırakarak, geçmiş gitmiştir. Bugün, artık öğrendik, artık aldanmayacak kadar meraretle öğrendik ki hayatın bütün güzelliği, o ümitler, emeller tevlit eden haşmeti, bizi istikbalimiz hakkında cazip yalanlarla aldatan şebabın birkaç münevver gününün mevaid-i kâzibesinden[1549] başka bir şey değildir. Âh, şüphe yok ki bugün de hâlâ, hâlâ aldanmak ihtiyacıyla nalan ve giryanız, fakat o otuz beş senelik hayatın kütle-i tecaribi[1550], bizi hakikat-i müdhişesiyle[1551] merhamet etmeksizin tokatlıyor; sanki, "Sefil, hâlâ mı aldanacaksın?" diyor ve yine, hâlâ bu rah-ı elim-i emelde[1552] hun-âlûd sürünmekten başka bir şey istemediğimiz hâlde, bu tokatların altında eziliyoruz ve utanarak hıçkırıklarımızı zulmet-i sefaletimizde[1553] gizlemeye çalışıyoruz.

[1541] zapt ve teshir etme: kaplama ve büyüleme
[1542] itaat: boyun eğme
[1543] ateşnâk: ateşli
[1544] per-i daraban: kanat çırpan
[1545] nefha-i hayat: hayat nefesi
[1546] âmâl-i saadet: saadet emelleri
[1547] cebr ü tazyîk: zorlama ve baskı
[1548] hun-âlûd: kanlar içinde
[1549] mevaid-i kâzibe: yalancı vakitler
[1550] kütle-i tecarib: tecrübeler kütlesi
[1551] hakikat-i müdhişe: müthiş gerçek
[1552] rah-ı elim-i emel: arzuların elemli yolu
[1553] zulmet-i sefalet: sefaletin karanlığı

Ve hayatları en parlak muvaffakiyetlerle müzeyyen adamların bile, emellerle mukayase-i hakikatte[1554] aynı dereke-i mahrumiyette[1555] nalan olduğunu da o kadar gerçek, dünyada en kavilerin[1556] de en zebunlar gibi, hayatın seyl-i vukuatına[1557] gerdendâde-i inkıyad olmaktan[1558] başka bir şey yapmaya muvaffak olamadıkları da o kadar muhakkaktı ki etrafına bakarak bütün hayat kendisine kimisi ölmüş, kimisi can çekişmekte olan makhurîn ve mecruhîn[1559] ile serapa dolu bir muharebe meydanı gibi görünüyordu.

Öyle bir muharebe meydanı ki beş senelik hayatının mücadelat-ı mütemadiye-i bitâbanesi[1560] ile kendisi de mecruh ve sernigûn[1561] olarak orada bulunuyor ve yeis ve ducret içinde başını kaldırıp etrafındaki vahşet-i kıtâli[1562], dehşet-i ihtizarı[1563] görüyor, sanki inleyenlerin müebbet ve tazallümkâr[1564] iniltilerini işitiyordu.

Karısı, şüphesiz; lambanın ışığından uyanmış, başını kaldırarak pür-hâb[1565] bir sesle:

— A? Bey? Ne oldu sana ayol? Niçin kalktın da kendi kendine orada büzülmüş oturuyorsun? Orada ne yapıyorsun bakayım?

Bu söze lakaydâne, "Hiç!" demek icap etti.

Zavallı hiç! Bazen ne beliğ[1566] olarak zıddını ifade ve tefsir için kullanılır ve bir noktainazara göre hiç olan bütün şeyler, diğer bir noktainazara göre ne mehîb[1567], ne kahhar birer hiçtir! Mesela,

---

[1554] mukayase-i hakikat: gerçekleri karşılaştırma
[1555] dereke-i mahrumiyet: yoksunluğun en düşük seviyesi
[1556] kavi: kuvvetli
[1557] seyl-i vukuat: olayların akışı
[1558] gerdendâde-i inkıyad olmak: boyun eğmek
[1559] makhurîn ve mecruhîn: yaralılar
[1560] mücadelat-ı mütemadiye-i bitâbane: bitkince süren savaşımlar
[1561] sernigûn: başaşağı dönmüş
[1562] vahşet-i kıtâl: savaşın vahşeti
[1563] dehşet-i ihtizar: korku dehşeti
[1564] müebbet ve tazallümkâr: sonsuz ve yakınan
[1565] pür-hâb: uykulu
[1566] beliğ: açık
[1567] mehîb: korkunç

içinde bir cüz-i naçizi[1568] olduğumuz dünya, kâinata kıyas edilince kendisi nasıl âciz bir hiçse, biz de bu dünyaya nazaran adi bir hiçten başka bir şey değiliz ve sonra bizdeki âmâl ve efkârın[1569] namütenahiliği yanında bütün kâinat sefil bir hiçten başka bir şey midir?

Evet! Hiç... Bütün hayat, bütün şebab, bütün terakkiyat[1570], bütün medeniyet, bütün içtihadat-ı beşeriye[1571], her şey, her şey bu kelimede delâlet-i hakîkiye[1572] ile ifade-i mana etmiş[1573] olmazlar mı? Hiç, hiç, her şey yalnız hiç değil midir?

Karısı, yatağından mariz sesiyle:

— Ay artık Allah aşkına gel bakayım. Haydi, durmasana canım. Kendi kendine kumkumalar gibi ne yapıp duruyordun, gel anlat bakayım.

Ayağa kalktı, kendisini iki adamın arasında gördü; biri, miskin ve karısına muti[1574], biraz evvel o kadar tahkir etmekte olduğu mahalle beyi idi ki bir saatten beri ruhunu zir ü zeber[1575] eden bütün bu mülahazata kemal-i meskenetle[1576] yüzünü çevirip tembel tembel zevcesinin aguşuna[1577] şitap ederek atalet-i zelilesine[1578] gömülmek arzusundaydı. Diğeri ise, bütün bu mezellete pür-tuğyan[1579], bir saattir kendini hareket ve faaliyete sevk ve teşvik eden[1580] müştak-ı şitap ve faal[1581] mevcut idi ki kapıyı şu kadının yüzüne çarpıp hayata, yeniliğe, maceralara koşmak, muzdarip olacaksa da hiç olmazsa

---

[1568] cüz-i naçiz: değersiz bölüm
[1569] efkâr: fikirler
[1570] terakkiyat: ilerlemeler
[1571] içtihadat-ı beşeriye: insani yorumlar
[1572] delâlet-i hakîkiye: gerçek anlamı
[1573] ifade-i mana etme: ortaya çıkma
[1574] muti: bağlı
[1575] zir ü zeber: altüst
[1576] kemal-i meskenet: büyük (bir) miskinlik
[1577] aguş: kucak
[1578] atalet-i zelile: alçak tembellik
[1579] pür-tuğyan: isyan dolu
[1580] sevk ve teşvik etme: yönlendirme
[1581] müştak-ı şitap ve faal: atak olmaya can atan

lazıme-i beşeriyet[1582] olan heyecanlardan, sadmelerden geçeceği bedihi olan hayat-ı pür-şevk ü şebaba[1583] şitap etmek istiyordu ve karısının kendini celp ve davet eden sözleri bunların birini kızdırıyor, diğerini okşuyordu; birkaç saniye, bütün bir hayata hükmetmek üzere bu iki maneviyat arasında dehşetli, merhametsiz bir mücadele oldu ve nihayet ruhu ne kadar faal ve cidalkâr[1584] olursa olsun, hayatın seyl-i vukuatına[1585] inkiyaddan[1586] başka bir şeye muktedir olamayacağını teyakkun ederek[1587] kendini zayıf noktasından zapt eden mahalle beyine mağlup olduğunu, iradetini[1588] evvela yavaş yavaş, fakat sonra tahakküm ve istibdat ile o adi ve miskin şahsın istila ettiğini gördü; kendi kendine, tükürürcesine bir zilletle "Evet, gömül, koş gömül, süfliyete, mezellete tekrar gömül." diye kendini tahkir ederek ve fakat on senelik âdetin sevk-i zaruretiyle[1589] başka türlü bir harekete muktedir olamayacağını teslim ederek mazlum bir meskenetle gitti. Yine karısının yanına uzandı; karısı, "Â, bey lambayı söndürmedin, ayol! Kalk, söndür de öyle yat Allah aşkına!" demekle bu kadar fedakârlıkla bile yine rahat bırakılmayacağını görüp tekrar hiddetle kalkarak, "Mademki başka türlü hareketin ihtimali yoktur; mademki ben de herkes gibi ister istemez hayatın seyl-i vukuatına muti ve münkad olmaktan[1590] başka bir şey yapamayacağım, demek ki kaviyi de zebun gibi itaate mecbur eden kânûn-i umûmî-yi hayata tebaiyetten[1591] başka bir şey yapmamış oluyorum." diye bir tesliyet-i zururiyeye[1592] ilticaya muztar kalarak lambayı söndürdü; o etrafını birden istila eden kesif[1593] zulmet gibi biraz evvelki faaliyetinin, şevk-i hayatının da müebbeden rehin-i

[1582] lazıme-i beşeriyet: insani ihtiyaçlar
[1583] hayat-ı pür-şevk ü şebab: gençlik ve arzu dolu hayat
[1584] cidalkâr: mücadeleci
[1585] seyl-i vukuat: olayların akışı
[1586] inkiyad: boyun eğmek
[1587] teyakkun etme: iyiden iyiye anlamak
[1588] iradet: irade
[1589] sevk-i zaruret: gerektirdiği bir his
[1590] muti ve münkad olmak: boyun bükmek
[1591] kânûn-i umûmî-yi hayata tebaiyet: hayatın genel kanunlarına uymak
[1592] tesliyet-i zururiye: yararsız avuntu
[1593] kesif: yoğun

zulmet[1594] olduğunu ve şu hareket-i münhezime ile adi bir yatağa değil artık ne yaparsa yapsın çıkmaya asla muvaffak ve muktedir olamayacağını müebbet[1595] bir mezar-ı meskenete[1596] girdiğini acı acı itiraf etti.

Ve bütün insanların ayaklarının altında mutlak kendilerini çekip defnetmek üzere açılmış olan bu hufre-i hiçîye[1597], bu manasızlık mezarına girmeye herkes gibi kendisi de ezelden mahkûm değil miydi? Evet, bütün dünya zaten er geç başka bir şey mi yapabiliyordu?

Ve bugün tekrar genç olsa bile bu şebabı bu hayatta ve bu şerait dâhilinde ne yapmak ihtimali vardı? Merâkiz-i medeniyette[1598] bütün mahasin-i hayat[1599] arasında, tantanalar, debdebeler ve saltanatlar içinde imrar-ı eyyam eden[1600] en büyük dimağların bile şikâyet ettiği hayatın bu hiçliğinden yalnız onun kurtulması mümkün müydü? Bahusus, bu kadar şaşaa ile i'lâ ve ıtra edilmiş[1601] olan hürriyetimize rağmen yalnız ricalsizlikten[1602], hâlâ sanatsız, servetsiz ve hayatsız kalan ve hayatsız kalacağı muhakkak olan bu sefil memlekette yaşayacak olduktan sonra, tekrar genç olup da yeniden bu şebabı, ne kadar müzehhep, ne kadar murassa[1603] olursa o kadar beyhude, o kadar manasız olan âmâl[1604] ile bir gün yine mutlaka hepsinin renksizliğini, asılsızlığını, hiçliğini tasdik ederek muzdarip olacağını namütenahi âmâl ile lüzumundan tahammülünden fazla yükleyip yine hakikatle pençe pençeye, hun-âlûd[1605] bir cidal ile çarpışmaktan muzdarip olacak değil miydi?

[1594] rehin-i zulmet: karanlığa esir
[1595] müebbet: sonsuz
[1596] mezar-ı meskenet: miskinlik mezarı
[1597] hufre-i hiçî: değersiz çukur
[1598] merâkiz-i medeniyet: medeniyet merkezleri
[1599] mahasin-i hayat: hayatın güzellikleri
[1600] imrar-ı eyyam etme: günü geçirme
[1601] i'lâ ve ıtra etme: gereğinden fazla övme
[1602] rical: ileri gelen devlet adamları
[1603] murassa: süslenmiş
[1604] âmâl: emeller
[1605] hun-âlûd: kanlı

Ve bu teellümat ile biraz evvel istikrah ile girdiği bu hufre-i hiçîde, meskenetine gömülmekten, mezelletten teselli beklemekten başka bir çare olmadığını, iradesiz, arzusuz ve emelsiz yaşayabilmekten büyük saadet mümkün olmadığını itiraf ederek son teselli olmak üzere, "Mademki hayat ve şebab herkes için de bir seraptan başka bir şey değildir..." diye düşündü ve bu pür-acz ü kahhâr[1606] tesellinin uyuşukluğu arasında ölüme en çok benzediği için bütün bu hakayık-ı elime[1607] ile cidal içinde yaşayanlara göre saadete en çok müşabih olan[1608] olan uykuya daldı gitti.

Evet, mademki hayat ve şebab herkes için de bir seraptan başka bir şey değildi...

Büyükada, Mart 1320/1904

[1606] pür-acz ü kahhâr: kahredici çaresizliklerle dolu
[1607] hakayık-ı elime: acı gerçekler
[1608] müşabih olma: benzeme

GARAM-I ŞEBAB[1609]

1

Vagondan indiğim zaman evvelden gönderdiğim emir mucibince[1610] bizim Reşit'in çantamı almak için bana doğru geldiğini gördüm.

Köye üç seneden beri gelmemiş idim; bu üç senenin iki buçuğu seyahatte geçmiş, avdet edeli henüz iki ay olmuş idi. Bu zaman ramazan idi. O iki ay da İstanbul'da geçirildi. Fakat baharın taze güneşi Boğazlara, Adalara rengin handeler[1611] döktüğü zaman tehâlüküm[1612] o kadar oldu ki bu sene Büyükdere'ye gitmek niyetinde olan ailemin ebrarını[1613] dinlemeden köydeki köşke kapanıp tenha ve sükûn[1614] sahra[1615] içinde beni birçok zamandır meşgul eden o büyük eserimi yazmak fikrinden fariğ olamadım. Zira öyle bir galeyan-ı hayat[1616] içinde idim ki büyük şeyler ancak bu ân-ı har-ı şebâbda[1617] yazılır diyordum.

[1609] garam-ı şebab: gençlik aşkı
[1610] mûcib: gerek, sebep
[1611] hande: gülüş
[1612] tehâlük: arzu, heves, can atma
[1613] ebrar: olgun ve faziletli kimseler
[1614] sükûn: sakin, sessiz
[1615] sahra: kır, ova
[1616] galeyan-ı hayat: hayat coşkunluğu
[1617] ân-ı har-ı şebâb: gençliğin hararetli/yakıcı anı

Birçok seyahat etmiş idim. Medeniyet âleminin bütün ihtişamlarını, bütün mehâsin ü nefâisini[1618] görmüş, fikr-i beşerin[1619] güzellik nâm-ı ulvîsine[1620] yarattığı mecâmi'-i nefâis[1621] karşısında vâlih[1622] ü hayran kalmıştım. Şiir ve aşk namına yapılan levhalar[1623], heykeller, büyük servetlerle vücut bulan köşkler, bahçeler, ormanlar, zaten hâzır-ı cevelân olan[1624] ruhuma şiddetli bir inbisat-ı maâlî-peresti[1625] vermiş idi. İşte böyle bir buhran-i hayat-i şairane[1626] ile bu yüksek sahilde, ormanlar içindeki köşkte, denizin, semanın, dağların heybeti karşısında o büyük manzumemi[1627] yazmak istiyor idim.

Bunun nâmı "Asr-ı Zerrin" mi olacaktı yoksa "Garam-ı Şebab" mı? İşte burası elan mukarrer değildi; fakat esas, katiyen çizilmiş idi. Şebab, evet, manzumem bir eser-i edebî-i şebab[1628] olacaktı. Ulvî[1629] ilhamlı, yüksek emelli doğmuş idim. Bulunduğum feyezan-ı taâlî[1630] ile şairane pervazlara meyyal fikirlerim bu eserin umduğum gibi olacağına beni kani ediyor idi. Nefaset ü ihtişam arasında hayatın gılzetlerinden, bayağılıklardan uzak olarak yaşamak için şiddetli ihtirasların zebunu idim. Fevkalade bir rikkat-i hissiyat[1631], bir ulüvv-i âmal[1632] ile perverde[1633] olmuş idim. Bu nihayetsiz denizlerin haşmet-i mütehevviresi[1634], bu pak semaların kebudî-i saf-ı

[1618] mehâsin ü nefâis: güzellik ve nefislikler
[1619] fikr-i beşer: insan fikri
[1620] nâm-ı ulvî: yüce nam
[1621] mecâmi'-i nefâis: nefis yerler
[1622] vâlih: şaşırmış, hayret içinde kalmış kimse
[1623] levha: tablo
[1624] hazır-ı cevelân olan: gezmeye hazır olan
[1625] inbisat-ı maâlî-peresti: yücelik ferahlığı
[1626] buhran-i hayat-i şairane: şairane hayat buhranı
[1627] manzume: şiir
[1628] eser-i edebî-i şebab: gençlik edebî eseri
[1629] ulvî: yüce, yüksek
[1630] feyezan-ı taâlî: yüce coşkunluk
[1631] rikkat-i hissiyat: duyguların inceliği
[1632] ulüvv-i âmal: emellerin yüksekliği
[1633] perverde: büyütülmüş, yetiştirilmiş
[1634] haşmet-i mütehevvire: öfkeli haşmet

âşıkanesi[1635], bu lacivert umkların[1636] müselsel[1637] iltimâları[1638], bu avâlim-i ulviyeye[1639] ref'-i ser ü arz-ı sîne etmiş[1640] mehip[1641], muvahhiş[1642], berf-pûş[1643] tepelerin bulutlar, dumanlar arasındaki haşmet-i vahşet-âlûdi[1644] sînemde ne bürkânlar[1645] kaynatıyor idi! Bu menâzır[1646] karşısında yalnız masum bir şebâbın ciddi bir temayül-i safveti[1647] ile kendimi başka âlemlerde bulurken ufacık bir şey beni hayat-ı meskenetime[1648] iade eder idi. Bütün güzelliklerin en nefislerine bir meclubiyet-i bitâbâne[1649] ile yaratılmışsam kabahat benim mi idi, diye haykırdım, bu sakin ufuklarda, yüksek, sehab-pûş[1650] dağlar arasında nil-renk[1651] denizlerin sîne-i mevvacında[1652], nihayet her yerde beni kemiren bu dûd-ı mehâsin[1653] ne idi?

Bazen düşünürdüm, benim hülya-yı mücessemim[1654] var mı derdim, arar, hayalen tasdik ederdim; lakin etrafımda bulamazdım. Bazen bütün bu tahayyül ile, keyfime göre tertip edilmiş saadetlere, bütün amâl-i teâliye[1655] malik, muvafık[1656] olduğumu da düşünüyor-

---

[1635] kebudî-i saf-ı âşıkane: âşıkça saf mavilik
[1636] umk: derinlik
[1637] müselsel: birbiri ardınca gelen, zincirleme
[1638] iltimâ: parıldama, parlaklık
[1639] avâlim-i ulviye: yüce âlemler
[1640] ref'-i ser ü arz-ı sîne etme: başkaldırıp göğsü arz etme
[1641] mehip: heybetli
[1642] muvahhiş: ürkütücü
[1643] berf-pûş: karla kaplı
[1644] haşmet-i vahşet-âlûd: vahşet bulaşmış haşmet
[1645] bürkân: volkan
[1646] menâzır: manzaralar
[1647] temayül-i safvet: saflık eğilimi
[1648] hayat-ı meskenet: miskin/tembel hayat
[1649] meclubiyet-i bitâbâne: bitkin tutkunluk
[1650] sehab-pûş: bulutlu
[1651] nil-renk: çivit rengi
[1652] sîne-i mevvac: dalgalı sîne (göğüs)
[1653] dûd-ı mehâsin: güzelliklerin sisi
[1654] hülya-yı mücessem: belirli hayal
[1655] amâl-i teâli: yüce emeller
[1656] muvafık: erişmiş

dum ve o zaman bilmem neden hiçliğin zebun u makhuru[1657] olarak ölmek isterdim.

Bu şebâbın, şiirin, hülyanın, aşkın verdiği buhran-i ihtirasât[1658] içinde, bazen tebessümleri, müjgânları[1659], aşk-penah[1660] nigâhları[1661], bütün can-fezâlıkları[1662], bütün ruh-nüvazlıkları[1663] tahayyül ederdim; bütün ümitlerim, bütün emellerim, bütün hülyalarım güzellik, safvet, nefaset idi. Kim, şu devre-i humma-yı âşıkanemi[1664], kalbimdeki feveranları[1665], ruhumun galeyanlarını kim, kim anlayacak, diye feryat ederdim; hassas, sevdakâr[1666], şair, hikâye-perest[1667], hülya-perver[1668] idim: Genç idim.

Kadınlar... Lakin benim için kadınlar gördüğüm birçok hafif mahluklar değiller idi. Kadın benim bütün hülyalarımın etrafında pervaz eden bir[1669] ruh-ı sâf ü handan[1670] idi ki mislini ancak gençliğin safveti arasında teehhülümü düşündüğüm, bir rikkat-i fevkalâde-i hissiyât[1671] içinde zevcemi tasavvur ettiğim zaman, tecsim[1672] ediyordum; ötekilerden nefret ederdim, çirkin bir şeyden nefret eder gibi nefret ederdim; onlardan, adi münasebetlerden, mülevves rabıtalardan[1673], bu sefaletlerden, bu mezelletlerden nefret ederdim. Güzel... Peki, yalnız güzelliğine hayran olmak için... Fakat tema-

---

[1657] zebun u makhur: âciz ve mağlup
[1658] buhran-i ihtirasât: ihtiraslar buhranı
[1659] müjgân: kirpik
[1660] aşk-penah: aşk sığınağı
[1661] nigâh: bakış
[1662] can-fezâ: can veren
[1663] ruh-nüvaz: ruh okşayıcı
[1664] devre-i humma-yı âşıkane: âşıkça hummalı devre
[1665] feveran: coşma, galeyana gelme
[1666] sevdakâr: sevdalı
[1667] hikâye-perest: hikâye seven
[1668] hülya-perver: hülya-sever
[1669] Metinde bu kelimeden önce "ettiği" yardımcı fiili geçmektedir. Ancak anlatım bozukluğuna sebebiyet verdiği için burada gösterilmemiştir.
[1670] ruh-ı sâf ü handan: saf ve gülen ruh
[1671] rikkat-i fevkalâde-i hissiyât: duyguların olağanüstü inceliği
[1672] tecsim: vücut verme, cisim durumuna getirme
[1673] rabıta: bağ

sıma layık bir kadına rast gelmemiş idim. Ulvi, kahraman, mümtaz[1674], nefis kadınlar arıyordum.

Vâkıâ hayatım bir temadi-i vekâyi-i âşıkaneden[1675] ibaret geçmiş idi; fakat hepsi nihayet derece eflâtunî[1676], masum ve pak birçok râbıta-i şairâneden[1677] başka bir şey olmamış idi; bunlar şimdi bana mail-i firar[1678], müphem, hayal-âmiz[1679], dağılıverir, çözülüverir, gubar-âmiz[1680] birer şekl-i gayr-i muayyen[1681] gibi geliyor idi: Birçok tebessümler, işte bu kadar. Zira her tebessümün günlerce esiri olur kalırdım. Oh bu tebessümler, beni şair eden işte bu tebessümler idi.

Bütün güzellere esir, bütün güzelliklere meftun idim; bütün nefaise[1682] müştak, bütün mehâsine[1683] meshur[1684] idim; hep meâli[1685], hep meâli, bu iştiyak-ı daimi[1686], biraz beni öldürür, ihya eder idi; hiçbir güzel şeye rast gelmezdim ki kalbim bir temayül-i müellim[1687] ile merbut ve alakadar kalmış olmasın; evvela o hayal-i mehâsin-peresti[1688] ile bir vücut tahayyül ediyor idim. Bunu o kadar tezyin ediyordum[1689] ki bütün kuvve-i hayaliyem[1690], bütün tasavvurlarım yoruluyor idi, sonra buna âlemler, arzlar[1691], semalar, denizler, bahçeler, ormanlar arayarak bir malikâne yaratıyor idim.

[1674] mümtaz: seçkin
[1675] temadi-i vekâyi-i âşıkane: aşk vakalarının devamı
[1676] eflâtunî: platonik
[1677] râbıta-i şairâne: şairane ilişki
[1678] mail-i firar: kaçmaya benzer
[1679] hayal-âmiz: hayalle karışık
[1680] gubar-âmiz: tozla karışık
[1681] şekl-i gayr-i muayyen: belirsiz şekil
[1682] nefais: güzellikler
[1683] mehâsin: güzellikler
[1684] meshur: büyülenmiş, tutkun
[1685] meâli: yücelikler
[1686] iştiyak-ı daimi: daimi arzu
[1687] temayül-i müellim: acı veren meyil
[1688] hayal-i mehâsin-peresti: güzelliklere düşkünlüğün hayali
[1689] tezyin etmek: süslemek
[1690] kuvve-i hayaliye: hayal gücü
[1691] arz: yeryüzü, dünya

Orada âşıkane musikiler, mahzun[1692] şiirler, parlak tulular, melul[1693] guruplar[1694], nahif[1695] rüzgârlar, muattar yağmurlar, pür-nur[1696] mahtablar[1697], şevkaşevk[1698] şeyler arasında bir hayat tanzim ediyor idim. Sonra kendim bu nûrun tulu-ı semavisinde[1699] leb-i pâ perestiş olarak yükselmek, fakat heyhat...

İşte bunun için bir kır köşesinde bu unutulmuş köye çekilmek istiyor idim; hiç olmaz ise diyordum, hiç olmazsa saadet hülyaları manzume şeklinde cism etsin; zannediyordum ki yazdığım muhayyel saadetlerle kendim mesut oluyorum, zira gerçektir ki bazen büyüklüğü nispetindeki müşküliyet[1700] beni meyus ederek bu eserden vazgeçmek fikrine düşerdim. O zaman meftûnu olduğum bir güzelden ayrılamamaya müşabih bir muhal[1701] ile yine merbut kalırdım. Onu düşünerek meşgul olduğum zaman ise bir vuslat[1702] lezzeti hissederek yaşardım.

Henüz mayıs idi; bahar her tarafa renkler, rayihalar, çiçekler, şebablar saçmış; sema nurlar, şiirler, handeler dökmüş ve ciyâdet-i aguş baguş nâziş[1703] olarak ahenk-i tabiat[1704] terütâze[1705] olan dilber-i rebîiyye[1706] bir lahn-ı şâdî[1707] ile neşideler[1708] okuyor idi.

[1692] mahzun: hüzünlü
[1693] melul: üzgün, mahzun
[1694] gurup: gün batımı
[1695] nahif: zayıf
[1696] pür-nur: nurlu
[1697] mahtab: mehtap, ay ışığı
[1698] şevkaşevk: daima arzu edilen
[1699] tulû-ı semavi: göğe ait gün doğumu
[1700] müşküliyet: zorluk
[1701] muhal: imkânsızlık
[1702] vuslat: sevdiğine kavuşma
[1703] ciyâdet-i aguş baguş nâziş: kucak kucağa olmanın hoşluğu
[1704] ahenk-i tabiat: tabiatın ahengi
[1705] terütâze: pek taze, genç
[1706] dilber-i rebîiyye: bahar güzeli
[1707] lahn-ı şâdî: mutluluk nağmesi
[1708] neşide: şiir

Katara[1709] bindiğim zaman akşamüstü idi; güneş, guruba[1710] mütemayil[1711] bir irtifadan[1712] süzülüyor, İzmit'in üstünden bir yağmur bulutu kalkıyor idi; deniz rakit, hareketsiz, müşemmes idi; bütün yol müddetince seriü'l-tayaran[1713] menazır-ı taraveti[1714], yeşillikler çiçekler arasında, mevc-â-mevc[1715] çayır kenarlarında, köşklerin bahçelerinde kır yollarında yeldirmeli mühmil[1716] sayfiye hanımlarını, katarın tehevvür-i serisiyle[1717] beraber gülüşerek haykırışarak koşuşan çocukları, bayırlar üstünde rengârenk toplanmış seyirci kadınların erkeklerin kümelerini, elinde bayraklarıyla işaret veren memurları, mendil sallayanları, siperlerin arkasında bazen rast gelinen arabaları, bütün bunların üstünde süratli bir deveran-ı mecnunâne[1718] ile oynaşan fırlayan evleri, manzaraları ağaçları, dimağa bir uyuşturuculuk veren bu pervazları görüyor idim; bunlar bende neler uyandırıyor idi! Bütün kışın kasvet-âmiz[1719] yağmurları, renksiz günleri, bî-necm[1720] semaları beni bu şeylere, bu kır güzelliklerine müştak etmiş idi.

Birdenbire yağmur yetişti; büyük mâil-i darbekâr[1721] damlalarla süratimizi kamçılıyordu; bu bir sağanaktı; adalar ve denizin bir kısmı harareti-i zevâlin[1722] kaldırdığı ebhara[1723] güneşin telâtumları[1724] altında kırmızı lekelerle boyanıyor idi. Marmara uzakta, orada rakit, baygın, müşemmes serpilmişti.

[1709] katar: tren
[1710] gurup: batma
[1711] mütemayil: meyilli
[1712] irtifa: yükseklik
[1713] seriü'l-tayaran: hızla uçan
[1714] menazır-ı taravet: taze manzaralar
[1715] mevc-â-mevc: dalga dalga
[1716] mühmil: dikkatsiz, dağınık
[1717] tehevvür-i seri: seri öfkelenme
[1718] deveran-ı mecnunâne: delice dönme
[1719] kasvet-âmiz: sıkıntı ile karışık
[1720] bî-necm: yıldızsız
[1721] mâil-i darbekâr: darbeye benzer
[1722] harareti-i zevâl: yok olanın harareti
[1723] ebhar: denizler
[1724] telâtum: dalgalanma

Şimdi bağların arasından geçiyorduk; tozlar kalkıyor, yeşillikler yıkanıyor, kuşlar gizleniyor, bağcılar ıslanıyordu. Kâh sahilden kâh bir geçitten geçerek yağmurun mütelevvin[1725] kataratı[1726] altında yıkanan bağların altında yıkanan bağlar arasında kalıyorduk; birdenbire açılan menâzırda adaları birer dev gibi; somurtmuş, camit[1727], sâbih[1728] birer dev gibi öyle bulanık bir hava-yı bâran[1729] ile muhat farz ediyorduk; bazen ufak mevcelerin[1730] yaladığı kum sahillerinin üstünden geçiyorduk.

Birdenbire yağmur dindi, şimdi adalara doğru geçiyordu; deniz, cünun-âver[1731] bir raks-ı katarat[1732] ile müsattah[1733] idi.

Köye yaklaşıyorduk, uzaktan kümeler, yeşil tepeler görünüyordu; tarlaların rengârenk çiçekleri naz-perver[1734] nesimlerin[1735] pervazlarıyla[1736] etrafa rayihalarını döküyorlardı, kuşlar dinen yağmurdan korunmak için cıvıltılarıyla kıyametleri koparıyorlardı, katar dönümden döndüğü zaman bütün köy ayaklarımın altına serilmiş göründü; şimdi mevkife[1737] girmek için yol kesilmiş, ağır ağır ilerliyorduk. Köy mevkiflerine mahsus bir nim[1738] hareket arasında Reşit'i görünce memnunâne ilerledim.

Köyün yegâne yolundan yürüdüm; köylü çocuklar nim vahşi bakışlarıyla oyunlarını bırakarak susuyorlar, tek tük kırdan dönen köylüler selam veriyorlar, orada yalakta tarladan avdet eden davarlar sulanıyor, ileride ağaçlar arasında denizin yüksek sahilinde

---

[1725] mütelevvin: çabuk, kararsız
[1726] katarat: katreler, damlalar
[1727] camit: cansız, donuk
[1728] sâbih: suda yüzen
[1729] hava-yı bâran: yağmurlu hava
[1730] mevce: dalga
[1731] cünun-âver: delilik veren
[1732] raks-ı katarat: damlaların dansı
[1733] müsattah: örtülü
[1734] naz-perver: nazlı
[1735] nesim: hafif yel, esinti
[1736] pervaz: uçma, uçuş
[1737] mevkif: durak
[1738] nim: yarı, yarım

bizim köşkün kulesi ve cenahları[1739] seçiliyordu. Biraz muntazam olan bizim yola girerken yandaki yükselmiş çayırın rengin temevvücatı[1740] üzerinde bütün köye hâkim tepede yeni bir köşk gördüm; bu kuleler, cihannümalar[1741], yüksek pencerelerle, açık mermer merdivenleri, oymalı kapakları ile bir eser-i nefis-i mimari gibi etrafa nazar atmış, şuh, latif ağaçlara, çiçeklere boğulmuş zarif bir köşk idi; kıblenümaları[11742], kırmızı tuğlaları, çiçekli oymaları etrafını kuşatmış, yüksek duvarlarla muhat bahçesinin sanatkârâne[1743] tertip edilmiş hudâret[1744] demetlerinin aguş-ı tehâlükünde[1745] öteye beriye, pencerelere, balkonlara kol uzatarak sanki köşkü kucaklamış salkımlar; kırmızı, mor, beyaz, sarı, pembe çiçekli meyve ağaçlarıyla pek ruh-perver[1746] bir manzara idi. İşte iki kişilik kısa bir hayat-ı mesudâne[1747] ancak burada geçerdi.

Geçtim, bir dakika sonra bizim köşkün avlusundaydım. Müstağrak-ı sükûn u hâb[1748] olan bu koca köşk içinde bir tereddüt-i garibâne[1749] ile tevhiş ettim[1750]; bilmem neden ciyâdet-i baharla[1751] inşirahlanmış[1752] fikrime bir dağınıklık gelmişti.

Bizim eski kalfalardan Niyaz Kalfa, kocasıyla burada bekçi gibiydiler; beni beşuş[1753] bir surette karşılıyorlardı; kalfa pek geveze bir kadın olduğundan kendini zorla iskât ederek[1754] daireme girdim,

---

[1739] cenah: kanat, yan
[1740] temevvücat: dalgalanmalar
[1741] cihannüma: taraça
[1742] kıblenüma: kıble yönünü gösteren pusula
[1743] sanatkârane: sanatkârca
[1744] hudâret: sebze, yeşillik
[1745] aguş-ı tehâlük: coşkulu kucak
[1746] ruh-perver: ruhu besleyen
[1747] hayat-ı mesudâne: mutlu hayat
[1748] müstağrak-ı sükûn u hâb: uyku ve sessizliğe boğulmuş
[1749] tereddüt-i garibâne: garip kararsızlık
[1750] tevhiş etme: ürkme
[1751] ciyâdet-i bahar: baharın tazeliği
[1752] inşirahlanmak: iç açılması, ferahlamak
[1753] beşuş: güler yüzlü
[1754] iskât etme: susturma

yemeğimi bir buçukta[1755] emrederek balkona çıktım, müstevlî-i zılâl-ı şamın[1756] mavi dumanları içinde uçuşan zerrin[1757] rakslarına, medhûş-ı hâb kalmış[1758] denizin aguş-ı safasına[1759] karşı tahakküm-i hissiyat[1760] içinde dolaştım.

Her şey hazırlandığı zaman yemeğe çağırdılar; Niyaz Kalfa da bir taraftan yetiştirebildiği kadar tufan-ı kelam[1761] yağdırıyordu. Ben sükût ediyordum; bazen gülüyor, bazen de sadece bir tebessüm ediyordum. Üç senelik hayatı, her türlü fazlalıkları tafsilatıyla beraber bir saatte anlattı, bütün köyün tarihçesini dinletti; burada "bizimkinin" kahramanlıklarını, nihayet, şuradan buraya atlayan, sonrayı evvele getirip başı ortada zikreden müteferrik[1762], bî-esas[1763], kadınca, birbirini tutmayan nakzî eden[1764] birçok sözlerle şimdi unuttuğu bir noktayı diğer bir bahsi anlatırken tahattur ederek yaptığı dehşetli istitratlarla[1765], "İlahi, şey" gibi daima tekrar eden, izaç ettiğinden[1766] verdiği darbelerden tehaffuz[1767] için beklenilen ve boşa çıkmayan mahuf sadmelerle beni yordu.

Yemekten sonra sigaramı yakarak bahçeye çıktım, önümüz yüksek bir sahildi. Birçok dolaşık çiçek kümelerinin ayırdığı yılankavi yollar arasında ağaç demetlerinin altında gezerek kenardaki bahçe kanepesine dayandım; aşağıda, mehip, yüksek bayırın altında vahşi taş ve kayaların siyah kümeleri iki taraftan çıkan burunların aguş-ı zalâmında[1768], ahval-i eşkâliyle[1769] orada burada nim fark olu-

---

[1755] Günümüz saatiyle 19.00-19.30 arası bir zamana denk gelmektedir.
[1756] müstevlî-i zılâl-ı şam: akşamın gölgelerinin istilası
[1757] zerrin: altın
[1758] medhûş-ı hâb kalmak: uykuyla şaşkın hâle gelmek
[1759] aguş-ı safa: huzurlu, neşeli kucak
[1760] tahakküm-i hissiyat: duyguların baskısı
[1761] tufan-ı kelam: söz tufanı
[1762] müteferrik: dağılmış
[1763] bî-esas: esassız
[1764] nakzî etme: bozma
[1765] istitrat: sırası gelmişken söylenen söz
[1766] izaç etmek: bunaltmak, tedirgin etmek
[1767] tehaffuz: sakınma, korunma
[1768] aguş-ı zalâm: karanlık kucak
[1769] ahval-i eşkâl: görünen hâl

nuyor, bayırı kaplamış yabani otların arasında inen çoban yolları zulmet içinde kayboluyor, Kehkeşanların[1770] pür-nûr[1771], müzehhep zılâl-ı mütemevvicesi etrafında tele'lü eden[1772] nücumun telâtum-ı zerrini[1773] mavilikler içinde titreşerek hafif ziya gölgeleri, mütebessim[1774] lem'alar[1775] serpiyordu.

Beyaz dumanlar içinde bunalmış ufuk, pür-nevm[1776] denizin inikâs-ı envârla[1777] müneccem sathı[1778], ada kıtalarına müphem, hayal-âmiz[1779] ib'ad[1780] ile müşevves[1781], zalâm-ı sâye-rîz[1782] zulmetler içinde lerzan hutut-ı münakise-i ziyaiyye[1783] birer lemha[1784] gibi açılıp kapanan bu nikat-ı ziyanın[1785] bütün şeb-i siyahta[1786] yırttığı titrek mütebessim nûrlar... Bütün bunları sükût içinde bir temaşa-yı müstağrak[1787] ile seyrediyor idim. Birdenbire azamet-i kâinat[1788] karşısında soğuk bir terle titredim, hey'et[1789] derslerinde fikrime gelen ani teali[1790], beni ihâş ederdi[1791]; şu anda olanca malûmat-ı

[1770] kehkeşan: samanyolu
[1771] pür-nûr: nurlu
[1772] tele'lü etme: parıldama
[1773] telâtum-ı zerrin: altın dalgalanma
[1774] mütebessim: gülümseyen
[1775] lem'a: parıltı, parlaklık
[1776] pür-nevm: uykulu
[1777] inikâs-ı envâr: ışıkların yansıması
[1778] satıh: yüzey
[1779] hayal-âmiz: hayalle karışık
[1780] ib'ad: uzaklaştırma, kovma
[1781] müşevveş: karmakarışık
[1782] zalâm-ı sâye-rîz: gölge saçan karanlık
[1783] hutut-ı münakise-i ziyaiyye: ışığın yansıyan çizgileri
[1784] lemha: bir göz atış, bir defa bakma
[1785] nikat-ı ziya: ışık noktaları
[1786] şeb-i siyah: kara gece
[1787] temaşa-yı müstağrak: izlemeye dalma
[1788] azamet-i kâinat: kâinatın büyüklüğü
[1789] hey'et: astronomi
[1790] teali: yücelme
[1791] ihaş etme: dokunma

hey'etiyem[1792] bir anda beni fezâ-yı bî-pâyân-ı cihana[1793] nazır etti[1794], bütün kuvve-i hayaliyye-i beşeriye[1795] bende temerküz[1796] etmişçesine bir noktadan bütün hilkat-ı mükevveni[1797] görür gibi bir lerziş-i gariple[1798] mahzuz oldum.

Marmara aguş-ı inikâsındaki[1799] izmihrarların titreştiği sükûn-ı rakit-i nâimânesiyle[1800] beraber ara sıra derin bir âh-ı hüsrân[1801] gibi memdud[1802] bir teneffüs-i batî[1803] ile umumi bir met[1804] dalgası hâlinde heyetiyle yükselip kabararak sahillere taşıyor, sonra ağır ağır dökülüp çekilerek yeniden taşıyordu. Köylere mahsus akis-endaz[1805] avazlarla[1806] bozulan sükûn-ı amik-i leyli[1807] içinde ağır ağır birbirini takip eden bu ahenkdâr[1808], cûşâcuş[1809], şelale-âmiz[1810] köpürtülerle teneffüs eden deniz, dimağımı müskir[1811] birer raks-i bîtâb[1812] içinde sallıyordu. Böyle saatlerce sükûnu dinledim.

[1792] malûmat-ı hey'etiye: astronomi bilgisi
[1793] fezâ-yı bî-pâyân-ı cihan: dünyanın sonsuz göğü
[1794] nazır etme: bakma, dönme
[1795] kuvve-i hayaliyye-i beşeriye: insanlığın hayal gücü
[1796] temerküz: toplanma, birikme
[1797] hilkat-ı mükevven: yaratılmışlar
[1798] lerziş-i garip: garip titreyiş
[1799] aguş-ı inikâs: yansıtıcı kucak
[1800] sükûn-ı rakit-i nâimâne: uyur gibi kıpırtısız sakinlik
[1801] âh-ı hüsrân: hüsranın âhı
[1802] memdud: uzatılmış, uzamış
[1803] teneffüs-i batî: yavaşça nefes alıp verme
[1804] met: kabarma
[1805] akis-endaz: yankılı
[1806] avaz: ses
[1807] sükûn-ı amik-i leyl: gecenin derin sessizliği
[1808] ahenkdâr: ahenkli
[1809] cûşâcuş: pek coşkun
[1810] şelale-âmiz: şelaleyle karışık
[1811] müskir: sarhoş edici
[1812] raks-i bîtâb: bitkin dans

2

Takip eden günlerim bir sükûn-ı latif-i hayat[1813] içinde geçti. Muntazam bir yeknesakî[1814] ile işliyordum; şehirlerin şemâtet-i hayatından[1815] kaçıp gömüldüğüm bu kûşe-i sahra[1816], tabiatımın mail-i sükûn[1817] olan inhimakını[1818] teskin ediyordu. Artık salonların, bahçelerin, piyasaların dağdağa-engiz[1819] şaşaasından[1820] bıkmıştım. Burada kuravi[1821] bir hayat-ı sâdegi[1822] içinde o velvelelerden uzak yaşamak beni mesut ediyordu.

Alelade[1823] erken kalkıyordum. Kahvaltı ile gelen yeni bir kuvvet ile işe başlayıncaya kadar iki saat geçerdi; o zaman bir şevk-i mütehallikâne[1824] ile çalışırdım; mukayyedat[1825] defterlerim önümde, manzumemin taslağını yapıyordum; geceden tertip edilmiş mısralar, evvelden toplanmış bin teferruat-ı fikriye[1826] ile birleşerek sahifeleri[1827] dolduruyordu. Saat dörde kadar yazı ie meşgul olur, ilk katarla gelen ceridelere[1828], risalelere[1829], mecmualara[1830] dalardım, bunlar beni bir saat kadar işgal ederdi[1831]. O zaman gezmeye çıkardım; bahçede, sahilde, kırda, tarlaların bahçelerin köylerin arasında bazen çitlerden atlayarak, bazen hendeklerden sıçrayarak, ara sıra

---

[1813] sükûn-ı latif-i hayat: hoş hayatın sakinliği
[1814] yeknesakî: tekdüzelik
[1815] şemâtet-i hayat: hayat şamatası/gürültüsü
[1816] kûşe-i sahra: sahra, kır köşesi
[1817] mail-i sükûn: sakinliğe meyilli
[1818] inhimak: bir şeyi düşkünlük derecesinde istemek
[1819] dağdağa-engiz: gürültü patırtıya sebep olan
[1820] şaşaa: görkem, parıltı
[1821] kuravi: köylüce, köye özgü
[1822] hayat-ı sâdegi: sade hayat
[1823] alelade: genelde
[1824] şevk-i mütehallikâne: alışılmış (bir) şevk
[1825] mukayyedat: kayıtlı şeyler
[1826] teferruat-ı fikriye: fikir ayrıntıları
[1827] sahife: sayfa
[1828] ceride: gazete
[1829] risale: kitapçık
[1830] mecmua: dergi
[1831] işgal etme: meşgul etme

daha uzayarak gölgelerde gezer, avdet ettiğim zaman öğle yemeğimle meşgul olurdum; yemekten sonra bir-iki saat Niyaz Kalfa ve kocası Rasim Çavuş'la konuşur, yine yazıma avdet ederdim; Niyaz Kalfa ile konuşmak dinlemekten başka bir şey olmadığından vekâyi-i cedidenin[1832] nakl-i pürgûsu[1833] olan bu kadıncağız beni namaz vaktine kadar işgal eder, ezanı duyunca hiçbir şeyin men edemediği bu nâkısasını[1834] orada bırakarak hemen seccade başına koşar, saatlerce meşgul olurdu. Dünyada bu kadın kadar bî-lüzum[1835], fazla sözler söyleyecek kimse olamazdı.

Korucu Rasim bir Pomak[1836] idi. Bana, elan bilenmemiş ağzıyla çatal pütal söylediği sözler ava, biçime, köye ait olurdu; sonra yine işe oturarak üç saat kadar çalışırdım, sonra yine gezmeye çıkardım. Bu gezintiler esnasında kırların doyulmaz letafetlerine müstağrak olarak yaşardım. Adam boyunu bulmuş çayırların rengârenk dalgalanmalarını tepelerden seyretmek kadar latif bir şey bulamazdım. Rüzgârın güpür güpür estiği bu zamanlarda bu bahr-ı hudâretin[1837] pür-safa[1838] mevceleri, orada burada toplanmış sürülerdeki koyunların kuzuların müteferrik bir dalga gibi daima şeklini heyetini[1839] değiştiren kümeleri, uzakta görünen denizin yayılmış ridâ-yı müşemmesi[1840], duradur[1841] ufuklarla, set set dağlarla muhat serpilmiş vüsat-ı sahra[1842], her şey beni saatlerce işgal ederdi.

Tepedeki köşkün sanâyi-i tezyinesi[1843] bu sahra sadeliği yanında garip bir tezat teşkil ediyordu; burası en yüksek bir mevkiydi.

[1832] vekâyi-i cedide: yeni olaylar
[1833] nakl-i pürgû: çok konuşarak aktaran
[1834] nâkısa: eksik, noksan
[1835] bî-lüzum: lüzumsuz
[1836] Rumeli'de Bulgarca konuşan bir Türk ve Müslüman topluluğu.
[1837] bahr-ı hudâret: yeşillik denizi
[1838] pür-safa: safa dolu
[1839] heyet: dış görünüş, şekil
[1840] ridâ-yı müşemmes: güneşin örtüsü/şalı
[1841] duradur: çok uzak
[1842] vüsat-ı sahra: kırın genişliği
[1843] sanâyi-i tezyine: süslü yapı

Bazen denizlerin gazap-nâk[1844] olduğu günler heyetiyle mâruz[1845] asuman bahrın; çatlayan, boğuşan, gürleyen dalgaların; mütehacim[1846] beyazlıkların, ra'd-engiz[1847] hücumlarıyla sahili döven kayaların arasında mahuf iniltiler, inikâs-perver[1848] gürleyişlerle vahşi bir ahenk besleyen kudurmuş suların üstünde saatlerin güzeranından[1849] bihaber dalar kalırdım.

Rüzgârın bir huruş-ı mütehevvirâne[1850] ile arkadaki tepeden estiği günler, pür-rayiha[1851] bir hava-yı latif-i seyyal[1852] ile sermest[1853] olarak oradaki tepelere uzanır, sevdiğim şairlerin külliyat-ı eş'arını[1854] açarak murakabelere[1855] gark olurdum[1856]. Köşk boştu, bazen rüzgârın sadmeleriyle şiddetle kapanan bir kapağın, bir kapının gürültüsü, bazen bahçede boğuşarak koşuşan kedilerin haykırışları, denizlerde rüzgârın tarab-fezâ[1857] ahenklerinin verdiği ninni tesirini ihlal ederdi. Burası hiçbir vakit rüzgârsız kalmaz bir mevkiydi. Bir sıra söğütlük yolu vardı. Hararet-i zevalin[1858] ezici sıkleti[1859] altında bile sâye-dâr[1860], serin, hâb-engiz[1861] gelirdi.

[1844] gazap-nâk: öfkeli
[1845] mâruz: sunulmuş
[1846] mütehacim: birbirine hücum eden, saldıran
[1847] ra'd-engiz: gök gürültüsüne sebep olan
[1848] inikâs-perver: akisli
[1849] güzeran: geçme, geçiş
[1850] huruş-ı mütehevvirâne: öfkeli gürleme
[1851] pür-rayiha: güzel kokulu
[1852] hava-yı latif-i seyyal: akışkan, hoş hava
[1853] sermest: sarhoş
[1854] külliyat-ı eş'ar: şiir külliyatları
[1855] murakabe: düşünce
[1856] gark olmak: dalmak
[1857] tarab-fezâ: iç açıcı
[1858] hararet-i zeval: öğle sıcaklığı
[1859] sıklet: ağırlık
[1860] sâye-dâr: gölgeli
[1861] hâb-engiz: uyku getiren

Burası artık murakabe-gâhım[1862] olmuştu. Bir teannüd-i garip[1863] kalemimden bizar kaldığım[1864] zaman hemen buraya gelir, tenperverâne[1865] yuvarlanarak saatlerce... Saatlerce düşünürdüm. Bazen bu küçük köşkün burada sebep-i binâsını[1866] düşünürdüm, kapanmış kapaklar arkasında bir hava-yı zalâma[1867] mahkûm olmuş bu yürek, mutlak bir lâne-i sevda[1868] olmak üzere yapıldığına itikat eder[1869]; narin hanımlar, sevdâ-zede[1870] beyler hülyalarına dalardım.

Bir gün bu köşkün tarihini dinledim. Nedim Bey namında bir beyin imiş; üç sene evvel, bir sonbaharda, bir gün gelmiş, haftasına bina başlamış. Dört ay nihayetinde inşaat bitmiş, o zaman yorgancılar gelmişler, bir ayda lüzum-ı tefrişiye[1871] ikmal edilerek öbür senenin nisanında kabul ve iskâna[1872] müheyya bir hale getirilmiş ve bir mayıs günü, göç olmuş. Bu adam; genç, güzel, vakur[1873] bir adammış. Yanında genç bir kadın; şüphesiz zevcesi, birkaç hizmetçi, uşaklar, arabacılar, her şey... Bütün yaz oturmuşlar, genç bey, haftada üç gün İstanbul'a iner, o geceler gelmezmiş; sair[1874] günler zevcesiyle arabalarda, sandallarda, yayan yahut hayvanla beraber gezerlermiş, herkes yeni gelin güveyi demişler. Kadın, bekçinin teminine göre, güzel, hem pek güzelmiş, "kahraman" bir kadınmış, geceleri köşkte çalgı sesleri, kahkahalar, zevk ve eğlence, piyanolar, sabaha kadar... Bey, İstanbul'a indiği zaman kadın akşama kadar görünmez, kâh akşamüstleri yalnız ve melûl[1875], benim sevdiğim, oturduğum bu söğütlükte dolaşır, geceleri kahkahalar ve ahenk sesleri işitil-

---

[1862] murakabe-gâh: düşüncelere dalma yeri
[1863] teannüd-i garip: garip inat
[1864] bizar kalmak: bıkmak, usanmak
[1865] tenperverâne: rahatına düşkün bir şekilde
[1866] sebep-i binâ: inşâ edilme sebebi
[1867] hava-yı zalâm: karanlık hava
[1868] lâne-i sevda: sevda yuvası
[1869] itikat etmek: inanmak
[1870] sevdâ-zede: sevdaya tutulmuş
[1871] lüzum-ı tefrişiye: gerekli eşyaların döşenmesi
[1872] iskân: yerleşme
[1873] vakur: ağırbaşlı
[1874] sair: diğer
[1875] melûl: üzgün

meyip yalnız beyin geleceği gün ufak bir araba ile mevkife giderek onu, zevcini beklermiş. Lakin kahvede iş başka türlü söylenmiş, İstanbul'daki zâbit, oğlundan haber almış "muhtarla" Berber Hüsnü bunların fena olduklarını, söylemişler, meğer genç kadın zevcini bırakıp kaçmış, bu beyle sevişmiş imiş, bu havadis büyüyerek bütün etrafa yayılmış, her yerde parmakla gösterilir olmuşlar, bu hâlde kışa kadar oturmuşlar. Ve kışın kadın iki ay kadar yalnız kalmış, bey artık görünmemiş, ramazanda da kadın İstanbul'a geçmiş, köşk o zamandan beri döşeli dayalı boş kalmış. Geçen sene hanım, bekçiye geleceğim diye haber göndermiş, sonra nasılsa gelememiş. Bu sene bekçi hâlâ bir emir almamış. Bunu anlatan köylü kendi fikri olmak üzere diyordu ki ta beyin azimetinden[1876] bir hafta evvele kadar pek iyiymişler. Bugün ilk defa olarak hızlı hızlı bir söyleniş işitmiş, bu beymiş, sonra kapıyı çekmiş çıkmış, iki gün sonra yine bir atışma olmuş, sonra İstanbul'a inmiş, bir daha gelmemiş. İşte bunun için bekçi de bunların karı-koca olmadıklarına inanmış, kadın yalnız kalınca "gün günden"[1877] o kadar bozulmuş ki bekçiyi bile acındırmış. "Âh beyefendi, bir görseydin," diye yana yakıla anlatıyordu.

Ben orada, bu kadının zîr-i pây-ı âşıkanesinde[1878] büyümüş otların içinde, muanber[1879], pür-cûş[1880], rüzgârlı bir gün; birçok tarlaların, bağların, bahçelerin, ötede beride serilip gitmiş davarların; uzakta, orada burada kümeleri fark olunan köylerin; bu taraftan güneşli denizin, ufuklarda seçilen mavi dumanlı dağların, şuradaki ada silsilelerinin, müselsel tepelerin bir nokta-i hâkimanesi[1881] olan burada bir köylü ağzından nakledilen bu sade hikâyede öyle büyük bir hikâye-i âşıkane[1882] tasavvur ediyordum ki bütün emellerim, müstağrak-ı safa kalıyordu[1883]. Bu lâne-i bahtiyarîde[1884], şu sahra

---

[1876] azimet: gidiş
[1877] gün günden: gün geçtikçe, gittikçe
[1878] zîr-i pây-ı âşıkane: âşıkça ayağın altı
[1879] muanber: güzel kokulu
[1880] pür-cûş: coşkulu
[1881] nokta-i hâkimane: hâkim nokta
[1882] hikâye-i âşıkane: aşk hikâyesi
[1883] müstağrak-ı safa kalma: neşeye boğulma
[1884] lâne-i bahtiyarî: mutlu yuva

âleminin feyz-â-feyz[1885] sîne-i baharında[1886] bir senelik mesudiyet-i âşıkane[1887], unutmuş, unutulmuş, yalnız geçen bu hayat beni günlerce meşgul etti. Bütün hülyalarım uyandı; artık bu hayat, nazarımda ulvi, sermedî[1888] bir perestiş olarak tecessüm etti[1889]. Tarihin büyük, âşıkane kahramanlarını düşünüyor, bunlardan birine, en âşıkanesine bu esrar-âmiz[1890] kadını takdim ederek hikâyeler uyduruyordum. Zevcini, ailesini terk etmek için böyle bir kadının ne kadar şiddetli bir iptila ile sevdiğini mübalağa ediyor, bin tahammülsüz âlâm u azap[1891] içinde kaç seneler çırpındıktan sonra, bir güzel gün, bîtâb[1892], artık daha ziyade mukavemetten muattal, âşığının kollarının arasına nasıl düştüğünü tasavvur ediyordum. Geride bırakılmış zevcini kale almayarak, devam eden aşk-ı mesuda[1893] gıptalar ediyordum. Büyük vakalar düşünerek hikâye-âmiz[1894] zevcler, ihtiraslı mağmum[1895] zevceler, aşkını kabr-i kalbinde[1896] gömmüş ulvi âşıklar yaratıyordum; genç bey, nazarımda ulvi, mümtaz, bahtiyar idi. Bu kadın, birçok mukavemetten sonra perişan, bî-tüvan[1897] kalan bu kadın, şebâbın hülyalarında perestiş ettiği latif, kahraman mahluklardan idi. Mayıs böyle geçti, haziran giriyordu. Kırlar hazirana mahsus bir renk-i kemal[1898] almış, başaklar sararmakta, kütükler olmuş, bütün tabiata melûl bir taravet gelmişti. Bir hafta İstanbul'a indim, Büyükdere'de ailemin yanında bulundum, avdet ettiğim zaman eski hayatıma yeniden girdim; genç beyin güzel sevgilisi

---

[1885] feyz-â-feyz: baştan başa feyizle (huzurla, bereketle) dolu
[1886] sîne-i bahar: bahar göğsü
[1887] mesudiyet-i âşıkane: aşk mutluluğu
[1888] sermedî: sonsuz, ebedi
[1889] tecessüm etme: vücuda gelme
[1890] esrar-âmiz: esrar taşıyan
[1891] âlâm u azap: kederler ve ızdırap
[1892] bîtâb: yorgun
[1893] aşk-ı mesut: mutlu aşk
[1894] hikâye-âmiz: hikâyeyle karışık
[1895] mağmum: kaygılı, kederli
[1896] kabr-i kalp: kalbin mezarı
[1897] bî-tüvan: güçsüz
[1898] renk-i kemal: olgun renk

hakkındaki humma, buhran, kesb-i sükûn etmişti[1899]. *Garam-ı Şebab* ismi taayyün etmiş olan eserim Firdevsi'ninki[1900] gibi yirmi bin beyitten[1901] mürekkep değildi, buna pek uzaktı, beş bin mısradan ibaret olarak tertip ediyordum. Dört devreye taksim etmiş[1902] idim ve bunları ara sıra söğütlükte yüksek sesle okur, ihtişam-ı efkâr[1903] arasında büyüklüklerle titrediğimi hissederdim.

Metâib-i zihniyeme[1904] tekabül[1905] için vücudumu da yormaya çalışıyordum, ba'z[1906] müsait günler sandalda saatlerce uğraşır, birçok zamanımı hayvan üstünde geçirirdim; idman-ı beden[1907] için saatlerce yorar, civarı kâmilen gezerdim.

Bir defa demiryolunu takiben bir hayli yürüdüm, bir yarın içinde tek ve tenha bulunduğumu görerek mütevahhişâne[1908] geri döndüm, sahil boyundan avdet etmeye başladım. Burası suların çoğaldığı zaman tahtelbahir[1909] kalan bir kumluktu, bu sahil boyunca imtidât ediyor[1910], serilmiş kum sathı[1911] denizin ufacık mevcelerinin ani hücumlarıyla köpükler bırakarak ıslanıyor, bir anda yeniden kuruyarak yine ıslanıyordu. Marmara, ayaklarımın altından yükselerek kaybolup gidiyordu; ben yarla denizin arasında tenha ve sakit kalmış kumların üzerinde, oraya buraya biriken yosunların yumuşaklıkları içinde serilen rengârenk deniz kabuklarının, çakılların berrak dalgalar arasındaki hareketlerini, billûrî[1912] huzmele-

---

[1899] kesb-i sükûn etme: sakinlik kazanma
[1900] Firdevsî (940-1020): Samanîler ve Gazneliler dönemleri İran edebiyatının ileri gelen Fars şairi.
[1901] Kastedilen eser, 60.000 beyitlik *Şehnâme* olmalıdır.
[1902] taksim etme: bölme
[1903] ihtişam-ı efkâr: düşüncelerin görkemi
[1904] metâib-i zihniye: zihin yorgunlukları
[1905] tekabül: karşılama, karşılık olma
[1906] ba'z: bazı
[1907] idman-ı beden: beden idmanı
[1908] mütevahhişâne: korkmuş bir şekilde
[1909] tahtelbahir: denizaltı
[1910] imtidât etmek: uzamak, uzayıp gitmek
[1911] sath: yüzey
[1912] billûrî: çok parlak

ri[1913] seyrede ede yürümekten mahzun olarak[1914], durup kabukları muayene, acaibine[1915] hayret ederek ilerliyordum. Birdenbire ileriki burundan ada müşterilerini hamil[1916] Şahin çıktı, ben orada denizin içinde, suların tehacüm-kâr[1917] cilveleri, yorulmaz köpürtüleri ile mahsur, su sathı yosunlu ve siyahlanmış bir taşın üzerine çıktım, vapur dalgalarının sahile hücum edip beni ıslatmasından tehaffuz ediyordum; şuh, mahrem terennümlerle işve-perver[1918] suyun içinde Şahin'i seyre koyuldum.

Vapur hıncahınç[1919] doluydu, köşkün üstü rengârenk elbiseleriyle yığılmış bu insan kümeleriyle taşmıştı, orada tenemmül eden[1920] bu kadın erkek insanların gittikleri gürültülü yerlerden azade[1921], uzak olarak benlik ve yalnızlık içinde bulunduğumdan bir hazz-ı derûnî[1922] ile titredim. Bu anda tepeden bir kadın sesi işittim.

Yar, müthiş bir irtifayla, dik kayalıklı bir temayülle yukarıdan bakıyordu, orada burada çıkmış otlar haziran güneşiyle sararmış, etrafa taşmıştı. Rüzgârın tehevvürleri[1923] önünde sallanan bu otların dalgalanmaları arasında bir kadın şemsiyesi fark ettim. Bir yeldirme eteği, rüzgârın sevkiyle uçuşuyordu, çabuk çabuk söylenen, kelimeleri fark olunamayıp mütemadi[1924], müphem, fevk-al-tabîiyye[1925] bir savt[1926] gibi gelen bir silsile-i kelâm[1927], handelerle kat' olunuyordu[1928]; gülüşerek konuşuyorlar, Şahin'i seyrediyorlardı; orada

---

[1913] huzme: etrafa dağılan demet biçimindeki ışık
[1914] mahzun olma: hüzünlenme
[1915] acaib: tuhaf, değişik
[1916] hamil: elinde bulunduran, üzerinde taşıyan
[1917] tehacüm-kâr: hücum edici
[1918] işve-perver: işveli
[1919] hıncahınç: ağzına kadar
[1920] tenemmül etme: karınca gibi kaynama
[1921] azade: uzak
[1922] hazz-ı derûnî: içten haz
[1923] tehevvür: öfkelenme, hiddetlenme
[1924] mütemadi: sürekli, aralıksız
[1925] fevk-al-tabîiyye: tabiat üstü
[1926] savt: ses
[1927] silsile-i kelam: söz silsilesi
[1928] kat' olma: kesilme, son bulma

bulabildiğim sarp bir çoban yolundan fırladığım zaman iki kadının ta ileride, çayırın çiçekli emvacının[1929] arasında kıvrılan ince bir yolda, bellerine kadar gömülmüş ilerlediklerini gördüm. Birisi az ileride bir mişvar-ı levendâne[1930] ile, tayin olunmaz bir âhenk-i latif[1931] ile, yürümekten ziyade kaymak denilecek bir telyin-i hareket[1932] ile ilerliyordu. Arkasında boz bir bornoz vardı, boynuna gelişigüzel dolanı vermiş başörtüsü rüzgârın önünde çırpınarak hırçın bir el gibi omuzlarını şamarlıyordu.

Şemsiyesi, elinde karmakarışık vazifeler ifa ediyordu[1933]; kâh başakları hırpalıyor, kâh bir devr-i serseri[1934] ile havayı kamçılıyor, kâh kendine mesnetlik[1935] ediyor, kâh hâkimane[1936] bir amûdîyetle[1937] ileride bir şeyi işaret ediyordu.

Bir kadının yürüyüşünden ahvalini istidlâlde[1938] hiçbir zaman yanılmadım. Sanki o revişte[1939] bir lisan-ı beliğ-i şairane[1940] vardır ki bana halavetli[1941] ahenk-i latifle[1942] çehresinin, vücudunun mümtâziyetlerinden[1943] peyam[1944] okur. Vâkıâ meçhul kadın, geniş bir bornoz giymiş idiyse de ilk tesir bana narin, nahif bir vücut ihsas ediyordu[1945]. Yürüyüşünde bir serbestî[1946], şiddetli bir ahenk-i

---

[1929] emvac: dalgalar
[1930] mişvar-ı levendâne: leventçe edâ
[1931] âhenk-i latif: hoş, güzel ahenk
[1932] telyin-i hareket: hareket yumuşaklığı
[1933] ifa etme: yapma, yerine getirme
[1934] devr-i serseri: serserice dönme
[1935] mesnet: dayanak
[1936] hâkimane: buyurucasına, hükmedercesine
[1937] amûdîyet: diklik
[1938] istidlâl: bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma
[1939] reviş: yürüyüş, gidiş
[1940] lisan-ı beliğ-i şairane: şairane, belagatli (güzel) dil
[1941] halavet: sevimlilik, şirinlik
[1942] ahenk-i latif: hoş ahenk
[1943] mümtâziyet: mümtaz olma durumu, seçkinlik
[1944] peyam: haber
[1945] ihsas etmek: hissettirmek
[1946] serbestî: serbestlik, özgürlük

cesurâne[1947] vardı. Bundan ahlakına intikal ederdim, o zaman bu meşy-i levendane[1948] bana mütehakkim, mütelevvin[1949] bir kadın haber veriyordu; bazen hareketlerinde bir nalanî[1950], bir rehavet, bir bilmem ne hissediyordum, bu ara sıra melul, mağmum, yavaş olduğuna hükmettirdi. Öteki kadın, şüphesiz bir hizmetçi, geriden gidiyordu.

Orada sahildeki yolun kenarında tevakkuf ettiler, Marmara'nın muhteşem çeşm-i gurubuna[1951] nazır[1952], mütefekkir[1953], sakit, temaşaya daldı. Şems[1954], orada uful eden[1955] küre-i ateşini[1956], hun-renk[1957] zemin-i fezâda[1958] birbirine yığılmış karışmış cibal-i sehâib[1959] arasında zulmetler, boğularak iniyordu; ta karşıda, son ada postası, incilâ-yı renk-âmiz[1960] derya üzerinde, yardığı köpüklerle dalgalarla beraber bacasından dumanlar savurarak Kınalı'ya yaklaşıyor, inikâslar[1961], renkler içinde zulmetler, siyahlıklarda müncelî hunin[1962] nurlar yaratarak bu gölü sükûta, zılâle[1963], sislere boğuyordu. Güneş süzüldü, son bir ihtizar-ı telâtum-riz[1964] ile şafak-âlud[1965] afakın[1966] müşevveş hatt-ı ateşin[1967] içinde gömüldü

[1947] ahenk-i cesurane: cesurca ahenk
[1948] meşy-i levendane: leventçe yürüyüş
[1949] mütelevvin: renkli, rengârenk
[1950] nalanî: inler gibi
[1951] çeşm-i gurup: gün batımının gözü
[1952] nazır: bir yere doğru bakan
[1953] mütefekkir: düşünen, tefekkür eden
[1954] şems: güneş
[1955] uful etme: batma
[1956] küre-i ateşin: ateş gibi küre
[1957] hun-renk: kan rengi
[1958] zemin-i fezâ: göğün zemini
[1959] cibal-i sehâib: bulut dağları
[1960] incilâ-yı renk-âmiz: renklerin karıştığı parlaklık
[1961] inikâs: yansı, yankı
[1962] hunin: kanlı
[1963] zılâl: gölgeler
[1964] ihtizar-ı telâtum-riz: birbirine çarpan dalgaların can çekişmesi
[1965] şafak-âlud: şafağa bulaşan
[1966] afak: ufuklar
[1967] hatt-ı ateşin: ateş gibi çizgi

söndü. Şimdi ismirar-ı şâm[1968] sönmüş solmuş ihmirarları[1969] bel' ederek[1970] narin bir rüzgârla tebeşbüş eden[1971] denizi istila ediyor, dermansız nefhalar koşuşuyordu.

Başımı çevirdiğim zaman tepedeki kırmızı tuğlalı köşke çıkan yokuşun üzerinde yeşillikler arasında onların fark olunur olunmaz şekillerini gördüm. Demek Nedim Bey'in güzel hanımı avdet etmiş idi.

O zaman hummâ-yı tahayyül[1972] yine başladı. Şimdi kendisi Nedim Bey'den ayrılmış ve yalnız kalmış idi. Bu kadar fedakârlığa karşı metruk[1973], mağdur görerek acıyordum. Hayatımızda, hayat-ı âşıkanemizde, mesudiyet-i âşıkanemizin[1974] elan pür-hayat[1975] olduğu yerlerde kalpte hırman olarak yaşamak kadar elim[1976] hiçbir şey yoktur. Sabâvet[1977] hayatımızın mürur ettiği yerlere birçok zaman sonra, yaşadıktan, sevdikten ve muzdarip olduktan sonra tekrar dönmek bile ne kadar telh-nâktır[1978]! İşte bunun için bahtiyarlığına bir gehvâre-i müzeyyen[1979] olmuş köşkte imrar-ı hayat[1980] kadar müellim[1981] bir şey göremeyerek muzdarip oluyordum; mağmum, nadim, melalî[1982] olmalı idi.

Bir sabah yine tenezzühten avdet ediyor, sahilden kumların üzerinden dalgın dalgın yürüyordum; birdenbire bir köşenin yanında karşıma iki kadın çıktı.

[1968] ismirar-ı şam: akşamın kararması/esmerliği
[1969] ihmirar: kızarma, kızıllık
[1970] bel' etmek: yutmak, içine çekmek
[1971] tebeşbüş etme: güler yüz gösterme
[1972] hummâ-yı tahayyül: hayal humması
[1973] metruk: terk edilmiş
[1974] mesûdiyet-i âşıkane: âşık olma hâlinin/âşıklığın mutluluğu
[1975] pür-hayat: hayat dolu
[1976] elim: acıklı
[1977] sabâvet: çocukluk
[1978] telh-nâk: acılı
[1979] gehvâre-i müzeyyen: süslü beşik
[1980] imrar-ı hayat: hayat geçirmek
[1981] müellim: üzücü, acı veren
[1982] melalî: hüzünlü, kederli

Sabaha mahsus bir ihmal-i latif[1983] ile, perişan bir kıyafetle giyinmiş[1984] birisini o olmak üzere keşfettim, bir anda çehre bana fevkalade hoş göründü. Kumral idi, saçlar başörtüsünün lakaytlıkları arasında bir tac-ı garrâ[1985] gibi çıkıyordu, ilk nazara mahsus müphem bir inhilal[1986] arasında; gözler, kaşlar, dudaklar, beyaz solgun çehre, her şey bana latif geldi. Hayat bu çehreyi pâ-yı muhribiyle[1987] çiğnemiş, bu simayı soldurmuş idi; gözlerinde, nâtıkıyet-i simâiyyesinde[1988] bir hüzn-i âşıkane[1989] ifadesi vardı.

Yoldan çekildim, elinde levâzım-ı istihmamiye[1990] olan bir hizmetçi kadın ile geçtiler, ben orada tevakkuf ederek arkalarından uzun uzun baktım.

Her şeyden evvel kalbimde derin bir yara açılmıştı, bu sevmiş ve muzdarip olmuş güzel kadının melâmet-i âşıkanesi[1991] beni mecruh etmişti. Oh, her şeyini, her şeyini, zevcini, ailesini, ihtimal çocuklarını... Evet, kendi muazzez çocuklarını bir mağlubiyet-i âşıkane[1992] ile terk ettikten sonra, şimdi böyle, mahrum, makhur[1993], yalnız yaşıyor, en müellim[1994] hicrân ü hüsrân[1995] ile kimsesiz, metruk[1996], yalnız, ölümü bekliyordu. Yahut, diyordum, belki Nedim Bey gerçekten zevciydi, belki ölmüştü, belki hakikat-i menkûlâta[1997] gayr-i muvafık[1998] idi; zira her ne olursa olsun bu ulvi nazarlı, sevdalı göz-

---

[1983] ihmal-i latif: hoş ihmal
[1984] Metinde "giymiş" olarak geçmektedir.
[1985] tac-ı garrâ: parlak taç
[1986] inhilal: dağılma, boşalma
[1987] pâ-yı muhrip: perişan edici ayak
[1988] nâtıkıyet-i simâiyye: yüz ifadesi
[1989] hüzn-i âşıkane: aşk hüznü
[1990] levâzım-ı istihmamiye: hamam için gerekli eşya ve aletler
[1991] melâmet-i âşıkane: aşk yüzünden ayıplanma
[1992] mağlubiyet-i âşıkane: aşk mağlubiyeti
[1993] makhur: üzgün, perişan, tükenmiş
[1994] müellim: üzücü
[1995] hicrân ü hüsrân: ayrılık acısı ve hüzün
[1996] metruk: terk edilmiş
[1997] hakikat-ı menkûlât: ağızdan ağza aktarılan bilgilerin gerçekliği
[1998] gayr-i muvafık: uygun olmama

lü nefis, nahif mahluku terk etmek insanlar için gayrikabil-i itilaf[1999] bir fedakârlıktan, muhal[2000] bir iktidardan başka bir şey olamazdı.

Denize giriyordu. Bu bütün hayallerime bir ziynet-i fevkalâde[2001], bir neşve-i hülya-âver[2002] serpiyordu. Bir nur-ı mücessem[2003] gibi, bir amud-ı nûrânî[2004] gibi suların şuhlukları içinde, pervaz-ı heyecan[2005] ile çırpınarak, köpüklerin raksan[2006] bûsişleri[2007] arasında Zühre'nin Doğuşu'na[2008] nazireler yaparak yüzdüğünü görmek kadar safa-âver[2009] hiçbir şey olamazdı.

Böyle hayallerime ziynet serpen bu vücudun hava-yı meshunuyla[2010] pür-hayat olarak ağır ağır avdet ettim.

3

Bundan sonra bütün meşguliyetim bu meçhul ve soluk çehreli kadından ibaret oldu. Günlerce, akşamlara kadar tarlaların, bağların arasında; kıyılarda, yarların hatar-nâk[2011] yollarında dolaşır ve onu görmek için uğraşırdım ve ara sıra görebilirdim.

[1999] gayrikabil-i itilaf: anlaşması mümkün olmayan

[2000] muhal: imkânsız

[2001] ziynet-i fevkalâde: çok güzel süs

[2002] neşe-i hülya-âver: hülyaya sebep olan neşe

[2003] nur-ı mücessem: somutlaşmış nur

[2004] amud-ı nûrânî: ışıklı direk

[2005] pervaz-ı heyecan: heyecan uçuşu

[2006] raksan: dans eden

[2007] bûsiş: öpme, öpüş

[2008] Venüs'ün Doğuşu, İtalyan ressam Sandro Botticelli'nin 1482-1486 yılları arasında tuval üzerine temperayla çizdiği tablodur. Roma mitolojisinde Venüs, Yunan mitolojisinde Aphrodite (Afrodit) olarak bilinen tanrıçanın doğuş hikâyesi kısaca şu şekildedir: Zeus'un babası Kronos, Tanrılar arasında hükümdarlığı elde etmek için babası Ouranos'un cinsel organını kesip Akdeniz'e atar. Denize düşen organın oluşturduğu köpüklerden Aphrodite doğar. Yunanca "aphros", köpük manasına gelmektedir. Aphrodite, deniz kabuğu aracılığıyla Kıbrıs kıyısında karaya çıkar. Söz konusu tabloda Botticelli, Aphrodite'in tam olarak karaya çıkma anını tasvir eder.

[2009] safa-âver: zevk veren

[2010] hava-yı meshun: sıcak hava

[2011] hatar-nâk: tehlikeli

Bende fevkalade bir tereddüt-i nazikâne[2012], onda nihayet derece bir metanet-i muhterizâne[2013] vardı. İkimiz de adi adamlara yakışacak her türlü hareketi ulviyet-i nefsimiz[2014] için bir ceriha bilirdik. Bunun için öyle rast geldiğimiz yerlerde, önümüze bakarak geçerdik ve ben onun vücudundan nebean eden[2015] rayiha-i har-ı sevda[2016] ile mest-i garam[2017] olarak saatlerce yorulmaz yürürdüm. Her gün rast gelmek hemen bir itiyat sırasına geçmişti. Sevdiği yerleri öğrenmiştim, arardım ve bulurdum. Maksadım görmekten başka bir şeydi, o terşih eden[2018] bû-yı şuh-ı mahremânesini[2019] tenessüm etmek[2020] için arardım. Biçim vaktiydi, her gün orada rast gelirdim; açılır-kapanır sandalyesine oturarak köylülerin tırpanıyla ser-be-zemin[2021] olan mağrur başakları temaşaya giderdi. Ben orada toplanıp bağlanıp yığılan bu yığıntıların gölgesinde dururdum ve oradan ayrılır, muhtelif cihetlere[2022] giderek bilmem nasıl, bir üzüm bağında, bir bostanda, bir kuyu başında tekrar buluşurduk. Bu tesadüfleri tertip ettim fikrine düşerek itham etmesi beni müteezzi ederdi, bu anda yolumun üzerinde rast gelirsem her bir şeyi unutarak hâle kanaat eder, ikimizi de sıkan bu garip, nagehanî[2023] tesadüflerle mesut olurdum. Şimdi iyice tanıyordum, ilk defa bana bir nehâfet-i mutavassıtada[2024] görünmüş olan vücudu hemen semin[2025] idi; çehresinde daimi, müzeyyen bir tebessüm lem'a-dardı[2026], gözleri bir

---

[2012] tereddüt-i nazikâne: nazikçe tereddüt
[2013] metânet-i muhterizâne: çekingen (bir) dayanma
[2014] ulviyet-i nefs: nefsin/benliğin yüceliği
[2015] nebean etmek: çıkmak, fışkırmak
[2016] râyiha-i hasr-ı sevda: sevdanın sıcak kokusu
[2017] mest-i garam: aşk sarhoşu
[2018] terşih etmek: süzmek, sızdırmak
[2019] bû-yı şuh-ı mahremâne: mahrem şuhluğun kokusu
[2020] tenessüm etmek: hava teneffüs etmek
[2021] ser-be-zemin: baş aşağı
[2022] cihet: yön taraf
[2023] nagehanî: ansızın ortaya çıkan
[2024] nehâfet-i mutavassıta: orta derecedeki zayıflık
[2025] semin: yağlı, şişman, semiz
[2026] lem'a-dar: parıtılı

menba'-ı lâ-yefnâ-yı ibtisam[2027] gibi pertevler[2028], nurlar, şevklerle memlû[2029] gelirdi. Ara sıra lerzan bir amudiyet[2030] ile kalkan gözlerde pür-tehâşî[2031] bir renk-i mahmuriyet[2032], dudaklarda müphem bir ihtizaz-ı tebessüm[2033], o kadar mail-i firar ki bir gölge zannolunur, bazen bütün simasında öyle bir vakar[2034] ki sernigûn-ı azamet eder[2035]. Umduğum kadar melal yerine gayr-i memul[2036] asar-i neşve[2037] ile göründüğü demler[2038] olurdu; çehresinde asar-i bî-rahm-i girye[2039], melul bir kesel u taab[2040] işmîzazı[2041] vardı. Fakat bütün heyet-i simasında[2042] hepsine hükümran bir sâye-i ibtisam-ı şuh[2043] vardı ki heyetine bir kemal-i âşıkane[2044], bir renk-i işvekârâne[2045] ile mahlut[2046] bir vakar-ı gam-gin[2047] veriyordu.

İşte böyle, ne vakit başladığından bihaber olarak hayatım için lâbüd[2048] bir ihtiyaç-ı mübrem[2049] şeklini verdiğim bu soluk benizli kadın için günlerimi meşgul ediyordum; yanımda masum, genç bir kız gibi değil muhabbetli bir zevce gibi kalıyordu.

[2027] menba'-ı lâ-yefnâ-yı ibtisam: gülümsemenin tükenmez kaynağı
[2028] pertev: ışık, parlaklık
[2029] memlû: dolu
[2030] amudiyet: diklik
[2031] pür-tehâşî: korku dolu
[2032] renk-i mahmuriyet: baygınlaşmış (bir) renk
[2033] ihtizaz-ı tebessüm: titrek gülümseme
[2034] vakar: ağırbaşlılık
[2035] sernigûn-ı azamet etme: büyüklüğü baş aşağı etme
[2036] gayr-i memul: umulmayan
[2037] asar-i neşve: neşe belirtileri
[2038] dem: an
[2039] asar-i bî-rahm-i girye: gözyaşının acımasız izleri
[2040] kesel u taab: uyuşukluk ve yorgunluk
[2041] işmîzaz: titreyip ürperme
[2042] heyet-i sima: yüzün şekli
[2043] sâye-i ibtisam-ı şuh: neşeli gülüşün gölgesi
[2044] kemal-i âşıkane: aşk olgunluğu
[2045] renk-i işvekârâne: nazlı görünüş, tarz
[2046] mahlut: karışık
[2047] vakar-ı gam-gin: kederli ağırbaşlılık
[2048] lâbüd: gerekli, zaruri
[2049] ihtiyaç-ı mübrem: vazgeçilmez ihtiyaç

"Garam-ı Şebab"ı terk etmiştim. Birinci devre henüz itmam olunmadan[2050] onu öyle bırakmış ona hitabeler yazmaya başlamıştım. Ona "Marmara'ya Karşı", "Ey Sitare-i Aşk", "Bir Sen Varsın" gibi feveran-ı hissiyat-ı âşıkaneden[2051] ibaret küçük manzumeler yazıyordum. Bunlar bütün hararet-i şebabımın[2052] garam-ı âşıkanem[2053] ile seyelanından[2054] ibaret ateş-nak[2055], sevdakâr[2056] sonelerdi.

Geceleri de çıkarak köşke takarrüp ediyordum, söğütlükte saatlerce vakfe-gîr-i istiğrak[2057] olur kalırdım, bazen sandala binerek köşkünün altına kadar sokuluyordum. Burada belki sevda-yı masum-ı şairânemi[2058] taltif eder[2059] hülyalarla bekler ve geç vakit avdet ederdim. Sabahlara kadar köşkün etrafında, penceresinin altında beklediğim geceler oldu.

Bazen piyano nağmeleri işitilirdi yahut udlar, kanunlarla tarab-engiz[2060] ahenkler çıkardı. Bir gece, temmuz iptidalarında[2061] idik; kamer[2062], mütehacim, gazap-nak bulutların dövdüğü zulmetlerle mestur[2063], az çırpıntılı deniz rakslarıyla sandalımı sallıyordu. Yukarıda panjurlar, camlar açılmış, pencereden dışarı cuşiş-engiz[2064] bir tufan-ı ahenk[2065] fışkırıyordu.

[2050] itmam olma: tamamlama
[2051] feveran-ı hissiyat-ı âşıkane: aşk duygularının coşkusu
[2052] hararet-i şebab: gençlik harareti
[2053] garam-ı âşıkane: şiddetli arzu ve iştiyak
[2054] seyelân: akma, akıntı
[2055] ateş-nak: ateşli
[2056] sevdakâr: sevdalı
[2057] vakfe-gîr-i istiğrak olma: dalgınlıkla durma
[2058] sevda-yı masum-ı şairâne: şairane masum sevda
[2059] taltif etmek: iyi davranarak gönül almak, ödüllendirmek
[2060] tarab-engiz: neşeli, coşturucu
[2061] iptida: başlangıç
[2062] kamer: ay
[2063] mestur: örtülü
[2064] cuşiş: coşkunluk
[2065] tufan-ı ahenk: ahenk tufanı

Bu bir piyano idi ve o ses Mozart'ın[2066] *Don Juan*'ından[2067] "Âh pencereye gel..." serenadını okuyordu.

Bilmem ne kadar sonra, birdenbire bırakarak pencereye yaklaştı. Ve beline kadar sarktı; ben Mozart'ın musiki-i üstâdânesinin[2068] tesiriyle medhuş[2069] kalmıştım. Şimdi, bakıyor zannederek orada bulunduğumu görürse bana fena der diye ezildim. Lakin kameri elan bulutlar setr ettiğinden[2070] zulmet hail[2071] olmuş olmalı ki hâlâ, "Âh pencereye gel..." diye terennüm ederek[2072], öyle ayakta, ileriye, Marmara'ya, o namütenahi sema-yı inikâs-ı encüme[2073] nasb-ı nigâh etti[2074]. Arkadan taşan cûşâcuş ziya-ı zemini[2075] üzerinde resmettiği şekl-i latif[2076] bütün tenâsüb-i vücudunu[2077], omuzlarının, göğsünün semenlerini[2078] gösteriyordu, saçlarının pür-ziya[2079] kümesi başının hareketleriyle hayal-âmiz[2080] şekiller alıyordu. Elleriyle belini tutarak bir heykel-i vakar-ı şairâne[2081] gibi bir müddet durdu. Kamerin bulutlardan sıyrılışını seyrediyordu. Mehtap, etraftan ridâ-yı siyah-ı zılâli[2082] bozup kaldırdığı zaman zulmet içinde beyazî[2083] çehresi nim fark olunuyordu. Birdenbire hafif bir öksürükle sinesi sarsıldı,

---

[2066] Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791): Klasik Batı müziğinde önemli bir bestekâr.

[2067] *Don Giovanni:* Mozart tarafından bestelenmiş iki perdelik opera eseri (1787). Librettosu Lorenzo da Ponte tarafından yazılmıştır.

[2068] musiki-i üstâdâne: ustaca musiki

[2069] medhuş: şaşırmış

[2070] setr etmek: örtmek

[2071] hail: engel

[2072] terennüm etmek: güzel bir sesle hafif hafif şarkı söylemek

[2073] sema-yı inikâs-ı encüm: yıldızların akisli göğü

[2074] nasb-ı nigâh etme: bakışını dikme

[2075] ziya-ı zemin: zeminin ışığı

[2076] şekl-i latif: güzel şekilli

[2077] tenâsüb-i vücud: vücudun orantılı oluşu

[2078] semen: şişmanlık, dolgunluk

[2079] pür-ziya: ışıklı

[2080] hayal-âmiz: hayalle karışık

[2081] heykel-i vakar-ı şairâne: şairane ağırbaşlı heykel

[2082] ridâ-yı siyah-ı zılâl: gölgelerin siyah örtüsü

[2083] beyazî: beyaz

aşağıya sarktı, sonra bir pervaz-ı mütehâşî[2084] ile uçan bir kuş gibi perdelerin arkasına gizlendi.

Bir gün sonra hayvanla bir tenezzühten dönüyordum; mevkiften çığlıklarıyla tebâüd eden[2085] katarın tehevvüründen ürken hayvanın üstünde öndeki mevkif hademesini gördüm, benim için gelmiş mektup ve cerideleri gösteriyordu. Mektuplara bir nazar-ı ihmâl atıp[2086] ehemmiyetsizliklerini anlayarak köşke bırakmasını rica ederken diğer elinde renkli bir kâğıda sarılmış bir kitap gördüm ve sordum, tebessüm ederek, "Komşunuz içindir." dedi. Ve her hafta bir "Nesim-i Edeb" geldiğini söyledi.

Kaşlarımı çatarak tebessümünü soğuttum, ilerledim. Bu bir mecmua-i musavvere-i edebiyye[2087] idi. O hâlde komşum, incilâ-yı efkâr-ı edebiyye[2088] sahibi idi. Bu hâl bana büyük bir ümid-i saadet[2089] bahşetti. Niçin bu mümtaz, genç, güzel, âşıkane-i vakar[2090] kadına kendisi için yazdığım, eş'ar-ı muhterizânemi[2091], niçin takdim etmeyecektim. Birdenbire bu fikre o kadar takviyet[2092] verdim ki öbür gün ilk katarla İstanbul'a atladım, sarı benizli hanımefendi namına yazdığım sonelerim yanımda idi. Bütün bunların neticesi şu oldu ki bir gün sabah katarıyla vürut eden[2093] mecmuayı bir humma-yı lerzan[2094] ile yırtarak ilk eserini açan bir müptedi[2095] muharrir[2096] gibi perişan bir hâlde imzamı aradım. Evvela gençlerden birinin, bir yeni hikâye-nüvisin[2097] resmiyle meslek-i edebîsi[2098]

[2084] pervaz-ı mütehâşî: çekinen uçuş
[2085] tebâüd etme: uzaklaşma
[2086] nazar-ı ihmâl atma: ilgisiz bakış atma
[2087] mecmua-i musavvere-i edebiyye: resimli edebiyat dergisi
[2088] incilâ-yı efkâr-ı edebiyye: edebiyatla ilgili fikirlerin parlaklığı
[2089] ümid-i saadet: mutluluk ümidi
[2090] âşıkane-i vakar: haysiyetli âşık
[2091] eş'ar-ı muhterizâne: çekinilen şiirler
[2092] takviyet: kuvvet, güç
[2093] vürut etme: varma, ulaşma
[2094] humma-yı lerzan: titrek humma
[2095] müptedî: acemi, amatör
[2096] muharrir: yazar
[2097] hikâye-nüvis: hikâye yazan, hikâyeci
[2098] meslek-i edebî: edebiyat anlayışı

hakkında mütalaat[2099] vardı; sonra "Marmara'ya Karşı", "Bir Sen Varsın," "Ey Sitare-i Aşk"[2100] manzumelerim geliyordu.

O gün akşamüstü sahilde rastgeldiğim zaman alelade[2101] sakin, muhterem çehresinde mail-i firar bir tebessüm, bir tehekküm[2102] var gibi idi. O zaman mağlup, mahcup, süratle geçtim. Arkamdan yanındaki kadına hızlı hızlı bir şeyler söylediğini duydum. Sesinde bazen hissiz bir tokluk, bazen ihtizaz-perver[2103], bir ahenk-i latif[2104] ve iltifat olurdu. Yüksek boyunda, beyaz, sevda-âver[2105] çehresinde öyle şeyler vardı ki tayin edilemezlerken beni taltif veya teb'id ederlerdi.

Günler geçti… *Nesim-i Edeb*, şiirlerime dair makâlât-ı tenkidiye[2106] yazmıştı. Bunlar üdebanın[2107] bazı cümel-i intikâdiyesine[2108] dâirdi. Her nüshaya diğer şiirler yetiştiriyordum.

Ona gelince rast geldiğimiz yerlerde yine o metanet[2109], yine o mekin[2110] nezaket hükümferma oluyordu[2111]. Her gün nazarımda bir kat daha muazzez, mualla[2112] olan bu vücudun huzur-ı rif'atında[2113] şimdi zelildim. Artık köşkünün etrafındaki söğütlükte dolaşamıyordum. Ara sıra rast gelmekten de çekiniyordum. Çünkü şimdi artık yaptığımdan utanıyordum, bu hareketimi nezakete muhalif bularak beni hüsnünazarından iskat etti[2114] diyordum. Bunu mühim bir teca-

---

[2099] mütalaat: düşünceler
[2100] sitare-i aşk: aşk yıldızı
[2101] alelade: her zamanki
[2102] tehekküm: ciddi görünerek alay etme
[2103] ihtizaz-perver: çekingen
[2104] ahenk-i latif: hoş ahenk
[2105] sevda-âver: sevda uyandıran
[2106] makâlât-ı tenkidiye: eleştiri yazıları
[2107] üdeba: edebiyatçılar, edipler
[2108] cümel-i intikâdiye: eleştiri cümleleri
[2109] metanet: dayanıklılık
[2110] mekin: itibarlı, vakar
[2111] hükümferma olma: hüküm sürme
[2112] mualla: yüce, yüksek
[2113] huzur-ı rif'at: yüksek huzur
[2114] hüsnünazardan iskat etme: gözden düşürme

vüz sayıyordum. Rast geldiğim yerlerde mütevazı[2115], hakir davranıyordum.

Hiçbir fikr-i muayyenim[2116] yoktu. İndimde[2117] o kadar mualla, o kadar muteberdi[2118] ki bir nazar-ı tecavüz etmeye[2119] ulviyet-i nefsim[2120] müsaade etmiyordu. Kânûn-ı hayatım[2121] bunu tevbih ediyordu[2122]. Bu mukarrerdi; benimki samt[2123], hararet nispetinde sakit, gizli, görülmekten mütehâşî[2124], göstermekten mütecânib[2125] bir aşk-ı samimi-i şairâneden[2126] başka bir şey olmayacaktı. Bana birkaç parça eş'ar[2127] bırakarak bu aşk-ı kuravi[2128] bu senemi en eflatuni[2129] bir heyecan-ı ismet[2130] içinde geçirecek ve bir hatıra-i elimeden[2131] başka bir şey kalmayacaktı. Buna emindim. Ve bir hazz-ı garip[2132] ile mesut idim, zira bütün meşguliyetlerin en latifi en eflatuni olanıdır.

Bu esnada vuku bulan[2133] hâl olmasaydı zannederim ki hakikat de farz ettiğim gibi çıkacaktı: Bir gün akşama kadar ötede beride serseriyâne[2134] gezmiştim, tozlara bulanmış bir kıyafetle tarlaların arasından avdet ediyordum. Kışın oradan akan bir dere üzerine atıl-

---

[2115] mütevazı: alçak gönüllü, gösterişsiz
[2116] fikr-i muayyen: belirli fikir
[2117] ind: yan, kat, nezd
[2118] muteber: saygın, itibarlı
[2119] nazar-ı tecavüz etme: rahatsız edici bakış atma
[2120] ulviyet-i nefs: benliğin yüceliği
[2121] kânun-ı hayat: hayat kanunu
[2122] tevbih etme: paylama
[2123] samt: sessizlik, sükût
[2124] mütehâşî: çekinen, sakınan
[2125] mütecânib: sakınan, çekinen
[2126] aşk-ı samimi-i şairaneden: şairane samimi aşk
[2127] eş'ar: şiirler
[2128] aşk-ı kuravi: köy aşkı
[2129] eflatuni: platonik
[2130] heyecan-ı ismet: saf heyecan
[2131] hatıra-i elime: acı hatıra
[2132] hazz-ı garip: garip haz
[2133] vuku bulmak: meydana gelmek
[2134] serseriyâne: serserice

mış köprücüğe yaklaştığım zaman öbür taraftaki harman yerinde orada burada yığılmış cesim[2135] ot yığınlarının, yüklü gelen öküz arabalarının yanında, rüzgârın savurduğu o toz yağmuru altında onu ve refikası kadını tanıdım. Şüphesiz harmanı seyretmeyi pek seviyordu; zira birçok defalar onu burada görürdüm. O kadar istinâs-ı hasıl etmiştim[2136] ki ilk nazarda infialât-ı nefsaniyesini[2137] keşfederdim. Bugün yine fevkalade inbisatî[2138] olmalı idi, öyle şemsiyesine dayanmış, dalgın dalgın tebessüm ederek bir şeyler anlatıyordu. Şuhâne[2139] gamzelerini fark ediyordum.

Köprünün siperlerine dayanarak tevakkuf ettim; uzaktan temaşaya başladım. Harman seyri levhası... Orada burada arabadan boşanmış öküzler dalgın dalgın dolaşıyorlar, ara sıra bir kümenin yanından düvenin[2140] geçtiği görülüyordu.

Yüksek yığınların üzerine çıkmış adamlar demetleri aşağı atıp başkalarını yayıyorlar, arabaların üzerindekiler bir taraftan yığın yapıyorlar. Bir zarif hanımefendi, bir temaşa-yı garip[2141] ile seyre dalmış; bağlar, bahçeler, köyler; arkasında dağlar, güneşin ihmirarlarıyla kızarmış bir sema-yı şam[2142]... Birdenbire dönüp köprüye doğru geldiklerini fark ettim. Güle güle başını arkasına çevirip kendini takip eden kadınla konuşuyordu.

O zaman fevkalade bir şey oldu, oradaki öküzlerden bir-ikisi bir gazap-ı mecnunâne[2143] ile kavgalaşmaya başladılar, bir saniye sonra dehşetli bir süratle köprüye doğruldular, arkadan adamlar hem koşuyorlar hem "Hanım, hanım, savul, savul," diye haykırışıyorlardı.

[2135] cesim: büyük, kocaman
[2136] istinâs-ı hasıl etme: alışma
[2137] infialât-ı nefsaniye: benliğin kırgınlıkları
[2138] inbisatî: ferahlamış
[2139] şuhâne: neşeli, şen
[2140] düve: bir yaşını geçmiş dişi dana
[2141] temaşa-yı garip: garipçe izleme
[2142] sema-yı şam: akşam göğü
[2143] gazap-ı mecnunâne: delice öfke

Bir anda kendisinin tehlikeyi görüp sarararak oraya buraya bakındığını gördüm, köprüden başka çare-i necat[2144] yoktu. Hâlbuki hayvan oraya hücum ediyor. Orada bir kulübecik var, fakat kapı kapalı. O zaman zor icap etti, bu kulübenin kapısını devirmek lazımdı. Bilmem nasıl oldu, fakat kapı da zaten kavi olmadığından kilit kırılarak arkasına dayandı. Onu kolundan çekerek içeri aldım; kapı zor kapandı, azıcık sonra hayvanların birisi yetişmiş tosluyordu. Kapının kırılmak, parçalanmak tehlikesi vardı. O sırada olanca kuvvetimizle dayanıyor, haykırıyorduk. O; sapsarı, lerzan, baygın, dayanıyordu.

Harmancılar yetiştiler. Azgın öküzleri bin müşkülatla götürüyorlardı, artık kurtulmuş idi. O bitap, hemen bayılmış, alnında ter damlaları ile bana dönüp o gözlerle, o korkmuş güzel gözlerle bir dakika kadar baktı; dudakları titriyordu. Sonra, bu sabit nazarlı gözler, birdenbire yaşlara boğularak bir şeyler söylemek istercesine düştü bayıldı.

İki gün hiç görünmedi. Şüphesiz rahatsızdı; zaten görünmemek istiyordum, bilmem nasıl bir hiss-i garip[2145] beni ihtiraza sevk ediyordu, ona görünmek bir teşekküre borçlu olduğunu anlatmak gibi olacaktı, buna asla razı olamazdım. Bir gün yelkenle adalara geçtim, frişka[2146] bir poyraz önünde akşama kadar volta vurarak guruba doğru bizim sahili tuttum, ta uzaktan gelirken yelkenin aralığından sahildeki yüksek tepede çayırlar içinde iki beyaz şey seçiyordum ki bunlar herhâlde o ve refikası olmalıydı. Reşit'e sandalı bırakarak karaya çıktığım zaman yegâne yolun üzerinde onları bana doğru gelirler gibi gördüm. Birdenbire dönüp oradan kaçmak kadar münasebetsiz bir hareket olamazdı; o kadar yakınlaşmışlardı ki... O hâlde bî-kaydâne[2147] ilerledim. Karşıdan çehresinde tebessüm-âmiz[2148] bir renk-i müphem[2149] var zannediyordum, başını arkasına çevirip

---

[2144] çare-i necat: kurtulma çaresi
[2145] hiss-i garip: garip his
[2146] frişka: yelkeni doldurmayacak kadar hafif esen rüzgâr
[2147] bî-kaydâne: kayıtsızca
[2148] tebessüm-âmiz: tebessümle karışık
[2149] renk-i müphem: belirsiz renk

bir-iki söz söyledi, sonra pek yaklaşınca ilerleyerek hafifçe titrek bir sesle dedi ki:

— Sizdiniz, değil mi efendim? Fakat anlayamadım, bana o kadar büyük bir hizmetten sonra üç günlük bir şükran yüküyle yormak... Siz olmasaydınız mahvolacağımı düşündükçe...

Şimdi o tehlikeyi görmüşçesine titrer gibi "Aman ya Rabbi!" diye mırıldandı.

Öyle, esmerar-ı şâm[2150] içinde, gurub etmiş şemsin hüzünlerinde, kesik kesik, yavaş yavaş, nim heyecanla, anlamadığım bir tarz-ı müteşekkirânede[2151] söylüyordu. Bütün facia[2152] kahramanlarının tefâhür-i insaniyetkârânesinde[2153] bulunmadım, teşekkürlerine bir-iki âmiyy[2154] estağfurullahtan sonra selamladım, ayrıldık.

Öbür gün rast geldiğimiz zaman muârefe-âmiz[2155] bir tebessümle selamlayıp, "*Bonjour* şair efendi," dedi. Bu hafifçe eğilen, güzel mütebessim baş, bu münevver gözlerin mahmuriyeti[2156], hele bu hitap beni o kadar mağlub-ı neşât etti[2157] ki ne yapacağımı bilemeyerek saatlerce dolaştım. Bu, "*Bonjour*, şair efendi," bir aks-i sada-yı nakarat[2158] gibi kulağıma aksediyordu.

"*Bonjour*[2159], şair efendi!"

Evet, demek istiyordu ki: "Şiirlerinizi okudum. Bunları benim için yazdığınızı da anladım, teşekkür ederim." Evet, bana bunu söylemek istiyordu, sanki teşekkür ediyordu. O mütebessim çehre, o hafifçe eğilen güzel baş, o mahmur gözler, her şeyde tecelli ederek bu guruba mahsus hüzünlere müstağrak kır yollarında artık sararmış çayırları çiğneyerek koşarken, evet, her şey bana, "*Bonjour*,

---

[2150] esmerar-ı şâm: akşamın esmerliği
[2151] tarz-ı müteşekkirâne: minnettar (bir) şekil
[2152] facia: trajedi
[2153] tefâhür-i insaniyetkârâne: insanca övünme
[2154] âmiyy: avama mahsus
[2155] muârefe-âmiz: karşılıklı olarak birbirini tanırcasına
[2156] mahmuriyet: süzülmüş, baygınlaşmış
[2157] mağlub-ı neşat etme: sevince mağlup olma
[2158] aks-i sedâ-yı nakarat: nakaratın yankısı
[2159] bonjour (Fr.): günaydın

şair efendi, *bonjour*, şair efendi!" diye mırıldanıyordu. Âh, aman ya Rabbi onu ne kadar seviyordum, bütün maneviyat-i âşıkanemin[2160] bir avd-i semâvî[2161] hâlinde ona teveccüh etmek için zannediyordum ki o mualla, mukaddes bir büt-i perestiştir[2162] ve namütenahi asar[2163] içinde onun huzur-ı izzetinde[2164], bir kayd-ı esirâne[2165] ile ona bağlı olarak sürüklenmek... "Oh, bu saadet!" diyordum.

Uzaktan sermest dalgalarıyla kumları yalayan denizin müebbet[2166], tarab-engiz cuşişi, o lisan-ı yekahengi[2167] ile "*Bonjour*, şair efendi, *bonjour*, şair efendi!" diye mırıldanıyordu.

Bu gece o kadar mağlub-ı hissiyat oldum[2168] ki birçok zamandır gitmeye cesaret edemediğim söğütlüğe kadar sokuldum. Muanber, münevver bir gece idi; ilerledikçe sükût içinde bir kanunun terâne-rîz[2169] âhenkleri, hafif hafif, bir nefha-ı nesim[2170] ile geliyormuşçasına, parça parça fark olunuyordu. Kâmilen köşkün altına gittiğim zaman artık ahenk tamamıyla anlaşılmaya başladı, bayati[2171] yapıyordu. Az sonra bir ses, onun sesi sûziş-engiz[2172] bir ihtizaz-ı nâliş[2173] ile takip etti.

Yüksek sahilde, aşağıdaki şelalelerin bin velveleleri ile boğulmuş sükût içinde, orada bir ağaca dayandım, odaya nasb-ı nigâh ederek daldım. Kanun, mütelevvin bir elin keyfine kalmıştı; fasıldan fasla, mesela şimdi suzinake[2174] geçiyor, bir şeyler mırıldanı-

---

[2160] maneviyat-ı âşıkane: aşkın maneviyatı
[2161] avd-i semâvî: ilahi dönüş
[2162] büt-i perestiş: tapınılacak put
[2163] asar: yüzyıllar
[2164] huzur-ı izzet: kıymetli huzur
[2165] kayd-ı esirâne: esirce bağlılık
[2166] müebbet: sonsuz, ebedî
[2167] lisan-ı yekâhenk: aynı ahenkte devam eden dil
[2168] mağlub-ı hissiyat olmak: duyguların mağlubu olmak
[2169] terâne-rîz: nağme döken
[2170] nefha-ı nesim: hafif esen rüzgârın üfürmesi
[2171] bayati: klasik Türk müziğinde uşşak dörtlüsüne buselik beşlisi ilave edilmesiyle yapılmış eski bir makam
[2172] sûziş-engiz: içe işleyen
[2173] ihtizaz-ı nâliş: feryatla titreme
[2174] suzinak: klasik Türk müziğinde bir basit makam

yor, şimdi yegâha[2175] dönüyor ve tevzinden[2176] sonra hemen nihavende[2177] atlıyordu.

Bundan sonra evvelki gibi gündüz rast geliştikçe tebessümlerle selamlaşmak âdet gibi oldu. Geceleri köşkünün dibinde ya piyanosunun, ya udunun, ya kanununun yahut tenessüm ettiğim o bû-yı şuh[2178] vücudunun sermesti olarak dolaşırdım. O şüphesiz orada benim vücudumu hissediyordu. Ve sanki öbür günkü tebessümüyle bu sessiz, masum aşka teşekkür ediyordu.

Bazen piyanoya geçer, o Avrupa dâhilerinin eser-i üstadânelerinyle[2179] beni bir gaşy u tahallül[2180] içinde bırakır, bazen Şark'ın[2181] o nâliş-kâr[2182], bati[2183], melal-âlud[2184] besteleriyle müstağrak-ı hüzn ederdi[2185].

Bir gece şevkaşevk bir valsle saatlerce piyanoyu hırpaladıktan sonra birdenbire gölgeleriyle keşfettiğim bir asabiyet ve televvünle[2186] pencereye takarrüp etti, panjurları açtı, dışarı bakmaya başladı. Ben büzülmüş, vücudumu göstermemeye çalışıyordum; biraz kaybolup sonra yine göründüm.

Acaba ne yapmak istiyordu? Benim orada olduğumu bildiği için mi yapıyordu?

Şimdi bir şey keşfetmiş gibi bulunduğum yere sabit, merkûz[2187] bir nazarla dikkat edip ürkek bir sada ile "Kim o?" dedi.

[2175] yegâh: klasik Türk müziğinde "re" perdesi ve bu perdedeki makam
[2176] tevzin: denkleştirme
[2177] nihavent: klasik Türk musikisinin eski makamlarından biri olan bir şed makam
[2178] bûy-ı şuh: şuh kokulu
[2179] eser-i üstâdane: ustalık eseri
[2180] gaşy u tahallül: mest olma ve parçalanma
[2181] şark: doğu
[2182] nâliş-kâr: inleyen
[2183] bati: yavaş hareketli
[2184] melal-âlud: kederli
[2185] müstağrak-ı hüzn etme: hüzne boğulma
[2186] televvün: sabırsızlık
[2187] merkûz: gözün yahut bakışın bir yer veya bir şey üzerine dikilmesi

Kalbim şiddetle çarpıyordu, bir kadının penceresinin altında bulunmak töhmet-âmiz[2188] bir hareket olur, ihtimal bu infialine[2189] sebep olabilirdi. Sükût ettim. Bir-iki dakika bekledikten sonra hande-rîz[2190] bir edayla tekrarlayarak, "Siz misiniz efendim?" dedi. Artık daha ziyade sükût olmayacaktı. Kendimi göstererek "Evet, benim!" diye mırıldandım.

Hafif bir hande ile "O," dedi. "Siz misiniz, orada ne yapıyordunuz?"

Sonra birdenbire "Beni bekler misiniz?" dedi, pencereden ayrıldı.

Bir-iki dakika sonra karşıdaki demir parmaklıklı kapı açıldı; arkasına bir yeldirme, başına bir örtü almış olarak göründü. Mukabil ettik[2191]. Yorulmuş gibi asabi bir hande ile soluyordu, başörtüsü içinde çehresi bir letafet-i müessire[2192] ile bütün servetlerini arz ediyordu.[2193]

Evvela orada vücudumu istiğrap eder[2194] gibi görünüyordu. Etrafı ihata eden hava-yı rayihâ-dar-ı nevâzişle[2195], bu meşamm-ı canıma[2196] tesir eden buy-ı temasla[2197] bî-mecal[2198], birkaç vesile-i tenezzüh[2199] beyan ettim. Burası o kadar güzel, o kadar manzara-âverdi[2200] ki buraya geldiğim geleli pek severdim, "Daima gelirim." dedim.

[2188] töhmet-âmiz: kabahatle karışık
[2189] infial: kızgınlık, öfke duyma
[2190] hande-rîz: gülücüklü
[2191] mukabil etmek: karşı karşıya gelmek
[2192] letafet-i müessire: dokunaklı güzellik
[2193] arz etmek: sunmak
[2194] istiğrap etme: garip bulma
[2195] hava-yı rayihâ-dar-ı nevâziş: gönül okşayan güzel kokulu hava
[2196] meşamm-ı can: canın (ruhun) burnu
[2197] buy-ı temas: değen koku
[2198] bî-mecal: mecalsiz
[2199] vesile-i tenezzüh: gezinti vesilesi
[2200] manzara-âver: manzaralı

Beni gezmeye davet eder gibi bir hareket ile ağır ağır ilerleyerek sahile takarrüp ettik. Öyle duradur afak-ı leyl[2201] içinde izmihrar-ı nücum[2202] nim münevver incilâ-yı deryaya[2203] karşı bir peri-i leyl[2204] gibi temaşa-yı müstağraktan[2205] sonra fısıldarcasına, "Evet, burası pek güzeldir." dedi. Sonra, tafsilata girmek ister gibi bir bûy-ı mahremiyetle[2206] devam etti:

— Burada niçin bulunuyorsunuz? Geçen seneler yoktunuz zannediyorum. Kâgir köşktesiniz değil mi? Yalnız mısınız! Başkaları da var mı? Bu sene hanımefendiler yoklar…? İstanbul'a hiç inmiyorsunuz. Buna dikkat ettim. Yalnız bir kere...

Nim mütebessim bir ihtiraz ile devam etti:

— Evet, bir ay evvel bir kere indiniz. Ben hep dikkat ederdim.

Bu kısa kısa sözleriyle, cevap beklemeden dökülen bu sözlerle devam ediyordu. Şimdi birdenbire dedi ki:

— Bir şeye çalışıyorsunuz zannederim. Şairsiniz, Memduh Bey değil mi? Şairlik sizden kahramanlığı nez' etmemiş[2207]. O, mübalağa demeyiniz, hayatımı size borçlu olduğumu hiçbir vakit de unutmayacağım. Siz ne kadar lakaydâne[2208] omuz kaldırırsanız kaldırınız. Siz olmasa idiniz... Aman ya Rabbi!

Şimdi heyecanla sükût etti. Sakitâne[2209] yürüyorduk, uzaktan akseden köpeklerin av'avesi[2210] kâh târe-engiz[2211] kâh gazap-nâk oluyordu.

[2201] afak-ı leyl: gece ufukları
[2202] izmihrâr-ı nücum: yıldızların parıldaması
[2203] incilâ-yı derya: denizin parlaklığı
[2204] peri-i leyl: gece perisi
[2205] temaşa-yı müstağrak: dalgınca izleme
[2206] bûy-ı mahremiyet: gizlilik kokusu
[2207] nez' etme: sökme, koparma
[2208] lakaydâne: kayıtsızca
[2209] sakitâne: konuşmadan
[2210] av'ave: havlama
[2211] Söz konusu (تاره انكيز) kelimenin hatalı bir kullanımla metinde yer aldığını düşünmekteyiz. Nitekim "târe" kelimesi "defa, kere" gibi anlamlara gelmekte ve bağlamla uyuşmamaktadır.

"Size bu kadar bir hizmet etmekle ne kadar bahtiyarım." diye mırıldandım. İşitmemiş göründü, yine daldığımız sükûtu birdenbire bozarak dedi ki: "Sizi buralarda tenha, yalnız, serseri gördükçe bir gün beni bu kadar azîm[2212] bir tehlikeden tahlise alet olacağınızı nasıl bilirdim?"

Eğilerek, "Keza ben..." diye mırıldandım. Süratlice bir eda-yı istifham[2213] ile söylemeye başladı:

— Avrupa'dan yeni gelmişsiniz, gazetede okudum. Ah, gerçek... Şiirlerinizi de okudum. Oo, lakin siz gerçek büyük bir şairmişsiniz. Bunlar beni o kadar müteessir ettiler[2214] ki… Sizi tebrik ederim.

Teşrifatkârâne[2215] eğilerek mütebessim gözleriyle bana bakıyordu.

— Oh, o, "Bir Sen Varsın" bu ne kadar ulvi düşünülmüş. İlk okuyuşta bunların sizin olduğuna hükmettiğimi istiğrap etmez misiniz; çünkü... Bilmem nasıl anlatayım? Sizde bir şey vardı ki gezdiğiniz bütün yerlerde etrafınızda bir hale[2216] gibi sizi tefrik ediyordu[2217], sanki "Ben bir şeyim..." diye ilan-ı şâiriyet ediyordunuz[2218].

Eliyle şuh bir hareket ederek sözümü kesti. Gülerek, "O," dedi. "O, tevazu, mahviyet[2219] istemem. Büyük doğmuş adamlarda bu kadar tevazuyu hiç sevmem. İnsan kadr-i ulvîsini[2220] bilmelidir. Emin olunuz ki sözlerim ifrat[2221] ve izamdan[2222] muarradır. Ben yalnız zaif-i aklımla[2223] hissettiğim gibi söylüyorum." dedi ve tekrar etti:

[2212] azîm: büyük
[2213] eda-yı istifham: soru sorma edası
[2214] müteessir etme: etkileme
[2215] teşrifatkârâne: usullere uygun olarak
[2216] hale: Ay'ın yahut Güneş'in etrafında görülen parlak halka biçimindeki ışık
[2217] tefrik etme: ayırma
[2218] ilan-ı şâiriyet etme: şairlik ilan etme
[2219] mahviyet: alçak gönüllülük
[2220] kadr-i ulvî: yüce kıymet
[2221] ifrat: aşırı gitme
[2222] izam: abartma
[2223] zaif-i akl: aklın zayıflığı

— Sizi tebrik ederim, ileride büyük bir şair olacaksınız.

Ben, "Teşekkür ederim." diye mırıldandım. Köşkün kapısına gelmiştik, birdenbire ayrılır gibi "*Bonsoir*!"[2224] dedi, bu sadme beni titretti. Muti, münkad oldum, eğilerek "*Bonsoir*..." dedim.

Ağaçlar arasında bir hayal gibi süratli adımlarla kaybolduğuna baktım.

Beni meshur eden ahval-i hâriciyesinden[2225] başka eda-yı rakik-i hande-bazında[2226] lütuflar, iltifatlar dalgalanan bu tarz-ı seri-i tekellüm[2227], cümlelere verdiği sekir-âver[2228] bir betâetle[2229] beraber nihayetlerini kâh pür-şikâyet[2230], kâh teslimiyet-kâr[2231] bir sürat-i istifhamla[2232] bağlayışı idi. Zannediyordum ki bu müskir seyelan-ı kelam[2233] bütün benliğimi esir-i âmali edip[2234] bana hulul ediyordu[2235].

Öbür gece, gayriihtiyari[2236] yine söğütlüğe tevcih ettiğim zaman şu sergüzeştin[2237] beni nerelere kadar götüreceğini düşünmeye daldım. Bu muhakemat[2238] bende öyle bir hassasiyet-i marizâne[2239] uyandırdı ki bu gece köşke hiç yaklaşamadım. O da birkaç gece sıra ile bir eser-i hayat[2240] gösteremedi, yalnız gündüzleri rast gelirsek o selam-ı mütebessim[2241]ile kanaate mecbur oluyordum.

[2224] bonsoir (Fr.): iyi geceler
[2225] ahval-i hâriciye: dış görünüş
[2226] eda-yı rakik-i hande-baz: gülüşün nazik edası
[2227] tarz-ı seri-i tekellüm: seri konuşma tarzı
[2228] sekir-âver: sarhoş edici
[2229] betâet: yavaşlık
[2230] pür-şikâyet: şikâyet dolu
[2231] teslimiyet-kâr: boyun eğici
[2232] sürat-i istifham: soru sorma sürati
[2233] seyelan-ı kelam: söz akışı
[2234] esir-i âmal etme: emellerin esiri etme
[2235] hulul etme: etkisi altına alma
[2236] gayriihtiyârî: elde olmadan, istemeden
[2237] sergüzeşt: macera, serüven
[2238] muhakemat: düşünceler
[2239] hassasiyet-i marizâne: hastalıklı hassasiyet
[2240] eser-i hayat: hayat belirtisi
[2241] selam-ı mütebessim: gülümseyen selam

Bir hafta sonra idi. Bir gece söğütlüğe gittiğim zaman onu orada buldum. Beni görünce ileri gelerek "Bu akşam hava ne kadar sıkıntılı." dedi. "İçeride oturamadım," diye ilave etti.

Eliyle semayı, ufukları, hâbîde[2242] Marmara'yı gösteriyordu.

Pür-zılâl[2243], yıldız döken encüm-rîz[2244] sema-yı lacivert[2245] altında Marmara, bir sükûn-ı hâb-âlude[2246] istiğrak etmişti[2247]. Esner gibi bir hareketle "Pek sıkılıyorum." diye mırıldandı.

Sonra yine o tarz-ı seriyle[2248] dedi ki:

— Siz sıkılmaz mısınız? Öyle yalnız, aylarca yalnız... Adalar, Boğaziçi şimdi ne kadar latiftir!

Sanki bu söz bir âh-ı hüsran[2249] idi.

Ben, "Yalnız yaşamayı çok severim." dedim. Güldü; bu gülüşte bilmem nasıl bir şey vardı ki terahhuma[2250] yahut istihzaya[2251] delalet ediyordu.

— Yalnız mı? Sever misiniz? Gerçek mi? Fakat, şüphesiz, yapyalnız değil. Değil mi? Zira, pek gençsiniz, şüphesiz müteehhil[2252] değilsiniz.

Bu son sözü biraz sürükler gibi söyleyip bir-iki saniye tefekkürden sonra devam ederek, "Müteehhil olamazsınız," dedi.

Şimdi dura dura söylüyordu.

— Henüz pek gençsiniz. Acaba yanılıyor muyum? Yirmi iki? Yirmi üç?

Ben sadece "Yirmi beş." diye cevap verdim. Devam etti:

[2242] hâbîde: uykuya dalmış
[2243] pür-zılâl: gölgelerle dolu
[2244] encüm-rîz: yıldızlar saçan
[2245] sema-yı lacivert: lacivert gökyüzü
[2246] sükûn-ı hâb-âlud: uykulu hareketsizlik
[2247] istiğrak etme: dalma
[2248] tarz-ı seri: seri tarz
[2249] âh-ı hüsran: hüsran ahı
[2250] terahhum: acıma, merhamet etme
[2251] istihza: alay etme, eğlenme
[2252] müteehhil: evli

— Yirmi beş! O... Henüz pek gençsiniz.

İşte, böyle, her saat artan bir mahremiyet ile günler, haftalar geçtikçe çoğalan, layenkati[2253] çoğalan aşk-ı şairimle[2254] onu bir perestiş-i me'yûsâne[2255] ile taziz ediyordum[2256]. Tevali eden bu gece mülakatlarında birbirimizi daha iyi tanıyorduk. O ise her hâlinde başka bir surette cilve-nümâ[2257] olan bu bin seherin karşısında perişanlığımı görmez gibi davranıyor idi.

Bir sabah, bir ağustos sabahı, her şeyin bir ciyâdet[2258] içinde yeni açılmış goncalar gibi bir tazelik ile tebessüm ettiği bir tuluda sandalıma atlayıp sahilde dolaşmaya başladım. Deniz, nim dalgalı idi; sandalda bir raks-ı bitap[2259] ile sallanıyordum. Kâh süratli süratli açılıyor, kâh tevakkuf ederek dinleniyor, kâh ağır ağır sahile takarrüp ediyordum.

Orada, o köşkün sahilindeki kayaların arasında birçok martılar, bu denizin rengin ve latif mahlukları oynaşıyordu: Beyaz, hafif gül renkli tüyleri, çırpınan kırmızı ayakları, titreşen ıslak nermin[2260] kanatlarıyla uçuşarak, süzülerek, yükselerek, işve-kâr[2261] meyillerle oynaşıp kovalaşarak tarab-âmiz[2262] gümbürtüler çıkaran küçük dalgalara yaklaşıyorlar, birkaçı bir dalgaya hücum edip konmak, kapışmak isteyerek haykırışa haykırışa birdenbire tekrar yükseliyorlardı.

İçlerinde artık kanatları, sorguçları kararmış; irileri, kartları vardı. Sonra, körpeleri de vardı ki süt gibi beyaz, zihayat[2263],

---

[2253] layenkati: kesintisiz
[2254] aşk-ı şair: şairce aşk
[2255] perestiş-i me'yûsâne: ümitsizce (ve) taparcasına sevmek
[2256] taziz etme: yüceltme
[2257] cilve-nümâ: cilveli
[2258] ciyâdet: tazelik
[2259] raks-i bitap: bitkin dans
[2260] nermin: yumuşak
[2261] işve-kâr: işveli
[2262] tarab-âmiz: neşeli
[2263] zihayat: canlı

pür-heyecan bir şiir gibi telâtum-kâr[2264], lem'a-rîz[2265] seyelan ediyorlardı: Bu raksâraks[2266] pervaz-ı şuhâneleri[2267], ara sıra çıkardıkları âvâze-i şikâyetleri[2268], bitmez tükenmez tayaranları[2269] arasında bir safa-yı vecdîye[2270] müstağrak iken birdenbire yukarıdan o sesi işittim: "*Bonjour* şair efendi," diyordu. Başımı kaldırdım, orada, tepede ileri çıkmış bir kameriyede onu gördüm, sabaha mahsus bir elbise ile başına bir tül almıştı. Tebessüm ediyordu. İade-i selam ettim[2271]; güneş, mahrem bûsişleriyle oraya buraya oynak iltimâlar döküyor, şuâat[2272] yaprakların aralarından sızıyordu.

— Martılarımı mı seyrediyorsunuz? Pek güzel değiller mi? Ben pek severim. Ne kadar şairanedir! Ah, gerçek, şiirlerinizde bundan bahsedersiniz değil mi?

Bunu vadettim. Güneş mailî[2273] huyut-ı ziyaiyyesiyle[2274] koyağızın bir kısmını parlatıyordu. Ben kürekler elimde, hafif sandalım dalgaların mevvac[2275] ve mütelevvin keyfine tâbi[2276], taşlara atılmaması için uğraşıyordum. Gözlerim çardağın kollarına uzanmış ve çiçekleri zemin-i hazâret[2277] üzerinde latif bir morluk tebessümleri yaratmış bir salkımın mahmurluklarıyla çerçevelenen o muazzez vücuda matuf[2278] garip bir mevkide idim. Alelâde[2279] seyyal[2280] olan

---

[2264] telâtum-kâr: dalgalı
[2265] lem'a-rîz: parlayarak
[2266] raksâraks: sürekli dans eden
[2267] pervaz-ı şuhâne: neşeli uçuş
[2268] âvâze-i şikâyet: şikâyet feryadı
[2269] tayaran: uçma, uçuş
[2270] safa-yı vecdî: kendinden geçmenin neşesi
[2271] iade-i selam etme: selama karşılık verme
[2272] şuâat: güneş ışınları
[2273] mailî: bir tarafa doğru eğilmiş
[2274] huyut-ı ziyaiyye: ışık ipleri
[2275] mevvac: pek dalgalı
[2276] tâbi: birine veya bir şeye uyan
[2277] zemin-i hazâret: hazır bulunan zemin
[2278] matuf: yönelmiş
[2279] alelâde: her zaman olabilen/görülebilen
[2280] seyyal: akan

lisanım[2281] bu huzurda bir suret-i garibanede[2282] muattal, lâl[2283] kalıyordu.

"Lakin," dedi bir şive-i nevâzişle[2284], "lakin yukarı gelmez misiniz? Marmara'ya karşı şairane bir kahvaltı ederdik. Bundan daha şairane ne olur! Martılarımı buradan da seyredersiniz. Hem yüksekten daha latif görünüyorlar."

Ben, "Maalmemnûniye[2285]." dedim.

— Lakin müsaade etmelisiniz ki evvela sandalımı bir yere bağlayayım.

Başıyla hafifçe işaret etti. Orada kıyıya sandalı raptederek karaya atladım, çıktım, beni bahçenin müzeyyen parmak kapısı önünde karşıladı. Sanki meshun[2286] bir lâne-i sevdaya giriyordum. Etraf huzurdan, renk ve rayihadan, bahardan ibaretti. Bana delalet ediyordu, sayfın[2287] sabaha mahsus ruh-nevaz[2288] taraveti, şemsin[2289] müstevlî[2290] hararet-i safa-âveri[2291] bir sükûn-ı latife[2292] istiğrak etmişti[2293]. Yalnız birkaç haşeratın[2294] ani vızıltıları... Muavvec[2295] yollardan, yeşil semalar altından yürüdükten sonra sahil boyuna geçtik. O bana birçok sözlerle çiçeklerini methediyor[2296], denizin letafetini mübalağa ediyordu. Çiçeklerini çıldırırcasına sevdiğini tekrar ediyordu. Nihayet sadece "Burada mesut bir hayat geçer," dedi, orada-

---

[2281] lisan: dil
[2282] suret-i garibane: garipçe biçim
[2283] lâl: dilsiz
[2284] şive-i nevâziş: gönül alan şive
[2285] maalmemnûniye: memnuniyetle, seve seve
[2286] meshun: sıcak
[2287] sayf: yaz mevsimi
[2288] ruh-nevaz: ruh okşayıcı
[2289] şems: güneş
[2290] müstevli: yayılan
[2291] hararet-i safa-âver: neşe veren sıcaklık
[2292] sükûn-ı latif: hoş sakinlik
[2293] istiğrak etmek: dalmak, gömülmek
[2294] haşerat: böcekler
[2295] muavvec: düz olmayan, eğri
[2296] methetme: övme

ki kır kanepesine dayanarak ve bana güzel bir yer göstererek devam etti: "Evet, pek mesut," dedi. "Şiirlerinizde o kadar güzel tavsif ettiğiniz[2297] bu tenhâyî[2298] içindeki adalar, bu semalara bu menâzıra karşı Marmara, bu kadar uzakta görünen yüksek dumanlı dağlar, hepsi insanın saadetini ikmal için en mutantan manzaralardır!"

Düşüne düşüne, gözlerini süzerek, ağır ağır söylüyordu.

Ben, "Evet, burası bahtiyarlık için hazırlanmış, denilir," dedim.

Bana dikkatle bakarak makam-ı tasdikte[2299] dalgın bir melal ile başını salladı.

Oraya buraya güneş sızıyordu, martılar feryatlarıyla kıyamet koparıyorlar, hırçın hırçın kovalaşarak oynaşıyorlardı.

"Martılarınız pek şuh[2300]" dedim.

İri güzel gözlerini açıp istifham-kârâne[2301] gözüme bakarak:

— Değil mi, her sabah bir-iki saatlik hayatımı bu şuh kuşların bezminde[2302] sarf ederim; günümün en latif saatleri bu saatlerdir.

Bir renk-i melal ile memlû gözlerinde bir nur-ı ibtisam[2303] parlayarak tekrar etti:

— Martılarım için şiirinizi ihmal etmeyeceksiniz â[2304]!

Ben tebessüm ederek temin ettim; o zaman bir renk-i mahremiyet[2305] vermek ister gibi takarrüp ederek yavaşça, validâne[2306] bir rikkatle hayatımı nakle davet etti. Bir validenin[2307] hâllerini andıran himayekârlıkla[2308] tafsilatına kadar talep ediyordu; Başını koluna

---

[2297] tavsif etme: niteliklerini sayma
[2298] tenhâyî: tenhalık
[2299] makam-ı tasdik: doğrulama anlamı
[2300] şuh: neşeli
[2301] istifham-kârâne: soru sorarcasına
[2302] bezm: meclis
[2303] nur-ı ibtisam: gülümseme ışığı
[2304] â: ya
[2305] renk-i mahremiyet: mahremiyet sureti
[2306] validâne: anaç
[2307] valide: anne
[2308] himayekârlık: korumacılık

dayamış, benim sözlerimi, gözlerine bir lisan-ı sakit[2309] vererek, ara sıra başını sallayarak, taaccüp eder gibi boynunu bir vaz'-ı latif[2310] ile uzatarak, mütebessimâne[2311], müteşevvikâne[2312] dinliyordu.

Şimdi yeniden kendisini en ufak teferruatına kadar tetkik ediyordum; boynunun hareketlerinde öyle gamzeler, öyle şuhluklar vardı ki...

"Gerçek, bu hafta mecmuada bir şeyiniz yoktu," dedi.

O zaman tembelce davrandığım için beyan-ı mazeret ettim[2313].

"O" dedi; "affolunamaz bir nâkısa! Bilir misiniz ki sizin bu ten-perverliğiniz[2314] bizim gibi meftunlarınızı[2315] ne kadar zarar-dîde eder[2316]. Ben, nefsimce, her hafta en aşağı iki parça şiirinizi okumak isterim…"

Vadettim ki her hafta iki parça şiir takdim etmeye çalışacaktım; o zaman, alelade sarı renkli olan benzine hafif bir renk gelerek pespembe oldu, gözleri pür-nem[2317] bir tebessümle bulandı; müteredditbir eda ile dedi ki:

—Nasıl bir kadın olursa olsun bu pek samimi ve ulvi şiirleri ilham edebildiği için bahtiyardır!

Bir galeyan-i istiğrakla[2318] ayağa kalkarak:

— Sizin için, yalnız sizin için yazdım. Zira sizi ilk gördüğüm zaman bütün güzellikler, bütün bahtiyarlıklar, bütün lütuflar namına yaratılmış bir vücûd-ı pür-nûr[2319] olduğunuza inandım. Her nazarınız, her hareketiniz birer mana, birer şiir, birer büyüklüktü.

[2309] lisan-ı sakit: sessiz dil
[2310] vaz'-ı latif: hoş biçim
[2311] mütebessimâne: gülümseyerek
[2312] müteşevvik-âne: çok isteklice
[2313] beyan-ı mazeret etme: mazereti söyleme
[2314] tenperver: rahatına düşkün (kimse)
[2315] meftun: tutkun, hayran
[2316] zarar-dîde etme: zarara uğratma
[2317] pür-nem: nemli
[2318] galeyan-i istiğrak: coşkuya dalma
[2319] vücûd-ı pür-nûr: nur dolu vücut

Bütün âmal-i şebabım[2320] sizin için bir cünun-ı âşıkane[2321] hâline girdi. Sizi gayriihtiyari, bilmeyerek, mecnunca bir aşk ile sevdim. Yemin ederim ki aylarca, siz, vücudunuz bence ilahî bir temenni-i muhal[2322] gibi kaldı. Nazarımda mualla bir mabut[2323] gibi gayrikabil-i temas[2324], gayrikabil-i vusul[2325] bir ruh-ı ulvi[2326] oldunuz. Bütün gecelerimi sizi düşünerek ağlaya ağlaya geçirdiğim için severdim… Birçok günler benim şems-i hayatım[2327] gibi sizsiz kalırsam öleceğime yemin ederdim.

Sakitâne[2328] dinliyordu. Ben şikâyet-âmiz[2329] devam ediyordum. Sanki mesut dinliyordu.

— İhtimal, haysiyet-i nisvâniyyenize[2330] dokunuyorum, ihtimal vakarınıza dokunuyorum, fakat istirham ederim ki beni affediniz. Ne kadar perişan olduğumu görüyorsunuz… Benimki gibi bir aşk, bu kadar ulvi bir aşk bir kadın için bir hakaret olamazsa da... Yine beni affediniz.

Ayağa kalkıp yavaşça, "Oh, beis[2331] yok." dedi ve bir-iki adım atarak hafif bir tebessümle, "Bilakis" dedi. "Bilakis teşekkür ederim." Sözünü yavaşça ilave etti.

Döndü, tebessüm ederek, "Şiiirler hakkındaki vaadinizi beklerim." dedi.

Ve ağaçların arasından görünen ve birçok refakatinde[2332] rast geldiğim bir kadını çağırarak, "Memduh Bey'e yolu gösteriniz," dedi.

[2320] âmal-i şebab: gençlik emelleri
[2321] cünun-ı âşıkane: âşıkça delilik
[2322] temenni-i muhal: imkânsız dilek
[2323] mabut: ilah
[2324] gayrikabil-i temas: dokunulmaz
[2325] gayrikabil-i vusul: ulaşılmaz
[2326] ruh-ı ulvi: yüce ruh
[2327] şems-i hayat: hayat güneşi
[2328] sakitâne: sessizce
[2329] şikâyet-âmiz: şikâyetle karışık
[2330] haysiyet-i nisvâniyye: kadınlık haysiyeti
[2331] beis: zarar, sakınca
[2332] refakatinde: beraberinde

Sonra perişan tavrıma bakıp bir şive-i şuhî[2333] ile, "Yine görüşürüz, değil mi efendim?" dedi.

Kendisini selamlayarak kadını takip ettim, dışarı çıktım; güneş, sıklet-i hararetiyle[2334] bütün sahrayı ezmiş, zevale[2335] mahsus sükût-ı amik[2336] etrafa yayılmıştı. Öylece biçilmiş otların arasından ayrıldım.

Şimdi bin kat şiddetli bir ihtiras ile onu istiyordum. Bir ihtiras, bir kadına karşı şebabı sarsan, zirüzeber eden[2337] muhteris bir lerziş[2338], bir sönmez ateş bütün vücudumu bir iltihap-ı şedid[2339] içinde yakıyordu. Gençliğimle eğleniyor gibi davranıyordu. Bu, beni biraz sıkıyordu. Ne yapmak istiyordu? Güneş, amudi[2340] ateşleriyle ensemi şiddetle yakıyor, fesimin altında beynimi kaynatıyor, beni terletiyordu. Ezerimde ezen bir sıklet vardı. Birkaç avaz, yalnız orada bir harmancının ara sıra çıkardığı yekahenk[2341] naralar; içerlerde, dağların arasında, akseden, uzaktan, pek uzaktan akseden bir şimendifer[2342] çığıltısı çınlıyordu.

Ta şurada yolun üzerindeki köprüden geçen yüksek, havaleli öküz arabasının melul melul[2343] nâlişi[2344], arkada o aram-gâh-ı vuslatından[2345] gelen martıların cuşiş-engiz[2346] feryatları... Yalnız bu!

[2333] şive-i şuhî: işveli şive
[2334] sıklet-i hararet: sıcaklığın ağırlığı
[2335] zeval: öğle
[2336] sükût-ı amik: derin sessizlik
[2337] zirüzeber etmek: altüst etmek
[2338] lerziş: titreme
[2339] iltihap-ı şedid: şiddetli iltihap
[2340] amudi: dikey
[2341] yekahenk: aynı ahenkte
[2342] şimendifer: tren
[2343] melül melül: üzgün üzgün
[2344] nâliş: inleme, inilti
[2345] aram-gâh-ı vuslat: kavuşma yeri
[2346] cuşiş-engiz: coşkulu

İki gün bir daha kendisine rast gelmedim, o müşevvik[2347], mütebessim teşyiden[2348] sonra bu iğtirâbtan[2349] bir mana anlayamıyordum, şüphesiz muğber[2350] olmuştu ki görünmüyordu, galeyanın benden aldığı o sözlere nadim oluyor, onsuz kalmanın benim için ne can-sûz[2351] olduğunu anlıyordum.

Üçüncü günü beni siyahlar giymiş olarak kabul etti. Küçük salonuna aldı; burası bir zevk-i nefis-i sâde[2352] ile müzeyyen bir oda idi. Her köşede bir kadınlık, her hücrede bir mahremiyet, her yerde bir şuhluk vardı. Ocağın yanı başındaki alçak bir kanepede, yastıklara gömülmüş, hafif hafif tebessüm ediyordu.

Bana az bozulmuş göründü; gözlerinin etrafı daha siyahlanmış, çehresindeki hüzn-i âşıkaneye[2353] başka bir vakar vermişti. Gösterdiği yere oturarak rahatsızlığından dolayı ne kadar endişe-nâk[2354] olduğumu söyledim. Sadece "Bir şey değildi," dedi.

"Malum ya" dedi, tebessüm etti. Bu güzel kadının bezm-i hususinde[2355], bu sıcak köşe-i vahdet[2356] içinde, onun bütün mahremiyetleriyle bütün nefasetleriyle mühmel[2357] nem-nâk[2358] olan bu hava-yı muattarla[2359] mesut idim.

Bu zengin, gür, kumral saçların teşkil ettiği kümeye vâlihâne[2360] bakıyor, hayran oluyordum. Ensenin iki tarafına mühmel bir tezyinle kaldırılmış bu yığın beni cezbediyordu, bir saçın bu kadar

---

[2347] müşevvik: şevk ve gayrete getiren
[2348] teşyi: uğurlama
[2349] iğtirâb: göz önünden kaybolma
[2350] muğber: gücenmiş, darılmış
[2351] can-sûz: can yakıcı
[2352] zevk-i nefis-i sâde: sade, nefis zevk
[2353] hüzn-i âşıkane: âşıkça hüzün
[2354] endişe-nâk: endişeli
[2355] bezm-i hususi: özel sohbet meclisi
[2356] köşe-i vahdet: birlik köşesi
[2357] mühmel: gelişigüzel
[2358] nem-nâk: nemli
[2359] hava-yı muattar: güzel kokulu hava
[2360] vâlihâne: şaşkınca

mühmel şekline bu kadar latif bir lisan-ı şuhî[2361] vermek maharetini tahsin ediyordum[2362].

Hafif bir sada ile dedi ki:

— Vaatleriniz tutulmuştur, inşallah?

Mütebessimâne[2363] kalkarak şiirlerimi takdim ettim. Bunları zayıf parmaklarının arasında tutarak serlevhalarına[2364] baktı, iade etti.

"Şimdi oturunuz," dedi. "Şuraya, hayır, oraya değil, şu koltuğa. Tamam, şimdi söyleyiniz okuyunuz, sizi dinliyorum. Bana öyle gelir ki şiir, şairi ağzından okunursa zîruh[2365] olur."

Okumaya başladım; bunların birisi "Âh ey Muğber!" idi. Bu, iğbirarın[2366] hüzün ve elemiyle yazılmıştı. Melul bir şikâyet-i âşıkane[2367] ile okuyordum. O da pür-sükûn[2368], melalî bir surette dinliyordu. Bittiği zaman diğerini okuttu. Diğeri, "Vuslat Perisi"ydi; bu, o itirafın garamıyla[2369] yazılmıştı. Bitirdiğim zaman onu daha pür-emel, daha "genç" buldu. "Öteki, matemâmiz[2370]," dedi.

Hasta, melul bir sükût içindeydik. İndirilmiş perdelerin arkasında şemsin la'l-gûn[2371] dalgaları oynaşıyor, nim açık kafeslerden denizin müşemmes sath-ı laciverdi[2372] görülüyordu. Yavaş yavaş canlanan bir betâet hareket, gözlerinde berk-âver[2373] bir renk-i ciddiyet[2374] ile birdenbire vaziyetini değiştirip, "Bu iki gün zarfında sizi pek çok düşündüm," dedi. "Sizi ve son sözlerinizi. Uzun uzun

---

[2361] lisan-ı şuhî: işveli dil
[2362] tahsin etmek: takdir etmek, alkışlamak
[2363] mütebessimâne: gülümseyerek
[2364] serlevha: başlık
[2365] zîruh: canlı
[2366] iğbirar: gücenme, darılma
[2367] şikâyet-i âşıkane: âşıkça yakınma
[2368] pür-sükûn: sessiz sakince
[2369] garam: büyük aşk
[2370] matem-âmiz: matemle karışık
[2371] la'l-gûn: parlak kırmızı renkli
[2372] sath-ı lacivert: lacivert yüzey
[2373] berk-âver: şimşeğe benzer
[2374] renk-i ciddiyet: ciddiyet şekli

muhakeme ettim. Aman ya Rabbi, ben bilememişim. Bir gence karşı ne kadar emel-bahş[2375] olacağımızda hata etmişim. Şimdi şunu anlatmak istiyorum ki yanıldığım için korktum. Zira ben beni bana malikiyetten[2376] ziyade namuslu bir kadın diye sevmenizi daha ziyade isterim."

Giryan bir hande ile, "O, emin olunuz." dedi. "Gerçek birçokları yaptığım bu şeyleri giymek istediğim kisveyle gayrikabil-i itilâf[2377] bulurlar! Fakat siz ki rif'at-ı şairanenizle[2378] kalb-i beşeri[2379] tanımak iddiasındasınız, siz tasdik edersiniz zannederim ki namus-ı hakiki[2380], eğer hayal ve vehimden ibaret olmayıp da bir kişi, yalnız bir kişiyi sevmek, yalnız onun olmaksa ben bu hususta müsterih olabilirim. Çünkü yirmi sekiz senelik hayatım yalnız bir kişinin aşk ve muhabbetiyle dolmuştur. Fakat heyhat ki hayat daima güllerden, rayihalardan, neşvelerden ibaret geçmiyor, onun da dikenleri, zulmetleri, feryatları var. Ben ki bu hususta tecrübe sahibiyim, bana inanınız beyefendi ki saadetimiz, saadet dediğimiz hülya, bu muzlim rüya-yı hayatın[2381] bir nur-ı zâilidir[2382]. Bir çılgınlık ile gösterdiğim hafif bir lakaytlığın sizin için, genç, hararetli, bâlâ-pervaz[2383] bir şair için ne kadar büyük vaatlerle mâlâmal olduğunu sonradan gördüm, sizin için müphem, hayal-nüvaz[2384], şiir-âmiz[2385], daha ne bileyim... Hülya-âver[2386] bir vücut olmak isterdim, sizin hayatınız gibi genç bir hayatta oynamak istediğim vazifeyi pek nazik, pek ince, pek güç, pek dikenli olduğu hâlde pek ulvi, pek şairane, ni-

---

[2375] emel-bahş: arzu verici
[2376] malikiyet: sahip olma
[2377] gayrikabil-i itilaf: uyuşmayan
[2378] rif'at-ı şairane: şairane yücelik
[2379] kalb-i beşer: insan kalbi
[2380] namus-ı hakiki: hakiki namus
[2381] rüya-yı hayat: hayat rüyası
[2382] nur-ı zâil: geçici ışık
[2383] bâlâ-pervaz: yüksekten uçan
[2384] hayal-nüvaz: hayali okşayan
[2385] şiir-âmiz: şiirle karışık
[2386] hülya-âver: hülya uyandıran

hayet... Pek çılgınca buluyordum. Bu benim gibi bütün hikâye-âmiz[2387] kadınlar için en muazzez hülya, en mukaddes bir emeldir."

Derince bir göğüs geçirerek devam etti: "Fakat biz... Zavallı hülya-perver[2388] kadınlar! Bahtiyar etmekten başka hiçbir şey düşünmediğimiz hâlde hemen daima aldandığımız için çok ihtiraz ediyorum."

Biraz doğrulup ricalı[2389] gözleriyle gözlerime bakarak: "Söyleyiniz," dedi, "söyleyiniz, bana mutî[2390], her emelime razı, her arzuma münkad olur musunuz? Bunu kabul ediyor musunuz? Vadediyor musunuz?"

Birçok yerlerde sözünü kesmek istemişken bana istirham-âmiz[2391] bir tebessümle eliyle işaret ederek müsaade istemişti, fakat bu sözlerin nihayetlere doğru aldığı tarz-ı ifade[2392] beni o kadar garik-i vecd ü safâ ediyordu[2393] ki nihayetinde ağlarcasına bir galeyan ile "Bütün hayatım sizin içindir; bütün ömrümü size vakfediyorum[2394]," sözlerini söyledim.

Yalvarır gibi ilave ettim:

— Beni esiriniz ediniz; isterseniz, beni öldürünüz. Şikâyet etmem, yemin ederim ki mesut olurum.

Tavr-ı matemini[2395] terk edip handâhand[2396] bir çehre ile, "O," dedi. "O, yok, bir Kleopatra[2397] olmak istemiyorum." diye ilave etti.

5

Bundan sonra geceleri muntazaman[2398] buluşmaya başladık.

[2387] hikâye-âmiz: hikâyeyle karışık
[2388] hülya-perver: hayal-seven
[2389] ricalı: istekli
[2390] mutî: itaat eden
[2391] istirham-âmiz: merhamet isteme ve yalvarmayla karışık
[2392] tarz-ı ifade: ifade şekli
[2393] garik-i vecd ü safâ etme: neşeyle kendinden geçme
[2394] vakfetmek: vermek, hasretmek
[2395] tavr-ı matem: matemli tavır
[2396] handâhand: sürekli gülen
[2397] VII. Kleopatra (MÖ 69-MÖ 30): Antik Mısır'ın son helenistik kraliçesi.
[2398] muntazaman: düzenli olarak

Mehtap vardı; kamerin envarına[2399] karşı başörtüsü içinde birer katre-i lâmia[2400] gibi parlayan gözleri, ebyaziyyet-i simaiyesi[2401] ve dudaklarının hatt-ı canfeza-yı ibtisamı[2402] karşısında mahmur, mesut kalırdım. Marmara'nın nihayetsiz ufuklarına doğru irtisam eden[2403] serv-i simîn[2404], çırpıntıların yarattığı mukmir emvac, semanın lerzan tebessümleri, her şey kalbe bir küşayiş, ruha bir inşirah verdiği zaman sakin durmak benim için dehşetli bir azap idi. Yalnız, ayrılırken şuh-âne[2405] bir veda ile süzülürdü.

Bana galeyanlı bir lisanla şiirden, edebiyattan bahseder idi. Edebiyatımızın eş'âr-ı cedide[2406] namına nesi varsa hemen cümlesini[2407] okumuş ve en nefislerini ezberine almış idi.

Birkaç parça vardı ki bunları pek sever ve daima okurdu. Gençler arasından birkaç şairi taziz ediyordu. Hele bir tanesini perestiş edercesine severdi. Bunun başlıca şiirlerini daima okurdu.

Bazen doyulmaz bir safa-yı âşıkane[2408] ile saatlerin güzarından[2409] bihaber olurduk. Ben Musset'lerden[2410], Prudhomme'lardan[2411], Lamartine'lerden[32412], şiirin büyük üstatlarından parçalar okurdum. Bu ulvi şiirleri perestişlerle dinlerdi.

[2399] envar: ışıklar
[2400] katre-i lâmia: parlayan damla
[2401] ebyaziyyet-i simaiye: yüzün beyazlığı
[2402] hatt-ı can-feza-yı ibtisam: gülümsemenin iç açan çizgisi
[2403] irtisam etmek: resmi çıkmak, şekillenmek
[2404] serv-i simîn: gümüşten servi
[2405] şuh-âne: işveli
[2406] eş'âr-ı cedide: yeni şiirler
[2407] cümlesini: tamamını
[2408] safa-yı âşıkane: aşk sefası
[2409] güzar: geçme, geçiş
[2410] Alfred de Musset (1810-1857): Fransız edebiyatının romantik yazar ve şairlerinden. Aşk ve gençlik şairi olarak bilinir.
[2411] Sully Prudhomme (1839-1907): Fransız şair. 1901 Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır.
[2412] Alphonse de Lamartine (1790-1869): Fransız yazar, şair ve siyasetçi. Fransız edebiyatının romantik edebiyatçıları arasındadır.

"Şiiri," derdi, "şiiri bütün ruhumu hiçbir şeyin yetiştiremeyeceği yüksekliklere, büyüklüklere îlâ ettiği[2413] için severim, zira öyle zamanlar oluyor ki bu meskenetten, bu matem dünyasından çıkıp başka âlemlere, daha saf, daha ulvi avâlim-i hissiyeye[2414] gitmek bir ihtiyac-ı kat'î-i ruh[2415] oluyor. Ve buna ancak şiirle muvaffak oluyoruz[2416]."

Şimdi "Garam-ı Şebab"ı biliyordu. Bunu pek sevmiş, beni ikmaline teşvik ediyordu. Bu teşviklerle, bu nihayet derece hava-yı mahremiyetle[2417], insana hulul edişleri vardı, öyle bir eda-yı samimi[2418] ile hitap ederdi ki müstağrak-ı aşk[2419] olarak boğuluyorum zannederdim. Çehresi bana bir âyîne-i musaffa-ı tecelli[2420] gibi fikirler, sânihalar[2421] verirdi.

Heyeti[2422] pek seviyordu. Daima semaya bakarak bana sualler sorardı. Ve çocukça fikirlerle sorulan bu basit suallerin ne mühim esaslar üzerine mebni[2423] olduğunu görerek fennî[2424] izahata girişmeden anlatabilmek için güçlük çekerdim. Bu zaman esnasında âdeta bir heyet dersi yaptık. Kuvve-i hayaliyesi[2425] vasi[2426], kuvve-i hafızası[2427] ziyade idi. Söylediğim şeylerin bazılarını unuttu zannettiğim zaman birdenbire söyler ve beni şaşırtırdı. Bazen dersin ilerlemesinden meseleler ilerleyerek mesela vücuh-ı kameriyeyi[2428],

---

[2413] îlâ etmek: yükseltmek
[2414] avâlim-i hissiye: duygu âlemleri
[2415] ihtiyac-ı kat'î-i ruh: ruhun kesin ihtiyacı
[2416] muvaffak olmak: başarılı olmak
[2417] hava-yı mahremiyet: mahremiyet havası
[2418] eda-yı samimi: samimi tarz
[2419] müstağrak-ı aşk: aşka dalmış
[2420] âyîne-i musaffa-ı tecelli: kaderin saf aynası
[2421] sâniha: ilham
[2422] heyet: astronomi
[2423] mebni: kurulmuş
[2424] fennî: tekniğe uygun, bilimsel
[2425] kuvve-i hayaliye: hayal gücü
[2426] vasi: geniş
[2427] kuvve-i hafıza: bellek gücü
[2428] vücuh-ı kameriye: ayın yüzeyleri

husûf u küsûfu[2429], manzume-i şemsiyeyi[2430] tarife kadar varırdım. Masumane taaccüple inanmaz görünürdü.

Hayatına ait en ufak bir ima bile gösteremiyordum. Sevilen kadının hayatının külliyen cahili olmak bilmekten daha ziyade sükûn-bahşdır[2431], derdim.

Zira kuvve-i tâmikiyye-i aşk[2432] büyük bir memba-ı âlâm[2433] teşkil eder: Hayatımızın ızdırapları sevdiğimizin hayatına vukufumuz derecesinde şiddetlidir ve bu öyle bir şiddettir ki meçhuliyet[2434] verdiği sade merak ve endişeye nazaran[2435] tahammülsüzdür.

Tavırları, sözleri, efkârı mutena[2436] bir terbiye-i fikriye ve cismaniyye[2437] gösteriyordu; bu garam-bahş[2438] sözlerin tesiriyle her gece mest, medhuş kalırdım; saatlerce söylediği hâlde yıllarca dinletmek arzuları vardı; benim bazı hâllerime, "Bir şair, başka ne olur?" ve "Oh? Bu şairler daima böyle" diye handeleri vardı; kamere karşı bu gerdanın aldığı renkleri bir safa-yı vuslat[2439] içinde gibi temaşa eder idim.

Handelerinde öyle bir pervaz-ı buy-ı şuhî[2440] vardı ki bana bir musikinin seyelan-ı raksaraks[2441] gibi, müskir bir tesir ve garam verirdi.

Kâh yavaştan yavaştan şarkılar okuyarak, kâh külliyat-ı eş'âr-ı[2442] karıştırarak, kâh mübahaselere[2443], murakabelere dalarak gezi-

---

[2429] husuf uküsuf: ay ve güneş tutulması
[2430] manzume-i şemsiye: güneş manzumesi
[2431] sükûn-bahş: sakinlik veren
[2432] kuvve-i tâmikiyye-i aşk: aşkın derin kuvveti
[2433] memba-ı âlâm: acılar kaynağı
[2434] meçhuliyet: bilinmezlik
[2435] nazaran: göre, kıyasla
[2436] mutena: itinalı, seçkin, önemli
[2437] terbiye-i fikriye ve cismaniyye: bedenen ve fikren terbiye
[2438] garam-bahş: aşk veren
[2439] safa-yı vuslat: kavuşma neşesi
[2440] pervaz-ı buy-ı şuhî: işveli koku uçuşu
[2441] seyelan-ı raksaraks: dans akışı
[2442] külliyat-ı eş'âr: şiir külliyatları
[2443] mübahase: karşılıklı konuşma, bir konu üzerinde tartışma

yorduk. Pek halavetli bir sesi vardı. En müşkül besteleri okumakta öyle bir maharet-i üstadane[2444] ibraz ederdi ki musikide bir terbiye-i sanatkârâne[2445] aldığını gösterirdi; okurken tavırlarındaki bedîalar[2446], sadadaki[2447] edalar, simadaki ifadeler, gözlerin kâh mahmur, müstağrak[2448] olarak pür-nevm[2449] kalması, kâh afak-ı hülyaya[2450] gömülmüş pür-garam[2451] durması, her şeyi insanda başka meshûriyet[2452] uyandırıyordu. Gerçek bu münasebet-i masumânenin[2453] duyulmaz lezâidi[2454], ulvi ruhaniyetleri[2455] vardı; fakat ihtiras-ı şebab[2456] mahpus[2457], mazik[2458] bir buhar gibi beni sarsıyordu.

Bu zamanlar esnasında yaz geçmiş, sonbaharın renk-i garip-i âh-perveri[2459] sahralara, adalara pek melalini yaymıştı. Artık mukmir gecelere nadir rast geliyorduk. Ve semalar pür-sehab[2460], yüklü, muzlim idi.

Bazen sandala binerek denize açılırdık. Kanununu sandala alırdım. Ve onun karşısında kürekleri alarak yorulmaz çekerdim. O kanunuyla muhrik[2461] samimi nağmeler saçar; hafif, ince bir sesle teganni ederdi[2462]. Kürekleri bırakırdım, sandal suların keyfine ka-

---

[2444] maharet-i üstadane: ustaca beceriklilik
[2445] terbiye-i sanatkârâne: sanatkârca terbiye
[2446] bedîa: yeni ve görülmedik güzel şey
[2447] sada: ses
[2448] müstağrak: dalmış, kendinden geçmiş
[2449] pür-nevm: uykulu
[2450] afak-ı hülya: hülya ufukları
[2451] pür-garam: şiddetli arzuyla dolu
[2452] meshûriyet: büyülenme
[2453] münasebet-i masumâne: masumca münasebet
[2454] lezâit: lezzetler
[2455] ruhaniyet: manevilik
[2456] ihtiras-ı şebab: gençlik arzusu
[2457] mahpus: hapsedilmiş
[2458] mazik: sıkışmış
[2459] renk-i garip-i âh-perver: acıklı garip renk
[2460] pür-sehab: bulut dolu
[2461] muhrik: dokunaklı
[2462] teganni etmek: şarkı söylemek

lır, bir tarafa akar gider, denizin sath-ı nur-â-nurunda[2463] mevcelerin şıpıltıları devam ederdi. O nûr-ı nazarı[2464], okurken ağzının şekl-i latifi[2465], göğsünde dalgalanan cilveleri ile aşkımı taşan, bir menba-ı dâimî-i el-feyezan[2466] gibi çoğalıyordu. Bazen bu garamlara o kadar müstağrak olurdum ki hissiyatımdaki feveranları tercüme için hiçbir şey bulamayarak kulağına "Ölmek istiyorum" diye feryat ederdim.

O zaman gülüşlerle handâhand bir çehreyle, "Ölmek mi?" derdi. "Kocaman bebek! Bilir misin ki ölüm söylendiği kadar kolay değildir?"

Yabancı nazarlardan fevkalade çekinirdi. Hiç kimsenin bu münasebetimizi bilmesini istemiyordu. Bu bana bekçinin anlattığı hikâyeyi ihtar ederdi. O zaman garip bir kıskançlıkla muzdarip olurdum. O kadar hassastı ki en ufak bir eser-i hakaretle[2467] öleceğine inanıyordum. Onun için her türlü taarruza[2468] meydan vermemeye çalıştığını fark ediyordum.

Hele bu sebeple bir vaka oldu ki takip eden ahval ile beraber hayatımın saadet veya felaket namlarını[2469] veremediğim bir şeye yol açtı. Bir gece kamer bir lekesiz sema-yı nilgûnda[2470] bedrî[2471] bir ihtişamla yüzüyor, hâbîde eşbah[2472] ile, rakit-i nevm-i emvaca[2473], bütün fezâ-yı envara[2474] raksan handeler serpiyordu. Marmara ren-

[2463] sath-ı nur-â-nur: ışıkla dolu yüzey
[2464] nûr-ı nazar: göz nuru
[2465] şekl-i latif: güzel şekil
[2466] menba-ı dâimî-i el-feyezan: devamlı taşan kaynak
[2467] eser-i hareket: hareket belirtisi
[2468] taarruz: saldırı
[2469] nam: isim, ad
[2470] sema-yı nilgûn: lacivert gök
[2471] bedrî: dolunaya yaraşır bir şekilde
[2472] eşbah: gölgeler, karaltılar
[2473] rakit-i nevm-i emvaca: dalgaların uykulu hareketsizliği
[2474] fezâ-yı envar: ışıkların uçsuz bucaksız genişliği

gin sislerin aguş-ı münhal-i ebyazında[2475] bir satîha-ı incilâ-yı nurânur[2476] gibi mevceleriyle sahilleri yalıyordu.

Biz yumuşak bir ot yığını üzerine yaslanmış bir hüzn-i âşıkane[2477] içinde sükûna istiğrak etmiştik[2478]. Son zamanlarda melul bir sükûna daldığı vuku bulurdu. Ara sıra çırpınan nesim vakit vakit[2479], artık kâmilen kurumuş yığınların pür-nem kokusunu getiriyor, ta köyün içinden köpeklerin melal-âver, müteredditt feryatları işitiliyor, denizin sevâhille[2480] muânakasından[2481] müphem, velvele-dar[2482] şelaleler devam ediyordu.

Öyle hiç ses çıkarmadan, garip bir tecavüz[2483] ile ellerini elime aldım, o kadar dalmış ki fark etmemiş zannettim. Yavaş yavaş öpmeye başladım, parmakları ucundan, tırnaklarından, boğumlardan, binlerce buselerle, küçük, nevaziş-kâr[2484], çocukça buselerle öpüyor, bileklerine tecavüz ediyordum[2485]. O envar-ı kamere[2486] karşı, bir heykel-i vakar-ı sevdavî[2487] gibi, gözlerindeki kamerlerle tebessüm ederek bakıyor, hiç ses çıkarmıyordu. Bir fısıldama gibi bir sesle ta kalbimden coşan bir nagehanîlikle, mâfevke'l-arz[2488] bir galeyanla "Yemin ederim ki sizsiz ölürüm," diye mırıldandım.

Başını çevirip birdenbire yağmurlanan gözleriyle uzun uzun baktı, bütün benliğim inhilal edip ona karışmak, ondan ibaret olmak galeyanlarıyla boğuluyordum.

[2475] aguş-ı münhal-i ebyaz: beyazlığın açık kucağı
[2476] satîha-ı incilâ-yı nurânur: ışıklı parlak yüz
[2477] hüzn-i âşıkane: aşk hüznü
[2478] istiğrak etme: gömülme
[2479] vakit vakit: zaman zaman
[2480] sevâhil: kıyılar, sahiller
[2481] muânaka: birbirinin boynuna sarılma, kucaklaşma
[2482] velvele-dar: gürültülü
[2483] tecavüz: haddi aşma
[2484] nevaziş-kâr: okşayan, gönül alan
[2485] tecavüz etme: geçme
[2486] envar-ı kamer: ayın ışıkları
[2487] heykel-i vakar-ı sevdavî: sevdalı, ağırbaşlı heykel
[2488] mâfevke'l-arz: olağanüstü

Sükût ederek başını salladı. Bir söz söylerse bu rüya-yı latiften[2489] uyanacakmışız gibi ses çıkarmayarak elini tazyikle[2490] cevap veriyordu.

Kolumdan tutup beni kaldırarak "Gidelim" dedi.

Yürüdük. Ağır ağır, bir hayal gibi, sakin-âne[2491] yürüyorduk. Birdenbire kolumu kavrayıp sıkarak "Aman ya Rabbi" dedi. Titriyordu. Eliyle ileride, ağaçların arasına dökülen zılâl-i envâr[2492] içinde bir şey gösteriyordu.

"Ne oluyorsunuz?" dedim.

"Aman ya Rabbi," dedi figan ederek; "gördüler, evet bu bir köylüdür. Ah, bu köylülerin ne kadar zehirli ağızlı olduklarını bilseniz…"

"Müsterih olunuz," diye ilerledim, o kadar tecessüsümüze[2493] rağmen hiçbir eser-i hayat göremedik.

Gülerek, "Öyle ise hayal görmüşüm," dedi. Sonra elimi alıp göğsüne götürerek, "Bakınız," dedi; "bakınız kalbim ne kadar çarpıyor! O kadar korktum ki..."

Bu meshun-ı sine-i pür-hayat[2494] bütün ihtiyarımı[2495] elimden aldı, bu zavallı kalp o kadar çarpıyordu ki... Şimdi bu sıcak eli bırakamıyordum, hararet-i can-fezasıyla öyle bir kan ve can isale ediyordu[2496] ki onsuz kalırsam öleceğim zannediyordum.

Bu mukavemet üzerine nim handan[2497] bir eda-yı tahakküm[2498] ile dedi ki:

[2489] rüya-yı latif: güzel rüya
[2490] tazyik: baskı, zorlama
[2491] sakinâne: sakince
[2492] zılâl-i envâr: ışıkların gölgeleri
[2493] tecessüs: merak
[2494] meshun-ı sine-i pür-hayat: hayat dolu sinenin sıcaklığı
[2495] ihtiyar: irade
[2496] isale etmek: akıtmak
[2497] nim handan: yarı gülümseyen
[2498] eda-yı tahakküm: hükmeder (bir) tarz

— O, yaramazlık ediyorsunuz ama. Beni pişman etmek istiyorsunuz. Beni çılgınlığımdan ürkütüyorsunuz. Rica ederim, bırakınız.

Bir aşk-ı mecnunâne[2499] ile bu elleri öpmeye başladım. "Haydi, işte," dedi şuh bir hande ile; "işte çocukluğunuz. Âh bu erkekler, uslu durmak bilmezler. Lakin bilir misiniz ki şairler için... Of! Lakin elimi acıtıyorsunuz. Çocukluğu bırakınız diyorum size..."

Ben, hezeyan-âmiz[2500] bir lisanla, titreyerek, "Oh, beni affediniz, ne kadar muzdarip olduğumu bilseydiniz... Sizi delice severken... Ölüyorum..." diye mırıldandım.

— Görüyor musunuz ki bebekliği ciddi bir renge[2501] koydunuz? Ben ise... Lakin müdafaasız bir kadına tecavüzde[2502] nasıl bir kahramanlık, nasıl bir ulviyet görüyorsunuz?

Nur-ı kamere[2503] maruz çehre, saçların o heyet-i dil-âşubu[2504], beni mecnun ediyordu, birdenbire başını ellerimin içine aldım.

Sendelercesine, sarhoş gibi olmuştu. Perişan bir sesle, muğber bir çehre ile, "Oh, böyle mi?" dedi.

Öyle, sakit, mütefekkir[2505] yürüdü. İşitilmez gibi bir sada ile "Pekâlâ!" diye mırıldandı.

Ben endişe-nak, nadim, mütezellil oldum[2506]. Ayrıldığımız vakit elan sakin ve meşgul idi.

İki gün mütemadiyen kendisini hiç görmedim. Üçüncü gün bin endişe ile eve uğradığım zaman rahatsız denildi.

O zaman bir buçuk aydır bende teraküm eden[2507] infialler haksızlığımın silsileleri önünde büyüyerek onu ithama kalktım. Zira Nedim Bey hikâyesi beni şimdi lakayt duramayacağım surette, pek

---

[2499] aşk-ı mecnunâne: mecnunca aşk
[2500] hezeyan-âmiz: saçmalamayla karışık
[2501] renk: tarz, şekil
[2502] tecavüz: dokunma
[2503] nur-ı kamer: ay ışığı
[2504] heyet-i dil-âşub: gönlü altüst eden şekil
[2505] mütefekkir: düşünerek
[2506] mütezellil olmak: alçalmaya razı olmak
[2507] teraküm etme: birikme, yığılma

çok işgal etmişti. Bu kadının benden evvel ölürcesine birini sevdiğini ve onun için ailesini, zevcini, çocuklarını terk edip kaçtığını, her şeyini feda ettiğini biliyordum. Bu hikâye gözümün önündeyken bu hayattan bir şüphesiz, bir ızdırapsız geçmek mümkün olamazdı. Bu kadar fedakârlıklara karşı benim için ne yapmıştı? Sıkıldığı bir köşe-yi sahrada[2508] bir çocuk, bir deli, bir şair bulmuş, onu bin vaatlerle celp ederek, bağlayarak hemen bir cevherli hanım vazifesi görmüş, bir şey, yalnız ufak bir çocukluk için bin temaruzlar[2509], bin şeyler... Ve çıldırırcasına sevdiğim bu kadının elan benim olmayan, kâmilen bîgânesi[2510] olduğum mahremiyetleri olduğunu, bundan evvel benim vücudum kendisince meçhuliyet-i sarfe[2511] hâlindeyken onun yaşadığını, sevdiğini, her şeyine, gençliğine, her şeyine başkalarının malik olduğunu, kendisinin elan bende olmayan, benim olmayan hâlleri, hüsünleri, muhabbetleri bulunduğunu düşündükçe kızıyor, şimdiye kadarki sabrımı anlamıyordum.

Kalb-i beşerin[2512] ölçülmez derinlikleri vardır. Fen[2513], gayrikabil-i mesâha[2514] şeyleri en ince tafsilatına kadar ölçmüş, aşarına[2515] kadar tâyin etmiştir[2516]. Fakat beşer, bu muamma-yı kalp[2517] huzurunda ser-be-zemîn-i acz ü enîndir[2518]!

Sabah uyandığım zaman yalnız meyus, bütün dünkü muhakemattan uzak idim. Şimdi haksız olduğumu hissediyordum. Ne kadar onun haksızlığını düşünsem o kadar haksızlığımı anlıyordum. O ne yapmışsa layık olmadığım hâlde beni sevdiğinden yapmıştı, her hareketinde beni mesut etmek için çalışmıştı. Nedim Bey hikâyesine gelince beni kim temin ediyordu ki o bu kadının zevci olmayıp

---

[2508] köşe-yi sahra: köy köşesi
[2509] temaruz: kendini hasta gibi gösterme
[2510] bigâne: yabancı, aşina olmayan
[2511] meçhuliyet-i sarfe: bilinmeyen noktalar
[2512] kalb-i beşer: insan kalbi
[2513] fen: teknik, bilim
[2514] gayrikabil-i mesâha: ölçülemez
[2515] aşar: ondalıklar
[2516] tâyin etme: belirleme
[2517] muamma-yı kalp: kalbin anlaşılmazlığı
[2518] ser-be-zemîn-i acz ü enîn: inilti ve acizlikle baş aşağı

da âşığıydı, beni kim temin ediyordu ki kaba köylülerin sözleri bir yalandan başka bir şeydi, nihayet beni kim temin ediyordu ki bu kadın, perestiş ettiğim bu kadın bu kadar müsaadeyi benden başkasına da göstermişti? Hatta mukavelemiz[2519] yok muydu ki onun her bir arzusuna münkad olacaktım. O hâlde kendisinden ne istemeye hakkım vardı? Âh niçin, niçin yaptım ya Rabbi?

Akşama kadar pencereden ayrılmayarak köşkü tetkik ettim. Bir eser-i hayat göremiyordum. Hayatım için böyle bir ihtiyaç-ı mübrem[2520] olan bu kadınsız, yalnız huzuruyla, tebessümüyle günlerimi o kadar mesut eden bu kadınsız kalırsam ne olacağımı anlamıştım. Bu bir soluk, rüzgârlı gün idi. Çılgın rüzgârların önünde kuru ağaçlar son yapraklarını döküyorlardı. Etrafta ölmüş yapraklar gird-badî[2521] kalkıyordu, ara sıra fasılalı[2522] serpintiler, devamlı yağışlar getiren renkli bulutlar uçuşuyorlardı.

Bilmem ne kadar olmuştu. Birdenbire dışarıda bir gürültü ile kapı açılarak Niyaz Kalfa, şaşkın, mebhut[2523] göründü; gözleri, ağzı fevkalade bir hayrete delalet edecek bir surette açıktı, arkasında bir gölge görür gibi oldum, atıldım, siyah bir çarşafa bürünmüş onu tanıdım. Niyaz Kalfa'yı itercesine çıkarıp arkasından kapıyı kapayarak içeri girdiğim zaman onu bir koltuğa oturmuş gördüm.

— Ne saadet ya Rabbi! Lakin bu lütfunuza karşı ne yolda...

Gözlerinde öyle bir bulanıklık, çehresinde öyle bir ducret vardı ki gayriihtiyari ellerini elime alıp baktım. Şiddetli bir humma nöbeti içindeydi.

"Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi," diye mırıldandım. "Lakin bu ne hâl... Lakin sizde nöbet var, lakin bu hâlde niçin geldiniz? Niçin dışarı çıktınız? Bilmiyor musunuz ki bu hâlde, bu yağmurda çıktıktan sonra... Lakin bu sizi öldürür zavallı..."

[2519] mukavele: sözleşme, anlaşma
[2520] ihtiyaç-ı mübrem: zaruri/vazgeçilmez ihtiyaç
[2521] gird-badî: döne döne esen rüzgâr
[2522] fasılalı: aralıklı
[2523] mebhut: hayrette kalmış

Birkaç saniye öyle, dehşet-nâk[2524] bir hareketsizlikle sükût etti. Sabit bir nazarla bir yere bakıyordu. Sonra dudakları titremeye başladı, birdenbire gözlerini doldurup boşalan ve sakitâne... Sakitâne seyelan eden gözyaşlarıyla koltuktan sıyrılıp ayaklarımın dibine yığılarak feryat etmeye başladı.

— Geldim, çünkü korktum. Sizden korktum, kendimden korktum da onun için geldim, çünkü artık harap oldum, artık daha dayanamayacağımı anladım.

Ve elleriyle yüzünü kapayarak devam etti:

— Çünkü artık bir gün... Daha ziyade mukavemette muktedir olamayarak... Size kâmilen teslim olacağım için size, "Beni kurtarınız, ah, kaçınız, benden kaçınız, beni bırakınız. Bana namusumu bağışlayınız." demek, yalvarmak için geldim. Aman ya Rab, siz bana merhamet ediniz siz.

O söylüyordu. Ben mebhut, camit[2525], ayakta duruyordum; bu nedir? diyordum, bir yeni kadın oyunu... Ah, beni bu yaşlara inanır zannetmek için ne kadar ahmak bellemişti. Öyle hissiz, vakur, bir celladın kurbanı önünde gezindiği gibi, mağrur geziyordum; gözlerini kaldırıp acı acı bana baktı:

— Lakin siz bilmiyorsunuz. Ben sizi mesut etmekten başka bir şeyi istemezdim. Fakat bu olmadı. Aman ya Rabbi, ben ne bilirdim ki bu mümkün değildir? Âh bunu ne acı anlıyorum. Lakin siz anlamıyorsunuz. Bilmiyor musunuz ki benim gibi bir kadın namussuz yaşayamaz. Namusum kendileri için bir hayat değecek yavrularım varken... Evet, yavrularım varken... Âh ben günahkârlığımın acısını bol bol çektim. Bu azap elverir. Emin ol!

Sükût etti. Yüzünü kapamış, ellerinin parmakları arasından yaşların layenkati[2526] sızdığını görüyordum. Ayaklarımın altında sızlayan bu o kadar sevdiğim nefis mahlukun bu sefaletine karşı yüreğimde nihayetsiz bir acının yavaş yavaş büyüdüğünü hissediyordum. Şimdi bir rüyadan uyanır gibiydim, niçin bu kadar feryat

[2524] dehşet-nâk: dehşetli
[2525] camit: donmuş
[2526] layenkati: kesintisiz

ediyordu? O zaman bende garip bir mücadele-i şedide[2527] oldu. "Garam-ı Şebab"ın dördüncü devresini şimdi tamamıyla hissediyordum: Ferâgat-ı nefsiyye[2528]! Şimdi kalbimde sanki asr-ı zerrinin[2529] kahramanlıkları hükümrandı[2530].

"Peki!" dedim ve bu ateşler içinde yanan bu zavallı ratıp[2531] elleri tutarak kendini kaldırdım. O hâlâ hıçkırıyordu. Bir gün bana karşı o kadar mütehakkim davranan bu sefalet önünde yüreğim parçalanıyordu. Her şeyi vadediyordum. Hatta bu akşam, şimdi ilk katarla defolup gideceğime yeminler ediyordum.

Perişan, daha ziyade durmak istemiyor gibi kaçarcasına hareket etti. Birdenbire kapıya doğruldu. Sonra, şiddetle dönüp bana yaşlı gözleriyle uzun uzun bakarak, "Gel," dedi ve çekip alnımdan öptü. "Teşekkür ederim kardeşim." diye mırıldandı.

Son nazara benzer bir bakışla bir şey araştırıyordu. Orada bir makas gördü: Sert bir hareketle peçesini çekip altından çıkan saçlardan, o gece benim öptüğüm yerden şiddetle bir demet kesti:

— Bunu al, seni o kadar sevdiği hâlde mesut edememiş zavallı bir kadının muhabbeti namına sakla.

Ve gitti, bir hayal-i mâtem[2532] gibi uzaklaşarak kayboldu.

Bu kadın beni seviyordu. Bir gün bu humma geçer, tatlı bir saadet de şüphesiz benim olurdu. Bu fırsatı niçin kaçırmalı, diyordum. O zaman müdafaasız bir kadına karşı şu hareketi pek adi, pek sefil buluyordum. Ulvi bir gençliğe mahsus hiss-i kahramanâne[2533] ile mesut ettiğim bu kadın için mesut oluyordum. Mâfevke'l-vuslat[2534] bir zevk-i rûhânî[2535] ile mesut oluyordum. Balkona çıktım: Yağmurlu sahilde sulak çayırların üzerinde süratli, hasta adımlarla

---

[2527] mücadele-i şedide: şiddetli mücadele
[2528] ferâgat-ı nefsiyye: kendinden vazgeçme
[2529] asr-ı zerrin: altın asrı
[2530] hükümran: hüküm süren, hâkim olan
[2531] ratıp: nemli
[2532] hayal-i mâtem: kederli hayal
[2533] hiss-i kahramanâne: kahramanca his
[2534] mâfevke'l-vuslat: kavuşmanın üstünde, ötesinde
[2535] zevk-i rûhânî: ruhsal/manevi zevk

yürüyor, korkar gibi gidiyordu. Ve bu giden, bir gün gelişini kemal-i ümit ve iştiyakla[2536] saydığım aynı adımlarla uzaklaşarak bir senelik âmal-i âşıkanemi[2537] götüren ve zavallı bir saç demetinden başka hiçbir şeyi ele geçmemiş, geçememiş olan bu o kadar sevdiğim kadının uzaklaşarak söğütlükler arasında kaybolup gidişine melul melul baktım.

İçeri girdiğim zaman garip garip bana bakan Niyaz Kalfa'yı sert bir çehre ile iskât ederek dedim ki:

— Benim yol çantamı hazırlat da mevkife gönder. Akşama artık İstanbul'a gidiyorum.

Suda[2538], Teşrinievvel 1311 (Ekim/Kasım 1895)

[2536] kemal-i ümit ve iştiyak: büyük (bir) arzu ve ümit
[2537] âmal-i âşıkane: aşk emeller
[2538] Akdeniz'de, Girit'in kuzeybatısında bulunan bir ada.

Mehmet Rauf

AŞK KADINI

Hazırlayan
Hünkâr KARACA YALÇIN

AŞK KADINI

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Dr. Öğr. Üyesi Hünkâr KARACA YALÇIN

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

AŞK KADINI

- Aşk Kadını
- Hasta Aşkı
- Bir Hayat
- İntikâm
- Cuma Seyri
- Sadık'ın Son Şartı
- Muvaffakiyetin Sırrı

Giriş

Mehmet Rauf'un *Aşk Kadını* kitabı yedi hikâyeden meydana gelmektedir. Matbaa-i Cihan tarafından 1339 (1923) yılında, İstanbul'da yayımlanan kitapta sırasıyla, "Aşk Kadını", "Hasta Aşkı", "Bir Hayat", "İntikâm", "Cuma Seyri", "Sadık'ın Son Şartı", "Muvaffakiyetin Sırrı" hikâyeleri bulunmaktadır. *Aşk Kadını* kitabı içerisinde "Cuma Seyri" ismi ile yayımlanan hikâye daha evvel *Siyah İnciler* 1317 (1901) isimli mensur şiirler kitabında "Eyüp Yolunda" ismi ile yayımlanmıştır.

Bu çalışmada *Aşk Kadını* kitabının 1339 (1923) tarihli ilk baskısına sadık kalınmış ve metin üzerinde sadeleştirme yapılmadan yeni harflere aktarılmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Hünkâr KARACA YALÇIN

AŞK KADINI

Birbirlerini altı seneden beri görmemişlerdi. Biri kaymakamlıkla kazalarda dolaşmış olduğu için, memuriyetler değiştikçe imkân bulup da İstanbul'a gelse bile pek az kalmış ve dostunu arayıp görmek, görüşmek için vakit bulamamıştı. Hâlbuki gençlikleri âdeta beraber geçmiş denecek kadar yakın ve samimi olduklarından bugün buluşur buluşmaz birbirlerine büyük bir tahassürle[1] sarıldılar.

Evvela Kaymakam Bey, serseri kuşlar gibi hiçbir yerde tesis etmeksizin geçirdiği hayatından bahsetti. Altı senede dokuz memuriyet değiştirmiş idi. Kazalarda ekseriyyâ[2] oturacak münâsip ev, görüşülecek lâyıklı[3] bir dost bulamayarak, bu keşmekeş[4] hayatı içinde, teehhül[5] aklına gelse bile tabii bu arzuyu hemân def' ederek sürdüğü derbeder hayattan uzun uzadıya şikâyet etti ve nihâyet:

— İşte, bu sebepten, otuz altı yaşıma geldiğim hâlde, hâlâ bekâr, hâlâ sefilim, diye bitirdi. Dostu ise ona acı acı bakıp gülerek:

— Fakat bugün o meşakkatlerin mükâfatı olmak üzere bir mutasarrıflık[6] yakaladık, dedi. Yani artık bundan sonra, hayatın ciddiyet ve intizâm kesbedecek,[7] lâyık olduğun huzura nâil olacaksın. Ya ben ne yapayım ki, bu müddet zarfında güya Merkezi Sultâni'de, gûyâ huzur ve refâh içinde ömür sürdüm ve gûyâ evlenerek aile

---

[1] tahassür: özlem duyma
[2] ekseriyyâ: çoğu zaman, sık sık
[3] lâyık: yakışır, yaraşır
[4] keşmekeş: kargaşa, çekişme
[5] teehhül: evlenme
[6] mutasarrıf: sancak beyi
[7] kesb: çalışarak kazanma

sahibi de oldum. Daha doğrusu aileler. Çünkü senin haberin yoktur, ben üç defa evlendim.

Dostu hayret ve garbâbetle:

— Ooo, ooo, dedi.

O devam etti:

— Evet, falcı karıların ta'bîr-i veçhi ile[8] başımdan üç nikâh geçti, fakat ne nikâhlar… Hani, her nikâh için Allah'ın müteyemmin[9] etmesi duâsı âdet olmuştur ya: Zannederim, benim nikâhlar için hiç kimse böyle bir duâ etmemiş olacak. Çünkü belki, bir tanecik olsun rast gelir de üç nikâhtan bir an olsun müsterih[10] ve memnun olduğum vâki'[11] olurdu. Zaten iki günden beri hayatım o kadar talihsiz geçmiştir, beni mesud eden tecelliyât ömrümde o kadar nâdirdir ki dünyada tâlihsiz âdem olmak itibarıyla yegâneyim diyebilirim. Sen bunu tasavvur edemezsin ki. Bütün hayatımda hiçbir şeyde bir muvaffakiyet, hiçbir şeyde bir ikbâl[12] görmedim. Temas ettiğim bütün parlak emellerim hep cılk çıktı. Bu kadar menhus[13] bir talihe mâlik[14] olduğum için ben hiç evlenmemeliydim. Hâlbuki, bu şeâmetten[15] ibret almayarak, üç kere evlendim ve üçünde de köpekler gibi nâdim[16] oldum. Dostu gülerek:

— Aman yapma canım, dedi. Dünyada talih baht da ne oluyormuş… Ben küçükken mahallemizde bir türbe var idi. Eski kale harâbelerini ihâta etmiş[17] çitlembik ve servi gölgeleri altında loş bir zulmete müstağrak[18] olan bu türbenin bahçesinde merdivenli bir kuyu var idi. İsteyenler orada yatan evliya sandukasının etrafında

---

[8] veçh: sebep, vasıta
[9] müteyemmin: bereketli, uğurlu
[10] müsterih: gönlü rahat
[11] vâki olmak: meydana gelmek
[12] ikbâl: talih, mutluluk
[13] menhus: uğursuz
[14] mâlik: sahip
[15] şeâmet: uğursuzluk
[16] nâdim: pişman
[17] ihâta etmek: kavramak, kuşatmak, sarmak
[18] müstağrak: dalmak, batmak

omuzlarına büyük bir tokmak alıp yedi kere dolaşarak kendilerini gözleri yumulu olduğu hâlde o merdivenli kuyunun başına atarlar ve gözlerini açınca: "Bahtım, tâlihim, bahtım, tâlihim" diye üç kere haykırırlar, ancak o vakit gözlerini açıp dikkatle, can havliyle kuyunun içine bakarlar idi. Eğer tuttukları niyet olacaksa suyun içinden hayaletin geçtiğini görürler imiş. Ne vakit bu kuyunun başında bulundumsa, böyle bağıranlar mutlaka bir hayalet gördüklerini söylerlerdi. Fakat hiçbirisinin niyetleri çıktığını bilmem. Bence tâlih denilen şeyde böyle kuyularda görüldüğü rivâyet edilen hayaletler kadar mevhûm[19] bir şeydir. Dünyada cümlesi de mahsûl tesadüf bir vakâyi' zincirinden başka bir şey yoktur.

Olabilir ki bunların bazıları yahut hepsi hoşa gidecek surette zuhûr ederler, olabilir ki birkaç yahut cümlesi de nahoş bulunabilirler.

Öbürü cevap verdi:

— Peki, bunu kabul edeyim. Fakat otuz bu kadar senelik hayatımda hiç hoş bir tesâdüfün zuhûr etmemesine ne dersin?

— Yine tesadüf derim.

*

O vakit nikâhlarının hikâyesini anlattı.

— Evvelâ, sana da yazmıştım ya, resmen, yani annemin babamın tertibi ve delâletiyle evlendim. Bana güzelce, oldukça terbiyeli, nazik bir kız aldılar. Fakat, bu kızcağız, hüsnüne ve nezâketine rağmen o kadar hissiz bir şey idi ki, gençken okuduğumuz romanların, kurduğumuz hülyaların tesiri altında şiirle mahmul[20] olan benliğim o zamanlar bunu en büyük bir felâket olarak telakkî[21] etti. O vakit yegâne emelim hassas bir kadında temerküz[22] ederek hassasiyet bir kadın için aranılacak en birinci bir meziyet oldu. Bunun için, onunla uyuşamadık, geçinemedik. Üç sene beraber yaşadık, fakat o da ben de memnun değildik. Nihâyet, bir gün bir kavgadan sonra, darıla-

[19] mevhûm: vehmedilmiş, asılsız
[20] mahmul: yüklü
[21] telakkî: görüş, anlayış
[22] temerküz: yığılma, toplanma

rak babasının evine gitti ve avdet[23] etmedi. Ben bu talihten istifade ederek hemen boşadım. Benim hayatımın şu garip tecellisi vardır ki evvela hüsn-i talih gibi görünen şeyler bütün sonra benim için birer âfet kesilir. Çünkü sonra o tâlihlere lanet ederim. İlk izdivâcımı anamın babamın himayesi altında yaşadığım için fena çıktı, diye bahane ederek, ikinci izdivacımı kendim deruhte[24] ettim. Birkaç hafta bütün seyir yerlerini dolaştım, birçok hanımlara mektuplar yazdım ve cevaplar aldım. Nihâyet hassasiyetine, ulviyetine[25] emin olduğum bir hanım kızı intihâb[26] ederek, vâlidemi gönderdim. Annem de beğendi. Tahkîkat[27] muvaffak[28] çıktı. Artık mesud olacağıma emin idim. Düğün bir perestiş[29] âşıkane içinde icra olundu. Biz karı koca deliler gibi mesud idik. Fakat dudaklarında "Ebediyyen seninim ebediyyen" diye kollarımın arasına atılmış olan bu ikinci hanım, o kadar pür-galeyân[30] çıktı ki, çok geçmeden o beni hissiz ve galeyânsız bularak, yedi ay sonra bir komşu delikanlı ile kaçtı gitti… Bu darbe benim için bir ders idi. Fakat derslerden istifade etmek için de talih ister. Bende ise nerde o kabiliyet? Şimdi üçüncü izdivâcıma geldim:

Artık ne usul dairesine ne usul haricinde evlenmekten korkmuştum, annem intihâb[31] etti, olmadı, kendim intihâb ettim olmadı diye belki hiç evlenmeyecektim. Fakat üçüncü izdivâç kalemde arkadaşlar tarafından tertip edildi. Amirimizin bir dul kızı var idi, beni yalnızlıktan mütevali,[32] musîbetlerden harâb gören arkadaşlar, bu kadıncağızın bana pek muvaffak olacağını, ilk kocasından herifin cebr ü tahakkümüne dayanamayarak ayrılmış olduğunu anlatarak, bu kadını alırsam rahat edeceğimi ve hatta mesud olacağımı söyle-

---

[23] avdet etmek: geri dönüş
[24] deruhte etmek: üstüne almak
[25] ulviyet: yücelik, yükseklik
[26] intihâb etmek: seçmek
[27] tahkîkat: araştırmalar
[28] muvaffak: başarılı
[29] perestiş: tapınma
[30] galeyân: kaynama, coşma
[31] intihâb: seçme
[32] mütevali: sürekli

diler. Hatta babasının sayesinde terfi' ve tefeyyüz[33] de muhakkak[34] olduğunu tebeşşir[35] ettiler. O kadar bedbaht, o kadar çaresiz idim ki, bâhusus[36] bu terfi tefeyyüz tebeşşirini de işitince "Peki!" dedim ve evlendim. Aman Yarabbi, fakat insan ancak beteri görünce fenânın kıymetini anlıyor. Bu kadınla hayatımız bir cehennem, bir bâdire hâlinde geçti. Kendisi vakı'â-i hassâs idi. Fakat o kadar müsrif, o kadar haşin bir şey idi ki, tahammül etmek mümkün olmadı. İki günde bir "sokağa gideceğim, bana para" diye para ister. Çıkarır bir lira veririm. Bir lira bir sokak için kâfi değil midir? Nerde… O bir lirayı yalnız araba masrafı eder. Mesela araba kapıya gelir, ona binilir kalkılır, bir mağazaya girilir, araba kapıda bekler, mağaza sersem sersem, hayran hayran gezilir, oradan çıkılır, bütün mağazalar böyle dolaşılır, akşamüstü eve avdet olunur, arabacıya lira teslim olunur. Eğer masraf yalnız bu olsa bahtiyârsın… Hâlbuki akşamüstü dehşetli bir masraf pusulasıyla bir sürü de eşya gelir. Haddin varsa itiraz et. Vay efendim vay, ne sert ne zehir lakırdılar işitirsin ki tasavvur edemezsin. İki defa mağazalara biriktirdiği hesapları ödemek için müthiş borca girdim. Sonra beğenip aldığı şeyler. Hokkabazlık, teneke, zavallı şeyler. Meselâ bir kere, Pikmalyon'a[37] on beş lira borç ödedim! Bir kere (…)[38] yirmi iki lira! Biraz surat etsem, ya efendim insan aldığı kadını idâre edecek kadar paraya mâlik olmazsa, hiç evlenmez, meskenete[39] gömülür kalırdı. Hanımefendi babasının evinde nasıl alışmış ise öyle yaşamak isterdi. "Ben âdi bir mahalle kızı değilim beyefendi, ben büyük bir adam kızıyım! Sen bunu olsun neye düşünmedin… Ben gün gördüm, şimdi neden sefâlete razı olayım? Diye haykırır, "ben bu sefil hayata tahammül edemem!" diye ağlar, küfür eder, lanet eder, tepinir, beni nihâyet ayaklarının dibinde af dilenerek görür ve affederdi. Babamdan kalan evin birini onun için sattım, yedim. Nihâyet, bir gün yine kavga ettik, o bana

[33] tefeyyüz: feyiz bulma, ilerleme
[34] muhakkak: doğru, kesin, mutlaka
[35] tebeşşir: müjde
[36] bâhusus: özellikle
[37] Pikmalyon: mağaza ismi, **bkz.** bonmarşe
[38] silik baskıdan dolayı okunamayan kelime
[39] meskenet: miskinlik

ben ona birçok çirkin sözler söyledik. Bu sefer af dilemedim ve hiddetle çıktım gittim. Akşam eve avdet ettiğim vakit, onun da babasının evine gitmiş olduğunu gördüm. Bu artık son darbe idi. Üçünden de asıl şikâyet edecek ben olduğum hâlde, üçü de beni terk edip benden şikâyet ederek kaçıyorlar idi. Senin nazariye-i mûcibince[40] tesâdüfün bu kadar fena tevâlîsine[41] ne isim vermeli bilmem? İşin mudhık-i ciheti[42] terfi ve tefeyyüzümüze muaveneti[43] olacak diye kabul ettiği bu teehhül mûcib-i nekbetim[44] oldu. Çünkü kayınpeder kalemde bana artık hitap bile etmez oldu. Bu ne dersin sen?

*

Dostu acı bir tebessümle:

— Diyecek şey pek çok. Fakat başlıcası sen bunlara lâyık olmuşsun. İnsan hayatını bu kadar fena idare ederse, her musîbete layık olur. Fakat bu da nasihat ile akıl ve tedbir ile olmaz. Tabiattır. Sen zayıf, hafif bir âdemsin, bu ceza keder, çekeceksin. Ey şimdi ne yapacaksın?

— Ha, asıl bundan sonrasını dinle. Üçüncü defa olarak yalnız ve öksüz kalınca, bütün hayatımdan o kadar ikrâh[45] gelmişti ki nefretle bakmadığım bir şey yoktu, hatta sokağa çıkmak bile canım istemiyordu. Evimde bir hizmetçi ile ne günler geçirdiğimi tasavvur edemezsin. Dünyanın, hayatın ne lüzumu olduğunu, bu kadar gürültü, patırtıyı insanların niçin yaptığını ne için çalıştıklarını anlamıyordum. On beş gün bir yere çıkmadım. On beş gün sonra saçım sakalım pek uzamış olduğu, iyice kirlenmiş olduğum için tıraş olmak, bir hamama gidip yıkanmak istedim. Ve çıktım; evde kapandıkça meskenete gömülmüştüm, sokağa çıkıp da kalabalığa karışıp yürüdükçe, içime bir hareket, bir harâret geldi: Tıraş olmak için Beyoğlu'na çıktım, baktım, elektrikli tramvaylar işlemeye başlamış. Berberden çıkınca bir tanesine atladım, Şişli'ye kadar git-

[40] nazariye-i mûcib: nedensellik ilkesi
[41] tevâlî: kesintisiz sürme
[42] mudhık cihet: komik yön
[43] muavenet: yardım
[44] nekbet: talihsizlik
[45] ikrâh: tiksinme

tim. Giderken hissettiğim küşâyiş[46] içinde felâketimin o kadar gayrı kâbil-i tamir olmadığını gördüm.

Biraz daha ferahlık hissettim. Avdet ederken bizim üçüncü hanımın ara sıra ziyaretine gelen piyano muallimesi tramvaya bindi. Bu bir Viyanalı genç kadın idi. Beni görünce tebessümle selâmladı ve yanıma geldi oturdu. Demek ki vukuattan haberi yoktu. Konuşmaya başladık. Tabii ne konuşabiliriz? Bana oğlunun son zamanlardaki terakkisinden, Şişli tarafının fevkalâde kalabalığından bahsederken, ev kiralarının pek yüksekliğinden şikâyet etti ve hayatının İstanbul'da pek meşakkat kesb ettiğini[47] söyledi. O söylerken ben ona bakıyordum ve onun rakik[48] cildi, tatlı mai gözleriyle pek şâyân-ı arzu buluyordum. Birdenbire aklıma "Niçin olmasın?" geldi. Duçar-ı red olsam bile ne kaybedecektim? Bu kadar acı hezimetlerden sonra bu en hafifi olacaktı. Bunun için ona daha sokuldum, daha mahrum göründüm, hayatını istifsar[49] ettim. O kendi hayatına benim alâkadar oluşuma minnettar oldu, daha biraz açıldı. Hayatını biraz daha tafsil etti.[50] İstanbul'a kim bilir ne sebeple gelmiş, sonra burada yaşamak için çalışmaya mecbur kalmış, bu sa'y mütemadi[51] ile her gün harâb olup yorularak, gece biraz istirâhat etmek için gündüz akşamlara kadar didinmekte bulunmuş idi. O zaman ben de kendi talebesi ile olan macerayı anlattım ve artık yalnız yaşadığımı söyledim. Koca evde yalnız başıma sürdüğüm hayattan şikâyet ettim. Artık birbirimizle iyice teklifsiz olmuştuk; tramvay tünele geldi, ben inmek için mecbur olduğuma mateessüf[52] ettim, ma'hâzâ[53] indik, beraberce tünele bindik. Tünelden çıktık, o Boğaziçi'ne Kandilli'ye ders için gidiyordu, ben de refâkat teklif ettim, kabul etti, vapura da beraber bindik. Fakat o Kandilli'ye çıkacağına beraberce Boğaz'a kadar gittik. Avdette o kendi evine değil, benim

[46] küşâyiş: açılma, ferahlama
[47] kesb etmek: çalışarak kazanmak
[48] rakik: ince, hassas
[49] istifsâr: sorma, sorulmak
[50] tafsil: ayrıntılı açıklama
[51] say'i mütemadi: durmaksızın çalışma
[52] mateessüf: üzülme
[53] ma'hâzâ: bununla beraber

evime geldi… Ve o gece orada kaldı. Bu gece o kadar latif geçti ki, öbür gün gitmedi, bir hafta bir yere çıkmadık, evde beraber yaşadık; bir hafta sonra gitti, fakat eşyasını eve getirmek için.

O günden beri, bugün elli iki gündür, bu kadınla beraber yaşıyorum. Fakat hemen itiraf edeyim ki, bizim öteki hanım kerimelerimizin hiçbirinde bulamadığım terbiye, nezâket, hassasiyet, şiir, aşk, elhâsıl[54] bir kadın için kâbil-i temeyyüz[55] olan bütün meziyyât[56] cümleten bu kadında fazlasıyla mevcut! Terbiye nezâket, başkalarının zevkine, hatırına dokunmayacak başkalarını rencide etmeyecek kadar hassas olmakla olur? Bu verilmez alınmaz, kazanılmaz hâlik olur. İnsan onunla doğar. Bunun içindir ki sonradan kazanılma terbiyeler de nezâketler de ilk fırsatta bütün sahte yıldızlar, yapma cilalar düşer, altından bütün galîzat[57] neşri taaffün[58] eder. Ve bir an ol nazik görünen hanımefendi, şimdi bir tulumbacı gibi küfürbaz olur. Bunun gibi hilkaten nâzik olanlar, ne yapsa ne kadar sûi muamele edilse yine o nezâketi terk edemezler.

Bu kadın ise, hilkaten nazik, hilkaten asil, hilkaten hassas bir kadın! Sonra o kadar mesâibe[59] hedef olmuş, hayattan o kadar kırılmış, o kadar çekmiş ki bu da kendisi için acı bir ders olmuş.

İkimiz de birbirimize, büyük bir kazadan kurtularak ıssız bir sahilde birbirlerine rast gelmiş iki kazazede gibi olduk. İkimiz de hayat denilen büyük kasırgada senelerce dönmüş, didinmiş ağlamıştık. Tıpkı tenha bir sahilde tabiatın ve hayatın mezâlim ve mesâibine karşı birbirlerine muhtaç olan iki sefil bîçâre gibi birbirimize sarıldık.

Çektiğimiz sefaletlerin, felâketlerin, gördüğümüz zulümlerin, haksızlıkların acısıyla lütuf ve kıymet takdir ediyoruz. Sonra acı tecrübelerin sevkiyle ikimiz de muhâl[60] temennisinden azadeyiz.

---

[54] elhâsıl: sonuçta
[55] kâbil-i temeyyüz: kabiliyet gösterme
[56] meziyyât: meziyetler
[57] galîz: kaba
[58] neşr-i taaffün: kokuşmanın yayılması
[59] mesâib: musibetler
[60] muhâl: imkânsız

Bana o vakitten beri iki aya yakındır, o kadar ısrarıma rağmen bir kere "ebediyen!" sözünü söylemedi. Ben söylesem de acı bir tebessümle gülerek reddediyordu. "Ebediyet pek uzaktır dostum, diyor, biz yarını düşünelim… Eğer yarın beraber olursak ebediyet o vakit mümkündür. Biz yaşadığımız kadar iyi yaşayalım da ben başka bir şey istemem!" O kadar memnunum ki işte bugün onunla, bilmem diğer üç hanımefendi gibi ebediyen yaşamak için gelmeyen bu kadınla ebediyen yaşayacak gibi bir hâldeyim. Çünkü her hâlinden başka, sonra ne derin bir aşk kadını. Şimdiye kadar kıymetini bilmeyenlere karşı bahşetmiş olduğu şûh ve rakik[61] kadınlığını şimdi kemâlen bana sarf ve hediye ediyor. Böyle olmakla beraber, bunun da yarın nâdim olacağım bir latif-i hayat olmasından korkarak henüz emin değilim. Henüz bugün "mesudum" demeğe karar veremiyorum. "Hayatımda gülmekliğime müsâade etmeyen kader cenaplarını ürkütürüm diye korkuyorum.

— Canım kader de talih gibi insanlar arasında yerleşmiş kalmış mânâsız bir sözdür. Sana dedim ya dünyada yalnız tesadüf vardır… Bu tesadüfe biz bazen talih, bazen ise kader deriz. Hâlbuki esasen yalnız soğuk bir vâkı'a zinciri vardır ki, tesadüfün zâde-i tertibidir. Sana saâdetin hakkında emin olmak için bir tecrübe tavsiye ederim. Bu kadının seninle ebediyen oturacağına emin olabilirsin. Yalnız bu hayatta sana hüsnü muamelesinde devam edip etmeyeceğinden korkabilirsin ki bunu da anlamak kolaydır. Terbiye ve nezâket için olduğu gibi, sahte hilm[62] ü tevâzuların da ilk fırsatta zâil olarak tabiat esâsiyye[63] olan huşûnetlerin[64] patlayacağı muhakkaktır. Bir iki kere kendisine aksilen, Onu tecrübe için seyret, haşin tavırlan.

— O, yaptım, yaptım… Ben de senin gibi düşünerek onu tecrübe için bir gün esassız bir şeyden kavga çıkardım. Söylendim, haykırdım, şikâyet ettim.

— Ey ne yaptı?

---

[61] rakîk: ince, hassas
[62] hilm: yumuşaklık
[63] esâsiyye: asıl ve temele mensup, esasla ilgili
[64] huşûnet: haşinlik, sertlik

— Benden bu muameleye mütehayyir gözlerle mazlum mazlum yüzüme baktı, sonra ağlamaya başladı. Dostunun elini kuvvetle sıkarak:

— Öyle ise seni bu hüsnü tesadüften tebrik ederim azizim. Çünkü bütün sâir meziyyâtından[65] bir de bu derece hilm ve mazlûmiyeti birleştiren bu kadın seni hiç şüphe etmemeye ebediyen bahtiyar edecektir.

[65] meziyyât: meziyyetler, üstünlükler

HASTA AŞKI

Bir hastalık insanın asabına ne âteşîn[66] bir hassasiyet veriyor; bütün havas son derece marazî[67] bir rikkatle[68] keskinleşerek bilhassa kalp ne çabuk galeyân[69] ne kolay pervâz[70] ediyor! Viyana'nın bu meşhur sanatoryumuna girdiğim vakit hastalığımın vahâmetine vâkıf olalı iki ay olmuş, iki aydır o zamana kadar taşıdığım hassasiyet, rikkat, şefkat kabiliyeti sanki yüz misli çoğalmış idi.

İhtimal bütün aşk ve şevk iştiyâkımı[71] yaşayacağım mahdud[72] günlere sığdıramamak acısından mütevellid[73] olacaktı; fakat yalnız kadın, aşk, mûsikî tecelliyatı[74] değil, adeta ağaçların, çayırların rengi, rüzgârların suların mûsikîsi bile o zamana kadar duymadığım bir derin şiiriyetle, bir emsalsiz ahenkle beni sermest ediyordu. Halbuki sanatoryumda hepsi ayrı ayrı beş on hayatın yetişemeyeceği kadar latif ve şayan-ı perestiş birçok birçok mehasin vardı.

Bir kere tabiat… Terastan görünen keşif ve bakir çam ormanlarıyla kaplı, türlü tedevvür[75] türlü girintilerle her köşesi bin latif manzara arz eden uzak ve yüksek dağlar, bilhassa geceleri bu yük-

---

[66] âteşîn: ateşli
[67] marazî: hastalıklı
[68] rikkat: incelik
[69] galeyân: kaynama
[70] pervâz: uçma
[71] iştiyâk: şevklenme
[72] mahdud: sınırlı
[73] mütevellid: doğan, ileri gelen, kaynaklanan
[74] tecelliyat: görünme, ortaya çıkma, kader
[75] tedevvür: küplere binme

sek dağların mezâlim zemininin fevkinde ezili bir şehrayin[76] hâlinde sallanan yüz binlerce yıldızlarıyla murassa'[77] ve lacivert semâ, sonra hayat itibarıyla sanatoryumu dolduran hepsi müstesnâ hepsi genç, cümlesinde zevk ve hayata karşı aç ve haris[78] şiire ve aşka karşı mültehib[79] ve suzân[80] birçok kadın erkek her gün, her saat aynı his iştirâk[81] aynı emel açlığı içinde konuşarak, gezinerek konserlerle, danslarla beraber yaşamaları.

Öyle ki İstanbul'un ... ve zevksiz hayatı içinde otuz yaşına kadar küflenmiş kalemiyle böyle zengin ve zengin bir hayata kavuşunca esasen vaktimiz bir ölüm haberi almış mezar korkusuyla titremiş olmaktan mütevellit hicran ile hayatına hasretten dolayı nasıl anlatılmaz bir galeyanla taştığımı tasavvur edebilir misiniz?

*

Kadınları bilâistisna[82] nefis erkekleri aynı derecede zarif olan bu memleketin bu âlemine dâhil olduğum ilk günlerin sersemliği geçip de herkesi tanıdığım, hayata hulûl ettiğim[83] vakit hemen fark ettim ki hastalar arasında tabii incizâb[84] sevkiyle eflatuni çiftler teşekkül etmişti.[85] Bunlar tenezzühlerde[86] danslarda birbirine refâkat[87] ediyorlar sofrada, istirâhat koltuklarında yan yana oturuyorlar, birbirlerine âdeta bir hastalık yoldaşı oluyorlardı.

Ben en sonuncu olduğum için, boş bir kadın bulamayarak, yalnız kalmaya mahkûm oldum. Vâkı'a onlar beni de aralarına alıyorlar, benimle de meşgul oluyorlar, beni de teselli ve tedavi için lütuf

---

[76] şehrayin: şenlik
[77] murassa': değerli taşlarla süslenmiş
[78] haris: hırslı
[79] mültehib: alevlenmiş, tutuşmuş, iltihaplı
[80] suzân: yakan, yakıcı, ateşli
[81] iştirâk: katılım, ortaklık
[82] bilâistisna: istisnasız
[83] hulûl etmek: gelmek, gelip çatmak
[84] incizâb: cazibeye kapılma
[85] teşekkül etme: oluşma
[86] tenezzüh: gezinti
[87] refâkat etmek: eşlik etmek

ediyorlardı.[88] Fakat ne olsa ben yalnızdım. Ara sıra bu yalnızlıktan şikâyet ederdim; hatta bir defasında oradaki hasta kadınların en şen, en şûh, en kahkahazen[89] olan genç kontes La Neştafen:

— Bekleyiniz azizim, demişti. Bekleyen daima kazanır!

*

Bir gün sabah kahvaltısından kalkmış, hep birden civar çamlıklarından birine tenezzühe gidilmek mukarrer[90] olduğu için şapkamı almak üzere odama koşmuştum.

Kapımı açıp da içeri girdiğim vakit, masamın önünde beyaz saçlı ihtiyar bir erkekle genç bir kız bulunca hayretle dona kaldım. Fakat derhâl, yanlış bir odaya girdiğimi fark ettim; çünkü sanatoryumun yatak odalarına tahsis edilmiş olan ikinci ve üçüncü katları aynı resimde tertip edilmiş olduğundan, üçüncü kat merdiveninin karşısında olan odanın yerine ikinci kat merdiveninin karşısındaki odaya girmiştim.

Hemen arz-ı mazeretle dışarı çıktım. Bizimkilere mülaki[91] olunca vâkı'ayı anlattım. Kahkahalarla gülerek eğlendiler. Genç kontes hemen haykırdı:

— Öyle ise müjde. İşte nihayet arkadaşınız geldi.

*

Tenezzühten avdet ettiğimiz[92] vakit onu terasta bir şezlonga uzanmış bulduk. Kadın erkek hemen onun etrafını aldılar.

İsmi Olga Haller olup Viyanalı büyük bir tüccarın kızı olduğunu öğrendik. Bütün bu esnada benim mevkiim gayet nâzik, fakat

[88] lütuf etmek: iyilik, güzellik ilgi göstermek
[89] kahkahazen: kahkaha atan, kahkaha ile gülen
[90] mukarrer: kararlaştırmak
[91] mülaki: buluşan, yüz yüze gelen, görüşen, kavuşan
[92] avdet etmek: geri dönüş, dönmek

son derece latif[93] idi; çünkü teâmüle[94] göre bu genç kızın benim refîkam[95] olması mukadder[96] idi.

Bunun için bende adeta ona karşı tesâhub[97] hissi, temelluk[98] kanâati var idi. Hakkından emin olanlara mahsûs bir gururla ben uzakça duruyor ve vaktimi bekliyordum.

*

Bu esnada birisi ona meseleyi anlatmaya başladı. Onlar kahkahalar, sayhalar[99] arasında anlatıyorlarken, o, ciddi, vakûr dinliyor idi. İşi anlayınca yüzünde hafif bir tebessüm salındı ve bu esnada beni tutup çekerek onun önüne götürdüklerinden başıyla bâridçe[100] küçük bir selâm hareketi yaptı. O aralık yemek çanı çaldığı için hep birden kalkıldı. Çiftler birbirinin koluna koştular; ben vazifeme koşmak başlamak için büyük bir şitabla[101] onun kalkmasına yardım etmek üzere elimi uzattım. Fakat o dayanıp kendi kendine kalktı. Hareketimi görmemiş olması ihtimaline binâen[102] hemen dönerek kolumu takdim ettim; başını çevirip yanımdan geçerek, iki adım önde yürümeye başladı.

Elimi görmemiş olabilirdi, fakat kolumu kabul etmemesini pek mânâlı bulmağa mecbûr oldum. Mutlaka Viyanalı dilberin hoşuna gitmemiş olacaktım.

Yemek salonuna girdiğimiz vakit, biz gelmeden evvel ötekilerin yan yana iki mevki' ayırmış olduklarını gördüm ve başka boş yer kalmamış olduğu için, onunla yan yana oturmaya mecbûr kaldım.

Mevki'im o kadar müşkül oluyordu, hezimetim o kadar feci olacaktı ki, tahammül etmek mümkün değildi. Çünkü ötekiler en

---

[93] latif: hoş, yumuşak
[94] teâmül: alışılagelmiş uygulama
[95] refîka: eş, zevce hayat arkadaşı
[96] mukadder: yazgı
[97] tesâhub: sahip çıkma, arkadaşlık etme
[98] temelluk: yaltaklanma
[99] sayha: haykırış
[100] bârid: soğuk
[101] şitab: koşmak
[102] binâen: dayanarak

küçük bir teferruâtı bile gözden kaçırmayacak kadar dikkatli ve mûşikâf[103] idiler.

Onların nazarında böyle küçük bir mevkide kalmak izzet-i nefsimi müthiş bir surette harâb ediyordu.

Bunun için kimseye sezdirmemek üzere sofrada mümkün olduğu kadar resmî olmak şartıyla ona usûl dairesinde küçük hizmetlerin îfâsına[104] çalıştım.

O, bunların bazısına tahammül ediyor, bazısını hiç fark etmemiş görünüyordu.

Sofradan kalkınca doğruca gitti deminki şezlonga uzandı ve gözlerini kapayarak hiç kimsenin takribine müsaade etmeyecek bir vaziyet aldı.

Etrafında kahkahalar, alaylar başlamıştı. Bilhassa deli kontes uzaktan bana işaretler ediyor, kâh merhamet eder görünüyor, kâh zalimane gülüyordu.

*

Etrafındakilerin tertibatı, takibatı, bilâsemere,[105] bilâfâide[106] tam bir hafta sürdü. O, bütün bunlara rağmen, yalnız kalmakta, köşeye çekilip kimse ile konuşmamak da ısrar etti. Ben ilk gün kendisinin gürültüden, eğlenceden müteneffir,[107] ihtimâl gizli ve uzak bir hayâle vâkıf-ı emel etmiş, yalnız kalmak arzusunda bir genç kız olduğunu anladığım için kendi köşemde, ondan uzakta, âdeta lâkayd vakit geçirdim.

Hâlbuki âh lâkayd mı?

Bu nasıl mümkün olabiliyordu ki oradaki kadınların hepsinden, hepsinden bilâ-şüphe daha pek latif daha pek câzibeli idi. Pek matbû pek âhenkdâr[108] bir endâmın fevkinde, onun asıl câzibesi

[103] mûşikâf: kılı kırk yararak
[104] îfâ: yapma, yerine getirme
[105] bilâ-semere: kayıp etmek
[106] bilâfaide: faydasız
[107] müteneffir: nefret edercesine, tiksinerek, iğrenç
[108] âhenkdâr: uyumlu

gözlerindeki hüzün gölgesi ile dudaklarındaki şûh gamzenin zıddiyetinde nebe'ân[109] ediyordu.

Bu dudaklar gülmek için yaratıldığı hâlde gözlerindeki derin, matem mânâsı, ona tek bariz bir mümtâziyyet[110] pek hazîn bir vakar veriyordu.

Bu bir haftanın sonunda sanatoryuma yeni bir hasta daha geldi, genç bir yüzbaşı. Pek şık, pek cazibeli bir adam olan bu yüzbaşı, hastalar, bilhassa genç kadınlar arasında bir kasırga dalgası peydâ etti.

Kadın erkek münâsebetinin Avrupa hayatında ne hârika-engiz cilveler arz edebileceğini ben o zaman orada gördüm.

Zabitliği, güzelliği, şıklığı bir tarafa, son derece latif tavırlar, nihâyet derece zarif bir talakatı[111] vardı.

Pek şen, pek oyunbaz, pek nükteperver bir şey idi. Fakat bütün bunların fevkinde[112] o yaşına kadar hayatta kadınlar nezdinde kazandığı muvaffakiyetlerin tesirinden emin bir muzaffer tavrı vardı ki bütün kadınları bilâ-istisna[113] çıldırtırdı ve bütün erkeklerin mağlup ve münhezim[114] bıraktı.

Öyle ki, meselâ sabah olup da terasta toplanıldığı vakit, kadınlar hep birden onun etrafını alıyorlar, handeler,[115] işveler tevâlî ediyor,[116] acaba hangimizi koluna kabul edecek diye ayrı ayrı heyecanlar geçiriyorlar, bu şerefe nâil olmak için emsâlsiz lâtifeler[117] ediyorlardı. Artık, o eski refâkatler falan unutulmuş gitmiş idi.

*

[109] nebe'ân: fışkırıp çıkma, fışkırma
[110] mümtaziyyet: imtiyazlılık. ayrı, üstün tutulmuşluluk
[111] talakat: dil açıklığı, düzgün güzel söz söyleme
[112] fevk: üst, üste
[113] bilâ-istisna: istisnasız
[114] münhezim: bozguna uğramış
[115] hande: gülüş
[116] tevâlî etmek: kesintisiz sürmek
[117] latife: şaka, şaka yapma

Üçüncü gün hepsi etrafında sernigün[118] gördüğü hâlde, köşedeki koltuğunda daha kendisine tek bir kelime bile hitap etmemiş olan Olga Haller nazar-ı dikkatini celp etti.[119]

Tesiri mücerreb[120] olan en cazibeli serfürûları,[121] en en cilveli tavırları, en mezhere[122] sözleriyle onu da cezb ü tesire şitab etti.[123]

Hepimiz uzaktan seyrediyorduk.

Yüzbaşı en tatlı tebessümlerini bezl ederek,[124] en parlak cümlelerini sarf ediyor, ara sıra kahkahalarla terdif ederek[125] söyleniyor, söyleniyor idi.

Fakat Olga'nın dudakları bu sözlere karşı hatta bizden saklamadığı tebessümlerin bir tekini bile fedâ etmedi. Bu cüretten mütehayyir olan hazin gözleriyle ile sükûtu muhafaza etti. Dinledi, dinledi, tek bir kelime söylemeyerek, yalnız dinledi; öyle ki Yüzbaşı, çok hücumlarının tesirsiz kalmaya mahkûm olduğunu nihâyet anlayınca, fütûr[126] ile kalktı inhizâm[127] ötekilere iltihak etti.[128]

*

Mağlubiyetini saklamak için son derece bir neşe sarf ediyordu. Biraz sonra çamlarda bir tenezzüh teklif etti, hep birden uzaklaştılar gittiler.

Olga'nın Yüzbaşı'ya gösterdiği bu muamele, beni o kadar mesud etmişti ki, bu saâdeti katre katre tatmak için, onlara refâkat etmeyip, yalnız kalmayı tercih ediyordum.

Vâkıa, evet, Olga orada idi, fakat onun vücudu yalnızlığımı ihlâl etmekten başka, leziz bir âhenkle zenginleştirecekti.

---

[118] sernigün: baş aşağı, tepe taklak
[119] celp etmek: kendine çekmek
[120] mücerreb: deneyimli
[121] serfürû: başı önde, başı eğik
[122] mezhere: mezâhir (çiçekli yer)
[123] şitap etmek: koşmak
[124] bezl etmek: ulaşmak, varmak
[125] terdif etmek: eklemek, iliştirmek
[126] fütûr: gevşeklik, bıkkınlık
[127] inhizâm: bozguna uğrama
[128] iltihak etmek: katılmak

Bu pek müstesnâ bir derecede yüksek mahlûkla bu kadar uzak, bu kadar ayrı olarak bile yalnız kalmak bir saâdet mertebesine çıkmış idi.

Olabilirdi ki onun zavallı ciğerlerini ziyaret, nefis vücuduna temâs etmiş bir hava zerresi bana kadar gelebilir ve bana nur, hayat ve saâdet isâle ederdi.[129]

Bu fikirle, bu emelle dalgın dalgın dolaşırken, onun sesini işitiyorum zannettim.

Başımı çevirdim.

Evet, bana hitâb ediyordu.

— Niçin siz de gitmediniz, diyordu.

Tevakkuf[130] ederek:

— Canım istemedi, diye cevap verdim.

— Gitseniz eğlenirdiniz, dedi.

— Yalnız kalmayı tercih ediyorum, dedim.

İlk sözleri söylerken sesindeki gayr-i mahsûs istihzâ[131] bu sözleri üzerine gözlerinde derin bir hayretle renklendi. Benim bu eğlenceye lakayt kalışıma pek mütehayyir göründü, on gündür ilk defa gördüğüm bir alâka ile beni süzdü, süzdü. Ve en sonra, asîl bir hareketle yanındaki şezlongu göstererek:

— Oturur musunuz? Dedi.

*

Dostluğumuzun bu mebde'i[132] oldu.

Böyle başlayan ülfet, yavaş yavaş küçük tevdîât[133] küçük itirafat ile bizi birbirimize daha iyi tanıttı. Bu müstesnâ genç kızın pek müstesnâ olan ruhunu o zaman anladım.

---

[129] isâle etmek: akıtma
[130] tevakkuf: durma, durmak
[131] istihzâ: alay, istihza etmek, alay etmek
[132] mebde': başlangıç noktası
[133] tevdiat emanet bırakma

Esasen umûmî eğlencelerden, âdi zevklerden müteneffir, kibar bir hilkatte yaratılmış idi. Bilhassa bu henüz kim ve ne olduğunu bilmediği parlak kahramanlardan nefret ediyordu.

Garip bir vaz'-ı istikrah[134] ile:

— İşte meselâ bu zâbit gibi. Diye ilave ediyordu. Bunun için hayatta rast geldiği adamları iyice tetkik ve ta'mîk[135] etmeden ülfet[136] akd etmemek[137] âdeti idi.

En büyük iştigâli[138] o zamana kadar mütâla'a[139] ve mûsikî olmuştu. Pek saf bir nazarla:

— Mûsikî ve mütâla'a.

İşte insana hiçbir vakit zarar vermeyen iki dost, diyordu.

Bu kadar ilâhî bir mevcudiyete mâlik olan şayan-ı perestiş genç kız hayatının en mezhere[140] anında kendisine tecavüz eden[141] zalim hastalıktan gayr-i kabil-i tesfiye[142] bir cerîha[143] almamış, en müşaşa'[144] inkişâf[145] anında gaddar bir darbe ile yere düşen bir çiçek gibi, kırılmış solmuş idi.

Sağlam adamlar için bile tek mânâsız olan böyle âdi eğlencelerin dudakları hazîn bir tebessümle nemâlanarak ilâve ediyordu:

"Bizim gibi…"

—Mevte[146] mahkûm, mezara namzet[147] insanlar için pek elîm olduğunu tekrar ediyordu.

---

[134] istikrah: iğrenme
[135] ta'mîk: derinleştirme, derinlemesine inceleme
[136] ülfet: dostluk, kaynaşma, görüşme
[137] akd: düğümleme, bağlama, nikâh, kararlaştırma
[138] iştigal: uğraşı
[139] mutâla'a: okuma, görüş inceleme
[140] mezhere: çiçek bahçesi
[141] tecavüz: haddini aşma, sınırı geçme
[142] tesfiye: şifa verme
[143] cerîha: yara
[144] müşaşa: parlayan, parıltılı
[145] inkişaf: ortaya çıkma, gelişim, gelişme
[146] mevt: ölüm
[147] namzet: aday

Kendilerinde nasıl neşe buluyorlar, nasıl gülüyorlar, anlamıyorum, diye şikâyet ediyordu.

Ben bunun bu mahkûmiyetten intikam almak isteyen cebrî bir neş'e olduğunu, hayattan ne kadar mümkünse o kadar zevk almak istediklerini îzâh etmeye çalıştım.

Derin gözlerle itiraz ederek:

— Hayır, hayır dedi. Bir genç için hakkı olan zevklerden tahassüslerden[148] mahrum kalarak ölmek pek acı, pek müthiş bir felâkettir. Fakat yaşayamayacağım diye nasıl olursa olsun eğlenmeye tahammül edemem, kendine hürmet eden bir insan asla böyle bir zamanda müşkülpesent[149] olmalıdır.

*

İnsanı uzaktan görünüşü ile cezb eden mevcudiyeti, söz söylerken öyle gayr-i mahsus ânat[150] ile renkleniyor, gölgeleniyor, gözlerinde dudaklarında öğle şâyân-ı perestiş[151] gamzeler, tebessümler dalgalanıyordu ki, eğer ilk geldiğim gün tabii olarak kendisine temâs etmiş olsaydım mühlik[152] bir aşka fedâ olmaklığım muhakkak idi.

Yalnız şimdi bu uzun gazelat hayatından sonra onu o kadar arzumun fevkinde buluyordum ki ref'-i emele[153] cesaretim yoktu.

Bunun için ona karşı şimdi aşka bedel, pek derin, pek samimi bir şefkat ve hürmet hissediyor ve bu samimiyetten son derece mesud oluyordum.

Onun sesinin ahenginde, nazarlarının hizmetinde nihâyetsiz bir şevk ve galeyân[154] dalgasına müstağrakmışım[155] gibi pervâz[156]

---

[148] tahassüs: duygulanma
[149] müşkülpesent: güç beğenen, güç beğenir kimse, titiz
[150] ânat: anlar
[151] şayan-ı perestiş: tapınmaya değme
[152] mühlik: öldürücü
[153] ref'-i emel: yüksek arzu, istek
[154] galeyân: kaynama
[155] müstağrak: dalmak, içine gömülmek
[156] pervâz: uçma

ediyordum, aramızdaki münâsebet-i hayatın aynı zulmüne maruz kalmış, müşterek hicranlarla ezilmiş iki hasta arasında bir elem iştirâkı, bir elem arkadaşlığı gibi bir şey idi.

*

Bundan sonra artık biz birbirimizden ayrılmaz iki refîk olduk.

Tıpkı ilk geldiği zaman olmak istediğim gibi.

Yalnız şimdi münâsebetimiz daha pek ketûm, daha pek samimi ve daha pek eflatunî idi. Ve ben bundan daha derin bir zevk duyuyordum.

Âdeta bir kadınla muâşakadansa,[157] bu müstesnâ kadınla yalnız konuşmak beni daha sermest ediyordu.

Esasen gülmek, eğlenmek, zevk ve neş'e yaratmak için dünyaya gelmiş olan bu nefis hilkat[158] ilk nazarda zannedildiği gibi hiç abus[159] ve haşin değil idi. Bilakis pek şen ve son derece latifperver[160] idi.

İlk geldiği gün babasının cebr ü ibrâmıyla[161] ile kendi arzusuna rağmen dâhil olduğu sanatoryumdan sevki bir nefret hissetmiş, bâhusus,[162] hastaların gelir gelmez etrafını alıp hücum etmeleri onu son derece rencîde ederek bunların arasında lâyık-ı hitâb kimse bulunmadığı için babasının ilk ziyaretinde mümkün olduğu kadar ısrar ederek buradan çıkıp gitmeye karar vermişti.

Fakat sonra, bilhassa beni hastanenin teamülüne[163] istinâden[164] iddiâkar, tafra-furûş[165] bulmayı beklerken tecavüzden[166] hatta ken-

---

[157] muâşaka: sevişme
[158] hilkat: yaratılış
[159] abus: lâzım, gerekli
[160] latifperver: şaka seven
[161] ibrâm: zorlama
[162] bâhusus: hususiyle, en çok, hele
[163] teamül: alışılagelmiş uygulama
[164] istinaden: dayanarak
[165] tafra-furûş: yukarından atıp tutan
[166] tecavüz: sınırı aşma

disine takarrübten[167] müctenib[168] ötekilerin hay u huyundan mütebâid[169] görünce, hakkımda aldandığını anlayarak yavaş yavaş bana karşı bir teveccüh[170] hissetmiş, bilhassa yüzbaşının gayr-i kâbil-i[171] tahammül küstahlığına dûçâr olduğu[172] gün beni daha lâyık-ı hitâb[173] bulmuştu.

*

— Artık dostuz, değil mi? Diyordu ve ilave ediyordu: Ölünceye kadar…

Sonra, zavallı göğsü kısa kuru bir kahkaha dalgasıyla sallanarak:

— Yani kim bilir, belki üç, belki beş ay. Yahut daha az. Herhâlde kışa kadar, değil mi?

Eğer kışı selâmetle geçirecek olursak öbür yaz için hülyâlar kurarak.

İstanbul'a gelecekti; İstanbul hakkında okuduğu kitaplardan kalma hülyâ ve tahassüsleri[174] vardı. Bazen, böyle uzak şehirlerden bahsederken: "Âh yaşamak!" diye sızlar, sonra hemen bahsi değiştirerek yine lakayd ve neş'eli görünmeye çalışıyordu.

Günler onun perî-huzuruyla muattar,[175] harîrî,[176] şeffaf uçuyor, akıyordu.

*

Bir ay sonra bir gün babasından bir mektup aldı. Bu sanatoryumun havası kendisi için sert olduğunu doktorlarca tahkik etti-

---

[167] takarrüb: yaklaşma, yakınlaşma
[168] müctenib: ictinab eden, uzak duran, çekinen
[169] mütebâid: uzaklaşan
[170] teveccüh: yönelme, dönme, ilgi gösterme
[171] gayr-i kâbil: mümkün olmayan imkânsız
[172] dûçâr olmak: uğramış, yakalanmış, maruz kalmış
[173] lâyık-ı hitâb: konuşmaya layık bulma
[174] tahassüs: duygulanma, hislenme
[175] muattar: güzel koku
[176] harîrî :ipekli

ğinden[177] daha mülayim[178] bir mevkiye gitmek tavsiye edildiği yazıyordu. Bu habere ikimiz de son derece dilhûn[179] olduk. O, büyük bir hiddetle isyan ediyor, "istemem, diyorum, gideceksin diyorlar, isterim diyorum, çıkartıyorlar" Diye söyleniyordu. Babası gelince, ne yapıp yapıp bir yere gitmeyeceğini ona söyleyerek, onu kazandıracağını vadetti.

İki gün sonra babası geldi, ziyaret odasına. Giderken beni: "Göreceksiniz, bakınız, nasıl kalacağım…" diye te'min ediyordu. Fakat avdet ettiği[180] zaman pek soluk, pek harap bir hâlde idi.

— Gidiyorum, dedi. Daha doğrusu götürüyorlar. Diye ilave etti. Fakat acaba beni kurtaracaklarını mı zannediyorlar? O artık geçmiş ola. Fakat ne olursa olsun sizi unutmayacağım. Elbette birbirimizden muhabere[181] edeceğiz, değil mi? Ben nerede bulunursam, nereye gidersem sağ olduğum müddetçe her hafta size mutlaka ya bir kart yahut bir mektup yazacağımı vadediyorum. Siz de vadediniz bakayım.

*

Onsuz kalmak fecâ'ati[182] beni o kadar harâb ediyordu ki, ağlamamak için kendimi meşakkatle zapt ediyordum, bu kadar az zaman zarfında Olga'ya o kadar kuvvetle, o kadar dehşetle alışmıştım ki şimdi yalnız kalırsam ne yapacağımı bilmiyordum.

Vedâmız onun için pek hazîn, benim için pek müfteris oldu. Hıçkırıklarla boğuluyordum. Fakat sakin görünmeye mecbûr idim.

O gitti, ondan sonra ben iki günden fazla duramadım, artık hayata derin bir adüvvetle[183] hemen İstanbul'a avdet ettim. Bu elemli hastalıktan kurtulamayacağı ama emin ve bundan memnûn idim.

---

[177] tahkik etmek: araştırma
[178] mülayim: yumuşak
[179] dilhûn: yüreği kanlı, içi kan ağlayan
[180] avdet etmek: geri dönüş
[181] muhabere: haberleşme
[182] fecaat: acıklılık, yürekler acısı
[183] adüv: düşman

Bu kadar ilahî bir zevki tattıktan sonra, şimdi artık yaşamakta hiçbir mânâ bulmuyordum.

İstanbul'a avdette, onun kartlarına mektuplarını almaya başladım O şimdi İsviçre'ye gitmişti. Bana oralar hakkında tafsilat veriyor, hayatını anlatıyor sıhhatim hakkında malûmat istiyor, kendisini iyiliğe doğru fark ettiğini söyleyerek hemen her satırda? "Yaza İstanbul değil mi?" diye tekrar ediyordu.

Sanatoryum bana biraz yaramış idi, fakat kış üzerine İstanbul'a avdet, tekrar hastalığın şiddet kesp etmesine mûcip oldu.[184] Tekrar ateşim yükseldi, tekrar öksürmeye başladım.

O bana yazın İstanbul'da görüşmekten bahsettikçe kendi kendime: "Ah, sevgili Olga, sen ihtimal İstanbul'a geleceksin fakat ne yazık ki beni bulamayacaksın" diye söyleniyordum.

*

Kış sonuna doğru idi. Bir akşam evime avdet ettiğim vakit zevcem: "Viyana'da Olga Haller isminde bir kadın tanıdın mıydı?" diye sordu. Tavrı o kadar fevkalâde idi ki, bir şüpheden muztarip[185] endişenin olduğunu zannettim ve mümkün olduğu kadar lâkaydane:

— Ha, evet bir hasta kadın… Dedim.

— Bugün bu kâğıt geldi, diye elime bir zarf verdi.

Zarf içinde etrafı siyah çizgili bir kâğıt çıktı, bunda sadece: "Olga Haller vefat etmiştir, Onun için dua ediniz" sözleri matbû'[186] idi. Babası tarafından ilave edilen iki satırda genç kızın iâde-i âfiyet[187] etti denilecek bir hâlde iken bir gece ansızın vefât ettiği ve kendi tenbihi[188] üzerine beni haberdar eylediği yazılı idi.

Onu tehlikeden iyice kurtulmuş zannederken, sevinirken ansızın böyle hayattan çekilip gittiğini öğrenmek benim için o kadar

[184] mûcip: sebep olan, gerektiren
[185] muztarip: ıstıraplı sıkıntılı
[186] matbû: basılı
[187] iâde-i âfiyet: hatalığı geçirme
[188] tenbih: uyandırma

nâgehani,[189] o kadar zalim bir darbe idi ki tahammül etmek mümkün değildi?

O kadar emsâlsiz ipek vücudun çürümüş, o kadar yüksek nefis ruhun sönmüş olmasına inanamıyordum. Sonra, âh hakikatli Olgacığım o kadar sevdiği hayata veda ederken beni de unutmamış, babasına bana haber vermesi için tenbih etmişti.

Bilhassa bu hakikati beni pek derin bir surette müteessir[190] etti ve mevcudiyetimin en boğuk köşelerinden bir haykıra haykıra ağlamak ihtiyacının yükseldiğini hissettim. Karşımda bana bakan zevcemin önünde ellerimle yüzümü kapadım ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım.

Şimdi artık hâlâ ne için yaşadığımı hiç anlamıyorum. Bugün bir an evvel ölüp hiç olmazsa onun nur vücûdunu emen toprakların içinde yatmak saâdetine hasretim.

[189] nâgehani: ansızın
[190] müteessir: üzgün

BİR HAYAT

Semtlerinde ona Hamamcının Hüseyin Bey derler idi. Mahallenin büyük hamamı kendilerinin olduğu gibi babası da orada kasa başında oturuyordu. O daha küçük yaşta iken evde sıkıldığı vakitler eğlensin diye hamama gönderirler, mektebe başladığı vakit, öğle paydoslarında eve gideceğine hamama gelir ve cuma günlerini akşama kadar hamamda babasının yanında geçirir idi.

Babası ölüp de evde annesiyle kendinden küçük bir kız kardeşinden başka korkacak kimse kalmayınca mektepten kaçarak hamamda vakit geçirmeye başladı. Nihâyet bir gün, o vakit rüştiyenin[191] son sınıfında idi, mektebe hiç gitmeyerek, hamama devam etti. Kendisine: "Mektebe niçin gitmiyorsun?" diyenlere göğsünü şişirerek "Artık ben hamamcı oldum!" diye cevap verir idi. Annesi ise, evvelâ biraz sızlanmış ise de hamam ile beraber birkaç dükkânın geliri ile hâlleri vakitleri yolunda olduğundan, nihâyet bu hâle bilmecbûriye[192] razı olmuş ses çıkarmamıştı.

Böylece, Hüseyin Bey'in hayatı, tâ ilk senelerden başlayarak, hamam ile hamamın karşısında olan mahalle kahvesi arasında geçti ve orada neşv ü nemâ[193] buldu; o âdeta bir mahalle gülü olarak büyüdü.

*

Sabah erkenden kendini sokağa atarak, doğru hamama gider, akşama kadar ekser vaktini ya hamamda ya karşıdaki kahvede geçi-

---

[191] rüşdiye: ortaokul

[192] bilmecbûriye: zorunlu olarak, mecbur

[193] neşv ü nemâ: serpilme, gelişme, büyüme

rir idi. Hamam onun tertîbâtı,[194] tanzîfâtı[195] sayesinde kesb-i intizâmı[196] ve rağbet ediyor, herkes mahalledeki öteki hamama bilâ tercih Hüseyin Bey'in hamamına geliyordu. Ondan herkes memnun idi, hiç kimseyi kırdığı vâki değildi. Herkese hoş, tatlı muamele eder, kimseye kızmadığı için ağzından kimsenin gönlüne dokunacak fenâ söz çıkmaz idi.

Zaafı ise boğazı idi. Onun dünyada yalnız bir boğazı var idi. Yemekten ve yemişten başka ne tütünü ne rakısı hatta ne de kadınlara inhimâkı[197] var idi. İlk gençlik esnasında, birkaç defa arkadaşlarıyla işret etmiş,[198] birkaç defa da zamparalığa gitmişti. Fakat rakı midesine dokunup iştihâsını[199] kesti. Bunun için rakıdan nefret etti. Kadınlara gelince, o âlemde de bilhassa rakı hüküm sürdüğü gibi, Hüseyin Bey kadınlara karşı biraz fazla mahcup olduğundan, onlardan da sıkıldı ve hoşlanmadı. Bunun için mahcup hayatı, yalnız meşrubat ve mekülât[200] inhisâr etti.[201] Buzlu şerbetleri içerken yahut turfanda yemişleri yerken duyduğu zevki başka bir şey de duymuyor idi.

Fakat yaptığı şeyi iyi yapmak iddiasında olduğundan yediği şeyleri gayet nefislerinden tedarik etmek en büyük bir merâkı idi. O kadar ki, aldığı şeylerin nefâseti[202] itibarıyla bütün semtte kesb-i şöhret[203] etmiş, mahallenin tabiat sahibi olan erkânı arasında bir mevki-i mühim[204] ihrâz etmişti.[205]

*

[194] tertîbât: düzenlemeler
[195] tanzîfât: temizlik işleri
[196] kesb intizam: düzen kazanmak
[197] inhimâk: aşırı düşkünlük
[198] işret: içki, içki alemi
[199] iştihâ: iştah veren
[200] mekülât: yiyecekler
[201] inhisâr: kendine mahsus kılma, tekel
[202] nefesât: nefislik
[203] kesb-i şöhret: şöhret kazanmak
[204] mevki'- i mühim: önemli yer
[205] ihrâz etmek: kazanmak elde etmek

Annesine son derece hürmeti, kız kardeşine büyük bir muhabbeti vardı. Kardeşi Saime ondan üç yaş küçük idi. Hüseyin Bey kendisi oldukça tatlıca yüzlü ise de Saime külliyen letâfetten[206] ârî[207] renksiz bir çehre, kemikli iri ve uzun bir vücutla hiç hoş bir şey değildi. Bunun için, ailenin servet ve itibarına rağmen, talip zuhûr etmiyor idi. Annesi ona bakarak: "Bakalım koca bulacak mıyız?" der idi. Onun asıl istediği şey ise bir gelin idi; fakat bütün ısrarlarına rağmen Hüseyin Bey: "Canım bir kere Saime'yi kocaya verelim de… Bu ne acele?" diyordu. Saime'yi yirmi üç yaşına kadar kimse istemedi. Anne ile kardeşi âdeta merak etmeye, korkmaya başladılar, nihâyet mektepten yeni çıkmış bir taşralı mülazım[208] zuhûr etti[209]; bu da belki hamamın hâtırı ve yatacak bir yer te'mini fikri ile Saime'yi istiyor idi. Hemen söz kesildi.

O zaman Hüseyin Bey'in düğün istihzarâtı[210] başladı. Kendisi eski Türk terbiyesine, mahalle âdetine, aile teâmülâtına[211] son derece riâyet-kâr[212] olduğu için, düğünü mahalledeki şerefleriyle mütenâsib[213] bir suretle parlak yapmak istiyordu. Bunun için sarfiyattan çekinmeyerek, günlerce gezdi, aradı, yoruldu, uğraştı.

Fakat düğün o kadar mutantan[214] o kadar tertipli oldu ki bütün gelenler takdir ettiler. Kına gecesi saz ile ince yemeklerle, gayet parlak ve neşeli oldu. Kadınlarınki ise davetlilerden sakacılar bile zorla sofraya oturtularak ikrâm edilmek üzere, pek mükemmel yapılmıştı. Kadın, erkek herkes tefrişata, çeyize hayran oldular. Nekreliğiyle[215] meşhur Hacı Osman Bey namında bir mahalleli "Hüseyin Bey doğrusu düğüne de midesi kadar itina etmiş. O bir kere

---

[206] letafet: hoşluk, yumuşaklık
[207] ârî: çıplak, uzak, uzakta
[208] mülazım: teğmen
[209] zuhûr etmek: ortaya çıkma
[210] istihzarât: hazırlıklar
[211] teâmülât: alışılagelmiş uygulamalar
[212] riayetkâr: saygı gösteren, sayan
[213] mütenasib: uygun, uyumlu
[214] mutantan: tantanalı, gösterişli
[215] nekre: belirsiz olan

bir şeye itina etti mi malûm… Allah için, mutlaka primo[216] olur" demişti.

*

Düğünden sonra kız anaları Hüseyin Bey'i ellerinden kaçırmak istemeyerek sık sık eve gelmeğe, kızlarını süsleyip getirmeye başlamışlar idi. Annesi de: "Artık sıra oğluma geldi. Onun da mürüvvetini göreyim de gözlerimi rahat kapayayım" diyor idi. Yalnız alacağı en âdi şeyler hakkında bile pek dikkatli, pek titiz olan Hüseyin Bey'e kız, aile beğendirmek müşkülatı onu korkutuyor idi. Fakat bu müşkülat birden mahvoldu, çünkü kızı Hüseyin Bey kendi buldu.

Hüseyin Bey yukarı mahallede oturan bir bahriye kaymakamının kızını biraz temâyül eder gibi idi, çünkü o zâtı pek takdir ediyor, "Allah için, asîl, nâzik mert bir adam" diyor idi, o bir kere kendine kayınpederi bulunca, artık kız için üzülmeye meydan kalmıyor idi.

Fakat bu esnada Saime'nin kocasıyla hiç iyi olmadıkları anlaşıldı; Saime gece gündüz kocasıyla didişiyor ve adamın fena muamelelerine, bed sözlerine sükût içinde seyr ve tahammül ediyorken, nihâyet bir gün onun yine acı bir sözüne şiddetli bir cevap vermiş ve evvel gizli olan kavgalar sonra alenen devam etmişti. Saime'nin mesud olmadığını anlamak Hüseyin Bey için pek acı oldu. Ana oğul baş başa müzakere ettiler, düşündüler, taşındılar; belki yola gelirler diye ses çıkarmamayı tercih ettiler. Fakat bir kere böyle başlayan kavgalar tevâlî[217] etti; nihâyet Saime "beni niçin bu adama verdiniz?" diye şikâyete başladı. Hüseyin Bey buna kendi kendine son derece hiddet ederek: "Canına yandığım, kavun değil ki koklayasın da anlayasın… Herkes gibi biz de sorduk soruşturduk. İyi dediler, kabul ettik. Kısmet bu…" diyor idi.

Böyle rahatsızlıkla geçen bir seneden sonra Saime'nin bir kızı dünyaya geldi. Gebelik, rahatsızlıkları, dirliksizlikleri, onu kendi saâdetini düşünmeye vakit bırakmıyor idi. Fakat Saime tevellüdü[218]

---

[216] primo (Fr.): ilk, birinci
[217] tevâlî: kesintisiz sürme
[218] tevellüd: doğma, doğum

müteakip çok zayıf düştüğü için tebdîl-i hevâya[219] ihtiyaç hâsıl oldu. Hüseyin Bey için hamamdan, mahallesinden müfârakat[220] pek müşkül idi. O muazzez muhitte olmazsa rahat edemezdi. Fakat bu fedakârlığa Saime'nin sıhhati için razı oldu. O yaz sayfiyeye gittiler, iki üç günde bir yine semte gelip giderek görüştüğü ihvânına[221] yalnızlıktan sıkıldığından istenilen şeylerin bulunmadığından bahsederek: "Aman bir kış gelsin, bir kış gelsin" diye şikâyet ederdi.

*

Kış gelip de mahalleye avdet ettikleri[222] vakit onun da neşesi geldi. Artık Saime ile kocası birbirine oldukça alışmış idiler, çocuk büyümeye başlamıştı.

Hiç mâni kalmadığı için o da kendi teehhülünü[223] düşünebilecekti. Birkaç ay geçip de evde sükûnun iyice tesis ettiğini gördüğü vakit, annesine gidip kaymakam beyin kızını bir kere görmesini söyledi.

Annesi gitti, geldi; kızın on sekiz yaşlarında gayet terbiyeli bir şey olduğunu, evlerinin tertibini pek beğendiğini ondan pek çok hoşlandığını söyledi. Ana oğul kızı istemeğe karar verdiler; fakat aile içinde zuhûr eden yeni bir felâket bütün tasavvurlarını târümâr etti. Saime birdenbire hastalandı, gelen doktorlar genç kadının bağırsaklarında iltihap olduğunu, dikkatli bir tedavi lazım geldiğini söylediler.

Bin türlü endişe, bin türlü ihtimâm,[224] bin türlü ıstırap içinde hastalıkla uğraştılar. O yaz tekrar sayfiyeye gidildi. Hüseyin Bey artık şikâyet edemeyerek, boynu bükük didiniyor idi. Kış gelince, Saime yine tamamıyla iyi olmadığı hâlde, avdete mecbur oldular ve kış bir cehennem azabı içinde geçti. Öbür yaz tekrar sayfiyeye git-

---

[219] tebdil-i hevâ: hava değişikliği, izin
[220] müfarakat: ayrılık, ayrılmak
[221] ihvân: dostlar
[222] avdet etmek: geri dönüş, avdet etmek
[223] teehhül: evlenme, evcilleşme
[224] ihtimâm: özen

tiler; fakat o kadar ihtimâm, o kadar müdavat[225] bir pâre etmeyerek, yaz sonunda Saime bir gün öldü.

Kardeşinin bu kadar genç olarak ve bir gün bile gülmeden ölmesi Hüseyin Bey için bir dağ-ı derûn[226] oldu, hastalığı Allah'tan gelebilir idi. Fakat onun hasta oluncaya kadar olsun, koca yüzünden gülmemesini kendi kabahati addederek[227] müteellim[228] oluyor idi. İşte bu elem içinde, Hüseyin Bey Saime'nin kızı Mürüvvet'i kendi çocuğu gibi büyütüp onun saâdetine vâkf-ı hayât[229] için ahdetti.[230]Annesini mesud edemediyse kızının saâdetine çalışacaktı. Ve annesi hakkında kendi kendine düşünüp azmettiği kusurların tecrübesiyle bu sefer onu bahtiyar edecekti.

Annesiyle, çocuğu büyütmeye başladılar. Vakit geçiyor, annesi kendine evlenmekten bahsettikçe "Canım dur bakalım, biraz Mürüvvet büyüsün de" diyor idi. Nihâyet, bir gün annesine artık evlenmekten katiyyen vazgeçtiğini itiraf etti. Zaten o herkes gibi bir karısı olsun diye değil, çocuk sahibi olmak, zürriyet peydâ etmek için evlenmek istiyor idi. Mademki şimdi kardeşinin çocuğu böyle annesiz, babasız kalmıştı. Artık onun babası olmak daha mürecccah[231] değil miydi? Eve yabancı bir kadın getirip tehlikeli bir oyuna girmek bir delilik olmayacak mı idi? Mürüvvet o vakit üvey ana eline düşmüş, öksüz gibi kalacak değil mi idi?

Ana oğul ağlaşarak canlarını kâmilen[232] Mürüvvet'e vakfetmeye yemin ettiler. Ve kız, bin naz, bin nevâziş[233] içinde büyümeye başladı. Onun her arzusunu icra,[234] her emelini tatmin etmek için Hüseyin Bey, sarf-ı hayat ediyor idi. Hüseyin Bey'i korkutan, Mürüvvet daha pek küçükken annesi ölüp de onları yalnız bırakması

---

[225] müdavat: deva bulma
[226] dâğ-ı derûn: derin yara
[227] add etmek: saymak, itibar etmek
[228] müteellim: elemli
[229] vakf-ı hayat: hayatı adamak
[230] ahd etmek: yemin etmek
[231] müreccah: tercih sebebi
[232] kâmilen: tamamen, bübütün, tümüyle
[233] nevâziş: okşama
[234] icra: yürütme, yapma

endişesi idi. Fakat bu hâl, Mürüvvet ancak on beş yaşına geldiği vakit vukû' buldu ve onları anasız kaldıkları vakit çocuk artık eve bir yabancı kadın getirmeyecek kadar büyümüş, bir genç kız olmuş idi.

*

Mürüvvet annesi gibi değildi, âdeta güzel ve çok sevimli idi. Bunun için annesine çıkmayan talihler onun için küçük yaşta teâkub[235] etti. Bu Hüseyin Bey için büyük bir meseleydi. O bu sefer kızı vereceği erkeği iyice tahkik edip ahval ve ahlâkına iyice vukû peydâ etmeyince razı olmağa âzim etmişti. Böylece birçok talipleri, birçok reddetti, Hüseyin Bey en ufak kusura bile razı olmuyordu. Nihâyet, Gümrük Muhasebe Kitabesi'nden, namazında niyazında, hâlim selim anasının koynundan daha yeni çıkmış bir gence söz verildi. Bu delikanlı için herkes hüsn-i şehâdet ediyordu. Hatta geceleri kahveye bile çıkmıyor, evinde anasının dizinin dibinde vakit geçiriyor idi. Hüseyin Bey için bu artık biraz fazlaca olmakla beraber onu pek çabuk yola getireceğini düşünerek memnun olmuştu.

Damadın bir kusuru zengin olmadığı idi. Zirâ, kalemden yedi yüz elli kuruş maaş alıyor ve bunun yarısını yalnız kalacak annesine tahsis edeceğini söylüyor idi. Hâlbuki, Hüseyin Bey için para meselesi en ehemmiyetsiz bir şey idi. Çünkü, onun vâridâtı[236] kendileri için hatta maziyadetin[237] kâfi idi.

Nihâyet düğün yine Saime'nin düğünü gibi parlak olmak şartıyla icra olundu.

*

Düğünden sonra ilk günler, Saime'nin tecrübesiyle harâb olan Hüseyin Bey için Mürüvvet'in hissiyâtını ve etvârını,[238] istiknâh[239] bir mühim iş idi. Çünkü o şimdi anasız bir kız idi. Evde mevkaten onlarla beraber oturan kayınvalidesi tabii oğlunu himaye ve muha-

[235] teâkub: takip etmek
[236] vâridât: kazanç, gelir
[237] maziyadetin: fazlasıyla
[238] etvâr: tavırlar
[239] istiknâh: bir şeyin doğruluğu gerçekliği

faza edeceği için, Hüseyin Bey de buna mukâbil[240] Mürvet'i pek bîkes[241] bırakmamak istiyor idi. Fakat Mürüvvet onlarla o kadar çabuk kaynadı, o kadar tamamıyla itilâf[242]etti ki, kadına "anneciğim!" diye can verirken hitap ettiğini işitince Hüseyin Bey derin bir inşirâh[243] hissetti. Zira, o damattan çok kayınvalideden korkuyor idi. Ve kayınvalidenin onların arasında bir tuhm-i ihtilâf peydâ etmesinden tehâşi ediyordu.[244] Hayatları lekesiz bir ahenkle devam etmeye başladı. Gelin, güvey, kayınbirader, kayınvalide… Dördü de memnun idi.

Ara sıra damat bey, Hüseyin Bey'den hamam hakkında malûmat soruyor ne kadar masrafı, ne kadar vâridâtı[245] olduğunu anlamak istiyor idi. Hüseyin Bey bu suallerle damadın hamama alâkadar olmasına memnun kalarak hüsniyyâtla cevap veriyor idi. Nihâyet, bir akşam sofradan yeni kalkmışlar, henüz kahveler gelmemişti. Damat Hüseyin Bey'e:

— Bugün yine tabii hamamda idiniz, değil mi, dedi. Ve cevap tasdik alınca: "Canım benim sıkılmaz mısınız Allah aşkınıza. Akşama kadar orada oturup ondan yüz para, öbüründen beş kuruş almaktan nasıl hoşlanıyorsunuz?"

Hüseyin Bey acı acı gülerek onun yüzüne baktı:

— Niçin sıkılayım? Sıkılsam bile mademki o yüzden geçiniyorum. Sizin akşama kadar o karanlık odada defter başında oturup uğraşmakta sıkıldığınız yahut sıkılsanız bile mecburiyetle tahammül ettiğiniz gibi ben de öyle vakit geçiriyorum.

Öteki itiraf etti. Kalem ile hamam arasında büyük bir fark var idi. O hamamı bir başkasına terk edebilir idi, hâlbuki kendisi kalemdeki işini hiç kimseye bırakamazdı. Sonra da kalemdeki iş şerefli olduğu hâlde…

---

[240] mukâbil: karşılığında
[241] bîkes: kimsesiz
[242] itilâf: uzlaşma
[243] inşirâh: açılma, ferahlama
[244] tehâşî: çekinme
[245] vâridât: kazanç, gelir

Hüseyin Bey elini kaldırarak onun sözünü kesti. Damat, sözün aykırılığını fark edip tebdîl-i cereyân[246] ederek:

— Siz yerinize başka adam koyabilirsiniz, hâlbuki ben.

— Canım başka adam hiç benim gibi olur mu? Benim dikkatim, idârem, intizâmım sayesinde hamama rağbet on mislî arttığı meşhurdur.

Damat müstehziyâne[247] bir tavır ile:

— Amma yaptınız ha… Ne olursa olsun bence şu hamamcılığı bıraksanız daha iyi olur. Allah'a şükür servetiniz var, hamama muhtaç değilsiniz. Ne olur hatta beş on müşteri az gelse bile ne ziyân edersiniz.

Hüseyin Bey o gün bu lakırdılara bir "Allah Allah!" ile cevap vererek bahsi kapadı, fakat varlığının en hassas noktasından mecrûh[248] olmuştu. Damat Bey onun hamamcı olmasını bir küçüklük mü addediyordu? Fakat öbür gün aynı itirazın bir de Mürüvvet'in ağzından sâdr olması[249] onu bütün bütün iğzab etti.[250] Onun Mürüvvet'ten bir şey esirgemeyeceğini bildikleri için, kendilerinin muvaffak olamadıkları noktalara bir de onun vasıtasıyla hücum ediyorlar idi. Mürüvvet, o zamana kadar büyük bir hürmet gösterdiği, son derece şefkat gördüğü dayısının hamama ne kadar ehemmiyet verdiğini bildiği için, son derece elim bir mecburiyetle kendisine kocasının bu hamamcılıktan sıkıldığını söyleyerek: "Ben ne yapayım vallaha, beni zorladı" diye bahis açtı.

Hüseyin Bey bu meseleler için genç kadını rahatsız etmeye razı olan bu adama son derece hiddetlenerek "Bana bak yavrum, sen kocana ben dayımın böyle şeylerine karışamam… Dersin, anladın mı? Hem sen ona şunu söyle ki bana kimse karışamaz. Allah Allah bu yaştan sonra böyle ders mi alacağız?"

---

[246] tebdîl-i cereyân: akışı (konuyu) değiştirme
[247] mütehziyane: alay edercesine
[248] mecrûh: yaralı
[249] sâdır olmak: çıkmak
[250] iğzab: gazaba getirme, hiddetlendirme

Bu esnada bir gece mahallede bir telaşe, vaveylâ peydâ oldu, yangın zuhûr ettiği anlaşıldı. Hüseyin Bey hemen giyinerek kendini sokağa attı. Mürüvvet, kocasıyla evde merak içinde bekleştiler; mahallenin ön tarafı, çarşı ciheti[251] yanıyordu. Sabaha karşı kendilerinin bir tehlikede olmadıklarını anlayarak onlar dayanamamışlar, uyumuşlardı; uyandıkları vakit Hüseyin Bey sokaktan daha yeni geliyor idi. Fakat o kadar perişan, o kadar harâb bir hâlde ki, Mürüvvet korkarak ne oldu dayı diye sordu.

Hüseyin Bey acı acı:

— Kocana müjde ver, artık hamamcılık etmeyeceğim… Hamam yandı, kül oldu! Dedi.

*

Hamamın yanması Hüseyin Bey için büyük bir musîbet idi, bir kere vâridâtlarının[252] kısm-ı azamı[253] mahvolduğu gibi, onu yıkan şey, hayatında kendini işgal eden başlıca işin birdenbire yok olması idi, artık nerede vakit geçirecek, nasıl eğlenecek idi. Onun için hamam meşguliyeti gününün kısm-ı azamını hoş geçirir idi. Şimdi akşama kadar evde, kahvede ruhsuz bir vücut gibi, bin sıkıntı ile sürüklenmeye başladı. Artık onu hiçbir şey eğlendiremiyor, işgâl edemiyordu.

Bu hâl arasında, damadın kendine, kendi ahvâl ve âdetine, icraatına karşı, zımnî,[254] alenî,[255] itirazları onu daha ziyade ta'zîb[256] ediyor idi. İlk damat kendisiyle pekiyi, karısıyla bozuk idi, şimdiki ise Hüseyin Bey acı acı gülerek görüyordu ki, karısıyla iyi iken kendisiyle hoşlanmamıştı. Hüseyin Bey anlıyordu ki evin idâresini delikanlı eline alıp anasını da orada yerleştirmek arzusunda idi, hâlbuki Hüseyin Bey kadının eve yerleşmesine, icraatına bir kâhya

---

[251] cihet: yön
[252] vâridât: kazanç, gelir
[253] kısm-ı azam: büyük kısım
[254] zımnî: dolaylı, üstü kapalı
[255] alenî: açık
[256] ta'zib: azap verme

daha zuhûr etmesine ve bilhassa[257] evin idaresini o çocuğa terk etmesine kabul değil razı olamaz idi.

Bütün semtte hüsn-i intihâb[258] erzâk ve makûlata[259] merakıyla meşhur olan Hüseyin Bey'i bu dünkü çocuk beğenmiyor ve bu onu acı acı güldürüyor idi. O daha bir kıvırcık ile marya etinin[260] farkını bilmediğine yemin edebilecek sersemin sofrada bazı yemek hakkında mülâhaza[261] beyân etmesi onu son derece iğzab[262] ediyor idi.

Böyle nîm-mücadele[263] içinde geçen dört beş aydan sonra bir gün karı koca damadın annesine gece yatısına gittiler.

Avdet ettikleri vakit Mürüvvet biraz hoşça idi. Hüseyin Bey: "Ne oldun sen Mürüvvet. Biraz tuhafsın…" dedi.

Mürüvvet: "Size bir şey söylemek istiyorum da…" diye cevap verdi ve îzâh etti: Kayınvalidesi artık yalnız, tek başına oturmaktan sıkıldığı için karı koca onları yanına çağırıyor, gelin, benimle oturun" diyor idi.

Hüseyin Bey birdenbire sersem olarak: "Nasıl, nasıl, sen de beraber mi?" dedi.

Mürüvvet birdenbire: "Elbette. Ben kocamdan nasıl ayrı otururum, kocam nerede ise ben de orada. Tabii değil mi? Dün gece karar verdiler, şimdi ise size ben açıp anlatmak istiyorum. Onlar asıl para meselesi için düşünüyorlar" dedi. Hüseyin Bey, mebhût[264] mecrûh[265] Mürüvvet'e bakıyor idi. İçinden bir feryat: "Ya ben? Ben yalnız ne yapacağım? ... Kaynanan yalnız kalamıyorsa ben nasıl kalacağım?" diye diye ref'-i sedâ[266] etmek istiyorlardı.

---

[257] bilhassa: özellikle
[258] intihâb: seçme
[259] makülat: yiyecekler
[260] marya eti: koyun eti
[261] mülâhaza: düşünce
[262] iğzab: gazaba getirme, hiddetlendirme
[263] nîm: yarım
[264] mebhût: şaşkın
[265] mecrûh: yaralı
[266] ref-i sedâ: ses yükseltmek

Mürüvvet bu esnada bu kadar açıldıktan sonra, ilk tereddüde zâil olarak onu iknâ için birçok söz söylüyor, kaynanasının kendine karşı ne kadar müşfik,[267] kocasının ne kadar muhabbetli olduğunu tekrar ediyordu.

Hüseyin Bey ise kalbini yakan hararetlerden onun ne kadar uzak, bu hislerden ne kadar muarra[268] olduğunu acı acı gülerek kendi kendine:

"Öyle ya! Diyor idi. Mademki öyle istiyor… Çünkü kocası, anasını seviyor, ben ise onun babası değilim…"

Fakat bu yaşta o kimsesiz, yalnız sefil ne yapacaktı? Bunu Mürüvvet düşünmeli değil mi idi? Hayatını kendine vakf u fedâ etmiş bu adamı himaye ederek: "Yok, ben onu bırakamam…" dese onlar zorlayacaklar mıydı? Onlar onun kendine karşı nasıl lakayd olduğunu gördükleri için şimdi bu harekete kalkışıyorlar idi. O kendisi, Mürüvvet için, onu öksüz bırakmamak için evlenmemiş, mesud etmek için hayatını vakfetmiş idi, şimdi Mürüvvet onun için kocasına karşı ufak bir mülâhaza bile beyânına lüzum görmüyor idi.

Son günlerde hamamdan mahrum kaldığı, akşamlara kadar her gün çaresiz, sıkıldığı için kesb-i rikkât[269] eden kalbi bu darbe altında son derece muztarib[270] oldu. Ve acı acı boynunu bükerek: "Ah, niçin ben de evlenmedim?" diye epey sızlandı. Eğer evlense idi, şimdi bir iki çocuğu olacak, bunların biri gitse diğeri kalacaktı, hepsi de gitse yanında mihriban,[271] muhabbet ve şefkatle kendine vakf u hayat etmiş bir zevce bulacaktı. Hâlbuki şimdi… Hiç? Hizmetçilerin elinde sürünecekti ve hasta olsa. Yanında şefkat ve elemle kendine ihtimâm eden vücutlardan mahrum yabancı elinde helâk olacaktı. Ve bunu hayatını vakfettiği ve dünyada yegâne olarak şefkat ve muhabbet beklediği bir vûcud hissetmiyor ve bu hâl onu her şeyden çok hârab ediyor idi.

---

[267] müşfik: şefkatli
[268] muarra: arınmış, boş
[269] rikkât: incelik, hassaslık
[270] muztarip: sıkıntılı, ıstırap çeken
[271] mihriban: şefkatli, muhabbetli, güler yüzlü kimse

Mürüvvet kendine, bu fikirlerden uzak, yalnız kocasını sevindirmek endişesiyle dolu gözlerle bakarak, muvaffakiyetini bekliyor idi. Bir kere başlamış olduğu fedakârlığa devam etmekten başka bir çare bulamayarak, kendisi olmuyorsa, hiç olmazsa onun tamamıyla mesud olacağını düşünüp garip bir acı zevk duyarak onun başını eliyle sıktı:

— Peki, peki. Yavrum. Peki. Gidiniz, gidiniz. Para için de hiç endişe etmeyiniz… Dedi.

Ve gözlerine acı yaşlar hücum ederek:

— Ara sıra misafir gelirsem beni de kabul edersiniz değil mi?

İNTİKÂM

Perîrû'dan Müneyyer'e Bir Mektup

Muazzez Müneyyer

Mektubun beni uzun uzun güldürdü.

Seni on dokuz seneye rağmen hayat hakkında oldukça gâfil bulduğumu saklamazsam bana gücenmezsin zannederim. Bizim gibi henüz genç olup sonra yaşadığımız kapalı hayat icâbı ahvâl-i âlemden[272] bîhaber kalarak hazîne-i tecrübeleri kâfi derecede zengin olmayanlar için hiç olmazsa başkalarının tecrübelerinden istifade etmek lâzımdır.

Genç kızlar hakkındaki emellerin pek sâf ve pek şâirâne! Belki şâyân-ı teessüf[273] bir şey var ki o da bunların gayri kâbil-i tahakkuk[274] olacak derecede melekâne olmasıdır. Bu dünyada safvet[275] ve melekiyyet başkalarının şeytâniyyetine kurban olup ezilmekten başka bir şeye yaramıyor.

Aşk hakkındaki mütâlaların[276] beni daha ziyâde güldürdü. Onlar bizim gibi serbest yaşayan ve hele son romanları okumuş, sinemaları seyretmiş kızlara değil, koca karı masallarındaki pullu yemenili, kınalı parmaklı hanım kızlara daha yakışacak kadar garâbet âlûd![277]

---

[272] ahvâl-i âlem: dünyanın gidişi

[273] şâyân-ı teessüf: üzülmeye, hayıflanmaya değer

[274] gayri kâbil-i tahakkuk: gerçekleşmeyecek, gerçek dışı

[275] safvet: temizlik, saflık

[276] mütâlaa: görüş

[277] garâbet âlûd: garipliklere bulanmış

Hele erkekler hakkındaki sözlerin beni kahkahadan kırdı geçirdi. Âh onları ne kadar tanıyorsun, Müneyyerciğim! Ne kadar tanıyorsun! Nasıl belli ki onları ancak kafes ve peçe arkasından görmüşsün!

Hâlbuki böyle görülen erkekler bizim emellerimizin renkleriyle mülevven[278] oldukları için belki biraz bir şeye benzerler. Hakîkat hâlde ise ne kadar başkadırlar.

Benim bu husûsta birkaç tecrübem var; sonra refîkalardan merak ederek tahkik ettiğim tecrübeler de oldukça zenginim. Bunun için, kitapların ve erbâbı nush[279] u pendin[280] delâletine[281] muhtaç olmadan kendi mütâlaalarımla bu husûsta bir felsefe-i kat'ıye[282] edindim.

Bu felsefe ise şudur ki erkekler arasında şâyân-ı muhabbet[283] olanlar bulunabilir, bunu reddetmem; fakat şâyân-ı i'timâd[284] erkek? Âh zavallı kardeşim, bu nasıl mümkün olur?

Biz kadın iken, bu kadar müşkilatla[285] muhatab olunurken böyle olursak, her şeyin, her hâlin kendilerine bu husûsta o kadar müsaade olunduğu erkekler için sadâkat nasıl mümkün olur?

Aşk mı?

Bir erkek severse sâdık kalabilir mi zannediyorsun?

Âh bu nasıl, nasıl mümkün olur ki, kadınlar erkekleri aşk için olduğu gibi zevk için de celb edebilirler![286] Kadınlar hele bugünkü kadar hazır ve kolay, erkekler şimdikiler gibi havaî ve çapkın oldukça, sadâkatin erkekte de bir rüya olması değil mi?

---

[278] mülevven: rengarenk
[279] nush: öğüt
[280] pend: öğüt
[281] delâlet: yol gösterme
[282] felsefe-i kat'ıye: kesin bakış açısı
[283] şâyân-ı muhabbet: sevgiye değer, sevilecek
[284] şâyân-ı i'timâd: itimat edilmeye değer, itimada layık, güvenilir
[285] müşkilat: zorluk
[286] celb: kendine çekme

Bilhassa bugünkü kızlar. O kadar kelbi,[287] o kadar hafif, hâlâ o kadar ahlâksız şeyler ki, sevilmeye değil, eğlenmeye bile layık değiller!

İşte bu sözleri isbât için sana bir hikâyecik ki, senin için pek kıymettar bir ders, güzel bir tecrübe olabilir.

*

Bu yaz banyo mevsimine kadar günlerim pek sâkin ve pek masum geçti. Sabahları gazeteler, kitaplar ve piyanomla meşgul oluyordum, öğleden sonra uyuyor, akşamüzeri ya muhibbelerimi[288] ziyaret yahut tenezzüh[289] için sokağa çıkıyordum. Bu esnada şâyân-ı nazar bir çehre görmediğim için ferih fahur[290] gezdim.

Nihâyet banyo mevsimi gelip de her sabah sokağa çıkmaya mecbur olunca, bir takibe dûçâr oldum.[291] Bu oldukça yakışıklı bir bey idi. Bir erkeğin yakışıklılığından ziyâde tavır ve kıyafetiyle son derece mümtaz[292] olması en birinci merâkımdır. Bu gencin kıyafeti ise müşevveş[293] biraz. Nasıl diyeyim, cılkça idi.

Bilhassa boyun bağları. Aman ya Rabbim! Ne renkler!

Mutlaka bunları ya Kaşgar'dan yahut Çemişkezek'ten getiriyor idi.

O kadar cılk renkler ki! Sonra tavırları! Bir harekette, tek bir harekette birkaç tavır birden irâ'e edebilmekte[294] büyük bir mahâreti var idi.

Ta'kip musir olmağa[295] başladı.

Ben kendi kendime: "Âlâ" dedim. "İyi eğleneceğim."

---

[287] kelbi: av ve sokak köpeği
[288] muhibbe: kadın dost, kadın sevgili
[289] tenezzüh: gezinti
[290] ferih fahur: iftihar ederek, sevinçli olarak
[291] dûçâr olmak: uğramak
[292] mümtaz: seçkin
[293] müşevveş: karışık
[294] irâe etmek: göstermek
[295] musir: ısrarcı, ısrar eden

Çünkü kendim için büyük bir tehlike olmadığını anlamıştım. O beni yalnız uzaktan eğlendirecek bir şey idi. Ona her sabah banyo yolunda rast geliyordum. Beni beklediğini gösterir bir neşe ve küşâyiş[296] ile görür görmez o müteaddid[297] tavırlı hareketleriyle, müteaddid huzmeli nazarlarıyla her nokta'ı vücûdu ayrı elektriklenmiş gibi fıkırdar, fıkırdar, öyle ki pek şâyân-ı temâşâ[298] bir memzuc-i evzâ' ve etvâr[299] irâe ederdi.[300]

Ben bu tesîr altında banyoya güle güle girerdim.

*

Bu sene banyo pek eğlenceli, pek neşeli oluyordu. Bilhassa refîkalardan[301] ikisi ile her gün mutlaka buluşuyor idik. Bunlar, Cemile ile Safvet idi. Cemile genç bir kız, Safvet ise, genç bir kadındır. İkisi de pek hoş, pek şen olduklarından banyodan beraber çıkıp beraber gitmeye başladım.

Bizim bey ise, beni onların refâkatinde gördüğü vakit bile hiç ihtiyâta[302] lüzum görmez, yalnızken nasıl selamlar ise, onların yanında da aynı muamele de devam ediyordu.

Kendini şimdiden makbul bir namzed gibi görerek herkese karşı iftihârla kabarıyor, kabarıyor bir balon olup havalanacak zannolunuyor idi. Ben bazen kendi kendime:

— Bu adam sahiden bir iltifata nâil olsa[303] acaba ne olacak? Diye düşünür ve gülerdim!

Nihâyet bir gün mektuba kadar cesaret etti. Fakat ne mektup! Kâğıdından, şeklinden, kokusundan başka, ifadesine, imzasına kadar ne mektup! Kâğıdın rengi nane menla bir kız mektubu gibi

---

[296] küşâyiş: açılma, ferahlama
[297] müteaddid: birçok
[298] şâyân-ı temâşâ: görülmeye değer
[299] memzuc-i evzâ' ve etvâr: karışık tavır ve hareketler
[300] irâe etmek: göstermek
[301] refîka: eş
[302] ihtiyât: tedbirli davranış
[303] nâil olmak: erişen, kavuşan

pembe, şekli masalımsı bir şey kokusu ise. Oh, bu koku, bu adî kadın lavantası!

Ya ifâde, ya ifâde! Ben, bir per-i bahar imişim, onun kalbi ise bir lâne-i aşk[304] imiş. Fakat yavrusuz, boş zavallı bir lâne imiş! Ben âvâre, kimsesiz dolaşacağı onun lâne-i kalbini teşrif (evet, aynen onun kelimesidir!) etmesem, bana ebediyen kul kurban olurmuş. Bu ümid ü intizârla her gece penceremin altında sabahlara kadar beklemede imiş? Miş, miş, miş…

Küstahlığa bak ki, daha ilk mektubunda mülâkât[305] talebine kadar kalkıyordu. Buna lâyık olduğunu sükûtla mukabele[306] ettim.

*

Bu esnada bir gün Cemile'yle Safvet bize geldiler. Öteden beriden konuşurken, söz bu beyefendiye intikâl[307] etti. Cemile, ondan biraz takdirkârane bahse başlayınca, onları hem güldürmek hem de biraz gözlerini açmak için kalktım, mektubu çıkardım gösterdim.

Cemile mektubu görünce kahkaha ile gülmeye başladı. O gülmekten başladı. O gülmekten bayılıyor, Safvet mektubu kemâl-i dikkatle[308] okuyor idi. Ben bu kahkahanın, ifadenin tuhaflığından münbais[309] zannederken, Cemile gülmekte devam ederek: "Aman ya Rabbi ne tuhaf ne tuhaf! Tıpkı! Tıpkı!" diyor idi.

Nihâyet itiraf etti ki bu mektubun bir aynında o mâlik[310] imiş. O vakit anlattı; aynı takip, hareketler, aynı iştiyâklar[311] ilk günden beri onun için de râyegân[312] buyurulmakta imiş. Hatta denize beraber gidip gelirken ona tesadüf edilip takip edildikçe; bize söylemeden bunun yalnız kendisi için olduğunu zannedermiş!

Tıpkı benim gibi!

---

[304] lâne-i aşk: aşk yuvası
[305] mülâkât: buluşma, görüşme
[306] mukabele: karşılık verme
[307] intikâl: göçme, taşınma
[308] kemâl-i dikkat: son derece dikkatli
[309] münbais: ileri gelen
[310] malik: sahip
[311] iştiyak: şevklenme
[312] rayegan: karşılıksız, bedelsiz, bedava

Biz ikimiz dûçâr olduğumuz bu âdi oyuna hiddet ve tehevvürle[313] söyleniyorduk; Safvet Hanım ise hâlâ mektup elinde, donuk, müşevveş[314] bir hâl ile bizi dinliyordu ve kendisini bir şey zannedip, bizim gibi iki genç kıza tasallut[315] eden bu beyefendi aleyhinde söylenirken bana hâk veriyor idi.

Fakat birdenbire o daha ziyâde bir tehevvür göstermeye başladı. Nihâyet anlaşıldı ki, o da aynı takibe hatta aynı mektuba nâil olmuş![316] Ve zannederim, o işi bizden daha ziyâde ciddi telâkki[317] ederek iyice dalmış gitmiş. Bunun için hiddeti bizden pek ziyâde idi.

Demek ki bu beyefendi kim bilir nereden çalarak yazdığı bu mektup ile cılk kıyafeti, Kaşgarî boyun bağları sayesinde bizi celb[318] ve iğfâle[319] çalışıyor ve bunu ümit ediyor idi.

Haydi diyelim ki, ben lakayd idim, ya Cemile? Haydi, o da lakaytça olsun, ya Safvet!

Safvet ki, lakayd kalamayarak işi ciddi telâkki ettiği anlaşılıyordu. Evet, Safvet ve Safvet gibi gâfil avlanması mümkün olan, aldanıp ona teslim olan kadınlar! Ah, zavallı, zavallı kurbanlar!

*

Üçümüz de son derece infiâl ve nefret ile konuşurken Safvet, hırs intikâm ile ona bir ders vermek lâzım olduğunu söyledi. Bu fikri üçümüze de pek hoş göründü. Evet, bu adama öyle bir şey yapmalı idi ki onu biraz şiddetlice sarssın. Pek acı bir ders olsun da bir daha böyle hareketlere kalkıp bizden daha bedbaht bir kadını berbat ve harâb edemesin.

---

[313] tehevvür: küplere binme, köpürme
[314] müşevveş: karışık
[315] tasallut: musallat olma
[316] nâil olmak: erişmek, kavuşmak
[317] telakkî: anlayış
[318] celb: kendine çekme
[319] iğfal: aldatma, kandırma

Ben birdenbire aklıma gelen fikre kahkahalar ile gülmeğe başladım. O vakit bunu onlara da anlattım. Onlar da beğendiler ve hemen kabul olundu.

Şimdi, evvelâ, ona içimizden birimiz cevap yazacak, bir mülâkat vadedecekti; sonra, mülakata tayin olunan saatte şık bir çarşaf giymiş, şık bir peçe örtmüş bir kadın gidecekti. Beyefendi karşıdan saâdetine inanamayarak, kabarıp, şişip uçmak üzere kadına yaklaştığı vakit, kadın bir kâğıt uzatıp peçesini kaldırınca altında simsiyah bir Arap zuhûr edecekti.

Beyefendi, sersem, harap bir hâlde, kâğıda bakarak "Haddini bilmeyerek üç kadını birden iğfâle kalkanların cezası!" satırlarını okurken, birtakım şen kahkahalar işitecek, başını kaldırıp bakınca, bizim üçümüzü birden güle güle yanından geçer görecekti.

Hazırlık hemen başladı. Cemile tanıdığı genç bir Arap kızını kandırmayı taahhüd[320] etti. Ben çarşafı feda ettim. Safvet eldiveni, peçeyi, iskarpinini[321] vadetti. Oturdum bir mektup yazdım! Mülâkat vaad olundu; gün, saat ve mahal[322] ta'yin olundu. Her şey hazırlandı.

Nihâyet, vakit gelince üçümüz birden Arap kızını getirdik, gülmekten katıla katıla söyledik; kızcağız peçeyi örtüp beyaz eldivenleri giyince adeta zarif, genç bir hanım hâlini aldı.

Eline kâğıdı tutuşturduk, yanına Safvet'in hizmetçi karısını kattık; onlar yola dizildiler, biz diğer bir arabaya bindik.

Arabada karşıdan onları görüyorduk. Beyefendi hâkime-i ruhunun zuhur ettiğini görünce kesîr ü etvâr[323] hareketleriyle, sıçrar, uçar gibi bir telâş ve heyecan şitap etti; raks ederek, mesud ve şâdân[324] yürüyor ve yaklaşınca kandilli temennâları[325] çakıyor idi.

İyice birbirlerine yaklaştıkları vakit, hâkime-i ruh kâğıdı uzattı.

---

[320] taahhüd: üstlenme
[321] iskarpin: deri ayakkabı
[322] mahal: yer
[323] kesîr ü etvar: fazlaca tavırlar
[324] şâdân: sevinçli
[325] temennâ: arzu, istek, temenni

Beyefendi, aynı kandilli tavırlar, rikkatli[326] hareketlerle kâğıdı almak için uzandığı vakit, "Küçük hanımlar gönderdiler!" diye kalkan peçenin arkasından zuhûr eden çehreyi görünce ölmüş gibi dondu kaldı.

O kâğıdı okumuştu ki, biz de yetiştik. Bizim kahkahalarımızı, darbenin altında sersem, ezilmiş bir hâlde iken işitmişti. Ve gözlerini döndürüp baktığı vakit, bizim üçümüzü birden görerek, başı tekrar önüne düştü.

[326] rikkat: incelik

CUMA SEYRİ

On senedir o tarafları görmemişti. On sene Kadıköyü'nde, Adalar'da İstanbul'da yaşamış, hayat-ı sabâvetinin[327] geçmiş olduğu Eyüb'ün vücudundan şüphe edecek bir hâle gelmiş; işte bugün, bu kirli rüzgârlar arasında dalgalanan iltimâât[328] ile münevver cuma günü, birdenbire bilmem nasıl orasını düşündüğü zaman o kadar meçhul bir yer göründü ki gidip görmek merakına düştü.

Evvela Ayvansaray'dan geçti. Loncada küçük, türlü renklerle badanalanmış tuğla hâneler vardı; küçük, demir parmaklıklı pencereler arkasında basma perdeler arasında, içerinin zemin zulmetinde teressüm[329] eden ihtiyar çehreler, parlak genç gözler, işle meşgul kadınlar görünüyordu.

Bazı evlerin önünde yalınayak çocuklar, yer odalarında toprak üstüne serilmiş yataklara uzanarak maşrapa[330] ile su içen kadınlar, yere oturmuş, kapıdan giren ziyânın[331] iânesiyle[332] gergef işleyen kızlar görünüyor, Rumca, Ermeniceye karışıyor, sokakta haykıran süpürgecinin sesiyle orada ahşap büyük evin önünde odun yaran bekçinin çocuklarla şakalaşması bir Rum mektebinin pencerelerinden çıkan velvele ile birleşiyordu. Arada büyük evler de vardı; bunların pencerelerinde tüller, dantelli yastıklar, bir israf-ı tezyin-i[333]

---

[327] hayat sabâveti: çocukluk hayatı
[328] iltimâât: parıldamalar
[329] teressüm: resimleşmeler, resim gibi şekillenmeler
[330] maşraba: su bardağı
[331] ziyâ: ışık saçan
[332] iâne: yardım
[333] tezyîn: süsleme

âmiyâne,[334] meşhûd[335] oluyordu. Bu pencerelerden gelmeyen kocaları beklemekten artık siyahlanmış genç kızlar taşıyordu.

Bazı kapılarda parlak pirinç üstüne mahkûk[336] bir ebe, bir doktor ismi okunuyor, bunlardan bazısının Paris'ten geldiği temin olunuyordu. Lonca'yı geçince manzara daha sefilleşmeye başladı, vîrânelikler tevâlî ediyor,[337] yanmış evlerin, harap ocakları, yıkılmış bacaları geliyordu; bunlardan sonra kirli bir bohçacı, eski evler, bir virane, boş bir fırın, kireç kuyuları, rengi sırıtmış kulübeler, açık kapılardan bakınca bir zulmet-i mahûfe[338] ile gözü korkutan mâil-i inhidâm[339] eski binalar. Ayvansaray kapısında bulunduğu zaman buranın hâline şaştı.

Bir kere vâsi[340] bir yol vapur iskelesine götürüyordu; bu yolun iki tarafında kırmızı renkli büyük, eski kira evleri vardı. Pencerelerinde gerilmiş iplere çamaşırlar asılmıştı. Caddenin ortasında biriken süprüntü ile bir kaldırım teşekkül etmişti. Sol tarafta arabalıkların gübreleri biriktirilmişti. Orada bir aşureci bekliyor, yanında dolma satan başı çatkılı bir şişman Arap karısı tenceresinin başında büyük bir fincan ile kahvesini içiyordu; beri tarafta arabacılar, kolları sığalı paltosuz ceketsiz birtakım adamlar oturmuş, iskemlelerde konuşuyorlardı. Onun en ziyade taaccübünü[341] mûcib[342] olan şey burada şu nim-izdihâm ile beraber meşhûd[343]olan sükûn-u hayat idi.

Dükkânlarının karanlık içlerinde iskemlelere oturmuş nargile içen nalbantlar, bir buğdaycı mağazası, bir tarafta kazanın başına ilişmiş, çırağıyla konuşarak bekleyen işkembeci, onun yanında işportalarla dışarı dizdiği limonlar, yumurtalar, portakallardan başka tezgâhındaki taze peynirlerden pek memnun görünen bakkal, sonra

---

[334] âmiyâne: bayağı
[335] meşhûd: görülmüş, gözlenmiş
[336] mahkûk: kazılmış, kazılarak yazılmış
[337] tevâlî: kesintsiz sürme
[338] mehûfe: korkunç
[339] inhidâm: yıkılma
[340] vâsi: geniş, yaygın
[341] taaccüp: şaşırma
[342] mûcib: gereken, sebep
[343] meşhûd: görülmüş, gözlenmiş

elleri kırmızı boyalı bir fes kalıpçısı, camında iplere dizilmiş birçok dişler asılı sinekli bir berber, daha sonra âbâcılar vardı. Ve bozuk kaldırımların ortaları, hiçbir mevsimde kurumayan çamuruyla çukurlaşıp gidiyordu.

Ayvansaray kapısından geçince ilk mektebini görmek için adımlarını sıklaştırdı. Burası artık harap ve metruk idi. Çocukluğunda kendisine o kadar vâsi[344] gelen şu binayı şimdi pek küçük gördü; tasavvurunda orasıyla Yâvedûd'un arası pek uzak idi. Küçük bir çocuğun soğuk kış günleri bu mesafeyi yürümekle bitiremezdi. Şimdi bütün cadde ne kadar küçük ne kadar dar, ne kadar kısa görünüyordu! Değirmenin velvelesi her tarafı dolduruyor, şiddetle sürülen yük bârgîrlerinin[345] çıngırak gürültüleri, sürücülerin naraları kaldırımdaki sesleri baş ağrıtıyordu.

Bugün cuma olduğundan yol kalabalık idi, gidenler ve dönenler arasından fikrinin melâlini tezyîd[346] eden bir tahlil ile geçiyordu; en ufak bir bahaneden zihninde bin türlü hâtırat birden hayat buluyordu. Karakolun yanında bir muhacir elini kırmızı kuşağının arasına sokmuş arkadaşına "Ti ha be, işte buradan Eğrikapı'ya çıkıveririz be!" diyordu. Şimdi bu yol birdenbire gözünün önüne geldi: Evvelâ mezarlık arasından gider, sağda bir küçük ev yığını geçildikten sonra yine mezarlık arasında hafif bir yokuşla Eğrikapı'ya varılırdı. Bütün unutmuş olduğu çocukluk hayatı gözünün önünde canlandı; mektep dönüşlerinde, çanta elde, mümkün olduğu kadar çok gezmek için uzak yerlerde dolaşarak gittiği günler, eve varınca kendisini bekleyen, merakını hırslı bûselerle söndüren vâlidesini görüyordu.

O zaman orada Yâvedûd'un hemen yanına defnolunmuş vâlidesiyle pederini ziyaret için yolunu kırdı; fakat birden geri döndü, tahattur[347] etti ki bunların bir nişânesi yoktu. Hem oraya gidip ne yapacaktı? Kendi onlara, o toprağın altında yok olmuş vücutlara gıpta edecek kadar fena ve muztarib yaşıyor, bu hüzün onlara acı-

[344] vâsi: geniş, yaygın
[345] bârgîr: beygir
[346] tezyîd eden: artıran
[347] tahattür: anımsama

maktan değil kendi elemlerinden geliyordu. Ve tevakkuf etmeden geçti, ilerledi.

Şimdi yol darlaşmış, sol taraf bir bostan duvarının altına gömülmüş ulu ların yeri, sağ taraf bir sıra, meş'um,[348] karanlık kırmızı renkli eski biçim evler idi. Önünde bir küme kadın gidiyordu; bunları tâ Ayvansaray'dan beri takip etmişti; biri kalın çubuklu Şam kumaşından, belinden kaba kaba kıvrılmış çarşafın rüzgârla dolup şişerek bir fıçı şeklini alan eteğiyle serseri serseri yürüyordu. Bir nevi raks denilecek garip bir yürüyüş vardı. Bu şişman bir kadın olacaktı; ara sıra rüzgârla uçuşan eteğinin altından sarı çoraplı ayağının ökçesi eğilmiş krem iskarpinleri[349] görünüyordu. Ara sıra salınarak en gençlerine mor ipek çarşaflı, tül şemsiyeli bir kadına bir şeyler söylüyor vücutlarında bir kahkaha dolaşıyor, sonra hep dönerek arkalarına bakıyorlardı. Şimdi mezarlığa yaklaşarak taşlara bakmaya başladılar, birinin yüzünü kâmilen kapayan kalın peçesi siyah bol çarşafının üzerinde beyaz bir leke gibi kalıyordu. Bunun arka eteği o kadar kalkmıştı ki rüzgâr dokundukça beyazlı kırmızılı bir paça görülüyordu. Yâvedûd'da şiddetli bir rüzgâr önüne düşmüş bir toz dalgası bunları bunalttı. Karşıdan gelenlerden bazıları kadınlara yakın geçerek tanımak ister gibi dikkatli dikkatli bakıyorlardı. Bazılarının yüzlerinde o kadar baygın bir tebessüm kanaat ve memnuniyet vardı ki büyük bir şeye nâil[350] olmuşlar denilebilirdi.

Orada eski aşı boyası[351] siyahlanmış bir kahvenin önünde sarı pike hırkasıyla, beyaz entarisiyle, şeker-renk çoraplarını nîm-kapayan ökçesi basılmış krem pantuflasıyla[352] bir bey, sedefli bastonuna dayanarak göz süzüyor, kahvenin çırağı kırmızı çubuklu önlüğünün üzerine bırakıverdiği elinde yarı yerinden boğulmuş bir maşa tutuyordu; karşıda toz renginde ceketini omzuna alarak duvarın dibine oturmuş bir bey ahmak ahmak gülerek etrafa bir söz fırlattı:

— Yaman şeyler!

---

[348] meş'um: uğursuz, şom
[349] iskarpin: ökçeli, ayağın oynak yerini kapamayan konçsuz ayakkabı
[350] nâil olmak: erişmek
[351] aşı boyası: doğal toprak boyası
[352] pantufla (İt.): keçe terlik

İki kadın birbirine takarrüb[353] ettiler. Şimdi yürüyüşlerinde bir aheng-i mes'udiyet fark olunuyordu. Çırak maşasını şıkırdatarak bir kahkaha fırlattı. Sonra içeri dönerek bir küfür salladı. Mezarlıktaki eğri büğrü taşların arasında çocuklar oynaşıyorlardı; biri, başına yapışmış kirli fesinin altından gözlerinde zavallı bir zekâ parlayan bir çocuk, yeşilli, sarılı, mintanını boğan şeker renk pantolonunun, paçalarını sıvamış, kunduralarını eline almış, bir serviyi siper alarak sarı donlu, beyaz gömlekli çıplak başlı altı yaşında bir çocuğu yanıltarak "beni tutamazsınız ki!" diyordu. Ve küçük katılıyordu, o kadar uğraşıyor, hemen eli değecek gibi iken yine kaçıyordu, arkada bir tahta pencereden sonra bir bostanın hande-nâk yeşillikleri rüzgârlanıyordu.

Kadınlar oradaki fırından peynirli pide almaya dalmışlardı. En genci gülerek: "A, Allah esirgesin" diyor, refikası: "İlle bir tane yiyeceksin, vallahi hatırım kalır, hemşire!" diye zorluyordu; ihtiyar kadın kesesinden para çıkarırken bir taraftan da herifin verdiği pidelere bakarak: "A, bu toz içinde ayol! Bunun temizini ver!" diyordu, şimdi çocuklar oyunlarını bırakmışlar bu tarafa gelmişlerdi; sarı donlu küçük nihayet sabredemedi. "Hanım teyze bir parça versene" dedi, genç kadın gülmeye başladı. Şişman hanım onu çekerek karşıdan gelen bir mektepliyi gösterdi, ihtiyar kesesini cebine tıkmakla uğraşıyordu.

Şimdi bir köşe dönülerek defterdar kahveleri göründü. O zaman bütün Feshane yolu, tâ eski rüştiyenin karşısındaki sebile kadar büyük cadde açıldı; burada kahveler kalabalık, yol hıncahınç idi, gelen gidenler arasında selâmlaşanlar, yaklaşıp konuşarak küme teşekkül edenler vardı: artık mezarlık bitmişti; kahvedeki halk bir şey bekliyor gibi oturmuşlar, nargilelerini içiyorlardı. Önlerinden geçenlerin hepsinde aynı memnuniyet-i teferrüç,[354] meşhûd[355] olunuyordu. Bütün bu izdiham arasında yollar değişiyor, helvahane kapaklarıyla dükkânının önünü süsleyen, yeşillikler arasına tatlılarla dolu tabaklar yerleştiren bir aşçıya teveccüh ediyor, köşe başındaki

[353] takarrüb: yaklaşma
[354] teferrüc: gezinti
[355] meşhûd: görülmüş, gözlenmiş

Acem'in fesleğenlerle donanmış dükkânı önünde halk birikiyordu. Kahvecilerin nidâları birbirine karışıyor, bir sucunun muannid[356] zili çıngırdamakta devam ediyordu. Ara sıra rüzgâr yolun bütün tozunu şiddetli bir hübûbla[357] kaldırarak bütün yolu kaplayan bulutlar teşkil ediyor, geçenler bunun arasında kayboluyor, bazı kadınlar şemsiyeleriyle tahaffuz[358] ediyorlar, diğerleri arkalarını dönerek kapamaya çalıştıkları şemsiyeleriyle uğraşarak bekliyorlardı.

Oradaki caminin önünde renkli çarşaflarla birçok kadınlar sarıklı adamların arasında askerlere mütemâyil[359] görünüyorlardı. Bu adamların hemen ekseri asker, muhacir ve hoca takımında idi. Arada beyaz eldivenli mektepliler de vardı. Fesleri muvâzenet[360] zâviyesini geçmiş neferlerle kırmızı mendilleri omuzlarında el ele yürüyen tersane askeri diziler teşkil ediyorlardı.

Az ileride cuma pazarının mukaddemât-ı[361] izdihâmı görülmeye başladı; Akarçeşme yolunda lokmacılar dizilmişler, askerler birbirine ikrâm ediyorlardı. Oradan da bir kısım halk gelerek buradan gidenlerle birleşiyor, kalabalığı çoğaltıyordu. Şimdi kadın erkek karmakarışık olmuştu, bazısı kadınların şemsiyelerinin altına sokuluyorlar, öğle namazından dönen tespihli ihtiyarlar bunların önünden hiddetle geçiyorlar idi.

Etraftan kaba, mânâsız ve pek çoğu galîz laflar yükseliyordu; ufak gülüşmeler, isim çağırmalar işaretler, tebessümler hep bu toz girdâbı arasında mübâdele olunuyordu. Gâh bir hayvan sür'atli bir meşy[362] ile geçiyordu. Kadınlar önünden kaçışıyor, herkes yol veriyor, aynı sükûnla devam eden akın içinden kurtulunca tekrar mecnunâne süren süvariye yoldan dönüp bakanlar bulunuyor, kalabalık tekrar kapanıyordu.

---

[356] muannid: inatçı
[357] hübûb: taneler
[358] tahaffuz korunma barınma
[359] mütemayil: eğimli
[360] muvazene: denge
[361] mukaddem: başlangıç
[362] meşi: yürüyüş

Güneş şimdi bir bulutun altına girdiğinden bu kirli gün mütebeddil[363] rüzgârın altında bütün bütün soluk bir renk alıyordu. Orada sebilin önünde bir arbede koptu. Halk orada birikiyordu. Bir kısmı, gülen bir kısmı ayırmak isteyen kalabalığın arasında kalkan bir şemsiye ile ezilmiş bir fes gördü; "Gayrın namusuna tecavüz!" diye söylenen bir adam fesinin yemenisini düzeltti bir genç: "Haydi yoluna akşamüstü hoca; Allah'tan belânı arama!" diye mırıldanıyordu.

Bir küçük kız kırmızı hotuzunun[364] altında elindeki kırmızı horoz şekerini galiye-bârde[365] lekeleri görünen ağzıyla "baba, gelsene, annem çağırıyor" diye başkalarının omuzlarında yükselerek işi anlamaya merak eden babasını kolundan çekiyordu.

Şimdi bütün bütün pazara girmişlerdi; izdihâm satıcıların iki tarafa yaydıkları kerevetlerin arasında sıkışıyor, cereyanına bir karşılık ârız oluyordu; karşıdan karşıya gerilen tenteler buraya bir halvet kokusu, Amerikan kokulu bir gölge vermişti. Rengârenk basma topları birbirini eziyordu. Diz çökerek oturmuş satıcılar bir tellâl[366] edâyı belâgatiyle müşterilerini kandırıyorlardı. İçlerinde makine intizâmıyla arşınlayanlar, elden kaçan müşteriyi tekrar celb için oturup kalkarak söylenenler, karşıdan karşıya bir çeyrek üstünü alıp vermek için birbirini çağıranlar vardı. İçlerinde lakırdıları yeminlerle dolu âbâni sarıklı, boz çuha elbiseli esnaflar da vardı ki hûlus ve safvetle davranıyorlardı. Müşterisizler, mütevekkilâne[367] sükût ediyorlardı. Bütün geçenler bu arada sürünerek, takılarak, kakışarak akıyorlardı. Şurada birbirine mülâki[368] olmuş iki kadın alayı gülüşerek sohbet ediyorlardı.

Basmacılardan sonra bakırcılar geliyordu; bunların önü daha tenhâ idi. Arkalarında, duvarın kenarında çiçek sergisi vardı, bura-

[363] mütebeddil: değişen, tebeddül eden, başka hâle giren
[364] hotoz: eskiden kadınların başına giydikleri bin nevi süslü başlık
[365] gâliyebâr: güzel koku saçan
[366] tellâl: çığırtkan
[367] mütevekkil: tevekkül eden
[368] mülaki: buluşan

dan intişâr[369] eden taze güzel râyiha az ilerideki bakkaliye kokularına karışıyordu. Bir Arap karısı sağ eliyle çenesinde çarşafını tutarak sabuncu ile pazarlık ediyordu. Bir pota menekşe başında bir çavuşla bir kadın gülümsüyordu. Ötede bir zeytinci "Hacı bey, Hacı bey!" diye bir ihtiyarı çağırıyor, arkada basmacıların uğultuları hepsini örtüyordu. En ziyâde merak edilecek şey gözlerinin hâli idi. Bunların arasında geçerken kadınlara omuz vuran, sonra ilerde birleşip gülüşen gençler vardı, maî çuha elbiseli birtakım adamlar her yanından geçtikleri kadınlarda bir sayha peydâ ediyorlardı. Birbirine karışan sözler "patla, yumurcak, elin kırılsın, gözün kör olsun, ilâhî herif!" gibi şeylerdi.

Kenarlarda muvakkat[370] kahveler tertip edilmişti. Civarın cuma için süslenmiş beyleri, arkası yırtmaçlı uzun hırkaları beyaz entarileriyle gelen geçen seyir için buralara küme küme oturmuşlardı. Bunlar için her şey bir vesile-i istihzâ olabiliyordu. Rüzgârın salladığı tentelerden bazıları desteklerinden kurtulup düşüyordu. Bir düğmecinin önünde bir kadın bir yankesici yakalamış: "A dostlar imdâd!" Diye haykırmaya başladı, herkes oraya toplandı, kadın şişman, kırmızı, iri gözlü kalın dudaklı, terli bir kadıncağız, telâşından nefes almakta güçlük çekerek vâkı'ayı bir türlü anlatamıyordu. Öteki kuru, kemikli, buruşuk bir ihtiyar karı, müstemendâne:[371] "Hanımcığım, vallahi değil hanımcığım, hele biricik dinle" diye yalvardıkça beriki şerirâne çırpınarak haykırıyordu: "Sus karı sus, beni fena edeceksin, gözümle gördüm, polis yok mu polis?" kalabalık sonra ötede bir mektepliyi döğen bir kadının etrafına toplandılar. Dilenciler çoğalmış, iki adım da sizden bir şey istemeden yürümeyen bir tanesine rast geliniyordu.

Orada yol bozulmuş bir akar çeşmenin suyu ortada birikmişti; buradan şuraya buraya konulmuş taşlara basılarak geçiliyordu; biriken halkın cümlesi geçen kadınların telâşını, yaygarasını, paçalarını seyrediyorlardı.

---

[369] intişâr: yayılma
[370] muvakkat: geçici
[371] müstemend: üzüntülü

Artık yangın yerine gelmişti; burada gayr-ı me'mûl[372] bir kalabalık gördü. Bir vîrâneliğe, ihtiyar kadınlar, alil Araplar, taze dilenciler toplanmışlardı; içlerinde tahta bacaklı, ak sakallı ihtiyarlar ile küçük haylazlar da vardı; bütün elbisesi gömlekten ibaret birçok çocuklar koşuşarak analarının arasında oynaşıyorlardı. Herkes buraya geliyordu. O zaman burada et dağılacağına dikkat etti; kulübede bir koyun kesilmiş, yüzülüydü. Tevvakkuf[373] edip tedkike koyuldu.

Kulübenin önü rıhtım gibi dolmuştu, herkes kapıya varmak için uğraşarak etrafını itiyor, kakıyordu. İçlerinde kadınlar da vardı, değnekli bir ihtiyar pencerenin parmaklığını tutarak kendini müdafaa ediyor, çiçek bozuğu bir genç köpüklü ağzıyla bu izdihâmın ortasında bağıra bağıra duvarın dibine diz çökmüş alnı çatkılı, kırmızı yeldirmeli bir Arap'a bir şeyler anlatıyordu. Kısa boylu bir dilenci iki adım ötede duran dalgın bir adamın kulağına yavaşça dokunup sonra gizlenerek oyun yapıyordu. Arada ezilen bir kadın şerirâne yer kazanmak için haykırarak ilerlemeğe uğraşıyordu. Bir ihtiyar hatun ayakta duran et yüzlü kızıl renkli bir kadına: "Sen benim bacağımı nasıl ayırırmışsın bakalım?" diye çıkışıyordu. Hemen hepsinin elinde cigara vardı. Kısa boylu, mai yeldirmeli bir kadın elinden tuttuğu yırık gözlü çocuğunun yanında duran uzun boylu, fanila yeldirmeli ince sesli Arap'la konuşuyordu:

— A, a, a… Ne diyorsun ayol abla. Hiç nasıl olur? Diyordu, o bana bir kere olsuna nasılsına geldi mi? Artık bir daha onun yüzüne bakar mıyım? Doğrusu ben kibir mibir nedir bilmem ama say hatırımı sayayım hatırını, değil mi?

Sonra müteenniyâne[374] izdihâma bakarak: "Aman Yarabbi, dedi, ne arsız insanlar da var: Bereket versin bizim Ali en önde." Muhatabının beyaz gözlerindeki incimâd-ı[375] hasede bakarak: "Dün gece ebenin evine gittiniz değil mi? Bizimki kahveden gelirken görmüş." Lâkin, bir gürültü sözlerini kesti, kurban yüzülmüş paralanıyordu ve bu daha ziyade ufalması muhâl olan kütle-i beşer

[372] memûl: umulan
[373] tevakkuf: durma
[374] müteenni: temkinli
[375] icmâd: dolmak

kaynayarak, kıvranarak, bir dalga gibi olduğu yerde çabalayarak daha az yer istiab[376] etmeğe çalışıyordu; başların üzerinde şimdi havaya kalkan eller sallanıyordu; arada haykıranların, çekişenlerin daha şimdiden "bana, bana!" diye uzananların hesabı yoktu, bütün vîrâneliğe dağılmış bekleşenler hep gelmiş, yolu kapamışlardı.

Birdenbire kıyamet kopuyor zannolundu; bu haykırışan uzanan, sokulan insanların elinde koyun dört beş dakikada dağıldı bitti; orası öyle bir hâle geldi, öyle çığlıklar, öyle küfürler işitildi ki etleri rast gele havaya fırlatan dağıtıcının – demir parmaklık arkasına olmasa– koyun gibi olacağı muhakkaktı. Son parçaları da en önde durup en çok kazanan cebbârlara[377] vermemek için tâ açığa fırlatıverdiler; o zaman hiç beklemezken nâgehan[378] böyle bir av bulan o bütün açıkta kalmış meyuslar yere düşen etlerin üzerine atıldılar. Yüzükoyun yerde tepinerek, kakışarak uğraşıyorlardı. Nihâyet en muannidlerinden[379] üç tanesi kaldı; bunlar tozun içinde birçok boğuştuktan sonra içlerinden biri haykırarak kalktı; elinde tozdan siyahlanmış bir akciğer vardı, bir nidâ-yi muzafferiyetle sıçrayarak duvara çekildi; bir diğerinin elinde bir parça karaciğer kalmıştı. Bu adamın gözlerindeki zaferin vahşetini asla unutmayacaktı.

Ve bu tesir üzerine, orada bu mücadele-i hayat izdihâmgâhına hücum edip hırlaşarak koklayan köpekleri araladı; bu ölülerin arasında mesud görünen bu sefâletin içinde yaşayabilen insanların arasından kaçtı, kaçtı…

---

[376] istiab: içine almak
[377] cebbâr: zorba
[378] nâgehan: ansızın
[379] muannid: inatçı

SADIK'IN SON ŞARTI

Defterdârın Şahende Hanımefendi, son yudumu çekip kahve fincanını hizmetçisi Ferhân'a verirken:

— Altımızdaki küçük eve yeni kiracı gelmiş galiba? Diye sordu. Ferhân:

— Evet, iki gündür bahçede sesler işitiyordum, diye cevap verdi. Köşede koltukta kitap okumakla meşgul olan kızı, Nermin, yirmi iki yaşlarında sarı saçlı, şen yüzlü, tatlı bakışlı bir genç kız izâh etti:

Bu bir erkek diğeri kız iki çocuklu bir aile idi. Evin erkeği, uzun boylu genççe bir adam. Bu sabah kapıdan çıkarken görmüştü?

Annesi sordu:

— Nasıl bir adam?

— İnce gibi bir şey…

Ferhân ilave etti:

— Arka bahçede iki gündür hareketleri görüyorum. Şahende Hanımefendi mahallede eski ananelere son derece riâyet-kâr ciddi bir kadın idi. Onun için yarın öbür gün hoş geldinize gitmek lazım olduğunu söyledi ve ana kız ziyarete karar verdiler.

Fakat öğleden sonra Ferhân bahçede komşunun hizmetçisiyle görüşmüş, yeni malûmat almıştı.

Evin hanımı yoktu. Bunlar Bursa'dan gelmiş bir memur ailesi idiler. Çocukların anneleri bir sene evvel vefât etmiş, babaları Sabit Bey isminde bir maliye memuru idi, azl olunarak İstanbul'a gelmiş,

memuriyet almak için uğraşıyordu. Evde yalnız çocuklarla babaları ve hizmetçileri yaşıyorlardı.

Yeni gelen aileyi ziyaret böylece dûçâr-ı teehhür[380] olmakla beraber, defterdâr beyler, yeni komşularına alâkadar olmaktan hâlî kalmıyorlardı.[381]

Bilhassa onları küçük çocukları cezb ü işgal ediyorlardı.

Sekiz yaşında bir kız çocuğuyla beş yaşında kadar bir oğlan çocuk, ikisi de pek hoş, son derece tatlı, bilhassa erkek çocuk, yumuk yumuk, cana sokulacak pek tokmak bir şey idi.

Arka bahçede birbirleriyle oynarlarken, Nermin pencerede onları seyrediyor ve onlardan o kadar hoşlanıyordu ki iki gün sonra, pencereden konuşmaya, onlara çikolatalar, şekerler, kurabiyeler vermeye kadar dostlukları ilerlemişti. Çocuklar, yalnız görünüşleriyle değil, lakırdılarıyla, tavırlarıyla, hâlleriyle de son derece masum, pek ruha yakın olduktan başka, ince bir terbiye gösteriyorlardı. İki günde Nermin onlar için deli oldu. Eve çağırdı, babalarından izin aldıktan sonra, konağa geldiler. Hanımefendi de onları pek sevdi, oyuncaklar aldılar, şekerler verdiler ve akşama kadar konakta oynadıktan sonra öbür gün yine gelmek üzere söz verdiler ve gittiler.

*

Öbür gün ahretlikleri de beraber gelmişti. Bu son derece sadık ve fakir bir Anadolu kızıydı. "Beyefendi" derken, kızın gözleri bir dua rengi alıyordu. Çocuklar için deli oluyordu. Kendisi Bursa'nın köylerinden idi, beş sene evvel beyefendi Bursa'ya tahrirat[382] kâtibi olarak geldiği vakit onu köyünden aldırmıştı; kızcağızın gözleri dolu dolu olarak: "Hanımefendi beni temizledi, baktı, terbiye etti, iş öğretti; Allah razı olsun… Onlar olmasaydı ben şimdi köyde sürünecektim" diyor ve ölünceye kadar onların kapısından ayrılmayacağına yemin ediyordu.

Sonra çocuklara pek derin bir şefkatle bakarak:

---

[380] teehhür: erteleme

[381] hâlî kalmak: geri durmak

[382] tahrirat: resmî bir daire tarafından yazılan yazılar mektuplar

— Hele şimdi. Şimdi. Ölünceye kadar… Yavrular öksüz de kaldılar. Hiç ben onları bırakır mıyım? Diye âh ediyordu. Sorulan sual üzerine anlattı:

Anneleri, geçen sene bir gün ansızın hastalanmış, üç gün içinde ölüvermişti.

— Âh hanımefendiciğim, bir kere görseydiniz ne nazik ne kibar bir hanımdı. Ne hoş ne tatlı bir hanımdı. Dört sene yanında iş gördüm bir gün bana fena bir lakırdı söylemedi. Allah razı olsun, ölünceye kadar unutamam. Her perşembe ruhcağızına Yâsîn okuyorum. Beyefendi de pekiyi, pek kibar bir insandır.

Şahende Hanım bu sözleri dinliyor, kızcağızın galeyânla iki lakırdı da bir tekrar ettiği: "Ölünceye kadar…" sözüne tebessüm ediyor ve yeni oyuncaklarıyla tatlı tatlı oynayan iki kardeşe şefkatle bakıyor idi. Bugünden sonra çocuklar artık konağa her gün gelmeye başladılar. Nermin onlara öğle yemeklerinden kendi eliyle yemeklerini veriyor, uyutuyor, bir ana gibi hatta en şefkatli bir ana gibi onları taazzüz[383] ediyor idi. Ahretlik artık bu iyilikleri "ölünceye kadar" unutmayacaklarını tekrar ederek beyefendinin de bu laflardan dolayı nasıl teşekkür edeceğini bilemediğini anlatıyor idi.

Şadiye her ne kadar o kadar hararetli değilse de Sadık Nermin'i son derece seviyor, onun kucağından inmek, yanından ayrılmak istemiyor, vara sora galeyân anlarında muhabbetinin çoğaldığını isbât için:

— Sizi annem kadar seviyorum, diye söyleniyor idi.

Fakat bir gün ona ciddi ciddi bakarak:

— Ben sizi annem kadar seviyorum ama bu olmayacak ki, dedi. Nermin gülerek:

— Neden Sadık? Ne oldu, artık sevmiyor musun?

— Ben büyüyünce seni almak istiyorum; hâlbuki annem olsan alamam, değil mi?

Şahende Hanımefendi ile Nermin bu söze günlerce güldüler. Fakat Sadık öyle kolay kolay yola gelecek zorbalardan olmadığı

[383] taazzüz: aziz kılma

için karar verildi: Nermin Sadık büyüyünceye kadar hiç kimseye varmayacak ve Sadık'ın zevcesi olacaktı.

Tatlı mâî gözleriyle Nermin'in yüzüne bakarak:

— Hem bakınız göreceksiniz ben ne büyük bir adam olacağım. O kadar çalışacağım, o kadar çalışacağım ki… Diyordu.

*

Bir gün, çocuklar öğleye kadar görünmediler. Nermin merak edip hemen sordurdu. Ferhân bahçeden ahretlikle konuştu ve Sadık Bey'in rahatsız olduğu için yatağında olduğunu ve Şadiye'yi de göndermediğini öğrendiler. "Hafif bir soğuk algınlığı" denildiği için evvelâ ihtimâm vermediler. Fakat Nermin akşama kadar dalgın, sersem, perişan bir hâlde gezdi. Akşamüstü bir daha sordurduğu vakit çocuğun iyice olduğunu haber aldı ve ferahladı.

Ertesi sabah tekrar bir daha sordurdu, fakat o gece ateşin birdenbire yükseldiğini, çocuğun sabaha kadar uyumadığını duyunca son derece endişe ederek hemen arka pencereye koştu. Ve ahretliği bahçeye çağırtarak onunla konuştu.

— Doktor çağırdınız mı? Diye sordu.

Ahretlik beyefendi eczanenden ilaç alıp içirdiği için doktora lüzum görmediklerini söyledi.

Genç kız beyefendinin anlayamayacağı vahîm bir hastalık başlangıcı olması ihtimalini düşünerek merakla annesine gitti. Ve işi ona da kendi düşündüğü gibi anlatınca Şahende Hanımefendi de herhâlde bir doktora lüzum olduğunu tasdik ederek, endişeleri çoğaldı.

Nermin bir kere gidip kendisi de Sadık'ı görmek arzusunu izhâr[384] edince annesi muvafakat[385] etti ve genç kız başına bir şey alarak koşa koşa gitti.

*

[384] izhâr etmek: göstermek
[385] muvafakat: razı olma

Yarım saat geçmemişti ki, Nermin avdet[386] etti. Fakat o kadar, hummalı o kadar galeyânlı[387] idi ki annesi mebhût[388] kaldı.

— Aman anneciğim, aman anneciğim. Tasavvur edemezsin ki. Yavrucak mutlaka ölecek! Küçük karanlık bir oda, yerde çıplak tahtanın üstüne atılmış tek katlı yarım bir mindere zavallı Sadık'ı uzatmışlar, üstüne eski püskü bir bez parçası atmışlar. Ne karyola var ne yatak var? Ne yastık ne yorgan. Hatta odada bir sandalye, bir masa bile yok. Evin bütün odaları tam takır, bomboş. Ahretlik ağlaya ağlaya anlattı, yüreğim parça parça oldu anneciğim. Meğer bunlar Sabit Bey azil olup da memuriyet bulmak için İstanbul'a gelirken evlerindeki eşyaların hepsini satmışlar. Buraya iki sandık ile gelmişler. Burada beyefendi "durun hele bakalım, bir iş bulalım da evi o vakit düşünürüz" diye bir şey almamış, kızcağız: "Ne ile alacak. Yiyecek parasını güç buluyoruz" diye ağlıyor. Böylece yarı aç yarı tok, çırılçıplak bir hâlde sürünüyorlarmış. âh içim parça parça oldu. Yavrucağı görsen anneciğim gözleri süzülmüş, rengi uçmuş, anlaşılan pek büyük bir sıkıntı içinde sızlanıyorlar. Hatta ara sıra yemek bulamadıkları vakit kahveye ekmek batırıp onunla karınlarını doyuruyorlarmış!

*

Şahende Hanımefendi bu elim tâfsilâtı[389] pek büyük bir teessürle[390] dinledi:

— Vah vah vah! Biz bunu şimdiye kadar keşfedemeyelim... Ne hata ne hata yavrum!

Sonra birdenbire başını kaldırarak:

—Şimdi hemen, hiç durmayınız. Hemen senin küçük karyolanı bütün takımıyla yukarıdan indirt, gönder, çocuğu içine yatırınız. Odayı derleyin toplayınız; hemen doktora haber gönderiniz. Gelsin çocuğa baksın. Haydi durma haydi çocukcağızım.

---

[386] avdet: geri dönüş
[387] galeyân: kaynama, coşma
[388] mebhût: şaşkın
[389] tâfsilât: ayrıntılı açıklama
[390] teessür: üzülme, üzüntü

Tekrar teessürle:

— Vah, vah, vah! Zavallılar, diye sızlandı.

Nermin uçarak yukarı sandık odasına koştu. Kendinin küçük karyolasını, şiltelerini, yorganlarını, yastıkları aldı, iki küçük seccade, üç sandıkla, bir masa, iki koltuk daha böyle lazım olan eşyayı ayırdı; bunlar hemen hemen küçük eve nakil olundu. Odanın mükemmel surette tefrişi[391] için yarım saat kâfi geldi.

Ahretlik bunları görünce yerlere yatarak Nermin'in ayaklarını öpmek ve "Âh hanım efendiciğim, Allah sizden razı olsun! Ölünceye kadar. Ölünceye kadar…" diye inlemeye ağlamaya başladı.

Her şey yerli yerine konulunca doktora haber gönderildi. Ahretlik odaya bakıyor: "Âh saray, saray gibi oldu! Sayenizde, saray gibi oldu. Yavrucak mutlaka ölecekti, siz kurtardınız... Ölünceye kadar, ölünceye kadar" diye tekrar ediyordu.

Doktor geldiği vakit ateşinin dün geceden beri aynı derecede devam ettiğini öğrenerek çocuğun boğazını muayene etti. Boğazda bir iltihap olduğunu görünce kuşpalazı olmak ihtimaline karşı biraz ifrâzât[392] aldı ve ihtiyâten[393] bir şırınga yaptı. Ve yarın ifrâzâtın muayenesinden sonra gelip tekrar bakacağını söyledi gitti.

O esnada hanımefendi de gelmişti. Sadık biraz açılmış ateş düşmüş olduğu için yine neşelenmiş, mütemadiyen[394] söylüyor, onları güldürüyordu.

Ahretlik bir taraftan hanımefendiye anlatıyordu:

— Beyefendi pek görmüş, pek kibar bir adamdır. Evet, bu hâle geldik geleli onun için de en büyük bir kederdir. Ara sıra teessürden gözleri dolu dolu olarak çocuklarına:

"Âh beni affediniz" diye yalvarır. Sonra birdenbire aklına gelmiş gibi:

---

[391] tefriş: döşeme
[392] ifrâzât: salgılar
[393] ihtiyât: tedbirli davranış
[394] mütemadiyen: sürekli olarak

— Aman Yarabbi, dedi. Şimdi Beyefendi gelip de burasını böyle görünce ne cevap vereceğim? Ya kızarsa... Çünkü ara sıra küçük hanımefendi kalkıp geliverirse rezil olacağını düşünür, kederinden kahrından deli olur idi. Hanımefendi sadece:

— Ne diyecek ne için kızsın kızım? Dedi. Çocuğun rahat ettiğini görünce memnun olması lazım gelir... Ötesi lazım mı?

*

Tam o esnada kapı sert sert çalındı. Ahretlik vurulmuşa döndü, taş gibi kaldı:

— Aman ya Rabbi. Beyefendi. Onun çalışı! Şimdi ne diyeceğim? Yalvarmaya başladı.

Hanımefendiye kaçıp gitmemesini rica ederek:

— Sizi burada görürse, kızacağı varsa bile kızamaz! Aman Allah aşkına hanım efendiciğim, beni bırakmayınız. O kadar yalvarıyordu ki Şahende Hanımefendi kalmaya razı oldu ve Nermin ile beraber odadan çıkmadılar. Ahretlik kapıyı açtı. Babanın dışarıda telaşla ve heyecanlı bir sesle:

"Çocuk nasıl?" dediğini işittiler. Ve cevap beklemeden odaya daldığını gördüler.

Fakat Sabit Bey, kapının eşiğinde bir anda dondu kaldı bir karyolaya, yerdeki halılara ve koltuklara bir de hanımefendiye bakıyor, Nermin'i süzüyordu.

Nihâyet işi anlamış gibi iki adım attığını, hemen oracığa konulmuş olan bir koltuğa yığılarak, elleriyle yüzünü kapayıp hıçkırdığını gördüler.

Bu yabancı ve vakarlı adamın yanlarında çocuk gibi ağlayışı onları son derece müteessir ediyordu. Hanımefendi yüreği parça parça olarak birkaç teselli kelimesi mırıldanmak istedi.

Fakat Sabit Bey hıçkırıkları arasında:

— Hanımefendi, bu lütfunuz. Hanımefendi hazretleri. Bu lütfunuz... Hudâ âlem... Kelimelerinden başka bir şey söyleyemedi.

Hanımefendi bu bahsi kapamak için hemen doktora geçti ve tedaviyi anlattı, yarın yine geleceğini bildirerek, Sadık Bey'in artık iyice açıldığını için anlaşılan bir tehlike kalmadığını tebşîr etti.[395]

Sabit Bey şimdi biraz kesb-i sükûnet[396] etmiş ve işi bir kere de kendisi arz-ı îzâh etmek için anlatmaya başlamıştı. Bursa'da kendi hâllerinde mesud bir aile hayatı sürdüklerini fakat bilâhere[397] geçen sene zevcesi ansızın vefât edince üzerlerine bir musîbet rüzgârı çullandığını bu cümleden olmak üzere gareze[398] mebni[399] azil olunup İstanbul'a gelmeye mecbur kaldığını, fakat yine o garez mertebeleri merkeze buraya fena ihbarda bulunduklarından burada da iş vermediklerini, geldiği günden beri her gün maliyeye gidip uğradığı hâlde:

"Açık yok, münhal[400] yok" diye başlarından savdıklarını uzun uzun şikâyet etti.

O zaman hanımefendi şimdiye kadar işin bu derecede olduğundan haberi olmadığı için cesaret edemiyor ve lüzum görmüyorsa da eğer kendisi münasip görür ve muvafakat[401] ederse, hemen yarın pekiyi tanıdığı Müsteşar Bey'e gidip rica edeceğini ve Müsteşar Bey zevcinin hayatında onun maiyetinde bulunmuş bir memur olduğu için kendilerine hürmeti olduğunu ve bunun için ricasını reddedemeyeceğini söyledi.

Sabit Bey, kandilli temennalar ederek arz-ı şükrân etti.

*

Hanımefendinin mürâcaat ve ricası üzerine öbür gün Müsteşar Bey'in huzuruna kabul edilen Sabit Bey üç gün sonra hemen Kalem-i Mahsus Mümeyyizliği'ne tayin olundu. Artık bu tayin küçük aile, hatta defterdâr beyin ailesi için büyük bir saâdet oldu.

---

[395] tebşîr etmek: müjdelemek
[396] kesb-i sükûnet: susma, yatışma
[397] bilâhere: sonradan
[398] garez: düşmanlık
[399] mebni: dayanan
[400] münhal: boş
[401] muvafakat: razı olma

Baba, çocuklar ve ahretlik o gece bir ay teşekkür[e] konağa gittiler; resmî teşekkürler, dualar, her şey olup bittikten sonra, otururlarken Sadık, Nermin'in kucağında onun kulağına bir şeyler fısıldıyor, genç kız kıpkırmızı olarak onu susturmaya çalışıyor, muvaffak olamıyordu.

Nihâyet, küçük canavar, başını kaldırarak hanımefendiye hitap etti; mini mini kelimeleri çıtır çıtır ifadesiyle:

— Nermin ablamı, ben alacaktım alacaktım ama, şimdi aklıma başka bir şey geldi. Bakınız böyle hep beraber ne iyi oluyor değil mi? Daima böyle beraber olmaklığımız için ben alacağıma babama varsa daha iyi olmaz mı? Değil mi, ha, değil mi? O vakit bana da sahiden bir anne olur, ha, olmaz mı?

Şimdi kızarma sırası Sabit Bey'e gelmişti?

Sadık, hanımefendinin tebessüm ettiğini görünce yüz bulmuş gibi koştu onun kucağına çıktı. Onun boynuna sarılarak, yalvarmaya öperek, diller dökerek razı etmeye çalışıyordu. Dayanılmayacak kadar tatlı bir lisanla:

— Düşünseniz bir kere canım. diyordu. Bir kere benim asıl annem alacak, sonra her gece, her gün siz, babam, Şadiye beraber oturacağız... Ne iyi, ne iyi değil mi? Ha, değil mi?

Hanımefendi dalgın dalgın:

— Peki, yavrum, sonra düşünürüz, diye cevap verdi. Fakat Sadık öyle son vaatlere razı olmuyor, "Sonra olmaz! Ne için bekleyeceğiz?" diye ciddi fiili bir cevap istiyordu.

Hanımefendi bu ısrara dayanamayarak gülüyor, şimdi Sabit Bey de artık gülüyor, Hatta Nermin de uzaktan gülümsüyordu. Hanımefendi pek kısa bir müddet şöyle bir düşündü; bugüne kadar çıkan kısmetler ne oldukları belirsiz, ekserisi ahlâksız, hafif gençlerden ibâret idi. Kendileri kâfi derecede zengin oldukları için izdivâçta servetten ziyâde namus ve hüsn-i ahlâk arıyorlardı.

Sabit Bey'in tanıdıkları kadar bu husûsta büyük meziyetlere sahip olduğunu gözleriyle görmüşler, öğrenmişlerdi. Binâena-

leyh[402] kendisi valide sıfatıyla bir itiraz bulamadı. Ve eğer Nermin kabul ederse…

Ve Nermin'in yüzüne baktı:

— Ne dersin Nermin?

Nermin tatlı bir humretle:[403]

— Sadık'la Şadiye'nin anneliğine maalmemnûniye[404] kabul ederim anneciğim, diye cevap verdi.

Sabit Bey:

— Aman hanımefendiciğim, bu lütfun teşekkürü için bütün hayatım kifâyet[405] etmez. Fakat layık değilim, hem hiç layık değil... Diye kekeliyordu.

Sadık'ın sesi babasına bir cevap gibi yükseldi:

— Öyleyse bana bak baba. Bu işi yapıyorum ama bir şartım var.

Hepsi bu mühim şartı merak ettiler. O tatlı, gür, ahenkli sesiyle söyledi:

— Annemi çok seveceksin ha!

---

[402] binâenaleyh: bunun üzerine, bundan dolayı
[403] humret: kırmızılık, kızıllık
[404] maalmemnûniye: seve seve
[405] kifayet: yeterli olma

MUVAFFAKİYETİN SIRRI

Sinema bitip de elektrikler yandığı vakit, hanımların hepsi de seyrettikleri aşk mâcerasıyla o derece müdhiş idiler ki, dakikalarca hareketsiz ve sessiz kaldılar.

Bu tesir o kadar derin idi ki, komik oynanıp da dışarı çıktıkları vakit, hepsi de hâlâ sarhoş gibi idi.

Hiçbirisi hayata çıkmak istemiyor, hepsi de oyunun o kadar şâirâne bir hayâl ve garâm[406] ile yaldızlandığı aşk ve ihtirâs âlemi içinde yaşamak istiyor gibi idiler.

Bilhassa küçük Leman zerrelerine kadar sermest ve lerzân[407] idi. Seyri iki saat kadar süren bu uzun aşk faciası onu en hassas elyâfına[408] kadar sarsmış, bütün kabiliyet hissiyesini âteşîn[409] bir feverân[410] ile kamçılamıştı.

Bu seyrettikleri mükellif,[411] müdebdeb[412] hayattan, bulsalar, derâğuşlarıyla[413] mâlâ mâl[414] leziz ve nefis hayattan bu en gayr-i

---

[406] garâm: tutku, aşk
[407] lerzân: titrek
[408] elyâf: lifler
[409] âteşîn: ateşli
[410] feverân: fışkırma
[411] mükellif: teklif eden
[412] müdebdeb: debdebeli
[413] derâğuş: kucaklama, sarma
[414] mâlâmâl: ağzına kadar dolu, dopdolu, lebâleb

mahsûs[415] elhânına[416] kadar ruhu titreten aşk neşidesinden[417] kendi hayatını hiç sevmiyor ve öyle bir aşk için bütün kanı büyük bir iltihapla galeyân ediyordu.[418]

*

İtalya'nın pek eski, pek asîl bir ailesine mensup bütün cemiyetin ricâlini[419] daima ayaklarının altında görmeye alışmış, bütün gençler tarafından bir mabude[420] yüksekliğine çıkarılmış binalar ve mağrur bir genç kadın, bir gün geride gözüken, bir manzara tasavvuru ile meşgul genç bir ressama tesadüf ediyordu.

Ressamın yaptığı resmi seyrederken, onunla konuşuyor ve arzusu hilâfına, kalıpta hiç istemediği, beklemediği müheyyic[421] seyyâhların feryâd ettiğini işitmeye başlıyor, korkarak, çekiliyor idi. Genç kadın herkese karşı o kadar bilâpervâ[422] iken böyle âdi bir ressama karşı kalbinin zayıf ve bîtâbi[423] hissetmesini nefsine yediremiyor, kendini levm ü tevbîh[424] ediyor, fakat bu mücadelelerle kıvranırken aynı zamanda, kalbinin mukavemetsiz sıcak bir galeyânla, per-i şitap bir tehlikeli delikanlıya doğru atıldığını görüyordu. Bu âdi bir heves mi yoksa ezeli bir ibtila[425] mı idi? Genç kadın bunu tayin etmek istiyor, içinde çırpındığı elem mücadelesi arasında, bu husûsta aciz kalarak kahr u tebâh[426] oluyor idi.

Bu hisse karşı mücadele ile de didinirken, ressamla arasına uçurumlar açmak istiyor, onu sebepsiz, lüzumsuz yere tahkîr edi-

---

[415] gayr-i mahsûs: hissedilmeyecek şekilde
[416] elhân: şarkılar, melodiler
[417] neşîde: şiir, besteli güfteli eser
[418] galeyân: kaynama
[419] ricâl: erkekler, üst düzeyde bulunanlar
[420] mabude: ibadet edilen
[421] müheyyic: heyecan verici
[422] bilâpervâ: korkusuzca
[423] bîtâb: yorgun
[424] levm ü tevbîh: kınayıp azarlamak
[425] ibtilâ: tutkunluk, müptelalık, düşkünlük
[426] tebâh: yok olmak

yor,[427] tekrar huzuruna çıkmak muhâl[428] olacak delice hareketlere kadar cesaret ediyordu.

Fakat o kadar muannid[429] gururu, o kadar yüksek asaleti, o kadar azm-i serveti, asâlet mahfilinde[430] bütün ricâl[431] arasındaki kraliçelere layık mevki'i hiç, hiçbir şey mani edemiyor, uzun, elîm mukavemetlerden, mariz[432] ve mahmûm[433] mücadelelerden sonra bir gece yatağından deli gibi, bilmeyerek, bilemeyerek kalkıp meshûf,[434] mültehib, korkunç bir ser gece girdâbı içinde tahkir ettiği, adî bulduğu ressamın hânesine kadar giriyor ve orada, kendini o saatte önünde görmekte son derece mütehayyir,[435] mebhût[436] ve lâl, ressamın ayaklarının altına yuvarlanarak:

— Seninim, seninim beni al. Al al beni… Ve ne yaparsan yap ne istersen yap. Nerede, ne vakit, nasıl istersen ben seninim, hatta istersen beni hiç sevme... Yalnız, yalnız âh müsaade et, müsaade et de ayaklarının altında öleyim. Senin vücudunun havasını teneffüs edeyim. Zîrâ başka türlü yaşayamayacağım diye inliyordu.

*

Bu rolü oynayan sanatkâr, vazifesini o kadar samimi, o kadar harâret ve ihtirâs[437] ile îfâ[438] ediyordu, sonra hüsnüyle endâmı ile o kadar müstesnâ gözleriyle dudaklarıyla o kadar emsalsiz tavırlarla, nazarlar ile öyle cazibeli, öyle şûh bir kadın idi ki, seyirci hanımların -ihtiyarlara varıncaya kadar- hepsi, pek derin bir vecd ve heves içinde nihâyetsiz bir şiir ve aşk dalgasına müstağrak[439] kalmışlar idi.

---

[427] tahkîr etmek: küçümsemek, aşağılamak
[428] muhâl: imkânsız
[429] muannid: imkânsız
[430] mahfil: toplantı yeri
[431] ricâl: üst düzeyde bulunanlar
[432] mariz: hasta
[433] mahmûm: ateşli olarak, ateşler içinde
[434] meshûf: susamış
[435] mütehayyir: şaşkın, şaşırmış
[436] mebhût: şaşkın
[437] ihtirâs: aşırı hırs
[438] îfâ etmek: yapmak, yerine getirmek
[439] müstağrak: batmış, dalmış

Sinemadan çıkarken, hepsinin vücutları derin bir şehvet galeyânıyla yanıyordu. Öyle ki mukavemet etmek değil, herhangi bir erkeğe hatta tekliften evvel teslim olmaya hepsi de hazır ve müştak[440] idiler.

Kapının önünde birinin araba kalabalığı arasında tek tük bekârlar da var idi. Leman'ın ilk nazarı onu her günkü gibi yine köşede, mütevâzı,[441] hürmetkâr, kendine muntazır[442] gördü. O güne kadar, yarı naz, yarı azîmet,[443] kendini satmaktan. Onun uzak, sakit perestişini[444] görmüyor gibi görünmekten zevk alıyor idi. Fakat bugün. Bugün o kendini haftalardan beri bir ibadet ciddiyeti ile takip eden o kadar hoş ve tatlı tavırlı bu gence değil, kalbindeki biriken heves ile sokakta rast geldiği en yabancı, hatta en kaba bir adama bile arz-ı vücûd edecek kadar nâlân[445] ve lerzan[446] olduğu bugün mukavemet kabil mi idi?

İlk defa olarak en parlak bir tebessüm ile onu uzaktan selamladı.

Delikanlı o zamana kadar nasıl beklediği hâlde nâil olamadığı bu kadar gayri me'mûl[447] bu tebessümün şaşaasıyla sermest ve mecnûn,[448] ne yapacağını şaşırdı.

Her vakit olduğu gibi, uzaktan takip etmek üzere hazırlandı. Genç kadın, duvarın kenarından refîkasıyla beraber yürüyor, ara sıra durup kalabalığı seyrediyor gibi arkalarındaki delikanlıya bakıyordu.

Hava iyice kararmış idi. Kadınlar, artık karanlık sokaklarda telaşlıca yürüyorlar, delikanlı arkalarından aynı süratle takip ediyordu. Hazırlayıp haftalardan beri vermeye değil, göstermeye cesaret

---

[440] müştak: çok isteyen, can atan
[441] mütevâzı: alçakgönüllü
[442] muntazır: bekleyen
[443] azîmet: gitme, yola çıkma
[444] perestiş: tapınma taparcasına sevme
[445] nâlân: inleyen
[446] lerzan: titrek
[447] me'mûl: umulan,beklenilen
[448] mecnûn: delice seven

edemediği hararetli bir iştiyak-nâmeyi[449] bugünkü iltifattan cüret bularak hemen ilk fırsatta takdim etmeye karar veriyordu. Fakat kadınlar her vakit ağır ağır yürüyorlardı yollarda.

Bugün öyle süratle gidiyorlardı ki, nihâyet köşklerinin bahçe kapısına yaklaştıklarını gören delikanlı mektubu bugün de veremeyeceğini görerek müteessir[450] olmaya başladı.

Fakat köşkün bahçe kapısından gireceklerine orada durduklarını gördü. Kendisi de ilerlemeye cesaret edemeyerek tevakkuf etti.[451] Orada refikasını uzaktan kendisine eliyle işaret ediyor zannetti. Yüreği hopladı. Yanlış görüyorum zannıyla kımıldamıyordu. Fakat işaretler o kadar vâzıh, o kadar ayân idi ki, daha tereddüt dîvânelik olacaktı, titreye titreye ilerledi. Kendini kapının önünde bekleyen bu kadın: "Biraz içeri buyurunuz! Küçük hanımefendi sizinle görüşmek istiyor!" dediği için kapıdan girdi. Ağaçların gölgeleri altında akşamın karanlığı çoğalmıştı. Onu beyaz yeldirmesi ile kendine orada muntazır görünce kımıldanamayacak kadar derin bir zaaf ve rehavet hissetti.

Onun ilerleyemediğini gören genç kadın iki adım attı. Delikanlı lakırdı söyleyecek diye beklerken kadının elinin uzandığını ve elleri birbirine temas eder etmez o kadar muattar, o kadar nefis vücudunun üstüne düştüğünü buseleri gördü.

Delikanlı, harap, perişan sersem ne yapacağını bilemeyerek, gayr-i ihtiyarî[452] deli gibi ateşin çılgın, harîs[453] iâde ediyordu.

*

Üç dakika sonra yüzlerce bûse ile ıslanmış olan dudakları kadının can-sûz[454] kokusuyla muattar[455] olduğu hâlde, karanlıkta avdet ederken delikanlı aylardan beri semeresiz[456] kalmış takibin nasıl

[449] iştiyak-nâme: birine karşı çekilen hasreti anlatmak için yazılan
[450] müteessir: üzgün
[451] tevakkuf etmek: durmak
[452] gayr-i ihtiyarî: elinde olmadan
[453] harîs: hırslı
[454] can-sûz: yakıcı
[455] muattar: güzel koku
[456] semere: meyve, ürün

böyle birdenbire bu kadar parlak bir muvaffakiyetle tetvic ettiğini[457] kendi kendine soruyordu. Bunun kendi yerine hiç tanınmamış rastgele bir adamı bile teveccüh edebilecek sinema tesiri muvakkit[458] bir cennet tesiri olduğunu bilseydi.

[457] tetvic: taç giydirme
[458] muvakkit: vakti tayin eden

Mehmet Rauf

ESKİ AŞK GECELERİ

Hazırlayan
Duygu TURP KAYA

ESKİ AŞK GECELERİ

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Duygu TURP KAYA

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

ESKİ AŞK GECELERİ

- Eski Aşk Geceleri
- Bekâr Zevki
- Nasıl? Bahtiyar mı?
- İlk Peki!
- En Hoş Macera
- Hep Yalan
- Bayram Hediyesi
- Cumbadan Cumbaya
- Esir-i Aşk
- Bir Hücum, Bir Teslim
- Baba Kalbi
- Eski Mektup
- Unutmaya ve Unutulmaya Mahkûm
- Papaz Büyüsü
- Ana Evlat
- Ortaklar
- Bir Aşk Misafirliği
- Törpü Altında
- İstimdat mı?

Giriş

Mehmet Rauf, öykü türündeki son eseri olan *Eski Aşk Geceleri*'nde aşkın ne anlama geldiği, kadın erkek ilişkilerinde erkekten ziyade kadının rolünün ne olduğu, eski aşkların yeni aşklarla mukayesesi ve aile ilişkileri üzerinde durduğu 19 öykü kaleme almıştır. Bu öykülerin başlıkları şunlardır: *Eski Aşk Geceleri*; "Bekâr Zevki; Nasıl? Bahtiyar mı?", "İlk Peki!", "En Hoş Macera", "Hep Yalan;", "Bayram Hediyesi", "Cumbadan Cumbaya", "Esir-i Aşk", "Bir Hücum, Bir Teslim", "Baba Kalbi", "Eski Mektup", "Unutmaya ve Unutulmaya Mahkûm", "Papaz Büyüsü", "Ana Evlat", "Ortaklar", "Bir Aşk Misafirliği", "Törpü Altında", "İstimdat mı?", 160 sayfadan oluşan bu eserde yer alan öyküler sıralanırken bir düzen gözetilmemiş, bazıları birbiriyle bağlantılı olduğu hâlde herhangi bir sıra gözetilmeden öyküler sıralanmıştır.

Eser ilk olarak 1927'de Kanaat Kitaphanesi'nde basılmıştır. Kitabın iç kapağında "Birinci Tab, Sahip ve Naşiri Kanaat Kitaphanesi Sahibi: İlyas" ibaresi bulunmaktadır. Eser ilk olarak 2003'te Bordo Siyah Yayınları tarafından sadeleştirilmiş olarak Latin harfleriyle basılmıştır. Bunu yine sadeleştirilmiş olarak 2004'te Eflatun Yayınları, 2012'de Akvaryum Yayınları ve 2020'de Karbon Kitaplar izlemiştir.

Elinizdeki yayın, romanın ilk baskısına müdahale edilmeden tam metin olarak hazırlanmıştır.

Duygu TURP KAYA

ESKİ AŞK GECELERİ

İhtiyar şair hiç söndürmediği cigarasının başının üstünde topladığı kesif duman tabakalarına müstağrak[1], hazırundan[2] birinin bir sözüne mukabil[3] birdenbire sesini yükselterek:

— Aşk eski zamanda idi, diye başladı.

Ve o bir kere söze başlayınca yanında olanları meftunâne[4] ve hürmetkârâne sükûta sevk eden bir vect ve hurûşla[5] devam etti:

— Bugünküler o zamana göre aşk değil, âdeta bir çiftleşme, bütün maddiyetiyle, bütün behîmiyetiyle[6] ve tam manasıyla bir çiftleşmedir. Bugünkü mensur[7] hayat içinde aşkın en ilahi cazibesi olan ne şiir kaldı, hatta ne de heyecan… Bugün aşk artık sokağa fırladı, caddeleri istilâ etti… Gözümüzün önünde bilâ-ihtirâz[8], bilâ-hicâp[9] ve bilâ-tereddüt [10] katmerleniyor, âdeta sahnede oynar gibi…

Bugünkü kadınlar hepsi bir randevu kahramanı… Günde beş erkeğe mülakat[11] veren ve bir tekini bile sektirmeyen kadınlar var. Onları sokaklarda bile göğüslerinin elifine kadar çıplak görüyoruz;

---

[1] müstağrak: batmış, dalmış, içine gark olmuş
[2] hazırun: bir yerde o anda bulunanlar
[3] mukabil: bir şeye karşılık olarak yapılan
[4] meftunâne: büyülenmiş bir hâlde, hayranlıkla
[5] hurûş: coşma, gürleme
[6] behîmiyet: hayvanlık
[7] mensur: saçılmış, dağılmış
[8] bilâ-ihtirâz: çekinmeden
[9] bilâ-hicâp: utanmadan
[10] bilâ-tereddüt: tereddüt etmeksizin
[11] mülakat: buluşma, görüşme

çaylarda, balolarda, davetlerde yüz tanesine temas ediyoruz; istediklerimizle istediğimiz vadide[12] mükâlemelere[13] dalıyoruz. Hem bütün bu esnada onlar bizden daha muhteris [14] ve bizden daha… Hücumkâr[15] olmak şartıyla! Yani kadın esas cazibesini teşkil eden uzaklığı, imkânsızlığı, müşküllüğü kaybetti.

Kadın bu hâle gelince aşk artık adi bir âhz[16] ve ita [17] işi gibi bir ameliye [18] hâline gelerek zevki yalnız maddi cazibesine münhasır[19] kaldı. Onu evvelden en ilahi bir ihtiras hâline getiren heyecanlar, korkular, o şiirler ve şiiriyetler [20] hep mahvoldu.

Hâlbuki eskiden hiç böyle miydi? Şiiri ve heyecanı o zamanın hayat şartları fazlasıyla temin ederdi. Bir kere düşünseniz e canım! Kadını nerede ve nasıl görebilirdik? Görsek bile görüşebilir miydik?..

O zaman kadın bizim için uzak uzak semaların muhteşem derinlikleri içinde gömülmüş kaybolmuş, öksüz kalplerimize en muazzez emeller gibi nadiren tebessüm eden bir yıldızdan, hayalî bir güzellik yıldızından başka bir şey midir?

Gördüğümüz kadar da mestûr[21] ve heyula[22] hâlinde bulunurlardı. Yüzler, hakikati yüz bin defa tezyin eden siyah peçelerin arkasında gizlenir, şekiller kusurları bir şehkâr[23] nefasetine[24] çıkaran bol çarşafların katmerleri arkasında kaybolurdu. O zaman kadın gayri-

---

[12] vadi: (mec.) alan
[13] mükâleme: karşılıklı konuşma
[14] muhteris: çok istekli, çok arzulu, ateşli
[15] hücumkâr: hücum eden, saldıran
[16] âhz: alma
[17] îtâ: verme, ödeme
[18] ameliye: iş, fiil
[19] münhasır: sınırlı, sınırlandırılmış
[20] şiiriyet: şairanelik
[21] mestur: gizli, saklı, örtülü
[22] heyula: korkunç hayal
[23] şehkâr: şaheser, büyük ve değerli eser
[24] nefaset: çok beğenilir nitelikte olma

kabil[25] rüyet[26], gayrikabil temas, gayrikabil hulul[27] zail [28] ve firari [29] bir hayalden ibaret değil midir?

Sonra bir gün, düşününüz, bu harika-engîz [30] saadeti, bu vecd-âver [31] tecelliyi göz önüne getirebilir misiniz bilmem ki! Ne mümkün, âh ne mümkün! Evet, sonra bir gün, bu o zamana kadar size gayrikabil hulul bir gölgeden ibaret kalmış, gözünüzün önünden cazip ve sehhar[32] bir hayal gibi geçip geçip gitmiş olan şekillerin birisi bilmem nasıl olur, kim bilir ne ilahi bir tesadüfle, bu bin bir mahâl[33] arasında, size karşı temayül hisseder ve bunu, oh… Pek gayrimahsus[34] bir surette, mesela ya küçük bir tebessüm yahut tek bir nazarla[35] ihsas[36] ederdi. Fakat ne nazar ve nasıl tebessüm? Bu nazarın ve bu tebessümün size verdiği mestîyi[37] bugün hangi kadının visali bahşedebilir? Hem hiç mümkün mü? Bir kere o kabiliyet ne kadında kaldı ne de erkekte… Erkek o şiiri unuttu; kadın ise, o kudretten bugün artık mahrumdur. Değil mi? Öyle değil mi? Bugünkü kadın aşktan ziyade para için yaşamıyor mu? Âdeta bir Yahudi bezirgân gibi sarraf olmadı mı? Canı, ruhu para; yalnız, yalnız para değil mi? Eski kadınlar hayata girmedikleri için paradan âdeta bihaberdiler. Bugün en esirî bir kadın, mülakatınıza gelirken bindiği otonun azimet ve avdet[38] masrafını olsun çıkarmadan yakanızı bırakır mı?

---

[25] gayrikabil: imkânsız, mümkün olmayan, çözümü olmayan
[26] rüyet: görme, bakış
[27] hulul: bir şeye erişme, içine işleme, sinme
[28] zail: yok olan
[29] firari: kaçak
[30] harika-engîz: hayranlık verici, olağanüstü
[31] vecd-âver: büyük heyecan veren, insanı vecit hâline getiren
[32] sehhar: büyüleyici, sihirli
[33] mahâl: mekânlar, yerler
[34] gayrimahsus: özel olmayan
[35] nazar: bakış
[36] ihsas: sezdirme, ima, hissettirme
[37] mestî: sarhoşluk
[38] azimet ve avdet: gidiş ve dönüş

Ne diyordum? Ha… Şimdi beni takip ediniz. Hiç beklemediğiniz bu iltifatın kıymetini bu imkânsızlıklar arasında, hiçbir ümide cesaret edemeyerek, hiçbir emele yükselemeyerek mahrum ve nalan[39] kendi elemlerinizle âlûde[40] iken, ansızın ufkunuzda tulu[41] eden bu saadetin kıymetini bugün takdir etmek bile dimağlarımızda[42] o kabiliyet kalmadığı için mümkün değildir.

Bütün dünya, bütün hayat, hatta bütün cemâdat[43] sizin düşmanınız, saadetinizin düşmanı idi. Komşular, bekçiler, sakalar[44], dilenciler, gelip geçenler, hatta sokak çocuklarına kadar her şey ve herkes bu işlerin biaman[45] bir hasmı[46] idi ve bütün kuvvetiyle ona mâni olmak herkes için her yerde en müteallik[47] bir kaide hâlinde hükümran olurdu.

Bütün hayatınıza kâfi gelecek kesif[48] bir heyecan veren o iltifat ve tebessüm, bu manaların sevkiyle, ekseriya[49] semeresiz[50] ve beyhude kaldığı gibi, bazen de en canlı bir saadete yol açabiliyordu. Mesela, bazen haftalarca, hatta aylarca sizi peşi sıra sürükleyip süründürüp türlü emirler türlü füturlar[51] içinde yorup harap ettikten sonra, nasılsa müsait şerait[52] sayesinde nihayet bin bir endişe, bin bir heyecan ve bin bir korku girdibadı[53] arasında mülakata müncer[54] olurdu.

---

[39] nalan: inleyen
[40] âlûde: dolu
[41] tulu: güneşin doğması, doğuşu
[42] dimağ: beyin
[43] cemâdat: cansız cisimler
[44] saka: evlere, çeşmeden su taşımayı iş edinmiş olan kimse
[45] biaman: amansız
[46] hasım: düşman
[47] müteallik: ilişkin
[48] kesif: yoğun
[49] ekseriya: genellikle
[50] semeresiz: verimsiz
[51] fütur: usanç, umutsuzluk
[52] şerait: şartlar, koşullar
[53] girdibad: kasırga, hortum
[54] müncer: bir yana doğru çekilip sürüklenen

Ve âh o mülakatalar… Sevdiğiniz kadının etrafında çöreklenen yüz bin tehlikeyi göze alıp sizi evine kabul ettiği o ilahi mülakat geceleri… Zira, mülakatların düşman gözlerin tecessüsünden azade kalabilmesi için, gece yapılması zaruri idi. Unutmayınız ki o kadınlar şimdikiler[e] benzer yırtıcı bir akbaba değil; bir güvercin, bir kumru gibi, himaye ve nevazişe[55] muhtaç, yumuşak, sıcak, pür-ihtilaç[56] ve helecan[57] yavru kuşlardı. Yalnız bir yere oturamaz, kendi kendilerine sokağa çıkamazlardı. Bütün bu hâller onların kıymetini ne kadar yükseltirse, aşka da o kadar leziz, o kadar nefis ve müskir[58] bir çeşni[59] verir, onu âdeta bir ibadet hâline getirirdi.

Verilen mülakata bir mâni çıkmazsa, bu muazzezler muazzezi kadın nihayet sizin olacak, nihayet onu işitecek, nihayet onu koklayacak, nihayet ona malik[60] olacaksınız. O zaman artık siz herkes gibi bir insan değil, insanın fevkinde bir tılsımlı mahluk olurdunuz, erkeklerin binde biri için tecelli etmeyen bir kader cilvesiyle seçilmiş, böyle ilahi bir saadete layık görülen bir bahtiyar olurdunuz; âdeta bir ilah olurdunuz.

Evet, âh bu mülakatlar ve bu aşk geceleri! Gecenin karanlık aguşunda[61], korkular ve tehlikeler içinde titreye titreye sizi bir kapıda bekleyen sevgiliye mülaki[62] olurdunuz, sessiz bir heyula gibi onun delaletiyle merdivenlerden çıkar, aralıklardan geçer, nihayet kadın kokularıyla sermest[63], aşk heyecanlarıyla pür-ihtilaç, telakki[64] helecanlarıyla pür-cûş[65] ve hurûş[66] bir odaya dahil olurdunuz.

---

[55] nevaziş: okşama, iltifat etme
[56] pür-ihtilaç: çırpınma dolu
[57] helecan: kalp çarpıntısı, çırpıntı
[58] müskir: sarhoş edici
[59] çeşni: tat
[60] malik: sahip, iye
[61] aguş: kucak
[62] mülaki: buluşan, kavuşan, görüşen
[63] sermest: sarhoş
[64] telakki: anlayış
[65] pür-cûş: coşkunluk dolu, pek coşkun
[66] hurûş: coşma, şamata

Tabii ilk hareketiniz mabudunuzun[67] huzur-ı celalinde[68] diz çöküp ayaklarını öpmek, aşk ve visalin sarhoş eden buselerini, perestişlerini[69] bezletmek[70] olurdu.

Fakat ah, ne o? Daha sevdiğinizin kokusunu hulul edemediniz, daha nefesleriniz birbirine ısınmadı. Daha ilk hicap ve tereddüt buğusu tamamıyla dağılmadı, henüz ruhlar aç, henüz vücutlar lerzan[71], henüz kalpler pür-iştiyak[72] ve tahassür[73]! Bir de bakardınız ki pencerelerde çirkin bir ziya[74] sırıtıyor.

Âh eyvah… Sabah mı oluyor? Ne çabuk bu? Fakat işte, sahihten horozlar ötmeye başladı, evet sabah oluyor. Demek, demek ayrılacaksınız, daha hiç doymadan, daha hiç kanmadan…

Demek veda öyle mi? Çünkü, sabah olmadan veda mecburiyeti muhakkak idi.

Nasıl, demek bitti… Bitti! O, günlerden beri bin bir hülya ile süsleyerek beklediğiniz, bir kere hulul ederse, bitmeyecek kıyas ettiğiniz saadet dakikaları, siz sermest ve pür-vecd dünyayı unutmuş iken, birer birer geçip gitti. Bu da bitti, bu da bu da bu da bitti öyle mi? Hep bitti, artık bu da hayal oldu, bu da eridi, bu da geçti gitti, öyle mi?

Bir daha ne vakit? Acı acı sevgilinizin yüzüne bakardınız. Onun gözünde de sönmez bir hasretin, akur[75] bir isyanın ateşleri parlardı. Acaba bir daha mümkün olacak mı? En ateşîn[76] teminatla vaatler verilir, ebediyet yeminleri tekrar edilirdi.

Ruhunuz nihayetsiz bir aşk hamlesiyle şişkin, vücudunuz en derin bir galeyanla kabarmış, veda eder, çıkardınız. Buselerin aşk

---

[67] mabut: kendisine tapılan varlık
[68] huzur-ı celal: yüce makam, yüce kat
[69] perestiş: tapma, tapma derecesinde sevme ve hayranlık duyma
[70] bezl: esirgemeden bol bol vermek, harcamak, sarf etmek
[71] lerzan: titrek
[72] pür-iştiyak: arzu dolu
[73] tahassür: özlem
[74] ziya: ışık
[75] akur: kudurmuş, saldırgan
[76] ateşîn: coşkun, heyecanlı

ve visal kokularıyla sermest, dudakların hararetli temaslarıyla sımsıcak, ihtiraslarla ihtilaçlarla dopdolu, kendinizi sokakta bulurdunuz. Sabah ezanı okunurdu. Bekçiler son sopalarının aks teranesiyle dolaşırlardı. Uzak mahallelerden son avaveler[77] aksederdi, henüz gün doğmamış bulunurdu.

Bu aşk gecesi, en küçük teferruatına kadar, ruhunuzda en ilahi bir hatıra çelengi ile nakşolur, hayatınızı en samimi bir der-aguşla[78] zapt ve işgal ederdi. Öyle ki son ihtizar[79] anınızda tahattur[80] etseniz ölüme değil, müteallik-i ebedî bir hayata giriyormuşsunuz gibi şok ve tehâlükle[81] titrerdiniz.

Şimdi bu heyecanları düşününüz, bir de mesela bir çayda, herkesin gözünün önünde hatır sorar gibi sükûnetle verilmiş mülakatı, güpegündüz bir oto ile sevdiğinin bekâr odasına gelip bila-havf ve teessür[82] vücudunu veren bir kadını göz önüne getiriniz. Aşk o zamanda idi, çünkü, o hayatta böyle bir mülakata nail olan bir erkek visal gecesinden sonra, veda edip sokağa çıktığı zaman dünyaları huzurunda sernigûn[83] etmiş büyük fatihlerin bile hiçbir vakit hissetmediği derin, derin bir zafer şevkiyle kaynar ve taşardı.

Bugün, acaba diğerlerinden farklıca tek bir nefes hamlesi peyda oluyor mu?

---

[77] avave: havlama
[78] der-aguş: kucaklama, sarma
[79] ihtizar: can çekişme
[80] tahattur: hatırlama
[81] tehâlük: büyük bir arzu ile can atma
[82] bila-havf ve teessür: korkmadan ve üzülmeden
[83] sernigûn: tepetaklak, baş aşağı

BEKÂR ZEVKİ

Hamdi Bey sakin, müteennî[84] ve kanaatkâr, fakat aynı zamanda çok hodkâm[85] ve zevkine pek düşkün olduğundan, evlendiği bu beş sene zarfında zevcesinin gençliği ve letafeti[86] sayesinde erkeklik hevesatını[87] tatmine çalışmış ve onun ev kadını ve refika[88] sıfatıyla her türlü hizmet ve şefkatinden bol bol istifade etmiş, mümkün olduğu kadar da mesut bir hayat sürmüştü.

Fakat artık bu "esaret" gelmeye başlıyordu. Her akşam aynı saatte eve gelmeye mecbur bulunmak, ara sıra Beyoğlu'nda geç kalıp hatta çeşni değiştirmek[89] için bazen misafirperver evlerde sabahlamaktan mahrum kalmak, işte "esaret" dediği bu hâldi.

Evlenmeden evvel haftada, on günde bir mutlak o tarafa şöyle bir uzanır, akşam üstü bir birahanede türlü mezelerle müzeyyen[90] masanın başına kurularak bir rakı keyfi yapar, mükemmel bir yemek yer, sonra hovardalığa çıkar ve mutlak evlerin birinde sabahlar idi.

Nereden aklına gelmişti de bu evlenmek işini çıkarmıştı? İşte şimdi bu budalalığı burnundan geliyordu. Zevcesi ne kadar iyi, ne kadar hoş ve sadık bir kadın olursa olsun, işte hayatı zincirlenmişti.

---

[84] müteennî: ihtiyatlı, temkinli
[85] hodkâm: bencil
[86] letafet: güzellik
[87] hevesat: hevesler, arzular
[88] refika: eş, karı
[89] "Hayattan farklı bir tat almak" anlamında kullanmıştır.
[90] müzeyyen: süslenmiş, bezenmiş

Artık böyle zevk âlemlerine veda etmek mecburiyeti muhakkaktı. Karısının kıskançlığından çok korkuyordu.

Evet, zevcesi hiç fena bir kadın değildi; ona güzel ve tatlı, sâniyen[91] muti[92] ve sadık, daha sonra işgüzar[93], daha, idareli…Daha, daha… Hasılı[94] kusursuz denilecek bir kadındı. Fakat, keyif bu ya, Hamdi Bey artık bu hayattan, bu "esaret"ten usanmıştı. Tam beş sene her gün aynı suratı gör, her gün aynı hayatı yaşa, aynı evde otur! Buna tahammül olunur mu, şikâyette yerden göğe kadar hakkı yok mu?

Hiç olmazsa şöyle bir müddet muvakkaten[95] olsun birbirlerinden uzaklaşsalar, birbirlerini arayacak kadar görecekleri gelse, ne kadar memnun olacaktı. Böyle gece gündüz burun buruna oturmak insanda nasıl iştiha[96] bırakırdı? İnsan artık bir pinti oluyordu, ne arzu kalıyordu ne heves…

Onu asıl korkutan şey artık gençlik elden gidiyor, yakında yaşı kırkı boylayacak, bir gün gelecek ki serbest olsa, hiçbir mâni kalmasa bile, artık bu zevk hayatına veda etmek lazım gelecek, ihtiyarlık omuzuna binecek. Hiç olmazsa beş on gün bir kaçamak yapmak ne iyi olurdu.

*

İşte bu arzu neticesi olarak, Hamdi Bey birçok tertibat[97], birçok istihzarat[98] sayesinde zevcesini Bursa'da babasını görmek üzere on beş gün için azimete[99] ikna edebildi.

Hani pek kati değilse de şayet kadın orada iken, bu tarafta aşk ve zevk hayatı arasında cana yakın münasip bir şey bulursa, karısı-

---

[91] sâniyen: ikinci olarak
[92] muti: itaat eden, yumuşak başlı
[93] işgüzar: eli işe yatkın, becerikli
[94] hasılı: sözün kısası, kısacası
[95] muvakkaten: az bir zaman süresince, geçici olarak
[96] iştiha: iştah
[97] tertibat: düzen, düzenleyiş
[98] istihzarat: hazırlıklar
[99] azimet: gidiş

nın kâğıdını gönderivermek[100] de hesaptan hariç değildi. Ne yapsın, insan dünyaya bir defa gelir, budalalığın lüzumu var mı ya?

Nihayet bir sabah karısını rıhtımdan vapura bindirmiş, sırtında kuvvetli kanatlar hissederek mesut ve şâdan[101], bu güneşli kış günü kalabalık köprüden kalemine gitmişti. Şimdi akşam erkenden fırlayıp kendini Beyoğlu'na atacaktı. Beş senedir hayatında çok tebeddül[102] vardı, gazetelerde okuduğuna, ağızdan işittiğine göre, Beyoğlu sokakları hanımlarla dolup dolup taşıyordu. Bunların birini elde edince, Hamdi Bey, önündeki zevk ve neşe ufkunu en derin bir saadet ile görüyordu.

Bilhassa, Beyoğlu hayatının kurtlarından biri kalem arkadaşı idi. Bu akşam onunla beraber gezecekler ve onun tecrübe ve bilgisinden istifade edecekti. Fakat Mehmet Bey bugün kaleme gelmedi. Akşama kadar gözü kapıda, Hamdi Bey onu bekledi. Nihayet gelmediğini görünce, eski tecrübelerinin kuvvetiyle bu akşamlık yalnız başına çıkmaya karar verdi ve akşam üstü, Tünel'e atlayarak, kendini türlü ümitler, türlü hülyalar arasında, Beyoğlu'nda buldu.

*

Evlendiğinden beri Beyoğlu'na mubâyaat[103] için geçmiş ve hatta etrafına can gözüyle bile hiç bakmamıştı. Bu akşam, Tünel'den itibaren her tarafta tebeddüller görmeye başladı. Mütarekedeki Beyoğlu ile bugünkü Beyoğlu arasında büyük farklar buluyordu. Mesela, Andorya Pasajı'nda daima oturduğu birahane kapanmıştı. Sağda, solda yeni pastacılar, yeni muhallebiciler ve yeni lokantalar bitip tükenmiyordu. Fakat, bunlara alışık olmadığından Hamdi Bey girmekte tereddüt ediyordu.

Nihayet mecbur olarak bir pastacıya girdi, oturdu. Garsona: "Bir şişe düziko[104]…" dedi. Garson hayretle bakarak: "Efendim, yasaktır." deyince Hamdi Bey'in aklı başına geldi. Öyle ya, o her

[100] kâğıdını göndermek: boşanma belgesini yollamak
[101] şâdan: sevinçli
[102] tebeddül: bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme
[103] mubâyaat: satın almalar
[104] düziko: düz rakı

gün evinde düzcüğünü[105] rahat rahat çekiyordu ama hükümet rakının dükkanlarda satılmasını men[106] etmemiş miydi?

İşte bu en müthiş bir darbe oldu. Çünkü Hamdi Bey birayı ağzına koyamazdı. O halis muhlis[107] bir rakıcı idi. Ömründe ağzına düzden başka tek bir kadeh içki koymamıştı. Şimdi ne yapacaktı? Rakı olmazsa, dünya zindan olur, hiçbir şeyden zerre kadar zevk alamazdı.

Derin bir inkisarla[108] düşünüyordu. Her gece evde karısının bin itina ile hazırladığı türlü iştiha-âver[109] mezelerle, dondurduğu rakı ile, ut[110] ile neşelendirdiği mükemmel bir keyif çatardı. Bu akşam eve gitse, rakı bulacaktı ama, meze ne yapacaktı, sonra yalnız sıkılmayacak mıydı?

Fakat çaresizdi, mecbur idi, hiç olmazsa rakısız kalmamak için, tramvaya atlayarak, kendi kendine: "Bu akşam böyle olsun, yarın yine zevkini çıkarırız." diye, evine koştu.

*

Fakat o karanlıkta, o ıssız ev ne kadar soğuk bir tesir yapıyordu ya Rabbim! Her akşam, karısı neşe ile kapıyı açar, odaya girince masanın üstünde her gece bir başka nadide meze ile tepsiyi hazırlanmış bulurdu.

Kadın onu dikkatle nevazişle soyar, köşesine oturtarak tepsiyi önüne yerleştirir ve ilk kadehi eliyle doldurup takdim eder ve hemen mezeyi yetiştirirdi.

Bu akşam karanlıkta, en evvela lambayı bulmak, yakmak lazım geldi. Kendi kendine soyunmak ne kadar da müşküldü ya Rabbim!.. Ya hele, nerede olduğunu hiç bilmediği kadeh, bardak, çatal falan gibi şeyleri arayıp bulmak ne yorucu oldu!

---

[105] Düzikoyu kısaltmıştır.
[106] men: yasaklama
[107] halis muhlis: katışıksız, eksiksiz
[108] inkisar: kırılma, gücenme
[109] iştiha-âver: iştiha getiren, iştah açan
[110] ut: Klasik Türk müziği araçlarından, iri karınlı, kirişli, mızrapla çalınan bir çalgı.

Nihayet, birçok yorulduktan sonra, yerine oturdu, rakıyı dikti. Fakat, bu rakı değil, bir zevk değil, bir matem oldu. Yalnızlık, neşesini kırıyor, içine âdeta vehim[111] getiriyordu, ne olsa, güzel, sonra pür-heyecan ve tatlı bir kadından mahrum kalmak, evvela itiyat[112], saniyen, yalnızlık sebebiyle de onun için büyük bir mahrumiyet teşkil ediyordu.

Diğer geceler, rakı alemi bin türlü keyif ve neşe arasında bir buçuk iki saat sürerken, bu gece yarım saatte şişesini bitirdi ve yemek yemedi, körkütük sarhoş hâlinde kendini yatağa attı.

*

Sabah uyandığı vakit, canı kımıldamak istemiyor; neşesiz, harap bulunuyordu. Her sabah karısı o daha uyurken, cezveyi hazırlar, gözlerini açar açmaz, kahveyi yanı başında bulurdu.

Şimdi bu berbat madde, bu kırık neşe ile bir de kahvesini kendi mi pişirecekti? Çaresiz, inleye inleye kalktı, cezveyi hazırladı, ispirto lambasını açtı, fakat fitil bir türlü ateş almıyordu. O zaman karısının son günlerde fitili değiştirmek hususundaki ricalarını tahattur etti. Demek fitil bitmiş idi. Esasen ispirto lambası paslanmış, küflenmiş, eskimiş, harap olmuştu. Birçok uğraşarak yakmaya muvaffak olamadı ve hiddetlenerek kaldırıp pencereden sokağa fırlattı.

Ve küfürle giyinerek kendini sokağa attı. Saat daha sekiz buçuk idi. Her gün evden dokuzda çıkar, dokuza kadar keyif yetiştirirdi. Fakat çare var mıydı? Karısını "serbest" olmak için başından defetmemiş miydi? İşte şimdi "serbestlik" keyfi çıkarıyordu.

Kalem arkadaşı Mehmet Bey dün çocuğu hasta olduğu için gelmemişti. Yine bunun için bu gece Beyoğlu'na gelemiyordu. Yarın muhakkak gelecekti. Fakat bu gece yine yalnız kalırsa, Hamdi Bey mutlak deli olurdu. Yalvardı, yakardı, bin müşkülatla Mehmet Bey'i refakatine razı etti. Bir gece evvel başına gelen şeyleri anlattı, Mehmet Bey gülerek: "Olur. Elbette!" diyordu.

---

[111] vehim: kuruntu

[112] itiyat: alışkanlık

Akşam üstü beraberce Beyoğlu'na çıktıkları vakit, hiç olmazsa yalnız olmadığı ve sonra Mehmet Bey vasıtasıyla bu gece iyi bir eğlenti[113] yapacakları için Hamdi Bey pek memnundu.

Birkaç şişe rakı aldılar, bir hayli meze tedarik ettiler ve Galatasarayı'ndan bir tramvaya atlayarak Şişli'de indiler. Mehmet Bey onun koluna girerek karanlık sokaklardan geçirdi. Birçok yürüttükten sonra, bir kapı çaldı. İçeriden: "Kim o?" Biraz sonra daha yakından biri: "Kimi istiyorsunuz?" diye seslendi. Mehmet Bey "Cazibe Hanım buradalar mı?" diye sordu. Az sonra kapı açıldı, çiçek bozuğu yaşlıca bir kadın çehresi göründü: Vay Mehmet Bey, siz misiniz? Buyurunuz efendim…" ve nim[114] aydınlık bir avluya girdiler.

Küçük bir odada idiler. Onlara ihtiyar kadın büyük teessüfle bu akşam istedikleri kadını bulmak mümkün olmadığını söylüyordu. Mehmet Bey, vâkıf bir dost tecrübesiyle: "Şükriye?" diyor, "Bir lokantacı kapattı!" cevabını alıyordu. Necmiye? Bu akşam kocası evde idi, gelemezdi. Kâmuran? Onun da dostu vardır. Belalı bir herif! Hiç umulmadık zamanda çıkıp geliyor, ortalığı karma karışık ediyordu.

Ey, boş mu döneceklerdi? Birbirlerine acı acı baktılar, fakat asıl acılık Hamdi Bey'in ruhunda idi. İstimdatkârane[115] işaret ediyordu.

Mehmet Bey ısrar ederek: "Canım sen bir çaresini buluver artık. Kalktık buraya kadar geldik, bizi boş mu döndüreceksin?.. Beyefendi sizi fazlasıyla memnun edecektir." diye vaatlerde bulundu.

Nihayet kadın: "Durun siz oturun bakayım da…" diye çıktı. Bir çâr-yek[116] sonra yanında bir kadınla geldi. Bu Kamuran Hanım idi. Çaresiz kaldığı için bunu getirmişti. Belalı dostu gelirse bahtlarına idi.

Bu, etine dolgunca, hoş bakışlı, fakat tatsız ağızlı, kısa boylu bir genç kadındı. Hamdi Bey şişman kadından hiç haz etmezdi. Fakat çaresiz kalınca…

---

[113] eğlenti: neşeli ve hoşça vakit geçirilen toplantı
[114] nim: yarı
[115] istimdatkârane: yardım istercesine
[116] çâr-yek: dörtte bir, bir saatin dörtte biri olan on beş dakika, çeyrek

İkinci inkisar kadının rakı içmeyip ille konyak istemesiyle hasıl[117] oldu. Hamdi Bey konyağın kokusundan son derece tiksinirdi. Fakat çaresiz kalarak onun için konyak aldırdılar. Masa başına oturdular.

Kadehler teakup[118] ediyor, Mehmet Bey'in birçok tekerlemesine rağmen neşe kabil değil gelmiyordu. Her hususta o kadar havadan nem kapan Hamdi Bey en masum keyiflerine bile böyle lüzumsuz mâniler çıktığını görünce derin bir inkisarla malul[119] olmuştu.

Kamuran Hanım ut çaldı, şarkılar söyledi. Neşelendirmek için elinden geleni yaptı; fakat ne ut bir şeye benziyordu ne şarkılarında bir cilve vardı ne de neşelerinde zerre kadar bir hararet[120] mahsus idi. Hepsi sahte ve yapma geliyordu.

Böyle kırık bozuk eğlenmek için mi karsını Bursa'ya kadar göndermişti?

Utsa, kadıncağız daha âlâsını çalıyor, şarkı ise daha cilvelisini söylüyor, sonra, meydana getirdiği neşeye doyum olmuyordu.

*

İşin fecaati[121], iki saat sonra, yalan yanlış biraz sarhoş olarak tam[122] odalarına çekilecekleri zaman tahakkuk[123] etti. Kırılacak gibi şiddetle kapı vurulmaya[124] başlandı, Cazibe Hanım dudakları titreyerek, bet beniz sapsarı koşup geldi "Kamuran… Haydi… Durma… Aman Allah aşkına çabuk ol! Seninki geldi. Haydi! Çabuk…" ve sonra kendine hitap ederek "Siz de affedin beyefendi. Evvelce söyledim, fakat Mehmet Bey ısrar etti. Ne yapalım çaresiz kaldım. Artık kusura bakmayınız. İnşallah bir başka akşam, evvelden haberli geliniz. Sizi memnun etmeye çalışırım."

---

[117] hasıl: olan, ortaya çıkan, görünen
[118] teakup: art arda gelme
[119] malul: hasta
[120] hararet: coşkunluk, ateşlilik
[121] fecaat: çok acıklı durum, yürekler acısı durum
[122] Metinde "tamam" olarak yazılmıştır.
[123] tahakkuk: gerçekleşme
[124] Metinde "urulmaya" şeklindedir.

Bir başka akşam?.. Hamdi Bey ağzının tadını almıştı. "Sokakta rakı içilmez, evde ispirto yanmaz, karıların belalıları balta olur, lanet olsun hepsine!" diyordu.

*

Öbür sabah ilk işi telgrafhaneye koşup karısına boş kâğıdını yazmaya hazırladığı aynı el ile: "Telgrafın vusulünde[125] hemen hareket ediniz. Hastalandım!" diye bir telgraf çekmek oldu.

[125] vusul: ulaşma, varma

NASIL? BAHTİYAR MI?

Genç kadın, misafir odasına girip de Feride ile yalnız kalır kalmaz; en derin bir yeis[126] tavrıyla kendini köşedeki kanepeye atıp gömülerek, buhranlı bir teheyyüç[127] içinde çırpına çırpına:

— Âh kar[d]eşim, ben pek bedbahtım, pek, pek çok sefilim, diye inledi.

Feride, misafirinin hiç beklemediği bu nagehanî[128] elem tuğyanını[129] nihayetsiz bir hayretle telakki etti. Onun yanına oturdu, istifhamkâr[130] nazarlar ile bakarak:

— Ne o, ne oldu?.. Ne var Allah aşkına? diye sordu.

Öbürü kıvranıyor, gözlerinde yabis[131] bir fütur[132] fırtınası şimşekleniyordu:

— Hayır, bu daha sade bir şüphe… Eğer hakikat olduğunu anlarsam, ya hakikatle karşı karşıya kalırsam o zaman nasıl dayanacağım, onu düşünüyorum. Âh mutlak, mutlak deli olurum. Sade şüphesi bu kadar kahrediyor.

— Ne şüphesi, nasıl şüphe? Kimden şüphe ediyorsun? Aman çabuk anlat.

Kuru gözlerinde en derin bir yaş zulmeti ile:

---

[126] yeis: umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü
[127] teheyyüç: heyecanlanma, coşma
[128] nagehanî: ansızın olan
[129] tuğyan: taşkınlık, coşkunluk
[130] istifhamkâr: soru soran, soruşturan
[131] yâbis: kuru
[132] fütur: bezginlik,umutsuzluk, usanç

— Kocam… Nahit… Âh eminim, mutlak beni aldatıyor. Mutlak sevdiği bir kadın var. Bak dinle, bana nasıl hak vereceksin?.. Daha bir şey bilmiyorum, fakat eminim ki bir şeyler var. Hem feci, korkunç şeyler… Mutlak bir kadınla bir münasebet, bir aşk, bir şey… Dinle bak! Onda son zamanlarda bir tuhaflıklar peyda[133] oldu. Mesela, eski neşesi kalmadı, dalgınlıklar hasıl oldu, âdetleri değişti; geceleri oturamaz, erkenden yatar. Yatınca uyuyamaz, sabaha kadar ahlar, oflar çeker. Sonra o kadar lakırtıcı[134] iken bir sükûtilik[135], tuhaf bir şeyler ki şüphe etmemek için insan iyice aptal olmalı. Nihayet, dün gece, yemeğe gelmedi. Akşam üstü gelmeyeceğini küçük bir kâğıtla haber vermişti. Ben esasen şüpheli olduğum için uyumadan bekledim. Tamam gece yarısından üç saat sonra ancak gelebildi. Yorgun, kırık, bitik bir hâlde ki… Güya eski mektep arkadaşları bir fırsatla toplanmışlar da bir iş için bir karar vermişler. Tabii olarak yaşlarımı saklayamadım. İnanıyor musun Ferideciğim, ağladığımı görünce o kadar samimiyetle şaştı kaldı, o kadar okşayıcı bir sesle beni teselli etti ki, kendisini affetmeye mecbur kaldım. Yalnız o kadar değil, hatta itham[136] ettiğim için ondan af diledim. Buna ne dersin? Bir mana verebilir misin? Bu hâle rağmen öyle feci şüphelerle harap oluyorum ki, tasavvur edemezsin. Kıskançlıktan deli gibi bir hâldeyim. Bazen onun tatlı sözlerine aldanıp endişelerimi haksız görüyorum, sonra bu sersemlikten kendime lanet ediyorum. Hasılı berbat, perişan bir hâldeyim ki bana acırsın.

---

[133] peyda: belli, açık, peydah
[134] lakırtıcı: konuşkan
[135] sükûtilik: suskunluk
[136] itham: suçlama

"İLK PEKİ!"

Genç kadının gözleri süzüldü, dişlerinde şen bir tebessüm incilendi:

— Aşk mı? Aman ne söylüyorsunuz Şekip Beyefendi, bu o kadar bu o kadar bir şey mi? Bahusus[137] bizim memlekette… diye cilvelendi.

Şekip Bey; hemen cevap verdi:

— Hayır hanımefendi, bu işin memlekete bir taalluku[138] yoktur. Aşk her yerde aynı şeydir. Yani hem kolay, güçtür. Memlekete göre değil, şahsa göre değişir. Yani kadınına ve erkeğine göre…

Hanımefendi şuh bir kahkaha patlattı:

— Öyle ise, kadınına göre demek… Çünkü üstat Mopasan'ın[139] malum ve meşhur iddiasına nazaran aşkta hâkim olan erkekler değil, ancak kadınlardır.

*

İkisi genç, biri müsin[140] üç hanımla, iki orta yaşlı erkektiler. Bir küçük salonda bir çay masası etrafında serilmiş derin koltuklara dağılmışlar, gömülmüşlerdi.

---

[137] bahusus: özellikle
[138] taalluk: ilgisi olma, ilgi
[139] Fransız yazar Guy de Maupassant
[140] müsin: yaşı ilerlemiş, yaşlı

Şekip Bey dedikleri, bütün ömrünü muvaffakiyetli[141] bir bekâr hayatı ile geçirmiş, meclis-ârâ [142], hoşsohbet, ruhiyatçı[143] bir zattı. Artık genç hanımların canlı zevklerine veda mecburiyetinde kaldığı için onlarla hiç olmazsa aşk bahisleri, ona yegâne bir zevk olmuştu. Garip, gayrikabil kabul-i nazariyeler dermeyan[144] ederek, muhayyel, şairane maceralar nakil eyleyerek hanımların meraklarını tahrike çalışıyor ve bu esnada izhar ettikleri ince, derin tahassüslerden[145] zevk-yab[146] olmakla kanaat ediyordu.

İşte bu gece, bu samimi mecliste bahsi yine bu vadiye sevk etmiş ve hüsnüne nefasetine karşı pek mütehassis[147] olduğu genç Hacer Hanımefendi ile böyle vecd-âlûd[148] bir münakaşaya bütün mevcudiyetiyle girmişti.

*

Şekip, mütebessim bir eda ile mukabele[149] etti:

— Hayır hanımefendi; iş, işte yalnız burada biraz değişiyor. Ancak bu noktada memleket bahse dahil oluyor. İhtimal başka her memleket için bu iddia doğrudur, yalnız bir istisna ile: Türkiye!.. Çünkü, unutmayınız ki, kadınlarla erkeklerin teması daha pek yenidir. Kadınlarımız daha kafesten yeni kurtuldular, daha iki senelik bir flört hayatında bütün istidatlarına[150] rağmen o kadar muvaffakiyet mümkün değildir.

Birdenbire yerinden kalkarak pantolonunun[151] cebinden bir tabaka çıkardı, ölçülü biçili hareketlerle bir sigara çekip yaktı ve dedi ki:

---

[141] muvaffakiyetli: başarılı
[142] meclis-ârâ: meclis süsleyen, hoşsohbet (adam)
[143] ruhiyatçı: psikolog, ruh bilimci
[144] dermeyan: ortada, ortaya konmuş
[145] tahassüs: duygulanma
[146] zevk-yab: zevk alan
[147] mütehassis: duygulanmış
[148] vecd-âlûd: vecde getiren, coşturan
[149] mukabele: karşılık verme
[150] istidat: yetenek
[151] Metinde “pantalon” şeklindedir.

— Esasen kadın olsun erkek olsun aşk için bir insan mutlak doğmalıdır.

Müsin Hanımefendi, kendisi için hayli zamandır kapanmış bu feyizli[152] mezhereden[153] rayiha-çîn[154] olmak arzusunu yenemedi:

— Demin kadınına ve erkeğine göre demiştiniz, nasıl kadın ve nasıl erkek acaba?

— Yani aşk için doğmuş, sonradan özenerek olmamış bir kadın ve bir erkek, aşk kadını ve aşk erkeği…

Öyle ayakta lambanın hotozundan[155] intişar[156] eden gölgeli ziyaya müstağrak, devam etti:

— Bir aşk erkeği mutlak surette güzel, şık olmaz; bu birinci nokta… Birinci farikası[157] her fırsatla, her zaman ve her mekânda hiçbir mâni, hiçbir mahzur tanımayarak bilâ-şart[158] ve bilâ-şüphe[159] sevmek ve sevilmektir. Aşk erkeği çocukken sevilmiştir, gençken sevilir, ihtiyarken yine sevilecektir. Bunu bütün ruhiyatçılar ancak doğuşla izah ediyorlar. Yani aşk erkeği doğar, sonradan olmaz. Bu bir mevhibedir.[160] Bunlar için dünyada aşktan başka hiçbir kuvvet, hiçbir sihir, hiçbir keramet yoktur. İhtimal çirkindir, fakat kadınları deli eder; ihtimal şık değildir, fakat kalpleri teshir[161] eder; ihtimal yaşlıdır, layemut[162] bir cazibesi vardır. Her şeyden evvel cüretkâr psikolog, ince ve nabızgir[163] olur. Aşkın muvaffakiyetini güzellikte, şıklıkta, zarafette zanneden budalalar, bunların muvaffakiyetlerini

---

[152] feyizli: verimli
[153] mezhere: [Türkçe'de türetilmiştir.] çiçekli yer, çiçek bahçesi
[154] rayiha-çîn: güzel kokular toplayan
[155] hotoz: binalarda kapı, pencere, ocak vb. yerlere ve eşyalara süs olarak yapılan tepelik
[156] intişar: yayılma
[157] farika: bir şeyi ayırt etmeye yarayan özellik, ayırmaç
[158] bilâ-şart: şartsız
[159] bilâ-şüphe: şüphesiz
[160] mevhibe: bağış, ihsan
[161] teshir: büyüleme
[162] layemut: ölümsüz, ölmez
[163] nabızgir: nabız tutan, hoşa gitmek için karşısındakinin tabiatına göre davranan kimse

anlamazlar, süslenirler, parlarlar, fakat… Fakat söylemezler. Hayattan gölge gibi geçerler. Güneş gibi değil. Hâlbuki berikiler, zahmetsiz, tabii olarak cezp[164] ve teshir ederler. Teneffüsü insanı sarhoş eden bir hava-yı nesimî[165] membaı[166] gibidirler.

Hanımların üçü de bu sözleri dalgın, göğüsleri pür-helecan dinliyorlardı.

Şekip kadınları karşısında bu heyecana sevk ettiği dakika, bir aşk muzafferiyeti hissederdi. Şevk ve şitapla[167] devam etti:

— Sonra aşkta en mühim bir diğer nokta vardır. Bir kadının hayatında bir erkeğe en manasız, en ehemmiyetsiz, en asılsız ilk "peki"si son hadde kadar hükmü olan bir muvaffakiyet demektir, âdeta o ehemmiyeti alır. O kadar müessir[168], o kadar şamil ve o kadar hudud-i vâsi[169] bir şeydir.

İkinci erkek, artık dayanamadı:

— Al bir paradoks daha… Bunları nereden yumurtluyorsun[170] Şekip, dedi.

Hemen cevap verdi:

— Paradoks değil, hakikat… İspat için bir hikâye anlatacağım.

*

— Bir gün, böyle bir delikanlı, birkaç defa orada burada rast gelerek meshur[171] olduğu bir genç hanımı yine bir yerde gördü. Bu tesadüf o kadar kasvetli bir şey oldu ki, delikanlı bî-ihtiyar[172] kalarak, takibe başladı. Bunu âdeta gayriihtiyari, büyülü[173] biçare gibi bilmeyerek yapıyordu. Yegâne emeli, ruhunu mest etmiş bir inci-

---

[164] cezp: kendine çekme
[165] hava-yı nesimî: esinti havası
[166] memba: kaynak, pınar
[167] şitap: acele etme
[168] müessir: etkili, etkileyici
[169] hudud-i vâsi: geniş sınırlı
[170] Metinde "yurmutalıyorsun" şeklinde yazılmıştır.
[171] meshur: büyülenmiş veya büyülenmişçesine gönül vermiş, bağlanmış, tutkun
[172] bî-ihtiyar: iradesiz, kendi iradesini kullanamama
[173] Metinde sehven "büyülür" şeklinde yazılmıştır.

zabın[174] devamında, idamesinde[175] idi. Kadın evvela hiçbir şey fark etmedi, bir şiir[176] ve şehlevent[177], etrafından kaldırdığı hayraniyet ve perestiş nazarları, aşk ve şehvet hasretleri arasında mağrur ve bahtiyar, gidiyordu. Fakat çok geçmeden takip olunduğunu anladı. Esasen delikanlıyı en çok görülmüş ve sempatik[178] bir çehre olarak tanıyordu. İlk his memnuniyet oldu. Fakat sonra kızmaya başladı. Kendisi durdukça duran ve nereye giderse arkasından gelen bu mûciz[179] gölge onu sinirlendirdi ve bu tesir altında, tenhaca bir noktada birdenbire döndü ve delikanlıya sert sert:

— Niçin arkamdan geliyorsunuz? diye sordu.

Delikanlı, bütün aşk erkekleri gibi, kudretinden, cazibesinden gafildi, insiyaki[180] bir surette hareket ediyordu. İlk hamlede, mebhut[181], perişan kekeledi:

— Ben mi? Bilmem…

O kadar bitik bir hâlde idi ki, kadın, bu tesir kabiliyetine hayret etti ve meftun[182] oldu.

Fakat sertliğini tahaffüf etmeksizin[183]:

— Ne demek, diye çıkıştı. Bilmiyorsanız arkamdan gelmeyiniz. Yarım saattir bir gölge gibi peşimi bırakmıyorsunuz. Ve daha sert, daha haşin:

— Sizi men ederim. Haykırdı. Anlıyor musunuz, sizi takipten men ederim.

---

[174] incizap: cazibeye tutulma
[175] idame: sürdürme, devam ettirme
[176] şiir: gönle ve hayale hitap eden, insanda güzellik duygusu ve heyecan uyandıran şey, görünüş, oluş
[177] şehlevent: boylu poslu, yakışıklı genç kimse, güzeller güzeli
[178] Metinde "senpatik" şeklinde yazılmıştır.
[179] mûciz: benzerini yapmak veya taklit etmek isteyen herkesi acze düşüren, âciz bırakan
[180] insiyaki: içgüdüsel
[181] mebhut: şaşmış, hayrette kalmış, hayran
[182] meftun: tutkun, gönül vermiş
[183] tahaffüf etmek: hafife almak

Delikanlı, bu hitabın aşkı altında bütün bütün erimişti; fakat şimdi artık iradesini elde etmiş olduğundan:

— İşte bu kabil[184] değil, hanımefendi, diye cevap verdi. Size itaat en birinci vazifem olmakla beraber bu mümkün değil. İhtiyarsız, deli gibi bir hâldeyim, sizi uzaktan görmek, neşrettiğiniz[185] havayı teneffüs etmek öyle bir ihtiyaç ki bunu hiçbir vecihle[186] feda edemeyeceğim! Bu takipten ne zarar görüyorsunuz… Bu bir ibadet, bir vect[187], bir eyle…[188]

Kadın, asabi tehditkâr ısrar etti.

— Hayır efendim olamaz istemiyorum.

— Fakat hanımefendi, buna hakkınız yok, sokakta kimseye tecavüz etmeksizin herkes istediği gibi yürüyebilir size bir tecavüzde bulundum tek bir söz söyledim mi? Beni bundan men edemezsiniz! Hem günah olur. Müsaade ediniz de ruhum cazibenizle dolsun o kadar olsun bahtiyar olayım.

Sesi titriyor. Gözleri mukavemet-sûz bir halavet[189] cereyanını neşrediyordu. Pek mağrur olan genç hanımefendi tehlikeyi hisseden bu cazibeden kaçıp kurtulmak için, döndü. Sert sert yürümeye devam etti.

Bu hareket, tek bir kelime söylenmemekle beraber bir muvafakat işrap[190] ediyordu, işte, bu ilk manasız muvafakat, sonra ne tesirler tevlit etti, dinleyiniz bakınız.

*

[184] kabil: olabilir
[185] neşretmek: yaymak
[186] vecih: sebep, vesile
[187] vect: kendinden geçme, coşma
[188] Metinde bu kelime yarım bırakılmış ve başka paragrafa geçilmiştir.
[189] halavet: sevimlilik, şirinlik, tatlılık
[190] işrap: bir maksadı kapalı olarak ima yoluyla anlatma, çıtlatma

Sâmialarda[191] bir hareket oldu. Çay kadehleri tekrar, doldu, sigaralar yakıldı, odanın dumanı tekâsüf[192] etti. Herkes merakla dinlemeye koyuldu.

Şekip Bey, hâkim bir sesle devam etti:

— Ondan sonra genç kadın ne zaman sokağa çıksa, delikanlıyı peşinde buldu. Buna bazen kızıyor, bazen memnun oluyordu. Bir kere delikanlıyı terbiyeli, mümtaz[193] ve pek rabıtalı[194] buluyordu. Sonra, böyle bir gencin üstünde bu kadar tesir ve nüfuz kazandığından mağrur oluyordu. Ondaki tesir ve aşk kabiliyetine hayran olmaktan kendini, men edemiyordu. Öyle günler oluyordu ki onu arkasında görmek ve hissetmek için lüzumu olmadığı hâlde sokağa çıkıyordu. Ve bir gün onu görmese rahatsız olacağını tasdik etmeye kadar ilerlediğini görünce korkmaya başladı. Bu artık bir takip değil, bir refakat hâline gelmişti. Âdeta seyranlar[195] yapıyorlardı. Bu arkadaşlık ruhlarında bir samimiyet, münasebetlerinde bir şefkat ve muvâneset[196] hasıl etmişti. Bir zaman oldu ki, kadın da erkek kadar iradesini kaybetmiş idi. Böyle giderken, ansızın durup, onunla benli senli konuşmak, gözlerini karartan mukavemet edilemez ateşîn bir emel hâline gelmişti. Artık gece uyuyamıyor, gündüz sokağa çıkınca durup söyleyeceği lakırdılar hazırlıyor, sonra bu heyecanla meşgul olmak zevkine teslim olarak, saatler[i] deli gibi geçiriyor, sokağa çıkınca artık bu bir sevgi mestiyle onu sarsıyordu, sokaktan kaç defa, dönüp hazırladığı lakırdıları söylemek, için pençeleşti[197], fakat her defasında, artık kamilen[198] iradesiz kaldığı için, delikanlının elinde bir oyuncak olacağını ve o istese zevk ve lezzetle itaat edeceğini haşyetle[199] gördüğü için, kendini men etmeye çalışıyordu.

---

[191] sâmia: işiten, duyan (kadın)
[192] tekâsüf: yoğunlaşma
[193] mümtaz: seçkin
[194] rabıtalı: sözünü bilen, tutarlı, ağırbaşlı
[195] seyran: gezme, gezinme
[196] muvâneset: karşılıklı yakınlaşma, ahbaplık etme
[197] pençeleşmek: çok uğraşmak, mücadele etmek
[198] kamilen: tam olarak, tamamen
[199] haşyet: korku, korkma

Öyle ki, birbirleriyle topu topu dört çift kelime teati[200] etmiş bu iki mahluk, aradan yirmi günden fazla bir zaman geçmediği hâlde senelerce birbiriyle temas etmiş sevişmiş gibi ihtiyarsız bir aşka ve iptilaya[201] mağlup oldular.

Nihayet bir gün, genç kadının kaç gündür en derin bir ihtirasla istediği şey oldu; delikanlı onu görünce, cesaretle yaklaştı ve hürmetle selamlayarak eski bir ahbap tavrıyla konuşmaya, başladı. Böylece kadın izzetinefsini kurtarmış ve korktuğu gibi cereyanına tabi görünmeyerek vakayı idare edebilmek mevkiinde kalmış oluyordu. Fakat neye yarar?

Yirmi gün evvel hiçbir alakası olmadığı bir yabancı delikanlının bugün elinde baziçe[202] hükmüne gelmişti o kadar ki, artık kendi ne düşünürse düşünsün, cereyanı idare etmek, değil, tabi olmaktan, başka bir şey yapamazdı ve nihayet öyle oldu. Delikanlı aşk erkeklerine has korkunç feraset ve kiyasetle[203] onu elde etmiş ve bu olmuş meyveyi toplamak için el uzatmak değil yalnız ağzını açmak kâfi gelmişti.

Hanımlar son derece mütehassis pür-helecan idiler. Yalnız diğer erkek itiraz etti:

— Fakat azizim bu şey bir istisna. Bir kaide addolunamayacak hem pek müstesna bir istisna!

O zaman Şekip hanımlar üzerinde yegâne olarak arzu ettiği tesiri hasıl etmekten mütevellit gururla ser-füru[204] ederek:

— Evet, bütün kaideler gibi bir istisna… diye cevap verdi.

---

[200] teati: karşılıklı alıp verme
[201] iptila: düşkünlük, tiryakilik
[202] baziçe: oyuncak
[203] kiyaset: akıllıca davranış, akıllılık
[204] ser-füru: baş eğme

EN HOŞ MACERA

Methal [205]

Şehriyar Hanımefendi ellilik, fakat zinde ve kıvrak vücuduyla koltuğuna gömülmüş, birdenbire sinirli bir tavırla çırpındı:

— Ey beyler af buyurursunuz ama, ciddi bahisleriniz çok uzadı. Maliye ve siyaset işleriyle hanımları hiçbir alakası olmadığını unutmamalısınız, diye şikâyet etti.

Feyzi Paşa, rint[206] kahkahalarından birini daha parlatarak, hemen cevap verdi:

— Hakkınızı hepimiz teslim ederiz hanımefendi, fakat siz de itiraf buyurunuz ki, hane sahibesi sıfatıyla mükâlemeyi siz idare edeceksiniz.

Doktor Kerim ilave etti:

— O hâlde anlayalım… Hanımları acaba ne gibi bahisler alakadar eder?

Otuz yaşının şuh ve cazip şaşaasıyla nur içinde parlayan dul Handan Hanım nagehanî[207] bir şetaret[208] dahmesiyle[209] fıkırdayarak:

— A, etti; a… Ne garip sual sordunuz beyefendi. Kadınları en çok alakadar şeyin ne olduğunu daha bilmiyor musunuz?

İhtiyar şair Medhi bu suale zarif bir tebessümle:

---

[205] methal: giriş
[206] rint: sarhoş, ayyaş kimse
[207] nagehanî: birdenbire ortaya çıkan, ansızın olan
[208] şetaret: sevinç, şenlik, neşe
[209] dahme: havai fişeğin yayılması ve buna benzer şekilde saçılma hareketi

— Aman hanımefendi… Bu çocuklarca bile malum bir şey. Yani renk ve rayiha, işve ve cilve, aşk ve şevktir. Tebessümdür, handedir[210], süstür, yani bir süsü hiçler…

Şehriyar Hanımefendi, süzgün gözlerini hazırunun üzerinde gezdirerek:

— Şimdi, dedi; şimdi, ben yalnız kadınların değil, hatta maliye ve siyaset meselelerinin meraklısı olan erkeklerin de bu hiçlere ne kadar merbut[211] olduğunu ispat edecek bir bahis açıyorum.

Handan Hanım tutuşmak için bu kadarını bile kâfi görmüş, koltuğunda heyecanlanarak:

— Aman dinliyoruz hanımefendi, diye kaynadı.

Şehriyar:

— Yok, dedi. Yok, ben söylemeyeceğim. Yalnız bir teklifim var. Herkes gençliğinde başından geçen en hoş bir macerayı anlatsın; dinleyelim, olmaz mı?

Bu teklifi umum, neşe ve şetaretle kabul ettiler.

Şair Medhi gür sesiyle izah etti:

— En hoş macera, yani aşk maceraları. Hepimizin başımızdan gençliğimizde birçok macera geçmiştir. Bunların en hoşunu naklet-mek elbette tatlı bir eğlence teşkil eder.

Feyzi Paşa, kanlı yüzünü ateşli bir galeyanla alevlendiren şiddetle:

— Aman rica ederim, diye haykırdı; rica ederim, müsaade ediniz de ben başlayayım.[212] Hikâyem hem kısadır hem latif… Hem de son derece heyecanlı… Bir macera ki, içinde harp, eşkıya, barut, muhasara[213], esaret ve hepsinin fevkinde, hepsine hâkim olarak derin ve güzel bir aşk vardır. Aman ne şairane bir aşktır bilseniz!

---

[210] hande: gülüş, gülme
[211] merbut: bağlı, bağlanmış
[212] Metinde "başlayım" şeklindedir.
[213] muhasara: kuşatma

Paşa'nın (ayırayım mı?) vect ve küşayişi[214] herkese sirayet etmiş, bütün güzel şevk ve şitapla ateşlenmişti. Cigaralar yakıldı, dumanlar dalgalandı, sükût içinde Paşa'yı dinlemeye hazırlandılar.

Feyzi Paşa'nın Hikâyesi: Eşkıya Arasında

Feyzi Paşa, beyaz saçlarıyla tetevvüç eden[215] levent yüzünde heyecan ateşleriyle hikâyeye başladı:

— 1311-12[216] senesini o zaman o zaman yüzbaşı olarak Girit'te[217] İsfakya'da bir kale kumandanlığında geçirdim. İsfakya ki, Girit'te şekavetin[218] infilak ocağı addolunabilirdi. Dağları vahşi ve sarp, sahili melcesiz, yolları bozuk ve çetin olduğundan bütün eşkıya için bir tahassungâhdı.[219] Bizzat İsfakya şehrinde hükümeti, diğer kenarındaki tepelerde birbirine nazır iki kaleyi işgal eden bir bölük asker temsil ediyordu. Bütün o civarda Türk namına ferd-i vâhidin[220] yaşaması mümkün olmayıp âdeta bu havali[221] Yunanistan'ın bir parçası addolunabilirdi.

Hayatımız kalelerde inzivaya mahkûm sürükleniyor, bizzat ben akşama kadar denize nazır bir pencerenin önünde kitap okumakla ömür geçiriyordum. Çarşıya nadiren çıkıyordum; çünkü nazarlar hep düşman nazarları, tavırlar hep düşman tavırlarıydı. Pek az dolaşır, hemen yine kaleye avdet ederdim. O tarihte Girit yine kaynamaya başlamış, ötede beride vukua gelen münferit[222] vakalar umumi bir kıyamın infilak edeceğini gösteriyordu.

Bir akşam, saatlerce okumaktan bıkmış ve dışarı çıkmak istemediğim için aşağı inerek kapının önündeki sandalyeye oturmuştum. Gözümün önünde uzanan dağlık, taşlık araziye karanlık yavaş

---

[214] küşayiş: açıklık, ferahlık
[215] tetevvüç etmek: taç giymek, taçlanmak
[216] 1895, 1896
[217] Metinde yanlışlıkla Girite'de şeklinde yazılmıştır.
[218] şekavet: haydutluk
[219] tahassungâh: korunmak için kapanılan kale, hisar gibi sığınılan sarp yer
[220] ferd-i vâhit: tek bir fert
[221] havali: yöre
[222] münferit: tek, ayrı, kendi başına olan

yavaş yayılıyordu. Mahzun, mağmum[223], dalmış düşünürken, kalenin köşesinde bir gölge görür gibi oldum ki, havf ve tereddütle bir görünüyor ve ilerlemeye cesaret edemeyerek çekiliyor ve kayboluyordu. Bu saatte tenha ve ıssız olan civarda bu adam ne yapmak istiyor ve ne arıyordu. Anlamak için kalktım, bir iki adım attım. Siyahlara sarılmış bir adamdı. Zaten Girit'te bütün halk siyah giyer ve İslamlar yalnız kırmızı kuşaklarından fark olunurdu. Yaklaştığım vakit, bunun korktuğum gibi erkek şaki[224] olmayıp bir kadın olduğunu gördüm ve hayret içinde pek müptedi[225] Rumcamla: "Ne arıyorsun burada, ne istiyorsun?" diye sordum.

Yüzü kalın bir örtü altında olduğundan karanlıkta fark olunamıyordu. Fakat işittiğim ses bana o kadar genç, ahenkli ve ruh-nevaz[226] göründü ki, hayretim çoğaldı. Büyük bir heyecanla iki üç satır Rumca söyledi ve gözlerimden, yüzümden Rumcamın o kadar ilerlemiş olmadığını görünce, selis[227] bir Fransızca ile:

— Affedersiniz, zabit efendi! dedi. Sizi rahatsız ettim, fakat pek mühim söyleyeceklerim var.

Bu saatte böyle bir müracaatın bir husumet eseri, bir hile olmak ihtimaline rağmen sesin ahengi beni her ihtiyatı unutmaya sevk ederek:

— Öyle ise buyurun şurada oturalım da konuşalım, dedim. Hem sizi belki görürlerse bir mesele çıkarırlar, şöyle buyurun.

Ve delalet[228] ederek onu kalenin alt katında bir odaya sevk ettim. Kadın, pek helecanlı, pek korkak bir tavırla sık sık etrafına bakarak endişe ile beni takip etti ve orada yüzünü yine açmayarak titrek bir sesle, ihtilaçlı tavırlarla anlattı: Atina'dan mahsus gelmiş iki sergerde ile buradaki eşkıya reisleri dün gece onların evinde meclis kurarak mühim kararlar vermişler. Adada yeni bir isyan çıkarmak

---

[223] mağmum: gamlı
[224] şaki: haydut
[225] müptedi: başlayıcı, acemi
[226] ruh-nevaz: ruhu okşayan, hoşa giden
[227] selis: akıcı
[228] delalet: yol gösterme, kılavuzluk

istiyorlarmış. Fakat kendisi Hanya'da[229] Fransız mektebinde tahsil etmiş ve böyle muharebe ve kıtalleri[230] insaniyet namına pek fena görerek bunların vukuuna mümkün olduğu kadar mâni olmak emeliyle yaşayan bir kız olduğundan…

— Yine birçok kan dökülecek, birçok adam ölecek, âh ne yazık! Bu adamlar insan değil, canavar... diye inliyordu. İsyana İsfakya'da bu kalelere hücumla başlamaya karar verdiler, yarın gece dört taraftan eşkıya buraya toplanacak ve sabah erkenden, sizin hiçbir şeyden haberiniz olmadığı için, tedariksiz, ihtiyatsız bulunacağınız bir zamanda hücum edecekler ve hepinizi kesecekler.

Bu son kelimeyi söylerken bütün vücudu haşyetle sarsıldı. Rüya görüyorum zannıyla titremekten kendimi men edemeyerek dinliyor ve bunun bir deli mi, yoksa bir oyunbaz mı olduğunu tayin edemiyordum. Samimi olması mümkün olabilir miydi? Bütün adada Türklere dost, hatta tahsil görmüş ve insaniyet âşığı kadın bile olsa bir tek Giritli bulmak kabil miydi?.. Demek şüpheye suizanna[231] çok hakkım vardı. Fakat aylarca dağ başlarında, inziva içinde ömür geçirmiş sevda-perver[232] bir erkek için ahenkli bir kadın sesinin nasıl mukavemet olunmaz bir incizap hasıl edeceğini elbette anlarsınız.

İşte bu tesirle ne yapacağıma karar veremeyerek:

— Teşekkür ederim, dedim. Lakin nasıl oluyor da böyle alicenaplık[233] gösteriyorsunuz? Biz Türkler, sizin düşmanınızız, ne kadar Türk kesilirse siz o kadar memnun olmaz mısınız?

Bu şüpheme ihtilaçlar içinde kıvranarak cevap verdi:

— Ben Türk, Rum bilmem, benim için dünyada her şeyden evvel insan vardır. Ve insan kanı akmasını istemiyorum. Bunun için size bunu haber vermeye geldim. Kaleyi basacaklar, hepinizi kesecekler, hepinizi…

---

[229] Girit'te bir kent
[230] kıtal: savaş
[231] suizan: kötü sanı
[232] sevda-perver: aşka düşkün
[233] alicenaplık: onurlu, şerefli davranma

Elleriyle yüzünü kapayarak hicran içinde söyleniyordu. Birdenbire, derin bir tiksinme ile sarsıldı ve inleme derecesinde feci bir tazallümle[234]:

— Âh ne yazık, ne yazık ki, ben de bunlardım. Bunlar bir insan değil, bir sürü canavar… İşleri güçleri yalnız kan dökmek, can yakmak…

Kendisini biraz daha deşip ağzından daha söz almak için:

— Ey bunlar canavar da biz neyiz? dedim. Asker sıfatıyla bizim de işimiz, gücümüz kan dökmek değil mi?

Sesinde son derece bir müdafaa hararetiyle itiraz etti:

— Hayır… Hayır, diyordu. Onlar sade haydut… Siz zabit… Asker…

Fakat haydut kelimesini o kadar nefretle söylediği hâlde zabit kelimesini söylerken o kadar hayraniyet[235], o kadar galeyan gösterdi ki, bir anda beynimde şimşekler çakarak nihayetsiz cihanlar inkişaf etti.

Bir kız... Hatta insaniyet sevkiyle… Düşman tarafa babasının ve millettaşlarının tecavüzünü hiç gammazlayabilir miydi? Bunun insaniyetten başka ve daha derin, daha esaslı ve daha mühib[236] başka sebepleri yok muydu? Ve eğer varsa bunlar ne olabilirdi! “Siz zabit…” derken sesinde ve tavrında o kadar kalpten gelen bir meftuniyet, bir rabıta göstermişti ki, gözümün önünden zulmetler sıyrılarak kızın bu müracaatını ihata eden esrar bulutları dağılır gibi olmuştu. Bu mutlak mektep hocasının kızı olmalıydı. Atina’dan gelen sergerdelerin kendi evlerinde toplandığını söylememiş miydi? Mektep hocası ise, bütün İsfakya’de en anut[237], en vahşi bir isyancı olarak tanınırdı.[238] Ben, çarşıya indiğim zamanlar, geçtiğim yokuşun köşesinde hocanın evinde pencere arkasında her vakit genç ve güzel bir

---

[234] tazallüm: sızlanma, yakınma
[235] hayraniyet: hayranlık
[236] mühib: tehlikeli ve korku veren
[237] anut: inatçı
[238] Metinde “tanılırdı” şeklindedir.

kız görürdüm ki, beni mürur-ı zamanla hararetli bulmaya mecbur olduğum nazarlarla karşılar ve teşyi[239] ederdi.

Acaba? Sakın? Aman ya Rabbi… Bu mümkün müydü? Mümkün olabilir miydi? İnanılabilir, akla gelir bir şey miydi? Aman ya Rabbi!

Kalbimde birden peyda olan ateşîn bir hulul[240] ile şüphemin varit[241] olup olmadığını anlamak için deli olmuştum. Ne yapmalıydı, neler söylemeliydi ki, bu hakikat nazarımda tayin etsin. Böyle bir aşk eğer hakikat ise, beni çıldırtacak gençlik zaferi ve bir erkek şanı olmaz mıydı? Beni ölünceye kadar mağrur ve mesut edecek bir zafer… Fakat bundan emin olmak için ne yapabilir, nasıl emin olabilirdim? Biraz daha hulul[242] için:

— Sizi şimdi tanıdım matmazel; dedim. Siz Hoca Sofyanos'un kızı değil misiniz? Ele geçmekten korkan bir güvercin helecanıyla irkildi:

— Neden bildiniz, nasıl tanıdınız?

Ben onu elde edeceğimden emin, devam ettim:

— Yokuşun köşesindeki evde oturuyorsunuz. Gelip geçtikçe görürüm. Gösterdiğiniz bu alicenap dostluktan dolayı size insaniyet namına ebediyen minnettarım. Fakat çok teessüf ederim ki, bundan umduğunuz gibi fayda çıkmayacaktır.

Oh, bulmuştum. Genç kızı hissiyatını daha ifşaya, kalbini daha ihtilaca sevk edecek cereyanı bulmuş ve şimdi bu kuvvetle söylemeye başlamıştım:

— Bu haber üzerine tabii lazım gelen tedbirleri ittihaz edeceksem[243] de kalede ancak on, on beş günlük erzak bulunduğundan ve on beş gün zarfında telgrafla müracaat edeceğim İstanbul'dan bir muavenet[244] gönderilmesi mümkün olamayacağından… Çünkü bu

---

[239] teşyi: uğurlama
[240] hulul: bir şeyin içine girme, nüfuz etme
[241] varit: olabileceği akla gelen
[242] hulul: içine girme, nüfuz etme
[243] ittihaz etmek: almak, gerekeni yapmak
[244] muavenet: yardım

iş için padişahın karar ve emir vermesi lazım olduğundan ve padişahın ise bu gibi işlerde ne karar vereceği malum olmadığından…

Bunları söylerken kız kıvranarak:

— Ey o hâlde? diye inliyordu.

— O hâlde, dedim; tabii ya muhasara altında açlıktan öleceğiz veyahut teslim olacağız ve teslim olunca, bilirsiniz ki, herifler bir tekimizi sağ bırakmayıp kesecekler.

Bu feci ve kanlı akıbet onu birden deli ve harap etti. Artık ne söylediğini ne yapacağını bilmez bir hâle gelmişti. Ve ilahi aşkın ezelî sırrı!.. Bu eşkıya kızı düşman zabitinin bu tehlikeler içinde kalmasına tahammül edemiyor, onu mutlak kurtarmak ve kurtaramadığı takdirde onunla ölmek istiyordu. Yalnız damarlarında dağlı ve şaki kanı dolaşan mahluklara mahsus infilaklı bir kararla, birdenbire ayağa kalkarak:

— Ben de gitmeyeceğim, ben de sizle burada öleceğim, dedi.

Artık fedakârlığın bu derecesine meftun olmamak kabil miydi? Ben bu hararet ve şefkatle erimiş, coşkun galeyanlarla taşmıştım. O kendini bu kadar civan-merdane[245] teslim ediyor ve nefsine hâkim olamıyorken ben nasıl kabil olurdu ki, bir erkek sıfatıyla onu ret ve feda edebileceğim. Bir anda önümde ulvi ve ilahi bir vazife teressüm[246] etti: Genç kızı kalede alıkoyup onun vücuduyla tecelli edecek bir kahramanlıkla mümkün olan her şeyi yaparak kaleyi kurtarmak… Şimdiden fevkalbeşer[247] bir kuvvet hissediyor ve eşkıyanın elinden onu ve kendimizi sağ salim kurtarıp bu aşkın saadeti içinde yaşamak iştiyakı hayret-engîz[248] bir surette ateşîn faaliyetler veriyordu.

Genç kızın koluna girerek yukarı odama çıkardım ve hemen faaliyete başladım. Hanya'ya ve Harbiye Nezaretine[249] ve Yıldız'a[250]

---

[245] civanmerdane: mertçe, asilce

[246] teressüm: resim gibi canlanma, şekillenme

[247] fevkalbeşer: insanüstü

[248] hayret-engîz: hayret veren, şaşırtan

[249] Günümüzde Savunma Bakanlığı

[250] Padişahın bulunduğu Yıldız Sarayı kastedilmiştir.

şifre çekerek tehlikeyi onlara anlattım. Ve erzakımız on beş gün yetişeceğinden bu müddet zarfında ya imdat göndermelerini ya herhangi bir vasıta ile askeri buradan aldırmalarını yazdım. Ve artık kale kapısını kapatıp, nöbetçilere talimat vererek yan geldim, intizara[251] başladım.

Kale, en sıkı muhasarada iken biz, Kornelyacıkla diz dize oturmuş imdat bekliyor ve şayet imdat gelmezse dudak dudağa ölmek için hazırlanıyorduk. Günler geçtikçe genç kızın ne derin kalp hazineleri ne emsalsiz seciye[252] meziyetleriyle mümtaz olduğunu görerek perestiş derecesinde bir rabıta hasıl olmuştu.

Erzak bütün tedbirler, ihtiyatlara rağmen tükenmiş artık kırıntılarla yaşıyor ve gözümüz yollarda, kalbimiz bin bir tevekkül içinde kıvranmakta[253] idik. Bir sabah Kornelya, ansızın bir sevinç sayhasıyla[254] haykırarak: "Bir gemi… Bir gemi geliyor!" diye feryat etti ve boynuma sarılarak: "Ya Rabbi şükür, kurtulduk!" diye hıçkırmaya başladı. Evet kurtulmuştuk. Yıldız nasılsa telgrafımızdan teheyyüç etmiş. Ve valiye Suda Limanı'ndaki harp gemilerinden birini gönderip kalelerin tahliyesi emrini vermişti. Lüzumsuz tafsilatı bertaraf edeyim. Eşkıyayı teskin ve silah patlatmadan kalelerin tahliyesini temin için alınan tedbirler sayesinde o gün önleyen bütün askerler ve Kornelyacık gemide taht-ı selamette[255] idik.

Fakat genç kızı eşkıyanın çemberinden ancak bir teskerede[256] asker kaputuna[257] sarıp yüzünü gözünü kapayarak hasta diye kaçırabildik.

*

Handan Hanım göğsü helecan dalgalarıyla şişmiş nefes nefese:

— Ey sonra… Sonra bu kız ne oldu?

---

[251] intizar: bekleme, nöbet
[252] seciye: yaratılış, karakter
[253] Metinde "kıvaranmakta" şeklindedir.
[254] sayha: yüksek sesle bağırma, çığlık
[255] taht-ı selamet: güvenlik altında
[256] teskere: hastaları, ağır eşyaları taşımaya yarayan dört kollu tahta sedye
[257] kaput: asker paltosu

Feyzi Paşa'nın ansızın neşesi kaçıp hazin bir tavırla boynu büküldü:

— Bu kız on bir sene bana hayat arkadaşlığı etmiş ve ilk oğlum Şükrü'yü yadigâr bırakarak ölmüş olan birinci zevcemdir.

Bu hikâye herkes tarafından hoş bir macera olarak kabul ediliyordu. Yalnız Şair Methi şu kaydı ilave etti:

— Acele etmeyiniz hanım ve beyefendiler. Herkes hikâyesini söylesin, karar, sonraya bırakılsın. Zannederim, benim hikâyem paşa hazretlerinin macerasından daha hazin ve daha canlıdır.

HEP YALAN

Büyük Hamit'e[258] yetmiş beşinci sene dönümü namına yapılan tekrîm[259] ve tevkîr[260] nümayişi münasebetiyle dâhinin pek dâhiyane bir mahviyetle[261]: "Tevkîr için birini arıyorlardı, beni buldular." dediği mevzu bahis oluyordu. Doktorlar, muallimler, sanatkârlardan[262] mürekkep kalabalık bir meclisti.

Birisi, bir muallim, dedi ki:

— Zaten mahviyet büyüklüğün en parlak alametidir. Küçükler ne kadar iddiakâr olursa büyüklerdir ki o kadar mahviyetkârdırlar. Kendine bir kıymet vermek cehaletin, hiçliğin en zahir bir eseri olduğu gibi… Hakiki büyük, büyük görünmeye lüzum görmez. Hiçlerdir ki, şişmek ittisâ[263] etmek ve patlamak arzusunda bulunurlar.

Öteden bir diğeri, bir doktor, söze atıldı:

— Evet, evet, diye tasdik etti. Bakınız tanıdığım bir genci ve onun mahza[264] boş iddia yüzünden düçar olduğu[265] kaza ve felaketleri nakledeyim de bol bol gülünüz.

*

Ve anlattı:

---

[258] Abdülhak Hamit Tarhan
[259] tekrîm: saygı gösterme, yüceltme
[260] tevkîr: karşısındakini yüksek tutma, ululama
[261] mahviyet: alçak gönüllük, tevazu
[262] d ve r harflerinin yerine sehven değiştirilerek yazılmıştır.
[263] ittisâ: genişleme, bolluk kazanma
[264] mahza: yalnız, ancak
[265] düçar olmak: yakalanmak, uğramak

— Evet Sivas'ta bulunurken, İstanbul'dan posta geldikçe, mektupları gazeteleri hemen almak için postahaneye gider, çantanın açılışında hazır bulunurdum, bir gün çıkan mektupların arasında: "Sivas'ta Edip Muhterem Nedim Ali Beyefendi Hazretlerine takdim adresiyle bir mektup çıktı.

Küçükten beri hararetle takip ettiğim edebiyat hayatımızda bu namda bir "Edip Muhterem"e tesadüf etmediğim için sordum:

— Bu kim? Müvezzi[266] tarif etti:

— Menfîlerden[267] bir genç, dedi.

Bir ay kadar evveli İstanbul'dan bir menfî kafilesi geldiğini biliyor ve bunları kahvelerde, ötede beride görüyorsam da aralarında bir "edip-i muhterem" bulunduğunu zannetmediğim için lakayt kalmıştım.

Verilen izahattan, edilen tariften Nedim Ali Bey'i tanıdım, zihaf[268] fesli, kırmızı yanaklı, sıçraya sıçraya yürür; kahvede mütemadiyen lakırdı söyler, bir genç idi. Merak ettiğim için ilk fırsatta görüştüm.

Dünyada sükuta altın diyen filozofun elini ayağını öpmek lazımdır. İlk hamlede, kendi fikrince, bende hüsün[269] tesir hasıl etmek için, en bâlâ- pervaz[270] iddialarla hayatını anlattı. Ona inanmak lazım gelirse, arkadaşları eserlerine perestiş ediyorlar ve onu genç neslin üstadı telakki ediyorlardı. Fakat o edebiyattaki istidadını ihmal ederek bütün ihtirasıyla siyasiyata[271] hasr-ı hayat[272] etmiş ve muhalif fırkanın liderleri arasına girmişti. Fırkada o kadar nüfuz ve

---

[266] müvezzi: dağıtıcı
[267] menfî: sürgün edilmiş, sürgün
[268] zihaf: kısa
[269] hüsün: güzellik
[270] bâlâ-pervaz: yüksekten uçan
[271] siyasiyat: siyasetle ilgili işler, politika
[272] hasr-ı hayat: hayatını yalnız bir şeye adamak

kudret kazanmıştı ki hükümet düşüp de muhalif fırka re's-i kâra[273] geçerse dahiliye nezaretine[274] birinci namzetliğe[275] tayin edilmişti.

Bu tafsilatı öyle ciddi o kadar mukni[276] teferruat zikrederek veriyor, kendinden bahseder iken o kadar kifayet, o derece bir muvaffakiyet sahibi görünüyordu ki, eğer hututuna[277] kemaliyle vakıf olduğum edebiyat işinde beni şüpheye sevk etmeseydi kemal-i masumiyetle inanacaktım.

— Hatta, diyordu, tefeyyüze[278] sebep budur.

Dahiliye nazırı beni en korkunç bir rakip, âdeta bir hasım-ı can[279] addederek ya Ali gidecek yahut nezareti terk ederim, diye ısrar etmiş. Çünkü beni ta mektepten tanır. Mektepte ele avuca sığmaz bir ateş parçası idim. Ne mal olduğumu, istediğim zamanlar elimden neler geleceğini iyice bildiği için tehlikeden kurtulmak istedi, beni buraya gönderdi. Ve kurtuldu.

Menfî arkadaşları hepsi onu tasdik ediyorlar ve beni âdeta itimada sevk ediyorlardı.

*

Seneler geçti, bir gün İstanbul'da ona rast geldim.

— Vay… Nasıl gelebildiniz? diye hayretle soruyordum.

Hâlâ nezaret makamını işgal eden rakibi nasıl olmuş da onun İstanbul'a gelmesine muvafakat etmişti?..

— Geldim ama yine gitmem pek yakındır, diye cevap verdi. Ve izah etti:

— Ne saklayayım, benim en birinci harikam ihtilalciliğim ve bu hususta müthiş teşkilatçı tabakasına malik oluşumdur. Pek yakında korkunç vakalar görecek, benden bahsolunduğunu işiteceksi-

---

[273] re's-i kâr: işbaşı
[274] dahiliye nezareti: İçişleri Bakanlığı
[275] namzetlik: adaylık
[276] mukni: inandıran, ikna eden
[277] hutut: yazılar, çizgiler
[278] tefeyyüz: yükselme, ilerleme
[279] hasım-ı can: can düşmanı

niz. Öyle bir komplo tertip ediyorum ki, bütün heyet-i vükelâ[280] tepe aşağı yuvarlanacak. Uçurumdan uçuruma, Gayya Kuyusu'na[281], esfelü's-salifîne[282] gömülecek.

Bu kelimeleri, çenesini kenetleyerek müthiş bir şiddetle söylerken, hâkim eliyle, mühib bir hareket yapıyor ve bu uçurumun dehşetini insanın gözünde korkutacak yırtıcı bir vahşetle canlandırıyordu.

O esnada muhalefet erkânından biriyle, zevcesinin hastalığındaki muvaffakiyetli tedaviden dolayı pek samimi bir dostluk tesis etmişti.

Bir gün kendisiyle konuşurken söz siyasete intikal etti. Ona Nedim Ali'den bahsettim.

— Tanımıyorum, dedi.

Tanımıyordu! Müthiş teşkilatçıyı, korkunç komplocuyu, kabine tebdilinde dahiliye nezaretine namzet olan "edip-i muhterem" Nedim Ali Bey'i, bu zat tanımıyordu! Fakat, ben kendisinin fırkadaki mühim mevkiine delili ve ispatıyla vakıf olduğum için tabii olarak onun tanımadığı küçük beyin öğüngeç[283] bir sahtekâr olduğunu kabule mecbur oldum.

İki gün sonra, dostum, verdiğim tafsilattan merak ederek tahkikatta bulunmuş ve bu namda bir fırka azası mevcut ise de iddia ettiği gibi mühim mevkiden pek uzak bulunduğunu temin etmiş, bende bu boş herife layık olduğu sıfır numeroyu[284] vermiştim.

*

O esnada, memlekette pek feci akisler hasıl iden korkunç komplo, hepinizin bildiğiniz o bombalı hücum vakası infilak etti. Akan masum kanlar hükümetin de fazla şiddet göstermesini davet

---

[280] heyet-i vükelâ: vekiller heyeti

[281] Gayya Kuyusu: cehennemde olduğu varsayılan kuyu

[282] esfelü's-salifîn: cehennemin en aşağı tabakası, aşağıların en aşağısı

[283] öğüngeç: övüngen, kendini öven

[284] numero: İtalyancadan dilimize bu şekilde geçmiş, eski şekliyle eserde kullanılmıştır.

etti. Tevkifler, istintaklar[285] tevali[286] etti. Tabii idamlar takip edecekti. Mevkuflar[287] arasında gazetede Nedim Ali ismini gördüğüm zaman:

— Herif yakayı ele verdi. Ama çabuk kurtulur. Çünkü bütün cinayeti[288] palavradan ibaret bir zavallı olduğunu kolayca anlarlar, dedim.

Fakat gazetelerde ara sıra verilen nadir havadisler arasında Nedim Ali'nin elebaşıları arasında bulunduğunu ve salbedilmesi[289] ihtimali olduğunu okuyor, kendi kendime hayret ederek: "Acaba muhalefet azası dostumun verdiği malumat esassız mıydı?" diye şüpheye düşüyordum.

Gazetelerde idam mahkûmları arasında ismini görünce itiraf ederim ki oğlana inanmadığım için vicdan azabı hissettim.

Fakat hakikati ancak onun sehpada sallanmış vücuduna talik[290] olunan levhayı okuduğum vakit anladım: "Evvelce muhalefet erkân-ı faalesine dahil olduğu için Sivas'a nefyolunmuş[291] ve bilahare tenebbüh[292] ettiği teminiyle affını istirham etmiş ve Derâlîye'ye[293] gelmiş iken, bu defa tekrar asayiş-i memleketi ihlal ve hükümet-i hazıra erkânını katil kastıyla teşekkül eden komitenin başlıca aza ve mürettiplerinden[294] olduğu yirmiyi mütecaviz şühuda[295] kendi itirafıyla sabit olmuş Nedim Ali… İlh İlh İlh.[296]"

*

[285] istintak: sorguya çekme, sorgulama
[286] tevali: aralıksız sürme
[287] mevkuf: tutuklu
[288] cinayet: suç
[289] salbedilmek: asılmak
[290] talik: asma
[291] nefyolmak: sürülmek
[292] tenebbüh: aklını başına toplama
[293] Deraliye: İstanbul'a verilen isimlerden biri
[294] mürettip: düzenleyen, hazırlayan
[295] şühut: şahitler, tanıklar
[296] İlh.: "İlâ-âhirihi" sözünün kısaltılmış şeklidir. Devamı da böyledir, vb. anlamındadır.

"Evvelce muhalefet erkân-ı faalesinden" ve bu defa "katil kastıyla teşekkül etmiş komite azasından" olarak tarif edilen bu oğlan ancak hiçliğini övünmek[297] ile telafiye çalışmak sayesinde bu erkân ve aza arasına yalandan dahil olmuş, kendisine palavra ile bir mevcudiyet vermek arzusunun cezasını başıyla ödemişti.

Arkadaşlar bu sitemkâr neticeye kahkahalarla katıla katıla gülmeye başladılar.

Sonra içlerinden biri dedi ki:

— Yani, övünmek için kellesini feda eden boş kafalı herifler varken Hamit'in mahviyeti elbette derin bir varlık ifade eder. Değil mi?

[297] Metinde "öğünmek" şeklindedir.

BAYRAM HEDİYESİ

Kerim Bey bu sabah giyinip işine giderken zevcesine:

— Bayram yine çattı geldi. Çocukların üstlerini başlarını ne yapacağız? diye şikâyet etti.

Aliye Hanım:

— Yalnız çocukların mı? diye mukabele etti. Bizim de üstümüze giyecek şeyimiz kaldı mı? Üç senedir aynı mantoyu sürüklüyorum.

Kerim Bey:

— Ya benim paltom, diye söylendi. Bu sene dört yaşını bitirdi. Fakat onlar varken biz kendimizi mi düşüneceğiz? Bakayım, kaç lira bulabileceğim, bulayım da evvela onların eksiğini alalım, eğer artırabilirsek sonra biz…

*

Küçüğü on altı, büyüğü on sekiz yaşında olan iki kızları, Feriha ile Şadiye onların bütün hayatını zapt ve işgal etmiş, zevkleri onlarda, şevkleri onlarda idi. Kerim Bey'in birçok müşkülattan sonra bulabildiği yüz lirayı getirdiği akşam, hep beraber toplanıp müzakere ettiler.

Yüz lira?.. Bununla ne alınabilirdi? Çocuklara mutlak yeni birer manto yapılmalıydı. Vasati bir hesaba göre otuzar liradan yalnız altmış lirayı mantolar yiyeceklerdi. Sonra iskarpinleri için de yirmi lira konulursa yüz lira eriyip bitecekti.

Ana baba birbirine baktılar. Bu nazarda şefkatlerinin bütün harareti, bütün mehabeti yanıyordu.

Kerim Bey yüzlük banknotu Şadiye'nin eline tutuşturarak:

— Al yavrum, biz nasıl olsak oluruz, siz eksiklerinizi alınız, bununla idare ediniz. Dedi.

*

Genç kızlar sükût ile odalarına avdet ettiler, terbiyeleri fikir beyan etmeye, itiraza müsait değildi.

Feriha şetaretli bir eda ile sızlandı:

— Vallahi bu bayram bana âdeta zehir olacak. Biliyorsun ya, zavallı babamın paltosu ne kadar eskidi… Âdeta dirseklerinin örgüsü meydana çıkmış. Ya şapkası… Vallahi kahroluyorum. Zavallıcık bize istediklerimizi almak için eski şapka ile geziyor. Ne yapsam, ne kadar memnun olsam hiç içime sinmeyecek.

Şadiye cevap verdi:

— Benim de… Hele anneciğim… Senelerden beri o eski mantoyla… Sanki bizim alacaklarımızı eksik veyahut fenaca alıp onlara bir şey yapılamaz mıydı? Mantolarımız daha o kadar eski değil ki! Eldiven, çorap gibi şeylerimiz de kullanılabilecek bir hâlde.

Feriha babalarının tavrını taklit ile:

— Onlar nasıl olursa olur. Biz eksiklerimizi alalım da…

Sonra, gözlerine birden hücum eden yaş sağnağı ile:

— Analık babalık şefkati… Zaten bizi düşünüyorlar. Daima… Onların kendilerine karşı gösterdikleri ezelî fedakârlık ve şefkat kalplerini yumuşatmış, muhabbetleri derin bir galeyana boğulmuş iki yavru, kâhir[298] bir fedakârlık ihtiyacıyla taşmışlardı.

Feriha:

— Âh ya Rabbim, ne yapsak da onlara da bir şeyler alabilsek, diye sızladı.

Şadiye birdenbire:

— Buldum, buldum!

Diye haykırdı ve izah etti:

---

[298] kâhir: kahreden

— İskarpin, eldiven, peçe, çorap gibi şeyleri hiç almasalar otuz kırk lira kadar para arttırabilirlerdi, fakat bu para hem annelerine manto hem babalarına palto almak için kifayet eder miydi?

Feriha:

— Yetişmezse mantolarımızı ucuz çıkarırız, ucuz kumaşlardan yaptırırız, Kalyopi'ye diktireceğimize ucuz bir terziye veririz, diye beyan-i fikir etti.

Şadiye:

— Öyle ya, öyle ya, diye çırpındı.

Fakat hemen Feriha'nın yüzünde bir bulut peyda oldu. Bir mâni bulmuş gibi görünüyordu:

— Razı olmazlar ki "Siz bize karışmayın kendi eksiklerinizi alınız" derler.

Şadiye bu itiraza bir an teslim olmuş göründü, fakat tekrar yüzünde bir neşe dalgası telatûm[299] etti:

— Onun da kolayı var. Onlardan gizli yaparız. Hem böyle daha hoş olur. Onlara bayram için şık bir sürpriz yapmış oluruz. Bayram hediyemiz olur.

Feriha çırpınarak:

— Aman ne iyi, ne iyi… Sahih ne iyi, diye dövünüyordu.[300]

Şadiye memnun ve muzaffer kanepeye[301] oturarak:

— Şimdi, dedi; şimdi, yarın sabah evvela doğru babamın terzisine gideriz, orada babamın elbette ölçüsü vardır. Değil mi? Bunun üzerine âlâdan âlâya bir palto ısmarlarız. Sonra anneciğim için güzel bir kumaşla nefis bir manto… Oh ne âlâ olacak! Dünyalar benim olmuş zannediyorum… Artan para ile kendimiz için nasıl olursa olsun bir şeyler yaparız. Şimdiye kadar hep onlar nasıl olsa oluyordu, bu sefer de biz nasıl olursak olalım.

*

[299] telatum: dalgalanma
[300] Metinde "döğünüyordu" şeklindedir.
[301] Metinde "kanapa" şeklindedir.

Öbür gün babalarının terzisinden paltoların kumaşına göre yirmi lira ile kırk lira arasında olduğunu öğrendiler. Yirmi liralık kumaşları hiç beğenmediler, nihayet beğendikleri bir kumaşın fiyatı olan otuz liralık bir paltoya karar vererek ısmarladılar. Bahusus terziye babalarına işi hiç açmamasını rica ettiler. Oradan anneleri ve kendileri için mantoluk kumaş aramaya koyuldular; hiç bugüne kadar fiyat hususunda müdekkik[302] ve müşkülpesent[303] olmamışlardı. Nihayet bir mağazada annelerine metresi on, kendilerine üç liralık kumaşlar intihap[304] edip kestirdiler, terziye götürdüler, mantoların terzi parası da verilince, ellerinde beş para kalmayacaktı.

Feriha:

— Ya babamın şapkası? diye sordu.

Şadiye:

— Ya annemin peçesi? diye düşündü.

Fakat sevinçlerinin galeyanı içinde bunların da birikmiş cep harçlıklarından tesviyesine[305] karar verdiler. Derin bir muzafferiyetle evlerine avdet ettiler. İçleri içlerine sığmıyordu.

Gece babaları geldiği vakit mantolarının kumaş örneğini göstererek biçimlerini tarif ettiler, öteki eşyayı Beyoğlu'ndan başka bir gün alacaklarını söylediler.

*

Arife günü derin bir heyecanla terzilerden paltoyla mantoları aldılar, palto pek muhteşem idi, anneninki ise ağır tüylü kumaşıyla kibar bir manto olmuştu.

Şimdi mühim mesele bunları eve götürüp onlara göstermeden odalarına atmakta, bilhassa iskarpin, peçe, eldiveni görmek isterlerse nasıl kurtulacaklarını tayin etmekte idi. Kalpleri ata ata hava kararmış, vakit epeyce gecikmiş, evde anneleriyle babaları yukarı odalarında oturmakta bulunmuş oldukları bir saatte eve geldiler.

---

[302] müdekkik: tetkik eden, inceleyen kimse
[303] müşkülpesent: güçbeğenir
[304] intihap: seçme
[305] tesviye: ödeme, verme

Biri paketleri odalarına çıkarırken öbürü doğru babalarının odasına koştu, orada yemekten evvel yemekten evvel lakırdıya tutup bir sürü tafsilat vererek annelerini alıkoymaya çalıştı.

Kerim Bey'le Aliye Hanım eşyaları görmek istedikleri zaman ikisi de:

— Aman şimdi pek yorgunuz! Yarın hepsini birden giyeriz, görürsünüz, dediler.

Gece herkes odasına çekilip de uyumak için kâfi zaman geçtiği vakit Feriha ile Şadiye evvela annelerinin uyuduklarından emin olmak için dakik bir teftişte bulunduktan sonra, palto ile şapkayı, manto ile peçeyi yüklenerek, bin ihtiyat ile ayaklarının ucuna basa basa onların odasına götürdüler. Eşyayı bir vaz'-ı mahsus ile minderin üzerine koydular, derin bir saadet heyecanıyla pür-ateş ve iltihap[306] yataklarına çekildiler.

*

Sevinçlerinden deli oluyorlardı. Buhran ve ihtilaçtan sabaha kadar uyuyamadılar. Sabahleyin daha şafak sökerken Feriha sıçradı, odadan fırlayarak babasının odasına koştu, anahtar deliğinden içerisini süzdü, Kerim Bey'le Aliye Hanım daha kalkmamışları.

Âh bir kere uyansalar da kalksalardı… Eşyayı minderin üstünde görünce kim bilir ne yapacakları?

Evvela babalarının sesini işittiler:

— A, hanım bunlar ne burada böyle, diye haykırıyordu.

Anneleri aynı yüksek sesle:

— A, canım… Ne bunlar Allah aşkına? Bunları kim getirmiş?

Feriha ile Şadiye burada, odalarında sıçrıyorlar, uçuyorlar, tepiniyorlardı.

Anneleri şimdi onlara seslendi:

— Feriha… Şadiye… Koşunuz, buraya geliniz. Burada neler var?

[306] iltihap: alevlenme, yangı

İkisi de pek derin bir saadet dalgası içinde, kanatlanmış gibi, atıldılar. Biri babasının, öteki annesinin kucağına yığıldı. Ayrı ayrı, kesik kesik anlatıyorlar, onların bu bayramına eski şeylerle gezmelerine tahammül edemedikleri için kendi eşyalarından keserek bayram hediyesi yaptıklarını söylüyorlardı.

Kerim Bey derin bir neşe içinde füruzan[307] idi:

— Berhudar[308] olun yavrularım. Bu sizin kalbinizin necabetini[309], bize olan muhabbetinizi gösterir. Bizi son derece minnettar ettiniz, yalnız şuna müteessifim[310] ki, haydi mantolarınız fena kumaştan yapılmış ne ise, fakat öteki levazım, iskarpin, eldiven, peçe, çorap gibi şeylerin eksik olması pek fena. Gönlüm isterdi ki, bunlar da tamam olsun. Fakat ne yapalım? Onları da Allah'ın izniyle inşallah daha sonra tamamlarız. Fakat şimdi haydi biriniz paltoyu, öbürünüz de mantoyu tutunuz da bize giydiriniz. Bakalım yakışacak mı?

*

Şadiye paltoya, Feriha mantoya koştu.

Birinin üstünde şapka, ötekinin üstünde peçe vardı. Bunları kaldırdılar, bir kenara bıraktılar, manto ile paltoya sarıldılar. Fakat çekip aldıkları vakit altlarında minderin üstünde iki parlak iskarpin, iki ipekli çorap, iki çift eldiven ile iki peçe ve… İki de gayet şık el çantası çıktı.

— A… A… Bunlar ne?

Bu bir çılgın sayha, bir ihtilaçlı buhran oldu.

— Bunlar bizim mi? diye haykırıyorlardı, sıçrıyorlar, babanın ananın kucağına atılıyorlar, ağlıyorlar, gülüyorlardı.

O zaman Kerim Bey izahat verdi:

— Ben oyununuzu leyleklerden haber aldım, annenize haber verdim. Ana baba bizim için böyle fedakârlık yapmanıza razı ola-

---

[307] füruzan: parlak
[308] berhudar: mutlu
[309] necabet: temiz bir soydan gelme, soyluluk
[310] müteessif: üzülen, esef eden

madık, borç ettik, harç ettik, ben bunları aldım, anneniz de ayrıca çantalarınızı aldı. Ey bizim oyun nasıl? Sizinki mi tatlı oldu, yoksa bizimki mi?

Feriha ile Şadiye çılgınca bir sevinçle fıkır fıkır tekrar boyunlarına atıldılar.

*

O gün bayram hiçbir evde buradaki kadar saadetli olmadı.

CUMBADAN CUMBAYA

Ali Natık, dokuz senelik karısı iki sene süren hastalıktan sonra nihayet öldüğü zaman onunla umduğu kadar iyi geçinememiş olmakla beraber, bir zevç sıfatıyla ne olsa yine dilhun[311] olmuştu. İlk günlerin teellümleri[312] arasında yalnız evvela hastalığın bu son haftalardaki izacatından[313] nihayet halas olduğuna ferahlarken gitgide nasıl olup da ayağına taktığını hiç anlamadığı bu esaret zincirinden de kurtulduğu için nihayetsiz sevinçler hissediyordu. Şimdi artık serbestti; artık istediği gibi yaşayacak ve istediği gibi eğlenecekti.

Epeyce fırtınalı bir gençlikten sonra o fırtınaların en sonuncusunda hayatını bağladığı merhume ile şöyle böyle, hırgür[314], bu kadar sene geçmiş, bu müddet zarfında gençliğini hasrettiği aşk ve şevk hayatına derunî tahassürlerle beraber, tek bir nazar bile atfetmemişti. Bir kere evlenince insan evli kalmalıdır fikrinde olan erkeklerdendi.

Fakat şimdi madem ki artık serbestti, artık o hayata yine avdete ne mâni vardı? Bahusus bu son iki sene mecburi bir bekarlık içinde her zevkten mahrum kalmıştı. İhtimal bundan dolayı idi ki yaşı epeyce ilerlemiş olmakla beraber, kendinde kadınlara hâlâ büyük bir iştiyak, aşka dair emsalsiz bir hararet buluyor, mesela sokakta tesadüf ettiği kadınlar için gençliğinden daha mühip[315] ihtilaçlarla

---

[311] dilhun: içi kan ağlayan, çok kederli
[312] teellüm: üzülme, kederlenme
[313] izacat: tedirginlikler, devamlı surette rahatsız etmeler
[314] hırgür: geçimsizlik, kavga
[315] mühip: tehlikeli

çalkanıyordu[316]. Bunların bir tanesini elde etmek mümkün olsaydı… Şimdi bütün emeli bu noktada temerküz[317] ediyordu.

Natık Bey gençliğinde korkunç bir kadın avcısı idi. Bir kere nazarıdikkatini ve hırsını celbetmiş bir kadın için artık selamet kalmamış demekti ve onun hayatında en büyük gururunu bu kudret ve kabiliyeti teşkil ederdi. Kendini çok beğenir, şahsi, kabiliyet ve tabiat itibarıyla dünyada bir tane olduğuna itikat ederdi. Kendine gururla bakıp bıyıklarını burmadan bir ayna önünden geçtiği vaki değildi…

— Erkeğim, ben be… Pinti değilim. Sözü ağzından düşmezdi. Bu hep fena şeylere bir sıfat olarak daima tekrar ettiği bir sözdü, fakat daima başkaları hakkında kullanır, kendisine hiç layık görmezdi. "Pinti" kelimesiyle bütün çürük, bozuk, kopuk şeyleri murat[318] ederdi.

Bilhassa aşklarında kadını o kadar muşikaf[319] ve muannit[320] bir takip içine alır, o kadar ateşîn ve mütehalik[321] bir şitap ve inhimak[322] ile ihata ederdi, ki kadın için teslimden başka çare kalmazdı. Hele sevince kendisini saniyelerine kadar aşkına hasr ve feda eder, gözü başkalarını görmez, canını bile esirgemeyerek rahatı ve huzuru unutur, yalnız sevdiği için yaşayarak yalnız onun için ölürdü. Yani, bir pinti değil, tam bir erkekti…

İşte şimdi kendisine bu işler için münasip bir ev arıyordu. Bir bekar yuvası ki, bilhassa sokakta ele geçireceği piliçleri sevk edecek ise de etraf ve civarda boş zamanlarını zevk ve şevkle işgal edecek şayan-ı nazar "parça"lar bulunmasını da lazım görüyordu.

---

[316] çalkanmak: coşkunluk, hareketlilik içinde bulunmak
[317] temerküz: bir yerde toplanma
[318] murat: anlatılmak istenen şey, meram, niyet
[319] muşikaf: kılı kırk yararcasına inceleyen, titiz
[320] muannit: inatçı
[321] mütehalik: bir işe kendini tehlikeye atacak derecede büyük bir istekle koşan, telaşla atılan
[322] inhimak: bir şeyin üzerine büyük bir istekle düşme, fazla düşkünlük

Fakat birçok taharriyata[323] rağmen böyle bir yer bulmak mümkün olmuyordu. Bütün gezdiği kiralık evlerde ancak yaşlı ve kart kadınlar bulunuyor, sonra, civar ve komşu noktainazarından[324] da bililtizam[325] gibi pek fakir ve mahrum görünüyordu.

Nihayet, gezdirilen bir odanın küçük cumbasından sokağa bakarken, bitişik evin aynı şekilde cumbasından parlak bir kadın başı gördü ve hemen: "Tuttum!" dedi. Bu iki cumba, pek zevkli bir aşk peşrevi[326] için o kadar uygundu ki tecrübesiz feda edilemezdi.

Sonra her geçen gün artık onun için bir ziyan demekti, şöyle böyle kırk sekizine gelmişti, vâkıâ[327] ne kadar yaşasa Natık herkes gibi pintileşmezse de bu mahrumluk elvermez miydi?

*

Kadın avında Natık Bey'in kendine mahsus üstadane sevkülceyşleri[328], mücerrep[329] tabiyeleri[330] vardı.

İşte bunlar sayesinde, odaya taşınalı bir hafta geçmeden cumbadan cumbaya komşu kadınla münasebetsamimiyet derecesine gelmiş, cumba sohbetleri akit[331] olunmuş, projeler hazırlanmıştı.

Kadın, sabah gidip akşam gelen bir genç Rum'un metresi olup her gün bütün saat cumbada sigara içiyor ve roman okuyordu. Natık Bey'in üç günlük mülazemetine[332] pek kolayca muvafakat ve teslimiyet göstermiş ve Natık bu muvaffakiyetten delice bir sevinç ve derin bir gurur duymuştu.

Onun bütün emeli bir kadınla bir mülakat tertip etmek, onunla yakından temas ederek, kandırabilirse, alıp bir tarafa götürmek idi. Kadın bugünlerde kocasıyla başka bir yere taşınacaklarını söyle-

---

[323] taharriyat: araştırmalar
[324] noktainazar: bakış açısı
[325] bililtizam: bile bile, bilerek ve isteyerek
[326] peşrev: öncü
[327] vâkıâ: gerçi, her ne kadar, … ise de
[328] sevkülceyşleri: strateji
[329] mücerrep: denenmiş
[330] tabiye: taktik
[331] akit: sözleşme
[332] mülazemet: devamlı gidip gelme

miş, taşındıkları vakit, evin adresini kendisine bildirerek orada randevu kolaylaşacağını anlatmıştı.

Nihayet onuncu gün kadın Natık Bey'e:

— Ev bugün tutulacak. Yarın gidiyoruz, dedi. Ve tembih etti:

— Bu gece bekle. Ben kocam gelip de adresi öğrenince, sana bir kolayını bulur söylerim. Yarın erkenden gideceğiz sakın uyuma ha!

Uyumak mı? Natık mı? Böyle mühim bir muvaffakiyet gecesinde o uyur muydu? Onun hayatında sabahlara kadar mahalle aralarında, pencere altlarında geçmiş ne uykusuz geceler vardı.

*

O gün akşamüstü evine sevine sevine geldi. Bin türlü hülya içinde bin türlü tasavvur kuruyordu: On günde elde ettiği bu genç ve latif Rum dilberi için en derin iştiha emeli kaynıyordu. Uzun saatler, cumbadan seyrettiği matbu[333] omuzlar, müşekkel[334] göğüs, rengîn dudaklar… Kadının bütün vücut teferruatı gözünde tütüyordu.

Yarın değilse öbür gün kadın onun olacak demekti. Natık, gençliğinde değilse aynı maharetle tırnağını attığı kadını avucuna geçirmiş oluyordu.

Bunu gayet tabii buluyordu? Öyle ya? O tam erkekti. Bir pinti değil… Cumbaya oturdu. Beklemeye başladı. Gözü komşu cumbada[335], aklına gelen türlü çapkınlıkla bakıyordu.

Bir aralık, kadın pencereye gelip bu tarafa baktı ve onu orada görünce hemen çekildi. Natık, tetik üzerinde kadın ihtimal şimdi kocasından fırsat bulup pencereye gelecek diye bir dikkat ile bekliyordu.

*

Birdenbire silkindi, karanlık idi. Bütün komşuların lambaları sönmüş, bütün sokak zulmete müstagrak kalmıştı.

---

[333] matbu: güzel, latif

[334] müşekkel: şekli, yapısı gösterişli, iri

[335] Metnin bu kısmında "cunba" diye yazılmıştır.

İmkânı yoktu - Natık… Bir kadın muzafferiyeti üzerinde uyusun mümkün müydü?

Sıçradı kalktı. Lambayı yakarak saatine baktı. Bir buçuktu komşu perdeler falan her şey sökülmüş, oda âdeta boşalmıştı. O kadar gürültü olduğu hâlde, nasıl uyanmamıştı? O ki gençlikten beri uykusu gayet hafifti. Gözlerine inanamıyordu. Nasıl olmuştu. Nihayet kendi kendine:

— Yarın sabah erkenden kalkarım, onlar daha uyanmadan… Onu elbette görürüm, dedi.

*

O sabah, uyanır uyanmaz hemen pencereye koştu. Komşuda hayat ve hareket eseri yoktu boş camlar bir mezar matemi gösteriyordu. Saate baktı sekizdi. Nasıl? Bu kadar geç mi kalmıştı; işte bunu affedemeyecekti. Haydi dün gece naziğin yorgunluktan içi geçmiş, uyumuş kalmıştı. Diyelim… O uyku üzerinden, sabah ve sabahın sekizine kadar uyuyup kalmak…

Bin acı mülahaza ile cumbada oturdu bekledi. Hayır, hiç kuş uçmuş ve kafesi en acı bir mahrumiyetle bomboş kalmıştı. Demek kadın kocasıyla gitmişti. Demek o boşluğu sebebiyle o kadar muvaffakiyetle elde ettiği bu latif kadın şimdi elinden gitmişti? Artık onu bir daha nerede bulabilirdi?

Bu zaafını ölünceye kadar affetmeyecekti. Bu kadar kıvama gelmiş fırsat miskinliği sebebiyle avucunda erimiş, akmış gitmişti. Böyle şeyleri başkaları yapınca, Natık ne alaylar etmez, hani ne tahkirlere kalkmazdı.

Demek ki, o da bitmişti öyle mi? O da artık kendini idare edemeyecek, bugün uykuya, yarın yorgunluğa, öbür gün hastalığa tabi olup, böyle fırsatları elden kaçıracaktı. Öyle mi? O ki kendini bu gibi kusurların pek fevkinde addeder ve bununla iftihar ederdi.

Bu sefer bu kadar bir inkisarla kurtulmuştu. Bir başka sefer daha elim hezimetlere düçar olabilirdi. O hâlde, artık vazgeçmek lazım geliyordu?

Bütün bütün vazgeçmek olsa bile, evvelki faaliyetin, evvelki galeyanın artık bir hülya olduğunu kabul etmeli değil midir?

*

Bin elim mülahaza, bin acı hezimetle ezilmiş. Nihayet gitti. Fesini alıp her günkü âdeti veçhile aynanın karşısında, mutat biçimde başına koydu; itiyat saikasıyla[336] her zamanki gururla biletlerini[337] süzerken, birden içinden yükselen bir inkisarla, ömründe ilk defa olarak, aynadaki hayaline hiddetle:

— Haydi oradan pinti herif, dedi. Ve kendini sokağa attı.

[336] saika: sebep

[337] Metinde "bıyıklarını" kelimesi sehven bu şekilde yazılmış olabilir.

ESİR-İ AŞK

Şair Medhi söze başladı:

— Kerim Bey dostumuz hayale, şiire ve aşka aşık, mahcup, hassas ve mağrur bir genç olduğunu söyledi. Memleketimizde o zamanlar hemen her gencin aynı hâlde olduğunu da ben ilave edeyim. Düşününüz ki kadınsız bir hayatta elim bir yalnızlıkla acı bir ruh sefaleti içinde yaşıyordu. Kanlarımız Şarklı galeyanıyla tutuşmuş, her şuası[338] bizi en derin ihtiraslar içinde kavuran güzel güneşimizle âsabımız ateşlenmiş, şiir, aşk, buse, rayiha, tebessüm, yani güzellik kadın delisi olduğumuz hâlde onu ancak uzak ve firari bir hayal hâlinde görürsek, yaşamak için muhtaç olduğumuz kadın sesini işitemez, kadın kokusunu duyamazsak başka ne hâlde bulunabiliriz? Hayale şiire değil. Çünkü bir Şarklı sıfatıyla buna zaten aşık doğarız; rüzgâra, gölgeye, buluta, dalgaya bile aşık bulunur, yani bir esir aşkı içinde yaşadık. İşte mesela ben- bir kere bir Türk genci gibi, sonra şair olmak hasebiyle hayatta ve tabiatta şiir ve aşkı ilham eden en firari, en zeval-alud ve en manasız hiçlere bile aşık bir çocuktum. Fransuva Kope'nin[339] bir şiirinde inlediği gibi: "İnsan mehtaba karşı denize bakarken avucunda bir kadın eli sıkmak ister!" Ben yalnız denize ve aya karşı değil, hatta tozlu loş sokaklarda, perdeli ve kafesli pencerelere karşı da kadın hayalleri arar, her yerde kadın kokusu takip ederdim. Şimdi tahattur ediyorum ki bir Ramazan gecesi Şehzadebaşı'nın bir yan sokağında hava gazının[340]

---

[338] şua: ışın

[339] François Coppee

[340] hava gazı: maden kömüründen çıkarılan, yakılarak ışık veya ısı sağlanan gaz

ziyasıyla perdelere aksetmiş bir genç kadın başını karanlık sokakta duvar dibine büzülerek saatlerce iştiyakla ve perestişle seyretmiştim. Hayatımız öyle bir şiir ve esir hengâmesiydi. Anlatacağım hikâye işte bu gençliğe mahsus hayal-alud[341] bir aşkın en şairane hikâyesidir.

Yirmi beş yaşımda idim. Hakikaten kanı deli bir gençtim. Büyükada'da oturuyorduk. O zaman ada, bilhassa yazları yalnız aşk ve şevk için yaratılmış bir sevda ve visal[342] yuvasıydı. Rüzgarlarının en basit dalgası neşeli buseler taşır, yıldızlarının en hafif ziyası delice der-aguşlarla[343] mahmul[344] bulunurdu. Fakat bu hayatı bütün hoş cuş u huruş[345] ile yaşayanlar yalnız Hristiyanlardı. Bir kere Türkler onların arasında kaybolmuş denilecek kadar az, uyuşmuş, bir nebati[346] hayat yaşarlardı. Çünkü şerait[347] onların bir zevk ömrü sürmelerine müsaade etmiyordu. Mesela, ne haddine ki bir Türk kadını bir erkekle sokakta görüşebilsin. Sokakta değil, evlerde buluşmak bile en kanlı tehlikeye göğüs germekti. Yalnız komşular değil gelip geçenler bile en keskin bir teyakkuzla en küçük alametten nem kaparlar ve şayet ele geçecek olursan karakola sürükleyerek ölünceye kadar döver, harap ederlerdi. Demek kadınları yalnız uzaktan görür, uzaktan koklar uzaktan severdik. Ve bu uzaklık onları öyle bir şiir yaldızıyla halelerdi ki, kıymetleri bin bir ziynetle süslenirdi. "İbsen"[348] eserlerinin bir yerinde gayet derin bir söz söyler: "Güzel der, güzel, müphem ve uzak bir şeydir!" Böylece bizim mahrum gözlerimiz ve hasretli havasımız[349] bu uzak ve müphem hayalleri en yüksek bir güzellik numunesi gibi vect ve perestişle tazir etmeye alışmıştı. Bunlar belki… Belki değil muhakkak, bulduğumuz kadar

---

[341] hayal-alud: hayale bulaşan
[342] visal: kavuşma
[343] der-aguş: kucaklama, sarma
[344] mahmul: yüklü, dolu
[345] cuş u huruş: coşma
[346] nebati: bitkisel
[347] şerait: koşullar, şartlar
[348] Henrik İbsen: Norveçli oyun yazarı.
[349] havas: duyular

güzel değillerdi. Fakat ne beis vardı? Ruhumuzu layezal[350] aşk esirleri, layemut iştiyak cezbeleriyle sermest bırakırlardı ya! İşte böyle uzaktan görmüş ve uzaktan sevilmiş bir kadınla bütün bir mevsim devam eden ve uzakta geçen bir aşk hayatım vardır ki, şimdi bile gözümü kapayınca hararetli sarhoşluğunu hâlâ hissediyorum.

Gayet nüfuzlu mütehakkim[351] ihtiyar bir beyefendinin kızı mı, karısı mı? (Çünkü maceranın muhat[352] olduğu esrarı yırtmak kabil olamadı) Bilmem ne? Sokakta ona mutallaka[353] rekaket eden yaşlı kadınlar arasında bol yeldirmesinin[354] içinde, evvela vücudunun ince ve ahenkli çizgileriyle beni cezbetmişti. Ne kadar esrarlı ve meçhul ise, o kadar cazibedar ve şiir-engiz bir rüyeti vardı. Şüphesiz evde bütün kadınlarımızın çektiği harem esareti içinde bir ruh uzletiyle sararıp solan nâşad[355] bir Türk kadıncığıydı. Yanındaki kocakarılardan gizli kalan takibim onun hemen dikkatini ve şüphesiz memnuniyetini celbetti. Muhat olduğumuz bütün müşküllere, bütün muhallere[356] rağmen birbirine aşina çıkan ruhlarımız bu müşkülatı ezerek yaklaşmak imkânını buldu.

Temasa ve görüşmeye mevkuf olduk. Fakat nasıl temas, nasıl görüşmek? Oturdukları etrafı parmaklıklı ve çamların kıskanç gölgelerine gömülmüş köşkün bahçesinde o imkân bulup dışarı çıkamadığından alt kat pencerelerin kafesi arkasında, ben yetişmek için ayağımın altına bir taş koyarak yaptığımız mülakatlar zaten uşakların ve aşçıların nezaretinde bulunan bahçeye getirirken korkunun ve endişenin kabarttığı heyecanlardan çılgınca sarsılmış bir hâlde, ikimizi de ölümlere kadar derin bir mestî ile harap ederdi. İlk geceler onun yalnız fısıltı hâlinde çıkan sesiyle iktifaya mecbur olmuştum. Yakalanmaktan müthiş surette korkuyordu. Bir çıt olsa

---

[350] layezal: zeval bulmaz, bitmez, ebedî
[351] mütehakkim: hükmeden
[352] muhat: kuşatılmış, sarılmış
[353] mutallaka: boşanarak dul kalmış kadın
[354] yeldirme: kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük
[355] nâşad: üzüntülü, gamlı
[356] muhal: imkânsız

deli olacak ihtilaçlara boğuluyordu. Herkes uyumuş, bütün etraf karanlık ve sükuta boğulmuş biz iki zavallı en derin ihtiraslara rağmen birbirimize temas bile edemeyerek bu mahrumiyetimizden şikâyet eder, yanar yakılırdık. O bilhassa bu hayattan kurtulmak için arzularını söyler, fakat o kadar sıkı bir esaret içinde ku[r]tulup kaçsa bile tekrar ile geçerek bin bir işkenceye maruz kalacağından korkardı. Ve biçare bir tevekkülle boynunu bükerek kırık bir sesle: "Ne yapalım kaderimizmiş, çekeceğiz." derdi. Bu mülakatlarını sabahtan akşama kadar vecd-i tehalükle[357] intizar içinde kıvrandırır, akşam yaklaştıkça mütehassir[358] kalbin coşkun iltihabıyla buluşacağımız saati leziz bir perestişle taziz[359] ettirirdi. Nihayet birçok rica! Birçok istirham neticesi olarak kafesin altından elini uzatmaya razı edebildiğim vakit dünya benim oluyor zannettim. Bu küçük, yumuşak elleri dudaklarımın altında hissettiğim saniye… Ya Rabbi! Acaba hangi erkek dünyada bu raşeyi sevdiğinin buse veya visaliyle hissetmiştir! Dünyanın en nefis bütün kadınları sanki vücutlarını bana bahşetmişler, hayatlarını bana vermişlerdi. Bir kadınla konuşmak değil, bakmak bile yasak olan bu devirde bu temas beni kırk derece humma içinde yanıp tutuşan hastalardan daha derin bir ihtilaç içine atmıştı. Böylece ayrılıp evime gittiğim, sabaha kadar bin bir hülya, bin bir emel içinde dövündüğüm saatlerden sonra kendimi tekrar o muazzez pencerenin altında bulduğum dakikalar bütün gaşy[360] içinde geçiyordu. Bir mevsim, bütün bir mevsim hayatım bu sese mevkuf, bu elin temasıyla mesut, böyle, bu hâlde mestane geçti diyebilirim. Bugün siz buna gülersiniz ve bu imkânsızlıkların, zararsız bir surette eğlenmek isteyen kurnaz bir kadının oyunu olduğunu söylersiniz. Fakat bugün, bu yaşta, bu kadar tecrübeler geçirdikten sonra, birçok kadınlar sevip birçoklarına temellük[361] iden bir adam sıfatıyla gözümü kapayıp hayatımı düşündüğüm vakit bütün aşklarımın arasında en şayan-ı taziz bir hatıra olarak yalnız bu kafes

[357] vecd-i tehalük: bir şeyi arzulayarak kendinden geçme
[358] mütehassir: hasret çeken, özleyen
[359] taziz: sevgiyle anma
[360] gaşy: çok etkili, çok zevk verici bir şey karşısında kendinden geçecek duruma gelme, büyük zevk alıp mest olma
[361] temellük: sahip olma

arkasında, gecenin sükunu ve bahçenin tehlikeleri içinde ancak işitilen bu ince ve nazlı sesle, o azaplı vaziyette yalnız dudaklarımın temas edebildiği bu küçük ve yumuşak eli görüyorum ve o kadar sermest bir heyecan duyuyorum ki, bugünün serbest ve müsait hayatında gençlerin göğüsleri üstünde sıkarak dans ettikleri kadınlardan bunun binde birini bulmadıklarına yemin ederim.

Sustu. Handan Hanım helecanlı bir ses, çukurlaşmış bir nazarla:

— E sonra, sonra? diye inledi. İhtiyar şair, hazin bir boyun bükünüsüyle matemlendi:

— Sonra ne olacak hanımefendi, bütün insan rabıtaları gibi bir gün bu da kırılıverdi. Yakında İstanbul'a gideceklerini söylüyordu. Sonbahar gelmiş, havalar soğumuş ve yağmurlanmıştı. Sıkı yağmurla geçen ve görüşmek mümkün olmayan bir iki gece sonra son defa mülakata gidebildiğim zaman her defasında kafesin arkasında beni bekleyen kadını bulamadım. Pencere perdesiz ve ev de boştu. Demek gitmişlerdi. Nereye? Meçhul… Kimdi? O da meçhul. Bir daha görebilecek miydim?.. Yine meçhul… Hasılı meçhuller içinde esrara boğulmuş bir macera ki, hayal denilebilecekken bana en canlı hakikatlerde leziz bir veçhle bir aşk hayatı yaşatmış[362] ve aşk hayatı tattırmış bu hülya. Görüyorsunuz ki şu anda bile beni hâlâ en hararetli bir genç gibi titretiyor ve gözlerimi yaşartıyordu.

Şehriyar Hanımefendi zinde ve kıvrak vücuduyla koltuktan hoplayarak:

— Hikâye nefis Methi Bey, dedi fakat benim anlatacağım da buna biraz benzemekle beraber zannederim bundan enfestir, şimdi de beni dinleyiniz.

[362] Metinde "yaşanmış" şeklindedir.

BİR HÜCUM, BİR TESLİM

Balonun en canlı zamanı idi. Etrafta derin ve duradur[363] bir şelale uğultusu kabarıyor, salon karmakarışık dans eden çiftler, top top olmuş konuşan takımlar, birisini arıyormuş gibi bakına bakına dolaşan teklerden mürekkep kıvılcımlı, karıncalı bir kadın erkek kalabalığıyla[364] kaynıyor, taşıyordu.

Uzun boylu, mümtaz tavırlı, şakakları kırlaşmış fakat kırmızı ve genç yüzlü bir bey yaşlı bir hanımefendinin yanında içeri giren genç bir hanımı görür görmez onu bekliyormuş gibi pür-şitap atıldı:

— Bonsoir[365] hanımefendi hazretleri. Bonsoir Müjgan Hanımefendi. Şurada zatıalinize bir yer hazırladım. Bu tarafa buyurunuz.

Onları aldı, bir köşede ayrılmış küçük bir masaya götürdü, sandalyelerini çekerek oturttu, istirahatlerini temin etti; en sonra arkalarında ikisinin arasına gelecek bir sandalye çekerek kendisi de oturdu.

Hanımefendi teşekkür ediyor, genç kadın memnun olduğunu saklamıyordu. Yalnız:

— Sizi bu akşam göreceğimi hiç beklemiyordum, dedi.

Şuh bir ifade ile. Delikanlı yalnız ona işittirmek için gibi az eğilerek:

— Ben itiraf ederim ki sizi göreceğimi biliyordum ve ancak bu ümitle geldim. Yoksa hiç zahmet etmezdim.

---

[363] duradur: uzun uzadıya

[364] Metinde "galebeliğinde" şeklindedir.

[365] Bonsoir (Fr.): "İyi Akşamlar" anlamındadır.

Billur omuzlarını şen bir kahkahacıkla dalgalanarak genç hanım:

— O, o… Ne tehlikeli bir iddia, diye cilvelendi.

*

Genç kadın yirmi yaşlarında vardı; ufak tefek vücudunun her köşesi, her tedevvürü[366] serapa[367] mütelatım[368] bir güzellik ve aşk yuvası… O kadar ki, kadın erkek her geçen, her bakanın gözlerinde aynı meftuniyet ateşi yanıyor ve her sakin göz ona ilişir ilişmez en derin bir ihtiras aleviyle tutuşuyor.

Süzgün süzgün bakan gözlerinde nazarlarının her lemhasında[369] başka işveler huzmeleniyor. Etli küçük bir ağız ki, iştiha-engiz bir alevle haris ve davetkâr dudakların halk ettiği[370] bin bir cilveli tebessümlerle gözlerin manasını bütün bütün ateşliyor, hele kaşların ve kirpiklerin dudaklarla gözlerle hem-ahenk bir mana ile taktir ettikleri her an seyyal ve cevval, her an sermest ve çuşaçuş[371] vect ve haz ifadeleri, lakırdı dinlerken, bir yere bakarken bu ifadeleri canlandıran sual ve merak, istihza ve taaccüp dalgaları, sonra, bütün bunları yaldızlamak için dudakların kenarında, gözlerin ucunda çukurlanan serzenişkâr gamze pervaneleri, bütün şahsiyeti öyle şimşeklerle billurluyor ki, yegane ilahi şey!

*

Delikanlı, hanımefendi ile dört beş satır konuştu konuşmadı, Müjgan'a:

— Biraz gezmek istemez misiniz? İsterseniz terasa[372] çıkalım. Burası hiç hava almıyor.

Şimdi terastalar:

---

[366] tedevvür: yuvarlaklık
[367] serapa: baştan başa
[368] mütelatım: dalgalı, çalkantılı
[369] lemha: bakma, bakış
[370] halk etmek: yaratmak
[371] cuşacuş: pek coşkun, taşkın
[372] Metinde Fransızcadaki "terasse" şeklinde yazılmıştır.

— Demek beni görmek hiç aklınıza gelmiyordu, Müjgan Hanımefendi?

Genç kadın bu acı şikâyet ifadesine müstehzi bir baş hareketiyle:

— Evet, hiç Şevket Bey…

Şevket devam etti:

— Hâlbuki, ben son tesadüfümüzden, yani on beş günden beri ancak bugünü bekliyordum. Sizi hiçbir yerde görmek mümkün olmuyordu. Dolaşmadığım yer, girmediğim köşe kalmadı. Onların hiçbirine gitmeyebilirdiniz, bu akşam buraya gelmek, İstanbul'un bir güzellik ve zarafet kraliçesi mecburiyetiyle sizin için gayrikabil bir ihmal bir vazife idi. İşte bunun için…

— O hâlde memnun olmasınız?

— Son derecede… Yalnız bir kâbusum var: Şimdi birisi sizi alıp götürecek korkusu… Bakınız, etrafımızda kurtlar, meftunlarınız, görüyorsunuz ya, nasıl dolaşıyorlar, nasıl bakıyorlar… Hepsi fırsat bekliyor. Hepsinin yegane emeli ancak bir pundunu düşürüp sizi birkaç dakika için elde etmek! Bence bu müsamerelerin en feci zulmü budur: Her çift birbirine ancak beş dakikalık bir misafirdir. Bütün hazır ve mevcut olanlar sizin en korkunç bir rakibiniz, en zalim bir düşmanınızdır. Bahusus şairin inlediği gibi "Kalbi emin olmayan" kadınların refikleri için…

Müjgan süzgün gözleriyle etrafına bakınıyor, dinlemiyor, işitmiyor gibi boynundaki soutoir[373] ile oynuyordu.

Delikanlı sözünü bitirince göğsünde tekrar bir kahkaha dalgası fıkırdadı:

— İşte bu pek tuhaf, etti; ben bilakis düşünüyorum. Belki baloların en şayan-ı perestiş hâli sizin bu şikâyet ettiğiniz şeydir. Benim sevdiğim hâl tam bu misafirlik hayatıdır… Balo ufak tesadüflerin, geçici arkadaşlıkların, ferdasız dostlukların, âlemidir. Ve cazibe bence, işte bundan ibarettir.

Şevket, acı acı alnı buruşarak:

---

[373] soutoir (Fr.): gerdanlık

— Kadın noktainazarı… Hem, şuh ve kalpsiz kadınların…

Müjgan, derin istihza gamzeleriyle:

— Kalpsizi anladım, fakat şuh ne demek? Bu kelimeye ne mana veriyorsunuz?..

— Şuh, Şevket cevap verdi; şuh, kendi bağlanmaksızın etrafındakileri zincirlemekten zevk alan demektir, Müjgan Hanım. Şuh sizin kendi ifadenizle, başkalarının kolunda yalnız misafir kalmak isteyen, dostluğu ferdasız, arkadaşlığı geçici bir mevcut demektir. Yani şuh, siz demeksiniz, bütün bütün, kamilen siz, Müjgan Hanım.

Zengin göğsü dalga dalga kahkahalarla bayılarak, Müjgan yalnız bir:

— Acayip! kelimesini düşürdü.

*

Delikanlı devam etti:

— İşte bunun içindir ki, kalbi olanlar, nefislerine hâkim olamayıp kendilerini bağlanmaktan men edemezler.

Yarım dakikalık bir sükût. Genç kadın gözleri bir an daha derin, daha uzak, daha muzlim[374] süzülerek:

— Bu bağlanma da aşk dedikleri şey olacak zannederim, öyle mi?

— Evet, aşk… Yani dünyada bir insan için mümkün olabilen en ilahi, en ulvi ruh tecellisi. Bütün dünyayı, bütün hayatı bir tek mevcudun tek bir nazarı için feda etmek kabiliyeti, bu feragati, bu kudreti bulmak saadeti…

Müjgan güneşli bir dala konmuş şen bir kuş pervazıyla:

— Malum… Malum, dedi, yani sizin en büyük mabudunuz…

— Yalnız benim değil hanımefendi, bütün hassas kalplerin, müştak[375] ruhların…

— Fakat zannederim bilhassa sizin… Öyle hikâyelerinizi anlatıyorlar ki!

---

[374] muzlim: karanlık

[375] müştak: özleyen, göreceği gelen

— Şüphesiz cümlesi uydurma veyahut yakıştırma şeyler.

— Hayır, hiç de değil. Sizi pek yakından tanıyan bir hanım… Bu son haftayı gece gündüz bu hikâyeleri dinlemekle geçirdim. Yo, kabil değil, kim olduğunu söylemem, yemin ettim, bu şartla söyletebildim. Öyle ki insan ne kadar ihtisar[376] etse baki kalan yine beş on erkek hayatını doldurabilir.

Şevket gizlemek istemediği bir gururla:

— İhtimal, dedi; çünkü pek çok sevdim.

Genç kadın yine bir kuş hareketiyle yandan bakarak:

— Öyle ise demek çok sevilmişsiniz. Sizi sevmeyen mi kalmış? Aman ya Rabbi! Ne macerelar…

Delikanlı tekrar:

— İhtimal, dedi ve ilave etti:

— Yalnız çok teessüf ederim ki henüz aradığımı bulamadım.

— Pek müşkülpesent olmalısınız.

— Evet, itiraf ederim. Fakat bu kelimeye verilen manaya göre. Bence müşkülpesentlik herkesin kendi ruhunun ve zevkinin eşini araması ve istemesidir. Eflatun'un nazariyesi[377] vardır hanımefendi, ruhlar hilkatin bidayetinde biri biri dişi diğeri erkek olarak çift yaratılmışlar. Bunların hayatta birbirini arayıp bulmaları mukadder imiş! Dünyada kadının erkeğe erkeğin kadına incizabı bu emelden mütevellit olup aşk ise işlerini bulmak için bu tehalükten ibaret imiş.

Genç kadın:

— Ne şairane bir tasvir diye içine çekti.

— Değil mi hanımefendi? Fakat hararetten çok muzdarip olmalısınız. Emrederseniz gidelim soğuk bir şey içelim olmaz mı?

Büfeye ilerlediler.[378] Serinledikten sonra ayrılırken iki hanımla bir beyden mürekkep küçük bir grup Müjgan'ı ihata etti. Küçük

[376] ihtisar: kısaltma
[377] nazariye: kuram, teori
[378] Metinde sehven "ilerlevediler" şeklinde yazılmıştır.

kahkahalar, boğuk sayhalar, hararetli fısıltılardan mürekkep bir meclis oldu. Bir kenarda bekleyen Şevket, bu gece talihinin[379] parlaklığına hayran oluyordu. Müjgan'ı bu kadar müddet zapt etmek ilk defa vaki oluyordu. Genç kadın herkese karşı asi, hiç ele gelmez bir serseri kuş şöhretini haizdi. Onu bu gece bu kadar lütufkâr bulmak acaba nasıl mümkün oluyordu? Bir dalda, tek bir kanat üstünde durduğu hiç görülmemiş olan Müjgan demek kendisiyle biraz olsun alakadardı.

Bahusus, bir hafta geçmiş maceralarını dinlemek hararet ve bunu kendisine açıkça itiraf edişi… Bu firari şahini, ihtimal yola getirmek üzere olduğunu görerek sevincinden deli oluyordu.

Müjgan gruptan kurtulup yaklaştı, bu esnada dans başlamıştı. Musiki o kadar davetkâr, ruhlar o kadar hararetli idi ki, tek bir söz söyleşmeden, erkeğin kolu genç kadının beline uzandı, Müjgan'ın göğsü delikanlının kollarına teslim oldu, dönmeye başladılar.

*

Şimdi, yorgun, vücutlar cuşacuş, ruhlar mütelatım, tekrar bir kenara çekilmişlerdi.

Müjgan:

— Görüyor musunuz, diyordu, görüyor musunuz, bu gece kâbusunuz esassız çıktı.

— Ne gibi?

— Bakınız korktuğunuz rakipler izhar-ı mevcudiyet edemediler. Bu balo, iddianız veçhle kalpsiz kadınlar gibi geçici arkadaşlık, ferdasız dostluk balosu olmayacak! Kimse beni sizden alamadı.

— Evet, pek gariptir.

— Sebebini merak etmiyor musunuz? Bakınız size anlatayım. Hayatta her şeyde ve her yerde ve bilhassa balolarda daima ve yalnız kadın hâkimdir, daima ve yalnız onun arzusu tagallüp[380] ve tahakküm[381] eder. Kadın istediği içindir ki, erkekler hücum ederler ve

[379] "Talih" sözcüğü metnin tamamında "tâli" olarak yazılmıştır.
[380] tagallüp: zorbalık
[381] tahakküm: hakimiyet

kadın istemezse bu akşamki gibi tek bir erkek bile yanına yaklaşamaz. Bu gayrikabil tarif bir sebepledir ki, kadının mevcudiyetinden nebean[382] ederek etrafında bir cezb ve def[383] cereyanı hasıl eder. Erkek bunu karşıdan hisseder ya koşar ya kaçar. Nitekim istediği vakit kadın en lakayt bir erkeği uzaktan ateşleyerek ayaklarının altına kadar sürükler çeker. Şimdi anlıyor musunuz?

Genç kadın bu açık itirafı gözlerinde derin bir sermestî ile söylüyordu. Ve onda bu derece teveccühü görmeyeceğini, bilhassa bu itirafı ömründe işitemeyeceğini zanneden Şevket, bunları gözleri sönerek, ruhu erimiş, en derin bir hayal semasında uçuyormuş gibi samit[384] dinliyordu.

O kadar mağrur, o kadar pervazkâr[385] olmakla maruf Müjgan, bu sözlerle kendine alakasını gayrikabil-i şüphe bir surette itiraf etmiyor muydu?

Delikanlı kulaklarına inanmak istemiyordu, bunun için, Müjgan sözü bitirdiği vakit, en perestişkâr bir serfüru[386] ile onun önünde eğilerek:

— Ve ölümlere kadar minnettar olacağımı feryat ediyorum. Oh, ben bu lütfa hiç, hiç layık değilim hanımefendi. Siz bütün tesadüf ettiğim kadınların en ilahisi, en… Şehlevendi, en… Şahanesisiniz. Kadınların en seyyal cazibelerini, en kahir[387] kudretlerini büyük bir tahakkümle sevk ve idare ediyorsunuz. Bazı kadınlar vardır, yalnız bir şarkıdırlar, diğerleri, bir beste, bunlar bir peşrev, ötekiler bir semaidirler[388]. Sonra öyleleri de vardır ki, ilk satırından son ahengine kadar, bütün teferruatı, bütün erkânıyla tam bir fasıl-ı musikidirler. Siz işte bunlardan birisiniz Müjgan Hanımefendi.

Müjgan çıplak omuzlarında ahenkdâr kahkahalarıyla:

---

[382] nebean: kaynaklanmak
[383] cezb ve def: itme ve çekme
[384] samit: sessiz
[385] pervazkâr: uçucu
[386] serfüru: baş eğme, itaat etme
[387] kahir: baskın gelen, üstün, ezici
[388] semai: Klasik Türk müziğinde iki basit usulden biri.

— Yo, yo… diye cıvıldadı. Mübalağa istemem. Mübalağa istemem. Şimdi biraz memnunsunuz ya… İtiraf etmeliyim ki buna layık olduğunuzu ispat ettiniz. Komplimanınıza mukabele olarak değil, hakiki söylüyorum ki bugüne kadar tesadüf ettiğim erkeklerin içinde sizde pek yegâne meziyetler var. İlk günden beri tetkik ediyorum, her hâlinizde, her şeyinizde bir kusursuzluk ve bilhassa bir hoşluk var. İnsan sizi tanıdığına daima minnettar kalıyor.

Sonra, cilveli bir tebessümle:

— Tevekkeli[389] o kadar kadını deli etmemişsiniz.

Buraya gelince, birden tavrını değiştirerek:

— Artık annemin yanına gidelim mi? Zavallı pek sıkılmıştır.

*

Kalabalık içinde salona giriyorlardı. Ara sıra öne geçip yürüyen Müjgan'ın arkadan belinin ince, kalçalarının zengin çizgisine meftunâne bakarak, Şevket, uzun, uzun ve müşkül bir mülazemetten sonra, nihayet zafer ümidinin tuluunu en derin inşirahla[390] selamlıyordu.

[389] tevekkeli: boşuna, boş yer, sebepsiz olarak
[390] inşirah: iç açılması, ferahlık

BABA KALBİ

Evleneli yedi senedir, esasen haşin ve hırçın bir kadın olan zevcesinden ziyade, asıl, o korkunç canavardan, yani kaynanasından bizar[391] ve müşteki[392] idi.

Bu kadın, bütün hayatını onun kusurlarını görmek, zaaflarını mübalağaya boğarak cinayet mertebesine çıkarmak ve mevcut olanlarına kendi uydurduğu bin bir zaaf ve bin bir kusur daha ilave ederek, her fırsatta ve her saatte, onu tevbih[393] ve itham etmekle geçiriyordu.

Hatta, ekseriya, anasıyla ittifak ederek kendine hücum eden zevcesi bazen nasılsa bitaraf[394] veya pek nadiren kendisine lehtar[395] kaldığı zamanlarda bile kaynana, ezelî bir düşman intikamperverliğiyle kendisine telin[396] için fırsat kaçırmak değil âdeta bahane icat ederdi. Her dakika bir kör kuyu gibi çukur karanlık ağzını açarak bazen, mesela, cebrî[397] bir şefkat ahengiyle: " İlahi damatçığım, uyuşuk, mıymıntı herifin birisin darılma ama… Beceriksiz, yelloz, sersem bir adamcıksın." Yahut eğer hiddetlice ise: "A, ömrümde böyle miskin adam görmedim ki a dostlar… Adamda zerre kadar metanet[398] yok ki. Aciz… Mendebur… Uyuz herifin biri. Hay sebep

---

[391] bizar: bezmiş, usanmış
[392] müşteki: yakınan, şikâyet eden
[393] tevbih: azarlama, paylama
[394] bitaraf: tarafsız
[395] lehtar: yandaş
[396] telin: lanetleme, lanet okuma
[397] cebrî: zoraki, zorla yapılan
[398] metanet: metin olma, sağlamlık

olanlar sebepsiz kalsınlar. Nur gibi kızcağızı herifin elinde ziyan ettirdiler." Nihayet, bazen en galeyanlı bir tehevvür[399] kasırgası patlar, o vakit bu mahalle acuzesi[400], bütün huşuneti[401], bütün şeametiyle[402] en rezil, en murdar küfürlerini sıralardı.

Hüsameddin, bir kere asıl kendisinin teline haklı olduğu "O sebep olanları" sebepsiz bırakmanın kolayını pekâlâ biliyordu. Çünkü bu kadınla, hatta onlardan yüz kere temiz su ile yıkanmış zevcesiyle, tahkir[403] ve düşnam[404] sahasında rekabetine çıkacak hilkatte değil, fakat esasen haluk[405] ve necip[406] tabiatlı bir adamdı. Ara sıra onların haksız ve şeni[407] hücumlarına karşı tuğyan edip tekmeyi vurarak sokağa yuvarlamak arzusuna düştükçe, hemen tehaşi[408] ederek bu iki kadını sefil ve çaresiz sokak ortasında bırakmanın ne çaresiz, ne çirkin, ne canavarca bir hareket olduğunu düşünür, bilhassa yavrusunu ya bu kadınla sokağa atmak, yahut ondan ayırarak kendi yanında sefil ve bedbaht sürüklemek ulüvv-i cenabına[409] giran gelerek[410], nihayete kadar tahammül etmekten başka bir çare göremezdi.

Zevcesi, bilhassa kaynanası, onun bu necip ve alicenap hesaplarını aciz[411] ve zaafına hamlederek[412] tepesinde kükrerler, çıngırak

---

[399] tehevvür: çok kızma, öfkelenme, köpürme
[400] acuze: huysuz, yaşlı kadın
[401] huşunet: kırıcılık, sertlik
[402] şeamet: uğursuzluk
[403] tahkir: aşağılama
[404] düşnam: sövme, sövüp sayma
[405] haluk: temiz huylu, iyi ahlâklı
[406] necip: soylu, soyu temiz
[407] şeni: kötü, fena
[408] tehaşi: korkma
[409] ulüvv-i cenap: haysiyetli, şerefli ve yüksek ruhlu olma, düşmanına bile iyilik edecek yaratılışta olma, âlîcenaplık, cömertlik
[410] giran gelmek: gücüne gitmek, ağır gelmek
[411] aciz: güçsüzlük
[412] hamletmek: yükletmek

sesleriyle, hayatında ebedî bir kâbus gibi haykırırlardı: "Beceriksiz, uyuşuk, âciz herif!"

*

Bu beceriksiz, bu âciz ve uyuşuk adam, bu zehirli yılanların arasında, türlü işkencelerle kavrulurken, aynı zamanda hayatının haricinde, bir aşk hikâyesi yaratmıştı. Komşularından zengin bir tüccarın zevcesiyle bir münasebet-i âşıkâne tesis etmiş ve bunu, tam bir buçuk sene, mahallede hiç kimseye sezdirmeksizin idame etmek maharetini göstermişti.

Kadın, genç, latif ve nihayet derece pür-şefkat[413] ve hararetti. Hüsammeddin'i aile hayatında düçar olduğu bu azap ve ızdırap kasırgalarından teşfiye[414] için gibi ona en samimi ve en cuşacuş bir irtibat gösteriyor ve melekü's-sıyânesi[415] olup onun inkisarlarını tedavi için hasr-ı hayat[416] ediyordu.

Bazen bu sıcak ve nevazişkâr[417] aşk aguşundan çıkıp, kendi evinin cehennem ateşine en derin bir ihtilaçla avdet eden delikanlının çocuğu olmasaydı da bu genç kadınla rabıt-ı hayat[418] etseydi, ne emsalsiz bir saadetle bahtiyar olacağını içi sızlaya sızlaya düşünür ve kaderini telin ederdi.

Bir tarafta sıcak bir şefkat, nazlı bir nevaziş, hararetli bir aşk ile mesut olurken, diğer tarafta karısı ve kaynanası, onun bu gizli saadetini keşfetmişler de acı çıkarmak istiyorlarmış gibi, hücumlarında ve küfürlerinde kusur etmezler, en küçük bahane ile hakaretlerini sıralarlardı.

*

Nihayet, bir gün tüccar, seri bir hastalık neticesinde ölerek genç zevcesi büyük bir servetle dul kaldı. O zaman genç kadın kendisine, en samimi bir hitapla: "Bu kadar zamandır birbirimizi tanıdık, sev-

---

[413] pür-şefkat: şefkatli, şefkat dolu
[414] teşfiye: iyileştirme, şifa verme
[415] melekü's-sıyâne: koruyucu melek
[416] hasr-ı hayat: hayatını yalnız bir şeye ayırma
[417] nevazişkâr: iltifat eden, okşayan, gönül alan
[418] rabıt-ı hayat: hayatını bağlama

dik ve seviştik, seni, çektiğin işkence hayatından kurtarıp, kendim de aynı zamanda mesut olmak için, bak, ne istiyorum. Biliyorum, çocuğunu pek seviyorsun ve ondan ayrılmak senin için, pek feci olacak, bunun için, o kadınları defedip çocuğunla bana gelirsen, senin için nasıl sadık bir zevce olacaksam çocuğun için de o kadar sıcak bir anne olacağıma yemin ederim." dedi.

Ve bu teklif, Hüsameddin'i en derin mevcudiyetine kadar sarstı. Şimdiye kadar bu şekli hiç aklına getirmemişti. Evindeki canavarlara karşı, en kanlı isyan hâlinde, bazen onları tekmeleyip sokağa fırlatmayı düşündüğü, bu fikirle birkaç günler didiştiği olurdu. Kendisine o kadar zulüm ve hakaret etmeye razı olan bu can düşmanlarının ancak kendi cezalarını çekeceklerini düşünerek, düşecekleri sefalet girdaplarını lakaytâne[419] telakki ederdi. Fakat en hassas olduğu nokta, çocuğun eğer anasıyla beraber giderse zaruri olarak süreceği zelil[420] hayat, kendisiyle kalırsa kadın ve ana şefkatinden mahrum kalarak geçireceği öksüz sefalet idi. Kendi rahatı için kadınları feda etse bile, çocuğun zerre kadar sefil olmasına razı olamaz, en intikamperver olduğu zamanlarda bile yalnız çocuğuna karşı kalbinden taşan hararet sevkiyle kendisini feda eder ve böylece hayatına tahammül eder, giderdi. Fakat, bu teklif, yani ana kız, düşmanlarının defiyle beraber kendisini en derin şükran ve aşk hatıralarıyla bağlamış sevdiği ile mülaki olması ve aynı zamanda çocuğundan ayrılmayıp ona en şefkatli ve en mihriban[421] bir ana tedarik etmesi ihtimali, onu, her emelinde o kadar tatmin ediyordu ki hemen kabul etti ve pür-şevk ve sürur[422], hemen bir bahane icat ederek karıları tekmelemek kararıyla evine avdet etti.

*

Evde, onu kaynanası ve karısı büyük bir merak ile karşıladılar. Çocuk yatakta idi. Ateşi vardı. Ve hastalık zamanlarında bütün anaların düçar olduğu korkunç humma, anayı da büyük anayı da deliye döndürmüştü.

---

[419] lakaytâne: ilgisiz şekilde
[420] zelil: hor görülen, aşağılanan
[421] mihriban: şefkatli, güler yüzlü
[422] sürur: sevinç

Hüsameddin, yatak odasına koştu, çocuk, dalgın uyuyordu. Elini tuttu, şiddetli bir ateş, bütün vücutta daraban[423] ediyor, yavru sık sık nefes alıyordu. Hemen doktor çağırdılar, reçeteler yazıldı, ilaçlar alındı ve evde, bütün hayat, çocuğun nefesine mağlup kalarak, nihayetsiz bir endişe ve ızdırap hüküm sürdü. Bütün bu saatler zarfında Hüsameddin, ilk defa olarak feci bir nebahatla, çocuğun anasına, anasının kendine karşı, rabıtasından pek fazla bir derecede korkunç, sara-engiz[424], humma-âlud[425] bir irtibat olduğunu görmeye başladı. O kadar sevmediği büyük anası değil, hatta anası kadar sevdiğini zannettiği kendini bile çocuk ihmal ediyor, bütün neşesi, bütün saadeti, yalnız anasının temasına ve hararetine münhasır kalıyordu. Yatağın yanından onun bir saniye bile ayrıldığını istemiyor, daima onun ellerini tutmak, daima onun nefeslerini işitmek ve daima onun sesini dinlemek istiyordu.

O zaman Hüsameddin derin bir haşyet[426] ile sevdiği kadının çocuk için ihtimal pek şefkatli bir ana olacağını bilmekle beraber, çocuğun ona karşı ısınıp ısınamayacağını ve hatta ne kadar ısınsa bu hararetin anasına karşı onu yakan rabıta derecesine varıp varmayacağını ve ne olursa olsun anasından ayrılması yavru için muharrip[427], kahır ve helak eden bir yara olup olmayacağını düşünmeye başladı.

Kendi rahat ve saadeti için yavrusunu böyle, ezici bir ızdırap hayatına sevk etmeye hakkı var mıydı? Bu kadar sene tahammül etmeye alıştığı hayatını tamir için şimdi çocuğunu tahripkâr bir hicran içine atıp anasından ayırmak, gayrikabil-i afv[428] bir cinayet olmaz mıydı?

Vâkıâ, beri tarafta bir aşk vardı, bir saadet vardı. Fakat, hayatının en mukaddes vazifesi kendini feda edip, aşkını unutup, çocuğunu muhafaza etmek değil miydi? Hatta, vazife ona çocuğun

---

[423] daraban: çarpıntı, vurma, vuruş
[424] sara-engiz: saraya tutulmuş, saralı
[425] humma-âlud: hummalı
[426] haşyet: korkma, korku
[427] muharrip: yıkan, harap eden
[428] gayrikabil-i afv: affedilemez bir cinayet

selameti için yalnız bu aile rabıtasını kırmayı değil, aile haricinde başka rabıtalar tesis etmemeyi de emretmiyor muydu?

Haydi bu hayatın bazı çirkin şeraiti kendisini bu hususta mazur göstermesin. Fakat bu özür, iyi kötü bu kadar sene devam etmiş bir aileyi yıkıp, bir çocuğu anasından ayırmak için bir hak verir miydi?

Hayır! Hüsameddin, bu zaafı göstermeyecekti. Kaynanası, kendine gece gündüz: "Metin değilsin, mendebur, aciz, miskin bir herifsin!" diye haykırmakla beraber, o çocuğu için, en kahraman metaneti göstererek, hiç kimsenin hiçbir veçhle ve hiçbir sebeple tahammül edemeyeceği bu cehennem hayatını çekecek, çocuğunu anasından ayırmayacaktı.

Öbür gün, sevdiği kadına bu fikrini uzun uzun anlattığı zaman, genç kadın, en bârit[429] bir mukabele ile: "Ben sizi sürdüğünüz hayattan müşteki ve bana karşı merbutsunuz zannediyordum. Görüyorum ki, siz hayatınızdan memnunsunuz ve bunu, ancak, geçici bir zevk diye takip ediyor imişsiniz: Ya teklifimi olduğu gibi kabul edersiniz yahut beni bırakıp gidersiniz." deyince delikanlı hurdahaş[430], sersem ezildi kaldı.

Kalbi, vicdanı, bütün mevcudiyeti henüz pek taze bir yara hâlinde çocuğuyla anasının rabıtasından feci surette sızlayıp müteessir olduğundan ve esasen necabeti ve vazifeperverliği, onu aşkından ziyade ailesine karşı zayıf bulundurduğundan derunî mücadele pek kısa oldu. Çocuğunu feda etmeyecekti. Kendisi mesut bir aşk izdivacını reddedip, en tahammülfersa[431] bir hakaret ve cidal[432] hayatında sürüklenecek, her gün küfürlere, ateşli hakaretlere maruz kalacak, fakat çocuğu o kadar bir rabıta ile bağlı olduğu anasından ayırmayacaktı.

---

[429] bârit: soğuk

[430] hurdahaş: Onarılamayacak biçimde kırılıp parçalanmış, paramparça. Metinde "hurd u haş" şeklindedir.

[431] tahammülfersa: dayanılmaz

[432] cidal: ağız kavgası, çekişme

Hüsameddin, ezilmiş, kırılmış, sevdiği kadının dürüşt[433] muamelesiyle perişan bir hâlde ona veda ederek, ölüm çölünde yuvarlanıyor gibi, bin bir hezimet, bin bir inkisar içinde evine avdet etmişti.

Hizmetçi kapıyı açtığı vakit, hemen ilk sözü: "Çocuk nasıl?" suali oldu. Fakat, hizmetçinin cevabı, merdiven başındaki odada, yüksek sesle kızına bir şeyler anlatan kaynanasının gürültüsüne karıştı.

Kaynana hanım, ne pek hiddetli ne pek sakin bir eda ile: "A, kızım, sana her gün söylerim: Kocan adam değil, bir pinti. Onda metanet, erkeklik aramak ne kabahat. Sümsük, uyuşuk, tırlak herifin birisi." diye haykırıyordu.

Hüsameddin, boynu bükük, onların yanına girdi.

[433] dürüşt: sert, gücendirici, kırıcı

ESKİ MEKTUP

Hademe Ali Çavuş köyün postahanesinde müdürün masasına bir mektup koyarak dedi ki:

— Kutunun gişeden çıkarılıp sokak kapısının yanına alınmasını söylemiştiniz, demin sökerken içinden bu mektup çıktı. Aşağıda memurlar mühre baktılar, anlaşılan tamam on senedir kutuda kalmış. Çiviye mi takılmış ne olmuş?..

Müdür zarfı aldı, muayene etti; mühürde 3 Haziran 1315[434] tarihini okudu, adres olarak: "Kanlıca Koyu'nda Raif Bey Yalısı'nda Şevkiyâr Hanımefendi'ye takdim" yazılı idi.

On senedir kutuda hapis kalmış olan bu zarfta derin bir hüzün vardı. Kâğıt solmuş, sararmış, bir elem ve iğbirar[435] rengi bağlamıştı. Âdeta derin bir şikâyet ifadesi vardı. Kim bilir nasıl bir arzunun, yahut nasıl bir dert ve ihtiyacın sevkiyle yazılmış, kim bilir nasıl bir kalp acısına teselli bulmak için gönderilmiş ve bu vazifesini bir aksilik yüzünden ifa edemediği için melul[436] ve dertli bir tavır ile serzeniş[437] ediyor gibi idi.

Müdür bir dakika düşündü: On sene evvel, on sene sonra nasıl olsa mektubun yerine gönderilmesi lazımdı. Yalnız sahibi eğer hâlâ

---

[434] 16 Haziran 1899
[435] iğbirar: gücenme, kırgınlık
[436] melül: üzgün; boynu bükük
[437] serzeniş: yakınma

hayatta ise işi anlamalı ve kendi ihtiyarlarıyla[438] veya kusurlarıyla vaki olmayan bu tehiri[439] affetmeliydi.

Müvezzi çağırttı, mektup sahibesinin hayatta olduğunu öğrendi ve keyfiyeti[440] layığıyla hanımefendiye anlatmasını tembih ederek mektubu hemen götürmesini emretti.

*

Şevkiyâr Hanımefendi bu uzun ve yağmurlu kış günlerinin yorucu, renksiz saatlerini geçirmek için aldırdığı yeni bir romanı okuyordu.

Hizmetçisi içeri girerek bir mektup uzattı ve dedi ki:

— Müvezzi bu mektubun postahanede bu sabah posta kutusunda[n] çıktığını söylüyor. Güya on senedir kutuda kalmışmış. Müdür bey kendilerinde bir kabahat olmadığını söyleyerek af diliyormuş…

Hanımefendi anlamadan bakıyordu. Son kelimeler üzerine ani bir kalp[441] hareketiyle zarfı kaptı ve baktı.

Yazı kocasının idi. On sene evvel, yani kocasından ayrıldığı sene… Daha yirmi sekiz yaşında, üç senelik bir karı koca ve mesut bir zevce iken… Ve seri bir inkişaf ile on sene evvelki hayatı bir sinema şeridi gibi gözlerinin önünden geçti…

Kocası pek asabi bir adamdı, bazen birdenbire feci bir dereceye çıkan kavgaları olurdu. Sakin zamanlarında pek tatlı nihayet derecede pür-aşk ve şevk iken, bazen nasıl olduğunu kendisinin de anlamadığı bir asabiyete tutulur, en ehemmiyetsiz şeylere kırılıp köpürerek kâh beş on dakikalık bir iğbirar ile geçirdiği hâlde, ara sıra korkunç fırtınalara, tuğyanlara[442], kıyametlere kadar varan bir fecaat kesbederdi.[443]

---

[438] ihtiyar: seçme, tercih etme
[439] tehir: geciktirme
[440] keyfiyet: vaziyet, durum
[441] kalp: bir durumdan başka bir duruma, bir şekilden başka bir şekle çevirme, değiştirme
[442] tuğyan: akarsuyun taşması, kabarması
[443] kesbetmek: kazanmak, elde etmek

Bu esnalarda dünyayı gözü görmüyor, en çirkin hakaretlerden çekinmiyor, haykırıyor, tahkir ediyor, bin ihtilaç arasında uzun uzun didindikten sonra, derin bir gözyaşı buhranı ile mindere yuvarlanarak uzun uzun ağlıyor ve nihayet, kuzu gibi sakin, munis ve nadim[444], en hararetli tezellüllerle[445] af diliyordu.

Ve o, erkeğini en sıcak bir şefkatle taziz ettiği gibi, bu hâlin ondan fena bir onun fena bir huyu olmaktan ziyade bir sinir buhranı mahsulü olduğunu bilerek gayrimesul[446] gördüğünden, seve seve affediyor, teselliye çalışıyor ve tekrar güzel günler başlıyordu.

*

Nihayet bir gün, yine böyle bir buhran esnasında, ilk defa olarak: "Lanet olsun, lanet olsun." diye haykırmış ve birdenbire hücum eden bir tehevvür dalgası altında: "Boşadım, boşsun. Boşsun." diye köpürerek, kendini sokağa atmıştı.

Sokağa çıkıp havası değişince, her zamanki gibi kendine geleceğini ve hemen af dilemek üzere dönüp geleceğini bildiğinden, Şevkiyâr Hanımefendi derin bir heyecanla beklemiş, fakat saatler geçip hatta akşam olup da avdet etmediğini görünce, nerede bulunduğunu bilmediği için arkasından adam gönderemediği gibi, birkaç gün tereddüt ve intizar içinde kalmış, sonra öbür gün onun Kırkkilise[447]'deki çiftliğine gittiğini haber alarak, bu sefer tehevvür ve iğbiraın çabuk geçmediğini elemle görerek harap olmuştu.

Kocasının şefkatinden ve muhabbetinden çok emin olduğu için her akşam bir ümit ile avdet edeceğini memul[448] ederek bekliyordu. Günler geçiyor, bir eser[449] görünmüyordu; daha ceriha[450] pek yeni olduğu için kendisi tarafından mektupla müracaatı bir tezellül hareketi bularak tereddüt ediyordu. İçi yana yana sabır ve tahammüle

---

[444] nadim: yaptığı davranıştan pişmanlık duyan, pişman
[445] tezellül: aşağılanma, kendini hor ve hakir gösterme
[446] gayrimesul: sorumsuz
[447] Kırklareli ilinin eski adı
[448] memul: umulan, düşünülen
[449] eser: iz
[450] ceriha: yara

karar veriyordu. Bu esnada kocasının öldüğünü haber aldı ve en derin elemler içinde matem tuttu.

Şimdi, on sene sonra, onun bir mektubu geliyordu. Acaba bunda neler vardı?

*

Mektubu açtı ve okudu.

"Şevkiyârcığım, şu mektubumu deminki cinayetimden sonra vapur iskelesindeki kahvede yazıyorum, ben insanların en alçağı, en reziliyim. Senin gibi melek ve mücessem-i latif ve şefkat bir ruha karşı geçmiş cinayetlerimden sonra nihayet bugünkü murdar şenaati[451] de irtikap ettim, en korkunç cezalara layık bir sefilim. Fakat Şevki, Şevki… Sen bilirsin ve daima tekrar edersin ki, ben bunları isteyerek değil, bir cinnet dalgası altında kendimi kaybederek yapıyorum, işte yalnız bunu bildiğin ve bana acıdığın içindir ki, bu son rezaleti de affedeceğini ümit ediyorum.

Eğer bu sefer affetmezsen, kabahatim o kadar büyük ki tekrar tacize hiç yüzüm yok. Seni nasıl bir ibadetle taziz ettiğimi bildiğin gibi bu buhranlardan mesul olmadığımı da kendin kabul ve itiraf ettiğin için affını bekliyorum. Bu mektubu postaya verip İstanbul'a hemşireme gidiyorum. Cevabını orada bekleyeceğim. Eğer üç gün haber alamazsam artık affetmediğini, beni reddettiğini anlayarak, hayatımı gömmek için Kırkkilise'ye gideceğim, hayatımı orada gömmeye çalışacağım… Mukaddes ve muazzez hayatını menhus[452] refakatimle tahrip ve ifna[453] ettiğim için beni affet, son emelim hiç olmazsa bu affa nail olmaktır yavrum"

*

Gözleri bir köşeye akmış, mektup elinde donmuş kalmış, Şevkiyâr Hanımefendi, bütün mevcudiyeti en derin, en tesellisiz hicranlarla sızlıyordu.

---

[451] şenaat: kötülük, alçaklık
[452] menhus: uğursuz
[453] ifna: yok etme

Demek kocası o gün öyle bir hiddete mağlup olarak gitmemiş, memul ve zannettiği gibi, nadim olarak hemen af dilemek için bu mektubu yazmış, yalvarmış, cevap beklemiş ve nihayet cevap alamayınca meyus olarak, makhuren[454], mazlumen uzaklaşmış ve kim bilir Kırkkilise'de nasıl tesellisiz bir hasret, nasıl derin bir kahır ve nedamet içinde, yanmış ve harap olmuş gitmişti.

Şu mektubu vaktinde alsaydı, elbette affedecekti ve bu ölüme ihtimal mâni olmuş bulunacaktı, bedbaht erkek asabiyetin cezasını pek acı acı çekmiş ve hayatı yalnızlık ve hicran içinde kim bilir nasıl acı hatıralar ve nasıl zehirli nedametler içinde sürüklenmiş ve nasıl hararet ve hezimet içinde sönmüştü.

Yalnız kocası mı? Ya kendi?

O zamandan beri dul ve biçare bir uzlet içinde helak olmamış mıydı? En tedavisiz bir kasvet ve hüsran ile boğulmuş, tek ve tenha sürünmüş, harap ve nalan kalmamış mıydı?

Kör bir tesadüf, en zalim bir darbe ile onları kurban etmemiş olsaydı da bu mektup o gün eline geçseydi, kocası şimdi ihtimal berhayat[455] olacak ve ihtimal mürur-ı zamanla o asabiyetten kurtulacak, hatta kurtulmasa bile ara sıra gelip geçen buhranlara rağmen ne olsa müşfik bir koca ile mesuden ömür geçirmiş olacak değil miydi?

Yalnız ve dul geçen hayatının bütün harareti ile ruhunun en derin köşelerinden kopan sıcak yaşlar gözlerinde toplanıp soluk yanaklarına yuvarlanıyordu. Fakat, birden en derin bir galeyanla kendini unutup yuvasından uzak, makhur ve nadim, yalnız başına ölmüş olan kocasına içi sızladı:

"Âh o hayatta olsaydı da beni her gün harap etse, hatta dövseydi, ölmemiş olsaydı." diye sızladı.

---

[454] makhuren: yenilmiş, kahır ve gazaba uğramış bir hâlde

[455] berhayat: hayatta olan, canlı, yaşayan (kimse)

UNUTMAYA VE UNUTULMAYA MAHKÛM

Cenaze tehlil[456] ve tekbir sesleriyle, kalabalık bir cemaat ortasında kıvrıla kıvrıla, sendeleye sendeleye ilerliyordu. Ali Saim Bey, merhumenin zevci, tabutun hemen arkasında aile erkânı ve ahibba[457] arasında yirmi dört senelik hayat arkadaşının ölüsünü metin bir vakarla takip ediyordu.

Yirmi dört sene tek bir gece birbirinden ayrı kalmaksızın, tam bir mukarenet[458] içinde yaşamışlar, en mahrem bir hulul ile birbirlerine arkadaşlık etmişler ve tam bir taabbüt[459] içinde ömür geçirmişlerdi. Elbette kederleri, felaketleri ve elemleri olmuştu. Mesela, üç çocukları olmuşken ikisini kaybetmişler, fakat bu acılar onları birbirine daha yakın kaynatmış ve daha sıcak bağlamıştı.

Elbette biliyorlardı ki, bir gün biri ölüp öbürünü yalnız bırakacak ve tek başına meçhul karanlıklara çekilip gidecekti. Aralarında ölüm bahsi oldukça ikisi de kendisi evvel ölüp diğerinin acısını duymamaya ve ölümünü görmemeye en hicranlı bir rikkatle dua eder ve birbirlerine karşı bu duanın acı tesellisiyle daha samimi kaynamış olurlardı.

Fakat hiç umulmayan bir zamanda bu ağır ceza erkeğe tevecc üh etmiş, kadın ancak bir hafta süren bir hastalıkla sönüvererek kocasını ölümün yırtıcı vahşetiyle harap ve nalan bırakmıştı.

---

[456] tehlil: Kelime-i tevhidi, “Lâ ilâhe illallah” sözünü söyleme.
[457] ahibba: ahbaplar, dostlar
[458] mukarenet: yakınlık
[459] taabbüt: tapınma

Ali Saim Bey şimdi cenazenin arkasından bir şey görmeyerek, bir şey bilmeyerek, âdeta uyuşmuş, donmuş gibi yürüyor, bir bulut içinde kalmış gibi düşünemeyerek hissedemeyerek bîhuş[460] ve medhuş[461] gidiyordu.

Mezarlıkta defin ameliyatında[462] da aynı boş gözlerle, aynı boş beyinle bir selviye[463] dayanmış, öyle müncemit[464] ve mütehaccir[465] kaldı. Ahibba ve odası etrafını alarak orada köklenmiş gibi ayrılmamak için inat ve mukavemet eden Saim Bey'i âdeta kuvvet sarfına mecbur olarak aldılar ve düşündürmemek için her biri ayrı bir söz bularak yürüttüler. Hâlbuki o kendi kendine bırakılsa bile düşünmeye kâdir değildi. Yüksek bir yerden düşerek beyni parçalanmış yahut vücudu vahşi tekerlekler altında kırılıp hurdahaş olmuş gibi hissiyatını kaybetmiş bir hâlde idi. Elemi o kadar şiddetli olmuştu ki, onu ağlamaktan âciz bırakıyordu. Ağlasa birkaç damla yaş dökebilse, kalbindeki bu sıklet dağılacak, ruhu şifakâr bir tesliyetle[466] yumuşayacaktı. Fakat mevcudiyetinde yalnız cinsini tayin edemediği derin bir sızı hükümran olarak teferruat ve esbap[467] hakkında hiçbir şey düşünemiyor, hayvani bir beyin boşluğu içinde keskin bir sızıya boğulmuş kalıyordu.

Gece en yakın dostları kendisini evlerine götürdüler ve düşündürmemek, tahattur ettirmemek için uyuyuncaya kadar baş ucundan ayrılmayarak gözleri kapanmayınca odadan çıkmadılar.

*

Uyandı. Gözleri evvela hissiz, bilgisiz odanın karanlığına boğuldu. Sokakta yanan bir lamba ile teferruatını şöyle fark ettiği odayı tanıyamayarak hayret içinde kaldı. Âdeti olduğu üzere[468] yanında

---

[460] bîhuş: aklı başında olmayan, kendinden geçmiş, şaşkın
[461] medhuş: ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış
[462] ameliyat: işlemler
[463] selvi: servi ağacı
[464] müncemit: donuk
[465] mütehaccir: taş kesilmiş
[466] tesliyet: teselli, avuntu
[467] esbap: sebepler
[468] Metinde "üzre" şeklindedir.

karısını yokladı ve bir anda kızgın, gaddar bir şiş gibi hakikat bütün mevcudiyetini dağlayarak onu acı bir teşennücle[469] sarstı kavurdu.

*

Âh evet… Şimdi tahattur e[di]yordu. Şimdi her şeyi bütün teferruatına, hututuna kadar hicranları, meraretleriyle[470] tahattur ediyordu. O ölmüştü, o hayat arkadaşı, o elem yoldaşı muazzez kadın, o nur mahluk ölmüş, o şefkat ve nevaziş yavrusu zevce, şimdi karanlık bir mezarda, siyah toprakların çukurunda yapayalnız[471], tek başına kalmış, kurtların, akreplerin akur[472] iştihasına terk olunmuştu. O orada, o siyah mezarda korkunç çukur içinde yalnız başına dişlenmeye, çürümeye bırakıldığı hâlde kendisi burada ondan ayrı, ondan uzak, ondan mahrum yine yaşıyor, uyuyup istirahat edebiliyordu. Öyle mi? Bunu bütün ömründe gayrikabil bulurdu. Bu nasıl mümkün olmuş, nasıl mümkün olabiliyordu? Onlar o kadar yekvücut[473], yek-unsur[474] idiler ki, ölüm bile ayıramaz kanaati vardı.

Âh çünkü hayat ve ölüm böyle kanaatleri hiç dinlemiyor, böyle emelleri hiç tanımıyor, hilkatin ezelî ve gaddar kanunu vahşi sekînetiyle[475] hükmünü dünya kurulduğu zamandan beri icra ederek sevgilileri ayırıyor ve ya Rabbim![476] En müthişi, en acısı ayrı yaşayamayacak kadar birbirine bağlı mevcutları bile mürur-ı zamanla ölülerini kâmilen unutarak hatta hayattan yine istifadeye ve hatta zevkten yine kâm almaya[477] sevk ediyordu.

Ömrünün en tahammül olunmaz acısını hissetti. Ve kalbinin zehirli dişlerle yırtıldığını ve vahşi tırnaklarla parçalandığını duydu. Onu şimdi bütün mevcudiyetiyle, bütün hatları, bütün renkleri ve bütün nazarlarıyla hatta sesini işitecek, hatta nefesini duyacak

---

[469] teşennüc: kasılma, gerilme
[470] meraret: acılık
[471] Metinde "yapyalnız" şeklindedir.
[472] akur: kudurmuş, yırtıcı
[473] yekvücut: hep birlikte
[474] yek-unsur: tek parça
[475] sekînet: dinginlik, huzur
[476] Metinde "r" harfi yazılmamıştır.
[477] kâm almak: umduğuna, istediğine erişmek

bir canlılıkla gözünün önünde görüyordu. Mazlum[478] bir nazarla ve acı tevekkülle boynu bükülmüş kendisine bakıyor ve: "Sen de mi?" diyor gibiydi. Bilhassa her saniyesi elim bir ihitzar-ı hicranla geçmiş son saatleri gözünün önündeydi. Yatağında kadidi ihtilaçlı bir boğuşma ile sarsılarak gözleri sönük yanakları erimiş, vücudu bitmiş, hayatının damla damla aktığını, nefes nefes uçtuğunu hissederek ve buna karşı onu ölümün pençesinden çekip kurtarmak için hiç, hiçbir şey yapamayarak âciz, makhur durmaktan harap oluyordu. Kadın gözlerinde her saniye bin bir şikâyet, bin bir serzenişle anbean eriyerek anbean ölmekteydi.

Ve acı bir silsile ile şimdi gözünün önünden beraber geçtikleri senelerin, günlerin levhaları akıyordu. O nasıl bir şefkat yuvası, nasıl bir nevaziş nuruydu ya Rabbim! Beş dakika bir şeye dargın duramaz, kocasının: "Yine darılttım, eyvah kim bilir ne kadar surat[479] edecek." diye korktuğu saatlerde üç dört dakika geçmeden oturduğu yerden tatlı tatlı ve munis bir ahenkle, gözlerinde buseler, dudaklarında şefkatlerle ve en derin bir hararetle: "İyi misin?" diye soruşu olurdu ki, kocasını hemen önünde diz çökerek elini ayağını öpe öpe af dilemeye mecbur bırakırdı.

Bu şefkatten ve rikkatten mürekkep kadın şimdi kurtların, çıyanların dişleriyle mi kemiriliyor, tek başına o siyah ve ıslak topraklarda işkence mi çekiyordu?.. Onlar iki değil, bir tek vücut oldukları hâlde, nasıl oluyor da şu anda bir kısmı mezarda, diğer kısmı yatakta bulunabiliyordu. Âh çünkü insanlık, çünkü hayat… Daha nice kendileri gibi birçok zavallılar böyle ölümle ayrılmışlar, beş on gün yanarak sızlamışlar, fakat sonra bin bir âdet, bin bir sevk ve icapla yavaş yavaş nisyan ruhlarını istila etmiş ve ayrılıp uzak kalan zavallı ölü her gün bir parça daha unutularak bir gün hatıradan kâmilen silinmiş, sanki zulmetlere karışmış gitmişti.

Hayır, o böyle yapmayacaktı. Ölüme karşı herkes gibi âciz kalmış ve karısını herkes gibi o da götürüp yabancı topraklara atarak yalnız bırakıp geri dönmüştü.

---

[478] mazlum: yumuşak, uysal, sessiz, sakin (kimse)

[479] Metinde sehven "suvarat" şeklinde yazılmıştır.

Fakat herkesten katiyen burada ayrılacak, artık hayatını dakikalarına saniyelerine varıncaya kadar kâmilen muazzez ölüye hasr edecek, o âdeta yaşıyormuş gibi onunla beraber ömür geçirecekti. Hatıralarıyla, yadigârlarıyla, mezarıyla meşgul olacak, onun için sevdiğinden başka bir şey mevcut kalmayacaktı. Kendi hayat zaruretlerini kendi insanlık icaplarını, her şey, her şeyini unutacak, yalnız o hüküm sürecekti.

Birdenbire parmağında bir acı hissetti. Baktı, içtiği sigara[480] bitmiş ve ateşi parmağını yakmıştı. Bunu ne vakit yapmış, nasıl yakmış ve ne zaman içmişti?

Her vakit âdeti olduğu gibi bu gece de uyanır uyanmaz paketine sarılıp sigarasını[481] yakmış ve düşünürken bunu içip bitirmiş olduğunu anladı.

O zaman, bu kadar mukavemeti gayrikabil esaretlerle zincirli olduğumuz, âdetlerimiz, bu kadar kökümüze sarılmış beşerî ihtiyaçlarımız oldukça, yandığımız bir ölünün acı hatırasıyla sızlayıp feryat ederken bile bilmeyerek, bilemeyerek bunların hükmüne tabi olduğumuzu ve olacağımızı görünce, kendinin de hayatın her günkü seylleri[482] ve saikleri[483] önünde herkes gibi ne kadar istemese, ne kadar mukavemet etse yine âciz kalıp dünya cereyanına tabi olacağını ve uzaklığı bugün kalbini yakan sevdiğini unutarak ihmal edeceğini ve arzularını yalnız tahakkuk ettirilemeyecek bir kalp temennisinden ibaret kalacağını düşünerek başı göğsüne düştü. O istenilmediği hâlde de unutulmaya, ihmal olunmaya mahkûm karısı için dünden beri membaını[484] bir türlü bulamadığı göz yaşları bir bir, damla damla gözünden sızarak nefesini tıkayan hıçkırıklarla:

— Zavallı kadın… Zavallı, zavallı Mediha… diye sızladı.

---

[480] Metinde “cigara” biçimindedir.
[481] Metinde “cigara” biçimindedir.
[482] seyl: sel
[483] saik: önüne katıp götüren, sürükleyen
[484] Metinde “menba” şeklindedir.

PAPAZ BÜYÜSÜ

İskelenin kadınlara mahsus bekleme yeri epeyce kalabalıktı. Kucak çocukları vızlanıyor, ayaktakiler, analarının eteklerine yapışmışlar aptal bakışlarla geviş getiriyorlardı. Havayı kesif bir sigara dumanı bulut tabakaları hâlinde sarmış, her ağızda başka bir ses kendi ahengiyle horulduyordu.

Kapıda, rengi solmuş siyah çarşaflı bir kadın göründü, ebad-ı selase[485] itibarıyla yassı ve muhaddep[486] bir şekli vardı. Göğsü açık pelerininden kirli, beyaz bir gömlek görünüyor, gömleğin yakasından derisi nasırlanmış bir parçası üryan kalıyordu. İri aklı[487] gözleriyle dört köşeyi bir yoklayarak kendine oturacak bir yer aradı. Bir kenarda aralık gördüğü yere doğru bir zağar[488] hücumuyla atıldı, hareketiyle pek zıt bir yumuşaklık ve nezaketle; "Müsaade eder misiniz hanımefendi?" diye cilvelendi ve yer açılmasını beklemeksizin ilişti, ite kaka yerleşti.

Koynundan çıkardığı siyah bir erkek tabakasından bir sigara[489] sararak, turuncu çakmağıyla yaktı. Artık müsterih nefes aldı.

Şimdi tatlı bir tebessümle etrafını süzüyordu.

Sağ tarafında iki Hristiyan kadının ötesinde oturan genç bir hanıma bir tanışık teklifsizlikle: "Bu ne kalabalık, böyle, bunların hepsi İstanbul'a mı gidiyor acaba?" diye sordu.

---

[485] ebad-ı selase: üç boyut
[486] muhaddeb: kambur
[487] "Beyazlı" anlamındadır.
[488] zağar: bir cins çoban köpeği
[489] Metinde "cigara" şeklindedir.

Genç hanım yüzünün nazik bir hareketiyle, kim bilir demek ister gibi göründü ve bu kâfi geldi, muhavere hemen başladı.

— Siz nereye gidiyorsunuz arslanım?

Tanımadık bir kadının maruz kaldığı bu hitaba, genç hanım müstehzi bir tebessümle sadece:

— İstanbul'a, dedi.

— Ya, pek güzel, acaba hangi semte… Evli misiniz hanımefendi?

Aynı eda ile genç kadın istiğnakârane[490]:

"Aksaray'a…" dedi ve öteki suali cevapsız bıraktı.

Fakat bu kadarı göğsü nasırlı muhaddep hanımın dökülmesi için lazım gelen yolu açmıştı. Ve anlatmaya başladı.

*

— Ben Salmatomruk'a[491] gidiyorum. Burada eltim vardır. Onun evine… Anası üstünüze şifalar yatalaktır. Zavallı kadıncağızın anasından ve kardeşimden (kardeşimdir ama, Allah'ın bir belası, niçin saklayayım iki gözüm, doğruyu Allah için her yerde söylerim) ha, ne diyordum? Öyle ya? Zavallı eltim nazik, terbiyeli, sizden iyi olmasın pek tatlı bir kadıncıktır. İşte hasta anasıyla, aksi kocasından senelerden beri çekmediği kalmadı. Zavallıcık her sabah sarhoş kocasının kusmuğunu silip, inmeli anasının, yüzünüze güller[492], lazımlığını dökmekle bitti, eridi.

Hem nazlı nazlı ve işveli bir tavırla sigarasını[493] çekiyor, hem de her satırda perdesini yükselttiği bir sesle hikâyesine devam ediyordu. Lakayt kalamayarak yavaş yavaş dinleyenlerin dairesi genişliyor, onun da keyfi böylece çoğalarak nakle hararet geliyordu:

— Efendim, dedi. Bu kadın büyüden atlamış da… Onun için inme inmiş. Zavallı eltim gitmedik hoca, yalvarmadık doktor bırak-

---

[490] istiğnakârane: bir şeye karşı nazlanarak, tenezzül etmez şekilde

[491] Günümüzde Fatih'e bağlı bir semt.

[492] yüzünüze güller: Halk ağzında, iğrenç bir şey anlatılırken söylenen bir söz.

[493] Metinde "cigara" şeklindedir.

madı. Fakat anlaşılan bu büyü, papaz[494] büyüsü imiş. Papaz büyüleri, Allah hepimizin üstünden ırak etsin, pek azılı olurmuş. Benim, sizlerden iyi olmasın bir hanımefendiciğim vardır, burada, köyde, Kurbağalı'da köşkünde oturur. Ama hanım deyince, öyle şimdiki zıpır hanımefendilerden değil; hanlar, hamamlar sonra iki apartmanlar da yaptırdı. Sizin anlayacağınız, adam akıllı zengin tam dört oturaklı hanımefendilerden… İlahi ya rabbbi hanımefendiciğim beni gözbebeği gibi sever. Daha geçen gün: "Sabekciğim[495], seni bir hafta görmesem vallahi göreceğim geliyor." diyordu.

Artık, pupa[496] rüzgârda sermestâne uçan bir kotra keyfiyle Sadberk Hanım lakırdısına teslim olmuş bir bülbül sermestîsiyle, ötüyor, şakıyordu.

*

Birdenbire yüzünde bir keder bulutu toplandı.

— Ama neye yarar, canım hanımefendiciğimin o saltanatı; o varidatı[497] bir para etmiyor. Aklı, fikri hep oğlunda… Ama oğul da oğul…Hayırsız, sokak kaltaklarının peşinde sürter bir çapkın şimdi bu son günlerde Beyoğlu'nda o "bar" mı diyorlar, "kar" mı diyorlar hani şu alafranga meyhanelerin birinde yelloz[498] bir karıya tutulmuş; gece gündüz karının eteklerinden ayrılamıyor, dayansın anasının kesesi. Hem de hiç olmazsa parayı kendi gelip alsa… Hayır bakarsınız, bir kâğıt parçası: "Aman anneciğim, kuzum anneciğim bana elli lira yolla." yahut "Bu[499] akşam yüz lira bulamazsam kurşunla beynimi patlatacağım." gibi kadıncağızı zıvanadan çıkaracak türlü kepazeliklerle para ister… Hanımefendi, oğlanın yüzünü görse paraları memnun olarak verecek, hâlbuki o, görünmeden paraları vasıtalarla çekiyor. Nihayet kadıncağıza acıdım, merhametim kalktı. Para var, köşk var, her şey var, rahat huzur yok. Buna acımaz mısınız?

---

[494] Metinde papaz kelimeleri "papas" şeklindedir.
[495] "Sadberk" olan kendi adını yanlış söylemektedir.
[496] pupa: geminin arkası, kıç
[497] varidat: gelirler
[498] Metinde "yellos" olarak yazılmıştır.
[499] Metinde tırnak işareti "bu" sözcüğünden sonradır.

Elini koynuna attı. Siyah tabakayı bir daha çıkardı. Lakırdılarıyla dem-gir[500] ve hem-ahenk[501] hareketlerle bir tütün dolması daha sardı. Çakmağıyla yakıp bir taraftan da hemen hazır bulunan bütün kadınların merakla dinlediği sözüne devam etti.

— A, ne demek efendim! İnsan deli olur vallahi… Nihayet evvelsi gün birdenbire aklıma geldi, dedim ki: "A, hanımefendiciğim bu işi bir yoluna koymak lazım. Dünyanın paralarını, elin kaltaklarına yediriyorsunuz ana oğul, birbirinizin yüzünüzü görmeyerek hasret yaşıyorsunuz, ben size bunun çaresini bulayım mı?" Kadıncağız hazır karşısında bulunuyormuş gibi: "Aman Sabekciğim ne olursa senden olur, beni bu dertten sen kurtaracaksın, oğlumun yüzünü gördüğüm gün seni ihya ederim." dedi. Ben böyle şeylere çok itikat ederim, bu erkeklerin kadınlara karşı bu kadar kör gibi takılıp bağlanmaları mutlak büyü tesiriyle, fakat büyüyü bozmak için onun cinsini bilmek lazım. Bunun için de adamakıllı bir hocaya gidip baktırmalı. Hanımefendiden dün izin aldım, Üçkuyu'da menşur[502] bir Yeşil Hoca vardır. E… Ben söyleyeyim siz inanın iki gözüm… Adamcağız[503] beni görür görmez işi anlamasın mı, daha ben ağzımı açmadan: "Hanım dedi, Hanım, o delikanlı güççe kurtulacak, bunun için çok uğraşacağız, yezit karı onu, papaz büyüsüyle bağlamış." Ey ağzım iki karış açılmış haptoldum[504] kaldım. Hemen mübarek adamın bir elini bırakıp bir elini öperek: "Aman hocam, diye yalvardım; büyüyü bozmak için her ne dilersen[505] dile! Ne istersen hazır, yalnız bu çocuğumuzu, papaz büyüsü mü imiş, yoksa kilise büyüsü mü imiş nedir, ondan kurtar." O zaman Yeşil Hoca: "Hanım, dedi, papaz büyüsünü bozmak için evvela, yedi tane tahta kaşık lazımdır. Fakat bu kaşıklar her biri başka bir dul kadının evinden çalınacak; bunlar elde edilince bir sap hallaç kirişi[506] tedarik olunacak, yarım arşın kefen bezi ile bana getireceksiniz.

---

[500] dem-gir: tempo tutan
[501] hem-ahenk: uyumlu
[502] "Meşhur" kelimesi "menşur" olarak telaffuz edilmiştir.
[503] Metinde "adamcaz" şeklinde yazılmıştır.
[504] haptolmak: susturulmak, cevap veremez olmak
[505] Metinde sehven "dirlersen" şeklinde yazılmıştır.
[506] hallaç kirişi: hallaçların kullandığı uzun sopa

Ben onları uzun uzun okuyacağım, kaşıkları kirişle bağlayıp cümlesini kefene sarıp size vereceğim. Siz bu çıkını nısfü'l-leyl-den[507] sonra bir Frenk mezarlığına gömeceksiniz. İşte bu çıkındaki kaşıklar toprak içinde çürüyünce büyü bozulacak. V bi-izni'l-la-hi-teala[508] oğlunuz size gelecek."

*

Lakırdının sonunu Sadberk Hanım büyünün tesiri görülmüş gibi muzafferiyetle, gözleri parlak, dudakları pür-neşe, çehresi can-dan, getirmişti.

— Ben bu haberi alınca uçar gibi köşke koştum, hanımefendi-ye bir bir anlattım.

Tam bu esnada iskelenin vapur kapısı açılarak: Bir ses "Haydi, İstanbul!" diye haykırdı ve Sadberk Hanım yarım saat çenesiyle bağladığı sâmianın çözülüp kapıya hücum ettiklerini görerek zevki kırılmış, neşesi kaçmış onları takip etti.

[507] nısfü'l-leyl: gece yarısı
[508] bi-izni'l-lahi-teala: Allah'ın izniyle

ANA EVLAT

Gözlerini açtı, başı sis içinde boğulmuş gibi idi. Hiçbir şey bilmiyor, düşünemiyor, hiçbir şey tahattur edemeyerek kalıp gibi yatıyordu.

Etrafında konuşanlar vardı. Evvela anlayamayarak, uzun uzun baktı. Bunlar kimdi? Burası neresi idi?.. Nihayet yavaş, müşevveş[509], heyulalı, dağınık düşünceler arasında bir hastahane koğuşunda bulunduğunu anlıyordu.

Fakat niçin gelmişti? Bunu bulamıyordu. Kımıldanmak istedi, böğründe müthiş bir acı duydu, yaralı mıydı?

O zaman, önünde bir perde serilmiş gibi, birden her şeyi tahattur etti. Evet evet, yaralı idi. Fabrikada usta başı ikindiye doğru yanlarına gelmiş, şehre Yunanlılar geldiğini, çarşı[510] tarafında muharebe olduğunu, herkesin evine gitmesi evlâ olacağını söylemiş, o da öteki işçi kadınlar gibi, ailesine, fabrikaya çalışmaya gelirken bir komşu kadına bırakmakta olduğu üç yaşındaki oğluna yetişmek için hepsinden daha delice bir şitapla sokağa fırlamıştı.

Sonra, dumanlı hatıralar arasında, sokakta koşarken, köşeleri siper alarak sağa sola silah atan düşman askerlerini görüyordu.

Onların arasında patlayan silahlardan sakına sakına giderken, birdenbire tekerlenip yere yuvarlanmıştı. O kadar!..

Şimdi anlıyordu, demek ölmemişti. Onu hastahaneye getirmişlerdi. Fakat Ali… Ali'si… O nerede idi? O ne olmuştur?

---

[509] müşevveş: düzensiz, karışık

[510] Metinde "çarşu" şeklindedir.

Derin bir çığlıkla feryat etti. Etraftan koşuştular, Saniye Hanım kıvranıyor, gözlerinden yağmur gibi yaşlar boşanarak inliyordu. Çağırılan doktor onu bu hâlde görünce baş ucuna gelerek ne olduğunu sordu.

O işitmiyor, buhran içinde inliyor:

— Ali'm… Aliciğim… Âh yavrum, yavrum! diye feryat ediyordu.

Doktor, kolundan tutup kendine bakmaya icbar ederek[511]:

— Hanım, sana soruyorum. Ne oluyorsun, nen var?

Kısık dudaklarla cevap verdi:

— Oğlum, yavrum nerede? Yoksa öldü mü, Allah aşkına söyleyiniz öldü mü?

— Seni buraya bir hafta evvel getirdiler. Böğründe korkunç bir yara vardı.

Kadın daha acı feryat etti:

— Bir hafta mı? Ey mutlak ölmüştür. Âh yavrum, âh Ali'm… Mutlak ölmüştür. Yavrum, ne yapmalı, ne yapmalı?

Şiddetle kalkmak istedi, gidecek, mutlak bir haber alacaktı. Bir dakika duramazdı, Ali'sinin ne hâlde olduğunu öğrenmeli idi.

Doktor, iyi kalpli bir adam, onun muavenet ve teselliye muhtaç olduğunu görerek, yumuşak bir sesle:

— Sen gidemezsin hanım, dedi. Ben adam gönderir, haber alırım. Sen evvela anlat bakalım iş nedir? Evvela öğrenelim.

O zaman Saniye Hanım anlattı. Büyük Harp'te[512] kocası ölüp de o zaman daha emzikte olan oğluyla yapyalnız kalınca, ne yapsınlar, zaten kocası askere gideli komşularda tahta silip çamaşır yıkayarak aldığı beş on para ile ana oğul ölmeyecek kadar yiyerek, sürünüyorlardı.

---

[511] icbar etmek: zorunda bırakmak

[512] I. Dünya Savaşı

Fakat yavaş yavaş tahta, çamaşır falan kalmıyordu, zaten kalsa bile aldığı haftada, on günde bir elli kuruş güç yetişiyor, bazı günler aç bile yatıyorlardı.

Sonra bir gün, bir hayır sahibi onu ipek fabrikasına koydu. Bir mecidiye gündelik! Saniye artık kendini zengin oldum zannetti. Yalnız, çocuğunu fabrikaya almadıklarından ayda iki lira verip gündüzleri Hacer Hanım namında komşuya bırakıyordu. İşte son gün, Ali'sini yine oraya bırakmış, fabrikaya gitmiş ve avdette yaralanmıştı.

Doktor sordu:

— Ev ne tarafa düşüyor?

— Setbaşı[513]'nı geçince, Tehmeniye Yokuşu'nda İmam'ın Hacer Hanım diye kime sorsanız gösterirler.

Doktorun gönderdiği adam, biraz sonra avdette, Hacer Hanım'ın kaç gündür gelecek gelecek diye bekledikten sonra, Saniye Hanım'ın görünmediğini görerek, dün sabah çocukla beraber İstanbul'a gittiğini, çocuğun anası eğer bir gün çıkar gelirse kendisini bulmak için bir kâğıt bıraktığını söyledi.

Kâğıtta Fatih'te bir evin adresi vardı.

Yarası kâmilen kapanmadığı için doktorlar onu daha bırakmayacaklardı. Kaldığı müddetçe Saniye Hanım gündüzleri Ali diye nefes alıyor, geceleri hep Ali'yi sayıklıyordu.

Nihayet, tamamıyla ifakat[514] bulmadığı hâlde, yürüyecek bir hâle gelince, ser-tabip bey müsaade etti. Onun yalvarmasına dayanamayarak, eline yol için biraz para verip trene bindirdiler.

*

O akşam, Fatih'te tramvaydan inmiş, elindeki kâğıtla ev aramaya başlamıştı. Kalbi titriyor, Ali'yi göreceğini düşünerek sevincinden gözleri doluyordu.

---

[513] Bursa'da bir semt.

[514] ifakat: hastalıktan kalkma, iyileşme

Nihayet evi bulduğu vakit, dizleri gevşeyerek, kapıya dayandı. Ah, bir dakika sonra sahihten[515] yavrusunu görecek miydi?

Evde, Hacer Hanım'ın Bursa'dan gelince burada üç gece kaldığını, sonra Çengelköyü[516]'ne gittiğini söylediler. Bu her ne kadar Saniye için bir darbe idiyse de Ali'nin hayatta olduğunu, gülüp konuştuğunu öğrenince, öbür sabah görmek ümidiyle genişledi.

Öbür sabah Hacer Hanım, onu karşısında görünce ağzı hayretle açılmış, gözleri bozuk, haykırdı:

— A, kadın sen ölmedin mi nereden çıktın?

Saniye, şüpheli şüpheli sağına soluna bakıp Ali'yi arayarak:

— Nereden çıkacağım, ahiretten… dedi.

Ve kısaca başına gelenleri anlattı. Hâlâ Ali'den bir ses seda çıkmadığı için korku ile, şüphe ile harap oluyordu.

Hacer Hanım biraz sıkılır gibi:

— Sağına soluna bakıp da Ali'yi mi arıyorsun? dedi. Sen şimdi Ali'yi görme… Oldu bir şehzade. Hani ya[517], elimi bırak ayağımı öp. Oğlanın kısmeti de Allah için pek parlakmış.

Saniye bozuk bir gözle, aksi bir ifade ile bakıyor, anlamıyordu. Nihayet Hacer Hanım:

— Ben onu zengin bir yalıya evlat verdim, dedi.

Saniye'nin gözlerinde bir yıldırım çaktı:

— Ne yaptın? Ne yaptın?

— Evlat verdim. Fakat söylüyorum ya, bir görme… Vallahi tanıyamazsın. Allah için, bak hanımefendiler de söylesinler, yalıda kendi yavruları gibi bakıyorlar. Ali'nin bir dediği iki olmuyor. Her istediği hemen ayaklarına geliyor.

Saniye, Ali'nin kendinden başka kim olsa alışıp sevemeyeceğini, nasıl bir hayat içinde bulunsa kendisiyle olduğu gibi rahat

---

[515] sahihten: gerçekten, sahiden
[516] Çengelköy
[517] Metinde bitişik yazılmıştır.

edemeyeceğini biliyordu. Mutlak Hacer ondan kurtulmak için bir köşeye bırakmış, şimdi kendisini kandırmaya çalışıyordu.

Onu el[518] ellerinde anasız babasız kalmış bilmek pek gücüne gitti, birden gözlerine yaşlar hücum ederek ağlamaya başladı:

— Niçin verdin, niçin? diye şikâyet ediyordu. Fazla mı geldi? Fazla gelecekse niçin aldın İstanbul'a getirdin?

Nihayet, sert, kati sesiyle:

— Ben oğlumu isterim. Ben yavrumu el evlerinde süründüremem! diye ısrar etti.

— A, a, a… Hacer haykırdı. Delinin zoruna bakınız.

Bütün hanımlar etrafını almışlar, ona türlü sözlerle yeminlerle anlatıyorlar, Ali'yi zengin ve asil bir ailenin ölen çocukları yerine yalvara yalvara aldıklarını ve kendi evlatları gibi bin naz ve nimetle baktıklarını söylüyorlardı.

O, iki gözü iki çeşme, sürekli:

— Ben oğlumu isterim. Ben oğlumu isterim, diye sızlıyordu.

Nihayet ona lakırdı anlatamayacaklarını görünce Hacer'e:

— Al götür de kendi gözüyle görsün. Ve ne yapacaksanız orada yapınız, dediler.

Hacer de:

— Kadın dur, ağlama, çocuk senin çocuğun, istersen geri alırsın. Fakat sana şunu söyleyeyim ki, alırsan çocuğuna yazık edersin; dünyanın en büyük saadetinden ayırmış olursun. Haydi kalk gidelim.

Saniye gözleri yaşlı, dudakları sert, tekrar etti:

— Ben oğlumu isterim!

*

Ömründe bu kadar zengin bir ev görmemişti. Her taraf halı, ayna ve yaldızla dolu idi. Aptallaşmış bir nazarla bakıyor, nihayet yavrusunu kucaklayacağını düşünerek, kalbi sık sık atıyordu.

---

[518] el: yabancı

Tatlı yüzlü, pek genç ve pek güzel bir hanımın karşısına çıktılar. Hacer Hanım, nereden başlayacağını, nasıl söyleyeceğini bilemiyor gibi bir müddet yutkunduktan sonra:

— Hanımefendiciğim, diye başladı; hanımefendiciğim, ne söyleyeceğimi, nasıl yapacağımı vallahi şaşırdım. Sabahtan beri Çengelköyü'nde bütün yalı halkı hanımı kandırmaya çalıştık. Kendisini, ben ölmüş zannediyordum, hâlbuki hastahanede imiş, iyi olmuş kalkmış gelmiş. Ali'nin annesi… Şimdi oğlunu almak istiyor.

Hanımefendi vurulmuş gibi irkildi:

— Nasıl? Annesi mi? Ali'yi almak mı istiyor?

— Evet, lakırdı dinlemiyor, söz anlamıyor, iki gözü iki çeşme "Ali'm de Ali'm…" diye harap oluyor. Ağzından başka söz çıkmıyor. Nihayet, baktık, başka imkân yok, aldım buraya getirdim. Belki siz söz anlatabilirsiniz. Yahut çocuğu verirsiniz, alır götürür. Ben iyilik yaptım zannediyordum, hâlbuki fenalık yapmışım.

Saniye, bir mukavemet göreceğini zannederek, korku ve tereddüt ile tekrar:

— Ben oğlumu isterim, diye haykırdı.

Hanımefendi bir müddet, perişan perişan durduktan sonra:

— Durunuz, beyle bir görüşeyim, diye yukarı çıktı.

Hacer bir taraftan durmuyor, ona evin servetini, ailenin asaletini anlatıyor, Ali'nin bunların evladı olacağını, bütün bu mallara bir gün sahip olacağını söylüyordu.

Saniye taş gibi, işitmiyormuş gibi, sesini çıkarmayarak sade dinliyordu.

Biraz sonra onları yukarı beyefendinin yanına çağırdılar, beyefendi, şişmanca, kibar bir adam, metin bir sesle:

— Biz Ali'yi çok sevdik, ölen çocuğumuzun yerine aldık. Oğlum tıpkı o yaşta ölmüştü. Ana baba deli gibi idik, ne yapacağımızı bilmiyorduk; şimdi Ali ile biraz avunuyoruz. Hanım da ben de onu pek çok seviyoruz. Evde biraz alıştı. Daha da alışır, ne olacak üç yaşında bir çocuk… Burada yaşayıp gidiyorduk. Şimdi diyorlar ki onu götürmek istiyormuşsun. İhtimal ana şefkati, ondan ayrılmak

istemezsin, fakat hem kendi menfaatin için hem onun iyiliği için, bu hiç doğru bir şey değil. Çocuk buraya geldi, rahat gördü, yüzüne kan geldi. Koşup oynuyor. Şimdi onu alıp nereye götüreceksin? Servet ve refah içinde büyümek nerede; sefalet, yoksulluk içinde çırpınmak nerede… Sen de anlamışsındır ki çocuk için bu ele geçmez bir saadettir. Onu kendimize öz evlat yaptıktı.

Saniye, cevap olarak, sadece ve metanetle:

— Ben oğlumu isterim, diye söylendi.

Beyefendi, ihtimal para ile yola getiririm ümidiyle:

— Oğlunu istersin ama, alıp nereye götüreceksin? Gel, sen onu bize bırak, bizde rahat etsin, sana istediğin kadar para verelim. Köyüne git!

Bu söz Saniye'yi kudurttu. Nasıl, oğlunu satın mı almak istiyorlardı?

— Beyefendi, benim oğlum satılık değildir.

Diye başını kaldırdı ve onların hayret ve heyecanını görünce, gücendirdiğini anlayarak bir aksülamel[519] ile, göz yaşları tekrar hücum etti. Ve hıçkıra hıçkıra ağlayarak, kesik kesik anlatmaya başladı:

— Siz bilmezsiniz, fakat Hacer Hanım söylesin. O benim bütün dünyamdır beyefendi. Babası öldüğü vakit daha emzikte idi. Daha evvelleri babası harpte iken, biz ana oğul, aç kaldık, susuz kaldık, bir dakika birbirimizden ayrılmadık. Ben şimdi para için nasıl evladımı feda ederim? Ona nasıl kıyarım? O benim için hem evlat hem ana hem koca hem yoldaş her şeydir. Ben oğlumdan ayrılamam.

— Canım biz sana kıy, onu feda et demiyoruz. Sen pek yanlış anlıyorsun. Onu asıl buradan alacak olursan kıymış, feda etmiş olacaksın. Buradan götürmek onun için en büyük bir fenalık olacak!

— Ben onsuz yaşayamam. Ondan ayrılamam.

— Eğer aklın varsa, kendine kahret, onun rahatını bozma.

---

[519] aksülamel: tepki

— Benim dünyam, canım bütün odur. Onu bir gün görmezsem deli olurum.

Hacer Hanım da söze karıştı:

— Sen yalnız kendini düşünüyorsun a kızım… Bu ona iyilik etmek değil, kendi zevki[ni] düşünmek… Oğlana keyfin için gadretmiş[520] olacaksın. Onu sefalet içinde süründüreceksin. Burada kalsa adam olacak, okuyacak, yazacak, zengin yaşayacak. Ömür sürecek. Seninle beraber çekeceği sıkıntıları, mihnetleri göz önüne getirsene…

Beyefendi de ilave etti:

— Bak hanım, evlat senindir. Biz karışmayız, istediğini yap. Fakat bir kere düşün taşın. Burada nasıl ömür sürdüğünü gör de sonra karar ver.

Hanımefendiye dönüp:

— Çocuk uyuyor, değil mi? Götürün de gösterin. Bakalım bir kere kendi gözleriyle görsün, dedi.

Hanımefendi bir açtı, büyük bir yatak odasına girdiler. Bir köşede yaldız içinde cibinliklerle büyük bir karyola, öbür köşede aynı modelde küçük bir karyola duruyordu.

Hanımefendi küçük karyolaya yaklaşarak kurdelelerini çözdü ve cibinliği açtı.

Saniye titremekten dizlerinin üstünde duramayarak, bir masaya dayanmış, uzanarak bakıyordu.

Ali, kar gibi dantelli ketenler, ipek yorganlar, kurdeleli yastıklar arasında, küçükten beri âdet ettiği üzere, bir elini yanağının altına sıkıştırmış tosun gibi uyuyordu.

Ana kollarını uzatarak derin bir inilti içinde:

— Âh yavrum, diye sızladı.

Bütün vücudu sendeliyor, kalbi birbirine zıt yüz bin fikir ve karar içinde, dövünüyor, eziliyordu.

---

[520] gadretmek: haksızlık etmek, kıymak

Onların sözlerinin doğruluğunu bütün acılığıyla teslim ediyordu. Madem ki oğlunu böyle bir hayat içinde yaşatamayacaktı, değil mi? Madem ki kendisiyle beraber sefalet ve zillet onu içinde sürükleyecekti ve… Madem ki… Âh ya Rabbim, ya Rabbim demek onu bırakmak daha hayırlı idi, daha hayırlı olacaktı, öyle mi?

Buna karşı onu istediği zaman görmemek azabıyla, yanında hissetmemek elemiyle isyan eden ana kalbini susturmak lazımdı. Eğer oğlunu seviyorsa, kalbini sıkacak, ezecek, kendi bin azap ve elemle didişecek, onu bu saadetten ayırmayacaktı; fedakâr bir ananın yapacağı şey bu idi. Kendi keyfi, kendi zevki için yavrusunun saadetine mâni olmaya hiç hakkı yoktu.

Masaya dayanmış, derin derin uçurumlara akmış, kendinden geçmişti. Girdaplarda yuvarlanıyordu. Artık inada, aksiliğe kuvveti kalmamıştı. Onlar haklı idi.

Hacer Hanım yaklaşarak Ali'yi gösterdi:

— Nasıl, gördün mü?.. Bir de Bursa'daki ev, yatağı gözünün önüne getir, diye söylendi.

Saniye, başını çevirdi, gözleri vakarının metaneti, feragatinin kuvvetiyle dolu, fedakârlığın ulviyetiyle haledardı, kahir[521] bir mecburiyetle ezilmişti. Boynu bükük, mazlum ve kırık bir sesle:

— Peki, dedi.

Beyefendi, muzaffer, memnun:

— Hah şöyle… Aferin! Akıllı bir kadınmışsın. Bravo! Çok memnun oldum.

Saniye, yine o kırık sesiyle devam etti:

— Yalnız, ara sıra, oh, ayda, yılda bir, gelip göreyim.

Beyefendi, keskin bir sesle:

— Yo, işte o olmaz, diye itiraz etti.

Saniye hayretle baktı:

— Nasıl? Niçin? Ne zararı var?

Beyefendi devam etti:

[521] kahir: kahreden, zorlayan

— Biz ona seni unutturmak için bin türlü güçlük çekiyoruz. Seni görürse bizim bütün gayretlerimiz boşa gider. Ana baba olarak bizi bilmesini istiyoruz. Buna razı isen ne âlâ, yoksa al götür. Anladın mı?

Kadının zayıflığını görünce beyefendiye kahramanlık gelmişti; fakat onun birdenbire caymasından korktuğu için tekrar yumuşadı.

— Hem madem ki bir kere karar verdin ve bu elbette en akıllıca bir karardır, dişini sık, hiç görmeyiver. Biz sana her sene bir yeni resmini göndeririz. Sen oğlunun sıhhatte ve saadet içinde olduğunu gözünle görürsün. Bu elvermez mi? Olmaz mı?

Saniye, başına inen bu son darbenin zulmü altında, bir daha sendeledi, nasıl, onu hiç mi göstermeyeceklerdi? Bu zulüm pek fazla değil miydi?

— Aman merhamet edin beyefendi, diye yalvardı.

Kendini unutmuş, yüksek sesle söylemişti; beyefendi çocuğu uyandırmamak için onu şedit[522] bir hareketle sükuta davet etti; o zaman ana, bu işaretin şiddetiyle korkarak, sesini kıstı, daha zelil, daha sefil oldu:

— Peki, peki, diye sızladı. İşte yavaş söylüyorum. Fakat merhamet ediniz, senede bir kere görmekten ne çıkar?

— Kadın, sen hiç söz anlamıyorsun. Bütün tertibimiz bozulacak, bizim istediğimiz olmayacak. O seni ana bildikten sonra bizim ne lüzumumuz kalır?

Saniye, bu söze karşı daha büküldü, daha ezildi ve daha kırık bir sesle:

— Peki, peki… Öyle olsun. Öyle olsun. Ona da peki… Ne yapayım, o rahat etsin, mesut olsun da… Ben ne olsam olurum. Yalnız, dedi en sonra; yalnız bırakınız, son defa bir kere öpeyim. Son defa... Bir kere koklayayım. Korkmayınız, uyandırmam, alışıktır. Alışıktır.

Artık humma ve hicran içinde idi. Sendeleye sendeleye karyolaya yaklaştı. Cibinliği açmak için uğraşıyor, titreyen elleriyle kur-

[522] şedit: şiddetli

deleleri çözemiyordu. Gözlerinden yağmur gibi yaş akıyor, omuzları hıçkırıklarla [523] kaynıyordu.

Hanımefendinin yardımıyla cibinlik açılınca çocuğun üstüne kapandı. Bu feci veda oradaki yabancıların yüreğini parça parça ediyordu.

Nihayet onun karyoladan ayrılıp sallana sallana dışarı çıktığını gördüler ve takip ettiler.

Beyefendi cebinden bir yüzlük kâğıt çıkarmış ona uzattı:

— Sen şu parayı al da ne olur ne olmaz belki lazım olur, dedi.

Saniye hıçkırıklar[524] arasında tekrar şiddetle sarsıldı:

— Hayır beyefendi! dedi. Ben para istemem. Çocuğumu satmıyorum. Para kabul etmem.

— Peki ama nereye gideceksin? Nasıl yaşayacaksın, yardım olur.

— Hayır, ben çalışırım beyefendi, para istemem.

Ve nereye gideceğini, nasıl yaşayacağını bilmeyen ana, harap, perişan, sendeleyerek merdivenden indi ve kapıdan çıkarak bilmediği yollarda kayboldu gitti.

[523] Metinde "hınçkırık" olarak yazılmıştır.
[524] Metinde "hınçkırık" olarak yazılmıştır.

ORTAKLAR

Mahallenin küçük kahvesi bu gece yine ağzına kadar dolu idi. Masalarda takım takım tavla, köşelerde muhabbet partileri toplanmıştı.

Kahvenin hatırlı müdavimlerinden ve mahallenin sayılı belalarından Çiftgöbek[525] Şemi bir taraftan elindeki iskambilleri yelpaze şeklinde tertibe çalışarak diğer taraftan ince sarı bıyıklarının altında etli dudaklarıyla bir mâni havası terennüm ediyor: "Sarıdayım sarıda, bal mı vardır arıda?" sözlerini tekrar ediyordu.

Öbür köşede oturan Hırkalı entarisiyle kıranta[526] bir adam uzaktan kıvrak bir kahkaha atarak: "Ne o Şemi? dedi, buna hanendelik[527] mi desem, şairlik mi desem… Bu gece pek ateşlisin?"

Şemi'nin karşısında oyun arkadaşı esmer bir genç:

— Bunu anlamayacak ne var kuzum? Baksana yine sarıdan karıdan dem vuruyor, buna hanendelik şairlik değil, sadece zamparalık[528] derler, diye latife etti.

İki arkadaşıyla dalgın dalgın konuşan topçu zabiti dönerek:

— Öyle ya, sarı demek karı demek, karı demek sarı demek değil mi? Bahusus bizim mahallede…

Bu söz üzerine herkes başını çevirdi, bir şey tahattur etmiş gibi idiler, bir ağızdan sordular:

---

[525] Metinde sehven "Çiftgöbekk" şeklindedir.
[526] kıranta: ilerlemiş yaşına rağmen bakımlı, özenli (erkek)
[527] hanendelik: şarkıcılık
[528] Metinde "zenbarelik" şeklindedir.

— Sahih, sarı ev meselesi ne oldu Şemi Bey?

Şemi iskambilleri tutan elini ağzına götürüp sus işareti yaparak:

— Siz işi bana havale ettiniz ya… Hiç merak etmeyiniz, rahatınıza bakınız. Evvelallah mahallenin şerefi için tetikteyim. Bugün yarın baskına hazır olunuz. Eğer sözümü tutmazsam yuf ervahıma, diye haykırdı.

*

Sarı ev, hamamın karşısındaki çıkmaz sokağın köşesinde bir konak yavrusu idi. Buraya iki ay evvel, şüpheli bir aile taşınmıştı, hoş geldine giden komşular bir sürü genç parlak hanım görmüş, şüphe başlamış, eve muntazam[529] erkek girdiği meşhut[530] olmamış, tecessüs tuzakları kurulmuş, genç hanımların ekseriya değiştiği anlaşılmış, dedikodu katmerlenmiş, bir büyük kerhanenin[531] şubesi olduğu söylenmişti.

Sonra yeni komşulara alakadar olup asılan ve ruy-ı kabul görmeyen[532] birkaç delikanlının intikam hırsıyla iş alevlendi. Bunlar mahallenin namusu olduğundan, böyle rezalete tahammül edemeyeceklerinden bahsettikleri, fakat en sonra Şemi Bey de ziyaret arzusunun unf[533] ile reddolunması üzerine bir akşam kahvede meseleyi mevzubahis[534] ederek, işi tahkik edip evde misafir varken bir baskın tertibini deruhte etti.[535]

*

Yarım saat sonra, Şemi'nin yanında oturduğu cama telaşlı telaşlı vuruldu, hemen fırladı ve şapkasını bastırıp kendisini sokağa attı; on beş yaşlarından bir çocuk bir parola gibi: "İş tamam Şemi

---

[529] muntazam: düzenli, sürekli şekilde
[530] meşhut: görülen, gözle görülmüş, tanık olunmuş
[531] kerhane: genelev
[532] ruy-i kabul görmek: yüz bulmak, karşılık almak
[533] unf: şiddet, terslik, kabalık
[534] mevzubahis: söz konusu
[535] deruhte etmek: üstlenmek

ağabey." dedi; Şemi ateş gibi keskin: "Tamam mı?.. Çipil kahvede mi?" diye sordu.

Çipil mahallenin imamı olup, çeşmenin yanındaki kahveye devam ederdi. Çocuk: "Bakayım!" diye koşa koşa kayboldu, Şemi kahvenin kapısından nim[536] girerek, bilhassa üç kişiye eliyle işaret etti, kahvenin önüne çıktıkları vakit: "Onlar yükünü almış!" dedi.

O esnada çocuk avdet etti, imam efendinin hafifçe rahatsız olduğu için kahveye çıkmadığını, namazdan sonra evine gittiğini öğrendi. Şemi: "Evine gideriz, değil mi?" dedi, O yola düzüldüler.

Çipil imam, ziyaretçileri derin bir hayretle karşıladı, daha oturmadan:

— Hayrola, diye sordu.

Şemi işi evvela kapalıca anlatmaya çalıştı:

— Şu sarı evdekilerin meselesi imam efendi…

Hoca hayreti sertleşmiş:

— Nasıl sarı evde kimler? dedi.

— Canım çıkmaz sokağın köşesindeki ev yok mu… Ortada dönen sözlerden sizin de elbette haberiniz vardır. Yeni gelen kiracılar mahallede herkesin sinirine dokunuyor.

Çipil aksice:

— Ne o? Mahalleliye ne yapıyorlarmış?

Şemi, hocanın bu zımni[537] himayesinden mütehayyir[538] olarak alaylıca:

— Vallahi hoca efendi, dedi; ben mahalleli bilmem; fakat kendi hesabıma söylersem bir şey diyemezsiniz ya! En evvel benim sinirime dokunuyorlar. Pek acayip şeyler… Bir kere evlerinde tek bir erkek yok. Bir sürü hatun kişiler… Ama hatun deyince, anlayınız artık yani genç, kıvrak, parlak kadıncıklar…

---

[536] nim: yarı
[537] zımni: kapalı olarak yapılan veya söylenen, dolayısıyla anlatılan, kapalı, gizli
[538] mütehayyir: şaşmış, hayrete düşmüş

Hoca son sözlere dudaklarında müphem bir tebessüm gölgesiyle:

— Ey? etti.

— Eysi[539], devam etti Şemi, iş bu kadarla kalsa… Ne söylemeye hakkımız var. Fakat… Hülasa[540] hoca efendi, sizin anlayacağınız, bunların acayip acayip gece misafirleri var.

Çipil bir silkindi, tehevvürle:

— Onu kim halt etmiş? diye sordu. Bu şiddete karşı Şemi bir duraladı, bir yutkundu, nihayet: — Halt mı? Bu işte halt eden varsa namuslu bir mahallede kerhane açan kaltaklardır, diye haykırdı.

İmam efendinin yüzündeki tehevvür dumanı üstünde birden derin bir istihza güneşi parladı:

— Oğlum, dedi; görüyorum ki söylediğin sözü kulakların işitmiyor. Fakat sen benim elimde büyüdün; ben bu sözü işitmemiş olacağım, çünkü aksi takdirde başına büyük bir bela açmış olursun!

Şemi gülüyordu:

— Hayır hoca efendi, bela ne demek Allah aşkına? Kalk gidelim. Karakola haber verelim, evdeki misafirleri elimle koymuş gibi kulaklarından tutup meydana çıkarmazsam yuf ervahıma!..

İmam efendinin yüzündeki geniş hayret şimdi derin bir merhametle inkişaf etti:

— Zavallı çocuk, dedi; haydi diyelim ki evde bir yahut iki erkek buldun çıkardın, bunların hısım akraba olmadığını nasıl ispat edeceksin? Ya sonra, eve girip hiç kimseyi bulamadığını farz et. Olur a… İki hâlde de açacakları namus davasına ne buyurursun?

Çipil Şemi'nin hafif tertip duraladığını fark ederek:

— Gördün mü, dedi muzafferiyetle; insan yapacağı bir işi evvela ölçmeli biçmeli, tartaklamalı da sonra yapmaya kalkmalı. Yoksa kazığa oturduğu gündür. Hiç sen divane misin oğlum, böyle namuslu bir mahalleye kötü bir ev taşınır mı? Biz burada uyuyor

[539] eysi: eee'si
[540] hülasa: kısaca

muyuz? Bu kadar senedir imamınız bulunurum, ben böyle bir şeyi şüphe etsem durur muyum?

İmam efendi söyleniyordu, Şemi ise pek dalgın olduğu zamanlara mahsus bir hareket olmak üzere bıyıklarını dişleriyle kemiriyor, düşünüyordu. Birdenbire ani bir kararla ve keskin bir hareketle arkadaşlarına işaret etti, kalktılar. Sokakta köşeye kadar sükût içinde yürüdüler.

Birdenbire gürledi:

— Vay geçmişi kınalı herif vay be… Şimdi anladım. Şimdi… Tevekkeli değil. Herifçioğlu âdeta anasından ve kız kardeşinden bahsediliyormuş gibi pirelendi be!

Arkadaşlar merakla soruyorlardı:

— Neden, ne o?

— Ne olacak be, dedi; anlamıyor musunuz? Kerata âdeta karıları himaye ediyor.

Karanlıkta anlamayarak tereddütle bakan arkadaşlarına:

— Değil mi? diye çıkıştı.

Sonra pür-tehevvür bir tavırla şapkasını bastırarak:

— Siz buna nişan koyunuz[541] Haftanın içinde foyasını meydana çıkarmazsam yuf ervahıma…

*

Tam bir hafta sonra, bir sabah erken erken Şemi paltosunun yakası kalkmış, sarı evin dış köşesinde bekliyordu. Az sonra boynu kalın bir atkı ile sıkı sıkı örtülmüş, şemsiyesi elinde, çipil imam ay çehresiyle evin kapısından tulu etti, vakar-ı mahsus ile caddeye doğru yürümeye başladı, fakat iki adım atmamıştı ki Şemi'yi göğsünün üstünde buldu.

— Merhaba Hocam…

İmam efendi donmuş kalmıştı.

[541] nişan koymak: ileride tanıyabilmek veya ölçebilmek için bir şeyin durumunu, onun herhangi bir özelliğini akılda tutmak veya iz bırakmak

Şimdi zıpır, müzeyyif[542] bir laubalilikle:

— Geçen akşamki sıkı müdafaanın sebebi anlaşıldı. O gece Şemi'yi ham ervah[543] yerine koydun, ince tertip defledin… Ama ben işte insanı sıfır numero alçı gibi donduruveririm.

İmam asırlık bir kurt olduğunu derhâl ispat etti:

— Oğlum, evladım… dedi mülayim bir tatlılıkla; sabahleyin böyle soğukta karşıma çıktın. Ben de bir şey söyleyeceksin zannettim yahu be! Bu havada sokak ortasında tutacak ne var? Gel gidelim, sıcak bir yerde konuşalım anlaşalım.

Kahve bu saatte pek tenha idi. İmam efendi köşesine yerleşti; enfiyesini, mendilini önüne koydu; yanında Şemi'yi unutmuş görünüyordu. Kahve gelinceye kadar sükût ettiler.

— Ey söyle bakalım şimdi, dedi nihayet Çipil; ne demek istiyorsun?

— Söyleyecek bir şey yok ki hoca efendi. İş meydanda… Geçen akşam bizi bin türlü martaval ile alladığının sebebi şimdi anlaşıldı. Mahut[544] ticarethane ile münasebet ve ortaklık olduğu meydana çıktı.

Hoca efendi sakin ve halim:

— Oğlum, geçen gece ben size martaval okumadım, akrabamdan bir aile hakkındaki suizannı tashih[545] ettim. O akşam size onların akrabam olduğunu söylemeye lüzum görmemiştim, fakat bugün söylüyorum işte. O çirkin iftira ile lekelemek istediğiniz aile benim özbeöz akrabamdır… İnsan böyle bir ithama karşı akrabasını müdafaa etmez mi?

Şemi, hocanın kurnazlığına hayran oluyordu. Fakat, mesele hayat meselesi olduğu için hemen atıldı:

— Aman hocam… Pek nafile yoruluyorsun. Karşında ehvence bir enayi olsa bu dolmayı belki yutturursun. Fakat bana gözünü aç

---

[542] müzeyyif: küçük görerek, değersiz göstererek alay eden
[543] ham ervah: yersiz, yakışıksız söz ve davranışları olan kimse
[544] mahut: (Alay ve küçümseme yoluyla) ne olduğu herkesçe bilinen
[545] tashih: düzeltme, düzelti

da iyi bak. Eğer inada bindirirsen bugün seni kıskıvrak tuttuğum gibi, iki gün içinde evin misafirlerini sicilleriyle çıkarır, topunuzu dünyaya kepaze ederim vallah. Artık anladın ya, fazla söze lüzum yok. Aldığım haber doğru, gözcülerim usta… Yani elimden kurtulmanın çaresi yoktur. Bana madik olmaz.

Çipil kirpiksiz kanlı iri gözleriyle uzun uzun Şemi'yi süzüyordu. Birdenbire, nihayet karar vermiş gibi bir hamle ile, saf ve masum:

— Yani iki cambaz[546] bir ipte oynamaz diyeceksin değil mi? Fakat yamansın ha… Bilirdim ama bu kadarını bilmezdim. Elinden tazı kurtulamayacak be yahu! Kendimi her şeyi etrafıyla düşünür, işi etrafıyla görürüm zannederdim. Bu oyunu aklıma getiremedim.

Şemi ince bıyıklarını memnunane büküyordu.

Hoca devam etti:

— Fakat böyle daha iyi olacak. Şimdi seninle beraber olursak, artık bütün dünyanın ehemmiyeti yok. İstediğimiz kadar rahat ederiz. Şimdi efendim, senin anlayacağın, bunlar kendi hâlinde kadın kadıncık şeyler ve evleri öyle bildiğimiz fena yerler gibi rezalethane değil. Müşterileri kibar, muteber memurin[547]… Ne yapsınlar, Allah böyle yazmış, namusları dairesinde geçinip gidiyorlar. Şuraya geldikleri geleli öyle kavga, gürültü, kepazelik falan bir şeylerini görmedik. Şimdi niçin kesplerine[548] mâni olmalı, değil mi ya? Ben kendilerine söyledim, öyle ırzlarıyla otururlarsa mahalleliden korkuya hiç lüzum yoktur dedim; senden ne saklayayım, ben de ara sıra çimleniyorum[549], ne yaparsın oğlum, geçim dünyası… Kimseye zarar vermeden yaşamak lazım. El-kasibu habibullah[550] buyrulmuş.

Kısa bir sükût oldu. İmam efendi devam etti:

---

[546] Metinde "canbaz" şeklindedir.
[547] memurin: memurlar
[548] kesp: kazanma, kazanç
[549] çimlenmek: kendinin olmayan şeylerden biraz yarar sağlamak
[550] El- kasibu habibullah: Çalışıp kazanan Allah'ın sevgili kuludur.

— Şimdi ben kendilerine mahalleden selametleri için senin muavenetine ihtiyaç olduğunu anlatırım, sen de kapılanır, istifade edersin. Muradın oldu mu?

Merakla Şemi'nin yüzüne bakıyordu. Şemi memnuniyetini gizlemeyerek:

— Elbette … Zaten ben başka bir şey istemiyordum ki hocam. Benim kanıma dokunan şey mahalleliyi unutup yabancılara ikram edildiğini görmekti. Biz de uçlanalım yoksa… Ötesi vız gelir bana.

Vâkıâ[551] resmen söz verdiği arkadaşları vardı, fakat bunların hepsi hımbıl heriflerdi, hatta onlara böyle oyun meheldi.[552]

İmam efendi, bu müşareketten[553] memnun olmuş, kahveciye:

— Bize iki çay, diye bağırıyordu.

Şemi kendi kendine:

— Eğer bir tanesine bir şey çaktırırsam yuf ervahıma, diye söylendi.

[551] vâkıâ: gerçi, her ne kadar
[552] mehel: yerinde, uygun, münasip
[553] müşareket: ortaklık

BİR AŞK MİSAFİRLİĞİ

Doktor Kerim ihtiyar şairin sözlerini keserek:

— Yok, etti; yok şair bey! Aşk sizin sanatınız ve maceralarınızı tellendire pullandıra nakletmek en muvaffak olduğunuz hünerinizdir. Müsaade ediniz de bu maceraları hayatlarında seyyal ve tayyar bir sergüzeşt[554] olarak geçirmiş bizim gibi meslek harici doktorlar hikâyelerini anlatmakta size takdim etsinler. Zira siz naklederseniz sonra bizi kimse dinlemez.

Handan Hanım:

— A, etti; A… Ne tuhaf söz bu doktor bey! Ben doktorları da şairler kadar, hatta belki onlardan fazla aşka düşkün ve macerapeperest zannederdim.

Şehriyâr Hanımefendi koltuğunda zinde ve kıvrak vücudunu dalgalandırarak:

— A canım, dedi; a canım Kerim Bey'in sözlerini ciddi mi telakki ediyorsunuz? Hikâyesini evvela anlamak için sade bir bahane… Fakat ne olursa olsun kim söyleyecekse hemen söylesin, zira sabredecek hâlimiz yok.

Handan Hanım tekrar fıkırdadı:

— Hep ateş kesildik.

*

Ve Doktor Kerim anlatmaya başladı:

---

[554] sergüzeşt: macera

— Ben mahcup ve ürkek bir gençtim. Yok şimdi de pısırık herifin birisiyim ya. Fakat o vakit bir gazinoya girerken kıpkırmızı olacak, iki üç kişinin huzurunda bir söz söylerken çarpıntılara tutulacak kadar mahcuptum. Ve her mahcup adam gibi son derece hassas ve mahcup ve hassas adamların olduğu gibi son derece mağrur ve bütün gurur, his ve heyecan sahipleri gibi son derece âşık bir çocuktum. Ama neye âşık? Bunu tayin etmek mümkün olur mu? Şöyle söyleyeyim ki bilhassa ateşîn bir Türk'ün o zaman kadından mahrum hayatında sokakta rast gelmesi mümkün olan genç kızlara, yani hayale, yani şiire, yani aşka âşıktım. Aşkı kâinatta hayatın yegâne sebeb-i vücudu addedecek kadar deli bir âşık… Şimdi böyle âşık, mağrur ve pısırık bir genci siz kaldırın kalabalık bir otelin salonuna fırlatınız. İstibdadın en galeyanlı zevklerle mest ve handan bir yazında Büyükada'nın baygın baygın zevkperverlerle dolup taşan hayatını elbette tahattur ediyorsunuz. İşte böyle kalabalık bir mevsimde ben on gün eğlenmek için Ada'da bir otele düşmüştüm. Rum, Yahudi, bir Romanyalı, bir iki İtalyan, vesaire vesaire… Kozmopolit bir halkın içinde kayboluyordum. Arz ettiğim mahcubiyetle ilk günler çektiğimi ben bilirim. Hiç kimse ile tek bir kelime teati[555] etmeksizin bütün güzel kadınları meftunâne bir perestişle takibe hasredilmiş üç dört dün sonra bir gece lebalep[556] dolu demek yemek salonunda şahane edaları, şuh ve kıvrak vücutlarıyla beni meftun eden kadınlar arasında ilk safta olan ve ihtiyar validesiyle yaşayan muhteşem bir İtalyan kadını sofrada küçük bir baygınlık geçirdi. Ârıza[557] umum tarafından azami heyecanla telakki olunarak, herkes güzel İtalyan'ın masasına hücum etti. Her ses bir şey söylüyor, kimi haykırıyor, kimi kadının anasına bir akıl öğretiyor, bazıları da: "Bir doktor, bir doktor yok mu canım?" diye etrafı araştırıyordu. O zaman, arada bir kenarda kalmış olan ben doktor olduğumu tahattur ederek kadına meftuniyetim sevkiyle ve ekseri pısırıklarda görülen ani ve fevkalade bir cesaretle: "Ben doktorum!" dedim ve kalabalığa sokuldum. Herkes açıldı, şimdi kadının yanındaydım. Fakat ka-

[555] teati: karşılıklı alıp verme
[556] lebalep: tıklım tıklım
[557] ârıza: hastalık

dın zaten ârızayı geçirmiş kendine geliyordu. Müsekkin[558] bir şey yazdım. Netice şu oldu ki oteldekiler hep beni tanımışlar ve güzel İtalyan'dan bana bir minnettarlık rabıtası hasıl olmuştu. O zamana kadar bana ehemmiyet vermeden geçen erkekler ve kadınlar şimdi artık tebessümleriyle selamlıyorlar. Contessina Tilda Macyore[559] (meğer güzel İtalyan sahihten Kontes imiş!) Nerede tesadüf etsem en latif tebessümlerini bahşederek gözleriyle ve tavrıyla, hatta bazen lisanıyla münasebetimizi samimileştirmeye davet ediyordu. Böylece yavaş yavaş onun davetleri ve nezaketleriyle samimiyete benzer bir münasebet ilerledikçe benim ne mahcubiyet buhranları geçirdiğimi bilmem tasavvur edebilir misiniz? Zavallı ben, birkaçına meftun ve âşık olduğum kadınlardan ve bunların flörtleri tabii olarak müstehzi ve nakîsa-cû[560] erkeklerden mürekkep salon dolusu kalabalık içinde, mesela kontesin parlak bir kahkahasıyla uzaktan bir hitabına düçar olursam ve cevap vermeye mecbur kalırsam ne hâle gelirim? Terler döker, azaplar geçirir, mahvolurdum. Öyle ki, otelde duyduğum zevkleri feda edip kaçmaya mecbur olacağımdan korkuyordum. Kontes bütün kozmopolit kadınlar gibi son derece zevke düşkün ve galeyanlı bir mizaç olup bütün erkekleri ayaklarının altında görmek için durmadan fırsat ve bahane icat eden bir kadındı. Filhakika[561] oteldeki delikanlıların hemen hepsi onun peşinde, etrafında ve yanında vakit geçiriyordu. Ben ise ancak kaçamayacak köşelerde tesadüf edip cebir[562] ve ibramına[563] mukavemet edemeyerek yaklaşmaya ve üç dört kelime konuşmaya muvaffak oluyordum. Böyle böyle oteldeki güzel kadınlara karşı kalbimde olan iştiyak kendisinde toplanmış ve kalbim derin bir incizapla ona bağlanmıştı.

Gitgide bütün meşgalem, civarında dolaşmaya mahcubiyetim mâni olduğundan, onu uzaktan takibe inhisar etmişti[564]. Mesela o,

---

[558] müsekkin: sakinleştirici, ağrı kesici ilaç
[559] Contessina Tilda Maggiore
[560] nakîsa-cû: kusur arayan
[561] filhakika: gerçekten
[562] cebir: zorlama
[563] ibram: bıktırıncaya kadar üstüne düşme, zorlama
[564] inhisar etmek: yalnız onun için olmak, onunla sınırlanmak

hararetli perestişkârlarından biri, ikisiyle tura mı çıkıyor, ben de mutlaka tur yoluna koşardım. İskeleye bir gazinoya mı indiler, mutlak bir köşede ben de bulunurdum. Bilhassa Romanyalı genç tüccar pek çok iltifatına mazhar oluyordu. Ve en çok onu kıskanıyordum. Artık takiplerim bütün günlerimi işgal ediyor ve bazen muhrip[565] şüphelerle gecelerimi de koridorlarda geçiriyordum.

Anlamak istediğim şey, gece ziyaretlerinin olup olmadığı ve eğer oluyorsa kimin tarafından ve vuku bulduğu idi. Bu bahtiyar Romanyalı mıydı? Yoksa yine onun kadar lütfuna nail olan Ermeni ressam mıydı?.. Bir gece yine böyle dolaşırken Kontes'in kapısı birdenbire açılıp kendisi eşikte göründü. Mutat şetaretiyle: "O… Doktor… Koridorda dolaşan siz misiniz?" diye sordu.

Ben bu gayrimemul[566] rüyetten perişan ne söyleyeceğimi bilemeyerek birkaç kelime mırıldandım. Gayet lütufkâr bir tavırla: "Biraz odamıza gelmez misiniz? Bizim balkon pek latiftir, konuşuruz." dedi.

Bu, birbiri içinde iki küçük oda idi ki, içeridekinde validesi, dışarıda kendi yatıyordu. Ana kız beni mükerrem[567] bir iltifatla balkonlarına çıkardılar. Denize karşı bir saat kadar konuştuk. Ben her ne kadar kalabalıkta en adi mükalemeyi bile idare edemeyecek kadar mahcup isem de hususiyette lakırdıcıyımdır. Orada kendilerine, Türk hanımlarına ve İstanbul muaşakalarına[568] dair hikâyeler anlattım. Kontes pek müteheyyiç[569] ve mahzuz[570] oldu. Az sonra müsaade isteyip çıkarken genç kadın sürmeli gözlerini zevkle süzerek: "Hikâyeleriniz pek hoşuma gitti doktor." dedi. Bu tebşir[571] beni delice sevindirmişti. Fakat bir ümit hasıl etmekten daha pek uzaktı.

---

[565] muhrip: yıkıp dağıtan, perişan duruma getiren
[566] gayrimemul: umulmayan, beklenmeyen
[567] mükerrem: saygıdeğer, hürmete layık
[568] muaşaka: âşıktaşlık
[569] müteheyyiç: heyecanlı
[570] mahzuz: hoşnut
[571] tebşir: müjde verme

Hiç, hepsi de bon causeur[572] olan bu kadar flörtü[573] devirirken, bin bir parlak erkek tanımış bu parlak kadın, pısırık Kerim'e tenezzül eder miydi? Bu nokta beni tereddüde, cesaretsizliğe sevk ediyor, bilhassa Romanyalı ile Ermeni ressamı, en ateşli kıskançlıkla telin ediyordum. Biri [574]değilse bunların mutlak diğeri Kontes'in elbette lütfuna mazhar oluyordu. Fakat bunu nasıl anlamalıydı? Gece devriyelerime galeyan gelmişti. Birisi rast gelip koridorda ne yaptığımı sorsa, başım ağrıdığı için uyuyamadığımı söylemeye kara vermiştim. Nihayet bir gece Romanyalı şampanyalar açtırmış, dondurmalar ısmarlamış, çılgınca sarhoş olmuş ve sarhoş etmişti. Kontes'le diz dize, nefes nefese balkonda saatlerce konuştular. Bunlardan sonra onların daha mahrem mülakatta birleşmeleri mümkün değildi. Bu zanla koridorda o gece saatlerce dolaştım. Şimdi ya kadın Romanyalıya gidecekti ya Romanyalı ona gelecekti. Saat ikiye kadar beklemekten yorulmadım. Artık yorgunluktan harap, çaresiz gidip yatmaya mecbur bir hâlde iken birdenbire Kontes'in kapısında anahtarın döndüğünü işittim. Aralıkta arkasında pembe bir penyuvarla[575] onu gördüm. Saklanmaya vakit bulamadan o da beni görmüş, hayretle bir sayha izhar ederek: "Vay, doktor… Yine siz misiniz?" diyordu. Baş ağrısı masalına inanmayarak güldü: "E… Her gece bu saatlerde başınız mı ağrıyor? Çünkü her gece dolaşıyorsunuz?" Dudaklarında şeytani bir tebessüm katmerleniyor ve yere eğilen gözlerim bu tebessümün davet manasıyla deli oluyordu. Nasıl oldu bilmem, Beynimin uğultusu, gözlerimin karartısı arasında elinin uzanarak elime sarıldığını ve beni içeri çektiğini… Evet, içeri, odasına… Gördüm. Gayet cazibeli bir erkek olan Romanyalı, son derece parlak bir causeur[576] olan Ermeni flörtleri değil; mahcup, kekeme ve pısırık Kerim, nasıl olup da Kontes'in vücuduna ve aşkına nail olmuştu? Kalbimin hararetini olduğu gibi bu merakı da yine

[572] bon causeur (Fr.): iyi laf yapan, iyi konuşan
[573] Metinde sehven "kaf" harfi ile yazılmış. (kalorti)
[574] Metinde sehven "yiri" şeklindedir.
[575] penyuvar: penuvar, bir tür sabahlık
[576] causeur (Fr.): lakırdıcı, konuşmayı seven

kadın kendisi teskin etti. Ömrünü aşk oyunlarında geçirmiş bir zevk kadını tecrübesiyle dedi ki:

— Kadın kalbi sırrı meçhul bir kilitle mahfuzdur. Bazı kaleler nasıl kanlı hücumlara mukavemet ederek sonra beş on kahramana kolayca teslim olursa, birçok cüretkâr ve zahiren parlak teşebbüslere ram olmayan bir kadın da ürkek fakat müessir bir cazibeye mukavemet etmeyebilir. Aşkta galebenin sırrı bilhassa cazibededir. Kuvvette, maharette, parlaklıkta değil.

Hanımlar bu neticeyi alkışlarla karşıladılar, yalnız ihtiyar şair yüzünde istihfafkâr[577] bir işmizazla:

— Ama her vakit değil, nadiren, dedi. Ve ilave etti:

— Bilirsiniz ki nadir madum[578] addolunur.

Handan Hanım:

— Nadir madum bilmem, hikâye pek hoşuma gitti. Feyzi Paşa:

— Şair beye hikâyesini dinleyelim hüküm öyle verilsin hanımefendi.

Şehriyar Hanım deruni bir hamle ile koltuğunda galeyan içinde:

— Evet, evet… Hüküm hikâyeler dinlendikten sonra verilmelidir. Şimdi şair bey sıra sizin… dedi.

[577] istihfafkâr: küçümseyen, küçük gören
[578] madum: var olmayan, yok

TÖRPÜ ALTINDA

Samiye Hanım, yüreği bir helecan mengenesi içinde, kocası "efendi"si kalkıp işine gidinceye kadar bir şeye hiddetlenip yine parlamasın diye bin parça olarak, sabahtan beri koşup çalışıyor, onu memnun etmek için didiniyordu.

Artık her gün sabah hayatının en küçük hareketlerine kadar mihanikî[579] bir katiyet almış olan bütün vazifelerini "Aman yine bir şeye huylanmasın." diye en derin bir itina ile, her biri uzun tevbihler, tahammülfersa tekdirler[580], çirkin küfürlerle kalbini almış olan bütün bu işleri artık kıl sektirmeden, anı anında, en mutlak bir katiyetle yapıyordu. Bütün emeli, "efendi"yi haykırtmadan sokağa defedebilmekti.

Fakat kocası için yalnız her işin usulü dairesinde, tam zamanında ve tam bir ihtimam ve intizam ile yapılması da kâfi gelmez, her gün, her saat, her iş için yeni bir noktainazarla kusurlar, yeni noksanlar keşfeder ve tabii yeni tehditler, yeni tevbihler tevali ederek Samiye Hanım, mutlak yine ezilir, mutlak yine mağlup olurdu. İşte bunun için, bugün yine beklenmeyen bir tekdir, akla gelmeyen bir kusur olmasın diye hem çalışıyor hem üzülüyor ve en kanlı bir endişe ile harap oluyordu.

Kahve altısı[581], giyinmesi tam ayin ile icra olunmuş, artık paltosunu giyip merdivenden inerek kapı dışarı olması kalmıştı, yani

---

[579] mihanikî: hiç düşünmeden, üzerinde kafa yormadan, sadece alışkanlığın verdiği kolaylıkla makine gibi yapılan, mekanik (iş, hareket vb.)

[580] tekdir: azarlama, paylama

[581] kahve altısı: kahvaltısı

iki dakikalık bir zaman… Fakat, dakika değil, o her tek saniyede dünyaları yıkmaya kâfi gelecek bir kusur keşfeder, haykırır, tepinir, tükürür, kusar, en zararsız bir sivilceyi kangrenli bir çıban hâline getirerek öyle defolur giderdi.

Hiç kimsenin görmeyeceği en ehemmiyetsiz şeylere dikkat eder, en küçüklerini dünyalar kadar büyütür, bir kere başlarsa saatlerce söylenir, ya hele bir şeye kızarsa… Eyvah! O zaman bütün dünya asap-hıraş[582] sayhalarla yıkılır, saralı[583] hareketlerle tepinir, en çirkin küfürlerle ulur, en son söylenecek en mülevves[584] sözü en evvel söyleyerek, kalp, hatır, hiçbir şeyi düşünmezdi.

*

Fevkalade hadiselerde böyle olduğu gibi, her günkü sakin hayatta da gayrikabil-i tahammül pis huyları vardı. Başkalarının en zararsız hareketlerini beğenmez, en masum sözlerine itiraz eder, hemen çenesi açılır, herkesin yalnız onun dilediği ve beğeneceği gibi hareket etmesini, onun söyleyeceği gibi söylemesini isterdi; aksi hâlde, itiraz, hiddet ve küfür hazırdı…

İhtimal evvela sakin başlar, fakat söylendikçe hiddet galeyan eder, nihayet en sonunda en kanlı bir tehevvüre müncer olurdu.

Mesela:

— Her vakit şu kibriti öyle çakarsın yahu! Bir türlü öğretemedim gitti. Kibriti tutarlar, şöyle kutuya sürterler, hâlbuki, dikkat ettim, sen daima kutuyu kibrite sürtüyorsun. Zaten yalnız bu değil ki, her hareketinde biçimsizlik, bir rezalet vardır. Hele ne pis bir inat… Terbiye görmemiş, insan içinde büyümemişsin ki… Anan baban insan değil, haza[585] hayvanmışlar. Bana geldin geleli dört senedir, Tanrı'nın günü uğraşıyorum, hâlâ hamhalat[586] bir şeysin. Bir

[582] asap-hıraş: sinirleri tırmalayan
[583] saralı: sara hastalığı olan (kimse)
[584] mülevves: kirli, pis
[585] haza: tam anlamıyla
[586] hamhalat: kaba saba, görgüsüz

kere de ne olur Allah'ın kulu insaf et, söylediğimi yap, hayır! Ama ne olacak, bir gün vuracağım[587] tekmeyi…

Bu kibrit için; sonra bir diğer gün:

— Hanım hanım… Ne çirkin su içersin. İnsan bardağın üstünde can veriyorsun zannediyor. Âdeta yaban domuzu lağımda sulanıyor gibi…

Böylece, nefes almak, öksürmek, basmak, sağına soluna bakmaya kadar, en küçük hareketler için türlü tahkirler, türlü küfürler her gün tevali ederdi. Kadın aman yine söylenmesin, aman yine bir kusur bulmasın diye titreyerek, bin endişe ile kıv[r]anarak çalıştıkça, o yine en zararsız şeyler için mutlak böğürürdü.

Sonra, hele bir gün kazara bir küçük kusura, bir kabahate rast gelsin, dünyaları yıkar, kâinatı devirir; mesela:

— Bu ne bu efendim, bu lastiklerin çamurları neden adamakıllı temizlenmemiş. (Mesela aşçı kadın lastikleri biraz angarya silmiş ve hanım kendisi nasılsa bunu fark edememiştir.) Bana bak be… Sana soruyorum cevap versene; boynunu öküz gibi büküp durma… Ha? Aşçı kadın mı… Ben aşçı maşçı bilmiyorum. Ben evde her şeyi senden isterim. Bunu daha anlatamadım mı yahu… Nankör hıyanetler… Allah hepinizin belasını versin. Hepinizi tutunca lağımın içine daldıracağım, Bunu mu istiyorsunuz? Size insan gibi muamele olmuyor, eşek gibi sırtınızda daima sopa mı istiyorsunuz? Bu ne rezalet Allah aşkına… Al git şunları insan gibi yıka getir.

Samiye Hanım, beli bükülmüş, boynu kırık, lastikleri alır ve muslukta temizleyinceye kadar efendi kapının önünde aynı tarzda köpürür, tepinir, haykırırdı.

Böylece, başkalarının lakayt kaldığı şeylere sıkılır, sıkıldığı şeylere kızar, kızdığı şeylere kudurur ve dünyayı kadına zindan eder bırakırdı.

*

Bu hayatı tam dört senedir çekiyordu. Kendisi kimsesiz bir kadındı, sonra ihtimal küçükten beri kimsesizliğinin tesiri olarak

[587] Metinde "uracağım" biçimindedir.

hamul[588] bir mahluktu. İşte bunun için ilk geceden başlayıp her gün çoğalarak hayatına çöken tahammülfersa kâbus ve işkenceye tahammül ediyordu, onun intikamı, en yalnız kaldığı saatlerde hükümran olurdu. Efendi kapıyı kapayıp defolunca, sıçraya sıçraya odaları bir devreder[589], sevincinden oynar, akşama kadar evde sessiz sedasız, serbest ve faal-i muhtar[590] kalacağını en derin saadetle görürdü.

İlk günlerde, herif yine aynı aksilik ile hareket ediyorsa da bu derece azıtmamıştı ve bu kadar küfürbaz değildi. O vakit, evvela gevezelikle, uyku ve ovma[591] ve kaşıma derdiyle harap olmuştu.

Mesela akşamüstü gelip de soyunup oturunca, onu karşısına alır, sabahtan başlayarak akşam kapıdan girinceye kadar kimi görmüş, ne söylemiş, ne işitmiş ise ale'l-müfredat[592], uzun uzun o çirkin sesiyle mutlak anlatırdı. Ve Samiye Hanım karşısına geçip put [593]gibi oturur, kemal-i dikkat ve alaka ile dinlemeye mecbur kalırdı. Hiç anlamadığı, hiç hoşlanmadığı bu boğucu tafsilatı, derin bir ehemmiyet vererek dinlemek mecburiyeti onu bazen deli edecek kadar sıkar, fakat kalbini, gözünü kaydırsın, ya maazallah, esnesin… Aman ya Rabbi, kıyametler kopar, dünyalar yıkılırdı.

Mesela:

— Ben insan yerine koydum hanıma söz anlatıyorum, onun aklı fikri başka şeylerde… Bana bak, dinlemeyeceksen defol, git! Yoksa beynini dağıtacağım ha!

Sonra, o kadar sıkıcı bir anlatışı, o kadar ezici bir söz söyleyişi vardı ki, en güzel mevzuları berbat eder, karşısındakini helak eder bırakırdı. Mesela saatlerce süren bu tafsilattan boğulup da küçük bir esneme hareketi olsa:

---

[588] hamul: çok sabırlı
[589] devretmek: dönmek, dolaşmak
[590] faal-i muhtar: istediği gibi hareket ede
[591] Metinde "oğma" şeklindedir.
[592] ale'l-müfredat: bütün detaylarıyla
[593] Metinde "but" şeklindedir.

— Oha… diye haykırır. Çüş… Yahu, kendine gel! Bu en büyük terbiyesizliktir. Sen ne pis ahlaklı bir kadınsın be kadın! İlh.[594] ilh…

*

Bir zaman uyku derdi çıkardı. Yemekten sonra mindere uzanır, kadının omuzlarını, dizlerini, ovmasını söyler, hafif hafif uykuya dalardı. Uyurken, dizler ve omuz mutlak ovulacaktı. Bir saniye harekette hafiflik olsa, gözlerini açar çirkin bir sözle haşlar, tekrar gözlerini yumar ve horultusuna dalardı. Bu esnada hareketini, vaziyetini biraz değiştirse yahut hafif öksürse, zebani gözleri açılır:

— Yahu ne saygısız mahluksun be! Kocam gözlerini kapadı, rahat edecek! Öyle ya, akşama kadar benim için çalıştı çabaladı, yorgunluğunu kestirmek için adamcağız biraz rahat etsin demezsin. Tepemde kenef sıçanı gibi fırıl fırıl döner durursun. Kalk defol oradan be!

O ekseriya, böyle bir tahkirle kendini yatağa atar ve sabaha kadar zıbararak, kadını muvakkat[595] bir müddet, rahat ve serbest bırakırdı.

Hele yatakta uyurken, odada nefes alması bile bir dertti.

— Bana bak karı, diye haykırırdı; soluğunu kes, şimdi kalkıp gırtlağını sıkarım ha! Burada yatan eşek değil, senin kocan…

Bütün bu muamelelere rağmen, ağzından, şefkat insaniyet kelimeleri de düşmez, iki lakırdıda bir: "Benim insaniyetim, benim şefkatim" sözlerini tekrar ederdi.

Mesela her münasebetle:

— Ben insanım be… Bende kalp var, şefkat var! Senin gibi hissiz, kelp[596] gibi vicdansız değilim. Benim asaletim var, vicdanım var, diye haykırır dururdu.

*

Dört seneden beri çektiği bu işkence arasında, Samiye Hanım bazen isyan eder ve kendi kendine "O benim yerimde olsaydı, ben

[594] ilh. : İlâ-âhirihi sözünün kısaltılmış şekli, vs. anlamında
[595] muvakkat: geçici
[596] kelp: köpek

onun gibi olsaydım acaba ne yapardı?" diye düşünürdü. Artık her şeye alışmıştı, fakat onu harap eden, yıkan şey haykırması idi. Herifin sesi bir perde yükseldi mi deli olacak kadar sinirleniyordu. Yalnız haykırmasına tahammül edemiyordu. Ovmak, lakırdısını esnemeden kemal-i dikkatle dinlemek, saatlerce yağlı sırtını kaşımak, uyurken yaşamıyor gibi nefes almamak, bunlar hep kolay, kabil-i tahammül ve kabil-i icra şeyler olmuştu. Fakat o çirkin sesiyle haykırmaya başladı mı… Samiye tahammül edemiyordu. Bütün hayatını bezlediyor, haykırmasın diye bin parça oluyor ve buna muvaffak olamıyordu. Mutlak, her gün bin bir sebeple herif bir veya birkaç defa uluyordu.

Ve o böğürürken, kendini kaybedip çırılçıplak sokaklara fırlamak, tımarhaneye gitmek işten bile değildi.

İşte bu sabah, bütün bu endişe ile yüz bin parça olarak, her gün gibi onu haykırmadan defetmek için helak olmuştu. Âh bir kere ses çıkarmadan sokağa gönderse, ne saadetti!..

Şimdi efendi vakar-ı mutadı ile merdivenden iniyor, hanım arkasından yüreği bin bir helecan içinde takip ediyordu. İnerken, sağına soluna, tavana duvara bakıyor, haykırmadan çıkmamak için bahane arıyor gibi görünüyordu.

Merdiven sonuna yaklaşmışlardı, Samiye Hanım rüzgârın şiddetine maruz bir yaprakçık gibi sendeliyordu. Şimdi kim bilir ne sebeple yine herif ulumaya başlayacaktı…

Fakat, hayret… Efendi sükûn ile kapıyı açtı ve ses çıkarmadan çıktı gitti. Ses çıkarmadan… Dört senedir ilk defa küfürsüz, çilesiz çıkmış gitmişti. Samiye Hanım, mebhut, bakıyordu.

*

İki saat sonra kapı hızlı hızlı çalındı. Yüreği ağzına gelerek koştu açtı. Bir polis memuru idi:

— Kerim Bey'in evi burası değil mi?..

— Evet efendim, burasıdır.

— Hanımı görmek istiyorum.

— Benim.

— Hanımefendi elemli bir vazife ile geliyorum. Kerim Bey bir kazaya uğradı. Bir otomobil altında kaldı. Hemen hastaneye götürdüler, fakat yarası pek ağır olduğundan sizlere ömür vefat etti. Malumatınız olsun da cenaze için ailece hazırlık yapılsın diye memur bey beni gönderdi.

Polis içeride bir hıçkırık[597] işitti ve getirdiği kara haber için bunu pek tabii buldu.

Evet, Samiye Hanım ağlıyordu. Ama kederinden değil sevincinden ağlıyordu.

Kurtulmuş, ya Rabbim, nihayet kurtulmuştu. Nihayet hayırkâr bir otomobil onu kurtarmıştı.

[597] Metinde "hınçkırık" şeklindedir.

İSTİMDAT MI?[598]

İclal Fahir Hanım'dan Neşet Fikri Bey'e Mektup

Şu anda sizi gözümün önünde görüyorum. Sabahleyin erkenden uyandınız, içiniz içinize sığmıyor, ruhunuz sarhoş bir muzafferiyetle taşıyor. Çünkü üç aydan beri takip ettiğiniz parlak emeliniz bugün nihayet tahakkuk edecek; hararetinizle iştiyakınızla, aşkınızla her gün daha derin muhasara ettiğiniz kadın, yani ben, nihayet mağlup oldum. Ve bugün size teslim olacağım…

Son mülakatımızdan, o kadar zamandan o kadar perestişle davet ettiğiniz ikametgâhınıza nihayet bugün geleceğimi size vaat ettiğim geçen salıdan beri bugün nasıl ateşîn bir ihtirasla beklediniz! Ne zengin hazırlıklar, ne ince tertipler… Oturacağımız odaları çiçek demetleriyle süslediniz, köşe bucağa varıncaya kadar koku dalgalarıyla sermest bıraktınız; şekerlemeler, pastalar, likörler doldurdunuz. Nihayet her şeyi teftiş ettikten sonra, memnun, müsterih, beklemeye başladınız.

Fakat ne kadar beyhude… Çünkü gelmeyeceğim. Bu kâğıdı size bunu söylemek için yazıyorum, evet, hiç beklemeyiniz, gelmeyeceğim, bir mâniden gelemeyeceğim değil, istemediğim için gelmeyeceğim.

Bugüne kadar münasebetimizin safhaları, aşkımızın bütün maneviyatının müskir[599] heyecanlarıyla sizden daha ziyade bir sarhoştum. Fakat bugün oraya gelirsem bunların hepsine veda edip aşkımızı gömmek lazım gelecek. İşte bundan korkuyorum ve işte

[598] istimdat: yardım isteme, yardıma çağırma

[599] müskir: sarhoş eden şey, alkollü içki

bunun için gelmiyorum. Bugüne kadar yalnız nevaziş, tebessüm ve gamzeden[600] ibaret geçen nim nazarlar, dudak hareketleri ve ketum ahlardan vücut bulan bu şayan-ı perestiş yavru[601], maddiyat sahasına girince en tehlikeli devreye dahil olarak göz yaşı, hicran, kahır ve nedametle mahv ve tebah[602] olacak!

Birçok roman okumuş, yeni hiçbir oyun kaçırmamış, bütün sinemaları takip etmiş hisli bir kadın sıfatıyla size bu korkumu izah ve tahlil edeyim:

Kadın erkek, genç ihtiyar herkes tıpkı ateşe meshur[603] pervaneler gibi mecnun bir şitap ile aşka bu kahir kuvvete atılıyorlar, her şeyden ziyade aşka müptela ve aşka müştak yaşıyorlar. Kadın erkeğe, erkek kadına karşı ezelî bir incizap ile pür-iltihap[604]… Herkesin hayatında en esaslı emel, en derin hareket yalnız aşk, bütün sair meşguliyetler, bütün başka işler hep teferruattan ibaret kalıyor. Hepimiz yalnız aşk için, yalnız sevdiğimiz için yaşıyoruz, yalnız onun için uğraşıyoruz.

Bunda haklı olmadığımızı iddia edecek tek bir insan bulunabilir mi? Aşk hayatın en ilahi heyecanı, en mutlak bir zevkidir; manevi manasıyla milyonlarca insan arasında, cazibesine esir olup seçtiğiniz en kıymettar tek bir mahluka bütün hayatınızı bağlayıp onun âmaline[605] temellük etmek, maddi olarak ise, böyle kahir bir kudretle bağlandığınız mevcudiyetin bütün usare-i zevkini[606] en ateşli şehvet sermestîsi içinde massetmek[607] değil mi?

Fakat böyle tam bir aşka tesadüf ne kadar nadir, ne kadar müşküldür! Herkes aşk peşinde deli olur da istediğini bulanlar ve bulup sevip söyleyenler ne kadar nadir! He adımda, her nefeste rast

---

[600] gamze: yan bakış, göz süzme
[601] Aralarındaki ilişkiyi kastetmiştir.
[602] tebah: yıkılmış, harap olmuş
[603] meshur: büyülenmiş
[604] pür-iltihap: alevlenmeyle dolu, tutuşmuş
[605] âmal: istekler
[606] usare-i zevk: zevkin özü
[607] massetmek: içine çekmek

gelinebilecek iken bir türlü tulu etmeyen bu hemşire-i ruh[608] ne kadar nazlı, pek, pek giran-baha[609] bir hazine gibi, ne mahfi[610], ne metfun[611], ne kayıp bir şeydir!.. Arayacak, boğulacak[612], çırpınacak, feryat edeceksiniz; bazen buldum zannettiğiniz olacak, dünyalara malik olmuş gibi. Fakat hemen anlayacaksınız ki bu o değildir, ağlayacaksınız, sızlayacaksınız, haftalarca, aylarca, dövündükten, birçok hicranlar, namütenahi[613] elemlerle ezildikten sonra, tamamıyla aldandığınızı anlayacaksınız. Sonra bir daha, bir daha… Hezimetler tevali edecek. Böyle zehirli tecrübelerle harap ve helak olacaksınız. Bütün bu buhranlar, bu ihtilaçlar arasında en hafif bir ihtimal ile, aşkın gölgesine belki rast geleceksiniz. Fakat bu bile o kadar emsalsiz bir saadettir ki!

Bir kere düşününüz, seviyorum zanneden kaç yüz bin kişide kaç tanesi hakikaten seviyor. Dünyada sevmek, sevebilmek, aşka layık, ruhunuza eş bir mevcut bulup onun uğruna hayatınızı vakfetmek ne büyük bir talihtir!.. Fakat bu o kadar semavi bir şey ki taklitleri, oyunları bile insanları tahrik ve tehyiç edebilerek saadet saadet çâşnisini[614] veriyor. Ya hakikaten ruhunun hemşiresini bulanlar… Evet, hakikaten birbiri için dünyaya gelip de nasılsa buluşanlar!

İşte mesela siz ve ben… Siz zarif, parlak, ateşîn bir genç… Ben, nahfiyeti ketum, cazibesi silik bir mevcudiyet, fakat ruhen en derin bir iltihap-ı aşk ile pür-ihtilaç bir kadın, kaderin lütuf-ı tesadüfüyle bir gün birbirimize rast geliyoruz.

Aman ya Rabbi, o günü, o saati hiç unutamayacağım. En karanlık bir ormandan pür-şaşaa bir mehtaba çıkmış gibi ruhumda nasıl ezelî bir izmihrar[615] tulu etti. O kadar kalabalık içinde o kadar

---

[608] hemşire-i ruh: ruh kız kardeşi
[609] giran-paha: çok değerli
[610] mahfi: saklanmış, gizli
[611] metfun: gömülmüş, gömülü
[612] Metinde "bovulacak" şeklindedir.
[613] namütenahi: sonsuz
[614] çâşni: çeşni, tat, lezzet
[615] izmihrar: parıldamak

uzaktan gözlerinizin sıcak nevazişini, ruhunuzun leziz hararetini, incizabınızın bütün davetini nasıl hissettim!

Evvela birbirini gözlerimiz tanıdı, ruhlar ezelî iştiyaklarıyla çırpınarak bütün hasretlerini gözlere isale ettiler[616] ve uzaktan bu ilk tesadüflerde, en evvel yalnız gözler yaşadı; ilk ilk itiraflar, ilk teslimiyetler, yalnız gözlere tevdi ve havale olundu. Sonra bir gün, bir çayda bana kendinizi takdim ettirdiniz. O gece nasıl titriyordunuz. Yanımda ayakta duramayacaksınız zannediyordum…

Bu ilk resmî günlerdeki ilk heyecanlar, ilk tereddütler ne cansûz[617] idi!

Sonra beni her yerde takibe başladınız. Nereye gitsem siz orada idiniz; bu âdeta en sıkı bir muhasaraya benziyordu, hangi tiyatroya, hangi sinemaya, hangi konsere gitsem sizi görüyordum. Mutlak yanıma gelmek için bin bahane icat ediyordunuz. Hangi çaya gitsem, hangi kabulde bulunsam mutlak ispat-ı vücut ediyordunuz. Ben bu ısrar ve tertipten göstermeye çalışarak nasıl çılgınca mahzuz[618] oluyordum!

Nihayet birbirimize biraz alıştığımız zaman hücuma geçtiniz. Evvela lerzan[619] ve müteredditi, pür-havf ve hâşi[620] hücumlar… Bu ilk hücumlar muvaffakiyetinden size bir gurur geldi, artık cesur ve cüretkâr oldunuz! Hissiyatımı gözlerimden bütün bedahetiyle[621] okuyordunuz. Size karşı ne mariz[622] bir zaafla malul olduğumu bile anlamıştınız! Gittiğim yerlerde benim de sizi nasıl aradığımı, yanıma geldiğiniz zaman ne kadar sermest olduğumu, ne ateşîn bir incizap içinde çırpındığımı görmüştünüz!

İşte aşkın bu en leziz, en müskir anlarıdır ki bütün cazibe şiirini teşkil eder ve ona en ilahi manasını bahşeder!

---

[616] isale etmek: akıtmak
[617] can-sûz: can yakıcı
[618] mahzuz: hoşlanmış, memnun
[619] lerzan: titreyen, titrek
[620] pür-havf ve hâşi: korku ve huşu dolu
[621] bedahet: apaçıklık
[622] mariz: hastalıklı, hasta

Böyle, daima, daima ileriye giderek, istikbale koşuyorduk; siz şimdi şifahi[623] muhasaraya başlamıştınız; o zamana kadar yalnız nazarla, tavır ve hareketle ifade ettiğiniz hissiyatı bir gün şifahen itiraf ettiniz. Ben bunu zaten bütün teslimiyetimle titreye titreye beklediğim için muzaffer oldunuz; o zaman aşkımızın en can-sûz devresi başladı. Her tesadüfte en latif neşideler, en cazip efsaneler terennüm ediyordunuz. Dünyanın hiçbir musikisi kalabalık bir salonda yanıma oturup işitilmez bir nefesle okuduğunuz bu perestiş ve ibadet kasideleri kadar müskir olamaz!..

Aşkımızda ne kadar ilerlersek yeni safhalar o kadar derin zevkleriyle çiçekleniyordu. Siz aşkıma, bana epeyce hâkim olduğunuzu anladığınız için mülakatlar talep ve ısrar ediyor, ben ise, bütün mevcudiyetimin en mültehip[624] bir ihtilacıyla hemen kollarınızın arasına atılmak için deli olarak siz daha teklif etmeden: "Evet, evet… Ne vakit isterseniz, nerede ve nasıl isterseniz sizinim." diye haykırmak için deli oluyordum.

Sizin gibi zarif bir mahlukun bu mülazemeti hangi kadını deli etmez ki ben mukavemet edebileyim? Ben ki hissen herkesten zayıf ve lerzanım! İşte nihayet oldu, bütün kadınlığımı ayaklarınızın altına teslim ettim. Ve bugün evinize gelmek için söz verdim.

Fakat o günden beri o kadar çok düşündüm, o kadar çok ki, bugün gelmeye cesaretim kalmadı. Oh, emin olunuz, kendim için değil, ben kendimi sizin için zaten feda ettim, ben sizin saadetinizi korumak sizin aşkınızı muhafaza etmek için gelmeyeceğim. Çünkü korkuyorum ki aşkımızın bu güzelliği, bu masumiyeti, bu zevki mahv ve nabud[625] olacak. Çünkü yalnız gözde, dudakta ve seste iken o kadar cazip olan aşkın vücuda intikal edince, müfteris[626], kahir, hunhar bir canavar olduğunu bütün kitaplar haykırıyor.

Biz nasıl ateşe meşhur pervaneler gibi aşka karşı iptilakâr[627] ve naçar isek o da ateşin pervaneye karşı olduğu gibi merhamet-

[623] şifahi: sözlü
[624] mültehip: alevlenen, tutuşan
[625] nabud: bulunmayan, yok
[626] müfteris: vahşi, zalim
[627] iptilakâr: düşkün

siz ve zalim! Ateş nasıl zavallı dertli hayvanın kanatlarını akur[628] bir ihtirasla kavuruyor yakıyorsa aşk da verdiği birkaç kararsız ve zail heyecana mukabil uzun, zalim emeller, kanlı acılarla bizi helak ediyor. Bütün edebiyatlar, bütün hayat, bütün tarih bize haykırıyor: Aşk bir maraz ki ya istikrah[629], ya kin veyahut lakaydî[630] ile nihayet bulur!

Aman ya Rabbi, siz ki benim için dünyanın en sermest zevklerinin membaı oldunuz, ben nasıl olur da en hafif ihtimalle size lakayt kalmaya razı olabilirim?

İşte bunun için gelmek istemiyorum; ilk mestî saatini inkisarların, inhizamların[631], sükût-ı hayallerin[632] takip edeceğini bildiğim için gelmiyorum. Hiç zannetmem ki siz, o kadar ince ve şair tabiatlı bir erkek bu bir saatlik zevk için o emsalsiz hatıraları, o ilahi zevkleri feda edesiniz. İşte size bu ümitle yalvarıyorum: Aman aşkımıza kıymayalım.

İhtimal şimdi erkeklik gururu, erkeklik nahvetiyle[633] kırılıyor, kızıyorsunuz; fakat mesele nahvette, gururda değil, hiç değil; üç aydır en müşfik ihtimamlarla büyüttüğümüz ve bugün kurban etmek üzere olduğumuz şayan perestiş yavrumuzda; aşkımızda… Şimdi her şeyden evvel bu yavruyu düşünmek ve ona acımak; onu kurtarmak lazım. İşte size bunun için yalvarıyorum.

Fakat; bütün bunlara rağmen eğer mutlak; mutlak ısrar eder ve isterseniz ben kendimi de; aşkımı da sana feda etmeye ezelden hazır ve razıyım. Ve bunu saadetten inleye inleye kabul edeceğime emin ol. Haydi emret; çabuk; bekliyorum.

SON

---

[628] akur: kudurmuş, saldırgan
[629] istikrah: iğrenme, tiksinme
[630] lakaydî: ilgisizlik
[631] inhizam: yenilme, bozulma
[632] sükut-ı hayal: hayal kırıklığı
[633] nahvet: kibir, gurur

Mehmet Rauf

GÖZLERİN AŞKI

Hazırlayan
Dinçer ATAY

GÖZLERİN AŞKI
Mehmet Rauf
*
Yayın Yönetmeni:
Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ
*
Hazırlayan:
Doç. Dr. Dinçer ATAY
*
İnceleyiciler:
Prof. Dr. Mitat DURMUŞ
Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT
Doç. Dr. Erdoğan KUL
*
Metin Denetimi:
TDK - Tuğçe ERKURT
*
Sayfa ve Kapak Tasarımı:
TDK - Mehmet GÜVEN
*
©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

GÖZLERİN AŞKI

- Gözlerin Aşkı
- Buhran
- Ayrılık Hediyesi
- Deniz Kızı
- Ayşe Kadın
- Şükran Borcu
- Uzak Geceler
- Hemrâz
- Halil Hoca
- Ayak Oyunları
- Telefoncu Hanım
- Karanlıkta
- Gizli Hediye
- Rüyada

Giriş

Türk edebiyatı tarihinde Servet-i Fünûn edebî topluluğunun önemli nasirleri arasında yer alan Mehmet Rauf'un *Gözlerin Aşkı* adlı eseri, Cumhuriyet'in ilanında sonra Amedî Matbaasında 1924 (1340) yılında basılır. Kitapta bulunan ilk hikâye metni aynı zamanda kitaba ismini veren "Gözlerin Aşkı"dır. Kitapta yer alan diğer hikâyeler şöyledir: "Buhran", "Ayrılık Hediyesi", "Deniz Kızı", "Ayşe Kadın", "Şükran Borcu", "Uzak Geceler", "Hemrâz", "Halil Hoca", "Ayak Oyunları", "Telefoncu Hanım", "Karanlıkta", "Gizli Hediye" ve "Rüyada". *Gözlerin Aşkı* adlı hikâye kitabında bulunan "Rüyada" ilk olarak **Resimli Kitab** mecmuasının 3. sayısında Terşn-i sâni 1324/Kasım 1908'de çıkar. "Telefoncu Hanım" adlı hikâye ilk olarak *Süs* mecmuasının 2. sayısında 23 Haziran 1923'te; "Gizli Hediye" aynı mecmuanın 15. Sayısında 23 Eylül 1923'te; "Ayrılık Hediyesi" de aynı mecmuanın 17. sayısında 5 Teşrin-i evvel 1923'te; "Buhran" da yine **Süs** mecmuasının 22. sayısında 10 Teşrin-i sâni 1923'te; "Ayşe Kadın", aynı mecmuanın 26. sayısında 8 Kânun-ı evvel 1923'te neşredilir. Eserde bulunan diğer hikâyeler ilk defa *Gözlerin Aşkı*'nda yayımlanır.[1]

Gözlerin Aşkı'ndaki "Buhran", "Ayşe Kadın" ve bilhassa "Halil Hoca" sosyal izlekleri işlemesi bakımından önem arz eder. Bun-

[1] Rahim Tarım, *Mehmet Rauf'un Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 284-287.

lardan “Buhran” ve “Ayşe Kadın”, “*geçim sıkıntısı temiyle*”;[2] “Halil Hoca” ise “*kahramanlık temiyle*”[3] ön plan çıkar.

Metin aktarımında eserin 1924 baskısı esas alınmıştır.

Doç. Dr. Dinçer ATAY

[2] Tarım, *age.*, s. 136.
[3] Tarım, *age.*, s. 137.

Gözlerin Aşkı

— Ben uzaktan severim!, dedi.

Ötekiler hep bir ağızdan sordular:

— Hayalât,[4] değil mi?

— Hayır, diye cevap verdi. Buna hayalât denemez ki!

Tam hakikat olmamakla beraber hakikatin bütün maddiyatını, bütün lütfunu verebildiğim zengin bir aşkla, uzaktan ve gözlerimle severim!

— Aman izah et., diye rica ettiler.

O vakit Feridun, ceketinin cebinden bir tabaka çıkardı, ahenkli tavırlarıyla bir cigara yaktı; başının etrafında hâlelenen[5] dumanlar arasında, izah etti:

— Nerede olursa olsun hoşuma giden bir kadın görünce onu uzaktan bir nazar busesine müstağrak[6] bırakırım. İlk emelim, onun nazarını cezb[7] ve alakasını zapt etmektir.[8] Kadın ne kadar kalabalıkta ne kadar uzakta olursa olsun, peyda ettiği[9] meftuniyeti[10] hemen his ve keşfeder;[11] hassasiyetine göre ruhumun derin hitabını şayan-ı

---

[4] hayalât: hayaller
[5] hâlelenmek: halkalanmak
[6] müstağrak: dalmış, gark olmuş
[7] cezb: kendine çekme
[8] zapt etmek: ele geçirmek.
[9] peyda etmek: meydana getirmek
[10] meftuniyet: tutkulu olmak
[11] keşfetmek: öğrenmek, bilmek

hayret[12] bir nebahatla[13] hemen duyar. Ve o kadar insan arasında, onun gözleri de hemen cevap verir: nazarlar[14] birbirini derâguş[15] ederler. Onun bu ilk nazarında hüsnüne[16] karşı terennüm ettiğim[17] perestişkasidesinden[18] memnun ve belki de minnettar bir şule[19] görürüm. Bu hâl, kadınına göre pek derin bir ihtiyacını tatmin etmekte olduğu için mukavemet[20] etmesi mümkün değildir. Çünkü ne kadar maruf[21] olursa olsun kendini diğerlerinden tefrik eden[22] bu ketum-perestişe[23] minnettar olmayacak kadın olamaz. Zaten kadın demek, iştiyaka,[24] hasrete ve perestişe karşı mutlak ve ilahi bir zaaf[25] demek değil midir?

Böyle olmakla beraber, kadında olan isyan ve mukavemet muhakkaktır; gözler asi ve serkeş[26], inatla, ısrarla kaçar, fakat ne olsa gördüğü alakanın derecesini merak ettiği için acaba hâlâ bakıyor mu diye muhteriz,[27] serseri, bir daha initaf eder.[28] Nazarlar ikinci defa öpüşür. Ve bu ikinci buse o kadar müskir[29] ki, iki taraf da tekrarına müştak kalır.[30] Fakat kadın, buna rağmen hâlâ teslim olmamıştır, gözleri hâlâ firar eder,[31] başka noktalarda gezer, dolaşır, size bakmamak için çalıştığını, hâlbuki bunun için deli olduğunu bilir, anlar,

---

[12] şâyân-ı hayret: şaşırtıcı
[13] nebahat: ululuk, şan
[14] nazar: bakış
[15] derâgûş: kucaklama
[16] hüsün: güzellik
[17] terennüm etmek: nâme ile söylemek
[18] perestiş kasidesi: bir şiiri ahenkle ve taparcasına okuma; tapmayı bildiren şiir
[19] şule: ateş
[20] mukavemet: karşı koyma, boyun eğme
[21] maruf: bilinen, tanınan
[22] tefrik etmek: ayırmak
[23] ketum perestiş: sır saklamada mahir olan
[24] iştiyak: özlem duyma, arzulama
[25] zaaf: düşkünlük
[26] serkeş: başkaldıran
[27] muhteriz: çekingen
[28] initaf etmek: meyletmek, yönelmek
[29] müskir: sarhoş edici
[30] müştak kalmak: hasretle kalmak
[31] firar etmek: kaçmak

görürsünüz. İşte, işte şimdi yine gelecektir, işte geliyor. Ve hatta işte mağlup, perişan, geldi. Fakat bu avdet[32] daha ne kadar mahrem,[33] ne kadar hararetli,[34] daha ne kadar teslimiyetkârdır![35] Öyle ki pek az zaman sonra, kadın, her firar ve her avdette[36] daha zayıf düşerek nihayet bütün manasıyla kâmilen[37] kâmilen "sizin" olur.

Sizi daha o gün ilk defa gören ve on veyahut yirmi dakika sonra ayrılıp bir daha göremeyecek olan bu güzel kadının böyle uzun bir mücadeleden sonra nihayet bî-ihtiyar[38] kalarak gözlerini kâmilen size teslim etmesi, bütün vücudunun teslim olmasından daha nefis değil midir?

Artık her nazar bir dudak busesi[39] gibi onun bütün kadınlığıyla muattardır;[40] âdeta bir aşk sergüzeşti[41] başlamış gibi olur, kısa, muvakkat[42] ve ferdasız[43] bir aşk sergüzeşti ki hakikatten daha elîm[44] ve bunun için yüz bin kere daha lezizdir.[45]

Benim böyle nihayetsiz[46] konketlerim[47] vardır; olur ki bunların biriyle; ikinci, beşinci onuncu defa tekrar tesadüf ederim.[48] O zaman eski mahremiyet,[49] ilk tereddütleri[50] izâle ederek,[51] hemen

---

[32] avdet: dönüş, geri geliş
[33] mahrem: gizli
[34] hararetli: sıcak
[35] teslimyetkâr: teslim olucu, boyun eğici
[36] avdet: dönüş
[37] kâmilen: tam olarak
[38] bî-ihtiyar: istem dışı
[39] buse: öpücük, öpme
[40] muattar: güzel kokulu
[41] sergüzeşt: macera
[42] muvakkat: geçici
[43] ferdasız: geleceği olmayan
[44] elim: acı verici
[45] leziz: hoşnutluk verici
[46] nihayetisz: sonu gelmeyen
[47] conquet (fr.): fethetme, ele geçirme
[48] tesadüf etmek: rast gelmek
[49] mahremiyet: bilinmezlik
[50] tereddüt: kararsızlık
[51] izale etmek. ortadan kaldırmak

mülakata[52] koşan iki sevdazede[53] hasret ve tehalüküyle[54] birbirimize şitâb ederiz.[55] Nazarlardaki hararet daha samimi, daha cüretkâr,[56] daha müteşebbis[57] olur. Mesela ellerini tutmak, dudaklarını öpmek, yahut göğsünü açmak derecelerine kadar varır. İlk mukavemet üzerine, hemen tecavüze[58] geçer. Kadın, kalabalık içinde pür-hicap[59] ve niyazkâr,[60] ihtimaline isyan ve inat eder. Fakat gözler son derece müstebit[61] ve hâkimdir. Hiç kayıt tanımaz; hiç mani dinlemez; mesela evvela yakayı açmaya çalışır ve açar; gerdan, omuzlar mekşûf[62] kalır; sonra diğer düğmeleri çözmek, göğsü bütün bütün meydana çıkarmak için ısrar eder. İki üç düğme daha çözülür; o şehvet yuvası iki nur küreceğin mültekâ-yı hattı[63] nihayet bütün haşmetiyle[64] tulû eder.[65] O zaman yalnız gözler değil, dudaklar da hatt-ı harbe[66] dâhil olarak uzanır; kadın şayan-ı perestiş[67] bir mukavemetle[68] bükülür, kıvranır, fakat siz muannit,[69] müsterham,[70] daha eğilirsiniz. Göğsün ta aşağısından yükselerek memelerin canlı tebahhurâtıyla[71] sarhoş olan kadınlık buğusuyla deli olursunuz. Artık nezaket, hicap

---

[52] mülakat: görüşme, buluşma
[53] sevdazede: aşktan çekmiş olan
[54] tehalük: büyük bir arzu ile can atma
[55] şitap etmek: seğirtmek, sıçrayarak koşmak
[56] cüretkâr: yürekli
[57] müteşebbis: girişken
[58] tecavüz: hücum, saldırma
[59] pür-hicap: utanmayla bezeli, dolu
[60] niyazkâr: yalvarıcı
[61] müstebit: zorba
[62] mekşûf: açık
[63] mülteka-yı hat: kavuşma, birleşme çizgisi
[64] haşmet: gösteriş
[65] tulû etmek: meydana çıkmak
[66] hatt-ı harp: savaş hattı (Yazar, gözlerle gerçekleştirilen mücadeleyi kadının göğüslerinde sabitler. Bu bölge mecaz bir anlamla bakışların çarpıştığı bir savaş alanına benzetilir.)
[67] şâyân-ı perestiş: sevilmeye değer
[68] mukavemet: karşı koyma
[69] muannit: inatçı
[70] müsterham: saygılı
[71] tebahhurât: buharlaşmalar

kalmamıştır. Titreyen kollarınız erkekliği galeyan etmiş[72] bir ilk insan hoyratlığı ile uzanır, belini ihata eder,[73] hâkim bir hareketle onu kendinize çekersiniz. Dudaklarınız titreye titreye, nefesiniz kısıla kısıla muattar[74] vücudunun bütün çiçek usaresini[75] içmek için derin derin koklarsınız. O çırpınır, dövünür; nihayet bir an olur ki dudaklarınız deli olduğu noktaya temas etmiş olur. Gözleriniz kararmış, beyniniz bulanmış, kalbiniz otomobil makinesi gibi sert, sarsıcı bir gürültü ile sizi öldürmekte, kadın rast geldiği bu ihtiras[76] tufanında şehvet tuğyanında[77] lerzan[78] ve mesut titremekte dudaklarınızın altında bayılmaktadır.

Birdenbire bu hafif rüyadan silkinir uyanırsınız. Ya bir tiyatroda yahut bir konserde olduğunuzu görürsünüz. Bu umumi mevkide tanıdığınız güzel kadına karşı kazanılan bu temellük[79] zaferi nazarların en nefisidir.

Arkadaşlardan biri haykırdı:

— Yaşasın hayal, sende bu hayal varken yalnız bir kadını değil, dünyaları fethedersin azizim, dedi.

Feridun devam etti:

— Bu öyle muaşakadır[80] ki ne hicranı[81] vardır, ne matemi…[82] Ne hıyaneti,[83] ne merareti…[84] En hazin[85] nokta yalnız son veda nazarındadır; fakat bu nazar hazin olmakla beraber ne ipekli bir ne-

---

[72] galeyan etmiş: coşmuş
[73] ihata etmek: kuşatmak
[74] muattar: güzel kokulu
[75] usare: hayat verici su, öz su
[76] ihtiras: şiddetli arzu
[77] şehvet tuğyanı: cinsel arzu coşkunluğu
[78] lerzan: titrek
[79] temellük: sahiplenme
[80] muaşaka: sevişme
[81] hicran: ayrılık acısı
[82] matem: yas, keder
[83] hıyanet: hainlik
[84] meraret: acılık
[85] hazin: hüzünlü

vaziş[86] ile pervazkârdır.[87] Bu âdeta rayihadan,[88] nağmeden[89] mürekkep[90] esirî[91] zevktir, o kadar ilâhîdir.[92]

Tekrar bir galeyan oldu, hep birden itiraz ediyorlar, teferruattan[93] bahsediyorlar, bunun mümkün olmadığını iddia ediyorlardı. Ben muharrir[94] sıfatıyla, bütün bu tafsilatı[95] Feridun'un anlatırken alelfevr[96] uydurduğuna emin olduğumu burada saklamayacağım. Yalnız bunlar o kadar güzeldi ki söylediği gibi kayd ü tespit etmekten kendimi men edemedim.

[86] nevaziş: okşama
[87] pervazkâr: uçurucu
[88] rayiha: hoş koku
[89] nağme: güzel ses
[90] mürekkep: oluşan
[91] esirî. uçucu
[92] ilâhî: kutsal
[93] teferruat: ayrıntı
[94] muharrir: yazar
[95] tafsilat: uzun açıklamalar
[96] alel-fevr: hemen

Buhran[97]

Akşama kadar beş dakika bir yerde oturmamış, ağzına bir lokma şey koymamış, tek bir sigara içmemiş, birkaç lira borç para bulmak için yağmur altında, çamur içinde elinde kırık bir şemsiye ile oradan oraya koşmuş, bin türlü izzet-i nefis[98] ve haysiyet[99] cerihalarıyla,[100] dövünmüş, didinmiş, dilenmiş ve yine bir şey bulamamıştı.

Akşamüstü, harap ve bitkin, ne yapacağını bilmeyerek evine geldiği zaman kapıyı açan karısı onu daha fena bir haberle karşıladı:

— Bugün ekmekçi ekmek vermedi; "Borcunuzu verin, sonra ekmek alın." dedi, gitti.

Artık bu son darbeydi. Ekmekçiye beş yüz kuruş kadar borçlarını aybaşından beri aylık bugün çıkacak, yarın çıkacak diye savsaklıyordu.[101] Adamın o kadar hakkı vardı ki Hüsamettin Efendi, kızmaya hiç kuvvet bulamadı. Eve gelirken, "Geceye yalnız ekmek yeriz," diye gelmişti; şimdi bu da yoktu.

Zevcesi,[102] bilhassa bu son günlerde müthiş sefaletin tesiriyle çukurlaşmış zavallı gözleriyle bakarak;

- Sen ne yaptın, ne getirdin, diye sordu.

"Hiç!" demek istemeyerek, ezilmiş bir tavırla yürüdü; merdivenden çıkarken sallanıyordu.

---

[97] buhran: kriz, bunalım
[98] izzet-i nefis: onur, öz saygı
[99] haysiyet: itibar, şeref
[100] ceriha: yara
[101] savsaklamak: oyalamak
[102] zevce: bir erkeğin nikahlı eşi

Yukarı çıkınca mindere çöküp otururak anlatmaya başladı.

Akşama kadar kime müracaat[103] ettiyse ret cevabı almış idi. Hepsi kendileri de aynı hâlde olduklarını söylüyorlar, parasızlıktan şikâyet ediyorlardı. Hâlbuki her birinin hayatı kendi sefaletinin yanında saltanat kadar mürettep[104] ve muntazam[105] olduğuna emin idi.

Onların hayatı hakikaten sade bir faciaydı. Beraber yaşadıkları kocasından boşanmış baldızı ve dul halasının maaşlarıyla kendi maaşı kırk lirayı geçiyordu. Eğer aylık muntazaman[106] çıksa küçük aile geçinebilecekti. Hâlbuki bugün ayın on dördü olduğu hâlde daha aylık çıkmamıştı. Gazeteler her gün maaş parası hazır ise de merkezden daha îtâ[107] emri gelmediğini, fakat bugün olmazsa yarın mutlak geleceğini tebşir ediyorlar,[108] günler bilâ-semere[109] geçiyor ve gazeteler her sabah hâlâ emir geleceğinden bahsediyorlardı. Gelmesi beklenen bu emir, nedense bir türlü merkezden kopup gelemiyordu.

Ve Hüsamettin Efendi, geçen ayın nihayetine doğru esasen elindeki parayı yemiş bitirmiş olduğu gibi; kasaba, bakkala ta eskiden bir hayli borçları olup bunları veremediği için hesabı kesmeye mecbur kaldığından şimdi çıkacak aylığa mahsuben[110] her gün ötekinden berikinden istikrâz[111] mecburiyetinde bulunuyordu.

Harp senelerinde ellerinde bulunan kıymetli eşyaları hep satmaya mecbur olmuşlar, daha sonra evde pek lazım olmayan kıymetli kıymetsiz eşyayı birer birer mezada[112] çıkarmışlardı. Misafir odalarındaki kanepe takımı ile karısının karyolası aynalı dolap, üç dört parça halı, o vakit gitmişti. Fakat o zamanlar ne satılsa bir hayli

---

[103] müracaat: başvuru
[104] mürettep: kurulu, düzenli
[105] muntazam: düzgün
[106] muntazaman: düzenli olarak
[107] îtâ: ödeme
[108] tebşir etmek: müjdelemek
[109] bilâ-semere: verimsiz, sonuçsuz
[110] mahsuben: hesaba geçmek, alacağı saymak
[111] istikrâz: borçlanma.
[112] mezat: açık artırma

para ediyordu. Şimdi en kıymetli (onlarda artık bir şey de kalmamıştı ya!) eşyaya bile kimse bakmıyordu.

Her gün ahval[113] değişecek, işler düzelecek diye bekliyorlardı. Hâlbuki işler yoluna girmek değil, her gün yolundan çıkıyor, her gün daha fena bir şey oluyordu. Hüsamettin Efendi evvela mecburî mezuniyet[114] kasırgasını nasılsa atlatmıştı; fakat az sonra gayr-i faallik[115] belası, bütün İstanbul halkı gibi onu da yere sermişti.

"Ne verirlerse versinler, muntazam para alacağım!" diye sevinerek beklemişti; hâlbuki şimdi de merkezden emir beklemek mudhikesi[116] vardı.

Kaç defa şu memuriyete bir tekme atıp başka bir iş aramak istedi; fakat dışarıda iş bulmak için de yine kuvvetli bir iltimas[117] ve müessir[118] bir tavsiye lazımdı. Âh ya Rabbim, günde tek bir lira getirecek bir iş bulsaydı, yorulmadan nasıl çalışacaktı. Akşam evine gelirken alnının teriyle çocuklarının boğazını temin ettiğinden[119] nasıl sevinecek, nasıl mesut olacaktı!

Hâle[120] Hanım sokaktan geldiği vakit iyice bir haber gelmişse de ekmekçinin aksiliğine çok hiddetlendi, çocukların bu akşam ne yiyeceklerini düşünerek çok meraklandı. Ve tütün almak için sakladığı beş kuruşu vererek çocuklar için biraz ekmekle biraz zeytin aldırdı. "Biz yemesek de ölürüz fakat yavrucaklar ne yaparlar?", diyordu.

Küçükler zeytin ekmek yediler. Onların karınlarının doyduğunu görünce Hâle Hanım iyi haberini söyledi. Bugün gittiği Bezcinin Ali Bey, Hüsamettin Efendi'ye bir iş bulduğunu gelip kendini yazıhanede görmesini haber göndermişti. Ali Bey eski, eski bir aile dostu olup ticaretle meşgul idi. Hüsamettin Efendi, iş peşinde yazı-

---

[113] ahval: durum, vaziyet
[114] mezuniyet: bitirme
[115] gayr-ı faallik: işsizlik, çalışmama
[116] mudhike: komedi
[117] iltimas: kayırma
[118] müessir: tesirli, etkili
[119] temin etmek: sağlamak, yerine getirmek
[120] hâle: teyze, hala

hanelerde sürünmek facialarını uzun zamandan beri kemâl-i ilm[121] ile tatmış, tecrübe etmişti. Bunun için bu haberi de alayla telakki etti.[122] Fakat zevcesi olsun, baldızıyla halası olsun, son derece ısrar ettiler, yalvardılar ve onlara dayanamayarak yarın gidip bir kere uğrayacağını vaat etti.

Öbür gün yazıhaneye girdiği vakit Ali Bey'den başka iki yabancı adamın daha bulunduğunu gördü. Ali Bey, ona sigara ve kahve ikram etti; Hüsamettin Efendi esasen bu yolda müracaatlarda bugüne kadar duyduğu zillet[123] ü hezimetlerden[124] pek yaralı olduğu için bu gayr-i me'mûl[125] kahve ve cigara ikramını kavl-i leyyin[126] kendisini atlatmak için bir vesile olarak telakki etti. Şimdiye kadar kaç kere tecrübe etmişti. Kadınların yanında bol, zengin ve hararetli vaatler veren nice beyefendiler yüz yüze gelince bin türlü masalla onu başlarından atmışlardı!

Gözünün önüne evdeki sefil çocuklar, zavallı kadınlar geldi. Onlar şimdi büyük ümitlerle kim bilir nasıl seviniyorlar ve akşamüstü parlak müjdeyi nasıl bekliyorlardı? Gözleri birden hücum eden yaşlarla yanmaya başladı.

Ali Bey, birbiriyle konuşan iki yabancıya hitap ederek;

— Recep Beyefendi, zât-ı âlînize[127] bahsettiğim muhasip[128] bey, dedi. Yirmi seneden fazla maliye muhasebesinde hizmeti var. Kendisinden son derece memnun kalacağınıza eminim…

Recep Bey başını çevirip kendisini süzdü. Yüzünde nihayetsiz bir şefkat nuru görülüyordu. Ağır bir telaffuzla[129] temiz dişlerini göstererek:

---

[121] kemal-i ilm: tam bir bilişle
[122] telakki etmek: kabul etmek
[123] zillet: hor görülme
[124] hezimet: yenilgi, bozgun
[125] gayr-i me'mul: ümitsiz, beklentisiz
[126] kavl-i leyyin: yumuşak ve nazik olma
[127] zat-ı âlî: yüce, saygın kimse
[128] muhasip: muhasebeci, sayman
[129] telaffuz: söyleyiş

— Size söylemiştim ya, dedi. Ben zât-ı âlînizin tensibine[130] terk ü havale ediyorum.[131] Siz nasıl münasip[132] görürseniz. Konuşunuz, kararlaştırınız. Yalnız benim ricam, arz etmiştim ya, şimdilik pek fazla olmasın. Malum a… Fakat ileride işler yoluna girsin evvelallah memnun edeceğimi vaat ederim.

Hüsamettin Efendi'nin yüreği şiddetle atmaya başladı. Bir işten ciddi olarak bahsedildiğine inandı ise de pek fazla aylık alamayacağını anladı. Ah, o on beş lira bulsa yine memnuniyetle çalışacaktı.

O zaman Ali Bey yüksek sesle kendine hitaben:

— Azizim, dedi. Recep Beyefendi İzmir ticarethanesine şimdi burada bir küçük şube açıyor. Tabii işlerin ne olacağı malum[133] olmadığı için pek masraf etmemek arzusundadır. Öyle olmakla beraber ahvale[134] de hakkıyla vâkıf olduğu[135] için memuriyetin hayatını temin etmek vazifesini de takdir ediyor. Binaenaleyh[136] size şimdilik kırk beş lira maaş verecektir, kabul eder misiniz?

Hüsamettin Efendi kulakları bir uğultuya boğulmuş, dondu kaldı. Onunla eğleniyorlar mıydı? Hayır, pek ciddi idiler. Hatta Recep Bey bir taraftan arz-ı mazeret ediyor,[137] bugün bir ailenin geçinmesi için daha fazla paraya lüzum olduğunu[138] söyleyerek işler yoluna girer girmez tezyit[139] vaat ediyordu.

Başkalarına âb-ı rû dökmeden[140] kapı kapı dolaşmadan, ret olunacağını bile bile mecburiyetle dilenmeden kırk beş lira almak… Önünde bir tek lira için canını vermeye hazır idi; hâlbuki buradan

---

[130] tensip: uygun bulma
[131] terk ü havale etmek: yöneltmek, bırakmak
[132] münasip: uygun
[133] malum: belli
[134] ahvâl: olup bitenler, durumlar
[135] vâkıf olmak: bilmek, haberdar olmak
[136] binaenaleyh: bundan dolayı
[137] arz-ı mazeret etmek: özürleri sunmak
[138] lüzum olmak: gerekli olmak
[139] tezyit: artırma, çoğaltma
[140] âb-ı r'u dökmek: yüzsuyu dökmek, el açmak

bir buçuk lira alacaktı, daha maaşı da vardı. Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi… Demek dünyada böyle iyi adamlar da vardı!

Onun lakırdı[141] söylemeyip bulanık gözlerle baktığını gören Recep Bey yalvarır ki:

-Yoksa az mı beyefendi? Elvermez mi, diye soruyordu.

"Nasıl elvermez!" demek istedi, fakat sesi boğuldu, heyecandan boğazı tıkanmış, bir söz söylemedi: o kadar derin bir galeyanla şişkindi ki sözle teşekkür edemeyeceğini, mevcudiyetinin en uzak köşelerinden bir ağlamak arzusunun yükseldiğini, hatta gözlerine yaşların hücum ettiğini hissediyordu.

O zaman kendini daha ziyade tutamadı, elleriyle yüzünü kapayarak ağladı: hıçkıra hıçkıra ağladı.

[141] lakırdı: söz, laf

Ayrılık Hediyesi

Uzaktan ellerini sallayarak durdurdu, yanıma geldiği vakit kendine mahsus[142] geniş bir tavır ile:

— Aman dur iki gözüm, dur, dedi. Bu ne yürüyüştür ya hu! On dakikadır arkandan koşuyorum.

— Ha, şimdi beraber yürüyelim, haydi, diye ilave etti. Yürüdük. Geveze, fassal,[143] gösterişe çok düşkün, kendine ait en ufak meseleleri pek parlak ve pek ziynetli[144] göstermeyi sever eski bir kalem[145] arkadaşıydı. Ben kalemi terk ettikten sonra münasebetimiz[146] böyle sokak tesadüflerinde yanıma takılarak yürürken konuştuğumuz, daha doğrusu onun nefes nefese anlattığı şeylerden ibaret kalmıştı.

Bugün yine âdeti veçhile kendine ait bir sürü süslü tevcihâttan[147] sonra birdenbire:

— Ha, etti. Sahih sana bir şey danışmak istiyorum. Sen böyle şeylerden anlarsın. Bir kadıncağız vardır, dört beş senedir münasebetteydim. Ama münasebet denince geceli gündüzlü değil… Ara sıra canım eğlence istedikçe evine uğrardım, kendisiyle, genç ve latif[148] misafirleriyle güzel geceler geçirdik. Hatta bazen eğlenmek is-

---

[142] mahsus: özgü, has
[143] fassal: dedikoducu, kusurları bulup çekiştiren
[144] ziynetli: süslü
[145] kalem: resmî dairede yazı işleri birimi
[146] münasebet: ilişki
[147] tevcihât: hitaplar
[148] latif: nazik

teyen arkadaşları da götürürdüm, fakat kadın kibardır, naziktir, hem son derece de… Beş senedir onda bu kadar kaldım, bu kadar yedim, bu kadar içtim. Beş para vermedim gibi bir şeydir. Bugün artık evleniyorum, artık bu hayattan iyice çekilmekle bâhusus[149] böyle yerlere adım atmamaya ahdettim; şimdi kendimi bu kadının bu kadar lütfuna[150] karşı, öyle ya, adeta lütuf, değil mi? Ne mecburiyeti vardı? Küçük bir hediye vermeye mecbur görüyorum. Ne dersin?

— Güzel fikir, dedim. Sadece, ne hediye münasip olduğunu mu anlamak istiyorsun?

— Hayır, dedi. Hayır, ben kendi kendime düşündüm, taşındım. Eminim ki nasıl hediye oluverirse olsun para kadar makbule geçmeyecektir. Ama değil mi? Olur ki aldığım şeyden ne olursa olsun hoşlanmayıverir yahut esasen kendisinde mevcuttur, ama değil mi? Para ise hiç öyle mi mübarek?[151] Ne isterse kendisi alır; değil mi? Bunun için yüz liralık bir kâğıt[152] vermek istiyorum. Nasıl olur dersin?

— Eh… Ettim, kendisiyle münasebetinin derecesine göre… Gidip geldikçe para falan verir miydin?

— Ha…..yır…. Yahut, evet, fakat nadiren. Yani bazen giderken öteberi yiyinti[153] içinti[154] gibi şeyler götürürdüm. Hizmetçilere bahşiş[155] verirdim.

Burada kolumu sıkıca kucaklayarak fısıldar gibi:

— Kadın bana tutkundur, senin anlayacağın, dedi.

Kendimi biraz çekerek:

---

[149] bâhusus: özellikle
[150] lütuf: iyilik
[151] mübarek: saygıdeğer (Metindeki kullanımı, konuşma üslubunda söz arasında geçen bir sesleniş, hitap biçimidir.)
[152] kâğıt: kâğıt lira
[153] yiyinti: yeme içme işi
[154] içinti: bir şeyler içme işi
[155] bahşiş: bir hizmet karşılığında birine verilen fazladan para

— Herhâlde münasebetinizin derecesine, müsaadesine göre olabilir ki para gücüne gider, diye mukabele ettim.[156]

— Gücüne mi gidecek, dedi, atıldı. Para bu be… Bâhusus tiril tiril yüzlük bir kâğıt… O mübareği görüp de gücüne gidecek kahraman var mıdır?

Kendisi böyle yüzlük kâğıtlarla oynar kahramanlardan olmadığı için:

—Ey, paran var mı, dedi.

— Hayır, fakat olacak, diye cevap verdi. Halam yalısını satıyor, muamelesi bitmek üzere. Parayı alır almaz, vaat etti, bana iki yüz lira verecek. Yarısını hemen götürüp bizimkine sunacağım.

Halası yalısını satacak, vaadini tutacak, iki yüz lira verecek. Ve bizim adamcağız bunun yarısını… Vah vah!...

Bir hafta kadar sonra kendisine tekrar tesadüf ettim. Merak ettiğim için sordum:

— Yalı satıldı mı? Senin para işi nasıl oldu? Hani kadına verecek para?

— Ha, elli lira mı, dedi.

— Yüz lira diyordun.

— Yüz lira diyordum ama sonra kendi kendime düşündüm. Yüz lirayı biraz fazla buldum. Hem ha elli, ha yüz, ne farkı var, değil mi? Bâd-ı hevadan[157] alacak olduktan sonra?

— Ey, elli lira olsun. Verdin mi? Nasıl kabul etti mi? Yoksa halandan parayı alamadın mı? Yalı satıldı mı?

— Satıldı, satıldı, dedi.

— Mutlak halan parayı vermiyor.

— Yo… Veriyor, hatta verdi. Ama, hepsini birden değil, yarısını verdi. Yarısını da haftaya verecek. Kadınınkini haftaya alacağım paradan vereceğim. Ha bir hafta evvel almış, ha bir hafta sonra almış, ne fark eder, alsın da, ama değil mi?

---

[156] mukabele etmek: karşılık vermek

[157] bâd-ı hevâ: karşılıksız, konuşma dilinde zamanla bedava şekline dönüşen söz

Üçüncü tesadüfte bahsi evvela o açtı:

— Halamdan öteki yüz lirayı da aldım. Fakat para hınzırı[158] bir taraftan arıyor, durmuyor ki! Şimdi tekrar düşünüyorum. Acaba elli lira mı versem yoksa yirmi beşlik bir kâğıt da aynı işi görür mü dersin, ha?

Manalı[159] bir tebessümü[160] men edemeyerek:[161]

— Senin bileceğin iş, dedim.

Kendi kendini müdafaa etti:[162]

— Canı hiç götürmesem ne sevilmeye hakkı var? Bâhusus hiç aklından geçmedi bile. Ben halt ettim,[163] kendi kendime karar verdim. Şimdi borçlu muyum? Kuzum bu yirmi beş papel…[164] Az mı diyecek? Yediği naneye[165] bak kaltağın be! İsterse almasın.

Diğer bir tesadüfte:[166]

— Ne düşünüyorum biliyor musun, dedi. Mesela on on beş liralık bir çanta yahut çarşaflık mantoluk falan bir şey alıp götürsem nasıl olur acaba? Çünkü anlıyorum ki yirmi beş lira da mümkün olmayacak? Canına yandığım, bu kâğıtlar para değil, dururken kendi kendine eriyor, bakıyorsun cüzdan boşalmış.

En nihayet[167] dün gördüm.

— Ne yaptın? Çanta mı aldın, mantoluk mu, diye sordum.

Yine o laubalilikle[168] koluma asıldı:

---

[158] para hınzırı: para haini, gaddarı, para denilen insafsız
[159] manalı: anlamlı, ince mesaj verici
[160] tebessüm: gülümseme
[161] men edememek: engelleyememek
[162] müdafaa etmek: savunmak
[163] halt etmek: yakışık almayan bir davranışta bulunmak
[164] papel: kâğıt para
[165] nane yemek: uygun olmayan, karışık işler yapmak
[166] tesadüf: rast gelme, rastlama
[167] en nihayet: en sonunda
[168] laubali: saygısız, ciddi olmayan

— Ne söylüyorsun Allah aşkına, dedi. Evvelsi gün Şamlıya girdim, bir kutu âlâsından[169] bir okka[170] baklava doldurdum; sırtlayınca doğru eve dayandım. Evleneceğimi haber almış, biraz cilvelice, serzenişlice karşıladı ama kadın boğazına düşkündür, baklavayı görünce bir memnun oldu ki deme gitsin.

[169] âlâ: nefis, enfes
[170] okka: eski bir ağırlık ölçüsü birimi

Deniz Kızı

Yazın zevk ü safâ ile en sermest[171] zamanı şüphesiz deniz mevsimidir. Öyle ki bu mevsime ait âşıkâne[172] hatırası olmayan insan yok gibidir. Daha doğrusu, biraz kabalık olacak ama böyle bir hatıra ile hayalî[173] müzeyyen[174] olmayan mahlûk[175] insan değildir demekte tereddüt etmeyeceğim. Çünkü bu, aşk ve şevk için en müsait, muattar[176] ve inci geceleri, şeffaf[177] ve gümüş sabahlarıyla ruha galeyan veren[178] en lütufkâr[179] bir mevsim, âdeta bir cennet mevsimidir.

Bu seneye gelinceye kadar deniz hayatına ait az çok hazin veya mesrur[180] hatıralarla birçok mevsimler geçirmiş olmakla beraber bu son sene kadar zevkı ilahî[181] bir dereceye kadar çıkmış, fakat hüznü ve matemi daha elim[182] ve daha feci[183] olmuş bir hatıram yoktur.

---

[171] sermest: sarhoş
[172] âşıkâne: aşıkçasına
[173] hayalî: hayal ürünü
[174] müzeyyen: bezeli
[175] mahlûk: yaratık
[176] muattar: güzel kokulu
[177] şeffaf: berrak, temiz
[178] galeyan vermek: coşkunluk vermek
[179] lütufkâr: iyi ve yumuşak şekilde davranan
[180] mesrur: sevinçli, memnun
[181] zevkı ilahî: tanrısal hoşnutluk
[182] elim: çok üzücü
[183] feci: trajik

Deniz benim ezelî[184] maşûkamdır.[185] Sükûnu[186] tehevvürü,[187] mehtabı zulmeti[188] bütün tecelliyatı[189] bütün intibaatı[190] bir birine müsabaka[191] edercesine muhteşem ve cazip olan denizin insanlar için en büyük lütfu şüphesiz banyo zevkidir.

Ve ben buna nasıl perestiş ederim! Ta çocukluğumdan beri deniz mevsimini sabah akşam su içinde geçirdim. Hatta çocukken bazen sabahtan akşama kadar sudan hiç çıkmadığım yahut çıkıp çıkıp tekrar girdiğim pek çok olmuştur.

Suyun aguşuna[192] teslim-i vücut[193] edip sebh[194] kuvvetiyle terazilenerek[195] nazlı nazlı sallanmak, ufak dalgaların buseleriyle[196] sermest, serin, mülattıf,[197] çırpınarak uyanmak, o kadar emsalsiz[198] bir zevktir ki, buna ancak sevdiğimiz kadının göğsünde topladığımız mestî[199] galebe eder.[200]

Amcamın sayfiyesinde[201] eski bir deniz hamamı[202] vardı. Bunun için âdetimdir,[203] deniz mevsimini ekseriya[204] orada sayfiyede

---

[184] ezelî: çok eski
[185] maşûka: aşkla sevilen
[186] sükûn: durgunluk
[187] tehevvür: köpürme
[188] zulmet: karanlık
[189] tecelliyât: görünür olmalar, belirmeler
[190] intibaat: şekiller, izlenimler
[191] müsabaka: yarış
[192] aguş: kucak
[193] teslim-i vücut: vücudu teslim etmek (Denize girmek, denizin kucağına vücudu teslim etmek şeklinde ifade edilmiştir.)
[194] sebh: yüzme
[195] terazilenmek: kaldırılmak
[196] buse: öpücük
[197] mülattıf: yumuşatıcı
[198] emsalsiz: örneği olmayan, eşi benzeri olmayan
[199] mestî: aşk sarhoşluğu verici
[200] galebe etmek: üstün gelmek
[201] sayfiye: yazlık
[202] deniz hamamı: sahil ile denizin birleştiği noktada ahşaptan yapılan ve denize girilip çıkılan büyükçe kabin
[203] âdet: alışkanlık
[204] ekseriya: çoğunlukla

geçirirdim. Gönen'in Marmara'nın nazlı bir körfezciğine hâkim bir sahildedir. Eğer amcamın kendisine kalsa deniz hamamı yaptırmak değil, mevcut olanı yıkıp odunlardan kış sobaları için istifade etmeyi elbette tercih eder; çünkü kendisi de oğlu, kızı, gelini de ayaklarını suya sokmaktan bile korkarlar.

Hamam eskiden kalmış ve mevsimlerin gelip geçtikçe bıraktığı tahribatı denize girmek için oraya gelen civar komşularla misafir dostlar, benim gibi deniz müptelası[205] akraba falan yalan yanlış tamir ettire ettire yıkılmaktan kurtulmuş, fakat tamirlerin hasbiliği[206] sebebiyle tam tabiriyle müşerref-i harap[207] bir hâlde mevcudiyetini[208] devam ettirebilmiş âdeta bir enkazdır.[209]

Fakat sahil o kadar rengin[210] çakıllarla, o kadar zerrin[211] bir kum ile müzeyyendir[212] ki hamam orada soyunmak için bir kabine olarak kullanılır. Bütün bir senelik bir yorgunluğun acısını bu gümüş suların aguşunda yıkanarak burada geçirdiğim eski aylık tatil zamanında fazlasıyla telafi ederim.[213]

Bu temmuz, köşke geleli daha on gün olmamıştı. Bir sabah yine denize girmek için hamama gittim, her sabah kapıyı açık bulurken bu sefer kapalı ve hatta içeriden sürmeli idi. Demek denizde bir başkası vardı.

Acaba kimdi?

Hamamın boşalmasını beklemek için geri çekilerek köşkün önündeki küçük çamların gölgesine oturdum. O esnada gözüm sakin denizde köpükler, hareketler arasında yuvarlanan, dalıp çıkan

---

[205] müptela: tutkun
[206] hasbî: karşılıksız yapılmak
[207] müşerref-i harap: perişanlıkla tanışmış (kötü durumdan olan anlamında sanatsal bir kullanım)
[208] mevcudiyet: varlık
[209] enkaz: yıkıntı
[210] rengin: parlak renkli
[211] zerrin: altın gibi sarı ve parlak
[212] müzeyyen: bezeli, süslü
[213] telafi etmek: yerini doldurmak

bir şekle müsadif oldu.[214] Bu uzaktan elbisesinden anladığıma nazaran bir kadın olacaktı. Her hâlde pek cesur, pek mahir[215] bir yüzücü idi. Âdeta bir martı gibi dalıyor, çırpınıyor, çırpınıyor, olduğu noktada türlü vaziyetlerle[216] sıçrayıp yuvarlanarak tam bir su kuşu gibi denizle âdeta hâl oluyordu.[217] Bu hareketler arasında uzaktan görebildiğime nazaran[218] vücut pek calib-i nazar-ı tedevvürlerle[219] pek zengin ve pek nazar-rüba[220] idi.

Kim olduğunu anlamak için amcamın kızından sordum. Onun bizim gelinin hemşiresi[221] olduğunu, köşke bu sabah geldiğini, akşamüstü zevci[222] de gelerek bir hafta kadar köşkte misafir kalacaklarını öğrendim.

Amcamın kızı onun için: "Deniz delisidir, sudan hiç çıkmaz!" diyordu.

— "Tıpkı benim gibi!" dedim. Ve içime bir ateş düştü. O: "Ne güzel yüzüyor değil mi?" diye soruyordu, ben derin bir hararetle[223] düşünmeye başlamıştım. Evet, o kadar güzel yüzüyordu ki onu denizde görmek beni denize bütün bütün âşık etmişti; hem yalnız denizin değil uzaktan onun ahenkli hareketleriyle köpüren dalgaları seyretmenin de delice âşıkı olmuştum.

Bilhassa suyun içinde saatlerce yuvarlanıp çenberlenip,[224] kasnaklanıp[225] dalıp çıkıp da nihayet gitmek üzere kenara yaklaştığı vakit, gözlerim dalgaların arasında iltima eden[226] bu gümüş vücudun şayan-ı perestiş köşeciklerini, kanımı kaynatan dolgun tedevvürle-

---

[214] müsadif olmak: rastlamak
[215] mahir: becerikli
[216] vaziyet: şekil, hâl
[217] hal olmak: erimek, eriyerek varlıkları birleşmek
[218] nazaran: göre, nispetle
[219] calib-i nazar-ı tedevvür: dönen bakışları üzerine çeken
[220] nazar-rüba: bakışları çeken
[221] hemşire: kız kardeş
[222] zevc: kadının nikâhlı eşi, kocası
[223] hararet: sıcaklık
[224] çenberlenmek: dairesel hareketler yaparak bedenin yuvarlaklaşması
[225] kasnaklanmak: çember gibi görünmek
[226] iltima etmek: parlamak

rini[227] bütün vücuduma ateş veren en küçük hareketlerini meshûr[228] bir incizâpla[229] ayrı ayrı seyir için deli oluyor, hele iyice yaklaşıp da uzaktan pek müphem[230] görünen bu servetle bütün teferruatıyla[231] mekşuf[232] kalınca, çarpıntı yalnız kalbimde durmayarak bütün vücuduma sirayet ediyordu.[233] Ve hummalı[234] buhranlarla[235] titremekten ölüyordum.

Yalnız denizliliği[236] değil, onun harici[237] hâli de pek latifti.[238] Soygun hâlinde denizde biraz zaid[239] etli müşekkel[240] vücutlu görünürken dışarıda elbise ianesiyle[241] bilhassa[242] kalçaların, göğsün ve omuzların ahengiyle pek mütenasip[243] bir endam, pek cazip bir çizgi irae ediyordu.[244]

Bilhassa[245] bu zarif vücudun fevkinde[246] uzun kirpiklerin gölgesinde tahrirlenen[247] koyu menekşe gözlerin öyle derin, öyle çapkın nazarları, küçük bükük dudakların öyle müsahhir[248], öyle şuh[249] tebessümleri vardı ki, dayanmak mümkün değildi.

---

[227] tedevvür: yuvarlaklık, dönme, dönüş
[228] meshûr: büyülenmiş
[229] incizap: bir şeyin cazibesine tutulup ona doğru çekilme, cezbolunma
[230] müphem: belirsiz
[231] teferruat: ayrıntılar
[232] meksuf: gölgelenmiş
[233] sirayet etmek: yayılmak
[234] hummalı: ateşli, sıkı
[235] buhran: sıkıntı
[236] denizlilik: denizin içindeki hâl
[237] harici: dışarıdaki
[238] latif: zevk ve ruh okşayıcı güzellik
[239] zaid: bol, fazla
[240] müşekkel: şekli gösterişli
[241] iane: yardım
[242] bilhassa: özellikle
[243] mütenasip: uygun, uyumlu
[244] irae etmek: göstermek
[245] bilhassa: özellikle
[246] fevkinde: ötesinde, üstünde
[247] tahrirlenmek: özgür kalmak
[248] müsahhir: emir altına alan, boyun eğdiren
[249] şuh: işveli, cilveli

Evet, şüphesiz ben yalnız denizin değil, bu latif denizkızının da âşıkı idim.

İlk günler benim takip ve devamımı hiç hoş bulmuyor gibi göründü. Sonra yavaş yavaş alışmış gibi lakayt[250] davrandı, fakat birkaç gün daha geçince âdeta takiplerime alakadar olduğunu gösterdi. Şimdi artık denizde pek uzaklara gitmiyor, çıkmak üzere sahile geldiği vakit, evvelki gibi suyun içinde gizlenmeyerek letafetlerini[251] nazar-ı iştiyakıma[252] arz ve takdimden zevk buluyordu. En nihayet giyinip çıktığı vakit, önümden uçarca bir hareketle öyle latif bir geçişi vardı ki insan koşup hemen tombul kolundan tutmak, göğsünün üzerinde sıkıp sıkıştırıp doyuncaya kadar ağzından, gerdanından öpmek, öpmek için deli oluyordu.

O giyinip eve girer girmez hemen ben denize koşuyordum. Onun muazzez[253] vücudundan bir rayiha[254] nefhası[255] kalmıştır diye her noktayı burnumla emerek soyunur, denize girince dalgaları öperek, suyu kucaklayarak, ona temellük[256] ediyormuşum gibi sermest ve medhuş[257] kalırdım.

Kocası, mükellef,[258] merasimperver,[259] müteazzım[260] bir kalem efendisi, akşamları muntazaman eve geliyor, amcamdan, bacanağından ve benden mürekkeb[261] selamlık sofrasında yemek yiyor, bir iki saat siyasiyât[262] ve ahvale dair ciddi ciddi, ağır ağır görüştükten

---

[250] lakayt: ilgisiz
[251] letafet: güzellik, incelik
[252] nazar-ı iştiyak: arzulu bakışlar
[253] muazzez: kıymetli, yüce
[254] rayiha: güzel koku
[255] nefha: esinti
[256] temellük: sahip olmak
[257] medhuş: şaşkın
[258] mükellef: gösterişli
[259] merasimperver: resmiyet sever
[260] müteazzım: kibirli
[261] mürekkep: birden fazla unsurun bir araya gelmesi
[262] siyasiyât: politika, siyasetle ilgili şeyler

sonra odasına çekilip yatıyor, bir daha ancak öbür akşama tulû ediyordu.[263]

Misafihanemle ilk günler sabah akşam deniz saatlerinde tahakkuk eden[264] tesadüflerimiz, muarefelerimiz[265] günler geçtikçe tabii o kadarla kalmadı, iyice ilerledi. En evvel bir gün odamın penceresinde pancurun arkasında gözüm ufka akmış düşünürken, köşkün tam benim odamın sağ tarafında karşısına gelen bir kanadındaki pancur birden bire ağzına kadar açıldı. Arkasında benim latif denizkızım göründü. Göründü, fakat hemen kayboldu. Beni böyle sarsarak kendinin hangi odada ikamet ettiğini[266] gösterdikten sonra, bunu kâfi görmüş gibi kolunu uzatarak pancuru çekip kapadı.

Ben, o zaman kadar tabiî sabah ve akşam nasıl hayatım denize takılmış ise sabahları, öğleden sonraları ve geceleri de artık karşıki pancura esir oldum.

Hayır, kâbil değil,[267] kâbil değil, bu pancurun bana ne ince besteler terennüm ettiğini[268] tasavvur edemezsiniz;[269] yalnız alt kapakların ve çubukların lisanından içindeki mahlûkun ne kıvrak, ne asabî[270], ne yumurcak, ne koklanıp ısırılacak, ne… ne… bir kadın olduğunu anlamak pek kolaydı. Bunlar hiç hiç rahat durmuyor, duramıyordu. Bazen açılıyor, sonra hemen kapanıyor, kanatlar, çubuklar oynuyor, fakat daima bunların gölgesinden benimkilerden daha haris,[271] daha mütecessis,[272] daha müştak[273] bir çift koyu menekşe gözün ok hücumları tevâlî ediyordu.[274]

---

[263] tulû etmek: ortaya çıkmak
[264] tahakkuk etmek: gerçekleşmek
[265] muarefe: birbirini tanıma, muhabbet kurma
[266] ikamet etmek: yerleşmek
[267] kâbil değil: mümkün değil
[268] terennüm etmek: kulağa hoş gelen tesirli sesler çıkartmak
[269] tasavvur edememek: zihinde canlandıramamak
[270] asabî: hırçın (karşı tarafın duygularını hırçınca harekete geçiren)
[271] haris: aşırı istekli, hırslı
[272] mütecessis: meraklı
[273] müştak: şiddetle arzu eden, gönülden isteyen
[274] tevâli etmek: birbiri ardına gelmek

İşte böylece sabah başlayıp yemeklerde biraz fasılayla,[275] akşam yatıncaya kadar bütün saatlerimiz türlü cilveli oyunlarla âdeta beraber geçiyor gibiydi. Şimdi son günlerde geceleri yatmak için odasına geldiği vakit artık âdet etmişti: pencerenin önüne oturur, odanın benim göremediğim iç tarafında yahut belki yatakta olan zevciyle[276] konuşa konuşa, âdeta ben orada değilmişim gibi serbest serbest soyunur, saçlarını çözer, yatak tuvaletini yapar, göğsün açar, en şayan-ı perestiş kadınlıklarını bana göstermekten zevk bulur, en sonra, pencereyi indirmek içinmiş gibi, cama dayanarak, beni eliyle selamlar, sonra çekilirdi; ve ben azabım korkunç bir surette kamçılanmış, hevesim pür-galeyan, kendimi yatağıma atarak, bin türlü buhranlar[277] içinde çırpına çırpına saatlerce, saatlerce uyuyamazdım.

Onu nasıl edip de elde etmeliydi? Aramızdaki münasebet[278] maatteessüf[279] yalnız uzaktan o kadar ilerlemişti ki yan yana bulunduğumuz ilk saniyede her şeyi gayet kolay olacaktı. Yolun ilk fersahları[280] aşılmıştı, yalnız limana muvasalat[281] kalmıştı.

Fakat köşkün muhafazakâr[282] tarz-ı hayatı[283] onunla tek bir dakika temasa bile müsait değildir. Hususi[284] bir tertip ile bir köşede sıkıştırabilirsem büyük bir muvaffakiyetti.[285] Fakat nasıl, âh ya Rabbim, nasıl?

Düşüne düşüne nihayet[286] dâhiyane[287] bir oyun tertip ettim. Sabahları deniz hamamına yalnız başına ve pek erken giriyordu. O

---

[275] fasıla: ara, aralık
[276] zevc: kadının nikâhlı eşi, kocası
[277] buhran: sıkıntı (Metinde arzu nöbeti anlamıyla verilir.)
[278] münasebet: ilişki
[279] maatteessüf: ne yazık ki
[280] fersah: uzaklık ölçüsü
[281] muvasalat: varma, ulaşma
[282] muhafazakâr: tutucu
[283] tarz-ı hayat: yaşam biçimi
[284] hususi: özel
[285] muvaffakiyet: başarı
[286] nihayet: sonunda
[287] dâhiyane: beklentilerin üstünde, olağanüstü

esnada köşklerde erkekler işlerine gitmişler, hanımlar daha henüz yatakta yahut kalkmışlarsa bile gecelik kıyafetiyle olduklarından bahçeye çıkmak ve bilhassa deniz hamamına girmek ihtimalleri yoktu. Demek onu ancak sabahleyin deniz hamamında sıkıştırabilirdim.

O hamamdayken içeriden kapıyı sürmeliyordu. Demek bunun için o daha girmeden evvel, erkenden kalkıp hamamda gizlenmek lazımdı.

Evvela böyle yapmaya karar vermiştim. Fakat sonra daha heyecanlı, daha latif[288] bir vaziyet aklıma geldi. Kapının sürmesini bir gün evvel, akşamüstü sökecek, yalandan tutturacaktım, o soyunup denize girdiği vakit yavaşça dışarıdan itince sürme tabii mukavemet[289] edemeyerek kendiliğinden sökülecekti. O zaman onu orada bekleyecek, denizden çıktığı vakit, müdafaasız[290] yakalayacaktım. Denizde yorulmuş, pür-helecan,[291] çırıl çıplak, mukavemet için hiç hazırlanmamış bir hâlde kucağıma düşecekti. O kadar samimi olmuştuk ki bir şey yapamayacak, haykıramayacak, zaruri[292] olarak, muztar kalarak[293] kollarımın arasına teslim olacaktı.

Hemen akşam kapının sürmesini söktüm ve eğretiden[294] yine taktım; öbür sabah penceremden onun ber-vech-i mutat[295] deniz hamamına, sonra soyunarak denize girdiğini gördüm. Uzaklaştığı vakit helecandan harap bir hâlde titreye titreye sahile yaklaştım ve kapıdan girdim.

Bir kenarda çamaşırları duruyordu.

---

[288] latif: hoş
[289] mukavemet: karşı koyma, dayanma
[290] müdafaasız: savunmasız
[291] pür-helecan: heyecanla dolu
[292] zaruri: zorunlu
[293] muztar kalmak: çaresiz kalmak
[294] eğreti: iyi yerleşmemiş
[295] ber-vech-i mutat: alışıldığı üzere

Bunları birer birer, en derin bir zevk-i temellükle[296] karıştırdım; mendil kadar bir don bir gömlek, çoraplar, yeldirme,[297] başörtüsü, hepsi de aman ya Rabbim, onun nefis vücudunun taze hararetiyle,[298] taravetli rayihasıyla[299] buğulu olarak… Bunları nasıl kokladım, saatlerce, ne iştiyaklar, ne ihtiraslarla,[300] nasıl sermest olarak öptüm!

Bunlar biçimleriyle, şekilleriyle, kokularıyla, her şeyleriyle, her hâlleriyle tamamıyla "o" idi. Bilhassa don ile gömlek vücudunun en mahrem,[301] en ipek tedevvürleriyle şekillenmiş, en kadife, en ılık köşeciklerine temas ve temellük etmiş,[302] en samimi kokularıyla sermest olmuş değil miydi? Bunları tutmak, koklamak değil, görmek bile müskir[303] bir meşguliyetti[304] ki ne kadar ne kadar geçtiğini tayin edemem.[305] O esnada denizde bir çırpıntı oldu. O geliyordu! Aman ya Rabbi, gömleği beni bu kadar sarhoş eden nur kadın nefis vücudunun bütün hazineleriyle, bütün servetleriyle geliyordu! Ve ne hâlde? Ne hâlde?

Yüreğim o kadar çarpıyordu ki işitip o korkarak sudan çıkmayacak diye harap oluyordum.[306] Hemen hamamın arka köşesine sindim; orada bekledim. Evvela başı göründü, renkli bir başlığı vardı; merdivenlere basarak yükseldi, uzandı çıkmayı aldı, vücudunu sarmak için orada deniz gömleğini sıyırdı, çıkardı; bir saniye, bütün nur vücudunu, en tabii kisvesiyle[307] şayan-ı perestiş hâlesiyle bir

---

[296] zevk-i temellük: sahip olucu zevk
[297] yeldirme: kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük
[298] hararet: ateş
[299] taravetli rayiha: taze koku
[300] ihtiras: hırs derecesindeki istek
[301] mahrem: gizli
[302] temellük etmek: sahip olmak
[303] müskir: sarhoş edici
[304] meşguliyet: iş, uğraşı
[305] tayin etmek: belirlemek
[306] harap olmak: hüzünlenmek
[307] kisve: görünüş

şimşek gibi, sarhoş nazarımla derâguş[308] ettim. Hemen havlusuna sarındı, iki adım daha atarak, iyice çıktı, oturmak için döndü, ve…

Ve küçük, müteheyyiç[309] bir kuş sayhasıyla[310] beni gördü.

Birbirimize o kadar yakındık ki haykırmaya cesaret edemedi, dondu kaldı. Mebhut,[311] lerzan[312] dili tutulmuş gibi camitti.[313]

Ben de ömrümde daha hiç olmadığım bir surette titriyor, en leziz[314] bir helecan ateşi içinde çırpınıyor, pek harap bir hâlde eriyordum.

İlk söz olarak: "Beni affediniz!" diyebildim.

Beni bu kadar lerzan, bu kadar pür-havf[315] görünce, ona biraz emniyet[316] gelmiş gibiydi. Kaşları çatık, kendini müdafaa için gibi havluya sıkı sık sarılmış hâlâ bir söz söylemiyor, ne söyleyeceğine karar veremiyormuş gibi pür-tereddüt[317] duruyordu.

İkinci sözü yine ben söyledim:

— Sizden daha ziyade uzak kalmak mümkün değildi. Deli oldum, beni affediniz. Hayatım, saadetim[318] sizin bir lütfunuza[319] kalmış. Beni… Beni… Reddetmeyiniz.

Çatık kaşlarına rağmen titremekten lakırdı söyleyemediğim için mi bilmem, dudaklarında hafi bir tebessüm silindi. Bu tebessümü görünce cesaret bularak bir adım daha attım. Şimdi artık aramızda bir adımlık bir mesafecik kalmıştı.

---

[308] derâgûş: kucaklama
[309] müteheyyiç: heyecanlı
[310] sayha: çığlık
[311] mebhut: şaşırmış
[312] lerzan: titrek
[313] camit: donuk, cansız
[314] leziz: zevk veren.
[315] pür-havf: korkuyla bezeli
[316] emniyet: güven.
[317] pür-tereddüt: kararsızlıkla bezeli
[318] saadet: mutluluk
[319] lütuf: iyilik, bağışlama

İstimdat[320] için uzanan ellerim onu tutacakmış gibi korkarak tekrar büzüldü ve:

— "Allah aşkına… Allah aşkına… Hemen gidiniz… Bir saniye daha durursanız mahvolurum…. Aman ya Rabbi, bunu nasıl düşünmediniz? Sizi görürlerse mahvolduğum gündür." Diye çırpındı.

Ben deli gibi titreye titreye:

— "Peki, peki, hemen şimdi…" Diye mırıldanıyor ve "Peki, baş üstüne… Hemen, hemen şimdi çıkacağım… Hiç korkmayınız… Fakat tek, tek bir busecik…" Diye yalvarıyordum.

Beni o kadar harap ve perişan gördü, sonra çıkıp gitmemi o kadar istiyor olacaktı ki:

— Ama hemen gideceksiniz, dedi.

O zaman başını tuttum, kendime çektim. Daha tamamıyla kurumamış dudaklarını asırlarca süren bir buse ile emdim. İkimiz de derin bir gaşy[321] içinde ezildik. O:

— "Haydi, haydi; artık gidiniz… Allah aşkına…", dedi. Fakat bir kere ilk hatve[322] atıldıktan sonra o zengin vücudu bırakıp çıkmak için lazım gelen kahramanlığa malik[323] değilsem beni kim itham edebilir?[324]

Dudağından gerdanına indim; o da, ben de o kadar titriyorduk ki yuvarlanıp yere düşmek üzereydik. Elimle kolunu çekerek, göğsünü açtım. O zaman, âh o zaman, dünyanın en ipek memeleriyle muhteşem göğsü açılıyordu. O tekrar kapamak için uğraşıyor, fakat son derece bitap olmaklığıma[325] rağmen kollarıma mukavemet edemiyordu. Pek canlı, pek müşkül[326] bu iki nur kürecik, vücudun

---

[320] istimdat: yardım istemek
[321] gaşy: çok zevk verici bir hâl karşısında kendinden geçmek
[322] hatve: adım
[323] malik: sahip
[324] itham etmek: suçlamak
[325] bitap olmak: yorgun olmak
[326] müşkül: zor

hareketinden sert sert dalgalanıyor, uçlarındaki ilahî[327] ve rengin goncalar, çılgın bir şehvetle insanı cinayetlere davet ediyordu.

O, artık, zavallı kadın, benden bin kere daha harap bir hâlde ezilmiş, berbat, mahmûm[328] soluyor, bir taraftan ağlar gibi:

— "Artık elverir,[329] Allah aşkına, artık… Artık elverir… Çık, haydi, git artık…" Diye feryat ediyor, yalvarıyordu.

Ben vücudum serapa[330] zangır zangır titreyerek:

— "Peki, hemen, hemen şimdi… Hemen, hemen şimdi…" Diye tekrar ediyor, fakat kendimi bu semavi ziyafetten kurtarmak mümkün olmuyordu.

Birden bire derin bir ihtilaçla[331] kıvrandı, müthiş bir teşennücle.[332]

— "Aman, biri geliyor… Mahvoldum!" Diye haykırdı. Bir saniye ikimiz de donduk; bekledik, dinledik. Ben de son derece korkmuştum. İşin şüyu bulması,[333] amcamın kulağına kadar gitmesi, benim mevkiimi de köşkte pek vahim bir hâle getirirdi.

— Gidiyorum, dedim; fakat bana veda edeceksin, tekrar buluşacağımızı vaat et bakayım!

— Kemal-i samimiyetle:[334] "Yemin ederim," dedi.

— Ne vakit? Nerede? Yakında mı?

— Evet yakında.

— Ne kadar yakında?

— Bir iki gün zarfında.

— Ciddi mi?

---

[327] ilahî: mükemmel
[328] mahmûm: ateşli
[329] elverir: yeter
[330] serapa: baştan ayağa
[331] ihtilaç: çırpınma
[332] teşennüc: kasılma
[333] şüyu bulma: herkesçe bilinme, duyulma
[334] kemal-i samimiyet: olgun bir içtenlikle

— Gençliğime yemin ederim. Ama haydi, artık çık. Artık çık! Merhamet et!

Durdum. Derin, ateşîn[335] gözlerle bakarak:

— Benimsin değil mi, diye sordum.

İnci dişleriyle tebessüm ederek:

— Seninim, dedi.

Zavallı kadın korkudan, heyecandan benden bin kat fazla berbat hâlde bırakarak çıktım. Sarhoş gibi sarsıla sarsıla yürüyordum.

Akşama kadar saatler, leziz bir zevk-i intizar[336] içinde geçti; en tatlı bir emel içinde, türlü hülyalara[337] dalarak, hep hamam teferruatını hatırlayıp canlandırarak, sermest ve pür-zevk, rüyalar içinde sallanıyordum.

İki gün sonra bir gece zevci gelmedi. Kendi kendime: "Tamam fırsat!" dedim. Yemek yer yemez kendimi hemen odama attım. Herhâlde bu gece belki vaadini tutacağını düşünmek beni mahmûm ve pür-iltihap[338] bırakıyordu.

Odama geldiğim vakit bu akşam âdeta muhalif olarak[339] pancurun ağzına kadar açık bırakılarak fakat camın kapanmış ve perdenin indirilmiş olduğunu perdenin arkasına yanar bir lamba konulduğunu gördüm.

Şimdi mutlak açacak ve işaretle saat tayin ederek[340] mutlak çağıracaktır ümidiyle oturdum. Her gece olduğu gibi lambamı yakmayarak karanlıkta bekledim.

Fakat hayır, o kadar ümit ve emelle intizarım hilâfına,[341] pencerede bir hareket, bir eser-i hayat,[342] hiç, hiçbir şey yoktu. Her dakika "Şimdi açılır!" diye kalbim çarparak saatlerce, saatlerce bekledim.

---

[335] ateşîn: heyecanlı
[336] zevk-i intizar: bekleme zevki
[337] hülya: tatlı hayal
[338] pür-iltihap: ateşlerle bezeli
[339] muhalif olarak: aksine
[340] tayin etmek: belirlemek
[341] hilâf: ters, aykırı
[342] eser-i hayat: yaşam belirtisi

Saat on bire geldi, hâlâ bir hareket görünmedi. O zaman merak ettim, kızmaya başladım. Eğer vaadini ifa etmeyecek[343] olursa onu korkunç bir surette[344] pişman edecektim. Yoksa acaba bir hastalık mı, bir felaket, bir şey mi vardı? Yahut acaba bu akşam yalnız olduğu için yanına başka bir misafir mi koymuşlardı?

İkiye kadar bekledim ve hâlâ bir alamet[345] göremediğim için, meyus[346] ve münfail[347] çekildim yattım. Fakat uyumak kâbil mi?[348] Bu gece sabaha kadar hummalı bir uyku ile harap oldum. İkide bir başımı kaldırıp karyoladan uzanarak pencereye bakıyordum. Pencere hâlâ inmemiş perdesi, yanan lambası ile hâlâ aynı hâldeydi.

Sabahleyin geceki rahatsızlık tesiriyle nihayet nasılsa daldığım derin uykudan uyandığım vakit saat sekize gelmişti. Hemen fırladım, baktım, şimdi camda, perde de açıktı. Bu da fevkalade[349] bir şeydi; şimdiye kadar hiçbir sabah pencereyi bu hâlde bulmamıştım.

Yarım saat kadar bekledim, orası ölü çıkmış bir oda gibi meş'um[350] ve bî-hayat[351] bir loşluğa müstağraktı.[352] Yoksa acaba denize mi girdi diye kendimi sahile attım. Deniz de bomboş duruyordu. Tekrar içeri köşke girdim, amcamın kızını buldum ve ondan onun bu sabah erkenden gittiğini artık gelmeyeceğini öğrendim! Demek, beni aldatmış kaçmıştı. Bu oyun beni o kadar derin bir tehevvüre[353] attı ki köpükler içinde âdeta sar'alarla pür-ihtilaç[354] kaldım.

Matemle, kederle, elemle ne yapacağımı bilemeyerek deli gibi odama döndüm. Orada sersem sersem bakınırken masanın üstünde

---

[343] ifa etmemek: yerine getirmemek
[344] suret: yol, şekil
[345] alamet: işaret, iz
[346] meyus: karamsar, üzgün
[347] münfail: gücenmiş
[348] kâbil: mümkün
[349] fevkalade: olağanüstü
[350] meş'um: uğursuz
[351] bî-hayat: yaşam belirtisi olmayan, cansız
[352] müstağrak: içine gömülmüş, dalmış
[353] tehevvür: çok sinirlenme
[354] pür-ihtilaç: çırpınmayla bezeli

gözüme bir zarf ilişti, üzerinde yazı olmamakla beraber kapalıydı, hemen yırttım; içinden çıkan kâğıtta şu satırları okudum:

"Eyvah, yarın artık gitmek icap ediyor.[355] Siz ısrar etmeseniz bile hayatımda pek tatlı bir hatıra olarak kalacak bu on iki günün öylece ziyan olmasına benim de kalbim hiç razı olmayacaktı. Bunun için bir şey düşündüm:

"Bu son gece –tertibim[356] gibi- odamda yalnız kalacak olursam pancurumu açık bırakıp, perdeyi indirerek arkasına yanar lambayı koyacağım. Bunu görünce benim yalnız olduğumu ve hiçbir tehlike bulunmadığını bilerek gece on ikiden sonra odama gelebilirsiniz. Şayet[357] pancur kapalı olursa, yalnız olmadığım için gelmemeniz lazımdır. Bu kâğıdı göndermek için kimseyi bulamadığımdan akşamüstü siz yemekteyken kendim odanıza bırakacağım. Aman istirham ederim,[358] son derece ihtiyat!"[359]

Yıldırımla vurulmuş gibi koltuğa dürüldüm. Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi… O lütfetmiş, hazırlanmış, beni davet ermiş, sabaha kadar beklemiş, beklemiş ve ben burada, sersemlik edip mektubu görmediğim için bu ilahi fırsatı kaçırmış, onu bekletmiş, onu kim bilir ne acı acı bekletmiş, hayvan gibi uyuyarak, hayvan gibi… hayvan gibi…

Âh benim mavi gözlü denizkızım. Nur vücudun sabaha kadar haris[360] dudaklarımın altında titreyecek, rehavetlere gömülecekti. Ben ömrümün sonuna kadar unutamayacağım leziz şehvetlerle sermest ve medhûş[361] kalacaktım. Ve olmadı, olmadı! Bu acıyı ölünceye kadar hiç, hiç unutmayacağım ve ölürken son nefesim yine bu acı ile zehirlenecek.

---

[355] icap etmek: gerekmek
[356] tertip: sıralama, düzen
[357] şayet: eğer ki
[358] istirham etmek: yalvarmak
[359] ihtiyat: tedbirlilik
[360] haris: hırslı, yüksek arzulu
[361] medhuş: şaşkın

Ayşe Kadın

Cenap Bey oturduğu yerden birden fırladı kalktı, paltosunu kapıp hiddetle[362] giymeye başladı ve zevcesinin[363] yüzüne:

— Bu sefer ne yaparsan yap nafile[364] yorulacaksın Rana, diye haykırdı. Artık yağma yok! Şimdiye kadar hep senin dediklerini yaptım, elime geçen parayı bütün sokaklara döktüm. Tam bir sene maaştan başka bir yerden beş para alamayacağız. Onun da nasıl verileceği belli değil. Ne yapsan nafile!

Rana Hanım, zevcinin[365] bu tehevvürüne[366] karşı nihayetsiz bir isyan bulutuyla kararan gözlerle bakıyor, cevap vermeye tenezzül etmiyormuş[367] gibi görünüyordu. Cenap Bey paltosunu giymişti. Zevcesinin pek şiddetli bir mukabelesine[368] maruz kalacağını[369] beklerken bu sükûn[370] onu mebhût[371] bırakmıştı. Onu haykıracak, tepinecek, bayılacak zannetmişti. Rana haykırıp bayılmamakla beraber olduğu yerde hırsından korkunç bir surette titriyordu.

Kocası şimdiye kadar hep onun dediğinin olduğunu söylüyor, fakat bunun ne mücadelelerden, ne fırtınalardan sonra mümkün ol-

---

[362] hiddetle: öfkeyle
[363] zevce: erkeğin nikâhlı eşi, karısı
[364] nafile: boş, faydasız
[365] zevc: kadının nikâhlı eşi, kocası
[366] tehevvür: çok kızma, hiddetlenme
[367] tenezzül etmemek: gerek görmemek, razı olmamak
[368] mukabele: karşılık
[369] maruz kalmak: karşısında kalmak
[370] sükûn: durgunluk
[371] mebhût: şaşkın

duğunu unutuyordu. Her sene köşkün kirası alındığı zaman aralarında günlerce böyle kavga devam ediyordu. Genç kadın, elbiseye ve sair levazıma[372] sarf edilmesini[373] ister, kocası ise böyle sokağa atılmayıp ihtiyaten[374] saklanmasını, maaşları evin her günkü masrafına yetişmediği için bilahare[375] sıkıntı çektiklerini, bir hastalık yahut başka bir arıza[376] zuhur etse[377] ne yapacaklarını söyleyerek idare etmelerini iddia ederdi.

O kıyafete pek ehemmiyet[378] vermezdi fakat kendisi güzide[379] bir kadın sıfatıyla akran[380] ve emsali[381] arasında mevkiini, şanını muhafazaya mecburdu. İşte bu sebeplerden dolayı kira alındığı vakit karı koca daima müthiş kavgalarla bozuşuyorlardı. Mesela bu sefer genç kadın kendisine ve kızına elbise ve sair levazım için beş yüz lira istiyordu. Hâlbuki kocası buna mukabil[382] vere vere ancak yüz lira veriyordu.

Cenap Bey'in masaya yüz liralık bir kâğıt bırakıp çıkmak üzere olduğunu görünce Rana renksiz bir sesle:

— Demek son sözün budur, dedi. Demek, karına bir senede altı çorap almak, kızına üç kat elbise yapmak elinden gelmiyor? Demek bir manto bile yapmayacaksın? Öyle mi?

Cenap Bey onun sükûtunu görüp biraz yumuşadı:

— Hayır, dedi, çorabın hepsinin ipekli olmasına lüzum görmüyorum, çocuğum çıplak değil, üç kat yerine bir kat elbise kâfidir. Mantoya gelince, manton daha yeni. Şimdi elli lira kumaşına, otuz lira terziye verip manto yapmak zamanı değil. Dört beş kuş beyinli

---

[372] levazım: gerekli şeyler, eşyalar
[373] sarf edilmek: harcanmak
[374] ihtiyaten: her ihtimale karşı
[375] bilahare: daha sonra
[376] arıza: hastalık, aksaklık
[377] zuhur etmek: baş gösterme, görünme, ortaya çıkma
[378] ehemmiyet: önem
[379] güzide: seçkin
[380] akran: yaşdaş
[381] emsal: yaşıt
[382] mukabil: karşılık

kadına gösteriş yapacaksın diye seksen lira sokağa atmak elimden gelmez!

Rana, birden bütün dünyayı kırmızı bir alev içinde görecek kadar kanlı bir hiddet dalgası içinde kaldı:

— Pekâlâ, dedi; benim de son sözüm: seni pişman edeceğim.

Kocası istihzalı[383] bir tavırla:

— Ben pişman olmam yavrum, dedi. Sonra masanın üstünde duran parayı göstererek:

— İstemiyorsan alayım, diye latife etti.[384]

Genç kadın, nihayetsiz bir hışımla parayı kaptı:

— Pişman olup olmayacağını pek çabuk görürsün. Diye köpürdü.

Artık bıkmış usanmıştı. Ailesine senede beş yüz lira elbise parasını çok gören bir herifle artık oturmayacaktı; evini, hatta çocuğunu bırakıp hemen babasının evine gidecekti.

Bu hızla kalktı giyindi; bir kâğıda: "Karısını giydirmekten aciz[385] erkeklere lâyık[386] olan muamele[387] evini boş bulmaktır!" sözlerini yazıp kocası için bıraktı, sandıklarını kilitledi. Elmaslarını aldı, fırladı çıktı. Kocası akşam eve gelince mektepten avdet etmiş[388] çocuğuyla yapayalnız kalacak, hatasının cezasını görerek elbette pişman olacaktı. Bu muameleden sonra ayaklarına kapanıp yalvarsa katiyen avdet etmeyecekti. Artık senelerden beri çektiği elverirdi.[389]

Babasının evine girdiği vakit, annesi, hemşiresi,[390] bir misafir hanım, yere sobanın yanına oturmuş, köylüye benzeyen ihtiyar bir

---

[383] istihzalı: alaylı
[384] latife etmek: şaka yapmak
[385] aciz: gücü yetmeme
[386] lâyık: uygun, yaraşır
[387] muamele: tutum, davranış
[388] avdet etmek: dönmek
[389] elvermek: yetmek, yetecek kadar olmak
[390] hemşire: kız kardeş

kadınla konuşuyorlardı. Ne olduğunu merak ettiğini görerek annesi ona anlattı ve ihtiyar kadını göstererek:

— Ayşe Kadın bize muhacirliğini[391] anlatıyor, dedi. Zavallı neler çekmiş! Ne evi kalmış, ne mandası, ne tarlası…

Bu, vücudunu henüz dinç görünmekte olmasına rağmen başı hafif hafif sarsılan, elliyi geçkin, kır saçlı bir kadındı.

İhtiyar kadın, yaralı bir sesle:

— Aman hanımcığım, dedi, evden, mandadan vazgeçtim, ya dağ gibi oğullarım, hele zavallı Cemileceğim… İnsan evi tarlayı bir daha bulur, evlat kolay yetişir mi hiç?

O zaman hemşiresi izah etti:[392]

— Ayşe Kadın Balıkesir köylerinden birinden muhacir olmuş. Orada evleri, tarlaları, inekleri, âdeta bir variyetleri[393] varmış. Kocası, oğulları, kızı ve torunları ile oturuyorlarmış. İşgalden sonra evvela oğullarını götürmüşler, ne olduklarına dair o vakitten beri bir haber alamamışlar. Sonra kızını almışlar.

Kadın yine sabredemeyerek faciayı[394] olduğu gibi anlatmak için atladı:

— Hanımcığım, götürürlerken kızı görseydiniz nasıl feryat ediyordu. "Anacağım, beni kurtarın, kurtarın beni anacağım, diye nasıl ağlıyordu! Babası nihayet dayanamadı, fırladı atıldı, fakat tepesine bir tüfek dipçiğini yedi, yere yuvarlandı, tekme, dipçik altında, kan içinde ezildi kaldı. Şimdi ne kulağı işitiyor, ne kolu tutuyor, evde kötürüm yatıyor.

Hemşiresi devam etti:

— Şimdi torunlarıyla kocası ile kaçmışlar, buraya gelmişler. Bize çamaşır için geldi de ondan öğrendik. Fakat artık malum a, evlerde eskisi gibi çamaşır, tahta işleri kalmadı, herkes çamaşırını

---

[391] muhacirlik: göçmenlik
[392] izah etmek: açıklamak
[393] variyet: servet, zenginlik
[394] facia: acıklı olay, musibet

kendi yıkıyor. Yıkatanların da kendi adamları var. Bunun için tanıdıklarınıza beni salık veriniz diye yalvarıyor.

İhtiyar kadın inler gibi bir sesle:

— Akşama kadar çalışayım, razıyım. Tek ihtiyarla çocuklar aç kalmasınlar. Hâlbuki onu da bulamıyorum, diye sızlıyordu.

Sonra sesi tesirinden titreyerek ilave etti:

— İhtiyar her gün: "Ayşe bizim kendi helak ediyorsun,[395] haydi bunlar küçük, fakat ben koca herif…", diye üzülür ağlar. "Bu nasıl lakırdı?", derim. "Bu kadar sene sen bana baktın, besledin, giderdin, şimdi ben sana bu kadarcık yaparsam ne olur?", diye teselli[396] vermeye çalışırım. Zavallı adam, o sağ olsun da ben her gün çalışmaya razıyım.

Rana gözleri bir kenara akmış, üzülmüş, düşünüyordu. Evini, tarlasını, oğullarını, kızını en feci şerait[397] içinde kaybetmiş, şimdi başına kalan sakat, ihtiyar kocasını, küçük torunlarını beslemek, bu yaşta bile çalışmak için iş arayan bu anaya büyük bir hayretle bakıyor ve içinden ona karşı yavaş yavaş derin bir merhametin[398] yükseldiğini hissediyordu.

Birden kendisini onunla mukayese etti: Evde zevce ve valide idi, kendisi de… Kendisi müreffeh[399] bir hayat içinde, mutfağında aşçısı, yukarıda hizmetçisi varken, kimseye muhtaç değilken, haricin[400] tecavüzünden[401] masun,[402] rahat hayatından şikâyet ediyor ve bu hayatı kendine temin eden kocasını beğenmeyerek (olmadığı hâlde var sayılan, kuruntuya dayalı) sebeplerle onu ve çocuğunu terk ederek, yuvasından kaçıyordu.

---

[395] helak etmek: perişan etmek, mahvetmek
[396] teselli: avutma
[397] şerait: koşullar
[398] merhamet: birinin kederini kendi benliğinde hissetme, acıma
[399] müreffeh: bolluk ve refah içinde
[400] hariç: dış, dışarı
[401] tecavüz: saldırı
[402] masun: korunmuş, emin

O kadının memnuniyetle kabul ettiği ağır vazife gösterdiği necip tahammül[403] ile kendinin bu aczini, bu tahammülsüzlüğünü[404] düşününce bütün vicdanından yükselen nihayetsiz bir hicap[405] ile kıpkırmızı olduğunu hissetti. Ve bu his birden o kadar şiddetli oldu ki o kadar ilahi,[406] o kadar ezelî[407] metanetle[408] yoğrulmuş bu mukaddes[409] Anadolu kadını önünde diz çöküp onun ellerini ayaklarını öpmek ihtiyacıyla sarsıldı.

Bu sarsıntı içinde irtikap ettiği[410] cinayetin fecaatini[411] anlayarak kadına karşı bilhassa[412] bunun için derin bir şükran duydu;[413] gözleri dolu dolu çantasını açıp eline rast geldiği kadar birçok para aldı, ona verdi ve: "Şimdilik şu parayı al Ayşe Hanım, ben sana ahbaplarımdan iş de bulurum. Sık sık bize de gelirsin değil mi?" diye yalvardı.

Bir az sonra Rana, insanlık ve Türklük vazifesini yaptığından memnun bundan sonra zevcelik ve validelik vazifesi için nihayete kadar mücehhez,[414] evine avdet ediyordu.[415]

---

[403] necip tahammül: yüce sabır
[404] tahammülsüzlük: sabredememek
[405] hicap: utanma, sıkılma
[406] ilahi: olağanüstü
[407] ezeli: başlangıcı olmayan, çok eski
[408] metanet: sağlamlık, dayanıklılık
[409] mukaddes: kutsal
[410] irtikap etmek: kötülük yapma
[411] fecaat: yürek parçalayıcı durum
[412] bilhassa: özellikle
[413] şükran duymak: minnettarlık hissetme
[414] mücehhez: donanımlı
[415] avdet etmek: dönmek

Şükran Borcu

İki aile yeni tanışmışlar, pek sevişiyorlardı. Yaz gelip de Behçetler Burgaz Adası'na sayfiyeye[416] nakil ettikleri[417] vakit İhsanları birkaç gece için orada tuttukları köşke davet ettiler.

Yemekten sonra adayı gezmeye çıktılar, sahilde dolaşıyorlardı. Behçet, adanın karı koca keşfettikleri güzel köşelerini dostlarına gösteriyordu.

İhsan, hanımları korkutmak için tuhaflıklar yapıyor, taştan taşa sıçrıyor, kıyılarda parende atıyordu. Fakat nasıl oldu bilmem, ayağı kaydı, denize yuvarlandı ve… Ve suyun içinde kayboldu gitti.

Kadınlar kenarda feryat ve istimdat[418] ediyorlardı. Behçet biraz yüzme bildiği için ceketini fırlatıp denize atladı. Biraz sonra uzakta bir noktada İhsan, arkasında Behçet zuhur ettiler. İhsan tekrar kayboldu fakat Behçet yetişerek onu yakaladı ve sahile çıkardı.

İhsan kendine geldiği vakit, Behçet'in boynuna sarılarak:

— Sana hayatımı borçluyum kardeşim, bunu ölünceye kadar unutmayacağım, diye yemin etti.

Bu vaka[419] sayesinde muhabbetleri[420] arttı, samimiyetleri çoğaldı. İki gece için geldikleri hâlde ikametlerini[421] temdit ettiler.[422]

---

[416] sayfiye: yazlık
[417] nakil etmek: taşınmak
[418] istimdat: yardım isteme
[419] vaka: olay
[420] muhabbet: sevgi
[421] ikamet: oturma
[422] temdit etmek: uzatmak

İki üç gün sonra Behçet'in kayınvalidesi ile baldızı ve bacanağı gelmişti. Vaka tabii onlara anlatıldı ve bunu Behçet deruhte etti:[423]

— A, bir de baktım, İhsancık suyun içinde kayboldu. Gık gık gidiyor. Aman… Hemen ceketi fırlattım attım. Ben de arkasından daldım. Yani işte tehlike de var ha! Çünkü olabilir ki yüzme bilmediği için şaşırır da boynuma sarılır, can havliyle beni de sürükler götürür. İlh ilh…

Bu tafsilatı[424] verdikten sonra İhsan'a dönüp:

— Yani unutma azizim, hayatını bana borçlusun. Sayemde yaşıyorsun, diye latife etti.[425]

Misafirler, hepsi ona hak verdiler, onu kurtarmak için hayatını tehlikeye koyan böyle bir dosta malik olduğundan[426] dolayı İhsan'ı tebrik ettiler.

*

Öbür Cuma başka misafirler gelmişti. Yemekten sonra konuşulurken Behçet İhsan'a:

— Anlatsan a, İhsan… dedi.

Misafirler merak ettiler. O zaman Behçet tekrar başladı:

— A, bir baktım. İhsancık suyun içinde kayıp oldu. Gık gık gidiyor. Aman… Hemen ceketi fırlattım attım. Ben de arkasından daldım. Yani işte tehlike de var ha… Çünkü ilh ilh…

Sonunda "Sayemde yaşıyorsun!" dediği vakit, bütün misafirler hak verdiler. Ve onu kurtarmak için hayatını tehlikeye koyan böyle bir dosta malik olduğundan dolayı İhsan'ı tebrik ettiler.

Behçet Bey kesirü'l-ahbab[427] idi. Her hafta ziyafetler tertip ediyor, misafirler davet ediyordu. Onları da bırakmıyorlar, karı koca: "Yalnız kalırsak çok sıkılacağız, birbirimize alıştık!" diye alıkoyuyorlardı.

---

[423] deruhte etmek: üzerine almak, üstlenme
[424] tafsilat: uzun açıklamalar
[425] latife etmek: şaka yapmak
[426] malik olmak: sahip olmak
[427] kesirü'l-ahbab: dostu çok

Her misafir geldikçe mutlaka vaka anlatılıyor, Behçet:

— A, bir baktım. İhsancık suyun içinde kayıp oldu. Gık gık gidiyor. Aman… İlh ilh..., diye diye tafsilat veriyor ve nihayette: "Sayemde yaşıyorsun." dediği zaman herkes hak veriyor, onu kurtarmak için hayatını tehlikeye koyan böyle bir dosta malik olduğundan dolayı İhsan'ı tebrik ediyordu.

Fakat İhsan bu nakarat hükmüne geçmiş: "Sayemde yaşıyorsun!" teranesinden[428] sinirlenmeye başlamıştı. Artık tahammül edemeyeceğini anlayarak karısına açtı. Fakat karısı öyle bir mukabele etti ki İhsan ağzını açtığına bile pişman oldu.

Hanım

— Nasıl, nasıl, unutursun ha, diye haykırdı. Elbette, elbette hakkı var. Bin defa tekrar etse yine hakkı var. O olmasaydı şu anda senin kemiklerin hangi balığın karnında bulunacaktı. Senin için kendini tehlikeye attı.

— Canım, dedi İhsan; malum ama artık baş ağrıtıyor.

— Baş mı ağrıtıyor? Nankörsün bey, pek nankörsün!

— Hayır, nankör değilim. Artık gücüme gidiyor da ondan. Her gün herkese tekrar ediyor!

— Tekrar etmekle ne olur? Nankör olmasan ona minnettar olursun. Adamcağız Allah için insaniyetli, hatırnüvaz,[429] bulunmaz adam.

Karısında da bu mukabeleyi görünce ne yapıp yapıp İstanbul'a kapağı atarak kurtulmaktan başka çare olmadığını anladı, dişini sıktı, bekledi.

Fakat İstanbul'a indikleri vakit yine kurtulmuş olmuyordu. Çünkü iki aile o kadar kaynaşmışlardı ki her gün birbirlerine gidip geliyorlardı. Onlar olmadığı vakit mutlaka lakırdıları olurdu. Hele İhsan'ın karısının ağzından Behçet Bey'in methi[430] hiç düşmüyordu. Behçet Bey aşağı Behçet Bey yukarı.

---

[428] terane: çok tekrarlanarak bıkkınlık veren söz
[429] hatırnüvaz: hatır sayan
[430] metih: övgü

Nihayet bir gün İhsan başı çok ağrıdığı için kaleminden erken çıktı, evine geldiği vakit, bahçe kapısının önünden geçerken içeride mutfak kapısının açık olduğunu gördü. Oradan girdi ve yukarı çıkmaya başladı: Karısını birden bire şaşırtacağını düşünerek seviniyordu. Orta kat boştu, üst kata çıktı; yatak odalarının kapısına geldiği vakit içeride bir erkek sesi işitti.

Bu kimdi? Dinledi, ses Behçet'in sesiydi ama onun bu odada ne işi vardı?

Daha ziyade duramadı, şiddetle kapıyı açtı. En evvel Behçet'i gördü. Yatağın ayakucunda potinlerini[431] giyiyordu.

İhsan bir anda kıpkırmızı, sonra mosmor oldu. Her şeyi anlamıştı.

Kudurmuş gibi titreyerek Behçet'e doğru iki adım attı.

— Alçak herif, diye haykırdı. Bana… Bana… Bana… Bana karşı böyle hareket ha… Bu ne denaet?[432] Bu ne rezalet! Sonra her gün sayemde yaşıyorsun, hayatını bana borçlusun diye kafa ağrıtıyorsun.

Behçet evvela başı göğsüne düşmüş, sapsarı, bitkin bir hâlde dinliyordu. Ve birdenbire sonra hemen kendine geldi, İhsan'ın lakırdısını keserek cevap verdi:

— Öyle ya… Elbette hayatını bana borçlusun. Unutma ki bugünü, bu manzarayı bile benim sayemde görüyorsun!

[431] potin: konçlu ayakkabı
[432] denaet: alçaklık

Uzak Geceler

Evleneli daha iki ay olmuştu. Ve bu ilk ayrılıklarıydı.

Genç kadın, bütün vücudu pek derin bir elemle ezilmiş, gözleri yaşla dolu, zevcinin boynuna asılıyor, onu kaçırmaktan korkar gibi sarılmış inliyordu:

— Sana yemin ederim ki dayanamayacağım Şakir. Mutlaka, mutlaka öleceğim. Geldiğin vakit beni burada bulamayacağına emin ol. Hiç bir hafta ben sensiz nasıl dururum?

Delikanlı ciddiyetini muhafaza etmeye[433] çalışıyordu.

— Bir haftanın nesi olur canım, dedi. Gözünü açıp kapayıncaya kadar gelip geçer. Sen sus bakayım, haydi ağlama. Nafile[434] gözlerini berbat edeceksin.

Kadın, yüzünde bir serzeniş[435] dalgasıyla cevap verdi:

— Bir haftanın nesi mi olur? Bir haftada bugünle beraber sekiz gün sekiz gece var. Sekiz gün sekiz gece ben seni görmeden hiç yaşayabilir miyim?

Zevç, karısının hıçkırmak üzere olduğunu işin facia bir renk alacağını anlayarak kısa kesmek istedi:

— Rica ederim Müzeyyen, dedi. İyice çocukluk ediyorsun. Biliyorsun ki vazife ile gidiyorum. Gitmeye mecburum, mutlak gideceğim. Bunu düşün de kendini zapta çalış. Şimdi seni böyle kederli

---

[433] muhafaza etmek: korumak
[434] nafile: boş yere
[435] serzeniş: sitem

ve gözleri yaşlı bırakırsam oraya gidince hayatımın nasıl zehir olacağını gözünün önüne getir. Biraz ciddi ol!

Müzeyyen, son bir isyan hamlesiyle titredi:

— Ben ciddi olmak istemiyorum, ciddi olmayacağım.

Şakir içini çekti:

— Bana vapuru kaçırtacaksın, diye şikâyet etti. Hâlbuki iyice bilirsin ki gitmemek mümkün değil! Müm… kün… de…ğil!

Bu esnada sofada duvardaki büyük saat yedi buçuğu çaldı. Delikanlı sarsılarak: "Aman vapur gidiyor! Yetişemeyeceğim!" Diye çırpındı ve: "Allah aşkına bırak Müzeyyen. Haydi gül bakayım, gül de gelinceye kadar hayalin gözümde öyle kalsın."

Müzeyyen artık çare olmadığını anlayarak mahzun[436] bir teslimiyetle içini çekti:

— Çantanı yalnız hazırladın. Sakın bir şey unutmayaydın.

— Hiçbir şey unutmadım. Her şeyi aldım. Zaten hepsi gömlek, yakalı, mendil… Bir haftalık yolculuk için lazım olan şeyler. Ha, resmini de aldım. Onu gece gündüz öpeceğim.

Son derâguş, son buse, son ihtilaç.[437] Haydi sokağa!

Şakir yemek masasında genç zevcesinin karşısına oturunca:

— Oh, dedi. Bir haftadır senden uzak, otellerde, misafirliklerde çektiğimi ben bilirim. Öyle ki yalnız şu sandalyeye, şu masanın başına, bahusus senin karşına oturmak sadece cennete girmek gibi bir şey!

Müzeyyen, kocasının nihayet avdet edişine[438] son derece mesut tebessüm etti:

— Daima, her an beni düşündün ya?

— Evet, her an, her an… Tabiî değil mi?

— Bensiz kaldığın için çok mükedder misin?[439]

---

[436] mahzun: hüzünlü
[437] ihtilaç: çırpınma
[438] avdet etmek: dönmek
[439] mükedder: üzgün

— Elbet. Hem o kadar mükedderim ki! Lakin çorba ne nefis olmuş. Biraz daha alacağım. Yabancı yemeklerden bir haftadır neler çektim!

Genç kadın yemek yemiyor, gözlerini kocasına dikmiş, ilahi bir şefkatle bakıyordu:

— Gündüzler tabiî resmî işlerle meşguldük.

Geceleri ne yaptın?

— Geceleri mi? Sorma Müzeyyenciğim… Gündüzleri de geceleri de bunaldım, helak oldum.[440] Yemekten sonra muhasebeci beyle biraz konuşup bir kahve içer içmez hemen odama çekilirdim. Diyorum ya, haftayı cehennem içinde geçirdim.

Müzeyyen gözleri parlayarak şevk ile atıldı:

— Benim resmimi almıştın ya?

— Öyle ya, öyle ya… Senin resmin… Muazzez[441] resmin… O resim olmasaydı, şüphesiz sıkıntıdan boğulurdum. Her gece odama çekilir çekilmez saatlerce onunla konuşurdum. Artık işitseydin, ne hitaplar!

— Aman ne konuşurdun, ne hitaplar bakayım?

Genç kadın kocasının rahatsız bir nazarla baktığını fark etti:

— Beni affet Şakir, dedi. Pek yorgunsun, istirahate[442] ihtiyacın var; ben ise seni birçok suallerle[443] daha yoruyorum. Yemekten sonra hemen çıkalım, yatalım, olmaz mı?

Şakir Bey:

— Evet, hemen çıkalım yatalım, diye memnun oldu.

Kahveler geldiği vakit Müzeyyen daha ziyade[444] sabredemeyerek tekrar sordu:

— Ey, şimdi söyle bakayım. Resmimle neler konuşurdun?

---

[440] helak olmak: mahvolmak
[441] muazzez: kıymetli
[442] istirahat: dinlenme
[443] sual: soru
[444] ziyade: fazla

Delikanlı bir yudum kahve çekerek:

— Canım, pekâlâ tahmin edeceğin sözler, diye cevap verdi.

Müzeyyen gözlerini süzerek ağır ağır:

— Mutlak, "Yavrum Müzeyyen, sensiz yapayalnız mahvoluyorum." derdin, değil mi?

— Aynen… Aynen… Hayret vallahi…

Genç kadın büyük bir şetaretle (neşeyle) elini çırptı:

— Nasıl bildim, değil mi?

— Ey, daha, daha!

— Daha, resmimi öper, dünyada benim en muazzez bir kadın olduğumu, bensiz kalırsan yaşayamayacağını söylerdin, değil mi?

— Evet, sensiz kalırsam öleceğimi söylerdim. Söylüyorum ya, aynen keşfediyorsun.

Müzeyyen sordu:

— Buna ne dersin? Nasıl olup da keşfediyorum?

Delikanlı izah etti:

— Kalbin, ruhun keşfi…

— Ne olursa olsun, pek harikulade[445] bir şey değil mi?

Ey artık odamıza çıkalım, haydi!

Hizmetçi küçük yol çantasını yatak odasında masanın üstüne koymuştu. Şakir bir sigara daha yakarak şezlonga[446] uzandı; Müzeyyen masa başında çantayı açıp eşyayı çıkarmaya başladı. Eşyanın hepsi çıktığı vakit en altta resminin çerçevesini gördü. Gözlerinde bir şefkat[447] alevi ile resmi aldı, fakat bakar bakmaz derin bir sayha-i hayretle:[448]

— A, Şakir, bu benim resmim değil ki! Diye haykırdı.

Şakir başını çevirip mebhut bakarak:

---

[445] harikulade: eşi görülmemiş

[446] şezlong: uzun yapılı ve baş tarafı arkalıklı koltuk

[447] şefkat: acıma ve esirgeme ile karışan sevgi

[448] sayha-i hayret: şaşkınlık çığlığı

— Ne diyorsun?

Müzeyyen çerçeveyi uzatıp göstererek:

— İşte baksan a canım. Benim resmim diye acele ile annenin resmini almışsın!

Söz buraya gelince, gözlerinde nihayetsiz bir elem duruldu:

— Hani her gece resmimi öptüğünü, onunla konuştuğunu söylüyordun!

— ?!!..

Hemrâz[449]

Güzin Hanım delikanlıyı oturduğu köşeden en parlak tebessümüyle selamladı ve elini uzatarak:

— Erken geldiğiniz için teşekkür ederim Necip Bey, dedi.

Necip Bey süslü bir tavırla hanımın elini öperek:

— Davetiniz benim için o kadar büyük bir lütuftur[450] ki gelmek bir saadet oldu. Bahusus sizi yalnız bulunca bu saadetin[451] derecesini tasavvur ediniz.[452]

Genç kadın sıcak bir nazarla:

— Buyurun oturunuz, dedi. Hayır, oraya uzağa değil, (yanı başında bir koltuk göstererek) şuraya, yakına oturunuz. Üşümüşsünüzdür; biraz ısınınız. Bir çay içersiniz değil mi?

Ve cevap beklemeden yanı başında biraz geride duran çay masasına nim[453] dönerek çaydanlık altındaki ufak ispirto lambasının küçük kapağını açtı. Lambadan bir anda galeyanlı[454] bir alev yükselerek çaydanlığın altını ihata etti.[455]

Güzün ne kadar kurnazlıkla sözün kesmeye, hücumunu defetmeye çalışırsa çalışsın Necip bugün onu yalnız bulduğu için fır-

---

[449] hemrâz: sırdaş, dost
[450] lütuf: iyilik, cömertlik
[451] saadet: mutluluk
[452] tasavvur etmek: zihinde şekillendirme
[453] nim: yarım
[454] galeyanlı: coşkulu
[455] ihata etmek: kuşatmak

sattan istifadeye katiyen[456] azmetmişti.[457] Anadolu'dan geleli bu üç aydan beri devem ettiği çaylarda, kabul günlerinde, bütün bu davetlerde, yüzlerce kadınla tanışmış olduğu hâlde bir tanesini elde etmeye muvaffak olamamıştı.[458] Bunun sebebini araştırdığı vakit kabahati kendisinde değil, ahval[459] ve şeraitte[460] buluyordu; mesela ya kadını beğenmiyordu yahut ona münasip[461] bir mahalde[462] rast gelemiyordu. Kendi cazibesinden,[463] maharetinden,[464] sevkulceyşinden[465] emin olduğu için kuvvetini ve kudretini[466] göstermeye son derece hahişgerdi.[467] Güzin Hanım beğendiği kadınların en birincilerinden olduğu gibi onu böylece yalnızca elde etmesi de büyük bir fırsattı.

Genç kadının ilk müdafaasından sonra ilk fırsatta ikinci hücuma[468] geçti. Lakırdıyı[469] hemen bir sırasına getirip onun zevkinden gitmek hakkındaki inceliğinden diğer kadınlar arasında zekâ ve zarafetinden[470] ve en nihayet hüsnünden[471] ve cazibesinden bahsetmeye başladı.

Güzin bu sözleri dudaklarında (âh dudaklar!) memnun bir tebessümle dinliyor, tavırlarıyla reddederken, gözleriyle teşvik ediyordu.

Necip, birdenbire cepheyi değiştirerek, şimdi erkeklerden ve kendinden bahse koyuldu:

---

[456] katiyen: kesinlikle
[457] azmetmek: bir işi yapmak için kesin karar vermek
[458] muvaffak olamamak: başarılı olamamak
[459] ahval: durumlar, olaylar
[460] şerait: koşullar
[461] münasip: uygun
[462] mahal: mekân, ortam
[463] cazibe: çekicilik
[464] maharet: hüner, bir işte beceriklilik
[465] sevkulceyş: strateji
[466] kudret: yetenek
[467] hahişger: arzulayan, istekli
[468] hücum: saldırma
[469] lakırdı: söz
[470] zarafet: incelik, nezaket
[471] hüsün: güzellik

— Memleketimizde erkekler için bugüne kadar hayat ne elim,[472] ne kadar elimdi hanımefendi. Bunu tasavvur edebilseniz bize son derece acırdınız. Hayatımız öksüz, garip bir uzlet[473] içinde geçmeye mümkündü. Bilhassa[474] kadınlardan uzak yaşamaya mecbur idik. Hâlbuki ne feci[475] hata, değil mi efendim? Allah kadını erkeğe eş olmak üzere yaratmış, bunları birbiri için dünyaya getirmiş. Kadının erkek hayatındaki yeri ne kadar muazzezdir,[476] bunu asırlarca anlamamışız. Ve asırlarca kadınsız, şiirsiz ve hayatsız, zulmet ve hüsran içinde sürüklenmişiz. Bir muharririn dediği gibi güneş kâinat[477] için neyse kadın da hayat için odur. Kadın tebessümü görmeyen, kadın sesi duymayan erkeklerin rikkatten,[478] nezaketten, asaletten[479] mahrum kalmaları zaruridir.[480] Sonra bir erkeğe teşebbüs, metanet ve muvaffakiyeti de ancak kadın verir. Avrupa medeniyetini bugünkü şaşaasına[481] getiren elbette kadın tesiri ve kadın şiiridir. Dünyada bir kadın tebessümü, bir kadın iltifatı[482] kadar müessir[483] bir tâziyâne-i teşvik[484] olur mu? Bir kadın gözleriyle, sözleriyle insanlar arasına hayat ve saadet neşreden[485] ilahi[486] bir kuvvettir.

Söz devem ettikçe hararet[487] çoğalıyor, gözler bulanıyor, ses derin bir hüzün ile titriyor, âdeta diz çöküp ilan-ı aşk[488] edecek zan-

[472] elim: azap verici, üzücü
[473] uzlet: kendi kabuğuna çekilme
[474] bilhassa: özellikle
[475] feci: trajik, yürek parçalayıcı
[476] muazzez: yüce, değerli
[477] kâinat: evren
[478] rikkat: incelik
[479] asalet: saygın davranma, kibar olma
[480] zaruri: zorunlu
[481] şaşaa: parlaklık, gösteriş
[482] iltifat: bir şeye alaka gösterme, bir şeyle ilgilenme
[483] müessir: etkili olan
[484] tâziyâne-i teşvik: teşvik kamçısı
[485] neşreden: yayan
[486] ilahi: olağanüstü
[487] hararet: ateş
[488] ilan-ı aşk: aşkını açığa vurma

nı[489] peyda oluyordu.[490] Onu bilhassa genç kadının gözlerinde gördüğü vecd[491] u meftuniyet dalgaları kamçılıyordu. Onun bu sözlerinden son derece memnun olduğunu gördükten sonra nasıl hareket ederse etsin mubah[492] demek değil miydi?

— En büyük mevcutların, en parlak fatihlerin[493] hayatını tahkik ediniz,[494] mutlak bir kadın tebessümünün sihrini bulursunuz. Âh hele benim için böyle bir tebessüm olsa. Yapmayacağım fedakârlık, göstermeyeceğim kudret, meydana koymayacağım harika[495] olmaz. Şüphe mi ediyorsunuz, bunun tecrübesi gayet kolay.

Tam bu esnada hizmetçi odaya girerek misafir hanımların geldiklerini haber verdi. Yoksa Necip Bey ihtimal bu kudret ve harika tecrübesini küçük salonda meydana koymak için ne haltlar[496] karıştırmayacaktı. Fakat o yine memnundu; bir kere bahsi buralara getirmek, onun cesaret veren nazarı, teşvik eden[497] tebessümü ile dinlediğini görmek, istikbal[498] için en büyük, en emin bir muzafferiyetti.[499] Öyle ki âdeta Güzin de misafirlerin böyle vakitsiz hücumlarından onun kadar gayr-i memnun[500] olduğunu gizlememiş, onları soğukça kabul etmişti. Biraz sonra müsait olup çıktığı vakit bu memnuniyetle şişkin idi.

Necip artık muvaffakiyetinden emindi, bu emniyetle[501] emelleri nihayetsiz vüsatlar[502] alıyor, uçmak için semayı kâfi görmüyor-

---

[489] zan: gerçeği bilmeden ihtimal üzerinden hüküm verme
[490] peyda olmak: ortaya çıkmak
[491] vecd u meftuniyet: kendinden geçirici tutkunluk
[492] mubah: yapılmasında sakınca olmayan, sakıncasız
[493] fatih: ülkeler fetheden
[494] tahkik etmek: soruşturma
[495] harika: hayret ve hayranlık uyandıran şey
[496] halt: yakışık almayan iş veya şey
[497] teşvik etmek: heves ve istek verme
[498] istikbal: gelecek
[499] muzafferiyet: üstün gelme
[500] gayr-i memnun: hoşnut olmayan
[501] emniyet: güven
[502] vüsat: genişlik

du.[503] Şimdi bugüne kadar nasıl olup da bu sihirli ifade, bu cazibeli takrir[504] ile bütün kadınları ayaklarının altında görmediğine hayret ediyordu.

Haftanın o gününü büyük bir şevkle bekledi ve erkenden giyinerek sokağa çıktı. Vakti geçirmek uzun uzun dolaşırken ümitleri âdeta galeyan ediyordu. Nihayet saatin hululünü[505] görünce yola doğruldu. Tam bu esnada, arkasından bir ses işitti, onu ismiyle çağırıyorlardı. Başını çevirip baktığı vakit Güzin'in kocası Doktor Fahir'i gördü.

Doktor kendine mahsus[506] şen bir tavırla:

— Bu ne kadar acele beyefendi! Diyordu. Bir hücum emri götüren süvari emir-bere[507] benziyorsunuz. Ne tarafa böyle?

— Size gidiyorum, derken kendisini tuttu. Ona şüphe vermek hiç hoşuna gitmedi.

Fakat Doktor onun koluna girmiş, beraber yürüyordu:

— Mutlak bize gidiyorsunuz, öyle ya, tabii değil mi? Neydi o, dur bakalım, güneş kâinat için ne ise kadın da hayat için o imiş he? Sonra kadın tebessümü görmeyen, kadın sesi işitmeyen erkekler rikkatten, nezaketten mahrum kalırlarmış öyle mi? Aman karı koca gülmekten kırıldık. Hele "Benim için de böyle bir tebessüm olsa göstermeyeceğim harika olmaz" deyince, zavallı Güzin sıçrayıp gırtlağına sarılacağından tir tir titremiş.

O söylüyordu, Necip gözlerini karartan şiddetli bir darbe altında kalmış gibi soluyordu. Kendi kendine:

— Hay Allah müstahakkını[508] versin be, diyordu. Karı her şeyi kocasına anlatmış. Bu nasıl şey böyle?

---

[503] kâfi görmemek: yetersiz bulmak
[504] takrir: anlatış
[505] hulul: gelip çatma
[506] mahsus: özgü, has
[507] emir-ber: emir eri, hizmet eri
[508] müstahak: bir kimsenin layık olduğu, hak ettiği ceza

Halil Hoca

Kahvede en yakın köye ikindiüstü Rus askeri girdiğini haber aldıkları vakit herkeste büyük bir hayret peyda oldu. Demek ki harp ilan edilmiş olacaktı. Oradan kaçan birkaç köylü gece geç vakit kahveye gelerek otuz kırk Rus askerinin akşamüstü köye girdiklerini, imamı müdürü çağırıp emirler verdiklerini söylediler. O hâlde, gece olmazsa, yarın sabah erkenden bu köye de gelmeleri muhakkaktı.[509] O zaman orada oturanlardan birisi: "Ey şimdi ne yapacağız?" Diye sordu.

Aman Üç Göbek lakabıyla maruf[510] şişman, patlak gözlü, çiçekten[511] harap olmuş gayet kırmızı yüzlü bir adam:

— Canım elimizden ne gelir k ne yapabiliriz? Koca Moskof[512] ordusuna karşı çıkacak değiliz ya! Elbette: "Hoş geldiniz, safa geldiniz!" diyecek de değiliz, fakat başka çare var mı? Herifler hemen bize dokunmasınlar da.

O zaman her akşam aynı köşede muhavereye[513] iştirak etmeden[514] sükûn[515] içinde saatlerce nargilesiyle saatlerce meşgul olan Halil Hoca'nın keskin sesi işitildi. Bu adam altmışlık zayıf bir ihti-

---

[509] muhakkak: kesin
[510] maruf: bilinen, tanınan
[511] çiçek: suçiçeği hastalığı
[512] moskof: Rus
[513] muhavere: diyalog, karşılıklı konuşma
[514] iştirak etmek: katılmak
[515] sükûn: sessizlik

yar, istiklal[516] efkârından[517] dolayı İstanbul'da ikameti[518] caiz görülmeyerek[519] istibdat[520] devrinde memleketine gönderilmiş haşin,[521] cebbar,[522] ağır[523] bir adamdı.

— Allah Allah, dedi, otuz kırk Moskof askerinden mi korkacağız?

İmam, hayretle onun yüzüne bakarak:

— Ey ne yapabiliriz, diye sordu.

— Ne yapacağız canım, dedi, herifleri[524] köye sokmayız vesselam.[525] Bu o kadar güç bir şey mi? Köyde bu kadar adamız. Elbette hepimizin evimizde silah da var, cephane de. Koca bir köy halkına karşı otuz, elli, hatta yüz Moskofun ne tesiri olur?

Üç Göbek, bu fikri çok çocukça bulduğunu gösterir bir işmizaz-ı tebessümle[526] mukabele etti:

— İlahi Halil Hoca… Seni makul[527] bir adamsın zannederdim. Bu otuz askerin arkasında otuz bin, elli bin asker daha olduğunu unutuyorsun. Bunlar karakol gibi ehemmiyetsiz köyleri işgal için gönderilen efrattır.[528] Biz şimdi bunlara karşı dursak, zorla başımıza belayı davet etmiş oluruz. Heriflerin fena maksatları[529] yokken lüzumsuz mukavemetle[530] azdırmakta ne mana var?

---

[516] istiklâl: hürriyet, özgürlük (I. Meşrutiyet'ten sonra hürriyet fikrini savunanlar merkezden sürgün edilirlerdi.)
[517] efkâr: fikirler.
[518] ikamet: oturma, bulunma
[519] caiz görülmemek: uygun bulunmamak, sakıncalı bulmak
[520] istibdat devri: baskı devri (II. Abdülhamid devri, araştırmacılar tarafından böyle tanılanır.)
[521] haşin: sert
[522] cebbar: zorba
[523] ağır: olgun
[524] herif: adam
[525] vesselam: işte o kadar
[526] işmizaz-ı tebessümle: yüzünü ekşiterek, canı sıkılarak hafifçe gülme
[527] makul: akla uygun
[528] efrat: fertler, kişiler
[529] maksat: niyet
[530] mukavemet: karşı koyma

Halil Hoca unf[531] ve huşunetle[532] cevap verdi:

— Memlekete tecavüz eden düşmanın fena maksadı olmadığını düşünmek pek tuhaf şey! Şimdi tabiî her sefer olduğu gibi evvela malın, canın, namusun muhafaza edileceğine dair vaatler[533] verilecek. Fakat bir iki gün sonra gazap[534] edilmedik mal, tecavüz[535] edilmedik can, mahvedilmedik namus kalmayacağını sen benden âlâ[536] bilirsin. Hiçbir şey için olmasa bile beş on düşman askeri telef etmek[537] de bir kâr değil mi? Bütün köyler eli bağlı bir koyun gibi teslim oldukları hâlde bizim köy ecdadımıza layık bir surette[538] şan ve şerefle kendini müdafaa etse daha iyi olmaz mı? Ama aramızda beş on kişi telef olacak, belki köy yakıp yıkılacakmış. Zaten nasıl olsa herifler ekserimizi[539] gebertip köyü de yakacak olduktan sonra, müdafaa edilerek yıkılsa daha iyi değil mi?

Üç Göbek, bu arbede esnasında belki göbeklerinden birinden veya ikisinden mahrum kalmak korkusuyla olacaktı ki, hiç bu fikirde değildi. Köy bir kale, köylüler devletin mürettep[540] bir askeri olmadığı için böyle bir müdafaaya o hiçbir lüzum ve mana bulmuyordu.

O vakit Halil Hoca, büyük bir galeyan-ı tehevvür[541] ile birden fırlarcasına silkinerek:

— Zaten biz bütün bu olanlara layık herifleriz, diye haykırdı. Başka memleketlerde muharebe[542] başlayınca papazlara, kadınlara varıncaya kadar bütün millet ayağa kalkıp silahlanır. Hududa koşar. Herkes memleketini karış karış müdafaa için insan asker olmak

[531] unf: şiddet
[532] huşunet: sertlik
[533] vaat: söz verme
[534] gazap: intikam duygusu kaynaklı kızgınlık
[535] tecavüz: saldırı
[536] âlâ: pek güzel
[537] telef etmek: öldürmek, yok etmek
[538] suret: şekil
[539] ekseri: çoğu
[540] mürettep: sıralanmış
[541] galeyan-ı tehevvür: coşkun bir öfke
[542] muharebe: savaş

lazım değildir ki! Benim bildiğim şey, bir memleket, düşman tarafından duçar-ı tecavüz[543] olunca eli silah tutan herkes ayağa kalkmalıdır. Şimdi oturmak, uyumak zamanında değiliz; bakınız bütün dünya birbiriyle gırtlaklaşıyor.[544] Harp zamanında herkes vatanını müdafaa etmelidir. Biz böyle bu kadar fodlacı[545] olduktan sonra herifler sarıklarımızı boynumuza geçirip karımızı kızımızı, anamızı evladımızı berbat ederlerse çok bir şey değildir ki. Ecdadımız böyle mi yaparlardı? Bizi bütün bütün mahvetmediklerine bin şükretmeli. Dini, hamiyeti[546] olan bir adam geberir, bu rezalete tahammül etmez. Ben bunu bilirim.

Halil Hoca, nargilesinin marpucunu bir kenara fırlatarak fırlayıp kalktı, kahveden çıktı. İmam Efendi, göbeğinin ucu da sarsıla sarsıla kahkaha ile gülerek:

— Halil Hoca çıldırdı, dedi.

Öbür sabah erkenden yirmi beş Rus askeri köye gelerek cami meydanında durdular. Çavuşları imamı, müdürü hemen yanına çağırtarak bir tercüman vasıtasıyla bunlara kumandandan aldığı emir üzerine köyü işgal ettiğini ve uslu dururlarsa mal ve canlarının masun[547] kalacağını bildirdi ve aldığı cevab-ı itaat[548] üzerine askerine emir verdi. Askerler üçer beşer öteye beriye dağıldılar. Biraz sonra minarenin şerefesine dikilen bir gönder[549] üzerine bir Moskof bandırası çekiliyordu.

Çavuş kendisine tevdi edilen[550] büyük bir vilayetin hüsn-i idaresine[551] hasr-ı dikkat etmiş[552] gayur[553] bir vali ciddiyetiyle cami avlusunda bir iskemleye oturmuş, verdiği emirlerin hüsn-i icrası-

[543] duçar-ı tecavüz: saldırıya uğramış
[544] gırtlaklaşmak: boğaz boğaza savaşmak, boğuşmak
[545] fodlacı: beleşçi
[546] hamiyet: millî şeref ve haysiyet
[547] masun: korunmuş
[548] cevab-ı itaat: söz dinleme, emre uyma cevabı
[549] gönder: uzun sırık
[550] tevdi etmek: teslim etmek
[551] hüsn-i idare: idarenin iyi yapılması
[552] hasr-ı dikkat etmek: sadece ilgili yere odaklanmak
[553] gayur: gayretli

na[554] nezaret ediyordu.[555] O esnada iki asker gelerek minareye bandırayı[556] çektiklerini haber verdiler. Aynı zamanda bir asker koşarak geldi, karşı da küçük bir evin damında da hemen şimdi bir Osmanlı sancağı çekildiğini söyledi. Çavuş oturduğu yerden sıçradı, "Nerede, nerede bakayım?" diye tehevvürle[557] cami kapısının önüne kadar ilerledi.

Filhakika[558] karşıdaki bayırın üstündeki tek bir evin damında büyük bir Osmanlı sancağı temevvüç ediyordu.[559] Çavuş hiddetle küfürler ederek hemen imamı çağırttı; onu kahveden getirdiler, çavuş evi göstererek:

— Bu ne bu, dedi. Daha şimdi bana ne vaat etmiştiniz? Hepinizin birden derilerinizi yüzdürtmek mi istiyorsunuz be herifler?

İmam bayrağı görünce korkusundan sapsarı oldu. Fakat kemal-i muhâlesetle:[560]

— Vallahi benim hiç haberim yok. O aksi, deli herifin birisidir. Kendi kendine çekmiş olacak. Halil Hoca derler, divanenin[561] biridir, dedi.

Çavuş gizli bir tertipten,[562] bir taarruzdan[563] korkuyordu. Fakat imamın temini[564] üzerine, biraz ferahladı, hemen askerlere emir verdi. Üç asker koşa koşa, bayırı çıkmaya başladılar, bayır evvela biraz dik gittikten sonra düzeliyor, Halil Hoca'nın evine kadar hafif ve düz bir meyil ile devam ediyordu. Askerler dik kısmı çıkıp da düz yere vasıl oldukları anda birbiri arkası sıra atılan üç el silah üzerine üçü de sendeleyerek yere yuvarlandılar.

---

[554] hüsn-i icra: tam bir biçimde yapmak
[555] nezaret etmek: denetlemek
[556] bandıra: bayrak
[557] tehevvür: öfke, hiddet
[558] filhakika: doğrusu, gerçekten
[559] temevvüç etmek: dalgalanmak
[560] kemal-i muhaleset: tam bir samimiyet
[561] divane: çılgın
[562] tertip: hazırlık
[563] taarruz: saldırı
[564] temin: güvence

Çavuş bunu görünce yanı başında ayakta durmakta olan Üç Göbeğin çenesine fena bir yumruk sallayıp müthiş bir küfürle:

— Ulan bu ne, diye haykırdı.

İmam, ağzından akan kanı silmeye cesaret edemeyerek:

— "Canım ben ne bileyim? Benim ne kabahatim var?" diye şikâyet edecek oldu ise de alt göbeğine yediği pek zorlu bir tekme üzerine fena hâlde sendeleyerek titremeye başladı. Silah sesi işitilmiş, kahvede oturanların bazısı havf[565] u heyecanla sokağa fırlamışlardı.

Çavuş haykırarak:

— Hepinizin derinizi yüzeceğim, bütün köyü yakacağım, yıkacağım, köpoğlu köpekler! Belanızı bulacaksınız; evvela kandırmak için koyun gibi teslim olun, sonra da el altından evlere silah ve adam doldurun öyle mi? Şimdi, şimdi bakınız nasıl mahvedeceğim.

İmam temin ediyordu:

— Canım vallahi değil. Bizim haberimiz yok. Bu adam aksi herifin biridir; kendi kendine yaptığına yemin ederim. Bizim günahımıza giriyorsun.

Çavuş askerlerin hepsini çağırdı. İçlerinden on tanesini ayırdı, talimat vererek yeniden sevk etti. Halil Hoca'nın evine gitmek için bir yol var idi, ev ise tamamıyla o yola hâkim[566] bulunuyordu. Bunun için sevk olunan askerler bayırın düz kısmına gelince avcı gibi sürüne sürüne ilerlemeye çalıştılar. O anda evden ateş de başladı. Her ateşte çavuş burada vurulmuş gibi burkuluyor, ağzında başka bir küfür hırlıyordu.

Ev, bayırın üstünde olduktan başka, birkaç ayak merdivenle çıkılır bir set üzerine inşa edilmiş olduğundan, ateşlerin ekserisi[567] tesirini gösteriyor, askerlerin birer birer kıvranarak, bükülüp çırpınarak oldukları yerde bî-hareket[568] kaldıkları görülüyordu. Öyle ki

---

[565] havf: korku
[566] hâkim: stratejik konumlu
[567] ekseri: çoğu
[568] bî-hareket: hareketsiz

bayırın dörtte üçü çıkılmamıştı ki, son Moskof'un kıvrıldığı görüldü.

O zaman çavuş, kudurmuş gibi oldu; ben bu acının cezasını çıkarmak için tıpkı dün gece Halil Hoca'nın tahmini veçhile[569] Üç Göbeğin sarığını boynuna dolayıp boğacak gibi sarsıp savurarak anlaşılmaz küfürlerle gürledikten sonra:

— Bana bak bre melun,[570] diye haykırdı. Bana şimdi, hemen şimdi doğruyu söyleyeceksin bre hain. Bu evde kaç kişi var? Doğru söylemezsen seni hemen şimdi şuracıkta gebertirim!

Üç Göbek, on dakika içinde sıkıntıdan göbeğinin ikisini birden kaybetmiş harap ve perişan bir hâlde çavuşun ayaklarına kapanıp yalvararak:

— Canım benim bildiğim şimdiye kadar karısıyla beraber otururdu. Eğer yanına başka adam almışsa bundan hiç haberim yok

Çavuş tekrar gürledi:

— Ulan çakal suratlı herif, bu kadar ateşi bir kişi nasıl edebilir be? Aynı anda kaç ses çıkıyor, işitmiyor musun bre melun?

Bu işkence az daha devam etse imam az daha göbeksiz kalacaktı. Fakat çavuş, telef olan on üç Rus'tan başka şimdi ancak on iki kişi kaldıklarını, köylüler taarruza başlamış denilecek bir zamanda şiddette devamın muvafık[571] olmayacağını düşünerek imamı defetti. Böyle küçük bir köyde on üç asker zayi ettiği hâlde hiçbir şey yapamamış olduğu aklına geldikçe amirlerinden dûçar-ı tevbih[572] olmaktan korkuyordu. Yeniden asker celp etmek[573] lazımdı, bunun için ise yalan ve mübalağadan[574] başka bir çare yoktu. Oturdu, işin ehemmiyetini[575] izam edip[576] evi bütün köylülerin tahassun[577] etmiş

[569] tahmini veçhile: tahmin ettiği gibi
[570] melun: lanetli, kötü olan
[571] muvafık: uygun
[572] dûçar-ı tevbih: azarlamaya tutulmak, maruz kalmak
[573] celp etmek: getirmek
[574] mübalağa: abartı
[575] ehemmiyet: önem
[576] izam etmek: abartmak, büyütmek
[577] tahassun: korunmak için kale ve hisara kapanma

olduğu bir istihkâm,[578] mevkii ve şekil cihetiyle[579] hail[580] bir kale, çekilen bayrağı açıktan açığa Rus askerine karşı bir tecavüz suretinde göstererek bu kalenin zaptı[581] için çok askere ve hatta topa bile ihtiyaç olduğunu müş'ir[582] bir rapor yazdı; bir askerle hemen sevk etti.

Rapora cevaben öğleden iki saat sonra, asi kalenin zaptı için yeniden bir bölük asker geldi. Binbaşı, askerin münferiden[583] hücum ettirileceğine toptan ettirilmesini tensip etmişti. Gelen yüzbaşı, imamın ve diğer köylülerin istintakıyla[584] hadiseye itirafıyla muttali[585] olduktan sonra, kalede en çok otuz kişi bulunsa bile yüz kişinin süratli adımıyla hücumlarında, beş nihayet yedi dakika zarfında en çok otuz otuz beş kişi öleceğini tekrar ederek, mütecavizleri[586] hayyen[587] veya meyyiten[588] derdest etmek[589] emri altında seksen asker sevk etti.

Bütün köy halkı, merak ve heyecanla sokaklarda, pencerelerde bekleşiyorlar, acının kendilerinden çıkarılmak ihtimalinden titreyerek Halil Hoca'ya lanet ediyorlardı.

Askerler, aldıkları emre imtisalen[590] bayırın düz kısmına varır varmaz jimnastik adımıyla koşmaya başladılar; adi yürüyüşle tahminen on beş, koşmak suretiyle, altı yedi dakikalık bir yol vardı, demek ki en az beş dakikalık tehlikeli bir mıntıkada[591] hareket edilecekti. Yüzbaşı caminin önünde nazarıyla onları takip ediyor, ya-

---

[578] istihkâm: siper
[579] cihetiyle: yönüyle
[580] hail: korkunç
[581] zapt: yönetim altına alma
[582] müş'ir: haber veren
[583] münferiden: tek tek, ayrı ayrı
[584] istintak: sorgu
[585] muttali: bilmek ve haberdar olmak
[586] mütecaviz: saldırgan
[587] hayyen: diri olarak
[588] meyyiten: ölü olarak
[589] derdest etmek: yakalamak, ele geçirmek
[590] imtisalen: uyarak
[591] mıntıka: bölge

vaş yavaş ilerliyordu. Askerlerin safı arasından neferler birer birer dürülüyor, fakat diğerleri inat ve ısrarla devam ediyorlardı.

Altı dakika zarfında, eve varıncaya kadar, on dört on beş asker daha yuvarlanmıştı. Fakat nihayet altmış kadar asker soluk soluğa, salimen kapıya varmışlar, ellerinde baltalarla kapıyı kırmaya uğraşıyorlardı. Kapı çabuk kırıldı, hemen içeri daldılar. Yüzbaşı bu esnada bayırın düz kısmına kadar çıkmış idi. Askerin bir kısmının içeriği girdiğini, kısm-ı mütebakisinin[592] evin arka cihetine[593] koşup firar teşebbüsüne mani olmaya çalıştıklarını anladı. Fakat o anda küçük evin bir ateş bulutu içinde müthiş bir infilak ile berhava[594] olduğunu gördü.

*

Hadiseden on ikisi ağır mecruh[595] olmak üzere otuz iki asker kurtulabilmişti. Diğerlerinin naaşları enkaz[596] altında bulundu. Evin altında, yeraltı gibi bir mutfakta da ellerinde birer martini olduğu hâlde, Halil Hoca ile ihtiyar karısının naaşı[597] bulundu.

Moskof yüzbaşısı, Üç Göbek imamdan daha munsıf[598] davranarak onların yanına girdiği vakit vatan ve milletleri için tek başlarına elli elli beş düşmanı ifnâ ettikten[599] sonra bu kadar şan ve şerefle, bu kadar kahramancasına ölen bu iki büyük ölüyü şapkasını çıkararak selamladı.

---

[592] kısm-ı mütebaki: geriye kalan kısmı
[593] cihet: yön, taraf
[594] berhava: patlayıcı bir madde ile havaya uçmak
[595] mecruh: yaralı
[596] enkaz: yıkıntı
[597] naaş: ölü, ceset
[598] munsıf: insaflı, merhametli
[599] ifnâ etmek: yok etmek

Ayak Oyunları

Müsamereler[600] pek eğlenceli oluyordu. Birkaç dost, birkaç hanım, her gece başka birimizin evinde toplanarak geliyor, eğleniyor, bahusus, zengin poker[601] yarışları çeviriyorduk. Hanımların ikisi erkeklerden ikisinin zevcesi, diğer ikiden biri bu hanımlardan birinin, diğeri üçüncü erkeğin hemşiresi, beşinci hanım ise, sadece genç bir muhibbe.[602] Biz altı erkek idik.

Daima olduğu gibi evli beyler yalnız Havva cinsiyle kat-ı alaka[603] etmiş değil, âdeta cinsiyetten tecerrüt etmiş[604] görünüyorlardı; dimağları hayatın maddiyatı ile paslanmış, burunlarının dibinde dönen hiss ü aşk dolaplarından bî-haber[605] yahut daha doğrusu böyle mâlâyâni[606] şeylere karşı lakayttılar.[607]

Fakat Şefik ile ben, erkeklerin içinde yalnız biz ikimiz, içtimai[608] hayattaki mühlik[609] cazibelerinden mehip nüfuzlarından[610]

---

[600] müsamere: gece sohbeti, akşam eğlencesi
[601] poker: bir tür iskambil oyunu
[602] muhibbe: kadın dost, kadın sevgili
[603] kat-ı alaka: ilişkiyi kesme
[604] tecerrüt etme: uzaklaşma
[605] bî-haber: habersiz
[606] mâlâyâni: anlamsız
[607] lakayt: ilgisiz
[608] içtimai: sosyal
[609] mühlik: öldürücü, helâk edici
[610] nüfuz: sözünü geçirme gücü, etki

dolayı kendilerine karşı ezeli[611] bir incizapla[612] lerzan[613] olduğumuzdan bu hanımlara karşı da son derece mütehassis[614] olmaktan hâli[615] değildik.

Rabia ve İclal Hanımlar, eğlencelerimize iştirak eden[616] bu beş hanımdan iki evlisi, az çok zevçleri gibi hayatta paradan başka mabut[617] tanımayan zevk ve israf melaikesinden[618] olmakla beraber ne olsa erkekleri gibi cinsiyetleri daha kâmilen[619] sönmemiş, his ve şehveti ancak para için yahut para ile kâbil-i kabul[620] görmek seviyesinde kadar yükselebilmişlerdi. Diğer hanımlar ise henüz te'ehhül[621] cihetle bu işlerde kararsız, yani bazen paraya, bazen aşka meyyal[622] bir vaziyette bulunuyorlardı.

Mesela müsamerelerimizde gazetelerde okunan yahut ağızda dolaşan dedikodular, tiyatrolarda oynanan oyunlar, matbuatta neşr olunan eserler hakkında ekseriya[623] mübahaseler[624] cereyan ederdi.[625] Bu esnada hanımların irat ettikleri[626] fikirler ruhlarına ve kalbi temayüllerine[627] dair benim için pek şayan-ı dikkat[628] bir mana alıyordu. Bu sayede onların hakkında sahte garip fikirler peyda etmiş olduğumu zannediyordum.

---

[611] ezeli: başlangıcı olmayan, çok eski
[612] incizap: cazibesine tutulup çekilme
[613] lerzan: titreyen
[614] mütehassis: hislenen
[615] hâli: arınmış
[616] iştirak etmek: katılmak
[617] mabut: kayıtsız şartsız itaat edilecek şey
[618] melâike: melekeler, yetiler
[619] kâmilen: tamamen
[620] kâbil-i kabul: kabul edilebilir durumda
[621] te'ehhül: evlilik, evlenme
[622] meyyal: istekli, arzulu
[623] ekseriya: çoğunlukla
[624] mübahaseler: fikir alışverişinde bulunmak
[625] cereyan etmek: geçmek
[626] irat etmek: söylemek
[627] temayül: ilgi duyma
[628] şayan-ı dikkat: dikkat edilmeye değer

Bu fikirler sayesinde anladığıma nazaran ikisi –yalnız benim için değil, herhangi bir erkek için– elde edilmiş kolayı binaenaleyh zahmete değmez bir mahiyette[629] edilir. Fakat beni bilhassa İclal Hanım cezbediyordu. Sözlerinde öyle bir ciddiyet, hissiyatında o derece bir vakar[630] vardı ki onunla iki saatçik olsun yaşamak pek derin bir zevk olurdu. İclal'e karşı ruhumun bu hasreti ile beraber bu saadeti o kadar muhal[631] buluyordum ki emel-i sevkine[632] bile cesaretim yoktu. Mesela bazen pek maddi görünür, hissi, ihtirasî zalim bir taannüt[633] ile tezyif[634] ve tehzil[635] ederdi fakat bu maddi hâlinde bile gözlerinde aşk ve şehvet şahikalarına[636] karşı öyle bir hamle-i tayeran[637] keşf olunurdu ki sakin görünmek isteyen hâlbuki latif vücudu ibtila[638] ve ihtirasla[639] yanan bu kadın, insanın gözlerini kapayıp korkunç uçurumlarında uçmak isteyeceği tehlikeli bir bürkân[640] cazibesi gösterdi.

Bir akşam, dokuzumuz birden, alelusul,[641] poker masasının etrafını almıştık. Oyunun en ateşli bir anında canlarımız gözlerimizde titrerken masanın altında ve ayağımın üstünde hafif bir ayak teması hissettim. Sağ tarafımdan İclal'in oturduğunu ancak o vakit fark ederek müthiş bir sadme ile sarsıldım.

Temas, evvela tesadüfi gibi görünüyordu fakat yavaş yavaş ısrar göstermeye, âdeta derin bir mana, ateşîn bir ifade almaya başladım. Sol tarafımda iki erkek, onun sağında ise bir başka erkek bulunduğu için, bu lütufkâr nevâzişin başka birisi tarafından bez-

---

629 mahiyet: nitelik
630 vakar: ağırbaşlılık
631 muhal: imkansız
632 emel-i sevk: arz edilen emel
633 taannüt: inat
634 tezyif: değersiz gösterme
635 tehzil: alay etme
636 şahika: zirve
637 hamle-i taveran: uçar gibi bir hamle
638 ibtila: tutku
639 ihtiras: şiddetli arzu
640 bürkân: yanardağ, volkan
641 alelusul: gelişigüzel

ledilmesi[642] imkânı yok idi, ama… Ama… O zaman Kadir Bey'e karşı -yalnız bana mı ya?- her muamelesinde o kadar ciddiyet, sonra bilhassa masa altında ayakları ayaklarımın üstünde en şuh ü şen[643] rakslarla[644] teslim olur iken masanın üstünde çehresi o kadar vakar-ı sükûnet[645] izhar ediyordu[646] ki emin olmak da mümkün değildi.

Vaziyetimiz, oyundaki tavrımız müsait değildi ki bir şey düşürmüş olmak bahanesiyle birdenbire masanın altına eğilip iltifatın nereden tulu ettiğini[647] göreyim. Fakat nasıl olursa olsun tecelli eden[648] bu gayr-ı me'mûl[649] lütuftan istifadeden geri kalamazdım ve tabii kalmadım da. Öyle ki, pek az sonra, ayaklar arasında pek neşeli bir münasebet[650] tesis etti;[651] bazen onu ayaklarımın arasına alıyordum, o vakit bana âdeta çıplakmış gibi hassas, mutî'[652] teslim oluyor ve onu âdeta dudaklarımla öpüyor, kokluyormuş gibi derâguş ediyordum. Bu hâl beni o kadar alevlendir ki o gece sabaha, öbür gün akşama kadar Stendal'ın tarif ettiği gibi en şahane bir tebellür[653] ile mest ü harap[654] oldum.

Öbür gece, oyuna oturmak tekrar edince, bin türlü cihet ve tertip sayesinde yine onun yanına oturmaya muvaffak[655] oldum. Oyun başladı. Ayak oyunu da keza…[656] Bu kadar ciddi, bu kadar tertipli,

---

642 bezl etmek: sarf etmek, harcamak
643 şuh ü şen: cilveli ve neşeli
644 raks: dans, dansa benzeyen ahenkli hareketler
645 vakar-ı sükûnet: sessizliğin ağırlığı, olgunluğu
646 izhar etmek: meydana çıkarmak
647 tulu etmek: meydana çıkmak
648 tecelli etmek: belirmek
649 gayr-ı me'mûl: umut edilmeyen, beklenilmeyen
650 münasebet: ilişki
651 tesis etmek: meydana getirmek
652 mutî': uysal, uyumlu, itaatkâr
653 tebellür: billurlaşma, berraklaşma
654 mest ü harap: mest ve perişan
655 muvaffak: başarılı
656 keza: böylece

bir kadının böyle iltifatına mazhar olmak[657] beni sevinçten deli ediyor, âtî[658] hakkında türlü hülyalara, türlü ümitlere sevk ediyordu.

Oyundan sonra evlerimize dağılırken Şefik koluma girdi, bana evime kadar refakat etmek[659] istedi. Yolda yürürken zapt edilmez[660] bir heyecanla:

— Azizim, dedi; şu kadınlar ne şayan-ı hayret[661] şeyler. En ağır, en ciddi görünenleri bile… En ufak bir işarete bakıyorlar. Tasavvur edemezsin ki, âh haberin olsa.

— Ne gibi, diye sordum.

Hararetle devam etti:

— Ne gibi olacak? Ortada, herkesin içinde, bilhassa nutuklarında, mübahaselerinde ihtiyar bir korucu gibi haşin[662] ve sert görünen İclal Hanımefendi yok mu? Dün akşam ve bu gece masanın altında nasılsa ayaklarına dokunan ayaklarıma öyle hahişle[663] cevap verdi, öyle şevkli bir kabul gösterdi ki! Hayret vallahi! Çünkü yüzüne bak, ne metanet[664] azizim, ne metanet… Zerre kadar ama zerre kadar bir alamet[665] göremezsin. Alamet görmek değil, bildiğin hâlde şüphe bile edemezsin. Hâlbuki[666] masanın altında ayaklarda ne oyunlar, ne cilveler…

O, devam ediyordu; ben karanlık bulutlarla yüklü ufkun geniş bir şimşek darbesiyle titretilmesi gibi zihnimdeki bütün zulmetin birden paraladığını hissettim; masa altında bana ait zan ettiğim ayak oyunlarının esasını, manasını ancak o vakit anladım; fakat tabiî de-

---

[657] mazhar olmak: erişen
[658] âtî: gelecek
[659] refakat etmek: arkadaşlık etme
[660] zapt edilmez: dizginlenemez
[661] şayan-ı hayret: şaşırtıcı, hayret verici
[662] haşin: kırıcı
[663] hahiş: istekle
[664] metanet: dayanıklılık (Sözde aldığı zevkin yüzüne yansımaması bağlamında dayanıklı olan.)
[665] alamet: belirti
[666] hâlbuki: oysaki

ğil mi, bu hezimeti[667] kendim için saklamaya çalıştım. Hezimet mi? Hezimet asıl Şefik için tahakkuk edecekti,[668] çünkü bu sefer sahihten[669] İclal ayağına taarruz ederse!

[667] hezimet: bozgun, yenilgi
[668] tahakkuk etmek: gerçekleşme
[669] sahihten: gerçekten

Telefoncu Hanım

Cemil: Hayatını sevda girdapları[670] arasında geçirmiş, tam manasıyla bir aşk erkeği; kırk beş yaşında.

Hüsnü: İnce ve mevzun[671] hüsnüyle[672] pek nefis, tabiî olarak son derece şık; yirmi beş yaşında.

Kadıköy Hâle Tiyatrosunda… Bu gece tiyatro yine hıncahınç[673] kadın erkek köyün en mümtaz[674] halkı ile dolu. Localar, birbirinden parlak, birbirinden müstesna[675] genç hanımlarla taşıyor.

Cemil ve Hüsnü Beyler, arka localardan birinde. Birinci perde daha yeni inmiş.

Hüsnü

– (Birkaç loca ötede şayan-ı perestiş hemşireye uzun uzun meftunane[676] bakıyor) Nereden yetişiyorlar? Bu güne kadar tanıdıklarımız, eskileri elvermiyor gibi her günkü yaralar… Artık tahammül mümkün değil…

Cemil

– (Elemli[677] bir tebessümle) Evet, şairin dediği gibi her güzel şey kalbimde başka bir yara açarak geçer. Değil mi?

---

[670] girdap: dönme, anafor, çevri
[671] mevzun: düzgün, ölçülü.
[672] hüsün: güzellik
[673] hıncahınç: kalabalık, ağzına kadar dolu
[674] mümtaz: seçkin
[675] müstesna: seçkin
[676] meftunane: tutkuncasına
[677] elemli: hüzünlü

Hüsnü

– Pek tabiî olarak. Onlara ya uzak kalırız, mahrumiyet acılarıyla, ya yaklaşırız, ihmal ateşleriyle yahut temas ederiz, o hâlde de hıyanet[678] buhranlarıyla[679] mecruh[680] oluruz. Her güzel kadın hassas bir erkek için elim bir cerihadır.[681]

Cemil

– Bence bugün bu sözün o kadar kıymeti kalmadı. Bu eski zaman için pek doğruydu; o zaman kadınlar tıpkı yıldızlar gibi yalnız uzaktan tulû ederlerdi. Onlara lems ü temas[682] muhaldi.[683] Bugün hiç öyle mi? Evvela uzak kalmaya hiç mana yok, bir kolayını bulup takdim edilmek[684] pek mümkün; yaklaşınca ihmal edilmek imkânı yok, çünkü sergüzeşt[685] hususunda onlar erkeklerden daha haris.[686] Yani temas muhakkak…[687] Temas edince… Evet, o vakit hıyanet ihtimali var ama oraya kadar tadılan zevkin hiç hatırı yok mu? Bugün bu gördüğün hanımlardan herhangi biriyle akd-ı ülfet[688] etmek mesela. Mesela çarşıdan portakal almak kadar kolaylaştı azizim. Kadın elemi eski zamanda, bizim gençliğimizde vardı. Bunu bütün meraretiyle[689] tattığım için iyi biliyorum. Erkek kadın birbirimize ebediyen[690] uzak kalmaya mahkûm idik. Temas ihtimali olsa, saadetler[691] ne mümkün, ne kolay iken, onlara melül[692] ve mahzun[693]

---

[678] hıyanet: sözünde durmayan
[679] buhran: ruhi sıkıntı, bunalım
[680] mecruh: yaralı
[681] ceriha: yara
[682] lems ü temas: elle dokunabilmek ve temas etmek
[683] muhal: imkânsız
[684] takdim edilmek: tanıştırma
[685] sergüzeşt: macera, serüven
[686] haris: hırslı
[687] muhakkak: kesin
[688] akd-ı ülfet. dostluk kurmak
[689] meraret: acılık
[690] ebediyen: sonsuza kadar
[691] saadet: mutluluk
[692] melül: üzgün
[693] mahzun: hüzünlü

bakar kalırdık, kalplerimiz uzaktan mahrumiyet[694] elemleriyle[695] burkulurdu. O vakit mümtazca[696] bir kadın elde etmek korkunç bir surette[697] nadir[698] bir muvaffakiyetti,[699] önümüzden dil-firib-i hıramlarıyla[700] geçerlerdi, cansız rayihalarıyla[701] sermest[702] kalırdık ve izlemekten, helak[703] olmaktan başka hiç, hiçbir şey yapamazdık. Müşkül[704] yalnız kadında değildi, muhitte, eşyada, hayatın kendinde de vardı. Evvela bu manaları defa ve defa, sonra kadını fethetmek[705] lazımdı. Bunun için günlerce, aylarca takibatta bulunmak, büyük cüretkâr,[706] fevkalade[707] müteşebbis,[708] nihayet derecede muannit,[709] her türlü mevanii[710] aşacak kadar metin,[711] olur olmaz tehlikelerden korkmayacak kadar cesur olmak, hâsılı[712] bugünkü aşk kahramanlarının artık muhtaç oldukları birçok evsafa[713] malik bulunmak[714] lazımdı. Hâlbuki bugün o kadar kolaylaştı ki. Evvelden bir kadını görmek, bugün konuşmak, onun nazarına nail olmak, bugün elini öpmek, bir tebessümüyle mesut olmak, bugün koynuna girmek derecesine çıktı. İstediğin hanıma bugün gayet tabii olarak

---

694 mahrumiyet: yoksunluk
695 elem: acı
696 mümtazca: seçkince
697 suret: yol
698 nadir: ender, az bulunur
699 muvaffakiyet: başarı
700 dil-firib-i hıram: gönül aldatıcı salınış
701 rayiha: güzel koku
702 sermest: sarhoş
703 helak: perişan
704 müşkül: zorluk
705 fethetmek: elde etmek
706 cüretkâr: atılgan, cüretli
707 fevkalade: mükemmel
708 müteşebbis: girişken
709 muannit: inat
710 mevani: engeller
711 metin: güçlü
712 hâsılı: sözün kısası
713 evsaf: nitelikler
714 malik bulunmak: sahip olmak

takdim olunuyorsun, birinci tesadüfte olmazsa, ikincide mavalını[715] okumaya başlıyorsun, üçüncü tesadüfte artık kolların arasında demektir.

Hüsnü

– Ben bu kadar kolay zannetmiyorum. Eski kadınlar erkekler hakkında nihayetsiz bir cehalet[716] ve gaflet[717] beslerlermiş; bugünkü hanımlar ise âdeta senin ve benim gibi erkek delâli,[718] aşk bezirgânı[719] oldular; bunun için kurnaz, kurnazlıkları nispetinde müşkülpesenttirler.[720]

Cemil

– Bugün yirmi beş otuz genç hanım tanıyorum. Bunların hepsini değilse de ekserisini[721] istemem, vakit bulsam, bir günde elde edeceğime eminim. Sana bu mübalağa[722] görünür ama pek yakında başıma gelen bir hikâye söyleyeyim de bak hak vermez misin? Kadın bizde, bugünkü yeni hayatta, söylediğin gibi belki tecrübe sahibi olmuştur fakat bundan istifade istidadından[723] daha ne kadar mahrumdur bilsen. Asırlardan beri cinslerinde terâküm etmiş[724] aşk ve şevk susuzluğu hâlâ eski iltihapla[725] onları kavuruyor. Bunun için dün, evvelki gün erkeğe karşı ne kadar aç iseler bugün yine aynı hâldedirler. Bizim hayatımızda aşk üç devreye ayrılabilir: işaret devri, mektup devri, lisan devri. Canavardan kaçar gibi erkeklerden kaçtıkları ilk kurun-ı vusta[726] devrinde kadınlar daha pek okuma yazma bilmiyorlar yani mektuplaşmak mümkün değil, aşk

---

[715] maval: anlamsız söz
[716] cehalet: bilmezlik
[717] gaflet: dalgın, dikkatsiz
[718] delâl: naz, cilve
[719] bezirgân: tüccar
[720] müşkülpesent: güç beğenen
[721] ekseri: çoğu
[722] mübalağa: abartı
[723] istidat: yatkınlık
[724] teraküm etmek: yığılmak, birikmek
[725] iltihap: tutuşma, alevlenme
[726] kurun-ı vusta: Orta Çağ

uzaktan ve işaretle te'essüs ediyor;[727] sonra bir zaman geliyor ki hayat kısmen medenileşiyor, kadınlar biraz tahsil[728] görmeye başlıyorlar. Kızlar mürebbiyelerle[729] büyüyor, mektebe devam ediyorlar. O zaman mektup devri başlıyor. O zamanın aşklarında mektubun büyük rolü var. Fakat bugün her şey terakki etti,[730] evvela genç kızlarımız Amerikan veya İngiliz kolejlerinde veyahut sörlerde[731] tenevvür[732] ediyorlar; Dârülmuallimât'ta[733] senede yirmi beş otuz fen okuyorlar. Dârülfünûn'a[734] devem ediyorlar. Sonra kurun-ı vusta hayatından kurtulduk, çaylarımız, kabullerimiz var; bu sayede aşka sürat geldi: harekete ev de dâhil oldu. Mektup yazıp postaya verip müvezzi[735] beklenecek zamanda mıyız ya? Beklemeye ne sabrımız, ne vaktimiz var. Sürat, sürat, sürat… Hayat o kadar kısa ki azizim! Her şeyde sürat var, evvelden mesela Sarıyer'e gidip gelmek için bir gün lazımdı, şimdi otomobille iki saatte olup bitiyor; iki dakikada Adalardan Kavak'a telefonla konuşuluyor. Sonra, tayyare?[736] Pek tabii olarak aşk ve ahlâk da bu süratten istifade ediyor.

Şimdi hikâyemi dinle. Bu son günlerde nazar-ı dikkatimi[737] pek çok celbeden[738] bir genç hanımefendi ile akd-i ülfet[739] etmiştim, bana bu kadar esîrî,[740] bu kadar hayalî bir his veren bir kadına nadiren tesadüf etmişimdir. Gözleri hâledâr[741] halkalarla simsiyah,

---

[727] teessüs etmek: kurma, yerleşme
[728] tahsil: öğrenim
[729] mürebbiye: özel olarak tutulan ücretli eğitici kadın
[730] terakki etmek: gelişme
[731] sör: soyluluk ünvanı
[732] tenevvür: parlama, ışıldama
[733] Dârülmuallimat: II. Abdülhamit döneminde ilk ve orta öğretim kız mekteplerine öğretmen yetiştirmek için açılan okul.
[734] Dârülfünûn: İstanbul Üniversitesi
[735] müvezzi: postacı
[736] tayyare: uçak
[737] nazar-ı dikkat: dikkate değer
[738] celb etmek: kendine çekme
[739] akd-i ülfet: dostluk kurmak
[740] esîrî: uçacak kadar hafif bir cevher
[741] hâledar: parlak daireli

dudakları canlı ateşlerle fürûzan,[742] sonra bir göğüs, bir endam, bir çizgi… Ve bunların fevkinde[743] yüzünde o kadar şairane bir ifade-i vecd[744] ve melâl…[745] Hâsılı bir şey ki pek elim ve pek leziz… Ben aşağı yukarı bir posta devri adamı olduğum için eski usule riâyetle[746] hissiyatımı ona tahriren[747] ifade etmek istiyordum. Mektup hayatının ne şiirleri vardır! Evvela iki üç tesadüfte onu mevzuuma celbettim, nihayet geçen gün bana bir adres vermesini rica ettim. Göğsünde deli bir kahkaha dalgası, gözlerinde şeytan bir istihza[748] bulutu, fıkırdak bir nazarla canıma kadar bakarak:

— Adres mi, dedi. O niçin?

Ben acaba pek mi ileri gittim diye havf ü tereddütle:

— Size söyleyecek o kadar şeylerim var. Bunları ancak mektupla ifade edebilirim. Hususî,[749] şairane bir mektup… Bir mektup ki kalbimin ezeli[750] hüsranını, ilahi iştiyakını…[751]

Gayet sade bir saffetle[752] sözümü keserek:

— A, o neye iyi, dedi. Yazacağınıza söylesenize…

Öyle ya, öyle ya… dedim. Kendi kendime, yazacağıma söyleseydim ya! Değil mi? Bazen biz erkekler ne sersemizdir!

O zaman söyledim, bunun için elini almak, onu kendime çekmek, saçlarını koklamak, dudaklarını öpmek icap ediyordu. Fakat onları daha ben istemeden o kendi uzattı ve ince bir inilti ile kucağıma düşüverdi. Ne bilirdim ki ben mektup devresinde gezerken hanımcık telefoncu imiş.

---

[742] fürûzan: parlak
[743] fevkinde: aşan, üstünde
[744] ifade-i vecd: kendinden geçme ifadesi
[745] melâl: keder
[746] riâyet: uyma
[747] tahriren: yazarak
[748] istihza: alay etme
[749] hususi: özel
[750] ezeli: çok eski, başlangıcı olmayan
[751] iştiyak: özleyiş
[752] saffet: saflık, temizlik

Karanlıkta

Merkeplerden[753] inip hazırlanan sofralara oturdukları vakit hava az bozuktu. Bu kır ziyafetini tertip edip beş erkek, dokuz kadını Heybeliada'ya getiren Feridun Bey ikide birde elini hiddetle gökyüzüne kaldırıyor:

— Zavallı insanların işlerini, eğlencelerini, hiç hesaba katmadan istediği vakit fırtına, rastgele yağmur, canı istediği zaman kar dökmek ne münasebetsiz[754] şey ya Rabbim, diye söyleniyordu.

Bu sözü bilhassa hanımlar şen kahkahalarla karşılıyorlardı. Yağmur yağsa bile onlara ne olabilirdi, onları ta İstanbul'dan buraya kadar getirmiş olan davet sahibi bunun bir çaresini bir kolayını bulurdu.

Yemek yedikleri müddetçe, hatta daha sonra hava açıldı kapandı, bulutlar gitti geldi, toplandı dağıldı. Fakat ikindiye doğru nihayet tabir-i amiyanesiyle[755] ela güzeli yağmur düşmeye başladı. Onların iz'ac[756] edilmesi katiyen mukadder[757] olacaktı!

Feridun bütün bu zaman esnasında gözleri gökyüzünde:

— Açacak, canım… Arkası açık… Eminim az sonra bütün bütün açacak, diye temin etmiş,[758] davetliler konuşmaktan, gülüşmekten hiç havaya bakmamışlardı.

---

[753] merkep: eşek, binek
[754] münasebetsiz: yersiz, uygunsuz
[755] tabir-i amiyane: basit bir ifade, avam tarzı söz
[756] iz'ac: can sıkıntısı
[757] mukadder: Allah tarafından takdir edilen alın yazısında bulunan şey
[758] temin etmek: güven vermek

Fakat yağmurun nihayet işi inada bindirdiğini, semanın bulutla iyice kaplandığını görünce ıslanmamak için oradaki tek tük ağaçların altına sokulup büzüldüler; işin öyle alayla, kahkaha ile geçirilemeyeceğini iyice tehlikede olduklarını anladılar. Feridun'un mütemadiyen[759] havaya bakarak ellerini dizine vurarak dövünmekten başka bir şey yapmadığını görmüşler ve korkmuşlardı.

O zaman hep bir yere gelip bir çare düşündüler. Merkepçiler gelseler bile bu yağmurda yola çıkmak divanelikti. Bir taraftan hava kararıyor, akşam yaklaşıyordu. Öyle bir mevkideydiler ki akıl, tertip,[760] tedbir[761] hiç fayda etmezdi.

Civarda biraz ötede büyük bir damdan başka bir şey görünmüyordu. Hanımların telaşını korkusuz göremeyen üç bey, bir fikir edinmek için koştular, az sonra geldikleri vakit orası penceresiz, kapısız, harap ve bomboş bir yer olduğunu söylediler.

Feridun:

— Canım üstümüzde bir dam var ya, diye haykırdı. Şimdilik ıslanmamak için oraya çıkalım. Hizmetçiler halıları götürsünler, yaysınlar, oturacak gibi bir yer hazırlasınlar.

Tehlikeyi görünce hanımların da gayreti galeyana gelmişti. Bu işi de hizmetçilere bırakmadılar, hep birden türlü şuh kahkahalarla, türlü cilveli nüktelerle[762] koştular, çalıştılar.

Şimdi ıslanmaktan kurtuldukları için tekrar neşelenmişler, tekrar alaya, gülmeye başlamışlardı. Nihayet gece iyice çöktüğü vakit, harikulade[763] seyahat romanlarında olduğu gibi Heybeliada'nın tepelerinden birinde benim yıkılmış bir dam altında her birisi bin türlü naz ve nimet içinde yaşamaya alışmış on bir hanım, beş erkek ve ikisi Arap üç hizmetçi hapis olmuş kalmışlardı. Sonra gece karanlık için ellerinde, içlerinden birinin nasılsa cebinde bulunmuş tek bir elektrik fenerinden başka bir şey yoktu.

---

[759] mütemadiyen: sürekli olarak
[760] tertip: düzen
[761] tedbir: önlem
[762] nükte: zarif söz, espri
[763] harikulade: olağanüstü

Hanımlar bu aksiliğe neşe ile mukabele ederek ihraz-ı zafere[764] karar vermiş gibi gülmekten, eğlenmekten fârig[765] olmadılarsa da tali'sizlik[766] bu akşam onları üzmek için her şeyi yapıyordu. Eyvah! Bataryada elektrik bitiyordu. Şimdi bütün bütün karanlıkta kalacaklardı.

Mantolar, pardösüler yastık yapılarak herkes kendini yatmak için yer hazırlıyordu.

Bir saat sonra herkes uyumuş, zulmet[767] içinde hafif fışıltılar, muntazam[768] nefeslerden başka bir şey işitilmiyordu.

Şevket, ilk uyku hamlesinden gözlerini açtı. Kapıdan baktı. Yağmur biraz hafiflemişti.

Tekrar içeri girdiği vakit nim-merî[769] bu şekillerin arasında ne nefis, ne ipek vücutlar olduğunu düşündü. Akşama kadar o derece hayran olduğu, şakrak[770] kahkahaları, şuh gamzeleriyle onu o kadar teshir etmiş[771] olan Şâdân Hanım'ın da bunların içinde olduğunu düşünmek bütün vücudunu bir ateş dalgasıyla sardı.

Gece elektrik lambası yanarken onun oturduğu yere hasretle baktı, zulmet içinde onun şeklini okşayarak yakın bulunup kokusuyla olsun vecd[772] içinde kalmak iştiyakı kalbini titretti. Orada, başında bir kişi sığacak kadar boşluk fark kedince bu emele teslim-i mevcudiyet[773] pek latif bir zevk oldu ve hemen oraya uzandı.

Kalbi şiddetle çarpıyordu. Akşama kadar mahmur[774] tebessümüyle, billur sesiyle sermest[775] kaldığı, derin, işveli bakışlarıyla

---

[764] ihraz-ı zafer: zafer kazanma
[765] fârig: gürültüden uzak, rahat
[766] tali'sizlik: kısmetsizlik
[767] zulmet: karanlık
[768] muntazam: düzgün
[769] nîm-i merî: yarım görünen
[770] şakrak: neşeli, keyifli
[771] teshir etmek: büyülemek
[772] vecd: hayranlık kaynaklı kendinden geçme durumu
[773] teslim-i mevcudiyet: varlığın teslimi
[774] mahmur: baygın, süzgün
[775] sermest: sarhoş

perişan olduğu Şadan'ın şimdi yanı başında, o kadar yanında idi ki uzansa onu tutabilecek idi. Tir tir titriyordu. Ona sokularak rayihasını[776] içmek istermiş gibi derin nefesler alıyordu.

Az sonra bu kâfi[777] gelmedi. Kendi daha ziyade men edemeyip[778] elini uzattı, onun belini tuttu. Cansız bir raşe ile sarsılarak birkaç dakika bu temasla mesut, öyle kımıldamadan durdu. Bu esnadan kadının kolundan başına doğru bir hareket oldu. Öyle ki bu hareketle el de kol ile beraber Şadan'ın ağzına gitmiş idi. Birden bire elinin üstünde hafif bir dudak teması hissediyor zannetti. Demek ki o da uyanıktı, demek ki… Âh demek ki…

O vakit deli oldu. Bu cevap, bu teslimiyet onu birden kamçılamış idi ki şimdi onu okşamaya, az sonra hariçten teması kâfi görmeyerek korsenin düğmelerini çözüp elini içeri sokarak genç kadının üryan[779] canlı göğsünü karıştırmaya başladı. Artık şimdi derin bir gaşy[780] içinde bayılıyordu.

Şevket artık bir cennet dumanı içinde boğulur gibi idi. Kendini tutmak kâbil[781] değildi; nihayet ne olursa olsun diye biraz daha yaklaştı, uzandı, onun dudaklarını aldı. Dudaklar lerzan, muhteris[782] bir buse ile birbirini emdiler. Şevket bu busede emdiği ince zevk yerine mağşuş[783] bir tesir duymakla beraber bunu uyku hâline hamlederek[784] sabaha kadar ikide birde tekrar uzanıp tekrar tutmaktan kendini men edemedi.

Saatler ağız ağıza geçti. Sabaha kadar devam eden bu hâl-i hercümerçten[785] Şevket'in vücudu derin bir teheyyüç içinde kırılmış, harap olmuştu.

---

[776] rayiha: koku
[777] kâfi: yeterli
[778] men edememek: engelleyememek
[779] üryan: çıplak
[780] gaşy: çok zevk verici bir şeyle mest olma
[781] kâbil: mümkün
[782] muhteris: çok arzulu
[783] mağşuş: karışık
[784] hamletmek: yormak, vermek
[785] hâl-i hercümerç: karmakarışık hâl

Yavaş yavaş sabah oluyor, küçük pencerelerden soluk, kirli bir ziya[786] akıyor ve karanlık içine yayılıyordu.

Artık uyumak mümkün olmadığı için tatlı emellere, müskir[787] ümitlere dalarak sabahın ince hululünü[788] bekledi. Şimdi onu böyle elde edince bundan sonrası için zengin, müzeyyen bir aşk hayatı tahayyül ediyordu. Şâdân gibi bir kadın her erkek için ve her zaman müyesser[789] olacak saadetlerden[790] değildi.

Bu hülyalar arasında salınırken sabahın gittikçe çoğalan ziyası içinde, etraf artık seçilmeye başlıyordu. Tek tük uyananlar, kımıldanıp kalkanlar oluyordu.

O vakit birden bire gözler şaşı oldu zannetti. Şâdân Hanım'ın karşıdaki sırada bizzat oturduğunu görüyor gibi oldu. Gözlerini ovalayıp bir daha baktı, evet, bütün uyku letafetiyle,[791] bütün sabah cazibesiyle, o idi.

O hâlde sabaha kadar uğraştığı kadın?... Sıçradı kalktı, etrafa belli etmemeye çalışarak, ayakta, dikkatle baktı.

Kalın dudaklı, şiş vücutlu Arap hizmetçilerden biri, arkasını dönmüş, leş gibi uyuyordu.

---

[786] ziya: ışık
[787] müskir: sarhoşluk veren
[788] hulul: gelip çatış, girme
[789] müyesser: kolayca nasip olan
[790] saadet: mutluluk
[791] letafet: güzellik

Gizli Hediye

Zengin boa[792] ile peçenin dalgaları arasında görülebilen kısmına –çapkın bir dudak, fettan[793] bir burun, şuh bir çeneden ibaret pek şayan-ı perestiş bir çehre[794] ucuna- nazaran bir naire-i cihan[795] olduğu anlaşılan genç kadın, apartmanın kapısından bir kasırga telâtumu[796] ile dalarak doğru salona koştu, içeri atılarak:

— Ce! Etti.

Ağır perdelerden bir loşluğa boğulmuş salonun köşesinde bir gölge sıçradı, ellerini uzatarak ona doğru atladı:

— Âh nerelerdesin yavrum, nerelerdesin? Kaç gündü bekleye bekleye… Diye şikâyet etti.

Genç kadın, nefes nefese, kendine uzanan kolların arasına teslim oldu; bir dakika vücutlar kaynadı, dudaklar kavuştu, buseler kenetlendi.

Şimdi manşonu,[797] boayı, çantayı bir tarafa fırlatmış, genç kadın, başını açarak ve neden gelmediğini, niçin beklettiğini anlatıyordu:

— Canım bizimkinin aksiliği, (Bizimki dediği kocası idi.), deliliği iyice üstünde. Dün, evvelki gün elinden kurtulup gelmek için nasıl kıvrandım, nasıl, bilemezsin! Pek tuhaf bir adamdır, sebebi

---

[792] boa: samur kürk
[793] fettan: cilveli, cazibeli
[794] çehre: yüz
[795] naire-i cihan: âlemin alevi
[796] telâtum: dalgalanma
[797] manşon: elleri soğuktan korumak için kullanılan astarlanmış kürk

meçhul[798] olarak beni böyle günlerce hapseder, sonra yine bilinmez nasıl kâmilen[799] kendi hâlime bırakır, haftalarca nereye gittiğimden ne yaptığımdan hiç hem hiç haberi olmaz.

Delikanlı bıyıklarında tatlı bir tebessümle:

— Evet, tuhaf adamdır, dedi. Hele ben, dün de, öbür gün de akşama kadar nasıl bekledim. Sana küçük bir sürprizim var da.

Ve uzandı, lakayt bir tavırla küçük geridonun[800] üstünde duran bir kutuyu çekti aldı; bu bir muhafaza idi, açtı, gösterdi.

Genç kadın artık soyunmuştu, bütün cihana meydan okuyan küstah kalçalarıyla, mağrur[801] göğsüyle şimdi aynanın karşısında kendini seyrediyor, parmaklarının rastgele darbeleriyle saçlarını kabartıyor, düzeltiyordu. Fakat bu esnada muhafaza[802] gözüne ilişti, bir sayha-i memnuniyetle[803] atladı, kaptı; pencerenin önüne koşarak içindeki gerdanlığa baktı. Elleri, kolları, göğsü, bütün vücudu titriyordu:

— Aman ya Rabbi, bu ne bu, diye ekledi.

Erkek bu memnuniyetten mağrur:

— Küçük bir hediye! Dedi.

— Kaça aldın?

— Dört yüz!

Genç kadın şimdi gerdanlığı muhafazadan çıkarmış, elinde muayene[804] ediyor, incileri, taşları âşık nazarlarla meftun meftun[805] tetkik[806] ediyor ve:

---

[798] meçhul: bilinmez
[799] kâmilen: tamamen
[800] geridon: mutfak servis arabası
[801] mağrur: böbürlenen
[802] muhafaza: koruyucu kutu
[803] sayha-i memnuniyet: memnuniyet çığlığı
[804] muayene: inceleme
[805] meftun: tutkun
[806] tetkik: inceleme

— Küçük mü? Küçük mü? Diye söyleniyordu. Bu inciler, bu pırlantalar… Küçük mü? Bunlar mı? Dört yüz liraya hem pek ucuz! Pek, pek ucuz!

Sonra koştu, tekrar aşkının kucağına kaydı, gömüldü; iki vücut birbirine karışan dalgalar gibi tekrar büküldü, kıvrandı; kadın binlerce buseler arasında bütün ruhuyla teşekkürünü eda[807] için yüz binlerce sayha ile çırpınıyor, çırpınıyordu.

Fakat birdenbire aklına fena bir şey gelmiş gibi:

— Ya… Ya… Neme lazım… Takamayacağım ki… Diye şikâyet etti.

— Takamayacak mısın? Niçin?

— Kocam nereden buldun diye soracak, tabiî cevap veremeyeceğim için ondan gizlemeye mecbur olacağım. Hâsılı istediğim gibi serbest serbest, rahat rahat takamayacağım.

— Yo iki gözüm, ben bunun da çaresini buldum.

— Aman nasıl? Çabuk söyle. Çabuk, çabuk…

Delikanlı eliyle genç kadının canlı göğsünü okşayarak izah etti:

— Şimdi hemen gidip Şekib'i (Kocasının adı Şekip'ti, ve Mümtazla, âşıkla gayet iyi arkadaştılar.) göreceğim, akrabamdan bir kadın sıkıntı içinde olduğu için gerdanlığını piyangoya koymak istiyor olacak. "Sen de bir iki bilet al!" diyeceğim, iki üç gün sonra piyango sana çıktı diye gerdanlığı götürüp teslim edeceğim. Tabii o da akşama getirip sana takacak. Nasıl oyunumu beğendin mi?

Genç kadın tekrar âşığının kollarında zevkten, memnuiyetten eridi!

— Dâhiyane,[808] sadece dâhiyane… Ey vallahi bravo… Diye çırpındı. Ey, ne vakit gideceksin? Ne vakit?

— Hemen bu akşam.

— Aman çabuk, çabuk… Hiç durma! Hemen git!

---

[807] eda: verme, ödeme

[808] dâhiyane: zekice

— Elbette çabuk, gülüm elbette çabuk; mademki sen bu kadar memnun olacaksın, elbette çabuk…

Genç kadın Mümtaz'ın kucağında yaslanmış, bir taraftan eliyle âşığının saçlarını okşuyor, bir taraftan ayaklarını sallayarak heyecanla soruyordu:

— Ey, piyango… O ne vakit çekilecek?

— Piyango falan çekileceği yok canım. Ben Şekip için öyle uyduracağım.

— Yani… Şimdi… Onu, onu ben ne vakit boynumda göreceğim? Ne vakit takacağım? Sen bana onu haber ver. Ne vakit?

— Bugün pazartesi değil mi, çarşamba, nihayet perşembe günü… Cuma günü gerdanlığınla beraber buraya bana gelirsin, değil mi yavrum?

— Teşekkür için, elbette… Elbette…

İlh ilh…[809]

Cuma günü öğleden sonra, aynı apartmanın salonu.

Gen. Kadın, kendine mahsus o fırtına mişvarı[810] ile girerek huşunetle:[811]

— Hani gerdanlık ne oldu? Diye sordu.

— Dün öğleden sonra Şekip'e teslim ettim.

— Şekip'e teslim mi ettin? Niçin getirmedi? Ne yaptı?

— A, getirmedi mi? Hatta ben lakırdı arasında: "Artık hanımefendiye habersiz bir hediye!" Diye aklına da getirdim. Hatta tebessüm etti, başını salladı… Pek çok sevindi.

— Ey, ne oldu, ne yaptı! Aman ya Rabbi, acaba ne yaptı?

— Yavrum, dur bakayım, merak etme, ben bugün kendini görür, ne olduğunu anlarım.

— Dün akşama kadar hülyasıyla o kadar harap oldum, bekledim, bekledim… Gece boynumda göreceğim diye deli gibi sevin-

[809] ilh: "ilâ ahirihi"nin kısaltması ve benzeri anlamında kullanılmıştır.
[810] mişvar: tavır, eda, tarz
[811] huşunetle: kabaca

dim! Hâlbuki gece mahzun mahzun yatağıma girmek ne acı oldu, ne acı, ne kadar acı…

İlh ilh…

O akşam Mümtaz Şekip'i görür görmez:

— Refika Hanımefendi kim bilir piyango için ne kadar memnun olmuştur?

Zevç, hafif bir tereddütten sonra:

— Sizden son derece rica ederim. Bu meseleyi unutalım. Korkarım şüyû[812] bulur, karım haber alır, bunu hiç arzu etmem.

— Nasıl, arzu etmezsiniz! Niçin!

— Gerdanlığı istemeye kalkar.

— Ay ona vermeyecek misiniz!

— Yo… Hatta yerine gitti bile.

— Yerine mi? Nereye gitti? Kime verdiniz?

Şekip gururlu bir eda ile:

— Metresime hediye ettim.

— ? !

[812] şuyû: duyulma, yayılma, bilinme

Rüyada

Buseler, yüzlerce, binlerce buseler, küçük, nevâzişkâr, ateşîn[813] buseler, bütün vücudunda yakar, ısırırcasına emer, tırmalarcasına gezinen muannit,[814] fakat nevâzişkâr buseler… Gözlerinden başlayıp bütün yanaklarında, bütün gerdanında gezen, kulaklarından, ensesinden geçerek dudaklarına yaklaşan ve genç kızın reddi mukavemeti üzerine alıştırmak ve yumuşatmak için gibi tekrar gözlerinden, yanaklarından ve gerdanından başlayıp, tekrar ensesinden ve kulaklarından geçerek tekrar kulaklarına gelen buseler…

— Oh, istemem, istemem diyorum!

Genç kız gayr-ı merî[815] bir kuvvet altında kıvranıyormuşçasına bükülerek kollarıyla reddediyor, dudaklarını vermemekte ısrar ediyordu ve buseler, yüzlerce, binlerce buseler, altın bıyıklarla müzeyyen nemnâk[816] ve mültehib[817] dudağın muannit bir ısrarla fakat nevâzişperver temaslarla yüzünde, gerdanında gezen buseleri gördüğü bu mukavemet üzerine şimdi gerdanından göğsüne inmek istiyor, cansız bir tedevvürle[818] telâtum[819] eden memeleri zapt ve teşhire[820] çalışıyordu.

---

[813] ateşîn: coşkun, yakıcı
[814] muannit: inatçı
[815] gayr-ı merî: görünmeyen
[816] nemnâk: nemli
[817] mültehib: alevlenen
[818] tedevvür: dönüş
[819] telâtum: birbirine çarpan
[820] teşhir: sergileme

Genç kız derin bir enin[821] ile göğsünü kapamak için ellerini uzattı ve çırpındı:

— Bırak, bırak… Allah aşkına bırak! Oh görecekler… Aman ya Rabbi… Diye inledi.

Ona herkes bakıyor, görüyor ve gülüyor gibi geliyordu. Herkesin gözleri önünde kendini müdafaaya o kadar çalıştığı hâlde bütün gayretleri boşa giderek buseler, yüzlerce, binlerce buseler, bütün sinesinde yakar, emercesine, ısırır, tırmalarcasına gezerek yükseliyor ve mutlak dudaklarını zapt etmek isteyerek onu harap ediyordu. Ve genç kız o kadar kalabalık içerisinde böyle ısrar ve hararetle öpülüp koklanmaktan utanıyor, şikâyetlerinin faydasız kalmasına hayret ediyor, hâlâ bu mu'ciz-i nevâzişkâr [822] dudakların temasında kurtulmamış olmasının hikmetini anlamıyor, müşevveş[823] bir zemin üzerinde teressüm[824] eden bu müstehzi çevrelerin tebessümleri asabını tahriş[825] ediyor, kendine sarılan kollardan kurtulmak için o kadar uğraştığı hâlde yine o hararetli dudakların küçük ateşîn buseleri yakar, ısırırcasına, emer, tırmalarcasına göğsünde, gerdanında gezinerek tekrar müskir[826] temaslarla yükseliyor, dudaklarına yaklaşıyor, mutlaka, mutlaka onları öpmek istiyordu.

Genç kız son bir mukavemetle tekrar kıvranarak:

— "İstemem… Of istemem… Bırak beni!" Diye sızladı.

Dudaklar, nihayet muzafferiyetinden[827] emin, buselerinin leziz[828] teması altında eriyen genç kızın baygın aşkıyla mağrur, tekrar hücum etti:

— Allah aşkına diyorum…

— Olmaz, olmaz… Bırak, of bırak!

---

[821] enin: inilti
[822] mu'ciz-i nevâzişkâr: aciz bırakan iltifat edici
[823] müşevveş: karışık
[824] teressüm: şekillenme
[825] tahriş: zedeleme
[826] müskir: sarhoş edici
[827] muzafferiyet: üstün gelme
[828] leziz: hoşa giden, zevk veren

Bir an oldu ki genç kız nihayet daha dayanamayacağını anladı. Eriyor, dökülüyor gibi bî-idare[829] ve ihtiyardı.[830] Ve derin, feryat-engiz[831] bir sayha-i mestî[832] ile:

— Oh!... İtti ve teslim oldu.

Şimdi buseler sarhoş bir cûş u huruşla[833] genç kızın dudaklarına temellük etmişti.

Bu uzun, bayıltıcı, öldürücü bir imtisas[834] oldu, koklayan, ısıran, emen ve bu akur[835] saniyelerde genç kızın katre katre bütün hayatını alan, nefes nefes bütün ruhunu çeken iniltili, saralı,[836] hezeyanlı[837] buselerden mürekkep bir imtisas.

Genç kız şiddetle silkinerek uyandı. Vücudu hummalı[838] bir ra'şe[839] içinde sarsılıyordu. Nazarı bir müddet cibinliğin[840] tül köşelerinde sersem, dalgın düşündü. Sonra dudaklarında hafif bir tebessüm gölgelendi. Şimdi gözlerini tekrar yummuş, rüyada veya uyanık olduğunu bilmiyor gibi süzülüyor, süzülüyordu.

Tekrar rüyasına kavuşmak, tekrar o yüzlerce, binlerce buselerle sermest kalmak istiyordu.

Son

---

[829] bî-idare: idaresiz
[830] bî-ihtiyar: tercihsiz
[831] feryat-engiz: feryat koparıcı
[832] sayha-i mestî: sarhoşluk çığlığı
[833] cûş u huruş: coşma ve gürleme ile
[834] imtisas: emerek çekme
[835] akur: azgın, saldırgan
[836] saralı: titreyişli
[837] hezeyanlı: sayıklamalı
[838] humma: ateşli
[839] ra'şe: titreme
[840] cibinlik: yatağın üzerine gerilen tül

Mehmet Rauf

İLK TEMAS İLK ZEVK

Hazırlayan
Habibe DEMİR

İLK TEMAS İLK ZEVK

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Habibe DEMİR

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

İLK TEMAS İLK ZEVK

- İlk Temas İlk Zevk
- Ana Kalbi
- Öyle Kadınlar Vardır ki
- Mazide Bir Günah
- Bir Yiğit
- İlk Kadın
- Ayna
- Yabancı Kadın
- Yaldız
- Muhibbeler
- Fedai
- Bir Deli
- Gizli Aşk
- Zevç ile Zevce

Giriş

İlk Temas İlk Zevk hikâye kitabının ilk basımı, İstanbul, Babıali Caddesi'nde bulunan Kitâbhâne-i Sûdi tarafından, R. 1338 (=1922) tarihinde gerçekleştirilmiştir.[1] Kitap içerisinde on dört hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerin isimleri sırasıyla; "İlk Temas İlk Zevk", "Ana Kalbi", "Öyle Kadınlar Vardır ki," "Mazide Bir Günah", "Bir Yiğit", "İlk Kadın", "Ayna", "Yabancı Kadın", "Yaldız", "Muhibbeler", "Fedai", "Bir Deli", "Gizli Aşk" ve "Zevç ile Zevce" şeklindedir.

Kitaptaki "Ana Kalbi",[2] "Bir Yiğit"[3], "Ayna"[4] ve "Bir Deli"[5] hikâyeleri, Prof. Dr. Rahim TARIM tarafından hazırlanmış *Seçme Hikâyeler* adlı eserde, metinlerin orijinal hâli Latin harflerine aktarılmış; kelime, tamlama, kurum, özel ifade gibi kavramların anlamları, köşeli parantezle yanlarında belirtilmiştir.

Elinizdeki metin, Kitâbhâne-i Sûdi baskısı esas alınarak sadeleştirilmeden hazırlanmış olup, günümüzde kullanım yaygınlığı azalmış kelime, kavram ve tamlamaların anlamları dipnotlarla açık-

---

[1] Mehmet Rauf, *İlk Temas İlk Zevk*, İstanbul: Kitâbhâne-i Sûdi, 1338, 128 s.

[2] Mehmed Rauf, "Ana Kalbi", *Seçme Hikâyeler*, haz. Rahim Tarım, İstanbul: Özgür Yayınları, 2007, s. 299-307.

[3] "Bir Yiğit", *a.g.e.*, s. 404-409.

[4] "Ayna", *a.g.e.*, s. 396-403.

[5] *İlk Temas İlk Zevk'*te "Bir Deli" ismiyle yayımlanan hikâye, *Peyâm-ı Edebî*'de (no. 10, 16 Kânunusani 1329/29 Ocak 1914) "Korku" ismiyle neşredilmiştir. Bkz.: Rahim Tarım, "Mehmed Rauf, Hayatı, Hikâyeleri ve Seçki Üzerine…", *Seçme Hikâyeler* (Mehmed Rauf), s. 18. *Seçme Hikâyeler*'de "Korku" hikâyesi için bkz.: *a.g.e.*, s. 293-298.

lanmıştır. Kitaptaki basım hataları ve anlatım bozuklukları köşeli parantezle düzeltilmiş ve ilgili dipnotlarda bilgi verilmiştir.

Habibe DEMİR

İlk Temas İlk Zevk

Genç kadın, göğsünde fıkırdayan şen bir kahkaha dalgasıyla:

— Yo, yo, vallahi değil… Kabul etmem, kabul etmem, diye haykırdı.

Refikaları:[6]

— Nasıl kabul etmezmişsin bakalım… Biz biliyoruz… Nafile saklayamazsın… diye mukabele ettiler.[7]

O zaman gözlerindeki ilk neşe, hafif bir bulutla sönüveren bahar güneşi gibi solarak:

— Yemin ederim ki yanlış biliyorsunuz… Söylediğiniz şeylerin hiçbirisi olmadı. Fakat mademki ısrar ediyorsunuz, durunuz; anlatayım. Anlatayım da bakınız ne kadar masum bir hikâyeciktir. Bu vaka benim hayatta aşka ilk temasım ve ondan aldığım ilk zevktir.

Ve anlattı:

— Bu hem feci hem mudhiktir.[8] Bir kere en evvel, o zamanlar ne hâlde ne his ve kabiliyette bir kız olduğumu tarif etmek lazım. Daha on yedi yaşımda idim. Lakin benim o zamanki hâlimi siz tasavvur edemezsiniz[9] ki… O zamana kadar okuduğum kitaplar, işittiğim hikâyelerle ruhum dolmuş taşıyordu. Diyebilirim ki seveceğim adamı daha görmeden, tanımadan sevmeğe başlamıştım. Âdeta genç kızlığa mahsus bir sarhoşluk içinde idim. Alelade aşk nasıl

---

[6] refika: kadın arkadaş

[7] mukabele etmek: karşılık vermek

[8] mudhik: komik

[9] tasavvur etmek: zihinde canlandırmak

olur, insan seveceği adama [nasıl] rast gelir, onu [nasıl] tanır, ruhlar arasında [nasıl] bir mukarenet[10] hasıl olur,[11] nihayet kalpler [nasıl] bağlanır, değil mi? Hâlbuki ben böyle olmadım ki… Ben görmeden, bilmeden, tanımadan seviyordum. Kimi? Bunu da bilmiyordum. Bende aşk, adamı aradı. Adam, aşkı peyda etmedi. Zaten genç kızların ekserisi[12] böyle değil midir?

Refikalarından birisi zengin dudakları arasında latif bir tebessümle parlayan dişleriyle:

— Eh, az çok, diye mukabele etti.

***

Genç kadın devam etti:

— Şimdi işin en tuhaf noktasına geliyorum. Dikkat ediniz. Nihayet bu adamı bulduğum zaman kim çıktı dersiniz? Mektepteki hocalarımızdan biri!

Hikâyeyi dinleyen iki genç hanımın oturdukları koltuklardan dalgalana dalgalana çılgın bir kahkaha sağanağı geçti.

— … Hem de edebiyat muallimi filan olsa… Hayır, değil… Ulûm-i tabiiye[13] hocası! O zaman mektepte biz üç arkadaş idik. Gece gündüz bir dakika birbirimizden ayrılmaz, hiçbir şeyimizi gizlemezdik. O zamana kadar aşk, mektebin dâhilinde olmaz, mutlak dışarıya mahsus bir şeydir zannediyorduk. Bunun için aklımız fikrimiz hep hafta tatillerinde sokağa çıktığımız, hayata temas ettiğimiz günlere münhasır idi. Fakat o esnada ulûm-i tabiiye muallimimiz, – yaşlı bir adam – birdenbire hastalandı. Zavallıya nüzul isabet etti.[14] Üç ders sonra yerine başka bir hoca geldi. Bu ne pek genç ne pek yaşlı idi. Yani bir kız mektebi için âdeta biçilmiş bir kaftan. Güzel de değildi. Diyorum ya, âdeta bizi deliliklerden, çılgınlıklardan himaye ve sıyanet[15] fikriyle mahsus intihap edilmiş[16] bir adamcağız.

---

[10] mukarenet: yakınlaşma
[11] hasıl olmak: ortaya çıkmak
[12] ekseri: birçok, çoğu
[13] ulûm-i tabiiye: tabiat bilgisi dersi
[14] nüzul isabet etmek: felç olmak
[15] sıyanet: koruma, muhafaza
[16] intihap edilmiş: seçilmiş

Fakat aman ya Rabbi! O kadar tatlı bir sesi, o kadar latif[17] bir takriri[18] vardı ki, daha ilk derste bizi cezbetti. Başkalarını bilmem, fakat üç arkadaş biz üçümüz de meshûr[19] ve meftun olduk.[20] Bu tesir ne kadar ani ne kadar gayrimakul[21] ise, o kadar da şiddetli ve fırtınalı oldu. Bu hakikaten bir aşk olarak mı başladı? Yoksa marazi[22] bir galeyanla[23] bunu bu hâle biz mi getirdik?

***

Gözleri bir an derin bir hüzün bulutuyla kararıp daldı, kaldı. Sonra, tekrar uyanarak devam etti:

— Küçük bir fantezi ile büyük bir aşk hâline biz kendimiz getirdik, zannederim. Öyle ki, adamcağız iki üç derse gelmiş gelmemişti ki biz artık tedavi kabul etmez birer esîr-i hevâ[24] olmuştuk. Üç arkadaş, bütün hislerimizi, bütün hayallerimizi birbirimize itiraf etmeğe alışmış olduğumuz için bu yeni vakayı da tabii gizlemedik. Akşama kadar her dakika, ondan bahsetmekte, onun hakkında konuşmakta derin bir zevk buluyorduk. Gece olup da yatağıma uzandığım vakit, başka bir âleme geçiyorum zannediyordum. Mesela, onunla bir zevç ve zevce hayatı tahayyül ediyordum. Koltuk gününden başlayarak, ilk günlerin tasavvuru bile baş döndüren saadetlerini gözümün önüne getiriyor, uzun bir aşk hayatı içinde hayalen mest ve mesut oluyordum.

O, o kadar tatlı sesi, o kadar cazibeli takririyle şimdi kulağıma aşk ve perestiş[25] kelimeleri fısıldıyordu. Bütün bu hülyaları, üç arkadaş birbirimizden saklamıyor, birbirimize rakip olduğumuzu düşünmüyor, birbirimizi hiç kıskanmıyorduk. O kadar cahil, o kadar çocuk idik ki, hayatımızı bu çılgınlık, bütün kavsiyle, bütün tahak-

---

[17] latif: yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan
[18] takrir: ifade ve beyan etme, anlatış
[19] meshûr (olmak): büyülenmek
[20] meftun olmak: tutulmak, hayran olmak
[21] gayrimakul: akıl dışı
[22] marazi: hastalık derecesinde
[23] galeyan: taşkınlık, coşku
[24] esîr-i hevâ: aşk tutsağı
[25] perestiş: taparcasına sevgi duyma

kümüyle zapt ve işgal etmişti. Bizim zaten aradığımız şey, kalbimizdeki ateşe bir mabut[26] değil miydi? Bunu bulmuştuk. Başka ne isteyebilirdik?

Nihayet bu esnada bir tatil günü, köprüde vapur iskelesinde biletimi almış, kalkmak üzere olan vapura giriyordum ki, onu karşıda ayakta bana bakıyor gördüm. Yüreğim hop etti, ağzıma geldi. Bu tesadüf ne büyük bir lütuf, nasıl bir inayet[27] idi. Ne olacaksa bugün olacaktı. Bana tebessümle bakıyordu, selam vererek yanına yaklaştım. Mektebin haricinde ona mülaki olmak[28] o kadar emsalsiz bir saadet idi ki, tir tir titriyordum. Hayatımın en derin heyecanına temas edeceğim bir saniye idi.

Daha birbirimize tek bir söz söylememiştik ki, bilmem nasıl yanı başımda peyda olan bir genç kadınla bir küçük çocuğa dönüp hitap ederek beni gösterdi:

— Talebelerimden bir hanım, dedi.

Ve sonra onları da bana tanıttı:

— Refikam[29] ve mahdumum.[30]

Siyah, kesif[31] bir bulut içinde, sersem, ezilmiş; selamladım. Kendime geldiğim zaman vapuru gitmiş, iskeleyi tenhalaşmış ve kendimi bir kenara dayanmış buldum.

***

Genç kadın buraya gelince, hafifçe durdu; bir müddet gözleri tekrar kaybolmuş bir hayâl-i muazzezi[32] arıyormuş gibi daldı kaldı, sonra silkinerek:

— İşte sizin şüphe ettiğiniz ilk aşkımın hikâyesi… Pek budala bir şey değil mi? dedi.

---

[26] mabut: Tanrılaştırılıp tapılan varlık, kuvvet veya nesne
[27] inayet: lütuf, iyilik
[28] mülaki olmak: kavuşmak
[29] refika: bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, zevce
[30] mahdum: erkek evlat
[31] kesif: koyu, yoğun
[32] hayâl-i muazzez: kıymetli bir hayal

Ana Kalbi

— Bakınız oğlum… Buralarda Cemil Paşa'nın konağı varmış. Valiliklerde bulunmuş Cemil Paşa. Damadı Binbaşı Feyzi Bey var. Erkânıharp[33] binbaşısı.

Şermende[34] Hanım, caddede akşamüstüne mahsus cevelan ve hareket arasında, iki adımda bir tevakkuf ederek,[35] her dükkândan soruyordu.

Hayli yürüdükten, birçok sorduktan sonra, nihayet bir dükkâncı: "Evet, evet, valide. Daha ileride sorunuz." dedi.

İhtiyar kadının o zamana kadar aldığı yeis cevaplarından bir endişe bulutuna bürünmüş olan çehresinde bu söz, ani bir neşe peyda etti. Yorgun vücuduna yeniden bir hamle-i gayret[36] gelerek yine yürüdü. Nihayet kendine konağı gösterdikleri vakit, bir kâşane-i ikbal[37] gibi uzaktan pek mükellef görünen binanın karşısında kadın sabahtan beri, ta Beykoz'dan kalkıp vapurlarda, yollarda, araya araya, sora sora buraya kadar gelmek için bulduğu kuvvet ve gayretin nagehanî[38] bir tereddütle zevâlpezîr olduğunu[39] hissetti.

---

[33] erkânıharp: kurmay; harp akademilerine girerek eğitimlerini başarıyla bitirmiş subay

[34] Şermende, utanmış, mahcup anlamını taşımaktadır. Mehmet Rauf bu bakımdan hikâyenin içeriğiyle uyumlu bir karakter ismi seçmiştir.

[35] tevakkuf etmek: beklemek, durmak

[36] hamle-i gayret: gayret atılımı

[37] kâşane-i ikbal: talih ve mutluluğun büyük sarayı

[38] nagehanî: ansızın

[39] zevâlpezîr olmak: sona ermek

Dükkânın önünde tevakkuf ederek: "Oğlum, sakın yanlış olmasın," diye sordu.

Dükkâncı ise kati ve emin bir tavır ile cevap verdi:

— Hayır, valide hayır. İzmir Valisi Cemil Paşa'nın konağı, söylediğiniz gibi damadı Binbaşı Feyzi Bey'dir.

Şermende Hanım, senelerden beri hissettiği en kuvvetli emelinin bu kadar tahakkuk edeceği[40] son dakikada kendini zapt ve istila eden bu manasız havf[41] ve tereddüt içinde, hâlâ duruyor, karşıdan konağın pencerelerine, kapısına, panjurlarına bakıyordu.

***

Zira senelerden beri en muazzez, en hararetli, en yegâne bir emeli İstanbul'a gelir gelmez oğlunu bulmak ve ondan uzak ve mahrum geçen senelerin hasret elemlerini tadil[42] için ölünceye kadar ondan ayrılmayıp beraber yaşamak değil miydi?

Ondan yirmi sene evvel, büyük bir felâketin cebir ve tahakkümüyle ayrılmıştı. Kayınvalidesinin elinde bir çocuk olarak bıraktığı oğlunu, yirmi seneden beri düşünerek yüreği[nin] sızlamadığı bir gün bile olmamıştı. Çünkü kocasından memnun olduğu hâlde, kaynanasıyla hiç geçinemiyor idi. Kadın ahlaksız, canavar, inatçı bir mahlûk idi. Ve onun zulüm ve vahşetine her gün kurban olarak senelerce çekmediği kalmamıştı. Kocasından ise, kendini annesine daima feda etmesinden, onu validelik namına is'âd ettiği[43] kutsiyetten bir an için olsun indirmeğe razı olamayıp her münazaada[44] yalnız kendini kurban etmeğe razı oluşundan başka bir şikâyeti yoktu.

Nihayet bir gün kadının tecavüzü, şirretliği, o derece tahammül-şiken[45] bir hâle gelmişti ki, ona da kocasına da isyan etmiş ve pek büyük bir kavga olmuştu! Kaynanasının senelerden beri sabır

---

[40] tahakkuk etmek: gerçekleşmek
[41] havf: korku
[42] tadil: yatıştırma, teskin etme
[43] is'âd etmek: yüceltmek
[44] münazaa: ağız kavgası, münakaşa
[45] tahammül-şiken: sabrı tüketen

ve sükût görmeğe alıştığı gelinin bu cüretini kahir[46] bir darbe ile iptal için üzerine hücum ettiğini görünce, büyük bir beladan kurtulmak için, kendini sokağa atmış ve bir komşunun evine iltica etmişti.[47]

Fakat kendine gelir gelmez hareketinden bin kere nedamet etmiş,[48] şayet eve tekrar kabul etmezlerse ne olacağını düşünerek harap olmuştu. Çünkü oğlunu son derece taziz ediyor[49] ve onsuz yaşayamayacağını katiyen anlıyor idi.

Gece, genç kadını affettirip onları barıştırmak için gidip kocasıyla görüşen komşu efendi avdet ettiği[50] vakit:

— Ayol onlar seni sokağa atmak için zaten bahane arıyorlarmış. Sen o bahaneyi onlara kendin tedarik etmişsin. Kaynanan: "Öyle rezaletle sokağa kaçan bir karı bir daha bu eve ayak basamaz." diye bar bar bağırıyor. Kocan da malum a, annesinin sözünden çıkamaz, demişti.

İstirham, şikâyet, feryat, hiçbir şey para etmedi. Kaynana, gelinine hissettiği kin ve nefretini oğlunun kendine itaati sayesinde feci bir intikamla neticelendirdi. Ona hatta çocuğunu bile göstermediler ve boşayarak başlarından def ettiler.

***

Şermende Hanım'ın hiç kimsesi yok idi. Komşu evlerinde sürünmeğe mecbur ve çaresiz kaldığı için, bin elem ve hicran içinde, kendini düşündü ve düştüğü bu girdâb-ı sefâletten[51] kurtulmak için o esnada uzanan ilk ele sarıldı: Bu, ilk karısı ölmüş, bir redif[52] kolağası[53] idi, ona vardı ve onunla birlikte Halep'e[54] gitti.

---

[46] kahir: kahreden, zorlayan
[47] iltica etmek: sığınmak
[48] nedamet etmek: pişman olmak
[49] taziz etmek: yüceltmek
[50] avdet etmek: geri dönmek
[51] girdâb-ı sefâlet: yoksulluğun yarattığı zor durum
[52] redif: son dönem Osmanlı ordusunda, askerlik görevini bitirdikten sonra yedeğe ayrılan er
[53] kolağası: Osmanlı ordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasında yer alan rütbe
[54] Halep: Suriye'de bir şehir

İlk seneler oğluna karşı kalbini yakan hasret ve iştiyakı,[55] komşu efendiden ara sıra aldığı mektuplarda çocuğuna dair bulduğu malumatla tadil etmeğe[56] çalıştı: Onun mektebe başladığı[nı],[57] sünnet olduğu[nu], kocasının yeniden evlendiği[ni] hep böylece öğrenmişti. Fakat sonra o adam öldüğü için, mektupların da arkası kesildi ve oğlu hakkında bir mechûliyet-i sırfa[58] içine gömüldü kaldı.

Yeni kocasından çocuğu olmadığından oğlu için deli olacak derecede bir fazla muhabbet hissediyor ve onu görmek ihtimali olmadığı için helak oluyordu. Ah! Onu bir kere daha kollarının arasında sıksa, doya doya öpüp koklayabilse idi…

Eğer kaynanası sağ olmasa, ne yapar yapar bir mektupla olsun onu vücudundan[59] haberdar eder, ondan uzak hasret ve elem içinde yanan bir annesi olduğunu ona bildirmeğe çalışır, hiç olmazsa bir mektubuna olsun nail olmak[60] ister idi. Hâlbuki o kadın hayatta oldukça, onların birbirleriyle haberleşmelerine mâni olmak, onun en birinci bir emeli olacağını da bildiğinden beyhude yere ümide düşüp yeniden daha ziyade harap olmaktan içtinap ediyor[61] idi.

Seneler geçti, onda da ilk senelerin şedit[62] elemleri, derin bir feragate,[63] nihayetsiz bir tevekküle munkalip oldu.[64]

***

Nihayet bu sene iki ay evvel kocası ölüp de dul kalınca, adem-i imkân[65] ile dûçar-ı atâlet[66] olmuş olan o emel, tekrar dirildi ve hemen İstanbul'a koşup oğluna kavuşmak ve o zamana kadar başkala-

---

[55] iştiyak: özleyiş
[56] tadil etmek: yatıştırmak, teskin etmek
[57] Kitapta kelime "başlandığı" şeklinde dizilmiştir. Bkz: Mehmed Rauf, *İlk Temas İlk Zevk*, s. 11.
[58] mechûliyet-i sırfa: tamamen bilinmezlik
[59] vücut: varlık
[60] nail olmak: erişmek, elde etmek
[61] içtinap etmek: sakınmak
[62] şedit: şiddetli
[63] feragat: hakkından isteyerek vazgeçme
[64] munkalip olmak: değişmek, dönüşmek
[65] adem-i imkân: imkânsızlık
[66] dûçar-ı atâlet: hareketsizliğe tutulmuş

rının ayırdığı bu ana oğlu bundan sonra hiç kimsenin ayıramayacağı surette birleştirmek için şedit bir arzu hissetti.

Kocasından kalan evi, eşyayı satıp hemen İstanbul'a şitap etti.[67] Kaynanası her ihtimalin haricinde olarak elan[68] berhayat olsa[69] bile, artık tabii oğlu da kendisine hâkim olacak bir sinne[70] gelmiş olduğundan kendine gidip: "Ben senin ananım. Şimdiye kadar büyük bir gadir[71] ile senden uzak ve mahrum kaldım. Bütün ömrüm ağlayarak geçti. Şimdi artık mesut olmak zamanı gelmedi mi?" diyen annesini elbette, kollarını açıp kemâl-i muhabbet ve şükranla[72] kabul edecekti. Bu ümidi ara sıra otuz beş yaşına gelmiş, koca bir adam olmuş olduğu hâlde de on yaşında bir çocuk gibi anasının bir sözünden dışarı çıkamayacak kadar zayıf olan ilk kocasını düşünerek: "Ya oğlu da babası gibi o kadına tâbi[73] ise… Ya o da ona onun gibi itaate alışmış ise…" diye yıkılarak harap ve meyus[74] olurdu.

İstanbul'a dâhil olduğu[75] vakit, ilk uğradığı eski bir bildik evinden, kaynanasının dokuz sene, kocasının üç sene evvel öldüğünü ve oğlunun şimdi binbaşı bulunduğunu, bir sene evvel Cemil Paşa'ya damat olduğunu öğrenmiş, sevincinden deli gibi olmuştu. Hemen gidecek: "Oğlum, artık bizi ayıranlar kalmadı. Allah onları affetsin. Fakat artık ölünceye kadar ayrılmayacağız, değil mi?" diyecekti.

İşte bugün, bu fikirle Cemil Paşa'nın konağını aramış, fakat evin karşısında bulununca, kendini hiç bilmeyen oğlunun, yabancı bir gelinin, belki bir kayınvalidenin karşısında saadetine yeni mâniler çıkmak korkusuyla donmuş kalmıştı.

***

[67] şitap etmek: hemen hareket etmek
[68] elan: şu anda bile
[69] berhayat olmak: hayatta olmak
[70] sin: yaş
[71] gadir: haksızlık, acımasızlık
[72] kemâl-i muhabbet ve şükranla: eksiksiz bir sevgi ve teşekkürle
[73] tâbi: birinin emri altında bulunan, onun hâkimiyeti altında olan
[74] meyus: ümitsiz, karamsar
[75] dâhil olmak: sığınmak, iltica etmek

Onu içeri aldılar, hizmetçi kadın bir odaya sevk etti. Odada iki yaşlı hanım oturuyor idi. Bunlar kendine selam verdikten ve âdet olduğu üzere hatır sorduktan sonra, konuşmalarında devam ettiler. Lakırdı söyleyen kadın natıkalı,[76] lafazan[77] bir şey idi, diğeri ise onu sükût ve itaat ile dinliyor idi. Şermende Hanım, ilk tesir olarak lakırdı söyleyen kadını evin hanımefendisi, diğerini bir misafir hanım olarak tahmin etti.

Kendisine hiç ehemmiyet vermeyip, kim olduğunu filan sormamalarına mütehayyir olmakla[78] beraber, mükâlemeyi[79] derin bir merakla dinledi. Kadın sözünde devam ederek anlatıyordu:

— Âh bilsen, oldu ama ne müşkül[80] oldu. Bir taraftan paşa ısrar ediyor, diğer taraftan onlar inat ediyorlar idi. Bizimkilerin ne kadar kibirli olduklarını sen de iyi bilirsin. Hanımefendi: "Ne olduğu belirsiz bir adama kızımı niçin vereyim canım?" diye haykırıyor; Paşa ise: "Canım ben bu kızın babası değil miyim? Ben onun düşmanı mıyım ki, elinden tutup da fena bir adama teslim edeyim? Tahkik ettim,[81] aradım, sordum. Parlak, haluk[82] bir delikanlı olduğuna emin olmasam kızımı verir miyim? Ona vermeyip de daha iyisine mi vereceksin? Ama asaleti yokmuş. Ne yapalım, kusuru bu olsun. Ahlakı iyi olsun da…" diye cevap veriyor idi. O kadar ki, bu gürültü haftalarca sürdü; konağın içinde herkeste bir sıkıntı, bir neşesizlik… Bilmeyenler, bizimkilerin inadını başka sebebe hamlediyorlar, küçük hanımın bir başka erkeği sevmesi gibi filan. Ama ne yalan söyleyeyim, iki elim yanıma gelecek,[83] böyle şeylerin hiç aslı esası yoktur. Allah için söylerim, küçük hanım her cihetten, fakat bilhassa namus cihetinden bir tanedir… Hem canım başka erkekleri sevmiş olsaydı, bugün kocası için bu kadar deli olur muydu? Onlar

---

[76] natıkalı: düzgün ve iyi konuşan
[77] lafazan: geveze
[78] mütehayyir olmak: şaşırmak
[79] mükâleme: karşılıklı konuşma
[80] müşkül: zor
[81] tahkik etmek: soruşturmak
[82] haluk: iyi huylu
[83] iki elim yanıma gelecek: doğru söylendiği kanıtlanmak istendiğinde "öleyim ki doğru söylüyorum" anlamında kullanılan bir söz

adi bir adama düşmekten korkuyorlar idi… Hâlbuki, bir kere kocasının nasıl adam olduğunu öğrenince, küçük hanım artık onu delice sevmeğe başladı…

Şermende Hanım, şimdi neden bahis olunduğunu biraz anlamağa başlıyor idi. Bunun için kadının sözlerini keskin bir alaka ile dinledi.

Kadın devam ediyor idi:

— Bilhassa Feyzi Bey karısının âdeta delisidir! İlahî ya Rabbim, küçük hanımın bir sözünü iki ettirmez. Ne söylese hemen yapar; bu kadar itaat, bu kadar muhabbet, bu kadar fedakârlık hiç başka bir kocada görülmemiştir.

Şermende Hanım, acı acı babasının anasına tapıp karısını feda ettiğini düşünerek oğlunun karısını takdis ettiğini[84] bir intikam-ı İlahi[85] diye telakki etti.[86]

— Küçük Hanım, gençlik, sonra da malum a, azamet…[87] Sonra kocasının fazla muhabbetinden yüz bularak ara sıra onu üzmek için aksilikler eder. O vakit zavallı Feyzi Bey'deki niyazı, istirhamı görmeli. Karısını güldürmek, memnun etmek için yapmadığı kalmaz.

O zamana kadar sükût ederek dinlemiş olan misafir hanım:

— Allah versin, doğrusu birbirini seven, iyi geçinen karı koca o kadar az ki, insan böylelerine rast gelince âdeta memnun oluyor; Allah arttırsın, diyerek ayağa kalktı.

O vakit, evvela hanımefendi zannettiği, hâlbuki sözlerinden öyle bir şey olmadığını anladığı kadın, onu daha oturtmak için ısrar etti. Kadın ise akşam olduğundan bahsederek mukavemet etti.[88]

Kadın, ancak onu dışarı çıkarırken Şermende Hanım'a kim olduğunu ve niçin beklediğini sormak aklına gelmiş gibi ona teveccüh etti.[89]

Şermende Hanım sadece:

---

[84] takdis etmek: kutsamak
[85] intikam-ı İlahi: Yaradan'ın intikamı
[86] telakki etmek: saymak, öyle kabul etmek
[87] azamet: kibir, gurur
[88] mukavemet etmek: karşı koymak, direnmek
[89] teveccüh etmek: doğrulmak, yönelmek

— Feyzi Bey'i görmek istiyorum efendim, diye cevap verdi.

Öteki kadın:

— Feyzi Bey, hanımı ile beraber sokağa gezmeğe gittiler. Geldikleri vakit haber versinler de yanına çıkarsınız, dedi ve çıktı gitti.

***

Aralık kapıdan şöyle baktı, konağın içi bir arı kovanı gibi işliyordu. Merdivenlerden koşa koşa çıkanlar, inenler, birbirini çağıranlar vardı. Evin hanımefendi[si] zannettiği bu kadın ise, galiba yalnız bir kâhya kadın olacaktı.

O hâlde, acaba hanımefendi nasıl bir şeydi?

Onların, ana kız pek kibirli olduklarını, hatta oğlunu ne olduğu belirsiz diye uzun uzun kabul etmediklerini öğrenmişti. Ve içinde onların huzuruna çıkmaktan bir derin korku peyda oldu.

Genç, o kadar parlak bir zabit iken, oğlunu o kadar müşkülatla kabul eden bu kadınlar şimdi kim bilir onu nasıl kabul edeceklerdi? Böyle müdebdeb[90] bir konağın hâkime-i saltanatı[91] olmağa alışmış bu kadınlar, onun gibi hakir ve fakir bir kadına oğlunun hatırı için tahammül edecekler miydi?

Acı acı İstanbul'a gelirken kurduğu binaların yeniden yıkıldığını görüyordu.

Oğlunu evvela henüz bekâr bulacağını zannediyor, ona bir kız intihap ederek beraberce oturacaklarını tahayyül ediyor idi. Fakat evlenmiş olduğunu haber alınca, hayali yine bozulmamıştı. "Oğlum, yirmi sene sensiz yaşadım. Dünyada kalan birkaç son senemi de seninle birlikte geçirmek istiyorum." diyerek ondan ayrılmamak arzusunda idi; hâlbuki şimdi kati olarak görüyordu ki bu konakta böyle bir hayat mümkün değildi. Evin kâhya kadını bile onu adam yerine koymamış ve yapayalnız bırakıp çıkmış gitmiş idi.

Vâkıâ damadın validesi olduğunu işitince, tabii muameleleri değişecekti. Fakat evde hanımefendiden en küçük bir halayığa kadar herkesin kendi kendine ne düşüneceğini de biliyor idi: Hanımefendi ile gelin şüphesiz şimdiye kadar kimsesiz zannettikleri damadın böyle birdenbire bir anası çıkınca tabii hiç memnun olma-

---

[90] müdebdeb: gösterişli, debdebeli

[91] hâkime-i saltanatı: saltanatını sürdüren kadın

yacaklardı. Bilhassa kendisini hiç beğenmeyecekler, azametlerini, rencide eden bu kadın için oğluna münfail olacaklar ve böylece o, istemeyerek oğlunun saadetinin muhtel olmasına[92] mı sebep olacaktı?

O vakit titredi, oğlunun hayât-ı saadetinde[93] kendinin bir sebeb-ı nifâk[94] olması onu ürküttü. Kendi felâket-i hayâtının[95] sebebi kayınvalidesi olmuştu, şimdi o da oğlunun bedbahtlığına mı sebep olacaktı?

İhtimal gelin onu istemeyecekti, o vakit oğlu müthiş bir mevkide kalacaktı! Karısını mı, annesini mi feda edecekti? Tabii karısını sevdiği ve ona itaate alıştığı için onu kırmayacaktı ve yine kendisi, gözleri yaşlı olarak, yine o mu feda edilecekti?

Bütün bu girdbâd[96] arasında çaresiz kalıp hepsinden iyisi yine kendisinin feda olması olduğunu kabul ve tasdik etti.

O esnada kapıda bir araba durdu. Pencereden baktı, karı koca, onlar olacak idi. Yüreği hoplayarak, gözlerinde yaşlarla, dikkatli dikkatli onlara baktı.

Evvela delikanlı arabadan indi ve bir kraliçe indirir gibi ikram ve tevazula elinden tutarak genç kadını indirdi. Kapıdan girdiler; yan pencereden avluda görünüyor idi. Yaşların arasından, heyecan içinde görebildiği kadar oğluna hak da verdi: Gelin bir sultan gibi mükellef, bir peri kadar mutarrâ[97] idi.

Onlar kol kola yukarı çıkarlarken Şermende Hanım, bütün vücudunu sarsan bir titreme ile ayakta duramayarak düştü, oturdu. Şimdi ne yapacaktı? Oğluna çıkıp istediği sözleri söyleyecek miydi?

---

[92] muhtel olmak: iyi ve değerli niteliklerini kaybetmiş duruma getirmek, bozmak
[93] hayât-ı saadet: mutlu yaşam
[94] sebeb-i nifâk: ara bozma nedeni
[95] felâket-i hayâtının: yaşamındaki büyük yıkımın
[96] girdbâd: kasırga
[97] mutarrâ: göz alıcı, parlak

Bu kadar müte'azzım[98] bir gelin ile kayınvalidenin yanında oğlunu tezlîl etmekten[99] ve aralarına nifak ve münâferet[100] ilkâ etmekten[101] o kadar korkuyor idi ki, onu kendi gibi bedbaht ve giryân[102] görmemek için her fedakârlığa, hatta o muazzez emeline bile vedaa hazır olduğunu hissediyor idi. Raşe[103] ve heyecan arasında şimdi buradan kaç[arak] ve sonra oğlu[nu] bir gün başka bir yerde görerek her şeyi anlatma[nın] muvafık olacağını düşündü. Fakat bu da neye iyi idi? Oğlunu kendi saadeti için feda mı edecekti? Şimdiye kadar onu görmediği gibi, bundan sonra da görmese oğlu elbette daha bedbaht olmayacaktı. Anasızlığa alışmış iken başka bir muacciz[104] ana çıkarıp onu pek müşkül bir mevkie sokmak neye iyi idi? O belki kendini konağa götürmek isteyecekti, o vakit korktuğu bütün felâketler muhakkaku'l-vukû[105] değil miydi?

Sabit gözlerle bütün o musibet ihtimallerini bir dakika daha düşünüp dimdik ayağa kalktı.

Artık katiyen kararını vermişti…

Kendisini birisi görürse elinden tutup Feyzi Bey'e götüreceklermiş gibi korka korka merdivenden inerek kapıya teveccüh etti ve kapıyı açtı. Kapı arkasında, kapanıp da sokakta bulunduğunu görünce rahat bir nefes aldı.

Akşamın ilk karanlığında, kendini sokakta yalnız ve nereye gideceğinde gafil bulunca,[106] yirmi sene evvel kocasının evinden kaçtığı saati tahattur etti.[107] Fakat şimdi o merârete[108] bedel feragatin bahşedeceği derin bir zevk ile dolu idi. Ve kendi kendine: "O mesut, rahat olsun ve ben bunu bileyim de…" diye boynu bükük, gözleri yaşlı, fakat kalbi memnun ve ferah, uzaklaştı, gitti…

---

[98] müte'azzım: kibirli
[99] tezlîl etmek: aşağılamak, tahkir etmek
[100] münâferet: birbirinden nefret etme
[101] ilkâ etmek: yerleştirmek
[102] giryân: gözü yaşlı
[103] raşe: titreyiş
[104] muacciz: rahatsız edici, bıkkınlık verici
[105] muhakkaku'l-vukû: gerçekleşmesi kesin olan (olay)
[106] gafil bulmak: hazırlıksız olduğunu anlamak
[107] tahattur etmek: hatırlamak
[108] merâret: acılık

Öyle Kadınlar Vardır ki

Feridun, Cemil ve Şevket, üç arkadaş, bu gece mehtabın parlaklığına rağmen, pek tenha olan Tur Yolu'nda[109] dolaştıktan sonra, avdet ederek, arabalarından Splendid[110] önünde indiler.

Terasa çıktıkları vakit, orasının da tenha olduğunu gördüler. Bir köşede, üç hanımla iki genç beyden mürekkep bir grup, gülüşe gülüşe konuşuyorlardı.

Geçerlerken hanımlar, başlarını çevirip baktılar ve ikisi gayet latif bir tebessümle, Feridun'u selamladı.

Cemil, Feridun'a:

— Fahire ile Yezdan'ı nereden tanıyorsun, diye sordu.

Feridun çocukça bir gururla ve latife-âmiz[111] bir sesle:

— Hem pek eski bir dostlukla, dedi.

— Yalnız dostluk mu?

— Daha başka ne istersin?

— Çok… Bir kadın ne verebilirse her şey… Bir tanıdın mı… Aman azizim, sen onları hiç bilmiyorsun…

— Anladığım eski dostluğuna rağmen, asıl bilmeyen sensin…

---

[109] Tur Yolu: Büyükada'da bulunan gezi güzergâhının ismi. Büyük tur yolu ve küçük tur yolu olmak üzere iki farklı mevkie ayrılmaktadır.

[110] Splendid: Günümüzde hâlen hizmet vermekte olan Büyükada'da bir otel.

[111] latife-âmiz: şakayla karışık

Cemil, her vakit böyle mütecaviz[112] ve ifrat-kâr[113] davranır ve arkadaşları onun bu huyunu bildiklerinden ona karşı ısrar etmezlerdi. Bunun için Feridun lakırdı çevirmek isteyerek:

— Demek ki tanışmışlar, dedi. Geçen gün söylüyorlardı!

Cemil inat etti:

— Yok, öyle şey yok… Nereden ve nasıl tanıdığını anlatacaksın… Yoksa sonra isyan ederim ha!

Şevket de rica ettiği için Feridun bilhassa kadınlara ait maceralarda çok gevezeliği sevmemekle beraber, garsona ısmarladıkları buzlu sitronat[114] kadehlerinin karşısında onlara anlattı.

***

Harp[115] esnasında İsviçre'de bunların dayısı, Binbaşı Şeref Bey'le bir ay kadar bir otelde yaşamıştık. Pek zengince ömür sür[en],[116] pek centilmen bir adam idi. Sonra mütarekeyi[117] müteakip, kendisine bir gün İstanbul'da da tesadüf ettim. Beraber geçirdiğimiz o hayatın gayet latif hatıralarıyla birbirimize merbut olduğumuz[118] için, bu tesadüften ikimiz de son derece memnun kaldık.

O zaman bana İstanbul'dan, İstanbul hayatından uzun uzun şikâyet etti. Beyoğlu'ndan iğrendiğini, İstanbul'da ise yaşamak mümkün olmadığı için, ilk fırsatta tekrar Avrupa'ya gitmek istediğini anlattı. Şimdi ailesiyle Feneryolu'nda ikamet ediyorlardı.

Şeref [Bey'in] Avrupa'[da] iken zaten ağzından ailesinin ve bilhassa yeğenlerinin lakırdısı hiç düşmezdi. Şimdi beni sık sık onları görmek için köşke davet ediyordu.

---

[112] mütecaviz: saldırgan

[113] ifrat-kâr: haddi aşan

[114] citronnade (Fr.): limonata

[115] harp: I. Dünya Savaşı (1914–1918) kastedilmektedir.

[116] Kitapta kelime, "sürüyor" şeklinde yazılmıştır (s. 21). Anlatım bütünlüğü açısından "süren" olarak değiştirilmiştir.

[117] mütareke: I. Dünya Savaşı Sonunda, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devleti arasında Limni Adası'ndaki Mondros limanına demirlenmiş İngiliz donanmasına ait Agamemnon zırhlısında 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması.

[118] merbut olmak: bağlı bulunmak

— Aman ne memnun olacaklar, diye birçok ısrar ettiği için o kadar metih ve senasını dinlediğim şu yeğen hanımları görmek arzusuna mukavemet edemedim ve daveti kabul ettim.

Öbür gün Feneryolu'na gittiğim vakit, beni zengin ve vasi bir bahçe üstünde mükellef bir köşke aldılar. Salona genç, şık ve mutena bir hizmetçi delaletiyle dâhil oldum, Binbaşı beni görür görmez, dört beş genç hanımın arasında kendisine mahsus merâsim-perver[119] bir şitap ile hemen ayağa kalkıp:

— Şerifinizle nasıl ihya buyurduğunuzu kabil değil tasavvur edemezsiniz azizim. Fakat müsaade ederseniz, evvela hemşireye[120] takdim edeyim, dedi.

Köşede, pencerenin yanında oturan, ihtiyar hanıma doğru yürüdük, fakat biz daha yaklaşmadan o nezaketle ayağa kalkmıştı. Latif, sade bir vakarla:[121]

— Hoş geldiniz beyefendi, dedi. Birader ekseriya zatıalinizden[122] bahsederdi.

— Beni tahattur buyurduklarından[123] dolayı son derece minnettarım. Aramızda unutulmaz hatıralarımız vardır efendim, diye mukabele ettim.

Şimdi gençlere takdim sırası gelmişti. Evvela üç yabancı, benim gibi misafir hanımla tanıştıktan sonra, "Yeğenlerim Yezdan ile Fahire," diye onlara da takdim olundum.

Şeref Bey benim için de onlara:

— Beyefendiyi tanıtmak lazım değil. Kendisinden size o kadar çok bahsettim ki… Sözlerini söyledi.

Daha ilk dakikalarda dayılarının meftuniyetine[124] hak verdim. Çünkü ikisi de hakikaten latif hanımlar idi. Bilhassa Yezdan, pek

---

[119] merâsim-perver: resmiyetten hoşlanan, formalitelere çok değer veren (kimse)
[120] hemşire: kız kardeş
[121] vakar: ağırbaşlılık
[122] zatıaliniz: "saygın bir kişi olan siz" anlamında kullanılan bir söz
[123] tahattur buyurmak: hatırlamak
[124] meftuniyet: tutkunluk

meclisara,[125] pek ateşin[126] ve pek nükte-perver[127] idi. Az sonra, söz validelerinin de iştirakiyle umumi oldu, o esnada hizmetçi mükellef bir tepsi ile çay getirdi.

Çayı içerken, lakırdı harbin mucip olduğu[128] umumi sefalete intikal etmişti.[129] Genç hanımların hepsi de bu bahse pek büyük bir alaka gösterdiler.

O vakit Binbaşı:

— Avrupa'dan avdetimde, muharebe sebebiyle memleketimde ahlakı son derece bozuk buldum, fakat buna mukabil fukaraya karşı evvelkinden pek büyük bir alaka peyda olmuştu ki buna pek memnun oldum. İşte mesela Yezdan'la Fahire, vakitlerinin kısm-ı a'zamını[130] fukaraya hasretmişler. Öteden beriden aldıkları eşyaları, tanıdıkları zenginlerden topladıkları ianeyi[131] kapı kapı, mahalle mahalle dolaşıp fukaraya tevzi ediyorlar.[132] Hem yorulmadan [u]sanmadan. Bu ne büyük alicenaplık,[133] değil mi beyefendi?

Ben filhakika bu hareketin necabetlerine,[134] şefkatlerine pek büyük bir delil olduğu[nu] söyledim.

Yezdan, gözlerinden pek alâka-bahş[135] bir endişe gölgesiyle:

— Aman beyefendi, bizim gördüğümüz sefaleti bir de siz gözlerinizle görseniz! dedi.

Şeref Bey, hemen ilave etti:

— Emin ol Yezdan! Görmesine hiç hacet yok, Feridun Beyefendi, fukaranız için pek lütufkâr bir hami olacaktır.

---

[125] meclisara: güzel konuşan, kendini toplantılarda konuşmasıyla sevdiren (kimse)
[126] ateşin: coşkun, heyecanlı
[127] nükte-perver: nükteli, esprili
[128] mucip olmak: sebep olmak
[129] intikal etmek: geçmek
[130] kısm-ı a'zam: büyük bir kısım
[131] iane: yardım
[132] tevzi etmek: dağıtmak, paylaştırmak
[133] alicenaplık: cömertlik
[134] necabet: soyluluk, asalet
[135] alâka-bahş: dikkati üzerine çeken

O zaman Yezdan'ın tatlı gözleri derin bir nazar-ı memnûniyetle[136] ruhuma kadar hulul etti:[137]

— Oh, bizi son derece minnettar edeceğinize emin olunuz beyefendi, diye teşekkür etti.

Bu esnada Fahire, dolaştıkları evlerde gördükleri fakruzaruret[138] manzaralarını tarif ederek bunlara muavenetin,[139] bilhassa zenginler için gayr-ı kâbil-i ihmâl[140] bir vicdan borcu olacağını anlatıyordu. Yezdan devam etti:

— Hâlbuki zenginlerimiz[in] gözlerinin önünde, birçok öksüz çocuk, birçok dul kadın açlıktan ölüyor da lakayt kalıyorlar, görmüyorlar, müteessir olmuyorlar. Hem bunların birçoğu şehit çocuğu, şehit zevcesi, yani o servetleri müdafaa için ölen kahramanların yavrusu…

Binbaşı bana dönerek:

— Evet, öyle ki Yezdan'la Fahire, nihayet bu hissizliğe, bu vicdansızlığa karşı tuğyan ettiler[141] ve tanıdıkları, tanımadıkları; bildikleri, bilmedikleri bütün zenginleri âdeta haraca kesiyorlar…

Valideleri de söze karıştı:

— Sonra haftada bir gün de semt semt köşkleri dolaşarak iane topluyorlar… Fakat bir ummanda[142] fukaranın ne ehemmiyeti olur?

O zaman icap etti, ben de:

— Hanımefendiler o kadar lütufkârlıkla himaye ettikleri fukaraları için benden de küçük bir muavenet kabul buyururlar mı? diye sordum.

Yezdan izah etti:

---

[136] nazar-ı memnûniyet: memnun olduğunu belli eden bir bakış
[137] hulul etmek: etkisi altına almak, nüfuz etmek
[138] fakruzaruret: ileri derecede yoksulluk
[139] muavenet: yardım
[140] gayr-ı kâbil-i ihmâl: ihmal edilmesi imkânsız
[141] tuğyan etmek: başkaldırmak
[142] umman: okyanus

— Hamilerimiz iki nevidir: Birinci nevi, pek samimi dostlarımız ki bunlardan muntazam bir muavenet talep ediyoruz… Mesela her ay mukannen[143] bir şey… İkinci nevi ise, tesadüf edildikçe bir şey lütfedenler… Zatıaliniz…

Ve gözleri o kadar mukavemet-sûz,[144] sıcak bir nazarla bakıyordu ki: "Beni de samimi dostlarınız arasında görmeğe tenezzül buyursanız…" diye rica ettim.

Daha bu sözleri bitirmemiştim ki, kemerinin tokasına ince bir zincirle merbut dans karnesi şeklinde, ufak ve zarif defterini bana uzattı.

Defteri aldım. Onun gözlerinin tatlı harareti altında olduğum için mi, yoksa defterin zinciri delaletiyle vücutlarımız elektriklendiği için mi bilmem, cansız bir zevk ile titriyordum. Defterin her sahifesi başka bir zata ait olup, o zatın kendi yazısıyla itasını[145] taahhüt ettiği ianesinin miktarı vardı. Sonra Yezdan'ın yazısı olduğu zannedilecek ince ve küçük bir yazı ile ianelerin verildikleri tarihler geliyordu. Bunların miktarı beş ile yirmi beş lira arasında tahallüf ediyordu.[146] Şöyle ehemmiyet vermiyor gibi görünerek zihnî ve seri bir hesap ile topladığım yekûn, ayda iki yüz elli, üç yüz lira arasında idi.

Zincir delaletiyle hararetini pek derinden duyduğum bu güzel ve nefis genç kız vücudunun sıcaklığı altında, gözlerimi kapadım, yirmi beş lira da ben yazdım… Ve ilk aylığı çıkarıp arasına sıkıştırarak defteri iade ettim.

Yezdan, derin bir nazar-ı memnûniyetle: "Fukaralarım için pek büyük teşekkürler ederim, beyefendi…" dedi.

Binbaşı şimdi benim hakkımda bir kaside tertibi ile meşgul idi. Ben kalkmak için pek münasip [bir] zaman olduğunu düşünerek müsaade istedim. O vakit her gün dörtten sonra evlerinde bulun-

---

[143] mukannen: belirli, kesinleşmiş
[144] mukavemet-sûz: dayanılmaz, direnme gücünü ortadan kaldıran
[145] ita: ödeme
[146] tahallüf etmek: değişmek

duklarını ve ne vakit gelirsem beni kabul ile pek bahtiyar olacaklarını söylediler ve veda edip çıktım…

***

Bu esnada, terasın öbür ucunda kadın seslerinden mürekkep bir kahkaha billuru temevvüç etti.[147] Cemil gözlerinde istihzalı[148] bir tebessümle: "Ay, ay, sonra…" diye acele etti.

Feridun devam etti:

— Birkaç gün sonra tekrar gittim… Bu sefer salon daha kalabalık idi. Bugün beni âdeta ailenin pek eski, pek samimi bir dostu gibi hararetle kabul ettiler. Birkaç yeni hanımla birkaç beye daha takdim edildim. Bunların hepsi de kibar ve muteber zatlar idi. İki hemşire, ikisi de bana karşı son derece mültefit,[149] son derece samimi davranıyorlardı. Yalnız, bugüne kadar, işte bir buçuk ay kadar oldu, bütün cihetlerime[150] rağmen, bu samimiyet hiçbir vakit benim istediğim dereceye kadar yükselemedi. Bir kere onları hiçbir zaman yalnız bulamadım. Sonra nasıl söyleyeyim bilmem ki, tavırlarında, gözlerinde, hâllerinde, benim istediğim bu derecenin asla mümkün olmayacağını söyleyen bârid[151] bir ifade vardı. Ve bu ifade o kadar kati idi ki az zaman sonra ben de ümidimi kestim…

Cemil, istihzasında devam ederek: "Tabii vergiyi vermekte devam ediyorsun değil mi?" diye sordu.

Feridun hayretle başını çevirdi:

— Niçin vergi?

— Çünkü vergi de onun için… Yani senin anlayacağın bu toplanan para fukaraya gitmiyor, ailenin bütçesini teşkil ediyor da onun için… Yavrum, sen daha uyuyorsun… Ben Şeref'i ta mektepten tanırım, o ne kurt heriftir sen bilir misin?

---

[147] temevvüç etmek: dalgalanmak
[148] istihzalı: gizli veya kinayeli bir biçimde alay içeren
[149] mültefit: ilgi ve güler yüz gösteren, iltifat eden (kimse)
[150] cihet: sebep, vesile
[151] bârid: soğuk; insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan, nahoş

Feridun şiddetle itiraz etti, itiraza Şevket de iştirak ediyor ve "Kabil değil… Bu âdeta iftira…" diyorlardı.

Cemil cevap verdi:

— İftira mı? Size ispatlarını gösterirsem… Nasır Paşa'yı ikiniz de tanırsınız… Yarın kalkınız beraber gidelim, bakınız ne diyecek? Paşa da senin gibi böyle kuru kuruya fukara himayesi için birçok masrafa girişti, fakat senin gibi gösterilen bu sade suya samimiyeti kâfi bulmayarak o daha cüretkâr davrandı ve birçok maceralardan sonra işin esasına hulul etti. Bana da bunu o anlattı.

Feridun bu hakikate karşı sersem, ağzı açık, bakakalmıştı.

Cemil, bu muzafferiyetinden memnun, galeyanla devam etti:

— Efendim, aile gayet cesim[152] servetlerini bitirmişler, alıştıkları lüks hayatı içinde pek muztar kalmışlar.[153] Ne yapacaklarını tayinden âciz kıvranırlarken anlaşılan Şeref İsviçre'den avdet etmiş… Herif o vakit bu aklı bulmuş… Doğrusu pek dahiyane bir tertip değil mi? Hiç kimsenin şüphesini celp etmeyerek lortça[154] bir hayat sürmek için pek muvafık bir usul… Hatta kızların flörtün[ün], genç erkeklerle genç bir hanım arasında tabii hududu geçmesine müsaade etmemeleri de o herifin tertip ve tahakkümü sayesinde olduğuna emin ol. Zira münasebet bu dereceyi geçince, Nasır Paşa ile olduğu gibi verginin resmî maliye tabiriyle muntazam cibâyetine[155] halel gelmek, esrar[ı] şüyu bulmak[156] tehlikesi çıkıyor. Kızların bu husta tecrübeleri var… Bu hâlde, ailenin varidatı[157] birden kesilerek iflas tahakkuk eder.[158] Hiç onlar budala mı? Sevda uğruna o lüks, o hayat feda edilir mi? Bahusus ki aşk ve şehvet harice bağlanmamışlarla pek âlâ mümkün iken…

Feridun makul bir söz bulup söyleyemiyordu.

---

[152] cesim: büyük
[153] muztar kalmak: çaresiz kalmak
[154] lortça: çok zengin bir biçimde
[155] cibâyet: evkafa veya hazineye ait paraların toplanma işi
[156] şüyu bulmak: herkesçe duyulma, halkın diline düşme
[157] varidat: gelirler
[158] tahakkuk etmek: gerçekleşmek

O esnada öbür köşedeki grup, ayağa kalktı, gidiyorlardı.

Hanımlar, terasın elektrik fanusları altında, beyaz pelerinleri, beyaz iskarpin ve beyaz çoraplarıyla uzaktan hakikaten ilahi bir güzellik numunesi gösteriyorlardı.

Şevket meftûnâne,[159] vâlihâne[160] bakarak:

— Allah için hiç diyecek yok, diye söylendi. Böyle nefis mahluklara bâd-ı havâ[161] temas edilemez ya…

Cemil soğuk bir kahkaha ile: "Temas olsa ne âlâ ama temas yok ki…" diye cevap verdi.

Feridun'un çenesi ancak o vakit açılabildi:

— Bence bu temas senin istediğin temasa müreccahtır,[162] dedi. Çünkü daha mahrem, daha samimi bir temas. Öyle kadınlar vardır ki, dünyada onların mevcut olduklarını bilmek bile bir saadettir. Nerede kaldı ki böyle samimiyetle kendilerine hulul etmek… Siz bir kere onların insana ne munis bir tavırla, ne bir mihriban[163] bir sesle hitap ettiklerini görseniz yirmi beş değil, yüz liraya acımazsınız!

Cemil yine soğuk kahkahasıyla güldü:

— Ay artık bunun üstüne olmaz vallahi, diyor, bir taraftan gülmekten kırılıyordu. Feridun artık iyice derviş olmuş, hem [de] candan geçti bir derviş… Fakat yavrucuğum, sen buracıkta böyle samimiyet ve hulul zikriyle ibadet ederken, hiç onların sana ne kadar güldüklerini, kaç defa: "Ahmak herif!" dediklerini düşünüyor musun?

---

[159] meftûnâne: büyülenmiş bir hâlde, hayranlıkla
[160] vâlihâne: şaşkınlıkla, hayranlıkla
[161] bâd-ı havâ: karşılıksız
[162] müreccah: tercih edilen, üstün tutulan
[163] mihriban: şefkatli, sevgi dolu

Mazide Bir Günah

I

Piyano tevakkuf etti.[164] Yeni inen akşamın nim-karanlığına[165] gömülmüş büyük salonun iç köşesinde, piyano mumlarının hotoz-lar[ın]dan[166] sızan kırmızı gölgeleri altında, bu üç hemşirenin başı, saçlarının dalgalarıyla, hayâl-âmiz[167] şekiller alıyor idi. Büyükleri Nigâr, ortada tabureye oturmuş, gözleri önünde açık duran notaya merkûz,[168] elleri dişlerin üzerinde takılı, yüzünde merhametle istih-zadan mürekkep hafif bir tebessüm, sağında solunda kendine so-kularak ve aynı zamanda fısıldayarak hemşirelerinin anlattıklarını dinlemek için piyanoyu kesmiş idi.

Öbür köşede, yüksek arkalı, geniş bir kanepede ağabeyleri Nuri ile zevcesi Vecdiye, baş başa aynı gazeteyi okumak için birbirine kaynamışlar idi. Ve ta uzakta, salonun sokak cephesinde, perdeleri henüz indirilmemiş, pencerelerden hulul eden kış günlerine mahsus renksiz, tatsız bir akşam ziyası altında büyükanneleri hanımefendi, bir koltukta elinde uzun şişler ve kucağında ara sıra sıçrayan ve yuvarlanan bir yün yumağıyla, dalgın ve faal, çorap örmekte idi.

---

[164] tevakkuf etmek: beklemek, durmak

[165] nim-karanlık: alacakaranlık

[166] hotoz: eşyalara süs olarak yapılan tepelik

[167] hayâl-âmiz: hayalle karışık

[168] merkûz: (bakış yahut göz için) sürekli biçimde birine, bir yere veya bir şey üzerine çevrilmiş, dikilmiş

Birdenbire piyanonun önünde parlak ve genç bir kahkaha infilak etti.[169] Genç kızlar, gayr-ı kâbil-i mukâvemet[170] bir neşe dalgası altında, katılırcasına gülmeğe başladılar. Karşıda kanepede Vecdiye, kocasının omuzundan ayrılarak: "Ne oluyorsunuz orada Allah aşkına?" diye sordu.

Nigâr, başını çevirip göğsü hâlâ kahkahalarla şişkin:

— Müjgân İstanbul'dan gelirken vapurda Sabiha'yı görmüş, onu anlatıyor… Malum a, istediği şeyi istediği vakit nasıl anlatır… Bizi kırdı geçirdi! dedi.

Nuri de muhavereye[171] iştirak etti:

— Sabiha mı? dedi. Evet, onu ben de görüyorum… Bu günlerde pek havalandı… Bütün ömrünü İstanbul'da geçiriyor… Her gün vapurda, köprüde… Nereye gidiyor böyle acaba? Yoksa bir işe falan mı girdi?

Nigâr müzeyyifâne[172] bir tebessümle:

— Sabiha ne işi becerebilir ki ona iş versinler ağabey? dedi.

Müjgân alevli alevli:

— Canım işi filan yok… Sürtmek… diye başladı, fakat bir görseniz… Bir görseniz! Arkasında lutr[173] bir manto… Muhteşem mi muhteşem… Ayaklarında uzun konçlu[174] mutantan[175] botlar! Boynunda zibelin[176] bir boa…[177] Allah için şahane… A, bu kıyafetle karşımda tulu ediverince,[178] yemin ederim ki şaşı oldum… Belden

---

[169] infilak etmek: şiddetle ortaya çıkmak
[170] gayr-ı kâbil-i mukâvemet: karşı koyulması imkânsız
[171] muhavere: karşılıklı konuşma
[172] müzeyyifâne: küçük düşürür tarzda, alaya alır şekilde
[173] lutr: su samuru; bu posttan yapılan (giysi)
[174] konç: ayağa giyilen şeylerde ayak bileğinden baldıra doğru olan bölüm
[175] mutantan: görkemli
[176] zibeline (İng): samur kürk
[177] boa: Kadınların boyunlarına aldıkları yılan biçiminde dar ve uzun boyun kürkü. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Çilem Tercüman, *Türk Romanında Moda ve Toplumsal Değişim (1923–1940)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, s. 55.
[178] tulu etmek: doğmak

boyundan mahrum olan battal vücudu[179] o kalın ve geniş mantonun içinde katmerlenmiş, hele ellerini kendine tavır vermek isteyerek ceplerine soktukça iki kulplu seyyar bir küp şekline girmiş… Salınıyor mu salınıyor… Ama bir görmeliydiniz… Yalnız ne diyeyim ki mektepte riyaziye[180] hocamızın tarif ettiği gibi asgar-ı nâ-mütenâhî[181] bir kıymet… Lutr mantoya değil, murassa[182] hilate[183] bürünse, yine asgar-ı nâ-mütenâhî, yine asgar-ı nâ-mütenâhî…

Nigâr tekrar başını kaldırdı:

— Nereden buluyor? Nasıl buluyor?

Vecdiye:

— Canım nereden bulacak… Babası bir fedakârlık etmiş, yaptırmıştır… diye tahmin etti.

Nuri ise hiddetle:

— Babası mı! diye gürledi. Babasını pek iyi tanırım. Lutr manto, zibelin boa değil, kızına şu zamanda tek bir mendil alacak kudreti yok… Nereden bulacak… Sokakta mükellef kıyafetlerle gördüğümüz kadınlar nereden buluyorsa o da oradan buluyor!

Müjgân itiraz etti:

— Ama ağabey, onların içinde hakikaten güzel, fettan, sihirkâr[184] kadınlar var… Hâlbuki Sabiha… Canım Sabiha… İki kelime söyleyemez, çipil[185] gözlü, boğa vücutlu bir mahlûk…

Nuri cevap verdi:

— İstanbul'da nasılsa para kazanmış, zevksiz, tabiatsız,[186] adam mı ararsın… O kızın oynayacağı zaten belli idi… Harp her

---

[179] battal vücut: normalden daha büyük ölçüde olan beden

[180] riyaziye: matematik

[181] asgar-ı nâ-mütenâhî: bir matematik terimi olarak eksi sonsuz; küçüklerin en küçüğü, kendisinden daha küçüğü bulunmayan; düşünülebilen eksi sayıların en küçüğünden daha küçük olan

[182] murassa: kıymetli taşlarla süslenmiş

[183] hilat: kaftan

[184] sihirkâr: büyüleyici

[185] çipil: ağrılı ve çıplak görünüşlü, kirpikleri dökülmüş (göz)

[186] tabiatsız: karaktersiz, kişiliksiz

şeyi çığırından çıkardı ya, fakat her şeyden ziyade yoldan çıkan yine kadınlar oldu. Bu son senelerde kadınların arasında his için, aşk için sapıtanlar bulunur idi, hâlbuki şimdi kadınlar da bezirgân[187] oldu… Onlar da merâbiheciliğe[188] ve ihtikâra[189] daldılar… Artık şiir ve aşkın misafirini kabul eden yok… Kalp malikâneleri artık yalnız para istibdadına mağlup, öyle ki insanın eski zamanda severek oynayan kadınları affedeceği geliyor… İnsanların en ilahi zevkini mezada çıkarmak, ne cinayet! Canım, süs dediniz mi, bütün kadınları bir cinnet rüzgârı tutuyor… Çöpçü kızları bile prensesler gibi giyinmek istiyorlar! İpek çorapsız sokağa çıkmak en derin makhûriyet![190]

Karısı yanı başında şuh ve şen bir kahkaha ile fıkırdayarak:

— A, ilahi bey, dedi. Kadınların bu deliliği yeni bir şey mi? Süs merakı kadınların ezelî dertleridir. O büyükannelerimizin yaşmakları,[191] hotozları,[192] göğüslerinin yarısına kadar açık feraceleri[193] ne idi sanki? Ben o zamana nazaran bugünkü hanımların daha kapalı olduklarını iddia ederim… Hele daha masum olduklarına hiç şüphe yok… Bugün daha serbest, daha ateşli, daha açık oldukları için onları suizan altında görüyoruz! Fakat yemin ederim ki haksızlık ediyoruz… Babam anlatırdı da bilirim.

O eski Kâğıthane âlemleri ne imiş? Göksu'daki rezaletler… Şehzadebaşı, çarşı içi piyasaları… Bugünkü kadınlar, bu gibi tatbikattan pek uzak yaşıyorlar, onların bütün ve yegâne merakı şık ve zengin kıyafetle gezmek… Kendilerini gösterip beğenilmek… Bu-

---

[187] bezirgân: tüccar

[188] merâbihecilik: ticaret kazançlarıyla uğraşmak

[189] ihtikâr: gerekli maddeleri kâr amacıyla toplayıp ihtiyaç arttığı, fiyat pahalandığı anda yüksek fiyata satma, vurgunculuk

[190] makhûriyet: perişanlık

[191] yaşmak: Müslüman kadınların sokakta ferace giydikleri zaman yüzlerine tutundukları, gözleri açıkta bırakan, biri yukarıdan, biri aşağıdan gelen iki parçadan ibaret ince tülbentten yüz örtüsü

[192] hotoz: eskiden kadınların başlarına giydikleri bir nevi süslü başlık

[193] ferace: eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, gerdan altında kavuştuktan sonra omuzlara doğru açılıp sırttan yere kadar dökülerek inen, pelerine benzer, geniş yakalı üst giyeceği

nun neresinde fenalık var Allah aşkına? Yok, bugünkü eğlenceler, o zamana nispetle Allah için melekâne[194] ve edibanedir.[195]

II

Sonra öbür köşede büyük hanımefendiye hitap ederek biraz yüksek bir sesle sordu:

— Değil mi hanımefendi? Siz iki hayatı da bilirsiniz. Hakkım yok mu?

İhtiyar kadın, bu sual üzerine o kadar uzaktan bile muhavereyi takip ettiğini gösteren keskin bir nihayet ile:

— Ne münasebet! diye cevap verdi. Ne münasebet! Bizim zamanımızda eğlence vardı, ama kötülük yoktu kızım… Bugün ise eğlence yok fakat kötülük çok… O vakit yine nispeten bir hayâ var idi, bir namus var idi.

Vecdiye münakaşaya girerek:

— Peki… O eğlencelerde kadın erkek, göz süzmeler, bıyık burmalar, söz atmalar, çimdiklemeler arasında akşamlara kadar kırıtır, süzülür, kaynaşır, yanar, tutuşur, akşam olunca masumiyetle herkes kovuğuna mı çekilir idi?

Büyükhanım metanetle cevap verdi:

— Bir kere o hayat kötülüğe müsait değildi… Bir mahalle halkı, bir aile erkânı gibi birbirine merbut idi… Mahallelerde kadın erkek herkes ailelerin namusunu sıyanet[196] hususunda fevkalade bir asabiyet gösterir idi. Komşu namusu, komşu için de mukaddes idi.

Nuri:

— Evet, evet diye tasdik etti. Evet, bugün, o eski mahalleler kalmadı… O güzel ve temiz mahalle hayatı mahvoldu.

Müjgân fıkırdak bir kahkahacık ile:

— A, neneciğim, demek o vakit hiç kötülük olmaz mıydı? diye güldü.

---

[194] melekâne: meleğe yakışır biçimde
[195] edibane: terbiyeli ve nazik tarzda
[196] sıyanet: koruma

Hep birden hanımefendinin kemâl-i hiddetiyle[197]: "Olmazdı!" diyeceğine emin idiler. Ve bu sözü beklediler. Fakat ihtiyar kadın bir an tereddüt etti, gözleri gayr-ı mahsûs[198] bir saniye zarfında kapandı, sonra uykudan uyanıyormuş gibi hafifçe sarsılarak birdenbire mazlumlaşan bir tebessümle:

— Ne bilirim kızım? dedi. Herhâlde zannederim, bugünkü kadar olmazdı.

Fakat müdafaayı şimdi Nuri deruhte etmişti:[199]

— Yok… Elbette, elbette olurdu… Fakat o vakit gizli yaparlardı… O vakit aşk bir günah idi. Kırlara, bahçelere, hanelere saklanır, hatta hapsolunur idi. Hâlbuki bugün sokağa, caddeye fırladı, dükkânlarda geziyor, köprüde piyasa ediyor, herkesin berinin üstüne çıkmış kurulmuş; küstah, göz süzerek, bıyık burarak, hatta sağına soluna tecavüzler savurarak hükümran[200] oluyor… O vakit böyle işleri yüz kadında bir kadın belki yapardı, bugün yapmayan yüzde bir kadın var mı acaba? O vakit bir genç kız, on beş yaşında zevce ve belki valide olur ve en hararetli, en tehlikeli zamanını baskı altında, aileye karışmış geçirir idi. Bugün on beş yaşındaki kızlar daha erkekten kaçıyor, yirmi yaşında mektebe devam ediyor ve yirmi beş yaşına gelinceye kadar en tehlikeli zamanını, serbest, bülheves[201] ve hevâ-perest,[202] sokakta geçiriyor…

Genç kızlar bu sözlere itiraz ediyorlar, kabul etmiyorlar idi. Ve bunlar bu kenarda şemâtet[203] içinde, gülüşerek, haykırarak, konuşurlarken öbür köşedeki ihtiyar kadın, artık dinlemiyor ve hatta işitmiyor idi. O bütün mevcudiyetiyle eski bir hatıranın arkasında uçmuş gitmiş idi.

---

[197] kemâl-i hiddet: tam bir kızgınlık
[198] gayr-ı mahsûs: hissedilemeyen, belirsiz
[199] deruhte etmek: üstlenmek
[200] hükümran: egemen
[201] bülheves: heves ve isteği çok, maymun iştahlı
[202] hevâ-perest: arzularına, nefsine düşkün
[203] şemâtet: gürültü, şamata

Bu kadar uzun, bu kadar yüklü vakaların dalgaları, o zaman ile bugün arasına bir bahr-ı muhit nihayetsizliğini[204] yayıp, o müthiş macerayı ufak hayatının derin zulmetlerine gömdüğü hâlde, işte, işte şimdi yine bütün göz kamaştıran çirkin ziyasıyla zuhur etmiş ve kendisine:

"Kötülük olmazdı, öyle mi? Bu ne cesaret!" diye tehdit etmek istiyor gibi idi.

Bütün vücudunda soğuk bir korku dalgası incimâd etti.[205] Salonun öbür tarafında, hararetler içinde haykırışan, gülüşen torunları şayet bakarlarsa, mutlak görüp anlayacaklarmış gibi, havf ve endişe ile onlara doğru baktı. Ve gözlerini yumarak, yavaşçacık hayatının o feci devresine aktı, gitti…

III

Pek oynak, pek hevâ-perest değildi; hem oynamağa, havalanmağa vakit de bulamazdı. On altı yaşında gelin olmuş; beş sene kaynanasının, o öldükten sonra iki sene de görümcesinin tazyiki[206] altında nefes almağa muktedir olamamıştı.[207]

Fakat nihayet görümcesi vardığı koca ile kalkıp Anadolu'ya gitmeğe mecbur olduğundan (O zaman henüz yirmi dört yaşında idi.) derin bir inşirah[208] ve serbestî[209] hayatına kavuşmuş, ta'bîr-i ma'rûfî vecihle[210] bir evin bir hanımı olmuştu. Böyle ananevi bir tazyik altında yedi sene geçirdiği hâlde, bugün düşünüyordu da kendini hâlâ pek saf ve sâde-dil[211] buluyordu.

O zamana kadar iki çocuğu dünyaya gelmiş, birisi ölerek diğeri büyümüştü. Kocası da oldukça müstebit[212] erkeklerden idi; fakat bu

---

[204] bahr-ı muhit nihayetsizliği: her yeri kaplayan denizin bitip tükenmezliği
[205] incimâd etmek: donmak, katılaşmak
[206] tazyik: zorlama, baskı
[207] muktedir olmak: bir işi yapmaya gücü yetmek
[208] inşirah: gönülden duyulan ferahlık
[209] serbestî: özgürlük
[210] ta'bîr-i ma'rûfî vecihle: herkesçe bilinen biçimde (söylenecek olursa)
[211] sâde-dil: kolay aldanan
[212] müstebit: tahakküm eden (kimse), zorba, diktatör

istibdat[213] ancak geceleri hükümran[214] olarak, gündüz[den] akşama kadar bu büyük konakta genç kadın, hanımlığın bütün keyfiyle muammer oluyordu.[215]

İşte bu hayatın ilk sarhoşluğu esnasında idi ki, bir delikanlı zuhur etti ve onun peşine düştü. Ne vakit sokağa çıksa, onu karşısında bulur ve eve girinceye kadar onun nazarlarından ve takibinden kurtulamaz idi. Tanıyıp şüphelenmesinler diye sokağa çıkarken yanına aldığı kadınları, her çıkışında değiştirmeğe mecbur oluyor idi. Bu otuz yaşlarında, yakışıklı, hoş tavırlı bir delikanlı idi.

Takip, haftalarca, musır,[216] sakit, hürmetkâr[217] devam etti. Sonra bir gün, dikiş kutusunda bir mektup buldu.

Bu, oraya kimin vasıtasıyla ve nasıl konulmuş olabilir idi? Herhâlde evdeki hizmetçilerden biri bu adam tarafından satın alındığı bedihi[218] idi. Şimdi düşünürken niçin hizmetçileri istintak etmemiş,[219] haykırıp çağırmamış, onları korkutmamış olduğunu anlamıyor idi. Fakat o vakit, genç kadın, yalnızlık şımarıklığı arasında, buralarını düşünmeyerek, bir kabahat irtikâp ettiğinden[220] bihaber, mektubu bilâ-tereddüd[221] açtı, okudu. Ve şefkat ve nevazişe,[222] şiir ve aşka karşı kendinde derin bir ihtiyaç bulduğundan, mektuptaki ateşin, mezâmîr-i perestişi[223] bu ihtiyaca bir semavi[224] mukabele gibi telakki etti.

---

[213] istibdat: baskı
[214] hükümran: hüküm süren (kimse)
[215] muammer olmak: yaşamak
[216] musır: ısrarlı
[217] hürmetkâr: saygılı
[218] bedihi: aşikâr
[219] istintak etmek: sorguya çekmek
[220] irtikâp etmek: kötü bir iş yapmak
[221] bilâ-tereddüd: tereddüt etmeden
[222] nevaziş: gönül alma, iltifat etme
[223] mezâmîr-i perestiş: tapınma ilahileri
[224] semavi: Allah'tan gelen, ilahi

Zevci kışlasında, zabitlere ve askerlere karşı tatbik ettiği inzibatı,[225] hanesinde de unutamayan, şedîdü'l-mizâç[226] erkeklerden idi; hatta görümcesiyle bir gün bir kavgadan sonra, genç kadın isyan ederek kalkmış, babasının evine iltica etmişti de asker firarilerini tevkif eder[227] gibi kocası hemen gelip onu zorla eve götürmüş idi. Kendinde bu kadar bir mazeret bulan ve nefsini layık olduğu aşk ve şefkate nail olamamış addeden kadın, buna bir de gençlik sersemliği, serbestlik şımarıklığı inzimam edince,[228] içine girdiği tehlikeyi fark etmeksizin, kendini bu meşum[229] cereyana bütün mevcudiyetiyle teslim etti.

Ve mektuplar tevali ettikçe, her mektup genç kadının sebat ve mukavemetine bir inhilal[230] darbesi havale ediyor, daha doğrusu ruhunda kaynayan aşk ve şevk ateşine galeyan vererek onu uçuruma hatve hatve[231] yaklaştırıyor idi. Nihayet öyle bir dereceye geldi ki, görüp görüşmediği, iyice tanımadığı bu adam onun hayatına karıştı, ruhuna hâkim olacak kadar bir yâr-ı şefîk[232] mevkii aldı ve bir gün, rast gele bir sebepten dolayı büyükçe bir kavga ettiği kocası gayz[233] ve tehevvürle[234] haykırarak onu tehdide kalktığından, yegâne bir sîne-i ilticâ[235] olarak aklına hemen o adam geldi.

Kendi fikrince babasının evine gitseydi, kocası ilk sefer[ki] gibi, yine gelecek ve babası yine: "Kocandır, itaat ve tahammül lazım kızım!" diyecek değil miydi? Hâlbuki kalkıp bu adamın evine giderse, âh hepsinden de ne tatlı bir intiham [a]lacaktı! Kocası onu tehdit ediyor idi, öyle mi? Akşama geldiği vakit kendisini evde bulursa, tehdidini yapabilir idi…

---

[225] inzibat: disiplin
[226] şedîdü'l-mizâç: sert mizaçlı
[227] tevkif etmek: tutuklamak
[228] inzimam etmek: ilave etmek
[229] meşum: uğursuz
[230] inhilal: dağılma, çözülme
[231] hatve hatve: adım adım
[232] yâr-ı şefîk: şefkatli sevgili
[233] gayz: hiddet, hınç, gazap
[234] tehevvür: hiddetlenme, öfkelenme
[235] sîne-i ilticâ: sığınılacak yürek (yer)

Bu hırs ve tehevvür arasında, intikam zevki içinde, kocası kışlaya gider gitmez gayet tabii bir hareketle, süratle giyindi ve kendini sokakta buldu. Evde kimseye nereye gittiğini söylememişti. Akşam kocası gelip de kendini evde bulmayınca, tabii doğru babasına gidecekti; fakat orada bu şefkatsiz baba ile vahşi kocanın, ikisinin beynini de müfteris[236] bir yıldırım parçalayacaktı. Çünkü onun nereye gittiğini bilemeyeceklerdi…

Delikanlının nerede oturduğunu, mektuplarda mükerreren[237] mevzubahis olduğundan biliyor idi. Hizmetçisiyle, aşçısıyla, [dayalı döşeli][238] bir köşk ki, lütfen kabul ederse, genç kadına mükerreren teklif edilmiş ve her ne vakit isterse, emrine tâbi ve hazır olduğu tekrar olunmuş idi.

Doğru o köşke gitti.

IV

O gün, o gece, saatler, düşünmeden, düşünmeden, derin bir sermestlik[239] içinde geçti. Genç kadın yalnız öbür sabah uyanıp da kendini başka bir evde bulunca, hakikatin bu acı darbesi altında, ağır bir tazyik[i] içinde kaldı. Sanki bir rüyadan yahut bir muhaddir[240] tesirinden uyanmış gibi idi.

O gün yine akşama kadar istikbale ait hülyalar ve emellerle vakit geçirdiler. Delikanlının kâfi serveti var idi, bu köşk de kendinin idi, şimdi evde yalnız dadısı var idi. Fakat hemen yarın bir aşçı ile bir hizmetçi getirecek ve ölünceye kadar nûr u saadet içinde yaşayacaklar idi. Fakat hayatın genç ve gafil kadına vahşi bir uyanma

---

[236] müfteris: vahşi, yırtıcı

[237] mükerreren: tekrar tekrar

[238] İkileme, kitapta "döşeli dayalı" olarak geçmektedir (s. 39). Günümüz imlasına uygun olarak düzeltilmiştir.

[239] sermestlik: sarhoşluk

[240] Kelime kitapta [مخدر] olarak yazılmıştır (s. 40) ve "kabartıcı, kabartıp şişirici" anlamlarını taşımaktadır. Ancak sözcüğün manası, bağlam olarak uymadığı için, kelimenin sehven yazıldığı düşünülebilir. Aynı okunuşa sahip ve yazımı yakın olan muhaddir kelimesinin [مخدر], "duyuları uyuşturan, bir şey hissetmez hâle getiren (ilaç)" manasıyla cümlenin içeriğine uyduğu söylenebilir.

dersi vermesi mukadder[241] idi. Çünkü daha o gece, hemen yatsıya doğru henüz yemekten kalkmışlar idi ki, sokak kapısı çalındı. Dadı bakmağa gitti ve avdet ettiği vakit, delikanlıyı iki zabıta memurunun istediğini söyledi. Bu sözü işitir işitmez genç adam vurulmuş gibi olarak, yüzü genç kadının ölünceye kadar unutamayacağı vahşi ve yeşil bir işmi'zâz[242] ile buruşmuş ve: "Ne yaptın? Niçin söyledin?" diye haykırarak başını dövmeye başlamıştı. Kapı bu sefer amirane[243] bir katiyetle bir daha vuruldu; delikanlı hemen fırladı. Fesini kaparak kendini arka balkondan bahçeye fırlattı. Kadınlar ne olduğunu anlamayarak mebhût[244] ve perişan kaldılar. Fakat bahçede ayak sesleri, feryatlar, küfürler aksetti, aynı zamanda kapı, kemâl-i şiddetle[245] tekrar çalındı. İki memur, bey[in] kaçarken bahçede tevkif edildiğini ve içeri girip eşya ve kâğıtlarını arayacaklarını söylediler.

Dadı titreye titreye: "Ne oldu? Ne var, Allah aşkına?" diye sordu.

Memurun biri:

— Çapkını az kaldı kaçırıyorduk, ne ise elimize geçti ya… Artık bakalım, kuyruğunu kurtarabilirse aferin ona…

Dadı tekrar: "Kabahati ne? Ne yapmış?" diye yalvardı.

Memur: "Ne yapacak? Sahtekârlık, hırsızlık… En aşağı, altı senelik bir mahkûmiyet…" sözlerini söyledi. Sonra dadıya: "Siz onun nesisiniz? Validesi iseniz, yazık…" dedi ve görmüyor, işitmiyor, düşünmüyormuş gibi duran genç kadını işaret ederek: "Karısı mı? Zavallı kadın!'" sözlerini düşürdü.

Genç kadın, donmuş kalmış idi. Ve sabaha kadar, öyle dalgın, hareketsiz, mıhlanmış gibi oturdu. Bir sis arasında imiş gibi, mağşuş[246] ve sersem, bihaber, bî-his görünüyor idi. Fakat dimağ, deh-

[241] mukadder: alın yazısında bulunan (şey)
[242] işmi'zâz: yüzünü ekşitme, buruşturma
[243] amirane: emredercesine
[244] mebhût: şaşırmış, hayrette kalmış
[245] kemâl-i şiddetle: çok şiddetli
[246] mağşuş: karışık

şetli bir faaliyet ile işliyor idi. O kadar şiddetle ki, bütün vücudu bunun aks-i tesiri[247] altında medhûş[248] idi. Başlarına demir topuzlar yiyerek hurdahaş olmuş[249] ve kanlar için[de] yerlere serilmiş mecruhlar,[250] onun [yanında][251] zinde idiler.

Şimdi ne yapacaktı? Sabah olur olmaz bu evden kaçmak ilk hareket olacaktı; bu muhakkak. Fakat sonra? Nereye gidecekti? Kocasının evine mi, babasına mı? Babasına gitse, kocası kendinin evden çıkıp akşama avdet etmediğini babasına bildirmiş olduğundan oradan sorulacak suallere ne cevap bulabilirdi?

Kocasının evine gitmek nispeten daha kolay idi, çünkü onun evde bulunmadığı bir saatte oraya gidip hizmetçilerden bir haber almak mümkün olur idi. Hâlbuki hizmetçilerin, efradın[252] haberi varsa, onların yüzüne nasıl bakabilecek idi?

Onun için yapılacak tek bir hareket var idi: kendini kaldırıp denize fırlatmak ve sersemcesine telvis ettiği[253] namusunun matemiyle dalgalara gömülüp gitmek…

Sabah olup da sokağa çıktığı vakit, bu fikirle yürüdü, yürüdü, deniz kenarına kadar indi. Orada oturarak saatlerce denize baktı. Kendinde henüz hayata doymamış gençliği, isyan mı ediyor idi?

Bir dakika oldu ki oradan bir makine gibi kalktı; sendeleye sendeleye bir hayalet gibi yürümeğe başladı. Az sonra evinin önüne gelmişti. Kapıyı açan kadın kendini görünce: “Vay hanımefendi…” diye hürmetle yol verdi; odasına çıkınca hizmetçisini çağırarak onu belli etmeksizin istintak etti ve kocasının ilk akşamı gelip kendini evde bulmadığı vakit, omuzlarını silkerek, soyunmuş, oturmuş olduğunu duyduğu zaman kulaklarına inanamadı. Sesi titriyor idi:

— Ay, dün akşam kaçta geldi?

---

[247] aks-i tesir: etkisinin yansıması
[248] medhûş: dehşete düşmüş
[249] hurdahaş olmak: kırıp dökülmek, paramparça olmak
[250] mecruh: yaralı
[251] Cümlede anlatım bütünlüğünü sağlaması için “yanında” ifadesi eklenmiştir. Bkz.: Mehmet Rauf, *İlk Temas İlk Zevk*, s. 41.
[252] efrat: fertler, kişiler
[253] telvis etmek: kirletmek

Hizmetçi kadın:

— Her zamanki gibi geldi.

Evet, dün gece yine aynı saatte gelmiş ve hiçbir şey söylemeksizin tekrar soyunmuş, sükûn ile yemek yemiş ve yatmış, uyumuş idi. Annesinden de gelip sormamışlar idi. Bu ne demek idi? Acaba… İnanamıyor, beyni bin faraziye ile uğulduyor idi. Akşama kadar, bin firar arasında ne yapacağını bilemeyerek, ateşler içinde yandı. Nihayet, kapı kocasının çalışıyla çalındığı zaman, bayılacak gibi titreyerek her vakit[te olduğu gibi][254] gibi onu karşılamağa koştu. Ve ilk nazarda nasıl bir mana bulacağım diye harap ve helak olarak karşısına çıktı.

Zevci, kendisini görünce bir tebessüm-i zafer[255] ile güldü: "Vay, gelin hanım… Niçin avdet buyuruldu acaba?" dedi. Ve devam ederek: "Geçen seferki gibi hemen peşinizden koşacağım[ı] zannettiniz ama pek aldandınız."

O, istihzası altında kendisini eziyor zannederken, genç kadın, hemen yüzükoyun kocasının ayakların kapanıp hıçkıra hıçkıra ağlayacak kadar nihayetsiz bir sevinç ile taşmıştı.

V

O günden sonra, başından geçen o feci vakayı düşündükçe: "Acaba rüya mıydı?" diye sormak âdet olmuştu. Evet, acaba rüya mıydı? İşte bugün yine bunu kendi kendine soruyor idi: "Bu rüya mıydı?" Hayır, rüya değil, büyük, mahûf[256] bir günah… Bir günah ki, müebbet damgasıyla hayatını telvis etmiş, onu bu yaşta torunlarının masum ve pak nazarlarının karşısında, hicabından ve korkusundan tir tir titretmekte idi…

---

[254] Kitapta ifadenin aslı "vakitki" şeklindedir (s. 43). Günümüz anlatımına uygunluğu ve anlatım bütünlüğü açısından "vakitte olduğu gibi" şeklinde yazılmıştır.

[255] tebessüm-i zafer: zafer tebessümü

[256] mahûf: korkunç

Zira, bugün aile efradı tarafından bir veliye[257] sıfatıyla taziz ve takdis edilerek geçmiş bu uzun hayattan sonra, bu hakikat keşfolunsaydı… Aman ya Rabbi, ne müthiş olur idi!

Tamam bu esnada, salonun öbür köşesindeki gençler kümesinde, tekrar bir kahkaha tufanı feveran etti. Ve torunları el çırparak, ağabeylerini iskât ettiklerini[258] ilan ettiler. O itiraz ediyor, kabul etmeyerek: "Hayır, hayır… Büyükanneme de soracağız… Ve onun fikri ne olursa olsun, kabul edeceğim." diye haykırıyordu.

Ve hep birden kendisine teveccüh ettiler.

Nuri, önlerinde durarak:

— Büyükanne… dedi. Senin fikrini de anlamak istiyoruz… Şimdi bu hanımlar, kadınların sukutunda,[259] yüzde seksen kabahatin, erkeklerde olduğu[nu] iddia ediyorlar. Ben ise, kadınlar bozuk kanları, ahlaksızlıkları, tabiatsızlıkları sebebiyle düşüyor, bunda erkeklerin ne sun'u[260] olabilir, diyorum. Sen ne diyorsun?

Hanımefendi, yarım saate yakındır tekrar en küçük tafsilatına kadar gözünün önünden geçirdiği fâcia-i hayâtının kâhır-ı te'sîri altında, derin bir hikmet tavrıyla: "Hayır, oğlum; kabahat ne erkeklerde ne de kadınlarda… Kabahat hayatta." dedi. "Kadınlar, hevâ-perest, hafif ve zayıf mahluklar, hayat onların bu kusurları için o kadar mühlik[261] ve cazip iğfâlât[262] ile dolu ki, onlara acımalı… Telin[263] değil, onları irşat etmek[264] lazımdır." sözlerini düşürdü.

---

[257] veliye: ermiş kadın
[258] iskât etmek: susturmak, söyleyecek söz bırakmamak
[259] sukut: düşme, seviye kaybetme
[260] sun': iş
[261] mühlik: öldürücü, tehlikeli
[262] iğfâlât: aldatmacalar
[263] telin: lanetleme
[264] irşat etmek: doğru yolu göstermek, uyarmak

Bir Yiğit

I

Genç mülazım,[265] Miralay[266] Bey'in odasına girdiği vakit, binbaşısını da orada buldu.

Binbaşı onu görünce: "Gel oğlum!" dedi.

Ve miralaya dönerek:

— İşte efendim; o iş için en evvel aklıma gelen yiğit, kendisine her cihetçe güvenebilirsiniz, sözünü söyledi.

Miralay delikanlıyı dikkatli dikkatli süzerek:

— Bana bak evlat! Yarın sabah İran'dan düşmana taarruz edeceğiz… Fakat bir gönüllü casus bize düşman ihtiyat[267] cephanesinin muvakkaten[268] depo edildiği bir kuleyi bildiğini, istersek bize delalet edeceğini söylüyor. Kumandan Paşa Hazretleri, bu cephanenin hemen mahvını ferman buyurdular. Binbaşın bu iş için bana seni tavsiye ediyor. Nasıl, ne dersin? Becerebilir misin?

— Elbette, miralay!

— İşin pek müşkül, pek tehlikeli olduğunu, yakayı elverirsen kurşuna dizilmek muhakkak olduğunu biliyor musun?

— Elbette! Hatta bu iş için beni layık gördüğünden dolayı Binbaşı Bey'e ne kadar minnettarım!

---

[265] mülazım: eskiden askerlikte yüzbaşıdan aşağı rütbelerin derecesi; teğmen
[266] miralay: alay komutanı, albay
[267] ihtiyat: yedek
[268] muvakkaten: geçici olarak

— Evli misin? Çocuğun filan var mı?

— Hayır miralay, bir annem ile bir küçük hemşirem var.

— İnşallah muvaffak olup da selametle gelirsin ya, şayet gelemezsen bile onlar için hiç merak etme… Dinamit hakkında malumatın var mı? Lağım tertibini[269] bilir misin?

— Elbette miralay…

— Haydi, öyle ise Allah muvaffakiyet versin oğlum!

Miralay, mülazımın elini muhabbetle sıktı. Ve Binbaşı'ya dönüp:

— Haydi bunu kılavuzla görüştürün, lazım olan şeyleri verin de vakitle yola çıksınlar, dedi.

II

Genç mülazım, Binbaşı ile görüşüp onun tembihatına da kesp[270] ve vukuf ettikten,[271] şayet avdet etmezse, validesine gönderilmek üzere bir veda mektubu yazıp teslim ettikten sonra, kılavuzu orta yaşlı bir Laz uşağı ve lazım olan mevâd[272] ile yola çıktılar. Gece iyice inmiş, kuru bir rüzgâr, keskin, etrafı tırpanlıyor idi.

Mülazımın ruhu ise sıcak, sıcak bir güneş ile senelerden beri beklediği vazife fırsatının bu kadar parlak bir surette tuluundan[273] bir şevk ve küşayiş[274] güneşi ile yanıyor idi. Kılavuz ona, çetrefil bir lisanla izahat veriyor, bu civarda kaçakçılık ettiklerinden etrafı, yolları karış karış bildiğini, kendine güvenmesini, hiç korkmamasını, mutlak muvaffak olacaklarını söylüyor idi.

---

[269] tertip: düzenleme
[270] kesp (etmek): kazanmak
[271] vukuf etmek: anlamak
[272] mevâd: maddeler; malzeme
[273] tulu: güneşin doğması, doğuşu
[274] küşayiş: açıklık, ferahlık

Korkmak mı? Niçin korkacaktı? O bir kuleyi değil, bütün kâinatı berhevâ edecek[275] kadar galeyân-ı rûh[276] ile pür-âteş[277] idi. Mektepte tarih derslerinde, hezimet ve mağlubiyet bahislerinde, ruhu hep bu emel ile sızlamamış mı, "Âh sıra bana da gelse!" diye çırpınmamış mı idi? Harp daha yeni başlamış iken, ümidinin pek fevkinde olarak, kader bütün arkadaşları arasında yalnız ona böyle bir muvaffakiyetle tebessüm etmiş, memleketine, milletine, müfit[278] olmak ihtimali bahşetmiş idi de o şimdi mi korkacaktı?

Hayatının bilhassa son devrelerinde mağlubiyetten mağlubiyete, hezimetten hezimete sürüklenen Türklük için bugün, ilk intikam fırsatı tulu etmemiş mi idi? Asırlardan beri yalnız gadir ve ihanet, yalnız zulüm ve i'tisâf[279] görmüş, daima ezilmiş, daima dövülmüş, daima tahkir edilmiş,[280] muhtelif cereyanların, muhtelif menfaatlerin, telâtum[281] merkezinde mevcudiyetinden bihaber kalmış bu zavallı millet, bugün yeni bir nefha-i hayât[282] hissediyor, benliğine bir kere sahip olunca, senelerden beri uyku hâlinde kalmış olan mehîb ve dehhaş,[283] bakir, vahit[284] kuvveti cuşuhuruşa[285] gelecek, elbette önünde yıkmadık set, kırmadık mukavemet, ezmedik husumet bırakmayacak diye ona hücum eden düşmanlara Türklükte ne lâ-yefnâ,[286] ne ilahi bir unsur-ı hayât[287] olduğunu, ispat lazım olduğu bir zamanda mı korkacaktı?

---

[275] berhevâ etmek: patlayıcı bir madde ile havaya uçurmak
[276] galeyân-ı rûh: ruhun coşup taşması
[277] pür-âteş: heyecan dolu
[278] müfit: faydalı
[279] i'tisâf: haksızlık
[280] tahkir edilmek: aşağılanmak
[281] telâtum: vuruşma, çarpışma
[282] nefha-i hayât: hayata can veren nefes
[283] dehhaş: dehşet saçıcı
[284] vahit: benzeri olmayan, emsalsiz
[285] cuşuhuruş: coşkunluk
[286] lâ-yefnâ: bitmez tükenmez, yok olmaz
[287] unsur-ı hayât: yaşam unsuru

Artık uyuyan arslan uyandı, bugün nefret ve azamet ref ettiği[288] necip ve bülent siması en gayr-ı mahsûs bir işmizâza[289] bile tahammül edemiyor, bugün kuvvetiyle mağrur, şebâbıyla pür-hayât, hüviyetiyle müftehir, pervaz ve taarruza hazır, bunun için herkesten, her fertten gayret, fedakârlık lazım… Bu ihtiyacı kan içinde takdir etmiş olan kendisi mi bu vazifeden kaçacaktı?

Onda Türklüğün istikbali hakkında nihayetsiz bir ümîd-i zafer var idi. Ona göre Türlüğün bugünkü mefkûresi,[290] yalnız vazife ifa etmek değil, cihân-pesend[291] kahramanlıklar icat edip, asırlardan beri türlü mesâ'ib[292] ile ezilmiş olan milletin nâsiyesini[293] şan ve şerefle terfi ve tezyin etmek olmalıydı. "Ama bunun için fertler feda olacakmış… Millet büyüdükten, milletin hazîne-i hamiyeti[294] kesb-i servet ettikten[295] sonra ne beis[296] var…" der idi.

İşte bugün, kendisine böyle bir fırsat zuhur etmiş idi. Büyük bir şevk-i derûn[297] ile sıçrayarak: "Korku morku yok arslanım, arş[298] ileri!" diye haykırdı.

III

Bir saat kadar yürüdükten sonra, kılavuz onu bir ormana soktu, bir buçuk saat kadar da ormanda yürüdüler; sonra, ormanın kenarında fundalıklı bir bayırdan tırmanarak bir tepeye çıktılar. Hududa yaklaşıyorlar idi. Kılavuz ona gayet sarp bir yar'ın[299] gövdesinde, kaçakçıların yapmış oldukları merdivenimsi pek meçhul bir ge-

---

[288] ref etmek: yüceltmek
[289] gayr-ı mahsûs bir işmizâz: soyut bir tiksinti
[290] mefkûre: ülkü
[291] cihân-pesend: tüm dünyanın beğendiği
[292] mesâ'ib: musibetler, felaketler
[293] nâsiye: alın
[294] hazîne-i hamiyet: haysiyet, şeref hazinesi
[295] kesb-i servet etmek: kazanç sağlamak, servet biriktirmek
[296] beis: sakınca
[297] şevk-i derûn: kalpten gelen şiddetli arzu
[298] arş: Fransızca "marche" kelimesinden türemiş, askerlikte "yürü" anlamındaki kumanda sözü
[299] yar: uçurum

çitten geçerek hududu aşacaklarını, böylece, hudut karakollarının tehlikesinden kurtulacaklarını söylemişti. Şimdi bu yar'ın önünde idiler. Bin müşkülatla, her saniye ayakları kayıp hurdahaş olmak[300] tehlikesinin pençesinde kıvranarak, çalıların, çırpıların ianesiyle[301] dik merdivenden çıktılar. Tepede bulundukları vakit, kılavuz, öbür tarafta, vadinin zulmeti[302] içinde tek tük ışıldayan birkaç ziya gözü[nü][303] göstererek:

— İşte oraya ineceğiz… Fakat seyyar kollara[304] rast gelmek ihtimali vardır… Aman dikkat! dedi.

Artık bin ihtiyatla, her dakika tevakkuf edip[305] etrafı dinleyerek yürümek lazım geliyor idi. Yirmi dakika kadar bu minval[306] üzere gittikten sonra, kılavuz heyecanla onun kolu[nu] tutup: "Aman yere yat, yere…" diye fısıldadı.

Hemen yere yattılar, yanlarında taş kümeleri vardı. Onların bir kenarına büzüldüler, yirmi beş metre kadar uzaktaki yoldan bir kol geçiyor idi. Kol geçtiği vakit, artık tepede kollara tesadüf etmek ihtimali olan yoldan değil, dört ayak yürüyerek fundalıklar arasından inmek lazım geldi. Hayli vakit böyle geçti, bir an oldu ki kılavuz, tevakkuf ederek, elli metre kadar uzakta bir yüksek bina gösterdi ve "İşte orası!" dedi.

Beş on dakika, uzaktan tetkik ve teftiş ettiler. Bina, büyük bir kaya üzerine inşa edilmiş, yüksek bir şey idi. Sürüne sürüne daha takarrüp ettiler;[307] her köşede bir nöbetçi olduğunu gördüler; nöbetçiler[in] her biri bir cephe boyunca gidip gelerek vazife ifa ediyorlar idi. Fakat bu geliş gidiş muntazam[308] olmadığı için, her seferde

---

[300] hurdahaş olmak: paramparça olmak
[301] iane: yardım
[302] zulmet: karanlık
[303] ziya gözü: ışık kaynağı
[304] seyyar kol: gezici askerî kuvvetler
[305] tevakkuf etmek: beklemek, durmak
[306] minval: biçim, tarz
[307] takarrüp etmek: yaklaşmak
[308] muntazam: düzenli, tertipli

birbirleriyle mülaki olmuyorlar[309] idi. Hemen tertibini kurdu. Şimdi bir köşeye yaklaşacak, oradaki nöbetçinin yalnız rast geldiği bir sırada üzerine atılarak onun sesini kesecekti. Bu iş olunca, mücavir[310] cephedekinin sesini kesmek nispeten kesb-i suhûlet edecekti.[311] Böylece nöbetçiler telef edilince, o cephelerden birine bombayı vaz[312] ile ateş etmek kolaylaşıyor idi.

Şimdi nöbetçiye beş adım yaklaşmış idi, onun yalnız bulunduğu bir saniyede üzerine atılıp elindeki bıçağı gırtlağına daldırmak pek ani bir iş oldu; bu bitince, bin ihtiyat, bin teyakkuz[313] içinde diğer nöbetçileri de aynı vecihle[314] gırtlakladı ve hemen cephenin kaidesindeki taş basamaklara basıp, kalenin ilk katı hizasına yükseldi ve orada eliyle keşfettiği mazgala tıpası on dakika üzerine kurulmuş bombayı koymak ve uzaklaşarak kılavuza mülaki olmak için yarım dakika kâfi geldi. "Çabuk, çabuk…" dedi. Yine geldikleri gibi, yüzü koyun uzaklaştılar.

Âh, şimdi, şimdi, duzahî[315] bir ateş sütunu, bir yanardağ infilakı gibi, havaları yıldırımlarıyla yakıp tutuşturarak kâinatı tarrâka-i ra'diyle[316] sarsarak, yükselecek idi. Fakat dakikalar geçip hiçbir alamet[317] zuhur etmedikçe, derin bir endişe ile harap olmağa başladı. Demek ki tıpa ya başlamamış yahut bomba keşfedilmiş idi. Tıpanın işlememek ihtimali binde beş raddesinde[318] olduğuna nazaran asıl korkulacak ihtimal, onun keşfedilip kaldırılmasında idi. Eğer kaldırılmış ise, demek etraf velveleye verilmiş[319] olacaktı. Kılavuz: "Aman öyleyse, çabuk çabuk, uzaklaşalım!" dedi.

---

[309] mülaki olmak: buluşmak, görüşmek
[310] mücavir: komşu
[311] kesb-i suhûlet etmek: kolaylık kazanmak
[312] vaz: koyma
[313] teyakkuz: gözünü açma, uyanık olma
[314] vecihle: şekilde
[315] duzahî: cehenneme mahsus
[316] tarrâka-i ra'd: gök gürültüsü
[317] alamet: belirti
[318] raddesinde: yaklaşık olarak
[319] velveleye vermek: (etrafı) gürültüye boğmak, telaş ve heyecan uyandırmak

Kahrından helak olarak uzaklaşmağa başladı. Âh, niçin niçin muvaffak olamamış idi? O kadar tehlikeleri aşıp, bu kadar muvaffakiyete yaklaştıktan sonra hâ'iben[320] avdet, onu mahvediyor idi.

"Ya sahiden tıpa işlememiş ise…" diye bir burgu, onu yiyordu. Demek artık bu kadarcık bir işi beceremeden dönüyor idi. Hiç olmaz ise, tekrar ateşlemek lazım değil mi idi? Fakat… Tutulmak ihtimali var idi, değil mi?

Âh, demek ki, korkuyor idi? Bugünkü istikbale bahş-i gurur edecek[321] ali misaller irâe etmek,[322] Türklüğün şanını büyük fedakârlıklarla îlâ etmek[323] lazım idi, bugün demek ki o korkuyor idi?

Kendinden iğrendi, silkindi, tevakkuf etti: "Hayır, hayır, ben döneceğim. Mutlak anlayacağım…" dedi. Ve kılavuzun ibrâmını[324] dinlemeden onu orada bırakıp döndü, tekrar kuleye yaklaştığı vakit, orada büyük bir telaş ve hareket olduğunu gördü. Şüphesiz işin failini arayıp derdest[325] için süvari kolları[326] hazırlanıyor idi.

Derin bir elem içinde: "Eyvah!" etti.

Fakat bu eyvah, yakalanmak ihtimalinden ziyade, hiçbir şey yapamamasının hüsranından idi. Bu kadar beceriksiz olduğuna lanet ediyor idi. O kadar ki artık tutulsa da ehemmiyeti yoktu, memleketine bu kadarcık bir hizmet ifasına muvaffak olamadıktan sonra, artık ölmekte ne beis kalırdı?

Taharri[327] kolları, on dakika sonra onu yakalayıp bir büyük zabitin[328] huzuruna getirdiler. Bu zabit, kötü bir Fransızca ile onu istintak etti; mülazım, işi inkâr etmedi. Nöbetçileri kendinin öldürmüş, dinamiti kendinin koymuş olduğunu itiraf etti. Sade başka ar-

---

[320] hâ'iben: istediğini elde edemeden
[321] bahş-i gurur etmek: gurur vermek
[322] irâe etmek: göstermek
[323] îlâ etmek: yüceltmek, şöhretini arttırmak
[324] ibrâm: ısrar
[325] derdest: ele geçirmek
[326] süvari kolları: atlı askerî birlikler
[327] taharri: arama
[328] zabit: rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay

kadaşı olup olmadığını sordukları vakit, kılavuzu takip edilmekten olsun kurtarmak için tek başına gelmiş olduğunu söyledi.

Bu zabit, kapının dibinde ayakta bekleyen diğer iki küçük zabite üç kelime söyledi, onu dışarı çıkardılar.

Avluda yüksek sesle emirler verildiğini işitti, onu bir kapıdan çıkararak bahçeye götürdüler. Orada zabitlerden birinin kendine takarrüp edip[329] bir mendil uzattığını görünce ne olacağını anladı ve mendili alıp elinde tutarak ciddi ve metin ayakta bekledi.

Ve el fenerlerinin meşum[330] aydınlığında, bu meşum işi süratle bitirip çekilmek isteyen Moskof[331] zabitleri[nin] tüfekler[i] patladığı vakit, genç Türk zabitinin: "Yaşasın Türklük!" diye haykırarak yere düştüğünü gördüler.

[329] takarrüp etmek: yaklaşmak
[330] meşum: uğursuz
[331] Moskof: Rus

İlk Kadın

Doktor İhsan:

— İşittiniz mi Cemal Bey? Nihayet karıyı nikâh etmiş dediği zaman, hepsinin ağzından derin bir nidâ-yı hayret[332] çıktı.

Hepsi de Cemal'in Avrupa'dan geldiği zamandan beri onunla münasebette bulunduğunu, hatta sonraları beraber yaşadığını ve hayatına bizim kadar vakıf bulunduğunu biliyor idi. Bu vukufa rağmen nasıl olup da onunla izdivaca razı olduğunu hiçbiri halledemiyordu.

Ayrı ayrı hepsi başka mana vermek üzere bir fikir beyan etti. Fakat bu fikirler, hiçbirini mutmain edemiyor[333] idi. Seviyor ise, parası sayesinde onun nevazişlerine nail olduğu için, nikâha hiç hacet yoktu. Hem böyle bir kadına karşı hissedilen iptilanın[334] mahiyeti hakkında o kadar vakit Avrupa âlem-i aşkında[335] cevelan etmiş[336] olan Cemal'in bir fikri olmalı idi.

Onlar, kendi fikirlerini böyle kendi itirazlarıyla ret ve iptal ederek söylenirken ben, köşemden Cemal'in kendisi burada hazır bulunsa bu fikirleri nasıl telakki edeceğini ve onun söyleyeceği hakikatin bu faraziyattan[337] kim bilir ne kadar farklı bulunacağını düşünüyordum.

---

[332] nidâ-yı hayret: şaşırma sesi
[333] mutmain etmek: şüphe ve endişelerden kurtarmak
[334] iptila: aşırı tutkun olma, düşkünlük
[335] âlem-i aşk: aşk dünyası
[336] cevelan etmek: gezip dolaşmak
[337] faraziyat: varsayımlar

Fikrimde evirip çevirip benim de bir mana veremediğim bu izdivaç, eğer sahih ise, sebebini onun kendi ağzından dinlemek benim için tam bir arzu oldu. Ve bu arzunun sevkiyle öbür gün, onu ziyarete karar verdim.

***

Cemal, yirmi yaşından beri, evvela kitabetle,[338] sonra müsteşarlıkla, yirmi iki sene mütemadiyen Avrupa sefaretlerinde[339] yaşadıktan sonra, üç sene evvel İstanbul'a avdet ettiği vakit, babasından tevarüs etmiş[340] olduğu azim[341] servetinin Avrupa'da bitmiş olduğunu zannedenler, buradaki israfını da görerek hayret etmişler ya orada gayet idareli davrandığına yahut kumarda, piyangoda büyük bir yâverî-i tâli'e nail olduğuna[342] hükmetmişler idi.

İstanbul'a geldiği vakit, evvela birkaç hafta senelerden beri uzak kalmış olduğu şehrin hayatı hakkında kesb-i vukûf etmek[343] içinmiş gibi mahâfil-i zevkte[344] görülmüş, fakat sonra son senelerde İstanbul'da en yüksek bir sitâre-i aşk[345] olarak iştihar etmiş[346] olan Nazime ile akd-i râbıtaya[347] muvaffak olduğu şüyu bulmuştu.[348] Pek az sonra, onu kendisine kâmilen, hasr u bend etmek[349] için şehirden çıkıp, Ayastefanos'taki[350] köşküne kapattığını işittik. Kadının eski dil-efgârlarından[351] birkaçı, evvelinden uzaktan arabasında olsun görmekle mesut oldukları Nazime'den böyle bütün bütün mahrum kaldıklarından Cemal'e lanet ediyorlar, onu affetmiyorlardı.

---

[338] kitabet: kâtiplik, sekreterlik
[339] sefaret: elçilik
[340] tevarüs etmek: miras almak
[341] azim: büyük
[342] yâverî-i tâli'e nail olmak: şansı yaver gitmek, şansı açık olmak
[343] kesb-i vukûf etmek: bilgi edinmek, anlamak
[344] mahâfil-i zevk: eğlence mekânları
[345] sitâre-i aşk: aşk yıldızı
[346] iştihar etmek: şöhret kazanmak
[347] akd-i râbıta: bağlılık sözleşmesi
[348] şüyu bulmak: herkes tarafından duyulmak
[349] hasr u bend etmek: bağlamak, kendine ait kılmak
[350] Ayastefanos: İstanbul, Yeşilköy semtinin eski adı
[351] dil-efgâr: gönlü yaralı

Ben Nazime'yi daha ilk kocasının intiharından evvel tanımıştım. O vakit henüz yirmi beş yaşının saltanat-ı şûhânesi[352] içinde emsalsiz bir Zühre-i hüsn[353] idi. Onu gördüğüm vakit meftun olmadan huzurunda bulunmak mümkün olmadığı iddiasını ben de tasdik etmiştim. Fakat sonra, kocası ricalara, minnetlere, tehditlere rağmen men edemediği karısının mesâvîsinden[354] dolayı olduğu temin edilen feci bir intiharla çekilip gidip de onu kâmilen serbest bıraktığı vakit, kadın ne zamandır cebir ve tazyik altında gizli gizli hasr-ı hayât ettiği[355] derbederliğe kemâl-i serbestî[356] ile germî verdi.[357] Ve müzayedeye konulan gayet nefis bir biblo gibi, tercih ve intihap[358] külfetine girmeksizin kendini en zengin adamlara âdeta sattı denilecek bir tenezzül ile yüksek mahfel-i zevkin[359] bir kraliçesi olarak, kendinin bir hissi, bir zevki var ise bile, yalnız israf ve sefahat için, yalnız debdebe ve tantana için denilecek bir lakaydi ile erbâb-ı merâk[360] arasında bi'l-müzâyede[361] sahibi değişen bir antika gibi, hatta ihtiyar, çirkin, tabiatsız demeyip, elden ele geziyor idi. Bu esnada, onun için, israfına, servetini feda edip mahvolan iki, üç genç sevdakâr bile oldu. Böylece İstanbul'un zengin zevk-perestleri[362] arasında, temellükü[363] büyük bir nişâne-i servet[364] ve israf olan bir âlet-i muhâsede ve rekabet[365] gibi, bir debdebe ve saltanat

[352] saltanat-ı şûhâne: işveli sultanlık
[353] Zühre-i hüsn: güzellik Venüs'ü
[354] mesâvî: kötülükler, fenalıklar
[355] hasr-ı hayât etmek: hayatını adamak
[356] kemâl-i serbestî: sınırsız özgürlük
[357] germî vermek: hararetlendirmek, kızıştırmak
[358] intihap: seçme, seçilme
[359] mahfel-i zevk: zevk meclisi
[360] erbâb-ı merâk: merak sahipleri
[361] bi'l-müzâyede: açık artırma ile
[362] zevk-perest: zevk düşkünü
[363] temellük: sahip olma
[364] nişâne-i servet ve israf: varlık ve savurganlık göstergesi
[365] âlet-i muhâsede ve rekabet: birbirini kıskandırmaya ve rekabete aracılık eden (kişi)

bebeği gibi yaşadı. Cemal'in câzibe-i servetiyle[366] onun yed-i temellüküne[367] işte o vakit geçti.

Üç senedir beraber yaşıyorlar idi ve bu Nazime için fevkalade bir sebat idi. Bunun Cemal'in mukavemet-i servetine[368] mi, yoksa Nazime'nin hayatında ilk defa tecelli eden bir incizaba[369] mı hamletmekte,[370] herkes mütehayyir[371] idi. Cemal o esnada, kırk beş yaşlarında olmakla beraber, son derece zarif, latif ve iyi yaşamış adamlara mahsus bir kudret-i muhafaza[372] ile kendini fevkalade dinç ve genç gösteriyor idi. İşte bu nikâh haberi o vakit şüyu buldu.

Cemal ile hayli münasebetim var idi, ondan kemâl-i serbestî[373] ile bu hususta tafsilat sorabilirdim.

***

Beni köşkte, müstesna bir kadın tertip ve tanzimiyle müzeyyen bir salona aldılar. Burada her şey, mümtaz bir zevkin zâde-i intihâbı[374] idi; duvarda iki üç meşhur imzalı öfört,[375] köşelerde fil dişinden heykelcikler, küçük, zarif raflarda nefâis-i masnû'ât-ı züccâciye,[376] her şey mutena idi.

Az sonra kapı açıldı, ben yalnız Cemal'i beklerken, Nazime'nin de onunla beraber içeri girdiğini gördüm. O, çarşaflanmış ve son manâ-yı nefâsetle[377] müzeyyen idi. Cemal bizi birbirimize

---

366 câzibe-i servet: zenginliğin albenisi

367 yed-i temellük: sahip olma kudreti

368 mukavemet-i servet: zenginliğin karşı koyul(maz)lığı

369 incizap: bir şeyin cazibesine doğru tutulup ona doğru çekilme

370 hamletmek: bir sebebe yormak

371 mütehayyir: şaşmış

372 kudret-i muhafaza: korumanın gücü

373 kemâl-i serbestî: tam bir özgürlük

374 zâde-i intihâb: seçimin ürünü

375 Kitapta [تۆفورك] şeklinde yazılan kelimeye sözlüklerde rastlanamamıştır. Bununla birlikte bağlamdan çıkarılabildiği kadarıyla, Fransızca "œuvre" (okunuşu: "övr" - eser, yapıt, sanat eseri) kelimesinin Osmanlıcaya, dönemin telaffuz ve yazım alışkanlıklarıyla fonetik olarak aktarılmış bir şekli olma ihtimali güçlenmektedir.

376 nefâis-i masnû'ât-ı züccâciye: camdan yapılmış değerli eserler

377 manâ-yı nefâset: güzellik anlamı

takdim etti, biz ilk kelimât-ı nezâketi henüz ayakta konuşurken, kocası bir masa üzerindeki zile bastı, Nazime beni oturmağa davet ederek İstanbul'a inmek üzere hazırlanmış olduğu için bizi terk etmek mecburiyetine çok esef ettiğini söylüyor idi, içeri giren hizmetçi kıza Cemal:

—Otomobil… dedi.

Nazime'nin yalnız tenâsüb-i şekl-i vücûdu[378] bir kadın için yegâne bir imtiyâz-ı hüsn[379] olacak kadar zengin ve mevzun idi. Fakat onun cazibesi bundan başka ve bunun fevkinde, asıl çehresinde emsalsiz bir zafer ile leme'ân ediyor[380] idi. Câzibe-i enzârı[381] sizi derin bir incizâb-ı havâs[382] ile sermest ederek ihata ediyor, bu nazarın ifâde-i cezb ve sihri,[383] manasındaki handelerle bilhassa sıcak ve donuk cildinde karanfil dudaklarının bütün ruhunun inkişâf-ı şûhu[384] ile çiçeklenen rengin îtisâmı[385] ile tezayüt ediyor idi.

Fakat onun sesini işittiğim vakit uğurunda servetler feda edilen, hayatlara kıyılan bu kadının sırr-ı câzibesini ancak o vakit takdir ettim. Bu bir ses değil, sanki bir altın tını[386] idi. Bu ses, bir hulûl-i sihirkâr[387] ile, damarlarınıza bir âteş-i halâvet isale ediyor[388] ve sizin zaten göz ile meftun kalmış olan mevcudiyetinizi mukavemetsiz bir iştiyak ile sarsarak hemen rabt u bend ediyor[389] idi.

Bana karşı gayet latif ve gayet nazik davrandı ve otomobilin hazır olduğunu haber verdikleri vakit elini uzatarak: "İnşallah tek-

---

[378] tenâsüb-i şekl-i vücûdu: beden şeklinin orantısı
[379] imtiyâz-ı hüsn: güzellik ayrıcalığı
[380] leme'ân etmek: parıldamak
[381] câzibe-i enzâr: bakışların cazibesi
[382] incizâb-ı havâs: duyuların büyülenmesi
[383] ifâde-i cezb ve sihr: çekicilik ve büyüleyicilik ifadesi
[384] inkişâf-ı şûh: şuhluğunun açığa çıkması
[385] îtisâm: işaret, emare
[386] [طنتی] olarak yazılan kelimeye sözlüklerde rastlanmamış ve sehven basıldığı düşünülmüştür. Bağlam ve yazım şekli açısından, en yakın "tını" olduğu düşünülmektedir.
[387] hulûl-i sihirkâr: büyüleyici bir şekilde içe işleme
[388] âteş-i halâvet isale etmek: cazibe ateşi yaymak, saçmak
[389] rabt u bend etmek: sıkıca bağlamak

rar teşrif ettiğiniz vakit bugünü telafi ederiz beyefendi…" diye veda etti. Cemal ile beraber onu kapıda duran otomobile kadar teşyi ettim. Bu, muhteşem bir Landole[390] idi.

Öte uzaklaştı, biz arkasından bakıyorduk.

"İstanbul'a otomobil ile mi gidiyor?" diye sordum.

Cemal:

"Evet, şimendiferde sıkılıyor, rast geldiği kadınlardan hoşlanmıyor da…" diye beni içeri soktu ve salona girdiğimiz vakit fikrimi merak ediyormuş gibi sadece: "Nasıl?" diye sordu.

Ben cevaben:

— İnsan böyle bir lüks ile yaşa[y]abildikten[391] sonra, dünyanın en muazzez saadeti, böyle bir kadına nail olmaktır, bunu itiraf ederim, fakat…

—Ey fakat… diye bekledi.

Benim manalı sükûtumu görünce tebessüm ederek bana bir sigara ikram etti. Ve kendi de yaktığı sigaranın dumanları arasında:

—Senin de nikâh meselesine itiraz ettiğini anlıyorum, dedi.

—Vâkıâ buna bir lüzum görmemek daha makul idi, dedim.

— Öyle mi zannediyorsun? Evet, uzaktan hayatımın tafsilatına vakıf olmadan, beni bu harekete sevk eden esbaba bigâne iken hakkın var! Bütün dostlarımda aynı fikre rast geldim. Bir haftadır aldığım tebrik mektuplarında bir taziye edası, gizli ve acı bir istihza var… Bunların hepsine birden hazırladığım cevabı sana vereyim de bari biraz sükûn bulayım… Beni dinle…

Ve o vakit hayatını büyük bir servetin, müstesna bir zekâvetin,[392] derin bir zarafetin sâye-i lütfunda[393] Avrupa mahâfil-i aşk u

---

[390] Landaulet: Landaulet, landaulette olarak da bilinen, arka yolcu kompartımanının açılabilir bir tavanla donatıldığı, 20. yüzyılda sıkça kullanılan, kendine özgü bir otomobil gövde tipidir.

[391] Kitapta "yaşatabildikten" olarak yazılan kelime, anlatım bozukluğuna sebep olduğu için "yaşayabildikten" olarak değiştirilmiştir (s. 59).

[392] zekâvet: zekâ

[393] sâye-i lütuf: iyiliğin himayesi

zevkinde[394] büyük muvaffakiyetlerle geçirmiş olan bir racül-i aşkın[395] şu derin tahlil-i ruhunu dinledim.

***

— Beni bilirsiniz ki, küçükten beri, müstesna bir havâ-yı aşk içinde yaşamış bir adamım. İlk yaşımdan beri herkesten büyük bir muhabbet gördüm. Anamdan, babamdan, akrabamdan, dadılarımdan başka bütün komşular hatta sokaktan geçerken beni görenler bile bana karşı derin bir incizap[396] hisseder ve bunu gösterirler idi. Sonra mektebe girdiğim vakit, arkadaşlarım arasında bana âdeta âşık olanlar bulundu. Mektepten çıktım. Hayata atıldım, aynı hâl… Bilaistisna hemen her kadın sinesinde bir bû-yı aşk[397] buldum. Tanıdığım kadınların hemen hepsi de bana rabt-ı kalb ediyorlar,[398] benden gözyaşlarıyla ayrılıyorlar idi. Kendimi böyle bir cazibe ile mücehhez[399] görünce tabii olarak bir gurur hissettim. Bu gurur gayet kolay muhkem[400] bir âdet hâline girdi. Öyle ki bu gurur ve âdet sebebiyle kadınların arasında, onların kalbime nüfuz etmelerine müsaade etmeyerek, aşksız, gayr-ı müteessir geçiyordum.[401] Aşk demek gözyaşı, hasret ve elem olduğunu her ağızdan işitirdim. Fakat ben yalnız zevk ile, derin bir zevk-i hodgâmâne[402] ile mahzûz oluyor[403] ve kadınların arasında onlardan daha ziyade kadın olarak yaşıyordum. Hayatta başkalarının elbette değiştirdikleri gibi, ben de esefsiz, kedersiz, kadın değiştiriyor ve onların elemleriyle, hıçkırıklarıyla mağrur ve mesut oluyordum.

---

394 mahâfil-i aşk u zevkinde: aşk ve zevk meclislerinde
395 racül-i aşk: aşk adamı
396 incizap: cazibesine kapılma
397 bû-yı aşk: aşk kokusu
398 rabt-ı kalb etmek: gönül bağlamak
399 mücehhez: donatılmış
400 muhkem: dayanıklı
401 gayr-ı müteessir geçmek: hiç etkilenmemek
402 zevk-i hodgâmâne: bencilce zevk
403 mahzûz olmak: zevk almak

İstanbul'a avdet ettiğim vakit, bir iki ay kadınsız kaldım. Muhitin tebeddülünden[404] mi, yoksa kadının fıkdanından[405] mı bilmem, bana bir müşkülpesentlik gelmişti. Nihayet Nazime'ye rast geldiğim vakit, ilk nazarda onun ne kadar nadir bir kadın olduğunu hemen takdir ettim. Nazime'nin mümtâziyetinden başka o senelerden beri temas ettiğim ilk hanım idi. Bu sebeplerden hangisinden olursa olsun, ondan derin bir surette hoşlandım. Fakat hayret… O bana karşı bî-his kalıyor ve bana yalnız param için tahammül eder görünüyor idi. Paris'in en şuh kadınları benden paramdan başka kendim için de hoşlanmışlar idi, lakin Nazime beni âdeta istihfaf ediyor[406] idi. Vücudumun inkıraza dönmüş olduğuna[407] yahut Nazime'nin hissizliğine, kalpsizliğine bin türlü başka sebeplere hamlettim. Bunların hangisinden olursa olsun bugün bu kadının bana karşı bârid[408] ve bî-his kaldığı muhakkaktı ve bunu düşünmek beni çıldırtıyor idi. Benim paramla yaşarken kalbini başkalarına hasrettiğini düşündüğüm fırtınalı saatler oldu. İşte bu fırtınalar arasında, bütün diğer kadınlar gibi bu kadına da sevilmek saadetine kalbimin tahassür ve iştiyakla sızladığını hissetmeğe başladım; ömrümde ilk defa idi ki bir kadın için tahassür hissediyordum. Bu elemle beraber kalbimde derin [bir] güç peyda olmuş ve belki bunun için dünyaları yıkacak, kâinatı uçuracak kadar kâhir[409] ve akur[410] bir aşkın peyda olduğu[nu] gördüm.

İşte bu aşk sayesinde beni sevmeyen, bana kırk beş yaşımda iken yirmi beş yaşın bütün saltanat-ı şebâbını,[411] bütün zevk-i aşkını bahşetti: Şimdi yegâne bir emelim var idi, onun da beni sevmesi… Bu mahrumiyet içinde, aşkın ne olduğunu anladığım gibi, sevilmenin kıymetini de ilk defa bütün manasıyla takdir ediyordum. Yani dünyaya, aşka, kadına, zevke ve saadete yeni[den] doğuyordum.

---

[404] tebeddül: değişme
[405] fıkdan: yokluk
[406] istihfaf etmek: küçümsemek
[407] inkıraza dönmek: çöküşe geçmek
[408] bârid: soğuk
[409] kâhir: yok eden
[410] akur: şiddetli
[411] saltanat-ı şebâb: gençlik saltanatı

Şimdi insaf et de söyle, böyle bir saadetten ben nasıl ayrılabilirim? Hayır! Kâinat yıkılır, asuman tutuşur, cihan hercümerç olur, ben onsuz kalamazdım… Onu kendime rabt için neler icat etmedim, neler, ne fedakârlıklarda bulunmadım… Fakat, hayır, o sanki camit[412] bir vücut idi, bir taş idi. Ve bu adem-i imkân[413] içinde kıvranır, didinirken, onun benim için her gün daha lâbüd[414] bir ihtiyaç olduğunu görüyordum. Ona hiçbir kadına gösterilmemiş bir perestiş ile servetler, ziynetler, saltanatlar veriyordum. O yalnız memnun oluyor idi, bu memnuniyet bana karşı, bir raşe[415] ile hiçbir vakit sarsılmadı.

O vakit, onu kalbiyle olmazsa, vücuduyla olsun kendime bağlamak, çözülmez bir zincir ile raptetmek arzusu, vahşi ve müfteris[416] bir arzu, onu ölünceye kadar yed-i inhisarımda[417] saklamak için müthiş akur bir emel peyda oldu. Fakat bunu ona kabul ettirmek ne müşkül bir şey idi! O benden bunun için katre katre hayatımı istemeli idi… Ne istese, hepsine de minnetle, saadetle razı idim. Hâlbuki o lütuf ve mutâva'atla[418] benim zevcem olmağa razı oldu… Ama onun bu mevkie layık olmadığını iddia edenler bulunacakmış… Bilirsin ki bu kabîl-i kuyûd-ı ahlakiye[419] yalnız başkalarını tevbih[420] için mevzu gibi bir şeydir…. Beni mahkûm edenler, benim çektiğim badirelerden geçselerdi acaba mukavemet edebilecekler miydi?

Ben, önümde açılan âfâk-ı hakâyıkın[421] karşısında tereddüt ederek:

—Başkalarının tevbihi değil… Fakat kendisinin zararı, dedim.

---

[412] camit: cansız
[413] adem-i imkân: imkânsızlık
[414] lâbüd: zorunlu, zaruri
[415] raşe: titreyiş
[416] müfteris: yırtıcı
[417] yed-i inhisar: tek başına hâkimiyet
[418] mutâva'at: itaatkârlık, uysallık
[419] kabîl-i kuyûd-ı ahlakiye: ahlaki sınırlamaların türü
[420] tevbih: azarlama
[421] âfâk-ı hakâyık: hakikat ufukları

O vakit derin ve ateşin bir hüzünle başı göğsüne düşerek:

— Şimdi ihtimal rahat durmayacak, beni helak ve harap edecektir demek istiyorsunuz, değil mi? Evet, bu ihtimal var; beni bekleyen bu korkunç ihtimali bilmiyor değilim… Fakat ne yapayım azizim, ihtiyat ve sükûn içinde yaşamaktansa dünyada böyle bir aşkla ölmek bence müreccahtır… [422] Ve ne olursa olsun ne yaparsa yapsın bana hayatı bu kadar lezzet ve merâretle[423] öğrettiği için bu kadını daimî surette takdis edeceğim…

[422] müreccah: tercih sebebi (olan)
[423] merâret: acı bir his, burukluk

Ayna

Boğaziçi'nin bu güzel köyünde bu seneler ne latif geçmişti. Hiç şüphesiz bu süslü memuriyetin angaryasından ziyade eğlencesi vardı. Bir kere köyümüz, tabiat itibarıyla İstanbul'un en müstesna bir köşesi idi. Sonra şehrin en kibar halkına cây-ı tenezzüh[424] oluyordu. Bahar olunca, en zengin, en zevk-perest aileler, gâlî[425] fiyatlarla boş evleri kâmilen işgal ederler, otelleri doldururlar idi.

İşte o sene karşımızdaki otelin üst kat odalarından birine, karı koca genç bir İtalyan ailesi taşınmıştı. Biz üç memur arkadaş, yani, Hikmet, Nuri ve ben üçümüz de pek afacan, son derece macerapeperest birer aşk delisi idik. Tabii daha ilk dakikada bu genç komşumuzun pek câlib-i nazar[426] bir İtalya incisi olduğunu keşfettik. Vâkıâ akşam tenezzühlerimizde, hele geceleri her birimizin ayrı ayrı, gizli ve tatlı meşguliyetlerimiz var idi. Fakat şimdi bu uzun yaz günleri için çıkan bu daha cazip meşgale, bizi üçümüzü birden son derece memnun etti. Yalnız meşgale değil, üçümüz için bir de ârıza-ı rekâbet[427] zuhur etmişti, hem rekabetin en müfteris bir şekli…

Her gün akşama kadar, üçümüz de muhtelif odaların muhtelif pencerelerinden aynı emel ile, aynı kadının gözünün önünde aynı oyunu oynamağa bağladık. Hikmet pek hodpesent, pek bâlâ-pervâz[428] idi; bütün naklettiği hikâyelerinden kendisinin muvaffakiyet-

---

[424] cây-ı tenezzüh: gezinti yeri
[425] gâlî: kaynayan, coşan
[426] câlib-i nazar: dikkat çekici
[427] ârıza-ı rekâbet: rekabetten kaynaklanan olumsuzluk
[428] bâlâ-pervâz: (fikir olarak) yükseklerde gezen

leri şaşaa-feşân[429] olurdu. Öyle ki, aşk işlerinde bütün rakiplerine tefevvuk ettiğini, takibatına, ince tabiye tertibatına[430] hiçbir kadının mukavemet edemeyeceğini iddia ederdi. Hatta İtalya yıldızının daha ufkumuzda tulu ettiği günün akşamı dürbün ile biraz muayeneden sonra, hemen kararını vermiş ve bu kararı şu sözlerle ilan etmişti:
— Güzel kadın… Azami bir haftalık bir iş!

Diğer arkadaşım Nuri Bey, bu kadar iddiakâr, bu kadar fütûhât-perver[431] değildi. Fakat ötekinin maharetinden daha mühlik[432] husûsiyâtı var idi: Gayet şık, son derece yakışıklı bir genç idi.

Kadın, ihtimal uzaktan Hikmet'in yalnız menkul bir rivayet hâlinde bulunan cazibe ve tesirinden kolaylıkla azade kalarak, şu şık ve parlak rakibi tercih edebilir idi. Benim bu tehlikeli rakiplere karşı ne Nuri gibi parlak bir hüsnüm, ne Hikmet gibi müessir-i tılsımım[433] olmayıp, yalnız hiçbirinin olmadığı bir surette bir ihtiras adamı, istediği şeye iltihap[434] ile, hasr-ı hayat eden[435] muhteris adamlardan biri idim.

Takip eden günlerde üçümüz de kesif[436] bir rekabet fırtınası içinde, birbirimize imkân-ı tefevvuk[437] bırakmamak için, bir an hâlî kalmıyor, akşama kadar üç muhtelif pencereden kurulmuş, üç muhtelif dürbün vasıtasıyla kadın[ı] sanki teşrih ediyorduk.[438]

***

Evvela yalnız dürbünün iâne-i lütfuyla[439] tanıdığım kadını iki gün sonra bir akşam rıhtımda gördüm; o zevciyle önümden yürüyor, ben beş altı adım arkadan müştak ve meftun nazarlarla takip ediyor-

---

[429] şaşaa-feşân: ihtişam saçan
[430] tabiye tertibatı: taktik hazırlıkları
[431] fütûhât-perver: zaferlere düşkün
[432] mühlik: tehlikeli
[433] müessir-i tılsım: etkili tılsım
[434] iltihap: tutuşma, parlama
[435] hasr-ı hayat etmek: hayatını adamak
[436] kesif: yoğun
[437] imkân-ı tefevvuk: üstün gelme imkânı
[438] teşrih etmek: kesip incelemek
[439] iâne-i lütfuyla: yardımıyla

dum. Bir saat kadar önlerinde, arkalarında, sağlarında, sollarında gezerek gemici tabiriyle uzun uzun kerteriz ettim, [440] rasat aldım.[441] Bıraktığı tesir: Arkadan, ufak tefek olmakla beraber uçuyor, kaçıyormuşçasına[442] raks-âver[443] hareketlerle mevvâc-ı mestâne[444] bir yürüyüş, mükellef kollar, matbu[445] omuzlar… Önden dünyanın en fitne-engîz[446] nazarlı gözleriyle en rengin dudakları, sonra gamzeli, cilveli bir şu halk ifadesiyle şâyân-ı perestiş bir çehre, dünyanın en füsunkâr kadınının en şâyân-ı perestiş çehresi…

Öyle ki o zamana kadar zülf-i hüsnleriyle[447] hayatımı ta'tîr etmiş[448] olan kadınların hiçbiri bu kadar müzehher[449] bir mevcudiyete mâlik değillerdi. Fakat âh ya Rabbim, acaba mümkün olacak mıydı, bu kadın da hayatıma girecek, girmeğe tenezzül edecek miydi? Onu öteki azılı kurtların birine mi bırakacaktım, yoksa üçümüzü de hüsnüyle sermest ederek semâ-yı hayatımızdan[450] uçup geçecek yalnız müzeyyen ve uzak bir emel yıldızı mı olacaktı?

***

Takip eden günlerde Hikmet'le Nuri benden fazla değilse bile benim kadar kati ve muannit bir muhasara tertip etmişlerdi. Öyle ki, aramızda sık sık mübâheseler ve hatta münakaşalar olmağa başlamıştı.

Üçümüz de son derece bir asabiyet içinde idik. Hatta bir gün yemek esnasında bahis pek hararetlenerek Hikmet hırs ve tehevvürle söylendi:
— Böyle olursa, hiçbirimizin muvaffak olamayacağına yemin ederim. Kadın hangimize iltifat edeceğini şaşırdı… Akşama kadar

---

[440] kerteriz etmek: gözlemlemek, yönlerini belirlemek
[441] rasat almak: gözlemlemek
[442] Kitapta kelime "kapıyormuşçasına" şeklinde dizilmiştir (s. 66). Ancak anlam bütünlüğü açısından "kaçıyormuşçasına" şeklinde değiştirilmiştir.
[443] raks-âver: coşturan
[444] mevvâc-ı mestâne: sarhoş edici bir dalgalanma
[445] matbu: güzel, hoş
[446] fitne-engîz: fitneci
[447] zülf-i hüsn: güzel saç
[448] ta'tîr etmek: kokulandırmak
[449] müzehher: çiçeklerle bezenmiş
[450] semâ-yı hayat: yaşamın ufukları

üçümüz de pencereden bir dakika ayrılmıyoruz ki efendim… Dün akşam vapur başında iki dakika yalnız rast geldim, kadını bambaşka buldum… Zaten siz pencerede bulunmadığınız zamanlarda pek mültefit ya… İşaretler, tebessümler, müsaadeler… Fakat siz rahat bırakmıyorsunuz ki…

Kadının otele geldiği bir haftadan beri pencereyi bir saniye terk etmediğim için biliyordum ki, bizim vücudumuzdan bihaber görünüyor, nazarı penceremizde bir saniye bile sebat etmeyerek, lakayt, serseri geziniyor idi. Demek ki Hikmet'in bahsettiği iltifatlar esassız idi. Dün akşam sokağa çıkmadığını da bildiğimden, bu sözlerin de bir vech-i mu'tâd[451] manasız bir tevcih[452] olduğuna emin idim. İşte bunun için tahammül edemedim, bunların kuru bir iddiadan ibaret olduğunu, eğer bütün diğer rivayetleri de bu kadar esassız ise kendisini şâyân-ı merhamet[453] bir mübalağacı addedeceğimi saklamadım. İkimiz de o kadar hiddetlendik ki münakaşa pek çabuk muarazaya munkalip oldu.[454] Ağır ve acı kelimeler sarf ettik. Nihayet benim beyhude yorulduğumu, pencereden bir dakika ayrılmayıp onun tertibatına halel îrâs etmekten[455] çekinmediğim hâlde de on beş gün zarfında kadını yine kendisi elde edeceğini iddiaya kadar yükseldi.

O zaman:

— Peki… Bu bahsi kabul ederim, on beş günde bakalım hangimiz muvaffak olacağız? diye haykırdım.

***

Günler geçiyor, akşama kadar devam eden bu dürbün ve murakabe[456] celselerinin geceleri gazinolarda, rıhtımlardaki takiplerin hiçbir tesiri görülmüyordu. Biz muzaffer olmak için nasıl inat etmişsek kadın da lakayt kalmağa o kadar temerrüt etmiş[457] gibi idi.

---

[451] vech-i mu'tâd: alışılmış biçimde
[452] tevcih: lafı başka yöne çevirme
[453] şâyân-ı merhamet: acınası
[454] munkalip olmak: dönüşmek
[455] îrâs etmek: sebep olmak
[456] murakabe: gözetleme
[457] temerrüt etmek: inat etmek, dik başlılık etmek

Âh ya Rabbi, ne yapmalı idi ki, bu soğuk, manasız nazarlarda bir hararet, bir alaka, bir tebessüm tulu etsin?

Hikmet'le inada girdiğimiz günden sonra bir hafta geçtiği hâlde, yalnız ona hasr-ı meşgale ederek, akşamları bütün rıhtımlar tenezzüh erbabı tarafından dolup taştığı saatlerde bile o otelde kalırsa, ben penceremden kımıldamıyordum. Arkadaşlarım, onlar ara sıra kaçamak yapıyorlar, bazı gün İstanbul'a iniyorlar, bazı akşamları gezmeğe gidiyorlar idi. Ben bir gün bile mevkiimi terk etmemiştim. Bunu o biliyor, görüyor, inadımın ne derece vâlihâne olduğunu elbette anlıyor idi. Bir kadın ne kadar mağrur olursa olsun, hatta muvafakat için zerre kadar meyli olmasa bile ilham ettiği bu kadar yüksek perestişe lakayt kalamaz idi. Demek ki bu kadının da bu irtibattan memnun ve mağrur olduğu muhakkak idi; ben, artık bir muvaffakiyet kazanamazsam bile onu bu kadar olsun memnun etmek zevkiyle mesut olmağa kani oluyor ve yalnız huzuruyla mesut olmakla iktifa ediyordum.

***

Onların yine İstanbul'a indikleri tenha günlerin birinde, öğleden sonra, ber-vech-i mu'tâd,[458] o, alt kanatları nim-kapalı panjurların arkasında dikişle meşgul idi. Temmuz güneşi hararetiyle semayı hâl-i işbâ'a[459] girmiş, eşyanın, eşbâhın[460] üstünde bir tenevvür[461] tabakası hâsıl olmuştu.

Önümdeki küçük masada bir el aynası duruyor idi, güneşin firarî bir hattı[462] bu aynadan aksederek, tavanda bir mevce-i ziyâ[463] hâlinde teressüm etmişti.

Birdenbire bir şeytan fikri şimşeğiyle beni sarstı. Ve aynayı tutup, güneşin aksini panjurun arkasında zulmet içinde tenevvür eden kadının çehresine çevirdim. Nasıl hareket edeceğini bilemeyerek derin bir heyecanla titriyordum. Fakat bu pek acı oldu, güneşin

[458] ber-vech-i mu'tâd: alışılmış olduğu üzere
[459] hâl-i işbâ': doygunluk hâli
[460] eşbâh: cisimler, gövdeler
[461] tenevvür: aydınlanma
[462] firarî bir hattı: kaçak bir çizgiyi (ışığı)
[463] mevce-i ziyâ: ışık dalgası

ziyasını yüzünde hissedip de nereden geldiğini anlar anlamaz son derece bir tehevvürle fırlayıp kalktı, büyük bir nefretle panjuru kapadı…

Tokat yemiş bir adam gibi sendeledim, derin, acı bir hezimetle ezildim… Yo, artık bu hakaret pek fazla idi… Bu derecesine tahammül edemezdim… Bu darbenin altında yapacak başka bir şey bulamayarak orada oturmak da artık mümkün olmadığı için kalktım, kendimi sokağa attım. Bir arabaya atlayarak Sarıyer'e gittim…

Akşamüstü geç vakit avdet ettiğim zaman onun panjurlarını ağzına kadar açık, kendisini de balkonda buldum. İki saatlik bir müfârakat,[464] bu kadının yirmi günde bu kadar uzaktan bile hayatımda ne mehîb bir ehemmiyet peyda ettiğini, bu meşgaleden mahrum kalırsam ne feci bir musibet içinde harap olacağımı acı acı anlatmıştı. Acaba bu gaybubeti o da fark etmiş miydi? O güne kadar mukabele etmemekle beraber, bu mülâzemetten[465] mahzûz olduğunu zannetmekle aldanıyor muydum? Acaba bugünkü bu isyanımın bu mahzûziyetin kıymeti[ni] takdir için onda da bir tesir olmuş muydu?

Evet, acaba ben de onun hayatında uzaktan olsun hatta pek ciddi olmasın, zerre kadar bir ehemmiyet kazanmış mıydım?

Öbür gün artık işi kâmilen zorlayarak sualleri halletmek için ayna oyununu tekrarladım. Fakat hayret… Ve âh ya Rabbi, ne saadet! Yüzünde tehevvür değil, bu sefer latif bir tebessüm yıldızlandı!

Nihayet, nihayet… Oh, nihayet! Evet, nihayet, sabır ve sebatım, inat ve devamım ve bilhassa zekâ ve hünerim sayesinde onu elde etmiştim. Çünkü artık iş kolaylaştı, bu tebessümü diğer tebessüm[ler], onları selamlar, işaretler takip etti ve uzaktan selamlaşmalar, işaretleşmeler, muhabereye kadar ilerledi. Hatta bu muhabere sayesinde, pek az zamanda, kocasının bulunmayacağı bir gece, otelde, yanındaki oda için davete bile nail oldum.

***

[464] müfârakat: ayrılık

[465] mülâzemet: sürekli birlikte bulunma

Otele gideceğim gecenin akşamı Nuri ile Hikmet çıkageldiler. Hikmet ber-vech-i mu'tâd, Büyükada'da rast geldiği parlak bir muvaffakiyet hikâyesiyle dolu idi. Ben onun hikâyesini keserek:

— Lakin azizim, dedim, buradaki ahitli şikârınızı[466] ne çabuk terk ve ihmal ettiniz? Hiç olmazsa inadınızda sebat etmiş olmak için on beş gün olsun kalmalı idiniz…

Nuri bu esnada muhâlesetle:[467]

— Yo, ben bu kadar naza gelemem, diyor idi. Bir kadın için beş, haydi on gün yorulmağa razı olayım, fakat daha ziyadesi zahmete değmez… Kendimi o kadar beyhude yoramam…

O vakit tekrar Hikmet'e döndüm:

—Ya siz ne buyuracaksınız? dedim.

Hikmet cebrî bir gurur ve tehekkümle:[468]

— Haydi diyelim ki biz mağlup olduk ve bunu itiraf ettik. Ya siz ne yaptınız, siz ki bir aya yakın bir zamandır, göbeğine perestiş eden Hint kâhinleri gibi pencereye hasr-ı mevcudiyet ettiniz?[469]

— Ben mi? dedim muzafferiyetle. Bunu yarın sabah görürsünüz…

***

O gece yemekten sonra, oteldeki odama şitap ettim. Saat on bir raddelerinde verilen vaat mucibince misafirim (nermîn, muattar ve muhtelic[470] bir misafircik!) titreye titreye odama geldi; bu ziyaretin ölümlere kadar, ebediyetlere kadar devam etmesi için neler verirdim. Fakat heyhat, sabahın aydınlığı, panjurun aralıklarından sızarak bizi daldığımız istiğraktan pek çabuk çıkardı.

Yalnız kaldığım vakit, yorgunluğuma rağmen uyumamak istedim, camı açtım, panjuru ittim. Saadetimi bütün haşmetiyle tatmak için oraya oturdum. Sabah yeni inkişaf ediyor idi. Körfez daha

---

[466] ahitli şikâr: vaat edilmiş av
[467] muhâleset: gerçek dostluk
[468] tehekküm: alay etme
[469] hasr-ı mevcudiyet etmek: varlığını adamak
[470] muhtelic: tedirgin

uykuda idi. Tabiat yaz sabahlarına mahsus bütün güzellikleriyle, renkleri, rayihaları, revnakları, gölgeleriyle sabah kuşları şen, taze terennümleriyle beni sanki tebrik ediyor idi. Bu geçen aşk gecesinin bütün teferruatını, bütün ânâtını[471] birer birer tahattur ederek, saadetime katre katre temellük ettim.

Bir an oldu ki, yavaş yavaş sokakta faaliyet uyandı, evlerin camları açıldı. Bu esnada, karşıda bizim işgal ettiğimiz binada Nuri ve Hikmet'in panjurları da açıldı. En evvel Hikmet Bey'in tuvaletli başı, biraz sonra Nuri Bey'in ay çehresi tulu ederek tabii ilk nazarları otelin penceresine in'itâf etti.[472]

Ân-ı muzafferiyet, bütün şaşaasıyla hulul etmişti. Elimle onlara işaret ettim, tanıyamamış gibi dürbünlere sarıldılar. İkisi de, ufk-ı mer'ilerinde[473] benim müstehzi bir kahkaha ile kendilerini selamladığımı görünce ikisinin dürbünü de bir sukût-ı inhizâmla[474] aşağı yuvarlandı.

***

Yarım saat sonra, onlara mülaki olduğum vakit, ikisi de üstüme atıldılar:

— Vay Yezit vay, ulan nasıl muvaffak oldun? Hiç de çaktırmadın? Eğer nöbet ise senin kadar biz de bekledik… Söyle bakalım, Allah aşkına, nasıl oldu? diye haykırıyorlardı.

Yumruklarından kurtulmak için masanın öbür tarafına iltica ederek cevap verdim:

---

[471] ânât: anlar
[472] in'itâf etmek: yönelmek
[473] ufk-ı mer'i: görüş ufku
[474] sukût-ı inhizâm: ezici yenilgi

— Ayna sayesinde… Fakat nafile ısrar etmeyiniz, söylemem… Sadece Kolomb'un yumurtasına benzer bir ayna oyunu.[475]

Evet, o gün önümde bir ayna ve aynada güneşin aksi bulunmasaydı ben belki hâlâ Hikmet'in tarifi veçhiyle Hint kâhinliğinde devam edecektim. Zaten kadınların mukavemetleri neye bağlı olduğu hiç bilinir mi ki?

[475] Kolomb'un 1492'de Amerika'ya ulaşmasının ardından, başarısını kıskanan İspanyol soylular ve saray mensupları, onun keşfini küçümseyerek bunun herhangi birinin yapabileceği sıradan bir iş olduğunu iddia ederler. Bir yemek sırasında, bu eleştiriler tekrarlandığında, Kolomb masadaki yumurtalardan birini alarak kimsenin onu dik bir şekilde masaya koyamayacağını ileri sürer. Misafirler çeşitli denemelerde bulunur ancak başarılı olamaz. Bunun üzerine Kolomb, yumurtayı eline alıp, sivri ucunu masaya hafifçe vurarak alt kısmını ezer ve yumurtayı dik konuma getirir. Şaşkınlık içindeki topluluğa dönerek, "Her keşif, yapıldıktan sonra kolay görünür," veya "Yapılması basit gibi görünen her şey, aslında bir kez yapıldıktan sonra basittir," mealinde bir ifade kullanır. "Sadece Kolomb'un yumurtasına benzer bir ayna oyunu" ifadesi, bahsedilen durumun veya çözümün dışarıdan çok basit, hatta önemsiz gibi göründüğünü, ancak aslında içinde bir zekâ, ustalık veya yanıltmaca barındırdığını anlatmak istenmektedir.

Yabancı Kadın

Saadete koşuyorum zannıyla bu yeni izdivaca şitap için ilk zevciyle henüz iki buçuk yaşındaki çocuğunu terk edip kaçtığı bu dört senedir hayatında ne feci izmihlaller![476]

O vakit seviyorum zannettiği yeni kocasıyla bugünkü hayatında o hayallerin, o emellerin sefil bir inkırazı kalmış, o kadar mehîb zannettiği yeni aşkın bu murdar laşesi karşısında zelil ve makhûr,[477] şimdi inliyordu.

Beğenmediği ilk kocasını, şikâyet ettiği onun evindeki hayatını, bugün derin bir hasretle yad ediyor, hele nasıl olup da bu mevhûm-ı saâdet[478] için çocuğunu, yavrusunu terk ve ihmal ettiğini hiç, hiç anlamıyor idi.

O hayat gerçekten gayr-ı kâbil-i tahammül[479] olsaydı bile yalnız çocuğunun tebessümleriyle yine ilahi bir surette müzeyyen ve mesut değil mi idi?

Bugünkü renksiz, neşesiz, her günkü münâkaşa-i hayâtı içinde o eski ömür için nasıl sızlıyorsa, yeni kocasıyla ilk zevcini mukayese edince aynı vecihle derin farklar buluyor ve o adamda o zamanlar keşfetmediği, sersem emeller peşinde istihfaf ettiği hareketlerinde gizli meziyetler bularak, onu terk etmekle büyük bir budalalık ettiğini, büyük bir saadeti feda etmiş olduğunu anlıyor, hatta o hayat o zaman tasavvur ettiği gibi gayr-ı kâbil-i tahammül, zevci düşündü-

---

[476] izmihlal: mahvolma
[477] makhûr: mahvolmuş
[478] mevhûm-ı saâdet: hayali mutluluk
[479] gayr-ı kâbil-i tahammül: tahammül edilemez

ğü gibi adi bir adam olsa idi, yalnız çocuğu, yalnız yavrusu için bu hâllere tahammül etmek yine bir saadet olacağını teslim ediyordu.

O vakit ile bugün arasında en feci fark ise, o zaman hayatının tamir imkânı, tamir ümidi[480] mevcut iken, bugün bunun muhal olmasından ibaret idi. Çünkü bir kadın, dört beş senede bir koca değiştiremez idi. Bahusus, bu son seneler zarfında elim tecrübelerle insanları daha çok tanımış, daha iyi anlamış, hayatın hakikatine daha derinden hulul ve nüfuz etmiş olduğundan tekrar tecrübeye cesareti ve arzusu kalmamıştı.

Hem bu cesareti, bu arzuyu kendinde bulsa bile, son senelerin kahırları, üzüntüleri içinde gençliği, güzelliği hemen kâmilen solmuş, uçmuş ve zail olmuş olduğundan hayatını yenileştirmek hususunda eski hâkim ve muzaffer vaziyeti, eski kuvveti bulamayacaktı.

Artık hayatı[nın] bundan sonra, derin, mütemadi bir inkisar ile geçeceğini, bilhassa bu hâletiruhiye içinde dünyada yegâne rabıtası olan yavrusundan uzak, adi bir hevesi büyük bir aşk zannederek delice bir gaflet içinde atıldığı bu uçurumun içine medetsiz, çaresiz sürükleneceğini görüyor idi.

Bilhassa onlardan firar edip ayrıldığı zaman, kocasının ailesi tarafından yapılan dedikodulardan dolayı müracaata kendinde yüz bulamadığından, çocuğu görmek için hiçbir teşebbüste bulunmamıştı.

Bahusus, müfârakatlarından[481] bir sene sonra kocası başka bir kadınla evlenmiş olduğundan, artık o hayata avdet ihtimali kalmadığı gibi, çocuğu ise bugün kendisini tanımak değil, şüphesiz tahattur bile etmiyordu.

İhtimal ona: "Annen öldü!" demişler yahut daha iyisi yeni kadın için: "Annen budur!" diye bildirmişlerdi.

---

[480] Cümlede "tamiri imkânı", "tamiri ümidi" şeklinde geçen ifadeler anlatım bozukluğuna sebep olduğu için "tamir imkânı", "tamir ümidi" olmak üzere değiştirilmiştir. Bkz.: Mehmet Rauf, *İlk Temas İlk Zevk*, s. 75.

[481] müfârakat: boşanma

Bunu düşününce deli gibi oluyor, kalbindeki analık harareti âdeta galeyan ederek en muazzez mevcudiyetine tecavüz edilmiş gibi, tehevvür ve tuğyan içinde kalıyordu.

Son günlerde bu tuğyan ve tehevvür o kadar çoğalmış, o kadar şiddet kesp etmişti ki artık bundan başka hiçbir şey düşünemiyor, ne yapıp bu hâle bir çare bulmak, nasıl edip de yavrusunu göğsüne bastırmak için deli oluyor idi. Eğer öpmek, koklamak mümkün olmazsa, uzaktan görmek de bir saadet değil miydi?

Fakat niçin? Çocuğun anası değil miydi? Ona gidip: "Ben senin annenim… Onlar seni aldatıyorlar… Annen benim." diyecek olsa, kimin ne söylemeğe hakkı vardı? Hatta bunu şimdiye kadar niçin yapmamış, onu görmeğe niçin çalışmamıştı? Acaba geç mi kalmıştı?

İşte bu düşüncelerle bin tereddüt, bin karar arasında son günlerde çocuğa temas teşebbüsünde bulunmak istedi ve birçok tertibattan sonra bu çareyi buldum zannetti.

Tahkikatına nazaran oğlu, bugün yedi yaşında, mektebe gidip geliyordu. Onu mektebin kapısında bekleyemez mi, onu görünce yanına gidip konuşamaz mı idi? Acaba çok mu değişmişti? Görünce onu tanıyabilecek miydi?

Herhâlde bir kere gidip bakmak, araştırmak lazım idi. İhtimal yalnız değilse de yanında bir adam bulunsa bile bu adamı biraz para ile ikna edebilir idi, kendisinin bu kadar sene sonra böyle bir teşebbüste bulunacağından şüphe etmeyecekleri için şüphesiz tedbirli ve ihtiyatlı da davranmıyorlardı.

***

Nihayet işte bugün kıyafeti mümkün mertebe sadeleştirip değiştirerek çocuğunun devam ettiği mektebe gitti.

Mektebin akşam tatili yakın olduğu için bir kenarda çocukların çıkmasını bekledi.

Nihayet talebe birer ikişer kapıdan göründükleri vakit, ömründe hiç hissetmediği muharrib[482] bir helecanla ayakta duramayacak kadar titriyordu.

Gözleri dumanlanıyor, çocuğunu göremeyeceğinden, ihtimal tanıyamayacağından, tanısa bile yanına gittiği vakit, onun kendisinden kaçacağından korkarak harap oluyordu.

Fakat çıkanların arasından iki üç tanesini, komşu çocuklarını tanıdığı hâlde, kendisininkine benzer hiçbir çocuk göremedi. Nihayet mektebin kapısını kapadılar. O zaman titreyerek, bir kabahat işliyormuş gibi, bin tereddüt, bin ihtizazla kapıya yaklaştı ve kapıcıdan çocukların hepsinin çıktığını, içeride kimse kalmadığını öğrendi.

Demek ki onunki mektebe gelmemişti.

Acaba? Bir yıldırım vahşetiyle korkunç bir fikir dimağını yaktı… Acaba hasta mıydı?

***

Şimdi deli gibi koşa koşa ne olursa olsun eski köşklerine gidiyordu.

İşte, işte son defa terk ettiği zamandan beri hiç görmemiş olduğu köşkü görüyordu. İşte kendi odasının pencereleri, işte öndeki balkon… İşte balkondaki salkımlar…

Kalbinde derin bir taharrüşle[483] birdenbire bu odada geçen hayat gözünün önünde canlanarak gözleri acı yaşlarla yağmurlandı…

Şimdi onu nihayetsiz, mukavemet edilemez bir korku olduğu yere bağlıyordu.

Ne yapacaktı?

Kapıyı çalıp sormağa, eğer hasta bile deseler, görmeğe cesareti var mıydı?

---

[482] muharrib: yıkan, tahrip eden

[483] taharrüş: tahriş

Perişan, sersem, orada dolaşır bakınırken, bahçenin parmak[-lıkları]ları arasından, yuvarladığı çemberin peşinden koşan bir çocuk gördü.

Kalbi şiddetle çarpmağa başladı. O idi, kendi çocuğu, kendi Atıf'ı…

Fakat aman ya Rabbi, o ne kadar büyümüş ne kadar güzelleşmiş ve ne kadar değişmiş idi. Koşa koşa yanakları kızarmış, gözleri nasıl parlıyor idi!

Titreye titreye kapının yanına yaklaştı.

Çocuğun kendini görmesini bekliyordu.

Çocuk az sonra, çemberinin arkasında kapıya takarrüp ettiği[484] zaman, başını çevirip kendisine bakmasından istifade ederek, ona eliyle işaret etti.

Çocuk, mütehayyir gözlerle, kendine bakıyordu.

İkinci bir işaretle tekrar çağrıldığı için kendine doğru tereddütle iki adım attı ve durdu. Gözlerinde derin bir halavetle[485] bakıyor, bu kadının kendisinden ne istediğini soruyor gibi merak ediyor idi.

Aralarında dört adımlık bir mesafe var idi.

Hâlbuki bu ne aşılmaz bir uçurum idi! Ve bu uçurumu o, kendi ihtiyarıyla açmıştı!

Kadın evden birisi tarafından görülmekten, tanı[n]maktan[486] korktuğu için, meydana çıkamıyor, kapının kenarına büzülüyor, daha ziyade yaklaşamıyor idi.

Fakat gözlerindeki sıcak şefkat, kendini temin ettiği için çocuk kapıya kadar geldi. Şimdi aralarında yalnız kapının demir parmaklıkları var idi.

— Yavrum senin adın ne?

Gayet tatlı bir şive ile:

---

[484] takarrüp etmek: yakınlaşmak

[485] halavet: tatlılık

[486] Metinde kelime "tanılmaktan" şeklinde yazılmıştır (s. 79). "Tanınmaktan" olarak değiştirilmiştir.

— Benim mi? Atıf…

— Annen nerede, evde mi?

Yine o şive ile:

— Annem mi? Evet, evde…

— Mektebe niçin gitmiyorsun?

Yine o şive ile:

— Ben mi?

Çocuk bu kadar mahremiyetten mütehayyir gibi iri, derin, parlak gözleriyle kendine bakıyordu.

O esnada içeride köşkten bir kadın sesi işitildi.

— Atıf, neredesin?

Çocuk içeri dönerek:

— Buradayım anne, diye haykırdı.

— Ne yapıyorsun?

Yine o şive ile:

— Ben mi? Oynuyorum…

— Kiminle konuşuyorsun?

— Yabancı bir kadın…

— Haydi gel içeri artık…

— Peki anne…

Çocuk, kendisine bir kere bakmadan, çemberinin arkasında, koşa koşa kayboldu gitti.

***

Kadın, kalbinde zehirli bir bıçak acısıyla, peçesini indirerek, üzülmüş, harap, sendeleye sendeleye oradan uzaklaştı.

Yaldız

Yüzünde, bir erkek için fazla denilecek, âdeta nesevî[487] bir rikkat ve letafet, gözlerinde sıcak kadife nazarlar, dudaklarında rengin tebessümler var idi. İnce, mevzun kametiyle[488] vücudu bir numûne-i tenâsüb[489] addolunabilir idi. Fakat o tabiatın ibzal ettiği[490] bu meziyetleri tarz-ı telebbüsündeki[491] mümtâziyetle, bütün servetleriyle, arz ve irâ'eye[492] muvaffak oluyor idi. Onda, nazar-ı meftûniyeti[493] asıl celbeden şey ise, vecâhetinden,[494] telebbüsündeki muvaffakiyetinden, tenasübünden ziyade, tavırlarındaki cazip ve müstesna fâ'ikiyet[495] idi. Göründüğü yerlerde her nazarı derhâl cezp ve taltif ediyor idi.

Tesadüf ettikçe, uzaktan meftun ve gıbta-kâr nazarımla onu uzun uzun takip eder, onunla akd-i mu'ârefeyi,[496] hayatımda en büyük bir saadet gibi arzu ederdim. Bir gün, vapurda o önümden geçerken yanımda oturan iki gençten biriyle selamlaşmıştı; geçtiği vakit, onun selamına nail olan genç, refikine: "Şair Vecih Bey…"

---

[487] nesevî: kadınlıkla ilgili
[488] kamet: boy
[489] numûne-i tenâsüb: uygunluğunu gösteren bir örnek
[490] ibzal etmek: esirgemeden bol bol vermek
[491] tarz-ı telebbüs: giyim şekli
[492] irâ'e: gösterme
[493] nazar-ı meftûniyet: büyülenmiş bakış
[494] vecâhet: güzel yüz
[495] fâ'ikiyet: üstünlük
[496] akd-i mu'ârefe: tanışma anlaşması

dedi. Demek ki o şair idi ve o anda onun nâsiye-i âsâletinde[497] bir hâle-i şeref[498] daha firûzân oldu.[499]

***

Bir gün yemek için Tokatlıyan'a girmiş, iç salona dâhil olmuş idim. Gözlerimle boş ve münasip bir masa ararken bir garson gelerek köşeden beni çağırdıklarını söyledi. Ekserisi meşgul masaların arasından köşeye giderken oradaki masada evvela, hâle-i mevcûdiyetiyle nazarımı o cezbetti, karşımda dostlarımdan Ekrem oturuyor idi. İhtimal ona takdim edileceğim ümidiyle kalbim, dildâdesine[500] tesadüf eden bir genç kız helecanıyla hopladı.

Masaya yaklaştığım vakit, Ekrem elini uzatarak: "Sizi buraya kadar yorduğumuz için affedersiniz, fakat hep birlikte yemek için…" dedi ve bizi birbirimize takdim etti: Ben mesut ve müftehir ve onun beni kolayca mest edecek ezhâr-ı talâkatına[501] muntazır karşısına oturdum. O batî[502] ve ciddi yemeğiyle meşgul idi. Önünde bir lüfer ıskarmozu[503] var idi, onu bitirdi, garsonla uzun bir müzakereden sonra bir biftek ısmarladı. Biftek gelinceye kadar Ekrem'in anlattığı bir hikâyeyi dinledi, biftekten sonra, yine eski aşinalara mahsus bir laubalilikle garsonla ufak bir müzakere oldu, bir türlü güveci yedi, daha sonra: "Sen beni bilirsin ya, Sokrat Aşçı'ya tembih et, dikkat etsin…" tembihiyle bir makaroni o graten[504] ısmarladı. En nihayet, gatoyu[505] çok nefis bularak, bir porsiyon daha yedi. Şimdi biraz arkasına dayanarak ara sıra tek tük kelimeler ile iştirak ettiği muhavereye artık kâmilen lakayt, sigarasını içmeğe başladı. Ben, bahusus bir şair için öğle yemeğinde bu kadar yüklen[mesi][506]

---

[497] nâsiye-i âsâlet: asil alın, yüz

[498] hâle-i şeref: onur halkası

[499] firûzân olmak: parlamak, ışıldamak

[500] dildâde: sevdalı

[501] ezhâr-ı talâkat: tatlı dillilik(le açan) çiçekler

[502] batî: yavaş, ağır

[503] lüfer ıskarmozu: küçük boy lüfer

[504] macaroni au gratin (Fr.): üstü kızarmış, fırında makarna

[505] gato: pasta

[506] Metinde eylemsi "yüklenmek" olarak geçmekle birlikte, (s. 84) anlatım bozukluğunun giderilmesi adına "yüklenmesi" olarak değiştirilmiştir.

son derece hayretimi celbetmekle beraber, onunla konuşmak, tanışmak için deli oluyor idim.

Ekrem, biraz müstehzi bir eda ile: "Şimdi sizin Kilos[507] Cenaplarıyla mülakat değil mi azizim?" dedi. O derin vakar ile, yan gözle şöylece tasdik etti.

İlk tesir, ben onu şuh ve şatır[508] bulmağı memul ederken,[509] ağır ve sükûn buldum. Sonra, Ekrem'le ona veda edip çıktığımız vakit, koluna girerek: "Canım bu Vecih Bey hakkında bana biraz malumat versene…" dedim.

— Malumat mı? dedi, Vecih hakkında mı? Onun hakkında malumat kimde vardır ki bende olsun? Vecih bir sırdır azizim, hani eski masallarda kırk anahtarlı çekmeceler vardır, onlar gibi dostlarından kırkta biri bilmem ki onun hakkında zerre kadar malumata malik midir?

Ben ısrar ediyordum:

— Canım, malumat isteyip de hayatının serâ'irini[510] merak etmiyorum… Mesela kimin nesidir, ne iştedir, nerede oturur, evli midir, bekâr mıdır gibi herkesin bileceği şeyleri soruyorum.

O kahkaha ile güldü:

— İşte Vecih'te bunlar bile gizli ve meçhuldür… Onun hakkında bildiğim yegâne şey son derece ekûl[511] olduğudur. Bugün yediğini gördün ya, herkes için kâfi bir yemek olan balıkla biftekten sonra, fazla olarak güveçle o iki kişiyi doyuracak makarnayı nasıl iştah ile yedi… En sonra da iki porsiyon savareni[512] nasıl eritti… Sen şimdi bu yemekten sonra akşam taamında biraz mümsik olacak[513] zannedersin değil mi? Hâlbuki akşam yemeğinde en aşağı

---

[507] Metinde Arap harfli "كيلوس" olarak yazılan kelimenin bağlam itibarıyla özel bir isim olduğu düşünülmektedir (s. 84) Okunuş itibarıyla yalnızca "Kilos" olarak çıkarılmıştır.

[508] şatır: neşeli

[509] memul etmek: beklemek, ummak

[510] serâ'ir: sırlar

[511] ekûl: obur

[512] savarin: halka şeklindeki bir kek, Fransız tatlısı

[513] mümsik olmak: kendini alıkoymak

bunun bir buçuk misli yemeği yine aynı iştiha ile yiyeceğine emin ol… Ben bu hâli de onunla beraber bulunduğum zamanlar yediğini gözümle gördüğüm için biliyorum… Vecih'in görülmeyen hâlleri kâmilen sırdır… Onun kadar ketum adam olamaz…

Ben Vecih'in bu ekûllüğünü biraz fazla bulmakla beraber, hayatını herkese arz ve teşrihten müctenib[514] ve ketum olmasını son derece takdirle telakki ettim.

Artık Vecih ile tesadüflerde selamlaşmağa, hatta ara sıra birleşip gezmeğe, oturup konuşmağa başladık. Onun dostlarıyla da kesb-i mu'ârefe ettim.[515] Ekseriya Pöti Şan'da[516] buluşuyor, beraberce eğleniyorduk. Onun zarafet ve mümtâziyetine bakıp ne şahane maceralarla ne müstesna aşklarla mesut olduğunu düşünerek ona karşı derin bir gıpta hissediyordum. Ara sıra kadınlardan bahsedilip herkes yalan gerçek hikâyelerle parlak aşk sergüzeştleri naklettikleri vakit Vecih'te bârid bir lakaydi, bu maceralara tenezzül etmeyeceğini işrâb ederdi.[517]

Bir gün yine böyle neşeli bir hikâye esnasında ona hitaben nasılsa büyük bir cesaretle: "Bey, dedim; sizin büyük hikâyeleriniz yok mu? Yoksa nakil için intihap pek müşkül olacak kadar çok mu?"

— Azizim, dedi, ben kadın hususunda o kadar müşkülpesendim ki bir kadın benim için yalnız güzel olmakla câlib-i nazar[518] olamaz. Son derece müstesna, son derece şık olmalı…

***

Bir gün yine bahçede yalnızca dolaşıyordum. Karşıdan onun geldiğini gördüm. Beni görünce mültefitâne[519] gülerek geldi, koluma girdi. Ben bu şerefle mesut, beraber gezmeğe başladık.

---

[514] müctenib: sakınan, çekinen

[515] kesb-i mu'ârefe etmek: tanışıklık kazanmak

[516] Fransızca "Petit Champ" (Küçük Alan) kelimesinin fonetik yazılışıdır. Dönemin Beyoğlu'nda (Pera) bulunan bir kafe, restoran veya buluşma mekânı olması muhtemeldir.

[517] işrâb etmek: ima etmek

[518] câlib-i nazar: dikkat çekici

[519] mültefitâne: güler yüzle

Yürürken bana:

— Bugün başıma geleni bilseniz azizim, dedi.

Ve bu gece bir dostuyla iki kadını Pera Palas'ta yemeğe davet ettiğini ve para almak için bankaya gittiği vakit, yortu[520] münasebetiyle bankaların bugün kapalı olduğunu görerek pek çok sıkıldığını anlattı. Ve: "Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum…" diye şikâyet etti.

O: "En aşağı beş lira lazım…" diye düşünüyor idi. Benim yanımda üç lira var idi. Bunun ikisini ona takdim etmek, benim için derin bir saadet olur idi. Fakat bunu teklif etmekten içtinap ediyor, cesaret edemiyordum.

Fakat o: "Eğer bana yarın iade edilmek üzere beş lira ikraz ederseniz son derece minnettar edersiniz." deyince maatteessüf ancak iki liram olduğunu söyledim.

O, naçar kalmış[521] gibi: "Ne yapalım veriniz, bakalım da…" dedi ve parayı alarak yarın yine burada iade edeceğini söyledi ve uzaklaştı.

Öbür gün kendini göremedim, üç gün sonra yine bahçede rast geldimse de yanında iki şapkalı olduğundan birleşemedik; selam verirken sonra buluşacağımızı işaret etti. Sonra bahçeye fevkalade bir kalabalık hücum ettiğinden mi bilmem neden yine görüşemedik.

***

Bir hafta sonra bir akşam, her gün toplandığımız masada birkaç dost birleşmiştik. Onlar da birçok günden beri benim gibi Vecih'i görmemişler idi. Her gelene, "Vecih'i gördün mü?" suali soruluyor, fakat nefiy[522] cevabı alıyor idi. Ben paradan ziyade yalnız kendisi için ve gaybubeti merak ediyor idim.

Fakat az sonra, içimizden biri ona borç para vermiş olduğu için Vecih'[in] kaç gündür köşe bucak olduğunu, fakat ele geçiremediğini itiraf etti.

---

[520] yortu: Hz. İsa'nın yaşamını, ölümünü, dirilişini ve azizlerin yaşamlarına yansımış olan erdemlerini anmak üzere kilisenin belirlediği kutsal günler

[521] naçar kalmak: çıkar yol bulamamak

[522] nefiy: olumsuzluk

Bu söz heyet arasında tannan[523] bir kahkaha ile karşılandı.

— Vecih mi, Vecih'e mi borç verdiniz? suali yağdı.

Ben:

— Ne olur canım, ben de verdim, diye cevap verdim.

O zaman birkaç ses bir anda:

— Öyle ise veda ediniz… O paralara veda ediniz… diye gürledi.

Bir tanesi:

— Tevekkeli değil canım, diyor idi; Vecih'in ortadan böyle kaybolmasının sebebini ben de arıyor, arıyor bulamıyordum. Demek ki, yine birkaç kişiyi külliyetlice[524] dolandırmış olacak diyor, fakat bu zavallıların kim olduğunu keşfedemiyordum.

Ben ona karşı bu sözleri çirkin bir iftira olmak üzere telakki ediyordum. Benim bu adem-i i'timâdımı[525] görünce anlattılar; onun her yeni tanıdığı adamdan ikinci, üçüncü tesadüfte mutlak birkaç lira isteyerek sonra ortadan günlerce kaybolduğunu, tekrar rast gelirse, bin türlü tazallümle[526] yahut muta'azzım[527] yalanlarla, adamına göre türlü oyunlarla elinden kurtulmağa çalıştığını, hatta çok sıkıştığı vakit inkâr bile ettiğini naklediyorlar idi.

— Onun kıyafetini, azametini, ciddiyetini görüp aldananlar mutlak yaman surette yolunurlar… Habis oğlanda hiç de insaf yoktur, istediği vakit en aşağı beş lira birden ister… Ne kadar fazla koparırsa o kadar kârlı çıkacak değil mi? diyorlardı.

Sonra bir diğeri, dolandırmadığı terzi kalmadığını anlattı:

— Şu Beyoğlu'nda rastgele bir terzi dükkânına girelim de Vecih'ten bahsedelim… Bakınız, nasıl hepsi de yaka silkerler… Bir kere bir terziye girdi mi dört beş kat elbise birden ısmarlar… Sonra bunu o kadar şahane bir tavır ile yapar ki, terzi bir banker huzu-

---

[523] tannan: çınlayan
[524] külliyetlice: büyük miktarda
[525] adem-i i'timâd: güvensizlik
[526] tazallüm: sızlanma
[527] muta'azzım: çok büyük (metindeki anlamıyla)

runda bulunduğunu zannederek bu parlak müşteriyi bağlamak için çırpınır…

Bu esnada karşıdan gelen bir diğer dostu gördük.

— Hah işte bir haber varsa mutlak Cumali'de vardır, dediler ve onu çağırdılar.

O, vereceği malumatın fevkaladeliğinden memnun:

— Vecih mi? dedi.

Ve onun evlendiğini, Büyükdere'de teyzesinin köşkünde balayında olduğunu söyledi.

Umumi bir kahkaha koptu.

— Ay kimi almış, kimin kızını almış acaba? sualleri hücum etti.

— Canım kimi alacak, teyzesinin evinde bir ahretlik varmış… Gidip geldikçe kızı iğfal etmiş, nihayet teyzesinin cebir ve ibrâmına[528] dayanamayarak, nikâh etmeğe mecbur olmuş, dedi.

[528] ibrâm: zorlama

Muhibbeler

Genç kız, muhibbesini[529] büyük bir şevk ve şitap ile karşıladı. İkisi de on sekiz, on dokuz yaşlarında, şen, şuh, zarif idi. Birbirine tehalükle sarılıp öpüştüler. Münevver, ev sahibesi, misafirini elinden tutup köşedeki koltuğa sevk etti.

— Âh ne iyi ettin de geldin Necmiyeciğim, dedi; ben de ne yapacağımı bilemiyordum, hava o kadar kapanık, o kadar sıkıntılı ki…

Bir taraftan Necmiye'nin başındaki örtüyü çıkarmak istiyorlardı; Necmiye onu çıkarıp Münevver'e vererek yeldirmesinin önünü açıp koltuğa oturdu ve eliyle saçlarını kararlamadan şöylece düzelterek, kapının önündeki hizmetçiye başörtüyü verip kendine avdet eden Münevver'e:

— Sana büyük bir havadisle yüklü geliyorum Münevver, dedi. Dün gece ne kadar güldüm ne kadar güldüm, tasavvur edemezsin… Hâlâ göğsüm yorgun…

Münevver, koltuğunun yanına bir sandalye çekti, diz dize oturdular ve cıvıltı başladı.

***

— Aman ne havadis ne havadis… Bak dinle… Şaziment'in önümüzdeki hafta düğünü oluyormuş!

— Nihayet yapabiliyorlar mı?

---

[529] muhibbe: kadın arkadaş

— Ama ne düğün… Eğer haber aldığım gibi mutantan olacaksa, [bu] kadar beklemeğe hakları varmış.

— Sen haberi kimlerden aldığını söyle de ben sana cevabı veririm.

— Dün gece Macide'den bir mektup aldım…

— Tamam… Öyle ise sana hemen haber vereyim ki, okuduğun tafsilat yalnız bir romandır… Bunlar iki kardeş, işittikleri süslü vakaları, okuyup da imrendikleri güzel hikâyeleri hemen kendilerine tatbikte büyük bir merakları vardır…

— Aman hemşire, o kadar süslü, o kadar güzel bir düğün, bir prenses düğünü gibi bir şey, bir muhayyel hikâye okuyorum zannettim… Sanki peri âlemlerine dair bir rüya…

— Anlat, anlat biraz gülelim bari…

— İşte, Macide mektupta: "Nihayet gelecek hafta düğün yapılıyor…" diye başlayarak tafsilat veriyor. Düğün son zamanlarda âdet olduğu vecihle hususi bir düğün olacakmış… Yalnız akrabaya mahsus bir düğün… Böylece, kaçgöç de olmayacak, âdeta bir Avrupa düğününü andıracakmış…

— Oo, bu Avrupa düğününe bayılırım… Şaziment Hanım'ın yemenili teyze ve halalarıyla, mintanlı[530] akrabasıyla müzeyyen Avrupa düğünü.

— İşte aile erkânı için böyle bir hususi müsamere tertip olunacakmış. Şimdi en büyük bir hazırlık hükümferma imiş.

— Aman bu kızların en ehemmiyetsiz şeylere verdikleri ehemmiyet… Evde bir çorap yapmasını "Aman bizde bir dikiş, bir dikiş ki hemşire!" diye azam ederek[531] anlatırlar… Ey sonra?

— Elbiseye dair her şey hazırlanmış, gelinlik elbise daha terzide imiş… Fakat gelin hanımın beyaz çamaşırları, ipekli kimonoları hazır imiş…

— Kimono mu? Acayip, bunu acaba hangi romanda gördüler?

---

[530] mintan: yakasız, uzun kollu erkek gömleği

[531] azam etmek: büyütmek, abartmak

— Asıl şimdi evdeki hazırlık, tefrişata dair imiş…

— Mutlak klasik koltuk kanepe…

— Yok yok hanım, dur dinle… Mefruşat, damat beyin verdiği resim üzerine Beyoğlu'nda Pisalti[532] fabrikasına sipariş edilmiş, son sistem ve beyaz lake imiş… O kadar zarif olmuş ki bütün günler hayran oluyorlar imiş… Sonra yerlere babalarının Hint'ten getirdiği halılar döşenmiş, duvarlar bütün Japon ipeklilerle örtülmüş, beyaz çerçeveler içine masum birkaç levha asılmış… Yine Japon ipeklilerle tezyin edilmiş ve gelin için yapılmış bir taht, odanın mahall-i mahsûsuna[533] kurulmuş…

— Zavallı taht üstüne oturacak, tâcdârın ne mal olduğunu bilse…

— Gelin Hanım düğün günü, beyaz elbiseleriyle bu tahta oturacak, bir küçük kız, kurdelelerle boğulmuş uzun eteğini tahtın ayaklarında diz çöküp tutacakmış… Ve gelin hanım kendini tebrik için gelen davetlileri böylece kabul edecekmiş. Dur daha gülme, asıl tuhaf ciheti gelmedi… Davetliler fevkalade bir musiki ile, müntahap ve güzide bir saz heyeti tarafından karşılanacak, doğru gelin odasına sevk edilecekmiş… Orada toplanılınca, gelin güveyi birbirlerine takdim edilecekmiş.

— Sanki birbirlerini yeni göreceklermiş gibi… Biliyorsun ya, onlar küçükten beri bir arada büyüdüler.

— Sonra yemeğe inilecekmiş… Yemek Tokatlıyan'dan celp olunacakmış. Macide, "Bugün artık bütün düğünlere yemeği Tokatlıyan veriyor…" diye yazıyor. Bütün garsonlar hizmet edecekmiş!

---

[532] Maison Psalty: 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında Beyoğlu'nda faaliyet gösteren, Jean Psalty tarafından kurulmuş ünlü bir mobilya mağazası zinciridir. Kendi atölyelerinde ürettikleri ve Avrupa'dan ithal ettikleri lüks mobilyalarla saray çevresi ve varlıklı ailelere hitap etmiştir. Özellikle Dolmabahçe Sarayı için de mobilya tasarlayıp üretmişlerdir. Dönemin Batılılaşma etkisini ve lüks anlayışını yansıtan önemli bir ticari kuruluştur.

[533] mahall-i mahsûs: tahsis edilmiş yer

— İşte bu pek komik… Aileye mahsus ve kaçgöç olmayacak, müsamerede müntahap ve güzide saz heyeti, sofrada hizmet edecek garsonlar ne yapacaklar?

— Şimdi bu Raca[534] düğününün tafsilatı bitti ya, gel sen beni dinle de işin hakikatini anla… Bunlar iki kardeş, demin söylediğim gibi, kitaplarda okuyup yakut bir yerden işitip imrendikleri şeyleri kendi muhayyilelerinin süsleriyle tezyin ederek nakil ile olsun, kendilerine tatbik etmek hastalığına müptela iki zavallıdır… Ben onların bu hâlini ilk günden anladım. Mesela, en evvela evi bir metih, bir metih… Artık muhayyel tertibatla orası bir kâşâne-i ikbâl[535] olur. Bunlar, kendilerini ilk tanıdığımız zaman babasıyla, halasıyla, iki kardeş bir de ahretliğiyle otururlar idi. Yemeklerini hala pişirir, evleri dağınık, bomboş, toz içinde bulunur idi. En evvel tanıdığım vakit, bizim komşu idiler. Evleri eşya namına birkaç kırık dökük sandalye ve masadan mürekkepti. Birgün bize Şaziment geldi, malum olan soğuk tavrıyla: "Cicim, biz evden çıkıyoruz!" dedi. Ben, uzağa gidecekler de görüşemeyeceğiz diye esef ettim, o, "A, yok, uzak değil… Pek yakın… Fakat âh ne kadar güzel görseniz!" dedi. Ve evi tarif etti, bu ev kadar güzel bir ev idi ki ben de hayran oldum… Ev yukarıdan aşağı muşamba döşeli imiş; kapıdan girince bir koridor var imiş, koridordan bir sofaya çıkılıyor ve yemek salonu ile misafir salonu orada bulunuyor imiş… Bir merdivenle yatak odalarına, tekrar bir merdiven ile bir cihannümaya[536] çıkılıyor imiş. "Ama ne güzel bir cihannüma!" diye bayılıyor idi. "Buraya birkaç koltuk koyacağız. Bütün etraf görünüyor. Mehtâbiye[537] sefaları yapacağız…" diye tarif etti.

— Artık o mehtâbiyeye sen de bayılmışsındır.

— Dur acele etme… Bak dinle… Eve taşındılar, birkaç gün sonra kalktık, ziyaretlerine gittik… Güzel ev dedikleri şey, sokaktan eski bir şey idi. Yukarıdan aşağı döşenmiş muşamba, vâkıâ var idi, fakat o kadar eskimiş, o kadar partal bir hâle gelmiş ki, insan

---

[534] Raca: Hindistan'da prenslere verilen ünvan

[535] kâşâne-i ikbâl: mutluluk köşkü

[536] cihannüma: her yanı görmeye elverişli, camlı çatı katı veya taraça

[537] mehtâbiye: ay ışığını seyretmeye uygun olarak düzenlenmiş balkon, teras

yürürken ayağına takılıyor idi! Yemek salonu, üzeri beyaz bir muşamba kaplı ve bir tek tuzlukla, müzeyyen bir masadan ve dört beş kırık sandalyeden ve misafir salonu ise pencerelerin önüne konulmuş bir sedir ile dört beş sandalye ve bir aynadan ibaretti.

— Aman ya Rabbi! Ay, siz oraları gezerken onlar o metihlerini unuttular mı?

— Tabii unutmamışlardır… Fakat, fakat hiç yoktan, hiç olmazsa, tarif ve methederken duydukları zevk az şey midir Necmiyeciğim… Öyle de öyle de bir şeyleri yok, öyle de öyle de mahrum ve sakil bir hayat sürüyorlar, nasıl olsa o salonu biz göreceğiz… Hiç olmazsa görmeden bizi hayalen imrendirmek de az muvaffakiyet midir?

— Garip… Garip bir hâletiruhiye!

— Dur, sen daha dinle… Yatak odalarını bilmem, fakat o mehtâbiye sefası yapılacak meşhur cihannüma… O birkaç kanepe ve masa ile döşetilerek Şaziment Hanım'ın peri sultanı gibi mehtap nurlarıyla gaşiy olacağı[538] cihannüma… İki eski sandık ve bir kırık beşik ile öyle müzeyyen idi!

Necmiye kahkaha ile gülerek ellerini çırpmağa başladı.

Münevver devam etti:

— Sen şimdi bu tafsilatı öğrendin ya, artık bundan böyle kolayca Hint halıları, Japon ipeklileriyle müzeyyen, beyaz lake eşya mefruş gelin odasını tasavvur edersin… Sonra, bu sefer oldukça kurnazlık da ediyorlar… Düğünü hususi bir müsamere hâline kalp ediyorlar[539] ki, bizi davet etmeğe mecbur olup da oyunları, yalanları meydana çıkmasın… Şimdi bu mektubu onlar, tasavvur ve tahayyül ile sarhoş olarak, deli gibi, bilmeyerek yazdılar… Fakat, eğer hakikaten düğün olacaksa, mümkün olup da görmeli ki hakikat nasıl bir iğrenç karikatürdür… Zaten onların sevişmeleri de izdivaçları da yalnız bir özenciktir. Başka kızlar seviyorlar diye Şaziment Hanım da sevmek istedi, fakat etrafında kendini sevecek bir erkek

[538] gaşiy olmak: kendinden geçmek
[539] kalp etmek: bir durumdan başka bir duruma çevirmek

bulamadığı için evlerindeki Fazıl'ı sevdi ve kendini alacak kimse çıkmadığı için nihayet onunla izdivaca mecbur kaldı… Hâlbuki Fazıl daha hâlâ şahadetname bile almamış bir mektep talebesidir. Bu mudhikeye[540] ne dersin sen?

Necmiye cevap vermek üzere iken merdivenden koşa koşa birinin çıktığını işittiler. Sofada beyaz geniş bir maşlah[541] içinde bir hayal göründü; Münevver fırlayarak, "A, Şaziment…" diye ona koştu. Necmiye ayağa kalmış, onlara doğru ilerledi.

Şaziment, evvela Münevver ile sonra Necmiye ile öpüştü. Münevver: "Aman ne iyi ettin de geldin kardeşim… Şimdi seni konuşuyorduk… Niçin yalnız geldin? Macide nerede?" diye onu elinden tutup koltuğa oturttu.

Şaziment kendine mahsus telaşlı bir tekellümle:

— Macide meşgul… Meşgul… Ama ne meşguliyet bilseniz… Düğünü yetiştiremeyeceğimizden korkuyoruz… Hâlbuki gün tayin edildi, davetnâmeler gönderildi. Herkes bekleşiyor, evde daha hazırlı bitmedi… Korkarım ki hiç de bitmeyecek… Tasavvur etseniz ah, ben bugün evdeki karışıklıktan sıkıldım: "Aman biraz açılayım!" diye kalktım, evden kaçtım, buraya geldim…

Münevver'le Necmiye dudaklarında bir reng-i istihzâ[542] ile dinliyorlar idi.

Şaziment devam etti:

— Fakat şimdi mühim bir mesele çıktı… Bilseniz…

Diğerleri merakla:

— Aman nasıl mesele o, diye sordular.

O vakit Şaziment izah etti:

— Malum a, bizim bey… (Burada bir tereddüt cilvesi izhar etti.) Görüyorsunuz ya, onu böyle çağırmak ne kadar müşkül bir şey! Küçükten beri Fazıl, Fazıl diye büyüdükten sonra… Geçen

---

[540] nudhike: gülünecek şey

[541] maşlah: tek parçalı ve kol yerine yarıkları olan, pelerine benzer bir tür kadın üstlüğü

[542] reng-i istihzâ: alaycı ifade

günü halam bana dedi ki: "Şimdiye kadar kocanı Fazıl diye çağırıyordun. Fakat artık bu olmaz kızım…" Ben kahkaha ile gülerek: "A, hala o niçin?" diye[543] sordum. Meğer, meğer efendim, bir kadın kocasını ismiyle çağırsa, kırk kızın kısmeti bağlanır ve kırk çeşmenin suyu kesilir imiş… Bunu işitince Macide: "Yo abla, bak vallahi istemem… Ya o kırk kızın biri ben olursam…" demesin mi! Şimdi ne yapacağız?

Münevver ve Necmiye şuh bir kahkaha ile gülmeğe başladılar.

Münevver dedi ki:

— Senin böyle şeye ehemmiyet verişin de pek gariptir hemşire…

Şaziment kendini müdafaa için:

— Ben ehemmiyet vermiyorum… Fakat Macide: "Ya sahih ise…" diye kendini kocasızlık tehlikesine maruz kalmamak için bana o günden beri yalvarıyor ve yanımızda durarak, onu Fazıl diye çağırdıkça elini ağzıma kapıyor. Bir rahatsızlık ki… Sormayınız…

— A, hemşire… Macide'ye hayret ederim… dedi. Kocasız kalmak tehlikesi mi… Bugün bir kız istedikten sonra kocasız kalır mı imiş? Mesela, siz… Fazıl Bey olmasa, kocasız mı kalacaktınız? Bugün koca o kadar bol, o kadar bol ki, yalnız adam gibi ve ciddi bir koca bulmak müşkül… İnsan bu müşkülü de ufak bir kayıtsızlık ile ihmal edince, kocadan bol ne var… Zaten bugün düğünler de kocalar da oyuncak oldu.

Şaziment'in kıpkırmızı olduğunu görüp tamir için hemen:

— Yoksa, Fazıl Bey gibi istikbali parlak, büyük bir malumat ve zekâ sahibi bir namzet bulmak elbette güçtür… Fakat bunun için de sizin gibi, onu keşif ve intihap edecek fatîn[544] bir Şaziment lazımdır.

Bu iltifata Şaziment, mahcubane, Necmiye müstehziyâne bir tebessümle baktılar.

Ve üç muhibbe arasında cıvıltı devam etti…

---

[543] Kitapta sehven "diye" ifadesi iki defa dizilmiştir (s. 97). Anlatım bütünlüğü açısından bu ifade bir defa yazılmıştır.

[544] fatîn: çabuk kavrayan

Fedai

Dostları, arkadaşları onu son haftalarda pek zayıf buluyorlar ya bir hastalık geçirdiğine yahut harp münasebetiyle paraca sıkıntı içinde olup iyi yiyip içmediğine hükmediyorlar idi. Hâlbuki işin iç yüzü pek başka idi.

***

Son iki sene zarfında onların hayatında para değil, hizmetçi buhranı var idi. Hem de en şedit; o kadar ki, pek vahim ihtilatlara müsait en müthiş bir buhran… Zevcesi, birinci sınıf bir ev kadını, hizmetçi beğenmiyor, bin müşkülatla, pek gâlî[545] almakla tutulan kadınları, kızları bir haftadan ziyade evde tutmuyor idi. Hanım o kadar titizlik ve intizam delisi idi ki, onu hiçbir hizmetçi memnun edemiyor idi. Hatta bu husus için kocasıyla bile bazen mükellef kavgalar olur idi. Muharebeden evvel kadın, hem de az para ile itaatli, titiz, intizâm-perver[546] kızlar buluyor idi. Hem zannederim o vakit, kendisi de o kadar meraklı, o kadar müşkülpesent değil idi… Fakat, harp, her cereyanı bozduğu gibi, bu ailenin huzurunu da böyle ihlal ediyordu. Şimdi bir kere evvelki gibi bol hizmetçi yok idi, sonra hizmetçiler pek, pek çok para istiyorlar idi. Daha sonra ise, hepsi de asi, pis, beceriksiz, çolpa[547] idi…

İşte hanım bu hâle tahammül edemiyor, verilen paraya, edilen zahmete acımayarak beğenmediklerini hemen def ediyor idi. Bereket versin ki, aşçıları on senedir eve alışmış, hanıma uymuş, temiz,

---

[545] gâlî: değerinden fazla pahalı olan
[546] intizâm-perver: düzen seven
[547] çolpa: beceriksiz, eli iş tutmayan

sadık ve mahir bir kadıncağız idi. Yoksa karı koca, mutlak ya mutfağa inmeğe yahut lokantadan yemeğe mecbur olacaklar idi.

***

İşte mütareke bu müşkülat arasında akdedildi. Evde bir türlü yerleşemeyen hizmetçilerden, hayatları inhilal etmiş,[548] evin içi karmakarışık olmuş, eşya, levazım,[549] harap ve berbat bir hâle gelmişti. Artık hanımın bu hâlden fevkalade sinirlendiğini ve bunun acısını kocasından çıkardığını söylersem, kadıncağıza hak vermemek mümkün olmaz, değil mi?

Adamcağız, pek merhametli, pek uysal, pek nikbindi.[550] Biçare adam karısını teskin için, o kadar müşkülpesent olmaması için uzun uzun lakırdılar söylerdi.

— Karıcığım, zaman sana uymazsa sen zamana uy derler… Herkes aynı derdi çekiyor… O kadar titizlik, o kadar merak iyi bir şey değil ki… Ne oluyor, evimizde ne rahat kalıyor ne selamet… En çok yine kendin üzülüyorsun… Yoksa temizliği, rahatı herkes ister… Bu tıpkı evin sıhhati demektir… Fakat sıhhat kimde kaldı… Elhamdülillah mezâyıkada[551] değiliz. Kâfi paramız var, ne yapalım, evimiz o kadar temiz, o kadar muntazam olmasın. Mesela, misafir odası istediğin gibi olmuyor. Ben de anlarım, evet, elbette gelen giden daha temiz bulursa, bu pek şahane bir şey olur… Fakat mademki mümkün değil… Ne yapalım değil mi? Herkesin hayatı bozuldu… Varsın bizim derdimiz intizamsızlık olsun… Dünya kan ağlıyor…

Fakat zevcesi, bu sözlere gayz ve tehevvürle yanan bir çift göz havale ederek haykırır idi:

— Sus, sus… Beni şimdi çileden çıkaracaksın… Sana kalsa evin her tarafı küflenir… Temizlikten anlamaz bir adamsın… Sus!

Adamcağız sulh ve mülâyemetle:

---

[548] inhilal etmek: dağılmak
[549] levazım: ev için gerekli eşya ve aletler
[550] nikbin: iyimser
[551] mezâyıka: darlıklar, zorluklar

— Yok ama, haksızlık ediyorsun… Ben senin yerinde olsam, böyle hizmetçisiz kalıp, evi sahihten küflendireceğime, iyi fena bir tanesini evde tutar, mümkün olduğu kadar rahatıma bakarım doğrusu… diye mukabele eder idi.

Fakat kadın laf anlamıyor idi. Onun fikrince olunca, tam bir hizmetçi olmalı idi. İstediği temizliği yapmadıktan başka evin intizamını, temizliğini bozan, "ağır karılara" tahammül edemeyeceğini haykırır idi. Öyle ki, zavallı adamcağız: "Âh bir hizmetçi… Adam gibi bir hizmetçi!" diye yana yakıla her gün dua ediyor idi.

***

İşte tam bu sırada, bir gün bir hizmetçi zuhur etti. Bu, pek tendürüst[552] görünüşlü, âdeta zarif kıyafetli, âdeta güzel bir kadın idi. Fakat onun da ağır şartları var idi. Bu kadın, pek dilbaz, hanımı evvela tavrıyla, lisanıyla celp ve cezbetti ve gerek bundan gerek hizmetçisizlikten çektiği sıkıntıdan dolayı, biraz yola geldiği için, hanım da onun şartlarına tahammül etti. Bir kere fevkalade fahiş bir aylık istiyor idi.

Hanım: "Beni memnun edersen daha fazla veririm…" dedi, bunu kabul etti.

Sonra:

— Hanımefendiciğim, hizmetçinin de bir insan olduğunu, onun da zevkleri, merakları, istemeyeceği şeyler bulunduğunu unutmamalı… Mesela bir hanım bir hizmetçide birçok şey arar, değil mi? Elbette hakkı vardır; fakat hizmetçi de oturacağı evde elbette birçok şeyler ister; rahat etmek için iki tarafın da memnun olması lazımdır… Ben oturacağım yerde herkesin, her şeyin hoşuma gitmesini isterim. İşte bunun için, aşçıyı ve affedersiniz beyefendiyi bir kere görmek isterim.

Aşçıyı gördü, onu "muvafık" buldu. Sonra bey'in huzuruna çıktı, ona da bir tetkik atfetti: "Beyefendi de pek âlâ…" dedi.

Ve kaldı. Fakat öyle ki, o zamana kadar evlerine böyle bir hizmetçi girmemişti.

---

[552] tendürüst: sağlıklı

Bu kadın, temizlik, intizam nokta-i nazarından bizzat hanıma tefevvuk ediyor idi. Hanımın bilmediği, fark etmediği inceliklere vakıf, becerikli, hamarat, son derece itinakâr idi. Sabahleyin erkenden evin her işini görür, onlar kalkınca, kendilerini mükellef bir otelde imişler gibi, temiz, mutena bir evde bulurlar idi. Hatta evin her işini bitirdikten sonra, hanımın dikişlerine yardım ediyor ve âdeta terzi denecek surette dikiş biliyor idi. Sonra da pek tatlı dilli idi. Hanımı sözleriyle de eğlendiriyor idi. Elhasıl, bu bir "inci" idi. Ve hanım âdeta sevincinden deli oluyor ve hiddet, aksilik buhranları artık avdet etmemek üzere zail olmuş görünüyor idi.

Hizmetçinin sayesinde o zamana kadar tatmadığı bir devre-i huzur ve saadete girmiş olan kocası, bu maharetli kadına karşı büyük bir şükranla dolu idi.

***

İşte buhran onun hayatında o zaman zuhur etti. Birgün adamcağız evde yalnız iken, hizmetçi kız yanına girdi ve her şeyde olduğu gibi, lakırdıdaki maharetini de ispat etti.

— Beyefendi, geldim geleli bilmem dikkat ettiler mi, sokağa pek az çıkarım, ben muntazam hayattan hoşlanır bir ev kadınıyım. İşte bunun içindir ki, girdiğim evde her şeyin zevkime muvafık olmasını, hoşuma gitmesini isterim… Hanımefendi ile iş kolay idi, onunla uyuştuk… Aşçı zararsız bir kadıncağız… Sizden de hoşlandım… Eğer siz de benden…

***

Ey, kız evvela fena değildi, sonra evin sükûnunu, saadetini muhafaza için…

Bir Deli

Âh doktor, size nasıl anlatayım, beni bu hâle koyan vakayı nasıl, nasıl anlatayım? Sahihten deli oldum mu? Yok, yok… Niçin deli olayım, değil mi? Hem nasıl deli olurum? Benim bugünkü hâlim, doğduğum zamandan beri her gün beni helak eden bir hâlin, birdenbire ateşlenmesidir; o vakitler deli değildim de şimdi mi oluyorum? Hem deli olsam böyle sakin, böyle zararsız mı olurum, değil mi! Deli, benim bildiğim deliler, rast geldiklerinin boğazına atılırlar, boğmağa kalkarlar, hiç sahihten delilerin karşısında sizin benim karşımda oturduğunuz gibi böyle selametle oturabilir mi? Delileri odalara tıkarlar, zincirlerle bağlarlar diye işitirdim. Hâlbuki görüyorsunuz ya ben zararsız, kuzu gibi sakin, kendi hâlimde zavallı bir adamım… Hiç deli olsam böyle mi olurum? Of, bilmiyorum, bilmiyorum ki?

Beni mahveden, berbat edip bu hâle koyan şey cinnet değil, korkudur. Ne yapayım? Pek korkak bir adamım… Ama bu benim kabahatim mi? Yok, değil… Beni korkak büyüttüler, daha bir bebek iken, geceleri uyutmak için karanlık pencerenin önüne götürüp perdeyi açarlar, eğer uyumazsam beni devlerin yiyeceklerinden bahsederek korkuturlar idi… Dinlediğim masallar, Çarşamba karı-

larıyla,[553] devlerle, cinlerle dolu idi. Ne yapayım, ben de korktum ve korkak oldum… İşte böylece ta küçükten beri bin türlü vehim ve bin türlü kuruntu ile büyüdüm.

Ama siz neden korkuyorsun derseniz bir cevap veremem. Her şeyden, herkesten korkarım. Yahut daha doğrusu, korktuğum şeyi gösteremem. Korkarım da bilmem; sonra cinlere, perilere inanmadığım hâlde, yine korkarım… Fakat ne korku, nasıl korku bilseniz… Ne soğuk ne cebbar ne müfteris[554] bir korku… Bütün vücudumu zapt ve tahrip eden ne zalim bir korku… Beni işte bu korku mahvetti… Bütün hayatım bir havf ve haşyet sarası içinde geçti.

Böyle korku içinde büyüdükçe, daha çocuk iken geceleri çırkın, kanlı rüyalarla helak olarak uykularımdan ağlaya ağlaya, haykıra haykıra uyanırdım. Rüyalarımda ekseriya Moskoflar'ın[555] hücumunu görürdüm. Bunlar bizi kesmek için evimizi basarlardı. Ben kaçmak, kurtulmak için deli olurdum, hâlbuki elim ayağım tutularak olduğum yerde mıhlanır kalırdım… Herifler ellerinde baltalarla bana saldırırlar, ben, "Aman Allah aşkına!" diye haykırarak yalvardıkça onlar, dinlemeyerek baltaları tepemde kaldırırlardı; ben haykıra haykıra uyanırdım. O zaman Moskof Muharebesi'nde[556] muhacir olup İstanbul'a gelmiş, yerleşmiş komşularımız vardı, bunlar ara sıra geceleri gelirler, anneme başlarına gelen faciaları anlatırlardı. Ben bu kadınları dinleye dinleye sinirlerim harap olarak geceleri sabaha kadar bununla boğuşurdum.

---

[553] Çarşamba karısı: Türk halk inançlarında özellikle Çarşamba gününe özgü, genellikle yaşlı, pasaklı ve kötücül niteliklerle tasvir edilen efsanevi bir varlıktır. Halk pedagojisi bağlamında, tembellik, düzensizlik veya belirli tabu ve yasaklara (örn. Çarşamba günü çamaşır yıkamama) riayet etmeme durumlarında bireyleri (özellikle kadınları ve çocukları) cezalandırarak veya onlara musallat olarak gösterilir. Bu figür, toplumsal normlara uyumu sağlamak ve belirli davranış kalıplarını pekiştirmek amacıyla bir korkutma unsuru olarak işlev görmüştür.

[554] müfteris: zalim

[555] Moskof: Rus

[556] 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 yılları arasında yapılmış Osmanlı-Rus Savaşı kastedilmektedir.

Büyüdüm, adam oldum! Fakat hep rüyalarımda, hülyalarımda korkak bir adam olarak kaldım. Hatta hâlâ geceleri yalnız sokağa çıkamam. Evde bile[557] odadan dışarı dehşet ve müşkülatla çıkarım, yukarı yahut aşağı kata gitmeğe mecbur olmak benim için büyük bir felakettir. Neden korkarım? Hırsızdan mı? Yok… Cinden mi, periden mi? Söyledim ya, onlara inanmam; bilmem, bilmem… Bilsem hiç korkar mıyım?

Bazı gece yarıları uykudan titreye titreye uyanır, dışarıda, sofada merdivenlerde bir tıkırtı yahut bir ses işitmek korkusuyla harap olarak saatlerce türlü kâbuslarla uyuyamam. Tir tir titrerim. Sabah olup da hiçbir şey olmadığını görüp anlayınca biraz aklım başıma gelir. O vakit korkularımın budalaca, esassız, eser-i vehim[558] olduğunu tasdik ederek, kendime gülerim. Fakat bende ta eskiden bir kanaat vardır ki, hayatımda mutlak başıma bir facia geleceğine inanırdım… Bu akşam olmaz ise yarın, yarın olmazsa öbür gün, nihayet mutlak bir gün olacağına emin olduğum için korka korka bunu beklerdim… Böyle uykusuz kalarak merdivenlerde bir ses işiteceğim diye titreye titreye beklerken bazen sahiden şimdi bir ses işitsem ne olurum diye düşündükçe, mutlak, mutlak, korkudan çıldıracağımı bilirdim. Bana öyle gelirdi ki, aklım başımda baş aşağı dönecek ve işte o zaman ben deli olacağım. Ne vakit bu hâli düşünsem, hemen gazetelerin bundan bahsedeceğini de düşünerek vakamı âdeta gazete ifadesiyle okurdum. Bu hâl, bazen buhran mertebesine çıkacak kadar beni işgal eder, günlerce sürer, helak ederdi. Sonra yine kendi kendine zail olarak hâl-i tabîîye[559] avdet ederdim.

***

İşte nihayet iki gün evvel hamama gitmiştim. Yanımda oldukça bir para vardı, on beş, on altı lira kadar bir şey. Bunu hamamın hizmetkârına teslim ederken herif: "Beyefendi bu kadar parayı niçin üstünde gezdirirsin?" dedi. Ben güldüm, içeri girdim. Fakat mâ'il-i

[557] Kitapta "bile bile" ifadesi, ikileme şeklinde yazılmıştır (s. 107). Ancak anlam bütünlüğü açısından "bile" kelimesi cümle içerisinde tek kullanılmıştır.
[558] eser-i vehim: yersiz kaygının sonucu
[559] hâl-i tabîî: doğal durum

işti'âl[560] dimağıma fesat kıvılcımı düşmüştü. Bahusus içeri girip de koca hamamın içinde kendimi tek ve tenha bulunca, birden ürktüm. Hamamda benden başka ancak bir kişi var idi. Vakit öğleden sonra idi, malum a, hamamlar sabahları kalabalık olurlar. Bir halvete[561] girdim. Fakat içeri girip de tellak kese sürmek için geldiği vakit pişman oldum. Eğer herif kese sürmeğe başlamamış olsaydı, hemen bırakıp çıkacaktım. Beni harap eden bir hâlim daha vardır ki korkularımın esassız olduğunu bile bile korktuğum için onlara ekseriya ehemmiyet vermem, tedbir ittihazına lüzum görmem. Mesela, bugün hamamdan yıkanmadan çıkmak pek mümkün ve kolay iken, hamamcıların bana güleceklerini ve korkumun her vakit[te olduğu][562] gibi, sebepsiz olduğunu düşündüm ve kendime gülerek vazgeçtim, kaldım!

Fakat herif beni keselemekte iken ara sıra onun yüzüne bakıyordum, onun çehresi o kadar korkunç idi ki, gayriihtiyari makine yine işlemeğe başladı. Aman ya Rabbi ne kuruntular ne icatlar ne tasavvurlar! Bunları en cesur bir adama söylesem mutlaka korkusundan deli olur! Bu hususta o kadar mûşikâf,[563] o kadar mucidimdir, o kadar iblisane fikirlerle, o kadar müthiş şeyler tasavvur edebilirim ki harap olmamak mümkün değildir.

Şimdi tellağın elinin altında bu herifler, benim parama tamah ederek beni burada boğazlasalar da kaldırıp külhana[564] atıverseler kim bilebilir diye düşünüyordum. Evet, hakikaten böyle bir şey olsa bunu kimin keşfetmek ihtimali var idi? Evde vâkıâ bugün hamama gideceğimi biliyorlardı. Fakat hangi hamama gittiğimi nereden bileceklerdi? Sonra hamamcılar için kimlerin geldiğini, isimleriyle bilmek de mümkün olmadığı için, buraya geldiğim nasıl tahkik

---

[560] mâ'il-i işti'âl: tutuşmaya meyilli

[561] halvet: hamamlarda yalnız başına yıkanmaya mahsus, genellikle tek kurnalı çok sıcak bölme

[562] Kitapta ifadenin aslı "vakitki" şeklindedir (s. 109). Günümüz anlatımına uygunluğu ve anlatım bütünlüğü açısından "vakitte olduğu gibi" şeklinde yazılmıştır.

[563] mûşikâf: en ince ayrıntısına kadar inceleyen, detaycı

[564] külhan: hamamlarda döşeme altında bulunan ve ısınmayı sağlayan kapalı büyük ocak

olunabilecekti? Mesela, bu hamama gelip sorsalar ve hamamcılar gelmedi, bilmiyoruz deseler, aksini nasıl ispat edebilirler idi? Demek ki, hamamda keşfolunmak korkusundan azade kalarak katlim pek kolay ve mümkün idi. Bu heriflerin her birisi memleketinde kim bilir kaç kişinin kanına girmiş, pervasız birer haydut idi. Bunlar için bu kadar parayı der-cîb etmek[565] arzusuyla bir adam katletmek işten mi idi?

Tasavvur buraya gelince korku artık bir iltihap hâline gelmiş demekti. Bu esnada öteki müşteri yıkandı, çıktı ve ben gaddar suretli, iri bir herif ile yapayalnız kaldım. Kendime lanet ediyor, bugün hamama niçin geldim diye harap oluyordum. O sırada haydut bakışlı bir başka herif geldi. Halvetin kapısından bize baktı. Ben kendi kendime: "Herif mutlak artık işi bitir diye anlatmak için geldi!" dedim. Mevkiin dehşetini tasavvur ediyor musunuz? Cellat elindeki biçarelerden korkunç bir hâlde idim.

Artık emin idim; bu herifler beni öldürmeğe katiyen karar vermişler idi, fakat acaba nasıl öldüreceklerdi? Mutlak bu herif beni ya gırtlağıma sarılıp boğarak yahut bir ustura veyahut bir bıçakla öldürecekti. Fakat ne vakit? Yüreğime iniyor, herifin elinde heyecandan, helecandan bayılıyordum.

Bu esnada kese işi bitmişti. Herif sabun sürmek için başıma su dökmeğe başladı. Birden bütün tüylerim derin bir haşyet içinde ayağa kalktı, "İşte mutlak şimdi, başımı sabunladığı vakit…" dedim. Ve herife: "Haydi sen git bana çıkma[566] getir… Ben kendi kendime sabunlanırım…" dedim. Baktım, herif bu söze hiç memnun olmadı. Hatta âdeta kızdı! "Olmaz efendim, olmaz. Niçin siz yapacaksınız, ben yaparım…" diye beteleniyor.[567] Ben sabunu herifin elinden kaptım ve ona amirane bir tavır ile:

"Haydi sen karışma, git bana karışma." dedim. Herif yan gözle bakarak homurdana homurdana çıktı gitti.

---

[565] der-cîb etmek: cebe indirmek

[566] çıkma: hamamdan çıkarken kullanılan havlu ve kurulanma takımı

[567] betelenmek: karşı gelmek, kafa tutmak

O vakit kendi kendime utandım. Her vakit böyle manasız korkarım, sonra kendi kendime mahcup olurum, yine kendime güldüm. Fakat hiç olmazsa endişeden, korkudan, kuruntudan kurtulup rahat rahat yıkanacağım için memnun oldum ve sabunlanmağa başladım. Fakat daha sabun sürerken katiller beni öldürmeğe karar vermişlerse bundan istifade edebileceklerini düşünmekten hali[568] kalmıyordum. Eğer beni katletmek istiyorlarsa, başımı sabunlarken üzerime atılıp boğazlayacaklarını düşünerek tekrar korkmağa başladım.

Bu esnada hamamın kapısı açılarak telaşlı bir nalın sesiyle birisi yaklaştı. Ben kendi kendime son derece haşyetle: "İşte geliyorlar." dedim. Nalın sesi kapımın önünden geçerek uzaklaştı, fakat ben: "Beni aldatmak için nalın ile geçti, fakat şimdi nalını çıkarıp yalın ayak tekrar gelecek ve üzerime atılacak…" diye düşündüm.

Artık daha durmağa imkân yoktu, hemen tası kapıp su dökerek gözlerimi açmak için kurnaya saldırdım, fakat kurnada tas yoktu. Deli gibi etrafımı araştırdım, tası almışlar, şimdi beni çaresiz bırakıp öldüreceklerdi. Belki de şu anda halvette kaç kişi başımın ucunda ellerinde bıçakları vurmak üzere idiler.

Bu müthiş, şeytani, cehennemî bir an idi. Hemen gözlerimi yıkamak için kurnadan avucumla su kaptım ve gözlerimi aralık ettim. Herif halvetin kapısında idi ve bana kanlı, canavar, zebani gözleriyle bakıyordu.

İşte o vakit, o kadar vakittir korktuğum gibi, kafatasımın baş aşağı döndüğünü ve aklımın sanki boşa aktığını hissettim, bütün vücudumdan soğuk bir su geçti ve haykıra haykıra kendimi dışarı attım. Önüme geçip beni tutmak isteyenleri devirerek feryat ve figanla kendimi sokakta buldum ve orada düştüm.

Kendime geldiğim vakitte polis karakolunda idim. Başucumda bir adam vardı, beni muayene ediyordu, bu adam onlara bir şeyler soruyordu, fakat ben sâmi'am[569] ve bâsıram,[570] bütün havâssım[571]

---

[568] hali: boş
[569] sâmi'a: işitme duyusu
[570] bâsıra: görme duyusu
[571] havâs: duyular

kesif bir tabaka altında muattal kalmış gibi berbat bir hâlde idim. Şimdi hâlâ, hâlâ öyleyim.

Fakat şimdi beni harap eden bir başka endişe var. Acaba sahiden deli mi oldum? Söyleyiniz doktor, Allah aşkına söyleyiniz, acaba deli miyim? Deli isem nasıl deliyim? Baksanıza! Aklım her şeye eriyor, deli isem nasıl deliyim? Hiç böyle deli olur mu?

Gizli Aşk

Sergüzeştlerin en fecii, güzin ve müstesna bir genç kız tarafından senelerce evvel haberiniz olmadan, mechûliyet içinde fedâ-yı hayât edilecek derecede mazhar-ı perestiş[572] olduğunuza vakıf olmak değil midir? İşte Celal Münir için böyle oldu.

Bu aşk hikâyesini bana genç kızın mahrem muhibbelerinden birisi anlatmıştı. Bugün on yaşında bir çocuk validesi olan o genç kız, on iki sene evvel, o zaman hayât-ı şâ'irânesinin[573] en müzeh-her bir devresinde bulunan Celal Münir'e bildirmeğe cesaret edip imkân bulamayarak uzaktan perestiş ettiğini görüp yeis ve elemle feragate mecbur kalmıştı.

Bu hikâyeyi o kadar müheyyiç[574] buldum ki, hemen gidip Celal Münir'e anlatmak ve haberi olmadan haleb etmiş[575] olduğu bu asil ve yegâne genç kızın kendisini uzaktan nasıl meyûsâne[576] taziz etmiş olduğu[nu] bildirmek istedim.

Dostum, o da şimdi on iki senelik bir izdivacın bâr-ı mihen ü ihtiyacı[577] altında alnı çizilmiş, saçları beyazlamağa başlamış iken bu hikâye-i aşkı nasıl telakki edeceğini merak ediyordum.

Genç kızla o vakit ara sıra tesadüf ettikçe, birbirlerine uzaktan baktıklarını haber almıştım, acaba Celal Münir bu nazarın ketum ve

---

[572] mazhar-ı perestiş: hayranlık duyulan
[573] hayât-ı şâ'irâne: hissiyatla dolu yaşam
[574] müheyyiç: heyecan verici
[575] haleb etmek: tamamen etkisi altına almak
[576] meyûsâne: ümitsizce
[577] bâr-ı mihen ü ihtiyaç: sıkıntı ve ihtiyaç yükü

hâr-ı perestişinden[578] şüphe etmiş mi idi yoksa kendine şüphesiz büyük zevk ve saadet vaatleriyle arz ve takdim edilen aşkın yanından gafil, bihaber mi geçmişti?

***

Onu görünce:

— Sana bugün bir hikâye-i aşk anlatmağa geldim, dedim.

O, bir vakitler böyle maceralar için deli olurken son senelerde bir lakaydi izhar etmeğe başlamıştı.

— Aşk mı? dedi. Vay, hâlâ dünyada öyle şey var mı?

— Ne o, o kadar unuttun mu?

— Yalnız unutsam… Âdeta lanet ediyorum, diye cevap verdi. Aşk, insanları kendileri için muzır ve mühlik deliliklere sevk eden fena bir meyl-i rûhtan[579] başka bir şey değil ki… Eğer sevmese idim yahut seviyorum zannetmeseydim – çünkü şu istitrada[580] müsaade buyur – aşkla aşkın vehim ve zannı arasında o kadar iğfal eden bir müşabehet[581] var ki tefrik mümkün olmuyor, evet, seviyorum zannetmeseydim, bugün omuzumda bu iki çocuklu aile yükü bulunmayacaktı. Bana gelince, bugün gördüğün şu beli bükülmüş, enkaz hayata bedel, serbest, genç, şuh ve şen bir adam olarak yaşayacaktım…

Ben onu susturmağa çalışarak:

— Rica ederim, bu kadar şikâyetli görünme de beni dinle… Sen seviyorum zannetmiş yahut hakikaten sevmiş olduğuna inanan ve sevdiği için hayatını, ikbalini, her şeyini feda etmeğe hazır olduğu hâlde, bunu sevdiğine bildirmeğe imkân bulamayarak onun nihayet elinden gittiğini görünce hayatını mahvolmuş addeden ve ölünceye kadar kimseyi sevmeyeceğine yemin eden bir genç kızın hikâye-i aşkına lakayt kalabilir misin?

---

[578] hâr-ı perestiş: bir kişiye duyulan yakıcı, şiddetli bir hayranlık
[579] meyl-i rûh: manevi yönelim
[580] istitrat: sırası gelmişken söylenen söz
[581] müşabehet: benzerlik

Sönük gözlerinin a'mâkında[582] bir şerâre-i merak[583] ile baktı.

— O, o… dedi. İş oldukça meraklı görünüyor…

O zaman hikâyeyi anlatmağa başladım:

— Ziya Paşa'nın kızını elbette bilirsin… Bir vakitler sen de onların köyünde hatta yalısının civarında oturuyordun zannederim…

Az tereddütlü gibi idi, bir an gözlerini uzak ufuklara attı:

— Biraz… Şöyle uzaktan… dedi.

— Yo, genç kız Paşa'nın kendi kızı değil idi; belki sen de bilirsin ki, Paşa kendi evladı olmadığı için akrabasından birinin kızını kendine evlatlık etmiş ve kız öyle büyümüştü. Paşa'nın şahane serveti sayesinde bu kız, prenseslere layık bir ömr-i saltanat içinde, Paşa'nın gerçekten muazzez, mükerrem bir evladı gibi, her istediğine nail olarak, büyük bir tantana ve saadet içinde yaşıyordu. Fakat o zamana kadar en gayr-ı mahsûs[584] emellerinin bile büyük bir şefkat ile keşif olunarak hemen tahakkuk[585] görmeğe alışmış olan bu genç kız, bir gün itiraf etmek değil, ihsas etmek[586] bile mümkün olmadığı için gayr-ı kâbil-i tahakkuk[587] kalan hayatının en muazzez ve yegâne bir emeliyle sermest oluyor…

Eserlerini okuya okuya bir genç şaire kalbinde hasıl olan derin bir temayül ile çırpınmakta iken bir gün şairin kendisine de rast geliyor. Ve bu o kadar gayr-ı kâbil-i mukâvemet[588] bir tahakkümle ruhunu zapt u işgal eyliyor ki artık çaresiz mağlup ve bitap kalarak nefsini, kalbini kâmilen ona teslim ediyor… Her emelini icra için en büyük fedakârlıklara hazır olan velinimetlerine bu emelinden nasıl bahsedebilir ki, onların böyle şairler filan hakkındaki istihkarlarına[589] her gün şahit olmaktadır… Paşa ile karısı şairleri, "Ga-

[582] a'mâk: derinlikler
[583] şerâre-i merak: merak kıvılcımı
[584] gayr-ı mahsûs: hissedilmeyen
[585] tahakkuk: gerçekleşme
[586] ihsas etmek: hissettirmek
[587] gayr-ı kâbil-i tahakkuk: gerçekleşmesi imkânsız
[588] gayr-ı kâbil-i mukâvemet: karşı konulamaz
[589] istihkar: aşağılama

zeteciler, züppeler" diye istihfaf etmekte,[590] onun için zengin adam evlatları tasavvur ve teemmül etmektedirler…[591] Bu imkânsızlık içinde genç kız, aşkının kalbinde her gün çoğaldığını hisseder, ara sıra yalılarının önünde sandal yahut kayıkla onun geçtiğini bildiği için uzaktan nokta kadar olsun görmekte bile bir saadet bularak, her saat pencerede ona intizar içinde ömür geçirir, geceleri sabahlara kadar mehtaba yahut yıldızlara karşı penceresinde tek başına oturup derin vakfe-i istiğraklarla[592] yaşar ve o belki işitir yahut işitse diye piyano çalar. İşitse de kalbimin iştiyakına, hasretine vakıf olsa diye harap olur… Bunu bildirmek için çare arar, arar… Vâkıâ istediği vakit sokağa çıkabiliyor, istediği yere gitmek için izin alıyorsa da bir kere kapalı çıkmağa mecbur olduğu gibi, yanında harem ağaları, halayıklar, başka kadınlar bulunduğundan bir şey yapmak mümkün değil… Böyle olduğu hâlde de her gece odasına çekilip de yalnız kaldığı vakit oturup ona hitaben ilanıaşk için saatlerce sahifeler doldurur, onları sabaha kadar yastığın altında saklar, öbür gün ne olursa olsun mutlak bir çare bulup ona vermeğe karar verir, fakat sabah olduğu vakit yine çaresizlik içinde helak olarak ağlaya ağlaya yırtar… "Âh ya Rabbim, bir kere öğrense, kendisi için nasıl deli olduğumu bilse…" diye çıldırır, kendisi hâlâ yemin ediyormuş ki, eğer sevdiğinin kabul edeceğini bilse, bütün o hayatın saltanatını feda edip ona hasr-ı hayata[593] saadet ve minnetle hazır imiş… Bazen arabasıyla çıktığı vakit, civarda koruda ona rast gelir, o vakit titreye titreye ona bakamaz, "Onun ayaklarına atılsam… Beni al diye yalvarsam, acaba kabul eder mi?" diye harap olur… En büyük saadeti, en muazzez emeli, ona kalbini ifşa etmek, eğer kabul ederse, esiri olmak imiş…

Buraya gelince birdenbire tavrımı değiştirdim ve ona hitap ederek:

— Ey, ne dersin, şayet bu hâlden haberdar olsaydın onu kabul eder miydin? diye sordum.

---

[590] istihfaf etmek: küçümsemek
[591] teemmül etmek: etraflıca düşünme
[592] vakfe-i istiğrak: kendinden geçme hâli
[593] hasr-ı hayat: hayatı adama

— Ne söylüyorsun Allah aşkına, diye sıçradı.

— Çünkü, onun sevdiği, uzaktan perestiş ettiği şair sen idin, sen imişsin… Bunu dün gece onun bütün esrarına vakıf olan bir muhibbesinden işittim…

Elini kaldırarak boğuk bir sesle:

— Sus Allah aşkına, sus… Beni şimdi deli edeceksin… diye feryat etti.

***

Ben devam ettim:

— Yok, bak hikâyenin nihayetini dinle… Bu esnada bir gün muhibbelerinden birkaçının ziyaretinde söz arasında senin teehhülünün mevzubahis olur; birdenbire bu darbe altında sersem ve zebun kalarak onlara tesirini belli etmemek için çabalarken, bir diğerinin kimi aldığını sorması üzerine, kendi Farisi mualliminin kızıyla teehhül ettiğini öğrenince daha perişan olur. Çünkü o vakit senin kayınpederin, Paşa'nın tensibi ile ona Farisi gösterirmiş. Babası kendine ders vermek için geldiği vakit birkaç kere kızını da beraber getirmiş olduğu için zevceni görmüş imiş… Ve ona o kadar ehemmiyet vermemiş ki, hatta dikkatle bakmamış… Bugün ona gıpta etmek, o kadar acı olduğu gibi, saadet, ümit ve emelinin birden böyle mahvolduğuna harap olur… Ve sana o vakte kadar aşkı[nı] bildirmediğine nadim olur;[594] o kızı alan, kabul eden bir erkek beni de elbette kabul ederdi diye dövünür, didinir, inler, sızlar… Matem içinde helak olur. Fakat ne faydası var? Birkaç gün sonra, düğün için davet gelir… Hanımefendi, kendisi gitmeyeceği için kızını göndermeğe karar vererek onu çağırır ve kendi yerine düğüne gideceğini söyler; o vakte kadar onların hiçbir arzusuna muhalefet etmemiş olduğu için evvelemirde buna karşı bir isyan duymakla beraber, mecburiyetle razı olur ve bir kere razı olunca, düğüne mümkün olduğu kadar şaşaa ve ihtişam ile gitmeğe karar verir. Kendisi, zarif, ince, pek tatlı, pek cazip bir kız olmakla beraber, kendisini hiç beğenmezmiş, fakat o gün o kadar süslenir ki, kendi bile kendini

[594] nadim olmak: pişman olmak

beğenir... Ve hanımefendinin terfik ettiği[595] kalfayı ve gönderilen mükellef hediyeyi hâmilen[596] düğününüze gelir… Düğünün kalabalığı arasında, düğün sahipleri onun teşrifinden haberdar olunca, fevkalade ikram ile onu son derece mutena bir surette kabul ederler; gelin odasına götürdükleri vakit, senin ile zevcenin resimlerinizi bir çerçevede duvara asılmış görünce gözleri kararır. Bin türlü te'ellümâtla[597] meşgul iken koltuk hazırlığına başlanır; onu tabii en ön safa sevk ederler ve orada, merdivenden kolunda başka bir kadınla çıkarak kendine doğru ilerleyen cüz ü hayatının[598] huzurunda, yalnız o düğünde değil, bütün İstanbul'da emsalsiz bir hüsn ü saltanat yıldızı olmak üzere durur. O kadar ki, sen bile bu nefasete karşı müncezib olarak dikkatle ona bakmışsın, öyle mi oldu?

Celal Münir, ben anlatırken başını ellerinin içine almış dinliyordu. Sualime başını sallayarak cevâb-ı tasdîk[599] verdi.

— Siz gelin günü odaya girip de kapı kapandığı vakit, daha ziyade durmağa tahammül edemeyeceğini görerek, hemen çarşaflanır ve avdet eder… Ondan sonra genç kız için hayat ne kadar parlak olursa olsun, artık kâmilen sönmüş, yitmiştir. Bugün hâlâ anlatırken derin derin içini çekerek: "Hiçbir kadın benim o aşkım kadar derin ve namütenahi[600] bir aşkla sevmemiş ve benim hissettiğim o yeis ve elemle harap olmamıştır." diyor imiş! Şimdi sen bu aşkın hikâyesine ne dersin? Dünyada aşk var mı imiş?

O, vaziyetini değiştirmemiş idi. Birdenbire bana cevap gibi, parmaklarının arasından gözyaşlarının akmakta olduğunu gördüm. Kim bilir ne düşünüyordu? Onunla beraber geçecek hayatın daha bahtiyar olacağına şüphesiz emin idi, şimdi gaflet içinde feda olmuş bu saadete mi ağlıyordu?

---

[595] terfik etmek: yanına katmak
[596] hâmilen: üzerinde bulundurarak
[597] te'ellümât: ızdıraplar
[598] cüz ü hayat: hayatın parçası
[599] cevâb-ı tasdik: doğrulama yanıtı
[600] namütenahi: sonsuz

Zevç ile Zevce

Bu vakadan sonra, bütün akrabaları arasında Feride aleyhinde köpürmeyen, onu aforoz etmeyen yegâne insan ben idim. Ben kendisinin uzak bir akrabası olduktan başka, bir az da ruh meselelerinde tahlîlâtta bulunmayı seven muharrir sıfatıyla onu nazar-ı müsamaha[601] ile görüyordum.

Bunu o da bildiği için, ailenin içinde bu rezalet patlayıp da her şey meydana çıktığı zaman benim evime iltica ile sevdiği delikanlı ile nikâhları olup bitinceye kadar kendisini evimde muhafaza etme[mi][602] ağlaya ağlaya benden rica etti.

— Sahihten bunu yapıyor musun Feride? diye sordum.

Kararı pek kati idi.

— Ya çocukların? Onları düşünmüyor musun?

Sapsarı olarak bir an sükût etti. Fakat, bu meseleyi evvelce uzun uzun düşünmüş ve karar vermiş gibi kuvvetle cevap verdi. Onların ikisi de mektepte idiler ve kaynanası kendisini onlarla meşgul olmaktan men etmişti. Çocukların büyükannelerinin terbiyesi altında büyümüş oldukları için kendisini hiç tanımadıklarını, hatta çokluk sevmediklerini esasen ailede herkes bilir idi.

— Ya kocan… Ondan nasıl ayrılıyorsun? diye sordum.

O zaman gürledi. Kendisini o adama zorla vermiş olduklarını, beraber yaşadıkları müddetçe ondan nasıl istikrahla nefret ettiğini

---

[601] nazar-ı müsamaha: hoşgörüyle bakış

[602] Kitapta ifade “etmeklimi” şeklinde sehven dizilmiş, (s. 121) anlam bütünlüğünü korumak açısından “etmemi” şeklinde yazılmıştır.

herkesin bildiğini, bundan dolayı izdivaç hayatının nasıl işkence ve azap içinde geçtiğini şikâyetle anlattı.

— Peki ama o seni seviyor… dedim.

— Ey, seviyorsa…

Bu kelimeleri söyleyiş[in]de o kadar haşin bir isyan vardı ki, senelerin biriktirdiği derin kin, bütün ateşiyle galeyan ediyor idi. Gözlerinde bir husumet dumanlıyor, bütün şahsiyetinde en canlı bir istikrah dalgalanıyor idi. Ve söyledi… On iki, on üç senelik hayât-ı izdivâçlarında bu adamın bütün adiliklerini, bütün murdarlıklarını, pek çirkin tafsilatla tasvir ve izah etti. Kendisi ondan ne kadar iğrenmiş ise, adam onu o kadar şiddetle, o kadar iptila ile âdeta mecnunane bir aşk ile sevmişti… Kadın bu zaafı iyi bildiği için, ona yapmadığını bırakamamış, her gün tahkirler, terzillerle ona pek feci bir hayat sürdürmüştü. O, fevkalade bir galeyanla bu vakaları tafsil ederken ben, bu on üç sene zarfında beş çocukları olduğunu düşünüyordum da bu iğrenç hayat içinde, nasıl olup da bu iki mahlukun birbiriyle karı koca olmakta devam ettiklerini anlamıyordum.

Bugün kendisi otuz dört yaşında, muhteşem bir güzel kadın idi. Bu didişme senelerinden sonra, kocasının ticarethanesindeki genç bir kâtibi sevmiş ve bu delikanlı için her şeyi unutarak bilâ-tereddüd[603] kocasına her şeyi itiraf ve kendisini boşamasını talep etmiş idi. Adamcağız, bu korkunç darbe ile sersem, harap, yalvarmış, ağlamış, sızlamış fakat söz dinletemeyeceğini anlayınca aşkının tesiri altında, itaatten başka bir şey yapamayarak onu boşamış idi; işte şimdi, Feride genç kâtiple evlenecekti…

— İçine atıldığın hayatın fecaatinden korkmuyor musun? diye sordum.

Pek derin bir aşkla tutuşmuş olanlara mahsus tevekkül ile:

— Allah ne yazdıysa o olur, diye cevap verdi.

***

[603] bilâ-tereddüd: tereddüt etmeden

O zamana kadar kocasıyla yalnız uzaktan bir muarefem olduğu[604] için hakkında doğru bir fikrim yoktu. Fakat bu vakadan sonra bana görüşmek ve dertleşmek üzere birkaç kere geldiği için kendisini iyice tetkik ettim ve iyice öğrendim…

Bu kadar vakalar olduğu hâlde, o hâlâ karısı için deli oluyor ve onun hakkında malumat almak için geldiğini gizlemiyordu. Bu, kırk beş yaşlarında, saçları kısmen beyazlanmış, yüzü iyice buruşuk, şişmanca bir adamdı.

Yüzünde, daima ağzında acı bir şey çiğniyormuş gibi şikâyetli bir ifâde-i merâret[605] vardı. Gözlerinde ara sıra çirkin bir şehvet şulesi parlıyor ve heyet-i mecmû'asından[606] iğrenç bir mana intişar ediyor idi.

O da bana uzun uzun kendi hissiyatını anlattı. Karısının nasılsa kendisinden hoşlanmamış olduğunu itiraf ederek, ona birçok fedakârlık ettiği hâlde, hiçbir tesiri olmamasını anlamıyor, "Canım beyim, ne istediyse yaptım… Ama ne istediyse… Yine, yine para etmedi… Kadın sevmedi vesselam…" diyor idi.

Ve o, bu sözleri söylerken, ben, bu adamın başına gelen bu feci mudhikeyi hak etmiş olduğunu kendi kendime itiraf ediyor, Feride için, bu muhteşem kadının iğrenç bir hayvandan başka bir şey olmayan bu koca ile ziyan ettiği şâyân-ı perestiş gençlik için bende derin bir matem peyda oluyordu.

Adamın merakı, arzusu, emeli, Feride hakkında malumat almak, ondan bahsetmek, onun nasıl yaşadığını öğrenmekten ibaret idi. Ben ilk günler bildiğim şeyleri söyledimse de sonra ondan o kadar derin bir nefretle ikrah etmeğe başladım ki lakırdıyı kısa kesmek için "Bilmiyorum, haberim yok…" gibi cevaplar vermeğe başladım…

***

Feride yeni kocasıyla seyahate çıkmış, aşk ve saadet içinde bir Avrupa seferi yapmak istemişti. Vaka esnasında gösterdiğim mua-

[604] muarefesi olmak: tanışmak
[605] ifâde-i merâret: acı ifade
[606] heyet-i mecmû'a: topluluk hâlinde

venetimden dolayı bana çok minnettar olduğu için, ara sıra kartlar ve mektuplarla, uğradığı şehirlere dair bana malumat veriyor idi. Böylece yedi ay kadar bir vakit geçtikten sonra, bir evvelki mektupta deniz mevsimini Ostend'de[607] geçireceklerini yazmış iken, kendisinden, "Perşembe günü İstanbul'dayım, beni istasyonda beklemenizi rica ederim, yalnız avdet ediyorum." sözlerini havi bir telgraf aldım.

Otuz beş yaşında bir kadın ne kadar güzel ne kadar zengin olursa olsun, yirmi beş yaşında bir delikanlı ile böyle nâ-be-mevsim[608] balayı seferlerine kalkarsa böyle yalnız avdet ihtimali elbette mevcut idi.

Bunun için söylediği gün kendisini merakla istikbal ettim: Karşımda gördüğüm kadınla, eski Feride arasında o kadar büyük bir fark vardı ki ağlamak arzusuna müşkülatla mukavemet ettim. Süzülmüş, erimiş, buruşmuş, sanki çürümüş gibi idi.

Yeni kocasıyla daha ilk ay nihayetinde kavga başlamış olduğunu, bu aksi, titiz, asabi adamın elinden çekmediği kalmadığını söylüyordu. "Paran, servetin… Elmasların?" diye sordum. Elmaslarını getirmiş ise de mevcut parayı yemiş, bitirmiş olduklarını söyledi.

"Aman… Canımı kurtardım ya… Ben ona memnunum… Aman efendim, adam beni öldürecekti…" diye şikâyet etti.

Eve avdet ederken arabada bundan sonra nasıl bir hayat süreceğini sorduğum vakit, mühim bir kaş işareti ile mukabele etti, ne yapacağını bilmediğini anlatmak istiyordu.

O vakit:

— Yine eski kocana dönersin… O seni hâlâ delice seviyor… Yeniden bir nikâh… Olur biter, dedim.

Ben bu sözü beraber gülmek için gibi söylemiş idim. Fakat, isyanla mukabele edeceğini zannederken, onun da bu ihtimal üzerine

---

[607] Oostende: Belçika'da Manş Denizi kıyısında bir sahil şehri

[608] nâ-be-mevsim: zamansız

binâ-yı mülâhaza etmiş[609] olduğunu anlayınca, ne hâle geldiğimi tasavvur etmek mümkün değildir.

Fakat hemen kendimi topladım. Birisi vech-i ma'lûm üzerine tedarik edilen iki kocadan boşanmış, kendi sözüne göre elinde ancak birkaç parça elmas kalmış Feride mevkiinde bir kadın için bundan sonra, nasıl bir hayat mümkündü?

Bir saniyede bu hayatın feci ihtimalleri gözümün önünde canlandı; bu bedbahtı bu ihtimallere gıda olmaktan kurtarmak benim için de bir vazife idi… Esasen Feride bu sergüzeştten avdet edince, (Çünkü kocası bu işe sergüzeşt ismini vermekte hâlâ inat ediyordu. Hakkı da vardı ya!) yine aralarını bul[mam][610] için kocası da bana yalvarmamış mıydı?

***

Sabık zevç, öbür gün tarafımdan yazılmış bir davet mektubu üzerine, sevincinden etekleri zil çala çala koştu geldi, daha dış kapıda iken bana iğrenç bir muzafferiyet neşesiyle: "Size demedim mi idi?" diye söylendi.

Hemen muhtasar tertip bir nikâh kıyıldı. Ve bu biri ötekine dünyada bir erkeğin göreceği hakaretlerin en şenî'ini[611] esirgememiş, öbürü diğerine yine on üç sene iğrenç bir hayat sürdürmemiş olan iki mahluk bir an oldu ki, yedi aylık bir ayrılıktan sonra, tekrar karşı karşıya geldiler.

Kadın gözleri yerde, sükût ediyordu. Fakat erkeğin ona attığı ilk zafer nazarını, ömrüm oldukça unutamayacağım. Birbirlerine hiçbir söz söylemediler, yalnız zevç, zayıf, kemikli ellerini – çirkin bir örümcek gibi – kadına uzattı, o zaman böceğin çiçekten, aşkın nefretten daha kuvvetli olduğunu gördüm. Çünkü nefret aşka bir

[609] binâ-yı mülâhaza etmek: fikir oluşturmak

[610] Kitapta "bulmaklığım" şeklinde yazılan ifade (s. 126), anlatım bütünlüğü açısından "bulmam" olarak düzeltilmiştir.

[611] şenî': kötü, çirkin

teslîm-i mütevekkilâne[612] ile münkâd,[613] çiçek böceğin bu davetine itaat ederek ayağa kalktı ve sükût ile onu takip etti.

Kapıdan onların arabaya binişlerini seyrediyordum. Zevç, bir pür-şitâb, arabanın kapısını açtı, karısını kolundan tutup içeri soktu, sonra kendisi onun arkasından binerek kemâl-i neşe ile kapıyı çekti, kapadı.

Araba hareket etti. Bu adam, adi, galiz ve zelil bir numûne-i beşer[614] olduğu için düşünülmeğe layık değildi. Fakat daha pek az zaman evvel o kadar azamet ve şehâmetle[615] ilân-ı istikrâh ettiği[616] böyle bir adamla tekrar yaşamak için bu kadın nasıl kuvvet bulacaktı?

Lakin, her gün türlü küfürlerle, türlü tahkirlerle telvis ettiği hâlde hem daha genç hem daha mağrur olduğu hâlde on üç sene onun koynuna girmeğe nasıl kuvvet bulmuştu?

O zaman Feride'yi de tahkir etmek arzusuna tâbi olmak üzere iken kendi kendime: "Ya sen… dedim. Ruhiyat mütehassısı bey, kadının selameti namına bu işi tensip, tertip ve icra eden sen kendin değil misin?"

Hayvanî hayatımız tehlikede kalınca şiirleri, aşkları ve azametleri ne çabuk, ne çabuk unutuyoruz. En ulvi olanlarımız, en ulvi görünenlerimiz bile ne murdar ne kadar ne kadar murdar şeyleriz ya Rabbim!

SON

---

[612] teslîm-i mütevekkilâne: tevekkülle teslim olma
[613] münkâd: itaatkâr
[614] numûne-i beşer: insan örneği
[615] şehâmet: gözü peklik
[616] ilân-ı istikrâh etmek: nefretini açıkça belli etmek

Mehmet Rauf

KADIN İSTERSE

Hazırlayan
Nagehan UÇAN EKE

KADIN İSTERSE

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Prof. Dr. Nagehan UÇAN EKE

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

KADIN İSTERSE

- Kadın İsterse
- Muhasarada
- Hıyanete Karşı
- Bir Meze İçin
- Tehlike
- Zehirlerim
- Son Teselli
- Avdet
- Hasan'ın İntikamı
- Gelirken

Giriş

Mehmet Rauf'un aşk, kadın, ikili ilişkiler, bedenî hazlar ve aldatma temaları üzerine kurulu *Kadın İsterse* öykü kitabında sırasıyla "Kadın İsterse", "Çamlar Arasında", "Hıyanete Karşı", "Bir Meze İçin", "Tehlike", "Zehirlerim", "Son Teselli", "Avdet", "Hasan'ın İntikamı", "Gelirken" adlı öyküleri yer almaktadır. Kitap ilk kez 1335 (M. 1919)'te İstanbul-Hilâl Matbaası tarafından basılmıştır. Sonraki yıllarda *Kadın İsterse* öykü kitabının herhangi bir yayınevi tarafından eski ya da yeni harflerle basıldığı tespit edilememiştir. Elinizdeki yayın, öykü kitabının ilk baskısına uygun şekilde sadeleştirilmeden hazırlanmış, yeni harflere aktarılmış ilk çalışmadır.

Prof. Dr. Nagehan UÇAN EKE

Kadın İsterse

Kadınlardan bahsediyorlardı. Birisi, pek kat'i[1] ve mutlak bulduğu delâ'il[2] ve bir ahyan[3] ile süsleyerek onları talim ve terbiyesine verilmesi lazım olan ehemmiyete dair fikirler beyan ediyordu. Nihayet, onların talim ve terbiyeye olan ihtiyaçlarından pek fazla olarak himaye ve muâvenete[4] de muhtaç olunarak yine nakl-i kelam[5] etti.

O vakit, gömüldüğü geniş maroken[6] koltukta, sigarasının bulutları arasında gaip olmuş olan Âkif birdenbire yerinden fırlayarak:

— Yo, yo… dedi. Rica ederim, artık aramızda bu kadar safsataya[7] müsaade olunmaz. Bu sözler bir resm-i küşâdede[8] pek hürmetle dinleniyor; fakat hususi bir dost meclisinde bu kadar manasız söze tahammül olunamaz. Resmî bir nutuk kadar harc-ı âmm[9] ve mahsul-i mütalaa[10] olan bu mülahazatını[11] ses çıkarmadan dinlemek için bir saattir dişimi sıktım. Evet, kadınlar, hele bizde, talim ve terbi-

---

[1] kat'i: şüphe ve tereddüte yer bırakmayan, kesin
[2] delâ'il: deliller
[3] ahyan: zamanlar, vakitler
[4] muâvenet: yardım
[5] nakl-ı kelâm etti: sözü nakletti
[6] maroken: Fas'ta üretilen ve özel bir şekilde işlenen yumuşak bir cins keçi derisi
[7] safsata: boş, asılsız, temelsiz söz, gerçek gibi göründüğü hâlde aslında esassız olan kıyas, gerçek süsü verilmiş yalan
[8] resm-i küşâde: açılış töreni
[9] harc-ı amm: halka uygun
[10] mahsul-i mütalaa: üzerinde ayrıntılı düşünülmüş şeyler
[11] mülahazat: düşünceler

yeye pek muhtaçtır. Tenvire[12], talime, terbiyeye, her şeye, istediğin bütün şeylere muhtaç olduklarını kabul ediyorum fakat himaye ve muavenete niçin muhtaç oluyorlar, bunu anlayamadım. Himaye ve muavenet, zayıf ve âciz olanlara mahsustur. Ben ise kadınların âciz ve zaafına inanmayanlardanım. Evet, evvelden, mağara asırlarında, gül şehirlerinde erkekler silahlanıp sabaha karşı dişilerini müdafaa etmek yahut avlanıp onları beslemek lazım geldiği harp[13] ve darp[14], yani pazı ve güç türlerinde bu söz doğru olabilirdi. Fakat bugün, elektrik, telefon ve makine, yani zekâ ve dimağ[15] asrında onların bizden hiçbir farkı yoktur. Onlar manen maddeten bizim kadar kuvvî[16] oldukları bu asırlarda değil, henüz kuvvet ve pazı hükümran[17] iken bile kuvvetleriyle bile yapamadıkları şeyleri hile ile yapmak veya yaptırmak için birçok vesaite[18] maliktiler[19]. Kuvvetleriyle mağrur[20] olan, hâlbuki kalben zayıf bulunan zavallı erkekler ise elma meselesinden beri onların elinde muti[21], âciz bir oyuncak oldular.

Bu sözleri acı bir tebessümle bitirmek üzere iken masanın üzerinde duran paketten uzanıp bir sigara daha aldı ve yakarak, ayakta, sözüne devam etti:

— Bizim o meşhur kuvvet pazumuza mukabil[22] onların o kadar güzel silahları vardır ki… Bize karşı her silahı bela-yı merhamet[23] kullandıkları gibi o meşhur âciz vazifelerini bile müthiş bir silah olarak ne güzel kullanırlar. Misal gözyaşları, tebessümleri, nazarları… Rica ederim, söyleyiniz sözü mağlup etmek isteyen bir

---

[12] tenvir: aydınlatma
[13] harp: savaş
[14] darp: vurma, dövme
[15] dimağ: akıl
[16] kuvvî: güçlü
[17] hükümran: hüküm süren kimse
[18] vesait: vasıtalar, araçlar
[19] malik: sahip
[20] mağrur: kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu
[21] muti: yumuşak başlı, itaat eden
[22] mukabil: bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan
[23] bela-yı merhamet: acıma belası

kadının nazarlarına hangi erkek mukavemet[24] elde edebilir. Buna şirler[25] pençe-i kahrından[26] lerzan[27] iken bir gözleri ahuya[28] zebun[29] olan hakandan[30] muhteşem bir ispat olur mu? Onların silahları yalnız böyle latif[31] ve nevâziş-kâr[32] olsa, yine affolunabilir. Hâlbuki daha mühlik[33], daha müthiş birçok silahları vardır. Misal, dilleri, çeneleri… Aman ya Rabbi, kadın diline mukavemet edecek bir erkek var mıdır? Ve yalnız bu dili sayesinde, bu dilin cebir[34] ve kahrı sayesinde, erkeklerin yüzde yetmiş beşini kendilerine esir ve ram[35] etmişlerdir. Hiç mübalağadan korkmaksızın her aileden her erkeğin karısı elinde muti bir esir olduğunu iddia edeceğim. Kalan yüzde yirmi beşi ise lutf ve tebessüm ile zaten bende[36] olmuştur. Bu kadar haber ve tahakkümle[37] erkeklere hâkim iken, şimdi rica ederim ve sorarım size, onların nesi muhtac-ı muavenet ve himaye[38] oluyor?

Sükût[39] etti ve sözlerinin tesirini muayene için onlara baktı. Onların beşi de hak veriyor gibi susuyorlardı. O vakit memnun olarak neşe ile devam etti:

— Avrupa'da kadınların hakk-ı rey[40] sahibi olmak için uğraştıklarını gazetelerde okuyoruz. Son senelere kadar hakk-ı reyleri olmayan bu kadınların ekseriya[41] cazibeye ve hüsnlerinin[42] tesiriyle

---

[24] mukavemet: dayanma, karşı durma, karşı koyma
[25] şirler: aslanlar
[26] pençe-i kahır: yok edici pençe
[27] lerzan: titrek
[28] ahu: ceylan
[29] zebun: güçsüz, âciz
[30] hakan: hükümdar
[31] latif: güzel
[32] nevâziş-kâr: okşayan, gönül alan, iltifat eden
[33] mühlik: öldürücü, tehlikeli
[34] cebir: zor, zorlayış
[35] ram: boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna bırakan
[36] bende: kul, köle
[37] tahakküm: baskı, zorbalık, hükmetme
[38] muhtac-ı muavenet ve himaye: korumaya ve yardıma muhtaç
[39] sükût: susma, konuşmama, söz söylememe, sessizlik
[40] hakk-ı rey: oy kullanma hakkı
[41] ekseriya: genellikle
[42] hüsn: güzellik

büyük hükümdarlara icra-yı nüfuz[43] ederek uzun müddet hükümran olduklarını elhamdülillah[44] tarih gizlemiyor. Bugün bile bütün diplomatların, birçok nazırların[45] kim bilir nasıl kadınların elinde baziçe[46] olduğu da inkâr olunamaz. Sonra kadınlar âciz, muhtaç himayeye öyle mi? Hem canım, sözün kısası, âciz ve zayıf istediğini yapamamak değil midir? Bir erkeğin istediğini yapamayan kadın pek çoktur, fakat bir kadının istediğini yapmayan erkek kaç tane vardır? Bir erkek her istediğini yapamaz, yaptıramaz, fakat istediğini yapamayan, yaptıramayan kadın var mıdır? Bunun için değil midir ki kadının istediğini ille de ister, derler. Vakıa[47] bu bir Fransız darbımeselidir[48], fakat kadın her yerde kadındır. Her yerde istediğini iltihap[49] ve ihtiras[50] ile ister ve mutlak yapar, yaptırır. Aman ya Rabbi, onların eline düşen zavallı erkekler… Çünkü onlarda his bütün mülke hâkim olduğundan arzularına nail[51] olmak için her fedakârlığı ihtiyar[52] ederler. Bundan mutazarrır[53] olacaklarını hiç düşünmeden, yalnız isterler. Ve yalnız yaparlar. Kadın isterse, mutlak, mutlak icra eyler.

İçlerinden biri oturduğu yerde kollarını uzatarak:

— Azizim Âkif, dedi. Anlaşılıyor ki pek yakında onlardan yine büyük bir darbeye düçar[54] olmuşsun.

Âkif masaya yaklaşıp söndürmek için sigarasını tablaya bastırarak, bir tavr-ı şikâyet[55] ile:

— Hem de ne darbe, ne darbe! diye söylendi.

---

[43] icra-yı nüfuz: söz geçirme kudreti
[44] elhamdülillah: "Allah'a şükür" anlamında kullanılan bir söz.
[45] nazır: bakan
[46] baziçe: oyuncak
[47] vakıa: olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu
[48] darbımesel: atasözü
[49] iltihâb: alevlenme, tutuşma, parlama
[50] ihtiras: çok şiddetli arzu, hadden aşırı hırs derecesindeki istek
[51] nail: istediği şeye erişen, arzu ettiğini ele geçiren
[52] ihtiyar etmek: seçmek
[53] mutazarrır: zarar gören, zarara uğrayan
[54] düçar olmak: uğramak, yakalanmak, tutulmak
[55] tavr-ı şikâyet: şikâyet tavrı

Hep birden el çırparak:

— Tevekkeli[56] değil, diye bağırıştılar.

O, geri çekildi, yine koltuğa oturarak, güle güle:

— Elbette, elbette… Niçin saklayayım? Dişe diş, göze göz… Dünya kısas[57] dünyası. Onlardan lütuf[58] görmeli ki lütuflardan bahsedeyim.

— Ey anlat bakalım, anlat… diye ısrar ettiler.

O, bir sigara daha yakarak anlattı.

— Bir seneye yakındır benden ayrı yaşayan zevcemin[59] darılıp da babasının evine iltica[60] etmesinin sebebini hiçbiriniz bilemezsiniz. Yalnız bir seneden beri, zevcemden ve çocuğumdan uzak har[61] ve serseri süründüğümü görüyorsunuz. Şimdi dinleyiniz: Hüsnlerine ve zerafetlerine meftun[62] olduğunuz kadınlardan birinin ansızın mazhar-ı iltifatı[63] olduğunuz vuku buldu mu? Eğer vuku buldu ise nasıl derin bir humma-yı şevk ü tehâlük[64] içinde çırpındığını bilirsiniz. İşte ben bir gün böyle oldum: Galata'dan tünele binmek için bilet almıştım, döndüğüm vakit arkamda iki üç hanım gördüm. Beni görünce onlarda gayr-i mahsus[65] bir hareket hasıl oldu. Ben Dolap'a doğru yürüdüm, orada bir kere daha döndüm, baktım. Onlar da bana bakıyorlar. Beni tanımış olacaklarına hükmederek içeri girdim. Onlar da oraya geldiler, orada dikkat ettim, bir tanesi gayet calib-i nazar[66] bir şeydi. Tünel'den çıktık. Ben alacağım şeylerle meşgul, onları unutmuştum.

---

[56] tevekkeli: boşuna, boş yere, sebepsiz olarak
[57] kısas: bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma
[58] lütuf: önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik ve yardım
[59] zevce: bir erkeğin nikâhlı eşi, karısı
[60] iltica: sığınma
[61] har: değersiz, itibarsız, hakir
[62] meftun: tutkun
[63] mazhar-ı iltifat olmak: ilgisini kazanmak
[64] humma-yı şevk ü tehâlük: şiddetli arzu ve ihtiras
[65] gayr-i mahsus: hissedilmeyecek şekilde
[66] calib-i nazar: dikkatleri üzerine çeken

Karlman'a girdiğim vakit onları da orada buldum. Asansöre doğru yürüyordum, onların da oraya doğru teveccüh[67] ettiklerini fark ettim. Bu sefer Tünel arabasından daha mahrem, daha küçük bir kompartmanda yine buluştuk. Ben ayaktaydım, onlar oturmuşlardı. Asansöre çıkıyordu, nim[68] gölge içinde ben en güzeline bakıyordum. Peçenin arasında nazarları seçebiliyordum, bunlar da o kadar ateşin[69] bir davet görür gibiydim ki hemen kollarımı ona uzatmak için deli oldum. Üçüncü kata çıktılar. Ben de arkalarından… Artık ben alacağım şeyleri unutmuştum. Onlar alacakları şeylere bakarlarken ara sıra benim tarafıma atf-ı nazar[70] ediyorlar idi. Ben ise karşımdaki çerağa[71] çıkarttığım lalettayin[72] bir şey için intihapta[73] gecikerek nazarlarımla onları takip ediyordum. Nihayet avdet[74] ettiler. Ve merdiven başına, bana doğru bir nazar daha atfolundu. Küçük bir sergüzeştin[75] başlamak üzere olduğunu hissediyordum. Onları vapura kadar götürdüm. Meğer onlar da bizim köylüymüşler. Bizim vapura girdiler. Vapura binerken ve çıktıkları vakit tekrar beklediğim için yine nazarlar selamlaştı. Eğer bizim klasik usule riayetle onları evlerine kadar takip etseydim, kim biliyor, sergüzeşt belki daha sürat kesbedecekti[76]. Fakat ben bu usulden böyle bir ikbali[77] terk ve ihmal edecek kadar nefret ederim. Onun için onları bıraktım, gaip oldular. Fakat öbür gün, vapur başına geldiğim vakit, onların yine orada peyda[78] olduklarını gördüm. Yine aynı nazar-ı iltifat ile selamlandım. Orada beni mi bekliyor? Bu kadın kimdi ve ne istiyordu? Hâl ve tavrının mümtaziyetine[79] bakarak, onun ta-

---

[67] teveccüh: bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme
[68] nim: yarım
[69] ateşin: ateş gibi
[70] atf-ı nazar: göz atma
[71] çerağ: yağ kandili ve genellikle mum
[72] lalettayin: herhangi bir, sıradan
[73] intihap: seçme, seçim
[74] avdet: dönüş, geri gelme
[75] sergüzeşt: macera
[76] kesbetmek: kazanmak, elde etmek
[77] ikbal: baht açıklığı
[78] peyda: belli, açık
[79] mümtaziyet: seçkinlik

rafından gayr-i memul[80] olan bu iltifatın menhus[81], adi[82] izzet[83] ü hilyemi[84] müthiş bir surette tehziz[85] ettiğini inkâr edemem. Zaten güzel bir kadının iltifatına dayanacak erkek var mıdır? O gün Beyoğlu'na yine aynı Tünel arabasında çıktık. Orada yine bana baka baka tramvaya bindiler, ben de bindim. Galatasaray'ında indiler, ben de indim. Vapurda, yanındaki refikasını bana doğru takarrüp[86] edip yanıma gelince: "Hanımefendi bir otomobile binmesini arzu ediyor." dediğini gördüm. Hemen şitap[87] ettim, bir otomobile bindik. Hiç görmemiş olduğunu ve ancak bir gün evvel rast geldiğim bir hanım ile böyle ikinci gün, bir söz konuşmadan otomobilde rüzgâr gibi pervaz[88] ile Şişli'ye doğru uçarken kendi kendime bizim hayatımıza mahsus bu tecelliyatı[89] oldukça müsahhar[90] bulmaktan hâli değildim. Fakat etraf tenhalaşıp da refikam[91] peçesini kaldırarak bana hitap ettiği vakit, onu o kadar cazip ve latif buldum ki her şeyi unuttum. İtiraf etmelidir ki hüsn, temas ettiği bütün tecelliyatı tezyin[92] eden yegâne kuvvettir.

Giderken sergüzeşt zannederken bu tenezzühden avdetde bunun bir aşk olacağından korkmaya başlamıştım. Kadın, sergüzeşt-i mukaddematının[93] zannettireceği gibi adi bir mahalle bebeği değil, âdeta müstesna bir numune-i hayat[94] idi. Ayrıldığım vakit, dimağımı ihata[95] etmiş olan bahar mesti ile beraber bunun gayr-i memül

---

[80] gayr-i memul: beklenmedik
[81] menhus: uğursuz
[82] adi: sıradan, bayağı
[83] izzet: saygı, itibar
[84] hilye: insanın vücut yapısı ve dış görünüşüyle ilgili güzel nitelikler
[85] tehziz: uzun uzun ve hafifçe titretme, harekete getirme
[86] takarrüp: yaklaşma, yakına gelme
[87] şitap: çabukluk, acele
[88] pervaz: uçma, uçuş
[89] tecelliyat: görünmeler
[90] müsahhar: büyülenmiş
[91] refika: yoldaş, arkadaş
[92] tezyin: süsleme
[93] sergüzeşt-i mukaddemat: başlangıçların macerası
[94] numune-i hayat: hayatın örneği
[95] ihata: kavrayış, anlayış

bir lutf-ı tali[96] olduğuna karar verdim. Çünkü kadın bana beni çok zamandan beri tanımakta bulunduğunu, nihayet bana yaklaşmak arzusuna mukavemet[97] edemeyerek bu fedakârlığa karar vermiş olduğunu itiraf etmişti. Ben, bilirsiniz ki, teehhülümde[98] nadir bir saadete mazhar olarak eski maceraperesetlikleri külliyen[99] terk etmiştim. Fakat bu hâle rağmen, böyle bir sergüzeşti ret ü ihmal edemedim ise beni mazur görürsünüz. Çünkü bunu hiçbir erkek yapamaz. Bu ne kadar aşka benzerse benzesin benim için yine muvakkat[100] bir mahiyet almaktan hâli kalamazdı. Verdiğimiz karar mucibince[101] iki gün sonra, fenerde tekrar buluştuk. Fakat herkesin nazar-ı teftişine[102] maruz kalmaktan sıkılmaya başlamıştık, artık baş başa kalmaya muhtaç idik. Onun tertibiyle üçüncü mülakat[103], bir hanede oldu. Bu sefer ayrılırken bana dedi ki: "Bu tesadüfü nasıl telakki[104] ettiğinizi anlamak için nasıl merak ettiğimi söylersem bana elbette hak verirsiniz. Bunun için bana karşı şu saate kadar hissettiğiniz şeyleri yazmanızı istiyorum. Bu ricamı kabul edersiniz değil mi?" Tabi vaadettim ve kendisine bir gün sonra yazdığım pek galeyanlı[105] bir mektupta onun bütün lütuflarının, hatta son mülakattaki lutf-ı mutlakının[106] ruhumda hasıl ettiği vecd ü tehâlükü[107] tasavvur ettim. Yo mektupta her şey vardı, hatta ebediyyen onun esiri olmaktan başka bir saadet olmadığına dair yeminler bile… Mektubu öbür gün iskeleden beni bekleyen refikasına teslim ettim; bir gün sonra mülakat için mukarrer[108] olan saatte, onu beklemek için yine mevide[109] şitap

---

[96] lutf-ı tali: talihin lütfu
[97] mukavemet: dayanma, karşı durma
[98] teehhül: evlenme
[99] külliyen: tamamen
[100] muvakkat: sürekli ve devamlı olmayan, geçici
[101] mucip: sebep, gerek
[102] nazar-ı teftiş: denetleme bakışı
[103] mülakat: buluşma, görüşme
[104] telakki: anlayış
[105] galeyanlı: coşkulu
[106] lutf-ı mutlak: kayıtsız şartsız lütuf
[107] vecd ü tehâlük: şiddetli arzu ve iştiyak
[108] mukarrer: kararlaştırılmış
[109] mevid: bir sözün verildiği, bir sözleşmenin yapıldığı yer

ettim. Diğer mülakatlarda onu benden evvel hazır bulmuştum. Bu sefer beklemek lazım geldi. Her anı bir başka endişe ve heyecanla harap eden saatler geçiyor, fakat maşuka-i ruhum[110] zuhur etmiyordu. Mutlak bir mâni çıkmıştır zannıyla meyusen[111] avdet ettim, eve geldiğim vakit saatin geç olmasına rağmen karım evde değildi. Hizmetçiler akşama doğru çarşaflanıp çocuğunu alarak çıkmış ve kendilerine hiçbir şey söylememiş olduğunu bildirdiler. Merak ile yukarı çıktım, odasında dolaşırken, masanın üzerinde bir kâğıt buldum, bu kâğıdı o kadar çok okudum ki harfiyen hatırımdadır: "Ebediyyen esiri olmaktan başka bir saadet olmadığına yemin ettiğiniz hâkime-i hayatınızla[112] sizi kâmilen[113] serbest bırakmak için zavallı çocuğumu alarak babama gidiyorum. Artık aramızda hiçbir rabıta[114] kalmamak olduğunu söylemeye hacet[115] göremem.". Ne hâle geldiğimi tasavvur edemezsiniz; zira zevcemi hakiki ibadet-i ruh[116] ile taziz[117] ediyordum. Onun böyle benden uzaklaşması beni kahr u helak[118] etmek muhakkak idi. Kendime gelip de ne olduğunu tahkik[119] ettiğim vakit, o gün öğleden sonra posta ile eve bir mektup geldiğini öğrendim. Hizmetçinin verdiğini tafsilat[120] ile anladım ki bu mektubu okuyunca zavallı karım, vurulmuş gibi olarak kanepeye düşmüş. Saatlerce ağlamış. Nihayet başka çare bulamayarak kaçmaya karar vermiş. Zevcemin nasıl azminden sabit olduğunu bildiğim hâlde mükerreren[121] müracaat ettim, mükerreren istirham[122] mektupları yazdım, bütün müracaatlarım gayr-i meş'ar ve bütün mektuplarım cevapsız kaldı. İşte, bir senede, iki günlük zevk uğruna, küçükler

[110] maşuka-i ruh: ruhumun aşkı
[111] meyusen: üzülerek
[112] hâkime-i hayatınız: hayatınızın hâkimi olan kadın
[113] kâmilen: tamamen
[114] rabıta: bağ
[115] hacet: lüzum, ihtiyaç
[116] ibadet-i ruh: ruhun ibadeti
[117] taziz: yüceltme
[118] kahr u helak: keder ve mahvolma
[119] tahkik: araştırma, soruşturma
[120] tafsilat: bir şey hakkındaki etraflı bilgi, uzun uzun açıklamalar
[121] mükerreren: tekrar tekrar
[122] istirham: yalvarma

gibi sefil bir hayat içinde sürünüyordum. Karım affedip de kalkıp tekrar avdet edinceye kadar da sürüneceğim. Bunun ne vakit olacağı belli değil. Belki de ölünceye kadar hiç olmayacak o kadına yazdığı mektubun alınır alınmaz gönderilmesine nazaran bu işin onun tarafından bililtizam[123] yapıldığı muhakkak idi. Ondan sonra kendisinin hiçbir eser-i hayat[124] izhar etmemesinden de tahakkuk[125] etti. Kim olduğunu, nerede oturduğunu bilmiyordum ki takip edip lazım gelen işi yapayım, intikamımı alayım. Vakıa buluştuğumuz ev vardı, fakat nasıl gidip de orada tahkikat icra edebilirdim. Bunun bir intikam işi olduğunu derakap[126] keşfettim. Fakat benden mi yoksa karımdan mı? Ben onu hiç tanımadığım için benden olamazdı, demek ki bu karımdan ahz-ı sâr[127] için tertip edilmiş bir oyun idi. Kim bilir, belki de zevcemin her gün görüştüğü, dertleştiği sadık vefakâr bir muhibbesi[128] idi. Bu hanımefendi, kim bilir ne adi hislerin zebunu[129] kalarak, belki de karımın saadetini kıskanarak böyle bir oyun tertip etti. Ve bizi harap ettikten sonra şimdi belki de karımı ara sıra görmek için yine gidiyor ve hâlâ onunla dertleşiyor ve belki de erkeklerin hainliğine dair bir baykuş gibi ötüyordu! İşte bu zayıf ve âciz kadıncağız kurduğu intikama lazım olan mektubu elde etmek için hiçbir tereddüt etmedi. Başka hiçbir şey için razı olmadığı, razı olmayacağı fedakârlıkları yaptı, nihayet istediğine nail oldu. Sonra kadınlar muhtaç-ı himaye ve muavenetdir öyle mi? Aman ne söylüyorsunuz, kadın isterse, hiçbir erkeğin yapamayacağı en müşkil şeyleri gayet suhuletle[130] becermesini o kadar güzel bilir ki…

---

[123] bililtizam: bilerek ve isteyerek
[124] eser-i hayat: hayat emaresi
[125] tahakkuk: gerçekleşme
[126] derakap: hemen arkasından
[127] ahz-i sâr: intikam alma
[128] muhibbe: kadın dost
[129] zebun: güçsüz, zayıf
[130] suhulet: kolaylık

Muhasarada[131]

Yüzbaşı Feridun, cevval[132] nazarlı otuz yaşlarında bir genç, gözleri birdenbire kesif[133] bir hüzün bulutu ile kararak dedi ki:

— Evet, Edirne muhasarası… Fakat bu muhasaranın bende o kadar feci bir hatırası vardı ki hayatımda her an, her an kemirip durmaktadır. O soğuk, açlık ve sefalet içinde geçen beş buçuk aylık muharebe ve altı aylık hâr[134] ve zelil[135] esaret hayatının bütün cerihaları[136], bütün elemleri bu vaka kadar müteezzî[137] edemedi. Hâlâ, bugün üzerinden iki sene geçtiği ve bazen biraz unutur gibi olduğum hâlde ne zaman aklıma gelse, vücudum kızgın bir demirle dağlanıyormuş gibi helak olurum. Aman ya Rabbi, o ne elim[138] ne elim ve feci bir hatıradır. Dostlar merak ederek nakletmesini rica ettiler. O zaman Feridun, evvela, maceranın tekrar canlanarak kendini yeniden pek çok müteezzî edeceğinden içtinap[139] ediyormuş gibi göründü. Fakat sonra, ne kadar acı olursa olsun böyle sevk-i hatırada bile bir zevk buluyormuş gibi, gözleri bir köşeye akmış ağır ağır söze başladı:

---

[131] muhasara: kuşatma
[132] cevval: davranışları çabuk ve kesin olan
[133] kesif: yoğun
[134] hâr: hakir, itibarsız
[135] zelil: hor görülen, aşağı tutulan, aşağılanan
[136] ceriha: yara
[137] müteezzî: eziyet çeken, üzülen, ıztırap duyan, muztarip
[138] elim: acıklı
[139] içtinap: sakınma, çekinme

— Muhasarada bulunan bir şehir ahalisi için hayat, bazen uzakta bazen yakında vakitli vakitsiz gürleyen top tüfenk seslerinden, mükerrer ve mütevelli[140] tekzip[141] fiillere rağmen top tüfenk sesinden daha faal, daha mütehallik[142] bir surette intişar[143] eden yalan havadislerinden ve erzaksız kalıp mağşuş[144] ve tuzsuz ekmek yemekten başka bir şey değildir. Muhasara hayatı asıl şehri müdafaa eden asker için korkunçtur: Muhasara, bütün mehâliki[145], bütün fecâyi[146] ile asıl muhasara, yalnız onlar için hükümran olmuştur. Çünkü onlar için muhasara, şehir halkının çektiği mezâhimden[147] başka, şehirdekilerin yalnız seslerini işittikleri top tüfenk atışlarına her gün, her saat doğrudan doğruya maruz kalarak düşman karşısında siperlerde yaşamak, o düşmandan daha merhametsizcesine kendilerini mahv ve ifnâya[148] çalışan tabiatın da zalim ve vahşetine kurban olmak, bilhassa gece nöbetlerinde insanı boğan, kavurup donduran zulmetlerle, karlar, yağmurlar, rüzgârlar ile boğuşarak, çadırda tahte'l-sıfır[149] on derece düşen bir bürudet[150] içinde gece gündüz uykusuz, aç, çıplak didişmektir.

Edirne muhasarası, teşrinievvelin[151] ortasına doğru başlamıştı. Biz garp[152] cephesine müdafaaya memur alayda iken, taburumuz en mühim bir istihkâm[153] olan Çayırtepe tabyasında bulunuyordu. Evvela, muharebe başlamadan, günlerce askerin talimatıyla siper haf-

---

[140] mütevelli: bir vakfın yönetimi kendisine verilmiş olan kimse
[141] tekzip: yalanlama
[142] mütehallik: bir davranışı, bir niteliği huy edinmiş, huy olarak kazanmış, onunla ahlaklanmış
[143] intişar: yayılma
[144] mağşuş: saf ve halis olmayan, içine hile karıştırılmış olan, karışık, hileli
[145] mehâlik: tehlikeli yerler, zararlı, tehlikeli işler
[146] fecâyi: çok acıklı şeyler, musibetler, belalar
[147] mezâhim: sıkıntılar, eziyetler, güçlükler, zahmetler
[148] ifnâ: yok etme
[149] tahte'l-sıfır: sıfırın altı
[150] bürudet: soğukluk, soğuk
[151] teşrinievvel: ekim ayı
[152] garp: batı
[153] istihkâm: düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer

rıyla[154] meşgul olmuştuk. Nihayet teşrinievvelin beşinci cuma günü akşamüstü Mustafa Paşa tarafından top sesleri işittik. Demek muharebe başlamıştı. İleride hudut civarında vuku bulan müsâdemelerden[155] ricat[156] eden askeri takip ederek düşman bir iki gün sonra Edirne'ye geldi dayandı. O vakit biz de ateşe girdik, istihkâmlardan top atılmaya, ara sıra yapılan hücumlara karşı kale müdaafa edilmeye başlandı. Geceleri hatt-ı asliyi[157] müdaafada, henüz itmam[158] edilmemiş siperlerde geçiriyorduk. Hava soğuk, sema karanlıktı. Bir hafta sonra, hariçle muvâsala[159] kesildi, muhasara tahkik etti.

O vakit doğru haberlerin fıkdanından[160] boşboğazların büyük bir tehalük ile neşr[161] ve işâa[162] ettikleri yalan şâyialarla[163] ruhumuzu, gün geçtikçe vezni taksir edilen ve mevâd-ı ecnebiyye[164] ile karıştırılan bozuk ekmeklerle midemizi doyurmaya çalışarak gece gündüz didinmeye başladık.

Ara sıra hurûc[165] hareketlerinde yahut hücumlara karşı müdaafada doğrudan doğruya ateşe girdiğimiz gibi, bizi bilhassa, geceleri ileri karakol devriyeleri harap ve helak ediyordu. Bazen yağmur yağardı, saatlerce su altında, çamur içinde kalırdık. Rüzgâr, kesip yırtarak işlerdi, uykusuz, aç, son derece muzdarip[166] olurduk. Yumuşak merâhim[167] arasında, her dakika ölüm tehlikesine maruz dolaşırken, bazen askerlerime bakardım. Bu tehlike ve ölüm ömrü içinde, insan her gün ne istihkâr-ı[168] hayat kahramanlıklarına şahit oluyor! Ba-

[154] hafr: kazma
[155] müsâdeme: çarpışma
[156] ricat: geri çekilme
[157] hatt-ı asli: en önemli sınır
[158] itmam: tamamlama
[159] muvâsala: ulaşım
[160] fıkdan: yokluk
[161] neşr: yayımlamak
[162] işâa: (Bir haberi) yayıp herkese duyurma, şayi etme
[163] şâyia: herkesin duyduğu söylenti, her tarafa yayılmış olan söz, yaygın haber
[164] mevâd-ı ecnebiyye: yabancı maddeler
[165] hurûc: dışarı çıkma, çıkış
[166] muzdarip: ızdırap ve acı çeken
[167] merâhim: merhametler
[168] istihkâr: hor görme, küçümseme

zen bir yudum su, bir lokma ekmek için köpekçe alçaklara tenezzül eden, hayata şeni[169] bir merbutiyet[170] gösteren bu insanoğlu, sonra, bazı zamanlarda nasıl hayatını esirgemeyerek, nasıl şitap ve tehalükle kanlı tehlikelere atılıyor.

İşte mesela, bu adamlar, vücutları mevsimin şiddetine karşı kâfi derecede mahfuz[171], mideleri hiç memnun olmadığı hâlde, bin işkence ve azap arasında, kendilerine gösterilen en ağır işleri nasıl bir hamle-yi şitap[172] ile nasıl bir ferâgat-ı kahramanane[173] ile atılarak yapıyorlardı! Bu fedakârlığa karşı gözlerimde bazen yaş peyda olurdu. Kendi kendime sorardım: Bunların her biri başka bir köşede, kimi anasını, kimi karısını, kimi evladını bırakıp burada ne için toplanmışlardı? Sonra, niçin bu kadar tehlikeler, bu kadar meşakkatlere tahammül ediyorlardı?

O zaman, bütün analardan daha mukaddes, bütün evlatlardan daha muhtaç-ı himaye olan mader-i vatanın[174] hayal-i mecruhunu[175] görürdüm ki, yaşlara müstağrak[176] çehresiyle, kanlar içinde göğsünü göstererek bütün evladını kendini müdaafaya davet ediyor. "Beni kurtarın evlatlarım!" diye ikileyen bu vakur[177] ve alevî[178] sadayı işitip de ana baba evlat rahat huzur saadet ne olursa olsun terk ü feda etmeyecek hangi insan olurdu? Vatan o kadar ilahi bir rabıtadır ki, bizi hayata bağlayan diğer rabıtalar ne kadar mütehekkim[179] ne derece cebbar[180] olurlarsa olsunlar bizi kendine o kadar cebbar ve tahakkümle bende[181] ve esir eder. Çünkü vatanı müdaafa etmek,

---

[169] şeni: kötü, çirkin, utanç verici
[170] merbutiyet: bağlılık
[171] mahfuz: saklanmış, gizlenmiş
[172] hamle-yi şitap: hızlı hamle
[173] ferâgat-ı kahramanane: kahramanca vazgeçiş
[174] mader-i vatan: anavatan
[175] hayal-i mecruh: yaralı hayal
[176] müstağrak: gark olmuş
[177] vakur: onurlu
[178] alevî: alevli, yakıcı
[179] mütehekkim: ciddi bir tavır takınarak alay eden, alaycı
[180] cebbar: zorba; çok becerikli, cerbezeli, tuttuğu şeyi koparan (kimse)
[181] bende: kul, köle

anayı ve evladı müdaafa etmek, yuvayı, hayatı müdaafa etmekten başka bir şey midir?

Nihayet mütareke oldu. Mütareke tezebzübü[182] içinde iki ay ateşsiz geçti. Fakat uğraştığımız âfetler, bizi toptan tüfenkten daha tahrip ediyordu. Bize göre uzak kâmilen bitmiş gibiydi, bulabildiğimiz ekmek süpürge tohumu gibi şeylerle mağşuş olduktan başka, havalar da gittikçe kesb-i vehamet[183] ediyor idi. Fakat asıl dehşet mütarekeden sonra başladı. Çünkü mevsim iyice ilerlemiş olduğundan kış evvela nice zulmüyle hükümran olduğu gibi, yeniden başlayan harp de son derece kesb-i şiddet etmişti. Bunun üzerine şubatta kar da başladı. Bir haftayı mütecaviz[184] geceli gündüzlü, müfteris[185] berdevam[186] ile korkunç bir kar fırtınası hükümran oldu.

İnsan başını dışarı çıkarmak istemiyordu. Hâlbuki bu kar fırtınasında, biz gece gündüz demeyip karakola çıkmaya mecburduk. Tipiden göz gözü görmez, asker karla dolmuş siperleri işgal için tasavvur olunamaz müşkilat içinde uğraşır, kar darbeleri yakıp kavurarak, biçip keserek yüzleri kulakları kamçılar. Yollar kar dolmuş, gaip olmuş, etraf derin bir zulmete mağruk[187], bütün kâinât mestur[188], gece yarıları neler çektiğimizi siz tasavvur ediniz. Bazen yarım saatlik bir mesafeyi üç dört saatte ancak katedebiliyorduk.

Nihayet, bir gece, yine ileri karakola ve hatt-ı aslîyi müdaafaya avdet ediyorduk; fırtınanın kesafetinden[189] asker yolunu şaşırdı. Tel örgülerin kapısını bulamadı. Böylece iki saat serseri serseri, kıvranarak, döğünerek dolaştık, araştırdık. Nihayet nasılsa, kapı keşfolundu. Asker kapıdan girerken, ben onların duhulüne[190] nezaret için bir kenara çekilmekte idim ki ayağıma karın üzerinde gayr-i

---

[182] tezebzüp: kararsızlık, karışıklık
[183] kesb-i vehamet etmek: tehlike arz etmek
[184] mütecaviz: saldırgan
[185] müfteris: avını parçalayarak yiyen, yırtıcı (hayvan)
[186] berdevam: devamlı, sürekli, daima
[187] mağruk: suya batmış, suda boğulmuş, gark olmuş
[188] mestur: örtülü, kapalı, gizli, saklı
[189] kesafet: yoğunluk
[190] duhul: giriş

tabii[191] bir küme ilişti. Elimdeki elektriğin fenerini yakarak eğildim baktım. Üstünde kar kesif bir tabaka peyda ettiğinden müşkilatla anlamaya çalıştım. Nihayet yüzükoyun yatmış bir adam olduğunu keşfederek askere seslendim. Koşup gelen bir çavuşla iki nefer onu arka üstü çevirdiler? Üstündeki paltonun göğsünü açtım, bir hayat olup olmadığını anlamak için elimi kalbinin üzerine koyduğum vakit henüz sıcak bir kadın memesine tesadüf edince nasıl bir hayret içinde donduğumu tasavvur ediniz.

Feridun, etrafındakilerin hayret ve merakla mebhut[192] çehrelerine bakarak, bir cigara daha yaktı ve hikâyesine devam etti:

— Onu iki askerin yardımıyla oradan alıp içeri soktuk, benim kazamata[193] getirdik. Askerin biri yağ kandilini yakıyor, diğeri ocağı yakmaya uğraşıyordu. Benim hizmetçi hemen yere kilimi, üzerine postunu serdi, onu oraya yatırdık. Arkasında Bulgar zabitlerine mahsus bir kaput[194], başında Bulgar şapkası olduğu için ben evvela bir Bulgar kızı zannederek belki bir maksad-ı ihanetle[195] oralara kadar sokulmuş ise de karın şiddetinden yolunu şaşırıp düşmüş kalmış olduğunu düşünüyordum. Kaputun altında adi bir kadın elbisesi vardı. Elleri âdeta donmuştu. Yere yatırıp başını açtığımız zaman kor, latif, kestane bir renkle revnakdar[196] saçları döküldü. Çehresi dört aydır geçirdiğim mahrumiyet hayatım için değil, şehirde bile emsali pek nadir bulunacak kadar latif ve cazipti.

Tedabir-i ibtidaiyye[197] ile yüzüne yavaş yavaş hafif bir renk gelmeye başlıyordu. Nihayet beş on dakika sonra, vücudunda da hareket hasıl oldu? Hafifçe açılan gözleri uykulu bir nazarla biraz düşündükten sonra, avdet eden hatıranın taht-ı tesirindeymiş[198] gibi

---

[191] gayr-i tabii: doğal olmayan
[192] mebhut: şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış, şaşkın, hayran
[193] kazamat: barınmak, topları mermilerden korumak ve cephaneyi depo etmek maksadıyla kullanılan gömme siper, küçük tahkimli tesis, istihkâm
[194] kaput: kalın yünlü kumaştan asker paltosu
[195] maksad-ı ihanet: ihanet amacı
[196] revnakdar: göz alıcı güzelliğe sahip
[197] tedabir-i ibtidaiyye: ilkel tedbirler
[198] taht-ı tesir: tesir altı

silkindi ve etrafa beht-i dehşetle[199] baktı. Böylece derin bir nazar-ı hiras[200] ile bakıp bir şey anlamayınca nihayet Türkçe olarak: "Neredeyim?" diye sordu.

Bu perişan tarz-ı telaffuzdan onun halis bir Türk kadını olduğunu anlayarak hemen şitapla: "Edirne'de!" diye temin ettim. O vakit, dudaklarında hafif bir tebessüm silindi göğsü derin bir oh ile kabararak avuçlarımda olan küçük elleriyle ellerimi sıktı. Askerleri savdım, ona ocağın üzerinde, son hazine olmak üzere ihtiyattan sakladığım birkaç şekerle sıcak bir çay hazırladım. O, henüz sersemdi; çayı içip de iyice kendine geldiği ve burada nasıl olup bulunduğunu benden öğrendiği vakit ilk sözü kendini muhakkak bir ölümden kurtardığımdan dolayı bana teşekkür oldu. Ben teşekküre hiç lüzum olmadığını söyleyerek ondan tafsilat sordum ve o latif bir eda-yı beyanla[201] anlattı.

Kendisi Gümülcine'de ikamet eden bir memurun kızıymış; daha muharebe yeni başladığı vakit, bir gün ansızın şehri Bulgar askeri işgal etmiş; o gece evlerinde bir tecavüzden titreyerek otururlarken kapıları çalınmış, babasını çağırmışlar; az sonra annesini de almış götürmüşler; evde hizmetçi kadın ile yapayalnız kalmış olan genç kız hiras ve heyecan, endişe ve halecan[202] içinde onların ne olduğunu merak ile didinirken kapı tekrar çalınmış. O annem babam geldi diye kapıya koşmuş; fakat karşısına bir Bulgar zabiti[203] çıktığını görünce, başına gelen vakanın fecaatıyla[204] medhuş[205] kalmış. Zabit ise gayet nezaketle iyi bir Türkçeyle hiç korkmamasını, anasının babasının mahfuz u salim[206] bulunduğunu söyleyerek içeri girmiş.

---

[199] beht-i dehşet: dehşete düşmüş bir şaşkınlık
[200] nazar-ı hiras: korku dolu bakış
[201] eda-yı beyan: söyleyiş üslûbu
[202] halecan: çarpıntı, titreme, yürek çarpıntısı
[203] zabit: rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan asker
[204] fecaat: çok acıklı, yürekler acısı durum
[205] medhuş: ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş
[206] salim: sağlam, sağlıklı

O zaman kendi esasen Gümülcineli olduğu için harpten bir iki ay evvel oraya gelmiş iken, bir gün onu sokakta görüp meftun olmuş ve o zamandan beri aklından çıkaramamış olduğunu, bu sefer harp başlayınca derhâl Gümülcine'ye sevk olunan tabura geçip buraya geldiğini, eğer kendisinin zevcesi olmaya razı olursa, hem anasını hem babasını kurtaracağını ve ona hayatını vakf edip mesut etmek için bezl-i ömür[207] edeceğini söyleyerek teklif-i izdivaç[208] etmiş; Zabit'in atf u vahşetinden[209] korkarken bu kadar hüsn-i muamele[210], bu derece nezaket görünce, genç kız biraz kesb-i hiffet etmiş[211] ve onun meftuniyetinden ve nezaketinden istifade etmek için hemen reddetmeyip vakit kazanmaya karar vermiş ve evvela, anasının babasının avdetini[212] talep etmiş. Zabit "Her ne kadar güç ise de peki…" diye vaadettiği gibi, biraz sonra, hakikaten onlar da avdet etmiş.

Onlar, şehirde başkaları hakkında reva görülen haber üzerinden, zulm ü itisâfdan[213] haberdar oldukları için, Zabit'in lutf ve himayesine son derece minnettar kalarak, birçok tereddütten, birçok tefekkürden sonra, çaresiz kalıp razı olmuşlar: "Ne yapalım, mademki seni kendine meşru zevce etmek istiyor ve bizi bu kadar himaye edecek." demişler, genç kız burasını naklederken, yüzü alevler içinde yanarak: "Aman ya Rabbi, anam babam bile beni bu Bulgar haydutuna vermeye razı olduklarını görünce, sahihden[214] onun karısı olmuş gibi bir ateş peyda oldu, zannettim ki boğuluyorum. Vakıa kendisi son derece nazik uzun müddet birliğinde ateşe-i militerlikte[215] bulunmuş âdeta bir Avrupalı gibi ise de ne olsa bir millet düşmanı değil mi?" diyordu.

---

[207] bezl-i ömür: ömrü esirgemeden harcama
[208] teklif-i izdivaç: evlilik teklifi
[209] atf u vahşet: eğilim ve yabanilik
[210] hüsn-i muamele: güzel davranış
[211] kesb-i hiffet etmek: hafiflemek, rahatlamak
[212] avdet: dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme
[213] zulm ü itisâf: zulüm ve haksızlık
[214] sahihden: gerçekten
[215] ateşe-i militer: askerî ateşe

Âh o esnada ne şeni facialar, ne murdar-ı tecavüzler[216] vukua geldiğini bilmediğiniz için siz de benim gibi şu tafsilata belki nefretle muttali[217] oluyorsunuz. Bir ananın, bir babanın kendi kızlarını bir Bulgar'a zevce yapmaya razı oluşları size pek bet[218] görünüyor. Fakat bir kere anasının babasının kızı gözü önünde ırzına tasallut[219] edilen ve sonra boğazlanan sürülerce genç kızları düşününüz.

Artık ailece bu izdivaca karar verilmiş, fakat genç kızın ısrar ve ibramı[220] üzerine harbın nihayet bulması beklenilmiş. Kendisi ise böyle tehir edersem belki bir çare-yi halas[221] zuhur eder fikrindeymiş. İki ay böylece Gümülcine'de geçmiş, onlar Binbaşının himayesi altında, tecavüzden mahfuz ve refah içinde yaşamışlar, iki ay sonra, Binbaşı taburuyla Edirne muhasara kuvvetine iltihak[222] edince, anasını babasını Gümülcine'de bırakarak genç kızla beraber Edirne civarında Bulgar kuvvetlerinin iskân ettiği köylerden birine gelmişler, orada bir küçük evde ikamete başlamışlar. O zaman, genç kız uzak bir hayal, gayr-i kâbil-i tahakkuk[223] bir emel gibi kaçmak mümkün olup da Edirne'ye gidebilmek fikriyle meşgul olmaya başlamış. Bunun için ara sıra Binbaşı'nın ağzını arar, Edirne'nin kaç saat uzak olduğunu ne cihetde bulunduğunu ve yolda ne gibi mevani-i mevcut[224] olduğunu anlamaya çalışır, fakat yolda tutulup, birçok mühellik-i musibetlere[225] maruz kalmaktan korkarak ürkermiş.

Nihayet, o gün akşamüstü, Binbaşı'nın dostlarından bir Yüzbaşı eve gelerek Binbaşı'nın o gün bir hücum esnasında telef olduğunu haber verince, her ne kadar düşman bilerek nefret etmekte ise de

---

[216] murdar-ı tecavüz: saldırının iğrenci
[217] muttali olmak: bilmek, öğrenmek, vâkıf ve haberdar olmak
[218] bet: kötü, fena, çirkin
[219] tasallut: rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma
[220] ibram: bıktırıncaya kadar üstüne düşme, can sıkacak şekilde ısrar etme, zorlama
[221] çare-yi halas: kurtuluş çaresi
[222] iltihak: katılma
[223] gayr-i kâbil-i tahakkuk: gerçekleşmesi mümkün olmayan
[224] mevani-i mevcut: mevcut engeller
[225] mühlik-i musibet: öldürücü bela, felaket

yerinde başka birisi olsa ne zararlar gelmek ihtimali olduğu hâlde, dört aydır kendine ve anasına, babasına son derece hüsn-i muamele etmiş, büyük bir nezaket göstermiş olan bu adamın böyle oluşuna son derece müteessir[226] olmuş ve kendisinin şimdi yapayalnız, bu vahşiler arasında ne yapacağını, ne olacağını düşünerek korkmaya başlamış. Yüzbaşı ölürken yanında bulunduğundan kendisini ona emanet ettiğini, artık beraber yaşayacaklarını söylerken gözlerinde o kadar çirkin bir şule varmış ki, genç kız tehlikenin pek yakın olduğundan korkarak ürkmeye mecbur olmuş. Evde bir ihtiyar Bulgar karısıyla kendisinden başka kimse olmadığı için herif bir tecavüze cüret ederse ne yapacağını düşünmeye başlamış. Tecavüz hemen vaki olmuş, daha bir saat geçmeden Yüzbaşı üzerine atlamış, genç kız fırlamış sofaya çıkmış, hizmetçi kadına seslenmiş, Zabit çirkin bir kahkahayla gülerek: "Evden mi ümit bekliyorsun? Öyle ise öğren ki onu ben bu gece savdım. Bu gece sen mutlak benim olacaksın, bunu öğren de nafile yorulma." diye haykırmış. O vakit genç kız yatak odasına atılarak kapıyı kilitlemiş; fakat herif eski evin zayıf kapısını omuzlayınca devirmiş; o zaman aralarında bir mücadele başlamış. Herif onun üzerine atılıp zapturapt[227] için uğraşırken, orada konsolun gözünde duran Binbaşı'nın bir revolveri[228] hatırına geldiğinden onu kapmış ve can havliyle üç dört el ateş etmiş. Fakat herifin sallanıp yere yuvarlandığını ve yerde bî-hareket[229] yattığını görünce, son derece telaşa düşerek kurtulmak için hemen kendini de öldürmeye karar vermiş. Fakat sonra hiç olmazsa firara teşebbüs edip şayet muvaffak olamaz da ele geçerse, ölmeyi daha muvafık bularak hemen orada Binbaşı'nın bir paltosunu giyip başına da bir şapka geçirerek sokağa fırlamış. Gece yeni başlıyor, kar bütün şiddet ve zulmüyle savruluyormuş. Ne zamandan beri tahkik edip büyük karar, büyük tereddüt arasında cesaret edemediği yoldan ilerlemeye başlamış. Kendini görenler zulmet ve kar içinde bir Zabit zannederek geçip gidiyorlarmış. Bir saat kadar yürüdükten sonra

---

[226] müteessir: üzülmüş, üzüntülü
[227] zapturapt: disiplin
[228] revolver: tabanca çeşidi; altıpatlar
[229] bî-hareket: hareketsiz

kâmilen tenha bir kırda bulunarak, kar kümelerine gömülüp kalarak, yalnız halas ve selamet ümidinin vereceği fevkalbeşer[230] bir kuvvetle tasavvuru mahal-i müşkilatla[231] uğraşarak, birçok nöbetçilerin önünden salimen geçebilmiş. Bazen düştüğü kar kuyularından çıkamayıp orada öleceği fikriyle harap olarak, sonra yorgunluktan vücudunu artık iyice dondurmuş olan soğuktan bitap[232] kalıp şimdi kalkamamak üzere sükût edivereceğinden titreyerek yürümüş, yürümüş… Nihayet, kendini birdenbire bir tel örgünün yanında bulunca gördüğüne inanamayarak sevinçten deli olmuş. Fakat örgülerin içine girmek mümkün olmadığı gibi, uzun uzun araştırdığı hâlde, bir memer[233] de bulamayarak nihayet, bitap, donmuş, harap bir hâlde, hiç olmazsa düşman toprağından değil, mukaddes Edirne'nin eşiğinde öleceğinden dolayı minnet ve memnuniyetle diz çökmüş.

İyice sabah olunca, gittim, Binbaşı'ya meseleyi anlattım. Vakanın fevkaladeliğinden nâşî[234] meseleden başkumandanın da haberdar edilmesi lazım geldiğini söylerek tahriren[235] malumat vermekliğimi söyledi. Kazamata avdet ettim, kâğıdı yazdım, gönderdim; kâğıdın muamelesi için iki saat daha genç kız benimle beraber kaldı. Çamurdan duvarlı, çamurdan tavanlı bu hazin ve siyah sefalet ve musibet ocağında onunla beraber geçen bu beş saat, hayatımın en mesut, en münevver saatleridir. İnsan hayatında bir kadının ne muazzez, ne kadar emsalsiz muazzez bir mükâfat-ı mihnet[236] olduğunu ben o vakit anladım. Böyle bir kadınla tahammül edilmeyecek sefalet olur mu? Onu himaye ve müdaafa için, onu mesut ve handan[237] etmek için insan neler yapmak istiyor, ne ilahi kudretler hissediyor!

Nihayet onu aldılar, götürdüler; veda elim oldu, bu beş saatlik hayatta beş ay yaşamış gibi birbirimize ısınmıştık; "Emin olunuz ki

---

[230] fevkalbeşer: insanüstü
[231] mahal-i müşkilat: zorlu yerler
[232] bitap: yorgun
[233] memer: geçecek, geçip gidilecek yer, yol, geçit
[234] nâşî: ileri gelen, neşet eden
[235] tahriren: yazılı olarak
[236] mükâfat-ı mihnet: çekilen zahmetin ödülü
[237] handan: gülen, şen, neşeli

sizi hiç unutmayacağım: hayatımı size borçluyum!" diyerek ayrıldı. O gitti, fakat bu muzlim-dar[238] mihnet onun şevk-i vücuduyla, onun hatıra-yı mevcudiyetiyle pür-nur[239] kaldı. Muharebelerin niçin yapıldığını, şehirlerin niçin müdaafa edildiğini, vatanın niçin ve ne kadar muazzez ve mukaddes olduğunu, ben onun selameti için düşmana karşı uğraşırken anladım.

Üç gün sonra ondan bir mektup aldım. Bunda kendinin şimdilik eşraftan birinin hanesinde misafir bulunduğunu, yegâne emeli muharebenin bittiğini görmekten ibaret olduğunu söyleyerek beni hiç unutmayacağını tekrar ediyor idi.

İlk fırsat bulduğum vakit, Edirne'ye koştum; hemen misafir olduğu zâtın hanesine gittim; oradan kendinin Edirne'de bir akrabası olduğu tahakkuk[240] ettiğinden şimdi onun hanesinde bulunduğunu haber aldım. Hemen oraya şitap ettim, beni içeri bir odaya aldılar; biraz sonra, ihtiyar bir hanımla beraber o geldi. Hanıma beni "Karlar içinde ölüme mahkûm iken beni kurtaran Zabit…" diye tanıttı. Onun şimdi en ateşin emeli muharebenin bitmesi ve Edirne'nin selametle kurtulmasıydı.

Âh evet, Edirne'nin yani onun kurtulması… Bunun için hayatımı nasıl sevinerek feda ederdim! Bu nur mahlûkatın tekrar Bulgarların eline düşmesi fikri beni nasıl kavurup yakıyordu! O, muharebe bitince annesiyle babasını nasıl bulacağını düşünüyordu, ben "Muharebe bitsin o kolay. İki günde buluruz!" dedim. "Nasıl, nasıl, dedi, muharebe bitince siz beni unutmaz mısınız?" Bunu söyleyişindeki eda-yı lutfu, gözlerinin hayat veren nazarını ölünceye kadar unutamayacağım!

Onu kalenin sukutuna[241] kadar iki defa daha görebildim. Kalenin sukutu yevm-i meşumunda[242] ilk fikrim hemen ona koşup selametini temin etmek oldu. Fakat giderken yolda beni çevirdiler ve esir zabitleri doldurdukları saray içine sevk ettiler. Herkesin sukut-

[238] muzlim-dar: karanlığa boğulmuş
[239] pür-nur: ışıkla dolu
[240] tahakkuk: gerçekleşme
[241] sukut: düşme
[242] yevm-i meşum: uğursuz gün

tan mütehassıl[243] facianın kahrıyla sızladığını bu elim günlerde ben bundan başka bir de beynimi yakan bir iltihap ile onu düşünüyor, ne hâlde olduğunu merak ediyordum.

Hayatım, altı aylık esaret içinde, kâh onun salim ve mahfuz kaldığını, kâh bir Bulgar vahşetine kurban olduğunu düşünmekle geçti. Bazen, hiç selamet ihtimaline inanamaz, "Mutlak, mutlak mahv oldu." diye kendimi yerdim. Nihayet, uzun tezebzüplerden[244] sonra, esaretten kurtulmak mümkün olup da Edirne'de bulunduğum vakit, uçarcasına eve koştum. Ev karşıdan salim mahfuz duruyordu. Ben yerinde taş ve toprak göreceğim diye helak olduğum için bu hâlden fevkâlade sevindim. Hemen kapıya atıldım, bekledim, tekrar çaldım, bekledim. Çaldım, çaldım, çaldım… Kapı açılmıyordu. O zaman bakkaldan sordum. Evin boş olduğunu söylediler. İçinde oturanların nereye gittiğini bilemiyorlardı. Bütün komşulardan, imamdan, bütün gelenden geçenden sordum. Sukut günlerini takip eden facialar esnasında, o keşmekeş arasında, ne olduğunu kimse bilemiyor, kimse bir haber veremiyordu. Bir malumat almak için başımı vurmadığım taş kalmadı.

O vakit mutlak çaresiz kalıp tehlikeden kurtulmak için firar etmiş olduklarını düşünerek biraz teselli buldum ve İstanbul'a gidip gazetelerle ilan ederek mutlak bir haber alırım ümidine düştüm. İstanbul'a geldim, iki hafta her gün gazetelerle ilan ettim; babasını, anasını, kendisini aradım sordum. Hiç, hiç… Canım sanki bu o kadar güzel, o kadar semavi[245] rüyet-i rüyaydı[246] ve bu da uykudan uyanınca gaip olan rüyalar gibi, şimdi artık tulu[247] etmemek üzere mahv-ı zail olmuştu.

Âh, yalnız ben mahrum kalsam ben yine razıyım. Onun bugün benden uzak olsun hayatta, benden başkasıyla olsun mesut olduğunu öğrensem, ben yine bahtiyar olurum. "Emin olunuz ki sizi hiç unutmayacağım!" diye mükerreren vaddettiği hâlde beni unuttuğu-

[243] mütehassıl: meydana gelen
[244] tezebzüp: kararsızlık
[245] semavi: göğe ait
[246] rüyet-i rüya: rüya görme
[247] tulu: güneşin doğuşu

nu öğrenmek ne kadar acı olsa yine bir saadettir. Onun yaşadığını öğreneyim, hayatta olduğundan emin olayım da… Hâlbuki onun da bir Bulgar'ın geda-yı zulm ü iftirası[248] olduğunu düşünmek… İşte beni mahveden bu feci düşüncedir!

Bugün o kadar bedbahtım ki tasavvur edemezsiniz. Evet, acaba yaşıyor mu, yoksa telef mi oldu? O kadar ruh-nüvaz[249] ahenk ile söylediği "Sizi hiç unutmayacağım!" sözü hâlâ kulaklarımda çınlar. Hâlbuki bu da işte bugün bu hatırada zail olmak üzeredir ve ben ömrümde beş saat ancak gördüğüm bu zavallı kızın bu sözüyle bağlanarak, onsuzluktan o kadar harabım, o kadar harabım ki şimdi ne yapacağımı bilemiyorum.

Ve Feridun, başını pencereye çevirerek, sokağa bakmak bahanesiyle gözlerini dolduran yaşları saklamaya çalıştı.

Çamlar Arasında

Bir m…in defter-i tahassusatından[250]

Burgaztepesi, Haziran 1329

Uzak, uzak ve tenha ve sakin, o kadar uzak, o kadar tenha, o kadar sakin, bir yer olsun ki, diyordum, oraya haricen raşe-yi hayatı[251], sara-yı ihtirası[252] giremesin; ben, yalnız, kendi yalnızlığımla tenha ve sakin, nisyan[253] ve inziva[254] içinde, bir derviş, bir rahip hayatı yaşayayım. Bu şimdi hayatımı zapt ve tazyik[255] etmekte olan maceralardan, dağdağalardan hâli, iğrendiğim cereyanlardan azade, bu harap eden alâkalardan mücerret[256], kendimi unutayım.

İşte bunu bu tepede buldum.

---

[248] geda-yı zulm ü iftira: iftira ve zulmüne köle
[249] ruh-nüvaz: ruhu okşayan
[250] defter-i tahassusat: özel defter
[251] raşe-yi hayat: hayatın titreyişi
[252] sara-yı ihtiras: tutku titremesi
[253] nisyan: unutma
[254] inziva: köşeye çekilme, çekilip bir şeye karışmama, insanlardan uzaklaşma
[255] tazyik: basınç
[256] mücerret: düşüncede var olan, zihinde soyutlama, soyut (fikir, kavram, tasavvur)

Sükûn[257] u vahdet[258]. Âh ne sükûn ve ne vahdet!

Her gün, akşama kadar rüzgârın teranesiyle[259] sermet çamların ebedî mırıltısını yalnız horozların, tavukların sesleri ihlal ediyor, o kadar sükûn… Ve kahveci ihtiyar hizmetçi kadından başka insan görmek nadiren mümkün oluyor, o kadar da vahdet…

Günlerden beri, saatlerce, çamların altında marizlerin[260] hava tedavisi yaptıkları gibi, hasır bir koltuğa uzanıp, bu yalnızlık, bu sessizlik içinde, bu sükûn ve sükûtu katre katre emiyorum. Aylarca süren ve hatırası olan dimağımı bir hercümerç[261] ihtilaç[262] ile sarsan o son günlerin teşevvüşâtından[263] sonra bu o kadar leziz ki…

Burada bulduğum yalnız bu değil, kahvenin müştemilatından küçük bir odada ikamet ediyorum, tabiatın başka mevkilerden kısmen izhar ettiği bedayi[264] burada toplu olarak ve o kadar mebzul[265] ki, insan yalnız sükûn ve vahdet ile değil, aynı zamanda bütün mehâsin[266] ile de muhat[267] ve müncezib[268] kalır.

Her saatin kendine göre bir başka lütfu, bir başka güzelliği var.

Sabahları… İlk serinlik içinde, çamların arasına dalıyorum. Çamlar, güneşin döktüğü râkit[269] hararetin altında, günlerden beri mahrum oldukları bu nevaziş-i şemse[270] karşı, inbisât[271] ederek ba-

---

[257] sükûn: gürültü ve patırtıdan uzak olma, sessizlik
[258] vahdet: yalnızlık, uzlet, inziva
[259] terane: nağme, ezgi, ahenk
[260] mariz: hasta, hastalıklı, marazlı
[261] hercümerç: altüst, karmakarışık, darmadağınık, allak bullak
[262] ihtilaç: çırpınma
[263] teşevvüşât: karma karışık olma, karışma, karışıklık
[264] bedayi: yeni, görülmemiş, güzel ve ender şeyler
[265] mebzul: bol, çok
[266] mehâsin: göze hitap eden güzellikler, güzel eserler
[267] muhat: çevresi kuşatılmış, etrafı sarılmış
[268] müncezib: bir şeye, bir tarafa doğru çekilen
[269] râkit: durgun, hareketsiz, kıpırtısız
[270] nevaziş-i şems: güneşin okşaması
[271] inbisât: yayılma, genişleme, açılma

hara ait emellerinin bütün neşeleriyle, bütün çiçekleriyle neşr-i rayiha[272] ediyorlar.

Bu o kadar müesser bir şey ki, en hassas çiçeklerden müteşekkil[273] bir demetten intisar eder gibi insanı sarhoş ediyor. Şimdiye kadar koklanılmış kokulara, tanılmış çiçek rayihalarına benzemez, bir başka cilve ile öyle bir bûy-ı misk[274] ki tenessüm[275] ettikçe ruhuma müzehher[276] bir hava-yı hayat doluyor zannediyordum.

Ağaçların altından yürüdükçe parça parça yeşil gölgeleri yaldızlayan nevruzer dalgacıkları iltima[277] ediyor. Her köşe arz ettiği manzaradan bir lem'a-yı hüsn[278] ile pür-hande-yi sürur[279]… Yürürken çam dallarının her birinin bir başka şekilde tertip ettiği çerçevelerin rengin[280] muanakasından[281] mürekkep[282] ve daima başka bir güzelliğin irâe[283] etmek üzere değişen gümüş ve altın levhalar manzur oluyor.

Biraz yorulunca çöküyorum ve dinleniyorum.

Çırpınarak geçen rüzgâr, çamların dallarıyla, yapraklarıyla koklaşarak onlara saadet vaatleri mi fısıldıyorlar bilmem, fakat her hâlde bu o kadar tatlı bir şey olmalı ki, dallar arkasından tehalükle şitap eder gibi oluyorlar, ayrılmaya mecbur oldukları vakit, pürâh[284] ve esef gibi avdet ediyorlar.

---

[272] neşr-i rayiha: kokunun saçılması
[273] müteşekkil: şekil ve suret kazanan, şekillenen
[274] bûy-ı misk: misk kokusu
[275] tenessüm: hava teneffüs etme
[276] müzehher: çiçeklerle bezenmiş, çiçeklenmiş, çiçek açmış, çiçekli
[277] iltima: parıldama
[278] lem'a-yı hüsn: güzellik parıltısı
[279] pür-hande-yi sürur: sevinçten gülücük dolu
[280] rengin: renkli
[281] muanaka: sarmaş dolaş olma, kucaklaşma
[282] mürekkep: birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik
[283] irâe: gösterme, bildirme
[284] pür-âh: ah ile dolu

Ve ne musiki! Bu latif musikiyi günlerden beri dinliyorum. Onun, en gayr-i mahsus[285] manalarına hulûl[286] eden ruhumun bütün vecd ve istiğrakıyla[287] dinliyorum.

Bana o bütün dâsitan-ı beşeriyetiyle[288] tekrar okuyor.

İşte, işte, şimdi daha hiçbir mevce-i ihtiras[289] ile şaibe-dâr-ı irtiaş[290] olmamış genç ve masum bir kalbi ilk emelleriyle lerziş-dâr-ı şegaf[291] eden sabi[292] bir aşkın teraneleri… Nasıl nihayetsiz bir şevk-i tehâlük[293]le, nasıl derin bir ihtizâz-ı feragatle[294] çırpınıyor!

Tıpkı ilk lerze-i emel[295] ile sermet-i heyecan[296] bir kız gibi, şimdi bitâb-ı arzu[297], şimdi pür-şerm-i emel[298], titrer gibi, inler gibi, sonra, güler oynar gibi, ânat-ı aşk[299] ile raksân-ı şevk ü tarab[300]!

Bazen derin bir vecd-i ruhuyla[301] bayılarak teslim oluyor gibi bitap ve pür-helecan, bazen nazik ve şuh cilvelerle uzaklaşıyor gibi mevvac[302] ve hıraman[303], sonra, işvelerle, gamzelerle, handelerle, koşarak, sekerek, uçarak, sonra bütün bu ahenk-i raks arasında, ani

---

[285] gayr-i mahsus: hususi olmayan
[286] hulûl: bir şeyin içine işleme, girme, nüfuz etme
[287] istiğrak: bir şeyin içine gömülme, içine dalma, gark olma
[288] dâsitan-ı beşeriyet: insanlığın hikâyesi
[289] mevce-i ihtiras: ihtiras dalgaları
[290] şaibe-dâr-ı irtiaş: titremeleriyle kusurlu
[291] lerziş-dâr-ı şegaf: çılgınca sevmekten titreme
[292] sabi: ergenlik çağına gelmemiş olan ve İslam dinince yükümlü sayılmayan erkek çocuk
[293] şevk-i tehâlük: şiddetli bir arzu ile can atma
[294] ihtizâz-ı feragat: vazgeçmenin hafif titremesi
[295] lerze-i emel: arzudan titreyiş
[296] sermet-i heyecan: heyecanın sonsuzluğu
[297] bitâb-ı arzu: arzu yorgunu
[298] pür-şerm-i emel: arzudan utanç dolu
[299] ânat-ı aşk: aşk zamanları
[300] raksân-ı şevk ü tarab: arzu ve sevinçten oynayan
[301] vecd-i ruh: ruhun coşkusu
[302] mevvac: çok dalgalı, pek dalgalı
[303] hıraman: salına salına, naz ile, eda ile yürüyen

vakfelerle[304] susarak yahut hafif bir mırıltı ile lahn-ı müebbedine[305] germî[306] vererek, süzüşlerle, niyazlarla, serzenişlerle devam devam, devam ediyor.

Bazen birdenbire rüzgâr sertleşerek anif[307] ve pür-tehevvür-i hücum[308] ediyor; o vakit mana-yı musiki[309] kasvet[310] ve fecaat[311] ediyor.

İşte şimdi bu adeta bir enin-i ihtirastır[312]. Fakat ihtirasın bütün fırtınalarıyla, bütün zulmetleriyle pür-savlet[313] bir enin, müfârakatın[314] yahut kıskançlığın kalb-i beşerî kahr pençesinde tazyik ederek aksettirdiği bir feci sayha-yı elem[315]! O kadar haşin, o kadar pürhevl ü ra'd[316]…

Sonra öğleler…

Bazen sıcak günlerde, tazyik-i hararet altında tabiatın bulunduğunu hissediyorum.

Ne bir hareket ne bir his.

Tabiat öğle güneşinin ağırlığı altında ezilmiş, nefessiz, boğuluyor.

Çamlar arasında parça parça mer'î[317] olan deniz erimiş bir kurşun gibi, camid[318], bi-hareket serilen sathıyla dumanlı, kâbus-alûd[319] bir mağduriyet içinde gaip oluyor.

---

[304] vakfe: duraklama, durma
[305] lahn-ı müebbet: sonsuza kadar süren
[306] germî: şiddetlenme, sürat
[307] anif: şiddetli
[308] pür-tehevvür-i hücum: hiddetlenerek saldırma
[309] mana-yı musiki: müziğin anlamı
[310] kasvet: sıkıntı, gam, keder
[311] fecaat: çok acıklı, yürek parçalayıcı durum
[312] enin-i ihtiras: ihtirasın iniltisi
[313] pür-savlet: şiddetli hücumla dolu
[314] müfârakat: ayrılma, ayrılık
[315] sayha-yı elem: keder çığlığı
[316] pür-hevl ü ra'd: korku dolu gök gürültüsü
[317] mer'î: gözle görülebilen
[318] camid: cansız
[319] kâbus-alûd: kâbusa bulanmış

Orada burada, güneşe maruz yerlerde, büyük ateşlerin üstünde görünen tennure mesabe alâim-i iltihap[320] fark olunuyor.

Bütün kâinat, sema, deniz, toprak kahır ve şiddetle tenefüs ve hareketi tatil eden ademengiz bir taklid-i hükümran hareket altında, bi-mecal hatta bi-hayat!

Hatta çamların altında alelade sesleriyle dolduran hevam[321] ve haşerat[322] bile bi-eser ve bi-savt[323] kalmışlar. Ne bir mevce-i heva[324], ne bir nefha-yı bad[325]! Sanki mevcudatta hayat tevkif[326] etmiş, yalnız güneşin cûşacûş[327] cereyan-ı emvacı ve yalnız göz kamaştıran galeyan ilticaı[328]…

Çamlar, bu hevâ-yı ateş ile meşbu[329], hararet altında bitap ve nalan[330], baygın misker bir rayiha neşrediyorlar. Bir rayiha ki, hâr[331] u munis[332] nüfuz ederek, teneffüsü taltif ediyor.

Ne bir hareket, ne bir ses… Tabiat, öğle güneşinin ağırlığı altında, ezilmiş, nefessiz, boğuluyor.

Günler, vakasız, havadissiz bir nisyan-ı tâm[333] içinde, hafif, çâlâk[334], uçuyorlar; uçup, uçup, gidiyorlar.

Bu uzun ve sıcak günlerin, bu gölgelik ve sükûnet içinde su gibi aktığını, ruhumda bir eser bırakmadan, bir şey düşünmeden, kimseyi görmeden geçip gittiğini görmek ne zevk, ne zevk, ne zevk!

---

[320] alâim-i iltihap: alevlenme alametleri
[321] hevam: pire, karınca, akrep vb. zararlı böcekler
[322] haşerat: yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler
[323] bi-savt: sessiz
[324] mevce-i heva: havanın dalgalanması
[325] nefha-yı bad: rüzgârın güzel kokusu
[326] tevkif: durdurma, durdurulma
[327] cûşacûş: pek coşkun, taşkın
[328] iltica: sığınma
[329] meşbu: dopdolu hâle gelmiş, dolmuş, dolu
[330] nalan: inleyici, inleyen
[331] hâr: sıcak, hararetli
[332] munis: alışılmış, yadırganmayan, sıcakkanlı
[333] nisyan-ı tâm: tam bir unutuş
[334] çâlâk: çabuk hareket eden, hareketli, çevik

Bazen pek, pek nadiren bir iki insan görünüyor; gelip bir iki saat kahvede oturup gidiyorlar. Fakat ben onları o kadar unuttum gibi ki, başka bir hayata ait mahlûklar gibi bana uzak ve yabancı görünüyorlar.

Ben daima sükûn ve tenhâî[335] ile meşbu[336] tekye[337] ve manastır hayatlarını şevk ve arzu ile tahayyül ettim. O ruhu bir zülal-i tesliyet[338] ile sermest eden sükûn-ı uhrevi ile tulu tekye ve manastırların sakinleri bir gölge gibi, sessiz, hareketsiz gözler; nefes almıyorlar, yaşamıyorlar zannı veren hayaletlere benzerler. Ben de burada onlar gibi bir hayalet oldum. Âdeta kendi sesimi unuttum. Hiç kimse ile konuşmamak, insan sesi işitmemek ne saadet!

Ve ne muhteşem gurublar, ne lahutî[339] mehtaplar!

Her akşam günün son saatlerine doğru, her an renkleri, akisleri, dalgalarına türlü tecelliyat-ı hüzn ve matem[340] arz eden ufukta ne melâib-i elvan u envar[341]!

Akşama kadar güneş bir gümüş göl gibi bitap ve müzâb[342] mermerenin fevkinde göz kamaştıran akisleriyle lerzan[343] hareler, murassa-yı teşaşular[344] serperek semada gerdun-ı saltanatıyla[345] hükümran olduktan sonra, ağır ağır ufka inerek vedaya hazırlanıyor. Evvela, kamaştırıcı tenevvür[346] fark olunamayan kurs[347] ufka yaklaştıkça tayin ve teressüm[348] etmeye başlıyor. Ufuklarda rengin

---

[335] tenhâî: ıssızca
[336] meşbu: dolu, dopdolu
[337] tekye: tekke
[338] zülal-i tesliyet: avutmanın tatlı suyu
[339] lahutî: ilahi
[340] tecelliyat-ı hüzn ve matem: matem ve hüznün görünmeleri
[341] melâib-i elvan u envar: ışıklı ve rengârenk oyunlar
[342] müzâb: erimiş, eritilmiş
[343] lerzan: titreyen, titrek
[344] murassa-yı teşaşular: parıldayan inci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş mücevherler
[345] gerdun-ı saltanat: saltanat gezegeni, feleği
[346] tenevvür: nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlanma
[347] kurs: gök cisimlerinin yerden görünen daire şeklindeki yüzeyi
[348] teressüm: resim gibi canlanma, şekillenme

ademlere[349] boğulmuş ahval-i sevahil[350], birer hat-ı sehab[351], birer zıll-ı zâil[352] zannolunacak kadar müphem, hayalî, imtidat ediyor[353].

Sonra, birdenbire, altın bir kurs hâline gelerek, altın mermereye bir sütun-ı zer[354] resm ediyor.

Bunun etrafında, her akşam, ne renk ve ziya dalgaları, ne inikâs[355] ve inkisar[356] oyunları peyda oluyor!

En nihayet, bütün bunlardan sonra, muhtazır[357] ufukta eriye eriye gaip olan bir küre-i hun[358]!

Ve denizde ondan akseden birkaç katre-i gam ve hicran! Sonra, bi-nihaye bir hüzn ve matem ile meşbu bir ufk-ı elem[359]!

Hele kamerli geceler, semanın, ufukların ve suların üzerindeki handan ve raksan[360] ziya ve nur cilveleri! O elmas denizler, o gümüş semalar, o altın ufuklar! Bütün bunlarla beraber bilhassa o yalnızlık, o kimsesizlik, o sessizlik… O hatıranızı türlü fitneler, türlü tezvirler tertip eden hemcinslerine bir dağdağa-yı rivayet[361]! Yalnız sükûn, yalnız ezelî, ebedî bir sükûn…

Evet sükûn, rükûd[362]…

O derecede ki, çamların altında oynaşan tavukların ara sıra akseden sesleri olmasa, yokluk ile muhatım zannedeceğim.

---

[349] adem: yokluk
[350] ahval-i sevahil: sahillerin hâlleri
[351] hat-ı sehab: bulut çizgisi
[352] zıll-ı zâil: ortadan kalkan gölge
[353] imtidat etmek: uzamak, uzayıp gitmek
[354] sütun-ı zer: altından sütun
[355] inikâs: (ışık) bir yere çarpıp geri dönme, yansıma
[356] inkisar: kırılma (Maddi ve manevi şeyler için kullanılır.)
[357] muhtazır: ölmek üzere olan, can çekişen
[358] küre-i hun: kan küresi
[359] ufk-ı elem: keder ufku
[360] raksan: dans eden
[361] dağdağa-yı rivayet: söylentilerin gürültüsü
[362] rükûd: durgun olma, durgunluk

Önümde deniz ayaklarımın altında, akşama kadar müşa'şa-yı inikâslarla[363] güneşe karşı bir ayine[364] gibi râkid[365] ve mağşî[366] serpildikten sonra, şimdi, garpta yüksek bir bulutun arkasına girip sevinen güneşten esmer iltimâlarla[367] alude-yi zülal kaldı.

Fakat o kadar râkid, o kadar şeffaf ki, yok denecek, hat-ı ufk[368] seçilemeyecek derecede. O kadar hayal, o kadar gayr-i mahsus bir hayal… O üstündeki mürtesemât[369], cereyanlar, hareler bile semanın üstünde teressüm eden ince bulutları andırıyor. İki küçük sandal var; fakat onlar da uzakta semanın nilgûn[370] umkunda[371] süzülen iki siyah kuş zannı veriyor. Öyle ki deniz, ayaklarımın altında başlayarak yüksele yüksele beni ihata eden bir sema hüsnü veriyor, boşluk içinde yaşıyorum gibi geliyor.

Sükûn ve rükûd…

Evet, her şeyde, etrafımda, bende de, nihayet, bende de sükûn ve rükûd!

Günlerden beri bu vahdet içinde, bu sükûn ile muhat olarak yaşaya yaşaya, bu muhit-i sükût ve tenhayı içinde, bütün hissiyatımı alude-yi ihtiras bırakmış boş, manasız emellerden tenezzüh ederek bende de sükûn, bende de rükûd…

Hayattan uzun seneler, bin kahır, bin elem ile beklediğim lütuflardan müteneffir[372], dünyaya, kâinata bigâne, nefretten, kendinden, istihkârdan âzâde, emellerden, ihtiraslardan uzak, yalnız sükûn, yalnız rükûd…

---

[363] müşa'şa-yı inikâs: yansımanın parıltısı
[364] ayine: ayna
[365] râkid: durgun, hareketsiz, kıpırtısız
[366] mağşî: kendinden geçmiş, mest
[367] iltimâ: parıldama
[368] hat-ı ufk: ufuk çizgisi
[369] mürtesemât: iz düşümler
[370] nilgûn: çivit rengi, lacivert, koyu ve parlak mavi
[371] umk: derinlik
[372] müteneffir: nefret eden, tiksinen

Bu ahenklerle sermest, bu sükûnete gömülerek, manzara muhit-i tebeddül[373] ettiği hâlde, günlerce bir insan yüzü görmemek benim için ne şifâkâr bir tedavi oldu! Beni bi-kıdem usandım zannettiğim hayata nasıl aşk ile rapt ve bend etti!

Hayata girdiği ilk saatlerde, semaların, denizlerin ihtişamına, tabiatın lütuflarına ve ziynetlerine karşı pür-şükran kamaşan bir mevcud-ı iptidai[374] gibi oldum. Ömrümde belki ilk defa olarak yaşamanın zevkini duyuyorum. Ve bu zevk, şüphesiz, insanların sonradan halk ve ilave ettikleri kayûd vakıandan azade, tabiata en yakın bir hayat içinde yaşamaktan ibaret!

Bu zevk içinde, hayatın beni her taraftan bağlamış olan bütün kayıtlarının çözüldüğünü, dünyaya geldiğim zamandan beri hiçbir vakit hissetmemiş olduğum bir azadegî[375] ile nefes aldığımı hissediyorum.

Bu her biri yalnız kendi murdar nefsi, yalnız kendi sefil kanaati için didişen müfteris maymunlardan uzak, böyle musiki olarak yalnız tabiatın lahn-ı ahengini dinleyip hayat olarak yalnız masum hayvanları görerek uzak, uzak ve yapayalnız yaşamak!

Âlemden, vukûattan, şemâtetten[376] uzak, insanlıktan yani riyadan, histen, rekabetten, denâetten[377], rezaletten uzak, bir hayvan gibi, bir ilk insan hayatı yaşamak!

Hatta başladığımı unuttum; bu ahengi beni mest eden hayata, kâinata karıştım. İradesiz, hemen bir cüz-i tabiat oldum. Hatıralarım bile sislendi. Bütün muratlarımdan, nefretlerimden, adavetlerimden sıyrıldım. Yalnız, yalnız, yalnız nefes aldığım bu dakika var, ne mazi, ne istikbal!

Hatta başka insan bile yok. Bütün tarih, bütün hayat, bütün dâstan-ı beşer rüya… Ben bile, ben bile rüyayım!

---

[373] muhit-i tebeddül: değişen mekân (tebdil-i mekân)
[374] mevcud-ı iptidai: ilkel varlık
[375] azadegî: azadelik, hürlük, serbestlik
[376] şemâtet: birinin başına gelen felâketten dolayı sevinme, sevincini gösterme
[377] denâet: alçaklık, aşağılık, zillet

Yalnız sükûn ve hiddet içinde mestane ahenkleriyle esen rüzgâr ve onla muanakasından mesut olarak müebbet neşideleriyle terennüm eden çamlar var!

Hıyanete Karşı

Ara sıra olduğu gibi bu akşam kocası yine bir misafirle gelmişti. Bu, onun eski mektup arkadaşlarından biriydi. Delikanlı acele soyundu ve rakı tepsisini hemen hazırlayıp göndermesini söyleyerek misafirin yanına gittiği vakit genç kadın aşağı indi. Hizmetçiye gözünün önünde tepsiyi hazırlayarak onların yanına gönderdi. Kocasının elbisesini toplayıp kaldırmak için yatak odasına döndü.

O aşağı inerken henüz iki yaşındaki çocuklarını odada yalnız oyunla meşgul bırakmıştı. Çocuk oynarken orada iskemlenin üzerinde duran babasının pardesüsünün yan cebinde duran bir gazeteyi çekmiş, onu karıştırmaya, yırtmaya başlamıştı.

Kocası vakit bulup da okuyamadığı gazeteleri böyle cebinde saklayıp öbür gün okurdu, bunu bildiği için hemen çocuğa atılarak gazeteyi elinden aldı. Fakat kısmen yırtılmış olduğu için devrilip bükülen gazetenin içinde başka kâğıtlar da olduğunu hissederek şöyle baktı ve gazetenin en iç bölümüne itina ile konulmuş birkaç renkli kâğıt eline geçti.

Bu bir mektuptu ve zarf üzerinde kocasının ismi yazılıydı. Ehemmiyet vermeyip yine gazete ile beraber paltonun cebine koymak üzere iken gözüne ilişen bir söz nazar-ı dikkatini celbetti. Ve o satırı, sonraki satırı ve diğer satırları okudu. Hırs ve tehalükle kâğıtları açarak elkabe[378], imzaya, baktı: bu bir aşk mektubuydu! Ve bir kadın tarafından kocasına yazılmıştı!

---

[378] elkab: ünvanlar

Kulağında uğultularla, gözleri kararark okumaya çalışıyordu; gözünün önünde şeytani bir raks içinde devreden sözlerle, müşevveş uzak hatıralar gibi müphem bir surette, bu aşkın üç aydan beri devam ettiğini ve tekrar eden yeminlere nazaran ebediyen devam edeceğini, kadının şiddet-i aşkından çoluğunu çocuğunu bile terk ve fedaya hazır olduğunu anlamıştı.

Bitap ve perişan, sendeleyerek, eli aşağı düştü, duvara dayandı.

Çocuk, ayaklarının dibinde, sızlanıyor, bir şeyler istiyor, hatta ağlamaya başlıyordu. O ise, etrafında cihanın bu inhidam[379] ve inkırazında[380] o kadar medetsiz, o kadar sefil ve haraptı ki, artık bir şey işitmiyor, bir şey görmüyor, hatta nefes almıyor, alamıyordu. Neden sonra çocuğun vaveylası onu biraz kendine getirdi gibi oldu, eğilerek onu tuttu, kucağına aldı. O vakit pür-şikâyet ve münfail[381] bir nazarla kendine bakan yavrucağın çehresindeki hararet-i ifadenin karşısında, tekrar her şeyi tahattur[382] ederek, gözleri birden hücum eden yaşlara boğuldu.

Bu esnada ilk kadehlerin neşesiyle kıvama gelmeye başlamış olan keyfin alâmeti olmak üzere içeridekiler terennüme başlamıştı; kocası kendine mahsus sermestâne bir ahenk ile mırıldanıyordu:

Senin aşkınla civanım ben bekâr er oldum.

Sersem ve perişan, çocuğu uyutup aklını başına toplayarak düşünmek, bir karar vermek için deli oluyordu. Hâlbuki bu gece çocuk erken uyumakta inat etti. Ve onunla meşgul olduğu bütün müddet zarfında dalgın, müşevveş hep meseleyi düşünüyor, ara sıra, bin türlü talimat içinde birdenbire acı tahatturla, zehirli tefekkürlerle boğulup helâk olarak zihninden yıldırım gibi müthiş, yakıcı, müfteris[383] kararlar geçiyordu.

Nihayet çocuk uyudu, onu yatağına yatırıp şimdi oldukça sükûn ile oturdu, mektubu baştan nihayete kadar bir daha okudu;

---

[379] inhidam: çökme, yıkılma, harap ve viran olma
[380] inkıraz: bitip tükenip yok olma, sonu gelme, son bulma, çökme, yıkılma
[381] münfail: bir şeyin etkisi altında kalan, etkilenen, etkilenmiş
[382] tahattur: hatırlama
[383] müfteris: vahşi, zalim

bitirdiği vakit baştan nihayete kadar öğrendiği bu hikâye-yi aşktan kararan gözlerini kapayıp derin derin kendini dinledi.

Bu, terk-i hayatına mahsu cebrî, zelil, mahsul-i tesadüf[384] maşukalardan biriydi; kadın, çoluğunu çocuğunu terk ve feda etmeye hazır olduğundan bahsetmesine nazaran müteehhil[385], hatta valide idi. Demek ki, maşuka için hiçbir müdaafaya malik olmayan adi, teşne-yi tahassüs[386] mahlûklardan biriydi. Kim bilir daha kaç erkeğe böyle aynı sözleri söyleyerek, ispat-ı aşk olmak üzere tekrar etmişti. Onu harap ve helâk eden şey ise, kocasının böyle adi bir kadına üç aydır devam eden bir aşkla rabt-ı hayat etmesi, edebilmesi ve kendini böylece aldatmasıydı.

Mektuptan üç aydır mükerreren gündüzleri, hatta bir iki gece buluşmuş olduklarını anlamıştı. Ah, onu arkadaşlarında misafir kaldığını temin ederek aldattığı geceleri kocası demek ki, gidip murdar[387] kadının yanında geçirmişti?

O ise evdeki hayatından memnun, kocasından emin, bin türlü mahrumiyet içinde, bin türlü işle kendini harap ederek, akşamlara kadar çocuğuyla, eviyle, işleriyle didiniyor ve bu hayatı saadet zannederek yaşıyordu.

Kocası eğer keyfine göre bazen geç kalıp gece yarılarına kadar birahanelerde sarhoş olmazsa, eve gelince, mutlak canı istediği kadar rakısını içip zevkini temin etmekten başka bir şey düşünmezdi. Aile içinde en ağır, en elim vazifeler yalnız kendine kalıyor, kocası, yalnız keyfi için yaşıyordu. Mesela, o rakısını içerken belki yemek yerse beraber yiyelim diye onu saatlerce aç acına bekler, eğer yemekten evvel olmazsa sofrada mutlak sızan kocasını hemen her akşam hizmetçinin muavenetiyle[388] yatağına yatırır ve şikâyet etmezdi. Bugüne kadar hayatlarını böyle murdar keyfi için gayr-i kabil-i tahammül bir âfet hâline getiren bu adamdan memnun, hayatına kâni yaşamıştı.

---

[384] mahsul-i tesadüf: tesadüf eseri
[385] müteehhil: evli
[386] teşne-yi tahassüs: duygulara susamış
[387] murdar: kirli, pis, iğrenç
[388] muavenet: yardım

Şimdi ise, bu son darbe onda o kadar derin bir isyan dalgası peyda etti ki, şimdiye kadar tahammül ettiği bu hâllerden şimdi pür-tehevvür[389], hırs ve tuğyan ile köpürmeye başladı.

Bu esnada içeride neşe bir galeyan şevkaşevk kesbetmiş, sesler çatallaşmış, iki erkek bir ağızdan terennüm ediyorlardı:

Bivefa ama cihanda canımın canısın!

O ise göğsünü dönerek: "Âh evet, diye hıçkırdı. Muazzez, kıymetli olmak için kadınlar bivefa, hain, kalpsiz olmalı. Size sadakat cinayettir!"

O zaman, "Eğer benim de sadakatimden emin olmasa, aşkımdan, namusumdan şüphe etse, köpekler gibi ayaklarımın arasında dolaşırdı." diye düşündü. Bu fikir doğar doğmaz, derin bir ihtiras içinde, bütün mevcudiyyetini zabt ve istila etti. Vakûr bir tehavvür içinde ondan intikam almak, onu şimdiye kadar yapmadıysa bundan sonra hıyanetiyle kendine rapt etmek için deli oldu. O zaman nihayetsiz ateş-ı sârının[390] uzak hayatın hoş menbalardan seyelan[391] eden zülâl-i teselli ve hayat ile tatmin ve teşfiye[392] edildiğini hisseder gibi oldu.

İntikam… Evet, fakat nasıl bir intikam?

Yakıp kavurarak geçen bir fikir onu titretti, âh ne acı, ne zehirli, ne kanlı olacaktı. Bu intikam, hem onun evinde, onun odasının yanındaki odada, onun dostuyla alınacak bu intikam o kadar vahşi olacaktı ki, zevk ve hüzünden bütün vücudu sarsıldı.

Bu kadar zevk içinde, bila-tereddüt[393], karar verdi:

Şimdi kocası sızıp yatağına yattığı vakit içeriye odaya gidip onun dostunun koynuna gidecekti ve o, keyif içinde bi-haber horlamakta iken, tabi ki onun kendi gafletinden istifade ederek kendine hıyanet ettiği gibi evde daha müthiş bir hakaret olmak üzere, onun

---

[389] pür-tehevvür: öfkeyle dolu
[390] ateş-ı sâr: intikam ateşi
[391] seyelan: akma, akıntı
[392] teşfiye: iyileştirme, şifa verme
[393] bila-tereddüt: tereddütsüz

sarhoşluğundan istifade edip yanındaki odada bir başka erkeğe teslim-i vücut edecekti.

Bu fikir onun ruhunu kavurup tuğyan-ı tehavür için o kadar müesser bir nefha-i ferah oluyordu ki, bunun müşkülatını, çirkinliğini, avâkıbını[394] düşünmek istemiyordu. Dimağını işgal eden duman arasında, yalnız misafirin sarhoşluk tesiri içinde belki ne olduğundan hakkıyla haberdar olmayarak, bu nimeti bir rüya-yı telakki edeceğini, öbür gün belki hiç tahattur etmeyeceğini düşündü.

İçeride artık sesler birbirine karışıyor, uzuyor, dalgalanıyor ve terennüm devam ediyor idi.

Pâlûze[395] mi ten ya gümüş ayine mi gördün?

Artık kararını verdiğini ferahtan hafiflemiş, neşe ile acı acı gülerek:

— Bakalım, kimin gerdanı kimin teni pâlûzeymiş, bu akşam anlayacağım, diye söylendi.

Şimdi, kocası yatakta uzanmış, dünyadan bi-haber her geceki gibi beyhude, horluyordu. Genç kadın, kendisinde katiyyen bir fikr-i sabit olan müthiş niyetini icra için, yatmamıştı. Acı acı gülerek ayinede kendisine bakıyordu. Kendi kendine hararetle:

"Ne yazık ki, namusumu kurban edeceğim adam kollarının arasına teslim olunacak hazinenin kıymetinden haberdar olamayacak bir hâlde…" dedi.

Fakat bir kere başladıktan sonra, evde elbette kıymetini takdir edecek olanları bulabilirdi.

Kapıyı açtı. Kocasının ayaklarından sürüklense ayılamayacağına iyice vakıf olduğu için tereddütsüz hareket ediyorlardı. Misafir odasının kapısına kadar gitti, kapıyı açtı; garip bir heyecan onu titretmeye başlamıştı, bu raşe ile kapıda tevakkuf[396] ederek içeriye baktı.

---

[394] avâkıb: neticeler, sonuçlar
[395] pâlûze: soğuk yenen bir çeşit pelte; beyaz, dolgun ve titrek
[396] tevakkuf: bekleme, durma

Kandilin hafif ziyasıyla nim münevver odada misafirin sandalyelerin üzerine rastgele attığı elbiselerini gördü; ilerledi, odanın havası geriye bir işaret kokusu ile aludeydi. Kokunun mucip olduğu istikraha[397] rağmen, muvaffakıyet-i sâraiyle[398] meshur[399] olarak, karyolaya teveccüh etti ve orada hafif bir horultu ile uyuyan adamın başucunda durup ona bakmaya başladı.

Şimdi adamcağız uyandığı vakit, kim bilir ne kadar memnun ve mesut olacaktı? Gözleri dumanlar içinde boğularak, muannid-i tereddüdüne[400], ihtirazına metin bir mukavvemetle galip gelerek elini uzattı ve onun elini tuttu; fakat bu el, temas-ı bârdı[401] ile vücudunda o kadar şedit bir raşe dalgalandırdı ki bir yılana dokunmuş gibi, haşyetle[402] geri çekildi. Ve bir rüyadan uyanır gibi silkelenerek etrafına baktı. Bu bilmediği, görmediği, yabancı erkeğin yanında, bu saatte ne işi vardı?

O zaman intikam almak için yaptığını kendine inandırmaya çalıştı, tekrar tekrar kocasının hıyanetini düşünmeye gayret etti. Fakat intikam… Bu intikam kimden alınacaktı? Kocasından mı? O bilmedikten sonra bunun neresi intikam olacaktı? Evet, elbette o bilmeyecekti; bilse, öğrense de bu lekeyi, bu levsi üzerinden atmak için onu boşayacaktı; bu levs[403] ise kala kala onun kendi üstünde kalacaktı. Bu müthiş oyunda olursa onun namusuna olacaktı.

Bu levsden ne yaparsa yapsın sarılıp kurtulamayacağını anlayarak, muazzez, temiz namuslu kadın vücudundan soğuk bir raşe-yi tehaşi[404] ve istikrah aktı. O vakit düşündü ki ondan intikam, sersem bir fütur[405] ile namusunu böyle rastgele feda ederek kendini bednam ve tezlil etmek değil, belki onun mülevves[406] hayatının yanında

---

[397] istikrah: iğrenme, tiksinme
[398] muvaffakıyet-i sâr: intikamın başarısı
[399] meşhur: büyülenmiş
[400] muannid-i tereddüt: kararsızlık inadı
[401] temas-ı bâr: manevi ağırlığı hissedilen temas
[402] haşyet: yürekte duyulan ürperme, korku
[403] levs: kir, pislik, murdarlık
[404] raşe-yi tehaşi: korkudan titreme
[405] fütur: bıkkınlık
[406] mülevves: pis, kirli, iğrenç

her şeye rağmen pak ve masum kalıp bülent bir nasiye-i namus[407] ve vakarıyla onun hıyanetlerine lakayt kalmak ve tahammül etmekti. Evet, ondan intikam, bir gün, o, bütün bu murdar münasebetlerden nâdim[408] olup avdet ettiği zaman ona her şeye vâkıf olduğu hâlde, başka kadınların kolaylıkla sukut edeceği uçurumlara düşmeyecek kadar mert ve âlim bir kadın olduğunu ispat etmekti.

O zaman, yavaşça odadan çıktı, kapıyı kapayarak, kendi odalarına geldi; kalbinde şimdi, kocasının artık vâkıf olduğu hıyanetlerine, rezaletlerine karşı metin bir mukavemet veren, sıcak, nevaziş-kâr[409], na-mütenahi[410] bir tesliyet[411] güneşinin tuluğunu hissediyordu.

[407] nasiye-i namus: namusun alnı
[408] nâdim: pişman olan
[409] nevaziş-kâr: okşayan, gönül alan, iltifat eden
[410] na-mütenahi: sonsuz
[411] tesliyet: teselli verme, avutma

Bir Meze İçin

Bu akşam, son derece mütecessis[412] olduğu için her köşeye, her bucağa sokulmasından kinaye olarak semtte küçükten beri Çorçor lakabıyla anılan defter-i hakanî ketebesinden Hüsnü Bey kahveye girdiği vakit, arkadaşlarıyla her gece işgal ettikleri köşeye doğru pür şevk ü şetaret[413] bir nazar artarak ve elini kendine mahsus bir imrendirmek vaziyle dudaklarına götürerek:

— Size bir havadis, bir havadis ki… Hiç sormayın, diye ilerledi.

İhvan[414], şimdiden mesut, sıkıştılar, ona aralarında bir yer verdiler. Çünkü Hüsnü Bey, kimsenin bir şeyden haberi yokken, arar, tarar, keşfeder, mahallede en nâşinîde[415] havadislerin menbaı nakl ve ş… olur idi.

Yerine oturunca, birinin ikram ettiği sigarayı masadaki kibritlikten bir kibrit alıp bir vaz-ı mahsus ile yakarak, leziz bir şey yiyiyormuş gibi mestane bir nefes çekti; etrafındakilere tehalükle bekledikleri havadisi verdi:

— Bizim mezecik başkalarına ziyafet çekiyor, ayol, dedi.

Onlar, mezecik diye, mahallede altmış yaşlarında bir ihtiyar beyin iki ay evvel aldığı yirmi üç, yirmi dört yaşında latif bir genç kızdan bahsederlerdi.

---

[412] mütecessis: gizli şeyleri, başkalarının sırlarını araştıran, öğrenmeye çalışan, meraklı

[413] şetaret: sevinç, neşe, şenlik

[414] ihvan: candan dostlar, samimi arkadaşlar

[415] nâşinîde: duyulmamış, işitilmemiş, daha önce benzeri görülmemiş

Bu havadisle son derece alakadar olarak bütün nazarlar ateşlendi ve hep birden: "Amma ettin ha…" dediler.

O vakit tafsilat verdi:

Ne vakit başladığından haberi pek yoksa da bir zamandan beri her gece yatsıdan sonra, Kâmil Bey'in konağının önünde bir gölge peyda oluyor ve bir, nihayet iki defa gidip geldikten sonra, yavaşça açılan kapıdan sürtünerek içeri giriyordu.

Hüsnü Bey:

— Ben de bunu bizim hemşireden öğrendim, diye ilave etti.

Onun hemşiresinin, çorçor erkekler arasında ne ise o daha azılı olduğundan etrafında olan bitenin zerresini nazar-ı tecessüsünden[416] kaçırmaz bir nadire-yi cihan olduğunu sâmiince[417] malum idi.

Onların evi Kâmil Bey'in konağının biraz karşısına gelirdi. Hemşiresi bir gece pencerede otururken bu gayr-i tabii gölgeye dikkat etmiş, onun konağa girişindeki esrar-ı nazar merakını celbederek, Kâmil Bey'in bu anda sızmış olduğunu iyice bildiği için bunun bana gelmiş bir misafir olamayacağını düşünerek tecessüsü çoğalmıştı. Fakat misafir olduğu farz edilse bile mutlak bir iki saat sonra çıkacağını tahmin ederek beklemiş, beklemiş, hiç kimsenin çıkmadığını, hatta evde bütün lambaların söndüğünü görünce o da yatmış idi.

Öbür gece yine aynı zâirin[418] aynı esrar ile içeri girdiğini ve yine çıkmadığını görünce sabaha kadar uyumayarak, beklemiş ve nihayet, sabaha karşı alacakaranlıkta yine aynı gölgenin aynı esrar ile çıktığını görerek işi iyice anlamıştı.

Hüsnü Bey:

— Bunu keşfedince hemşire evvela bana haber verdi, diye devam etti. Dün aynı adamın yatsıdan sonra eve alındığını ve sabaha karşı kapı açılıp gizlice dışarı çıktığını gördüm, arkasına takıldım. Hem de kim, biliyor musunuz?

Hep birden: "aman, kim, kim bakalım?" dediler.

---

[416] nazar-ı tecessüs: tetkik gözü

[417] sâmiin: işitenler

[418] zâir: ziyaret eden kimse, ziyaretçi

— Hani şu turşucunun karşısındaki eve yeni taşınanlar yok mu, onların oğlu…

Yirmi beş yaşında genç bir delikanlı… Şimendifer[419] de mi, tramvayda mı tercüman mı imiş neymiş, bugün tahkik ettim. Fakat herifte tali[420] mi dersin? Daha mahalleye dün geldi, gelir gelmez ilk işi turnaya böyle vurmak olsun.

Hepsinin çehrelerinde bu zıll-ı infial[421], gözlerinde bir ateş-i haset[422] vardı.

Çünkü Kâmil Bey, Abdülhamid devrinin nüfuzlu ekâbirinden iken bugün mütekait[423] altmışlık bir ihtiyar, iki ay evvel, bir topçu paşasının akrabasından yirmi üç, yirmi dört yaşında genç bir kızı aldığı vakit, bütün mahalle bunu büyük bir hayretle telakki etti. Kâmil Bey üçüncü karısı da öleli beş senedir, artık evlenmeyip kendini kâmilen konyağa vakfetmiş ve gece gündüz birkaç şişe konyak yuvarlayıp sızmayı itiyat [424]etmiş, işte bu hâl mahallede malum olduğu için, ihtiyarın böyle genç bir kızı ne fikir ve emele hizmet ederek aldığı halledilememiş, bais-i merak[425] olmuştu.

Nihayet, birkaç hafta sonra, yine çörçör Hüsnü Bey, Kâmil Bey'in konağındaki kadınların rivayatına ve konağın karşısında olan evlerinden hemşiresinin teftişat[426] ve keşfiyatına[427] istinaden meseleyi tenvir etti. Akşam sabah önüne konyak tepsisi geldiği vakit ihtiyar "Hanımefendiye haber verin." diyor ve genç kız bir hıram-ı latif[428] ile gelerek onun yanına oturuyordu; o zaman kadehleri doldurup türlü cilveler, türlü işvelerle ona vermeye başlıyor, ihtiyar böylece türlü oyunlarla keyiflenmek üzere, konyakları atarken kız nazlı ve gamzeli bir eda ile dudaklarını da meze gibi ona uzatıyor,

---

[419] şimendifer: demir yolu
[420] tali: baht, talih
[421] zıll-ı infial: kırılma gölgesi
[422] ateş-i haset: haset ateşi
[423] mütekait: emekli
[424] itiyat: alışkanlık
[425] bais-i merak: merak konusu
[426] teftişat: teftişler
[427] keşfiyat: keşifler, buluşlar
[428] hıram-ı latif: salına salına işveli yürüme

Beyefendi böylece bir iki saat oynayıp eğlenerek nihayet sızıyor ve genç kadın, daha doğrusu genç kız, yalnızca yemek yiyip yalnızca uyuyor idi.

Genç kızın işin böyle olacağını bidâyeten[429] tayin edememekle beraber kimsesiz olduğu için bu ihtiyara varmaya razı olduğu bedihî[430] idi. Oturduğu yerde pek rahatsız olduğu, yirmi üç yaşına geldiği hâlde güzelliğine rağmen kimsenin almadığını gördüğü için ne olursa olsun zengin bir kocaya varıp bir konağa hanım olmak istediği anlaşılıyordu.

Çorçor meseleyi arkadaşlarına izah ettikten sonra:

— İhtiyar genç kızı yalnız mezelik almış! Fakat ne meze, ne meze, biliyor musunuz? diye onu uzun uzun methetmiş.

Vakıa bütün mahalle halkı, iki üç günde bir genç kızı araba ile Beyoğlu'na giderken görüyor, herkes hüsnüne ve zarafetine hayran oluyordu.

Bu son havadisin nakli ile mebhut[431] kalmış arkadaşlarına Hüsnü Bey nihayet sordu ki:

— Ey bunu biz böyle bırakacak mıyız?

Ve vaki olan bir sükût-ı tereddüt üzerine:

— Canına yandığım, bari yapacaksan, mahalleye dün gelen bir adamla yapacağına, burada büyümüş, mahallenin kerem ve serdini[432] çekmiş, bura delikanlısı ile yap be kaltak, değil mi ama?

Hepsi gözlerinde bir lem'a-yı istihza[433] ile tasdik etti.

O esnada birisi:

- Ne yapmalı? Yapılacak şey kedi ciğere bakar gibi karşıdan bakıp iç çekmekten ibaret kalacak?

Bir diğeri oradan atıldı:

---

[429] bidâyeten: başlangıçta, ilk olarak, önce, evvela
[430] bedihî: ispat gerektirmeyecek kadar açık, belli, aşikâr
[431] mebhut: şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış, şaşkın, hayran
[432] serd: soğuk, sert, şiddetli, hoyrat
[433] lem'a-yı istihza: alaya alan parıltı

— Amma ettin ha… O da niçin? Bir akşam konağı kuşatır, bir baskın yaparız. Herifi dışarı çıkarır, atarız. Bile bile bunu bu hâlde bırakabilir miyiz? Mahallenin namusu var.

Çorçor buna itiraz etti. O ne olsa Kâmil Bey'e küçükten kalma bir hürmet besliyordu.

— En iyisi, dedi, en iyisi gidip işi olduğu gibi Kâmil Bey'e anlatmaktır. Ne olsa artık bu hâle razı olmaz. Tabii karıyı defederek, mezeciğiden mahrum kalırsa da artık ne yapalım?

Bu fikir cümlesi taraftan tasvip edildi. Fakat bu iş için onlar pek genç olduklarından kendilerini sahib-i salâhiyet[434] bulamadılar. Bir ikisi gidip meseleyi İmam Efendi'ye açtılar; İmam Efendi işte bir yanlışlık olmaması için iyice tahkik lazım olduğunu, bir rivayet üzerine böyle hareketlere cesaret edemeyeceğini söyledi. Fakat Hüsnü Bey kendi gözüyle gördüğünü yemin ile temin etti. İmam, bunun üzerine muhtar ile diğer iki ihtiyar mahalleliyi Çorçor Hüsnü'ye terfik[435] ederek öbür akşam Kâmil Bey'e gönderdi.

Kahvede mesele az çok herkese şayi olduğundan neticeyi hep merakla bekliyorlardı. Kimisi Kâmil Bey hemen o anda kızı çağırıp bohçasını vererek defedeceğini, kimisi onun pek hadid[436] bir adam olduğundan bahsederek fena vakaların zuhuru muhtemel olduğunu söylüyorlardı. Nihayet, yarım saat sonra heyet zuhur etti. Herkes onlara bakıyor, ne olduğuna dair bir söz, bir hareket bekliyorlardı.

Muhtar İmam'ın yanına gitti, diğer ihtiyar sükût ile başka yere çekildiler.

Söz çorçora kalmıştı. O ise köşedeki mevkiine oturduğu vakit, herkesin merakını katre katre emercesine tatmak için batâetle[437] cebinden çıkardığı paketten bir sigara alıp masadaki kibritlikten çektiği kibriti yakarak sigarasına tuttu.

Bütün arkadaşlarının canları gözlerinde, ona bakıyorlardı.

En sonra ağır ağır: "Herif bizi defledi" dedi.

---

[434] sahib-i salâhiyet: yetki sahibi

[435] terfik: birinin yanına arkadaş olarak katma, katılma

[436] hadid: öfkeli, kızgın

[437] batâet: ağır hareket etme, süratli davranmama, yavaşlık

Ve arkadaşlarının gözlerindeki ateş hayret ve istifsare[438] cevaben:

— Evet, defledi. Tevekkeli[439] mi canım, bu eski kurt ihtiyarlığına bakmadan evine böyle genç bir karı sokar mı? Demek o evvelden hazırlanmış, belki haberi de var idi. Fakat ne hayin oğlu hayin herif… Eminim ki daha bizi görür görmez işi anladı ve cevabını hazırladı. Muhtar Efendi'nin sözlerini hiç istifini bozmadan dinledi dinledi. Gayet soğuk bir kanla: "Yanlışlık var, yanlışlık var efendim. O Bey benim için, benimle görüşmek için gelir." dedi. O saat kendinin kaçıncı sızıntıda olduğunu bilmeyen varmış gibi…

Bu esnada karşıdan İmam Efendi, Muhtar'ın izahatini dinlemiş ve hayretle sakalını tutarak, çorçorın tarafına doğru dönmüştü. Hepsi ona baktılar, o vakit İmâm Efendi bu cevap üzerine kendilerine yapılacak bir şey kalmadığını gösterir bir hareket izhar etti.

Çorçor ise, etrafa doğru bir vaz-ı tasdik ile cevap verdi:

— Evet, evet, elbette… Bir kere işi o kendi himayesine aldı ya… Artık ne olsa, ne yapsak beş para etmez. Malum…

Sonra, biraz yavaşça sesle arkadaşlarına dönerek devam etti:

— Hatta kim bilir kıza bu aklı öğreten de belki kendisidir. Onun bu hayata tahammül edemeyeceğini o elbette biliyordu. Onu kaçırmamak için "Benim için bir meze lazım, sen bana mezeyi ver de başkalarına istersen ziyafet çek." demiştir. Herifçioğlu budala mı ki bu kadar çok şey için kalksın karıyı defetsin de sonra ölünceye kadar konyağı mezesiz yuvarlamaya mecbur olsun. Bâhusus[440] öyle turfanda bir meze… Onu nasılsa bir kere ele geçirdi.

Bunları Kâmil Bey'in hesabına söylüyormuş gibiydi. Nihayet, kendi tarafından olmak üzere, türünü değiştirerek, arkadaşlarının yüzüne mudhik bir tavr-ı istifsar ile baka baka ve ağır ağır:

— Fakat bir meze için… sözlerini söyledi. Hep birden gürültülü bir kahkaha ile cevap verdiler.

---

[438] istifsar: bir şey hakkında ayrıntılı bilgi öğrenmek isteme, açıklama isteme, sorma, araştırma

[439] tevekkeli: boş yere değil, bir sebebi olmalı

[440] bâhusus: bilhassa, özellikle

Tehlike

Gözlerinde bir donuk gurur ile son defa bir kere daha ayineye atf-ı nazar etti. Gördüğü şekl-i vücut[441], serveti, tenasübü, cazibe ve zarafetiyle hakikaten şayan-ı nazar[442] bir hediye-yi aşk[443] olabilirdi. Bir saatten beri kendini bu hediye için hazırlamış, süslemiş, tezyin[444] ve ta'tir[445] etmişti. Zira bugün mülakat-ı aşka[446] gidiyor idi.

Üç aydan beri kendini mısr[447] takipleri, mükerrer[448] mektuplarıyla iz'âc[449] eden bir genç, nihayet bugün için ondan bir vaad-i mülakat[450] alabilmiş idi. Bu vaadi verdiği vakit hiç de tutmak fikrinde değil idi. Fakat gün hulûl[451] edip de saat takarrüp[452] ettikçe, kalbinde ateşin bir daraban[453] hasıl olmuş, teşne-yi tahassüs[454] ruhu için pek cazip bir ıyd-ı incizab[455] teşkil eden bu fırsatı fevt etmek[456]

---

[441] şekl-i vücut: vücut şekli
[442] şayan-ı nazar: bakmaya yaraşır
[443] hediye-yi aşk: aşk hediyesi
[444] tezyin: süsleme, süslenme
[445] ta'tir: güzel bir koku ile kokulandırma
[446] mülakat-ı aşk: aşk buluşması
[447] mısr: büyük şehir, başşehir, ülke
[448] mükerrer: tekrar edilmiş, tekrarlanmış
[449] iz'âc: rahatsız etme, tedirgin edip bunaltma, can sıkma, taciz etme
[450] vaad-i mülakat: görüşme sözü
[451] hulûl: gelip çatma, erişme
[452] takarrüp: yakınlaşma, yaklaşma, yanaşma
[453] daraban: kalp vuruşu, kalp atışı
[454] teşne-yi tahassüs: duygulalara susamış
[455] ıyd-ı incizab: cezbolunma bayramı
[456] fevt etmek: yitirmek, kaybetmek

pek yazık olacağını düşünmeye başlamış, kendisinde son bir hamle-yi mümânaat[457] ile müdaafa-yı ismete[458] çalışan hiss-i namus[459] ile yekrenk ve bi-şevk hayatı içinde memnu[460] heyecanlarla titremek için dili olan kadınlığı vahşi bir musâraaya[461] koyulmuştu.

İblis nihayet galebe ediyor ve onu o kadar muğfel[462], o kadar cazip vaadlerle teshir ediyorlardı ki, tekrar vazgeçmemek için hemen bir araba ısmarlayarak hazırlanmaya başlamıştı.

Hazırlandığı müddetçe, onu, bugün gidip mesut edeceği delikanlıyı düşünüyordu. Bu, pekiyi görmemekle biraz, zarif bulduğu, mektuplarında derin bir hararet, mültehip[463] bir ruh keşfettiği bir gençti. Son nazarla kendini bir daha muayene edip memnun olduktan sonra, yanına mutemedi[464] bir kadını alıp arabaya atladı. Arabada ruhu mağşi bir hülya-yı aşk ve saadet içinde sermest, vücudu şimdiden ateşin zevklerle titriyordu.

Ona ilk söz olmak üzere: "İşte geldim ve sizinim…" diyecekti. Ve: "Hayatımdan size bir saatçik verebilsem bile, bu saat bir ebediyet değmez mi?" sözünü ilave edecekti.

Bu sözü bir romanda okumuş ve gayet beğenmişti. O da hayatlarını romanlardaki, sinemalardaki mecâlis-i aşk ve zevkin tahayyülât-ı garâmıyla[465] doldurmuş, her günkü mahrumiyetlerin, inkisarın hararetini bu tahayyülâtın mezhep bulutlarıyla telvine alışmış bugünkü genç kadınlardandı. Zevcini sekiz senelik bir hayat-ı ailenin verdiği lakaydı ile, çocuğunu altı yaşına getirinceye kadar mucip olduğu rahatsızlıklar, endişeler, uykusuz geceler, feda edilmiş eğlenceler ve ziyan olmuş gençlik namına büyük bir bela olmak üzere telakki ediyor idi.

---

[457] hamle-yi mümânaat: mani olma hamlesi
[458] müdaafa-yı ismet: namusu koruma
[459] hiss-i namus: namus duygusu
[460] memnu: yasak
[461] musâraa: mücadele, didişme, savaşma
[462] muğfel: aldatılmış, kandırılmış (kimse)
[463] mültehip: alevlenen, tutuşan
[464] mutemet: inanılır, güvenilir, emin (kimse)
[465] tahayyülât-ı garâm: büyük aşk hayalleri

Bu aşk zuhur ettiği vakit, uzun bir vazife-perverlik itiyadı içinde, hayatında büyük bir müşkilatla yerleşebilmiş idi. Evvela kendinden gayet mütehekkim[466] olan gurur-ı nefs için bir büyük teselli olarak: "Demek ki ben hâlâ sevilebiliyorum!" şevki peyda olmuş, aldığı mektupta gördüğü iltihap, ısrar ve istirham ve onu bu zayıf noktasından zabtederek, renksiz, neşesiz hayatının yeniden tezehhür[467] emeliyle birleşerek onu yavaş yavaş mağlup etmişti.

Öyle olduğu hâlde de hayatını bu kadar işgal edip nihayet bu derece teslim olacağını ilk günlerde hiç düşünmemişti, nihayet nihayet, bir mektup vermeye kadar belki razı olup daha ilerisine katiyyen cesaret edemeyeceğini zannediyor idi. Fakat mektuplar tevâlî[468], günler takip ettikçe, ağır vazifelerden usanmış, sade hayatından bezmiş olduğu için, gittikçe derinleşen zevk ihtirasının galeyanıyla her gün daha dûçâr-ı zaaf[469] olup daha ziyade kayarak, tutmamak ümidiyle mülakat vaadine ve nihayet bugün, işte o mülakata gitmeye kadar düşmüş idi.

Arabada giderken, umk-ı mevcudiyetinden[470] kabaran bir tereddüt ile ilk günaha giden namuslu bir kadın tereddüdü ile sarsılmaktan hâli değildi. Fakat merak, hahiş-i tahassüs, iştiyak-ı heyecan, onu daha ziyade zabtediyor idi. İş bu dereceye kadar gelmişken, şimdi avdet mahal ve müthiş idi. Son günlerini o kadar telvin etmiş olan heyecanlardan mahrum kalıp, renksiz hayatının sade, hissiz meşguliyetlerine tekrar gömülmeye mecbur olmak, böyle her gün bir başka zevk-i gurur ile kadınlığını teheyyüç[471] eden mektuplara veda etmek nasıl mümkün olur idi?

Hayır, ne olursa olacak, o mutlak bu saadete nail olacaktı.

---

[466] mütehekkim: ciddi bir tavır takınarak alay eden, alaycı
[467] tezehhür: çiçeklenme
[468] tevâlî: arkası kesilmeden devam etme, birbiri ardından gelme
[469] dûçâr-ı zaaf: zaafa tutulmuş
[470] umk-ı mevcudiyet: varlığının derinliği
[471] teheyyüç: heyecanlanma, coşma

Şimdi, üç aydır çılgın mektuplarla birbirlerine perestiş[472] eden iki mevcut, lerzan, perişan, birbirinin huzurundandaydılar. Delikanlı ilk resmiyet içinde, biraz ciddi, söz söylüyor ve sabahtan beri kendini beklerken geçirdiği hâletirûhiyyeyi[473] izah ediyor idi.

Ve genç kadın onu dinlerken, günlerden beri büyük türlü tahayyülât-ı mestane içinde tasavvur ettiği zevkleri, hazırladığı sözleri şimdi pek uzak, âdeta muhal[474] görüyor idi. Nasıl, bütün bu sözleri o bu yabancı, bu kâmilen meçhul adama mı yazmıştı? Hatta, hatta, bugün bu önünde, sesine, tavırlarına, nazarlarına o kadar yabancı olduğunu hissettiği adama mı teslim olmaya gelmişti?

Ona baktıkça, onu gerçekten, o kadar meçhul, o kadar yabancı buluyordu ki hiç görmemiş, hiç tanımamış olduğunu görüyor idi. Kendi kendine hatta bugün bu adam yerine bir başka genç mektupları yazan bendim diye karşısına çıksaydı, sevdiğim budur diye ona mı teslim olacağını düşünüyor ve bunu pek büyük bir canavarlık buluyor idi.

Evet, bu böyle nasıl bir aşktı? İnsan sevmek için, görmeli, konuşmalı, tanışmalı, bilişmeliydi. Ve aşk ancak ve belki sonra zuhur edebilir idi. Hâlbuki o bugün ilk defa gördüğü bir adama şimdi vücudunu, muazzez kadınlığını teslim mi edecekti?

Kendini, o kadar vaktinden beri o kadar taziz[475] ettiği, o kadar mağrur olduğu hüsnlerini, cazibelerini böyle ne olduğunu bilmediği meçhul bir adama mı bahş ve isâr[476] edecekti? Bu büyük fedakârlığı şayan bir surette, o hazinelere layık bir adama bezl etmek[477] daha münasip olmaz mıydı?

---

[472] perestiş: taparcasına sevme

[473] hâletirûhiyye: bir kimsenin düşünce ve davranışlarına hâkim olan, içinde bulunduğu ruhi durum

[474] muhal: olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız

[475] taziz: yüceltme, ululama, saygı ile anma

[476] isâr: ikram etme

[477] bezl etmek: esirgemeden vermek

O saate kadar o kadar mağrur olduğu bu aşk, şimdi nazarında o kadar küçülüyor, o kadar acz ve zillet içinde, müstahkar[478] ve sefil bir hâle geliyordu ki, artık bu aşk değil, âdeta bir fuhuş olarak görünüyordu.

Yalnız, o fahişelerin aldığı paraya bedel, kendisi mektup almıştı. Şimdi demek ki, bu beş on mektup için kendini teslim edecekti?

Onu şimdi hiç bilmiyor idi, belki yavaş yavaş ve sonradan öğrenecek idi. Fakat o vakte kadar namusu mahvolmuş, vücudu kirlenmiş olmayacak mı idi? O vakit, bu adamı iyice tanıdığı zaman, şayet nâdim[479] olursa, bu adam teveccühe, muhabbete, aşka gayr-i layık[480] bir çapkın çıkarsa, ne yapacaktı? Onun pençesinden kendini kurtarabilir miydi?

Muhakeme buraya gelince, hayatına iyice bürudet[481] istila etmiş ve artık onun gittikçe hararetleşen sözlerini işitmiyordu. Kulaklarını bir uğultu kaplamış, şimdi artık kat'i bir mevcûdiyyet-i münekkidâne[482] ile onu, odaya muayene ediyor, odayı da, onu da adi, düşük buluyordu. Yirmi sekiz senelik muazzez hazâin-i nisviyet[483] bu adi odada, bu nasıl olduğundan bi-haber olduğu adama teslim etmek ona büyük bir cinayet görünüyor idi.

Bu esnada delikanlı onun sükûtundan endişeye başlıyor, onu teheyyüç etmek için, ayağa kalkmış, ilk hasaretsizlikle takrip etmek[484] için bahane arıyor gibiydi.

"Bir şey söylemiyorsunuz." dedi.

Genç kadın, dudaklarıyla bir işaret etti, "Söylenecek bir şey yok ki…" demek istiyor idi. Şimdi onun bu cebbar, bed huy bir

---

[478] müstahkar: hor görülen, aşağılanan, küçümsenen, itibarsız, hakir
[479] nâdim: pişman olan, nedamet getiren (kimse)
[480] gayr-i layık: layık olmayan
[481] bürudet: soğukluk
[482] mevcûdiyyet-i münekkidâne: tenkit edenin varlığı
[483] hazâin-i nisviyet: kadınlık hazineleri
[484] takrip etmek: yaklaşmak

adam çıkar, kendini tehdit ve ihâfe[485] ile zabtetmeye kalkarsa endişesi peyda olmuştu.

Aman ya Rabbi, o bu sersemliğe nasıl düşmüştü? Hiç tanıdığını, kim olduğunu, nasıl, ne hilkatte bulunduğunu bilmediği bir adama nasıl kalkmış da gelmişti? Onun temayülâtını, ahlakını, hayatını ne ile öğrenmişti? Yalan olduğuna, mürettip, süslü, sahte bulunduğuna, kendi mektuplarıyla da emin olduğu birkaç yalancı mektuplarla mı?

Böyle şeyler senelerce beraber yaşayan adamlar arasında bile o kadar güçtü ki, hatta sekiz senelik kocasını bile bazen tanımadığını görmez mi idi?

Kendini büyük, zengin, muhteşem bir aşka veriyorum zannederken, demek ki en adi bir fahişe tâbi oluyordu. O, erkek, eğlenmek, zevk bulmak için bir kadın aramış, kendini bulmuş idi. Zira o da sevmiyor idi ve zira bu şart dâhilinde sevemezdi, tanımadan sevmek mümkün değildi. Demek ki o, âdeta temin-i zevk için bir fuhuşhaneye giden bir erkekti. Kendisi bu adi davete tâbi olacak, bu mülevves[486] dişiliği kabul edecek mi idi? Bütün bu muhakemelerden sonra, en nihayet, gururu böyle derin bir surette mecruh[487] olunca, buradan kaçıp kurtulmak onun için mütehakkim bir emel oldu.

Silkindi kalktı. Delikanlı atılarak: "Ne oluyorsunuz?" dedi. Genç kadın, onun hatta bir temasına bile maruz kalmadan çıkıp gitmek için deli oluyor idi. Ona yerinde durması için eliyle işaret ederek: "Gidiyorum…" dedi. Delikanlı mebhut[488], mecruh, sebep soruyor, şikâyet ediyor, bırakmayacağını işrap[489] ediyor idi. Kat'i mehip[490] bir sesle, bir hüsran, heyecan içinde:

---

[485] ihâfe: korkutma, tehdit etme
[486] mülevves: pis, kirli, iğrenç
[487] mecruh: yaralanmış, yaralı
[488] mebhut: şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış, şaşkın, hayran
[489] işrap: bir maksadı kapalı olarak ima yoluyla anlatma
[490] mehip: korkutacak kadar iri, cüsseli, korkunç

"Kabil değil. Yok, yok… Mümkün değil." sözlerini söyleyerek kapıya teveccüh etti. Ve delikanlıyı vurulmuş gibi, camit[491] ve mütehaccir[492] bırakarak kendini sofaya attı, oradan, karşıki odada muntazar duran refikasına işaret ederek, sokağa fırladı.

Gece, işinden avdet eden kocasının huzurunda, onun hiçbir şey olmamış gibi tabii sözlerine, her günkü tavırlarına bakarak kendi kendine: "Aman ya Rabbi, diyordu. Aman ya Rabbi, onun huzurunda nasıl bulunacaktım? Ne büyük bir tehlikeden kurtuldum."

Şimdi kurtulduğu tehlikeyi bütün fecâatiyle[493] görerek, bir daha böyle badirelere düşmemeye yemin ediyor, bu şartlar dâhilinde böyle ihtiyaçlara tâbi olmanın zararlarından derin bir haşyet[494]le titriyor idi.

[491] camit: cansız
[492] mütehaccir: taşlaşmış, taş gibi olmuş, taş kesilmiş
[493] fecâat: çok acıklı, yürek parçalayıcı durum
[494] haşyet: gönül titremesi, yürekte duyulan ürperme, korku

Zehirlerim

Pazar. Saat on bir. Vapur Büyükdere'den kalktı. Bizim Tarabya İskelesi tenezzühden[495] avdet eden halkla hınca hınç. Nazar-ı dikkati celbedecek birkaç hüsn. Bilhassa daha bu kış kısa fistanını terk etmiş matmazel Ma... Bütün taravet, bütün tazelik. Bu genç kızda öyle narin bir endam, hutût-ı hüsnünde[496] öyle rikkat[497], iri gözlerinde o kadar safvet var ki, rengindeki sazlık kumral, muhteşem saçların gölgesinde öyle lebini bir ifade alıyor ki bir nefesle yaralanabilir bir suçiçeğine, sakinin üstünde suyun heyecanlarında sallanan masum, rakik[498] bir nilüfere benzetirim. Yanında küçük kız kardeşleriyle ak saçlı mürebbiyesi var, bir de o komşuları tek gözlüklü gösterişçi herif sırıtıp duruyor. Hep gelip geçen zengin arabalarda selamlar dalgalanıyor; bazıları tevakkuf[499] ederek Rusya'dan yeni avdet eden Matmazel'in bonsuvarlarla elini sıkıyorlar.

Vapur tekarrüp ediyor. Fakat o kadar galebelik ki, iskelede bekleşen halkta: "Biz nereye sığacağız?" endişe-yi suali[500] hasıl oldu. Herkeste o kadar tehalük, kadınlarda öyle bir bûy-ı telaş[501] var ki, bu zevk-i hevâ-yı nesimîsi[502] içinde, bu ılık naim akşam, Boğaz'ın

---

[495] tenezzüh: eğlenmek için gezip dolaşma, gezinti
[496] hutût-ı hüsn: güzelliğin çizgileri
[497] rikkat: incelik
[498] rakik: ince, nazik
[499] tevakkuf: bekleme, durma
[500] endişe-yi sual: sorunun merakı
[501] bûy-ı telaş: telaşın kokusu
[502] zevk-i hevâ-yı nesimî: hafis esen rüzgârın zevki

elvâh-ı mahmuruna[503], renklerin sulardan, havalardan, kırlardan inikâs ederek titreşen iltimâlarına[504] karşı insana bir zevk-i hayat-ı şükrânî[505] gelir.

Birden gözüm sefarethanelerin rıhtımda koyu pembe elbisesi, koyu mâî önlükle gelen kadına ilişti, o kadın yahut o kız… Fakat o kadar harap bir çehre ki, o kız diyemeyeceğim. Buraya geldiğim bir buçuk senedir, kış yaz her gün Yeniköy'den Büyükdere'ye doğru gidip akşamları yine böyle yürüyerek avdet eden bu hizmetçi kadın. Bu zaten her akşam tenezzühümün heyûlâ-yı elemi[506], Tarabya rıhtımlarının heyûlâ-yı fakr u matemi olan kadın, âh bilseniz, bunun yürüyüşündeki eda-yı nâlânı, ellerimin, daima ilerlemek için hamle-yi kararını, yorgunlukla zebun-ı musâraasını[507] bilseniz ya Rabbi! Bunda nasıl görmeyerek, bakmayarak, hatta yaşamayarak, bir yürüyüşü, durmayarak, dinlenmeyerek, tavrına halel getirmeyerek nasıl ağlayan, nasıl inleyen bir yürüyüşü vardır bunu görseniz!

İskeleye kadar gelince, oranın arabalarla, halkla kapanmış yolundan geçmenin kabil olmadığını görerek, sıkıldı, kolundaki bohçasını ne yapacağını bilemedi; uğraşarak, yol açarak ilerlemeye çalıştı; o zaman, âh ey genç kız, âh ey rakik ve masum nilüfer, o zaman senin ona baktığını ve gözlerinde mana-yı istihzanın[508], dudaklarında bir reng-i istihkârın[509] güldüğünü gördüm.

İstihkar, peki… Bunda zaten hakirlikten başka bir şey yoktu. Fakat sen zalimâne gülüyordun! Yeniköy'de beklettiğin arabaya gitmek için belki deniz tenezzühü olsun diye vapura bezgin, o her gün binlerce meşakkatle sürüklendiği bu kanlı yolda ölüyor, aç kalmamak, açlıktan ölmemek için, sürükleniyordu.

Ve sen ona gülüyordun! Senin köpeklerinin yemeyeceği şeyleri yiyebilmek için pazar günü bile çalışmaktan avdet eden bu kadına

---

[503] elvâh-ı mahmur: sersemlemiş manzaralar
[504] iltimâ: parıldama
[505] zevk-i hayat-ı şükrânî: şükredilecek bir hayatın zevki
[506] heyûlâ-yı elem: kederin ürkütücü hayali
[507] zebun-ı musâraa: mücadelenin aczi
[508] mana-yı istihza: alay eder gibi
[509] reng-i istihkâr: küçümseme rengi

sen gülüyordun. Niçin güzellik iyilik değildir ya Rabbim? Niçin? Âh bütün hayran olduğum letafet ve rikkatle beraber bil ki, cahil olmasaydın, sana sefil derdim. Cahil olmasaydın, seni ona güldüren o servetin bu kadar mebzul[510] ve büyük olmak için kim bilir nasıl haksızlıkların mahsulü olduğundan gafil olmasaydın. Zira sen bilmezsin ki, sen, beyaz ve pak bir nilüfer, sen bilmezsin ki, belki bu akşam böyle sürüklenen bir sefilin hakkını yiyiyorsun.

Fakat şimdi sana değil, seni ona güldüren, o çamurlar içinde şişmiş ayakları, ölmüş dizleri, inleyen kalbiyle bitap ve serseri sürüklenirken onun hakkıyla seni arabalara, vapurlara bindirip güldüren insanlara lanet olsun!

Orada daha ziyade duramadım. O kadar müddet sevdiğim bu genç kıza dargın, insaniyete dargın, kendime dargındım. Gelen genç arabalar arasında ezilecek kadar sersem yürüyen bu kadının arkasından giderken düşünüyordum ki bu vapura binen halkın bugün fazla israf ettikleri paralar bu kadına verilseydi bütün ailesini nihayetlere kadar müreffeh edebilirdi. O önde saralı yürüyüşüyle, bir tarafa eğilmiş başıyla, topuk darbelerinden mevzun bir hareket alan eteklerin raksıyla yürüyordu.

Yol pek galebelikti. Sümer Palas'ın önüne geldiğimiz zaman bugün buradaki izdihama bakarak hayret ettim. İçeride oturmak için boş bir tek masa kalmamıştı. Bahçenin önü hep konak arabalarıyla kapanmıştı. Denizdeki kira sandalları iki üç çifte mükellef kayıkların, mahun sandalların arasında gaip oluyor idi. Gelen geçen arabalardan yoldan geçmek güç, âdeta gayr-i mümkün bir hâle gelmişti. Herkes rıhtım üzerine sıkışmıştı. Bunlar oraların yerli ahalisi, bugün pazar tenezzühüne çıkmış civar Rum ahalisiydi. Ve bu adamlarla arabalardaki halkın zaruri, gayriihtiyari mukayesesi beni hep acı fikirlere sevkediyordu.

Kimi de kemal-i neşe[511] ile hazırlanıp eğlenmek üzere çıktığım hâlde günün mahv ve heba olduğunu görüyordum. Başka günler bütün bu tafsilat bana herkesin hayatını güzelleştirmek, mesut ve

[510] mebzul: bol, çok

[511] kemal-i neşe: tam bir neşe ve sevinç

pür-zevk geçirmek için edilen fedakârlıkları sevdirir, hayatı hoş geçirmek için her şeyin yapılmış olduğuna memnun ederken, gözümün önünde ihtilâçlı hatvelerle[512] yürüyen bu sefil kadın, sağa sola dalgın, sönmüş, feci nazarlarla bakarak ilerlemeye çalışan bu bedbaht beni hep acı acı düşünmeye sevk ediyor idi.

"Evet, bunlar hep iyidir, diyordum; bu güzel fanteziyi çalan orkestra, sebeb-i istirahatın müktesibi[513] bile fevkinde olduğu bu nefis otel, bu muhteşem arabalar, bu kahraman bargirler, yaldızlar kayıklar, hep, hep iyidir; her şeyi düşünmüşsünüz, fakat hiç haklı bir sebep olmayarak parasız kalmış olanları, âh ey insanlar, bu bedbahtları hiç düşünüyor musunuz? Hiç düşünüyor musunuz?"

"İşte zehirlenmiş bir gün daha!" diye esef ettim ve bir gün böyle düşünmeye başlayınca bütün düşüncelerim zehirli, bütün hislerim zehirli oldu. Zaten pek az gün bilirim ki yalnız gezmeye çıktığım hâlde böyle zehirli şeyler düşünmemiş olayım.

Orada otelin deniz hamamının uzun iskelesinde bir istimbot yanaşmış, içinde İstanbul'un en güzel, en müstesna kadınlarından en nezih en mümtaz erkeklerinden bir zümre bırakmıştı; tenezzühten avdet eden bu adamlar arasında, renkten, rahiyadan, handeden, cilveden hava-yı nesimîleri arasında, bir musiki, Fransızcanın İngilizceye karıştığı bir zümre-yi musiki terennüm ediyordu. Ve bunların kusursuzlukları, tezeyyünde[514] müsamahasızlıkları, endişe-yi zarurette gafletleri, bütün hâllerindeki saadet ve neşve-i hayat, güzergâhlarını ipek ışıltılarıyla işgal eden bu zenginlerin arasında yolunu şaşırmış alıklaşmış kalmış olan bu Yeniköy'den Tarabya'ya kadar rıhtımları dolduran yayan halkın, bu muvaffak olanların içinde muvaffak olamayarak taklit eden bu sürülerce bedbahtların bütün aza-yı derûnu[515], bütün cihan rahunu bana ihsas ediyor, bizzat onların kendilerinin ruhuymuş gibi şiddetle ihsas ediyor idi. Bütün tarih-i hayatlarını, bütün tarih-i hüsran-ı emellerini[516] pek kolay tasavvur

---

[512] hatve: adım
[513] müktesip: kazanan, elde eden
[514] tezeyyün: süslenme
[515] aza-yı derûn: iç organlar
[516] tarih-i hüsran-ı emel: arzuya ulaşamamanın verdiği hüznün tarihi

ettiğim bu tenezzühe çıkmış, gitmiş yerlilerin suratlarında zelil, yabancı ve sefil duran elbiselerin, başlarının üstünde önsüz, münkesir kalan şapkaların, bütün acemiliklerin, beceriksizlerin, muvaffakiyetsizliklerin, bu en adi bezlerden, en aşağı basmalardan, görünmeyen yerlerden eskilerle ikmal edilerek tamire muhtaç olan yerler, ütülerle diriltilmeye çalışılarak giyilen bu paçavraların, hatta biraz masraf edilip özenilmiş şeylerin bile bu servet ve ihtişamın tantanası arasında sahipleri nazarında bile ne uzun giryelerle, ne uzun hesaplarla, ne kahhâr-ı musâraalarla[517] meydana geldiğini düşünüyor ve bunu öyle cehenneme gidiyorlarmış gibi zebun ve makhûr[518] giyip gezdiklerini görerek yan gözle bakıp giremedikleri, girmeye cesaret edemedikleri bu bahçenin önünden geçerken boğuldukları hâlde bile yine nasıl zavallı bir cihat ile nasıl muhafaza-yı metanet[519] etmeye uğraştıklarına bakarak bunların böyle izlemek için ne kabahatleri olduğunu bininci defa kendime soruyordum.

Takayyütsüzlükten sararmış yüzleri, hasedin boğduğu kirlettiği gözleri, ezilen gururun morarttığı dudaklarıyla bunlar da gezmeye ve eğlenmeye çıkmışlardı! Lakin bu zavallılar bu arabaların altında eziliyorlar, sanki kendi kanlarında yüzüyorlardı.

"Âh! Bedbahtlar, bedbahtlar!" dedim. Lakin bu bir tenezzüh değil bir işkenceydi. Sonra birdenbire düşündüm ki belki böyle şeyler onların akıllarından bile geçmez ve hiç geçmemiştir. O zaman, bazen olduğu gibi bu maskaralığa gülemedim, onların içinde çırpındıkları bu sefaletlerinden bi-haber kalmalarına haset edip eğlenemedim, gülemedim. Öyle günlerim olur ki, bugün bana beşeriyetin hep elim yaralarını gösterip olduran bu neşter-i tahlil onların bütün gülünç, hayvan cihetlerini gösterir; o gün şüphesiz terazinin bir gözünde bütün beşeriyet bulunursa diğerinde yalnız ben bulunurum, onlara o kadar bigâne kalırım ve en rahat günlerim bugünlerdir. Bütün beşeriyete böyle bir rikkat ve temerrüt[520] ile bir dirhem elem borçlu olmam. Bu hayata tahammül edip böyle bihaber kalabilmek

[517] kahhâr-ı musâraa: mücadelenin kahrediciliği
[518] makhûr: mahvolmuş, bitmiş, tükenmiş
[519] muhafaza-yı metanet: metaneti koruma
[520] temerrüt: inat etme, karşı durma, kafa tutma

için ne kadar hayvan olmak lazım geldiğini düşünerek kendimi bu hayvanların arasında o kadar severim, o kadar hodkâm[521] olurum. Muzip olduğum başka kadınların acısını çıkarmak ister gibi, o günlerde beni ağlatan şeyler bugünlerde güldürür. Böyle kendi kendime herkesle eğlendiğim günler ne kadar nadirse o kadar da tatlıdır. Her gün beni acındıran aynı şeyler, o gün garip bir hadise-yi ruhiye olarak, eğlenmeye sevk eder, tezyif ve istihfaf[522] ederim: "Hayvan gibi yaşıyorlar!" derim. Tekrar etmeye doyamam: "Hayvanlar, hayvanlar!" Bütün içinde yüzdükleri maskaralıkdan bi-haber, yalnız doyup uyuyup yumurtlamakla meşgul olarak rahat rahat yaşayan bu insanları sonra da şâyân-ı hürmet bir şeylermiş gibi vakur, ciddi, insaniyetin âli-yi tabakât-ı muhayyilesine[523] kadar davâ-yı istihkâk[524] eder görünce keyfim daha artar; onların bütün budalalıklarını, bütün silsileyi haddisâtıyla göz önüne getirerek gördüğüm bir çehreyi, onun bir hâlet-i farikasını tasavvur ve tetkik ederek bütün tabiatını, bütün münasebetini, ailesinin ahvâlini, hayat-ı ictimaîyesini düşünür, bunları kendi kendime ikmal ve tasvir ederim, istediğim renklere koyarım, mübalağaya boğarım, hep müsahharalıkları galebe ettiririm; o zaman gülerim, gülerim! Sonra bazen böyle rahat ve mesut yaşamak için işte asıl bu hayvanlık lazım olduğunu ve kendim öyle olmadığım için böyle muzip, bana galeyan-ı bigâne sebeplerden bile müteezzi olduğumu düşünerek bu hayvanlıklardan dolayı onlara haset ettiğim olur, "Ne iyi rahat yaşıyorlar!" derim. Bunların daima beni böyle eğlendiğim nadir günler gibi daima pürzevk ü tarap[525] olduğunu düşünerek kendime hayvan olduğum için kızarım. "Keşke ben de onlar gibi olsam" derim.

Sonra yine düşünürüm ki bütün bu hâllerimle ben onlardan başka bir şey değilim, "Lakin bu hâlimden dolayı ben daha fenayım; lakin sen kendin, evet, sen kendin nesin! Âh koca hayvan, âh hodkâm canavar" diye haykırırım. Kendimi onlardan ayrı, böyle

---

[521] hodkâm: bencil
[522] istihfaf: küçük görme, hafif bulma, küçümseme, hor görme
[523] âli-yi tabakât-ı muhayyile: hayal gücü tabakalarının yüceliği
[524] davâ-yı istihkâk: hak etme davası
[525] pür-zevk ü tarap: sevinç ve eğlence dolu

mümtaz tutmak için ne gülünç ne maskara olduğumu, behîmiyyet-i beşeriyenin[526] en budala kurbanı kendim olduğumu görüp insafsızca, gaddarâne alaya başlarım. Hepimizin aynı hamireden vücut bulduğumuzu ve böyle kendimi tenzih etmek asıl gülünç şey olduğunu bininci defa itiraf ederim. Gülerim ve kendi kendime, bir düşmana hitap eder gibi: "Âh hayvan!" derim ve işte en güzel günlerim kendimle eğlenebildiğim, kendime acımayarak böyle eğlendiğim günlerdir.

Fakat bugün eğlenemiyorum, bugün gülemiyorum. Etrafımda kaynayan bu sefalet o kadar canlı, o kadar kanlı idi, iniltiler sakin ağızlarda öyle zebun bir eda-yı şekva[527] alıyordu, bütün bu çehrelerdeki elim takallüs[528] o kadar acı, o kadar hakikiydi ki insan bu zilletten, insana bu acılıktan şüphe edemezdi. Etrafımda kaynayan bu sefaletten birden o kadar üzüldüm ki, kaçtım.

Şimdi Kalender'deydim. Burası da sandallarıyla sahile takarrüp etmiş hanımefendilerle, arabaları ile geçen madamlarla doluydu. Gazino halk ile taşmıştı. Fakat Sümer Palas'ın bahçesi açıldığından beri, buranın ehemmiyeti tenâkus[529] etmiş, o kibar müşteriler yerine şimdi ancak yayan gezen halkın içinden bin fedakârlıkla buraya oturabilenlere cay-ı tenezzüh[530] olmuştu.

Ve bunların bütün hayatlarını görüyordum, bütün hayatlarını keşfediyor, ne fikirlerde olduklarını, ne emelleri bulunduğunu, hep kendim gibi biliyordum. Burada otururken oturamayanlara karşı fikirleri, etrafa bakarken içlerinden geçirdikleri mülahazaları, evlerine avdetlerindeki ahvâli, o yorgunluğu, elbiseleri saklayışı, hazırlanacak yemek peşine koşmaları, lambalar ve sofra için telaşları, mutlak olacak noksanlar için gürültüleri, öbür gün başlayacak iş için şimdiden düşünüşleri, bütün küçük sefaletleri, bütün adi zaruretleri görür gibi oluyordum. Ve bunları düşünürken gözümün önünde mükellef arabalarda gezen monşerler, madamlar, denizde-

[526] behîmiyyet-i beşeriye: insanlığın hayvanlığı
[527] eda-yı şekva: şikâyet üslûbu
[528] takallüs: kasılma, büzüşme
[529] tenâkus: azalma, eksilme
[530] cay-ı tenezzüh: gezinti yeri

ki istimbotlar[531], kayıklar, sandallar, yaşamak için hiç böyle şeyleri düşünemeyen, düşünmeye mecbur olmayan başka bir sınıf insanları gösteriyordu.

Birden yanımdaki oturan bir aile nazar-ı dikkatimi celbetti; birisi, geniş alınlı, kısa yüzlü, kartal burunlu, uzun ağızlı bir kadın, ileri çıkık kaş kemiklerinin altında sönmüş nazarıyla otuzundan evvel ihtiyarlamış, elbisesinde sırıtmış başındaki pek tantanalı şapka altında ezilmiş, belki senede iki defa girdiği bu kıyafetinden ne olduğunu kendi de anlamadığından nasıl duracağını şaşırmış, sersem, biçare, etrafındaki tantanaların içinde ölmüş, sükût ediyor, yanındaki adamın, belki bir mağazacının, belki birbirinin bir talâkat-ı müstehziyâne[532] ile böyle yerlere alışmış olduğunu göstermek isteyen gürültülü bir eda-yı mahsus ile söylediği sözleri dinliyor, fakat işitmiyor görünüyordu. Onun hayat-ı fakiranesinin belki kendinin bir şey olduğunu zanneden bu kadın mevcudiyet-i sefilesinin ne olduğunu anlamış gibi idi.

Solumda daha kalabalık bir aile vardı ve bunlar Karamanlı bozması idiler. Bu göz şaşırtan parlak renkli, sıkı elbisesi içinde çenesine yastık olacak kadar yüksek fırlamış göğsüyle çatlayacak denilebilen erkek derili, ayrı aza-yı[533] vechiyeli, ara sıra kalın bir tebessümle açılan kaba dudaklarının arasında ayrı dişlerinin cilasız kemikleri görünen bir kadın, redingotlu, büyük fesli bir adamın, belki kocasının yanında, somurtmuş gibi ara sıra esen tebessüm rüzgârının, infialini sıyıramadığı bir ubûset[534] veçhiyle cılız, kamur bir küçük kızı iki de bir de hırpalıyordu. Bu kızcağız kamburunu rahatsız eden sandalyede rahat edemediğinden ileri temayül ediyor, masaya dayanıyor, düşmek ve galiba nazar-ı dikkati celbetmek tehlikesini davet ediyordu. Ve bu hâl böyle bir sakat-ı hilkatin ma-

---

[531] istimbot: buharla işleyen filika büyüklüğünde deniz teknesi, küçük vapur, çatana

[532] talâkat-ı müstehziyâne: alaya alır söz söyleme

[533] aza: organlar

[534] ubûset: asık yüzlülük, yüz ekşiliği, somurtkanlık

deri[535] olmak musibetinden pek gazap-nâk[536] olan valideyi o kadar korkutuyordu ki, rahat durması için şemsiye ile dürtüştürüyor, ara sıra tekmeliyor, onu sükût ve istirahate davet ediyordu. Ve zavallı küçük kamburun bu mecburiyet ve işkence altında çehresine o kadar perişan bir merâret-i şekva[537] irtisâm[538] ediyordu ki, baktıkça insanın bu zalim anaya haykıracağı geliyordu.

Eğlencesi herkesin nazar-ı ihtizasıyla[539] haleldâr[540] olmasın diye esasen sefil ve harap olan yavrucağını böyle bin türlü azap içine sokmak… Buna tahammül edemedim.

"Lakin ne olur, diye haykırmak istedim. Görürlerse ne olur?" Her şeyi son derece fecaate getirmek istiyormuş gibi fena bir tesadüfle çocuğun burnu akmaya başladı ve bunu silmekte o kadar beceriksiz davrandı, anası etraftan bakanlardan birden o kadar kızdı ki, muavenet etmek bahanesiyle çocuğun burnunu zalim bir çimdik ile kopardı, mosmor etti; kamburun gözlerinin yaşla dolduğunu ve validesini kızdırmak korkusuyla yaşları gözlerinde içmek için bir müddet yere baktığını gördüm. Ezilmiş bir nazarla, sersem, şaşkın bakıyordu. Bir an oldu ki, yaşlar daha duramadılar, damla damla eteğine dökülmeye başladılar.

"Lakin korkma!" diye haykırmak istedim. Bütün sefaletini şimdi haykıra haykıra ağlayacak kadar hisseden bu küçük bedbahta: "Korkma! Onlar da etrafında oturanlar da, sandallarda arabalarda gezenler de, hepsi de senin gibi alildir![541]" demek istiyordum. Lakin sen bilmiyorsun ben de bilmiyor muyum ki bütün bu tantanaların, bütün bu servetlerin arkasında ne kamburlar ne sakatlar vardır; bu süslerin arkasında ne elim[542] ihtiyaçların, ne acı hesapların kanlandığını, bütün bu saadetlerin, debdebelerin arkasında ne sefil göz-

[535] mader: anne
[536] gazap-nâk: gazaplı
[537] merâret-i şekva: şikâyetin acıklılığı
[538] irtisâm etmek: şekillenmek
[539] nazar-ı ihtiza: alaylı bakış
[540] haleldâr: zarara uğramış, bozulmuş
[541] alil: hasta, hastalıklı, mariz, illetli (kimse)
[542] elim: çok ıztırap veren, çok acıklı, çok üzücü, çok elem verici

yaşlarının, ne câni tezvirlerin, ne alçak hilelerin zehirler saçtığını ben bilmiyor muyum? Lakin kimden ve niçin utanıyorsun biçare-yi sefil? Ben bilmiyor muyum ki, bütün bu adamlar, bütün bu kadınlar ne bayağılık ceza aleviyle maluldurlar? Sen bilmiyorsun ki ben de bilmiyor muyum ki bütün bu servetler ne gizli cinayetlerin mahsul-i sefahat[543]idir?

Lakin bütün hayatınız müddetince bilmiş olunuz ki insanlar her ne renkte olurlarsa olsunlar hep birdirler. Bazen mezheb-i zevahirin[544] gizliyebildiği sefaletler daha elim ve daha çirkindir.

[543] mahsul-i sefahat: pervasızca yapılan eğlence ürünü
[544] mezheb-i zevahir: dinî dış görünüş

Son Teselli

Bir Kadın Mektubu

Dün geceki son mektup beni çıldırttı. Şimdiye kadar cevapsız kalan bütün mektupların intikamını müthiş bir surette almış oldunuz. Bu kahır ve humma[545] arasında sabaha kadar uyumayarak kendimi yedim; kalbim, vicdanım, izzetinefsim, namusum, bütün bu mücadele içinde boğuştular. Nihayet, bu ihtiyaç arasında mektubunuzu şimdiye kadar yaptığım gibi yine cevapsız bırakıp tehditleriniz belki vukûa gelmesine meydan vereceğime, safvet ve samimiyetle bir cevap yazıp bütün hakikati size söylemek, sizi akıl ve insafa davet etmek bana daha makûl ve daha müreccah[546] göründü. İşte bu satırları bunun için okuyorsunuz.

Sizden gizleyemem ki ilk tesadüfümüzden ve ilk mektubunuzdan beri (zira tesadüfünüzün ferdasında hemen mektubunuz da geldi) ben de sizle meşgul olmaktan kendimi men edemiyordum. Bunu burada size hulûs[547] ve samimiyetle itiraf ediyorum. Çünkü bir kadın ne kadar namusperver olursa olsun, kendisine hüsnünden, cazibesinden hararetle bahseden böyle mektuplara ve bir görüşte kendine rabt-ı hayat ettiğini böyle neşidelerle ilan eden bir gence karşı lakayıt kalamaz. Kadın, erkeğe karşı belki lakayıt kalabilir, fakat kendine vakfedebilen aşka gösterilen perestişe karşı bârid[548] kalan kadın dünyada daha doğmadı ve hiç doğmayacaktır.

---

[545] humma: şiddetli arzu, ihtiras

[546] müreccah: tercih edilen, üstün tutulan

[547] hulûs: halis ve saf olma, kalp temizliği

[548] bârid: hoş olmayan, sevimsiz, insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan, nahoş

Bahusus sizin hiç haberiniz olmadığı için kendimi bu meşguliyetten menedemiyordum. Çünkü itiraf ederim ki bunda kendim için hiçbir tehlike görmüyordum. Tehlike olmadığı için bir kabahat de olamazdı. Bir kadın kendi ihtiyarının haricinde gönderilen mektupları okumakla bir töhmet-i irtikâp[549] etmiş olmaz zannederim. Bu mektupları benim muvaffakiyetimle yazmıyordunuz, sonra benim malumatımla vermiyordunuz; daha sonra benden cevap da almıyordunuz, en sonra ise elime geçtiğinden, hatta okunduğundan bile emin değildiniz.

İşte bunun için, sizin mektuplarınızı seve seve okuyor ve mesut oluyordum. Evet, mesut oluyordum, o kadar mesut ki, hatta korkuyordum. Bu günahkâr saadetin cezasının bir gün başıma çöküp hayatımı mutlak harap etmesinden titriyordum. İşte nihayet mecazeten bekletmedi, geldi. Şimdi zavallı ben, bu kahhar[550] darbenin altında ezilmiş, kan içindeyim. Ve bunu siz yapıyorsunuz, beni sevdiğinizi itiraf eden siz… Âh bu insanlar en iyileri bile ne kadar, hodkâm!

Bir kere olan ömründe hiçbir ağızdan hiçbir aşk ve perestiş kelimesi işitmemiş olan zavallı bir kadın kalbi için bu mektupların ne muazzez[551] bir hazine-yi saadet olacağını düşününüz. Bu mektuplar benim için o kadar ilahi bir gıdaydı ki her gün onları aldığım vakit bir gün bu saadetten mahrum kalırsam ne olacağımı düşünüyordum. Böyle mütemadiyen[552] cevapsız kaldığınızı görerek sizi de o sanacak, ümitsiz kalarak belki bir daha yazmayacaktınız. O vakit ben ne olacaktım! Nasıl yaşayacaktım? Hayatıma nasıl tahammül edecektim? Kendi kendime: "Ah, diyordum, daima, daima bu mektupları böyle gelse… Ve bu hayat bu saadet içinde devam etse…" Devam etmeyeceğini bile bile ruhum bu temenni ile sızlıyordu. İşte en sonra dünkü son mektup geldi, o korkunç tehdit mektubu… Ve beni kırdı, perişan etti.

---

[549] töhmet-i irtikâp: kötülük yapmaktan dolayı suçlanma
[550] kahhar: çok kahreden, ezen, mahveden, yok eden
[551] muazzez: değerli, kıymetli, yüce
[552] mütemadiyen: ara vermeden, durmadan, sürekli olarak, devamlı

Ben hiç bu tehdite muntazır[553] değildim. Artık meyus olup mektuplarınızı keseceksiniz zannediyordum. Sizi ben yolunun üstünde tesadüf ettiği şâyân-ı nazar bir çiçeğe muvakkaten[554] rabt-ı emel[555] etmiş serseri bir kelebek zannediyordum; meyus olunca hemen başka çiçeklere avdet edeceksiniz diyordum.

Görüyorum ki aldanmışım, bensiz kalırsanız ölecek kadar beni seviyormuşsunuz. Hatta sükût ve inatta daha devam edersem… Öyle mi? Aman ya Rabbi, dün geceden beri ne müthiş endişe ve hiras[556] fırtınaları içinde didiniyorum bilseniz…

Hâlbuki ben size karşı bu kadar ümit ve emel vermek için ne yapmıştım? Her kadının her gün hemen her erkeğe karşı yaptığı bir şey… Bir nazar, peçenin arkasından manası, hararet fark edilmesi müşkil sade bir nazar… Bazen siz erkeklerin böyle bir nazara ne kadar ehemmiyet vereceğinizi ben ne bilirdim?

O gün kadın benliğinde mündemiç[557] en elim bir ihtiyaç ile hüsn ve cazibem hakkında bir fikir peyda etmek, beğenilmek ihtiyaç ateşi ile nalandım. Dünyaya yalnız sevilmek, yalnız perestiş olunmak için gelmiş olan bu zayıf mevcutlar için takdir ve perestiş görmeden yaşamak nedir bunu siz bilir misiniz?

Kadınların bir kısmı, her gün, her saat, her erkekten hüsnüne, tesirine dair türlü iltifatlar, türlü temellükler arasında bir hayat-ı saltanat ve incizap[558] içinde sermest ve mağrur olarak başlarken biz zavallılar burada senelerden beri bizi görmekten bizimle beraber yaşamaktan usanmış kocalarımızın ubûset[559] ve huşuneti[560] karşısında ruhumuzun muhtaç ve lerzan olduğu nüvazişlerden[561], hitaplardan mahrum sürünürüz.

---

[553] muntazır: bekleyen, gözleyen, intizar eden
[554] muvakkaten: geçici olarak
[555] rabt-ı emel: arzu bağı
[556] hiras: korku, ürkme
[557] mündemiç: bir şeyin içinde saklı olan, o şeyin içinde var olan, bulunan
[558] incizap: bir şeyin cazibesine tutulup ona doğru çekilme, cazibesi sebebiyle ona doğru meyletme, cezbolunma
[559] ubûset: asık yüzlülük, yüz ekşiliği, somurtkanlık
[560] huşunet: kırıcılık, kabalık, sertlik
[561] nüvaziş: okşama, gönül alma, iltifat etme

Kocalarımız ne kadar severlerse sevsinler, biz onları ne kadar hürmetle tebcil[562] edersek edelim, bu bir ihtiyaç, derin, beşerî, kahir bir ihtiyaç ruhudur; bir kadın zararlı, zararsız mutlak perestişe muhtaçtır. Bu onun ser-i mevcudiyyetidir. Hiç olmazsa, uzaktan, yalnız gözle maruz-ı incizap kalmak en namusperver bir kadın için bile derin bir hazdır.

İşte o gün ruhum böyle bir ihtiyaç içinde yanıyordu; sizden değil, hangi erkekten olursa olsun bir nazar-ı takdir beni son derece taltif edecekti. Hâlbuki sizin gibi genç, zarif ve mümtaz bir beyden bu iltifat beni âdeta sermest etti. Ve o tesir altında, kendimi âdeta gaip ederek, böyle bir netice zuhur edeceğine hiç ihtimal vermeyerek, size karşı biraz serbest, biraz, nasıl diyeyim, çılgın davrandım ve biraz hararetli bir nazar-ı teşekkürle bakmış bulundum.

Ne bilirdim ki siz bu sade nazara böyle ebediyet manaları verecektiniz? Ne bilirdim ki, beni kim olduğumu ve nerede oturduğumu keşfedecek kadar sebatkâr[563] olup hayale gelmez vasıtalarla mektupları göndermek çaresini bulacaktınız.

Bana yazdığınız o mektuplarla anladım ki, siz de o gün aynı ihtiyaç ile harapmışsınız ve ben uzun senelerden beri yeis[564] ve mahrumiyet içinde beklediğiniz bir güneş gibi tulu etmişim.

Evet, eğer doğru ise, ikimizin kalbimizi de yakan bu ateş için bu tesadüf büyük bir latif-i tâlidir; demek ki, mesut olmak için bir mâni yoktur ve birçoklarının yaptıkları gibi, biz de birbirimizin kollarının arasına atılmalıyız. Demek ki, hemen mektuplarınıza cevaplar, davetlerinize mutâvaatlar[565], aşkınıza muvâfakatlar[566], öyle mi?

İşte bu hiçbir vakit mümkün değil. Hayır, asla, asla… Kalbinizde zerre kadar ümit varsa biliniz ki, dünyada bunun imkânı yoktur. Âh evet, eğer serbest bir kadın olsaydım, yalnız bir kadın, ben de ne olursa olsun bu ateşlerde yanmak isterdim. Hâlbuki değilim, değilim, değilim…

---

[562] tebcil: ululama, ağırlama, saygı gösterip ikram etme
[563] sebatkâr: sebatlı
[564] yeis: umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü
[565] mutâvaat: karşı çıkmama, boyun eğme, itaat etme
[566] muvâfakat: uygun görme, razı olma, kabul etme, müsaade

Size bugün söylersem ki, hayatını bana hasr ve vakfetmiş, saadetini benim sadakat ve muhabbetimde bulmakta olan halûk[567] ve necip[568] bir kocamla, yaşamak için benim ihtimâmatıma[569], benim perestişime muhtaç bir çocuğum vardır ve zevcem için derin bir şefkat, büyük bir hürmet, çocuğum için her ananın yavrusu için hissettiği şefkatten yüz bin kere fazla ateşin bir ibadet ve onlar için lazım gelirse bütün saadetimi, bütün hayatımı zevk ile feda edecek kadar nihayetsiz bir merbutiyet[570] hissettiğimi söylersem…

Hayır, zannetmem ki ısrar edebilesiniz. Sizde büyük bir necâbet-i ruh[571] olduğuna eminim. İşte bu mektubu bu emniyetle size yazıyorum, bana, bana ve onlara, size acıyacağınıza eminim.

Evet, acıyınız, bilhassa bana, bana acıyınız; sizi yirmi beş senelik hayatında hiç başka bir çehreye bezledilmemiş[572], derin bir kalpte mahpus kalmamış bütün bir şevk ve şitap, bütün bir vecd-i havas[573] ile taziz[574] eden bu zavallı kadına acıyınız ve bana söyleyiniz, o tehditler yalandı, değil mi? Onlar beni korkutmak, çıldırtmak için yazılmıştı, beni korkutup ayaklarınızın altına düşürmek içindi ve şimdi, hayatımı, kalbimi, size karşı bütün mevcudiyetimi teslim ettiğim için, yine ısrar etmeyeceksiniz, değil mi?

Ben ne onlara, ne size bir zarar gelmesini istemeyen ve bu iki ızdırap arasında helak olan bir zavallıyım. Onlar bu hâlden haberdar değiller, fakat siz ki hayatımdaki bu faciayı şimdi olduğu gibi biliyorsunuz, bana siz, siz acıyınız. Onun huzuruna lekeli bir alınla çıkmaya razı olmayacak kadar zevceme ve kendime hürmetim vardır; demek ki sizin olmak için, onları terketmek lazım gelecek. Onlar bensiz kalınca ikisi de nasıl öksüz, nasıl harap ve perişan olacaklar, bahusus zevcem için bu ne acı bir hakaret, ne zavallı bir yâre

---

[567] halûk: iyi huylu, herkesle hoş geçinen, geçimli
[568] necip: soylu, asil
[569] ihtimâm: bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme
[570] merbutiyet: bağlılık
[571] necâbet-i ruh: ruh asaleti
[572] bezledilmek: bol bol, esirgenmeden verilmek, sarfedilmek
[573] vecd-i havas: duyulardaki istiğrak
[574] taziz: yüceltme, ululama, saygı ile anma

olacak. Mutlak çıldıracak yahut intihar edecek. Bunun için, bugün sizden, onların hayatını istiyorum. Ne olur, kendi kendinize deyiniz ki: "Bir kadın seviyorum ve onun huzuru için aşkımı ve saadetimi feda ettim."

Bahusus bu mektupla artık kalbime, hayatıma nasıl hâkim olduğunuzu da anladınız, bu gurur size kâfi gelmiyor mu? Kendi kendinize: "İşte bir kadın ki, uzaktan bir kere görünüp birkaç mektup yazmakla kendime rabt ve bend ettim; benim olmak için deli olduğu hâlde, hayatının zincirlerinden dolayı saadetine kıyarak kendini feda ediyor!" demek size kâfi değil midir?

Bu belki sizin için pek kolay olmayacaktır. Fakat bu elemde sizinle müşterek olduğumu, benim de sizin kadar bu gaip olan saadet için sızlandığımı bilirsiniz, mademki beni o kadar sevdiğinizi tekrar ediyorsunuz, bu sizin için elemlerinizi tahfif eden[575] bir teselli olmaz mı?

Bu esnada bana yine yazarsanız… Ben de mümkün oldukça cevap veririm, fakat âh ya Rabbim, öyle çılgınlıklara lüzum yok, yaşayınız. Yaşayınız…

Eğer, size bütün arzusuna rağmen sizin olamamış olan bu bedbaht kadının uzak ve hayal aşkı kâfi gelmez ve yalnız mektupları sizi mesut etmezse, eğer onu mesut etmek için ara sıra tekrar ilk mektuplar gibi lütufkâr mektuplar yazmak külfet görünecek yeni maceralara dalarsanız, onları da yazmayınız. Onları da yazmayınız.

Benim için sizin gibi zarif ve mümtaz bir ruhun bu kadar muhabbetini celbedebilecek bir kadın olduğumu öğrenmiş olmak son bir teselli olsun, bu kâfi, hatta çoktur; hayatta bu kadar saadete bile nail olamadan geçmek ihtimalim de vardı.

Fakat, ya Rabbim, yaşayınız, yaşadığınızı bileyim.

Ve gözlerimde yaşlarla yazdığım şu satırları okurken emin olunuz ki, benim hayatımda siz mahrum ruhumun derin ve karanlık semasında yegâne bir yıldız olarak kalacaksınız.

---

[575] tahfif eden: hafifleten

Avdet[576]

Bu sabahtan beri Fahri pek şen ve şatırdı. Mütemadiyen terennmüm ediyor, her şey hakkında latifeler ibda[577] eyliyor, evde kaldığı günler alelade hizmetini tahrik eden münasebetsizliklere bile bugün lakayıt kalıyordu; zevcesi bu fevkalade şetârete[578] nim müteaccib[579], ona hayretle bakıyor gibiydi. Hatta bir iki kere: "Bugün ne kadar neşen var Bey!" dedi.

Evet, bugün Bey'in pek çok neşesi vardı; çünkü bu akşam için dostları tarafından tertip edilmiş bir eğlenceye med'uv[580] idi. Bu eğlencede üç hanım bulunacağı da kendine ayrıca temin olunmuştu. Fahri bundan dün akşamüstü aldığı bir mektupla haberdar olmuş ve mektupta müşâreket-i lutufkâraneleri[581] temin edilen hanımların pek latif olduğu yazıldıktan sonra: "Bu öyle bir tesadüfün mahsul-i lutfudur ki, sen de görüp hayran olduğun vakit tasdik edeceksin, hele ben şimdiye kadar bu kadar latif kadınlarla hiç bulunmadım." diyordu. Arkadaşı onun geceleri evden mufârakatı[582] meselesinde mühim ve meşgul olduğunu bildiği için olacak ki, bu ışıkta teshilini[583] deruhte[584] ettiğini ve kendisine annesinin hasta olduğu

---

[576] avdet: dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme
[577] ibda etmek: meydana getirmek
[578] şetâret: sevinç, neşe, şenlik
[579] müteaccib: şaşan, şaşkın
[580] med'uv: çağırılmış, davet edilmiş (kimse), davetli
[581] müşâreket-i lutufkârane: cömertçe ortaklık
[582] mufârakat: ayrılma, ayrılık
[583] teshil: kolaylaştırma
[584] deruhte: üzerine alma, üstlenme, yüklenme

meş'ar[585] bir telgraf çekip onun evden kaçması için bahane tedarik edeceğini beyan ediyor ve son söz olmak üzere: "Eğer bu fırsattan istifade edip evden kaçamazsan taline küs." diye yazıyordu.

Bunun için akşama kadar o neşesine şetaretine rağmen son derece asabiyetle telgrafın gelemeyeceğinden korkarak bekliyordu; fakat nihayet hizmetçi elinde bir telgrafla odaya girdiği vakit hemen atladı, aldı, açıp okuduğu vakit, ciddi görünmeye çalışarak: "Allah Allah… dedi. Baksana valide fena hâlde hastalanmış. Küçük birader: "Aman mutlak gel," diye yazıyor."

Karısı dikişinden başını kaldırarak:

— Acaba ne oldu? Mutlak soğuk aldı. Havaların bu soğukluğuna göre… dedi. Sonra, tekrar dikişine eğilerek: "Ey kalk git bari… Ne yapalım." diye ilave etti.

Fahri nazlı görünmeye çalışarak:

— Bu hava şimdi akşamüstü İstanbul'a kadar kalkıp gitmekte ne müşkil, belki de gece gelemem. Hiç hoş bir iş değil! diye söylendi.

Fakat daha ziyade lakırdıya meydan bırakmadı:

— Gideyim gideyim bari, diye söylenerek yukarı odaya çıktı.

Biraz sonra giyinmiş olarak indiği vakit, karısı:

— İnşallah fena bir hastalık değildir. Hemen avdet etmek mümkün olursa, gelirsin. Fakat istersen kış vakti gece yarıları sokakta gezmemek için rahatsız olma, dedi.

O ise:

— Yok hanım, niçin rahatsız olacağım. Sekize kadar vapur var. Şayet yetişirse gelip evimde yatmayı yabancı odalarda yatmaya elbette tercih ederim, dedi cevap verdi.

Veda edip ayrılmak üzere iken karısı masadaki gazeteleri alıp uzatarak: "Gazeteleri almıyor musun? Belki vapurda okursun." dedi.

---

[585] meş'ar: duyu, hassa

Fahri gazeteleri cebine tıkarak sokağa fırladı. Yolda yürürken, şiddetle esen soğuk rüzgâra rağmen oynamak arzusuna güç mukavemet ediyordu. Ruhu mest ve şâdandı[586]. Vapura güç yetişebildi. Köyden akşam vapuru tenha olduğu için canı sıkıldı ve gazeteleri çıkarıp bir tanesini açarak okumaya başladı. Fakat diğer sayfasını açarken içinden bir zarf düştüğünü görünce hayretle eğilerek aldı, baktı, zarfın üzerinde yazı falan yoktu; zarfı bırakarak içindeki kâğıdı açtı.

Bir kere, bir kere daha, üçüncü defa daha okudu; gözlerine inanmıyor, beyni büyük bir uğultu ile dolmuş mevcûdat gözü önünde sallanıyordu. Fakat okuduğuna inanmamak mümkün değildi, işte karısının yazısıyla ve hatta imzasıyla yazılmış olan bir mektup kendisinin bu gece evde bulunamayacağından bahisle başka erkeği eve davet ediyordu. Eliyle başını, alnını sıktı, düşünmek, fikirlerine bir intizam vermek istiyordu. Bir kere bu mektubun ne vakit yazılmış ve nasıl bu gazetenin içinde saklanmış olduğunu anlamak istedi. Mektupta, "Zevcem şimdi bir telgraf aldı." Dinlediğine nazaran o gitmek için yukarı çıktığı vakit alelacele yazılmıştı ve kendisinin aşağı birdenbire inmesi üzerine telaşla gazeteler arasına saklanmış, sonra da heyecan ile mektubun gazeteler arasında olduğu unutularak ona teslim edilmiş olacaktı. Mektupta karısı davet ettiği adama son vapura kadar sabredip sonra kapılarının önünden geçmesini ve şayet orta katta pencerenin önünde lamba görürse bilâtereddüt[587] kapıyı çalmasını tenbih ediyordu. O hizmetçilerin erken uyumasına müsaade ederek kapıyı kendisi açacaktı.

Fahri bu darbe altında ezilerek, harap ve makhur[588] soluyordu. Her erkek gibi o da kendisi latif hanımlarla eğlenmeye giderken karısının evde başka beylerle eğlenmekte haklı olduğunu itiraf edecek kadar insaf olmadığından gözleri tahur[589] dumanlarıyla kararmış idi. Aynı zamanda eğlencesinden mahrum kalacağını düşünüp bu-

[586] şâdan: sevinçli, mesrur, şad
[587] bilâtereddüt: tereddüt etmeksizin
[588] makhur: mahvolmuş, bitmiş, tükenmiş
[589] tahur: çok temiz olup başkasını da temizleyebilen

nun da hiddeti inzimâm[590] edince âdeta kudurdu. Âh öyle oynamak istiyorlardı, öyle mi? İşte bu gece o kendisinin öyle oyuncak olacak erkeklerden olmadığını ispat edecekti, hem de ne acı bir surette… Kocalarına ihanet eden kadınların mutlak bir gün ele geçeceklerine emin olduğundan o vakte kadar karısını serbest bırakmıştı. Zaten serbest bırakmasa ne ehemmiyeti olabilirdi. Kalpsiz kadınlara irtikâb-ı hıyanet[591] için bir mana mı tasavvur olunabilirdi?

İşte nihayet karısı da ele geçmişti. Fakat bunun intikamı o kadar müthiş, o kadar kanlı olacaktı ki, bütün dünya bundan titreyecekti. Şimdi İstanbul'a çıkınca aynı vapurla hemen avdet edecekti. Artık ona eğlenmenin lüzumu da yoktu; o eğlencelerine ahlaksız murdar karısından kurtulup serbest kaldığı vakit tekrar kavuşabilirdi. Şimdi hayatından intikam ve halâs[592] zamanıydı.

Sekize kadar köyde geçmeyen vakti öldürmek, yürümeyen saatleri zorlamak için girdiği kahvehanede sıkıntıdan boğuldu. Tasavvurları her an kesb-i fecâat[593] ediyor, türlü kanlı maceralar düşünüyor, nihayet saatin sekize geldiğini görünce, büyük facialara giden biçareler gibi zebun ve harap bir vaz ile ayağa kalktı. Sokakta hem yürüyor, hem şimdi hem İstanbul'da bezm-i nûş-â-nûş[594] içinde eğlenen arkadaşlarına acı acı gıpta ediyordu. Fena bir rüzgâr yakıp kavurarak, paltosunun yakasını kaldırdı; karısı şimdi sıcak odasında, onun gelmemesini temenni ederek gecenin zevk ve saadeti hülyasıyla meşgul idi. Âh bu hülyasının onun başına bu akşam nasıl afetler yağdıracağını bilseydi…

Evinin sokağına geldiği vakit köşebaşında fenerin aydınlığında saatine baktı. Sekizi yirmi geçiyordu. Demek vakit gelmişti. Beş on dakika daha burada dolaşıp ümit ile bekleyecek ve herif gelip eve girdiği vakit… Onun önüne yaklaşınca orta kat penceresinde lambayı gördü ve yumruklarını sıkarak: "Âh hain, hain kadın, sen ne istedin de mahrum kaldın, seni hangi emelinden mahrum bırak-

---

[590] inzimâm: üstüne ekleme, ilave etme, katılma
[591] irtikâb-ı hıyanet: ihanetin kötülüğü
[592] halâs: kurtuluş
[593] kesb-i fecâat etmek: yürek parçalamak
[594] bezm-i nûş-â-nûş: içki meclisi

tım?" diye haykırmak istedi. Kendisinin bütün lütuflarına, bütün fedakârlıklarına böyle hıyanetle mukabele eden bu mel'un[595] kadından büyük bir gayz[596] ve kin ile nefret ediyordu.

Evlerinin karşısında az uzakta bir evin kapısının altına büzüldü. Soğuk taş çatlatacak bir şiddet ile hükümrandı. Aldığı nefeslerden boğazının ve genzinin donduğunu hissediyordu. Orada kımıldamadan ayaküstü bekledikçe, şimdi ayakları da üşümeye başlamış, bir vakit bütün vücudunu istila etmiş. O bu azap içinde kıvranırken dakikalar geçer, fakat sokakta hiçbir eser-i hayat görünmüyordu.

Birdenbire dimağında bir şimşek çaktı, ya herif kendisi gelmeden gelmiş içeri girmişse, diye düşündü. O hâlde kendisi onu beklemek için burada soğuğun şiddet ve kahrına maruz kalmaktayken onlar şimdi sıcak odada müsterih oturuyorlardı. Gözlerini kan bürüdü, dişleri gıcırdamaya başladı.

Deli gibi ilerledi, kapıya gelerek çalmak üzere iken, telaş ve acele ile her şeyi alt üst etmeden, hıyanetin ispatını elde edememekten korkarak biraz daha beklemeye karar verdi. Bir çaryek[597] kadar bekledi, fakat soğuk onu helâk etmiş, bütün vücudu dönmüştü. Nihayet vakit iyice gecikmiş olduğundan katiyen herifin içeride olduğuna karar vererek kapıyı çaldı. Kapı çalınınca içeridekilerin mebhut[598] kalıp hayli vakit açamayacaklarını zannederek beklerken kapının hemen açıldığını hayretle gördü. Fakat kapıyı hizmetçinin açtığını görünce hayreti büsbütün ziyadeleşti. O şimdi yatmış bulunmayacak mıydı?

— Ne o, siz hâlâ yatmadınız mı? diye sordu.

Kadın: "Hayır efendim, hanımefendi sizin belki geleceğinizi söyleyerek bizi yatırmamıştı. Sizi bekliyordu." diye cevap verdi.

Hayretle yukarı çıktı, odaya girdiği vakit karısını lambanın yanında yine dikişiyle meşgul buldu.

Kadın onu görünce dudaklarında şeytani bir tebessümle:

---

[595] mel'un: lanet ve nefret edilecek nitelikte olan kimse
[596] gayz: öç alma arzusu ile bilenmiş öfke, kızgınlık, hiddet, hınç, gazap
[597] çaryek: çeyrek
[598] mebhut: şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış, şaşkın, hayran

— O, maşallah… dedi.

Sonra annesinin hastalığını sordu. Fakat Fahri o kadar faciaya hazırlanmış, o kadar müthiş kararlar vermişti ki, böyle şeylerle meşgul olacak hâlde değildi. Bunun için cebinden belki yüz kere tekrar okuyup yüz kere buruşturmuş olduğu mektubu çıkararak: "Şimdi annemin hastalığından bahseden yok." dedi.

Ve karısını hâlâ mütebessim görünce, tehevvürî[599] mizdad olarak mektubu ona gösterip:

—Sen bana baksana… Şu yazıyı tanıyor musun? diye sordu.

Karısı sadece:

—Evet, benim yazım, diye cevap verdi.

— Ay bunun kime yazıldığını da biliyor musun? diye gürledi.

Karısı eğilip diğer bir mektup alarak ona gösterdi:

— Ya sen… Sen de bu mektubun kime yazıldığını biliyor musun?

Bu mektup arkadaşının eğlence davetnamesiydi.

O zaman karısının şimdi birdenbire azametle dikilen başı ve hakaretle bakan nazarı önünde onun dik başı mahçup ve zelil eğildi ve gözleri yerlere düştü.

Kadın titrek bir sesle devam etti:

— Siz kendi eğlenceleriniz için karılarınızı türlü oyunlarla evde yalnız bırakıp savuşurken karılarınızın hiç olmazsa bunu men etmek için yaptıkları bu kadar çok oyunları da lütfen afv buyurunuz. Bu murdar mektubu okuduğum andan itibaren ben burada helâk olurken sen akşama kadar sevinçten çıldırabiliyordun. İşte buna ceza olmak ve sana bir ders-i ibret vermek için bu mektubu mahsus yazdım ve gazetenin içine kendim koydum. Bir kadın için kocasının hıyanetine vâkıf olmak nasıl bir ateş olduğunu şimdi biraz öğrenmiş olacaksın zannederim. İlk tecrübe olmak üzere çektiğin bu azap geçirdiğin hiddet fırtınaları bu seferlik kâfidir.

---

[599] tehevvürî: çok öfkeli

Fahri omuzlarını taklitle ezen, ruhunu büyük bir tazyik ile helâk eyleyen o müthiş kâbustan böyle kurtulunca derin bir nefes aldı, o karısını itham ederken şimdi kendisi müttehim[600] mevkiinde kalmıştı. Bunun için affını talep eden bir tavr-ı istirham ile: "Yalnız o kadar olsa ben razıyım. Ya soğuk… Sokakta beklerken çektiğim ızdırap…" dedi.

O zaman karısı gözlerinde lütuf ve şefkat ile onu elinden tutup sobanın yanındaki koltuğa oturtarak:

— Öyle ise otur da ısın, dedi ve sobanın önüne diz çöküp ateşi karıştırmaya başladı.

Fahri oturduğu yerden ona bakıyordu. Hıyaneti ihtimaline karşı kendisi hiddet ve intikam fikirleriyle köpürmüş iken kendine muazzez kadınlığını bahş ve ihsan eden zevcesi onun hıyanetine emin olduğu hâlde kendini hemen affediyordu. O vakit gözlerine yaşlar hücum ederek onu büyük bir şefkatle taziz[601] etti. Ve vicdanın en mecruh bir köşesinden galeyan eden nihayetsiz bir hiss-i insaf ile derin bir nedamet[602] duyarak bir daha ona ihanet etmeyeceğine kendi kendine ahdetti.

[600] müttehim: suçlayan, itham eden
[601] taziz: yüceltme, ululama, saygı ile anma
[602] nedamet: pişman olma, pişmanlık

Hasan'ın İntikamı

1

Yüzbaşı sözüne:

— Bu bizim Anadolu yavruları ne mert adamlardır! diye başladı. Ve devam etti:

— Bunu hakkıyla anlamak için, onların her gününü hayatlarına, kışlada askerlik hususiyetindeki, hayatlarına vakıf olmak, onlarla birlikte yaşamak lazımdır. Sulh zamanında hepsi de kanaatkâr, mutî[603], gayur[604], fedakâr oldukları gibi, harp zamanında bu meziyetleri ne parlak kahramanlık meşaleleriyle irâe[605] ederler! Esasen saflık, mertlik, alicenaplık onların hilkatlerinde köklenmiştir. Ben zâbitlik hayatımda bunun ne ulvi misallerine, ne büyük numunelerine rast geldim. Hatta bunlardan birisi, necip bir lutfu sayesinde, hayatımı muhakkak bir müddet kurtarmıştır.

O vakit nakletti.

— Şimdi, size hiç zararı olmamış bir adama iyilik etmek, bu iş için oldukça bir zahmete girmek herkesin yapamayacağı bir fedakârlıktır, değil mi? Fakat size zararı dokunmuş, canınızı yakmış bir adama iyilik edip onun hayatını kurtarmak… Bunu düşününüz… Bahusus ki, bir tekme ile onu kimsenin haberi yokken mahvetmek muhakkak iken… Sonra, işi bütün şaşaasıyla tezyin etmek

---

[603] mutî: uyan, itaat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse)
[604] gayur: çok gayretli, çok çalışkan
[605] irâe: gösterme

için, bu işin hayati tehlikeye koyarak yayıldığını da düşününüz! İşte bu yalnız bizim Mehmetçiklerin yapabileceği bir mertliktir.

Muharebeden evvel bölüğümde bir surre çavuşu var idi. Bu, Kütahyalı bir genç olup ismi Hasan'dı. İri vücutlu, kalın kaşlı, siyah bıyıklı, esmer tenli, pehlivan yapılı bir asker idi. Pek açıkgöz, pek faal olduğu gibi pek de cezbeli de olup talâkatına[606] emin olduğundan, lüzumlu lüzumsuz fırsatlarda, mesela kendine bazı emirler verirken yahut bir iş havale ederken, uzun, bi-lüzum sözlerle hanımı sıkardı. İşgüzarlığını beğenmekle beraber, bu söz ebeliği hoşuma gitmediğinden kendini ekseriya tersler ve sustururdum. Askerlere karşı şedit[607], haşin bulunmak lazım olduğu kanaatinde bulunduğum için, diğerlerine gösterdiğim şiddet vahşetini ona fazlasıyla göstermek bir âdet olmuştu.

Çavuş olduğu için onunla ekseriya münasebette bulunmak mecburiyetinde idim. O ise benim gösterdiğim şiddete rağmen, inat gibi, olur olmaz sebeplerle gevezeliğine devam eder, bazen akıl öğretmeye, hatta münakaşaya bile cesaret eder, fakat bozularak, def olur giderdi. Bu hâllerinden dolayı, ona karşı bir bürûdet-i hüsn etmekte idim. Nihayet, bir gün onu bir kabahat üzerinde yakaladım. Müterâkim[608] infiallerin sevkiyle kendini fazla sıktım, o vakit şikâyet etti. Diğer çavuşlara karşı bu kadar şiddetli olmadığımı söyleyerek haksızlık ettiğimi söyledi. Bu söz üzerine onu daha fena tahkir ettim.

Ve esasen kabahati, kabil-i ihmal bir şey iken, bunu âzam[609] ettim ve kabahatten başka zabitine karşı geldiğinden bahsederek bir jurnal yazdım, gönderdim kırk beş gün hapis cezasına duçâr oldu.

Beş altı ay sonra ilan-ı harp oldu. O günlerdeki herc ü merc üzerine, beni Kilise'de bir tabura gönderdiler; orada tayin olunduğum bölükte tekrar Hasan'ı görünce iyice canım sıkıldı.

---

[606] talâkat: düzgün, güzel ve rahat söz söyleme, dil açıklığı
[607] şedit: şiddetli
[608] müterâkim: birikmiş, toplanmış
[609] âzam: çok (daha, en, pek) büyük

2

Kırk Kilise Bozgunu'ndan sonra, Lüleburgaz Muharebesi'nde lazım geldiği gibi mukavemet edememiştik; teşrinievvelin[610] on dokuzuncu cumartesi günü, biz Muhtar Paşa'nın bir gün evvel verdiği ricat[611] emri üzerine, muntazaman ricat ediyorduk. Yağmur, açlık, bozgunluk askeri berbat etmiş, bitirmişti. O esnada, bilahare anlaşıldığına göre bizi düşman zannederek bir yanlışlık neticesi olmak üzere üçüncü kolordu topçusu bize ateş açtı. Bir anda etrafımızda şarapnellerin cehennemi ra'd[612] ve barakaları infilak etmeye başladı. Asker evvela bir tereddüt, bir perişanlık içinde ne olduğunu anlamak için karmakarışık oldu. Ne olursa olsun ateş menzilinden uzaklaşmak için çılgınlar gibi kaçmaya, koşuşmaya, etrafa dağılıp paşalarını kurtarmaya çalıştılar. Artık ne zabitlik, ne amirlik, ne zabturapt, ne kumanda, hiçbir şey kalmamıştı. Korkunç bir ana baba günüydü. Yol, soluk soluğa, kudurmuş gibi ileri atılan, bir vahşi hayvan sürüsü gibi hücum eden firari askerle taşıyor, bir taraftan muannit bir sükût ile bardaktan boşanan yağmur altında, bu, yatağına sığamayıp taşan bir nehire benziyordu.

Bu izdiham içinde itile kakıla ilerlerken, etrafımızda şarapnaller patlıyor, firarilerin arasında müthiş naralar, vaveylalar, feryatlar peyda ediyordu. O esnada bir şarapnel parçası da bana isabet etti. Diz kapağımdan vuruldum; iki üç adım attıktan sonra, ilerlemek gayr-i kabil olduğunu anlayarak, zaten yolun kenarında bulunduğum için, bin müşkilatla yolun dışına çıkarak, bu yere düşsem beni ezip geçecek olan insan akıntısından tehlikesinden kendimi kurtardım. Ve gayriihtiyari yere çöktüm. Fakat top ateşi devam ettiğinden eğer burada kalacak olursam bu açık mevzuda helakim muhakkaktı. Mendilimle yaramı bağlamak için uğraşıyordum; başucumda bir gölge peyda oldu. Baktım bu Hasan'dı. Beni orada görünce, yaklaşmış, korkunç bir tavırla tepemde dikilmişti.

---

[610] teşrinievvel: ekim ayı
[611] ricat: geri çekilme, geriye doğru kaçma
[612] ra'd: gök gürlemesi, gök gürültüsü

3

Yolun kenarında bu kısa ve sâkıt[613] facia cereyan ederken, top ateşi hâlâ devam ediyor, hirâs[614] ve dehşet içinde koşuşan askerler arasında yaralanıp düşenler, feryat ve figan içinde ayaklar altında kalanlar oluyordu.

İlk hamle, Hasan'ın intikam için eline geçen bu fırsattan istifade eder gibi tepeleyeceğinden korkmak oldu. Onun gözlerinde bu arzunun vahşi alevini görür gibiydim. Fakat bilmem nasıl oldu, bu denâete[615] kalbi razı olamıyormuş gibi görünüyordu; iki dakikalık korkunç bir mücadeleden sonra, bu fikirden vazgeçmiş gibi göründü; beni kendi hâlime bırakıp gitmek istediğini zannettim. Fakat sonra, hiçbir şey söylemeksizin eğilip beni kavrayarak, sırtına aldı ve yolun kenarından akıntıya o da karıştı. Ben gözlerimde şükran yaşlarıyla onun mukaddes boynuna sarıldım, tehâcüm-i beşer[616] arasında biz de ilerledik.

Artık ateş kesilmişti. Fakat askerde tehalük ve yağmur hâlâ galeyandaydı. Yollar, sudan ve binlerce insan tekmelerinden bir çamur deryası hâlini almış, arabalar, süvariler, askere yolda iltihak edip ağlayarak, sızlayarak ilerleyen kadın, erkek köylüler akıntısı durmuyor akıyor idi. Kimse kimseye bakmıyor, kimse kimseyi işitmiyor, herkes canı, başını kurtarmak için pür-şitap ve tehalük koşuyor, gözler dönmüş, renkler kaçmış, yorgunluktan diller fırlamış, harap ve berbat, herkes nefes nefese, hamle hamleye sade ileri atılıyor, koşuyor idi.

Böylece nihayet Çerkez Köyü'ne geldik. Askerler buradaki vagonlara hücum ile hemen işgal ettiler. İstasyon büyük bir izdiham, son derece bir kargaşalık içinde kaynıyor, her baştan bin ses çıkıyor, kimse kimseyi dinlemeyerek cehennemi bir perişanlık hüküm sürüyor idi. Hasan bin müşkilâtla beni bir vagona yerleştirebildi. Kendisi için ise ancak ayakta duracak bir yer bulmaya muvaffak oldu.

---

[613] sâkıt: düşen, düşmüş
[614] hirâs: korku, ürkme
[615] denâet: alçaklık, adilik, aşağılık, zillet
[616] tehâcüm-i beşer: insan hücumu

Yollar kazalarla, trenlerle kapalı olduğunu bile bile tren zorla hareket ettirildi. Bazen saatlerce tevakkuf edip bekleyerek, sonra gayet ağır bir hareketle bir müddet gitmek üzere, Çorlu'ya gelebildiğimiz vakit burada yalnız mecruhların geçmesine müsaade edildiğinden Hasan benden ayrılmaya mecbur oldu.

Onun elini alarak: "Allah senden razı olsun Hasan, beni sen kurtardın!" dediğim vakit o halis bir Türk necâbetiyle[617] mahçup olmuş gibi: "Amma ettiniz ha Yüzbaşı Efendi, ben ne yaptım?" diye mukabele etti.

Beni orada tehlike içinde bırakmayarak, herkesin yalnız kendi canını kurtarmak için kaçtıkları bir mareke-i heyecan[618] içinde o, bir şarapnel yağmuru altında beni omzuna alıp saatlerce taşımak üzere sahil-i selamete[619] eriştirmişti. O olmasa idi ben mutlak, mutlak ölmüştüm. Bizim askerler çekinmese, top ateşi telef etmese bile Bulgarların eline düşecek, mutlak telef olacaktım. Beni o kurtardı ve benim yetişemeyeceğim bir derecede alicenap ve mert davranarak benden ne güzel intikam aldı.

[617] necâbetiyle: asaletiyle
[618] mareke-i heyecan: heyecanlı savaş alanı
[619] sahil-i selamet: tehlikeden uzak kıyı

Gelirken

— Samatya!

Katar durdu. İstanbul'a iniyoruz, vagonda yalnızım. Şehir tarafında oturuyorum. Başımı uzattım. İnsanların ve arabaların geçmesini men eden siperin yanındaymışız.

Orada bir rehber dayanmış, şüphesiz işten yeni çıkmış. Öğle yemeğini yerken kataın heyecan-feza, medid[620] çığlığını işiterek şu temaşadan da vazgeçmiş, sarığa abanmış, bir taraftan sol koluyla böğrünün arasına sıkıştırılmış yarım okkalık bir ekmekten mehib[621] parçalar koparark sol elindeki yumurtalardan başparmağı tarafındakini dişliyor, bir taraftan da seyrediyor.

Yirmi beşlik yahut yirmi yedilik bir Kürt. Kısa kalın boyu, geniş gövdesi, güneşle kavrulmuş çehresi, kireç tozlarıyla bembeyaz olmuş saçları, şişkin avurdu, kabarmış damarları, sonra hepsinin fevkinde, bir eser-i hayat veren, o beyazlanmış kirpiklerin içindeki ufacık siyah gözleri ve sonra eli, bir kaplumbağaya yahut daha iyisi, bir yumruğa benzeyen eli, (zira ekmek ve ağzıyla boğuşuyordu) ve daha sonra kıyafeti, kireçli, tozlu, çamurlu, kirli, lekeli, yamalar, başka renkte parçalarla mülemma esvapları, bu abeler, kibeler, yırtık pırtık kuşaklar, hırkalar, kırmızı zemine yeşil kalın çubuklu sayısız dökmeli mintanı, kalbi bayılmış, rengi beyazlamış, dokuması sırıtmış fesi ve buna sarılan rengi belirsiz sargısı… Nihayet birçok korkunçluklar!

---

[620] medid: uzayıp giden, çok süren, uzun

[621] mehib: korkutacak kadar iri, cüsseli, korkunç

O bütün bu fikirlerden uzak, kıyafetinden, mevki-yi içtimaiyesinin bütün zilletinden, sefaletinden bi-haber, atıştırıyor, bakıyor, eğleniyor…

Birdenbire şey oldu, mevce-i ziya mı bilmem, esmer bir zülalgâha[622] düşen bir nûr-ı cûşâcûş-ı şimşek[623] bütün pertevleri uçuştu, oraya üç kadın yaklaşıyordu.

İkisi şâyân-ı dikkat[624] olmak zamanlarını birkaç sene evvel aşmışlardı. Fakat öteki… Baharın aşkperver taravetleri[625] neşve-i feza[626] hararetleriyle canlanmış, ince, narin, o kadar ki bir tebessümle solar, bir temasla hemen kırılır diye korkulur; küçük bir baş, zarif zarif, o kadar ki, bakmakla gına mümkün mü diye sorulur; saçlar, beyaz bir tülün ihmalkâr derâguşları[627] arkasında zıl-âver[628], emel bî-hûş, pür-bû[629] demetlerle lerziş-dâr[630]; bütün nehâfeti[631] bir fistanın kemeri ile sıkılmış; sonra korsaj[632], zeminden daha koyu ince tellerle müzeyyen hafif pembe sıradan bir korsaj, şeffaf şeffaf, o kadar ki, dalgaları arkasında kolların, göğsünün bütün şekl-i latifi fark olunur; nihayet bütün bu güzelliklerin, bu nefasetlerin, bu temevvüçlerin[633] farkında hayran eden bir şey, bir şey ki: bir kelebek gibi esiri, handâhand[634], bi-hârî[635], nihayet, bir genç kız!

O zaman hammal bu nâgehânî[636] telâtum-ı heva-yı bekâretle[637] cezbolunarak başını çevirdi ve baktı. Birbirine o kadar yakındılar

---

[622] zülalgâh: tatlı su kenarı
[623] nûr-ı cûşâcûş-ı şimşek: coşkun şimşeğin ışığı
[624] şâyân-ı dikkat: dikkate değer
[625] taravet: tazelik, körpelik
[626] neşve-i feza: uzayın keyfi
[627] derâguş: kucaklama, sarma
[628] zıl-âver: gölge veren
[629] pür-bû: kokuyla dolu
[630] lerziş-dâr: titreyen
[631] nehâfet: zayıflık, cılızlık
[632] korsaj: kadın elbiselerinin belden yukarı kısmı
[633] temevvüç: dalgalanma
[634] handâhand: sürekli gülme, devamlı gülüş
[635] bi-hârî: dikensiz
[636] nâgehânî: ansızın, birdenbire
[637] telâtum-ı heva-yı bekâret: saf ve temiz arzunun birbiriyle çarpışması

ki, belki teneffüslerini, darbânını[638] ve hararetlerini hissediyordu. Onun heva-yı meshûnunda[639] idi. Zannettim ki kızardı ve gayriihtiyari başını çevirdiğini gördüm.

Kadınlar bekliyorlar ve yolculara bakıyorlar, gülüşerek konuşuyorlardı. Bihâr[640] ile güneşle, hayatla sarhoş idiler. Nefsine cebrediyormuş gibi başının bir defa daha çevrildiğini ve gözlerinin, şimdi bulanık, pür-ateş, mazlum baktığını ve sonra nagehani bir kararla ellerini indirip yemekten vazgeçerek daldığını gördüm.

Katar sarsılarak hareket etmiş idi.

O hâlâ bakıyordu, sanki korkarak, hemen titreyerek, belki utanarak, sersem, ezilmiş bir nazarla bakıyor idi. Aman ya Rabbi, bu nazarda neler var idi?

Hiçbir vakit de nefasete, zîhayat-ı taravete[641] bu kadar temas etmemiş, hiçbir vakitte sefaletini, zilletini bu kadar anlamamış idi.

---

[638] darbân: darbeler
[639] heva-yı meshûn: sıcak hava, arzu
[640] bihâr: denizler
[641] zîhayat-ı taravet: taze canlılık

Mehmet Rauf

İHTİZAR

Hazırlayan
Veli KILIÇARSLAN

İHTİZAR

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Dr. Öğr. Üyesi Veli KILIÇARSLAN

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

İHTİZAR

- İhtizar
- Uzaktan
- Paris'te
- Hastayken
- Bir Hastalığın İlacı
- Verven
- Köylünün Aşkı
- Küçük Remzi
- Küçük Kumral
- Bekârlar Arasında

Giriş

Servet-i Fünun dönemi edebiyatçıları arasında roman ve hikâyeleri ile adından söz ettiren Mehmet Rauf'un ***Servet-i Fünun*** ve ***Mekteb*** dergilerinde yayımlamış olduğu hikâyelerden müteşekkil olan ilk hikâye kitabı İhtizar, on hikâye içermektedir. İstanbul'da Hilal Matbaası'nda 1325 / 1909 yılında basılır. Eserin girişinde "Bu kitaptan enfes kâğıt üzerine temsil-i nefis namıyla üç yüz nüsha tab edilmiş ve bilhassa Avrupa'da basılmış, müellifin bir resmi dahi ilave edilmiştir." ifadelerine de yer verilmiştir. Bu çalışmada, eserin bahsi geçen ilk baskısı esas alınarak yeni harflere geçirilmiş ve yayımlanmıştır.

Eser, 2020 yılında Seval Şahin ve öğrencileri tarafından günümüz Türkçesine aktarılarak Can Yayınları bünyesinde yeniden basılmıştır. Ayrıca aynı yayınevinin "Lacivert Klasikler" dizisi için *Bir Hastalığın İlacı* ve *Uzaktan* adlı kitaplarda, "İhtizar", "Uzaktan", "Hastayken", "Bir Hastalığın İlacı" ve "Verven" hikâyeleri günümüz Türkçesi ile yayımlanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Veli KILIÇARSLAN

İhtizar

Bu gelinle bu kayınvalide daha ilk aydan beri iyi geçinememişlerdi. Biri oğlunda, evde muhafaza-ı tahakküm[1] için, ta sabâvetinden[2] beri çocuğun fikrine aşılanmış bu rakibenin, maa-hazâ[3] kendi intihab edip[4] getirdiği gelinin müreccahiyetini[5] görmemek için her fırsattan istifade edip[6] genç kadını küçük düşürmeye, ahbaplarında numunelerini gördüğü, derslerini aldığı üzere gelini şimdiden üzüp itaate alıştırmak için daima lüzum görmek isteyerek terbiyesini vermeye çalışırdı.

Gelin ilk haftalar şebâbının[7] pür-emel[8] gecelerini zapt etmiş âmâl[9] ve hulya saatlerinden kalma bir arzu-yı istinasla[10] tevazu göstermiş, boyun eğmiş, muti[11] davranmıştı. Fakat yavaş yavaş bu her şeyin ezilmek, tahkir olunmak[12] için birer fırsat olabilmesine karşı kindar hayretlere tutuluyordu; bir gün bu hayretler o kadar çoğaldı,

---

[1] muhafaza-ı tahakküm: egemenliğini koruma
[2] sabâvet: çocukluk
[3] maa-hazâ: bununla birlikte
[4] intihab etmek: seçmek, tercih etmek
[5] müreccahiyet: yeğlenme, üstün tutulma
[6] istifade etmek: faydalanmak
[7] şebâb: gençlik
[8] pür-emel: emel dolu
[9] âmâl: emeller
[10] arzu-yı istinas: yakınlık duyma arzusu
[11] muti: uysal
[12] tahkir olmak: aşağılanmak

kalbinin bu mütevali[13] haksızlıklarla açılan yaraları o kadar derinleşti, izzet-i nefsi o kadar ezildi ki coşarak gürledi.

Ve o günden sonra boğuşmalar başladı; hiçbir saat geçmezdi ki birbirlerini tırmalamasınlar. En adi bir söz birbirleriyle hırlaşmak için bir sebep teşkil ederdi, esasen tabiatlarındaki bu ihtilâfı[14] müebbed[15] kılacak hâller vardı. Buna beyin himmetsizliği de munzam olunca[16] günler boğuşmaya yetişmemeye başladı. Gelin oldukça okumuş, bir teali-emel[17] beslemiş, nazik, hulya-perver idi; hep kendi mevki ve hâlindeki kadınlar gibi olduğunun fevkında[18] görünmek, yapmak istiyordu; buna mukâbil[19] kayınvalidede nadir rast gelinir meyl-i süfliyet[20] vardı; yalan kabul etmezlik altına gizlenen bir gılzet[21], bütün gelinin nefret ettiği şeylerde kayınvalide için calib[22] birer renk-i rüçhân[23] mevcuttu; fena şeyleri tercihinde oğlu için bir fayda olmaktan başka gelini için de bir mahrumiyet vardı; artık ilan olunmuş birer düşmandılar, gelin böylece en samimi hâhişlerinde[24] mağdur ve makhur[25] kalıyordu.

İstediğini giyemez, istediğini yapamaz, istediğini yiyemezdi; her arzusunun önünde kayınvalide hanım bir amir, bir maniydi ne isterse onun çirkin, fena, namusa mugâyir[26] olduğunda valide ve oğul müttefik çıkarlardı. Bunlara hakkını kullanmak, böyle muamelelerinin esbabını[27] keşfettiğini bildirmek için o kendini yer, sızlar, ağlar fakat bunların terbiyesizliklerinin, kabalıklarının, her türlü

[13] mütevali: ardışık
[14] ihtilâf: anlaşmazlık
[15] müebbed: sonsuz
[16] munzam olmak: eklenmiş, ilave edilmiş
[17] teali-emel: yüce, yüksek emel
[18] fevk: üst, yukarı
[19] mukâbil: karşılık
[20] meyl-i süfliyet: bayalığa eğilim
[21] gılzet: kabalık, çirkinlik
[22] calib: çekici
[23] renk-i rüçhân: üstünlük rengi
[24] hâhiş: istekli
[25] makhur: mahvolmuş
[26] mugâyir: aykırı
[27] esbab: sebepler

çirkinliği söylemekten sıkılmazlıklarının önünde sebat edemez,[28] ezilir, mağlup ve makhur kalırdı.

Beye gelince, bu yolda münazaat[29] arasında büyümüşlere mahsus bir tabiilikle uzaktan mütebessimane temaşa eder, eğer zafer zevcesine[30] teveccüh ederse[31] onu bir tekdirle[32] iskât edip[33] mağrurane tahakküm etmekte beylik bulurdu. Bu, bir rüştiyenin son sınıf imtihanını veremeden çıkmış, sonra nasılsa memur olmuş bir gençti. Üç sene gazetelerin kendi efkâr-ı müessese-i irfanına[34] muvâfık olan[35] derece-i idrakine[36] sürünen sütunlarına hasr-ı dikkat[37] etmekten birikmiş malumatını beynine sığdıramayarak bütün cihan hikmetini idareye salahiyet-i nefsiyye[38] görmekten mütevellit[39] bir gururla Avrupa umur-i siyasiyesinden[40] bahse girişir, kalemindeki defterciliği hüsn-i ifa[41] saikasıyla[42] gördüğü bazı taltifatı[43] bütün meziyyat-ı mümküneye malikiyete[44] bedel kazanılmış gibi telakkiden mütehassıl[45] bir azametle tadad-i meziyyet saymak[46] ve bi'l-vesile beyan-i evleviyyet[47] edemeyeceği yerler ve şeylerden gayrı her şey onun için şayan-ı bahs[48] olmaktan uzaklaşarak birçokları saçma

---

[28] sebat etmek: sözünden ve kararından dönmemek
[29] münazaat: ağız kavgaları
[30] zevce: erkeğin evli olduğu kadın, eş
[31] teveccüh etmek: yönelmek
[32] tekdir: azarlama
[33] iskât etmek: susturmak
[34] efkâr-ı müessese-i irfan: kurumun (kültürel) düşünceleri
[35] muvâfık olmak: uygun olmak
[36] derece-i idrak: anlayış derecesi
[37] hasr-ı dikkat: dikkatini yöneltme
[38] salahiyet-i nefsiyye: nefis yetkisi
[39] mütevellit: kaynaklı
[40] umur-i siyasiye: siyasi işler
[41] hüsn-i ifa: işini iyi yapmak
[42] saika: neden
[43] taltifat: gönül almalar
[44] malikiyet: bir şeye sahip olma durumu
[45] mütehassıl: meydana gelen
[46] tadad-i meziyyet: meziyet saymak
[47] beyan-i evleviyyet: uygunluk beyanı
[48] şayan-ı bahs: konuya uygun

menzelesine inerdi. Kahvede sabur[49] birtakım samiin[50] bulmaktan mütevellit gururunun yanında bu cılız gelinin talakat-i meyusanesi[51] münazaraya değmez bir şey kalır, evdeki bu nifâk[52] atf-ı ehemmiyet edilmek için esasen mühim olması lazım gelen bir saçma olurdu. Alışılmış bir itaatle validesine mutâvaat ettikçe[53] zevcesinin enin-i enzârına[54] karşı bî-his kalmaktan bir büyük adam zevki hissederdi. Bazen latifeye bozmak ister, herkesin kurban olması lazım geleceğini dava etmeye belki kalkışacağı soğuk bir tebessümle zevcesine cilveler eder, sonra validesinin hışmının önünde, "İtaat efendim, bir gelin kayınvalidesine itaate mecburdur." düsturunu okur, başını ciddiyetle sallayarak ilave ederdi: "Hey kuzum hey... Siz yaşamayı kolay mı sanıyorsunuz? Koca budalalar..."

Bütün bunlar gelinin hilmini[55] hırpalamış, terbiyesini yırtmış, tabiatını mümkün olduğu kadar hırçın etmişti. Ve bu muhâsamalar[56] arasında ilk aylara, bu zevcin[57] daha biraz da kendine tarafgir çıktığı[58] tekellüf aylarına[59] mahsus cinnet-heves[60] tâyeran ettiği[61] zaman, kadın gördü ki zevci kadar adi, bayağı, galiz[62] bir adamın tasavvuru[63] bile muhâl[64] idi; fikren sefil ve muhtaç, kıyafeten en kaba bir renk zarafetinden bile mahrum olan bu beyin eda-yı kelâmında mevcut olan soğuk bir rehavet-i mutaazımaneden,[65] terbiyeten her-

[49] sabur: çok sabırlı kimse
[50] samiin: dinleyici
[51] talakat-i meyusanesi: üzüntülerin söylenmesi
[52] nifâk: ayrılık, ara bozukluğu
[53] mutâvaat etmek: boyun eğmek
[54] enin-i enzâr: bakışların inlemesi
[55] hilm: yumuşaklık, sakinlik
[56] muhâsama: düşmanlık, kavga
[57] zevc: erkek eş, koca
[58] tarafgir çıkmak: taraftar olmak
[59] tekellüf ayları: gösteriş ayları
[60] cinnet-heves: delirme isteği
[61] tâyeran etmek: uçmak
[62] galiz: kaba
[63] tasavvur: hayal, tasarım
[64] muhâl: imkânsız
[65] rehavet-i mutaazımane: kibir tembelliği

kese ders vermek davası ile çekilmez olmaktan başka şahsiyetinden intişâr eden[66] buy-ı gurur[67] da bu adilikleri kat kat çoğaltıyordu. O zaman genç kadın maneviyatında akseden bir nâliş-i tazallümle,[68] "Eyvah!" dedi fakat artık valide idi.

O zaman çocuğuna çılgınca bir iptilâ[69] gösterdi; gençliğin kalbine doldurduğu şefkatler, bu bir sine-i vefa bulup dökülemeyen, boşalamayan zavallı muhabbetler, uzun bir tazyik altında bulunmaktan mütevellit bir cûşiş-i nâgehani[70] ile hep çocuğa inhisar etti.[71] Bir çılgın gibi anne oldu. Fakat çocuk doğup annesinin bu derece-i iptilâsını[72] celb etmekle[73] büyük hanıma daha müessir bir silâh-ı muhasıma[74] vermiş oldu. Bu kadın gelinin daima haklı olmasını, oğlunu o kadar olsun celbetmesini, daima her türlü niyatının[75] önünde mağrur ve cidâl-engiz[76] bulunmasını, nihayet kendi gelini, oğlunun zevcesi olmasını affedemiyordu. Hayatını hoş geçirmek için böyle vesileler aramak lazım geliyordu. Böylece, gelin çocuğun irzâ[77] ve terbiyesi, ilbas[78] ve it'amı[79] için, tasavvurat-ı âtiye[80] için ne gibi arzular göstermiş, ne fikirler beyan etmiş, ne emeller beslemiş ise cümlesini cerh etmekte[81] büyük bir ehemmiyet buldu. Öteki, evladına bu kaba mahlûkların çirkinliklerini aşılatmamak için vahşi bir garezle zevcine bile karşı koydu; en hissiz nezaketleri tırmalayacak muamelelere kurban olmakla beraber müdafaa

---

[66] intişâr emek: yayılmak
[67] buy-ı gurur: gurur kokusu
[68] nâliş-i tazallüm: eziyet inleyişleri
[69] iptilâ: düşkünlük
[70] cûşiş-i nâgehani: ansızın coşmalar
[71] inhisar etmek: bir şeyle sınırlanmak
[72] derece-i iptila: düşkünlük derecesi
[73] celb etmek: kendi üzerine çekmek
[74] silâh-ı muhasım: düşman silahı
[75] niyat: niyetler
[76] cidâl-engiz: savaş çıkaran
[77] irzâ: razı etme
[78] ilbas: giydirme
[79] it'am: yemek verme
[80] tasavvurat-ı âti: geleceğin hayali
[81] cerh etmek: yaralamak, çürütme

ve mukabeleyi bir kıymetli vazife addetti. İnsaniyete, nihayet ne olursa olsun bunların da bir kalbi, belki birer hassas noktası bulunacağına güvendi; fakat karşısında kökleşmiş bir kinle dolu bir kalp buldu; gılzetle asabiyetin bu mücadelesinde yine rikkat[82] mağlup oldu; genç valide mecrûh[83] ve hûnin[84] çıktı; hasta düştü. Göğsünden rahatsız deniliyordu. Ve yedi aylık hastalıktan sonra nekahete[85] girdiği zaman evvelki gelini tanıyamıyorlardı.

Bir evde uyuyan bu iki düşmanın birinin hastalığı esnasında ötekinin tırnaklarını göstermek için oğlunun çekilip gitmesine muhtaç olmayı bile büyük bir mağlubiyet sayan kayınvalide ile hastalığı esnasında kendine râhimâne davranan zevcinin himayesinden, artık istirdâd-ı sıhhat[86] ettiği için mahrum kalmaya başlamış gelinin hırıltıları yeniden başladı. Şimdi kayınvalide hastalıkta kendini o kadar yalnız bırakmış oğlundan intikam fırsatlarını araştırıyordu: Her şeyde onunla muhalif çıkmaya, bu analık haklarının helal edilmediği, eski itaatlerin misal olarak zikredildiği, verilen sözlerin ihtar edildiği, artık ölümlerin arzu olunduğu meclisler tekerrür etmeye, bunlarda gözyaşlarına, bir iki saat dargın durulmaya lüzum görülmeye başlanıldı. Ve bu oğluna ağlayan kadın, gelin için uzun bir makhûriyete[87] bedel yegâne bir zaferdi; hasta olduğuna teşekkürler ediyor, bu kadının sızlanışını görmek için ölüm hâllerini, sürüklenmeyi temenni ediyordu. Zaten hayatından ne bekleyecekti? Bu sırada zevcinin hastalıktaki bazı muamelelerini, onlardan mahrum olduğu için izam ederek[88] muhtaç-ı muhabbet kalbinin en büyük haksızlığı unutan köşelerinde bir temayül duyuyor, oralarda "belki"lerle memlû lerzeler[89] titriyordu. Teehhüllerinin[90] ilk günlerin-

---

[82] rikkat: acıma, şefkat
[83] mecrûh: yaralı
[84] hûnin: kanlı
[85] nekahet: iyileşme dönemi
[86] istirdâd-ı sıhhat: sağlığını geri alma
[87] makhûriyet: yenilmişlik, mahvolma
[88] izam etmek: büyütmek
[89] memlu lerzeler: dolu titreyişler
[90] teehhül: evlilik

deki muhabbetin sonradan bozulmuş, nâdim olmuş[91] iştiyakları,[92] uzun bir niyam-ı icbarîden[93] sonra silkinerek eski köşeleri gezer, genç zevcelerde ekseriya görülen avdetler,[94] hararetler gelir, zevcini günlerce hemen aşka benzeyen nevâzişlere[95] hedef kılardı. O zaman bir ümide düşerdi, bir ümit, mecnunâne vâhi bir ümit... Bir gün oradan def olacak kayınvalideden sonra kendine avdet edecek, belki değişecek zevcin ümidi ona biraz kuvvet, yaşamaya niyet verirdi; fakat sonra, nâgehan[96] hainâne[97] televvünle[98] annesine müzaheret ederek[99] kendine bir tekme atan bu adamdan, birden toplanan nefretle bütün bütün soğuyarak tekrar hüsrân-ı ümide düşer, ziyan edilmiş hayatına ağlardı. Ziyan edilmiş hayat! Evet, işte hep bu idi. Bütün ara sıra düçar olduğu[100] o sebepsiz buhran-ı sirişk[101] bundan geliyordu. Yaşı ilerledikçe bu hararetsiz, vefasız zevcin soğuk nazarları altında kurumaya mahkûm şukufe-i âmâlini[102] yetiştirmek için sarf ettiği o sinîn-i hülya[103] ve garamı[104] düşünür; o uzun şebâb ve emel senelerinin böyle bir boşluğa müntehâ olmasını[105] pek gaddarane görerek ve bu netice-i elîme onu hercümerç ederdi[106]. Kalbinde, hele hastalığından sonra, öyle bir nebean-ı âmâl[107] vardı ki bunları ne artık soyuna çekerek büyükannesine ısınmış çocuğun

[91] nâdim olmak: pişman olmak
[92] iştiyak: özleme, güçlü arzu
[93] niyam-ı icbarî: zorlanmış uyku
[94] avdet: dönüş
[95] nevâziş: gönül alma
[96] nâgehan: ansızın
[97] hainâne: haince
[98] televvün: renklenme
[99] müzaheret etmek: yardım etme
[100] düçar olmak: uğramak, yakalanmak, tutulmak
[101] buhran-ı sirişk: gözyaşı buhranı
[102] şukufe-i âmâl: emellerin çiçeği
[103] sinîn-i hülya: hülya yılları
[104] garam: aşk
[105] müntehâ olmak: sona ermek
[106] hercümerç etmek: karmakarışık etmek
[107] nebean-ı âmâl: emellerin fışkırması

bûseleri, zevcinin merasim-i zevciyeti ikna edemiyordu. Bir cevf,[108] bir ataş ki ilelebet okunacak bir kaside-i perestiş[109] istiyordu. Evet, o bir aşk-ı hâra muhtaçtı. Bu ihtiyaca, bunun artık teskini[110] muhal olması ihtimalinden mütevellit bir iştiyak ve hâhiş de munzam oluyordu. O zaman yine mütalâaya daldı; gelinliğinden beri okumadığı yeni kitapları okudu, eskiden bayıldığı hikâyeleri bir daha gözden geçirdi; böylece hissiyatına başka bir inbisât[111] gelmeğe başladı. Bütün gün, o uzun ev saatlerinde bu fikirler onu zabtedip düşündüren gözlerinden haberi olmadığı hâlde yaşlar getiren birer buhran, bazen haftalarca arada bırakırken birdenbire yine vücudunu hurdahâş[112] eden, sonra yine sönüp giden, sonra yine nagehan avdet eden birer hummâ-yı ihtiras[113] hâlini almıştı.

Ve böyle seneler geçti. İki çehre... Bütün bu garam-ı hâr[114] arada bir sene fasıla ile iki çehre için duçâr-ı ihtizaz[115] olmuştu. Oh. Bu namuslu kadının bu iki elîm, mahbus, bîçare aşkı!.. O kadar samimi namuslu idi ki bu perdeyi yırtmak sade fena değil, birini öldürmek gibi gayr-i mümkünü'l-icrâ geliyordu. Onu namustan ayırmayan şey tesadüf ve fırsat noksanı değil kendinde müesses[116] bir tabiilik idi. Bunun huzurunda o aşklar susmuşlar, bu kadından sadece masum giryeler,[117] gayr-i kâbil-i zabt[118] birer âh-ı hırâmân,[119] birkaç haftalık hülya geceleri gasb edebilmişlerdi.

Fakat bir gün, bütün bunların hayal olduğu bir gün karşılarına yeni taşınan evde bir genç, önüne çıkıp takip eden, mümtaziyet-i

---

[108] cevf: boşluk, iç
[109] kaside-i perestiş: tapınma kasidesi, övgüsü
[110] teskin: acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma
[111] inbisât: yayılma
[112] hurdahâş: paramparça
[113] hummâ-yı ihtiras: şiddetli hırs
[114] garam-ı hâr: ateşli aşk
[115] duçâr-ı ihtizaz: haz duyma durumuna düşme
[116] müesses:kurulmuş, kurulu
[117] girye: gözyaşı
[118] gayr-i kâbil-i zabt: zaptı mümkün olmayan
[119] âh-ı hırâmân: naz ahı

fâikası,[120] buy-ı zarafetiyle genç kadının metânetlerini[121] tarumar ederek[122] muannidâne[123] takip eden, bin vasıtayla arz-ı suziş-i aşk ederek yüzlerce cevapsız bırakılmış, yırtılmış kâğıtlara yüzlercesini yetiştirerek, vakf-ı âmâl[124] için her fırsatı mâhirâne kullanarak, hele esasen kadının meyus ve muhtaç-ı tesliyet zamanlarını keşf ile hassas asablara dokunmaktan istifade ederek, kanun-ı aşkı bütün inceliklerıyle zavallı, zayıf kadını zapt eden bir genç aylardan sonra titrek bir elle yazılmış bir cevap alabildi. Ve bu mektup kadınca antlarla, istirhamlarla, çocuk, validelik bahisleriyle doluydu; uzun uzun muhakemelerinde bunu artık ilk gördüğü gibi gayr-i kâbil-i tamir[125] bir cinayet olarak görmemekten başlayarak hatta mukâvemetsûz[126] bir zevk de hissetmiş, zevcine ve annesine bir leke bulaştırmak fikrinden gelen lezzet de o hisle birleşince bütün metaneti erimiş, herhâlde pek büyük bir kabahate daha uzak bulunmaktan mütevellit bir lakaytlıkla bunu yazmıştı; fakat bu yine bir cevap olmaktan başka bir şey değildi. Bir kadının bir delikanlıya bir mektubu... Bunu hiçbir gün elinden gelmeyecek bir canavarlık gibi görürken bir anlık cinnet-i muhâkemat[127] onu yazdırmıştı. Bir cevap, aman ya Rabbi, kabil mi idi, o bir mektup mu yazmıştı? İki gün buna inanmadı; onu verdiği dakikadan itibaren oyun zannettiği hakikatin ziştî-i simasına[128] karşı soğuk soğuk titremiş, bir tuğyan,[129] o eski ismetin[130] sarhoşluktan uyanması gibi bir tuğyan duymuştu. Lekesiz bir vicdanın bütün asabiyet-i kahharânesi ona tazib etmeye[131] başladı. Şimdi zannediyordu ki benliğinden bir şey eksilmiş, zannediyordu ki, o evvelki kadın olmak için ele geçmez bir şeyi zayi etmişti. Geceleri

[120] mümtaziyet-i fâika: yüksek seçkinlik
[121] metânet: dayanıklılık, sağlamlık
[122] tarumar etmek: dağıtmak
[123] muannidâne: inatçı bir biçimde
[124] vakf-ı âmâl: emellere sahip olma
[125] gayr-i kâbil-i tamir: tamiri mümkün olmayan
[126] mukâvemetsûz: karşı koymadan
[127] cinnet-i muhâkemat: yargılamalar cinneti
[128] ziştî-i sima: yüz çirkinliği
[129] tuğyan: coşku
[130] ismet: temizlik
[131] tazib etmek: eziyet etmek

hummalar içinde hep mektuplu rüyalarla harap oluyordu. Artık penceresinde beklemek elinden gelmiyor, yerlere sürünerek tövbeler ediyordu. İkinci günü mektubun cevabını aldığı zaman ilk arzusu onu hemen yırtıp şu mangala atmaktan başka bir şey değildi; fakat bunu eline aldığı zaman ta küçükken kaybettiği, o kadar sevdiği ve ağladığı annesinden geliyormuş zannetti. İçinde öyle bir rahatlık, bir hafiflik hissetti, okuduğu zaman öyle şeyler gördü ki mesudane ağladı. Niçin, bunda o kadar fena ne vardı ya Rabbim? Bu zalim insanlar arasında bir valide rikkat ve muhabbetiyle kendini teselli eden bunlardan neden ruhunu mahrum etsin? Şimdi kendisinde yerleşmiş his-i namusa, lisan-ı nef ü saadet[132] bir nutk-ı mufassal[133] okuyordu. Hem etrafına bakınca birçok misaller görüyor, muhakeme bir kere başlayınca kendinin de yardımıyla o sada-yı derunîyi pek güzel iskât edebiliyordu; bir kere bu yoldan geçmemiş hiçbir kadın görmüyordu. Gece gündüz namusuyla tefâhür eden[134] şu kayınvalidenin bile bir gün hamamda ne sergüzeştlerini dinlememişti! Hem herkesin yaptığı fenalıktan ne kadar uzak olarak o sadece bir mektup alıyor, bir mektup veriyordu. Başını metanetle sallayarak kalben yemin ediyor, "Bu kadar!" diye tekrar ediyordu. Ey, bunda ne zarar vardı? Hiç kimsede bulmadığı bir âh-ı teselliyeti böyle bir fikr-i masumla aramaktan ne fenalık gelebilirdi?

Bundan sonra, bir kere bu muhakemelere girince her gün ihtiyarından bir cüz zayi ederek, her gün çukura daha yaklaşarak, bir seyyal-i kum[135] içinde kalmış seyyah-ı avare mecburiyet-i müellimesiyle[136] tutunmak istedikçe batarak, battıkça ziyan ettiğine acı yaşlar dökerek, etrafındaki su-i emsale[137] her gün bir başka ulviyyet feda ederek yaşamaya başladı. Tutunmak istediği yerlerde iğneler varmış gibi elleri havada kalıyordu; o zaman bu serin kum seli, bu

---

[132] lisan-ı nef ü saadet: saadet ve çıkar dili
[133] nutk-ı mufassal: ayrıntılı konuşma
[134] tefâhür etmek: övünmek
[135] seyyal-i kum: akışkan kum
[136] mecburiyet-i müellime: üzüntü verici zorunluluk
[137] su-i emsal: kötü örnek

beni mesut ederek öldürecek diye mütevekkil[138] oluyor, bazen şikâyet ederek, sızlayarak, bazen müstağrak[139] "oh'lar çekerek, yaşadıkça mektuplar tevâlî ediyordu.[140] Bunlarda masumiyetten zerre kadar ayrılan emeller memnu[141] idi; öyleleri red olunacağı ihtar olunduğundan hepsinde yalnız ebedî aşklar, nâmütenâhi saffetler[142] vaad ediliyordu. O genç, kendisinden başka bir şey istemiyordu. Onun herkesten gizli yazdığı mektubunu yalnız kendisi görmüyor muydu? Bundan başka nasıl bir saadet temenni edebilirdi? Maa-hâza âh, beraber yaşasalardı... Beraber yaşasalar, vaktiyle teehhül etmiş olsalardı. Bir mektubunu okurken böyle saadetler duyuluyordu. O zaman bütün hayatını, bütün kendini, bütün kendini onun yoluna feda etmeyecek miydi? Âh, hayatta böyle saadetlere, bunlara da nail olanlar var mıydı? Fakat mademki bu kadar mesut olamıyorlar, ellerindeki saadetlere olsun kani olmak[143] evla[144] değil miydi? Fakat bu deli gönle bunu dinletmek de pek güçtü! Âh, niçin birbirlerine daha evvel rast gelmemişlerdi!

Kadın gözlerinde yaşlarla, "Evet, evet, niçin?" diyordu. Delikanlıya karşı yavaş yavaş çılgınca bir merbutiyyet[145] göstermeye başladı. Her sabah onun çıkıp gitmesini beklemek için her şeyi yüzüstü bırakır, o gidince avdetine kadar geçen zamanı ölüm azaplarıyla geçirirdi. Akşamüstü intizarı[146] onu yıkıyordu, buna görülmek endişeleri de birleşip hayatını bir cehennem içine atıyordu. Bu samimiyet-i dil-suzânenin[147] içinde, gençten gelen mektupların karşısında mesut ve sermest, baygın baygın kalıyordu. Delikanlının her şeyinde bir başka güzellik görmeye başlamıştı. Bunları mektubuna

---

[138] mütevekkil: tevekkül etmiş, her işini Tanrı'ya veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş
[139] müstağrak: batmış, boğulmuş
[140] tevâlî etmek: art arda gelme, ardı arası kesilmeme, sürüp gitme
[141] memnu: yasak
[142] nâmütenâhi saffetler: sonsuz saflıklar
[143] kani olmak: kanaat getirmiş olmak, inanmak
[144] evla: daha iyi
[145] merbutiyyet: bağlılık
[146] intizar: birinin gelmesini, bir şeyin olmasını bekleme, gözleme
[147] samimiyet-i dil-suzâne: gönül yakan sıcaklık

yazmak istedikçe bir hiss-i hicab[148] fena bir şeyden men eder gibi elini tutardı. Fakat söylenmek istenilen şeyler birikip onu dolduruyordu, taşmak labüt[149] idi; hâlbuki her gün dolmaktan başka bir şey mümkün değildi.

Öte taraftan da mektuplar yavaş yavaş daha hararetli olmaya, sıcak emeller çoğalmaya başladı; bazen mektupları okurken bu emellerin harareti vücudunu yakıyormuş gibi serâpa[150] ateşîn[151] râşelerle[152] sarsılırdı; sonra gevşeyerek saatlerce uzanır, hülya baygınlıklarıyla rehavetli, atıl bir iştiyak ile saatlerce uyuklardı. Bir gece gördüğü bir rüya, çılgın buselerle, müşevveş[153] derâgûşlarla[154] mâlâmâl[155] asabi bir rüya onu kırıp harap etti. İsmeti tekrar tehaşi[156] gösterdi fakat muhakemesi bu sefer daha metin ve mantıkî, onu iskâta izhâr-ı terakki[157] etti. Artık her günkü hülyalarını bu rüya zapt etmişti. Güya bunu düşünmemek için işler bulur, yeminler eder, sonra oraya gömülünce dalar giderdi. Yavaş yavaş bunu da tabii görmeye başladı; bu rüyada onun ne dahli vardı? Hakikate gelince... O asla, asla mümkün değildi; bunu o kadar kuvvetle tekrar ederdi ki korkularına bir kuvvet gelir, ona sükûn verirdi.

Sonra mektubun biri böyle bir rüya tarifiyle geldi; genç, hayal perisine uzun bir teşekkürle başlayarak bir gece el ele bir bahçelikte gittiklerini anlatıyordu; burada bir havuz başındaki mülakatlarını uzun uzun tasvirden sonra, "Âh, gerçekten böyle olsaydı!" diyordu.

"Çocuk!" dedi, dargın dargın mektubu kapadı; fakat bu mektup artık elinden düşmez oldu. Bunu da güya kendinden gizliyordu, her eline aldıkça güya tesadüfen alıyormuş gibi oluyordu; artık saatlerce düşünmekten başka bir işe baktığı yoktu, çocuğunu çoktan ihmal

---

[148] hiss-i hicab: utanma duygusu
[149] labüt: gerekli
[150] serâpa: baştan ayağa
[151] ateşîn: ateşli
[152] râşe: titreyiş
[153] müşevveş: dağınık
[154] derâgûş: kucaklama
[155] mâlâmâl: ağzına kadar dolu
[156] tehaşi: korkma
[157] izhâr-ı terakki: ilerlemenin açığa çıkışı

etmeye alışmış, kocasını görememek tabii gelmeye, kayınvalidenin her türlü hücumatına[158] bî-his kalmak daha kolay görünmeye başlamıştı. Her gün o kadar gayr-i mahsus renklerle, o kadar çok değişiyordu ki fark etmiyordu; o hâlâ ilk sene-i izdivacındaki gibi olduğuna inanıyordu. Vâkıâ[159] metaneti aynı kuvvetle payidardı;[160] bazen uzun hülyalarından kim bilir nasıl bir karar-ı fikriyye cevap olmak üzere, "Mümkün değil!" diye uyanırdı. Artık yavaş yavaş teskin edilmesi güçleşen, mektup alıp vermekle, sevdiğinin azimet ve avdetini beklemekle, gece söylemesini rica ettiği şarkılarını dinlemekle teskin edilemeyen kederlerine bir çare bulmak için ne yapacağını şaşırarak çılgınlıklara başlamıştı. Evvelden mektupları aldıkça birer âh-ı tesliyet[161] çekerken bugün bu mektuplar onu melâllerden[162] başka emellere, başka iştiyaklara gıda ediyordu, zannediyordu ki kalbinde canlanmış bir şey var, bu onu her gün bin nazlarla hırpalardı; bazen çılgın eder bırakır, bazen ağırbaşlı durmak için sarf ettiği cehdleri[163] kırar, her gün bin deli teklifler ederdi.

Sonra bir mektup onu bütün bütün harap etti. Bunda o rüya tekrar yâd edilerek pek âşıkâne, pek mukâvemetsûz bir perişanlıkla, pek şûh bir istirhâm-ı mahmurane[164] ile bir davet vardı: "Bir mini mini davet, diyordu, ne olur ruhum, bir bedbahtı mesut etmekten niçin çekinmeli?"

"Kabil olmayan bir şey varsa o da budur!" dedi. Artık mektuplar bu davetlerle dolu gelmeye başlamıştı. Saatler, yerler tayin ediliyor, işte şu bahçe gösteriliyor, ölümden bahsediliyordu. Kadın başını sallayarak, "Mümkün değil!" diye tekrar ederdi.

---

[158] hücumât: hücumlar
[159] vâkıâ: gerçi
[160] payidar: sonsuza kadar yaşayacak ve kalıcı olan
[161] âh-ı tesliyet: teselli feryadı
[162] melâl: üzüntü, dert, hüzün
[163] cehd: çabalama, uğraşma
[164] istirhâm-ı mahmurane: baygıncasına edilen dilek

Bu artık bir hezeyân[165] hâline gelmişti. O kadar ki bir gece bu kelimeyi tekrar ede ede, benliğinden tecerrüd etmişlere[166] mahsus lerzân[167] bir iradesizlikle evden çıktı; hastalıktan hezeyân-engiz bir ihtizâra[168] genç bir marîzin[169] saatlerce azaptan sonra artık gelen mevte karşı bî-hiss ü ihtiyar, terk-i cism etmekte bir istirahat buluşu, kırılan bir testinin öylece boşalışı gibi mukavemeti sanki dökülerek, sızlaya sızlaya o bahçeye koştu...

Haziran 1313

[165] hezeyân: sayıklama
[166] tecerrüd etmek: soyutlamak
[167] lerzân: titrek
[168] ihtizâr: can çekişme
[169] marîz: hastalıklı

Uzaktan

Bilmem hatırlar, bilmem tanır mısın? Fakat ben senden o kadar uzak olduğum, cüdâ[170] düşeli o kadar seneler geçirdiğim hâlde, rast geldiğim bütün güzelliklerde ben elân[171] seni görüyor, ben elan seni arıyorum ve bulamıyorum. Âh! Seni ne kadar sevmiş olduğumu vaktiyle bilseydim... Şebâbın bî-kararlıklarıyla başka sinelere vakf-ı emel etmemiş olsaydım hayatımın bütün felaketlerinden ictinâb[172] etmiş olacaktım; zira bütün hayatımda hiçbir kadını senin kadar sevemedim...

Şimdi bütün o beraber geçen hayatı, o kısa, o muazzez[173], o mesut hayatı düşündüğüm zaman onu nasıl bir kuş gibi kaçırdım da ölmedim, bunu anlamıyorum. O zaman seni bırakmamalıydım çünkü bu kadar sene geçtiği hâlde ben hâlâ, hâlâ mesut olamadım!

Zaten bütün kusurumuz saadet elimizde iken kadrini bilmemekten başka nedir? Burada hayatım o ömr-i âşıkâneyi tahayyülle[174] geçiyor ve bütün hayatımda saadete en yakın bulunduğum zamanın yalnız o zaman olduğunu görüyorum.

Bu akşam sahilde, nihâyetsiz ufuklarından birbirinin peşi sıra köpükler döken o lacivert denizlerle inleyen sahilde, tahayyülâtıma dalmış bî-maksad, meçhul gidiyordum. Birdenbire yine o hayatı

---

[170] cüdâ: ayrı, ayrılık
[171] elân: hâlâ
[172] ictinâb: sakınma, uzaklaşma
[173] muazzez: saygı duyulan, aziz
[174] tahayyül: hayalde canlandırma, hayal etme

düşündüm ve onu taziz ettim[175]: çünkü hayatımın yegâne saadetini o bahşetmişti. O zaman sana yazmak, ayrılalı bu kadar sene olduğu hâlde, başkalarında bûy-ı vefa aramakla geçen bu senelerde sevip muztarib[176] olduktan sonra sana yazmak, o hayattan bahsetmek fikrine düştüm ve gurubun ufuklara doğru dumanlar içinde selasil[177] eden çıkıntılar üzerine sıvadığı ateşîn zılâl[178] içinde bu fikir o kadar takviyet verdim[179] ki hemen odama kapanarak işte sana yazmaya başladım. Acaba şu mektup o güzel gözlerinin nûr-ı iltifâtıyla münevver[180] olacak mıdır? Eğer olursa... Ne kadar, âh, ne kadar mesutmuş!

* Sizi ada vapurları iskelesinde ilk defa gördüğüm günü tahattur edince[181] gayr-i ihtiyâri[182] gözlerim yaşardı. Âh! Mümkün değildir ki mahrum olduğumuz hayat-ı âşıkanenin geçtiği yerleri bu kadar uzaktan tahayyül ettiğimiz zaman hâsıl olan[183] elem ve kederi hissedebilesiniz... Hem o gün güneşli, şetâretli[184], kalabalık bir gündü; herkeste bir cevelân,[185] bir tayerân[186] vardı. Handeler,[187] selamlar, tebessümler, bütün çehrelerde zevk-i hayat birbirleriyle selamlaşıyordu. Sizi o vakit gördüm. Aman ya Rabbi, bu bir tulû[188] gibi olmuştu: Etrafınızda nasıl bir lerziş-i garâm[189] peyda ediyordunuz! Bütün şeylerinizle ne kadar ne kadar kusursuzdunuz! Sizi

---

[175] taziz etmek: yüceltmek
[176] muztarib: ızdırap ve acı çeken
[177] selasil: zincir, zincirleme
[178] zılâl: gölgeler
[179] takviyet vermek: güçlendirmek
[180] münevver: aydınlatılmış
[181] tahattur etmek: hatırlamak
[182] gayr-i ihtiyâri: elinde olmaksızın
[183] hâsıl olmak: ortaya çıkmak
[184] şetâretli: neşeli, şen
[185] cevelân: dolaşma, gezinme
[186] tayerân: uçma; uçuş
[187] hande: gülümseme
[188] tulû: güneşin doğması
[189] lerziş-i garâm: derin aşk titreyişi

görür görmez şebâbımın tekmil[190] hülyalarına mülâkî[191] olmuş gibi, "Âh, işte bu!" dedim, kalbimde nâgehâni arzular, iştiyaklar titredi; fakat vakâr-ı kibarânenizde öyle bir tahakküm vardı ki bütün hevesâtımı kırdı. Vapurda bir köşede sizi görebilecek bir yer intihap etmiştim; oradan, hayatta rast gelip de gerçekten seveceğimizi hissettiğimiz hâlde bizim olmayacağını anladığımız kadınlara karşı nazarlarımızdaki garâmlar, sinelerimizdeki âhlarla size bakıyordum; o kadar vakûr[192] ve bârid[193] idiniz ki karşınızda müellim[194] bir futurla[195] hastalandım.

Vapur Heybeli'ye yanaştığı zaman kalktığınızı gördüm; yolcuların telaşları arasında ben de ayağa kalkmışım; o zaman bir saniye gözleriniz bana initâf etti.[196] Bir saniye fakat bir saniyede bütün vücudumdan geçen raşe beni bitâb bırakmıştı; iskelede kalabalığın arasında giderken nazarımla takip ediyordum ve sizler varken sevmeksizin nasıl, nasıl yaşanılacağını kendi kendime soruyordum.

Birkaç gün sonra sizin için geçtiğim adanızda tekrar size tesadüf ettiğim zaman kırlara mahsus bir lâtif-i müsamaha ile mümtâz[197] bir zevk-i mahsusla mülebbestiniz;[198] siz de beni tanıdınız zannederim: Gözlerinizde titreyen nezzare-i muarefe[199] bütün hüviyetimi asabi bir lerzişle[200] harap etti. Geçtim; sizi o kadar mualla[201] hissediyordum ki refi-i nazara[202] cesaret etmekle tahkir ederim korkusunda

---

[190] tekmil: tam
[191] mülâkî: buluşan, kavuşan, görüşen
[192] vakûr: ağırbaşlı
[193] bârid: soğuk
[194] müellim: elem veren, inciten
[195] futur: tembellik, umutsuzluk
[196] initâf etmek: yönelmek, meyletmek
[197] mümtâz: seçkin
[198] mülebbes: giyilmiş
[199] nezzare-i muarefe: tanışmış, tanışık seyirci
[200] lerziş: titreyiş
[201] mualla: yüksek, yüce
[202] refi-i nazar: bakışların yücesi

idim. Bütün sizin için beni perişan eden bütün garâm-ı şebâbımı bir nazarımla size ihsâs etmek[203] kabil mi idi?

İki gün adaya bir daha gelmek arzusuyla mücahede ettim, nazarınızda adi bir heveskâr görünmekten korkuyordum; fakat talih ikinci gün gayr-i memûl bir lütufla beni yine mesut etti. Size yeniden Köprü'de vapura binerken rast geldim. Kirpiklerinizde aynı raşe-i âşinâî…[204] Oh, beni tanıdığınızı hissettikçe nasıl mest olduğumu kabil midir ki anlayabilesiniz?

Âh, iyi, güzel kadınlar! Mesut etmek için bu kadar hiçleriniz kâfi iken niçin, niçin elan hayattan şikâyet edenler, niçin elan ağlayanlar var?

Bu üçüncü tesadüfte bir iki nazarla o kadar medhûş olmuştum[205] ki!

Oturduğum yerden sizi görebiliyordum; titreye titreye, gücendirmek korkusuyla, bin endişe ile bakıyordum, siz yüksek, mâfevk alâmladınız; yalnız ara sıra gözlerinizde gülen merakı nasıl hissediyordum ya Rabbim! Bütün emellerimi, bütün garâm-ı âşıkânemi hissetmiştiniz ki beni layık-ı taltif[206] görürcesine bakıyordunuz!

* Bundan sonraki tesadüfleri, o mahrem tebessümleri, o mahrem selamları, bunları takip eden mülâkâtları, ilk gecemizi, bütün bunları tahattur ediyor musun?

Âh, bu ilk gece! Bilmem hatırlar mısın ki beni yatak odanda, "Beş dakika!" diye yalnız bırakarak biraz sonra geceliklerinle görünmüştün? Lâkin telaşla çoraplarını unuttuğunu fark edince yanaklarında dolaşmaya başlayan renklerde nasıl şûh bir nağme gülüyordu! Bunları ben çıkarmak lütfunu iltimâs ettiğim[207] zaman güle güle razı olmuştun. Ayaklarında öyle mini mini itaatsizlikler, öyle yaramaz inatlar, öyle haspa dalgalanmalar vardı, daha doğrusu ben o kadar titriyordum ki bunları soymakta güçlük çekiyordum. Niha-

---

[203] ihsâs etmek: hissettirmek
[204] raşe-i âşinâî: aşinâ olunan titreme
[205] medhûş olmak: korkmak
[206] layık-ı taltif: hoş sözlere layık olmak
[207] iltimâs etmek: kayırmak

yet birdenbire nermin, sıcak, muti, ayağın avucuma teslim-i nefs idi. Âh, o zaman nasıl hıçkırmaya başladığımı da tahattur ediyor musun?

Ya bundan sonraki hayatımız? Bütün o tevali eden günleri, o beraber geçirdiğimiz mesut günleri düşün: Daha rahat yaşamak için karşıya, Anadolu kıyısına geçmiştik; orada bir köşk beğenmiş, bir kuş yuvası gibi ağaçlara, yapraklara gömülmüş bu köşkte yaşamaya başlamıştık. Bu ilk günleri şimdi tahattur ettikçe... Sabahleyin kuşlarla beraber uyanır, Marmara'nın tuluundaki, ciyâdet menâzırına[208] karşı çiçeklerin, baharların içinde, bin naz ü niyazla kahvaltı ederdik. Sonra ben çalışmaya başlamıştım. Ressam olduğumu öğrendiğin gün benden resmini istedin; benim retlerime karşı mütehakkim[209] bir şuhu ile bütün takımları, bütün levâzımı[210] getirtip bana resmini yaptırtıyordun. Ben iddia ederdim ki sende bulduğum güzellikler ifade edilmez; sen bana, maharetime o kadar güveniyordun, aşkımdan o kadar emindin ki behemehâl[211] bir eser-i enfes ibdâ edeceğime[212] yemin ederdin. Arada ya bir kitap alır okurdun yahut beni latifelerinle, latif sözlerinle işgal ederdin. Böyle zevale kadar işle uğraşırdık. Sonra gelen mecmualara dalardık. Sen okurdun, ben öğleyin ten-perverlikle[213], Marmara'nın müebbed nâliş-i emvâcına[214] karşı bir uzun kanepeye uzanarak dinlenirdim. Sonra yemeğimizi yerdik.

Yemekten sonra kâh musikiyle meşgul olurduk kâh uzun seferlere giderdik. Bellini'nin Somnanbül'ünü hatırlar mısın? Bunu o kadar severdim ki çaldıra çaldıra seni de usandırmıştım. Seferlerimiz şimendiferle[215] civar köylerden birine gidip akşama avdet etmekten ibaret olurdu. Bazen son katarı kaçırır, bir köylü evine iltica

---

[208] ciyâdet menâzırı: iyilik manzaraları
[209] mütehakkim: hâkim olan, hükmeden
[210] levâzım: değişik iş kollarında gerekli olan şeyler, araç ve gereçler
[211] behemehâl: ne olursa olsun, mutlaka
[212] ibda etmek: yaratmak
[213] ten-perver: arkadaş canlısı
[214] müebbed nâliş-i emvâc: dalgaların sonsuz inleyişi
[215] şimendifer: tren

ederdik ve girdiğimiz yerleri bir kâşâne-i saadet[216] hâline getiren aşk-ı mesudanemizle bir çift kuş gibi güle güle geçirdiğimiz geceyi zikrederdik. Sen bir tehaşi-i tıflâne[217] ile kırık pencerelerden, gacırdayan döşemelerden, inleyen ağaçlardan korkarak uyurdun, ben mesudane ağlardım.

Yahut kayıklara binerek adalara geçerdik. Burada da bazen avdette denizlere tutulurduk; o zaman sen kucağıma yatar, bî-hoş kalırdın; o zaman nevazişler, nazlar, niyazlar yağardı. Hiçbir endişemiz yoktu. Birbirimize asla münfail olmazdık[218], en büyük bulutlar semâ-yı âsudemizi[219] ihlal edecek kadar zalâm-âlûd[220] değildi! Bunu da nefha-i aşkımız[221] hemen dağıtır, baharımız yine evvelki letafeti ile devam ederdi.

Çıkmadığımız günler bahçenin huzur-engiz[222] gölgelerinde salıncaklı sandalyelerimize yatar, müştereken sevdiğimiz şairleri hatmederdik. Akşamüstü sen hafif bir cache-poussière[223] ile şemsiyeni, ben bastonumu alarak beraber tarlalara, kırlara çıkardık. Gurub eden şemsin[224] köylere verdiği mahzun ihmirârlar[225] içinde ağıllarına dönen koyunların melûl[226] sesleri, tarladan avdet eden ineklerin mağmum[227] böğürmeleri arasında, sakin, sâkit,[228] mesut tenezzüh ederdik.[229] Katara rast gelirsek yolculara mendil sallar, selamlara, handelerle mukabele ederek uçarcasına giden arabaların süratiyle sersemlenir, sonra düşmemek için birbirimize sarılırdık.

---

[216] kâşâne-i saadet: saadet yuvası
[217] tehaşi-i tıflâne: çocukça korku
[218] münfail olmak: kırılmak, gücenmek
[219] semâ-yı âsude: rahat, huzurlu atmosfer, huzurlu hava
[220] zalâm-âlûd: karanlık bulaştıran
[221] nefha-i aşk: aşk kokusu, esintisi
[222] huzur-engiz: huzur veren
[223] Tozluk, giysilerin üzerine giyilen, kollu veya kolsuz, bol bir ceket biçimindeki bir giysidir.
[224] gurub eden şems: batan güneş
[225] ihmirâr: kızıllık
[226] melûl: üzgün
[227] mağmum: gamlı, kederli
[228] sâkit: susmuş, sessiz
[229] tenezzüh etmek: gezmek, dolaşmak

Yemeğimizi yağmurun denizlere yayılan mâi nurlarına karşı yahut karanlık gecelerde ufukların fevk-i zalâmında titreşen zerrin[230] inciler altında yerdik, konuşur, güler, eğlenir, okur, yazar, nağme eder ve yatardık.

Saadetimizi hiçbir şeyin gelip karartmak ihtimali yoktu: Ben hayatımı zaten aşka feda etmiştim ve seni seviyordum, başka ne meşguliyetim olabilirdi? Sen de bana delice bir muhabbet gösteriyordun. Netice hakkında müsterih, bî-telaş davranıyorduk.

Böylelikle yaz geçmiş, sonbaharın kâh müşemmes[231] kâh renksiz günleri tevali etmeye başlamıştı; rutubetli geceler odamızda kapanıp çıkmıyor ve yalnız mesut bir aşkın bulacağı bin türlü eğlencelerle bu hayatı da seviyorduk.

Semanın tebessümleri altında telakki eden hangi muaşıklar[232] vardır ki ona dair konuşmasınlar; bütün o aşina-yı kalp birer ruh-ı emel-perver gibi bize müjgân[233] süzen nücuma[234] dair saatlerce konuşuyorduk. Her birimiz birini benimsiyor ve öbür gece onu arıyorduk; ben sana sur-ı kevâkibe[235] dair bir iki şey öğretmiştim, kendininkini bulduğun zaman artık neşveler, buseler yağardı. Kâh seyyârelere rast gelirdik. Kamerin tulu ve gurubunu seyir için geç vakte kadar kırlarda dolaştığımız geceleri tahattur eder msin? Tabirin vechile[236] "Kamer Hanım" bazen "kederli" olur, "siyah çarşaflara" bürünerek nazarlara kâh arzıendam eder, kâh muğber,[237] pür-zalâm[238] kalırdı.

Bazen mütehevvir[239] bir rüzgâr çıkar, dalları eğerek, camları sarsarak, her şeye bir tezelzül vererek[240] geçer, denizleri köpürterek

[230] zerrin: altından yapılmış
[231] müşemmes: güneşli, aydınlık
[232] muaşık: seven kimse, sevgili
[233] müjgân: kirpikler
[234] nücum: yıldız
[235] sur-ı kevâkib: yıldızların şöleni
[236] veçhile: nedenle, -den dolayı
[237] muğber: dargın
[238] pür-zalâm: karanlıkla dolu
[239] mütehevvir: öfkeli, kızgın
[240] tezelzül vermek: sarsılmak

sahilleri hırpalar, sonra birdenbire her şey bir sükûn-ı nâimâneye düşer, zılâl-ı ahterân[241] denizin mavi uykularında rüyalarla titrerdi; o zaman kapadığımız camları tekrar açarak bûy-ı ter sahrâyi[242] tenessümle[243] ciğerlerimizi tasfiye eder, sevişirdik...

Sonra birdenbire, ilk tohum-ı infial...[244] Bir kış meselesi çıktı. Seni ben cidden sevmiştim. Münasebetimiz pek muâlliperestâne[245] bed etmişti;[246] sende bulduğum her türlü meziyâttan ziyade meyl-i nefis-i muâlline hayran olmuştum. Bu beni hayat-ı güzeşten[247] için bir nevi ihtirâz-ı iştibâh[248] vermişti; fakat birbirimizi tanımadan evvel yaşamamışız gibi orasını meskût[249] geçiverdik. Bir şey vardı, bir nazik-i ruh ki beni lerzan ediyordu. Ve bu kış meselesi, İstanbul'a inilecek mi kalınacak mı? Bunun tayini idi. Meselede ayrılmak ihtimali de vardı. Çünkü İstanbul'da böyle serbest görüşmek mümkün olmazdı. İkide bir de bu meseleyi ortaya koymana pek münfail olur fakat ses çıkarmazdım. Bir de ismini gizlemene sıkılırdım. Bu, kalbimde görülen şüphe fırtınalarını, kıskançlık endişelerini kudurtuyordu. Âh, bu ismin! Bunu elan bilmediğimi düşündükçe yeniden o azaplarla kahroluyorum.

Bu sendeki muhabbetin ebedî olmadığını bana anlatır, ateşli saatlerle hayatımı zehirlerdi; zira seni ben öyle bir kuvvetli aşkla seviyordum ki son nefesimi gözünün önünde verecektim. İşte bu kış meselesi, bu daima korktuğum en büyük bir tehlike idi. "Demek ayrılmak istiyor!" diye sana nagehani gayzlar,[250] vahşi adâvetlerle[251] düşman oluyordum. Nihayet bir gün tekrar bu bahse giriştiğin

---

[241] zılâl-ı ahterân: yıldızların gölgesi
[242] bûy-ı ter sahrâ: taze ova kokusu
[243] tenessüm: nefes alma
[244] tohum-ı infial: kızgınlık tohumu
[245] muâlliperestâne: yüce bir şekilde seven
[246] bed etmek: başlamak
[247] hayat-ı güzeş: geçen hayat
[248] ihtirâz-ı iştibâh: şüphe korkusu, şüpheden dolayı çekinme
[249] meskût: söylenmemiş
[250] gayz: hınç
[251] adâvet: düşmanlık

zaman şimdiye kadar alışmadığın tünd[252] bir çehre ile senin için bir mâni varsa nasıl istersen öyle yapmakta muhtar olduğunu söyledim. Serzenişkârâne, "Niçin böyle söylüyorsunuz?" dedin.

Ben buğulanmış gözlerimle bakarak sakin sakin: "Ben bir şey yapmıyorum, bunu siz yapıyorsunuz." dedim, bu yüzüncü defadır ki o meseleyi tekrar ediyorsunuz: "Zira bilmiyorum, belki gitmeye bir mecburiyetiniz vardır. Olabilir ki bağlı olduğunuz yerler, isteyenler, çağıranlar olur..."

Sen yine o edâ-yı şikâyetle: "Şimdiye kadar böyle bir merbûtiyetimi gördünüz mü?" diye söylendin.

Bu bir muhâsamaya[253] benziyordu: Sen sapsarı, ben feverâna[254] müheyyâ[255] bir kan gibi raşedâr[256] birbirimize acı acı bakıyorduk. Sanki aşkımızla birbirimizi ısırmak istiyorduk. Ben pür-hiddet bir lakaydî ile omuzlarımı kaldırdım. Odada hızlı hızlı adımlarla dolaşıyordum. Sen köşedeki kanepenin yastıkları içinde, dimdik oturuyordun.

Hiddetime o kadar mağlup olmuştum ki bir şey kırmak istiyordum ve senin kalbini kırmak pek hoşuma gidecekti!

-Bilinmez ki, dedim, zira sizin her şeyiniz isimleriniz gibi meçhul...

Sinesinden yaralanmış gibi irkildin. Muğber, yağmurlu gözlerinle bakarak, "Aman ya Rabbi!" diye mırıldandın. Ben devam ettim:

-Evet, evet her şeyiniz... Şüphesiz siz de tasdik edersiniz. Hem bunu inkâra mecâl var mı?"

-Bilirsiniz ki bu huysuzluktan başka bir şey değildir!

Bu söz beni nihayet derecede mecruh etti; mücrim[257] kendin olduğun hâlde beni itham ediyordun, bu hakarete tahammül ede-

[252] tünd: sert, şiddetli
[253] muhâsama: düşmanlık
[254] feverân: kaynama, fışkırma, öfkeden köpürme
[255] müheyyâ: hazır
[256] raşedâr: titreme sahibi, titreyen
[257] mücrim: suçlu

mezdim. Önüne dikildim, sözler ağzımdan kendi kendine, şiddeti gayriihtiyari ile fırlayıverdi.

- O, beni huysuz buluyorsunuz. Acaba ne kadar huysuz olduğumu da lütfen söyler misiniz? Sizin mechûliyet-i hayatınız kadar da olamaz a! Pekâlâ... Size büyük bir hizmet etmek, sizi bir huysuzun terbiyesizliklerinden kurtarmak isterim...

Son söylediğim söz üzerine aklıma gelen bir hareket-i ânîye ile birdenbire dışarı fırladım; boğuluyordum, bir hamlede bahçenin dışında bulundum. Gecenin zulmetleri[258] içinde kırlarda yürümeye başladım. Bu gazabın verdiği faaliyet-i muhâkeme ile birçok esbâb-ı infial yaratarak hareketimi takdir ediyordum. Artık köşke dönmeyecektim, "Artık bu kadınla iştirâk-ı hayat mümkün değildir!" diyordum. Bu bende şebâbımın fart-ı uzletinden[259] mevcut faaliyet-i dimâğiyenin[260] bir netice-i marîzisi[261] idi; o kadar rikkat hissiyatım vardı ki, "En ufak bir söz uzun bir dostluğu harap eder; hele o kadar hassas bir aşk için böyle bir darbe oradaki kabiliyet-i itilafı mahvetmeye kâfidir." diyordum.

… İki gün birçok endişeler, birçok kararlar, birçok azaplar arasında evimde, sefil odamda sızlandıktan sonra oradan kaçmak, senden uzak, senin yaşadığın topraktan, havadan uzak olursam belki müsterih olurum diye senden kaçmak için hazırlık görmeye başladım. Öğleye doğru hizmetçim gelip bana dedi ki: "Bir kadın..."

Ben, "O!" diye haykırarak deli gibi istikbâline koştum.

Sen perişan bir edâ ile, "Sizin gelmediğinizi görerek işte ben geldim." diye odama girdin. Evet, sen idin, o güzel gözler, o güzel çehre, o güzel vücut, sen idin! Âh! Senin kıymetini ne kadar anlamıştım.

Kapıyı kapadım, atılarak ayaklarına kapandım, ellerini kaparak hıçkıra hıçkıra ağlamaya ve "Nasıl istersen öyle." diye yalvarmaya başladım.

---

[258] zulmet: karanlık

[259] fart-ı uzlet: yalnızlığın artması, aşırı yalnızlık

[260] faaliyet-i dimâğiye: zihin faaliyeti

[261] netice-i marîz: hastalıklı netice

Sen lütufkâr, lerzan, sararmış bir hâlde:

- Görüyor musun, diyordun, görüyor musun? Bizim gibi kadınlar hep böyle fenadır. Sevdiklerini ne olursa olsun ayaklarına kadar giderek öyle ararlar; izzetinefislerini ayaklar altına alırlar da sonra yine itham olunurlar...

Hiçbir vakit bu kadar muhabbetli, bu kadar sıcak olmamıştın. Bana, "Yaramaz!" diye serzenişler ederek o kadar uğraştığın hâlde hâlâ bedbaht olduğum için şikâyet ediyordun.

- Âh, sen bilemezsin, dedin, sen bir kadının ne olduğunu, nasıl sevdiğini, niçin sevdiğini bilemezsin. Beni sana hiçbir kadının sevdiğine vermeyeceği saadetleri verdim; ben sana hiçbir kadının davranamayacağı kadar samimi davrandım. Ben böyle istememiştim. Zaten bütün kusurlarım bundan başka nedir? Sizi muzdarip eden, kahreden, öldüren kadınlar olmalı ki... Ya biz? Zavallı biz... Zavallı seven kadınlar... Bütün ruhumuzu, bütün vücudumuzu, her şeyimizi bir mülahâzasız, bir tereddütsüz, bir lekesiz bahş ve feda ederiz; sonra en küçük bir vesvese-i şitaiyye[262] için tahkir olunuruz. Hem ben ne yaptımsa senin saadetin, yalnız senin saadetin için yaptım.

Ellerinden öperek aflar diliyordum; o gün, haksız, çılgın olduğumu itiraf ediyordum; hepsini dinledikten sonra ayağa kalktın, ciddi bir sada ile bu sefer affettiğini, lâkin bir daha tekrar edersem artık sen de teessürüne belki mağlup olacağını, o zaman artık ne olursa olsun karışmayacağını söyledin; kabul ettim.

Şimdi şûh, cazip, sevda-i nevâz[263] oldun; dairemi gezdirmemi söyledin:

- Bilir misiniz ki misafirperverlik hususunda pek tembelsiniz, şimdiye kadar evinizi bana bir kerecik olsun göstermek aklınıza gelmedi ya! Âh hodkâm[264] erkekler! Benim şikâyet için ne haklarım, ne sebeplerim varken... Oh, temin ederim ki şu ayaklar altına yatmış deniz kadar güzel bir şey olamaz.

---

[262] vesvese-i şitaiyye: kış şüphesi
[263] sevda-i nevâz: iltifat aşkı
[264] hodkâm: bencil

Bu odanın bugün kendi aşkınla pür-hayat olduğunu söyleyerek, "Güya kırk yıldır burada yaşamışım, burası o kadar benim!" diyordun.

Bugün lütfetmek, sevindirmek isteyen güzel ve sevilen bir kadına mahsus bütün inceliklerle pür-neşve idin. O zaman elinden tutarak her şeyin, indimde[265] bütün cihanın senden ibaret olduğuna, bütün mükevvenâtta[266] senin havanı tenessüm edeceğim için, yalnız bunun için hayata merbut olduğuma yeminler ettim. Birdenbire elimi sıkarak dedin ki:

- Zevcim olmak ister miydin Nail?"

Ciddi bir iştiyakla yemin ettim ki en has emelim bundan ibaretti; birdenbire irkildin, gözlerin bulanmış, titrek ellerini çekmiş, teessüf eder gibi meyus, bir sada-yı gariple, "Âh sen! Masum bir gelinin ne olduğunu bilmezsin, sen!" diye haykırdın.

Mütefekkirâne pencereye takarrüp ederek[267] benden uzaklaştın; orada güneşle kaplı denize, dumanlara boğulmuş dağlara, yelkenlerle kanatlanmış ufuklara karşı sakit, bî-hareket duruyordun.

Ben geride bu izdivaç fikrinin bütün âmâlimle nasıl tevâfuk ettiğini görüp ezilmiş gibi sükût ediyordum. Şimdiye kadar hiç bu fikre kadar yükselmemiştim; şimdi râbıtamızın[268] çürüklüğünü, en ufak bir iğbirârla[269] zir ü zeber[270] olmaya meyyalini görerek tedhiş ediyordum.[271] Sonra böyle bozulması muhal, her türlü âfete karşı kavi bir rabıta ile sevdiğime bağlı olarak devam edecek aşkı düşündüm.

Takarrüp ederek yalvarırcasına, şikâyetli, bir sada-yı istirhâm ile söylenmeye, bu izdivacın icrasına muvâfakat etmeye[272] rica et-

---

[265] indi: herkesçe kabul edilebilecek bir temele bağlanamayıp yalnız bir kişinin kendi kanısına dayanan
[266] mükevvenât: yaratılmışların tümü
[267] takarrüp etmek: yaklaşmak
[268] râbıta: ilgi, alaka, bağ
[269] iğbirâr: tozlanma, kırılma, gücenme
[270] zir ü zeber: alt üst
[271] tedhiş etmek: dehşete düşmek
[272] muvâfakat etmek: uygun görmek, onamak

meye başladım. Birbirimizi bu kadar sevdiğimiz hâlde ne mâni vardı? Ben bütün hayatımı sana vakfetmekle mesut olacaktım.

Başını çevirdin, gözlerin yaşlara müstağrak oldu, dudakların titriyordu.

- "Zavallı çocuk!" diye mırıldandın. "Ben, ben... bu yaşta ha?"

Ve birdenbire tebdil-i tavır[273] ile gözlerini silip bârid bir çehre ile:

- Rica ederim, dedin, bu çocukluğu bırakalım. Zira bir gün bütün bu tarâvet-i âşıkâneye[274] bir incimâd-ı nâgehâni[275] gelir; o zaman benim harap olmuş hayat-ı serseriyânemle senin kıymetli, genç hayatını da mahvettiğimi senin ağzından işitmek kadar benim için azap olamaz. Hatta fevkalade bir nezaket ile beni bu hakaretlerden uzak tutsan bile her gün en ufak bir hareketinde bir zıll-ı nedâmet[276] görerek muzdarip olurum ve buna tahammül edemem. Bırak, biz bir gün artık sevişmekten vazgeçtiğimiz zaman iki terbiyeli ve bedbaht insan gibi sadece ayrılmak kanaat ve vicdâniyesini böyle mecnunâne bir hayale feda etmeyelim. Bu çocukluğu bırakalım.

Bu çocukluğu bırakmak benim için artık kabil miydi? Bundan sonra bu mesele aramızda daima tahdis eder[277], daima rüyet[278] olunur, müdafaaları, istinafları, cezaları her türlü tövbe ile rüyet olunur fakat hallolunmaz bir dava oldu. Sen gücenir, sonra benim muhâleset-i niyâtıma[279] emin görünerek hayatın kendini benim yoluma birkaç sene geç çıkarmasına teessüf ederdin. O zaman belki ikinci defa ilk tesadüflerimizin, ilk hislerimizin, ilk iştiyaklarımızın hikâyeleri tekrar ederdi.

Artık kış yağmurları başlamıştı; bu günlerce yağan melâl-i akın yağmurlar bizi kâmilen[280] evde hapsediyordu. Ocağı yaktırır,

---

[273] tebdil-i tavır: tavır değişikliği
[274] tarâvet-i âşıkaneye: aşıkca canlılık, tazelik
[275] incimâd-ı nâgehâni: ansızın sertleşme
[276] zıll-ı nedâmet: pişmanlık gölgesi
[277] tahdis etmek: gördüğü iyiliği herkese söyleme, anlatma
[278] rüyet: görüş, bakış
[279] muhâleset-i niyât: niyetlerin dostluğu, içten
[280] kâmilen: tam olarak

odamıza kapanırdık; her türlü meşguliyetlerle latif bir sükûn içinde günler geçirirdik, mübâhaseler[281] bazen iddia derecesine vararak ara sıra tarafeyni[282] münfail bile ederdi, birçok dargınlıklara sebep olan bu münakaşalar artık hayatımızı daimi bir istila ile zapt etmeye başlamıştı; ben daima izdivaç meselesini ortaya sürerdim. Bazen mütehakkimâne ileri gider, seni ağlatıncaya kadar devam ederdim; sen:

- Eğer sana layık olmamak bahtsızlığında bulunuyorsam bunu daima yüzüme vurmakta nasıl vahşi bir lezzet buluyorsun? derdin. O zaman sarılarak af dilerdim ve sen, sadece affeder ve mahzunâne, memnun görünürdün.

- Bilir misin, derdin, aşk daima böyledir! Evvela kuzu gibi, sonra hırçın. Zaten âlâm aşkın birinci ilacıdır. O olmasa aşkımız melâl-âver[283] olur. Zaten bütün hayatımız bir âhtan başka nedir?

*

Bir gün erkenden beni uyandırarak, "Bak, bak." dedin.

Camlar karlarla mestûr[284] idi. Sen perdeleri kaldırıyor, camları kaplamış kar köpüklerini göstererek, "Oh, ne güzel." diye haykırıyordun. Karların beyazlıkları handân[285] sinene iltimalar[286] veriyor, gözlerin bu sema-yı beyaza karşı kamaşıyordu ve "Ne güzel, oh, ne güzel!" diye söyleniyordun.

Evet güzeldi. Her şey güzeldi. Bu kadın, bu hararet, bu kar, bu kış, bu oda, hayat, bu dünya… Hepsi güzeldi.

Pencerenin önüne dayandık. Karların düşüşünü seyrediyorduk. Uzaklarda gözün alabileceği kadar devam eden sahra üzerinde bütün ağaçlar, orada burada bacalarından dumanlar çıkan kulübeleriyle bütün köy bir kisve-i sefide[287] bürünmüş, bütün hava pür-hayat,

---

[281] mübâhase: konuşma, sohbet, tartışma
[282] tarafeyn: iki taraf
[283] melâl-âver: hüzün veren
[284] mestûr: kaplı, örtülü
[285] handân: gülen, neşeli olan
[286] iltima: ışık saçma, parlama
[287] kisve-i sefid: beyaz elbise

cûşacûş[288] beyazlıklarla hercümerc olmuş[289], kar bati[290], mütemayil, sessiz bir nüzul[291] ile iniyor, bazen hep parçaları savurarak girdaplar içinde birbirine karıştıran bir rüzgârın önünde tozlar dumanlar kaldırarak sonra yine o temayül, yine o sükûn ile ecsâma[292] yapışıyordu. Bu raks-ı şevkaşevk rüzgârların yerlerden kaldırdığı kar tozlarıyla birleşerek bir fırtına peyda ediyor, lâyenkatı[293] çoğalan bir pervâz-ı mecnunâne ile uçuşan taneler birbirine yapışarak gâh birbirini kollayarak, gâh yükselip, gâh alçalarak betaet-i sakitânelerıyle[294] dönüyorlar, kayarak birikiyorlardı.

Bütün ömrümde zevk-i hayatı bugünkü kadar duyduğumu bilmiyorum. Vâkıâ sâir günlerde daha az mesut değildik; kışın doyulmaz letafetleri içinde pek mesut yaşıyorduk. Geceleri ocağın keyifli naralarına karşı meşgul iken dışarıdan fırtınanın inlediğini, kudurmuş denizlerin sahillerle boğuşarak gürlediğini, rüzgârın uluduğunu, sonra bir sükûn-ı nâgehâni içinde sukûta başlayan yağmuru dinleyerek şevkimizden gayritabii sadalar çıkarırdık; karlı, yağmurlu, soğuk kış günleri ateş karşısında geçirilen hayat-ı âşıkâne kadar latif hiçbir şey olamaz!

Bazen melul bir tebessümle gülümseyen şemsin etraftan buharlar kaldırdığı günler, şu acûl[295] şevkten istifade için hemen fırlardık, ıslak otların içinde, râtıp[296] çayırların üzerine kurumuş dallarıyla uzanan ağaçlar arasında, bazen geçemeyeceğimiz çamurlara, gölcüklere rast gelerek, bu çırçıplak kalmış sahranın ortasında rüzgârın etraftan kaldırdığı kuru yapraklar içinde tek ve tenha bulunmaktan mesrûr[297] olarak koşuşur, aşk yeminlerimizi hak ettiğimiz ulu

---

[288] cûşacûş: coşkun
[289] hercümerc olmak: karışık, dağınık olmak
[290] bati: yavaş, uyuşuk
[291] nüzul: konaklama, yeri, aşağı inme, felç
[292] ecsâm: cisimler
[293] lâyenkatı: durmadan
[294] betaet-i sakitâne: sessiz bir biçimde yavaşlık, ağırlık
[295] acûl: sabırsız
[296] râtıp: ıslak, nemli
[297] mesrur: sevinçli

ağaçları ziyarete giderek yaz seyahatlerini tezkar ederdik.[298] Suların doldurduğu hendeklerden sıçrar, üzerlerine büyük ağaç gövdeleri yatırılmış derelerden birbirimize tutunarak, düşersek beraber düşüp beraber ölmek için birbirimize sarılarak geçerdik. Bazen tek tük köylülere, avcılara rast gelirdik; serçelerin bürûd-i mütâlaatiyesi[299] ile titreyen sükûn-i sahrâvi yüksekten bir kavaktan kırılıp düşen dalın feryadıyla bozulurdu. Ara sıra inikâs-perver bir av tüfengi gürler, sonra havada bir kuş bulutu uçuştuğu görülürdü.

* Bacaların dumanlar püskürdüğü, bütün manzaranın kesîf[300] bir setre-i ebyaziyet[301] altına gömüldüğü karlı günler bahçede birbirimizi karlara yatırmak, kartoplarına tutmakla yorulur, üşür, sonra, böyle bin nağme, bin hande, bin çocukluklar, bin çılgınlıklar arasında geçen bu saatlerden sonra ocağımızın başına yaslanıp birdenbire çıkan fırtınadan salimen kurtulduğumuz için sevinirdik.

Kışın ihtiyarlıkları arasında hande-sâz-ı bahar ümitlerinin[302] titreştiği müşemmes günlerine çıkar, bu genç handelerle muhât olan[303] emvâc-ı şems[304] altında gezer, kışın tahribatını sayardık. Bazen yağmur bizi nagehan bastırırdı; o zaman birbirimize sokularak ağaçlar altında sağanağı geçirirdik.

Köylü kulübelerinde tarhana çorbaları, bulgur pilavları yediğimiz günler oldu.

Böyle bazen haftalarca mahpus, bazen günlerce serseri, kışı bitiriyorduk. Derken bahar, kâh girye-nâk[305] kâh hande-âver semaları, kâh bulutlu kâh maî geceleri ile bize bir taze şevk verdi; ağaçların her renkte çiçekleri, semaların lacivert safvetleri,[306] sahraların da-

---

[298] tezkar etmek: hatırlamak
[299] bürûd-i mütâlaat: incelemelerin soğukluğu
[300] kesîf: yoğun
[301] setre-i ebyaziyet: beyaz örtü
[302] hande-sâz-ı bahar ümitleri: baharın neşe veren ümitleri
[303] muhât olmak: dikkat etmek, gözetmek
[304] emvâc-ı şems: güneş dalgaları
[305] girye-nâk: gözyaşlı
[306] safvet: saflık

ğınık buharları ile bütün tabiat öyle bir aheng-i terânedâr-i şebâb[307] ile pür-zevk oldu ki bizi sanki ihya etti. Artık kelebekler gibi yorulmak bilmez iştiyaklarla yine uzun seferlere kıyâm ettik;[308] bunlarla kendimize yeniden hararet vermek istiyorduk. Çünkü son günlerde ara sıra inbisâtlarımıza bir merâret,[309] bir atalet gelmeye başlamıştı; saatlerce bir hareketsiz, bir sözsüz, birer köşeyi zapt ederdik. Ben şikâyet edersem keder-nâk bir çehre ile artık ihtiyarladığını ve sevmeyeceğimi mahzunâne söylerdin. Ben artık darb-ı mesel gibi, "Bilirsin ki zevcem olmaya razı olsan..." diye ebedî mesele-i izdivacı öne sürsem acı bir tebessümle bakar, küçük ellerinle ağzımı kapayarak, "Sus Allah aşkına sus... Kapa!" derdin. Zavallı kadın, artık bunu evvelki hararetle, evvelki garâmla söyleyemediğimi mi hissediyordun?

İşte bunu düşünerek ben de mahzun kalırdım. Bu müşterek hüzünkârlıklar arasında saatlerimizin bir sözsüz, bir hareketsiz geçtiği olurdu. Zannederdim ki bu hâller aramızda birer uçurum, birer hâl ve rabt edilemez[310] ayrılık, yabancılık hasıl ediyor;[311] bu sükûtlar bana müteezzi ettiği[312] için bir intikamla seni mecruh etmek isterdim. Bir yandan bütün hararetlerimin benden azar azar uçtuğunu hissediyor, sana söylemiyordum; zira şûh, neşvedâr olmak için birçok cehdler ettiğini fark ediyordum. Bunlar ya benim sükûtumla kırılır yahut bir darbe ile cerh olunan[313] bir kuş kanadı gibi, hıçkırırcasına bir sükûtla muattal[314] kalırdı. Çehrende yeni yeni eser-i harabî görünüyordu; bunlar kalbinin köşesinde öldüren, yıkan, harap eden büyük bir elem, bir azap olduğuna birer işaret idi. Pür-safa gittiğimiz mesirelerden sen giryân[315] ve mekhûr ben münfail ve nâdim

---

[307] aheng-i terânedâr-i şebâb: gençliğin nağmeli ahengi
[308] kıyâm etmek: ayağa kalkmak
[309] merâret: acılık
[310] rabt etmek: bir şeyi bir yere iliştirmek, tutturmak
[311] hasıl etmek: ortaya çıkarmak
[312] müteezzi etmek: eziyet çekmek
[313] cerh olmak: yaralanmak
[314] muattal: terk edilmiş, boş
[315] giryân: ağlayan

döndüğümüz tekrar etmeye başlamıştı. Her türlü hareketime sessiz mukabele ederdin.

Âh, şimdi üzerinden bu kadar sene geçtikten sonra aşkımızı öldüren birinci sebebi arayıp da anlaşılmaz infiallerden başka bir şey bulamadığımı görüyorsun ya?

Âh! Nedir bu infialler ki küçücük, gayr-i mahsus, bî-mana şeylerden birikip birikip de "İlelebet!" yeminleriyle takdis edilen aşkları zir ü zeber eder?

Sensiz kalmaktan o kadar titrediğim hâlde ara sıra siyah bir melal ile meyus olduğum dakikalar olurdu.

Ramazan'ın sonlarındaydık. Bir gün İstanbul'a inip iki gün ailemin yanında kalmam lazım olduğunu ihtar ettin; artık bu sükûnların içinde pek sıkıldığımı hissetmiştin, bu ihtarda evvelki şûh tahakkümlerin bir yapması, bir gölgesi vardı. Ne olursa olsun, ara sıra ilk günlerdeki tavr-ı validâneyi aldığın olurdu, ben de muti davranırdım. Evden aldığım bazı nükteli, serzenişli kâğıtları ortaya sürerek, "Sonra bir mâni çıkar diye söylüyordum." dedin.

Ben asabi bir hande ile gülerek, "Evet, dedim, La Dam O Kamelya[316] değil mi?.."

O kadar köylü, o kadar hususi olmuşum ki Ramazan'ın İstanbul'da gezdirdiği kalabalıklar arasında bir yabancı kaldım; bir köylü ancak benim kadar mütedehhiş[317], acemi görünürdü. Her türlü tekellüfât, merasim bana garip, lüzumsuz geliyordu, "Benim kırda bir köşeciğim, bir yuvam, bir bahtiyarlık ocağım var ki hiçbir şeye değişmem!" diyordum.

Lâkin parlak bir emel, bir garam-ı şebâb: "Ya bunlar, genç çocuk, ya bu güzel kadınlar!" diyordu. Müşevveş bir rüya içinde gibi gözümün önünde tevali eden bu müdebdeb[318] arabalarda, gölgeler içinde neşr-i bûy-ı taravet eden bütün bu güzel kadınları birer birer âgûş-ı nazara alarak müellim bir tercih ile ben de: "Evet, bunlar,

---

[316] Alexandre Dumas Fils'in romanın adıdır. Türkçeye *Kamelyalı Kadın* adı ile çevrilmiştir.

[317] mütedehhiş: korku içinde

[318] müdebdeb: gösterişli

bu güzel kadınlar!" diyordum. Bazen bir genç kıza rast geliyordum ki gözlerinde titreyen pür-garam nazarlar, dudaklarındaki reng-i âteşîn-i emel beni bilmediğim lerzişlerle sarsarak meshûr-ı nefaset[319] bırakıyor, önümden latîf, müzeyyen, mükellef geçiyordu. O zaman derunî bir teessüfle: "Evet, Âh, bu genç kızlar!" demekten kendimi alamıyordum.

İtiraf ederim ki İstanbul›dan arzuma muhalif olarak ayrıldım. Garam-ı şebâb ben, oraya rabt ediyor, burada beni seven bir güzel kadın bekliyordu: İkincisinin benim ıçin gosterdıgı bu melul, bu nazlı, bu samimi aşk ötekine galebe etti[320]. Emelimi itip kalbimi takip ettim; sana geldim.

Beni tıflâne[321] bir şevkle karşıladın. Bütün itinalarınla pek nefis, pek fevkalade olmuştun; pek şûh, pek cazip davranıyordun, bende soğuyan emelleri hararetlendirmek için öyle gamzelerin, öyle cilvelerin vardı ki gayr-i ihtiyâri meftun-i letâfetleri oluyordum fakat bu şeyler arasında -melal-i hazan içinde titreyen bir gonca râyihası gibi- esîrî bir şey genç bir sesle yine: "fakat, âh, o genç kızlar!" diyordu. Bu gamzelerden, bu muhabbetlerden sonra sohbetine sürüklene sürüklene birdenbire yorgun düştün; o zaman çehrende bir zıll-i küduret[322] peyda oldu, sâkit ve müteneffir[323] kaldın. Acaba nasıl muzdarip idin?

Ben de muzdarip idim, ben de o gece ağladım. Aşkımızın ümid-ı hayatımızın hasta bir çocuk gibi yavaş yavaş elimizden gittiğini, öldüğünü hissediyordum ve bir şey yapmak mümkün değildi: Burada ben seninle beraberken ötede o genç kızların yaşadığını düşündükçe bir teellüm[324], acı bir his kalbimi tırmalardı. Sükûtlarına karşı büyük tehevvürler[325] hissederdim, "O daha şen davransa, bütün bunları unuttursa..." derdim.

---

[319] meshûr-ı nefaset: güzelliği ile büyülenmiş
[320] galebe etmek: üstün gelmek
[321] tıflâne: çocukça
[322] zıll-i küduret: sıkıntının gölgesi
[323] müteneffir: nefret eden
[324] teellüm: kaygılanma
[325] tehevvür: çok kızma, çok öfkelenme

Bahar yağmurlarının şiddeti geçtiği zaman yine teferrüclere[326] başladık, her tarafı gezdik; tebdil-i menâzırla hayatımızı yek-edâlıktan kurtarmak için günlerce adalara devam eder, bazen gece de kalırdık. Hele orada, Heybeli'de o tenhaî ve sükûtî pek sevdiğin çamlıklarda, bizim gibi bir çifte daha rast gelirdik de birkaç tesadüften sonra artık birbirimizi tanımaya, birbirimizden sıkılmamaya başladık. Bunların ikisi de genç, şüphesiz zevc zevce idiler. Kadın yirmi yaşlarında bir kumral, zevci uzun boylu, yirmi beşlik bir zabitti. Biz, iki çiftler, kâh çamların arasında akseden kahkahalarla kâh tepelerin üstünde uçuşan yeldirmelerle tanışırdık, artık nazikâne selamlaşıyorduk; genç kadınlar, siz birbirinize tebessüm ediyordunuz.

Sen daima onlardan bahseder, onların hayatını tahayyül ederek hikâyeler uydururdun. Sence bunlar mutlaka birbirini severek evlenmiş iki genç idiler; ben "Yahut..." derdim. Bu faraziyeyi[327] sükûtla geçiştirirdin.

Artık hep Çam Limanı'na gitmeyi arzu ediyordun; beni bin türlü ricalarla ikna ederek acele oraya götürürdün; birçok telaşlı tecessüslerle[328], şetaretle müteheyyiç[329] iken onları gördüğün anda sükûtî kalırdın.

Mahzunâne, "Görüyor musun, bunlar ne iyi!" derdin.

Ben sabırsızlıkla: "Lâkin zannediyor musun ki bizim kadar olsunlar?" diye seni iskâte çalışırdım, sen yine içini çekerek, "Âh biz..." derdin.

Bir gün bu kelime beni o kadar çıldırttı ki şiddetle kolunu bıraktım. münfailâne durup yüzüne bakarak:

- Rica ederim hanımefendi, artık bunlara nihayet vermek zamanı geldi ve çoktan geçti. Bu hayatin böyle devamının tahammülsüz olduğunu artık bilmek lazım gelir... Nedir efendim, bu gözyaşlarına sebep nedir? Anlamak isterim... Artık beni sevmiyor musunuz? Ar-

---

[326] teferrüc: içi açılma, ferahlama
[327] faraziye: varsayım
[328] tecessüs: iç yüzünü öğrenme
[329] müteheyyiç: heyecanlanmış

tık aşkımızdan bıktınız mı? Eğer öyley ise... Eğer yalnız vaadinizi düşünerek bana tahammül ediyorsanız... Ufak bir ima... Ben hemen giderim.

Sen muğber bir edayla:

- Bak, dedin, bak neler düşünüyorsun... Âh, bu erkekler, ne çabuk yabancı oluyorsunuz!

Şüphesiz o dakikada asıl sebeb-i inkisârı[330] söylemek istiyordun; fakat ben o kadar münfaildim ki dinlemeden devam ettim:

- Bütün sebep sizsiniz. Bunu itiraf etmemek için ne kadar inat ediyorsunuz...

Sükût ettin. Ben yüzüne bakıyordum, gözlerinin açılıp öteye beriye serseri initâflarla döndüğünü gördüm; sonra birdenbire yaşlar geldi, sâkitâne ağlamaya başladın.

Âh, o dakika... Dünyada hiç kimse o dakikada benim kalbimi kemiren elemi hissetmemiştir; hayır, hayır, hiç kimse! Ben de oyuncağını kırıp sonra ağlayan çocuklar gibi, ayaklarına düşerek ben de ağlamaya başladım. Ve saatlerce tenha, sessiz, bedbaht ağlaştık. Elimizden kaçan aşkımıza, aramıza dökülen bu gayr-i kâbil-i imhâ[331] zehirlerle fena-yâb[332] aşkımıza mı ağlaşıyorduk, zavallı kadın?

Sonra bilmem nasıl, ikimiz de sustuk. Güneş gurub etmiş, bizi mağmum gölgeler içinde bırakmış idi. Kalktık, yine o sükût içinde avdet etmeye başladık; şimdi birbirimizden utanıyorduk. Benim kalbim elim bir bî-kararlık ile muzdaripti. Ne istediğimi ben de bilmiyordum; sana karşı infiâlim vardı, anlayamadığım bir neşvesizlikle matem-âlûd kalışın beni imlâl ediyordu, işte sebep bu idi... Bu neşvesizliğinde benim ne dahlim, ne kabahatim vardı? Seni sevmiyorum, sevmeyeceğim diye mi korkuyordun? Ben henüz yirmi üçümde idim, sen otuzuna giriyordun: Sana kadınları ben o yaşta sevdiğimi kaç kereler söylemiştim! Bunu bir cemile diye mi telakki ediyordun? Seni ben elan seviyordum, infialime sebep olan şey

[330] sebeb-i inkisâr: kırılma sebebi
[331] gayr-i kâbil-i imhâ: imhası imkânsız
[332] fena-yâb: fenalık bulan

sükûtun, melallerin idi. Bu melaller sebebine bu tarz-ı hayata veda lazım olduğunu düşündükçe öyle hiddetlenirdim ki seni hakaretlerle boğmak, en zehirli tahkirlerle üzmek, ağlatmak ve o zaman beraber ağlayarak, "Bak, bana bak, bana söyle; nedir bu elemlerin, bu kederlerin nedir? Bak, görüyor musun? Ben de ağlıyorum, ben de sızlıyorum... Âh, niçin, niçin böyle yapıyorsun?" diye sana yalvarmak isterdim. Kaç kereler, "Unut, Allah aşkına unut! Bak seni hâlâ delice seviyorum; eğer aşkım yavaş yavaş zâil olur diye endişe ediyorsan bir gün artık seni sevmeyeceğim diye korkuyorsan... Gel hayatlarımızı birleştirelim: Benim zevcem ol, beni bahtiyar et!" demeye hazırlandım.

Haftalar, böyle bî-tahavvül devam ediyordu; bazen de samimi iştiyaklar yeniden doğar, bizi bir lahza işgal ederdi. Böyle sükût içinde kapanıp kalmaktan artık usanmıştım, yalnız çıkmaya başladım; evdet ettiğim zamanlar seni bıraktığım vaziyette bulurdum. Yine bir istizâha[333] girişsem işi bütün bütün harap edeceğimi anlayarak susuyordum; lâkin bir gün bir hatıra-i mâziye için, "Heyhat!" dediğin zaman biriken tehevvürlerimle birdenbire gürledim. Haykırarak, "Niçin efendim, niçin heyhat!" dedim.

Sen bu şiddetten şaşırmış, korkmuş gözlerinle bakıyordun; birdenbire elim bir merhametle nâdim olarak biraz sükûnetle devam ettim:

- Âh, niçin bunu böyle yapıyorsun? Mesut olmamız için neyi eksik buluyorsun? Benim bütün hayatımı ayağının dibinde geçirmekten başka ne emelim var?

Gözlerinde yaşlarla bir âh edip: "Eğer bu emelin devamından emin olsaydım." dedin. Fakat kan benim beynime sıçramıştı:

- Hâlâ, dedim, hâlâ emin değil misiniz? O kadar söylediğim hâlde...

O kadar mazlum duruyordun ki gayr-i kâbil-i tamir bir yara ile mecruh edeceğimi anladım.

---

[333] istizah: açıklama bekleme

Ve dudaklarımdan kan gelircesine ısırarak, "Müsaadenizle," dedim, dışarı fırladım.

Bu karanlık bir eylül gecesiydi. Zulmet içinde yağmur damlaları sıkı, serseri rüzgârlarla serpilerek geçiyor, sema nâ-mütenahî bir cevf-i zalâm gibi gözü korkutuyordu. Bulutlar sahraya inmiş, yayılmış, eşyaya zıldar bir müphemiyet vermişti. Başımda şiddetli bir ağrı hissediyordum; saatlerce bu yağmurun altında dolaştım, ne yapacağımda müteheyyirdim. Sana karşı gayr-i kâbil tabiuyyun bir infialim vardı. Fakat bir türlü terk edip gitmeye kail olamıyordum. Çünkü hâlâ sevdiğimi hissediyordum, eski neşenle zevcem olsaydın perestiş ederek[334] yaşayacaktım.

Avdet ettiğim zaman elan uyumamış olduğunu söylediler. Fakat yanına çıkmadım, çıkamadım; bütün bu melalde benim, bir eser-i tahribim olduğunu düşünüyordum. Tamik ettikçe[335] meselenin ilk infilali takip eden izdivaç teklifinden azdığını görüyordum. Evet, arzuna itaat ederek ikide bir de bu mesele ile seni imlâl etmemeliydim.

Aşağıda bir odaya girdim, bir kanepeye şöyle uzandım, elim-i tefekkürât içinde uyumuşum.

Sabah... Soğuk, renksiz, denizin inleyişleriyle dolu bir sabah, kapımın vurulduğunu işiterek uyandığım zaman seni çarşaflı ve eldivenli karşımda gördüm; rengin o kadar uçuk, gözlerin o kadar mükedder ve güzeldi ki...

Elini uzatarak, "Vedaya geldim!" dedin ve birdenbire bir sandalyeye oturuvererek dermansız bir sesle:

- Zira ne olursa olsun istemedim ki birbirimizi bu kadar sevdikten sonra dargın ayrılalım... Bu hayatın dostça bitmemesi bana pek müellim geliyor.

Lakırdımı keserek mahzunâne bir tebessümle devam ettin:

- Hayır, reddetmeyiniz, rica ederim dinleyiniz...

---

[334] perestiş etmek: tapmak, tapınmak

[335] tamîk etmek: derinleşmek

Ve rakik,[336] bir edâ-yı perişanla boynunu bükerek,

- Ya Rabbi, dedin, ya Rabbi! Ben ilk günden bilirdim ki bu nihayet böyle bitecekti; çünkü bu münasebetler daima böyle biter... Yalnız sizin buhran-ı şebâbınız arasında saadetinizi endişelerle haleldâr etmek[337] istemezdim.

Birdenbire peçeni şiddetli bir hareketle kaldırarak dağınık saçlarını gösterdin:

- Fakat görüyor musun, bu beyaz saçlar senin aşkının kederleridir. Bunlar hiçbir şey değildir ama gençliğin bütün hararetleri bunlara karşı ne çabuk donar bilseniz! O, emin ol ki bunları tazir makâmında söylemiyorum; yemin ederim ki bütün vücudum senin için yıpransa, bütün başım senin için ağarsa, hasılı seven kalbim senin için parçalansa bence bir sebeb-i saadet olur; fakat sen bu hisleri bilmez, anlamaz, beni yine sevmez, belki benden yine müteneffir olursun ve böyle hem kendini hem beni bedbaht ve muazzep[338] edersin. Mazimizi de öldürürsün. Ben işte ne olursa olsun bunu istemem. Yakında benden bütün bütün soğuyacağına ne zaman düşünsen seni sevmiş, mesut etmek istemiş ve muvakkit olsun herhâlde yine edebilmiş zavallı bir kadın olarak hayalinde kalmak isterim.

Ben acı acı, "Beni siz hiç sevmezmişsiniz, sevseydiniz böyle düşünmezdiniz." dedim, düşündün:

- Heyhat, dedin, heyhat, zavallı çocuk! Ben seni çok sevdim ve çok sevdiğim için böyle ayrılmak istiyorum. Benim aşkım genç, mecnun bir sevda değil; muzdarip olmuş, üzülmüş, ihtiyarlamış bir muhabbet olduğu için böyle yapıyorum. Teehhülümüz… Bilir misin ki bizim gibilerin teehhülü kadar felâketli bir şey olamaz? Zira bizler gibi maâli-perestler[339] ya genç ve masum iken birbirini bulmalı yahut hiç rast gelmemelidir. Hem sen bilmezsin ki bu rabıtalar insanı nasıl zehirle Bir gün cinnet-i şebâbın geçip de düşündüğün zaman bir erkek için hayatta teehhülden başka ciddi bir şey olmadı-

---

[336] rakik: İnce, narin
[337] haleldâr etmek: bozmak, zarar vermek
[338] muazzep: azap çeken
[339] maâli-perest: yücelik sever

ğını göreceksin. Âh teehhül! Bir zevc, bir aile, evlatlar… Bütün bu benim için artık muhal olan saadetler… Râbıta-i âşıkâne dedikleri şey ise nedir? İşte bizimki, işte neticesi! Sen hiç bunu düşündün mü idi? Ben düşündüm, hayatını öldürdüğüm için bir gün beni lanetle yâd edeceğini düşünüyorum ve işte bugün bunun için gidiyorum.

Ayağa kalktın. Ben en vahim bir gazaptan en hazin bir infiale, en miskin bir tenezzülden[340] en yüksek bir istihzaya[341] geçiyordum.

- Bana gücenmediniz a, dedin, işte bunu istemediğim, isteyemediğim için vedaya geldim. Dost olarak ayrılalım, seve seve ayrılmak da bir saadettir.

Elini alarak öpmeye başladım, bir ukde-i teessür beni hüngür hüngür ağlamaktan men ediyordu; canımın elinle beraber çekildiğini hissediyordum. Onu bırakmayarak yağmurlu gözlerimle sana baktım, "Gitme, yok gitme!" diye sızladım.

Sen gözlerinin yaşıyla gülmek isteyerek tevkif ettin[342], bir edâyı gariple beni iknaya çalışıyordun:

- Pekâlâ farz edelim ki kaldım. Gitmedim, ne olacak? Görmüyor musunuz ki her gün bir kat daha muzdarip olarak gayr-i kâbil-i tamir bir neticeye doğru gideceğiz! Yemin ederim ki biz aşktan beklenilen bütün şeyleri gördük. Bana inan ki bir aşkın yalnız ilk günleri vardır.

Evet, aşkımızın yalnız ilk günleri vardı, bunu hissediyor, anlıyordum ve ani bir inkişaf[343] ile bundan sonra birlikte yaşamamız gayr-i mümkün olduğunu gördüm.

- Bari sizi teşyî edeyim[344] dedim.

Gülümser gibi cevap verdin:

- Ha şöyle; fakat çabuk olunuz ki vapura yetişeyim.

---

[340] tenezzül: kendi durumundan daha aşağıdaki bir işi, bir durumu kabul etme
[341] istihza: ince alay
[342] tevkif etmek: alıkoymak
[343] inkişaf: ilerleme, açığa çıkma
[344] teşyî etmek: uğurlamak

Çıktık; ıslak yolda, yağmurun altında, birbirimize bir şey söylemeksizin yürüyorduk, köşeyi dönüp sahile çıktığımız zaman sıkı bir rüzgârla karşılaştık. Yağmur iri damlalarla serpiliyor, bulut yığınları ufuklardan yükseliyor, deniz mütehevvir, vahşi, rad-engiz iskelenin taşlarıyla boğuşuyordu.

Vapurun hemen yanaşmak üzere olduğunu görünce adımlarımızı sıklaştırdık. Kaptan sağanakların, dalgaların zorundan yanaşmakta güçlük çekiyor, yolcular şemsiyelerinin altına büzülerek sıkışıyorlar, biletçi düdüğünü öttürerek biletleri alıyor, vapur steam'ini[345] koyuvermiş bir tezelzül-i şedîd[346] ile sarsılıyordu. Nihayet parmaklık açıldı ve sen vapura hücum eden kalabalığın içine karışıp parmaklıktan geçerken sadece, bir nazarla, "Allahaısmarladık!" diyerek yolcuların arasında kayboldun.

Uzaktan vapura girişine bakıyordum. Sonra kamaranın penceresinde göründün, siyah peçenin arkasında gözyaşlarımın arasından çehreni fark etmeye çalıştım.

Vapur kalktı, evvela geri geri açılmaya başladı. Bütün o telaşlar, o sesler, o gürültüler arasında, dönen hamalların, iskele memurlarının içinde, yağan yağmurun altında ben zavallı ateşli başını kamaranın buğulu, ıslak camına dayayarak bir senelik hayat-ı âşıkânesini defnettiği bu yağmurlu sahile son bir nazarla mağmum mağmum bakan bir kadına karşı ağladım...

Girit, Suda Limanı, 1311

[345] steam: buhar

[346] tezelzül-i şedîd: şiddetli sarsılma

Paris'te

Kadınlardan bahsediyorduk; en yaşlısı henüz otuzunu bulmamış dört erkek yemeklerin yenildiği, dimağların tesir-i kuhuldan[347] hafif temevvüclerle[348] meşgul olduğu güzel bir sonbahar gününde, gevezelikten iyi yapılacak bir iş olmayan bu tembel günlerde başka neden bahsedebilirler? Asıl söz söyleyen Necmi'ydi, Necmi ki henüz başlamış pek latif bir vaka-i âşıkânenin son ve kati teşebbüsünü, son hücumunu bugün icra niyetinde bulunmakla beraber bu latif ve hafif ve -müsaadenizle- hain cins hakkında pek bî-râhim ve bedbin,[349] pek zalim davranıyordu:

- Onlar ya vefasız olurlar, yani sevmezler öldürürler yahut vefa gösterecek olurlarsa bile o kadar ısrar ederler ki baş ağrıtırlar, insanı harap ederler, hayattan bıktırırlar. Ne gariptir ki ihtiyac-ı ruhiyemizi teskin için bulabildiğimiz yegâne çare bu nâkıs[350] mahlûklardır, yani her şeyleri bizi mesut etmemek için mahsusen müretteb[351] imiş gibi bizim her şeylerimizle taban tabana zıt olan bu hain mahlûklardır. Alphonse Karr'ın, bir zaman o gibi yazarları okurken aklımda kalmış bir safsatası vardır: "İnsanlar gayr-i kâbil ictinâb[352] şeylere felaket, muhal-vusul[353] olanlarına saadet ünvanını vermişlerdir." Şimdi bu sözü alıp bazılarının yaptığı gibi tuvaletini değiştirerek

---

[347] tesir-i kuhul: orta yaş tesiri
[348] temevvüc: çalkalanma, dalgalanma
[349] bedbin: kötümser
[350] nâkıs: eksik, tam olmayan, bitmemiş; noksan
[351] müretteb: düzenli
[352] gayr-i kâbil ictinâb: sakınması mümkün olmayan
[353] muhal-vusul: kavuşması mümkün olmayan

ben de diyebilirim ki: "Erkekler ihtiyac-ı ruhiyelerini hiç teskin edemeyecek olan mahlûklara rabt-ı âmâl[354] etmişlerdir."

Yemekten beri geçen yirmi dakika içinde beşinci sigarasını bitirmekte olan zayıf, kuru, siyah Rıza başını sallayarak itiraz etti: "Nafile olmadı..."

Necmi lakaydâne omuz silkerek, "Olduğu kadar beyim, cümel-i hikemîye[355] muharrirliği derekesine[356] henüz tenezzül etmedim!" dedi ve devam etti:

- Paris'teyken bir kadınla münasebetim vardı; zevci ekser zaman meşgul, hem de meşgul olmak için hep bana müsait günleri intihapta pek muvaffak olan bu kadını nasıl tanıdığımı, ne veçhile dâhil-i daire-i mahremiyeti olduğumu başınızı ağrıtmamak için nakletmeyeceğim. Maksadım masalcılık değil, tabiat-ı neseviye[357] hakkında sizi tedkike[358] davettir: Size bir kadın numunesi göstereceğim. Bizim mektepte heyet hocamız bazen gevezelik eder de ders haricinde tefelsüfe[359] kalkışırdı; o zaman derdi ki: "Her tecrübe acıdır, başkalarının tecrübelerinden istifade etmek herhâlde faydalı olur." Hocamızın şu dersini burada tekrar etmeye lüzum görürüm; zira bu kadar acı ve insanı harap eden tecrübelere bizzat girmenizi istemem. Bunun için size tekmil-i hikâyeyi[360] değil yalnız en mühim vakasını nakledeceğim. Ben bu münasebeti peyda ettiğim zaman evin müdavimlerinden diğer bir şarklıya rast geldim ki evde daima almak istediği tavr-ı mahrumiyet benim onun yerini ahiz ettiğimi,[361] ev sahibesinin sine-i âmâlinde şimdi mevki-i şerefi benim ihtirâz eylediğimi[362] işrâb ediyordu[363]. Bilmem malum mudur ki böyle

---

[354] rabt-ı âmâl: emellerin bağlanması
[355] cümel-i hikemîye: hikmetli sözler, cümleler
[356] dereke: aşağı kat, aşağı basamak
[357] tabiat-ı neseviye: kadınlık tabiatı
[358] tedkik: inceleme
[359] tefelsüf: felsefe yapma
[360] tekmil-i hikâye: hikâyenin tamamı
[361] ahiz etmek: kabul etmek
[362] ihtirâz eylemek: sakınmak
[363] işrâb etmek: içirmek

hususlarda sonra gelen evvelkini daima az kıskanır; bu üç kişilik küçük mudhikede[364] en fena vazife selefe[365] aittir, çünkü yeni gelmek tercih edilmek demektir. Onun için tabiaten son derece kıskanç olmakla beraber bu aziz vatandaşımı zannedileceği kadar kıskanmıyordum; hem kadından öyle muamelelere mazhar oluyordum;[366] bana öyle sözlerle yahut -yanımızda adam bulunduğu zaman- öyle hareketlerle bütün dünyada ancak beni sevdiğini o kadar samimi anlatıyordu ki dünyanın en memnun adamı sayılabilirdim. Yalnız ara sıra kadının selefime karşı muamelâtında eski mahremiyetleri ihtar eden laubalilikler gördükçe küplere binerdim; âh ya Rabbi, bir fonograf makinesi olmalıydı da o zamanki hırçınlıklarımı, kadına karşı infiallerimi, şikâyetlerimi, onun bunları nasıl teskin zapt etmeli di. Bilir misiniz, kadınların hepsi doğma komedyendir."

Burada Necmi, Paris kadınlarının böyle meclislere mahsus şiveleri, yarım, asabi, pür-aşk, iniltili kelimecikleriyle kadını taklit ederek bizi güldürmeye başladı, sonra devam etti:

- Oo, temin ederim ki asıl hikâyemin nihayetinde güleceksiniz, hele sabrediniz de bakınız. Fakat bu öyle bir gülüştür ki hele erkeklerde hasıl olanca ağlamanın öz kardeşi olur. Âh, size nasıl anlatayım, onun teminatına karşı en haşin şüphelerimin en inat kararlarımın nasıl eridiğini, onun beni sevdiğine inanmak için kendimde ne kadar zaaf hissettiğimi nasıl anlatayım? Dikkat ediniz ki, "Ben böyleyim," demek, "Siz böylesiniz, insanlar hep böyledir." demektir. Bence artık muhakkaktı ki bu kadın mazisinde birtakım muâşakalar[367] geçirmiş olmakla beraber beni de pek çok seviyordu. Zaten hep öyle değil miyiz? Bizi isteyen kadına tesadüf ettiğimiz zaman nahvet[368] ve gururumuzun sevkiyle arzu ederiz ki ilk tanıdığı erkek biz olalım; bir müsaade-i lütufkârane ile tabiî zevcini bu cetvelden hariç bırakırız, o bir şahıstır ki hani Osmanlı Tiyatrosu'nun

[364] mudhike: komedi
[365] selef: bir görevde, meslekte kendinden önce bulunan ve yerine geçilen kimse
[366] mazhar olmak: iyi bir şeye ermek, ulaşmak
[367] muâşaka: karşılıklı sevgi, sevişme
[368] nahvet: kendini büyük görme, ululanma, kibir, gurur

ilanlarında "uşaklar ve gayrıhum...[369]" diye kaydedilen eşhas[370] kadar ehemmiyetsizdir. Dünyada en az anladığım kıskançlık bir kadının kocasını kıskanmaktır, hiçbir zaman bu çılgınlıkta bulunmadım. Onun için Georges Feydeau'nun Fanny hikâyesi kadar az mütehassis[371] olarak okuduğum eser yoktur...

Hep birden bağrıştık:

- Ey, hikâye, hikâye... Şimdi mülâhazât-ı edebî[372] istemiyoruz.

Necmi duraklayarak:

- Peki, dedi, hakkınız var, hikâye, hikâye ama denize çıkan adam akıntıları da dâhil-i hesap etmelidir. Ne yapalım! Ne diyordum... Evet, bir kadına tesadüf edince ilk emelimiz evvela bizi tanımış olmasıdır; fakat ilk bir vaka, bir şüphe bizi kudurtmaya kifayet eder[373] ve en gücü işte bu kıskançlıktır. O kanaati bir türlü feda edemeyiz; Kadının hayatındaki muaşakalar alayında bir lakayt nefer olmak kadar izzetinefsimizi inciten bir şey olamaz; mamafih[374] birer birer vakalar toplanarak, şüpheler birikerek bundan öyle gayrikabil galiba acı bir emniyet teşkil eder ki kadının ilk maşuğu maalesef biz olmadığımızı artık mecburen kabul ederiz. O zaman elde ikinci mevki-i mütehakkim kalır; bu kanaati de sevmek için birtakım sebepler, haklar, mecburiyetler buluruz: Vakıa birçok muaşakalardan biri isek de bizi hepsinden ziyade seviyor ve sonuncu olacağız. Bütün eski maşukları mazur göstermek için nihayetsiz muhakemeler, felsefeler yaparız; insanların fenalığından, kadınlığın zaafından, aldatılmaktan, elim-i tecrübelerden, bütün bunların tevâbi[375] ve teferruatından bahsederiz. Fakat şimdi artık iş mecrasını bulmuştur, artık bize rast geldiği için her şey düzelmiştir; bizi o kadar seviyor ki daha hiç kimseyi bu derece sevmemiştir, biz olma-

---

[369] gayrıhum: onlardan başka, diğerleri
[370] eşhas: şahıslar
[371] mütehassis: hisli
[372] mülâhazât-ı edebî: edebî düşünceler
[373] kifayet etmek: yeterli olmak
[374] mamafih: bununla birlikte
[375] tevâbi: üst görevlinin yanında bulunan kimseler, alt kademedekiler

saydık peri-i aşkımızın kalbinde şu yeni açılan ezhâr-ı saadet[376] ebediyen gayr-i mütekeşşif kalacak, ebediyen gün görmeyecekti. Bu istihkâmda[377] birtakım hücumât-ı delâil[378] ile mâil-i harab[379] olursa bu sefer daha acı birçok ıztıraplardan sonra şuna karar veririz ki hiç olmazsa şimdi bizi seviyor. Âh, eğer ekseriya yahut daima olduğu gibi bundan da şüphe eder ve şüphemizin tahakkukunu da görürsek... Artık ayaklarımızı uzatarak bir sigara yakabiliriz.

Ve Necmi bir sigara yakarak devam etti:

- Çünkü artık her şey bitmiştir; bunun için hiç, lâkin bu hiçin kuvvetini görüyor musunuz, hiçbir çare yoktur; artık bizi sevmeyen, sevmemeye başlayan bir kadını dünyanın hiçbir şeyi, hayır, hiçbir kuvveti bu fikrinden caydıramaz, bir ölü tekrar yaşar mı? Bakınız, yine bir felsefe-i âşıkâneye giriştim ki dünyada ondan kolay bir şey yoktur ve dört yaşında bir çocuk bile bunu istidlâlât[380] ve istintâcâtıyla[381] Stendhal ve Bourget kadar tahlil edebilir. Şimdi asıl hikâyeye geleyim: Ben vâkıâ daha son devreye gelmemiştim, hatta sondan evvelki devreye bile. Yani bizim madamın eski maşukları olmasını mümkün görmekle beraber şimdiki hâlde hepsinden çok sevilmekte olduğumu biliyordum. Kadında bu aşkın fevkaladeliğine dair öyle deliller görüyordum, beni o kadar hususi müsaadelerle, o kadar tehlikelere atılarak o kadar mesut ediyordu ki. Bu hâl iki ay böylece devam etti, efendiler, bir gün evde bir üçüncü delikanlı peyda oldu; bu bir Fransızdı. Ben kudurmuş gibi oldum, hemen ilk fırsatta bir hücum, peri-i âmâlimle bir meclis-i tehevvür ve şikâyet. Son derece şedîd bir kıskançlık... Her şeyi terk edip kaçmak tehditleri... Daha ne bileyim, hepinizin bilmeniz lazım gelen hâller... Ve onun tarafından teminat, istediğiniz kadar teminat... Lâkin o kadar sıcak, o kadar şefkatli muameleler ki sizi artık sevmeyen bir ka-

---

[376] ezhâr-ı saadet: saadet çiçekleri
[377] istihkâm: kuvvetli ve sağlam olma
[378] hücumât-ı delâil: delillerin hücumları
[379] mâil-i harab: harap olmaya yüz tutmuş
[380] istidlâlât: tanıklar, kanıtlar
[381] istintâcât: çıkarımlar

dın için bu kadar samimi davranmak mümkün değildir. Kocasının bizzat eve getirdiği bir misafiri, bir eski bildik oğlanı kabul etmemek elinden gelmezse ne yapsın? Bunun için bir çare bulunabilirse vallah hemen yapacağı fakat böyle bir çare bulunması mümkün olmadığını çünkü kendisinin bunu üç gündür düşündüğü hatta son günlerdeki melali hep bundan ileri geldiğini yoksa benim için, Nejmi'si için -Necmi diyemez de je harfiyle Nejmi derdi- şu dakikada her şeyi fedaya hazır olduğunu... Daha şunu, daha bunu... Nihayet benim mevkimde bir kıskanç maşuğu teskin edecek her şeyi, hatta fazlasını bile söyledi. Ben biraz yumuşayınca ilave etti: Bu vilayetten yeni gelmiş budalalara benzeyen çocuk onu eğlendiriyormuş; hem beni başkalarıyla beraber görünce daha ziyade seviyormuş, o zaman mukayese ediyormuş, o zaman daha zevk duyuyormuş, hasılı birçok sözler ki tasavvur edeceğiniz üzere birkaç buse ile, birkaç, "Beni hâlâ seviyor musun?"la birleşerek bütün haşinliğimi izâle etti.[382] Fakat benim tabiatımda bir adam için dünyada şu son kanaat kadar rehin-i tezelzül bir şey olamaz; düşünüyordum ki ben geldiğim zaman selefim şarklı da böyle bir meclisle ikna edilerek, dişleri sökülüp artık tehlikesi bertaraf edilmiş bir yılan hâlinde istediği gibi salonda gezsin diye bırakılmıştır. Şimdi ben ikinci derecede kalıyordum, o ise üçüncü mevkiye inmişti... Onu o kadar muzdarip eden rakibin kendisi de şimdi duçar-ı istihfaf[383] olduğu için ıztırabında bir hafiflik bulunması tabii idi. Bense kendi elemlerimden başka yerde selefimden o manalı, o lakaydâne, evzâ[384] ile müteezzi oluyordum. Sevdiğimin aşkından ne kadar emin olsam onun orada huzuru, nail-i hitâb oluşu, hele o müheyyâ-yı zafer[385] duran küstah bıyıklan beni çıldırtıyordu. Âh bu azap! Bakınız aradan kaç sene geçtiği hâlde hâlâ o zamanki teessür kalbimi yakıyor. Çünkü doğrusunu ister misiniz, biz sevmiyoruz, izzetinefis oyunu oynuyoruz; aşk yarası kapanır fakat bu yaranın hiçbir vakitte ka-

[382] izâle etmek: yok etmek, gidermek
[383] duçar-ı istihfaf: küçümseme, hor görme
[384] evzâ: vaziyetler
[385] müheyyâ-yı zafer: zafere hazır olma durumu

pandığı görülmemiştir, böyle derin bir yara belki elli sene sonra yine kanar. Lâkin kadın suret-i zâhireyi, bu karşı karşıya gelmiş üç pençe-i hodkâmîyi[386] o kadar şeytaniyetle, hüsn-i idare eder, amâde-i feveran duran bu üç kıskanç tabiatı bir küçük ırmak-ı sükûn beşûşânesiyle[387] ceryâna o kadar ustalıkla mecbur bırakırdı ki tarif edemem. Ben bir taraftan hususi müsaadelere mazhar oldukça biraz teskin-i tehevvür ediyordum da bu şimdi dört aktörlü sahneye çıkınca yine kendimi idareden âciz kalırdım. Bununla beraber şu üç rakip arasında en mesudu yine ben olduğuma emin idim; çünkü biri artık iyice ihmal ediliyordu, vücuduyla adem-i vücudu hemen müsavi[388] idi; halefime[389] gelince o daha o kadar yeni idi ki bana bezl edilen[390] en küçük müsaadeye nail olmak için hayatını verirdi. Ben haftada iki gün yalnızca kabul edilirdim. Bu günler odasındaki üç pencereden sol pencerenin perdesi kapalı tutulurdu; o zaman yalnız olduğunu anlar girerdim! Sağ pencerenin perdesi inik bulunursa bu, zevcinin evde olduğunu ve beni kabul edemeyeceğini gösterirdi, o zaman omnibüsten inmeyerek geçerdim. Şayet evde bir kadın misafir bulunur da yine kabul muhal olursa orta perde indirilirdi; ben yine geçer giderdim. Iztırabımın derecesini ancak bu müsaade yani onlardan ayrıca ve hususi olarak mazhar-ı saadet oluşum tehvin ediyordu[391]. İş bu raddelerde iken madam isim günü münasebetiyle bir gece yemeği verdi; "pek hususi bir yemek" diyordu; kimler vardı bilir misiniz? Yalnız üç erkekle bu kadın. Zevci berâ-yı maslahat-ı cenuba[392] gitmişti, bende yine itirazlar, onda yine nevazişler, yeminler! "Biliyor musun, diyordu, artık kızmaya başlıyorum, bu kadar teminat ile beraber hâlâ şüphe ettiğini görüyorum da seni gittikçe haksız buluyorum. İster misin hepsini kapı dışarı edeyim? Fakat bu nasıl mümkün olur? Sen bana inan, aldanmazsın

[386] pençe-i hodkâmî: bencilce pençe
[387] beşûşâne: güler yüzlülük
[388] müsavi: eşit
[389] halef: birinin ardından gelip onun makamına geçen kimse
[390] bezl etmek: esirgemeden bol bol vermek, sarfetmek, harcamak
[391] tehvin etmek: kolaylaştırmak, hafifletmek
[392] berâ-yı maslahat-ı cenub: iş amacıyla güneye seyahat

Nejmi!" Ben o akşam yemeğe gelmekten ne kadar imtina ettimse o, o kadar ısrar etti; eğer daha ziyade mümânaat edersem[393] ziyafetten kemâlen vazgeçeceğini fakat benim tarafımdan bu kadar hodkâmâne[394] ısrarın iyi olmadığını söyledi, galiba biraz da ağladı. Dünyada en lüzumsuz bir şey varsa o da muaşakada gözyaşlarıdır çünkü ya ekseri olduğu gibi yalancı, hain delillerdir yahut faydasız, bî-çare şahitlerdir. Şimdi dikkat edin: Yemek salonu; ben sağ tarafında, selefim solunda, halefim ise tamam karşısında. Bu öyle bir tertip idi ki yalnız selefim zararlı çıkıyordu; ben ise kâh sağ tarafa alındığımdan memnun kâh karşıya geçmek bir imtiyaz-ı mahsus imiş gibi oraya geçemediğimden muzdariptim. İşte böyledir, kadınlık böyle bazen en ehemmiyetsiz bir şeye bir imtiyaz-ı mahsus verdirir. Fakat bütün yemek müddetince beni o kadar mesut etti ki... Vücudunun sağ kâmilen benim idi. Âh, o zaman halef ve selefimle ne kadar eğlendiğimi size nasıl anlatayım! Budalalar, diyordum. Hele selefim o kadar muğber, mütehevvirdi ki sabredemedi; yemekten sonra gayet kaba, açık bir söz söyleyerek aralarındaki münasebetin derecesini anlattı ve bastonunu kapınca çıktı. Beşinci meclis, evvelkiler, selefim yoklar. Kadın sapsarı, halefim hiddet ve gazabından mosmor, ben en çok eğlendiğim şu mecliste rakibimin ıztırabıyla memnun. Madam hırsından titriyordu; daha ziyade duramadık, iki rakip müsaade alarak çıktık. Aşağıda ayrılacağımız zaman birçok tereddüdü takip eden nâgehâni bir cesaretle elimi tutarak, "Sizinle biraz görüşmek isterim bey." dedi. Biraz yürümeye başladık. Ben ne söyleyeceğini merak ederken o merakımı teskin etmek arzusuyla selefimizden bahsederek pek kaba ve terbiyesiz davrandığını söyledikten sonra, "Zanneder misiniz ki aralarında daha gizli bir şey olsun?" diye sordu. Ben biraz eğlenmek, onu biraz rencide etmek isteyerek, "Vallah azizim, öyle olduğu bedihi[395]; hatta zannederim ki vatandaşım mahsus yaptı, benim fikrime göre bu kadınlar..." diye bir felsefe-i mütehakkimâne tutturdum; neticede vatandaşımın

[393] mümânaat etmek: engel olmak, karşı koymak
[394] hodkâmâne: bencilce
[395] bedih: açık, net

peri-i âmâlimizle vaka-i âşıkânesi ceryân ettiği tahkik ediyordu. O pek asabi, pek müteheyyiç idi, bunlar ile bu adam arasında bir münasebet onu kudurtuyordu; "Âh, hiç zannetmezdim!" diye harap oluyordu, ben görüyordum ki zavallı henüz birinci devrededir, yani sevdiği kadının ilk maşuğu olduğuna kanidir. Biçare o dakikaya kadar asla şüphe etmediğini, kadının mümkün değil bir Türkle muâmelât-ı âşıkânede bulunmayacağına kani olduğunu söyledi. Âh, ne kadar eğleniyordum. Nihayet dedi ki: "Sizinle açıkça konuşalım mı? Görüyorsunuz ki ben bu kadını seviyorum. Ve görüyorum ki siz de devamlı bir mülâzemette[396] bulunuyorsunuz." Zavallı halefim! Hâlâ bende devamlı bir mülâzemetten başka bir şey tahayyül etmemek, o tahayyülle kendini bu kadar gülünç bir vaziyete koymak için ne kadar budala olduğunu düşünüyordum da duyduğum lezzete payan[397] tasavvur edemiyordum.

O devam ediyordu:

- "Şimdi size hâlisâne[398] söyleyeyim, işi dostça bitirelim mi yoksa bunun için şayan-ı teessüf muamelelere kadar ilerleyecek miyiz?" Vah zavallı vah, bu kadar aşk ha! Oyuna devam etti. Bunu elbette ikimizin de istemeyeceğimiz derkâr olduğundan ve -dikkat ediniz- ve bu oyunda benim kaybetmekliğim yüzde doksan dokuz üç çeyrek muhakkak olduğundan, vatandaşım bir şeye nail olmuşsa bile bunun bir eser-i kaza olduğunda şüphe edilemeyeceğinden velhasıl birçok olduğundan, bulunduğundan neticesinde anlattı ki behemehâl meseleye bir karar verilmek lazım imiş, bu kararı vermek için bir tecrübeye girişilecekmiş, bir müddet-i mübine[399] zarfında kim en çok mazhar-ı müsaade olursa diğeri mevkisini ona terk edip çekilecek gidecek imiş, ben buna hemen razı oldum, zira bu küstah güzel bir ders istiyordu; fakat hemen orada demez mi ki: "O hâlde ben kazandım çünkü benim şimdiye kadar nail olduğum müsaadelerden siz elbette mahrum idiniz!" Ben alık alık yüzüne bakar-

[396] mülâzemet: bir yere devam etme, devamlı gidip gelme
[397] payan: son, sonuç, nihayet
[398] hâlisâne: içtenlikle
[399] müddet-i mübin: iyiyi kötüeden ayırt edebildiği sürece

ken o müftehirâne[400] devam ediyordu: "Bu gece yemek yediğimiz müddet ayakları bende idi, hem öyle ki bu yalnız ayak değil tekmil bir vücuttur zannediyordum." Haykırıp her şeyi ifşa etmemek için dişimi ne kadar sıktığımı bilemezsiniz. Sakin görünmeye çalışarak bu kadarcık bir müsaadenin bir şeye delâlet[401] etmeyeceğini, asıl bunun bir eser-i tesadüf diye telakki edilmesi lazım geleceğini söyledim. O, hain, daha mutmainâne[402] bir tebessümle devam etti: "Peki, kabul edeyim fakat şimdi bir şeyden bahsedeceğim ki hiç söz götürmez, beni haftada iki gün yalnız olarak evine almakta idi. Bir aydır ale'd-devam[403] bu müsaadeden müstefid oluyorum[404]; odasının sağ penceresinin perdesini indirir, bana serbest olduğunu böyle işaret verir idi." O zaman, âh o zaman deli gibi oldum, daha ziyade tafsilâta[405] tahammül edemedim; bana zevcinin evde olduğuna delil olmak üzere öğrettiği işaret, meğer refikimizin[406] dâhil-i harîm-i ülfet[407] olduğunu gösterirmiş ve ben kaç kere zevci var diye kemâl-i emniyetle geçip giderek onları mest ve mesut bırakmışım... O zaman ben de söyledim, gece yarıları olmuş, biz kol kola hummalar içinde Paris'in sokaklarını dolaşıyorduk, o kadar dost olmuştuk ki yirmi senelik bir samimiyet bu dereceye çıkamaz, her şeyi birbirimize izah ediyorduk, birçok şeylerin esbâbını anlıyor, kadının bizi ne kadar aldattığı, bizimle, bizim asaletli gururlarımızla nasıl oyuncak gibi oynadığını görerek hırsımızdan çatlıyorduk. Artık mukarrerdi, yarın hemen gidecek, her şeyi yüzüne vuracaktık, tükürecektik. Öbür gün öğleden evvel yeni dostum bana geldi.

Daha merdivenden çıkarken haykırarak: "Havadis var, havadis var!" diyordu; meğer erkenden selefimizin evine gitmiş, onunla görüşmüş ve anlamış ki yemekte peri-i âmâlimizin sol tarafı da onda

---

[400] müftehirâne: övünerek
[401] delâlet: işaret, delil
[402] mutmainâne: inanmış bir şekilde
[403] ale'd-devam: devamlı olarak
[404] müstefid olmak: faydalanmak
[405] tafsilât: ayrıntılar
[406] refik: arkadaş
[407] dâhil-i harîm-i ülfet: dostun içeride olması

imiş ve orta pencerenin perdesi haftada iki gün de onun için bir davetname, bir ilan asarmış... Hurra, değil mi?

Hep birden el çırpıyorduk; Necmi ortada, ayakta, elinde sönmüş sigarasıyla sükût ediyordu. Acı bir felsefe-i perdâzlıkla[408] devam etti:

- Siz şimdi dersiniz ki bu bir kadın değil, kadınlar arasında canavarca bir istisnadır. Ben de diyebilirim, aziz beylerim ki bütün kadınlar böyledir. Sonra, -herkese hakkını vermek için- erkeklere gelelim; bakınız bizim şanımız da nerede ve nasıl tezahür eder... Bunun üzerine yeni dostumla karar verdik ki artık bu kadın hatta gidip her şey yüzüne vurulacak kadar bile değere mâlik[409] bir mahlûk değildir. Bu muhâkemât[410] arasında beraber yemek yedik. Kendisinden ayrıldığım zaman doğrusu eve gitmek fikrinde idim. Fakat ne düşündüm bilir misiniz? Dünyada bu kadar tecarib[411] ve hakayıktan[412] sonra o yolda kadınlarda vefa aramak kadar boş, budalaca bir şey olmadığım, bir güzel kadından müsaade ettiği, mümkün olduğu kadar müstefid olmak en akılâne bir hareket olacağını ve onun tarafından açık bir istiskal görmeden[413] bırakıp gitmek, insanlıkta mükemmeliyet tahayyül etmek gibi bir ahmaklık olduğunu düşündüm ve doğru mâlik-i kalbimin evine gittim. Tablo! Halef selef hep orada idik. Âh bu insanlar, bu insanlar... Kadını görmeli, onun nasıl kurnaz, nasıl mütehassis bir kedi olduğunu görmeli idi de bu kadınlardan, bu mahlûklardan, bu penbe tırnaklı, bu güzel gözlü, bu güzel vücutlu güzel canavarların canavar ruhlarından titremeli, korkmalı idi. Ve karşısında bizi, erkekleri de görmeli idi de ruhlarımızın ne kadar karanlık ne kadar siyah ve mahûf[414] bir uçurum olduğunu anlayarak titremeli, korkmalı idi. Âh, onun her şeyi

---

[408] felsefe-i perdâzlık: felsefe yapan
[409] mâlik: sahip
[410] muhâkemât: düşünceler
[411] tecarib: tecrübe
[412] hakayık: hakikatler
[413] istiskal görmek: sıkıntı çekmek
[414] mahûf: korkunç

bir nazarda nasıl anladığı, bizimle nasıl eğlendiği, kendinin, belki bütün bu kadınların zevki nasıl hep böyle şeylerde olduğu hakikaten görülecek bir şeydi.

28 Teşrinisani 1314

Hastayken

Mehmet Cavit'e

Bu fikir kendisine birden, hiç hazırlanmamışken, bir yıldırım gibi yakıp kavurarak geldi. Zevcesi mutâd[415] olan hilm ve muhabbetiyle perhiz yemeğine nezâret ederken yemekte delikanlı, mutadın haricinde bir hâl gördü; kadın istiğrâb ederek[416] tatmak için zevcenin çatalını almıştı, birden eli titreyerek onu bırakıp daha kullanılmamış olan kaşığı aldı; işte bu hareket delikanlı bütün bir dalâlet-i müdhişe ahiz ederek ona bu dehhâş[417] fikri verdi.

Demek, demek zevcesi, onun o kadar sevdiği ve kendini o kadar sevdiğine inandığı bu kadın, hastalığından, hastalığının kendisine geçmesinden korkuyordu. Bu hastalığın tehlikeli olduğunu kendisinin öleceğini biliyor ve ölürse kendi geride, sağ kalmak için bunu düşünebilerek, bu hesabı unutmayarak, onları unutacak kadar kendisini sevmeyerek bekliyordu. Aman ya Rabbi, demek bekliyordu, kendisinin öleceğini bildiği hâlde ağlamayarak, feryat etmeyerek sükûnla, sükûn ve ihtiyatla bekliyor, bu hayatı demek zorla, ileride kurtulmak ümit ve emelleriyle geçiriyordu. Demek zevcesi için kendisinin ölmesi bir halâs olacaktı,[418] böyle telâkki ediliyordu.

İşte bugünden sonra zaten hastalığın hummalarıyla geceleri harap olan gencin bütün hayatı bir cehennem oldu. İçinde bir şey yırtılmış zannediyordu; zevcesini bir başkasıyla görmüş gibi bir hıya-

---

[415] mutâd: alışılmış
[416] istiğrâb etmek: garip bulmak
[417] dehhâş: çok korkunç
[418] halâs olmak: kurtulmak

net yarasıyla, acı, öldüren, ezerek öldüren bir yara ile yaralanmıştı. Onun sadakatli göründüğü zamanın hayaline hitap eder gibi daima binlerce kereler içinden, "Ya, demek öyle?" diye tekrar ediyordu. Fikirleri binlerce avârız[419] ile karışıyor, bir şey düşünmeye başlamışken netice-i tefekkürü buna kâmilen bigâne zeminlere iniyordu; fakat hepsinin fevkında nasıl münasebetlerle olduğunu bilmeyerek anlamayarak dâima o yaranın acıdığını, daima o sesin, "Ya, demek öyle?" diye tekrar ettiğini, en adi bir şeyi düşünürken bu hicranın sızladığını hissediyordu. Bu sessiz acıyı düşününce hep onu, zevcesini, o kadar mülayim[420] ve sadık tebessümüyle gezen, etrafında bir hayal-i teselli ve afiyet gibi, bir kuş kadar sessiz adımlarla, bir pervâz-ı hâmuş[421] ile dolaşan zevcesini şimdi kadîd[422] hıyanetiyle beşeriyetin bütün ziştî-i teşekkülüyle[423] sırıtmış, tırnaklı dişli görüyordu. Bu artık hummalarının ateşîn bir heyulası[424] olmuştu. Böylece sâkit, şikâyetsiz kalıyordu; şikâyetlerini bütün kendini sever zannettiği hayal-i besim-i maziye[425] ederek eski zevcesine bu şimdiki kadından tazallüm ediyordu.[426] Âh, bu mazi hayaline nasıl hicrânları, nasıl mağmum şikâyetleri vardı! Bu cehennemî şekillerle dimağını yoran rüyetlerden sonra o, hayal-i mazi, beyaz elbisesi, omuzlarına dökülmüş saçları, mütebessim ağzı, hülyalı gözleri ile, ilk gecelerin yorgun muhabbetiyle, uçar gibi rüyalarına girerek görünce onu çağırıyor, ondan istimdâd[427] ederek tebessümüyle, bakışlarıyla teselliler buluyordu.

Daha evleneli iki sene olmadığı hâlde böyle yataklarda sürünmek zaten onu öldüren, acı tefekkürlere sevk eden bir şeydi; teehhülünün ikinci ayında hastalanmış, bu nezle-i müzmine[428] iki aydan

---

[419] avârız: kaza ve belalar
[420] mülayim: yumuşak huylu
[421] pervâz-ı hâmuş: sessiz uçuş
[422] kadîd: çok zayıf, iskelet gibi kalmış, kurumuş kalmış
[423] ziştî-i teşekkül: meydana gelmenin çirkinliği
[424] heyula: korkunç hayal
[425] hayal-i besim-i mazi: mazinin güleryüzlü hayali
[426] tazallüm etmek: sızlanmak, yakınmak
[427] istimdâd: yardım istemek
[428] nezle-i müzmin: uzun süren nezle

beri onu yataktan çıkamayacak dereceye getirmişti. Pek az mesut oldular; zevcesi bütün emellerine muvafık gelecek kadar rakik ve nazik bir kadın çıkmış, ilk haftalar şimdi gözleri yaşlanmadan tahattur edemediği bir saadet içinde geçmişti. Oh, bu ilk günlerin saadeti, bu henüz alışılmamış bir teklifsizliğin birden utandıran sonra tabiatını alan ifadesi, birden pek yabancı görünürken sonra birden bütün hayat müddetince sizin olduğunu anlatan bu vücut; bin türlü tehâlük[429] ve ârızât-ı hayatiyeye yekvücut olarak mukavemet için gözlerde görülen hevâhişler[430], bütün hayatı ilk günlerin sermest-i saadetiyle görebilmek sihri… Bu yalnızlık, bu ikilik içinde birlik, o kadar halk arasında iken bile yalnızmış gibi bulunmak için bir nazarın kâfi geldiği bu ilk günler... Ne kadar mesut olmuşlardı, şimdi o zaman saadet nazarında o kadar büyüyordu ki evvelden, hatta o zaman bundan bu kadar zevk almamıştı fakat bir gün öksürük, göğsünün ağrıları, hastalığın bütün arâzı takip etmiş, saadetinden müstefid olacak zamanını harap etmişti. Hastalığında zevcesinin ne ihtimamlarla ne gözyaşlarıyla uğraştığını görerek böyle bir zevce ile bütün hastalıkları geçirmek o kadar fena bir şey değildir, diye telakki ediyordu; kendisine gösterilen bu hararetli, samimi takid[431] bazen kalbini o kadar minnettar bırakıyordu ki iyi olunca bunu tazmin[432] için bütün gün yapacak iş arardı. Daha ziyade rahatsız olmasın diye rahat bulunduğunu temin eder, geceleri uyuyor görünür, zevcesinin musırrâne[433] istifsarlarına[434] pür-şükran gözlerle bakardı. Serin eliyle gelip alnını yoklaması, lâkin işte asıl şifa bu idi; zannediyordu ki bu el dâima alnuıda olursa hiçbir zaman rahatsız olmayacak, hiçbir hastalık gelmeyecekti, bu elde o kadar sihr-i şifa vardı. Bahar gelince tebdil-i hava için sayfiyeye gideceklerdi. Orada tabiat da bu ele yardım edecekti. Kışın bu hain, sisli, ölü iniltili rüzgârına bedel orada daima dalgaların, kumların üstünde daima yıkanan seslerini, rüzgârın köpüklü teranelerini dinleyeceklerdi. Geniş ufuklar, güneşli

[429] tehâlük: çok isteme
[430] hevâhiş: istek, arzu
[431] takid: düğümleme
[432] tazmin: zararı ödeme
[433] musırrâne: ısrar ederek
[434] istifsar: sorma, sorulma

denizler göreceklerdi. Sema o kaçlar saf olacaktı ki, bakınız, bunu benzetmek için zevcesinin gözlerinden başka bir şey bulmuyordu.

Fakat zevcesi... İşte bu kadın, âh bu kadın lâkin demek bir tehlike olduğunu, hastalığının muzır[435] olduğunu o biliyordu. O hâlde hastalığı demek o kadar ciddi ve ümitsiz! Mutlaka ona hekimler söylemişlerdir. Demek ölecek, sahihen ölecek... Bunu düşündükçe o zamana kadar kendisine vukuu[436] muhal görünen ve vukua gelmek için pek büyük afetlerin zuhûru zaruri gelen "ölmek" pek tabii, pek mümkün görünüyordu; birçok insan yok muydu ki bir saat aynı fikirdelerken ölüp gidiyorlardı da hiçbir şey olmuyordu? Böylece ölüvermenin ne kadar mümkün olduğunu birden hissederek azîm bir ihtiyac-ı imdâd içinde kalıyordu. Demek ölecekti ve o, zevcesi bunu biliyordu, öleceğini biliyordu da yine bir şey yapmıyordu, sükûn-ı mütebessimiyle bekliyordu; eğer o hasta olsa kendinin neler yapacağını düşünerek kadının kemâl-i dikkatle muhafaza-i nefse çalışması onu kudurtuyordu. Şu felakete karşı bile kendinde kuvvet ve basiret buluyor, hatta yeis[437] zamanlarına mahsus bir ferâgatle[438] kendini unutmuyor; demek kendisini hiç sevmiyor, ölecek olursa arkasından başka kocaya varacak, başka bir adamla mesut olacak ve kendisiyle geçen zamanın böyle boş, aşksız, hasta bekleyerek geçmiş olmasından şikâyet ederek onu daima esefle yâd edecek.

O zaman merâret-i şüun[439] ona hutut-ı iğfalkâr[440] içinde saklanan hakikati, maddiyet-i hayatı göstererek zevcesinin bu hareketini elim fakat tabii bulduruyordu. Yirmi iki yaşında kocasız kalmış bir kadın, hem bir kadın ki izdivaçtan bir şey anlamamış, belki bütün bekâret-i tahassüsatını[441] hafıza etmiş. Bakiye-i hayatını boş, yalnız geçirmeyecek, geçirmemelidir ve geçiremez. Zevcesini başkalarını arzu etmeyecek kadar bahtiyar edemediğini acı acı itiraf etmek ona

---

[435] muzır: zararlı
[436] vuku: oluş
[437] yeis: üzüntü
[438] ferâgat: hakkından kendi isteğiyle vazgeçmek
[439] merâret-i şüun: olayların acılığı
[440] hutut-ı iğfalkâr: aldatılmanın çizgileri, sınırları
[441] bekâret-i tahassüsat: el değmemiş duygular

pek müşkil geliyordu. En cevvâl[442] ve müştak[443] saat-ı hayatını hastalık melalleriyle imlâl[444] ve teyîs ettiği[445] bu kadının kurtulmak için beklemesini haklı buluyordu; bir hastayı beklemek, ağır bir zincirle bağlı kalmak onu elbette kurtulmak arzusuna sevk eder. Bu fikirlerle genç kadına hak veriyordu ve kendini de asıl bu mahvediyordu. Demek onun mesut edemediği bu kadını başkaları mesut edebilecekti; o zaman tuğyan ederek, "Lâkin niçin ben mesut edemiyorum?" diye kıvranıyordu, demek kendisiyle muzdarip olmuşken başka biriyle mesut olunca bu yeni zevcini daha çok sevecek, "Oh ne iyi kurtuldum!" diyecek, kendisiyle geçiremediği mesut zevcelik hayatını bu başkasıyla geçirecek. Şimdi zevcesini bu başkasının kolları arasında görüyor, bu adamın yüzünü görmek için eğildiği, eğildiği hâlde onu teşahhus edemiyor,[446] gidip görünmek, bunların aralarına girip, "Lâkin beni niçin unutmak? Benim ne kabahatim vardı?" demek istiyor, şikâyet etmek, ağlamak, ağlamak istiyordu.

Evet, onun ne kabahati vardı? Bu söz dudaklarını yakıyor, hiç münasebeti yokken bu sözün birdenbire zevcesine karşı ağzından fırlayıvermesinden korkuyordu. Lâkin bunu kime ve nasıl anlatabilirdi? O zaman gidip şikâyet edilecek, anlatılacak bir yer bulamayarak amik[447] bir yeis, yapılacak hiçbir şey bulamamak yeisi onu eziyordu.

"Bana bak." demek istiyordu, "Lâkin sen biliyorsun, sen beni tehlikeli zannediyorsun değil mi? Ben anlıyorum, sen söylemiyorsun ama bak gözlerin söylüyor; fakat aldanıyorsun, işte görüyorsun ki ben evvelki gibi değilim. Hem işte bahar gelsin... Havalar iyileştikçe nasıl toplanacağım. Âh bilsen, baharın ne kadar faydasını göreceğim. Artık ağrılar seyrekleşti. Hele bir yaz gelsin, göreceksin, birden o kadar açılacağım ki."

---

[442] cevvâl: davranışları çabuk ve kesin olan
[443] müştak: özleyen
[444] imlâl: usandırma
[445] teyîs etmek: üzüntüye boğmak
[446] teşahhus etmek: kendini belli etmek, şahıs şekline girmek, ortaya çıkmak
[447] amik: derin

Bunu söyledi, bir bahane ile bunu zevcesine söyledi; fakat işte orada, kadının dudaklarında bir hat, gözlerinde öyle bir sebat-ı nazar vardı ki: "Budala, her hasta gibi sen de ümitle yaşıyorsun. Hem niçin beklemeli?" demek istiyor gibi göründü. Ne kadar çabuk ölürse karısının o kadar çabuk kurtulup o kadar çok memnun olacağını düşünerek kendinin söylerken doğruluğundan emin olduğu bu sözler yalanmış, kandırmak için söylenmiş de muvaffak olunmamış gibi bir muvaffakiyetsizlik keslânı[448] duyuyor, kendisi de inanamayarak meyus meyus[449] oluyordu. Evet ölecekti: Hem, âh yarın, hatta hani şimdi ölebilse, onun bu inanmayan gözlerinin önünde ölse ne kadar mesut olacaktı. O zaman haykıracak, "Alçak," diyecek, "Bak ölüyorum ve sen bir şey yapmıyorsun. Hâlbuki sen hasta olsan ben ölürdüm; biliyor musun, ben, ben ölürdüm. Fakat sen, âh sen, hain, bak gülüyorsun, bak ben ölsem bile sen yine güleceksin, bir hissizliğin, bir telaşsızlığın var ki beni işte o öldürüyor; evet, beni sen öldürüyorsun. Anlıyor musun, sen. İşte şimdi daha çok muzdarip oluyorum. Hâlbuki sen istesen, sen istesen sen bana hayat verebilirdin."

Zevcesinin o ilk günlerdeki hayalini şimdi göremiyor, onu görebilse iyi olacağını zannediyordu; sonra düşünüyordu ki kadında belki böyle fikirler bile bu kadar ve bütün bunlar sırf hayali birer tesadüftür. Birkaç defa mahsus bahaneler icat ederek tecrübe etmek istedi. Kadın bin türlü çareler bularak bardağından içmemek, kaşığıyla yememek için uğraşıyordu. Pek tatlı bulduğu bir şeyi tattırmak için uzatsa tatmamak için midesinin rahatsızlığından, ağzının tatsızlığından şikâyet ediyor, gittikçe kendisinden daha açık duruyordu. O zaman tuğyan ederek icbar etmek, ona bir şey yedirip yahut yatağına alıp aşılamak, ölürse beraber öldürmek için onu da zehirlemek arzularına düşüyordu. Fakat ertesi gün onun sükûn-ı mütebessimânesi karşısında bütün bu vahşetler zail olarak[450] kendi kendinden sıkılır, bu fikirleri keşf olunsa ne olacağını düşünürdü. O zaman korkular gelir, kaynanasının, babasının, hatta onun, zevcesi-

[448] keslân: tembel, yorgun, bitkin, uyuşuk
[449] meyus: üzgün
[450] zail olmak: yok olmak, ortadan kalkmak

nin bu fikrinden haberleri olsa ne yapacağını şaşırarak uykularının arasında ağzından bir şey kaçırmış olmasından titrer, düşündüklerinden utanır, sonra yine şüpheler, hain şüpheler gelirdi.

Bir gün bütün bu düşüncelerden o kadar bıktı, o kadar bitab-ı tuğyan kaldı ki "aman git" diye haykırmak istedi, "Git zira beni öldürüyorsun, benden sana hastalık geçer diye mi korkuyorsun. Peki git de kurtul. Bütün bütün git, kimi istiyorsan ona git, ne yaparsan yap, beni rahat bırak…"

Sonra nagehan gelen gözyaşlarıyla, bu söylenmemiş sözlerin söylense edeceği tahribatı düşünüp tamir etmek ister, elini alıp ağzına götürür, onu her elemi def'e memur bir melek gibi görürdü. O zaman sahiden onu bırakıp gitmek kendisine o kaçlar acı gelirdi ki uyku bahanesiyle yüzünü duvara dönüp ağlardı.

Şimdi bütün kabahati hayata buluyor, insanlar için bu hâller mukadder olduktan sonra tek çare tahammül olduğunu düşünüyordu. Artık hekimler geldikçe gizli gizli isticvâb ederek,[451] onların en ümitsiz tavsiyelerinden büyük büyük ümitler istişmâm ederek[452] hep, "Âh, bir kere yaz gelse!" diye tahassür ediyor,[453] şimdi kadını sıhhatiyle iğfal etmeyi[454] kuruyordu. Bir kere yaz gelip iade-i afiyet etse ona nasıl ispat edecekti ki elan her erkek gibi kendisi de layık-ı muhabettir.

Sonra bir gün birden, yaz gelmeden ölüverirse ne yapacağını düşündü: Demek sahihen ölebilecekti; bu her şeye rağmen muhal gibi gördüğü şeyin vukuuna hiçbir mâni olmadığını, yarın belki her şeyin pekâlâ bitivereceğini düşününce büyük bir mücadeleden bitâb çıktıktan sonra tekrar büyük bir musaraaya[455] mecbur olanlar gibi azim bir yorgunlukla bitâb kaldı. Geceydi; zevcesi koltuğa yaslanmış, uyumuş kalmıştı. Sobanın nîm-mürde[456] alevleri oynayarak odanın zulmetini dalgalandırdıkça genç kadının dizinde, göğsünde,

---

[451] isticvâb etmek: sorguya çekmek
[452] istişmâm etmek: koklamak, koku almak
[453] tahassür etmek: özlemek
[454] iğfal etmek: tecavüz etmek, aldatmak
[455] musaraa: mücadele, uğraşma
[456] nîm-mürde: yarı ölü

yüzünde lemalar[457] rüzgârlanıyordu. Ve onu birden perişan saçları, o elbisesi içinde bütün hututuyla, letâfetleriyle, kokularıyla, birden his ve tahattur ettiği vücuduyla o kadar güzel ve şayan-ı arzu buldu ki bundan istifade edememek, mahrum kalıp elden kaçırmak için derin bir hicrân, azim bir çaresizlik içinde ne kabahati olduğunu düşündü ne yapacağını bilemeyerek, "Âh, bir çare ya Rabbim! Bir çare!" diye inledi. "Bir çare! Daha şimdiden elimden gitti..."

Son derece bir yeis içinde, "Ne yapmalı? Ne yapmalı?" diye söylenirken o kadar bitâb ve meyustu ki, "Âh ölsem..." diye temenni etti; ölmemek için, bu ölümden kurtulup rahat etmek için ölmek istiyordu, ölümü istiyordu; fakat gelip bizi mahveden, götüren ölümü değil, yalnız bahsettiğimiz, söz ile tanıdığımız ölümü; bize bir dost gibi, muzdarip zamanlarımızın bir mededresi[458] gibi gelen ölümü...

Tarabya, 1315

[457] lema: parıltı, parlaklık
[458] mededres: yardımcı

Bir Hastalığın İlacı

Ahmet Şuayip'e

Daha pek genç, ne hacet, görüyorsunuz, a, yirmi iki yaşındayım. Asıl garibi bu değil, herkes yirmi iki yaşında olabilir. Ben bundan başka evliyim de. Bakınız bu da pek garip değil, aranılacak olsa bahusus[459] memleketimizde yirmi iki yaşında evli, hatta biraz daha garip olmak üzere benim gibi evlat sahibi olanlar kim bilir kaç bin tane bulunabilir. Benim diğerlerinden farkım, garabetim[460] şu ki bizim hanım, yeni keşfetmiyorum, ilk haftalarda keşfettim ki bizim hanım hayvan, evet hayvan. Âdeta hayvan... Taaccüb etmeyiniz[461], bir zevcin herkesin içinde zevcesine hayvan demesine şaşırmayınız, bunu böyle söylemek için bu kadının ne kadar hayvan olmak lazım geldiğini nazar-ı insafa alınız.

Pekâlâ fakat itiraf etmek de lazımdır ki bütün kabahat yine bende. Âh, bunun için size nasıl evlendiğimi nakletmek icap edecek: Hemen tavsiye edeyim, hiçbiriniz benim gibi evlenmeyiniz; hâlbuki hayatımı, evlenmemek sebebini bir bilseniz bana yerden göğe kadar da hak verirsiniz.

Babasını hiç tanımamış, daha beş yaşındayken anasından cüda kalmış[462] bir zengin çocuk göz önüne getiriniz. Ama zengin çocuk büyüyünce Beyoğlu'nda hanı, altında otuz dükkânı, üstünde seksen apartmanı olan inşadan birkaçıyla gayet muteber yerlerde iki yüz

---

[459] bahusus: özellikle
[460] garabet: gariplik
[461] taaccüb etmek: şaşırmak
[462] cüda kalmak: ayrı düşmek

lira getiren bir büyük kahve, bir sucu dükkânı falan ve filan sahibi bir zengin değil, hatta Asmaaltı'nda lira başına yirmi para sağlam irâd[463] getiren yanmaz, ölmezoğlu mağazalardan birkaçına da sahip değil. Bilakis eğer yed-i iğtisabdan[464] kurtarılarak temellük edilirse[465] ayda otuz lira kadar getirir, galiba Midilli'de bir zeytinlik, sonra pek iyi tahattur edemiyorum, İzmit içerlerinde bir çiftlik, şurada bir terzi dükkânı, beride bir fesçi, bir kasap, daha bunun gibi miskin şeyler... Şunu da unutmamalı ki daha babam öldüğü gece şimdi anlatması uzun sürecek ve tercüme dramlardaki vakaları andıracak birtakım vaka ile, nakit olarak sadece elli lira parası çıkmış; hem bu öyle bir peder ki herkes elli altmış bin lira umuyormuş. Nihayet şunu anlatmak isterim ki kendimi bildiğim zaman rivayete nazaran zengin olduğumu anlamakla beraber cemaen[466] yekûn beş bin liralık kadar mal varsa da bu arapsaçını açıp şerika[467] ve hissedarına taksim ederek yola koyacak bir adam yoktu. Bizim vasi[468] beyefendi, pederimin vefatında başucunda bulunarak Allah için pek çok muâveneti[469] dokunan bu kerim zat, her ne yaparsa yapar, bizi soyar, soğana döndürür; hem bir hâlde ki sormak isticvap etmek muhal olur, "Aman şerrine lanet!" sözü devrân eder. Kimse gidip bir şey soramaz. Ben kendisinden titrerim. Eski hesapların lakırdısı açılsa öyle şeytani bir tebessüm eder ki herkesi korkutur. Ara sıra kendi bahsederken bizim eskiden satılan bir iki dükkân hesabından ancak üç yüz liramız olduğunu söyler: Nihayet öyle olur ki o bizi çağırıp, "Sizin babanızdan hiçbir şey kalmadı," dese bir şey söyleyemeyecek hâle geliriz. Bakınız, işte şimdi bile gidip o adamdan hakkımı isteyemem. Bir gün kendisi bizi çağırır, "Sizin şu mağazayı şunun için sattım, parasını da size harç ettim, bunu böyle sattım, onu da şunun için sarf ettim." der, biz hesap sormadan, tahkik etmeden,[470]

---

[463] irâd: gelir
[464] yed-i iğtisab: gasp eden el
[465] temellük etmek: sahiplenmek
[466] cemaen: tamamı
[467] şerik: ortak
[468] vasi: bir yetimin veya akılca zayıf, hasta birinin malını yöneten kimse
[469] muâvenet: yardım
[470] tahkik etmek: araştırmak

mecburen, "Peki!" deriz. Bu işleri düzeltmek için vasi beyefendi kadar acar,[471] onun kadar dişli tırnaklı bir adam lazımdı, hâlbuki bu adam ben olamazdım: Kendini idareden âciz bir çocuk, henüz mektepten çıkmış, kimsesi yok. Uğraşacak adam kuvvetli bir kayınpederden başka kim olur, dedim ve evlendim. Mecbur idim, yatacak yerim yoktu, hısımlarından birine giderdim, istiskal ettiler,[472] ben de "Ne olursa olsun!" dedim, talihime hücum ettim fakat ilk hamlede öyle bir seriliş serildim ki deme gitsin. Kayınpederim olacak zat düğüne on beş gün kala, bilmem niye, herhâlde turfanda bir meyveyi pek çok yediğinden bilmem hangi hummayla devrildi gitti; sanki Allah bana anlatmak istedi ki merhum yemek hususunda pek müfrit olduğundan bizim çiftlikleri de yiyebilirdi. Bu düğün geri kaldı, evlenmeyip bekâr hayatı sürmek kimsesizlik ve eldeki dört yüz kuruşla hiç mümkün değil; vasiye müracaatlarımızda tehditten başka elimize bir şey geçmiyor; o zaman meyus olarak, "Ne olursa olsun!" dedim ve ilk kısmeti çiğnemedim; şimdiki kayınpeder acar, taştan para çıkarır adamlardandı; her taştan para çıkaran bizim hürmetli vasi efendiden para değil a, yüz karasını bile çıkaramasa da beni kandırdılar, iğfal ettiler, kız şöyle, ev böyle, bundan başka dört beş konak, birkaç dükkân; bizimkiler de halâs olacak, o zaman her şey kurtulacaktı. Nihayet düğün oldu. Bazı dostlarım kızın benim kufum[473] olmadığından, bu adamın mürtekip[474] bulunduğundan, nihayet bütün şimdi hakikat çıkan şeylerden bahsettiler. Ben şu keşmekeşten kurtulayım diye, "Ne olursa olsun!" dedim ve her şey de oldu, o kadar oldu ki işte bugün şu hâldeyim. Ne kadar fena olsa yine genç, zarif bir kızdır diyordum. Fakat gençliğinden başka hiçbir şeyi doğru çıkmadı. Vakıa genç, hatta on beşten aşağı, âdeta bir çocuk daha doğrusu çılgın, şımarık bir kız. Bari şımarıklığında bir letâfet olsa… Hayır, letâfet ile bunun hiçbir münasebeti yok; ha, aldanıyorum, bilakis letâfet bunun cihaz halayığı idi, hem öyle bir halayık ki hanımından korkmadığım hâlde ondan korkardım; sanki

[471] acar: atılgan
[472] istiskal etmek: kovmak
[473] kufu: sağır
[474] mürtekip: rüşvetçi

bizim hanım bütün tahakküm ve nüfuzunu ona terk etmiş. Koltuk günü o zamana kadar düşündüğüm, yürüttüğüm muhakematın birden nasıl zîr ü zeber[475] olarak ondan sonra nasıl külliyen aksi düşündüğümü tasavvur edemezsiniz.

Dünyada her evlenenin ilk gün mutlaka memnun olmak lazım gelmez, birçok şeylerde nâ-hoşnut olanlar vardır; fakat gittikçe alışılır, nihayet öyle bir gün gelir ki artık tabii bir hayat başlar, insan düşünür ki hayatı bulduğumuz gibi kabul çaresizdir. Ben hiç böyle olmadım. Her gün biraz daha fazla sıkıldım ve nihayet bir gün geldi ki artık tahammül edemeyeceğimi anladım. Bugüne kadar ama ne mücadeleler, bu hayvanı adam etmek için ne keşmekeşler efendim. Elifbadan tutunuz da piyanoya kadar... Fotoğraf, fonograf, dikiş, İngilizce, piyano dersleri. Bana olan muhabbeti işe yarar diye elifbayı kendim gösterdim, kemanı kendim gösterdim; beraber bir taş olsaydı müteessir olurdu, hâlbuki bizim hanım... Hayvan... Artık bu söz kâfi gelir, bizim hanım hayvan deyince şunu demek istiyorum ki ondan ümidi kesmeli, vazgeçmeli. Çalışırız diye fotoğrafı kendim gösterdim. Hayır, kabil değil.

O hâlde vazgeçmeli idim; pekâlâ ama ya çocuk... Evet, işte asıl felaket... Aman ya Rabbi, benim bu kızdan olan çocuğumu görseniz... Hain hiç bana benzemiyor, sanki dayısı. Sırf bir marsık.[476] Bazen yanımda iken sormak istiyorum. Bu çocuğun teşekkülünde benim unsurumun ne olduğunu âdeta merak ediyorum.

Artık, "Bu hayvan!" kararını verdikten sonra başladım evde mümkün olduğu kadar seyrekleşmeye. Hayatımı bu hayvanla böyle hayvanca geçirmemek için, eğlenmek için iyice karar verdim. Kayınpederim bu hususta müsait, hanım hayvan. Âlâ mı? Yok, bilakis, bizim hanımın latifeye yegâne rabıta-i intisabı, o Arap halayık[477] başıma dert çıktı. Mesela bakınız, verdiğim kararın icrası tabii bazı âdetlerimi değiştirmişti; tuvalete fart-ı riayet,[478] seyir

[475] zîr ü zeber: altüst
[476] marsık: zenci
[477] halayık: cariye
[478] fart-ı riayet: uygunluğun artması

yerlerine devam için evden kasret-i gaybubet,[479] erken çıkıp geç gelmeler. Böyle erken çıkıp geç gelmeye başlarsanız sizin zevceniz şikâyet eder değil mi? Bizimki, hayır; o, bu gayet tabii imiş, kendisi evde uyuklarken ben seyirlerde gezersem hiç fevkalade bir şey olmayacakmış gibi davranıyordu. Bunda aldandığı da pek çabuk görüldü ya. Çünkü işte nihayet fotoğraf çekmecem mektuplarla doldu ve bunun anahtarı üzerinde olduğu için, kaç defa açık gördü, kaç defa elinden geçti de fark etmedi, şüphe etmedi, merak etmedi. A... Hayvan efendim... Yalnız Arap ikide bir de dokundurur, siyah suratında beyaz gözleriyle, bizim hanımın beyaz yüzündeki siyah gözlerinin inikâsıyla[480] güya onun heyulası imış gibi şüpheli şüpheli bakar, sinsi sinsi dolaşır; kâğıtlarımın üstünde, muazzep bir sinek gibi siyah suratının gezdiğini görürüm. Bereket versin ki okumak bilmez. Artık kilitlerime emniyetim kalmadı. Bu sihirbaz karıdan bıktım vesselam. Böyle olmakla beraber yine benim sevdalarıma mani olamaz a. Evet, sevdalarım. Zira insan benim gibi ısrar ile Sarıyer'e, Kuşdili'ne, Göksu'ya giderse behemehâl birkaç sevda bulur. Buraları sanki sevda hanımlarının mev'id-i telakkisidir. Zaten seyir yeri deyince insanın hemen aklına sular gelir. Göksu, Küçüksu, Çırçır Suyu, Hünkâr Suyu, sonra Fıstık Suyu, Kestane Suyu ve daha ne bileyim, bütün kuruyemişlerin suyu. Sonra da Bendler Yolu, Kambur Suyu, Topal Suyu, bu sefer de bütün alillerin suyu... Daha sonra Kadıköyü, Haydarpaşa... ilh. Bana tabii genç bir dul veyahut kocasından bıkmış, kaynanasından bezmiş pür-intikam bir gelin lazımdı: Onun için etraflarında bir hale-i şiir ve ismet-pervaz eden vücutlardan kemal-i esefle teba'üd ederdim.[481] Derken bir gün, Şehzadebaşı'nda kandil piyasasında bir arabadan fevka'l-mutâd[482] bir iltifat, ne demeli bilmem, tulu etti, otuzuna ya gelmiş ya geliyor, az solmuş bir çehre, çok ağlamış zannolunur ela gözler, sarıya mail kumral saçlar, araba konak arabası, iltifat mebzûl...[483] Âlâ...

---

[479] kasret-i gaybubet: yokluğun azalması
[480] inikâs: yansıma
[481] teba'üd etmek: uzaklaşmak
[482] fevka'l-mutâd: alışılmıştan fazla
[483] mebzûl: bol

Bir gün, iki gün, nihayet bir gün yine takip ettim, Laleli'deki konaklarını öğrendim, mektup aldım, mektup verdim, bunlan bizim hanımın önünde okur, orada yazardım; yalnız ara sıra bir iş için giren Arap'ın beyaz gözleri hainâne şüpheler ile memlu görünürdü; Arap eğer bu mektuplan okusa sevdiğime ne lanetler edecekti. Bir kere bu kadın evli olduğumu bilmiyordu; daima kendisine refakat eden hemşiresi evli imiş; kendisi fena, zalim kocasından babasının ısrarıyla ayrılmış, ihtiyac-ı aşkıyla hırçın olan bir kadın. Âh ne âşıkâne, ne harâretli mektuplar yazıyordu; aşkımdan, saadetimden çıldırıyordum, koca İstanbul'a sığamıyordum. Öyle mektupları bilmem ki şairler sevdiklerine yazabilirler mi? Daima ayrılık şikâyetleri, talihe lanetler, yazın vüruduna[484] şiddet-i intizâr, yaza mahsus serbestîyle Kızıltoprak'ta ne saadet hülyaları... Bizimkiler daima Sarıyer'e giderler, bu sene nasıl olursa olsun onları da bu tarafa gitmeye icbar[485] için şiddetle karar veriyordum, "Ne olursa olsun!" diyordum, hatta inat, o kadar inat edecektim ki ayrılmak, evet ayrılmak bile muhtemel idi.

Siz böyle mektuplarla meşgul oldunuz mu? Bütün bir Ramazan, şimdi düşünüyorum da, ben sanki hastaydım, daima kırk derece harâret. Gündüzleri evin civarında emrine itaat edip gözünün önünde bulunmak için, şüphe olunmaktan, görülmekten titreyerek dolaşmak, onlar araba ile piyasaya çıkınca hemen çıkıp daima ona görünmek şartıyla gezmek; sonra gece, evin altından geçerken onun yukarı kattan iplikle uzattığı mektubu alıp benim yazdığımı bağlamak; fakat ya uşaklar, ya pek geçit olan yol, ya karşıdaki kahveler... Öyle bir zaman oldu ki artık oradaki insanlar değil hatta taşlar topraklar bile, "Bu adam kim?" diye beni merak ediyorlar zannettim. Fakat bunu kime anlatırım? Hatta bir defasında evdeki hanımefendi bile şüphelendi sandım. Artık buraya takarrübüm son derece heyecana mûcib oluyordu,[486] titriyordum, çıldırıyordum; mektuplar daha hararetli, sanki ateş oluyordu. Kadın benden ateşli çıkarak benim yazmaya cesaret edemediğim açıklıkları yazıyordu.

---

[484] vürud: geliş

[485] icbar: zorlama, zorunda bırakma

[486] mûcib olmak: gerektirmek, icap etmek

O yazı bekliyordu, o zaman serbest olacaktı, benim olacaktı ve ilh... Bir mektupta beş yüz "beyciğim" bulunurdu, emellerinde o kadar ateş görünüyordu, kadın benim fikrime o kadar muvafıktı ki bazen sevk-i fikr ettikçe onu nikâhla almak arzuları hissediyordum. Âh, şu aşk ne yakıcı bir şeydir. Bütün dünya nazarımda ondan ibaretti. O bir anda mahvoluyorsa ben karanlık içinde, boşlukta kalacaktım. Ve sanki bu ateşi artırmak için gittikçe engeller çoğalıyordu: Ben oralardan geçtikçe evin uşakları şüpheli şüpheli bakmaya başladılar; hatta bir kere üst pencereden kız bana görünüp de ben de alık alık ona tebessüm ederken orta kattan bir kafes açılıp hanımefendinin baktığını gördüm; eridim, bittim; eğer bekâr olsaydım hemen gidip, "Evet hanımefendi, kızınızı seviyorum, o benden yaşlı olsun, zararı yok..." diye yalvaracaktım fakat buna cesaret edecek hâlim yoktu. Endişem çoğalıyordu. Ne yapacağımı bilmiyordum. Artık mektup almak için evin altında dört beş dakika durmak pek tehlikeli oluyordu, bir uşak gizlenir de her şeyi duyarsa ayrılıktan başka bizim evdeki marsıklarla ne yapacağımı düşündükçe şaşırıyordum. Öyle bir belaya girmiştim ki tarif edilmez derken bir gece mektup verirken ayağımın altında bir köpek hırladı, mektubu düşürdüm ve alırken oradan bir adam çıkarak arkamdan, "Beyefendi, efendi!" dedi; mahvoldum, koşar gibi yürüdüm, hele kurtuldum. Fakat bir daha gitmek... Nerede o cesaret! Şimdi ne yapmalı? Ta karşıki kaldırımdan bir kere daha geçtim; fakat hiçbir alamet görmedim. Gece geçtim, yine hiçbir işaret yoktu. Demek evden iyice anlamışlar, belki sevdiğimi tazyik ediyorlardı; iki gece sonra oradan yine geçerken üzerime iki kişinin geldiğini gördüm. Hemen gelerek, "Sizi beyefendi istiyor," dediler; temiz bir dayak yemekten korkuyordum, bu adamlardan birinin bir kolu kifâyet eder, beni burada pekâlâ haklayabilirdi; ben titreyerek, "Nasıl beyefendi?" dedim, "Sizi istiyor." dediler, evi göstererek, "İşte bizim efendi." diye ısrar ettiler. Sokakta kimse yoktu, gitmemek olmayacaktı fakat birden orada bir kol göründü, ben de cesaret bularak, "Ne demek?" diye şikâyet ettim, "Ben beyefendi falan tanımıyorum..." dedim ve kaçtım.

Tabii bir daha oraya gitmek pek çok tehlikeli olacaktı; onun için öbür gün, öbür gece ateşler içinde kâh sevdiğimi, onun güzel-

liğini düşünerek ayrılmak, ondan mahrum olmak azabıyla sızlıyor kâh o zavallının benim için şimdi ne itablara[487] düçar olduğunu düşünerek müteessir oluyordum. Üç kere kapının önünden geçip hiç olmazsa kendisini unutmadığımı, o kadar çok sevdiğimi, asla unutmayacağımı anlatmaya azmettim. Fakat sokağın ağzına gelince cesaretim kırılıyordu, öbür sokağa sapıyordum. Âh, ne kadar seviyordum, bu zavallı bahtsız kadını ne kadar seviyordum. Onun için gelseler, canımı alsalar verecektim. Gittikçe ateşlenerek, "Peki, onu bana veriniz, bırakınız, o kadar seviyorum ki onun için karımı boşayacağım." demek istiyordum. Âh, bu günlerdeki işkence... Bakınız, evlenip karımı ıslahı gayr-i kâbil bir hayvan olarak gördüğüm, bütün hayatım müddetince bu kadınla yaşamaya mecbur olduğumu düşündüğüm zaman bile bu kadar muazzep olmamıştım. Artık dünya bir zindan gibi olmuştu. Bu esnada bir gün berberde biri bana dedi ki: "Sizi falan beyefendi sordu." Baştan ayağa kadar titredim, o kadar kızardım ki aynada kendimden korktum, "Sizi görmek istiyor." dedi; gayet iyi adam olduğumdan, pederimi pekiyi tanıdığından ve beni görmek, bir şey söylemek arzusunda bulunduğundan bahsetmiş. Böyle bir adam beni dövdürtmek fikrinde olamazdı ya! Herhâlde ehemmiyetli bir şeyler söyleyecek! Ya böyle gizli münâsebât-ı namusu muhal olduğundan kızını eğer cidden seviyorsam teehhül teklif edecek yahut vazgeçip oturmak için tavsiye edecek, daha ne bileyim?

Onun için öbür gece mukaddema[488] saklanarak gittiğim, hırsız gibi geçtiğim kapıdan yanımda uşakla girdiğim zaman bir yaprak gibi titriyordum; uşaklar gülümseyerek beyefendinin bir yerde iftarda olduğundan, benim geleceğimden haberi olduğu için oraya gelmemi tembih ettiğinden bahsettiler, kalktık oraya gittik; beni küçük bir odaya aldılar, bekliyordum ve kemâl-i hararetle, "Beyefendi, kızınızı can u gönülden seviyorum, müsaade ediniz de zevcem olsun ve şimdiye kadar ettiğim kabahatleri affediniz." demeye hazırlanıyordum.

---

[487] itab: paylama, azarlama

[488] mukaddema: eskiden

Kapı açıldı, yediği yemekten pek memnun görünen şâtır[489] çehreli bir beyefendi odaya girdi. Ben büzülerek selam durdum. Bana doğru gelerek ve oradan aldığı kibrit kutusundan bir kibrit çıkarıp sigarasını yakarak, "Ha, siz misiniz oğlum?" dedi.

Peki, düşününüz ve bulunuz, bir, beş, yüz, bin, milyon kişi olunuz da düşününüz ve bulunuz, bu adamın bana ne teklif ettiğini bulunuz. Hayır, kabil değil, bunu kabil değil düşünemezsiniz; kabil değil, kabil değil. Hain o kadar mütebessim, o kadar sakin idi ki beni öldürüyordu. Nihayet, "Sizi pekâlâ tanırım oğlum! Fakat şunu haber vermek için çağırdım ki nafile yoruluyorsunuz, o kız benim kızım değildir. Hem o, cücedir. Siz arabada farkında olmamışsınız, o bücürdür; benim kızım değil evimizde bir dadı vardır onun kızıdır. Onun için haberiniz olsun." dedi. Evet, böyle söyledi ve bana müsaade verdi, çıktım; sallanıyordum, başıma bir şahmerdan yeseydim böyle olmazdım. Doğru yatıp ölmek için eve koştum fakat aman ya Rabbi, evde de ne kıyâmetler... Meğer evden her şeyi öğrenmişler. Letafet bizim çekmeceyi kırıp mektupları komşu kızlarına okutmuş, onlar hep bizim hanıma gelmişler, işi anlatmışlar, bir velvele ki sormayın. Arap'ın beyaz gözleri ateş gibi olmuştu, beni boğmak ister gibi, "Benim küçük hanımım üstüne başka karı ha!" diye bağırıyordu. Bilmem nasıl aklıma geldi. Bir köşede ağlayan hanıma birçok kâğıtlar daha göstererek bu mektupların yazmakta olduğum bir romanın parçaları olduğuna inandırabildim. Letafet, "Yalan küçük hanımcığım!" diye feryat ediyordu. Zevcem gözlerinin yaşı kuruyarak, "Sahi mi bey, sahi mi?" diye söyleniyordu. Bî-çare yemin ettim ve inandı. Evet, bu yemine inandı. Dedim a, bizim hanım o kadar hayvan ki... Bana şimdi aşkın mabadını sorarsınız değil mi? Âh, her hastalığın keşke benim doktorum gibi hâzık[490] hekimi, benim şifam gibi seri şifası, benim aldığım ilaç gibi hayat-bahş tesiri olsaydı...

Tarabya, 1315

[489] şâtır: şen, neşe
[490] hâzık: usta

Verven

Hüseyin Cahit'e

Zevzek bir kuş hafifliğiyle daldan dala sıçrayışlardan, Bazar Allamende'ın[491] bu pür-şitâb[492] çırağına bin türlü eziyetlerle bin türlü tuhaflıklar çıkartışlardan, getirtişlerden sonra birdenbire bir başka rüzgâra tabi olmuş, canı sıkılıyor gibi alınacak şeylerin intihapını, "Aman, şunlara sen bakıver Cemal, biliyorsun ya!" diye refikasına[493] havale edip orada bir çocuk arabasının yanında put gibi duran delikanlıya döndü,

- Aman ne yorgunluk efendim, diye şikâyet etti.

Genç orada, bastonuna dayanmış, mahcup ve lerzân, söyleyecek başka bir şey bulamayarak, ıztırar[494] bir tebessüm içinde mırıldandı:

- Evet, pek çok...

Hanım çantasından uçarca bir hareketle çıkardığı mendilini çenesinden bir kere hafifçe geçirdikten sonra, "Siz sevmiyor musunuz?" dedi, sonra cevap beklemeden söylenmeye başladı.

O bibloya bayılıyordu, bu tuhaf, zarif, mini mini şeycikleri çok seviyordu; mahsus bunlarla dolu bir salonu vardı.

- Oh, ne güzel şeyler değil mi efendim, diyordu, insan kabil olsa da bunları yerinde görse, orada intihap etse. Mesela Paris'te..."

---

[491] Fransızca Alman Pazarı manasına gelmektedir.
[492] pür-şitâb: çok acele
[493] refika: kadın arkadaş
[494] ıztırar: zorunluluk

Sonra birdenbire yine o kadına dönüp:

- Şu bisiklet üzerindeki kabarayı da alıyorsunuz a... Aman dikkat edin de çatlak falan olmasın kuzum...”

Memduh, o, bastonuna dayanmış, çocuk arabasının yanında put gibi duran delikanlı rüya görüyorum zannediyordu; o kadar perişandı ki hatta buraya nasıl geldiğini, bu hanımefendinin kim olduğunu, böylece görüşmeye nasıl cesaret ettiğini anlamıyor, bilmiyor, hatır etmiyordu. Haziranın uzun, sıcak pazartesi gününü takip eden bu akşamüstü biraz hava almak, bir iki hülya-âmiz çehre görmek fikriyle Beyoğlu’na çıktığı zaman Lazaridis’in önünden geçerken karşıki kaldırımın önünde tevkif eden mükellef bir kupanın[495] içinde siyah bir hayal fark etmişti ki, eğilmiş dışarı bakıyordu fakat arabanın içi o kadar karanlıktı ki çehreyi teşhis edememişti, sonra bu kupa ağır ağır ilerleyerek Margrit Mağazası’na[496] kadar gitmişti. Orada durunca içinden siyah çarşaflı mümtaz ve müzeyyen[497] bir hanımefendinin çıkıp süratli bir revişle[498] mağazaya girdiğini görmüş, bu revişteki edâ-yı asi-yi mestâneye bayıldığı hâlde Bazar Allamende’a girmişti; oradan bir kol düğmesi almak fikrinde idi. Düğmelerin olduğu yola girmiş, camekânlara dalmıştı. Arkasında mevzûn[499] bir reftârın[500] ahenkli ipek hışıltısıyla o tarafa geldiğini duydu; hemen o anda bir kadın, kulağına eğilerek, “Biraz gelir misiniz beyefendi.” dedi, bilmeyerek, bilâ-ihtiyâr[501] bir imdada gidiyormuş gibi şitâb[502] ile takip etti, yukarı çıktılar.

Fakat Memduh şimdi her şeyden ziyade birkaç söz bulamayıp hayvan gibi somurtuşuna kızıyordu. Ne olmuştu? Sanki şeytan talâkatını[503] harap etmişti; en ziyade izhâr-ı zarâfet[504] lazım gelen

---

[495] kupa: dört tekerlekli, iki kişilik kapalı at arabası
[496] İstiklal Caddesi’nde bulunan eski bir mağaza.
[497] müzeyyen: süslenmiş
[498] reviş: yürüyüş
[499] mevzun: vezinli, ölçülü
[500] reftâr: gidiş, yürüyüş
[501] bilâ-ihtiyâr: tercih etmeden, istemeden
[502] şitâb: acele
[503] talâkat: düzgün ve güzel söz söyleme
[504] izhâr-ı zarâfet: zarafetin görülmesi

bu yerde çeneleri kilitlenmiş, aklı küflenmiş mi idi? Pek budala, böyle şeylerde pek beceriksiz görünmekten, ilk alâimi[505] kazandığı bu hüsn-i teveccühün kurbanı olup müstehzi bir handeye layık görülmekten endişe ediyordu.

Bu taraftan hanım birkaç defa yine o kadar isticâliyle[506] beraber verilen emirleri ifâ,[507] istenen şeyleri getirmek için yetişemeyen çırakla biraz meşgul olduktan sonra tekrar kendisine döndü:

- İşte böyle, dedi, bizim hayatımız böyledir efendim. Bu şeylere adeta öyle bir iptila ki insanı harap ediyor.

Latif, bir edâ-yı seriyle söylüyordu, yaklaşarak devam etti, o kadar tabii davranıyordu ki Memduh, "Birisine mi benziyorum?" diye düşünmeye başladı. Öteki şimdi bilmem nasıl bir mecra ile dünkü yağmura sevk-i kelâm etmişti, yağmurun kendisini Köprü'de yayan yakalayıp Galata'da bir araba buluncaya kadar sırsıklam etmesinden, yayan gezmenin böyle münasebetsizlikleri olduğundan yoksa onun kadar sevdiği bir şey olmadığından, dün gece çokça yediği revaninin hâlâ midesinde taş gibi durmasından bahsediyordu. İkide bir de gözleriyle yanı başındaki kadının yaptığı şeyleri takip ediyor, bir iki kısa emir atıyordu. Sonra gözleri buranın nîm zulmeti[508] içinde müşerrihâne[509] bir merkûziyetle[510] Memduh'a teveccüh ediyordu. O zaman delikanlı bu temeyyüzden[511] kazanarak çıkmak için ne yapmak lazım geleceğinde tahayyürle[512] muzdarip oluyordu.

Nihayet kadın dedi ki:

- Muhâzaranız[513] pek lâtif efendim. Vâkıâ pek az görüşebildikse de... Sizden emin olsa idim ara sıra böyle fırsatlardan istifade etmek isterdim. Fakat bilmem ki bunlar nerede olabilir?

---

[505] alâim: işaretler
[506] isticâl: ivedilik
[507] ifâ: bir işi yapma, yerine getirme
[508] nîm zulmet: yarı karanlık
[509] müşerrihâne: şerh edercesine
[510] merkûziyet: saplanma, dikilme
[511] temeyyüz: sivrilme, kendini belli etme
[512] tahayyür: hayrete düşme, şaşma
[513] muhâzara: fikir tartışması

Bir anda Memduh'un gözüne karşıda, Vefa'daki evi, badanalı, halısız, topal koltuklu odası geldi, o zaman tekrar fakrını[514] telin etti[515]. Bir cihat-ı tesviye[516] bulup çabucak bir yer söyleyemiyordu.

Kadın bu tereddüdü derâkab[517] fark edip devam eder gibi dedi ki:

- Sabahları Kâğıthane'ye inmek sizin için suûbeti[518] mucip olur mu acaba?

Öteki mırıldanarak cevap verdi. Hiçbir vechile, neden suûbeti mucip olacaktı? Mademki emrediliyordu fakat bunun için bir gün, bir saat tayin edilseydi.

O zaman genç kadın, "Bir gün, evet fakat ne günü?" diye hafif bir düşündükten sonra refikasına dönüp, "Kuzum, baksanız a, yarın sabah ben bir yere gidecek miydim?" diye sordu, öteki hafızası kuvvetli olanlara mahsus bir emniyetle sadece, "Hayır efendim." dedi; o zaman karar verdiler ki yarın sabah saat ikiye kadar Kâğıthane›de köye yakın ağaçlıkların altında buluşacaklardı, delikanlı bekleyecekti, ikiye kadar.

Bunun üzerine hanım elini vererek: "Yarın sabah değil mi efendim?" diye veda etti ve Memduh kendisini dışarıda, kaldırımda, kalabalık içinde bulduğu zaman bir rüyadan uyananlara mahsus bir sersemlikle tahattura cebr-i nefs etti[519]. O kadar bunalmıştı ki vakanın tarz-ı ceryânı bile aklına gelmiyordu, "Hayvan gibi durdum." diye kendine tevbih ediyordu[520]. Fakat ne güzeldi, bu kadın ne kadar güzeldi! Sahih, bu bir rüya değil mi idi? Gerçekten bu büyük hanım kendisini çağırmış, konuşmuş, kendiliğinden yarın Kâğıthane'ye davet etmiş mi idi? Gerçekten sabah oraya gelecek, bunu kendisi için yapacak mıydı? O zaman Memduh şimdiye kadar birçok yerden kendisine verilen "mukâvemetsûz" sıfatına hak verdi, hayata

---

[514] fakr: yoksulluk
[515] telin etmek: lanetlemek
[516] cihat-ı tesviye: uygun söz
[517] derâkab: hemen arkasından
[518] suûbet: zorluk
[519] cebr-i nefs etmek: kendini zorlamak
[520] tevbih etmek: azarlamak

bu imtiyazla gelmek de bir saadettir diye inandı fakat bu fakr ile bu imtiyazdan nasıl istifade edecekti. Eğer bugün bir yeri, şurada bir dairesi olsaydı. "İşte hayat böyledir, diyordu, verdiği bir müsaadeyi diğer mahrumiyetlerle kahreder." Âh, eğer bir yeri olsaydı.

Şimdi kadın tekrar gözünün önüne geliyordu, siyah çarşafının içinde ne latif ve nefisti! Ve bunun ne güzel dalgaları vardı! Bu vücuduna ne şuh ne kadar dilberdi! Gözleri mâi miydi yoksa siyah mı? Bunu tayin edemiyordu fakat o hafif, o hafif bûy-ı şûh,[521] bu Verven râyihası[522] nasıl bir şeydi? Ruha gidip onu mest ve mahmur etmek için kendisine vücudun teneffüsü de biraz yardım ediyor muydu? Hiçbir zaman bu kadar mestî-bahş bir Verven koklamamıştı; oranın nim-zulmetinde kadın beyaz çehresi, peçesinin şekliyle lâkırdı söyledikçe baygın bir hande-i mestâneye[523] kalb olan[524] bir tebessüm-i şâikane[525] ile tebessüm eden ağzı, bütün çehreyi tekrar görüyordu; şimdi bu çehre bazı yeni resimlerdeki silik, müphem yapılmış yüzler gibi rüyâ-âmîz[526] oluyordu, ve bu ne kadar dil-sûzdu![527] Kimdi? Bu hanımefendi kimdi? Ve bu nasıl bir baht ve ikbal[528] idi? En ümitsiz bir zamanda Kâğıthane vaadini aldığı zaman zannetmişti ki orada düşüp inşikâk-ı kalbden[529] yerlere serilecek, haykırarak "Ölüyorum. Bırak beni git!" diyecekti. Ayrılacakları zaman ne güzel, ne mahrem bir hareketle elini vermişti, siyah eldivenler içinde bu eller ne küçük, ne zarif, ne dilber şeylerdi! Ne emel-bahş,[530] ne pür-vaad,[531] ne vuslat-engîz[532] şeylerdi ya Rabbim!.. Sahih, bu bir rüya değil mi idi? Fakat o bûy-ı şûh, o Verven râyihası… Hiç kimse yok

---

[521] bûy-ı şûh: hoş koku
[522] verven râyihası: mine çiçeği kokusu, ten kokusu
[523] hande-i mestâne: mest eden, sarhoşluk veren gülüş
[524] kalb olmak: değişmek, dönüşmek
[525] tebessüm-i şâikane: şevkli bir şekilde tebessüm
[526] rüyâ-âmîz: rüya ile karışık
[527] dil-sûz: gönül yakan
[528] ikbal: baht açıklığı veya yüksek bir makama, duruma erişmiş olma durumu
[529] inşikâk-ı kalb: kalbin ikiye ayrılması
[530] emel-bahş: istek veren
[531] pür-vaad: vaat dolu
[532] vuslat-engîz: kavuşma veren

muydu, o kokuyu şimdi biraz daha versin de bu hayatı alsın, bunu kimse yapmayacak mıydı?

Kendine mahsus gibi bir ifrât[533] ve izâm-perestlikle[534] her şeyi münevver, hayâl-âmîz[535] görerek, böyle bir anda birbirine süratle dolaşan, kovalaşıp yine görünen tevâlî-i mülâhazâtla,[536] dalgın dalgın, nereye gittiğinden bîhaber, oradan çıkınca koşarcasına Bon Marche'e[537] girmiş, orada bir camekânın önünde dalmış kalmış, sonra ağır ağır çıkarken ötekine berikine çarparak, orada burada durarak, görmeye görmeye bakarak kaldırım boyunca Galatasarayı'na kadar ilerlemişti; belki bininci defa olarak onu tecsîme[538] çalışıyordu, saçının şeklini, gözünün tebessümünü, dudağının rengini tekrar görmek içi hâtırasını yoruyordu; şimdiye kadar, işte yirmi üçünü bitiriyordu, şimdiye kadar bütün bütün kadınlara mevkuf[539] ömr-i şebâbında[540] bu kadar nefis ve güzel bir hanım gördüğünü tahattur etmiyordu, ötekilerin hemen hepsinde rast geldiği gülünç ziynet kusurlarından bunda eser bile görmemişti; bu fikirlerin verdiği zevk arasında bir kırıklık gelip onu incitiyordu; onu kabul edecek bir yeri olmaması bütün bu yâveri-i tâli-i bî-netîce bırakacak zannediyordu, nasıl olursa olsun bir yer bulmak lüzum-ı kat'iyesi onu çıldırtıyor, bu çılgınlık arasında adem-i imkân[541] onu kudurur gibi bir hâle getirip atıyordu, nasıl edip böyle bir hanımefendiyi kabul edebilecek bir dâire edinecekti? Şimdi bir ürkeklik geldi, bu mükellef arabanın mükellef hanımefendisi kim bilir kimdi? O müzeyyen salonların bu şuh ve mümtaz, genç ve güzel âfetini kabul etmek için Japon mimarları, Japon sanatkârları mı celbetmeli? Âh melûn,[542] melun para, diyordu. O biliyordu, şimdi ne yapacağını bilirdi, fakat öyle

---

[533] ifrât: aşırı davranma, aşırıya gitme
[534] izâm-perest: abartmayı seven
[535] hayâl-âmiz: hayalle karışık
[536] tevâlî-i mülâhazât: düşüncelerin sürüp gitmesi
[537] İstiklal Caddesi'nde bulunan ünlü bir Fransız şirketine ait mağaza.
[538] tecsîm: somutlaştırma
[539] mevkuf: tutuklu, bir şeye bağlı
[540] ömr-i şebâb: genç ömründe
[541] adem-i imkân: imkân yokluğu, mümkün olmayan
[542] melûn: lanetli

bir imkânsızlığa mahkumdu ki… "Mademki beni seviyor," dedi, sonra birdenbire bunu düşündü.

Gerçek seviyor muydu? Bu heves, bu eşyâ-yı zarîfe[543] meraklısı hanımdaki heves ne idi, bu ne kadar doğru idi, sonunda çiçeklerle kapanmış bir girdâb-ı âlâm[544] çıkması melhûz[545] değil miydi? Bir görüşte bu kadar sevilmek için ruhlar arasında nasıl bir itilaf lazımdı? Zira muhakkaktı ki bu adi bir heves olamazdı, bir kadın ne kadar hafîfü'l-emel[546] olursa olsun bir kere görmekle hiçbir vechile böyle bir müsaadeyi vermezdi, ey o hâlde bunun esası, sıhhati ne idi?

Arabaların gürültüsü, gelenlerin geçenlerin çarpıp geçmesi, tramvayın boruları asabını tahrik ediyordu; nihayet kendini Splendide'in[547] önünde bulunca uzun bir nefes-i istirâhatle oraya daldı, ta içeriye, tenha bir köşeye ilticâ etti. Buraya girdikçe dışarının velvelesi[548] ölüyor, sönüyordu, şimdi bir kabir sükûnu içinde gibi, nîm-zulmete bürünerek, muazzez hayallerle yalnız, oturdu. Birkaç garson gürültüsüz bir meşy-i seri[549] ile gidip gelerek tek tük müşterilere hizmet ediyorlardı, karşıda köşede Tan gazetesinin son numarasına gömülmüş gözlüklü bir delikanlıdan başka, kahvenin bu arka kısmında ara sıra sesleri yükselen uzun sakallı iki Alman vardı, garsonlar hizmetleri bittikçe oraya buraya toplanıp, bekleşiyorlardı; biri Memduh'un yanına geldi, sonra o da gidip bir direğin dibinde beklemeye daldı. Memduh şimdi önündeki mastikayı[550] hazırlamakla meşguldü, bu mastika hayaline bir parlaklık, rüyetine bir vüsat[551] verecekti, o zaman yavaş yavaş silinen o muazzez hayâl-i yâr gözünün önünde birden yine dirilecekti.

---

[543] eşyâ-yı zarîfe: zarif eşya
[544] girdâb-ı âlâm: acılar girdabı
[545] melhuz: umulan, beklenen
[546] hafîfü'l-emel: isteği, arzusu az
[547] Splendide: İstanbul'da bir restoran.
[548] velvele: gürültü, patırtı
[549] meşy-i seri: seri yürüyüş
[550] mastika: sakız ağacı reçinesi
[551] vüsat: genişlik

Zihnini asıl işgal eden birkaç esaslı şeydi, fakat her biri birçok kol peyda ederek birbirine karışıyor, hayt-ı tefekkürâtı[552] dolaşıyordu. Evvela asıl onu gurûr-ı recülîsi[553] işgal ediyordu. Demek artık buna da muvaffak olmuştu, mektep hülyaları gerçekten boş çıkmamıştı, işte bir kibar hanımefendi tarafından seviliyordu; şimdiye kadar hiç bu kadar büyük, kibar, zengin bir hanımefendinin lâyık-ı iltifâtı olmamıştı. Birkaç nîm-kibâr[554] çılgınları onu her türlü arzû-yı muaşakadan feragate mecbur etmişti. Pek çok serî'ü'l-infiâl,[555] kendine icâd-ı âlâmda,[556] pek mûşikâf,[557] en gayr-i mahsûs elvân-ı muâmeleyi[558] bile keşf ve tahlilde pek müvesvis[559] olduğundan, şimdiye kadar ettiği muaşakalardan tedavisi mümkün olmayan yaralar almıştı. Rakik bir ruhu, hararetli bir kalbi, şâirâne bir hayali olduğundan, şebâbın safvet-i âmâl devresinin tertip ettiği terbiye-i âşıkanesi onu muhayyel, garâm-perver hanımlar, fevka'l-hayâl, fevka'l-imkân sevdalar için harîs[560] ve teşne etmişti;[561] onun için birinci emeli hürmet ederek sevmek ve sonra bu aşkın uğruna ölmek, işte bu idi. Derin mütâlaaların,[562] uzun muhakemelerin, nihayet, şiirle tahlilin taht-ı zabtında olan ruhu, hayatta rast geldiği âşıkaların gılzet ve şikâyeti ile onu mecruh ve hurdahaş etmişti; hangi kadınla yaşamışsa bu onun hürmetini öldürmüştü; zannediyordu ki aşk ve hürmet, bu ikisi ancak birinin mahvıyla diğerinin vücudu kaim iki düşmandı. O zaman kalbinde fırtınalar, ra'd ü berkler,[563] tufanlar, garklar,[564] nihayet bütün bir kıyâmet-i âmâl kopar, onu mariz ve te-

[552] hayt-ı tefekkürât: düşünceler ipliği
[553] gurûr-ı recülî: erkeklik gururu
[554] nîm-kibâr: yarı kibar
[555] serî'ü'l-infiâl: kırgınlık serisi
[556] icâd-ı âlâm: acıların keşfi, icadı
[557] mûşikâf: kılı kırk yaran, inceleyen
[558] elvân-ı muâmele: davranış renkleri
[559] müvesvis: vesveseli
[560] harîs: hırslı
[561] teşne etmek: susamak
[562] mütâlaa: herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde düşünme
[563] ra'd ü berk: gök gürültüsü ve şimşek
[564] gark: suya batırmak, boğmak

bâh,[565] artık sevmemeye ahd ü peymânlarla, fakat sonra yavaş yavaş yeniden tenebbüt eden[566] bir derin ba'sü ba'del-mevt-i garâm[567] ile, hâr ve pür-lerziş gezerdi. Fakat bu mümtaz ve rakik hanımefendi bu meraretleri üfleyecek, bu eski yaraları saracaktı; o kadar mâfevka'l-emeldi[568] ki Memduh âmâl-i şebâbını bunda bulacak, her arzusunu bu muaşaka ile teskin edebilecekti. Bu öyle bir saadet idi ki kendisine nasıl teveccüh ettiğini halledemiyordu.

Buraya gelince onlardan ayrıldığına nedâmet[569] etmeye başladı; ayrılmamalı, durmalıydı; çıkışını bekleyerek, belki görünerek, hayatım senindir lerzişiyle bitap, tekrar görmeliydi; üçüncü defa olarak karşısında bir ahmak gibi kalışını affedemiyordu. Şimdi ona söylemek için öyle sözler buluyordu ki bunlara mukavemet hiçbir kadının elinden gelmezdi, yarın söyleyeceğini şimdiden hazırlıyordu; o zaman o inanacaktı ki bugünkü sükûtu budalalığından değil, heyecanından, fart-ı heyecânından[570] idi. Sahih, bu yalan değil miydi? Aman ya Rabbi, bu hayatın ne acîb[571] tesadüfleri ne garip hediyeleri vardır? Gerçekten bu kadın onun olacak mı? O zaman uzun bir hayât-ı âşıkâne tahayyül ediyordu. Onu o kadar sevecek, o kadar hürmet ve itaatle perestiş edecekti ki asla infialsiz yaşayacaklardı. Fakat nasıl, nerede, mademki bir yeri yoktu ve bir türlü bulamayacaktı? O zaman hırsla kalkıp çıktı. Mutlaka bir çare bulmalıydı, fakat nasıl, nasıl? Bunu düşünerek tekrar geldiği yola sapmıştı, "Belki onu tekrar görürüm diyordu, onu iyice tasavvur ettikçe beriki endişeyi unutup boğulur gibi seviniyordu. Sanki kalbi hoplayıp çıkarak herkese, "Beni görüyor musunuz? Yarın... Beni seviyorlar..." diye haykırmak istiyordu. Tekrar Weiss'in[572] dükkânına kadar çıktı, sonra me'yûsen[573] geri geldi, her geçen arabayı uzaktan görünce bir

---

[565] tebâh: yıkılma, harap olma
[566] tenebbüt etmek: bitmek, yetişmek
[567] ba'sü ba'del-mevt-i garâm: aşkın yeniden canlanması, dirilmesi
[568] mâfevka'l-emel: emel üstü
[569] nedâmet: pişmanlık
[570] fart-ı heyecân: heyecanın aşırı olması
[571] acîb: tuhaf, acayip
[572] Weiss: Beyoğlu'ndaki kitapçılardan biri.
[573] me'yûsen: üzgün şekilde

endişe-i iştiyakla bekliyordu, ve her ümidinin boşa çıkışından bir diğer araba zuhur ediyordu[574]; bazen arabalar sık sık tevali edince şaşırıp birini nazardan kaçırmamak için daha uzaktan hazırlanışları vardı, ta ileriden geçenlerin mütemevvic[575] başlarının üstünden gelen arabalara gözünü dikip onlarla beraber ilerliyordu; tekrar Galatasarayı'na kadar geldiği zaman artık kâmilen me'yûs[576] olarak gidecek bir yer aradı, birçok tereddütten sonra tramvay yoluna saptı.

Bu akşamki hâli o kadar tuhaftı ki bu caddeden ayrılmakla bütün endişelerinden ayrılmış gibi birden bir zevk-i derûnî kabarıp onu mest etmeye başladı; bir görüşte böyle bir davet için ne kadar câzibedâr[577] olmalıydı; o zaman Nezihe'nin, o Makriköylü zavallı kadının "Sende bir tılsım mı var?" sözünü tahattur etti; birçok zaman vardı ki bu akşamki kadar pür-neşe ve pür-inşirâh[578] olmamıştı, o kadar ki Tepebaşı'nda bahçeye girdiği zaman bütün kadınlar başını çevirip "Âh bakınız. Güzel genç!" diyeceklerdi. O zaman sevilmek için ümitleri olmayan adamları düşündü, onların hayatının bir cehennem olması lazım geleceğinde tereddüt etmedi; bir zaman o da böyle bir cehennem içinde yanmıştı, birkaç kere emelsizlikten bu hayatı terk fikirlerine düştüğünü düşününce "Garip… Garip hayat!" diyordu; mûsikanın tarab-engiz[579] bir galop[580] havasıyla revişine bir âheng-i raks gelmişti. O zaman sevgilisinin buraya gelemeyişini bir büyük felaket diye tesmiye etti,[581] burada kol kola gezmek, herkese bahtının fevkalâdeliğini göstermek ne güzel olurdu.

O kadar uzun müddet, o kadar vahşi birtakım âlâmın zebûnu[582] kalmıştı ki, şimdi bu saadete tahammül edemiyordu. Bir tazyik-i dâhiliyeden bir gazoz şişesi gibi sanki patlayacaktı. Boğulurcasına büyük nefesler alıyordu. Bütün dünya kendisinin olmuş zannedilir-

---

[574] zuhur etmek: görünmek
[575] mütemevvic: dalgalı
[576] me'yûs: kötümser, üzgün
[577] câzibedâr: çekici
[578] pür-inşirâh: çok gönlü açık
[579] tarab-engiz: coşkunluk veren
[580] galop: hızlı tempolu bir macar dansı.
[581] tesmiye etmek: adlandırmak
[582] zebûn: güçsüz, zayıf

di. Tahlili de elden bırakmıyordu. Zaten fikr-i tahlil bütün inbisâtlarında, bütün inşirahlarında nişterini sokarak her şeyin künhünü[583] çıkaran, bütün yaraları parçalayıp her şeyi seren bir hassesi[584] değil miydi? "Benimki de bir saçma ya, diyordu, görmemişlikten başka nedir? Fakat bütün şu pür neşe-i hayat mahluklar benden daha iyi midir zannedelim? Memduh sen yine şüphe etme ki sen hepsinden iyisin, o kadar fena, o kadar fena olduğun hâlde de. Zaten insanlar. Bir avuç çamur değil mi? Fakat ne yapalım, Sadî'nin dediği gibi bir gül yanında mı bulunmuş nedir? İşte meselâ şu kadınlar…"

Bu pazartesi akşamına mahsus nim-kalabalık içinde, birbirine çarpışıp ezilen renklerden mütehassıl insan demetleri arasında en güzel bulduğu kadın ile onu mukayese etmeyi bir cinayet telakki ediyordu, ilk rast geldiği dostuyla gezerken "Biliyor musun bugün…" diye başlayarak her şeyi ona anlatmak, daha süsleyerek ona ne gibi müzeyyen cümleler söylediğini uydurmak âdeta bir ihtiyaç oldu, "Yalancı, yalancı insanlar." diyordu, fakat bu anda yeniden başlayan mûsika birçok masalardan birçok mâşîler[585] daha topladığından yol o kadar kalabalık oldu ki söylemek mümkün olamadı; o zaman bu sürünen, vuruşan, çarpışan kollar arasında, dalgalanan revâyih-i muhtelife[586] içinde, ağır ağır gezmeye başladılar, ta bahardan beri her görüşünde kalbinde elîm bir hırmân[587] ile baktığı bir kadın, bir kumral güzeli vardı, bunun hakkındaki iştiyakı tasavvurun pek fevkinde idi; onu şurada bir güzel sakallı delikanlının kolunda görünce bir zaman aylarca sürmüş bir teessür şimdi bütün havasını işgal ederken öteki çehre birden yine tulu ederek onu bir daha mest-i safâ etti; aman ya Rabbi, bu muydu, o gecelerini işgal eden hayâl-i dilber bu muydu, ötekinde ne idi o nefâset-i nezîhe[588] ki bu en mümtaz kadın ile nispette bile izhâr-ı tefevvuk[589] ediyor-

[583] künh: öz
[584] hasse: patiska cinsinden, patiskaya göre daha sık dokunmuş, kalın beyaz bez
[585] mâşî: yürüyen
[586] revâyih-i muhtelife: çeşitli güzel kokular
[587] hırmân: ümitsizlik
[588] nefâset-i nezîh: masum güzellik
[589] izhâr-ı tefevvuk: üstünlüğün görülmesi

du? "Çarşafın verdiği nezâhet[590] mi?" diyordu; başka bakılacak kadın bulamıyordu, refiki aradığını bulamayanlara mahsus bir sıkıntı ile bu akıntıdan kurtulup bir yere oturmayı teklif ediyordu; onun istediği orada bir yerde oturduğundan Memduh'u oraya götürmek istiyordu, "Gel," dedi, sana Beyoğlu'nun en şuh ve dilber kadınını göstereyim."

Memduh "Görelim, görelim…" diye takip etti; refiki onu dolaşık masalar arasından, uzanmış ayakları rahatsız ederek, oturanlardan aflar, müsaadeler dilenerek bir yere götürdü; Haliç'e karşı bir çift sandalye buldular, bir ağacın yanına oturdular, o zaman refiki belli etmemek azmiyle yavaşça "Şimdi", dedi, "Şimdi menâzır hocasının 'gözünden çıkan hat' dediği hattı takip et de beyazlar giymiş kara gözlü kadına iyi dikkat et."

Memduh bu ameliyatı icra ettiği zaman öyle mukabele etti ki refiki mütehayyir[591] kaldı:

- Nasıl, nasıl, demişti, bu kadını siz güzel mi buluyorsunuz? Oh azizim, zevkinize itimadım azalıyor; lâkin bunu güzel bulmak için demek siz güzel bir kadın görmemişsiniz. Bugün benimle bulunmanızı temenni ederdim.

O zaman bir hikmet-i bedâyi-i neseviye[592] bahsi açıldı, ikisi de fikirlerini serd ettiler[593], bu refikini dinlemiyor, hâtırasında Bazar Alman hanımını süsleyerek tekrar görmeye çalışıyor, bu karıncalanan insanlar arasında en mesut kendisini buluyordu. Gözlerini kısarak o harâret-i nazarı, elini sıkan küçük eli vehmediyor,[594] artık çok oturmuş gibi sıkılmaya başlıyordu, istiyordu ki her şeyde onu görsün, herkes ondan bahsetsin, herkes onu söylesin.

Öbür gün Kâğıthane'de elindeki saat bir ve üç çeyreği gösterdiği hâlde muntazır[595] iken, dün akşam bu saati nasıl edeceğim diye endişesini anlamıyor, asıl şimdi bu intizarı nasıl teskin edeceğini

[590] nezâhet: temizlik, ahlak temizliği
[591] mütehayyir: şaşmış, şaşırmış olan
[592] hikmet-i bedâyi-i neseviye: kadın güzelliği düşüncesi
[593] serd etmek: ileri sürmek, önermek
[594] vehmetmek: olmayan bir şeyi var saymak, zannetmek
[595] muntazır: bekleyen, gözleyen

düşünüyordu. Bu geceyi nasıl geçirdiğini hiç tahattur etmiyordu, şurası muhakkaktı ki gece rastgeldiği teklifsiz bir dostu vasıtasıyla Şişli'de müzeyyen bir daire bulmuş, oraya gitmişler, görmüşler, beraber yemek yemişler, çok içmiş, öylece, akşamki fazla masrafı ve önündeki âfâk-ı masârifi[596] cebr için yayan olarak karşıya İstanbul'a geçmiş, bilmiyor saat kaç, fakat pek geç vakit, odasına düşmüş, serilmişti.

Bu geceki rüyada Beyoğlu'nda geçen saatler gibi müşevveşti, ikisi birbirine karışarak kayboluyordu. Fakat artık burada gözü arabaların indiği yola merkûz[597] beklerken bu intizarı pek ateşnâk[598] buluyor, buna tahammül etmek kadar güç bir şey olamaz, diyordu. Sonra her gün o Şişli'deki evde intizarları gözünün önüne geliyordu. O zaman bir endişe yükseliyordu. Dün gece yemekten sonra, lâ-yâkıl[599] gibi gittikleri ve iyice tahattur edemediği bu odalar o hanıma, bu fevka'l-arz sevdaya sahne olacak bir şey değildi. Duvarlar adi yaldızlı bir kâğıtla kaplanmış gibi geliyordu, tüyleri soyulmuş bir kadifeyle kaplı kanepenin ayaklarına adi bir halı serilmişti, koltuklar, sandalyeler, masa odayı boş zannettirecek bir adem-i tenasüble dizilmişti; duvarlarda iki levha, bilmiyor neye ait; fakat burasını pek süslü yapacağını oradaki kadın vaad ediyordu. Sonra yatak odası... Âh, burasını o nasıl isterdi, hâlbuki âmiy,[600] süflî[601] bir tezyin,[602] ucuzcu mağazalardan toplarla alınan fena batistlerle,[603] adi fistolarla…[604] Âh bu sefalet, bu fakr! Hayır, hiçbir vakitte o kadını bu yere davet edemeyecekti. Fakat başka ne çare vardı? Ve ne yapabilirdi? Büyük bir aşk vâkıâ her şeyi affederdi, fakat bu odalar o nerm ü nazik[605] hanımefendi için ne fena bir darbe olacaktı. Her-

[596] âfâk-ı masârif: masrafların ufukları, sınırları
[597] merkûz: bir yere veya bir şey üzerine dikilmiş, saplanmış
[598] ateşnâk: ateşli
[599] lâ-yâkıl: ne yaptığını bilmeyen, dalgın
[600] âmiy: kamusal, kamuya ait
[601] süflî: tortu, aşağıda olan
[602] tezyin: süsleme
[603] batist: ince dokunmuş kumaş
[604] fisto: süslü şerit
[605] nerm ü nazik: yumuşak ve nazik

hâlde ondan gelirim vaadini alır almaz burasını düzeltecek, borç edecek, harç edecek, daha iyice bir hâle getirecekti.

Birdenbire kalbinden bir damar kopuyor gibi bir acı hissetti. Burada bir araba fark etmişti ki tepeden uçarcasına iniyordu; onlardı, şüphesiz onlardı, o zaman dere kenarından ilerleyerek yolun ağzına kadar geldi. O kadar titriyordu ki şimdi düşecekti, ayaklarında hiç kuvvet kalmamıştı.

Araba yaklaştığı zaman o siyah eldiven içindeki elleri fark etti ki ufak ufak sallanarak kendisini selamlıyordu ve koşup arabanın kapısını açınca bu eller eline geçti, genç kadın yine bir tebessümle "Bonjour chéri"[606] dedi. Sonra inince "Çok beklediniz mi?" diye sordu. Fakat Memduh cevap verebilecek bir hâlde değildi. Yalnız başla bir işaret etti. Hanım yanındaki aynı kadına "Siz burada beklersiniz olmaz mı?" diye emir verdikten sonra şen bir tavırla hâlâ ellerinde duran Memduh'un elini çekip "Yürüyelim efendim." diye ilerlemeye başladılar.

Arkasında yine o siyah çarşaf vardı ve bunun reftarla hem-âheng sesi fışıldıyordu; bir anda yine o hafif, o mest-i Verven'in hevâ-yı nağmedârına girmişlerdi; yüksek boyuyla vücudu pek latif bir tenasüp teşkil ediyordu, bu revişinde asabi bir edâ-yı sermest vardı; "Aman bayılıyorum, beni tutun düşeceğim." diyen, sonra yine şûhâne ilerleyen bir yürüyüş.

Bir taraftan gelişini, az kaldı yetişemeyeceğini, sonraki telaşlarını, yine o zevzek kuş hiffetiyle[607] anlatıyordu; sonra dere kenarındaki büyük diş budağın altına gelince durup "Ne güzel!" dedi; elleri birbirlerini bırakmamıştı, Memduh yine bir şey söyleyemiyordu. Bunu fark etmiş gibi hanım dönüp baktı, sararan çehresini merak etmiş gibi "Ne oluyorsunuz?" diye sordu.

Memduh hasta, mecruh gibi mırıldanarak:

- Ben deliyim, yemin edeyim ki hiç... Bir şey değil... Beni öldürüyorsunuz. Ve oraya, ağaca dayanarak ağlamaya başladı.

---

[606] bonjour chéri: merhaba sevgilim

[607] hiffet: hafiflik, hoppalık

Zira bu saadet o kadar fevka'l-me'mûl[608], o kadar büyük, mehîb[609] idi ki onun meyus ve biçare kalbi buna tahammül edemiyor, eziliyordu. Öteki gözlerini birdenbire aydınlatan bir şevkle bakıyordu.

- Oh, bu âlâ, dedi, sanki "işte eğlenecek bir şey" demiş gibi, sonra eğilerek safdilâne:

- Bir şey olmadınız, bir muavenete ihtiyacınız yok ya? diye sordu. Ötekinin başını makâm-ı redde[610] sallayışı üzerine devam etti:

- Temin ederim ki bunda harikulâde bir şey yok. Sizi gördüm, hoşuma gittiniz. Ben istediğimi mutlaka isterim. Bunu böyle yapmaktan beni bir şey men edemez. Siz beni tanımıyorsunuz, değil mi? Fakat ben sizi o kadar iyi biliyorum ki… Durunuz, tahattur edeyim. Kâfir hâtıram! Bir şeyi muhafaza edemez ki. Durunuz, hah… Geçen Cuma yahut pazar, nihayet geçen hafta bir zâbitle beraber buraya gelmiştiniz değil mi? Bir faytonda…

Küçük mâi gözleriyle Memduh'un yavaşça yaşları kurumuş meraklı gözlerine bakıyordu, orada bir şu'le-i tasdik görünce devam etti:

- O küçük faytondaki sizdiniz, değil mi? Sonra… Sizi bir daha başka bir yerde gördüm, fakat nerede… Bakayım… Siz Büyükdere'ye gider misiniz? Öyle geliyor ki geçen ay sizi orada görmüştüm. Görüyorsunuz a, sizin benden haberiniz yokken ben sizi pek biliyorum. Hem bunda fevkalâde ne var? Dün sizi orada gördüğüm zaman "Oh!" dedim. Zira pek sıkılıyordum. İhtimal bu sizi müteaccib[611] eder, değil mi?

Küçük mütebessim gözleriyle sözlerini soruyordu. Bu gözleri serzenişkâr bir gölge ile tetvîc eden[612] kaşlar peçenin mini mini dalgalarıyla gölgeleniyordu. Teni o kadar beyaz, o kadar şeffaf idi ki altındakileri gösterecek zannolunurdu; yüzünde asıl câlib-i dik-

---

[608] fevka'l-me'mûl: ümitlerin üzerinde
[609] mehîb: heybetli, korku verici
[610] makâm-ı red: hayır anlamında
[611] müteaccib: şaşan, şaşkın
[612] tetvîc etmek: taç giydirmek

kat dudakları idi. Bu küçük bir burnun altında az büyükçe, fakat o kadar leziz bir âteşînlikle mülevvendi[613] ki genç hemen bunları ısırmak çılgınlığını güç yeniyordu. Çarşafın nim açılan önü bu küçük gözlerin hiç haber vermeyeceği rengin bir göğsü arz ediyordu, dik bir yakanın arasında köpüren beyaz bir boyunbağı bunun üstüne serpilerek korsajın[614] dalgalarına karışıyordu

- Pekâlâ, dedi, şimdi de siz anlatınız. Dün gecenizi nasıl geçirdiniz, beni sevebildiniz mi acaba? Zira itiraf etmelidir ki böyle davetlerde insan bazen pek garip tesirler duyar. Herkesin bir zevki olur a, değil mi efendim?

Bu hâb-engîz[615] sükûn-ı amiki tenşît eden[616] kuşların zemzemesini taklit ederce bir tarz-ı tekellümle[617] söylüyordu, gezmeye başladılar. Bin türlü sualler soruyor, onun ıztırabını görmüyormuş gibi davranırken birden görüp anlıyormuş gibi edâlar alıyordu. Sonra birdenbire ciddi bir tavır aldı, boynu merakla uzandı.

- Tamam. Zannedilir ki akşama kadar burada duracağız, saat dörde gelmiş midir dersiniz?

Hayır, daha saat ancak üç idi ve Memduh gözlerinde ihtizârlarla saati ona gösterirken düşünüyordu ki aşkın mesudu da ıztırâb-engîz olursa dünyada başka neye vakf-ı eyyâm edilmelidir? Öteki saati görünce yine hiffetle bahsetmeye başladı, şimdi bir daha görüşülecek gün tayin olunuyordu.

- Şimdi, diyordu, şimdi öğle yemeğine bir yere davetli olmasaydım yemin ederim ki bütün günü sizinle geçirmek en hoş, en sevdiğim bir şey olacaktı. Fakat kâfir mecburiyetler yok mu efendim? Dün gece tasavvur ediniz ki yalnızca sizi düşünürken… -Az bir tereddütten sonra- ta çocukluktan beri beraber büyüdüğüm bir refikam geldi. Bugün ille öğle yemeğine çağırdı, beni tanımak isteyen bir hanım misafiri varmış. Ben "Beni tanımak isteyen bir hanım

[613] mülevven: renkli
[614] korsaj: vücudu boydan bele saran kadın ve kız çocuklarına yönelik bir giyim eşyası
[615] hâb-engîz: uykulu
[616] tenşît etmek: neşe vermek, neşelendirmek, ferahlandırmak
[617] tarz-ı tekellüm: söyleme, kelime tarzı

misafir." diyordum, "Kim olabilir?" O ismini söylemiyor, "Görünce pek mahzûz[618] olacağın bir hanım, canım…" diye davetinde ısrar ediyordu. Benim fikrim bütün günü burada geçirmekti, onun için kabul etmiyordum olmaz dedim, davetliyim dedim, o ille istiyordu. Hem ben de merak ediyordum, o kim olabilir? Birini söyledim, haykırarak "Vallahi o değil." dedi, ben, "Vallahi o." dedim. Evladına yemin etti ki o değilmiş. Kimi söyledimse değil dedi, zaten ben tanımıyormuşum. Bana birinden bir haber getiriyormuş. O zaman mecbur oldum; kimden ve ne haber getiriyor, bunu anlamak için. Ne yapayım, belki mühim bir haberdir. Bunun için darılmıyorsunuz değil mi efendim?

Gezerken başını eğip gözlerine bakarak, şuh ve dil-bâz,[619] öyle soruyordu ve Memduh bu kıymetli haberin kendisini nasıl ateşli bir işkenceye attığını görerek vaktiyle sevdalarının en lâkaydını harap eden kıskançlığı düşünüyordu. Makâm-ı redde başını salladı; öteki bunu görmemiş gibi devam etti:

- Öyle ya, hem çok darılacaksınız. Ha… Evvela şunu anlayalım da… İnşallah bundan sonra çok görüşürüz. Fakat bu müddet zarfında ben hiç dargınlık istemem. Ben her şeyden evvel muhtar olmak[620] fikrinde bulunmakla beraber sevdiğimin esiri olurum. Siz de böyle olmalısınız. Olmaz mı efendim?

Böyle birçok söylenerek, başladığını unutup başka zeminlere girerek, sonra tekrar başladığına dönüp devam ederek, kâh lâkayd, kâh muhabbetli, kâh havâî, binlerce zeminlerde geziyordu. Nihayet dedi ki:

- İşte, öğle yemeği için… Of bu menfûr[621] yemek, bu belâ… Her ne ise, şimdi gidince bir daha görüşmek için mutlaka buraya gelecek değiliz a. Bunun için…"

O zaman Memduh vesvesedâr bir hâtırın önünde titrer gibi ihtirazla bulduğu yeri anlattı, öteki bundan zerre kadar buruşmamış

---

[618] mahzûz: memnun kalınmış
[619] dil-bâz: güzel söz söyleyen, konuşmasıyla ikna eden
[620] muhtar olmak: seçilmiş olmak, özerk olmak
[621] menfûr: tiksindirici

gibi "Kuzum, neresi burası bakayım? Şişli'ye pek yakın mı?" diye sordu, iki kere tarif ettirdikten sonra birdenbire işaret edip refikasını çağırarak onun elindeki çantadan bir yazar bozar defter çıkardı, bunu Memduh'a vererek "Şuraya yazıveriniz, e mi, benim böyle şeyler hiç aklımda kalmaz. Sonra yanlış kapı çalmayalım da…" dedi, orada Cemal ile konuşmaya başladı, Memduh yazıp verdiği zaman defteri çantaya koyup Cemal'i savarak dedi ki:

- Bakınız ben ne düşündüm efendim. Daha emin, daha muvafık bir yer olmak için bırakınız da sizi ben sevk edeyim. Altıncı Daire'yi bilirsiniz a, oradaki büyük caddede, ilk sağ kolda, köşedeki hanede ben sizi beklerim. Fakat ne vakit bilir misiniz? Lâkin beni sevsenize. Bilseniz ne vakit… Bu akşam, evet, bu akşam. Saat on birden sonra ben oradayım. Ve bütün gece şu münasebetsiz öğle yemeği davetinin hırpaladığı bu mülâkatın acısını çıkarırız, efendim. Nasıl, iyi değil mi?

Ve Memduh arabayı teşyi edip kayığını bulmak için yola düzüldüğü zaman az bir emel kırıklığı ile beraber uçuyor gibi gidiyordu, mahmûr-ı visâli olacağı bu hanımefendinin Verveniyle mâlâmâl odayı düşünüyordu, büyük bir yükten kurtulmuş gibi oh diyerek o Şişli'deki daireye gülüyordu. Hiç bu şık hanım o daireye alınabilir miydi? Şüphesiz bu bir hamlede kadının hararetini donduracaktı. Hâlbuki şimdi içeri girince ellerini verecek, onun olacak, evvel görseydi bakmaya cesaret edemeyeceği hanımefendi bütün gece onun malı olacaktı, değil mi?

O zaman düşündü ki bu işte kendisi yükselmiyor, bilakis bu hanım tenezzül ediyordu; bu fikir kalbini tırmaladı, nasıl olsa adi ve vazife ona kalıyordu, şimdiye kadar muaşakalarında ulvi rolü o üstlenmişti. Fakat bu sefer bir mağrurenin taht-ı tahakkümünde kalacaktı. Bakınız ne demişti? "Ben muhtar olmak isterim!" Muhtar... Fakat bu kıskanç kalp, fakat bu müvesvis, bu medhûş tahlilin elinde bu zayıf, bu zavallı kalp acaba buna tahammül edebilecek miydi? Acaba kendisine atılan lokmalarla kanaat edip bütün hissiyatı meçhul kalan kadının televvünlerine tahammül için kendinde kuvvet bulabilecek miydi?

"İşte yine makine başladı," dedi, o makine diye en nazik zevklerini cerîhadâr[622] eden o neştere, o tahlile derdi fakat bu sefer artık buna kulak aşmamayı kuruyordu; kayık tuğla harmanları arasında, sıcak bir güneşin beyaz sisleri altında dereden çıkıp Eyüp Koyu'na giderken yine bu mülahazalardan muhakemesini tecrid edemedi;[623] ıztıraptan öyle bir bezginliği vardı ki tekrar oraya düşmek ihtimali onu âdeta cinnet hâline getirdi, mazinin ıztırâbâtı en küçük bir eser-i teessürle tekrar doğar, bazen ileride çekileceği düşünülen ıztırâbâtı şimdiden yaşamaya başlardı. İşte şimdi bu ızdırap başlamıştı. Bu ızdırap, bu kadından ne gibi şeylerle muzdarip olacağını düşünmekten gelen ezâ-yı derûnî onu şimdi harap ediyordu. Teslim ediyordu ki bu sevdada dünkü hülyasına pek mugayir olarak netice ve sûret-i güzâriş[624] itibariyle hep ötekilerin aynı olacaktı, belki daha şedîd ve belki daha tahammül-sûz. Bir kere bu kadını, hayatını tanımıyordu ve tanımayacaktı. Onun için bir kadına temellük bütün âmâline, bütün darabât-ı kalbiyesine,[625] bütün gayr-ı mahsus fikirlerine temellükle mümkündü. Bu müşerrah[626] tahlil bir kere kadının muamelelerini ele alınca onun için açılacak kuyulara girmekten tehaşi veremezdi. En siyah girdaplara girip oralarını araştırır, orada bulduğu en mânâsız şeylerden birer yeni işkence çıkarırdı; bunları icatta izhar-ı kemâl ederdi. Demek bu dava-yı muhtariyet eden hanımın yanında birinci ezası hayatına karışamayacağı, onu idare edemeyeceği, kendine bağlayamayacağı bahusus bu idi. Bu eza şimdiden onu yakmağa başlamıştı.

"Of bu hayat!" dedi, "Yine başlıyor, ızdırap yine başlıyor, iki aydır ne kadar müsterih idim!" Şimdi o istirahat zamanının, o mahrumiyet ızdıraplarının ne kadar müşfik[627] ve hafif olduğunu düşünüyordu. Hem bir endişesi daha vardı, o da bu kadının hürmetini öldüreceği idi. Onu o kadar hafif ve havâî görüyordu ki bu daldan

---

[622] cerîhadâr: yaralı
[623] tecrid etmek: herkesten veya her şeyden ayırmak, bir kenara koymak
[624] sûret-i güzâriş: geçiş suretleri
[625] darabât-ı kalbiye: kalp darbeleri, atışları
[626] müşerrah: açılmış, yarılmış
[627] müşfik: sevecen

dala sıçrayışlar altında kalbi bütün bütün harap olacaktı. O zaman bir mültecâ olmak[628] üzere bir büyük çehreyi gördü, mevti… Zaten o emin idi ki bu hayat, bu hissiyat ile o ancak bir intihara gıda olacaktı. Fakat hiç olmazsa değsin, derdi. Şimdi bu muaşaka değecek mi diye düşünmeye başladı.

Bir kadın, lâkin bu bir kadındı ki iyice tahattur edemediği bir iki yerde görmekle hoşuna gitmişti, hiçbir emelinden geri kalmak âdeti olmayan bu hanımefendi bir gün, dün kendisine rast gelince hemen istifade etmiş, çağırmıştı, bu gösteriyordu ki bu işlerde hiç acemi değildi. Kendisinden evvel bu kadına malik olmuş adamların ihtimalini, bu tahkiki görünce Memduh bütün tazmini gayr-i kâbil bir ziyâ-yı feci taharrüşünü[629] duydu; bu nefis hanımefendinin bu kadar lakayt ve hercai olması onu derin bir ceriha ile yırttı. Oh ne yazıktı, ne kadar yazıktı, niçin bu kadınlar izzetlerini, büyüklüklerini, semailiklerini anlamayarak, bu levslere[630], bu levslere giriyorlar, rikkatleri niçin bunlardan mecruh olmuyor, nezaketleri nasıl buruşmuyordu? "Çünkü insan, çünkü kadın değil mi? Âh alçaklar!" diyordu. beşeriyete, beşeriyetin hiçbir terbiye ile kabil-i ıslah olmayan hayvaniyetine bir gayz-ı vahşi ile garez oluyordu.

Eyvah! Bitmişti, bütün eski yaralar yeniden açılmış, eski çehreler gözünün önünden geçmeye başlamış, Fahire'yi, o güle güle sevdiklerini anlatan, hiç bunu öldüren ezâları hissetmeyerek, özür bulmak için "Evlendin mi?" diye omuz sallayan o Üsküdarlı nim-kibarı, sonra Ada'da sevdiği bir Rum kızını, bu bin yeminden sonra gidip başkalarıyla yatan ve bunu Memduh'un mûşikâf[631] nazarından saklayamayan Despina'yi, Makriköyü'nde o tahinî boyalı köşkün azgın gelini Necibe'yi, o Memduh'un aşk-ı safını bir mülevves[632] paçavra hâline getiren, aşk-ı şehvînin en murdar girdaplarına güle

---

[628] mültecâ olmak: sığınmak
[629] taharrüş: tahriş olma, hırpalanma
[630] levs: pislik, kir
[631] mûşikâf: bir meseleyi kılı kırk yararcasına büyük bir dikkatle inceleyen, araştıran
[632] mülevves: kirli

güle suhûletle[633] inen, sevişmek için dâimâ çamurlar içinde kanat kirleten o hissiz, hayvan Necibe'yi hep tekrar görüyordu. Tekrar, "Eyvah." dedi, "Yine ateşe girdik!" Demek yine girmişti, ezâ ve azap yine başlamış, yine devam edecek miydi?

"Gitmem!" diye haykırdı, evet, o kadını bir daha görmeyecekti; bu his üzerine deminki gibi tekrar, tazmini gayr-i kâbil ziyâ-yı feci taharrüşü hissetti. Gitmeyecek, bu şuh, bu şuh vervenli beyaz vücuttan, bu küçük mâi gözlerden, bu gür saçların bahşedeceği meştîden mahrum kalacak öyle mi? Hayır, ölüm yarın sabah muhakkak olsa bunu yapmayacak, gidecek ve ölecek; kalbine gelince. O istediği kadar haykırsın, onu dinlemeyecek.

"Al bakalım hemşehri... Arkanda vapur var!" Şimdi fark etti ki ta Fener'in önüne gelmişlerdi, orada bir gemide ezan okunuyordu. Demek öğle olmuştu, geminin yanından geçerken sal üstünde abdest alan askerleri gördü, bir dört çifteden iskelede bir şeyler çıkarıyorlardı; o zaman bunların hayatını düşündü ve bu amik-i istirâhat-ı hayâta, amik bir iştiyak duydu, niçin o da endişesi âdiyâta inhisar eden sade yürekli böyle bir Mehmed olmamıştı ya Rabbim? Artık etrafına bakarak eğlenmek, düşünmemek istiyordu; gelen geçen kayıkları tetkik ediyor, hayatları mukayese ediyordu; bir kayık gördü ki içindeki üç kadından güzelcesi, ağzında sigara, diğerlerine bir şeyler anlatıyordu. Birden bir levha-i tezat teressüm etti[634], ötekini, o bu akşam kendisini odasına kabul edecek hanımı gördü.

Odası mı? Böyle gecelerini geçirebildiği odaları bu hanım acaba nasıl buluyordu, bu bir aceminin kârı olamazdı, herhâlde bu bir Madame Moraines'di, bir Juliette de Tillières değil ve Memduh bu Bourget'nin iki kahramanı olan bu kadınları düşündüğü zaman vaktiyle Madame Moraines için hissettiği bütün birikmiş nefretlerin birden kendi sevgilisine döndüğünü gördü. Eyvah, hürmeti böyle öldükten sonra ondan başka ne bekleyebilirdi?

"Ben hastayım, budalayım. Hiçbir kimse böyle bir kadını, böyle hürmetle sevmek istememiştir. Ben kendime bila-icat ediyorum.

---

[633] suhûlet: kolaylık

[634] teressüm etmek: resmini yapmak

Ben bundan zevk alacağım, onu arayayım. Herhâlde bu beni mest, medhûş edebilir ya. İşte bu kadar. Artık mukarrer[635] akşama gideceğim. Ve bir daha düşünmeyeceğim."

Bu kararla, buna mutâvaat için kahhâr[636] cehdler ederek köprüye çıkmış, Filip'te [Philippe] yemeğini yemiş, kenara oturmuştu; köprüden gelen gidenin insanı başka şeylerle meşgul etmeyecek kadar sâhir[637] olduğunu tecrübe etmişti, bütün resimli resimsiz gazeteleri okuduktan sonra bu mürûr u ubûra[638] daldı, gözünün önündeki saat dokuza yaklaşıyordu; demek iki saat kalmıştı, demek iki saat sonra onun yine Verven'leriyle mest ve medhûş, ölecek, sızlayacak, ağlayacak. Zira, bu da o gençlerdendi kı büyük saadetlere karşı âciz ve zayıftır, onların pençesinde ezâlar içinde bayılır."

Zaten hayatın zevkinde eleminde o başka ne bulmuştu ve ne bulacaktı? Ezâ, daima ezâ, müebbeden[639] ezâ değil mi? Herkes de böyle miydi, diye merak etti, hayır, mesela şu gençlerin hepsi onun fikrinde yer etmiş bu şeylere kim bilir ne kadar bîgâne[640] idiler? O niçin böyle olmuştu? O zaman hayatını tekrar yaşamaya başladı, tekrar muaşakaların geldi. Bu yaralar niçin her tahatturda daha başka, daha yeni, daha hissedilmemiş zehirlerle yeniden kanıyordu? Her an ızdırabı bütün evvelkilerle beraber olup daha başka bir meraret veriyordu; hep meraret, hep meraret, hatta onu kim mecbur edip sırf mevhum[641] şeylerle bugünkü muhakemelere sevk etmişti? En kedersiz zamanında en gayr-i mevcud bir şeyden bir büyük azab çıkarmak ona mahsus gibi bir hassa[642] değil miydi? İşte en gayr-i me'mûl, başkalarının deli olacağı bir yâveri-i tâli… Bunu ne vesveselerden ne renklere koyuyordu. Zira ne olursa olsun bunları

---

635 mukarrer: kararlaştırılmış
636 kahhâr: kahreden, yok eden
637 sâhir: büyü yapan, büyücü, sihirbaz
638 mürûr u ubûr: gelip geçme
639 müebbeden: sürekli olarak, sonsuza kadar
640 bigâne: yabancı, ilgisiz
641 mevhum: gerçekte olmayıp var sanılan, var diye düşünülen, kuruntuya dayanan
642 hassa: özellik

unutamazdı, düşünmez başka, fakat unutmaya gelince… Bu mümkün değildi.

Bu hususta da pek haklı değil miydi? Şimdi tekrar bütün o hâller fikrini kurcalamaya başladı; bu önüne çıkan kadını umduğu gibi bulmamıştı, bir kere hercai idi, başka sevdaları da olmak lazım geliyordu, sonra da mütehakkim idi, hem vahşi bir tahakküm, pembe tırnaklarıyla kalbini tırmalayarak, latif tebessümlerle parmaklarını bulayan kanlara bakarak, "Adam sen de, bu da tuhaf, sen de nereden çıktın bakayım, küçük, yo, beni rahat bırak, ben istediğimi yapmalıyım," diyenlerden bir mütehakkim idi; bunun kalbindeki endişeleri, işkenceleri fark edemeyecekti, o, bulduğu yeri onu buruşturmadan nasıl söyleyeyim derken öteki ne kadar hafif ve bî-vesvese davranmıştı. Demek bu, Memduh'un perestîde-i emeli olan bir kadın değildi ve vücuden zarafeten belki oydu fakat Memduh'un şebâb-ı zerrînini[643] teshir eden[644] o hülya-yı münevver, o rüyalarının genç kadını bu ahlak ile olamazdı! O ulvi, o pek ulvi bir maneviyat arıyordu. Bunu bulamamaktan mütevellit inkisar-ı âmâle bulamayacağına dair yeisi de birleşerek, sonra bu yeisi bin türlü ezâ ile teradüf ederek[645] sonraki hayatını bir cehennem hayatı yapacaktı. Bu aşkın ferdası[646] birdenbire gözünün önüne geldi. Bu kadını vahşi bir aşkla sevdiğinden bütün iyiliklerini, bütün gururlarını, bütün büyüklüklerini birer birer kirletecek, Beyoğlu'nun dar sokaklarında, bin türlü izzetinefs cerihaları arasında, başka bıyıkların temaslarıyla kirlenmiş bu dudakların karşısında, şikâyet edemeyerek, yaralarını söyleyemeyerek, şüpheleri halledemeyerek, iktidarsız, ölerek, sızlaya sızlaya ölerek, buna mukabil adam sen de handekârlıklarıyla, çocuk şuhluklarıyla, harap ve mülevves kahr olacak, tebâh olacaktı.

Aman ya Rabbi, yeniden, yeniden bu olacak mıydı, yeniden bu artık tahammül için kuvveti kalmayan elemleri, bu ateşleri, bu ezâlar içinde bu ateşleri çekecek, bütün bunları çekecek miydi? Bu oyuncak meftûnu hanım hiçbir Japon sanatkârının yapamayacağı

---

[643] şebâb-ı zerrîn: altın gençlik
[644] teshir etmek: büyülemek
[645] terâdüf etmek: birbiri peşinden gitme, arka arkaya meydana gelme
[646] ferda: yarın, gelecek

bu müşevveş, bu muhtelit,[647] bu muğlak oyuncağı, bu vefasız, hain, ezâkâr sevdalar arasında harap ve tebâh olan zavallı kalbi bütün bütün kıracak, sonra ayaklarının altına atabilecek mi idi? Niçin, ya Rabbi, bu niçin, bunu ne hakla yapacaktı? Nasıl, yalnız genç, âciz bir sevdakâr olduğu için öyle mi?

"Garson," dedi, hırsla kalkıp borcunu attı, çıktı; kaçmak, oradan kaçmak, İstanbul'dan kaçmak, bu mülakatı muhal bırakmak istiyordu; ta kalbinin altından bir müştak ses duyuyordu ki "Gel, bana gel; hiç tadılmamış lezzetleri sana ben vereceğim, hiç kimsenin duymadığı şehvetleri sana ben vereceğim!" diyordu. Fakat nereye kaçabilecekti, ya Rabbim nereye? Âh, bir yer… Bir yer, avdet etmek mümkün olmayacak uzak, pek uzak bir yer olsaydı…

Çılgınlara mahsus bir nazarla, kendinden kaçmak isteyerek, kaçarken tünele binip hemen oraya gideceğinden korkarak etrafına bakınıyordu; bir ses işitti ki "Canım efendim artık sizi görenler." diye bir söze devam ederek yanından geçiyordu; o zaman İlhami Bey'i tanıdı, o süratle selam vererek eliyle dumanları köpüren ada vapurunu gösterdi, "Pardon, yetişemeyeceğim." diye ilerledi; o zaman Memduh koşup İlhami'nin koluna takılarak kısık bir sesle "Ada'ya mı" dedi, "Ben de beraber… Ben de!"

"Âh bana gelmiyor musun, diyordu ses, senin için o kadar fedakârlık ettim, senin için bu gece evimi terk ediyorum, bak yabancı yataklarda yatacağım, bana gelmiyor musun? Sana vereceğim garâmları bilsen… Hiçbir insan benim seni edeceğim kadar sermest olmamıştır! Gel, gençsin, güzelsin; gencim, güzelim, evvelden başkalarının olmuşsam bundan ne çıkar, bugün varken dünü neden düşünelim? Gel beraberce, birbirimizin kolları arasında mest ve medhûş olalım. Hayat böyle vesveselere değer mi? Bugün seninim, hem kimsenin koynunda senin koynunda olacağım kadar mest ve medhûş olmadım. Seni o kadar seveceğim!"

Sarayburnu'na kadar güvertede arkasında dayanmış Galata Kulesi'nin civarındaki evlere bakıyordu, sonra arkadaşını yavaşça çekip kamaraya indiler, orada bütün biriken yaşlarını salıverdi,

[647] muhtelit: karma

"Bitti, artık her şey bitti." diye hıçkırdı ve arkadaşının suallerine "Sorma, sorma!" diye mukabele etti, fakat sonra anlatmak bir ihtiyâc-ı mücbir hâline geldi ve anlattı, hep anlattı, onun da tasdikini celbedince biraz sükûtla sevinen sinesinde hıçkırıklar dindi. Bu bir saat sürmüştü, artık yukarı çıkmak istediler, güvertede pür-zevk bir rüzgâr çehresini taltif etti; sanki bu bârân-ı sirişk[648] bütün endişe bulutlarını süpürmüştü, o kadar sakindi; birinci Ada'ya gelmişlerdi, güvertede geçilecek yer yoktu, o kadar kalabalıktı; bacaların yanında ayakta duracak bir yer bulabildiler, vüs'at-i menâzırın, hevâyı ceyyidin[649] verdiği bir inşirah ile teneffüs ediyorlardı; Ada'nın pür-sükûn evleri birer birer geçiyordu, bazı pencerelerde zevclerini bekleyen beyazlı kadınlar görünüyordu, yavaş yavaş birtakım yolcular, bu Ada'ya çıkacaklar iskele başına birikiyorlardı; o zaman birden bire bir Verven, şu sarı şapkalı kadından mı intişar ediyordu, bir şuh, bir mahrem Verven rayihası geldi, bugün işte üçüncü defa olarak tazmini artık gayr-i kâbil bir zıyâ'-i feci taharrüşüyle meyus kaldı, "Eyvah!" dedi, şimdi orada, orada o hanım, müzeyyen, muattar, pür-şitâb ve intizar bekliyordu, Ve o birtakım cocuk endişeleriyle ondan kaçmıştı, bir başkası duysaydı ona gülecekti, bunu yapmak için bir çılgın olmalıydı; fakat kendisi de başka neydi, evet çok elem çekmekten mütevellit bir hassâsiyet-i marîzâne[650] çılgınlığından başka neydi; o muzdarip olmaktan, tahammülsûz bulduğu işkencelerden kaçmıştı, ve şimdi, nedametle yine muzdarip ve meyus idi bir Verven kifayet etmiş onu yine kaçtığı ezâlara atmıştı ve bu hâl kendinde iken ezâdan kaçmak için büyük şeylerden ictinâb ederken böyle hiçler, mesela bir Verven onu yine harap ve tebâh edecekti. Ne idi, âh kaçtığımız hâlde bizi kovalayan bu şeyler, bu fedakârlıklarımızı beğenmeyen işkenceler idi? Bunlardan nasıl kurtulmalıydı?

Ve bu asabiyet-i mütemarıza[651] bizde oldukça ne yapsak bunlardan kurtulmak mümkün olmadığını bu ateşler içinde çâresiz ya-

[648] bârân-ı sirişk: gözyaşı yağmuru
[649] hevâ-yı ceyyid: temiz hava
[650] hassâsiyet-i marîzâne: hastalıklı hassasiyet
[651] asabiyet-i mütemarız: yalandan hasta olmanın siniri

nacağımızı düşünerek bıı çaresizliğin, hayatımızda bu tedavi kabul etmez meşum[652] çaresizliğin elinde mağmûmâne başını eğerek düşündü ki ancak mevt, bu hayat denilen bu müzmin hastalığın yegâne ilacı, bu rüyâsız, bu ferdasız uyku, bu mevt bizi rahim ve müştak âgûş-ı ademine almadıkça müsterih ve bî-endişe yaşamak mümkün olamayacak ve dâimâ, dâimâ böyle sürükleneceğiz.

1313 Haziran

[652] meşum: uğursuz

Köylünün Aşkı

Dönümden kurtulup da ta karşıdaki dağın sırtında, ağaçlıkla arasında minaresi, evlerinin bacaları hayal meyal seçilen bu sevgili köy nihayet görününce Dursun sevincinden o kadar baygınlık hissetti ki az kalsın atından düşecekti.

Askerliğe devam ettiği altı senedir en büyük, en mukaddes[653] emeli bu olmuştu; köyünü tekrar görmek, oranın kokusunu, oranın havasını tekrar koklamak, oranın suyundan tekrar içmek, orada tekrar yaşamak ve işte artık buna kavuşuyordu. Fakat bu da ne kadar uzamıştı.

En sevgili emeli kolunda kendine mahsus bir vaz-ı vakurâne ile kabaran başçavuş nişanıyla köyüne girmek idi; bunun için çalışmış, birçok hizmetlerde yararlıklar göstermiş fakat bütün gayretleri boşuna gitmemişti, işte şimdi başçavuş olmuştu; bu rütbe, sılacı esamisi[654] ile gelmişti.

Kendisi gemici askeri idi, zaten gemicilik silsilece irsî bir şan değil mi idi? Gemiciliğin amezahim-i hıredsûzu[655] arasında bu çalışmalarında epeyce hırpalandı. Hele bir defasında o kadar zayıf, o kadar hasta düştü ki kendisini seven amirleri iki ay izin alarak memleketine tebdil-i havaya gönderdiler. O zaman henüz sıra çavuşuydu.

Ya köyünde ne alkışlar, ne rağbetler, ne kabuller görmüştü. Dursun Çavuş her yerde parmakla gösterilirdi. Bütün yavukluların

---

[653] mukaddes: kutsal

[654] esami: isimler

[655] amezahim-i hıredsûz: akıl yakan zorluk

kıskançlıkları yüzlerinden okunurdu. Şimdi ise hem başçavuş olmuştu hem de artık geri dönmek yoktu, o hâlde ne kadar bahtiyar olacaktı.

Ya hele yavuklusu güzel Nuriye ne kadar sevinecek, ne kadar koltuklanacaktı? Âh, bu Nuriye... Bütün hayatının biricik emeli bu güzel köylü kızında idi; bunu ne kadar sever, kocası olmayı ne kadar isterdi. Evet, onun için çalışmış, onun için hasta olmuş, onun için, ona layık olmak, kendine vanrsa onu güldürmek, mesut etmek için başçavuş olmak, büyümek istemişti ve nişanlısı idi. Ve nişanlanmıştı.

Oh, bu bir hikâyedir!

*

Son gelişinde idi, daha pek zayıf olduğundan elinde bir bastonla tarlalara gider, yürümeye alışmak, havalanmak için kırlarda gezer, akşamüstü, ağır ağır yine dönerdi.

Bir gün dört senedir görmediği Nuriye ile tahta caminin köşesini dönünce yüz yüze geldi. Oh, ne kadar gelişmiş, ne kadar güzelleşmişti. Dursun mahcup, yol verdi ve yürümeye devam etti; bütün kuvveti tatlı bir halecan ile gitmiş, dermansız kalmıştı. Arkadan isminin çağrıldığını işitti; bütün çocuklukları beraber geçmişti, şimdi yabancı kalmak kendilerine güç gelmiş olmalıydı.

Döndü; Nuriye kıpkırmızı kesilmişti. Etrafına telaşlı telaşlı bakıyordu; sokağın içinde, ta orada testisini omuzlamış bir köylü uzaklanıyordu, güneş mağmum-ı gurub ziyalarıyla[656] dağı aşmış, ovayı şaşaalarıyla ıslatmış, etrafa kasvet-âlûd gölgeler sermişti.

Fakat kalpleri büyük bir aşkın henüz sihriyle pür-nûr idi.

- Beni mi çağırdınızdı? dedi.

Nuriye serzenişli bir tebessümle,

- Evet, sizi, dedi.

Gülüyordu, dişleri görünüyor, yanaklarında dalga dalga renkler uçuşuyordu; yeldirmesi, başörtüsü ne kadar yaraşıyordu.

---

[656] mağmum-ı gurub ziya: batan güneşin gamlı ışkıları

Ve sonra devam ederek:

- Ne çabuk yabancı oluyorsunuz, dedi. Çavuş olunca o kadar kibirleşmişsiniz, ya daha büyürseniz ne olacak? Aman ya Rabbi!

Yavaş, titrek bir sesle, bir hayal gibi, işitilmez bir sesle söylüyordu; ya sesi ne kadar tatlıydı, kalbini nasıl okşuyordu!

Dursun Çavuş reddetti; yok, buna hiçbir vakitte cesaret edemezdi. Ne kadar büyüse, hatta zabit bile olsa hiçbir vakitte onlardan büyük olamayacağını bilmez miydi? O haddini bilirdi. Şimdi böyle davrandığının sebebi de kendisi maşallah büyümüş, erkekten de kaçmaya başlamış olduğundan görürler de söz çıkar diye idi.

O böyle deyince Nuriye gülmüş, "Âh, ne sözü çıkarmış?" demişti.

İşte böyle, ara sıra orada burada dönünceye kadar böyle gizlice görüşmüşler ve bir gün kızın babası Tosunoğlu, babası Temel Ağa'yla konuşarak birbirlerine nişanlanmışlardı.

Ve geleceği gün, artık izni bitmiş olduğundan döneceği gün kız evlerine kadar gelerek Dursun'a bir yüzük vermiş ve hâlâ unutmadığı bir sesle, "Artık ben seninim!" demişti.

Şimdi bütün bunları düşündükçe ne kadar mesut oluyordu.

Tepeden inmişler, tarlaların arasından geçerek, o kaç defa beraber geçtikleri bu ağaçlı yoldan köye yaklaşıyorlardı.

Oh! Bütün bu çocukluk hatıralarının gömülü olduğu bu güzel yerler. Akşam sükûtu içinde bu ta kendini bildiği bileli gürleyen Banara Deresi, dağın arkasından gurub eden güneşin renkleri, ovanın gömüldüğü akşam karanlıkları ona ne kadar dokunuyordu.

Nihayet taş köprüden de geçerek köye kâmilen girdiler. Daha hiç kimsenin bir şeyden haberi yoktu, lâkin bir anda her taraf bu avdet eden sevgili evlatları için kıyameti andırır bir şenlik peyda etti, bir düğün gününü andıran bu gürültü arasında Dursun uçarcasına evlerine koştu.

Kapıdan girdiği zaman evvela karşısına anası çıkmıştı, ihtiyar kadın bir hayret-i fevkalade ile boğulurcasına, "Dursun... Dursun gelmiş!" diye haykırarak oraya yığıldı, bayıldı; odadan babasının

sert sesi, "Ne diyorsun Ayşe?" diye çıkarak ihtiyar adam dışarı atıldı ve oğlunu görünce bu eski askere bile sevinçten bir müddet baygınlık geldi, sarmaş dolaş oldular.

Gözün aydına gelen komşular, acele anlatılan vakalar, başçavuşluk sevinçleri, mütemadi[657] derâgûşlar yağıyorlar.

Nihayet baba, oğul, ana yalnız kaldılar.

Şimdi getirdiği hediyeleri gösteriyordu, heybeyi açmış, içindekileri sermişti. Bir yığın eşya. Babasına kışın yağmurlu karlı günlerde giymek için bir gocuk, bir çizme getirmiş, anasına mendiller, yemeniler, çoraplar, entarilikler; birtakım erkek elbisesi daha vardı.

Anası sordu ki:

- Bu esvaplar kimin Dursun?

O zaman Dursun babasından ta çocukluğundan beri pek çok korktuğundan utanarak başını eğdi,

- Tosunoğlu'na, dedi.

Soğuk bir hava geçti, müncemid[658] bir sükût hükümran oldu.

Dursun titreyerek, "Ne oldu Allah aşkına?"larla dolu bir gözle anasına baktı, onun gözleri yere eğilmişti. Bir anda vücudunda buz gibi bir ter hissetti, bir felaketten, bir ölümden titredi; omzuna babasının kalın ellerinin dokunduğunu hissetti, başını kaldırdı; Temel Ağa kolundan tutup kendisini kaldırdı, ocağın ışığıyla nim aydınlanan bir köşeye götürerek bir şeyler söylemeye koyuldu.

Diyordu ki:

- Artık Tosun Ağa'yı unutmaya çalış oğlum, zira o senin için bir şey değildir. Nuriye geçen sene gelen yeni imamın oğluna vardı, o kötü bir kızmış. O seni unuttu, sen de onu unut. Hem hayırlı da oldu da onu almadın. Zira o kahpenin biri imiş. Geçen yıl Çolak Hüseyin'le de çok arbedeleri oldu. Bereket versin ki o redife[659] gitti. Kızın bütün adı çıktı, herkes ayıpladı. Namusunu bilen onu hiç alır mı?

---

[657] mütemadi: devamlı
[658] müncemid: donmuş, donuk
[659] redif: arkadan gelen

O söylüyordu, Dursun beyninden yıldırımla vurulmuş gibi, sersem, bitap idi, makhur, deli gibi, ezilmiş, erimiş kalmıştı. Babası devam ediyordu:

- …Bu sana birebir güç gelir ama ne yapalım? Yiğitliğin var, dişini sık, herkese de yenilmiş görünme. Hem başka kız mı yok? Ondan bin kat âlâlarını alırsın. Anladın mı? Söz veriyor musun? Haydi, öyleyse yemeğe tosunum.

Ve tekrar oğlunun kolundan çekip sofraya oturttu. Yemekte babasının sorduğu şeylere yorgun yorgun, ölü gibi cevap veriyordu; anası kocasına göstermekten çekinerek, gizli gizli, dolu gözleriyle oğluna bakıyor ve sakin görünmeye çalışarak ölü benzi gibi solmuş çehresinin arkasındaki fırtınaları görüyordu. Nihayet yemek bitti. Babası oğlunu kahveye götürmek istedi. Gittiler.

…Ve anası, bir köşeye yığılarak bir müddet oğlunun kalbine birdenbire açılan bu dehşetli yarayı düşünmeye başladı; mümkün değil, oğlu bu kızdan vazgeçmez diyordu. Ay, ne olacak? Ve ihtiyar köylü karısı bir sükûn-ı medîd[660] ile geçen hayatının fikrine verdiği tevahhuş[661] içinde hayal-âmiz vakalar düşünüyordu.

Yatakları sürüklercesine hazırlamıştı ki onlar da kahveden geldiler; Temel Ağa o mazlum çehre ile oğlunu odasına götürüp, "Allah rahatlık versin oğlum!" diyerek odasına girdi.

Bu altmışlık bir ihtiyardı. Bütün köyde kendisi için hürmete karışık bir korku vardı. O kadar sert bilenmişti ki karısına varıncaya kadar herkesi kendinden korkutmuştu. Demirden bir vücut gibi elan sapasağlam, bir vaktini kaçırmaz, karlı buzlu sabahları bile camiden asla geri kalmaz, buruşmuş kır göğsü açık, kolları sıvalı gezerdi. Askerliği bitirdikten sonra, "Sıra oğluna geldi." diye köyüne çekilmiş, Dursun'u büyütmüştü. Oğlunu pek çok sevdiğini herkes bilirdi fakat münbasit[662] bir tabiat olmadığından herkesin aksine hükmedeceği gelirdi.

---

[660] sükûn-ı medîd: uzun süren sessizlik

[661] tevahhuş: ürkme

[662] münbasit: açılmış, açılan, sıkıntısı olmayan

Bunun için karısı da kalbini delip geçen bu yaradan şikâyet için ağzını açamıyor, derdini dökemiyor, ağlayamıyordu; kocası soyunmuş, son sigarasını içiyor, karısı yatağın ayakucuna büzülmüş susuyordu.

Kocası birdenbire sert bir sesle dedi ki:

- Yazık oldu, oğlan gelmeseydi, tezkere terk etseydi daha hayırlı olacaktı. Berbat ettin, nafile... Âh bu karılar, diye inledi.

Ana acı acı sızlandı.

Temel Ağa birdenbire şiddetle dönerek:

- Bütün kabahat senindir, diye haykırdı.

- …Evet senindir, dedi. Bütün kabahat senindir. Oğlanın aklına ilk iptida[663] bu uğursuz kızı koyan sen oldun. Daha küçümencikken beraber oynamalarına, beraber okumalarına sebep sen oldun. O zaman daha çocuktular, gözümü yumabilirdim; fakat bir gün artık oğlan iyiden iyi boy attı, kız serpti, sen yine aldırmadın. "Daha nekiler?" diye diye. Nihayet Dursun kuraya gitti, bir baba bunun için sevinir mi; fakat ben oh dedim. Dedim dedim ama tohum ekilmişti, o sürdü, işte şimdi yemişleri. Beğeniyor musun işini karı!

Karısı ağlamaya başladı.

- Ben bilir miyim? Hem ben nittim ki? Ne yaptıysa Allah yaptı...

Temel Ağa uzanıp ocaktan sönmüş cigarasını yakarak cevap verdi.

- Allah yaptı, Allah yaptı ama kul da sebep oldu. Oğlunun berbat olmasına sen sebep oldun, anlıyor musun, şimdi gel de pirincin taşını ayıkla bakayım.

Ayşe Nine bir teselli bulmak gibi, "Adam sen de iki gün sonra o geçer!" dedi.

- Geçer, geçer, öyle ya; geçer ama ciğere de geçer; bilir misin Dursun ne kadar içlidir?

---

[663] iptida: önceleri, en önce, ilk önce

Ve hırıltı gibi bir sesle, "Âh, oğlana kıyacağımızdan korkuyorum," diye söylendi.

… Şimdi Ayşe Nine, kocasının horlamalarının karşısında perişan, deli gibi düşünüyordu. Zavallı Dursun'unun sevine sevine gelip de bu hâli bulduğunu düşündükçe ne yapacağını şaşırıyordu. Âh bu Nuriye, bu uğursuz kız olmasaydı şimdi evin içinde sanki düğün olacaktı.

Sabaha kadar gözüne bir damla uyku girmedi; sabah ezanı okunurken Temel Ağa da kalktı, acele abdest alıp çıktı camiye gitti; o zaman kadın bin defa niyet ettiği hâlde kocasından korkarak yapamadığı şeyi yaptı, bağa çıkıp kümesin üstünden oğlunun odasına baktı.

Dursun yorganları bozulmamış yatağına öyle, soyunmadan uzanmış, yüzükoyun yatmış, demek sabaha kadar o da uyumamıştı. Demek oğlu bu kötü Nuriye'yi o kadar seviyordu? Âh nitti de bu işe sebep oldu, şimdi o hazanı böyle mi çekecekti? Zavallı ihtiyar ana, bilmiyordu ki bütün bir hayata kök salmış büyük bir aşk, dehşetli bir musibettir!

Kocası namazdan geldiği zaman oğlunun kapısının önünden geçerken karısına bakarak yavaşça, "Uyuyor mu?" dedi. Demek ikisi de bir şeyden şüphelenmişlerdi, valide hayır makamında gözlerini kaldırdı, "Soyunmamış bile." dedi.

O zaman ihtiyar köylü, anayı bir köşeye çekip dedi ki:

"İyi dikkat et, ben yoğum diye oğlanın derdini deşme; Allah'ın izniyle bakalım belki geçer. Şimdi elbette biraz yanar, tutuşur; bilmez misin Hacı Bekir'i, neden sonra neler yaptı? Bu dert işte artık!"

Baba tarlaya gitti; ana hiçbir işte duramayarak döndü dolaştı, nihayet oğlunun odasına girdi; o, öyle gözleri ölü gibi açık, hareketsiz idi.

Yaklaşarak ürkek ürkek:

- Oğlum, dedi, Dursun, oğlum, oğlum...

O dalmıştı, neden sonra kımıldanıp, "A, sen misin nine?" dedi.

- Nasıl, rahat ettin mi yavrum? Yoksa uyuyamadın mı?

Oğlu, "Yok, dedi, şöyle uzanmıştım, uyuyakalmışım, yorgunluk..."

Ana yaklaşarak yağmurlu gözleriyle, "Niçin yalan söylüyorsun Dursun? Sen bu gece sabaha kadar uyumadın değil mi? Onu, hep o kötü kızı düşündün?"

Dursun'un kaşları çatılmış, soluk yüzüne bir solukluk daha gelmişti.

Pek ziyade hırsla, "Bunu kim söyledi?" diye haykırdı.

Kadın ağlarcasına takarrüp edip:

- Ben, ben, dedi, âh, gizleme, inkâr etme, ben biliyorum... Onun için uyumadın, onun için böyle solgunsun; hep onun için. Değil mi? Onu bu kadar seviyor muydun Dursun?

Dursun mütehevvir, asabi, raşedar idi.

- Bunu kim söyledi! diye tekrar haykırdı. Neden sevecekmişim? Niçin. Hem sevsem bile baksan a. Artık o beni unutmuş, kocaya da varmış a. Kocaya da varmış a. Beni unutmuş a. Onu sevmek mi? Onu... Onu...

Ve birdenbire, anasının boynuna asılıp başını göğsüne yatırarak gök gürültülerinden sonra bir sükûn-ı mahzun ile boşalan bir bârân-ı tufan gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı.

- Yok, yok, diyordu hıçkırarak, beni öldüren bu değil anacağım, hiç bu değil. Neden beni sevdi, neden bana bu yüzüğü verdi de şimdi başkasına vardı? Ben bir şey söylemiş, ben ondan bir şey istemiş miydim, o kendisi gelip beni bulmadı mıydı? Ey, şimdi niçin beni bıraktı da. Neden aldattı? Âh bilsen nineciğim, ne sevinçlerle gelmiştim, ne deliliklerle koşmuştum; artık evlenecek, Nuriye'yi alacaktım. O beni bekler diyordum. Niçin, niçin beni aldattı? Niçin aldattı?

Ve böyle bir küçük bir çocuk gibi saatlerce ağlayarak söylendi ve anasını da ağlattı; uzun uzun ağlaştılar.

… İkindi yeni okunmuştu; Temel Ağa birdenbire içeriye girerek, "Dursun geldi mi?" dedi, Dursun öğleden sonra çıkmış, hâlâ gelmemişti.

Kadın: “Ne olmuş?” diye sordu.

İhtiyar hışımla, “Sana geldi mi, burada mı diye soruyorum be kadın!” diye haykırdı.

Ayşe Nine titreyerek, “Gelmedi.” dedi.

Sonra köylü, yapmadığı bir şey olmak üzere kunduralarıyla içeri atılarak duvara baktı, çifte ile silahlık yerinde değildi. Eliyle alnını döverek, “Eyvah.” dedi, “Korktuğum başıma geldi...”

Ve oturarak olanı biteni anlattı, Dursun ikindiye doğru cevizlikte yeni imamın oğluna, Bekir’e rast gelmiş, herif Dursun’a bakarak süzmüş, alaya savaşmış, Dursun kudurmuşçasma herife atılmış, vuruşmaya kalkışmışlar, bütün köy gençleri ayırıncaya kadar...

“Çifteyi de almış.” diyordu, “Âh, kim bilir neler yapacak! Herife, “Dur ben seni nasıl tepeleyeceğim!” demiş, acaba ne yapacak? Of, bu yaşımda başıma gelenlere bak. Namusumuz bir para olacak.”

Bu gece bütün köyde bu vakadan bahsolundu. Herkes iki delikanlıyı birbirine tutuşturan Nuriye’ye kabahat buluyorlardı. Gelen komşulardan Ayşe Nine işitti ki Nuriye, “Neme lazım benim, aman, isterlerse birbirlerini yesinler.” demiş, bütün komşular, “Nuriye kötü bir kızmış.” diyorlardı.

O gece sabaha kadar Dursun gelmedi, öbür gün yine görünmedi; üçüncü günü, erkenden mandıraya giden Topal Veli, “Çiftesi omzunda türbe meydanından geçip kızyaylaya doğru giderken gördüm.” dedi. “Nereye gidiyorsun?” demiş, Dursun hiç aldırmamış, o zaman köyde heyecan arttı, herkes Dursun’un Bekir’i vurmak istediğini gizliden gizliye söylüyorlar ve babasından korktuğu için dağa çıktı diyorlardı.

Bu hâl bir hafta devam etti; Bekir’in de geceleri silahlanıp evinin etrafında dolaştığı, rast gelirlerse fena yapılacağı söylendi, işe jandarmalar bile girişti, dostlar, düşmanlar araştırdılar, Temel Ağa fevkalade bir gazapla oğlunu arıyor, aratıyor, bir türlü yakalayamıyordu. Yalnız şurada tüfengi omzunda geçtiğini bir köylü görüyor, ürkerek yaklaşamıyor, sonra perşembeleri Ortaköy’den gelen çerçi haber getiriyordu ki sabaha karşı köyden çıkıyormuş, haber gönde-

riyordu ki: “Bekir kendine güveniyorsa gelsin beni bulsun, yoksa onu ben nasıl olsa geberteceğim.” diye.

Sonra bir gün yine haber geldi ki Bekir silahlanıp cevizliğe gelsin diye; haber getiren köylü diyordu ki, Dursun bu haberi gönderirken, “Ya ben onu ya o beni, acı içimde kalmaz a...” demiş.

O zaman Temel Ağa bükülmeye başlamış belini dikerek, “Pekâlâ, görüşürüz.” dedi. Ve o gece oğlunu anasına getirip, “İşte, al oğlunu, dedi, bir daha bir şey yapmayacağına yemin etti.”

…Vâkıâ bir ay, iki ay geçtiği hâlde Dursun uslu, mülayim, kâmil davranıyordu. Bu hâl herkese emniyet-bahş oluyordu. Hatta öteden beriden kız anaları fısıldaşmaya başladılar, köy kâhyasının kızının Dursun için, “Âh beni alsa!” dediği köye yayıldı, muhtarın bile, “Dursun gibi babayiğide ben bile kızımı veririm.” dediği söylendi.

Bunları işittiği zaman Dursun hiçbir eser-i memnuniyet göstermez, bârid dururdu. O hiç evlenmek fikrinde değildi. Annesinin bütün kinayelerini işitmemezliğe gelir, latifelere soğuk durarak cevap verir yahut kaçardı.

Ananın babanın bundan endişeleri çoğalır, elan o menhus[664] kız için kurmasından ürkerler ve onu avutmak, oyalamak için bir kız almak lazım olduğunu söyleşirler, hiçbiri teklif edemez, birer birer red olunmaktan ürkerlerdi.

Bir gün Ayşe yine, “Artık nafile, o evlenmeyecek, istemiyor.” dedi; babası, “Hiç, nasıl olur? Onu kendine bırakmak iyi değildir, evlendirmeli...” diye söylendi.

Sonra bir gün baba birçok dolamalardan dolaşlardan sonra birdenbire ciddi bir bahis açarak köy kâhyasının kızıyla kendini evlendireceğini, son mürüvveti olacak bu sevincinden kendisini mahrum etmemesini, onun da pek güzel olduğunu... Nihayet birçok sözler söyleyerek anlattı.

Dursun bir müddet düşündü, sonra kendi kendine söylenir gibi, “Ne zararı var? dedi, daha iyi!” ve sonra, “Peki!” dedi.

---

[664] menhus: uğursuz

Babasının sevincinden ağlayarak, takdislere,[665] dualara boğduğuna bakıyordu.

Ve kalktı, öğlenin ateşleri altında yavaş yavaş tarladan tebâüd[666] dağa çıkan çoban yolundan yükselmeye başladı. Hem çıkıyor hem düşünüyordu.

Ne fikirle gelmiş, nelere duçar olmuştu. Evvela kendini öldürmek istemişti. Fakat bu zavallı ana, bu zavallı baba sonra ne yapacaktı?

Kâh bir taşa basıp bir dala asılarak dinlenmek ve kâh etrafına bakmak için tevakkuf ederek[667] çıkıyordu.

Ya şimdi? Âh, niçin bu Nuriye'yi bu kadar seviyordu? Bu melun aşkı niçin boğup yok edemiyordu? Bu kadar hakaretten, bu kadar rezaletten sonra onu hâlâ mı sevecekti? Evet, hâlâ, hâlâ daha şiddetli bir aşkla sevdiğini itiraf ediyordu. O şimdi bilmezdi. Bu parçaladığı kalbi anlamaz, kendisinin elan perestiş edildiğini şüphe etmez, bir arzusuyla yıkılan bu âmâl-i hayatın olanca ateşlerini düşünmezdi. Kendi gibi zannederdi, öyle, hafif, hissiz... Âh ne yapmalıydı ki o kadar sevdiği bu kalp kendine acınsın, "Benim için ölüyor, zavallı," desin? Oh, bunun için ne yapmalıydı? Kıymetini anlamadığı bu aşkın bu kadar derinliğini nasıl anlatacaktı?

Orada dikildi, ayağının altında kayalıklı, orası burası kütüklü çalılıklarla mestur bir kesiğin altında bir araba yolu, altı bir uçurum ve orada kayalıklar arasında Banara Deresi iniltiler, köpükler, ulumalar arasında akıyor, daha ötede altın başaklı tarlalar serpiliyor, imtidâd ediyordu;[668] ta ufukta dağlar, birbirinin üstünde tepeler fark olunuyor, bir kıyıdan deniz, müşemmes, mütenevvir[669] sath-i bahr[670] nim çıkıyordu.

---

[665] takdis: kutsal sayma
[666] tebâüd: uzak düşme, ayrılma
[667] tevakkuf etmek: beklemek, bulunmak
[668] imtidâd etmek: uzamak, uzanmak, uzayıp gitmek
[669] mütenevvir: parlayan, parıldayan, nurlanan, aydınlanan
[670] sath-i bahr: deniz yüzeyi

Şimdi o kadar yükselmişti ki aşağıdaki tarlada babasını müteharrik[671] bir cisim gibi fark ediyordu; o orada şüphesiz yeni bir gayretle çalışıyordu.

Kendi kendine, "Zavallı ihtiyar baba!" diye mırıldandı.

Birdenbire ağaçların arasından bir gülüş işitti; etrafına bakındı, ta o aşağıki büyük yolda kırmızı tenteli, kırmızı perdeli bir araba geliyordu; dikkat ettikçe atından arabadan tanıdı ki bu Tosun Ağa'nın arabasıydı, hem ara sıra türkü sesleri, medetler, kahkahalar gibi şeyler işitiliyordu. Demek... Âh, o onlardan kaçarken şimdi takip olunuyordu öyle mi?

Ve o bin ezâlar içinde yanarken öteki her şeyden habersiz, hiçbir şey olmamış gibi kahkahalarla gülerek, maniler türkülerle akarsuya gidiyorlardı; zira bu yol akarsuya giderdi.

Bir anda Dursun'un beynine bir yıldırım indi; bu aşktan nereye gitse, ne olsa kurtulamayacağını, bu ağır yükten azade olamayacağını, bu yırtılmış, parçalanmış kalbini hiç kimsenin anlamadığını düşünerek acı bir yeis ânı içinde kendini şu tepeden kaldırıp o arabanın, o seyir arabasının ayaklarının altına atmayı düşündü. İşte aşkını o zaman ispat edecek, ne kadar sevdiğini o zaman gösterecekti. Bu o kadar güzel bir intikamdı ki dayanamadı.

Fakat aklına birdenbire başka bir şey geldi ve koşarak tepeyi tırmanmaya başladı; nefesi nefesine karışıyor, boğuluyordu ve oradan bir ince yol bularak yuvarlanırcasına aşağı inmeye başladı, kendi kendini fırlatırcasına atarak arabanın önünü kestirmek istiyordu.

Ve araba köşeden dönüp de içindekiler önlerinde birdenbire Dursun'u görünce hayvan ürktü. Dursun hemen dizginlerden yapışıp arabayı durdurdu.

Karı koca arabada yalnızdılar, çehrelerine birdenbire bir sarılık gelmiş, Nuriye hafif bir nara-ı haşyet[672] atmıştı.

Bekir gazapla:

---

[671] müteharrik: hareketli, işleyen, çalışan

[672] nara-ı haşyet: korku çığlığı

- Ne istiyorsun? dedi. Dursun fevkalade bir soğukkanlılıkla, "Hanımla görüşeceğim var da." dedi.

Bekir yerinden sıçrayarak, "O ne demek?" diye haykırdı.

Ve Dursun hiç aldırmadı. Parmağından kırarcasına çıkardığı nişan yüzüğünü Nuriye'ye atarak sadece:

- Bu yüzük sizindir, alınız, dedi, zira benim parmaklarımı zehirliyor, diye gürledi. Lanet halkası gibi kavuruyor, bunu al. Zerre kadar kalbin varsa bu sana elverir."

Bekir tekrar, "Bu ne demek?" diye uludu.

Dursun alaylı bir gülüşle:

- Nafile karının her şeyine akıl erdireyim diye yorulma, dedi. O elinden gelmez. Haydi yoluna git.

Bekir gazapla sararmış, titreyen karısına bakıp sonra dönerek, "Dursun!" diye haykırdı.

- Dursun, yıkıl karşımdan, haydut herif! Haydi yıkıl, yoksa görürsün.

Dursun omuzlarını silkip gülerek,

- Seni miskin herif, Allah'ın korkağı, dedi.

O zaman herif kudurmuş gibi, "Ey artık çok oldun." diye arabadan atılmak isterken Nuriye kolundan tutup onu oturtarak:

- Ayol, dedi, görmüyor musun ayol, o çıldırmış. Deliyle mi uğraşacaksın?

Dursun gerçekten delirmiş gibi ağzı köpürmüş, gözleri fırlamış, haykırdı:

- Ya kimin için? Kimin için? Âh, bilmiyor musun ki beni sen harap ettin, beni sen deli ettin. Ve şimdi de... Bak, gülüyor, utanarak yerlere geçmiyor da gülüyor, kahrolmuyor da gülüyor. Gülüyor, gülüyor...

Birdenbire vahşi bir nara-i zaferle hayvanı ayaklarının altındaki uçuruma sürüklemeye başladı; hayvanın ayakları bir defa havada çırpındı, sonra arabayla beraber, hep birden uçuruma yuvarlandılar.

Sine-hıraş[673] bir feryat çınladı, bunu arabanın gürültüsü boğdu, sonra Banara'nın gürültüleri sükûn-ı sahravî[674] içinde yine devam etti.

Girit, 1310 (1894-1895)

[673] sine-hıraş: yürek tırmalayan
[674] sükûn-ı sahravî: ovanın sessizliği

Küçük Remzi

Salih Münir Bey'e

Bu genç kadında evladı için en çılgın anaların muhabbetinden fazla bir şey vardı. Bu, aralarında meraklı taze denilen, asabiyet-i marizânesiyle bütün mahallede her türlü merakları tabii görülen bir genç anneydi. Babası, kaleminden aldığı maaşını ailesinin idaresine yetiştiremediğinden her yerde şikâyet eden bir adam, hakikat-i hâde[675] en beyhude masrafları kızı için ederek onu son derece bir şımarıklıkla büyütmüş, validesi, hırçın bir kadın, kendini doğururken uğradığı hastalıktan iki sene sonra ölmüş, başında yalnız, kızının vefatından sonra artık her şeyden vazgeçip evin her işini pis hizmetçilere bırakmak için bulduğu binlerce sebepleri rast geldiğine anlatan, akşama kadar ya evinde ya komşularda elinde kahve fincanı, mangal başından ayrılmayan altmışlık büyükanası kalmıştı. Bu serbestlikle çocukluk ve ilk genç kızlık hayatını sokakta, komşu evlerinde geçirdi ve bu mektepte, hele dedikodu dersinden birinci mükâfat alacak kadar güzel terbiye gördü; hiçbir ders kabul etmeyen bu genç kız o ilmin bütün temâyülat[676] ve itiyâdatını[677] daha yenilerini de icat edecek kadar benimsedi. Daha on yaşındayken son derece bir lakaytlıkla bütün genç kadın meclislerinin havailiklerine alışmış, seyir yerlerinin müzeyyen bir bebeği olmak en birinci emeli olmuştu. Bütün yazı meşhur seyirlerde geçirir, bunun için haftalarca evvelden tertip edilen mahalle kızları, mahalle kadınları

[675] hakikat-i hâde: aslında
[676] temâyülat: eğilimler
[677] itiyâdat: alışkanlıklar

kafilelerine israfıyla, tezeyyünüyle[678] riyâset ederdi.[679] Her çılgınlığına babasından hudutsuz, delice bir rıza-ı mecnunâne alıyordu; o kadar ki pek geç geldiği bazı akşamlar büyükanne sarsılan başıyla, sönük gözlerinde son derece gazap saatlerinde alevlenen bir gayz-ı müebbed ateşiyle damadına bu kızı harap ettiğinden şikâyet ettikçe, babası yegâne özür olarak Raziye'sinin bir kız olmasını gösterir, o zaman muâraza[680] büyür, iki tarafın bütün kinleri meydana çıkar, eski hikâyeler tekrar edilir, dağlar gibi kızının nasıl devrildiğini dinleyecek kimse bulamayınca hizmetçi kadına anlatan kaynana ile pek kızınca ihtiyar kadının mazinin türlü kötülüklerini açıklamaktan çekinmeyen bu damadın olanca dertleri ortaya serilirdi. Bu iki garazın[681] arasında genç kız pek serbest ve müstesna bir hayat sürüyordu.

Fakat valide olduğu günden itibaren değişerek bütün eski iptilalarını terk ile bir hırs-ı mecnunâne, çocuğuna perestiş-i makhurâne hasıl etti. Hele hiç sevişemediği kocasının bir gün nagehan vefat edivermesi üzerine kendini kâmilen oğluna hasr[682] ve feda ederek onun için, onunla, evinde yaşamaya başladı; yıllanmış akaid-i bâtılanın[683] kirli çıkısı olan büyük ninenin güya tecârib-i müzminesine tebean[684] muallimâne[685] büyütüşüyle genç kadının, oğlunu hastalıklara karşı muhafazadan başka bir şeye matuf olmayan[686] dikkat-i mecnunânesi altında çocuk cılız çelimsiz, dal bacak bir şey oldu. Benzinde kan namına bir damla renk göremeyen, soluk derisinin alnından damarların heyet-i mensucesini[687] fark eden bütün komşular genç annenin o iniltili perestişi önünde söyleyemedikleri sözleri

---

[678] tezeyyün: süslenme
[679] riyâset etmek: başkanlık etmek
[680] muâraza: kavga
[681] garaz: kötü niyet, kin
[682] hasr: bir yere kapatma, sıkıştırma
[683] akaid-i bâtıla: batıl kurallar
[684] tebean: tabi olarak, uyarak
[685] muallimâne: öğretici biçimde
[686] matuf olmak: yönelmek
[687] heyet-i mensuc: dokunmuş kıyafet

hemen kapı bitişik komşuya dar atılıp söylemekte mecburiyet görürlerdi:

- Yazık, zavallı Remzi ziyan oldu ayol... Aman a dostlar, o Raziye'ye ne olmuş? Gül gibi kız solmuş, solmuş da sanki patiska[688] olmuş. Ya o koca karı, o kahve küpü karı yok mu? Kıza hep eden odur hanım, ister inan ister inanma, akşama kadar vır vır vır kızı nasıl yiyip bitiriyor görseniz.

Eğer biri de ihtiyara taraftar çıkarsa bu uzayan mücadelede her zaman olduğu gibi hak herkesin kendi tarafında kalarak sükût edilirdi. Bütün bunlar Raziye'nin çılgınlığını men edemiyordu. Ara sıra akranları ne olursa olsun, onu alıp seyre götürmek için uğraşmışlardı; fakat pek değişmiş olduğunu gördüler: Raziye'nin aklı fikri oğlunda kalarak dünya kendisine zehir olur, yanındakileri de merakıyla rahatsız ederdi. O zamandan sonra her ne yaparsa mazur görülür, "meraklı taze" denilmekle her türlü özürler, her türlü sebepler söylenmiş, mesele halledilmiş olurdu. Ve merakı o dereceye gelmişti ki babası bile artık kızmaya başlıyordu.

Genç kadın Remzi'nin hasta olmasından endişe ediyordu. Bunun için terletmemeye cehd olunur, çocuk terlemediği hâlde bile ihtiyaten günde beş altı defa sırtına fanila sokulurdu. Sabahları kalktığı zaman vücudu nemliyse çamaşırı değiştirilmek, değilse sadece bir havlu sokulmak uzun uzadıya bir işti; artık her şey geri kalır, bütün işler yüzüstü bırakılır, ahretlikle beraber iki kadın çocuğun yanından ayrılmazlardı; o zaman valide hırçın, aksi olur, bir hiç onu çıldırtmak için el verirdi. Bu havlular o derece kızdırılır, çocuğun sırtına o kadar bastırılırdı ki zavallı Remzi ciyak ciyak dakikalarca bağırırdı. Odadan bir yere çıkmaması, kapının kapalı durması lazım olduğundan şayet biri annenin bıkmayan tembihine rağmen unutur da kapıyı açık bırakırsa inkisarlar yağardı ve bu ince, hırçın, daima haykıran ses komşular için artık tacizi mûcib olmayan bir âdet olmuştu.

Küçük o kadar oyuncu, zeki idi ki yapmadığı kalmazdı. Valide buna sevinir, en ehemmiyetsiz bir hâli için şenlikler yapılır, her-

[688] patiska: beyaz pamuklu kumaş

kesin nazarlarından korkularak komşuların, misafirlerin kunduraları bıçaklanırdı ve misafirler gittikten sonra büyücü kadınlar gibi mangal başında toplanılarak kösele parçalarının ayin-i ihrâkı[689] icra olunurdu. Çocuk bütün bu esnada boğaz olmasın diye boynundan çıkarılmayan kalpağı, üşümesin diye birbiri üzerine giydirilen üç hırkası, ayağındaki yün lapçınıyla[690] bir tarafa oturup az sol tarafa eğri ağzıyla, cılız, sürüklenen sesiyle söylenerek oynardı.

Asıl gürültü gece büyükbaba kahveden geldiği zaman başlardı; adamcağız kızının bu çılgınlıklarla bir gün helak olmasından ürkerek her şeyi izâm eder, fakat hiçbir şey söylemezdi. Bu sükûtun içinde Remzi'ye ta küçükten garez bağlamaya başlamıştı. Onu asıl iğzâb[691] eden şey evvelden o kadar perestiş edilirken şimdi ihmal edilmesi, bir de yaz kış dağ gibi yanan mangallarla ateşler idi. Bunu önceleri sezdirmemiş, sonra sonra söylemeye başlamıştı ve bir gün kızı babasının yüzüne kemâl-i şiddetle haykırıverince bütün eski ictinâb ortadan kalkarak tazirler[692] devam etti. Fakat Raziye için Remzi'ye bütün dünya feda idi; büyükbaba çocuğa örtülen yorganları, gösterilen takayyüdleri[693] fazla görerek söylendikçe o zayıf çenesinin asabiyet-i fevkaladesiyle mukabeleden, daha sıkılınca ağlayarak, bayılarak babasını pişman etmekten geri kalmazdı. Buna karşı büyükvalide arkasında garezler titreyen sükûn-ı lâ-kaydânesiyle bî-taraf bir seyirci olurdu.

Bütün bunların arasında çocuk en çok muhabbeti ahretliğe gösteriyordu; uyuyuncaya kadar yatağının ayak ucundan ayrılmayarak ona türlü türlü oyunlar öğreten bu kız onun için en sevgili bir arkadaş idi ve onun bir dakika yanından ayrılmaması labüttü. Büyükvalide asıl bu zaman sesini işittirirdi ve ahretliği bir işte kullanamadıkça hırsından boğulacak gibi olarak hemen tarize başlar, o vakit çıban başı tekrar kopmuş bulunurdu.

---

[689] ayin-i ihrâk: yangın ayini
[690] lapçın: lastikli ayakkabı
[691] iğzâb: kızdırma, öfkelendirme
[692] tazir: azarlama
[693] takayyüd: bağlı olma

Genç kadın Remzi'si için böyle gece yarılarına kadar çırpındıktan sonra yattığı zaman da rahat uyuyamazdı; gece açılırsa örtsün diye odada yatırılan Safranbolu'nun o yuvarlak yüzlü kızı zaten ayakta uyukladığından, otururşa behemehâl uyurdu; küçükhanımın korkusundan masûn[694] bulununca o derin uykuya öyle bir dalardı ki kıyamet kopsa güç uyanırdı; bunu bilen genç kadın artık geceleri kıza emniyet edemeyerek kendisi uyumamaya ve çocuk açıldıkça örtüp bastırmaya hasr-ı nefs[695] etti. Çocuk uyuyunca odada pandomima başlardı. Herkes işaretle söz söylemeye mecburdu. Ötekiler yattıktan sonra Raziye başını şöylece mindere dayayarak uzanır; çocuğun o hararet, o sıkıntı arasında her çırpınışında uyanıp bakarak sabahı ederdi.

Kazara Remzi, hafifçe bir öksürse evin içinde bir büyük mesele çıkardı, bir hadise-i fevkalade; buna karşı genç kadın evvela ithama kalkardı, kimse bu ithamdan kurtulmazdı: Dün azıcık mutfağa inmişken geldiği zaman çocuğu sofada görmemiş mi idi? Sabahleyin arkasına bez sokarken ısıtmak için babasına vermiş de o sırsıklam geri vermemiş mi idi? O zaman ağlamalar, hastalanmalar, çocuğun bütün nazlarına karşı kurban olmalar son dereceyi bulurdu. Çocuk bir şeye sıkılsa da vızlamaya başlasa mutlaka boğazına ineceğini düşünerek ağlatmamak için her şeyi yapar, çocuğun inatlarına karşı deli gibi haykırırdı. Onun en ufak arzusu için ihtiraslı fedakârlıklar tevali ederdi; "Remzi'm" dediği zaman zelzele-âmiz bir heyecanla gürlerdi. Bütün bunlar acaba çocuğun pek nadir olan iyi günleri için miydi? Kadının ömrü o hezeyân-engiz derâgûşlar, namütenahi ve rengârenk hitaplar, bağırtıncaya kadar sıkışlar arasında geçiyordu.

Bütün bu takayyüdlere rağmen Remzi her sene birkaç büyük hastalık geçirirdi. Kulak, diş, boğaz ilh... Ve o zaman valide gece gündüz ağlamaktan şişmiş gözleriyle yemeksiz, susuz, uykusuz kalır, böyle gizli gizli saatlerce ağlayışının sebebini soracak olanlara melul melul boynunu bükerek, "Hiç, öyle!" derdi. Bütün dostlarının nasihatlerini, büyükanasının, pederinin ibrâmlarını[696] kabul etmez,

[694] masûn: sağlam, korunmuş
[695] hasr-ı nefs: nefsine ayırmak
[696] ibrâm: ısrar, zorlama

en ciddi şeyden bahsedilirken, "Kız, kapıyı kapa!" yahut "Remzi hapını yuttu mu?" yahut ise "Arkasına bez sok..." gibi şeylerle lakırdıyı keser, muhatabını muğber ederdi; bunun için birçok dostlarını kırmış, babasına haftalarca dargın durmuştu.

Pederi Remzi'nin altı yaşına girdiğini söyleyerek mektebe verilmesini tekrar ettikçe o çocuğunu bağrına basarak, "Hiç olur mu?" diyordu. "Kız sen bu çocuğu tulumbacı mı yapacaksın?" dedikleri zaman hiçbir şeye ermeyen aklıyla omuzlarını kaldırarak, "Ne yapayım, aman sen de..." cevabını verirdi. Fakat baba taannüd etti.[697] Kendinin biraz daha iyi okusaydı neler olmak ihtimali olduğunu söyleyerek gece gündüz ısrar gösterdi ve bu ibrâmlara karşı Raziye nihayet ancak ağır şartlarla razı oldu. Remzi mektebe başlatılacaktı, işte muvafakat ediyordu. Üşümesini, terlemesini, düşmesini, ezilmesini, hiçbir şeyi artık düşünmüyordu. Hepsine peki, fakat mektep düğünü mutantan[698] olacaktı! Onu altı seneden beri zihninde hazırlıyor, süslüyordu. Nihayet babasını da kandırdı; kızının rahatı için hafidinin[699] uzaklaşmasını zaruri gören büyük peder ne olursa olsun diye razı oldu. Borç edildi. Hazırlıklar görüldü, okuyucu gezildi, davetler oldu ve bir perşembe günü Remzi mektebe başladı. O kadar müdebdeb bir alayla ki bütün âlem parmak ısırdılar ve Raziye'nin bu tabiat sahipliğine hayran oldular. Hele Remzi arabaya kurulup da ilahiler, âminler arasında giderken o sırmalı cüz kesesi, iğneli altınlı fesiyle o kadar güzel oldu ki hep parmakla gösterdiler.

Hocanın önünde yaldızlı cüzden Remzi "eyif" dediği zaman bir köşeye birikmiş kadınların arasından bir hıçkırık çıktı. Genç valide heyecanından ağlaya ağlaya bayılmıştı. Gözleri yaşlı büyükana, "Ne yapsın, bir tanecik evlat!" diye söyleniyordu.

"Âh, a dostlar, bu ne mutluluk, buna can mı dayanır?"

İkide bir de Raziye'nin yahut büyükannenin nara-i ihtirası ile bozulan uğultu arasında düğün devam ediyordu.

---

[697] taannüd etmek: direnmek, ayak diremek, inat etmek
[698] mutantan: tantanalı
[699] hafid: erkek torun

Davetliler bitmez tükenmez "maşallah" yağmurlarıyla dolaşarak öteye beriye burun çekiyorlar, dudak kıvırıyorlardı; hepsi de, bu mektep düğününün bu kadar parlak olmasını galiba çekemiyorlardı, "Şu Raziye, nihayet dediğini yaptı; Allah bağışlasın, Remzi'si de maşallah tosun... Sanki bir kibar oğlu..." diye meydanda konuşurlarken, artık dişlenmekten kanı kalmamış bî-çare dudaklarla, bin türlü infiâlât-ı nefsâniyyenin zebun-i kahrı olarak kanlara bulanmış, çukurlanmış, dertli, zavallı gözlerle, hasedin hırpaladığı fakat düzgünün daha ziyade harap ve mülevves ettiği kuru, renksiz yüzlerde cebrî[700] tebessümlerle yemeğe iner veya yemekten çıkarlarken içlerinden giden kanların acısını "terbiyesizlik" eden çocuklarına çimdikler basarak çıkarıyorlardı.

Bu bir velveleden başka bir şey değildi; bütün çocukların ellerinde kunduralarıyla evin içinde koşuşmaları, bir defa sokağa fırlayıp veyahut birden içeri hücum edip rast gelene çarparak, devirerek, analarından çimdikler yiyerek yuvarlanmaları arasında yüksek sesli mahalle hanımlarının omuzdan omuza atlayan latifeleri, birbirini çağırışları, ötede şimdi sofradan kalktığından bahisle yemeğe inmemeye çalışan nazlı müstağni[701] bir takımı iknaya uğraşan ev takımının ısrarları, hepsi bir uğultu oluyordu. Bunların arasında Remzi sırmalı cüz kesesiyle, kadife esvabıyla, müzeyyen fesiyle her taraftan "maşallah'lar topluyordu; uzun yenlerinin içinde kaybolmuş elleri, fesinin altında eriyiverecek zannolunan renksiz, zayıf yüzü, o sola eğri ince dudaklı ağzıyla bir şeyler söyleyerek bu, "Hanım, hemşire!" sözleriyle fâsıladâr velvele arasında biraz alık, biraz hasta, gürültüden sersemleşmiş dolaşıyordu. Akşama doğru o kadar yoruldu ki bir tarafta bir kenara başını dayayarak uyuyakaldı.

Ve bu yevm-i zafer[702] bitip de misafirler çekildiği zaman evde ailece o günün hatırât-ı resm-i geçidi saatlerle sürdü; hepsi son derecede mesut idiler; yalnız Remzi yorgun, sessiz idi.

---

[700] cebrî: zorla yapılan
[701] müstağni: nazlı
[702] yevm-i zafer: zefer günü

Hocalara, kalfalara bin türlü tembihler edildiğinden çocuk pek rahat, pek müstesna bir mektep hayatı sürüyordu; ufacık bir naz etse haftalarca evde alıkonurdu. Mektebe gittiği günler ise her sabah onu giydirip göndermek mühim bir vaka olurdu; bin türlü kavgalar arasında giryeler, inkisarlar, beddualar içinde çocuk kalfaya teslim olunup gidince evde yemek hazırlamak işi başlardı; gelen masrafın en iyi parçaları mektebe gönderilir, mektebin yarısı hisse-çîn[703] olurdu. Böylece Remzi mektebe devam ediyor, yavaş yavaş açılmaya, serbestlenmeye başlıyordu.

Çocukta negehanî bir zekâ uyanmıştı, daha on gün geçmeden akşamları yatıncaya kadar mektebi anlatır, orada gördüklerini harikulâde bir şeylermiş gibi nakleder, sınıftaki yıllanmış çocukların hâllerini tarifle bitiremezdi. Akşam herkes toplanınca çocuk ailenin neşâtı olurdu. Dersine pek merak ediyordu ve daima ağzında üstün, esreler, elifküsüenniler, teşdidler,[704] medler[705] gezer, eline geçen kalemle duvarları, kitapları karalardı. Bu anasını deli eder, "Evladım okuyor da yazıyor da..." diye haykırtırdı.

Bir hafta sonra çocuk azat ilahisini öğrendi; fakat bunu tamamıyla beceremediğinden bilmediklerini uyduruyordu. Validesi evvela Remzi'nin gizli gizli ne terennüm ettiğini merak etmiş, bir türlü anlayamamıştı. Daima tekrarladığı bu yanık hava neydi? Soruldukça utangaç çocuk bilmediği kelimelerin yerine uydurduğu esvât[706] ile teganni ediyor,[707] fakat Raziye bunu anlamıyordu.

Nihayet bunun ilahi olduğu anlaşılınca kıyametler koptu, "A dostlar, artık adam olmuş da... İlahi öğrenivermiş de..." diye çocuğu sıka sıka harap ettiler, o bunların arasında sıkılarak, utanarak, kurtulmak için çabalayarak haykırıyordu. Fakat ilahi çocuğun dudaklarında o kadar garip bir şekil alıyor, bu sola doğru eğri ağızda o kadar hoş oluyordu ki herkes bayılıyordu. Bunun bati, melul, mezarlıklara mahsus bir hüzünle mahzun bir makamı vardı; birçok

---

[703] hisse-çîn: hisse toplayan
[704] teşdid: şedde koyma, şeddeleme
[705] med: uzatma, çekme
[706] esvât: sesler
[707] teganni etmek: şarkı söylemek

vavlardan sonra tekrarlanan nakarat pek yanık düşüyordu. Çocuk dersinde ilerledikçe artık hepsini ezberden okumaya başladı; elifbanın o garabetlerinden başka ağzında bir şey gezmez oldu.

Azıcık neşesiz olduğu günler yine meraklar başlardı: "Âh yavrucak! Bu, mektebe dayanır mı hiç? Bu mahalle çocuğu mu hiç?" Çocuk kızarak mektebe gitmek ister, evde hapsolundukça çırpınarak ağlardı. O zaman büyükananın sesi yükselir, "Kız, sen bu çocuğu öldüreceksin!" ve anne, meyus ve bitap, arka üstü düşerek ağlar, hıçkırır, bayılırdı. Ve Remzi bu ağlayan kadının yanında eğri ağzıyla, "Anneciğim, anneciğim," diye yalvararak onu susturmaya, teskin etmeye çabalardı.

Bir gün mektepten Remzi neşesiz geldi; anası hemen elini alıp bakarak, başını yoklayarak, "Neren ağrıyor evladım? A, ateşi var ayol... Soğuk aldı..." dedi; mutantan bir kavga oldu, hep kabahat o mangal cadısı karının, o büyükananın idi; kavga arasında Remzi ağır gelen başıyla bir tarafa uzandı, akşam büyükbabası gelince bir velvele daha koptu, büyükana, "Bir şey değil, boğaz, geçer..." diyordu. Kız ille hekim getirilmesini istiyordu. Baba hemen koşup eczaneden hekim getirdi. Gelen adam, "Boğaz," dedi, şöyle yapın böyle yapın... Hekimin gelmemesini tercih eden büyükvalide teskin edilen bir intikam sesiyle oğluna bakarak, "Gördün mü? Ben demiyor muydum? Biz de hasta olduk, biz de çocuk büyüttük. Böyle şey görmedim ben ayol." diyor, baba verdiği mecidiyenin acısıyla kızının işi bu kadar izâm etmesi de artık manasız olduğunu, kızarak tekrar ediyordu. Keten tohumu lapaları hazırlandı, kurşun döküldü. Gece çocuğun ateşi esnasında, o akşam kahveye gitmeyen baba ile büyükana hâlâ ısrar edip, "Bir şey değil," dedikçe yüreği yanan Raziye sükût ederek oturuyordu; çocuk ateşler içinde çırpına çırpına inliyordu; ötekiler uyuduğu zaman ana çocuğun başucunda gözlerinden yağmur gibi akan yaşlarla, orada asılı kalmış cüz kesesine bakıyor, hıçkırarak çocuğun o neşeli saatlerini düşünüyordu.

Hastalık geçmedi; Raziye'nin yeniden ısrarlarına baba ve büyükanası mukavemet ederek hekim getirtmiyorlardı. Ve nihayet bir gece çocuk o kadar muzdarip olur, valide o kadar ağlar, hepsi o kadar rahatsız olurlar ki başka bir hekim getirirler, bu sefer gelen

hekim doğrudan doğruya, "Beni artık ne yapacaksınız, bu geçmiş efendim... Kuşpalazı..." der, Raziye bayılır, büyükana doktoru rezil eder, kovar, peder köşe başındaki eczaneye koşar, bir kıyamet, bir kıyamet ki... Fakat mümkün değil; bu kadermiş, Remzi iki gün sonra ölür.

Günlerce ev bir hastane gibi, delirmiş genç kadına gelen giden hocalarla, hekimlerle dolar; nihayet bir ay sonra kadın kendine geldiği zaman etrafında Remzi'yi hatırına getirecek bir şey bulamaz, genç kadın bir deri bir kemik kalmıştır meraklanmasın diye o kadar takayyüd olunuyor ki. Hastalık geçer fakat bu yara, bu valide yarası geçmez, aylarca kadını inletir; nihayet zaman, o her ateşi söndüren zaman bu validenin hasret ve matemini de söndürür. Hatta eski hayatını istirdâd etmeye,[708] öteye beriye gidip gezmeye başlar. Böylece aylar geçer, sıhhat yerine gelir; gezmeler, seyirler, araba piyasaları, Divanyolları, Çırçırlar... Hatta bir gün bir yerde, "Oh, dünya varmış! Ne idi o azap kardeş!" der...

Oh, zavallı Remzi, zavallı kurban-ı cehalet çocuk, bu kadar unutulacak mıydın?

O kadar ki bir gün kendine bir zâbit gösterip, "Bu seni istiyor." dedikleri zaman genç kadın çoktandır unuttuğu bir lerziş-i garip ile titreyerek başını önüne eğer; bu, komşularca, ailece musammemdir,[709] ne çare razı olur ve görücüler...

*

Türlü kadın levazımıyla karmakarışık oda içinde nim-üryân bir hâlde öteye beriye koşarak, ahretliğe emirler vererek bir şeyler araştırıyor, açılmış sandıkların, serilmiş bohçaların, yerlerde gezen çorapların, terliklerin, kunduralann, saç maşasıyla bir mangal göbeğinin, içinde tarak duran bir tasın arasında, yapılmış saçıyla dolaşarak bir şeyler araştırıyor; aşağıda görücüler bekliyorlar, çabuk olmalı. Bir de görmeyerek elini soktuğu yerde eli beklemediği bir şeye rast geliyor; çekip bakıyor: Buruşmuş, bükülmüş bir kitap; bir elifba cüzü. Remzi'nin elifbası... Karmakarışık kurşun kalemi

[708] istirdâd etmek: geri almak

[709] musammem: tasarlanmış, kararlaştırılmış

hatlarıyla mülemma,[710] buruşmuş, unutulmuş zavallı bir elifbacık; zavallı unutulmuş Remzi'nin unutulmuş elifbası... Ve sanki bu cüzden o zayıf, o şikâyetli, sadâ-yı nâliş,[711] o zavallı ince ses, "misk-i amber..." ilahisini okuyan ses çıkıyor; o iri gözler, o sola doğru eğri ağızcık, o zavallı zayıf yüz...

O zaman genç kadın sandığın dibine yığılarak hüngür hüngür ağlar ve cüzü öpüp koklayarak bayılır, hemen aşağı haber vermeye koşan ahretlikle büyükana gelirler, su serperler, ayıltırlar, "Bu ne ayol? Kız ne oldun? Seni bekliyorlar, a kız, sen çıldırdın mı? Evde kalacaksın, kısmetini ayağınla mı tepiyorsun?"

Remzi'nin annesi yağmurlu gözleriyle bakıp, "İmkânı yok... İstemem, istemem efendim... Hem bugün çıkamam... Hastayım..." der; büyükana kızarak, lahavleler çekerek ısrar eder, nihayet inmeye mecbur olur:

Onlara olacak olmuş ayol, bu kız onları rezil rüsva edecek.

Görücüler bin mazeretle savulur; ihtiyar kadın tekrar yukarıya çıktığı zaman ağlaya ağlaya Remzi'ye Kuran okuyan Raziye, Fatiha'dan sonra, "Anne," der, "Artık benim için görücü falan almayacaksınız..."

1312

[710] mülemma: alaca renkli, renk renk
[711] sadâ-yı nâliş: inleme sesi

Küçük Kumral

Her akşam hayvanıma binip gezmeye çıktığım zaman kendisini görürdüm; henüz on bir, on iki yaşlarında idi. Kendi gibi küçük, haşin midillisine cündiyâne[712] bir zarâfetle süvâr olur,[713] birkaç hatve[714] gerisinden mükellef elbiseli bir at uşağı tarafından takip edilirdi. Bütün şahsiyetinde bir vakar-ı fevkalade vardı; saçları kumral, güzel, demet demetti; çehresinde bir nûr-ı latif-i sevdâ, gözlerinde bir reng-i hafif-i hülya pervâz ederdi. Nim bir mahmûriyet hâşiâne[715] ile nem-nâk[716] gözleri pür-zevk bir kuşunkiler gibi handekâr pertevler[717] dökerdi.

İlk görüşüm garip bir vaka ile başlamış idi, o zaman şedit bir inhimâka[718] tutulmuştum, hemen daima hayvanla gezmek isterdim. İşte bir akşam, Çamlıca'nın bir zılâl, sâyedâr ruh-fezâ yollarında, yorulmuş hayvanımı dinlendirmek için ten-perverâne bir asaletle gidiyordum.

Birdenbire ileriki korulukta bir hareket oldu, etrafıma baktım: Ve o zaman, orada, o sık, müşevveş korunun ağaçları arasında bir seyr-i bî-pervâ ile dörtnala gelen bir hayvanı, arkasında keza süren diğer bir süvariyi gördüm. Öndeki süvari ağaç demetlerinden kurtulup bulunduğum yola çıktığı zaman fark ettim ki bir genç kız idi.

---

[712] cündiyâne: ata iyi binenlere yakışır şekilde
[713] süvâr olmak: binici olmak
[714] hatve: adım
[715] hâşiâne: huşu duyarcasına
[716] nem-nâk: nemli
[717] pertev: ışık, parlaklık
[718] inhimâk: bir şeyi çok isteme, düşkünlük gösterme

Birdenbire yolunu kırdı, bir müddet müteredditdâne[719] davranarak aşağı doğru döndü, üzerime doğru şiddetli bir tehevvürle sürüyordu. O zaman ictinâb için bir hareket etmezden evvel küçük süvari bana şiddetle çarparak yıldırım gibi yanımdan geçti.

Düşmemek için kendimi tuttuktan sonra hiddetten beynime hücum etmiş kan içinde bu mecnun çocuğa bu kadar müsaade vermiş pederi tevbih makâmında söylenerek nazarımla kendisini takip ettim; bu küçük kız o kadar mahirâne hareket ediyordu ki bir müddet tahayyürden kendimi alamadım. Denilirdi ki hayvan üzerinde bir mavi tüy var, vücudunda o kadar teleyyün[720] hareket mevcut idi. Şimdi bir ağacın sarkmış dalları içine gömülüyor, şimdi oradaki köşeye çarpıp hurdahaş olacak diye korkulurken sâlimen nazardan kaybolduğu müşâhede ediliyordu.[721]

Birdenbire dizimde şiddetli bir acı duydum. Meğer dizim o kadar zedelenmiş ki beyaz pantolonum birkaç parça kan lekesiyle kirlenmişti. Bu aks-i tenezzühten[722] münfail olarak artık eve girmek üzere hareket etmiştim ki yorgun bir tırısla arkamdan gelmekte olduklarını işittim ve döndüm.

Daha pek küçük. Kâmette[723] bir amûdiyet-i vâkurâne[724] var, bütün vücudu sık bir teneffüsün darbeleriyle sarsılıyor, kumral saçları terlemiş nasiyesine,[725] kızarmış yanaklarına, sık sık kabarmak isteyen sinesine, omuzlarına perişan serpilmiş, yapışmıştı. Bunların arasında bir incilâ-yı hande-bâz[726] ile oynayan yaramaz gözlerden bilmem nasıl saffetli bir rica nezzaresi[727] vardı ki mağlub-ı tesir oldum.

---

[719] müteredditdâne: kararsız şekilde
[720] teleyyün: yumuşama, sulanma
[721] müşâhede etmek: gözlemlemek
[722] aks-i tenezzüh: gezinti yansıması
[723] kâmet: boy, endam
[724] amûdiyet-i vâkurâne: ağırbaşlı duruş
[725] nasiye: alın
[726] incilâ-yı hande-bâz: gülümseyerek oynamanın ışığı, parlaklığı
[727] nezzare: bakış, seyretme

Yanıma gelince durmuştu, şimdi pantolonumdaki kan damlalarını gördü, kıpkırmızı oldu, o kadar ki gözleri ıslaklığın hararet-i demden nim kapandı. Sonra umulmaz bir edâ-yı serbestâne ile istifâ-yı kusur etti, sesi ubudiyet-âmiz[728] bir hicabla titriyordu, bu kadar küçük bir bebekten böyle ciddi, necibâne bir tavr-ı nezaket beni mebhût etmişti,[729] hemen lazım gelen mukâbelede bulunarak ilave olmak üzere de dedim ki:

- Yalnız müsaade ediniz de kendinize hiç dikkat etmediğinizi ihtar edeyim!

Tebessüm etti.

Bundan sonra her akşam muntazaman[730] kendisini görmeye başladım; baharın feyzâ-yı feyz-i ciyâdetinden[731] sayfın[732] nim hararetli sabahlarına kavuştuğu dem-latif idi. Yakına gelince bir edâ-yı vakurâne ile selam verdikten sonra ciddiyetle yola devam ederdi. Denilirdi ki o akşamki hatarnâk[733] kabahati böyle tedip etmek[734] istiyordu.

Bu çocuk kim idi? Asaleti nasiye-i safvetinde lemân eden[735] bu nur-ı sabavet kimin idi? Hangi zatın ümid-i hayatı idi? Ulviyeti nazarında, çehresinde, her şeyinde tezâhür eden bu hoş vücûd-ı latif hangi emel-i mümtazın bûy-ı perestişiyle teneffüs ediliyordu?

Kâh havaî, kâh gül-renk, kâh lacivert elbiseye bürünür, kumral saçlarını daima omuzlarına serper kâh kadife bir erkek libasıyla[736] kırmızı fesle çıkar, süvâr olduğu oynak midilliler üzerinde renkler, havalar gibi uçardı.

Ara sıra hâkimiyet-i asilânesine saf bir edâ-yı şuhâne kâim olurdu. O zaman mutad olan selamına bir de tebessüm eklerdi ki

---

[728] ubudiyet-âmiz: bağlılık, kölelikle karışık
[729] mebhût etmek: hayrete düşmek
[730] muntazaman: düzenli olarak, düzgün biçimde
[731] feyz-i ciyâdet: iyilik, güzelliğin artması
[732] sayf: yaz mevsimi
[733] hatarnâk: tehlikeli
[734] tedip etmek: yola getirmek, uslandırmak, terbiye etmek
[735] lemân etmek: parlamak
[736] libas: elbise

bu tebessüm nedretiyle[737] kendisini bekletirdi; bu tebessüm öyle pak, bir şiir-i nefis ile inkişâf ederdi ki meclûb-ı garâmı[738] olmuştum. Kâh bir tepede dikilmiş gurub-ı şemsin ihmirârına, rengârenk sislerine, nısb-i nigâh-ı melal etmiş, uzakta hışıldayan yaprakların sürud-ı hafîfiyle[739] sermest gibi dalgın dalgın düşünür, kâh tebessüm ediyor gibi çehresinde bir hazz-ı tebessüm ibtisâm-ı ihtizâz[740] ederdi. Acaba neyi ve kimi düşünürdü?

Birbirimizle o kadar istinâs etmiştik[741] ki uzaktan kendisini görünce ne mukabele göreceğinden muhteriz[742] tebessümüm onun gonca-ı can-fezâ-yı ibtisâmına karşı mesudâne inbisât ederdi.[743] Ekseriya tıflâne bir inat ile müsabakarâne yarışırdık. O zaman geri kalmamak için bin renklere giren bu mini mini kumralın pür-nûr cezbelerine hayran olurdum. O kadar inatkâr idi ki benden evvel gitmek için eldivenlerini patlatırdı.

Ne ben ona kim olduğunu sormaya cesaret ederdim ne o bana ufak bir imayla hangi asalete mensup olduğunu anlatırdı; öyle, bu meçhul rüya-yı hayatın iki küçük ve meçhul süvarisi gibi bir müphemiyet-i mevhume[744] içinde, yalnız bir aşina-yı nazarla tanışırdık. Gurubdan, havadan, yarın çıkacağımızdan, her şeyden bahsederek, isimlerimizi söylememiştik. Bunda bilmem nasıl ince bir telziz[745] vardı ki beni sanki mest ederdi. Zannederdim ki hüviyeti istiknâh edince[746] hülya-yı şiir netice bulacak, bu simâ-yı necm-i saadet pürzalâm kalacak ve böylece, bilmeyerek, şüphe etmeyerek kendisini o kadar ciddi bir itilaf-ı kalb[747] ile tazize başlamıştım ki bir akşam

---

[737] nedret: yetersizlik, az olma
[738] meclûb-ı garâm: aşk tutkunluğu
[739] sürud-ı hafif: hafif nağme
[740] ibtisâm-ı ihtizâz: haz duyan gülümseme
[741] istinâs etmek: yakınlık duymak, alışmak
[742] muhteriz: sakınma, çekinme
[743] inbisât etmek: içi açılmak, ferahlamak
[744] müphemiyet-i mevhume: hayali olanın belirsizliği
[745] telziz: tatlandırma
[746] istiknâh etmek: bir şeyin hakikatini araştırma, gerçeğini arama
[747] itilaf-ı kalb: anlaşmazlığı tersine çevirme

geç çıksa melul bir tecessüs ile etrafı cüst-cu[748] ederdim ve akşama kadar yine onun edâkâr, vakâr-ı masûmânesini görebileceğim diye çocukça ümitle mesut yaşardım.

Bir akşam çıkmadı; pek çok aradım, bulamadım. O zaman garip bir mahzuniyetle yalnız gezdim, köşke girdiğim zaman her zamanki şevkimin bir keslâna tebdil etmiş olduğuna dikkat ettim. Niçin, ne olur?

*

Öbür akşam beni uzaktan görünce biraz sürerek yanıma geldi.

Handenân bir çehre ile:

- Az kaldı bu akşam beni yine göremeyecektiniz, dedi.

Gözlerimdeki endişe-nâk bulutlara bakarak:

- Dün akşam beni aradınız değil mi? diye sordu.

Ben ne yapacağımda müteredditt, şaşkın, bî-cevap dururken güldü ve bir şey söyleyecek gibi iken birdenbire dedi ki:

- Haydi koşalım!

Bu akşam pür-iltifat idi. İlk defa olarak beni isticvâb etti. Hayatıma, mazime, istikbâlime, aileme, mesleğime, emellerime dair uzun uzun, çocuklara mahsus muciz,[749] lâkin bir yakazat-ı fikriyeyi[750] gösterir, agâh[751] sualler sordu ve her şeyi anladığı zaman benim kendi ismini bile soramadığıma taaccüb etmez görünerek sükût etti.

İsmi! Âh, şimdi bana öyle geliyordu ki bu mini mini mahlûkun ismini anlamak, bu küçük vücudun nasıl çağrıldığını bilmek bile saadettir. Ne kadar sevdiğimi anlamış idim. Bir iştiyak-ı mağlubâne ile, verilmemesi muhal büyük bir lütfa talip olanların lerzişiyle dudaklarım açıldı.

- Siz? dedim. Sizin isminiz?

---

[748] cüst-cu: arayıp sorma
[749] muciz: izin veren
[750] yakazat-ı fikriye: fikrin uyanması
[751] agâh: uyanık

Gülerek: Benim mi? dedi ve bir safvet-i şuhâne handesiyle "Nigâr" kelimesini telaffuz etti.

Âh Nigâr, Nigâr! Bu isim hiçbir vakit bana bu kadar latif gelmemişti. O gece sabaha kadar uyuyamadım, bin türlü hezeyânlar arasında yarın artık kim olduğunu sormaya karar veriyordum. Kâh kendisini merâtib-i beşeriyetin[752] en belâ tabakasından bir gonca-i mümtaz görerek vusuli muhal bir serir-i asalate[753] namzet olduğuma[754] gülüyordum. Kâh bütün rifaları[755] zîr-i pây-i miknet[756] eden bir aşk hikâyesi uydurarak kendimi onun sevgilisi, nişanlısı, zevci görüyordum. Bu meşguliyet-i fikriye sabaha kadar bir kâbus-ı marîzâne ile devam ederek Nigâr denilmiş bu nur-ı cân-fezâ ile uğraştırdı.

Öbür gün akşam olmuştu. Bin karar içinde hiçbirisini söyleyemeyeceğimden korkarak beklerken küçük Nigâr'ın yanında diğer bir arkadaşıyla geldiğini gördüm. Evvela iyice görmek için dikkat ettim, bu da Nigâr gibi küçük ve asil bir süvari idi. On dört yaşlarında, nefis tavırlı, mümtaz çehreli bir çocuk. Bilmem nereden ilk fikrim bu küçük necib[757] delikanlının Nigâr'ın nişanlısı olduğuna saplandı. Hem kendisinden öyle kuvvetli bir bûy-ı tazim intişâr ediyordu, kendimi bu nezzare-i istihkârın[758] öyle zelilâne[759] sürüngen, rifatı gördüm ki hakkım olan, hiç olmazsa beklediğim selamı, belki selam-ı mütebessimi görmek için bile gözlerimi kaldıramadım, geçtiler.

Ne oldum? Niçin kalbimde bir tahriş vardı? Birdenbire o kadar meyus olmuştum ki delice hareketlere kalkacaktım. O kadar bitab-ı keslân-ı mağmumâne[760] ile kalktım ki takibe cesaret edemedim.

---

[752] merâtib-i beşeriyet: insanlığın mertebesi
[753] serir-i asalat: asalet tahtı
[754] namzet olmak: aday olmak
[755] rifa: yükseklik
[756] zîr-i pây-i miknet: güçle ayaklar altına almak
[757] necib: soylu
[758] nezzare-i istihkâr: aşağılayıcı bakış
[759] zelilâne: aşağılanmış şekilde
[760] bitab-ı keslân-ı mağmumâne: gamlı tembellikten bitap düşmek

Sahile doğru iniyorlardı, ikisinin de vücutları semanın zemin-i renginde tersim ediyor,[761] şems akşamın mağmum bulutlarını ateşîn mâiliklerle boyuyordu.

O zaman bu iki mesut ve kufu gence matemli, elim, keder-engiz bir nazar-ı veda ile uzun uzun baktım, gözlerimin yaşardığını hissederek kaçıyor gibi uzaklaştım ve bir daha gezmeye çıkmadım.

Girit, 1310

[761] tersim etmek: resmetmek

Bekârlar Arasında

Hepsi birbirine bakarak fazla yemişler, fazla içmişler, meyvelere de ziyade iltifat etmişlerdi. Vahap Bey'in sağ tarafındaki Mazhar Bey, şişman vücudundan taşan terlere müstağrak olarak sık sık nefes alan, iri mavi gözleri şişman kırmızı yüzünde fırlayacak gibi duran genç, vire[762] kendisini lakırdıya tutmaya çalışan Halil'i dinler gibi görünerek hazma hazırlanıyordu. En çok o yemiş idi; Halil bunun farkında oldukça sağ tarafındaki refikine, şu alaycı Vehbi Bey'in -vaka-yı âşıkânesinden kinâyeten- "Mukbil Bey" diye telkib ettiği[763] Cemil Bey'e dönerek ona anlatmaya çalışıyor, sağ taraflarında sofranın ucunda en çok içen Rıza ile sol tarafında en ileride en çok yiyen Mazhar'ın arasında ezildiklerini, eriyeceklerini ilave ediyordu. Sofranın asıl şen tarafı sol taraftı.

Vehbi Bey buranın şerâresi[764] idi. Mahmut Bey ile Hüseyin Bey'in arasında oturmuş, herkese bir küçük latife ile iğneler batırarak bin türlü cinaslar, istihzalarla yanındakileri güldürüyordu. Yalnız Necati ile Mahmut Bey sükût ediyorlar, bir de Rıza Bey kadehinin üstünde murakabede[765] bulunuyordu. Necati, Rıza'nın karşısına rast gelen hülya-perver gözlü genç, Hüseyin'in kadehine doğradığı muzlardan şikâyet ederek sigara dumanları içinde etrafın gürültülerine bigâne kalıyordu. Raci ile Mahmut birbirlerine armut, elma ikram ederek intihaplarında isabetten bahsediyorlardı.

---

[762] vire: sürekli
[763] telkib etmek: lakap takmak
[764] şerâre: kıvılcım
[765] murakabe: denetleme

Hüseyin Bey, Raci'nin verdiği yarım elmanın son parçasını da ağzına attıktan sonra:

- Ey kahveler... dedi.

Cemil Bey'le konuşan Vahap, bir mükrim[766] ev sahibi tavrıyla dönerek sordu:

- Evet fakat kahveler salona gelsin değil mi efendiler?

Herkes başka bir arzu dermiyân[767] ediyordu, birçok sesler birbirine karışarak bazıları, "Salona!" diye haykırıyor, diğerleri bıçaklarla kadehlere, tabaklara vurarak bu gürültüye galebe ile kahvenin sofraya gelmesini tercih ediyorlardı. "Salona, buraya." sesleri birbirine karışıyordu. Vehbi Bey, "Otura otura kötürüm olacağız." diyor, Halil Bey, "Kahve yemekte içilir." diye mukabele ediyordu.

- Yok yok, buraya beyim, rica ederim buraya; Mazhar Bey söylüyordu: Dünyada kahveyi sofrada içmek kadar latif bir şey olamaz. İnsan yediği yemeklerin bütün zevkini dumanlı dimağıyla kahve ve sigara dumanlarına gömülünce anlar.

Karşıdan Vehbi Bey gülerek:

- İnsan bir kere karnı büyütmeye karar verdikten sonra... diye bir söz fırlattı.

Vahap Bey, Mazhar'la Vehbi arasında açılmak istidâdını[768] gösteren mübahaseyi eliyle tatil ederek:

- Rica ederim susunuz beyler, sofranın amiri sıfatıyla hakk-ı intihabı Mahmut Bey'e terk ediyorum, dedi ve mahcubiyetinden gözlerinin içi kızaran Mahmut Bey'e bakarak:

- Buyurunuz beyefendi, siz söyleyiniz, nasıl istersiniz? Kahveler salona mı gelsin yoksa burasını mı tercih edersiniz? diye sordu.

Fakat öteki cevap verecek hâlde değildi. Ellerini ovuşturarak, gayet müşkül bir şey teklif edilmiş, cevap vermek hadnâşinâslık[769] olacakmış gibi, "Aman efendim, evet efendim"lerle söyleniyor, ne

---

[766] mükrim: ikram eden
[767] dermeyân: ortaya koymak
[768] istidâd: elverişli olma
[769] hadnâşinâslık: had bilmemezlik

söyleyeceğini bilemeyerek, gözlüğünün mukaar[770] camları arkasında küçülen gözleriyle tereddüt ederek, "Siz bilirsiniz beyefendi, vallahi nasıl emrederseniz." diye mırıldanıyordu.

Yanında Raci bu kadar nâbemahâl[771] hicaba kızarak teşvik için dedi ki:

"Lâkin görüyorsunuz ki işte bütün sofra sizin emrinize intizar ediyor..."

Herkesin kendini beklemesi, kendine bakması onu daha ziyade berbat ediyordu. Yanında oturan Vehbi nim-hiddet, nim-latifeyle, "Lâkin beyefendi bir karar lütfedinceye kadar kahveler soğuyacak." dedi. O zaman Vahap Bey misafirini bu fena latife ile istemeyerek böyle yorduğu için nadim olmuş[772] gibi bu hatayı tamire, meseleyi hüsn-i hatime ile kapamaya çalıştı, lütûfkârâne bir göz işareti ederek:

- Buraya, değil mi efendim? Hiç olmazsa Mazhar Bey'e acıyınız, buradan kalkıp salona kadar gitmek zavallıya pek güç geliyor galiba.

Ve Mahmut Bey'in bilâ-ihtiyâr verdiği işaret-i muvafakat üzerine herkesi eliyle iskât ederek:

- Görüyorsunuz ya, kahveler sofrada içilecektir. Sükût u intizâr beyler! dedi.

Mazhar Bey karnının bütün vüsatiyle bir "oh" çekerek uzattı, bir sigara daha aldı. Halil Bey'in sigarasından yakarak sandalyesine daha iyi yerleşti. Herkes daha ziyade genişleyerek serbest oturmakla meşguldü. Kahveler dağılmaya başlamıştı, hizmetçinin biri üzerlerine yemiş kabukları bakayasıyla,[773] çatal bıçaklar karmakarışık duran tabakları değiştiriyor, kadehleri kaldırıyor, sofra beş dakika evvelki hâl-i mestîsinden kurtularak temizleniyordu. Şimdi sigara dumanları mumların şavkları etrafında birikerek renkleniyor, bin

[770] mukaar: içbükey
[771] nâbemahâl: yersiz, uygunsuz
[772] nadim olmak: pişman olmak
[773] bakaya: arta kalan

şekil ile pervâz ederek[774] alevleri üflüyor, sonra bundan yine kendi müessir olarak, bükülerek, kıvrılarak dağılıyordu. Meduvin[775] çekik hutut-ı vechiyyeleri,[776] dalgın gözleriyle kâh neşeli kâh yorgun görünüyorlardı. Bir müddet devam eden sükûttan sonra muhavere[777] tekrar başladı, iki kişiden dört kişiye sirayet etti,[778] tekrar umumileşti; herkes birbirleriyle, yanındakiyle yahut karşıdan karşıya konuşmaya daldılar; latifeler, cinaslar, istihzalar yeniden meydan aldı. Dolaşan diller, mahmurlaşan gözler, birbirinin hutut-ı vechiyyesini bulanık gören nazarlarla devam ediyorlardı.

Vahap birdenbire dedi ki:

- Bu akşam mühim bir müzakere var beyler. Merak etmeyiniz, teehhül hakkında. Bu mesele hakkındaki fikirlerinizi anlamak istiyorum, içimizde zannederim hiç evli yoktur. Sonra birden daha bu akşam kendisine takdim olunan Mahmut Bey'e dönüp onun tekrar kıpkırmızı kesilmesi üzerine tekrar nadim olarak yine bir kabalık yapmamak için: "Eğer beyefendi de bekârsa..."

Mahmut Bey nasılsa:

- Hayır efendim, bendeniz de bekârım, diyebildi.

Vahap, Vehbi Bey'in hafif hafif gülümsediğini görüp onunla da alaya kalkmasın diye göziyle işaret ederek devam etti: "O hâlde işte on bekâr adam. Teehhül hakkında her birimizin fikri ne merkezdedir? Nasıl bir zevce edinmek istiyorsunuz? Ve sebepleriniz nedir? İşte cevap verilecek sualler bunlar. Ona göre hazırlanınız."

İhtimal ki muvaffakiyet-i âşıkânesinden dolayı izdivacın daima aleyhinde bulunan Cemil Bey birden parlayarak:

- Aman müsaade, müsaade! diye haykırdı. Kendinize acımıyor musunuz? Rica ederim, şu geceyi yine esneyerek geçirmeyelim; değmez vallahi, bahsi bile değmez.

---

[774] pervâz etmek: uçmak
[775] meduvvin: davetliler
[776] hutut-ı vechiyye: yüz hatları
[777] muhavere: diyalog, iki kişi arasında konuşma
[778] sirayet etmek: bulaşmak, etkisi altına almak

Karşısından Hüseyin Bey atıldı; bu yakında evlenecek bir adamdı, o kadar hararetle müdafaa ediyordu ki yanında Vehbi Bey gülerek, "Canım, bu ne şiddet?" dedi. "Birden yüz dereceye çıktınız!"

Öteki devam ediyordu:

- Lâkin bu bahse değmez de başka ne değer? Sizin boyalı hanımlarınız mı? Hayatın bundan mühim, daha mühim bir meşgalesi, işi, her ne varsa söyleyin bakalım? Kadına, istirahate ihtiyacımızı, idâme-i ırk hususundaki vazifemizi. Evet, hakkınız var, Avrupa'da olaydım, senede kırk bin frank bir irâd ile evlenmek vâkıâ hiç aklıma gelmezdi; paramla mevsime göre memleket intihap ederek en güzel yerlerde en güzel adamlar arasında müstesna, zengin bir ömür sürerdim, hem orada erkekler kırk yaşına geldikleri zaman bile daha evlenmek çağını aşmış addolunmuyorlar. Fakat biliniz ki nihayet yine evlenirdim ve iyi ederdim. Çünkü hayat sade aşk için değildir. Fakat burada... Şarklı galeyanımızla burada, bu kadınsız memlekette ne yaparız? Ne görüyoruz, başkalarının karılarını yahut herkesinkileri. Değil mi? Yahut birtakım beyler gibi mevsim mevsim seyir yerlerinin boyalı hanımlarını takiple yorulmalı. Şüphesiz siz de tasdik edersiniz ki bize ne birinden ne diğerinden fayda vardır. Hele diğerinden görülen zararların en kurbanı siz olmalısınız, bunlardan en ziyade siz şikâyet etmelisiniz. Âh, siz hayatı bir mesire muzafferiyetinden ibaret mi zannediyorsunuz? Buna mukabil iyi intihap olunmuş bir zevce bizim için nedir bilir misiniz? Muavenet ve tesliyet[779] ihtiyaçlarında şefkatli bir valide. Hastalık ve zaif zamanlarımızda mihriban[780] bir hemşire. Elhasıl[781] bütün bir aile. Hem tabii olduğu için bi'z-zarure kabul edilmiş bir aile değil, minnet-i cânla sevilen bir aile. Beyefendi, izdivaç bir taşla yirmi kuş vurmaktır!

Vehbi gülerek:

---

[779] tesliyet: teselli olma, avunma
[780] mihriban: merhametli, yumuşak huylu
[781] elhasıl: sonuç olarak

- Yahut ufak bir inhiraf-ı remy[782] ile yirmi taşı birden başınıza yemektir, dedi.

Cemil Bey şu sözleri çocukça bulmuş gibi acıyarak gülümsüyordu.

- Zavallı hararetli arkadaşım, bî-çare kurban, dedi, lâkin sizi dinleyen hayattan bahsettiğinize inanmamak ister, insanın zaten evlenmek için bu kadar hasta olmak lazımdır. Meselenin sade ziynet ve hülya saçaklarıyla örtülü yerlerini görüyor, ta devr-i Âdem'den beri hayalde kalmış güzel cihetlerini göstererek hakikati gizliyorsunuz. Daima gördüğümüz, işittiğimiz zevcelerden ne için bahsetmiyorsunuz da bana Eflatun gibi muhayyelattan dem vuruyorsunuz? Zekânıza itimadım olduğu için bunu evlenmek hakkındaki teşebbüsünüzde kesb-i kuvvet[783] maksadıyla kendinize karşı lüzum gördüğünüz bir ihtiyat olmak üzere telakki edeceğim. Vâkıâ şu devreniz de pekâlâ bir devredir. İnsan gördüğü binlerce misallerle beraber bir gün kendinin de herkes gibi sefil ve bahtsız olacağına inanamaz, sanki orasını düşünemez; garip bir faal-i dimağî yahut daha doğrusu atalet-i dimağiye ile burayı atlayarak hep güzelliklerde vakf-ı fikr eder. Fakat bu, onun esasen fena bir tertib-i içtimai olduğu hakikatini mahvedemez.

Vahap Bey mahzunâne:

- İnsanların böyle zavallı bir gafletleri[784] de olmasa sonra ne olurdu? diye söylendi.

Sofranın köşesinden bir ses, Rıza'nm sesi işitildi: "Evlenmek ölmek demektir, benim fikrimce budur; hem de nasıl ölmek..."

Vehbi Bey: "Fakat sarhoşça ölmektir, bunu itiraf etmeli!"

Cemil devam etti:

- Ben Hüseyin Bey gibi evlenecek bir adam olmadığım ve bu fikirde olanlar varsa onlara hakikati göstermeyi kıymetli bir vazife addettiğim için, müsaadeleriyle, izdivacın hiçbir tutacak cihetini

---

[782] inhiraf-ı remy: asıl doğrultudan başka yere fırlatma
[783] kesb-i kuvvet: güç kazanma
[784] gaflet: dalgınlık, uyuşukluk

göremem. Süslerinden kat-ı nazar... Birkaç günlük gaflet, bütün bir hatalık nedamet ve yeis… Herkes bu hülyalarla güveyi girmiştir, fakat nadim olmayan kimse görülmemiştir. Hem insan aldandığını görünce eski hülyalarından utanarak bir garaz ve adavet[785] hisseder. İlk günlerin hararet geçip de tabiatlarda adem-i muvafakatlar, ufak büyük kusurlar, nasılsa gizlenmiş, görülmemiş kusurlar birer birer görünüp büyümeye başladı mı, hele çocuk falan gibi şeyler de araya girip birkaç sene geçti mi, Allah için en mesut ve memnun görünenlere sorunuz, bakınız nasıl bir melal ve nedamet gelir; insan hayattan beklediği şeylerin sade bunlar olmasını pek az görerek acı bir hüsrana düşer de "Bu kadar mı? Ben bununla kani değilim!" diye sızlar. Hâlbuki buna gelinceye kadar. Avam lisanında "geçinememek" diye o kadar güzel tevsim edilen[786] o hâl, o hâller yok mu? İzdivaç, hayat denilen fena rüyanın en fena bir kâbusudur. Âh, benden uzak, uzak olsun o!

Mazhar Bey dalgın dalgın dinleyerek:

- Evet, dedi, evlilik, valla pek mühim bir şey. Evvela istirahat-i beden için birinci çare. Malumdur ki suistimal ne kadar fena ise riyazet de o kadar fenadır.

Vehbi Bey karşıdan ince bir kahkahayla:

- İşte haşmet-i tezada bir misal-i müessir daha! Lâkin suistimalin fenalığından Mazhar Bey'in şikâyet etmesi garip değil mi? İnsan karnından utanır.

Herkes gülmeye başladı. Mazhar, Vehbi'nin sözünü manasız buluyormuş gibi hatta yüzüne bakmayarak devam etti:

- Hâlbuki ikisi arasında muvazenet[787] hasıl etmek için Köprü'yü geçip Tünel'e binenlerin maddi manevi ne zararlara uğradıkları malum. Bana gelince diyebilirim ki izdivaç pek mühimdir ve evlenmeli. Fakat bunda ehemmiyet verilecek şey kayınpederdir. Kadınlar her yerde birdir, yani bir şeye yaramazlar; hep bir olmayan bir şey varsa o da gidilecek evde yemek meselesidir. Kadınlardan

[785] adavet: düşmanlık
[786] tevsim etmek: isim koymak, adlandırmak
[787] muvazenet: denklik, denge

ümidi kesmeli, onların işe yarayanını bulmak mümkün değildir, hâlbuki bazı evin yemekleri nefis olur. İşte mühim mesele böyle bir ev yakalamaktır.

Hüseyin Bey gülerek,

- Bu kadar aleni bir şikem-perverlik![788] dedi.

Vehbi Bey tashih etti:

- Hata ettiniz beyim, bu kadar vâsi[789] bir şikembe-perverlik diyecektiniz!

Deminden beri Vehbi'nin tecavüzlerine ehemmiyet vermezken Mazhar Bey bu sefer kızmaya başladı. Onun böyle itidal-i demle söylediği muannidâne sözler canını sıkıyordu fakat yine dişini sıkarak sükût etti.

Vahap Bey gülerek Vehbi'ye:

- Aman Vehbi Bey müsaade et, Mazhar Bey hiddetinden şişiyor, korkarım çatlar da...

Bütün sofranın kahkahaları arasında Rıza'nın sesi işitildi, kadehindeki son katreyi[790] de uzun uzun emerek Mazhar Bey'i takdir ediyordu; fakat onun asıl şikâyeti gittiği evde şu küçük merakına mâni olmaları ihtimali idi.

- Tasavvur ediniz, diyordu, tasavvur ediniz, mesela ben sofrada kedi görünce ne hâle girersem kayınpeder efendi de böyle bir kadeh görünce öyle olur. Hâlbuki bununla ölüm var ayrılık yok. İksir-i hayatım oldu. O hâlde... Aman kayınpeder arayalım. Başka şeye ehemmiyet vermeyiniz.

Öteden Raci, Necati, Rıza'yı terviç ettiler.[791] Halil dedi ki:

- Ben bunu merak ederek gittiğim, gezdiğim yerlerde rast geldiğim kayınpeder kılıklı efendileri uzun uzun tetkik ettim; fakat insan o kadar müşkül-pesent oluyor ki bir tanesinde karar kılamıyor,

---

[788] şikem-perverlik: boğazına düşkün
[789] vâsi: geniş
[790] katre: damla
[791] terviç etmek: itibarını artırmak

hiçbiri işime gelmedi. Ben de o fikirdeyim ki asıl kayınpedere bakmalı. Kayınpeder evin seyyar bir barometresidir.

Vehbi Bey bir sigara daha yakarak itiraz etti:

- Bütün bu latifeleri bir tarafa bırakırsak asıl mühim şey bir kayınvalide, fikre muvafık, emele uygun bir kayınvalide bulmaktır; bunu bila-tereddüt tasdik etmek lazım gelir.

Hüseyin Bey bu hükmü bekliyormuş gibi tehalükle:

- Tamam, dedi, işte bu doğru. Ev demek kayınvalide demektir; belki kayınpeder bir evin seyyar bir barometresi evvela fakat kayınvalide evin kendisidir. Evin umur-ı dâhiliyesinde peder solda sıfır kalır. Asıl insan kayınvalideyi aramalı, eğer onu uygun bulursa piyangoyu kazanmış, altı yüz bin frankı almış demektir. Mazhar Bey'le Rıza Bey şu şartla istedikleri kadar memnun olurlar.

Mazhar Bey:

- Lâkin yüzde doksan dokuz üç çeyrek bizim olur da kayınpederlerin ne kadar zorba olduklarını dâhil-i hesap etmiyorsunuz!

Vahap Bey refi-i sada[792] ile:

- Hayır, işin hakikati aranılırsa ne biri ne diğeri... Bir izdivaçta bunlar teferruattır; asıl mühim şey gelin hanım. Değil mi, beyler? Tasavvur ediniz, küçük, zarif, sizi seven bir hanımınız var; hem şu "hanımınız" kelimesinin güzelliğine dikkat ediyor musunuz, bilmem; bir genç kadın ki sizi beklemiş, sizin için düşünmüş, yaşamış, hülya-yı şebâbının şiddetiyle, ismetiyle biriken hazain-i şefkat ü perestişi. Âh, lâkin bilir misiniz ki ne denirse densin, evlenmek bir insan için yapılacak en iyi bir iştir. Farz edelim ki Cemil Bey biraderimizin yahut Rıza beyefendimizin dediği gibi evlenmek ölmektir; ya bekâr yaşamak ne ola ki? Ne olursa olsun izdivaç yine en ziyade tercih olunacak cihettir. Ne diyordum, ha, eğer söylediğim gibi sevilirseniz her şey emriniz mucibince icra olunur; evin kırk yıllık itiyatları gelinin bir nazar-ı ricasıyla, bir istirham-ı sakiti ile bozularak her arzunuz bir emir olmak için aklınızdan geçmesi kâfi

[792] refi-i sada: sesin yücesi, yüce ses

olur. Bakarsınız ki valide ve peder gittikçe mültefit;[793] sanki kızlarını mesut ettiğiniz için bir ulüvv-i feragat[794] gösteriyorlar. Âh, hayat bazen ne ulvi, ne güzeldir!

Raci:

- Hatta kızının bir ricası üzerine kayınpeder efendi Rıza Bey'in meşrubatını nefis buluyor, kayınvalide onları soğuk tutmak için karlıklar, buzlar tembih ediyor.

Vehbi:

- Tamam, tamam... Mazhar Bey'e müjde öyleyse. O da emin olabilir ki evde yemek pişiren emektar bacı kadın savılarak kendisi için primo aşçılar gelecektir. Demek en mühim şey gelin hanım imiş.

Mazhar bu sefer hiddetini yenemeyerek söylendi:

- Lâkin biliyor musunuz ki saçmalarınız artık tatsızlaşıyor? Demin asıl mühim şeyin kayınvalide olduğunu söyleyen sizdiniz, şimdi...

Öteki bâridâne:

- Lâkin ben eğleniyorum azizim, dedi.

Rıza yanındaki Cemil'e, "Ben de buzlu meşrubata bayılırım." diyordu; dalgın dalgın ona yazın buzu israf ederek Tokatlıyan'da ettiği dine'ları[795] anlatıyor, hep buzdan, meşrubattan mürekkeb[796] bir hayat-ı hülyasını tafsil ediyordu;[797] beri taraftan kayınvalide ve kayınpeder taraftarları hep son karara teveccüh etmişler, en mühim uzuv-ı ailenin gelin olduğunu kabul etmişlerdi. Rıza, Cemil ile konuşurken birden herkesin bu kararına itiraz etti:

- Lâkin nasıl kabul etmiyorsunuz ki bir evin mihveri[798] kayınvalidedir; kayınvalidenin ehemmiyetini eğer isterse her şeyi berbat

---

[793] mültefit: iltifat eden
[794] ulüvv-i feragat: vazgeçme yüceliği
[795] Fransızca "yemek" manasına gelmektedir.
[796] mürekkeb: birleşik
[797] tafsil etmek: ayırmak
[798] mihver: ağırlık merkezi, dönen çark

edebilmesinden de istintac edemez[799] misiniz? Demek ne gelin ne kayınpeder, ille kayınvalide.

Vahap Bey sulh-perverâne bir eda ile dedi ki:

- Herhâlde gelin akdemdir[800] ve hepimiz bunda müttehidiz.[801] Ekseriyete feda-yı fikr... Değil mi beyler?

Vehbi Bey, Mahmut Bey'i kızartmak için gibi:

- Elbet, elbet... Hatta Mahmut Bey de dedi.

Vahap Bey vakit bırakmayarak fakat Mahmut Bey'in tekrar kıpkırmızı olduğunu görerek kaşlarıyla Vehbi'yi azarladı; Mazhar Bey intikam almak için, "Efendim, Vehbi Bey işin alayında." dedi. Hüseyin Bey "Amma mektep ağzı ha!" diye itiraz etti. Vehbi, "Eğlenmeyelim de şu bahse bir ciddiyet veriyormuş gibi mi görünelim?" diye cevap verdi. Cemil izdivaç aleyhindeki sözlerinin semeresiz[802] kalmasını bir türlü hazmedemeyerek söylendi:

- Evet, değmez dedim, ikna edemedim fakat hepinizle evlendikten sonra görüşürüz.

Vahap Bey birden ona dönerek:

- Lâkin ne yapalım azizim... Evlenmeyelim de ne yapalım? Serseri ömrü hoş bir şey midir zannediyorsunuz? Âh bu yalnızlık... İnsan nasıl kendi köşesini hatta en mamur[803] yerlere tercih ederse kendi karısını da bütün başka kadınlara tercih eder, aşk sizi bir kadına sahip etmez ama izdivaç bunu yapar. İzdivaç temiz ve mukaddes olması arzu edilmiş, bütün levazımı düşünülüp itmâm edilmek[804] istenilmiş bir aşktan başka nedir? Sonra yine umuma hitap ederek:

- Demek mühim şeyleri bire tenzil ederek en mühimi gelindir dedik, değil mi beyler? Fakat gelin, nasıl gelini tercih edersiniz?

Vehbi Bey:

---

[799] istintac etmek: sonuç çıkarmak
[800] akdem: önce
[801] müttehid: birleşmiş
[802] semere: sonuç fayda
[803] mamur: bayındır
[804] itmâm etmek: tamamlamak

- Öyle ya gelin var gelincik var.

Mazhar:

- Soğuk ve soğukluk olduğu gibi...

Vehbi kendi söylediği sözlere güldüğü kadar herkesin itirazına da gülüyordu; onlar, Vehbi, Raci ve Halil, üçü her şeye hariçten bakıyorlar, gülüyorlardı; bahse pek az iştirak etmişlerden biri de Necati idi ki hülya-perver gözleriyle daima sükût edip bir kadın gibi vazlarla sigara içiyordu. Mahmut Bey sade dinliyor, ara sıra bir tebessüme cesaret ediyordu.

Fakat Vahap Bey'in son sözü üzerine Necati kendi kendine söyler gibi:

- Evet, mühim mesele, dedi, öyle ya, bin türlü gelinlik kız olur; pek güzel olur, güzel olmaz da zarif olur, nezih olur, sevimli, şık, şuh, ağırbaşlı, salon bebeği, ev kadını, birkaç lisan söyler, musiki bilir, sade, hafif, sarışın, kumral... Nihayet bin türlü gelin olur. Evvela zevâhir[805] itibariyle, sonra iç bevâtın[806] itibariyle.

Vehbi iyi görmek için eğilip sol tarafına bakarak:

- Necati şu hoca ağzını takınmak için mi susuyordu? Nihayetinde bir "ve kıs aleyhimü'l-bevaki" eksik! dedi.

Vahap latife-âmiz bir hücum ile Vehbi'ye çıkıştı:

- Ey, artık siz fazla oluyorsunuz beyefendi!

Vehbi kurtulmak için:

- Ey, ne yapacağız? Sabaha kadar sofra başında kalacak değiliz a, elhamdülillah bizim oturduğumuz yeri zorla sevdirecek büyük karınlarımız yok. Yok, eğer emrediyorsanız yatakları da buraya getirsinler. Otura otura turşu olduk. Korkuyorum ki Mazhar Bey de uyuyakalacak, sonra lalalık edeceğiz maazallah!

Hep birden kalktılar, Mazhar, Vehbi'nin kolundan yakalayarak: "Nihayet elime geçtin hain!" diyordu. Halil: "Canım bu Vehbi Bey sizden ne istiyor?" diye soruyor, birer ikişer salona geçiyorlardı.

---

[805] zevâhir: dış görünüş

[806] bevât: iç güzellik

Orada kimi bir köşede, öbürü bir resim karşısında, diğeri bir koltuğa yaklaşmış dururken Hüseyin birden deminki lakırdıyı düşündüğünü gösterir bir süratte dedi ki:

- Lâkin ben bu fikre müşterek değilim, şöyle veya böyle bir kız yoktur, kızlar her şeydir, yahut hiçbir şey değildirler; yani bir şey olmak için bize muhtaçtırlar, ne olursa zevclerinin ellerinde olur. Asıl hüner kendimizdedir. Eğer istersek zevcemiz bir melek olur, istersek onu berbat ederiz ve sonra beyhude şikâyetlere kalkışırız.

Vehbi bir kanepeye uzanarak:

- Evet, bu fikirde birtakım budalalar da vardır, onun için olmalı ki yüzde yüz zevc ve zevce birbirine muhaliftirler.

Hüseyin bu sözü hazmedemeyerek istifsarkâr[807] bir nazarla muhatabına baktı, ona doğru iki adım atarak:

- Budalalık kesbî[808] olduğu kadar da irsîdir beyefendi.

- Başkasına budala demek ben değilim demek değildir ki. Gazap buyurmayınız beyim, biz hepimiz az çok budala şeyleriz, doğruya darılmak kaide-i umumiyesini pek ziyade budala olanlara terk edelim. Asıl tabiata kızmak budalalıktır. Malum a, hükema[809] indinde akıl arızî, diğerleri cibillîdir.[810] Fikrimi söylemek memnu değilse demek isterim ki izdivaç mühim bir şeydir, bunun için evvelden peyda edilen fikirler kadar faydasız bir şey olmaz; şöyle dersek böyle olur; böyle olacak diye beklersek şöyle çıkar. Heykel yapanlar bile ellerinin altındaki miskin çamuru parmaklarına muti edemiyorlar; tabiata bu kadar hâkim misiniz?

Vahap Bey:

- Lâkin biz mukadderât-ı hayatiyyeyi değiştirmek istemiyoruz, sade konuşuyoruz.

---

[807] istifsarkâr: anlamaya çalışarak
[808] kesbî: sonradan kazanılan
[809] hükema: filozoflar
[810] cibillî: doğuştan gelen

- Gevezelik ediyoruz, deyiniz... İşte ben de bunun miskin cihetlerini vasi-i acizânem dairesi dâhilinde arz ve beyana ictisar ediyorum,[811] efendim beyim.

- Mesela siz evlenseniz nasıl bir kız tercih ederdiniz. Zaruri, evvelden peyda edilmiş bir fikirle işe başlardınız değil mi? İnsanın hayalinde bir güzel vardır. Mesela bence göz kamaştıran bir güzellikten ziyade zariflik tercih edilir; isterim ki musiki bilsin, isterim ki.

- Evet, musiki... İkinci günü size davul kadar bir ud, tepsi kadar bir kanunla çıkarsa görürsünüz. Âh, hayat ne masharadır[812] bilseniz.

- İşte bunun içindir ki mümtaz bir terbiye almış olmalı. Okumuş, dünyayı anlamış olmalı...

Cemil Bey izdivaç aleyhindeki fikirlerini beyan için müsait bir zemin bulmuş gibi atladı:

- Tamam, işte bu mesele, dedi, istiyorsunuz ki zevceniz okumuş, dünyayı anlamış olsun, öyle mi? Öyle ise arayınız. Fakat acele etmeyiniz. Okumuş kız deyince bizim hanımların okumuşlarını tasavvur etmeli.

Halil:

- Okumuş kızlar mı? Aman bunlar, bunlar... Lâkin bunlar o kadar malumat-furuş[813], o kadar çekilmez, o kadar hod-pesent[814] oluyorlar ki. Bir tanesini tanırım, beni imtihan etmek küstahlığına kalkışır da ilmin gayesi olmak üzere bana Farsça masdarlar sorardı; ara sıra bilmez görünürdüm, aman o zamanki hâlini görmeliydi. Sonra bunlardan birini zevceniz olmuş farz ediniz, hiçliklerini hazmetmek en kolay bir şeydir; fakat o hiçlikle beraber o kadar aleni bir dava-yı fazl u irfanları vardır ki gülünç olmaktan ziyade elim olur. Sonra bu benim tanıdığım kız okumuş, malumatlı diye çıkan sit[815] ve iş-

---

[811] ictisar etmek: cesaret vermek
[812] mashara: maskara
[813] malumat-furuş: bilgiçlik
[814] hod-pesent: kendini beğenmiş
[815] sit: ün

tihârına[816] bürünerek kendisini isteyen hiçbir erkeği beğenmemeye kalktı. Birkaç senedir aldığı ud ve kanun derslerinden istifadesini kimseye göstermezdi; yalnız hocanın şöyle hayran kaldığından, böyle şaşırdığından bahs olunurdu. Âh sahtekârlar... Ne mudhike!

Cemil ayakta, sigara dudağında dinliyordu. Halil bitirince dedi ki:

- Aman okumuş kızlar... Onlar anlamış olmuyorlar, öğrenmiş, her şeyi öğrenmiş görünüyorlar. Evvelden daha açılmamış bir goncayken şimdi vüreykaları[817] perişan bir gül gibi oluyorlar. Bir cehalet-i sarfe vardır ki safvetle imtizaç edince[818] şayan-ı perestiş bir mecmu teşkil eder; hem biz kadınlarda ilme o kadar az alışmışızdır ki bir şey bulmazsak o kadar müteessir olmayız. Fakat boş bir hod-pesentlik, bu derece küstahlık, sahtelik geçinmek meselesinde hiç iyi şeyler olmasa gerektir; bildiği kadarından istifade etmek isteyeceğine fazla gösterişlere, dâiyelere[819] kalkışmış kadınlar. Âh tahammülsûzdur vallahi! Gazete okur, mektup yazar, nakış, gergef, kasnak ve tevabiî… İşte bu kadar. Bu kadardan edilecek istifadeyi bile berbat ediyorlar. Zararlara gelince…

Vehbi:

- Bunu anlamak için bir zarurette olmalı.

Mazhar Bey hazm ile meşgul olduğundan rahatsız denecek bir surette sükût ediyordu, birden bu sükûn ve sükûtu feda ederek top gibi çıkıştı:

- Yok, okumuş kızların aleyhinde mi bulunacaksınız? Doğrusu bu sizin gibi münevver fikirli adamlar için ayıptır.

- Evet, şu fikirde budalalar da vardır a... İyi ya kuzum beyim, siz karıncığınızla meşgul olsanız daha iyi değil mi?

Mazhar oturduğu yerde zıp zıp sıçrayarak:

---

[816] iştihâr: şöhret
[817] vüreyka: küçük yaprak, yaprakçık
[818] imtizaç etmek: uyuşmak
[819] dâiye: arzu, hırs

- Niçin, niçin? Size ayıp değil midir ki medeniyetin bu ihtişamını görüp dururken bu fikirde bulunuyorsunuz? Cahil bir kız neye yarar, nasıl bir valide olur?

Cemil:

- Beyim, rica ederim, şu bıktığımız efkârı bırakın, böyle bir cihetten doğru sözleri her tarafa hamlederek yanlış netice çıkarmak gibi umumi bir hastalık yoktur. Evet, okumuş kız olmalı: Fakat tekmil şeraitiyle.[820] Evet, bir çocuk için ilk mektep valide kucağıdır. Fakat iyi bir mektep olmak için bu kuşağın gazete okumasını bilmesi kâfi midir? Bizde okumuş validelerin acaba çocukların terbiyesinde bir faydaları oluyor mu? Bir valide okumuş olmalı, fakat okumuş valide nerede? Biz ilimden bahsediyoruz, sahtekârlıktan değil. Kızlarımız iyi valide olalım diye değil herkese gösteriş yapalım diye okuyup yazmak öğreniyorlar ve etrafın cehaleti arasında iki cümle-i takdir onları şımartıp bırakıyor. Tahsil dediğiniz bu ise ben bunun külliyen aleyhindeyim, bugünkü tahsilimiz sahte bir nümâyişten[821] başka bir şeye yaramaz diye iddia edebilirim. Ne hacet, kızlarımız değil beylerimiz de böyle değil mi?

Vehbi:

- Aman bu mudhike hoşuma gidiyor. Beylerimiz denince gözümün önünde ne tuhaf. Bir sinematograf olsa da…

Vahap:

- Efendiler, meselenin ciddiyeti latifeye çokça feda ediliyor!

Cemal devam etti:

- Okumaya gelince, bu okumak yüzünden gelecek faydalara bedel kızlarımızın ne kadar harap olduğunu bilseniz. Size gayrimeşru mektuplardan bahsetmeyeceğim. Beni o kadar budala bilmezsiniz zannederim. Asıl zarar başka yerdedir. Çünkü malumat ancak ciddi ve sahih olursa faydalıdır; böyle yaldızlama maarif[822] kadar muzır bir şey yoktur. Hakikat-i eşyayı hulûl[823] için okumalı,

---

[820] şerait: şartlar
[821] nümâyiş: gösteriş, gösteri
[822] maarif: kültür
[823] hulûl: başlama, içine girme

okumuş denileyim diye değil. Hâlbuki bizde tahsil bu ikinci şıktan ibarettir. Kolayca zaferyâb-ı iştihâr[824] olmak için dört gün mektebe gitmek, beş gün gazete taşımak ve bir kütüphaneye beş on roman koymak, bir yazı takımı... Bu bir hastalıktır ki sade kadınlarımız değil erkeklerimiz de bunun zebunudur. Malumatlarımız hiç olmaktan bile aşağıdır. Hâlbuki maarif tamam olmazsa hiçbir işe yaramaz.

Mazhar yaslandığı koltukta gömülerek yalnız karnı göründüğü hâlde:

- Safsata, dedi, bedevi feylosofların muhakemesi... Az daha gayret ederseniz terakki-i medeniyeti inkâr edeceksiniz. Dünyada maarif ne kadar az olursa olsun yine maariftir. Elbette bir şey bilmek hiçbir şeyi bilmemekten iyidir.

- Evet ama biraz bilmek, doğru bilmek var, bir de yanlış bilmek, her şeyi bilmek ve esassız bilmek var ki bizde olan bu ve dikkat ediyor musunuz, hatta şunun sahtesini sahihinden ayırmak iktidarını bile hâiz değiliz.

Raci:

- Ama ne yapsınlar, azizim? Bugün bir genç kız için okuma bilmek bir koca bulmaya bir vasıtadır, muvaffakiyet böyle mümkün görünüyor; akran arasında ezilmemek, aşağı görünmemek için zaruri okuyor ve söylediğiniz gibi bir tahsil alıp çıkıyor.

Halil:

- Hem niçin şikâyet ediyorsunuz! Demek gelinlik kızlarımızla evlenecek beylerimiz birbirine layıkmış? Bize açıktan seyircilik kalır?

Vahap:

- Yok, eğer arada bizim gibi bir sınıf zavallılar olmasaydı zarar yoktu; bütün bu sahteliklerin kurbanı biz oluyoruz.

Hüseyin:

[824] zaferyâb-ı iştihâr: şöhret zaferine sahip olma

- Hem şimdi iyi bir valide olacak kadından evvel iyi bir zevce olacak kız arıyorduk ve zannederim ki iyi bir zevce olmak için okumuş olmak en birinci şart değildir.

Halil:

- Yok, iyi bir valide olmak için iyi bir zevce olmalı. Sizi sevmeyen bir kadın çocuğunu sever mi bilemem? Aman bir kız sahte-vakar, hod-pesent olmasın da.

Cemil:

- Ve bunun için, diyebilirim ki, okumuş olmamak kâfidir.

Vahap:

- Hani bazı tabii, sade, saf kızlar vardır; öyle bir saflık ki bir şey bilmemek kendilerinde bir ziynet gibi görünür. İnsan hükmeder ki kadın ancak böyle olur, böyle olmak lazım gelir.

Raci:

- Yok, insafla düşünürsek Cemil Bey'in ceffe'l-kâlem[825] hükmettiği gibi bir kızın sahtekâr olması için okumuş olması kâfi değildir a. Öyle kızlar vardır ki sahtekârdırlar da elifi bilmezler, öyleleri de vardır ki okurlar da hiç sahtekâr değildirler.

Cemil:

- Fakat ekseriyet. Bana insafsız bir adam demezsiniz a? Benim bu fikirde bulunmak için sebeplerim var, nerede sahte bir kadın gördümse okuduğu için sahte olduğunu gördüm.

Vehbi:

- Eğer bu kadınlar muvaffakiyetiniz idâdına[826] dâhil olanlardan ise hesaba idhal edemeyiz;[827] çünkü öyle kadınlar muhakemelerde kaale alınacak şeyler değildir.

Raci:

- Daha doğrusu nispete riayet etmelidir.

---

[825] ceffe'l-kâlem: düşünüp taşınmaksızın, bir kalemde
[826] idâd: üstünlük, zafer, güç
[827] idhal etmek: dâhil etmek

Vahap: Lâkin bunlar, bu tabiatlar görücü usulüyle anlaşılır şeyler değildir ki. Raci'nin dediği gibi, bir kız okumuştur diye hemen reddedilemez a! O hâlde?

Halil:

- O hâlde mesele çatallaştı, bir kere sadeleştirmek lazım: Necati'nin dediği gibi evvela zevâhiri ele alalım.

Necati:

- Bence bir genç kız güzel giyinmesini bilmezse bir şeye yaramaz. Zarafete güzelliği bile feda ederim. "İnsan kıyafetine göre kabul, zekâsına göre teşyi görür." sözünü burada da tatbik etmek isterim. Evvela dikkat edilecek şey kıyafettir; kıyafet öyle bir aynadır ki her şeyi, hatta ahlakı gösterir.

Cemil:

- Evet, lâkin gören, bakmasını bilen gözlere göre. Onun için bu düstur da çürük. Onu görmek için bir nevi göz olmalı.

Raci:

- Yok, itiraf edilmelidir ki bugünkü genç kızlarda zarafet-i selimiyeye bir temayül, bütün inceliklerini his ü derke[828] bir kabiliyet-i rakika[829] var.

Cemil:

- Âh görseniz ki sonra bu kıyafetlerin arkasından ne kadar bayağı şeyler çıkar! Bu tıpkı bir aktrisi oyun hâliyle görmek gibidir. Kadınlar ancak odalarında bulundukları zaman kendileridir, hariçte, harice mahsus olurlar. Bu sokakta temiz, zarif gördüğünüz bir kadının odasını görseniz kim bilir o hâliyle ne kadar mütehalif bulursunuz.

Vahap:

- Bir kere bir genç kıza mahsus bir incelik vardır; fakat cins cins çiçekler olduğu gibi bu kızların da öyleleri vardır ki pek müm-

[828] his ü derke: his ve anlama
[829] kabiliyet-i rakika: ince kabiliyet

taz, hilkâten[830] mümtazdır; sonra öyleleri de var ki mevki-i içtimaiyesinin ehemmiyeti ile beraber berbat.

Cemil:

- Öyle ise mevki-i içtimaiyesi berbat imiş.

Vahap:

- Bence nasıl olursa olsun ince, mümtaz bir kız lazımdır. Bu nevi kızlar okusalar bile Cemil Bey'in nazariyesine rağmen yine salim kalırlar, cüzzam bunlara sirayet edemez; sahte bir elmas değil nadir bir ziynet hâline girerler, ne yaparlarsa kendilerini terfi eder, onları terbiyeye lüzum yoktur, denilir ki o hassa ile doğmuşturlar, tabiatlarında yalnız kendilerini değil mücâvirlerine[831] de nezâhet-bahş olmak[832] hassası vardır ve bunu hiçbir şey bozamaz, başkalarını tenzil[833] için kâfi olan esbab-ı zaruriye onları îlâ eder,[834] tıpkı taşlar gibidirler ki üzerlerine ne sürülürse akar gider, altındaki şaşaa yine pak kalır. Asıl mesele böyle birine rast gelmektir.

Vehbi:

-Vahap Bey inci sayd ediyor,[835] fakat maşallah ne vüsat-ı hayal,[836] suhûlet-i itimad![837] Bu derecesine hayran olmamak için insanın sükûnet-i demine malik bulunmak zaruridir.

Hüseyin Bey, Vahap'ın sözlerini gözleri parlayarak dinliyordu. Raci, Mahmut, Halil ortadaki uzun kanepede dalmışlardı, Mazhar Bey bir koltukta baygın baygın sükût ediyordu. Birdenbire köşeden bir ses çıktı, mahmur gözleriyle bitap bitap bakan Rıza diyordu ki:

- Ya çocuklar, çocuklar... Bana onlardan bahsediniz.

Halil:

- Daha oraya sıra var, sırası gelince seni uyandırırız.

---

[830] hilkâten: yaratılıştan
[831] mücâvir: komşu, yakın
[832] nezâhet-bahş olmak: manevi temizlik, saflık vermek
[833] tenzil: azaltma, düşürme
[834] îlâ etmek: yükseltme, yukarıya kaldırma
[835] sayd etmek: avlamak
[836] vüsat-ı hayal: hayal genişliği
[837] suhûlet-i itimad: kolay güvenme

Cemil:

- Aman bizim kadınlar onun sırasını beklerler mi? Evlendiğinizin iki yüz sekseninci günü bakarsınız ki babasınız; ondan sonra her sene bir çocuk, bir kardeş. Bir gün gelir ki ev artık bir ev değil bir kümes gibi olur. Gelsin kuluçka… Ve ne peder, ne valide bunların değil geçineceklerini, yiyeceklerini düşünmezler. O kendi gelir diye beklerler.

Raci:

- Ya para meselesi?

Hep birden haykırdılar:

- Onu kapayalım!

Raci:

- Nasıl kaparsınız? Valid-i küll[838] odur. Evde ne çıkarsa ondan çıkar. Yaşamak para demektir, eğer ondan vazgeçiverseniz. Bir evde çıkan rahatsızlıkların hemen sebeb-i aslisi paradan başka bir şey değildir.

Necati dalgın dalgın:

- Yok, bence bir insanın karısını, çocuklarını aç bırakmayarak şöyle bir refah içinde yaşatacak kadar para kazanmaması pek elim bir şeydir. Zenginlere gelince, bunlara dair malumatım, binaenaleyh hüsn-i fikrim yoktur.

Vahap:

- Size bir şey söyleyeyim mi? Bir ailede en birinci lazım olan şey efrâdın[839] birbirine muhabbetidir. Bu olursa her türlü ihtilaflar sükûn ve muvafakat içinde halledilir, hatta para meselesi bile... Fakat insanın böyle bir inciyi bulması lazımdır.

Vehbi:

- Şöyle bir inci piyangosu olsaydı. Hâlbuki izdivaçta en az rast gelen şey varsa o da muhabbettir.

Hüseyin tekrar teehhülü müdafaaya başladı:

---

[838] vâlid-i küll: her şeyin başı, her şeyin babası

[839] efrâd: fertler

- Lâkin niçin böyle söylüyorsunuz beyim? Her sevgi mutlaka muhteris[840] ve rabıta-i âşıkâne olmaz ve olmamalıdır. Zaten böyle sevgilerde bir ateşlik bir bıçaklık vardır ki birkaç ayda kavurur yahut parçalar, mahveder. Hâlbuki bir ailenin muhabbeti, bir zevcenin aşkı öyle değildir; hayran olmaktan, müteşekkir[841] olmaktan mütevellit bir aşk ki salim, nihayetsiz bir şefkat, bir aşk ki validelerin muhabbetine benzer; dünyada bir validenin muhabbeti kadar her türlü fikr-i nef[842] ve zevkten azade ne vardır? Böyle bir zevce yalnız bir zevce değil valide olur, bir hemşire olur, maa-hazâ sade bir zevcedir. Ve işte bunun içindir ki izdivaç, muaşakaya müreccahtır. Aşk insanın kanatlarını kavurur, zevce bilakis iltiyâm-bahş[843] olur. İhtirasat-ı müfterise[844] ile sıcak bir sine-i vefa-yı mâder[845] bir midir?

Halil:

- Fakat bunun için böyle bir sine-i vefa bulmalıdır.

Cemil:

- Ki asıl mesele de oradadır değil mi? Demek bu bahiste bir düstur konulamaz, tesadüfe bağlanmalı.

Necati:

- Evet, bir kadın ki zevcine olan muhabbetle onu daima affetsin, çocuğumuzun kıymetli validesi olsun, bir mecmu olalım[846] ki birimiz diğerimize tabi olsun. Âh, böyle kadın bulabilsem!

Vahap:

- Benim son fikrim budur ki bir kadın iyi zevce olmak için kocasına karşı hilm ve muhabbeti kendine samimiyeti, herkese ve sefalet-i beşeriyeye derin bir merhameti olmalıdır.

---

[840] muhteris: hırslı
[841] müteşekkir: teşekkür etme durumunda olan, teşekkür borçlu olan
[842] fikr-i nef: çıkar, menfaat fikri
[843] iltiyâm-bahş: iyileşme
[844] ihtirasat-ı müfterise: vahşi hırslar
[845] sine-i vefa-yı mâder: vefalı anne kucağı
[846] mecmu olmak: bütün olmak

Cemil:

- Evet, hep sıga-yı vücubi.[847] Ta bidâyette[848] söyledim a, bütün şu laflar kuru bir laf olmaktan başka bir netice vermedi; henüz bir düstur-ı mühim, lâyuhti[849] bir usul bulunup konulamadı; bu kadar gürültüden hiçbir şey çıkmadı.

Vahap yerinden kalkarak dedi ki:

- Ey, ne yapalım azizim? Hayat da bundan başka türlü bir şey midir?

Tarabya 1315

[847] sıga-yı vücubi: gereklilik kipi
[848] bidâyet: başlangıç
[849] lâyuhti: hata yapmayan, kusursuz

Mehmet Rauf

PERVÂNELER GİBİ

Hazırlayan
Zeynep BAYSAL

PERVÂNELER GİBİ

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Zeynep BAYSAL

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

PERVÂNELER GİBİ

- Eski… Eski Hikâye
- İlk Aşk
- Bir Görücü Hikâyesi
- Hep Onlar İçin
- Pervâneler Gibi

Giriş

Mehmet Rauf'un *Pervâneler Gibi* adlı hikâye derlemesini 1336/1920 yılında İstanbul'da Orhaniye Matbaası basmıştır. Bu baskıda Mehmet Rauf'un beş küçük hikâyesi ("Eski… Eski Hikâye", "İlk Aşk", "Bir Görücü Hikâyesi", "Hep Onlar İçin", "Pervâneler Gibi") yer almaktadır. Bu yayın, hikâyenin ilk baskısına uygun bir şekilde sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

Zeynep BAYSAL

Eski… Eski Hikâye

O vakit ben bu şimdi gördüğün saçı başı ak, buruşmuş ihtiyar değildim. Gençtim, yani sergüzeşt[1] delisi, pervazkâr[2] bir âşıktım. Âh gencecik! Fakat bu kadınsız, aşksız memlekette genç olmak neye yarar? Çünkü bizim memlekete has bir numune olmak üzere yirmi iki yaşımda olduğum hâlde bütün galeyanlarıma rağmen bir kız gibi bekârdım.

Ufuklarının her köşesi, rüzgârlarının her nağmesi, semalarının her yıldızı kalbi aşka visâle[3] davet eden bu sıcak ve garâmpürûr aklımda tatmin edilememiş tahayyülât[4] ihtiras içinde kavrula kavrula geçmiş bütün bir gençliğin fırtınalarıyla doluydum. Yirmi iki yaşına kadar kadınları ancak uzaktan ve hayalen görebilmiş hâr u muhtaç bir gencin ruhu nasıl tufanlar nasıl tuğyanlar aşka sevk eder, kadına sorarsa bende her an cünun[5] engîz[6] ihtiyaçlarla kadın ve aşk için kuduruyordum.

İşte ona o anda rast geldim ve ilk nazarı[7] beni hemen kendine çekti, o anda deli etti kendimi bilmeyerek, sermest[8] ve mahmum[9]

---

[1] sergüzeşt: macera, serüven
[2] pervazkâr: uçma, uçan, uçucu
[3] visal: sevdiğine kavuşma, vuslat
[4] tahayyülât: hayal edilen şeyler
[5] cünun: delirme, çıldırma
[6] engîz: harekete geçiren, koparan, karıştıran
[7] nazar: bakış, bakma, göz atma
[8] sermest: sarhoş
[9] mahmum: ateşi yükselmiş, ateşli

onu takip ettim. O önümde yürüyor, mağazalara girip çıkarken ara sıra eriten nazarlarla beni sanki derâguş[10] ediyordu.

Nihayet avdet[11] ettiler, bende arkalarında… Vapura bindiler, bende bindim, Haydarpaşa'ya çıktılar, bende çıktım. Ben Cunda'ya gelmiş dervişler gibi kâinat u hayat Hasan'ı kaybetmiştim. Hayatımda başka her şey zulmet[12] içinde boğulmuş, yalnız o parlıyordu. Eğer o bana ara sıra davetkâr nazarlar atfetmemiş olsaydı belki oraya kadar da takip etmeyecektim. Çünkü o güne kadar beni onun kadar cezb ve teshîr[13] etmiş birçok kadınlar olmuştu ki bana lakayıt yahut tesirlerinden bî-haber olduklarından bırakmıştım gitmişlerdi. Onu ise bu beni sarhoş eden nazarlarının kuvvet ve cazibesiyle böyle takibe cesaret düşünmeyerek ne yapacağımı, ne olacağımı, nereye gideceğimi bilmeyerek trene atladım.

Pendik'te indiler. Ben onların peşinde, onun ara sıra ihsan ettiği tebessümlerden kuvvet alarak hâlâ gidiyordum. Nihayet tenha bir yerde birdenbire tevakkufla[14] döndü ve beni eriten latif bir sesle:

— Bugün pek çok yoruldunuz efendim, dedi.

Ben zerrâtıma[15] kadar titriyordum ve düşmemek için tevakkufa mecbur oldum. O nevâz[16] şikâr[17] lüfutlar iltifatlarla müşfik[18] ve pürnişân[19]konuşa konuşa beni köşkün kapısından içeri sevk etti. Orada türlü gazeteler türlü ikramlarla bir aşiret masasına oturttu. O zamana kadar kadın yanında bulunmamış olan benim gibi bir gencin bu

---

[10] derâguş:kucaklama, kucaklamak
[11] avdet: dönüş, gidilen yerden dönme
[12] zulmet: karanlık
[13] teshîr: sihir yapma, büyü yapma
[14] tevakkuf: durma, duraklama
[15] zerrat: zerreler
[16] nevâz: okşayan, okşayıcı
[17] şikâr: değerli, kıymetli
[18] müşfik: şefkat gösteren, şefkatli
[19] nişân: işaret, belirti

kadar latif[20] bir kadın huzurunda nasıl cûşâcuş[21] bir vecd[22] ile müstağrak[23] olacağımı sen tasvir et. Sazlar, şarkılar, latifeler arasında saatler geçti.

Nihayet yattık ve benim oldu, benim oldu, benim oldu. Âh sen bu kelimenin ne muazzez ne muhteşem bir mânâ-yı saltanatı olduğunu tasvir edebilir misin? Hayır, ne mümkün. Ne mümkün. Benim oldu.

Benden ilk günlerin, ilk gecelerin tafsilatını[24] hiç bekleme. Bunlar o kadar nûr-a-nur[25] bir himaye-i zevk içinde geçiyordu ki peri masallarına benziyordu. O benim için her erkek için yalnız bir kadının olacağı surette haşmet[26] ü saltanatıyla ilk kadın oldu. Hem ne kadın, ne kadın. O bütün sırları, bütün cazibeleriyle hüsn ü şiir sırları, sihr ü letafet cazibeleriyle bir kadın idi. Saçlarının en mânâsız hâllerinden topuklarının gölgesine kadar kadındı. Fakat ne korkunç, ne korkulacak, ne titretecek bir surette, bir suret iblisânede kadındı. Ya Rabbim?

Güzel mi? Ne bileyim? Hem ne ehemmiyeti var? Bir kadın kendi güzel, gözleri sihr-kâr[27] olur da cazibesinden bî-haber, tesirinden gâfil olur. Hâlbuki bu kadın, bütün sihirlerini nasıl üstâdâne kullanıyor, nazarlarına âdeta bütün tesvitiyle[28] kadınlığının insanı çıldırtan, eriten kudurtan mahremiyetlerini üryân[29] bırakarak ona bir lisan gibi mânâlar, ifadeler vermekte nasıl yegâne bir maharet gösteriyordu.

---

[20] latif: zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik
[21] cûşâcuş: pek coşkun, taşkın
[22] vecd: bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu
[23] müstağrak: batmış, dalmış, içine gömülmüş, gark olmuş
[24] tafsîlât: bir şey hakkında etraflı bilgi, ayrıntılar
[25] nûr-a-nur: nur ile dolu, baştan aşağı nur
[26] haşmet: insanda büyüklük duygusu uyandıran etkili görünüş, gösterişlilik
[27] sihr-kâr: sihirli, büyülü, büyüleyici
[28] tesvit: karartma
[29] üryân: çıplak

Sana nasıl söyleyeyim? Onu sevdim. Onun yerinde hangi kadın olsa belki yine sevecektim. Fakat o olduğu için müfteris[30], akûr[31], hûn-perest bir aşkla dünyada ondan başka bir şey görmeyerek, başka bir şey bilmeyerek körler gibi deliler gibi sevdim.

O ise… Ben böyle şeylerden pek gâfil olduğum için o vakitler anlamıyorsam da sonradan geçirdiğim uzun yalnız seneler zarfında bu tafsîlâtı o kadar humma içinde düşündüm ki iyice anladım. O ise, beni evvela hararetli, mahcup bir genç olarak hoş bulmuş, birkaç güç için kabul etmişti. Fakat iki gün geçmemişti ki hararetimi, aşkımı biraz fazla bulmaya başladı. Yine de ummadığı sakin, mutî[32] bir hararete bedel, bir yanardağ iltihabı[33] olduğunu, her an bir eflâk ihtimaline maruz kaldığını görünce zannediyorum hem korktu hem de sevindi ve memnun oldu. Belki o vakte kadar vücudunu bahş ettiği bütün erkeklerle kadınlık hazinelerinin olduğuna teessüf etmekteydi. Bende ise şimdi kendine ilahi bir pür-satışla hakkıyla tapınan bir âbide rast geldiğine emindi. Fakat bir âbid ki şimdi bir kuzu gibi halim iken, şimdi bir kaplan gibi yırtıcı oluyor. Hatta bana güle güle, benim yırtıcı kaplanım! diye hitap ederdi.

O mehâlik[34] ile oynayıp tesîr-i kuvvetinden emin olmaktan hoşlanan kadınlar gibi bütün tahakküm[35] ile bu kaplanı yine kendine râm[36] etmenin ne kadar kolay olduğuna emindi. İşte, o vakte kadar ben böyle daha gölgelerle kudurmakta iken on gün kadar sonra bir akşamüstü bana birdenbire dedi ki:

— Sen bu akşam galiba mahbussun[37].

Ve bana tesîr ve nüfuzundan emin bir tahakkümle bu akşam paşa geleceğinden kendisine vücudumdan şüphe vermemek için bir odaya kapanıp kalmak lazım geldiğini anlattı.

---

[30] müfteris: avını parçalayarak yiyen, yırtıcı, vahşi
[31] akur: kudurmuş, saldırgan
[32] mutî: uyan, boyun eğen, itaat eden
[33] iltihap: alevlenme, tutuşma, parlama
[34] mehâlik: tehlikeli, zararlı işler
[35] tahakküm: baskı yaparak hükmetme
[36] râm: itâat eden, boyun eğen
[37] mahpus: bir yere kapatılmış, hapsedilmiş

Paşa? Bu da kimdi?

O vakit kısa cümlelerle paşanın kendi kocası yerinde bir adam olduğunu ve yaşamak için onun ara sıra böyle ziyaretlerine tahammüle mecbur kaldığını, bu dârat[38] ve israfı onun sayesinde idare ettiğini bana açıktan açığa itiraf etti. Âh onun kolundan tutup oradan çıkararak daha muhteşem bir hayat verecek değil, onu sefil bir evde sefil bir hayata davet edecek bir hâlde bile değildim. Bu darbe altında boynum büküldü. O beni melekâne nevâzişlerle temin ede ede bu akşam benden ayrı bulunacağından ne kadar dilhûn[39] olduğunu lânetle tekrar ede ede avuttu ve iyice akşam olupta son katarın düdüğünü işitince elimden tutarak beni bir başka odaya götürdü. Burada yemek ve yanmak için her şey hazırlanmıştı. Yırtıcı kaplana güvenilmez, ben her ihtimale karşı tedbirli davranmak için kapıyı kilitliyorum, diye kapıyı kilitledi ve beni yalnız bırakarak çıktı gitti.

Âh o gencecik, o bitmez tükenmez nâmütenâhî[40] saatlerden mürekkep musibet ve şeâmet[41] gecesinin hatırası mevcudiyetimde fırtınalar, müfteris ra'd[42] u berklerle[43], vahşi saatlerle korkunç fırtınalar kuduruyordu. Yalnız benim zannettiğim bu kadın, bu akşam, benim yattığım oda bir başka erkeğin koynuna girecek ve ona ihsanlarının mükâfatı olarak kadınlığını bahş u teslim edecekti ve ben buna ma'ni olamıyordum. Böyle kâh ezilerek harâp ve nâlân, kâh kudurarak akûr[44] ve galeyânkâr o gece ben saatlerin hümâ-yı siyahı içinde, kâh hırs ve tehevvürden[45] kâh elem ve ye'sten kendimi yedim. Kâh kapıya koşuyor, ne olursa olsun, ben bu faciaya tahammül edemem diye onların odalarına koşmak için deli oluyordum. Kâh bu hareketin mûcip[46] olacağı akıbeti ve hezimeti düşünüp ye's[47] ve

---

[38] dârat: tantana, debdebe, heybet, azamet
[39] dilhûn: içi kan ağlayan, çok kederli, çok üzüntülü
[40] nâmütenâhî: sonsuz, sonu sınırı olmayan
[41] şeâmet: uğursuzluk, nuhûset
[42] ra'd: gök gürlemesi, gök gürültüsü
[43] berk: şimşek
[44] akûr: kudurmuş, yırtıcı, saldırgan
[45] tevehhür: çok kızma, öfkelenme
[46] mûcip: sebep olan, gerektiren, vesîle
[47] ye's: şiddetli üzüntü, keder

kahrımdan yumruklarımla başımı dövüyordum. Saat hayli ilerledi, ben pencerenin önünde dışarı bakıverdim. Birdenbire aklımdan bir şimşek çaktı. Pencereye yakınca olan ağacın dalına tutunarak aşağı inmek ve gidip gizlice pencerelerinden onları gözetlemek.

Hemen kalktım, büyükçe bir tehlikeyi göze alarak dala tutundum ve sıyrıla sıyrıla ağaçtan aşağı indim. Köşkün cephesinde denize nazar odada bulunacaklarını biliyordum. Sütunlarına basarak balkona çıktım. Bu muvaffakiyetten dolayı sevinçten deli olarak pencerenin arasından odaya baktım.

O vakit gözlerimi yakan bir zulmet içinde her gece benim oturduğum koltukta kara sakallı kırk beş yaşlarında şişmanca bir erkeği ve yanında onu fakat nasıl yarım, nasıl, nasıl… Of Allahım. O sevmediği, parası için nevâzişlerine tahammüle mecbur olmayı en büyük bir felaket telakkî[48] ettiği murdar erkeğin dizlerinin üstünde. Tıpkı, tıpkı bana yaptığı gibi cilveler işvelerle… Tıpkı, tıpkı öyle görünce…

Ben ise öteki odada geçirdiğim o cehennem saatlerinde damağımı ihâta[49] eden ye's ve elem karanlığı içinde, onun yalnız beni sevdiğini ona maalkerâhe[50] tahammül ettiğini şimdi kim bilir ne kadar sakladığını düşünerek biraz teselli buluyor gibiydim.

Mecrûh[51] ve nâlân odaya geldiğim vakit, artık dünya gözümde sönmüştü. Sabaha kadar kâbuslar içinde dövündüm, didindim. Sabaha karşı biraz dalmışım. Uykudan onun bu sesleri ile uyandım. Paşa gitmiş ve o gider gitmez ahucuk kaplanına koşmuştu. Ben onları gördüğümü belli etmemeye çalışmakla beraber ruhumun infiâlini[52] gizleyemedim ve içimdeki zehirleri kâmilen[53] ona döktüm. O zaman ağlayarak bana uzun uzun hayatından şikâyet etti. O dünyaya yalnız bir kişiyi sevmek için geldiği hâlde, hayat onu herkesin koynuna atmıştı. İlk günlerde buna tahammül edememiş hatta

---

[48] telakkî: belli bir bakış açısına göre görme, bakma, fikir sahibi olma, görüş
[49] ihâta: bir şeyin etrafını çevirme, kuşatma, sarma
[50] maalkerâhe: kerahetle, çirkinlikle
[51] mecrûh: yaralanmış, yaralı
[52] infiâl: gücenme, kırılma, dargınlık duyma
[53] kâmilen: tamamen, tam olarak, noksansız

intihara bile karar vermişti. Fakat o kadar gençti ki bir gün mutlaka o seveceği adama rast gelmek ümidiyle beklemişti. Nihayet bu aşk hayatından birçok senelerden sonra şimdi tulû[54] imiş. Fakat, fakat sende benim gibi yalnız çok zenginsin, diyor. Ve elimi öperek gözlerinde yaşlarla devam ediyordu. Eğer bu ricalarım olmasa, bütün bu hayatı olduğu gibi bırakıp seninle birlikte sefil bir kulübede yalnız aşkımızla, yalnız kendi saadetimizle yaşamak için nasıl hazırım bilsen. Bak işte sana karşı aşkımın derinliğini isbat için her şeyimi, bütün bu hayatı feda ederek seninle bir köşeciğe çekilmeye hazırım.

— İster misin söyle bana?

Ben kalbim zapt u işgâl etmiş olan şüphe ve elem bulutlarının birdenbire parlak güneş ile dağıldığını görerek mest ü münevverdim ve onun elini kapıp öperek:

— Seni sefalet içinde yaşatmak cinayetini, aşkım için bile irtikâp[55] edemem, dedi.

Bir hafta sonra ikinci defa olarak odaya hapsedilmek lazımken bir gece oldu. Bu gece sevgilimin râbıtasının[56] ciddiyetinden emin olduğum gibi artık bu hayata da alışmış olduğumdan o kadar muzdarip olmadım. İnsan zillet ve sefalete o kadar gayr-ı mahsûs hatvelerle[57] sükut eder ki… Bu gece, evet bu akşam o bir başkasının koynuna girecek. Fakat kalbi benim değil mi? Kalbi benim olduktan sonra maalkerâhe mecburiyet elimle bir başka erkeğin olmasında ne ye's var? diyordum.

İtiraf ederim ki bugün sana, onun başkasıyla yattığını bile bile aynı damın altında lâkayd ve sabur kaldığımı söylerken kızarıyorum. Fakat o vakit gençtim ve sonra seviyordum. Yalnız parasızlığıma lanet ediyordum.

İlk gece yemeğe el sürmemiştim, bu gece rahatça karnımı doyurdum ve ilk gece gidip onları görmek için deli olduğum hâlde bu gece, âdeta üşeniyordum. Fakat bir sevk beni yine gidip gör-

[54] tulû: doğma, doğuş, meydana çıkma
[55] irtikâp: kötü bir işi, bir kötülüğü yapma
[56] râbıta: iki şeyi birbirine bağlayan nesne, bağ, bağlılık
[57] hatve: adım

meye cebrediyordu. Nihayet durmadım, ağaca sarılarak yine aşağı indim ve tekrar balkona çıktım, yine pencereye yaklaşarak pancurun arasından aman ya Rabbi! Gözlerimi ovuşturuyordum, tekrar baktım. Hayır, o değildi, bu sefer sarı bıyıklı genç, epeyce yakışıklı bir zâbitti. Etrafımı kırmızı bir duman içinde görmeye başladım. Kan içinde boğuluyordum. Göğsümde bir hırıltı beni boğuyordu ve pancuru çekip açarak camı ittim, fırladım odaya girdim. Onlar vehleten[58] korkarak sıçradılar. Kadın bir sayha[59]-i haşyet[60] azhar[61] etti. Herif:

— Bu kim? dedi. Fakat bu esnada kendine sahip olmuş olan hanımefendi beni bir nazar tahakküm[62] ile sükûta ederek onu temin etti.

— Hayır, hayır bir şey değil. Bir şey değil.

Fakat ben artık onun yüzüne bakmıyordum:

— Evet, beyefendi dedim, sizin için belki bir şey değildir, belki siz benden daha mesut olarak bu kadının ne mürdar bir fahişe olduğundan haberiniz vardır. Fakat ben ki, ben ki onu saf ve pâk bilirken daha geçen gün bu aynı koltukta bir başka erkeğin kucağında yuvarlandığını görmüştüm. Ben ki her gece her gece benim de kucağımda yuvarlandığını da biliyordum. Tasvir ediniz, bu akşam sizi de burada bu aynı koltukta aynı vaziyette görürsem, benim için nasıl bir şey olmaz.

Zâbit onun yüzüne baktı, cevap bekliyor gibiydi. O ise bütün cevap olarak derin bir tehevvür ile:

— Bu sefil delidir, onu dinlemeyiniz, dedi. Ben zaten kinden nefretten haraptım. Bu söz beni bütün bütün kudurttu. Onu boğmak istercesine üzerine atladım. Bak seneler geçtiği hâlde hâlâ nasıl titriyorum. Ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum, kadın elimin altında çırpınıyorken başıma bir darbe indi. Zâbit onu kurtarmak için bana

---

[58] vehleten: ilk anda, evvela

[59] sayha: yüksek sesle bağırma, haykırma, çığlık

[60] haşyet: saygıyla karışık korku, gönül titremesi, ürperme

[61] azhar: çok açık, apaçık

[62] tahakküm: baskı yaparak hükmetme

hücum etmişti. Döndüm, orada masanın üzerinde duran kalın belli sürahiyi kavrayarak herifin başına bir savurdum; o yüzü gözü kan içinde oraya yuvarlandı. Artık tehevvürüm[63] son dereceye kadar çıkmıştı. Bütün dünyayı bütün insanları ezmek, kan içinde boğmak için deli oluyordum. Bu esnada kadının bana husumetle:

— Alçak! diye, söylenerek onun üzerine atlayıp ayıltmaya çalıştığını görünce, artık kendimi bütün bütün kaybettim. Elimdeki sürahiyi onunda beynine vurdum, vurdum, vurdum, artık sürahi kan içinde, ellerim kan içinde, onun yüzü, başı, göğsü kan içindeydi. O artık kımıldamıyordu. O zaman vücudumdaki hararetin birden soğuduğunu donduğunu hissettim. Yanımda kan içinde iki vücut yerde yatıyordu. Bunları bu hâle ben mi koymuştum? O vakit korktum ve kendimi dışarı atarak bahçeye atladım ve kapıdan çıkarak kırlar arasında koştum, koştum. Nihayet bir yerde bîtâp ve harâp düştüm.

Öbür gün jandarmalar beni kırlarda deli gibi kendimi bilmeyerek gezerken yakaladılar. Zâbit her ne kadar yalnız mecruh ise de kadın ölmüş olduğundan beni mahkemeye sevk ettiler ve on beş yalnız on beş gün süren bir saadet için on beş sene gör ki mahkûm oldum. Boynum mahbusta büküldü, saçlarım mahbusta ağardı ve hayatımın en nurlu olması lâzım iken gencecik seneleri kâmilen[64] mahbusta geçti. İşte benim hikâyem!

[63] tehevvür: çok kızma, öfkelenme
[64] kâmilen: tamamen, tam olarak

İlk Aşk

İçlerinden biri diyordu ki:

— Tuhaf adamlarsınız vallahi. Sizin bir kez de olsa bu tozlar, boyalar, macunlar sayesinde meydana gelen sanî[65]-i hüsünleri değil, tabiatın şu karşıdaki müstesna güzelliği tercih ederdim. Başınızı çevirinizde bir kerecik şu manzaraya bakınız.

Bu sözlere muhâtap olan iki arkadaş, etraflarındaki masalarda erkeklerin şehvetle mahmûr[66] nazarlarına arz-ı vücud eden sermest nevâziş kadınlardan başlarını çevirip manzaraya baktılar.

Bâver[67] ufku, mezhep denizi, bakır semasıyla İzmir'in rehâvetli bir yaz akşamıydı. Deniz akşama kadar batı rüzgârının kudurmuş dalgaları o günde çılgınca köpürmüş, dökünmüş, didinmiş, nihayet süzüle süzüle ufkun arkasında sönen güneşle yavaş yavaş eriyen rüzgârla beraber dinmiş, şimdi yorgun baygın uzanmış ve serilmişti.

Kordon, şehrin zevk-perest kadınları erkekleriyle taşıyordu. Genç, ihtiyar birbirine karışıyor, temaslar bir tazyîk[68], tesadüfler bir derâguş mâhiyeti alarak kadın erkek sanki kucak kucağa yürüyorlar, geziyorlardı. Kenarda mûtad[69] halkıyla, mûtad manzarasıyla dolu bahçesinde sıkışık masaları işgâl etmiş sakin müşteriler, pür-

---

[65] sanî: uydurma

[66] mahmur: içkiden sersemleşmiş, kendinden geçecek duruma gelmiş kimse.

[67] bâver: inanma, doğru bulma

[68] tazyîk: basınç, zorlama, baskı, sıkıntı verme

[69] mûtad: alışılmış

şitâb[70] garsonlar ağır ağır biriken zulmet altında birbirine karışan gölgeler gibi koyulaşıyorlar, siliniyorlardı.

Masaların birinde oturmuş olan üç arkadaştan en genci, bu söz üzerine lakayt bir nazarla ufka baktıktan sonra tekrar masalara, benim urban[71] letafetleriyle bir hevâ-yı şehvet içinde tebessüm eden kadınlara avdet ederek:

— Lâkin azizim, dedi. Lâkin azizim, unutuyorsun ki tabiatın hüsnü bize ancak kadınları temsil ve ahtâr[72] ettiği için kıymettardır. İlahi şair bir şiirinde eklediği gibi kadınlar ne kadar nakıs olursa olsunlar, bütün hüsünleri nefeslerinde cem ederler ve bu hüsünleri bize maddeten ancak onların dudaklarında tadabiliriz.

Üçüncü delikanlı:

— Evet, evet pek doğru, dedi. Bütün güzellik, bütün ulviyet, nihayet bütün hayat yalnız onlardan ibaret. Ne ilahi bir vecd ü feyz[73] menba[74] onlar. Gözleri dumanlandı, nazarı uzaklarda dalıp kaldı:

— Onların yalnız mevcudiyetleri bile bizim için pek muazzam bir nimet iken biz bundan daha ne ilahi lütuflarına nail oluyoruz. Ben daha ilk çocukluğumda yani kendimi bildim, onlara karşı zaaf ve incizap[75] hissettim. Hele âh ya Rabbi. Siz benim gibi daha küçük bir çocukken rast geldiğiniz ilk hoşunuza giden kadını sevdiniz mi? Ve bâhusus[76] hemen onunla temas etmek sarhoşluğu müyesser[77] oldu mu? O hâlde, yalnız o hâlde benim geçirdiğim aşk hummâsını anlarsınız. O zaman anlattı:

---

[70] pür-şitab: acele geçen
[71] urban: çöl Arapları, bedevîler
[72] ahtâr: tehlikeler, korkulu şeyler
[73] feyz: verimlilik, bolluk, nimet, ihsan
[74] menba: kaynak, pınar, herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği yer
[75] incizap: bir şeyin cazibesine tutulup ona doğru çekilme, câzibesi sebebiyle ona doğru meyletme
[76] bâhusus: bilhassa, özellikle
[77] müyesser: kolaylıkla olan, nasip olan

— Ben daha çocuk denilemeyecek yaşlarımda bile onlara karşı ezelî meftuniyetlerle[78] lerzân[79] idim. Esasen hayatım bütün kadınlar arasında geçti. Ailemiz bol kadınlı, kaç göç hususunda lâubalice, zevkine düşkün, eğlenceleri mebzûl[80] bir aile idi. Böyle bir hayat içinde, benim gibi ateşîn, muhteris[81] bir aşk çocuğu nasıl bir hayat sürerse bende öyle bir hayat içinde çalkalanarak büyüdüm. Bilhassa beni halelerimden[82] birinin Nuriye isminde yirmi beş, yirmi sekiz yaşlarında bir kızdı. Endamlı, cilveli, pek cazibeli bir kadın, meftun imiş idi. Nuriye Hanımın kocası Şam'da mı, Beyrut'ta mı bir yerde memur olduğundan kendisi burada muvakkaten[83] büyük babamın yalısında misafirdi. Bu benim için gayr-ı kabul mukâvemet[84] bir incizap oldu. Onu en son gördüğüm vakit on iki yaşımda vardım. O vakit Şam'dan yeni gelmişti. O zamana kadar müphem, uzak bir surette meclûp[85] iken ilk defa olarak kadın hissini, kadın tesirini beni bütün kuvvetiyle o gece teshîretti.

İşte o saatten itibaren der ki, hayatım kadın denilen şule-i hüsn etrafında çırpınan bir pervane hayatıdır. İlk aylarda yanına emam[86], onun karşısına oturup tatlı sesiyle anlattığı şeyleri dinlemek billûr kahkahalarla mest olmak hayran hayran dalıp kalmaktı.

En ehemmiyetsiz bir sebep bütün aile erkânını büyükbabamın yalısına topluyor, o zaman en yaşlısı otuzunu çıkmamış sekiz on genç kadının yalının geniş sofalarında kuytu bahçesinde kahkahaları, feryatları, çığlıkları aks ediyordu. Bunlar koşuşurlar, oynaşırlar, salıncak, sandal, bahçe, dağ âlemleri yaparlardı. Ben bu esnada Nuriyeciğin civarından ayrılmaz, onun eteklerine takılmış gibi gölgesinde dolaşıyordum. Bu şimdi gözümün önüne getirip erkek nazarıyla tetkik edince dolgun göğüsleri, zengin endamlı, âhenk-

---

[78] meftûniyet: meftun olma, büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan kimse, âşık
[79] lerzân: titreyen, titrek
[80] mebzûl: esirgemeden harcanmış, saçılmış, bol, çok
[81] muhteris: çok istekli, çok arzulu, coşkulu
[82] hale: annenin kız kardeşi, teyze
[83] muvakkaten: geçici olarak
[84] mukâvemet: karşı koyma, boyun eğmeme, direnme, dayanma
[85] meclûp: başka bir yerden getirilmiş, çağırılmış, celbedilmiş, tutkun, meftun
[86] emam: bir şey veya kimsenin önüne rastlayan taraf, ön

dâr yürüyüşlü pek latif bir kadındı. Şimdi tahattur[87] ettiğime nazaran ben ilk aylarda pek tefrîk[88] edemeyerek yalnız kalbi ve ruhu bir incizap ile sermest idim. Fakat öteki kadınlar bu ruhâniyeti çok geçmeden iblisâne oyunlarla târac[89] ettiler. Gayet güzel bir çocuktum. Bütün bu genç kadınlar beni öpmek, sıkmak, sıkıştırmak için deli oluyorlardı. Bende inadıma onlardan kaçar, onları istemez Nuriye'ye ilticâ[90] ederdim. Hâlbuki bu hususta o pek metanetli, pek cadı, pek müstağni[91]görünüyordu. İşte hayatımda ilk elem onun bu lakaydısıyla beni dağladı. Daha doğrusu lakaytta değildi zannederim. İnce kadın hissiyle, ihtimal bendeki aşk bürkânını[92] keşfettiğinden bir infilâka[93] meydan vermemek için ihtisap ediyordu. Çünkü o ötekilerin hepsinden başka bir kadındı. Pek derin, pek ince, pek hassas bir şeydi. Beni yalnız gözüyle severdi. İki üç sene böyle bir hayat vecd ü perestiş içinde geçti.

Yine bir münasebetle bütün erkân-ı aile yalıda toplanmıştı. Kadın, erkek, çocuk büyük yirmi beş kişi kadardık. Ben mutat[94] vechle[95] Nuriye'nin ufkundan ayrılmıyor, mümkün oldukça dizinin dibinde, mümkün olmazsa uzaktan hep onunla meşgul, yalnız onu takip ediyordum.

Bir gün öğleden sonra bir aralık onu kaybettim. Yalının her tarafını aradım. Bulmak mümkün olmadı. Mutlaka arka bahçeye geçmiştir diye oraya gittim. Yalının ön bahçesinden başka bir de arka bahçe vardı ki buraya köyün sokağından geçilerek çıkılırdı. Misafirler takım takım ikişer üçer ağaçların altında yayılmışlar, ya dolaşıyorlar ya oturmuş konuşuyorlardı. Bunların biri Nuriye'yi aradığımı anlayarak:

---

[87] tahattur: hatırlama
[88] tefrîk: ayırma,ayrılma, ayırt etme, farklı tutma
[89] târac: yağma, çapul
[90] ilticâ: sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme
[91] müstağni: ihtiyaç ve eksiklik duymayan, elinde olanla yetinen, tok
[92] bürkân: yanardağ, volkan
[93] infilâk: şiddetli bir şekilde patlama, dışa vurma
[94] mutat: alışkanlık hâline gelmiş, alışılmış, her zamanki
[95] vech: yüz, çehre, tarz, biçim, yol, sebep, vesile

— Doktor beyle beraber geziyorlardı, dedi. Doktor bey dedikleri tıbbıyenin son sınıfında bir teyze-zâde idi. Onları araya araya nihayet bir kenarda uzaktan bir ağacın altında gördüm. Doktor hararetle bir şeyler anlatıyor, Nuriye ise şen şen onu dinliyor ara sıra şûh bir kahkaha ile taltif[96] ediyordu. Hiçbir vakitte benimle bu kadar uzaklarda böyle yalnız kalmaya ve bu kadar vakıf ruh ile dinlemeye razı olmayacağını düşünerek kalbimi o zamana kadar asla hissetmediğim bir fecâatle[97] derin derin bir elem şişledi. Yalıda onun gibi güzel kadınlar, doktor gibi yakışıklı delikanlılar vardı ve bunların arasında tıpkı gözümün önünde yetimi dumanlandıran bu tenha mülakat gibi mülakatlar olmuyor değildi. Ben bunları her gün gördüğüm hâlde hiçbir şey olmuyordu. Garibi doktordan başka onu da kim ile görsem yine bir şey olmayacaktım. Hiç böyle kıskanmayacaktım. Bu keskin çocuk hissimle kabl[98] keşfettiğim bir musibet miydi?

Bu elem tahtında mecruh, perişan, akşama kadar kendi kendime süründüm, sürüklendim. Herkese bilhassa ona Nuriye'ye kinim vardı. Doktora gelince elimde olsaydı onu yalıdan hemen def eder, kovardım. Küçücük kalbimde derin bir infiâl[99] müfteris[100] tahribat îkâ[101] ediyordu.

Akşam yemeğinde Nuriye bir müddet yanıma oturuyordu. Bana iltifatlarda bulundu. Fakat benim bir kere inkişâf[102] etmiş nazar tedkikim sayesinde uzakta karşımda oturan doktorla ara sıra teâtî[103] edilen can nazarlarını bütün keskinliğimle fark edebiliyordum. O kadar ki sükutum ve mağmûmiyetimi[104] o gece herkesin nazar dikkatini celb[105] etti.

---

[96] taltif: gönlü hoş etme, iyilik ederek ve güzel davranarak gönül alma
[97] fecâat: çok acıklı, yürek parçalayıcı durum
[98] kabl: önce
[99] infiâl: gücenme, kırılma, etkilenme
[100] müfteris: avını parçalayarak yiyen, yırtıcı, vahşi
[101] îkâ: meydana getirme, yapma, işleme
[102] inkişâf: gelişme, açılma, meydana çıkma
[103] teâtî: alıp verme, karşılıklı alma ve verme
[104] mağmûmiyet: gamlı ve kederli olma durumu
[105] celb: kendine doğru çekme, getirtme, davet

Nihayet birkaç ay sonra bir gün mektep nasılsa erken paydos olmuş, ben yalıya vakitsiz avdet etmiştim. Yalı o gün iyice tenha idi. Kendimi doğru yukarıda Nuriye'nin işgâl ettiği odaya attım. Onu odada bulamayınca belki öğle uykusu yapıyor diye tereddüt ederken içeride bir fısıltı işiterek aramızdaki teklifsizliğe binâen kapıyı açtı. Gözümün önündeki manzarayı görünce bir anda katil bir yıldırımla hurdahaş[106] oldum. Onlarda benim gibi sersem olmuşlardı. Nuriye perişan ve baygın bir hâlde fırladı kalktı. Fakat ben ondan evvel kendimi sofaya oradan da bahçeye atarak koştum, koştum ta dip duvara en tenha bir köşeye kadar koştum. Orada çimenlerin üzerine yuvarlanarak boğulurcasına ağlamaya başladım. Sanki akûr[107] bir pençe gırtlağımı sıkarak nefes aldırmıyordu. Az sonra onunda hızlı hızlı geldiğini gördüm. Saçları derâguşun perişanlığını hâlâ hâlâ muhafaza ediyordu. Ona kin ve intikam ile:

— Yanıma gelme diye haykırdım.

Korka korka orada ayakta durarak hem istirham hem nevâzişle lerzân bir sesle:

— Niçin, ne oldu? diye, sordu. O vakit inleye inleye onu senelerden beri perestiş edercesine sevdiğimi ve artık bu vaka üzerine başka birinin olduğu için benim olamayacağını bile bile yaşayamayacağımı, mutlak öleceğimi eğer beni sevmezse benim olmazsa kendimi mutlak öldüreceğimi haykırdım. Ayaklarının dibinde can çekişiyor ve hıçkırıklarımın arasında mütemadiyen beni sev, beni sev, diye sızlıyordum.

O zaman birdenbire yanıma diz çöktü. Şimdi o da ağlıyordu. Hem ağlıyor hem kokulu mendiliyle gözlerimi silerek beni susturmaya teselli etmeye çalışıyor. Bir taraftan da:

— Peki, peki canım. Fakat sus, haydi sus bakayım artık. Sus diyorum sana. Şimdi görecekler, şüphelenecekler her şeyi anlayacaklar. Mahvolacağım, diye söyleniyordu. Nihayet onun vaatleriyle tesellileriyle kesb[108] sükûnet ettim ve başımı kaldırıp kurumuş göz-

[106] hurdahaş: paramparça, kırık dökük
[107] akûr: kudurmuş, yırtıcı, saldırgan
[108] kesb: kazanma, çalışarak kazanma

lerimle yüzüne baktım, şimdi birdenbire sanki hakikatle yüz yüze gelmiş, ben istediğim, o vaat ettiği şeyin mehâbetinden[109] ürkmüş gibiydi. O zaman o beni avdet eder gibi gayet tatlı bir sesle ve yüzünde lâtif bir kırmızılıkla:

— Lâkin hiç düşünemiyorsun, diye mırıldandı. Sen daha bir çocuksun. Benim yaşımda bir kadın. Seninle, hiç nasıl olur? Bu korkunç bir şey olmaz mı?

İnleyerek haykırdım:

— Demek hâlâ onu istiyorsun ha. Öyle ya o hem büyük hem yakışıklı. Ben daha çocuğum. Fakat emin ol ki o seni benim kadar sevmez.

Tekrar feverânımdan[110] korkarak, tekrar peki, peki, sus, peki, diye vaat etti ve okşayarak artık doktorun bir daha yüzüne bakmayacağına yemin etti.

En nihayet benim katiyen ısrar ettiğimi görünce tatlı bir hicap tebessümle, amma ne inatçısın ha! Dur dur bakalım, düşünürüz, diye cevap verdi.

Nihayet beş on gün sonra yalıda tenha kaldığımız bir gece beni odasına kabul etti. Âh bu gece, bu gece bu delice bir saadet ve sarhoşluk gecesi oldu. Dünyalar yıkılsa kainat herc[111] ü merc olsa unutamayacağım ilahi bir sarhoşluk gecesi. Çünkü ilk sevdiğim kadın ile aşkın esrarına o gece temas ettim. Bütün diğer gecelerim hep ziyân, hep ziyândır. Hatta muvaffakiyet ve vuslat gecelerim bile… Zira bu gece bekâr vücudum, bekâr hevesim ile ilk temas ettiğim ilk aşkımın ilk gecesi oldu. Buraya gelince birkaç adım ötede ayakta duran garsona seslenip, yanına çağırarak:

— Bize birer bira daha, dedi ve arkadaşlarına dönüp derin bir hüzün ile:

— Bu uzak saadetin hatırasına içelim olmaz mı? Şimdi gece iyice inmiş, rıhtım da tenhalaşmış fakat bahçe, benim zulmet altın-

[109] mehâbet: büyük ve heybetli kimseler karşısında duyulan çekinme ve korku hissi ile karışık saygı

[110] feverân: coşma, fışkırma, galeyana gelme

[111] herc ü merc: altüst, karmakarışık, darmadağınık

da ispirto tesiri ve kadın kokusuyla dumanlanan gözler raks eden dimağlarla bir şöhret dalgasına müstağrak[112] kalmıştı.

[112] müstağrak: batmış, dalmış, içine gömülmüş

Bir Görücü Hikâyesi

Cevdet Bey bu akşam kaleminden avdet ettiği vakit karısı onu büyük bir haberle karşıladı: O gün dayısının kızı Nigar'a görücüler gelmişti. Aile için bu o kadar büyük bir tebşîrdi[113] ki, Cevdet Bey hayretle:

— Amma yaptın ha, gerçek mi söylüyorsun Nazime! demekten kendini men edemedi.

Nigar yirmi iki yaşını doldurduğu hâlde küçükten beri anasız büyüdüğünden ve bilhassa babasının komşular arasında ve komşular vasıtasıyla tevâtüren[114] bütün semtlerinde şâyi[115] olan ve dâimen madhak[116], dâimen münasebetsiz, garip ahvâlinden dolayı bir süre şöhret şâyi olarak evde kalmıştı. Haklarında malumât soranlara herkes:

— Ha, şu Galip Bey'in kızı mı? Canım bırakın Allah aşkınıza. Ne kadar râbıtalı[117] bir şey, ne de babası… O eve damat girenlere Allah acısın. Kendini bile bile cehenneme atmak isteyenlere hu diyor idi. Hâlbuki akrabası hakkında böylesi rivayâtını hiç hoş görmeyin Cevdet Bey bunu dayılarına anlatamamış, onu ikna edememişti. Çünkü o, kendini gayet kibar, râbıtalı, mûteber[118] bir beyefendi buluyor ve kızının evde kalmasını taliplerin adem tenezzülüne

---

[113] tebşîr: müjde vermek
[114] tevâtür: bir haberin ağızdan ağza geçerek yayılması, söylenti
[115] şâyi: herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş
[116] madhak: güldüren, gülünç
[117] râbıta: iki şeyi birbirine bağlayan nesne, bağ, bağlılık, tertip, düzen
[118] mûteber: saygı gören, hatırı sayılır, saygın, güvenilir

değil, kendisinin red ve imtinâına[119] haml[120] ediyordu ve kendisi o kadar anut[121], o kadar şemâtet[122] engîz bir tabiata sahipti ki fikrinden döndürmek, istemediği sözleri ne kadar makul ve mıntakamuvâfık olursa olsun esmâ etmek mümkün olmazdı. Nazime kocasına o gün ki görücüleri anlatmaya başladı:

— Öğleden sonra biraz uzanmış, hatta uyumuştum. Birdenbire kapıma vurulduğunu işittim, baktım Mari gelmiş. Aman hanımefendi, bizim küçük hanıma görücüler geldi. Çabuk çabuk geliniz. Küçük hanım yanlarına çıkamıyor, yalnız kaldılar. Beni size gönderdi: Aman ablam koşsun gelsin! diyor. Sizi bekliyor, dedi. Hemen kalktım, giyindim, gittim. Baktım misafir odasında üç hanım oturmuşlar bekliyorlar. Evde bir telaş… Nigar sersem, şaşırmış kıvranıyor. Beni görünce acaba çıkayım mı? diye sordu. Hayretle yüzüne baktım, hemen elimle onu iterek:

— Haydi, haydi, git git ayol. Durma. Ayıptır, dedim. Misafirlerin yanına girdim, bunlar bir bahriye kol ağasının anası ile kız kardeşiymişler. Diğeri de bizim mâhut[123] Hayriye imiş. Kadınların kız aramaya çıktığını işitmiş, belki bir şey olur da ben de istifade ederim diye onları kapınca buraya getirmiş. Oturduk öteden beriden konuştuk derken Nigar Sultan teşrif etti. Hani herkesin söylediği yalan yanlış rivâyetler olmasa bile bu kızı beğenip almak için insan bilmem ki ne olmalı. Ne süs, ne tuvalet, ya Rabbim saçlar aceleden iyice taranmamış. Kaç gündür tarak yüzü görmeyen bir baş, böyle telaş arasında taranıp toplanabilir mi? Yalnız üst tarafı yalandan taranarak tepesine kaldırılmış. Yüzüne keşif bir pudra tabakası… Yanaklarında kalın bir kırmızı boya… Kadınlar bunu görür görmez hâlleri değişti. Kız lakırdı dinlemez ki dışarıda kendim gideyim, kendim süsleyem de içeri sokayım. Kendi yaptığını o kadar beğenir ki başkalarının hiçbir sözüne kulak asmaz. Anasız kızların hâli…

---

[119] imtinâ: çekinme, kaçınma
[120] haml: yorma, atıf, yükletme
[121] anut: inatçı, dik kafalı
[122] şemâtet: birinin başına gelen felaketten dolayı sevinme, sevincini gösterme, gürültü
[123] mâhut: bilinen, adı geçen

Kadınlar bir Nigar'a bir de Hayriye'nin yüzüne bakıyorlar ve Hayriye'ye bizi buraya niçin getirdin ayol, der gibi duruyorlardı. Kahveleri zor bitirdiler, kalktılar, bir şey söylemeden gittiler.

Cevdet Bey acı acı gülerek:

— Sonra dayı beyefendiye sen gel de bunu anlat. Kızı yirmi üç yaşına girecek, şimdiye kadar kimse almadı, bundan sonra artık almak ihtimali de kalmayacak. O hâlâ inadında sâbit. Kızını ıslâh edip yola getireceğine o kimseyi beğenmeyip yalnız kendini beğenmekte devam etsin.

Karısı devam etti:

— Dur bak dinlesek ne, akşamüstü sonra bize Hayriye geldi. Kadınlar, "Ayol bu nasıl şey öyle, biz kantocu[124] kız istemedik ki bizi o eve götürdün." demişler.

Hayriye'de:

— Yerin dibine geçtim hanımefendi, vallahi bin kere pişman oldum, diyordu o da. Hanım siz olsun baksanıza, diye bana kabahat buluyor.

Nigar'ın ne kendini beğenmiş, şımarık bir şey olduğunu anlattım da bana hak verdi. Canım ne hacet sende biliyorsun ya kaç defa babasına bu hâllerden şikâyet ettim, o kendine mahsus tavırlarla:

— Canım efendim, karışmayınız, karışmayınız ona. Elbette onun da kendine göre bir zevki, bir arzusu vardır. Bildiği gibi yapsın, diye beni reddetti. Hâlbuki Nigar işte zevkine göre süslenince kantocu kızlara benzetiliyor.

Cevdet Bey ikmâl etti:

— Sonra babası bunu anlamıyor. Canım neyimize lâzım. Ne yaparlarsa yapsınlar. Kız bizim değil ya. Senin onlara râbıtan bir karâbetten[125] ibaret.

---

[124] kantocu: kanto söyleyen ve oynayan kadın

[125] karâbet: yakınlık, akrabalık

— Yok öyle ama niçin bile bile bu kabahate iştirak edeyim? Dayımın gözünü çimmek benim borcumdur. Bu bir aile vazifesidir. Ama dinlemeyecekmiş, dinletinceye kadar uğraşmak lazımdır. Ben söyleyeceklerimi söyleyeyim de o yine inat ederse artık bana ait bir şey kalmaz. Bugünkü hâli kendine tafsilatıyla anlatacağım. Hayriye'nin sözünü de tekrar edeceğim. O da anlasın ve eğer kızını evde turşu gibi saklamak istemiyorsa, bir çaresini bulsun.

Beyefendi sokakta eğlencesi bozulmasın diye evde kızını kendi hâline bırakır. Sonra başına o kız yüzünden öyle bir belâ gelecek ki onun haberi yok, ona haber vermek benim borcumdur.

Cevdet Bey, kâbil değil karısına bunun mümkün olmadığını, dayı beyin işine gelmeyen sözleri tutmak değil, hatta dinlemeyeceğini anlatamadı. Nazime'de bunu bildiği hâlde şu fırsatla son defa olarak meyûsâne[126] bir teşebbüs etmek istiyordu.

Yemeğe kadar ve yemekte bütün bu bahs hükümrân[127] oldu. Nihayet: Ben karışmam, hatta şakk-ı şefe[128] bile etmeyeceğim. Çünkü ağzımı açsam pek çok acı söz söylemekten korkarım. Sen bildiğin gibi yap, diye razı oldu. Kapıdan girdikleri vakit dayı bey yemekten henüz kalkmış, başında takke, omzunda kürk ayakta duvardaki saati kurmaktaydı. Her gelişte mutlaka başka türlü kabul olunurlardı. Bu ise neşe ve keyfe tabi bulunurdu. Keyifliyken türlü tuhaflıklar türlü garâbetlerle[129] kabul ederdi. Bu akşam onlara şöyle yandan bakarak müteazzimâne[130]:

— O, siz misiniz, buyrun, dedi.

Karı koca onun hiddetli olduğunu, görücü meselesine canı sıkılmış bulunduğunu anladılar. Onların geldiğini işitince Nigar görücüden bahs olunacağını bildiği için koşa koşa geldi. Bir sandalyeye oturdu. Evvela merasime riâyeten temannâlar, istifsarlar[131] oldu.

---

[126] meyûsâne: ümitsiz ve üzgün bir tarzda
[127] şakk-ı şefe: ağız açma
[128] hükümrân: hüküm süren, hâkim olan kimse
[129] garâbet: gariplik, tuhaflık, acayiplik
[130] müteazzimâne: büyüklük taslarcasına, böbürlenircesine
[131] istifsar: hâl hatır sorma, öğrenme, açıklama

Dayı bey bazen tuhaflık zamanlarında âdeta tepe taklak kılarken sonra bazen de böyle yan durması olurdu. Cevdet Bey, bütün bu hâllerin karısının teşebbüsünü müşkilleştiren[132] âlametten olduğunu görerek şimdi huzurunda oynanacak mudhikeleri yahut kopacak kıyameti heyecanla bekliyordu. Nazime Hanım ilk sükût üzerine:

— Bugün bize görücüler geldi dayıcığım, dedi. Sonra tebessümle:

— Görücüymüşler. Üç kadın, sersem mi idiler, budala mı idiler bilmem. Biraz oturup kalktılar, gittiler. Hiç bakmadılar bile. Nigarcık beyhûde hazırlandı, çıktı. Dayı bey yanı başında enfîye kutusuna asılarak vaz-ı mahsus ile bir tutam alırken oldukça isabetli:

— Canım efendim görücü müymüş ne imiş ne oluyor öyle. İşte bayağı görücü gelmiş! Her kıza olduğu gibi bize de görücü gelmiş. Bunda ne var. Onların oturmayıp gitmelerinin ise elbette bir sebebi vardır. Zaten lakırdı söylemelerinden anlıyorsun ya. Onlar buraya gelirken mutlak küfvleri[133] olmayan mûteber[134], kibar bir eve korka korka gelmişler, gelince daha şaşırmışlar, tabi bunu belli etmeyerek güya misafir gibi oturmuş olacaklar. Bunda anlamayacak ne var ay efendim?

Cevdet Bey karısına baktı. Nazime cesaretle mukabele etti:

— Aman efendim insan misafir de olsa, hiç olmazsa bir çift lakırdı söyler. Onlar Nigarcığım gelmeden evvel oğullarının bir bahriye kol ağası olduğunu kız görmek için geldiklerini de söylemişlerdi. Hâlbuki Nigar girince kadınlar vurulmuş gibi oldular. Somurttular kaldılar sonra hemen kalktılar, gittiler.

Dayı bey, her vakit kendine pek riâyet eden hemşîre-zâdesinin böyle ısrar edişine pek hiddetlenerek birdenbire gürledi:

— Hayır efendim, hayır. Hayır. Öyle şey yok. Dur bakalım öyle acele etme kuzum. Bir kere sen beni dinlesen ya. Onlar size, buraya geldikleri esnada bana da erkekleri geldi. Onu sizin dayınız nacizâ-

---

[132] müşkil: zor, güç, çetin
[133] küfv: denk, benzer, eş
[134] mûteber: saygı gören, hatırı sayılır, saygın

ne anladı, dinledi, sordu, soruşturdu, görüştü konuştu da herifleri defledi bile. Burada sizin bir şeyden haberiniz yokken onların cevabı verildi, gönderildi. Sen keyfine bak efendim. Hiç merak etme onlar acizâne hep olup bitti ve burada hiddetini beğenmeyerek:

— Hem efendim, diye itiraz etti.

— Hem efendim, öyle gelir gelmez sevinmiş, iftihâr ediyormuş gibi bize görücü geldi diye zıppadak[135] daha oturmadan bunu mevzu bahs etmekte ne mânâ var. Soyun, dökün, otur birazcık dinlen. Nefes al. Sonra bir süre seni getirerek münasebetini bularak şöyle yol ile aç.

Nazime hâlâ cesareti muhtel[136] olmayarak devam etti:

— Siz öyle söylüyorsunuz ama onları bize getiren Hayriye akşamüstü bize uğramıştı. O pek başka türlü söylüyor.

İşin kesb-i tehlike ettiğini, Nigar'ın o günde fena sözlerin söyleneceğini anlayan Dayı bey artık ne olursa olsun meseleyi kapatmak için fırladı, ayağa kalktı:

— Aman evladım aman kendine yazık değil mi? Hayriye idi, Mari idi böyle mahalle karılarıyla ne kendini üzersin ya adama kendin mi varacaksın yoksa. Hamdolsun bizim ne verecek ne alacak kızımız var. Kızımızın başı bacadan aşmadı ya! Al dedi, ver dedi, gel dedi, git dedi, diye kendini üzüyorsun. Keyfine bak canım sen keyfine bak.

Nazime'nin hâlâ mücadeleye hazır hiddetten ürkmediğini görünce onu söyletmemek için başka çare bulamayıp daha gürültüye lüzum görerek içeride odada kanepede yatmış olan oğlana haykırdı:

— Ulan Abdi. Ne yatıyorsun orada öyle bârgir[137] gibi. Kalk şu gramofonu getir bakalım.

Ve gramofon gelinceye kadar lazım gelen gürültüye kendi tedarik etti. Haykıra haykıra terennüme başladı:

---

[135] zıppadak: ansızın, birdenbire, zıp diye
[136] muhtel: bozulmuş, karışmış
[137] bârgir: beygir kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli

— Gözümde işve namdır, hayal-i bi bedelî.

Nazime ayağa kalkmış ona sesini işittirmek için çırpınıyordu:

— Fakat dayıcığım biraz dinleyiniz, Allah aşkınıza.

Dayı bey ise hâlet-i cezbe gelmiş dervişler gibi söylediği şarkıya demgîr[138] olmak için elleriyle dövünüp ayaklarıyla tepinerek devam etti:

— Hüdâ bilir ya iki defa gördüm o güzeli.

[138] demgîr: tempo tutan

Hep Onlar İçin

Sabahleyin Bedri Bey memuriyete gitmek üzere hazırlanıp bir kere öpmek için kızlarının odasına girdiği vakit onlar karşı karşıya kurulmuş karyolalarında henüz sütlerini içmekteydiler. Babalarında onlar için fasl âteşin bir ibtilâ[139] varsa onlarda da babalarına karşı o kadar çılgınca bir merbûtiyet[140] vardı. Bunun için hemen sütlerini bırakarak fırladılar, onu kolundan tutup bir kanepeye oturttular, biri bir dizine öbürü öteki dizine yerleşti.

Leylî mektepte tahsillerini ikmal ederek eve geldikleri üç aydır, bu artık her gün bir âdet olmuştu. Her gün kalemine gitmeden onların odasına girer, kızlarının arasında, saçlarının içinde beş on dakika vakit geçirir ve akşama kadar bu nevâzişlerin râhiyasıyla[141] mesut olurdu. Yalnız küçük şeytanlar bu saadeti ona pahalıca satıyorlardı. Ara sıra babalarının kulağına fısıldayarak, gizlice küçük siparişlerde bulunurlar idi. Bu bir gün bir kutu pudra, öbür gün bir kitap başka bir gün bir şişe lavanta yahut bu gibi şeyler olurdu.

Hem böyle isteyip alınan şey mutlak bir çift olacaktı. Çünkü onlar nasıl güzellikçe, zerafetçe, ahlâkça ve zekâca nasıl çift iseler, her şeyleri de hep çift olmak zorunda idi. Ana baba kızlarının mesûdiyeti[142] için sevine sevine feda-yı hayat edecek derecede merbûtiyet gösterirler, onları birbirine karşı çirkin hislerden vikâ-

---

[139] ibtilâ: bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük, tutkun olma, tutku
[140] merbûtiyet: merbut olma durumu, bağlılık
[141] râhiya: güzel koku
[142] mesûdiyet: mutluluk, bahtiyarlık

ye[143] için aralarına zerre kadar nifak sokacak fırsatlardan hazer[144] ederlerdi. Büyüğü Vildan ne kadar âteşin ve muhteris[145] ise, küçüğü Müjgân'da o kadar halim, o kadar munis[146] idi. İşte ananın ve babanın bütün itinası yavrularını bu huylarına göre idare edip birinin ihtirasını, diğerinin sükûtu, her türlü intiâlden inkisardan sıyânet[147] etmekte temerküz[148] ederdi. Bunun için etti ki birine alınan şey aynıyla diğerine de alınmak bir âdet olmuştu. Bu sebepten Bedri Bey aldığı bütün şeyleri çift almaya ehemmiyet veriyordu. Anneleri onların böyle lüzumsuz heveslerine delice arzularına karşı pek makul bir mukavemet gösterirse de baba onlara karşı bilhassa bu hususta zaf-ı mücessem[149] olduğundan hiçbir şey esirgemezdi. En ehemmiyetsiz bir tavırla söyledikleri en ednâ[150] bir şeyi bile kalbi bir mecburiyetle en muazzez bir vazife telakkî ederdi.

Vildan ile Müşgân bunu bildiklerinden babalarının bu zaafından istifade için ellerinden geleni yaparlar, baba ise bile bile mesut ve memnun her fedakârlığa minnetle hazır bulunuyordu.

Bu sabah ikisinin de fevkalâde mültefit[151] olduğunu görünce, kendi kendine:

— Yine bir şey isteyecekler dedi ve memnun oldu. Çünkü onun en ilahi saadeti yavrularını memnun etmek, istediklerini alarak onları sevindirmekti. Onlar öptüler, öptüler, öptüler iltifat gamze-i nevâziş yağdı, yağdı, yağdı. Nihayet Vildan kulağına eğilerek fısıldadı:

— Yarın değil öbür gün bir mektep refiklerini[152] ziyarete gideceklerdi. Hâlbuki eldivenleri hem kirlenmiş hem dağılmıştı. Vakıa

---

[143] vikâye: korumak, esirgemek
[144] hazer et-: çekinmek
[145] muhteris: çok istekli, çok arzulu, coşkulu
[146] munis: kolayca dostluk kurabilen, sokulgan, sıcakkanlı
[147] sıyânet: koruma, muhafaza, himaye
[148] temerküz: toplanma, bir yerde birikme
[149] mücessem: gözle görülür, elle tutulur şekilde olan
[150] ednâ: en küçük, en az
[151] mültefit: ilgi ve güler yüz gösteren, iltifat eden
[152] refik: arkadaş

anneleri bunu biliyordu ama onunla beraber çarşıya gidinceye kadar. Hemen, peki yavrum, peki diye rengini ve numarasını öğrendi. Müjgân bir taraftan:

— Aman babacığım sakın annem duymasın.

Vildan ise:

— Sakın ha sonra elinden kurtulamayız vallahi, diyordu. Bedri Bey kendine, annelerinden daha yakın olduklarını gördüğü için onlarla beraber böyle gizli şeyler yapmakta derin bir saadet bulurdu. Bunun için onları temin etti. İkisinin de yanaklarından gül mükâfatını alarak veda etti.

Sokağa çıktığı vakit kendine kendine:

— Eldiven… Evet, fakat acaba kaça? diyordu. Harbin son senesi idi. Eşya pek nadir ve son derece fiyatlı idi. Bedri Bey kendi kendine iki çift eldiven için üç lira kadar tahmin etti. Fakat o anda cebindeki paranın buna yetişip yetişmeyeceğini düşünmeye başladı. Yetişse bile ay başına kadar başka masrafları temin edecek kadar para artmayacağını hesap ediyor idi.

Maaşından Mahmutpaşa'da zevcesinin dükkânlarından ellerine geçen para ile yokluk içinde bin müşkülât arasında çırpınmakta idiler. Ana baba ne yapıp edip kızlarını bu müşkülâttan haberdar etmemek, onları bu çirkin sefalete bırakmamak için gayret ediyorlardı. Bütün bu paradan kendisine öğle yemekleri için cüzi bir miktarını ayırarak artanı hane ve masraf-ı sâir[153] için zevcesine teslim eder ve bir şeye karışmazdı.

Vildan ile Müjgân yatılı mektebinde iken o vakit fiyatlarda daha müsait olduğundan oldukça refah içinde idiler. Vakıa mektebin leylî ücreti ömrümü pahalılık yüzünden tezyît[154] edildiği vakit bunu tedarik edip vermekte birçok müşkülâta düşmüşler, hane masrafında birçok fedakârlık etmişlerdi. Fakat şimdi çocuklar artık eve yerleştikleri için ne ev masrafında o kadar sıkı bir imkân iktisat yoktu. Hâlbuki fiyatlar dehşetli surette yükseldiğinden iki üçü bir

[153] sâir: artan, geriye kalan
[154] tezyît: çoğaltma, arttırma

araya getirmek için son derece müşkülât içinde didinmekte idiler. Bu arada peder bey bir küçük fayda olur diye kendi için ayırdığı paradan kısarak lokanta fiyatlarının müthiş tezayidine rağmen bu gayet cüzi para ile son derece idareye mecbur kalıyor ve kızlarının istediği şeylere de bu para ile yetişmek için pek çok sıkılırdı.

Harpten evvel en mûtenâ[155] lokantalara devam eder nefâis-perver zevkine tebaan kendine ziyafetler çeker, muntazam mükellef bir hayat sürerdi. Hâlbuki harp başlayıpta yavaş yavaş fiyatlar yükseldiği gibi hele mektep ücretleri de tezayîd ederek idareye mecbur olunca bu ziyafetler bir hayal olmuş, yemeklerde listeyi eline alınca fiyatları mukayeseye başlamıştı. Fakat bu temmuzdan beri kızları mektepte tahsillerini ikmâl ederek evde yerleşipte zaten cüzi olan bütçesine bir de onların siparişleri inzimam[156] edince artık eski lokantaları terk edip, ikinci üçüncü derecede lokantaların yolunu öğrenmiş idi. Fakat Bedri Bey bunu yavruları için başka bir inşirah[157] duyarak yapıyordu. Böylece en ucuz lokantalara kadar gittiği ve bu arada hatta en ucuz yemeklerle kanaat ettiği de oldu. Kendi kendine:

— İşte pek alâ böyle de oluyormuş. Ne farklı var sanki? demeye bile başlamıştı. Hatta geçen ayın sonunda iki gün simit peynir yemeğe bile mecbur olmuş, onlar için, diye yine memnun kalmıştı. İşte bugün bîhesap[158] cebindeki paranın kafi olmadığını düşününce, vay işte bu fena… Şimdi ne yapacağız? diye söylendi. Uğradığı bir iki mağazada kızlarının istediği gibi eldivenlerin yüz ellişer kuruşa olduğunu öğrendi. Hâlbuki iki çift eldiven aldıktan sonra yanında o kadar az para kalacaktı ki hiçbir şeye yetişemezdi. Eldivenleri alsa ay başına kadar başka bir şey lazım olunca ne ile alacaktı? Zevcesinden hiçbir şey ümit edemezdi. Ondan bir muavenete[159] nail olmak için her şeyini kendine itiraf etmek lazım gelecekti. Bunu ise

---

[155] mûtenâ: en iyi ve en güzel olması için dikkat ve özen gösterilmiş, özenilmiş
[156] inzimam: üstüne ekleme, ilâve etme, katma
[157] inşirah: iç açılması, gönülde duyulan ferahlık
[158] bîhesap: sayısız, hesapsız
[159] muavenet: yardım, yardım etmek

Bedri Bey ölür de yapamazdı. Analarının itâbına[160] dûçar[161] olunca, yavrularının nasıl dilhun[162] olacaklarını düşünerek buna mani olmak için her ezâya[163] razı olur idi.

Ne yapacağını bilmeyerek ağır ağır dükkânların önünde yürüyordu. O esnada ara sıra yemek yediği bir lokantanın önünden geçti. Garson onu tanıyarak içeri girecek zannıyla yol verdi. Bedri Bey o vakit meselenin eldivenler alınınca yalnız ay başına kadar başka şey alacak parası kalmayacağından ibaret olduğunu, bu birkaç gün zarfında öğleleri ne yapacağını da düşünmeye başladı. Karnı da iyice acıkmış olduğundan bu mesele herhâlde daha ateşîn bir ehemmiyetle onu meşgul ediyordu. Hayır işin makulu bugün bu eldivenleri almaktan vazgeçmek idi. Mesela bugün unuttuğunu, yarın vakit bulamadığını söyler. Üçüncü günü cuma olduğu için tabiî İstanbul'a inemezdi. O vakte kadar da iş belki unutulurdu. Fakat Bedri Bey'in hayalinde bir eldivenle Müşgân'ın mahzun münkesir[164] tavırla davranışları, sonra eldivenleri görünce boynuna şevk ve minnetle atılışları geçiyor ve bu saadet için her fedakârlığa razı olacağını teslîm ediyordu. Acaba yalnız bir tanesine mesela Vildan'a alsa, o Müşgân'a da bir iki gün sabretmesini söyleseydi o vakit biri sevinecek, öbürü pek mahzun olmasa bile diğeri kadar sevinmeyecekti. Hâlbuki Bedri Bey kızlarını yalnız mahzun olmalarını değil mesrur[165] olmamalarına da tahammül edemeyecek kadar tâziz[166] ediyordu. Buraya gelince kendi kendine hayret etti! Onların ikisini birden ilahi bir sevinçle boynuna sarılıp: Âh mersi babacığım, diye fıkırdatacak bir fırsat çıkmıştı. O hâlâ miskin düşüncelerle tereddüt ediyordu. Öyle mi? Kendine hodperestliğine[167] lanet etti. Ne olursa olsun, alacağım, diye söylendi. Ama kendisi parasız kalacak, birkaç gün hiçbir şey yemeden aç acına gezmeye mecbur olacaktı.

---

[160] itâb: azarlama
[161] dûçar: uğramış, tutulmuş, yakalanmış
[162] dilhun: içi kan ağlayan, çok kederli, çok üzüntülü
[163] ezâ: eziyet, sıkıntı verme, cefa
[164] münkesir: kırılmış, kırık, gücenmiş
[165] mesrur: sevinçli, memnun, mutlu
[166] tâziz: yüceltme, saygı ile anma
[167] hodperest: kendine tapan, kendini beğenmiş

Adam sende ne olur? diye omuz silkti. Onların birini bir dizine, öbürünü öteki dizine oturtup gözlerinde parlak meserret[168] ve şükran dalgasıyla bahtiyar olmak varken başka neyin ehemmiyeti olurdu? Vakıa akşama kadar bir şey yememekte kolay olamayacaktı. Bedri Bey buna tekrar omuzlarını kaldırarak:

— Onlar sevinsinler de, dedi ve eldivenleri almak için mağazaya daldı. Ömründe belki ilk defa bir şey yemeden geçirdiği bu uzun günün akşamı bîtap ve harap eve girdiği vakit, doğru kendini kızlarının odasına attı. Eldivenleri teslim ettiği zaman ikisi de boynuna sarılmışlar teşekkür ediyorlardı. Bedri Bey gözlerini kapayarak bu buselerin bu sevincin elbette yiyeceği yemeğe bin kere müreccah[169] olduğunu düşünüyordu.

[168] meserret: sevinç
[169] müreccah: yeğ, üstün

Pervâneler Gibi

O zaman bir büyük odada dört beş arkadaş, hemen her gün her gece beraber, bir curcuna hayatı sürüyorduk. Hepimiz de serbest, çılgındık, gençtik. Ekseriya[170] dostlarımızdan nîm müteehhil[171], yani senelerden beri gayr-ı meşru olarak yaşadığı bir kadınla oturan Cemil Bey'in evinde toplanıyorduk. Bütün içtimâîler[172], musâhabeler[173], münakaşalar, edebiyat mebâhisleri, musikî müsamereleri, kahkahalar, kehkeheler her şey orada olurdu. Her an yüzlerimizde dalgalanan zevk ü sürur handelerini[174] gören bulunduğumuz yerlerdeki şevk u şegaf[175] asvatını[176] işitenler bize gıpta ile bakarlardı. Cemil'in hanesi herkes tarafından tarabhâne-i ahenk olarak telâki[177] olunurdu. Ciddi ihtiyar adamlar evin önünden geçerlerken orayı bir günah ocağı gibi haşyetle[178] bakarlar. Genç kızlar ve kadınlar bir mabed zevk ü tarab[179] gibi merak ve ateşle fıkırdayarak geçerlerdi.

Cemil Bey güzel bir viyolonselist, Âsım iyice bir piyanistti. Hüseyin Şevki oldukça keman çalar idi. Böylece uzun ve lâyuad[180] tekrarlarla birkaç parçadan mürekkep bir repertuar edinmişlerdi.

---

[170] ekseriya: çoğunlukla, çok defa
[171] nîm müteehhil: yarı evli
[172] içtimâî: toplulukla, cemiyetle ilgili, sosyal
[173] musâhabe: karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet
[174] hande: gülme, gülüş
[175] şegaf: aşırı sevgi, çılgınca sevme
[176] asvat: sesler, sadalar
[177] telâki: bir fikir sahibi olma, görüş, anlayış, kabul etme
[178] haşyet: saygıyla karışık korku, yürekte duyulan ürperti
[179] tarab: sevinmekten gelen coşkunluk, sevinç ve şenlik
[180] lâyuad: sayısız

Yeni bir misafir önünde biraz parlayıp kamaştırılmak istenilen bir davetli olursa evvela onun gözünü boyamak için en çok bellenmiş olan ve en güzel çaldıkları serenad Andalous ile başlarlardı. Fasıl bittiği vakit üçü de ellerinden aldıklarını bırakarak alkışlayanlar varsa hırs ve tehâlük[181] ile onlara iştirak ederlerdi. Bu kendi kendilerine çaldıkları zamandan kalma bir âdet idi ki teessüs[182] etmiş ve yabancılar yanında madhak gösterilmeye çalışarak tekrar edilmekte bulunmuştu.

Bazı gündüzler hep birden getirttiğimiz eşklerle büyük tura çıkardık. Birimiz Cemil Bey'in armonikasını diğerimiz mandolinini omuzlardık. Cemil bunların hepsini de oldukça maharetli, bâhusus çıldırmak için en âdi sebepleri kâfi bulan bizim gibi hevâ-perestleri[183] memnun edecek surette çalabiliyordu. Giderken yollarda indiğimiz konduğumuz yerlerde nâ-mevcut olan kadınlara bedel kavradığımız sandalyelere sarılarak masaları derâguş ederek raks âlemleri tertîb eder, güler, eğlenir, haykırır, sıçrar, yine güle güle o yana bu yana avdet ederdik.

Bir akşam yine Cemil Bey'in evinde toplanmak mukarrer[184] idi. Ben biraz erkence gittim ve en evvel ben gelmiş olduğumu odayı boş bulunca anladım. Cemil henüz yemekte idi. Az sonra yemekten kalktı, geldi. Fakat yanında on sekiz yaşlarında bir genç vardı. Bu, ilk nazarda tavrıyla, kıyafetiyle pek iptidâî, pek velâyetli bir şey olduğunu hemen azhar[185] ediyordu. Cemil bunun bugün annesiyle kırk kiliseden gelmiş olan hemşîrezâdesi olduğunu söyledi. Çocuk utangaç vazı ile velâyetli selamı verdi. Bir kenara oturdu. Biz konuşmaya başladık. Cemil çocuğun kırk kilisede idâdî tahsilini ikmâl etmiş olduğundan hemşîresinin onu burada Mektep-i Mülkiye'ye kayıt ettirmek için getirmiş olduğunu söyledi. Kendisine sorduğum suallere, söylediğim söze evvela mahcubiyetle fakat sonra açılınca oldukça zeki cevaplar aldım. Fakat daha ziyade tanışmaya vakit ol-

---

[181] tehâlük: can atma, can atış, çok arzu etme
[182] teessüs: kurulma, yerleşme
[183] hevâ-perest: arzularına, nefsine düşkün olan kimse
[184] mukarrer: hakkında karar alınmış, kararlaştırılmış, kesinleşmiş
[185] azhar: çok, apaçık

madı. Karnaval heyeti hep birden sükun etmişti. Onlar kahkahalar, kehkehelerle içeri dalıp hepsi bir başka nağme ile ötmeye başlayınca çocuk alkışlar gibi oldu. Ben hep onu tedkik ediyordum. Onun saf ve sabi ruhu üzerinde bu curcunanın ne tesiri olacağını merak ediyordum. Zavallı hemen sersemledi. Mesela kendisine takdim edildiği vakit Hüseyin Şevki büyük bir reverans[186] ile eğilerek:

— Anşante Kardinal Hazretleri.

diyince çocuk hayretten selamını şaşırdı. Ne yapacağından mütehayyir kalarak kıpkırmızı oldu. Kalktığı sandalyesine düştü, oturdu.

Âsım: — Durunuz ya hu, müsaade ediniz. Anlatacak şeyim var, diye haykırıyor, Hüseyin Şevki piyanoyu açmış biçare bildiği yegâne havayı basov üzerinde Fortissimo çalıyor ve bütün sesiyle: Serenad. Serenad. Durulmaz üftadem, evvela maz… Serenad! diye haykırıyordu.

Şevki galiba velâyetli çocuğu kolayca mahâret musikisine takdir havan etmek arzusunda idi. Fakat zavallıcık ömründe hiç görmediği hatta tasvir etmediği bu curcuna bu şemâtet[187] ile zaten sersem ve harap olmuştu.

Nihayet diğerleri de gerek Şevki'yi susturmak için gerek onlarda sühûletle[188] mazhar tahsin olmak arzusuyla trio[189] kuruldu. Cemil piyanonun kenarında dayalı duran viyolonsele bir tokat vurup ayağa kaldırdı. Şevki duvarda asılı olan kemanı omuzlayıp akort etmeye başladı. Âsım piyanoda onlara lâyı veriyordu ve nihayet ahenk başladı.

O vakte kadar belki piyano işitmemiş ve viyolonsel görmemiş olan bu saf gence bu meçhul serenad onda ne tesir yaptı? Ben ahenge dahil olmadığım için onu kolayca teftiş ediyordum. Göz-

---

[186] reverans: selam vermek yahut teşekkür etmek için dizleri kırarak veya eğilerek yapılan hareket

[187] şematet: gürültü, şamata

[188] sühûlet: kolaylık, yumuşaklık, naziklik

[189] trio: üçlü

leri parlamaya, uykudan uyananlar gibi yüzünde hayat lemaları[190] uçuşmaya başladı. Eminim ki esasen pek latif bir nağmesi olan bu serenad Andolouse yerine ona gayr-ı kâbil hazm bir Mançurî havası bile çalınsa idi onun üzerinde yine son derece bir tesir icra edecekti. Çünkü bu tesir musikiden ziyade ilk defa şahit olduğu bu şevkaşevk tezâhür hayattan hasıl olurdu.

Onun için bu gördüğü şeyler o kadar yeni, o kadar tasvirinin fevkinde idi ki bu o zamana kadar pıhtılandığı muhit sükûn ve meskenetten[191] tesadüfen kendini attığı bu gençlik tarab-gâhının[192] onun ruhunda büyük bir fırtına büyük bir ihtilal yapması muhakkaktı. Gördüğü adamlar İstanbul'un en güzide, en şık, en münevverlerinden idi. Sonra cümlesi de pek şûh ve pek şen idi. Birdenbire gözlerinin önünde tecelli eden bu numûnelerle onun ruhu esasından sarsılacak büyük bir şûrişe[193] dûçar olacaktı. Bu zaruri ve tahalluk idi.

Bu şûrişin alemi çok geçmeden tezâhür etti. Bir iki gün sonra onun boyun bağlarında bir itina kıyafetinde bir tebdil görünmeye başladı. Cemil'in bize gelince verdiği malumata göre, annesinden masraf zâtiyesi için para isteyerek kadının bu kadar parayı ne yapacağını sorunca, herkesi görmüyor musun canım? Ben de herkes gibi olmak istiyorum, demiş olduğunu öğrendik. Hatta piyano öğrenmek için henüz genç olup olmadığını bile tahkike başladı. Annesi mektep için getirdiği çocuğunun böyle çalgı öğrenmeye kalktığını görünce canı pek sıkılarak, adam olsun diye getirdiği İstanbul'un onu bütün bütün berbat etmesinden korkuyor ve: Hasancığım, Hasancığım, diye titriyordu.

Onun ismi böylece Cemil Bey'in nakl ü tarifinden Hasancık diye kaldı. Ondan bahs ettikçe onu Hasancık diye çağırırdık. Fakat o, o kadar hassastı ki yanında kendine karşı yapılan en kurnaz imaları bile fark ediyor ve kendine mahsus bir gariplik olmak üzere hemen kıpkırmızı olurdu. O şimdilik Cemil Beyden Fransızca dersler alıp ve işittiği havaları ağızdan tekrara çalışıyor ve bunlar da

---

[190] lema: parıltı, parlaklık
[191] meskenet: tembellik, uyuşukluk
[192] tarab-gâh: sevinç ve coşkunluk yeri
[193] şûriş: karışıklık, kargaşalık

muvaffakiyetleriyle bize son derece zeki, son derece müstaid[194] ve nihayet derecede hassas olduğunu isbat ediyor idi.

Bu esnada bir gece yine Cemil'in evinde musiki vardı. Bizden başka Rum, Ermen, gençlerden ve daha sâir adalılardan davetlilerde bulunuyordu. Fasıl gittikçe kesb germi ederek artık âzamiye vasıl olduğunu, bir sürede kapıdan Cemil'in mâdamının refakatinde bir genç kızın girdiğini ve cümleye nazikâne selam vererek bir koltuğa oturduğunu gördük. Musiki devam etti ise de eski hararet kalmamıştı. Herkes yan gözle bu yabancı ve zarif kıza bakıyordu. Bu on sekiz yaşlarında esmerce latif bir genç kız idi. Evde oturduğu köşede bir bir herkesi tedkik eder gibiydi.

Bir aralık benim nazarım nasılsa fırsat bulupta Hasancığa iliştiği vakit musikinin tesiri ve ülhanesi altında onun genç kıza nasip nazar etmiş, fakat başkaları gibi herkesten içtinab[195] etmeye imkân göremeyerek, musiki tesiri altında kendini kaybetmiş gibi olduğunu gördüm. Musiki faslı bittiği vakit genç kız yine herkese selam vererek çıktı gitti. O zaman Cemil'den öğrendik ki bu yakında bir eve yeni taşınmış bir Fransız ailesinin kızı idi ve bu akşam ahengi işitince Fransızlara mahsus tehâlükle merak edip görmeye gelmişti.

Ertesi gece musikiye genç kız da iştirak etti, oldukça piyano çalıyordu.

Bu gece Hasancık kendini zaten mest eden musikiden fazla olarak bir de genç ve şûh bir kadın huzurunda bulunca kendini mutlak bir peri âleminde zannetmiş olmalıdır. On dokuz yaşına kadar musikiye ve kadına o kadar yabancı o kadar uzak yaşadıktan sonra birdenbire ikisinin de en müsahhar[196] ve en müyesser[197] tecellisine maruz kalınca bu hassas ve ince vücudun nasıl muzlim nasıl muzırre[198] bir şûriş ihtirâsat ile zebun olacağını düşünüyordum. O, o esnada piyanonun yanında hâzirundan her birinin onu unutup kendi eğlencesiyle meşgul olmasından istifade ederek dalmış gözle-

[194] müstaid: zeki, yetenekli
[195] içtinab: kaçınma, sakınma, çekinme
[196] müsahhar: büyülenmiş, büyülü, bir kimsenin etkisi altında olan
[197] müyesser: kolaylıkla olan, nasip olan
[198] muzırre: zararlı, zarara sokan, zarar veren

ri genç kızın çehresine öyle hayran bir sebep ile akmıştı. Ben bu bekâr ruh için bu hâlde bir tehlike görerek onu bîdar etmek istedim ve diğerlerine işaret ettim; hep birden gürültülü bir kahkaha ile el çırparak ona baktılar. O bunu görünce sarsılarak kendine geldi ve yine kıpkırmızı oldu. Genç kız faslın böyle ansızın bozulmasından muğber[199], ne olduğunu anlamak için dönmüş, soruyordu. Zavallı Hasancık, seni bu nûşin[200] rüyadan böyle uyandırdığıma bugün ne kadar nâdim[201] olduğumu bilemezsin.

Birkaç gün sonra bir gün odaya geç avdet etmiş ve yemeği yedikten sonra Cemil'e gitmiştim. Hasan yalnız, melûl[202] gazete okuyordu. Beylerin nerede olduğunu sorduğum vakit: Bu akşam Âsım Beyde yemek yiyorlarmış, dedi.

Sende o kadar derin bir ihtizaz[203] ve inkisar[204] vardı ki hayretle yüzüne baktım, daha o kadar masumdu ki hissiyatını gizleyemiyordu. Onun yine kıpkırmızı olduğunu gördüm. Kendisini de birlikte götürmediklerine muğber olduğunu anladım ve belli etmeden:

— Ne o, dedim, bana haber vermeden ha. Bu âdeta hıyanettir. Haydi kalk gidelim de onlara bir baskın yapalım.

Evvelâ gelmek istemedi, fakat ısrarıma dayanamayarak râzı oldu. Âsım Beye müteveccihen[205] yola durulduk. Fakat köşeye geldiğimiz vakit köşedeki ön alet katındaki odasında piyano sesleri, kahkahalar işittik. Ben:

— Burada bu gece ahenk var, dedim. Burası kimin evi acaba? O:

— İşte Madamüvazelin evi, diye telaş etti.

— Öyle mi? Aman acaba kimler var? Sonra durarak:

— Sakın bizimkiler olmasın? Dedim. O vurulmuş gibi olarak:

---

[199] muğber: kırgın olmak, gücenmek
[200] nûşin: tatlı, hoşa giden
[201] nâdim: pişman olan (kimse)
[202] melûl: boynu bükük, üzgün, mahzun
[203] ihtizaz: hafif hafif titreme, titreşim
[204] inkisar: kırılma, gücenme
[205] müteveccihen: bir yere doğru gitmek üzere niyetlenerek veya yola çıkarak

— Belki de, diye mırıldandı. Eve yaklaştım, gürültünün geldiği odanın penceresi alçakca olduğundan tutunup biraz yükselince içeridekileri görmek mümkündü. Baktım, onlardı. Mademüvazel piyano çalıyor, onlarda oturmuşlar konuşuyorlar, gülüşüyorlardı. Öyle ya, öyle ya, onlar… Bak hiç haber verirler mi? diye darılmış gibi göründüm. O sükût etti ve ne kadar ısrar ettimse kabil değil kendisini içeri girmeye razı edemedim. Olmaz. Girmem. Ben eve gideceğim. Siz giriniz, ben girmedim diye beni bıraktı, çıktı, gitti. İçeri girdiğim vakit onlara serzeniş[206] ederken Cemil'e eğildim, Hasan'ın içeri girmeyip eve döndüğünü anlattım. Gülerek: Aman hayırlı olmuş. Çünkü korkuyorum, malum a, daha o kadar genç ki doğrusu korkuyorum, diye Hasan'ın mademüvazele taraf incizâbını anlattı. Acaba Hasan bunu hissettiği için mi o kadar münfail[207] olmuştu? Yoksa kendisinin de buraya davet olunmadığından mı?

Hâlbuki Cemil'in haberi yokken Hasan'ın gündüzleri genç kızla saatlerce beraber bulunmuş olduğunu sonradan öğrendik. Bazı günler mademüvazel evde canı sıkıldıkça Cemil'in madamı ile görüşmek için gelirmiş ve orada tabi Hasan ile de konuşurlarmış. Hatta bir iki kere beraber sokağa bile çıkmışlar, bir defa da yalnızca Hristos'a kadar gitmişler.

Aralarında ne geçtiğini tahmin etmek mümkün değildi. Fakat Hasan gibi mâil pervaz, hassas ve ateşîn bir ruh için bu temasın ne mehlek[208] bir sihri mûcep[209] olacağı bedîhîydi[210]. İşte o kalbinin ilk ihtizâz garamıyla mest ü mesut bir âlem nur u hülyâda şinâver[211] idi. Bu esnada bu her gün her gece musiki vesilesiyle buluşa buluşa mademüvazelin ipliği aramızda pazara inmiş, elimizde bir oyuncak olmuş idi. Onu yalnız buldukça her birimiz hemen sıkıştırıyorduk evde bile istese hepimizin kucağına oturmakta zevk bulurdu. Bir gün Âsım Cemil'in evinde yine genç kız ile yalnız kalmaktan bâlâ

---

[206] serzeniş: sitem, başa kakma
[207] münfail: içerlemiş, etkilenmiş, kırılmış
[208] mehlek: insanın mahvına sebep olabilecek kadar tehlikeli, tehlikelerle dolu
[209] mûcep: bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey
[210] bedîhî: açık, belli, aşikâr
[211] şinâver: yüzücü

istifade baş başa galiba pek fazla hararetli bir musâhabeye dalmışken içeri birdenbire Hasan'ın girdiği ve onları o hâlde görünce hemen durmayarak çıktığını sonradan öğrendik.

O günün akşamı idi, ben İstanbul'dan gelmiş Cemil'i görmek için onun evine tevcih[212] etmiştim. Kapının önünde bir kalabalık vardı, herkes hayretle içeri bakıyordu. Ben bu halkın arasından geçip içeri girerken bir Rum kadını kendi kendine ne olduğunu soran ihtiyar bir hanıma: Zehir içmiş, diyordu. Hemen içeri atladım, salonun karşısındaki küçük odada birkaç kişi vardı, bu esnada Cemil yukarıdan iniyordu. Ona şitap ettim: Ne haber, ne olmuş Allah aşkına? diye sordum. Âh sorma kardeş sorma. Ne felâket ne felâket. Hasan kendini zehirledi, dedi.

— Aman ne söylüyorsun? Ölmüş mü?

— Elbette. Koca bir şişe sublimeyi içmiş.

Akşamüstü iki saat kadar evde yalnız kalmış. Annesiyle madam sokaktan geldikleri vakit onu ölmüş bulmuşlar. Elinde bükülmüş bir kâğıt vardı, onu uzattı açtım baktım bu Hasan'ın annesine hitaben yazdığı kâğıt idi. Bu kağıtta sadece şu cümleler vardı:

— Anneciğim ben bu hayata tahammül edemeyeceğim, gidiyorum beni affet.

Bu esnada yukarıda annesinin vâveylâsı[213] işitildi, kadıncağız, âh yavrum seni buraya bunun için mi getirmişim? diye feryat ediyordu.

Zavallı masum pervâne, sen hasta ruhun ile insanları her gün bir başka ihanet, bir başka zillet ile üzen hayata elbette tahammül edemeyecek, elbette yanıp kavrulacaktın. Bizim alışarak çektiğimiz bu köpek hayatına tenezzül etmeyip erkenden çekildiğin, gittiğin için sen yine bahtiyarsın!

---

[212] tevcih: belli bir yöne çevirme, bir kimseye bakma

[213] vâveylâ: çığlık, feryat

Mehmet Rauf

SON EMEL

Hazırlayan
Sinem İNCE

SON EMEL

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Sinem İNCE

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

SON EMEL

- Son Emel
- Aşk Buhranları
- Telafi
- Sırr-ı Şebab
- Nafile
- Camın Arkasında
- Küçük Muallim
- Ana-Kız
- Sapho
- Carmen
- Yadigâr-ı Levs
- Şemsiyenin Altında
- Necmi
- Pera Palace'ta
- Bir Müntehire Dair
- Zevk İçinde

Giriş

Edebiyatımızda *Eylül* yazarı olarak tanınan Mehmet Rauf, 1896 yılında **Mektep**, 1897 yılından itibaren de **Servet-i Fünûn** mecmuasında vermiş olduğu eserlerle edebî şahsiyetinin zirvesine ulaşmıştır. *Son Emel* adlı bu kitapta üçü Fransızcadan adapte olmak üzere toplam on altı hikâye yer almaktadır. Fransızcadan adapte olan hikâyeler şunlardır: Catulle Mendés'ten "Nafile" ; Alphonse Daudet'ten "Sapho"; Prosper Merimee'den "Carmen".

Diğer hikâyelerin kitapta yer alış sırasıyla yayımlandıkları dergiler ve tarihleri şöyledir: "Son Emel", **Mektep**, nr. 59, 31 Teşrin-i evvel 1313(12 Kasım 1897); "Sırr-ı Şebab", **Mektep**, nr. 55, 3 Teşrin-i evvel 1313(15 Ekim 1897); "Camın Arkasında", **Mektep**, nr. 57, 17 Teşrin-i evvel 1313(29 Ekim 1897); "Küçük Muallim", **Mektep**, nr. 66, 19 Kânun-i evvel 1313(31 Aralık 1897); "Ana-Kız", **Servet-i Fünun**, nr. 481, 18 Mayıs 1316(31 Mayıs 1900); "Yadigâr-ı Levs", **Servet-i Fünun**, nr. 438, 22 Temmuz 1315(3 Ağustos 1899); "Şemsiyenin Altında", **Mütalâa**, nr. 52-57, 22 Temmuz-27 Ağustos 1313(3 Ağustos-8 Eylül 1897); "Necmi", (Yarıda Bırakılmış Bir Romanın İlk Bâbı) adıyla **Mütalâa**, nr. 47-49, 26 Haziran – 13 Temmuz 1897; "Pera Palace'ta", **Servet-i Fünun**, nr. 315-316, 20-27 Mart 1313 (1-8 Nisan 1897); "Bir Müntehire Dair", **Musavver Muhit**, nr. 9, 18 Kânun-i evvel 1324(31 Aralık 1908); "Zevk İçinde", **Servet-i Fünun**, nr. 332, 10 Temmuz 1313(22 Temmuz 1897). "Aşk Buhranları" ve "Telâfi" adlı hikâyelerin tefrika tarihleri belirsiz olduğundan kitap olarak yayımlandığı tarih esas

alınmıştır. Bu tefrikalardan sonra hikâyeler 1329 (1913) tarihinde Kanaat Matbaası'nca bir araya getirilerek İstanbul'da yayımlanmıştır. Elinizdeki çalışma bu ilk basımı esas alarak hazırlanmıştır.

Sinem İNCE

Son Emel

"Verem!" Bunu her gün tekrar ederdi. Etrafında yavaş yavaş çürüyüp devrilen binlerce misallerle anlatmıştı ki yakında kendisi de ölecekti. Bunu tebessümlerle, latifelerle daima söylerdi; fakat bütün bunlara rağmen zaten tetebbu'[1] etmiş olduğunu; bu hastalığın kendinde mevcut olan her türlü alâimine[2] hekimlerin tereddüt-âmiz[3] baş sallamalarına, akrabasının pür-telaş[4] bir takayyütten[5] başlayıp günler, haftalar geçtikçe elîm[6] bir tevekküle inen meraklarına, nihayet bütün gördüğü, bütün hissettiği, en hafif renklerine kadar kaçırmadığı bütün şu ahvâle[7] rağmen öleceğine inanmıyor, inanmıyordu.

"Verem!" Bu bir süs ki mütebessim ağzında gezdirdiği manasız, delaletsiz, müstait[8] şey ki lakaydane tekrar ettiği bir sözdü. Ölümün kefenleri, tabutları, mezarlarıyla gelen, bizi sevdiklerimizden, güzel şeylerden söküp ayırarak götüren ölümün heykel-i zişti[9] henüz kendisine görünmemiş, henüz alnını soğuk terlerle ıslatmamış, vücudunu müncemit[10] râşelerle[11] titretmemişti. Ve hastalık şikâyetleriyle geçirdiği günler eve kapanıp kaldığından, artık her şeyden

---

[1] tetebbu': bir şeyi iyice araştırıp incelemek
[2] alaîm: izler
[3] tereddüt-âmiz: tereddütle karışık
[4] pür-telaş: telaşlı
[5] takayyüt: özenli
[6] elîm: acı
[7] ahvâl: hâller
[8] müstait: yetenekli
[9] heykel-i zişt: çirkin heykel
[10] müncemit: donuk
[11] râşe: titreyiş

bıktığından, bu kapalı hayattan bunaldığından uzun uzun feryatlar ettiği günler birisi biraz kalbinin yolunu bulup mahremleşse bütün bunların adi birer laf gibi söylenildiği, hekimlerin artık kendisinden gizli olmak üzere söyledikleri: "Nafile. Beş on gün daha. Hem kim bilir. Çok yazık!" gibi sözleri gerçekten sezmediği tezahür ederdi. Hatta etrafındakilerin endişelerine karşı terahhüm-âmiz[12] istihzaları[13] bile vardı.

"Sıcaklar bir kere gelse." diye ümitvarâne[14] baş sallayışları vardı ki hakayık-i ahvâle[15] kâmilen[16] vâkıf olarak onun gibi hayalata,[17] boş ümitlere kapılmayıp harhara-i ihtizarın[18] feryadını bugün yarın işitmekten mütevahhiş[19] olan akrabasının yüreklerini sızlatırdı.

"Yalnız bir ihmal. Kansızlık. Mide alîl.[20] Hazım yok. Bir nezle, nezle-i sadriye-i müzmine.[21] İşte bu!" Genç çocuk hekimlere ta ilk müracatından beri ağızdan ağıza tekrar eden bu sözlerden tecerrüd[22] edemiyordu. Bir şey vardı ki onu oyalıyordu. Hani ya nöbetli hasta uykularında karışık rüyalar arasında birdenbire zuhur[23] edip şeytani, alavriz[24] şekillerle bir zerre iken muvahhiş[25] cesametler[26] kesbederek[27] sonra mesela yavaş yavaş dağılıyorken tekrar yine ebad-i müthişe[28] olmak üzere büyüyerek, şişerek tesâdüm[29] eden hayaller

---

[12] terahhüm-âmiz: acımayla karışık
[13] istihza: inceden alay etme
[14] ümitvarâne: ümitli olana yakışacak şekilde
[15] hakayık-i ahvâl: gerçeklerin durumları
[16] kâmilen: tam olarak
[17] hayalat: hayaller
[18] harhara-i ihtizar: can çekişme hırıltısı
[19] mütevahhiş: korkmuş
[20] alîl: hasta
[21] nezle-i sadriye-i müzmine: kronik göğüs nezlesi
[22] tecerrüd: uzaklaşma
[23] zuhur: ortaya çıkmak
[24] alavriz: alev saçan
[25] muvahhiş: ürkütücü
[26] cesamet: büyüklük
[27] kesbetmek: kazanmak
[28] ebad-i müthiş: korkunç boyutlar
[29] tesâdüm: çarpmak, çarpışmak

arasında hastanın dimağını ateşli hummalarla yorup bütün uykularını dolduran o gayr-i mahdut[30] şeylerin, o kavga-i ahvâl[31] denilecek rüyaların içinde, bir zerrenin bir yerden fışkırıp o nâmütenâhi,[32] o mehib[33] heyulaların,[34] o hevl-nak[35] anâsırı[36] ezerek, sonra büyüyerek korkunç şekiller aldığı gibi bütün bu ölüm fikirlerinin altından bir şey, bir hayal, bir ümit çıkıp o dehşetli hakikatleri zîr ü zeber[37] ederek onu yine hülya-perver[38] ediyordu.

Sıcaklar, evet zavallı çocuk, sıcaklar bir gelse. Fakat işte sıcak odasında hatta bazen güneşli, hatta bazen herkes sokaklara uğradığı o güzel günlerde bile ağrılar o kadar merhametsiz, o kadar gaddar, nöbetler o kadar muannit,[39] o kadar kahhardı[40] ki saatlerce koltuklusunda dermansız, ezilmiş, baygın kalır, arzularını ancak darlaşan nefesinin müellim cehtleriyle[41] izhar[42] ederdi.

Artık son günlerinin bütün zebunkârlığı[43] gelmiş onu yıkmış harap etmiş, çehrenin teşkil-i azîmesi[44] olanca çirkinliği ile meydana çıkmış, bir çukura batmış bîtap[45] gözler, karmakarışık uzamış saçlar bütün simayı müstevli,[46] o acı mânâ-i âlâm[47] onu sanki bir kadid-i evca[48] etmişti.

---

[30] gayr-i mahdut: sınırsız
[31] kavga-i ahvâl: olup biten kavga
[32] nâmütenâhi: sonsuz
[33] mehib: heybetli
[34] heyula: ürkütücü hayal
[35] hevl-nak: korkunç, korkulu
[36] anâsır: unsur
[37] zîr ü zeber: altüst
[38] hülya-perver: hülyalı
[39] muannit: inatçı
[40] kahhar: kahreden
[41] ceht: çalışıp çabalama
[42] izhar: meydana çıkarma
[43] zebunkâr: zayıflık
[44] teşkil-i azîme: büyük şekil
[45] bîtap: bitkin
[46] müstevli: kaplayan
[47] mânâ-i âlâm: keder manaları
[48] kadid-i evca: ağrı ve acıdan iskelet hâline gelmek

Evet sıcaklar bir gelse. Lakin bu gece bu ter denilemeyecek rutubet-i müz'ice[49] içinde, pençeleşe pençeleşe bitap ve harap kaldığı bu kâbuslar, ateşler o kadar şiddetliydi; ağrılar o kadar elim, o kadar tahammülsûz[50] olmuştu, bütün âzâsını[51] mütezelzil[52] vecalarıyla[53] sarsan öksürük o kadar inat etti ki artık bütün hayatından bîzar[54] kalarak bu kadar harap olmuşken bir daha nasıl cebr-i mâfat[55] edeceğini düşündü ve bî-mecal,[56] dermande[57] yattığı bu geçmez, müthiş ateşli saatler zarfında işleyen bir faâliyet-i musırrayla[58] layenkati[59] işleyen marizâne[60] muhakemeleriyle düşündü ve nihayet anladı ki artık bu mümkün değildi ve artık ümitsiz bir hâle gelmişti. O zaman ilk defa olarak bütün maneviyatından acı acı akseden bir sada-i nâlişle:[61] "Eyvah!" etti ve o zaman ölümü düşündü. Ömrümüzde bir kere düşündüğümüz, bir kere hissettiğimiz gibi onu yalnız hakikaten karşımızda çirkin tırnaklı pençesiyle gördüğümüz zaman düşündüğümüz gibi düşündü ve sızlanarak: "Aman ya Rabbi" dedi. "Demek öleceğim ha!"

Öbür sabah.

Birdenbire elinden aynayı bırakarak başını çevirdi:

"Beni pencerenin yanına götürün anne!"

Şitap[62] ettiler, bin takayyütle sandalyesi pencerenin önüne sürüldü; yastıklar, minderler yerleştirildi. Başını dik tutamadığından omzuna doğru sarkıtıp süzülmüş gözleriyle dışarı bakmaya başladı.

---

[49] rutubet-i müz'ic: bıktıran rutubet
[50] tahammülsûz: dayanılamaz
[51] âzâ: vücut
[52] mütezelzil: titreyen
[53] veca: ağrı
[54] bîzar: bıkmış
[55] cebr-i mâfat: kaybettiği kuvvetini yeniden kazanmak
[56] bî-mecal:güçsüz
[57] dermande: aciz
[58] faaliyet-i musırra: ısrarcı faaliyet
[59] lâyenkati: kesintisiz
[60] marizâne: hastalıklı
[61] sada-i nâliş: inleyen ses
[62] şitap: acele

Kalbinde, bütün mevcudiyetinde ölüm olduğu hâlde artık öleceğine katiyen emin bulunduğu hâlde bakıyordu.

Güneş, güneş, güneş. Baharın nagehani bir lerziş-i hayatla titreyerek bütün erbab-i hayata[63] bir bûy-i emel[64] bahşettiği parlak, genç, şuh bir gündü. Bütün sema lacivert, handâhand[65] idi. Her tarafta güneşin sermest[66] dalgaları raks ediyor, her şeyde müşemmes[67] bir zevk-i zindegi[68] titreşiyordu. Karşılarındaki evin bütün kış kapalı kalan pencereleri açılmış; o âmâk-i zalama[69] isabet-i ziya[70] ile bir nûr-i mevcedar[71] akmış; orada burada handelerle, cilvelerle titreşip oynaşarak tozların zerratını[72] bir amûd-i zerrin[73] hâlinde tecessüm[74] ediyordu. Kafeslerin üzerini süpürge darbeleriyle süpüren bir kadın, hem şen ve şatır[75] türkü söylüyor hem de ara sıra belki içerde oynayan çocuğuna "Ee ee" çekiyordu. Sokağın içinde bitişiğin oğlu Muammer kapının önüne çıkmış "Şekerci, şekerci!" diye bağırıyor; cami içinde oynayan çocukların haykırışlarıyla, şamatalarıyla kıyamet kopuyor; etraf çınlıyordu. Ve uzaktan, ta aşağıdan bir uğultu; müşevveş,[76] velvedar[77] bir şelalenin mehabet-i sukutundan[78] müte-

[63] erbab-i hayat: canlılar
[64] bûy-i emel: arzu kokusu
[65] handâhand: sürekli gülmek
[66] sermest: sarhoş
[67] müşemmes: güneşli
[68] zevk-i zindegi: canlılık zevki
[69] âmâk-i zalam: derin karanlık
[70] isabet-i ziya: ışıkların isabeti
[71] nûr-i mevcedar: dalgalı ışık
[72] zerrat: zerreler
[73] amûd-i zerrin: altından sütun
[74] tecessüm: görünmek
[75] şatır: neşeli
[76] müşevveş: karışık
[77] velvedar: gürültülü
[78] mehabet-i sukut: heybetli düşüş

hassıl,[79] ra'd-engiz,[80] iniltiyi andırır kaba bir uğultu nihayet şehrin bütün şamatası yekahenk,[81] müphem[82] bir dumanla gürlüyordu.

O zaman genç hasta düşündü ki burası Köprü[83] olmalıydı ve bu bir cuma[84] günüydü. Demek ki herkes gezmeye gidiyordu ve birdenbire Köprü gözünün önüne geldi. Bu hesapsız insanların iki tarafından akan sebil-i hurûşanıyla[85] vapurların, ahalinin gürültüsüyle, yaz günlerine mahsus şetaret-i cereyanla[86] müşemmes bir hay u huy-i kübra…[87] Bu bahar güneşinden sirayet eden arzuyu seyranla iki tarafın muhtelif caddelerinden, tramvaylardan, akrabalarla koşup gelen beygirlerden dökülüp gelen halk kümeleri. Gazeteciler, satıcılar, sucular; sepetlerinden bahar kokuları nebean[88] eden çiçekçiler, gezmeye çıkmış rengârenk şemsiyeli hanımlar; düdükleriyle, buharlarıyla çığlıklar koparan, giden, gelen, sallana sallana hınca hınç uzaklaşan vapurlar; denizin yüzünü kaplamış kayık alayları; bütün bunların üzerinde güneşin yeşil tepelerine, pür-hande[89] ufuklarına perişan, hafif, mahrem sisler serdiği Boğaz'ın elvah-i rengini.[90] Milhî[91], latif bir rüzgâr. Her yerde bir gürültü, bir harıltı, bir telâtum,[92] bir tehâcüm,[93] bir tehâlük,[94] nihayet bir hayat! Aman ya Rabbi, köprü, köprü. Bunu şimdi birdenbire ne kadar, ne kadar sevdi. O üzerinden binlerce defa geçmiş olduğu yer; bu serilmiş,

---

[79] mütehassıl: meydana gelen
[80] ra'd-engiz: gök gürültülü
[81] yekahenk: hiç değişmeden
[82] müphem: belirsiz
[83] Galata Köprüsü
[84] Eskiden hafta tatili cuma günleriydi.
[85] sebil-i hurûşan: coşkulu yollar
[86] şetaret-i cereyan: neşeli akış
[87] hay u huy-i kübra: büyük gürültü ve patırtı
[88] nebean: çıkıp fışkırma
[89] pür-hande: gülümseme dolu
[90] elvah-i reng: hoş renkler
[91] milhî: tuz
[92] telâtum: dalgalanma
[93] tehâcüm: üşüşme
[94] tehâlük: can atma

ölmüş hayatıyla, elini kaldırmak müellim[95] zahmetleri mucip[96] hâliyle, orası şimdi muhal[97] olmuş bir saadet gibi uzak, muhal, gayr-i kabil-i temas[98] geliyordu.

Oh, oradan acaba bir kere, bir kere daha geçebilecek miydi? Oradan bir kere geçmek, bu layenkati akan insan seli arasına bir kere daha karışıp o nihayetsiz zevk-i hayatı duymak, bu kalabalığa gömülüp o müskir[99] kokularda yüzerek, parça parça gelen taravetlerle,[100] nefehat-i bahar[101] ile ciğerleri şişerek güneşin sıcak nevazişleri[102] altında levent,[103] sarhoş, pür-hayat[104] koşmak, yürümek. Ve sonra ağlamak, ölmek, evet hiç olmazsa orada ölmek, Köprü'de. Şimdi bunu istiyordu, yalnız bunu.

Mahmutpaşa, 1312 (1896)

---

[95] müellim: üzücü
[96] mucip: sebep olan
[97] muhal: imkânsız
[98] gayr-i kabil-i temas: teması imkânsız
[99] müskir: sarhoş eden
[100] taravet: tazelik
[101] nefahat-i bahar: baharın güzel kokuları
[102] nevaziş: okşama
[103] levent: boylu poslu
[104] pür-hayat: hayat dolu

Aşk Buhranları

Nevber'in geldiğini haber verdikleri zaman Latife'nin sokağa çıkmak üzere hazırlığı tamam olmuş, hizmetçisinin tanzîme[105] uğraştığı odasının karışıklığı içinde aynalı dolabın karşısında eldivenlerini giymekle meşguldü. Ve ağzında bir tebessüm, dudaklarında Nevber'in de tenezzüh[106] için beraberce kayığa gelmesi hakkında bir teklif. Onun kapıdan girmesini öyle bekledi; fakat kapıdan mu'tâd[107] olan pervaz-i şûhu[108] ile girmeyip siyah çarşafının içinde kalkmış peçesinin altında beyaz, bir ölü yüzü kadar soluk beyaz çehresiyle, sabit bir nazar-i giryanla[109] bakan vahşi gözleriyle Nevber'de o kadar harikulade bir tavır, şemsiyesine dayanıp duruşunda öyle bir mecrûhiyet[110] vardı ki üzerine koşarak "Ne oldun, ne oldun Allah aşkına!" diye ellerini tuttu.

Nevber cebr-i nefsle[111] tebessüm ederek susuyordu. Latife, sualini tekrar etti. Çok merak eder göründü. Nevber gözünün ucuyla, bir taraftan kutuları toplarken diğer taraftan yan gözle kendilerini teftişten[112] hâli kalmayan hizmetçiyi işaret etti ve Latife'nin emriyle hizmetçi çıkıp da odada yalnız kaldıkları zaman şemsiyesini

---

[105] tanzîm: düzenlemek
[106] tenezzüh: gezinti
[107] mu'tâd: alışılmış
[108] pervaz-i şûh: şuh kanatlı
[109] nazar-i giryan: ağlamaklı bakış
[110] mecrûhiyet: yaralanış
[111] cebr-i nefs: kendini zor tutma
[112] teftiş: araştırma

bir köşeye koyup gelen Latife, Nevber'in mendilini yüzüne tutmuş ağladığını gördü.

"Allah aşkına ne'n var bakayım Nevberciğim? Beni seversen söyle" diye ayaklarının önüne diz çöktü. Bir eliyle gözlerini açmaya uğraşıyor, diğer eliyle öbür elini tutup sıkıyordu. Birdenbire korkarak, "Yoksa Bey mi haber aldı?" diye soruyor, azîm[113] bir facia, belki bir talâk,[114] bir büyük kepazelik tasavvur ediyordu. Ve kendisi böyle suallerle zorladıkça Nevber hıçkırıklarını yükselterek nihayet hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Mahvoldum, bir bilsen. Her şey hem bu sefer kâmilen[115] bitti" diye tekrar ediyordu. Hıçkırıkları sözlerinin kelimelerini ayırıyor, göğsünde fırtınalar inliyordu. Sonra son derece bir yeis[116] ile "Âh bırak ağlayayım, bırak ağlayayım; çünkü bilemezsin, öleceğim. Mutlak." dedi.

O zaman Latife cebr ü ibramın[117] bir faydası olmayacağını anlayarak elini çekti; sonra büsbütün sükûtu[118] da muvâfık[119] bulmayarak: "Lakin hiç olmazsa söylesene ne oldu? İnsanı meraktan öldürmek mi istiyorsun yoksa? Nedir canım, ne oldu bakalım? Bir kere anlat." diye ısrar etti.

O zaman genç kadın bütün vücudunu mütemadiyen[120] tezelzüller[121] içinde sarsan hıçkırıklarla kırılan cümlelerle anlatmaya başladı; lakin iki cümlede bir tekrar hikâyesini bırakıp yeniden şikâyetlere başlıyordu ve bu anlattığının manasını ihlal ediyordu. Bu henüz yirmi beş yaşında, ince yüzlü, narin endamlı, hafif kumral saçlı bir tazeydi ve yanında Latife, otuzuna yaklaşan bu kara gözlü dilber,

---

[113] azîm: büyük
[114] talâk: boşanma
[115] kâmilen: büsbütün
[116] yeis: üzüntü
[117] cebr ü ibram: zorlama ve ısrar
[118] sükût: sessizlik
[119] muvâfık: uygun
[120] mütemadiyen: aralıksız
[121] tezelzül: sarsıntı

beyaz teninin üstünde dil-firib[122] bir ifade-i tehekkümle[123] tersîm[124] eden siyah kaşlarının altında revnaklarında[125] pür-işve[126] hıyanetler, gülen gözleriyle karşısında bu elim bir aşkın ihtilaflarıyla[127] yanan genç kadına nim-müstehzi[128] bir nazarla bakıyordu.

Öteki hâlâ söyleniyordu: "Âh bitti, artık bir daha görüşmeyeceğiz. Hem hiç, ebeden, asla. Anlıyor musun, bugün son defaydı ve bunun hiçbir sebebi yok, hem hiç yok. Bilsen. Zaten onun beni istediğim kadar sevmediğini ben ta iptidadan[129] anlamıştım. O sade eğlenmek için yapıyordu. Ben ise budalalar gibi onu cidden sevdim. Âh niçin yaptım? Latifeciğim bu sersemliği niçin yaptım?".

Latife, Nevber'in elini sıkarak, "Niçin, niçin?" diye tekrar ediyordu. "Hiç yoktan da böyle bir şey olmaz (y)a. Elbette ne kadar olsa bir sebebi olur, değil mi ya? Bunun sebebi ne olabilir?"

"Sebebi mi? Sade delilik, ben onu sevmiyormuşum. Hâlbuki görüyorsun, o da görüyor ki onun için ölüyorum. Beni sevmiyorsun diye etimi yiyordu. Her görüşmemizde yalnız bundan şikâyet eder; hâlbuki bunu ben nasıl ispat edebilirdim değil mi? İşte bütün istirahatimi, her şeyimi kendisine feda ettim. Benden daha başka ne isteyebilirdi. Hâlbuki o 'beni sevsen' diye inledikçe çıldıracağım geliyor. Ne vakit mümkünse hemen her tehlikeyi göze alıp kendine koştuğumu anlamıyor; kâfi bulmuyor, ne vakit istesem her gün kendini görebilirim zannediyor. 'Kim bilir daha ne düşündüklerin vardır!' diyor. Yemin ediyorum, elimden gelen fedakârlığı yapıyorum; o ise bir hâlde. 'Yok, etme Nihat, vallah billah öyle değil. Sen bilmiyorsun ki bu olamaz, ben de istemez miyim? Seninle şurada iki saatçik bulunabilmek için nasıl can attığımı görmüyor musun?'

---

[122] dil-firib: gönül aldatan
[123] ifade-i tehekküm: alaycı ifade
[124] tersîm: resmini yapma, çizme
[125] revnak: güzellik
[126] pür-işve: cilve dolu
[127] ihtilaf: ayrılık
[128] nim-müstehzi: yarı alaycı
[129] iptida: başlangıç

demek istiyordum. Fakat imkânı mı var? Çenelerimi bıçak açmazdı. O kadar vurulmuş gibi olmuştum ki… Âh neler çektim, neler."

Anlattıkça biraz sükûn[130] geliyordu, artık sustu. Şimdi vücudu hâlâ hıçkırık bakiyesiyle[131] sallanarak refîkasına[132] sordu: "Ne dersin sen buna?"

Latife şuh ve şen bir kahkahacık ile gülerek: "Bütün çocukluk. Bir bardak suda fırtına derim. Hatta bardak bile değil, fincan bile değil de bir yüksük[133] suda bir fırtına derim. Doğrusunu istersen senin bu hareketini biraz çocukça bulduğumu da itiraf ederim. Lakin aşkın zevki böyle nizalarda,[134] böyle yırtılışlarda, böyle çırpınışlardadır. Bunu anlamamak için insan bir çocuk olmalıdır. Bütün bu gözyaşları, bütün bu nizalar, mücadeleler; lakin bunlar olmasa aşk, aşk olmaz, tatsız, zevksiz bir hastalık olurdu. Senin daha tecrüben olmadığı için belki pek o kadar bilemezsin; ama eğer böyle elemler olmasa aşk birkaç gün içinde mahvolur, söner gider… Âh sen bilsen aşk ne nazik, ne mâil-i zeval[135] bir hastacıktır. Sanki onun solmaya müheyya[136] tebessümleri böyle nizalarla, çarpıntılarla canlanır. Ve nice aşk, aşk olabilmek için böyle mütemâdî[137] buhranlar lazımdır. Çünkü bunlar olmazsa aşk iki günde en adi bir zevk mertebesine, biz ise izzet-i nefsimizi[138] o kadar tatyib[139] eden mâşuka[140] mevkisinden en adi bir kadın derekesine[141] tenzil[142] ederiz. Anladın

---

[130] sükûn: sakinlik
[131] bakiye: kalıntı
[132] refîka: arkadaş
[133] yüksük: çok az miktarda
[134] niza: çekişme
[135] mâil-i zeval: sona ermeye meyilli
[136] müheyya: hazır
[137] mütemâdî: devamlı
[138] izzet-i nefs: insanın kendisine karşı olan saygısı
[139] tatyib: hoşa gitme
[140] mâşuk: sevgili
[141] dereke: aşağı seviye
[142] tenzil: aşağı inme

mı? Bu senin şikâyet ettiğin şeyler aşkın nazlarıdır, niyazları, zevkidir ve bunlar olmasa en müstesna[143] aşklar bile tatsız bir şey olur."

Öteki bu sözlerin sıhhatini tasdik etmek isteyen bir temâyül[144] ile soluk soluk tebessüm ederek:

"Peki, kabul edeyim; fakat bir daha görüşmeyeceğiz. Sana söyledim (y)a. Bugün son defaydı."

"Onu da kim söylemiş bakayım? Sen mi yoksa o mu? İkiniz de meselede o kadar alakadarsınız ki ikinizin sözü de mesmû[145] olamaz. İkiniz de birbirinizin kolları arasında o kadar saadet saniyeleriyle mest ve mahzuz[146] oldunuz ki bu haz ve mestî[147] saniyelerini çabuk çabuk unutabilmek ikiniz için de kabil olmayacaktır. Anlıyor musun kuzum? Bir aşk ne kadar güç başlarsa o kadar güç bozulur. Buna da tecrübeme itimat eyle emin ol. Şimdi sana yemin edebilirim ki senin kalbini harap eden bütün bu elemler onun ruhunu da tâzip[148] etmektedir. Eğer aklı varsa senin gibi bir incinin ele kolay kolay geçmeyeceğini takdir eder de kıymetini bilir. Ve şüphe yok ki şimdi ona gittiğin vakit ondan bildiğin vasıta ile pür-niyaz[149] ve istirham[150] bir mektup alacaksın ki bunda en muhabbetli kelimelerle affını temin edecektir."

Nevber bu kelimelerle hayat buluyormuş gibi pür-ateş[151] ve şitap[152] dinliyordu: "Âh sahih olsa, sahih olsa." diye söylendi.

"Elbette sahih olacaktır. Bugün on senelik bir tecrübe-i ameliye[153] ile sana söylüyorum ki aşkın bütün böyle buhranları olmasa,

---

[143] müstesna: seçkin
[144] temâyül: eğilim
[145] mesmû: dinlemeye değer olmak
[146] mahzuz: zevk almak
[147] mestî: şarhoşluk
[148] tâzip: üzme
[149] pür-niyaz: yalvaran
[150] istirham: merhamet dilemek
[151] pür-ateş: ateşli
[152] şitap: aceleci
[153] tecrübe-i ameliye: hayat tecrübesi

ona artık aşk denilemez. İğrenç bir münasib-i behime[154] olur. Aşkın zevki ise böyle manasız elemlerinde, çocukça gözyaşlarında, nihayet çılgınlıklarındadır. Ve doğrusu hiçbirimiz güzel vücutlarımızı böyle mülevves[155] münasebete feda etmeye tenezzül etmeyiz, değil mi? Sonra para için kendilerini satan en adi kadınlardan ne farkımız olur? Ama öyle değil mi ya kardeşim? Ve sonra farz-i muhal[156] olarak; eğer ben aldanıyorsam, Nihat teyid-i münasebete[157] şitap etmezse, o kadar budala ise sen de; 'Dil,[158] seni sevmeyeni sevmede lezzet mi olur' der, işin içinden yani çıkıverirsin Nevber, anladın mı? Ona gelince, o da bu fikirlerle ötekinin berikinin peşinde sürtsün dursun da aklı başına gelsin. Şimdi sen gel bakayım, o güzel gözlerini yıka, tuvaletini[159] biraz ikmal et[160] de beraberce Dere'ye kadar bir gidelim. Biraz hava al ve rica ederim artık ağlamış gözleri de bırak."

Ve Nevber'in henüz bakiye-i eleme giryan duran çehresini eliyle okşayarak yavaşça peçesinin iğnelerini çıkardı ve çarşafın başlığının altından bir tâc-i muhteşem[161] gibi tezahür[162] eden gayet latif ve revnakdar[163] kestane saçları eliyle tutup tebessümle devam etti:

"Seni terk etmek öyle mi? Ne haddine. Bu emsalsiz ve tatlı saçları, bu latif ve parlak gözleri, bu müstesna vücudu başka kimde bulacak acaba? Böyle nimetlere her gün tesadüf ediliyor muymuş? Bu nasılsa bir kerede ele geçmiş böyle bir nimeti, böyle bir çocukluk için terk edecek kadar budala ise… Demek ki Bey'in meşhur olan dirayetine rağmen sana layık değilmiş." Bir taraftan söylüyor, diğer taraftan saçların bağa taraklarını çıkarıp hafif nevazişli hareketlerle

---

[154] münasip-i behime: hayvana uygun
[155] mülevves: iğrenç
[156] farz-i muhal: varsayım
[157] teyid-i münasebet: yakınlığı güçlendirmek
[158] dil: gönül
[159] tuvalet: giysi
[160] ikmal etmek: eksikleri tamamlamak
[161] tâc-i muhteşem: muhteşem taç
[162] tezahür: görünmek
[163] revnakdar: parlayan

saçlarını tanzim ediyordu. Saçları tanzim ettikten sonra, yumuşacık eliyle Nevber'i lavmana[164] doğru sevk etti. Musluğu açıp çocuğunu yıkayan bir nine[165] şefkatiyle "Şimdi gözlerini yıka biraz bakayım. Yıka da eski letafeti yerine gelsin. Hem sen bilmiyorsun, farz-i muhal olarak ölünceye kadar bu adamla kalsan bile onun kalbini zapt u bend[166] için yine sana gözlerin lazımdır. Ve bu gözlerini böyle budalalıklar için ağlayarak harap etmek ne kadar cinayettir."

Nevber gayr-i ihtiyari[167] gibi; fakat kanaat-i meyusanesi[168] tezelzül ederek yüzünü ve gözlerini yıkadı, sonra Latife'nin tuttuğu havlu ile kurulanarak aynaya takarrüb[169] etti. On dakika evvelki meyus[170] ve giryan-i âşıkanın[171] yerine, şimdi yegâne silah-i cazibesi olan hüsnüne[172] mütekayyid[173] bir kadın çıkmıştı. Hemen melûf[174] bir suhuletle[175] başını yapıp peçesini taktıktan sonra köşedeki şemsiyesini alarak:

"Haydi" dedi.

Ve iki genç hanım aşağı indiler. Rıhtımda muntazır[176] duran iki çifte kayığa bindiler. Kayık Kanlıca'nın Boyalı'sında Göksu'ya doğru inerken ikisi de sükût ediyordu. İkisi de mülahazat-i zihniyeye[177] dalmış gibiydiler. Kayık Anadoluhisarı'nı geçip derenin ağzına takarrüb ederken Küçüksu'dan dereye doğru gelmekte olan iki çifte ve gayet zarif bir maun sandalda tüllerin, dantellerin sâye-i

---

[164] lavman: lavabo
[165] nine: anne
[166] zapt u bend: bağlamak
[167] gayr-i ihtiyari: elinde olmadan
[168] kanaat-i meyusane: üzüntülü düşünceler
[169] takarrüp: yaklaşma
[170] meyus: üzüntülü
[171] giryan-i âşıka: ağlayan âşık kadın
[172] hüsn: güzellik
[173] mütekayyid: dikkat etmek
[174] melûf: alışık
[175] suhulet: kolaylık
[176] muntazır: hazır
[177] mülahazat-i zihin: zihindeki düşünceler

debdebesinde[178] pür-vakar[179] ve azamet[180] duran iki hanımefendi nazar-i dikkatlerini celp etti.

Latife şuh bir kahkahacıkla:

"O, o dedi. Ben demiyor muydum? Mutlaka bunda bir iş var. Acaba kimin için geliyor? Bunu nasıl anlasak ki?"

Nevber pür-merak[181] ve tecessüs[182] bir tavır ile: "Kim bunlar?" diye sordu.

"Kim olacak canım tanımadın mı? Bibikli Zehra ve Fıtnat Hanımefendiler."

Kayık derenin içine girmiş, birinci köprüyü geçmek üzereydi. Birden Nevber heyecanla irkilerek:

"Ay, o…" dedi.

"Kim o?"

"Canım o işte Nihat. Âh gördün mü haini, bak o keyif için dereye kadar gelmiş, sen ise neler söylüyordun."

Filhakika[183] adi bir sandalda oturmuş bir zarif genç adam, sakin ve mağmum[184] bir tavırla karşıdan gelmekteydi. Latife hemen bu sükûnet ve hüznü fark ederek:

"Yok, bak bir kere hâline de öyle şikâyet et. Baksana yanından geçen bizim hanımefendilere bir nazar olsun da attı mı? Buraya gelişine gelince, sen de geldin. Kim bilir belki o da kendini avutmak için gelmiştir."

Fakat sandal kayığa iyice takarrüb etmişti. O zaman Nihat Bey nasılsa baktığı kayıkta Nevber'in bulunduğunu fark edince birden o kadar bozuldu, o kadar harap bir ifade-i niyaz ve istirhamla baktı ki Nevber, Latife'nin iddialarına hak vermeye mecbur oldu.

---

[178] sâye-i debdebe: gösterişli gölge
[179] pür-vakar: ağırbaşlı
[180] azamet: ihtişamlı
[181] pür-merak: meraklı
[182] tecessüs: bir şeyin aslını anlamaya çalışmak
[183] filhakika: gerçekten
[184] mağmum: kederli

Latife şimdi başını çevirmiş, Nevber'e hitaben:

"Gördün mü küçük hanım? Hakkım yok muymuş?" diyordu. Ve bu kadın tecrübe-i âşıkanesinin sevkiyle söylediği sözlerin doğru çıktığından dolayı, sevdiğinden ayrılmak korkusuyla dilhun[185] iken henüz sevildiğini ve ayrılmayacağını anladığından son derece mesut olan Nevber kadar bahtiyardı.

[185] dilhun: gönlü yaralı

Telafi

Vapurdan çıkarken önümden geçen iki hanımdan birini bütün ecza-i ziynetine[186] varıncaya kadar o kadar mûtenâ[187] bir takayyütle[188] müzeyyen[189] gördüm ki hayran olmaktan kendimi men edemedim. Bütün heyet-i umumiyede[190] öyle bir aheng-i hüsn[191] vardı ki zevk-i rakik-i nefasetin[192] bir numune-i kemâli[193] denilebilirdi. Kadınların hele en bî-mânâ[194] şeylerinde; mesela şemsiyelerinin dalgalarında, çarşaflarının kıvrımlarında, hurçların şeklinde, eteği hafifçe kaldıran kolun zarafet-i inhinasında,[195] ökçelerin[196] revişle[197] demgir[198] topuk darbelerinde, nihayet bütün ecza-i mevcudiyetle-

---

[186] ecza-i ziynet: süslerin kısımları
[187] mûtenâ: seçici
[188] takayyüt: uğraş, çaba
[189] müzeyyen: süslenmiş
[190] heyet-i umumi: genel görünüş
[191] aheng-i hüsn: güzellik ahengi
[192] zevk-i rakik-i nefaset: güzelliğin ince zevki
[193] numune-i kemâl: olgunluk örneği
[194] bî-mânâ: manasız
[195] zarafet-i inhinas: bükülürken oluşan zariflik
[196] ökçe: ayakkabı
[197] reviş: yürüyüş
[198] demgir: tempo tutmak

rinde[199] pervaz eden[200] bir lerziş-i zarafetle[201] önünden geçiyordu. Şüphesiz pek mümtaz[202] ve pek mâ-fevk[203] olmalıydı.

Gayr-i ihtiyari birkaç seri hatve[204] ile ilerledim ve gazinonun önünde birine muntazırmışım[205] gibi bir mevki-i tarassut[206] ahzettim.[207] Gelişini bekliyordum. Lakin aman ya Rabbi, o idi. Evet tanıyordum, çocukluk refikam, hemen akrabam, daha mahremâne söyleyeyim; ilk nişanlım. Beni bir gadr-i gayr-i me'mûl[208] ile unutup bütün vaatlerini çocukluk diyerek bir başkasıyla teehhül[209] etmiş olan, benim hissiyatımı da kendininki kadar mâil-i zeval[210] ve tıflâne[211] addederek bana bol bol tesliyet[212] duaları gönderen Nevber idi.

Büyükada'ya, şüphesiz bize geliyordu. Kime gelirse gelsin; herhâlde uzun müfarakat[213] senelerinin bir kaşr-i hafîf nisyanıyla[214] örtmüş olduğu cerîha-i aşkım[215] birdenbire taharrüş[216] anı ile bu son teselli-i hüsn[217] ve cazibenin verdiği râşe-i asabiye[218] ile tekrar kanamaya başlamıştı.

---

[199] ecza-i mevcudiyet: vücudun kısımları
[200] pervaz eden: uçuşan
[201] lerziş-i zarafet: zarif titreyiş
[202] mümtaz: seçkin
[203] mâ-fevk: üst düzey
[204] hatve: adım
[205] muntazır: beklemek
[206] mevki-i tarassut: gözetleme yeri
[207] ahzetmek: kabul etmek
[208] gadr-i gayr-i me'mûl: umulmadık bir vefasızlık
[209] teehhül: evlenme
[210] mâil-i zeval: bitmeye eğilimli
[211] tıflâne: çocukça
[212] tesliyet: teselli
[213] müfarakat: ayrılık
[214] kaşr-i hafif nisyan: unutmanın hafifçe kabuğunu soyma
[215] cerîha-i aşk: aşk yarası
[216] taharrüş: tahriş olma
[217] teselli-i hüsn: güzellik tesellisi
[218] râşe-i asabiye: sinir titremesi

Bu hüzün ve yeis içinde köşke çıktığım zaman anladım ki filhakika bize gelmişlermiş. Ve müsterih[219] geçecek zehabında[220] bulunduğum gecemin ıstıraplarıyla şimdiden muazzeb[221] ve mütehevvir[222] olmaya başladım.

Zira onu gerçekten sevmiştim.

Çünkü ta küçükten beri bizi akrabamız el ele vererek nişanlarlar, bin latifelerle sabavetin[223] bir hüsn-i meçhul[224] hicabıyla[225] kızarttığı yüzlerimizin ateşleriyle eğlenirlerdi. Hele büyükbabam. Nevber'in her bizde olduğu haftalar beni bu latifeyle o kadar sıkardı ki tarif edemem. Felcin kendisini mıhladığı koltuklusunda yalnız ve pür-melâl[226] geçmeye mahkûm hayatında bizi vesile-i mülâtafa[227] ve mülâabe[228] ittihaz[229] etmeyi pek severdi. Benimse herkesten o kadar gizlediğim, icabında hatta inkâr ettiğim hâlde de emin olduğum bir şey varsa o da Nevber'in ne zaman bize geleceği lakırdısı olsa; yüreğimin şiddetle hoplaması, sabahlara kadar sevincimden uyuyamayışım ve yolunu bin gözle bekleyişimdi. Ve geldiği zaman, büyükbabamın hemen latifeye başlamasına muntazır durur ve latifede ilerleyerek bizi uyuşturmaya kalkmazsa muzdarip olurdum. Mahaza[230] alaya başlayınca ürkek, beceriksiz, mahcup kalmaktan başka bir halt da edemezdim. Şüphesiz Nevber, o benden daha mütecâsirdi.[231] Büyükbabam beni ürkütüp eğlenmek için onu bana kışkırttığı zamanlar iki pehlivan gibi ortada kalırdık; fakat o daima mağrur[232]

---

[219] müsterih: gönül rahatlığı
[220] zehap: zannetme
[221] muazzeb: acı çeken
[222] mütehevvir: öfkeli
[223] sabavet: çocukluk
[224] hüsn-i meçhul: bilinmeyen güzellik
[225] hicap: utanç
[226] pür-melâl: hüzün dolu
[227] vesile-i mülâtafa: şakalaşma sebebi
[228] mülâabe: şakalaşma
[229] ittihaz: kabul etmek
[230] mahaza: bununla birlikte
[231] mütecâsir: cesur
[232] mağrur: gururlu

ve levent.[233] Ben hacil[234] ve miskin olmak üzere. O zaman bütün hayatımın zevk ve şevki yalnız Nevber'in bizde geçirdiği günlerin bu saatleriydi. Ve nihayet o iki küçük elleriyle başımı tutup, benim çırpınışlarıma kulak asmayarak büyükbabamın "Öp bakayım, haydi öp, öp." diye teşvikine itaaten yanaklarımdan öptüğü zaman, bütün aile efradı büyükbabamın kalın kahkahalarına peyrev[235] olurdu. Bazen bu kahkahaya bedel, hiddet kaim[236] olurdu. O zaman benim içtinabımı[237] kızarak telakki[238] eder, "Haydi oradan, miskin pısırık sen de! Sen erkeksen, şuna da bak!" diye söylenirdi.

"Bunları birbirine vermeli."

İşte büyükbabamın bu lakırdısı. Bu sözü nasıl kalbim çarparak beklerdim! Ve zaman geçtikçe bu hiss-i tıflâne[239] başka bir hararet almaya başlıyordu: İlk şebabın[240] cinnetleri arasında bütün hülyalarımın peri-i visâli[241] ondan ibaret olmuştu. Karalamaya başladığım beş on şiirin mülhime-i ebkârı[242] o kara gözlerin ruhumun âmâkında[243] parlayan nûr-i ibtisamıydı.[244] O ise artık büyüdüğümü görerek daha az laubali, büyükbabamın handekâr[245] teşviklerine daha az mûti[246] olmaya başlamıştı. Fakat büyükbabam bizim büyüdüğümüzü fark etmemiş gibi latifelerinde devam ettikçe o da benim gibi bir köşede kiraz gibi kızarmış hâlde kalmaya başlamıştı ve şimdi en mutena zevkim bu şerm-i müşterekti.[247]

---

[233] levent: cesur
[234] hacil: utanmış
[235] peyrev: katılmak, takip etmek
[236] kaim: yerine geçen
[237] içtinap: çekinme
[238] telakki: anlamak
[239] hiss-i tıflâne: çocukça hisler
[240] şebap: gençlik
[241] peri-i visâl: kavuşma perisi
[242] mülhime-i ebkâr: söylenmemiş ilhamlı sözler
[243] âmâk: derinlik
[244] nur-i ibtisam: gülümseyişin aydınlık ışığı
[245] handekâr: gülen
[246] mûti: itaat eden
[247] şerm-i müşterek: ortak utanç

Çünkü onun da artık işi bir latife gibi ihmal edemediğini ve onun da müteredditve mahcup kalıp artık işi ciddi telakki ettiğini görüyor, büyükbabam tekerlekli koltuklusuyla nereye gitse de bizim de orada olduğumuzu keşfetse, yüksek sesle sanki kendisine zıddını iddia etmişler gibi "Yok, yok, bu Nevber bizim Şakir'indir!" dedikçe Nevber'in hakikaten zevci[248] oldum zannederdim.

Heyhat, her şey geçer! Ben leylî mektebe[249] girdim. Büyükbabacığımın tekerlekli koltuklusu ortadan bir gün nihan[250] oluyordu. Artık Nevber'i evvelki gibi kesretle[251] görmemeye başladım. Senede bir defa, o da mestur[252] olarak çıkarken yahut girerken tesadüf edebiliyordum. Ve bunlar bütün emellerime daha başka, daha vâsi[253] âfâk-i hülya,[254] daha azîm[255] bir feyz-i teâli[256] vermişti.

Nihayet bir gün, birdenbire en müzeyyen[257] istikbâl-i mesut[258] rüyalarında iken bir darbe-i haşin[259] ile Nevber'in gelin olduğunu duydum. Oh, bu mümkün değildi. Bende bu kadar esasgîr[260] olan bu hicapların onu bu kadar bî-kayd[261] bırakması kabil[262] olamazdı! Fakat bütün şikâyetlerim gayr-i müsmir[263] kaldı. Bunların hepsi çocuk oyunu gibi telakki edilmiş olacaktı.

---

[248] zevç: eş, koca
[249] leylî mektep: yatılı okul
[250] nihan: saklanmış
[251] kesret: çokluk
[252] mestur: örtünmüş
[253] vâsi: geniş
[254] âfâk-i hülya: hayal ufukları
[255] azîm: büyük
[256] feyz-i teâli: yüksek verimlilik
[257] müzeyyen: süslü
[258] istakbâl-i mesut: mutlu gelecek
[259] darbe-i haşin: sert darbe
[260] esasgîr: köklü
[261] bî-kayd: kayıtsız
[262] kabil: mümkün
[263] gayr-i müsmir: sonuçsuz

Hatta düğünde ben muzlim[264] ve nalan[265] dolaştıkça bütün o vaatlerin şahidi olmuş olanlar bile bir şey tahattur[266] etmediler. Âh büyükbabacığım bilsen senin yokluğunu ne acı acı anlıyordum! Sen olsaydın o bir zaman benim yüreğimi çarpıntılara uğratan o kalın sesceğizinle, bu hıyanete, bu lakaydiye itiraz ederdin ve bu menhus[267] düğün mutlaka vuku[268] bulmazdı; çünkü sen buna müsaade edemezdin.

Gerek Nevber'in bu hissizliğine gerek herkesin bu unutkanlığına o kadar muğber[269] ve münfail[270] oldum ki "Oh bu insanlar!" dedim. Zannederim ki hayattan aldığım ilk ve elîm[271] ceriha[272] buydu ve bu darbe bütün şebabımı zîr ü zeber[273] etti. En bâlâ[274] bir tabaka-i hayâlden[275] süfli[276] bir haziz-i iştibaha[277] düştüm. Merdümgiriz,[278] bedbin[279] ve reybî[280] oldum ve o esnada mektepten çıkmış olduğumdan ben de âlem-i zenana[281] düştüm; fakat ilk muvaffakiyetlerimin bütün neşeleri arasında onu tahattur ettiğim zamanlar pek köklenmiş bir yerinden, kalbimde istihkâr[282] edilmiş bir aşkın damarlarının sızladığını hissederdim.

---

[264] muzlim: açıkça anlaşılmayan
[265] nalan: inleyen
[266] tahattur: hatırlamak
[267] menhus: uğursuz
[268] vuku: meydana gelme
[269] muğber: gücenmek
[270] münfail: içerlemek
[271] elîm: acı
[272] ceriha: yara
[273] zîr ü zeber: altüst
[274] bâlâ: yüksek
[275] tabaka-i hayâl: hayal katmanı
[276] süfli: bir yere veya bir şeye göre aşağıda bulunan
[277] haziz-i iştibah: aşağılık şüphelenme
[278] merdümgiriz: insanlardan kaçan
[279] bedbin: kötümser
[280] reybî: şüpheci
[281] âlem-i zenan: kadınlar âlemi
[282] istihkâr: hor görmek

Bugün bu tafsilatı ne kadar katiyet-i teferruat[283] ile tahattur ediyordum. Ve şimdi onu, birçok senelerden, gençliğin zerrin-i pür-âmâl-i bahtiyarisi[284] peşinde beyhude yorularak geçmiş olan, hiçbir nefs-i kanaat[285] vermedikten başka birçok elim senelerden sonra onu bütün tekemmül[286] etmiş meziyyatı[287] ve şüphesiz inkişaf[288] etmiş mehasiniyle[289] bütün tahayyülatımın kat kat fevkinde bir cazibe ile tekrar gördüğüm zaman eski muhabbetim o kadar bir kuvvet ve tahakküme[290] hükümran[291] olmaya başladı ki mukavemet[292] mümkün olmayacaktı.

Çoktan beri bu gece kadar rahatsız gecemi daha bilmiyordum. Bu yattığım aynı damın altında, bir kadın; güzel, nefis, hatta muhteşem bir kadın vardı ki buna vaad-i izdivaç[293] etmiş ve daha sonra gülerek bu vaadi bir çocukluk telakki etmiş ve daha sonra bûy-i latif[294] vücuduyla başka bir emele hararet-bahş-i iştiyak[295] olmuş, başka dudaklara bahş-i hüsn[296] ve saadet etmişti. Uyumak mümkün olmadı. Bin türlü muhakemelerle onu haksız çıkararak şedîd[297] bir arzu-i intikam[298] hissediyordum. İhtimal bütün hayatım müddetince arayıp bulmamış olduğum nükhet-i aşk[299] ve saadet bu karanfil dudaklarda işveriz-i emel[300] olmaktaydı.

---

[283] katiyet-i teferruat: ayrıntıların kesinliği
[284] zerrin-i pür-âmâl-i bahtiyari: mutluluğun altın renkli arzuları
[285] nefs-i kanaat: elindekiyle yetinme
[286] tekemmül: olgunlaşma
[287] meziyyat: üstün vasıflar
[288] inkişaf: açılma
[289] mehasin güzellik
[290] tahakküm: baskı yaparak hükmetme
[291] hükümran: hüküm süren
[292] mukavemet: karşı koyma
[293] vaad-i izdivaç: evlilik sözü
[294] bûy-i latif: hoş kokulu
[295] hararet-bahş-i iştiyak: arzu veren sıcaklık
[296] bahş-i hüsn: güzellik bahşetme
[297] şedîd: şiddetli
[298] arzu-i intikam: intikam arzusu
[299] nükhet-i aşk: aşk kokusu
[300] işveriz-i emel: işve saçan istekler

Öbür gündüz çıktım; kırlarda dolaştım. Denizde pek çok kaldım. Bir türlü asabımı teskin edemiyordum. Nihayet ne olursa olsun evden uzaklaşmış bulunmak için bu pazar gününü feda ederek kotraya[301] atladım ve voltaya[302] çıktım. Akşam geç vakit avdetimde[303] gitmiş bulunduğunu temenni ediyordum.

Ve akşamüstü sahile takarrüp[304] ettiğim zaman etraf gurûbun[305] son halecanları[306] içinde telâtum-âlûd[307] idi. Ben oraya yanaştım. Deniz hamamının yolundan, biri küçük diğeri büyük iki kadın hayali fark ettim ve ilk tetkikte anladım ki birisi o idi; diğeri ise küçük, on iki yaşındaki kardeşim.

Ben münfailâne[308] sandalda güya işler bularak meşgul oluyordum ki geçip gitsinler de kurtulayım diye; fakat Nuriye beni görünce koşarak iskeleye geldi. O da uzun boylu, levent[309] kâmetiyle[310] kenarda durdu.

O kadar taannüdün[311] hilafında[312] artık yapılacak iş kalmadı. Eli bağlı kalmak da pek kabalık olacaktı. Kalktım, şiddetle yürümeye başladım. Lakin yanına takarrüp ettiğim zaman muhterizâne[313] selam verdiğini görünce hafif bir selamla reddetmeye mecbur oldum. O zaman beni ve sıhhatimi sordu. Sıhhatim! Âh bunu anlamaya neden lüzum görüyordu?

Bâridâne:[314]

— "Teşekkür ederim," dedim.

---

[301] kotra: genellikle tek direkli, gezinti ve spor için kullanılan yelkenli
[302] volta: rüzgâra karşı gidebilmek için zikzak yapmak
[303] avdet: dönüş
[304] takarrüp: yaklaşmak
[305] gurûb: gün batımı
[306] halecan: çarpıntı
[307] telâtum-âlûd: dalgalı
[308] münfailâne: gücenmiş
[309] levent: boylu poslu
[310] kâmet: endam
[311] taannüt: inat
[312] hilaf: tersi, karşısı
[313] muhterizâne: çekinerek
[314] bâridâne: soğuk bir tavırla

— “Meşgul görünüyorsunuz,” dedi. “O kadar yabancı mı olduk?”

Ben huşunetle:[315]

— “Bunu siz istediniz,” dedim.

Şuh bir handecikle: “Oh” etti. “Serzenişler! Evet, vâkıa hakkınız var” diye ilave etti.

Birdenbire senelerin ayırdığı bu başkasının zevcesine ani bir mahremiyet hissiyle takarrüp etmiştim.

— “Bari mesut musunuz?” diye sordum.

Bir âh gibi:

— “Mesut!” diye mırıldandı.

Ve sonra birdenbire devam etti:

— Bilir misiniz buraya mahza[316] bir şey için geldim. Ben hayatımda muzdarip oldukça sizi düşünüyordum. İşitmiştim ki bir başkasıyla teehhülüm sizi pek dilhun[317] ve mükedder[318] etmiş. Bu gerçekse ne kadar muzdarip olmuştur dedim.

— Bunu tekrar ediniz. Tekrar ediniz ki biraz mesut olayım.

— Evet, size can ü yürekten acırdım. Ve benim hiffetim[319] ve çılgınlığımla birinin, beni daha çok sevecek belki daha çok mesut edebilecek birinin bâis-i bed-bahtisi[320] olmak beni çok müteellim[321] ederdi. Evlenmemek, bekâr kalmak fikrinde olduğunuzu bana söylemişlerdi.

— Bu doğrudur, dedim. Bütün emellerim, bütün arzularım; manen, maddeten o kadar bâlâ-pervazdı[322] ki; sizin gibi her manasıyla nefis ve müstesna bir kadını ben bir daha nerede bulacaktım.

---

[315] huşunet: sertçe
[316] mahza: yalnız
[317] dilhun: gönlü yaralı
[318] mükedder: kederli
[319] hiffet: hafiflik, hoppalık
[320] bâis-i bed-bahtî: mutsuzluk sebebi
[321] müteellim: üzüntülü
[322] bâlâ-pervaz: yüksekten uçan

Soluk nefesiyle: “Oh zavallı, zavallı” diye söylendi.

Ve sonra tekrar devam etti:

— Size dostça bir nasihat vermekliğime müsaade ediniz: Ya evlenmeyiniz yahut izdivaçta birkaç günlük yalancı bir saadet gölgesiyle bitmez tükenmez eyyam-i melâlden[323] başka hiçbir şey beklemeyiniz; zira bundan ziyade saadet mümkün değildir.

Ben kendi kendime söylenircesine bir tarz-i muhakeme[324] ile: “Zaten saadet dedikleri şey de uçan bir kuştan başka nedir? İşte ikimiz ki belki birbirimiz için yaratıldığımız hâlde sizin zulmünüzle bedbaht ve sefil olduk. Kim bilir belki birbirimizin olaydık cidden bahtiyar olacaktık.”

— Yok, uzun gözyaşlarıyla kazanılmış acı bir tecrübe ile söylüyorum ki bütün iştiyak-i âşıkânemiz[325] yalnız adem-i temastan[326] tevellüt[327] ediyor. İnsan bir kere o uzak ve gayr-i kabil-i temas[328] gördüğü güzelliklere dokununca bütün harareti sönüyor. Bütün emel donuyor ve bütün iştiyak hazin bir melâle, derin bir neşesizliğe inkılap[329] ediyor ve işte saadet zannettiğiniz hâlde bundan başka bir şey değil; bana inanınız.

— Bunu ben tecrübe etmeden nasıl bilirim, diye söylendim. Mademki bütün hayat-i beşer[330] bu gamgîn[331] mahmuriyet için pür-tehlike[332] yaşıyor; benim de buna müştak olmaya[333] hakkım yok mudur? Hâlbuki bahusus[334] bu mülakattan sonra, sizi böyle bu kadar nefis olarak tekrar tanıyıp bütün maziyi, bütün sizin hakkınız-

---

[323] eyyam-i melâl: hüzün ve bıkkınlık günleri
[324] tarz-i muhakeme: yargılayıcı tavır
[325] iştiyak-i âşıkâne: aşk arzuları
[326] adem-i temas: temasın olmaması
[327] tevellüt: doğma
[328] gayr-i kabil-i temas: dokunması mümkün olmayan
[329] inkılap: dönüşmek
[330] hayat-i beşer: insan hayatı
[331] gamgîn: gamlı
[332] pür-tehlike: tehlikeli
[333] müştak olmak: arzu duymak
[334] bahusus: özellikle

da peyda etmiş olduğum emellerimi tahattur ettikten sonra. Şimdi kemâlen harap olacağım.

Lerzan[335] bir sesle:

— Vah zavallı dostum, diye söylendi. Emin olunuz ki bütün bunlar bir şeye değmez. Gençlik, bütün insanları yalancı yıldızlarıyla aldatıyor. En parlak emele dokununuz, solduğunu görürsünüz. Size tavsiye ederim, kendinizi beyhude[336] müteezzi[337] etmeyiniz.

Bir anda onsuz kalarak takip edecek günlerin bütün bütün azaplarında yaşadım.

— Oh! Siz niçin geldiniz, diye şikâyet ettim.

— Ben mi? dedi.

Şu anda tebessümünde bir lerziş-i latif[338] vardı. Ve başını etrafı istila eden dâmân-i zalâm[339] içinde, küçük Nuriye'yi aramak için çevirerek, orada son vapurun güzârişine[340] dalmış genç kıza:

— Ah, kamarada mendili unutmuşum, lütfeder misiniz Nuriyeciğim? dedi.

Kardeşim koşarak deniz hamamında kaybolduğunu ve onun sada-i mütebessimle[341] "İşte!" diye ağzını uzattığını gördüm. Hemen bîtab-i saadet[342] uzandım, medhuş[343] bir buse ile dudaklarımız birbirine yapıştı, sonra hemen şiddetle ayrıldık. Ben düşmemek için bir direğe dayandım. Onun ise baygın gibi, Nuriye'den mendili alarak şimdi mütebessim, sakin, ağzını kuruladığını gördüm.

---

[335] lerzan: titreyen
[336] beyhude: gereksiz
[337] müteezzi: üzülen
[338] lerziş-i latif: güzel titreyiş
[339] dâmân-i zalâm: karanlığın eteği
[340] güzâriş: geçiş
[341] sada-i mütebessim: gülen ses
[342] bîtab-i saadet: saadetten yorgun düşmek
[343] medhuş: şaşmış

Bu saniyede bu yabancı, bu başkasının zevcesi olmuş olan kadın, o kadar tamamıyla benim olmuştu ki bir zevk-i visal[344] ile bî-huştum.[345] Yanındakine: "Gidelim!" dedi. Ve bana dönerek:

— İşte bu kadar efendim, dedi. Ve yemin ederim ki ebedî bir temellükten[346] bu kadar mesut olamayacaktınız.

Ve sonra şuh ve şen bir tebessüm-i müsterihâne[347] ile:

— Ben kabahatimi ödedim ve beni affettiniz, değil mi? dedi ve zulmet[348] içinde eriye eriye kaybolup gitti.

[344] zevk-i visal: kavuşma zevki
[345] bî-huş: sersemlemiş
[346] temellük: sahip olma
[347] tebessüm-i müsterihâne: gönül rahatlığıyla gülümsemek
[348] zulmet: karanlık

Sırr-ı Şebab[349]

Henüz bir genç kız denilemezse de çocukluktan da çıkmıştır. Bütün âzâ-i vechiyeye,[350] teşkilat-i bedeniyeye[351] kim bilir nasıl hülyalarla geçmiş bir geceden sonra nâgehani[352] bir tenemmüv-i nermin[353] geldiği bir yaz sabahı; aynası kendisine mahrem, mütebessim, nevazişkâr[354] bir selamla dedi ki:

— Oo, tebrikler küçük hanım; lakin bu sabah dudaklarınızın renginde, gözlerinizin nurunda neler var? Vakıa çehre biraz sarımtırak, gözler yorgun. Fakat mevcudiyetinizde bu pervaz[355] eden buy-i hayat[356] nedir? Erkenden kırlarda mı dolaştınız? İntişar[357] eden rayihanızda[358] bir lerze-i şûh[359] hissediyorum. Nedir o göğsünüzdeki heyecan-i semîn?[360] O, lakin size ne oldu? Mutlaka bir şey var!

O zaman genç kız bir istila-i humretle[361] yeniden kızaran yüzünü elleriyle örtüp çırpınan kalbinin baygınlıkları arasında:

---

[349] sırr-ı şebab: gençlik sırrı
[350] âzâ-i vech: yüzün tümü
[351] teşkilat-i bedeniye: beden hatları
[352] nâgehani: ansızın
[353] tenemmüv-i nermin: yumuşak gelişme
[354] nevazişkâr: gönül alan
[355] pervaz: uçuşan
[356] buy-i hayat: hayat kokusu
[357] intişar: yayılma
[358] rayiha: koku
[359] lerze-i şûh: neşeli titreyiş
[360] heyecan-i semîn: büyük heyecan
[361] istila-i humret: kırmızılık basması

Bende mi, dedi. Hiç. Bilmem. Bir şey yok. Of, sabah kalbim bir çarpıyor ki…

Ayna birçok itirafların ahlarıyla zılâl,[362] bir tecrübe ile gülümseyerek bir iki suç bulacaksınız. Zira mûtadınızdan[363] telaşlı, mutadınızdan heyecanlısınız.

Genç kız müteredditve mahcup mırıldanıyordu:

— Ben mi? Ben mi?

Ayna devam etti:

— Evet, siz. Başka vakit öğlelere kadar tembel tembel yatağınızdan çıkmazdınız. Size o kadar meyil ve muhabbetim varken; benim karşıma bile zorla, dadınızın ibramıyla[364] gelirdiniz. Saçlarınız tarakların dişlerini nadiren taltif[365] ederdi. Beni ziyaret için behemehâl[366] uzun bir sefere gitmeniz lazım gelirdi.

Bana karşı kabahatlerinizi biliyorsunuz. Fakat ben emin olduğum için sükût ederdim. Bir gün bana geleceğinizden, uzun saatlerinizi bana hasredeceğinizden, en endişe-nâk[367] nazarlarınızla beni mesut edeceğinizden emindim. Şimdi anlamak istiyorum ki o mesut saat benim için çalmış mıdır?

Genç kız bu sözleri işitmiyor gibi dalgın dalgın dinliyordu.

— Bu sabah erkenden kalktınız. Birçok bahçede gezdiniz. Güneşin doğuşunu mu seyrediyordunuz? Yoksa jalelerin tebessümlerini mi? Söylemiyorsunuz; fakat ben anlıyorum. Âh ben öyle şeyler bilirim ki vâkıf olsanız beni hemen sırdaş yapardınız. Fakat…

Mecra-i kelâmı[368] değiştirip:

---

[362] zılâl: gölgeler
[363] mûtat: alışılmış
[364] ibram: ısrar
[365] taltif: gönlü hoş etme
[366] behemehâl: mutlaka
[367] endişe-nâk: endişeli
[368] mecra-i kelâm: sözün gidişatı

— Hele size gelelim: Sonra beni de mehcur-i nigâha[369] iltifat etmediniz. Hem bu sabah saçlarınıza öyle bir itina-i mahsus[370] ile öyle perişanî eda verdiniz ki; lakin söyleyiniz niçin ağlıyorsunuz güzel çocuk?

Buruşuk bir ipek mendil gözlerinin bütün yaşlarını kuruluyordu.

— Bu kadar ısrar etmeseniz.

— Lakin ben aynalık sıfatıyla sizin güzel gözlerinizden aksederek kalbinizi görürüm. Siz böyle sükût ettikçe ne gördüğümü de söylersem pişman olmaz mısınız?

— Oh!

— Orada bir hayal. Oo, daha pek genç. On sekiz on dokuz. Dudaklarının üstünde hafif bir hatt-i esmer[371] titriyor. Gözleri. Of bu gözler. Lakin hâlâ susuyorsunuz. İster misiniz ki bütün sırlarınızı dökeyim?

Genç kız telaşla reddetti.

— Yok, yok istemem, sen sus.

Ayna bir temenna-i mûtenâ[372] ile:

— O hâlde emirlerinize hazırım.

Genç kız o coşan kuşların heyecanına şebih[373] bir telaşla:

— Of, ben bir şey bilmiyorum, diye şikâyet etti. Ben bilmiyorum… Ben(den) ne istiyorsun? İstemem. Hem. Hem dadım duyar diye o kadar korkuyorum ki!

Ayna nihayet bir nefes-i muvaffakiyetle[374] göğüs geçirdi:

— Yok, nafile hiç korkmayınız. Siz söyleyiniz güzelim. Söyleyiniz ki beraber bir çare bulalım. Ben de fark ettim ama… Siz

---

[369] mehcur-i nigâh: bakışdan uzaklaşmış
[370] itina-i mahsus: hususi özen
[371] hatt-i esmer: genç çocuğun yeni çıkmaya başlayan tüyleri, bıyığı
[372] temenna-i mûtenâ: özenli selam
[373] şebih: benzeyen
[374] nefes-i muvaffakiyet: başarı soluğu

söylerseniz. Hem ben o kadar ketumum ki mislim yoktur. Hele siz söyleyiniz, bu nasıl oldu?

Kız zengin saçlarla müzeyyen kumral başını eline dayamış mahzun mahzun düşünüyordu. Birdenbire bir göğüs geçirerek:

— Benim aklımda bile yoktu, diye başladı.

— Benim aklımda bile yoktu. Bir gün dadım… Âh hep kabahat dadımdadır ya. Bir gün dadım beni amcamın köşküne götürdü. Onu orada gördüm. Daha o gün çarşaf giymiştim. Ben giymemek istiyordum, "Olmaz," dediler. O kadar hırslandım ki sabaha kadar ağladım. "Ne olur!" diyordum. "Artık büyüdün!" dediler. Erkekten kaçmak. Artık selamlığa gidemeyecektim. Sonra sabahleyin çarşafı giyince o kadar sevindim ki evvelki hiddetlerimi unuttum. İşte o gün, o beni çarşafla görünce içimden birdenbire bir şey hopladı. "Oh ne iyi" diyordum. Diğer taraftan yanına gidemediğim için acınıyordum. Birdenbire yanına gitmek için öyle şiddetli bir arzu duydum ki ne yapacağımı bilemeyerek ona gözümle işaret ettim. Evvelden amcama filan, otururken oyun oynamak için sıvışmak işaretini böyle verirdim. O da bana tebessüm etti. Ve başıyla selam verdi. Lakin o kadar mahcup oldum, o kadar pişman oldum ki ağlamaya başladım. Araba artık geliyordu. İçimden acı zehirler akıyordu. Bu gece bunun için hiç uyuyamadım. "Neden yaptım! Neden yaptım?" diye kendimi yedim. Beni fena, hoppa bir kız bellemiştir değil mi?

Ayna mülâtafakârâne:[375]

— Hele şu kuruntulu hanıma bakınız. Hiç fena, hoppa bilir mi? Bilakis memnun olmuş ki tebessümle cevap vermiş. Şüphesiz o da sizin kaçmanızdan mahzun olmuştur. Sonra sizin tebessümünüzü görünce o kadar memnun olmuştur ki…

Genç kız heyecanlı bir telaşla:

— Sahih mi? Âh aynacığım, bana öyle geliyor ki pek büyük bir kabahat işledim. Hiç insan çarşaflıyken bir erkeğe güler mi? Of, içimde öyle bir sıkıntı var ki…

---

[375] mülâtafakârâne: şakalaşarak

O zaman ayna dedi ki:

— Güzelim, bu kadar merak, bu kadar gözyaşı neden? Bu sinn[376] neşe ve ârâm[377] sinnidir. Bu gözyaşları mesut ederek akanlardır. Senin vücudunda şimdi en hafî[378] nesimlere[379] karşı heves-pervazla[380] çırpınan kanatların var. Uçacağın zaman âsumân-i mâi,[381] bir nihayet. Her şey müşemmes.[382]

Handeler, neşeler, vaatler, ümitler, her şey gülüyor. Gül sen de gül; çünkü şebabın lerzişleriyle henüz mesutsun.

Birdenbire genç kız aynanın önünden çekildi: Dadısı giriyordu.

1311 (1895)

[376] sinn: yaş
[377] ârâm: huzur
[378] hafî: gizli
[379] nesim: hafif hafif esen hoş rüzgâr
[380] heves-pervaz: hevesle uçan
[381] âsumân-i mâi: mavi gökyüzü
[382] müşemmes: güneşli

Nafile

Catulle Mendés'ten[383]

Balıkçılar, gacırdayan ırgatın[384] manivelalarına[385] abanarak mavili beyazlı sandalı nihayet çakılların üstüne çektiler. Şimdi artık dalgaların gelip yetişemeyeceğinden emin olarak köyün bir meyhanesine domino oynamaya ve elma şarabı içmeye gittiler. Lakin sandalın bir tek yelkenini istinga mayna etmeye[386] lüzum görmediler. Bu zahmet-i ihtiyar[387] neye yarar? Meltem ne kadar fırışka[388] olursa olsun çakılların içine ağırlığıyla iyice oturmuş olan sandalı sürükleyemez (y)a.

Bir şair, oradan geçerken, bir tarafa yatmış sandalın gölgesine, sahile uzandı.

Üzerinde karşılaşan akıntılara vâsi[389] teşa'şularla[390] hâsıl[391] olan bütün deniz, önünde şeffaf bir reng-i hadra[392] ile tembel, râşedar[393] serilip gidiyor; kaidesi köpüklü tek bir kaya, bir siyah kaya

---

[383] Catulle Mendés: (1841-1909) Fransız şair, oyun yazarı ve romancı.
[384] ırgat: ağır şeyleri ve gemi demirlerini kaldırıp çekmeye yarayan, birkaç kişi tarafından çevrilen bocurgat
[385] manivela: bir ucunun bağlı bulunduğu bir nokta çevresinde dönen kol
[386] istinga mayna etmek: yelkenleri yavaş yavaş indirmek
[387] zahmet-i ihtiyar: sıkıntıya katlanmak
[388] fırışka: hafif esen rüzgâr
[389] vâsi: geniş
[390] teşa'şu: parıldama
[391] hâsıl: meydana çıkan
[392] reng-i hadra: yeşil renk
[393] râşedar: titreyen

suyun içinden çıkarak dikiliyor; diğer taraftan bir sisin batî[394] suudu,[395] yüksek sahilin kırmızı topraklı cenahına doğru uzanıyor; bir müslinin[396] bir iğne ile yırtılışı gibi çan kulesiyle yırtılarak bulutlara dolaşıyor. Yakında denize giren çıplak bacaklı kadınlar, kenarları boğulmuş kurdeleli fanila sileceklerle deniz terlikleri giymiş ayaklarını, denize doğru inen dar kalaslara bin tereddütlerle koyarlar ve kolluksuz kollarını kaldırdıkları zaman korkudan açılan parmaklarında yüzüklerinin elması ve altınları kıvılcımlanır.

Perdeleri rüzgârdan patırdayan ve müşemmes[397] çakıllarda gölgeler gezdiren bir çadırın gölgesinde kısa örgülü seyir iskemleleri üzerinde parlak renkli esvaplar kabarıyor, orada burada sudan çıkan veya dalarak denizi köpükle kaynatan çizgili fanilalı şinâverlerin[398] gidip gelmeleri, dalgalardan kulakları köpüklerle bulanmış olarak kaçan, havlaşan ufak köpeklerin sıçramaları, çocukların koşuşmaları ve etrafa bakarak duran birkaç büyük adam kümeleri arasında, oraya atılmış iri gelincik demetleri gibi kırmızı şemsiyeler parıldıyor.

Lakin şair ne şinâver kadınların çıplak bacaklarına, ne şemsiyelerin güneşle artan kızıllığına ehemmiyet verir. O, yanı başında meltemle yelkeni şişen sandalın feryadını dinler.

O gamgîn[399] sandal der ki:

"Beni; orada, dalgaların nevaziş-perver[400] temevvüclerinde[401] sallanacağım yerde, ölmüş bir şey gibi niçin burada bî-hareket[402] bıraktılar? Ben pruvamı[403] kaldırarak dalgaların seyyal[404] tepelerinden

---

[394] batî: yavaş, ağır
[395] suud: yükselme
[396] müslin: hafif pamuklu kumaş
[397] müşemmes: güneşli
[398] şinâver: yüzücü
[399] gamgîn: gamlı
[400] nevaziş-perver: okşayan
[401] temevvüc: dalgalanma
[402] bî-hareket: hareketsiz
[403] pruva: bir tekne ya da geminin baş tarafı
[404] seyyal: akıcı

aşmak, sonra baş aşağı inmek istiyorum. Ben tanin-perver[405] bordama[406] denizlerin hücum etmesini istiyorum. Alarga:[407] Mademki o kadar dilber deniz tatlı seferlere celp ve davet ediyor; mademki yalnız güneş altında yaldızlanacak, arkamda uzun sîmîn[408] bir izi titretip terennüm[409] ettireceğim, öyle ise alarga!"

Bu esnada sırsıklam bir kadın, kabinesine doğru yürür. Bir ayağı kundurasız, pembe topuğu biraz çamurlanmış; ince gerilmiş ve arkasından teni görünen elbisenin altında göğsünün sıkı sıkı şiştiği fark olunur. Lakin şair sandalın şikâyetine vakf-i gûş[410] ederek başını bile çevirmez.

Ve sandal bir darbe-i rüzgâr altında der ki:

"Fırtınayı da onu da istiyorum. Gevşek, râkid[411] havalardan sonra gemilerin kaburgalarını sarsan, mehib[412] direkleri gacırdatan fırtınalara hevesim var. Sağanaklarda sıkı, nâgehani[413] yağmurlarda dağlara benzeyen ve çağlayanlar gibi boşalıp yıkılan yüce dalgalar arasında isterim ki rüzgârlar beni alsın da götürsün, yuvarlasın, şimşekler altında benim kemiklerimi kırsın. Bu kadar nâtüvanken[414] bile beni dolduracak dalganın altında batsam, çatlamalarla ayrılsam, un ufak olmuş parçalarım kumsallarda balıkçı karıları tarafından toplanacak bî-şekil[415] odun hâline bile gelse kudurmuş denizlerle, semalarla boğuşmak hoşuma gider."

Bu esnada o kadın, kabinesini aradı aradı bulamadı. Sabırsızlanıyor, çağırıyor, kalkınca koltuk altlarının zerrin gölgelerini gösteren çıplak kollarıyla hareketler yapıyor; lakin şair seri bir nazardan

---

[405] tanin-perver: çınlayan
[406] borda: bir tekne veya geminin yanı
[407] alarga: açık deniz, engin; Denizcilikte "Açıktan geç!" anlamına da gelir.
[408] sîmîn: gümüş renkli
[409] terennüm: güzel bir sesle hafif hafif şarkı söylemek
[410] vakf-i gûş: kulak vermek
[411] râkid: durgun
[412] mehib: heybetli
[413] nâgehani: ansızın
[414] nâtüvan: güçsüz
[415] bî-şekil: şekilsiz

sonra, çakıllarda kalmış sandala döner ve nafile yere açılmış yelkenin altındaki pür-hülya[416] sandalı dinlemekten vazgeçmez.

Ve o, fırışka meltem[417] ile dedi ki:

"Hem kim bilir, fırtına beni büyük gemilerin aborda[418] olduğu muhteşem memleketlere götürür. Ne kadar cılız görünürsem görüneyim, kendimde en sıkı fırtınalara dayanacak kuvvet buluyorum. Birçok tehlikelerden sonra belki ben de uzak memleketlerin bandıralarıyla[419] müzeyyen büyük limanlara girebilirim. Ne muzafferiyet! Ne şetaret![420] Tığ kadar demirimi koca koca postaların demirleri atılmış bir yere funda etmek![421] Hem kim bilir muvafık akıntılara tâbi olarak uygun havalarla nazra-i beşerden[422] meçhul,[423] esrar-âmiz[424] adalarla mütetevvic,[425] gayr-i malum[426] körfezlere kadar giderim.

Hiç koklanmamış güllerin açıldığı, hiç tadılmamış yemişlerin olduğu, bulut bilmez bir semanın altında; gündüzünün gecesi, bahr-i muhitinin[427] meraretleri[428] olmayan cennete müşabih[429] bir yerde insan ayağı basmamış kumların üzerinde kalmak belki bana müyesser[430] olur!"

Denize giren kadın, nihayet kendi kendini gösterdikten sonra şimdi seyretmek için tekrar sahile gelir: Soygunken güzeldi; giyi-

---

[416] pür-hülya: hülya dolu
[417] fırışka meltem: meltem rüzgârı
[418] aborda: bir deniz taşıtının bir başka deniz taşıtına veya iskeleye bir yanını vererek yanaşması
[419] bandıra: bayrak
[420] şateret: sevinç
[421] funda etmek: gemileri demirlemek
[422] nazra-i beşer: insan bakışı
[423] meçhul: bilinmeyen
[424] esrar-âmiz: esrarlı
[425] mütetevvic: taç giymiş
[426] gayr-i malum: bilinmeyen
[427] bahr-i muhit: okyanus
[428] meraret: acılık
[429] müşabih: benzeyen
[430] müyesser: nasip

nince nefis olur. Artık göstermediği şeyleri tahattura mecbur kalan arzu; galeyan ve tehevvür[431] eder. Küçücük gerilmiş etinin hazinesi, çıplak ayağının tahatturuyla ne güzel uyuşur. Lakin şair artık giyinen kadınla meşgul değildir. O yelken altındaki sandala dalmıştır.

"Niçin inliyorsun? Ve niçin böyle tahliller ediyorsun? Ahşaptan mamul[432] ve sakil[433] olduğun için orada gayr-i müteharrik[434] toprak üstünde rahatça kalmaya kani olmuyor musun?"

"Doğru söylüyorsun; lakin mademki ağır ve toprağa köklenmiş bir meşe ağacından mamulüm, bu mühim ufuklara doğru vira[435] titreyip şişen yelkeni üstümde niye bıraktılar?"

O zaman şair, başını eğerek düşünür ki onun da bir yelkeni; bir gemicinin bir sandalı denize indirdiği gibi ölüm gelip bize ma'dûm-i hülyamızı[436] açıncaya kadar heyhat ki pek nafile bir yelkeni; tahattur eden, arzu eden ve layenkati dûr â dûr[437] hülyalara doğru pür-lerziş bir yelkeni; ruhu olduğundan, o da bu dünyaya karaya oturmuş sandal gibi ribkadâr-i esarettir.[438]

1312 (1896)

[431] tehevvür: öfkelenme
[432] mamul: yapılmış
[433] sakil: ağır
[434] gayr-i müteharrik: hareketsiz
[435] vira: durmadan
[436] ma'dûm-i hülya: hayalin yokluğu
[437] dûr a dûr: durmadan uzun uzadıya
[438] ribkadâr-i esaret: esaret kemeriyle bağlı olma

Camın Arkasında

Ağır perdelerin arasından sızan nîm-ziya[439] ile hoş bir zulmete[440] müstağrak[441] büyük salondan hızla geçerken kalfaların birisiyle çarpışırcasına karşılaştı; sonra mücella[442] döşeme üzerinde kayarcasına süzülerek yüksek pencerelerden birine sokuldu. Yukarıdan dökülen tüllerin bir kanadına bürünüp bahçeye bakmaya başladı.

Orada kapının önünde kardeşiyle faytonundan yeni inmiş bir genç birleşmişler, beriki, arabacısına bir emir veriyordu. Sonra döndüler, akasyaların, güneşin altında, yeşil gölgelerinde kayboldular. Genç kız yukarıdan onları görüyor, yaprakların dalgaları arasında gözleriyle takip ediyordu. Onlar bir şeyler söyleşerek, ara sıra gülüşerek ilerliyorlardı. Bir an oldu ki bulunduğu yerden artık görememeye başladı.

Sonra birdenbire aklına yeni bir şey gelmiş gibi uçarcasına aşağı indi. Rast geldiği hizmetçilerin, kalfaların arasından lakaydane geçip koridorlardan, divanhanelerden sonra selamlığa bitişik bir salona girdi, pencereye atıldı. Burası bahçe ile bir ayak bir kabul odasıydı. Bahçenin bir havuza nâzır ufak bir kameriyesi buradan görülebiliyordu.

Lakin onlar orada yoktular. O zaman, canı sıkılmış gibi yüzünde bir râşe-i işmi'zazla[443] döndü. Pencereye dayanarak sinesinde küçük bir ahla dalgın, gözleri meçhul bir yere akmış kaldı.

---

[439] nîm-ziya: yarı ışık
[440] zulmet: karanlık
[441] müstağrak: batmış
[442] mücella: cilalanmış
[443] râşe-i işmi'zaz: titreyip ürperme

Zira onu, o genci seviyordu; genç kalbinin bütün iştiyakıyla[444] seviyordu. Bütün meşguliyeti o idi. Her sabah belki erken geçer diye güneşle beraber kalkar, bin intizarlar,[445] ateşler içinde onu bekler; faytonu karşıdan görünce bu kafesin arkasında nâtüvan[446] kalarak heyecanından, lerzesinden[447] hemen de göremezdi. İşte ta bahardan beri ondan başka hiç kimseyi düşünmediği, hiç kimseyi aramadığı hâlde. Ondan başka hiç kimse için yaşamadığı hâlde, mesela gözünün renginde müteredditdit, bu mânâ-i nazara[448] karşı kendinde öyle bir zevebân[449] ki tahammülsûz,[450] sanki bir hâle-i müşa'şa[451] gözlerini kamaştırarak teşhis imkânını mahvediyordu. Fesinin kaşlar üzerindeki meyl-i şûhu;[452] gömleklerin, boyunbağlarının renkleri ve tebessümler –zira tebessüm ederek geçerdi- işte yalnız bunlar. Fakat ne zararı var? Bir geçişi ile altı aydır bütün hayatını bu kadar işgal etmesi, kalbine bu heyecan-i iradesûzu[453] vücuduna bu râşe-i zaîfi[454] vermesi sevmek için çok bile değil midir?

Öyle geliyordu ki eğer o olmasaydı bir zulmet-i müebbed[455] içinde gibi mânâ-i hayattan[456] mahrum kalırdı. Ve dalarak kendi keyfine bir istikbal-i saadet[457] hazırlar. Bunda mâi[458] semasına doğru uçuşan altın pullu bürümcüklerin[459] perişan bulutları altında, bütün sinesi dağılacak gibi bir tehevvür-i darabânla[460] bîtap,[461] onun

---

[444] iştiyak: özleyiş
[445] intizar: bekleme
[446] nâtüvan: güçsüz
[447] lerze: titreyiş
[448] mânâ-i nazar: anlamlı bakış
[449] zevebân: erime
[450] tahammülsûz: tüketen
[451] hâle-i müşa'şa: parlak ışık
[452] meyl-i şûh: cilveli eğim
[453] heyecan-ı iradesûz: iradesiz bırakan heyecan
[454] râşe-i zaîf: zayıf titreyiş
[455] zulmet-i müebbed: sonsuz karanlık
[456] mânâ-i hayat: hayatın anlamı
[457] istikbal-i saadet: mutlu bir gelecek
[458] mâi: mavi
[459] bürümcük: ince kumaş
[460] tehevvür-i darabân: çarpıntının şiddeti
[461] bîtap: yorgun

huzur-i zevciyetinde[462] mesut kalacağı o leyle-i bahtiyarîyi[463] süsledikçe süslerdi. Çünkü behemehâl[464] teehhül[465] edeceklerdi, behemehâl; zira emindi ki kendisi de seviliyordu. Bu kısa, bu iki de bir de köşke gelmesi, her sabahki tebessümler ne içindi? Ya geçen gün haber verilen hanımefendilerin teşrifleri?

Genç kız yaklaşarak aynada simasını tetkike koyuldu; sanki hanımefendilerin huzuruna gelinliğe namzet[466] gibi çıkıyordu. Ve tavırlarını, güzelliklerini ayrı ayrı tetkik ediyordu. Yok, şüphe yok, bütün bu devamlarda, bu teşriflerde güzel gözlerinin bir dahl-i küllîsi[467] vardı; çünkü gözlerinin mahmur[468] bûsişleri,[469] saçlarının lerzan tebessümleri, dudaklarındaki mahrem[470] ziya-i ümitte[471] öyle şeyler vardı ki bir goncadaki şuhî-i rengine[472] pek benziyordu.

Birdenbire delikanlıların geldiklerini işitti. Pencereye takarrüb[473] edip orasında burasında isabet-i şemsle[474] handeler uçuşan bir yoldan gelişlerine baktı. Onlar konuşarak geliyorlar, lakırdılar, kelimelerin fark olunmadığı müşevveş[475] bir seyelan[476] gibi işitiliyordu; lakin yaklaştıkları zaman ayrıldılar.

Kardeşi uşaklardan birini çağırıp birer sandalye emretti. Bu esnada o, ötekini tetkik ediyordu. Ellerini cebine takmış, havuzun kenarında suya bakarak düşünüyor, bir ayağıyla derûnî[477] bir nağmeyle dem tutuyordu. Bu uzunca boylu kumral bir gençti.

---

[462] huzur-ı zevciyet: eşi olarak bulunma
[463] leyle-i bahtiyarî: mutluluk gecesi
[464] behemehâl: mutlaka
[465] teehhül: evlenme
[466] namzet: aday
[467] dahl-i küllî: büyük etki
[468] mahmur: uykulu
[469] bûsiş: öpüş
[470] mahrem: gizli
[471] ziya-i ümit: umut ışığı
[472] şuhî-i rengî: çeşitli cilvelikler
[473] takarrüb: yaklaşma
[474] isabet-i şems: güneşin isabet etmesi
[475] müşevveş: düzensiz
[476] seyelan: akıntı
[477] derûnî: içten

Ve sandalyeler geldiği zaman hemen pencerenin altına oturdular. O zaman kalbinin heyecanları arasında daha yakından tetkike koyuldu. Onlar konuşuyorlardı:

— Demek bu bir yıldırım tesiri oldu.

— Oh azizim, kabil[478] değil anlatamam! Bütün ömrümde böyle bir tesir bilmiyorum. Ya Rabbim, tefahhur[479] olmasın, birçok muvaffakiyetim vardır; fakat hiçbirisini bunun kadar iştiyakla arzuladığımı tahattur etmiyorum. Âh lakin senin için eğer bir kere görmek ihtimali olsaydı… Eminim ki sen benden müthiş bir hâle gelirsin.

Kardeşi, şüphe-âmiz[480] başını sallıyordu. Öteki devam etti:

— Oo. Ben de bir dakika evvel aynı fikirdeyken bu tulû[481] üzerine öyle bir hâle geldim ki Necip Bey beni görüp de elimi aldığı zaman, "Ne oldun, üşümüşsün" diyordu. O kadar titriyordum.

— Koca Kerem.

— Oo, rica ederim, beni bu teşbihten[482] mahrum buyurunuz; zira benim Aslı'mla asıl Aslı arasında asırlarca fark var. Oh, senelerce. Onun ayaklarının dibinden kalkmamak, senelerce ona esir olmak, senelerce. Oh, bu Fransız karıları.

Daha dinleyemedi, bir hayal gibi yavaşça çekildi. Sendeler gibi dışarı fırladı. Gelin hanım kendini arıyormuş. Ve kendini sürükleyen, birçok gülüp birçok söyleyen bu kadının yanında bir şeyi anlamayarak, bir şeyi bilmeyerek dimağında[483] bir teşevvüş-i esvat-i mübheme[484] ile bir sâirfilmenâm[485] gibi gidiyordu.

1312 (1896)

---

[478] kabil: mümkün
[479] tefahhur: övünmek
[480] şüphe-âmiz: kuşkulu
[481] tulû: doğuş
[482] teşbih: benzetme
[483] dimağ: zihin
[484] teşevvüş-i esvat-i mübhem: belirsiz seslerin karışması
[485] sâirfilmenâm: uyurgezer

Küçük Muallim

Elimden tutarak dedi ki:

— Şu mezarı görüyor musun? Hiç mezarlığa benzemeyen böyle bir yerde bu size garip görünüyor; fakat orada yatan adamın kendisi zaten mücessem[486] bir garabetti.[487] Burada yirmi beş yaşında bir sefil medfundur.[488] Herkes bu hayatı sakin ve âsude[489] geçti zannederdi. Fakat onu gayr-i tabiî[490] bir ölümle bu topraklara seren, facia-i hayatiyeyi[491] yalnız bir ben bilirim, bir de…

Başını çevirip gözlerine baktım:

— Bir de?

Nîm[492] bir tereddütten sonra cevap verdi:

— Bir de o kadın.

Sonra bir galeyan-i nâgehani[493] ile devam etti:

— Âh o kadın, o kadın. Bu bedbaht genç için o kadın neydi, evet neydi, bunu dünyada kim bilecektir! Son saatte ayaklarında ölürken hüngür hüngür, mesudâne ağlayarak ölüyordu.

---

[486] mücessem: cisimlenmiş, gözle görülür olan
[487] garabet: tuhaflık
[488] medfun: gömülü
[489] âsude: huzurlu
[490] gayr-i tabiî: olağandışı
[491] facia-i hayatiye: hayat dramı
[492] nîm: yarım
[493] galeyan-i nâgehani: birdenbire gelen coşkunluk

Baharın bütün feyz-i hadâretiyle[494] taşmış bu sahranın fevkinde, ağaçları sallayarak geçen bir rüzgârın zîr-i dâmân-i hubûbunda[495] bir yer; serin, hâb-âver,[496] sükûn-perver[497] bir tepe. Orada bir ağaç tulumba, küçük bir gölge, bostan dolaplarının, rüzgârların nâleleri.[498] Ve bir köşede bir mezar, mezar; şuradaki duvarlarla muhat,[499] azîm[500] binanın mehâbet-i sâkitânesinin[501] altında, nim eksilmiş kavağıyla, ölü durmaktan bıkmış, daha başka ademlere[502] arzukeş[503] gibi hüzn-âlûd[504] bir mezar… Burada ancak bir ay yaşadı. Bir ay! Âh bu hayatı benim gördüğüm nazar-i tetkikle[505] görmeniz mümkün olsaydı… Kendisini evvelden de tanırdım; fakat o kadar az ki evvelden bir kuş denilirdi; o kadar şen, şâtır,[506] pür-gûydu.[507] Sonra sanki bir mâtem-i mücessem[508] olmuştu. Bütün evvelki latifeleri, sohbetleri, handeleri ölmüş, simasını yek-renk[509] bir kasvet istila etmişti. Burada bir sene evvel dört ay bulunmuştu. O zaman bütün çiftlik pür-hayattı.[510] Bütün harem takımı buraya gelmişlerdi. O, küçük hanımefendinin çocuğunu tâlime[511] memurdu. Kendisini ilk defa gördüğüm zaman dünyada bu kadar biçimsiz bir mahluk olmasına mütehayyirdim.[512] İnce, sade bir kemik denilecek kadar

---

[494] feyz-i hadâret: tazeliğin bereketi
[495] zîr-i dâmân-i hubûbunda: tahıl tanelerinin eteği altında
[496] hâb-âver: uyku getiren
[497] sükûn-perver: sessiz
[498] nâle: inilti
[499] muhat: çevrili
[500] azîm: büyük
[501] mehâbet-i sâkitâne: yüce sessizlik
[502] adem: yokluk
[503] arzukeş: arzulu
[504] hüzn-âlûd: hüzünlü
[505] nazar-i tetkik: inceleyici göz
[506] şâtır: neşeli
[507] pür-gû: çok konuşan
[508] mâtem-i mücessem: üzüntünün vücut bulması
[509] yek-renk: tek renk
[510] pür-hayat: hayat dolu
[511] tâlim: öğretme, ders verme
[512] mütehayyir: şaşırmış

uzmâ[513] bir vücut; o kadar ki esvapların içinde, bu daima son derece itina ile giyindiği elbise içinde kayboluyor, yok denilir. Bir yaygın saç altında görünmeyen bir baş… Sonra gözlüklerin parlak camı arkasında fıldır fıldır dönen bir çift yeşil, küçük, şeytan göz!

Bazen saçlarını büyük oyunculara mahsus gösterişli bir hareketle arkaya doğru taradıkça bu gözlerin fevkinde bir alın; geniş, parlak, bütün hâvi[514] olduğu cihan-i efkârın[515] bu mahfaza-i garibesi[516] insanda bir hiss-i beht[517] hâsıl[518] eder, ceplerini dolduran, ellerini işgal eden ve saatlerini zapt eden kitaplar; bu günlerce okumaya yazmaya mahkûm gözlerinin birkaç saatlik enzar-i nüzhetcuyânesi[519] sakin, sâkitken[520] onu fevkalbeşer[521] bir mahluk, bir garibe-i hilkat[522] zannettirirdi. İnsan bir incizâbdan[523] ziyade bir tehaşi[524] duyardı.

Fakat gözlüğünü eline alıp gözlerini nim kısarak söze başladığı zaman bütün tebellürü[525] mahvolur, bütün soğukluk erir, sanki ondan sözleriyle bir hararet intişar[526] eder ki bir hiss-i tebaüdle[527] kaçanları cezbeder. O zaman gözleri daha parlar; o zaman yüzünün bu nikabında[528] renkler, manalar, şiirler gelir. Görünürde mestî[529] baharlarıyla bir nutk-i mücessem[530] kesilir, parmakların arasında-

---

513 uzmâ: çok büyük
514 hâvi: içinde bulundurmak
515 cihan-i efkâr: fikirlerin dünyası
516 mahfaza-i garibe: tuhaf saklama kutusu
517 hiss-i beht: şaşkınlık ve hayranlık hissi
518 hâsıl: ortaya çıkan
519 enzar-i nüzhetcuyâne: akarsu gibi ferahlatan bakışlar
520 sâkit: sessiz
521 fevkalbeşer: insanüstü
522 garibe-i hilkat: tuhaf yaratılmış
523 incizâb: cazibeye çekilme
524 tehaşi: çekince
525 tebellür: billurlaşma
526 intişar: yayma
527 hiss-i tebaüd: uzaklaşma hissi
528 nikap: örtü
529 mestî: sarhoş/luk
530 nutk-i mücessem: sözlerin vücut bulmuş hâli

ki gözlükle âfâka[531] sığamayacak geniş vaziyetlerle sözlerini izah eder; bir şiir-i mücerret[532] olur, insanı behtlerle,[533] vecdlerle[534] imlâ[535] eder, bütün asabiyet-i ifadesi[536] simasında bir nûr-i dehâ[537] ile bir hâlenin[538] âguş-i şevkine[539] girer; denilir ki Küçük Muallim hemen güzel olur.

Küçük Muallim! Böyle söylerlerdi. Ya, ne kadar okumuştu; ya, neler okumuştu. Bu çocuğun bilmediği bir şey yoktu. Sade burası için dört aylık olmak üzere bir oda kitap getirmişti. Bir taraftan yeni kitaplar, gazeteler gelirdi. Beyefendi daima kendisine iltifat eder, "Gel bakalım küçük filozof" derdi. Yalnız Beyefendi değil, bütün ev halkı bu çirkin adama karşı müncezib[540] davranırlardı. Hep nutku tesiri; zira ben bile kendisini dinlemeden, bir yılan görmüş gibi kaçardım, lakin dinledikten sonra…

Hatta Küçük Hanımefendi bile bu adama müsahhar[541] olmuştu. Burada bulundukları müddet ikisini hep bir arada görürdüm. Bu mağrur, bu bedâyiperest,[542] bu haşin kadın; bir gece yanına sarhoş çıktı diye zevcini köşkten kovan, halayıkların[543] çirkinlerini evin manzarası bozulur diye sattıran, nihayet hiçbir kimseye bir saatini bahşetmeyen küçük hanımefendiyi şebeke-i nutkuyla[544] sanki teshir[545] etmişti.

---

[531] âfâk: ufuklar
[532] şiir-i mücerret: soyut şiir
[533] beht: şaşkınlık
[534] vecd: sevgiden dolayı kendinden geçecek derecede dalgınlık
[535] imlâ: doldurmak
[536] asabiyet-i ifade: sinirli ifade
[537] nûr-i dehâ: dâhilik ışığı
[538] hâle: ayın etrafında görülen halka şeklindeki ışık
[539] âguş-i şevk: neşe kucağı
[540] müncezip: çekingen
[541] müsahhar: büyülenmek
[542] bedâyiperest: güzellik düşkünü
[543] halayık: cariye
[544] şebeke-i nutk: kişinin konuşmasından etkilenme
[545] teshir: yaptığı bir işle karşısındakini büyülemek, etkilemek

Bol yeldirmesi içinde, lakayt bir örtü altında hemen çıplak denilecek bir ihmal-i sahravî[546] ile gezerken kâh vücudunu sarsan handeleri[547] çehresinde bir reng-i ciddiyet[548] bir nur-i merak[549] takip eder, kâh heyecan-i enzarını[550] müteakip dudakları titreyerek gözlerini yere eğerdi. Bu insana benzemeyen erkek, o hiç insan beğenmeyen kadını sanki bâziçe-i hevesâtı[551] ediyordu.

Beraberce saatlerce gezerlerdi. O mahmur, sâkit,[552] vakur[553] dinler; muallimin tavırlarına yavaş yavaş belagatler,[554] lisanlar, vüs'atler[555] gelir, sözleri şişer, sadası yükselir, tavırlar genişler. O zaman küçük bir nazarla şikâyette bulunan bir vahşi nazarıyla muallim, hanımı süzer, eğer muvafakat[556] görürse "Şöyle gidelim mi?" derdi. Küçük Hanımefendi ya takip eder yahut başını sallayıp metin bir redle "Bilakis dönelim" diye güler, o zaman Küçük Muallimin omuzlarında hafif bir hareket-i istihfaf[557] görürüm zannederdim. Püskülü rüzgârın keyfine uçuşur, gözlüğünü kulaklarına dolar, kitabını gözüne yaklaştırır, bir taşa oturur.

Mâhâzâ[558] bütün her şeyini istihfaf eden Küçük Hanımefendi'ye bir zerre-i merak[559] bahşedebilen ancak buydu. Bazen beraberinde Küçük Bey de bulunurdu; fakat sonra bu anlayamadığı sözlerden sıkılarak kaçar, onları yalnız bırakır; genç kadın dalgın,

---

[546] ihmal-i sahravî: ıssız kırlarda gibi
[547] hande: gülümseme
[548] reng-i ciddiyet: ciddiyet ifadesi
[549] nur-i merak: merak ışığı
[550] heyecan-i enzar: bakışların heyecanı
[551] bâziçe-i hevesat: heveslerinin oyuncağı
[552] sâkit: sessiz
[553] vakur: ağırbaşlı
[554] belagat: etkili ve yerinde sözler
[555] vüs'at: bolluk
[556] muvafakat: müsaade
[557] hareket-i istihfaf: küçümseme hareketi
[558] mâhâzâ: bununla birlikte
[559] zerre-i merak: merak zerresi

melûl,[560] mütefekkir[561] yahut şûh,[562] handan,[563] nevazişkâr,[564] gezer, dikilir, o zaman Küçük Muallimin gözlerine tekrar ateşler gelir.

Bazen bu hâli görerek muzlim[565] tasavvurlara düşerdim. Sonra Küçük Hanımefendi ile Küçük Muallimi o kadar iki nokta-i kutb[566] gibi görürdüm ki bu fikrimi silkerek zihnimden tard[567] ederdim.

Sonra gittiler; İstanbul'a indiler. Bir sene ne kendilerinden bahsedildiğini işittim ne hatrıma geldiler. Sonra bir gün, bir arabanın geçmesi, bir vaka-i mühime[568] diye telakki olunan bu kûşe-i tenhaiyede,[569] sonbaharın sürekli yağmurlarıyla pencere hayatına mahkûm olduğumuz bir gün, Küçük Muallimin yine o yaygın saçlarıyla, yine o camlı altın telli gözlükleriyle, içinde parmakları oynayan potinleriyle geldiğini gördüm.

Fakat o kadar mütegayyir,[570] o kadar kırık, o kadar hastaydı ki iki hafta güç yaşar diyebilirdim. Karşıladığım zaman gözlerinde eski feri görmedim. Kuru bir selam verdi, dairesini hazırlatmam için rica etti. Havadis soruyordum, omuzlarını kaldırdı, sobanın karşısındaki bir masaya oturup birçok gazeteler çıkardı, okumaya başladı.

Rahatsız olduğunu keşfettim, diye, bir hekim getirmek icap eder mi, dedim; başını sallayıp sadece "İcap ettiği zaman ben rica ederim, teşekkür ederim," dedi.

Bir hafta kendi kendine artık kitapsız, artık handesiz, artık sözsüz yaşadı; hem evvelki devam-i musırrâne[571] ile mütâlaaya[572] dala-

[560] melûl: üzgün
[561] mütefekkir: düşünen
[562] şûh: cilveli
[563] handan: gülen
[564] nevazişkâr: gönül alan
[565] muzlim: karanlık
[566] nokta-i kutb: kutup noktası
[567] tard: uzaklaştırmak
[568] vaka-i mühim: önemli olay
[569] kûşe-i tenhayi: ıssız köşe
[570] mütegayyir: değişmiş
[571] devam-i musırrâne: ısrarlı devam
[572] mütâlaa: etraflıca düşünme

mıyordu. Bir çeyrek sonra kitap elinden düşer, kaşlarının arasında şedîd-i âlâm,[573] amîk[574] bir keselân[575] hattı tersim[576] ederdi.

Evvelden bir ihtimam-i fevkalade[577] ile tezyînine[578] hasr-i zaman[579] eden o, artık telebbüsünde[580] bir mecruh[581] perişanlığıyla geziyor; her gün tıraş olmaktan pek uzak olarak sakal koyuyormuş zannoluyordu.

Yalnız bir heyûlâ[582] gibi siyah elbise ile bir küme saçıyla, püsküllü uçuşan küçük siyah fesiyle, koluna sıkıştırdığı bastonuyla daima yalnızdı. Bir mücaveretten[583] mümkün olduğu kadar kaçıyordu. Musahabeden[584] bu içtinabı[585] beni faraziyelere[586] sevk ediyordu. Her gün tezayüt[587] eden sufreti,[588] gözleri ihâta[589] eden siyahımsı renk, hareketlerindeki asabiyet yerine şimdi bir nalanî,[590] bir rehavet.[591] Bu faraziyeler bazen feci teferrular[592] ilavesine mecbur ederdi.

---

[573] şedîd-i âlâm: elemlerin şiddeti
[574] amîk: derin
[575] keselân: uyuşukluk
[576] tersim: çizmek
[577] ihtimam-i fevkalade: fazlasıyla özen gösterme
[578] tezyin: süsleme, süslenme
[579] hasr-i zaman: zaman ayırmak
[580] telebbüs: giyim
[581] mecruh: yaralı
[582] heyûlâ: zihinde tasarlanan korkunç bir varlık
[583] mücaveret: komşuluk
[584] musahabe: sohbet
[585] içtinab: kaçış
[586] faraziye: hükmü kesin olmayan düşünce, kuruntu
[587] tezayüt: artma
[588] sufret: sarılık
[589] ihâta: kuşatmak
[590] nalanî: inleyen
[591] rehavet: uyuşukluk
[592] teferru: birçok kısımlara ayrılma, ayrıntı

Bir hafta çiftlikte bulunduğu hâlde bana iki çift söz söylememişti. Nihayet bir gün bârân-i şitâ[593] arasında nâgehan[594] pür-hande-i tazeyle[595] nurânur[596] bir semâ[597] altında birkaç saat dolaştıktan sonra döndüğü vakit beni şu tulumbanın altında buldu. Bana doğru gelip, lütfen bir sigara verdikten ve benden ateş aldıktan sonra birdenbire:

— Size bir ricam var; beni öldükten sonra şu köşeye, şu kavağın altında gömünüz.

Bir hareketle ufukları gösterdi:

— Burası o kadar hoş bir yer ki…

Hayretimi görmemiş gibi nagehan şemsiyesini açıp uzaklaştı. Sormak, koşmak istiyordum, tavrında öyle bir tahakküm[598] vardı ki korktum. Soramıyordum, keşfedemiyordum. Ara sıra tesadüf edince bir tebessümle vaadini ihtar eder, sonra uzaklaşırdı.

Fakat nihayet bir gün hepsini anladım. Küçük Hanımefendi'nin baş kalfasını gördüm: Aramız onunla o kadar samimidir ki bu sırrı ondan alabilirdim. Bir şey için İstanbul'a inmiştim; ondan öğrendim ki bir gün bir ân-i şebab[599] ve mestîde,[600] her şeyin unutulduğu bir ân-i cünûnda[601] Küçük Muallim o haşin, o dürüşt,[602] o mağrur[603] hanımı öper gibi koklamak küstahlığını irtikab[604] etmiş. Şiddetli bir darbe, bir baîd,[605] "Yıkıl, gözüme görünme!" emr-i muhakkarı…[606] Ve genç ölmeye karar vererek son saatlerini geçirmek için, Küçük

---

[593] bârân-i şitâ: kış yağmuru
[594] nâgehan: ansızın
[595] pür-hande-i taze: gülümseme dolusu tazelik
[596] nurânur: apaydınlık
[597] semâ: gökyüzü
[598] tahakküm: hâkimiyet
[599] ân-i şebab: gençlik anı
[600] mestî: sarhoşluk
[601] ân-i cünûn: çılgınlık anı
[602] dürüşt: katı
[603] mağrur: gururlu
[604] irtikab: kötü bir iş yapmak
[605] baîd: uzaklık
[606] emr-i muhakkar: hakaret emri

Hanımefendi'yi en mülâtıf[607] bulduğu ve kim bilir nasıl hatıraların mevcut olduğu bu kûşe-i inziva[608] ve şitâ-i intihab[609] etmiş. Ve zavallı çocuk gerçekten ölüyordu. Ne vasıtalarla her gün kendini iknaya ısrar ediyordu. Bu mevtine[610] bir reng-i şiddet[611] vermek için ne usuller kullanıyordu.

Çiftliğe avdet[612] ettiğim zaman bu nazarımda bilmem niçin büyümüş genç adam için tarif olunmaz bir merakım vardı. Öğrendim ki artık odasını terk edemiyormuş. "Sade, demiş, sade bir af eksik. O da olursa dünyanın en mesut muhtazırı[613] ancak ben olacağım. Oh bu af, bu af. Sizin ağzınızdan çıkacak bu affa bütün cihan feda olsun." Kâğıdın yalnız bu kadarını okuyabilmiştim. Bu zulmet-i ruhta[614] ne ulvî, ne dehhaş[615] bir unsur-i fedakârî[616] olduğunu, düştükçe bu bir arabacı çocuğundan başka bir şey olmayan sefil adam hakkındaki hayretim hadd-i gayeye[617] geliyordu.

Beni tekrar gördüğü zaman güç tanıyarak tebessümle selamladı. Eliyle uzak uzak, bir gösteriyor gibi, "Oraya değil mi, kavağın altına?" dedi. Ben birkaç kelime-i teselli[618] mırıldandım, hekimden bahsettim. Başını garip bir tevekkülle cama dikip dinlemediğini işrab[619] etti. Her gün bir parça daha ölmeye devam ediyordu.

Bir gün birdenbire Küçük Hanımefendi'nin kalfasıyla geldiğini gördüm. Kışın fırtınalı, iniltili bir günüydü. Bütün sahra bir

---

[607] mülâtıf: iltifatkâr
[608] kûşe-i inziva: inziva köşesi
[609] şitâ-i intihab: kış mevsimini tercih
[610] mevt: ölüm
[611] reng-i şiddet: şiddet rengi
[612] avdet: dönmek
[613] muhtazır: can çekişen
[614] zulmet-i ruh: karanlık ruh
[615] dehhaş: korkunç
[616] unsur-i fedakârî: fedakâr unsurlar
[617] hadd-i gaye: son derece
[618] kelime-i teselli: teselli kelimesi
[619] işrab: ima

tabaka-i mâ[620] ile mesturdu.[621] Hayret! Onda da ne tebeddül,[622] ne suflet;[623] gözleri ihâta[624] eden halka ile nazarda ne meraret.[625] Birçok uzun gezintilerden sonra birdenbire, rastgele sorulur gibi sordu ki:

— Çiftlikte senden başka kimse yok ya?

— Hayır. Şey. Muallimden başka.

Kaşlarında bir lerziş-i inhina[626] ile bir "Ha!" etti.

Kalfaya bakarak ilave ettim:

— Hasta. Pek ağır.

Gidiyor gibi döndükten sonra birdenbire tekrar sordu:

— E… Hekim getirmiyor musunuz?

— İstemiyor. Kaç defa ısrar ettim, kabul etmedi.

— Lakin ona bırakmamalı. Haber etmeli. Değil mi?

Gözlerinde; o daima mütehevvir,[627] mağrur, vahşi gözlerinde kalfaya diktiği vakit istirhamlar[628] titriyor zannettim.

— Bilmem, dedim, görmek ister misiniz?

Tereddüt etti:

— Nasıl olur? Pek ağır mı? Tanıyor mu?

Anlattım ki dün gece pek fenaydı. Sabaha kadar sayıkladı. Bazen beni muhtelif[629] isimlerle çağırdığına göre artık tanımıyor diye biliyordum. Tereddütün ne olduğunu bilmemiş bu mağrur ve güzel kadında bana karşı bir ihtirazın[630] titrediğini görerek garip bir haz duyuyordum.

---

[620] tabaka-i mâ: su tabakası
[621] mestur: örtülü
[622] tebeddül: değişme
[623] suflet: ruh
[624] ihâta: kuşatmak, çevirmek
[625] meraret: tatsızlık
[626] lerziş-i inhina: eğri bir titreyiş
[627] mütehevvir: öfkeli
[628] istirham: merhamet istemek
[629] muhtelif: çeşitli
[630] ihtiraz: sakınma

"Peki!" dedi, "Geliniz!"

Süratle yürüdük. Onun dairesi çiftlik binasının bir köşesindeydi. Levendâne[631] revişine[632] bir nalanî[633] gelmiş hanımefendinin arkasından gidiyorduk.

Odaya girdiğim zaman arka üstü uzanmış, gözleri tavana müthiş bir insıbâb-i elemle[634] merkuz,[635] rüzgârın enîn-i matemîsi[636] arasında son nefesleriyle meşguldü.

Dedim ki:

— Size haberim var. İstanbul'dan gelen var.

Çehresinde müellim[637] bir takallüs[638] göründü. Gözlere bir mânâ-i evca[639] çöktü. Kapının arkasında Küçük Hanımefendi'nin elbisesinin hışırtıları vardı. Gözleri o tarafa döndü.

İlave ettim:

— Hep selam söylemişler.

Dudakları kımıldandı:

— Hep mi?

Israr ettim:

— Evet, hep…

Kapıya bakıyordum, perde kımıldandı, bir el göründü. Bir parmakta iri taşlı bir yüzük vardı. O zaman harikulade bir şey oldu: Bu ölü, bütün âzâsı[640] dağılmak için bir darbe bekleyen bu kadîd,[641] dehşetli bir kemik çatırtısıyla dikildi. Ne yapacağını tasavvur et-

---

631 levendâne: hızla
632 reviş: yürüyüş
633 nalan: inleme
634 insıbâb-i elem: acıların dökülmesi
635 merkuz: saplanmış
636 enîn-i matemî: yaslı inleyiş
637 müellim: üzücü
638 takallüs: kasılma
639 mânâ-i evca: acılı mana
640 âzâ: vücut
641 kadîd: kurumuş kalmış beden

mezken haşyetle[642] haykırarak karyoladan kapının önüne, eşiğe çıkmış Küçük Hanımefendi'nin ayaklarının altına döküldü. İnleyerek eteklerini yakaladı; başını, yüzünü yerlere süzerek sızladı:

— Af… Af…

Son nefesi ihtilaçlar[643] arasında söndüğü zaman hâlâ ağzında bu sözü çiğniyordu; lakin birdenbire bütün bu vücut son bir takallüsle gerildi, sonra uzadı, uzadı, bir kere daha silkindi. Ağzında kanlı bir köpük peyda oldu.

O zaman Küçük Hanımefendi'nin, bu kendisi için ölen sefilin başına çöküp hıçkırdığını işittim. Ve biz mevtayı kalfa ile yatağına koyduğumuz zaman bu kadın el'an[644] âlâmına gömülmüş sükût ediyordu.

Bizim beklediğimizi görerek, kalfaya "Beni yalnız bırakınız, ben beklerim," dedi.

Dışarda rüzgâr inliyordu. Sabaha kadar meyyitin[645] odasından çıkmadı. Ben "Zavallı çocuk," diyordum. Şimdi sağ olsaydı.

1312 (1896)

---

[642] haşyet: korku
[643] ihtilaç: çırpınma
[644] el'an: hâlâ
[645] meyyit: ölü

Ana-Kız

Summer Palas'ın[646] önünde yahut Kalender Burnu'nda rast gelmezsem Yeniköy yolunda mutlak[647] bulurdum; biri, yaşlısı, şüphesiz anası, saçlarına yapışarak bir şapka olmaktan ziyade bir parça siyah bez denilecek serpuşu[648] altında ak saçlarının bir kısmı gizlenmiş, daima önüne bakmaktan gözlerinin ifadesi görünmez bir kadın, siyah elbisesinin eteklerini iki eliyle iki taraftan kaldırarak rıhtımın üzerinden sâkitâne[649] yürürken, kız, yandan bakılınca siyah kaşlarıyla gözleri güzel bir çehre vaat eden, fakat sonra gözleri bir ifade-i taab[650] ve melâl[651] ile bu vaadi aldatan genç kız, omuzlarının üzerinde yetimâne[652] duran başında sade bir siyah şapka ile yanında giderdi.

İlk defa rast geldiğim zaman, bu nisanda, henüz Tarabya'nın yazlık kibar misafirlerinin Beyoğlu'nda kışı kâmilen[653] ikmal edilmiş[654] addettikleri mevsimde, yazın o kadar nezih[655] ve mümtaz[656]

---

[646] Summer Palas: Tokatlıyan Oteli'nin de sahibi olan Madoviç adlı biri tarafından işletilen Tarabya ve Büyükada'da birer şubesi bulunan ünlü otel.
[647] mutlak: kesin
[648] serpuş: başlık
[649] sâkitâne: sessizce
[650] ifade-i taab: yorgunluk ifadesi
[651] melâl: bıkkınlık, sıkıntı
[652] yetimâne: eğreti
[653] kâmilen: büsbütün
[654] ikmal etmek: eksiğini tamamlama
[655] nezih: kibar
[656] mümtaz: seçkin

bir halk ile mâlâmâl[657] olan sahiller tenha, köy tenha, rıhtım tenha olduğundan hemen nazar-i dikkatimi[658] celp[659] etmişlerdi.

Her akşamüstü gezmeye çıktıkça bunlara behemehâl[660] rast gelirdim, bu kadar tenhalıkta bile yanımdan geçerlerken kabahatli çocuklar gibi sessiz, başlarını eğerek, gezmekten ziyade ehemmiyetli[661] bir iş için koşarcasına tehalük[662] ve ciddiyetle yürürlerdi; yalnız kaldıkları, hiçbir beşerin[663] dâhil-i daire-i tecessüsü[664] bulunmadıkları zaman ne yapacaklarını merak ederdim; o zaman da böyle matemî,[665] böyle sâkit[666] durmak için acaba nasıl bir sebepleri vardı?

Yüzünde, birkaç büyük hat çizilmiş ihtiyar daima deniz tarafından yürür, genç kız ona yetişmek için dûçar-i müşkülat[667] oluyormuş gibi telaşlıca, biraz geriden giderdi, bazı Kireçburnu'ndaki, yahut Summer Palas'ın önündeki kanepede oturdukları olurdu, fakat bir kişinin takarrübünü[668] hissetseler oturdukları yerin asıl sahibi geliyormuş gibi hemen kalkarak aksi tarafa doğru uzaklaşırlardı. Çok merak etmekle beraber o derece garip bir hiss-i ihtiramım[669] vardı ki kendilerini rahatsız etmemek için geçecekleri yerlerden pek uzak dolaşır, bakarsam rahatsız olurlar diye başka şeyle meşgul olarak dalgın görünür, onları huzur ve vücudumla iz'âc[670] etmemek için her şeyi yapardım. O sırada köyün böyle daimi tenezzühçüleri[671] hemen onlarla benden ibaretti; fakat bütün ihtiyatlarıma[672] rağ-

---

[657] mâlâmâl: dopdolu
[658] nazar-i dikkat: dikkatli bakış
[659] celp: çekme
[660] behemehâl: mutlaka
[661] ehemmiyet: önemli
[662] tehalük: hızla
[663] beşer: insan
[664] dâhil-i daire-i tecessüs: araştırma dairesinin içi
[665] matemî: yaslı
[666] sâkit: suskun
[667] dûçar-i müşkülat: zorlanmış
[668] takarrüb: yaklaşma
[669] hiss-i ihtiram: saygı hissi
[670] iz'âc: rahatsız
[671] tenezzühçü: ziyaretçi
[672] ihtiyat: tedbir

men alıştıramadım; daima o tehâşî,[673] daima o merdümgirizlik[674] ile gördüm; bu öyle bir tehâşîydi ki insanı gizlenmek isteyen bir sırrın karşısında bulunduğuna inandırırdı.

Bir gün, bilmem nasıl bir münasebetle, birkaç dost Büyükdere'ye kadar gittik. Sabahleyin güzel başlayan gün akşama doğru hırçın çocuklar gibi birden değişivermiş, yağmur haber veren bir rüzgâr birkaç günden beri kuruyan yolların tozlarını kasırgalarla savurmaya başlamıştı. Bentler yolunda birçok halk geziniyordu; arabalar Sarıyer'in erbab-i tenezzühünden[675] birçoğu bu tarafa girmişti. Ağır ağır köyün içinden geçip iskeleye kadar ilerlediğimiz zaman Boğaz'ın[676] üzerinden uçarak gitmiş bulutlardan damlalar inmeye başladı, hemen oradaki gazinoya iltica[677] ettik. Daha vapur vaktine üççeyrek vardı. Yağmurun kovduğu erbab-i tenezzüh o tarafların tek beygirli muhacir arabalarıyla çil yavrusu gibi dağılıyor, bazıları gelip iskele başında toplanan halka birkaç kişi daha ilave ediyordu. Ekserisi[678] mektepli, askerdi. Ana-kızın, şimdi daha ziyade hızlanmış yağmurun altında süratle geldiklerini gördüm; gazinonun bahçesine atıldılar. Validenin takayyütlerini[679] görmeliydi: Islanmış kızını nasıl merak edip onu nasıl ihtimamla[680] kuruladığını görenler pek büyük bir rabıta-i kalbiyenin[681] huzurunda olduklarını anlarlardı.

Bahçeye doğru ilerledim, orada biriken halk arasında rahatsız görünüp görünmediklerini merak ediyordum; parmaklıkta duran bir arabacıyla konuşuyordu, işittiğim bir kelimeden vapuru sorduklarını anladım. Sonra bir araba pazarlığı başladı: Arabacı Tarabya için sekiz kuruş istiyordu. Onlar beş kuruş verdiler. Ve ötekinin fazla sözlerini artık dinlemeyerek arkalarını döndüler; o yedi kuruşa in-

---

[673] tehâşî: çekingenlik
[674] merdümgiriz: yabani
[675] erbab-i tenezzüh: gezintiye çıkanlar
[676] Boğaz: Boğaziçi
[677] ilticâ: sığınmak
[678] ekseri: çoğunluk
[679] takayyüt: üstüne düşme, ilgi gösterme
[680] ihtimam: özen
[681] rabıta-i kalbiye: gönül bağı

mişti fakat kadınlardan gördüğü soğuk muamele onu da vazgeçirdi, başka müşteriyle meşgul olmaya başladı. Bu esnada garson bahçeyi dolduran kalabalığı hoş görmeyerek herkesi oturmaya davet eder gibi muamelelerle dolaşmaya başladı; bu harekette dışarı teveccüh[682] eden beş on kişinin yolu üzerinde kalan ana-kız kendilerine mahsus o tehâşî ile gerilerlerken garsonun takdim[683] ettiği sandalyelerin önünde bulundular ve sanki zaten oturmak istiyorlarmış gibi uzanılan bu sandalyelere oturuverdiler. Garson ne istediklerini sorarak çekildi, genç kız ıslak şemsiyesiyle yerdeki çakılları karıştırarak bir şeyler söylüyor, valide mehib[684] çehresiyle sükût ediyordu; birden başını kaldırıp dışarıdaki şiddetli yağmura baktı; iki kuruş bırakarak kalktıklarını ve ne iskeleye ne de arabalara bakmadan köye doğru yürüdüklerini gördüm.

Vapurla Tarabya'ya gelmiş bir müddet istirahattan sonra havanın birden açıldığını görüp tekrar gezmeye çıkmıştım ki, bunlara sırsıklam olarak avdet ediyorlarken tesadüf ettim, demek ki karadan gelmişlerdi. Daima mütehâlikâne,[685] ciddi bir iş görmeye gider gibi yürüdüklerinden bugünkü bu müşkül[686] seferde ıslaklıklarından başka bir değişiklik yoktu. Validenin tavrındaki vakar[687] ve muhabbet[688] kızdaki tavr-i yetimâne[689] her zaman ne ise yine o idi.

Birden bu hareketlerinin sebebini bulmak istedim; düşündüm ki bunlar arabayı vapura binmek için reddetmişlerdi, vapura ise ceplerindeki parayı gazinoya bırakmaya mecbur oldukları için binememişlerdi. O zaman nazarımda bu iki kadın daha ziyade büyüdü. Akşam Kalender'de köyün doktoruna rast gelince hemen bir bahane ile onlardan bahsettim ve öğrendim ki kızın babası bir bü-

---

[682] teveccüh: yönelmek
[683] takdim: sunmak, göstermek
[684] mehib: korkunç
[685] mütehâlikâne: aceleyle
[686] müşkül: zor
[687] vakar: ağırbaşlılık
[688] muhabbet: sevgi
[689] tavr-i yetimâne: yetimce tavır

yük tüccar maiyetinde[690] müstahdemmiş;[691] geçen kış vefat ederek bunları ancak geçinebilecek bir îrad[692] ile yalnız bırakmış; yürüyüşleri, giyinişleri ile bizi o kadar çok işgal eden şu güzel İngilizlerin oturdukları evin arkasındaki küçük evde oturuyorlarmış.

Bundan sonra nazar-i dikkatimi daha ziyade celp eden başka şeylerle meşgul olduğum için mi bilmem fakat birçok sonra bir gün bu ihtiyar kadını yalnız görünce çoktan beri kendilerine rast gelmediğimi tahattur[693] ettim ve yalnızlığı, hâlindeki kırıklık birdenbire beni o kadar müteessir[694] etti ki merak ettim, kızını düşündüm. Şimdi daha süratle yürüyordu, başı omuzlarına daha çok gömülmüştü; böyle koşarcasına gittiği yerin eczane olduğunu sonra çıkarken rast gelince anladım; doktorla bir şeyler görüşüyordu, elinde ilacıyla uzaklaşınca doktorun uzattığı eli alıp sıkarak gözlerimle istifsar[695] ettim; tebessüm ederek kızının on beş gündür fena hasta olduğunu fakat şimdi iyiliğe yüz tuttuğunu anlattı. Sonra, daima hastalıklar, ölülerle meşgul olduğu için bunları âdiyattan[696] telakki[697] etmeye alışmış meş'um[698] bir kayıtsızlıkla onları bırakarak kendi hususi şeylerine geçti. Ayrıldığım zaman o kadar garip bir tesir içindeydim ki yalnızca bir tarafa çekilip düşünmek istiyordum.

Dünyada kızından başka kimsesi kalmamış olan bu ihtiyar kadının onu da kaybetmek etmek tehlikesine düşünce ne elîm,[699] ne elim geceler geçirdiğini düşünüyordum. Onu iade-i afiyet[700] etmiş görmek için ne fedakârlıklara, ne zahmetlere kemâl-i memnuniyet[701] ve saadetle razı olduğunu, kim bilir ne uykusuzluklar, ra-

---

690 maiyet: birinin emri altında bulunma
691 müstahdem: hizmetli
692 îrad: gelir
693 tahattur: hatırlamak
694 müteessir: üzgün
695 istifsar: sormak
696 âdiyat: alışılmış
697 telakki: kabul etmek
698 meş'um: uğursuz
699 elîm: acı
700 iade-i afiyet: sağlığa kavuşmak
701 kemâl-i memnuniyet: mutluluk

hatsızlıklarla bu hastalık müddetini geçirdiğini düşünür, benim için pek yabancı olan bu iki vücudun hayatımda bu kadar mühim bir mevki alışlarına taaccüp[702] ediyordum.

Tarabya 1315 (1899)

[702] taaccüp: şaşırmak

Sapho

-Bu Sapho zamanımızın Manon Lescaut'sudur-[703]

Jules Lemaître[704]

Son sahife, son satırlar, son sözler.

Ve yavaşça kitabı bir tarafa bırakarak derin bir ıstırapla düşünmeye başladım. Elîm,[705] oh elim bir düşünme. Baştanbaşa eseri işgal eden bu gayr-i kabil-i içtinap[706] hüsnün[707] tahakkümü[708] altında zebun[709] ve hasta kalmıştım: O kadar muzdariptim[710] ki bir meyus-i aşk[711] addedilirdim. Hâlbuki sadece bir hikâye okuyordum ve işte bir saatten beri bu son sahifelerde, dört beş defa kitabı yavaşça bir tarafa bırakarak çaresizlikler arasında ezilen hayatın, hayat-i beşerin,[712] benim zavallı küçük hayatımın bütün matemini tutmuş,

---

[703] Manon Lescaut: Prévost'un meşhur romanı ve aynı romanında geçen kahraman karakter.

[704] Jules Lemaître (1853-1914): Ünlü Fransız oyun yazarı ve eleştirmeni.

[705] elîm: acıklı

[706] gayr-i kabil-i içtinap: kaçınılması olanaksız

[707] hüsn: güzellik

[708] tahakküm: hükmetme

[709] zebun: güçsüz

[710] muzdarip: acı çeken

[711] meyus-i aşk: aşktan ümidini kesmiş

[712] hayat-i beşer: insan hayatı

saatlerce mariz[713] ve meftur[714] kalmıştım; çünkü *Sapho*'yu[715] okuyordum. On dokuzuncu asrın en güzel hikâyelerinden birini, bu ihtiras-i beşeri[716] en iyi tasvir eden nefis eseri. Ve zamanımızın en müşerrih[717] ediplerinden sevgili Bourget'nin[718] dediği gibi mütâlaa-i edebiyat[719] galiba "hayatı acı acı tanımak"tan başka bir şey olmadığından, ben de bu hikâyede bütün hayat-i âlâmı[720] acı acı tattım: Acı acı, oh uzun uzun.

Çünkü bu eserde aşkı, kalbi, hayatı tasvir edilen Fanny Legrand, en acı manasıyla bir kadındır. Bütün zevk ve garama[721] vakfedilmiş kadın; aşktan başka kanun, aşktan başka iman bilmeyen kadındır, yani Sapho'dur.

Size rast gelinceye kadar geçirdiği hayattan tevâli[722] eden mahluklardan öyle müsâvi,[723] öyle itiyadat,[724] öyle levsler[725] almıştır ki sıcak derâguşlarıyla,[726] füsûnkâr[727] gözleriyle, güzel vücuduyla

---

[713] mariz: hasta

[714] meftur: ümitsiz

[715] "Sapho", Yunân-i kadimden [eski Yunan'dan], meşâhir-i nisvândan [ünlü kadınlardan] biridir ki sevdaları, ibtilâları, şeydâlıkları ve eş'ârı ile ma'rûftur [aşkları, bağlılıkları, acıları ve şiirleriyle bilinir]. Alphonse Daudet'nin bu eserinde mevzu-i bahis olan bu kadın Fanny Legrand, ahvâl-i şûhâne ve ser-bâzânesiyle [şuh ve cesur hâlleriyle] şaireyi andırdığı gibi Sapho'nun heykelini yapan bir sanatkâr da bu heykel için kendisini model ittihâz etmiş [seçmiş] olduğundan Fanny'ye dâhil olduğu eğlence âlemlerinde "Sapho" lakabı verilmiştir. (yazarın notu)

[716] ihtiras-i beşeri: insanın ihtirası

[717] müşerrih: analiz yapan

[718] Paul Bourget: (1852-1935) Fransız yazar.

[719] mütâlaa-i edebiyat: edebiyat okumak

[720] hayat-i âlâm: hayatın üzüntüleri

[721] garam: aşk

[722] tevâli: birbiri ardından gelme

[723] müsâvi: eşit

[724] itiyadat: alışkanlıklar

[725] levs: kir

[726] derâguş: kucaklama

[727] füsûnkâr: büyüleyici

bunu size terk ve teslim edişindeki ince, şuh sanatıyla sizi kendine rapteder;[728] onun için her şeyi unutursunuz.

Bu o kadındır ki sizden evvel bir onunu daha aynı fedakârlık, aynı ibtila,[729] aynı cinnetle sevmiş, kendisi için edilen çılgınlıkların cinayet mertebesine çıktığını görmüştür. Kalbinizi başka saadetlerden müstağni,[730] mesut ve meshur[731] etmek için bütün hayatını size vakfettiği hâlde hayatınıza pek geç, uzun ve mülevves[732] bir mazi ile çok geç girdiğinizden, belki istemeyerek belki muzdarip olarak; fakat huzuruyla olsun, gıyabıyla olsun zaruri olarak, çaresiz olarak zehirleyen kadındır; ne yapsa sizi mesut edememeye mahkûm kadın. Asıl felaket, artık tamir edilemeyecek felaket kendisine rast gelmek olan kadındır; yani ebedî kadındır.

Yani sensin, âh ey kadın! Sen ki beni pek çok sevdin; fakat bütün aşkınla beraber beni o kadar bedbaht ve harap ettin ki bu kadar zaman sonra bile ne olsa her şey seni yâd[733] ettiriyor. Ve her yâdımda kalbimin yaraları tekrar açılıyor. *Sapho*'yu okurken tekrar seni gördüm, seni tekrar sevdim, hayatımızı tekrar yaşadım; o hakîrsûz[734] müfarakatının[735] bütün acılarıyla tekrar mecruh[736] oldum ve şimdi ölüyorum, ölüyorum.

Mahaza bu kitabı tekrar okumak isteyince tereddütlerle başladım. Son eserinde Daudet'yi o kadar zayıf görmüştüm ki *Sapho* hakkındaki perestişimi[737] bundan altı sene evvel on sekiz yaşın hararet ve galeyanıyla okumaktan mütehassıl[738] addediyordum.[739]

---

[728] rabtetmek: bağlamak
[729] ibtila: tutku
[730] müstağni: doygun, tok
[731] meshur: büyülenmiş, tutkun olmuş kimse
[732] mülevves: kirli
[733] yâd: hatırlamak
[734] hakîrsûz: değersiz
[735] müfarakat: ayrılık
[736] mecruh: yaralanmak
[737] perestiş: tapma derecesinde sevgi duyma
[738] mütehassıl: meyda gelme
[739] addetmek: kabul etmek

Tekrar okursam o mestî-i garam[740] ile mütehassis[741] olmayacağımı sanıyordum. İlk bablar[742] o kadar tesirsiz geçti ki zannıma kuvvet gelmek üzereydi; fakat yarıyı geçince artık titremeye, hırs ve fütur[743] ile inlemeye başladım.

Sefil ve zebun[744] bir oyuncağı olduğumuz hayatın elinde hiçbir zaman bu kadar acz ü fütur[745] ile inlemedim. Bu tahakküm Jean'ın hayatında da sevdiği kadının gayr-i kabil-i tamir[746] mazisiyle, ikisinin de hayatlarında ıstırap ve felaketin gayr-i kabil-i içtinap[747] bulunmasıyla, ayrılmak zaruretine karşı makhûr[748] ve hezeyanengiz[749] bir ibtila-i mecnunânesinin[750] insafsız bir taannüdle[751] daima hükümran olmasıyla zâhir[752] oluyor.

Bu sade bir hikâye-i aşk,[753] o kadar sade ki hepsi gibi birbirini seven ve mecburi ayrılan iki mahluk ki bizi tahakkümü altında ezen çaresizliğin elinde harap ve tebah[754] oluyorlar. Defi[755] ellerinden gelmeyen bu gayr-i mer'î[756] düşmelerinin ayakları altında eziliyorlar, ağlıyorlar, sızlanıyorlar, mukavemet[757] etmek istiyorlar, fakat kime

---

[740] mestî-i garam: aşk sarhoşluğu
[741] mütehassis: duygulanmak
[742] bab: bölüm
[743] fütur: bezginlik
[744] zebun: güçsüz
[745] acz ü fütur: aciz ve bezgin
[746] gayr-i kabil-i tamir: onarılması imkânsız
[747] gayr-i kabil-i içtinap: kaçınılması imkânsız
[748] makhûr: kahrolmuş
[749] hezeyanengiz: saçma sapan konuşan
[750] ibtila-i mecnunâne: delicesine tutkun
[751] taannüt: inat
[752] zâhir: belli
[753] hikâye-i aşk: aşk hikâyesi
[754] tebah: yıkılmış
[755] def: başından savmak, öteye itmek
[756] gayr-i mer'î: geçersiz
[757] mukavemet: karşı koymak

karşı, ya Rabbim? Sonra bütün bu mücadelelerden ne âciz şehkalarla,[758] ne miskin tezelzüllerle,[759] ne mecruh ve nalan[760] çıkıyorlar.

Hariciye Nezareti'nde memur bir genç, Jean Gussen bu kadına, Fanny Legrand'a bir gece bir baloda rast geliyor; "Bana baksana… Bakayım, gözlerinin rengini pek sevdim… Senin adın ne?" diye sokulan bu kadın, delikanlıyı o kadar güzel buluyordu ki o geceyi odasında geçiriyor, iki gün ayrılmıyorlar. Bundan sonra Fanny, Jean'ın peşini bırakmaz, daima gelir gider; fakat o derece mûnis[761] bir muhabbet ile ki genç de hoşlanır: Biraz kırlara giderler, gezerler. Bu ısrar-i âşıkâneden,[762] bu perestiş-i esirâneden[763] pek mahzuz[764] olan delikanlıyı kadın yavaş yavaş kendine rabtederek nihayet bir gün nesi var nesi yoksa hepsini satıp odasına gelir, yerleşir ve o günden itibaren ayrılmazlar.

Bir sene mesut hayat sürerler. Bu bir sene zarfında kadının gösterdiği vefa, meclubiyet[765] delikanlı için me'mûlün[766] fevkindedir; fakat bir gün Jean haber alır ki bu kadın; heykelleri, resimleri camekânlarda gezen kadın olup zevk âlemlerinde "Sapho" diye çağrılıyor ve yirmi sene evvel bir çamurlu gece sokakta bir heykeltıraş tarafından bulunup himaye edilmiştir: Bir sokak mahsulü! Jean, bunun bütün hayatını, bütün âşıklarını öğreniyor: Dört sene beraber yaşadıkları meşhur heykeltıraş, bunun üzerine severek beraber kaçtığı şair, bu şairden gördüğü tahkir[767] ile beraber mecnunâne[768] bir aşk ile hâr u zelil[769] onun peşinde geçirdiği seneler, sonra bir romancı, sonra… Âh bu adamlar, bu belki şimdi kendinin de tahattur

[758] şehka: hıçkırık
[759] tezelzül: sarsıntı
[760] nalan: inleyen
[761] mûnis: cana yakın
[762] ısrar-i âşıkâne: âşıkçasına ısrar
[763] perestiş-i esirâne: esirce tapma
[764] mahzuz: memnun
[765] meclubiyet: tutkunluk
[766] me'mûl: umulan
[767] tahkir: aşağılanma
[768] mecnunâne: çılgınca
[769] hâr u zelil: değersiz ve aşağılanmış

edemeyeceği adamlar. Hele en son beraber yaşadığı adam, o hakkâk,[770] o zavallı adam Sapho'yu kaybetmekten korkarak, çıldırarak ne olursa olsun diye kalpazanlık etmiş ve on seneye mahkûm olmuştur. İşte bundan sonra Sapho artık böyle beraber yaşamalardan vazgeçip bir aylık, bir haftalık sevdalara koşar ve bu esnada Jean'a rast gelir.

Jean'a, zavallı küçük âşığa ki o kadar sevdiği bu kadının hayatında sona tesadüf etmiş; başkalarının en taze zamanına, en hararetli gençliğine mâlik[771] oldukları bu kadının ömründe en sonra, bütün o adamlardan sonra gelmiştir. O zaman Jean, mecnun, gazabnâk[772] hemen koşup onu evinden kovmak, bütün nefretini yüzüne tükürmek ister; fakat zaten kadının bir Sapho olduğunu bilmiyor muydu? Hem onun mazisine ne hakla karışacak? Bir de kadın o kadar vefakâr, o kadar melûl[773] ve perişan bir istirham ile yalvarır, Jean'ı kaçırmamak için en kıymetli mazi yadigârlarını öyle fedakârlıkla ayaklarına atar, kendisini severek bütün maziyi nasıl unuttuğunu o kadar samimi bir lisanla temin eder ki delikanlı dayanamaz ve ayrılmazlar.

Fakat bu vahşi kıskançlıkla bundan sonra geçecek hayat bir işkenceden başka nedir? Değişmesi gayr-i kabil bir mazi göz önündeyken evvelki gibi mesut olmak kabil midir? Acaba kalbinde onların, hâlâ onların olan hiçbir şey kalmamış mıdır? Mahvetmek, hepsini, her şeyi, o menhus[774] maziye müteallik[775] her şeyi silip mahvetmek, bu niçin kabil değil?

Jean, asıl hakkâktan nefret ediyor, o adamdan ki Fanny de onu el'an[776] düşünüyor ve daima müdafaa etmiyor mu? "Zavallı benim için hayatını berbat etti. Onu unutamam." demedi mi? Yalnız başına

---

[770] hakkâk: heykeltıraş
[771] mâlik: sahip olmak
[772] gazabnâk: hiddetli
[773] melûl: usanmış
[774] menhus: uğursuz
[775] müteallik: ilişkin
[776] el'an: şimdi

hükümran olduğuna inandığı bu kalbin, bu ele geçmesi muhal[777] olan parçaları; bu başkaları, kâmilen[778] başkaları için en genç hislerle titremiş tarafları, bunları elde etmek için ne yapmalı?

İşte bu endişelerle hayatları tahammül-güdâz[779] oluyor. Jean için bunu terk etmek daha iyidir; lakin kadının zeval bilmez[780] vefâ-i hârı,[781] derin aşkı, esaret-i şûhânesi[782] onu daima mağlup eder, bütün bulduğu bahaneler, mâniler kendini ona rabt için birer kuvvet kesilir; ayrıldıkça daha ziyade sevdiğini görür, nihayet ikisi de birçok tecrübelerden sonra bîtab[783] düşerek ne olursa olsun beraber yaşamaya karar verirler ve daha ucuz olsun diye sayfiyede otururlar.

İlk günlerin şevk ü şetareti[784] geçince görürler ki kendileri için beraber yaşamak kadar azap olamaz. Jean elan o mazi fikriyle muazzebdir.[785] Bu his, sevdiğinin sadakatiyle beraber her gün, işinde bulunduğu müddetçe "kim bilir?" endişeleriyle uğraşır, akşamları evine gelince o gün ne ile meşgul olduğunu anlatmaya icbar[786] eder, ufak bir şüpheden bazen uzun muhasamalar[787] çıkar.

Âh bilirim, bu hayatı ben pekiyi bilirim; gözünüzün önünde böyle bir mazi ile şüphe etmemek, sakin durmak, harap olmamak mümkün olmaz. Her an sevdiğinizin o müthiş maziden birisini, bir şeyi teessüfle[788] yâd ettiğini göreceğim, yeni bir meylini hissedeceğim diye titreyerek, eski hayatını istihfaf edecek kadar kendisini mest ettiğinize, hepsinden, hepsinden çok sevildiğinize mutmain[789] olmak için o kadar ıstırap çekerken onu ara sıra yine melul ve mü-

---

[777] muhal: imkânsız
[778] kâmilen: büsbütün
[779] tahammül-güdâz: tahammül edilemez
[780] zeval bilmez: yok olmaz
[781] vefâ-i hâr: sadakat
[782] esaret-i şuhâne: cilveli tutsaklık
[783] bitab: yorgun
[784] şevk ü şetaret: arzu ve neşe
[785] muazzeb: azap çekmek
[786] icbar: zorlamak
[787] muhasama: kavga
[788] teessüf: üzülme
[789] mutmain: emin olmak

tefekkir[790] görmek; söz söylerken bir bâlâya[791] rast gelerek dehşetli bir hakikatle boğuşacağım diye daima endişede bulunmak; bütün bunların sebebi mazi, artık imhası mümkün olmayan bir mazi olduğunu bilip bunu unutamamak; bu azapla yaşamak gayr-i mümkün olduğunu görerek kaçmak istedikçe ne elim ve mehib[792] bir rabıta-i aşk[793] ile merbut olduğunu duymak; birçok çaresizliklerin ortasında ezilip kalmak. İşte bu iki mahlukun da sessiz bir hiddet ve gazapla bu gayr-i kabil-i tamir mazi hissiyle azaplar içinde çırpınması, birisinin seve seve hissizleşmiş kadına bilmediği bir fâzıla-i tahassüs[794] vermek için kendini yiyerek, diğerinin başkalarına verilmemiş bir yeni zevk bulup sevdiğini sermest etmek arzusuna karşı adem-i muvaffakiyet[795] hırsıyla kudurmuşçasına ağlayarak geçirdikleri bu hayat, birbirlerini terk imkânsızlığının önünde beraber yaşamaya itilmek imkânsızlığıyla ezilip sızlamak. Bunu ben pekiyi bilirim!

Fanny bir öksüz bulmuş, bunu evlatlık gibi almıştır. Jean belki hayatlarını işgal eder diye buna razı olmuşken bir gün düşünür ki belki çocuk kadının eski âşıklarından birinindir. O zaman çıldırmış gibi ne yapacağını bilmeyerek çocuğa husumet peyda eder; şu hissini kadına itiraf edememekle beraber böyle yaşamaları mümkün olmadığına tekrar karar verir. Jean için rabıtayı hemen kesmek pek kolaydır, zaten bir gün mutlak ayrılacak değil mi? Yakında bir yere konsolos olduğu zaman ayrılmayacaklar mı? Fakat bu daima tehir[796] olunan azimet[797] birden fikrine gelince işin o kadar kolay olmadığını görür: Bu, hemen bir aileyi terk etmek kadar dilhıraş[798] olduğunu düşünür. Mahaza Jean'ın gece gündüz şüpheleri, kıskançlıkları da kadını da nihayet cevaba alıştırmış olduğundan, aralarında daima tekerrür eden atışmalarla birbirlerini kırarlar. En ufak bir bahane ile

---

[790] mütefekkir: düşünceli
[791] bâlâ: üst, yukarı
[792] mehib: heybetli
[793] rabıta-i aşk: aşk bağı
[794] fâzıla-i tahassüs: erdemli duygular
[795] adem-i muvaffakiyet: başarılı olamama
[796] tehir: ertelemek
[797] azimet: gidiş
[798] dilhıraş: iç parçalayıcı

çıkan bu kavgalarda Sapho o kadar küfürbaz, o kadar terbiyesiz, o kadar adi olur ki söylenmedik fena söz bırakmaz; âşığının gençliği, terbiyesi, ailesi hiçbir şey masun[799] kalmaz. Jean'ın terbiyeli bir erkeğe mahsus nîm-sükûtuna[800] karşı o, kudurmuş gibi çamurlar saçar ve sonra birdenbire ayaklarına atılıp hıçkırarak aflar diler.

Jean bütün bunların verdiği nefret arasında pek vassaf[801] bir kıza rast gelir ki gayr-i ihtiyari[802] bir temayül ile rabt-i kalb[803] eder. Ve bir gün Sapho'nun son ve vahşi bir tahkiri, önünde bütün bütün tuğyan edince[804] ne olursa olsun artık katiyen ayrılmak ister; lakin bu esnada bir kadının bir müfarakattan müteessiren[805] kendini öldürmesi, bu basit fakat dilsûz[806] vaka onu perişan eder. İçinde yaşadığı mülevves ve fücurdan[807] kaçmak, Fanny'nin sefil bir arabacı olan babası da gelip aralarına karışması üzerine herkesin "aile" namını vermeye başladıkları şu hâlden kurtulmak istediği hâlde, muhabbetinin ciddiyetinden emin olduğu bu kadının mucib-i mevti[808] olmaktan korkar: Artık atışırlarken Jean, evvelki gibi "Bereket versin ki kurtulmaya bir şey kalmadı!" diye haykıramaz. Sonra bir gün denemek için, memuriyete tayin olduğundan yakında gideceğini söyler; fakat Sapho'nun gözlerinde öyle bir endişe titrer, sesi o kadar perişandır, yüzünde öyle bir elem takallüs[809] eder ki delikanlı devam edemez. Daha vakit olduğundan, bu sefer sırasını başkasına terk ettiğinden bahseder. O zaman kadın giryeler,[810] handeler,[811] buselerle[812] taşarak çılgın gibi olur. Ondan sonra da bir melek gibi

---

[799] masun: korunmuş
[800] nîm-sükût: yarı sessizlik
[801] vassaf: nitelikleri üstün
[802] gayr-i ihtiyari: elde olmadan gerçekleşen durum
[803] rabt-i kalb: gönül vermek
[804] tuğyan etmek: haddini aşmak
[805] müteessir: üzüntü
[806] dilsûz: yürek yakan
[807] fücur: ahlak kurallarına aykırı yaşama
[808] mucib-i mevti: ölüm sebebi
[809] takallüs: gerilme
[810] girye: gözyaşı
[811] hande: gülüş
[812] buse: öpüş

muamele etmeye başlar. O kadar halîm[813] ve munis, o kadar müşfik olur ki artık eski asabiyetleri, eski atışmaları da bırakır. Hatta Jean'ı rahatsız ettiğini bildiği için çocuğu bir mektebe bırakmaya kalkar. Jean, bu samimiyet ve muhabbet içinde bütün bütün zayıf ve perişan kalarak bazen ileriki memuriyetinden istifa etmeyi bile düşünür; lakin ailesinin lanetinden, pederinin gazabından pek ziyade korkar. Hem bunları kimin için ihtiyar[814] edecek? Buruşmuş, solmuş bir mahluk için ki artık sevmiyor, buna emindir, sade acıyor.

Evet, insan çok sevilince bir aralık bu his ve fikre düşer; fakat ilk şüphe bunun intikamını o kadar vahşetle alır ki tarife gelmez. Bu, Jean için de böyle olur. Onun asıl maksadı öteki kızla teehhül[815] edip doğru Amerika-i cenubîdeki[816] memuriyetine gitmektir; bu arzu o kadar kuvvetlenir ki hemen mevki-i fiile[817] ister; fakat nasıl? Önce Fanny'den ayrılmalı; lakin bu kadar sene sonra bu müfarakat nasıl mümkün olacak? Bunu kadına nasıl söyleyecek? Sadece "Artık her şey bitti!" diyemez (y)a! Bir bahane bulmalı; fakat nasıl? Nihayet bir gün ne olursa olsun müfarakatı haber vermek için erkenden evine döner. Fanny'yi akşama verilecek bir ziyafet hazırlığıyla meşgul bulur. Namuslu bir ev kadını, mesut bir zevce gibi latif ve mütebessim meşgul olan bu kadını bir sözle meyus ve dilhun etmek, bir eğlence hazırlığı arasında onu bir darbe ile ezmek o kadar acı gelir ki ne yapacağını şaşırır. Birlikte kıra çıkarlar. O saf havada, sonbaharın letafet-i melûlânesi[818] önünde son derece mesut bir muhabbetle kendisine yaslanarak yürüyen kadının şevk ü şetaretine bakarak, eski fistan bozuntularından yapılmış elbisesine dikkat ederek, kendisi için zaruret içinde yaşamaktan bile zevk alan bu zavallı mahluku birdenbire terk etmenin ne büyük gaddarlık olacağını düşünür. Ama ne yapmalı? Bütün hayatını da onunla geçiremez (y)a, evlenmek lazımdır; zati bir gün mutlaka ayrılmayacaklar mı?

---

[813] halîm: yumuşak
[814] ihtiyar: seçme
[815] teehhül: evlenmek
[816] Amerika-i cenubi: Güney Amerika
[817] mevki-i fiil: hayata geçirme
[818] latafet-i melûlâne: hoş üzgünlük

Mütezelzil[819] kararına bir kuvvet gelir ve memuriyete tayin olduğunu söyler. Kadın tehevvürle[820] gürleyerek haykırır: Yalan söylediğinden, evleneceğinden, kendisi bunu ne zamandan beri pekâlâ bildiğinden bahseder ve Jean, en sonra her şeyi itirafa mecbur kalınca Fanny hiddetini mâni etmek istemekle beraber bu katiyyet-i yesin[821] karşısında yavaş yavaş titreyen dudakları, pür-ihtilac[822] sinesi,[823] yaşlı gözleri ile ayaklarının altına yığılıp hıçkırarak yalvarır: "Gitme, oh gitme, Jean! Beni bırakma. Sensiz ben ne olurum?"

Ağlar, sızlar, yalvarır, inler neler söyler; oh bu sözler, bu sözler! Şu koca dünyada zavallı aşkıyla yapyalnız kalmaktan korkarak sızlayan bu zavallı kadın! Jean o kadar müteheyyiçtir[824] ki hemen hemen: "Dur haydi ağlama, vazgeçtim." diyecektir; lakin bir şey kendisini men eder. Kadının hezeyanâmiz[825] istirhamlarını takip eden uzun hıçkırma kesb-i sükûn[826] edince ağır ağır eve dönerler. Yol ağzına geldikleri zaman Fanny yalvararak: "Yemeğe kal, dokuz katarıyla[827] gidersin." der. Beraber köşke girerler, yemekte komşuları hazırdır. O vakit Jean dikkat eder ki Sapho şişmiş göz kapaklarıyla on yaş birden ihtiyarlamış gibidir; üstü başı çamurlanmış, saçları bozulmuştur. Gündüzün o derece şetaretle hazırlanan bu sofra başında, bu zavallı yorulmuş, harap olmuş vücudun karşısında, bu ağlayan sükût arasında saat dokuza takkarüb edinceye kadar meyusâne bekler. Saat gelince hemen sıçrayarak; "Addio!"[828] der; fakat kendisini iki kolun arasında mahpus bulur; titrek bir ses kulağına mırıldanarak: "Bir gece daha. Bir gececik, ne olur?" diye yalvarır. Delikanlı kuvvetli silkinip kurtulur ve koşar.

---

[819] mütezelzil: sarsıcı
[820] tehevvür: öfkelenme
[821] katiyyet-i yes: ümitsizlik
[822] pür-ihtilac: çarpıntı dolu
[823] sine: gönül
[824] müteheyyiç: heyecanlı
[825] hezeyanâmiz: saçma sapan konuşan
[826] kesb-i sükûn: son bulma
[827] katar: tren
[828] addio (İtalyanca): hoşça kal

Öbür gün eşyasını getiren adama kadının ne hâlde olduğunu sormaya bile cesaret edemez: Gece gündüz ağlıyormuş, o kadar ki adam bile ağlamış.

Bugünü takip eden hafta zarfında Jean etrafında bir boşluk, bir uzlet[829] hisseder. Gayr-i kabil-i imla[830] bir boşluk. Fanny ile geçen beş senelik hayat ona öyle âdetler vermiştir ki bunların birdenbire terki büyük bir sersemliğe mucib[831] oluyor. Bu esnada zavallı kadın bir tek, bir tek lütuf ister: Yalnız ara sıra gelmesini rica eder. Hiçbir şey söylemeyecek, hiç darılmayacak; evlensin, ne yaparsa yapsın bir şey demeyecek; yalnız görmek istiyor, arada bir kere, bir kerecik! "Düşün ki bu darbe benim için gayr-i me'mûl,[832] pek insafsızca, pek nâgehanîdir.[833] Dünyada neye rabt-i kalp edeceğimi bilemiyordum. Ağlıyorum, bekliyorum, mahvolan saadetimin boş kalan yerine bakıyorum. Beni bu hâle alıştıracak bir sen olabilirsin. Bu bir sadakadır, ne olur beni görmeye gel, gel ki kendimi yalnız hissetmeyeyim. Kendimden korkuyorum."

Oh, artık eskisi gibi âlem-i ezvaka[834] atılmak için kendinde kuvvet bulamayarak yalnızlık, matem ve keder içinde çürümeye mahkûm bu kadın, bu zavallı harap olmuş kadın! Bari bu aşkla beraber o gayr-i kabil-i tamir mazi olmasaydı yahut bu gayr-i kabil-i içtinap müfarakat!

Jean haber alır ki Fanny kendini öldürmeye kalkışmışsa da mâni olunmuştur. Sonra bir mektup gelir; mektuplar tevâli[835] eder. Sapho, bunlarda bütün hayat âlâmını[836] yazar; yalnız, ümitsiz geçmeye mahkûm hayatını. Delikanlı bu sırada izdivaç hazırlıklarıyla meşguldür; fakat bir gün hakkâkın mevkufiyetten[837] çıktığını ha-

---

[829] uzlet: yalnızlık
[830] gayr-i kabil-i imla: doldurulması mümkün olmayan
[831] mucib: sebep
[832] gayr-i me'mûl: beklenmedik
[833] nâgehanî: ansızın, aniden
[834] âlem-i ezvak: zevk âlemi
[835] tevâli: art arda devam eden
[836] âlâm: acılar
[837] mevkufiyet: hapis

ber alınca mecnun gibi olur; Sapho'nun bütün eski aşklarını istihfaf ederek, yalnız hakkâk için müptela davrandığını, mahkemede "Dostum sen korkma, bir gün gelir yine kavuşuruz." diye haykırdığını tahattur eder. Birkaç gündür mektupların da arkası kesilmesi, bunu nazarında tahakkuk[838] ettirir. Ve sevildiği müddetçe vücudundan şüphe ettiği aşkı, şimdi olanca şiddetiyle kendini hissettirir. O zaman zavallı delikanlı, birtakım bahaneler bulur: Mesela kadında eski mektupları kalmıştır ki Sapho bunları iade etmek istememiştir. Öyle ya, evlenecek bir adamın öyle bir kadında mektupları bulunması nasıl muvafık[839] olur? Gidip almalı değil mi? Bu fikir ile şimendifere,[840] doğru köşke. Fakat yolda yanında bir adamla evlatlığa rast gelir. O zaman: "Hah der, işte hakkâk; demek bu da onun çocuğuymuş, öyle mi? Âh ahmak! Seninle ne kadar eğlenmişler, ne kadar gülmüşler!" Bu rezaletten ibaret maziye karşı içinde şedîd[841] bir nefret hâsıl olarak dönmek, kaçmak ister; lakin mektuplarını almadan gitmeyecek. Eve varınca hizmetçi koşarak hanıma haber verir. Jean görür ki Fanny daha yatağındadır. Kadın o müjde üzerine kalkıp çırçıplak Jean'ın boynuna atılmak istese de bürudet[842] ve hakaret önünde donakalır, ne yapacağını şaşırır.

Evet, Jean bu öğleye kadar yatakta gecikişleri pekiyi bilir!

Kadın af dileyerek sakin sakin yüzüne bakarken çocuk meselesi ortaya konur. Sapho, o vakit yalan söylemiş olduğunu, kendisi için hayatını feda eden bir zavallıya söz verdiğinden oğlanı mecburi beslediğini, bunları öteden beri kaç defa kendisine anlatmak istediği hâlde kıskançlığından korktuğu için sakladığını söyler.

Kıskançlık mı? Kimden kıskanacak, bir hayduttan öyle mi? Hayır, o böyle şeyler için gelmemiştir. Burada mektupları yok mudur? Onları alıp gidecek. Sapho mülayemetle:[843] "Peki vereyim," diye kâğıtları getirmeye gider; delikanlı da takip ederek yatak oda-

[838] tahakkuk: gerçekleşme
[839] muvafık: uygun
[840] şimendifer: tren
[841] şedîd: şiddetli
[842] bürudet: soğukluk
[843] mülayemet: yumuşaklık

sına gelirler. Oh, bu oda, bu sigara kokularıyla dolu oda, bu perişan yatak. Jean, âh zavallı Jean!

Evet, zavallı Jean. Zavallı çocuk! Sen isterdin ki bu kadın bu kadar sâkitâne mektupları çıkarıp vereceğine tekrar ağlasın, sızlasın, değil mi? Ayaklarına kapansın, boynuna sarılsın. Ya bütün arzulara mukabil ne gördün? Ne dehşetli bir rabıta ile bağlı olduğun bu kadının senden artık çözüldüğünü hissettin, değil mi? Eski rabıta ne çabuk gevşemiş! O kadar az mı seviliyordun ki daha bir ay geçmeden yerine bir başkası alındı? Kadın mektupları açıp son bir defa okurken Jean dedi ki:

— Şimdi rast geldim, demek bu gece burada idi!

Fanny cevap verir:

— Evet, geç gelmişti. Kar yağıyordu. Şuraya bir yatak yaptılar.

Jean o zamana kadar sakin görünmeye çalışırken artık kendini zapt edemez, haykırır:

— Yalan söylüyorsun; orada yattı, senin yanında.

Kadın yaklaşıp gözlerine bakarak:

— E, ne olacak? Senin geleceğini nereden bilecektim? Sen gittikten sonra ne ehemmiyeti var? Melul, yalnızdım.

— Yok; alçaktın, ey kadın, alçak ve mülevvestin; aşkında o kadar levs ve denâet[844] var ki senin için bu şeyler ehemmiyetsiz kalıyordu. Âh, murdar, al!

Jean son derece kuvvetle kolunu kaldırır, tokat iner; kadın şevk ü şetaretle şamarı yiyip "Oh, beni hâlâ seviyorsun!" diye boynuna atılır.

Akşam bir gürültü ile uyanıp kendini yine eski yataklarında bulunca, Jean olanları tahattur etmeye çalışır; bu kadınla olan rabıtayı görüp tevahhuş[845] eder; ondan ayrılmak muhal olduğunu anlar. O zaman onu çağırarak: "Fanny, gideceğiz!" der. Evet, gidecekler; şimdi her şeyi bırakacak, nişanlısını, ailesini, her şeyi. Brezilya'ya memur olmuştur, hemen gidecekler; bütün bu maziden, bu toprak-

[844] denâet: adilik

[845] tevahhuş: korkmak

tan uzak, pek uzak bir memlekete gidecekler; uzak, ondan, hakkâktan uzak.

Buna karşı Sapho, biraz muhakkirâne,[846] mağmum[847] bir tatlılıkla: "Zavallı çocuk!" der.

Evet, ne zavallı çocuk! Değil mi Fanny? Acaba hiç düşünür müydün ki herkesi böyle harap etmek için sende başkalarından fazla ne vardı? Neydi sendeki o hâl ki senden ayrılmak için cinayetlere kadar irtikab[848] edenler bulunuyordu? Şimdi muhakkirâne bir "zavallı!" değil mi? Bu tahkir hep seni sevdiği, seni zaafla sevdiği için değil mi?

Jean, Marsilya'da Fanny'nin vürudunu[849] beklerken sadece bir mektup alır ki kadın bunda, öyle çılgınlık artık kendisi için mümkün olmadığını yazmıştır: "Bu o kadar büyük bir çılgınlıktır ki artık yapacak kuvvetim yok. Böyle delilikler için gençlik olmalı yahut ikimizde de olmayan iptila gürlüğü. Beş sene evvel bana bir işaret etseydin senin için dünyanın öbür ucuna kadar giderdim; zira inkâr edemezsin ki seni delice sevdim. Bende ne varsa hepsini sana verdim ve senden ayrılmak lazım geldiği zaman o derece muzdarip oldum ki ıstırabın o kadarı kimsede görülmemiştir. Lakin böyle bir aşk da eskiyor; sizi genç pek güzel bulup daima titremek, müdafaa edecek birçok şeyleri olmak. Artık bu elimde değil; beni çok yaşattın, çok muzdarip ettin, bittim.

Bunu daha evvel söylemeliydim; fakat seni o kadar azimli ve metin görünce cesaret edemedim, galeyanın bana da sirayet[850] ediyordu. Hem kadın fikri bu ya, seni bu müfarakattan sonra tekrar celp etmekten mütevellit bir gurur-i tabii.[851] Yalnız kendi kendime hissediyordum ki bu sadmelerden[852] sonra bende çarpılmış, kırılmış bir şey vardı. Sakın zannetme ki bunlar hakkâk içindir. Senin gibi

---

[846] muhakkirâne: aşağılayarak
[847] mağmum: kederli
[848] irtikab: kötü bir iş yapma
[849] vürud: geliş
[850] sirayet: bulaşma, geçme
[851] gurur-i tabii: doğal bir gurur
[852] sadme: darbe

onun için de her şey bitti, kalbim öldü. Benim şimdi bir çocuğum var ki artık bırakamam. O beni pederine rabt ediyor; o peder ki benim aşkımla kendini mahvetti. Bu kadar sene hapiste kaldıktan sonra çıktığı zaman ilk günlerdeki hararet ve aşk ile bana geldi. Tasavvur et ki tekrar görüştüğümüz vakit bütün geceyi omzumda ağlamakla geçirdi. Hem çılgınlığın lüzumu yok; ben lazım gelen ihtiyatlarda[853] kusur etmedim. Beni tekrar bulmak gayr-i mümkündür. Bunu yazdığım şimendifer mevkifinin[854] kahvesinden, ağaçlar arasında iyi ve fena o kadar günler geçirdiğimiz evi görüyorum ki kapısında yeni kiracıları davet eden levha sallanıyor."

Kânun-i evvel,[855] 1313 (1897)

[853] ihtiyat: önlem
[854] mevkif: istasyon
[855] kânun-i evvel: aralık

Carmen

- Carmen'in sevdaları üç ay sürmez-

Fransa'nın en ciddi, en hakîm[856] münekkitlerinin[857] büyük bir hürmetle bahsettikleri Prosper Mérimée'yi[858] hiçbir zaman hararet ve heyecan-i kalple[859] okuyamadım. Hikâyelerinde o kadar yâbis[860] bir kalp, o kadar ince bir istihza[861] var ki ancak insanlara karşı infiâl[862] saatlerimde olursam bir zevk alırım. Bir hülya-âver[863] kadın çehresini, bir siyah çarşaflı hayal-i dilberi[864] peçenin arkasında müteredditi[865] bir katre-i ismetle[866] lerzan[867] siyah gözleri düşünerek, gençken iştiyak[868] hummalarıyla[869] okunmayacak eserler, hele Mérimée'nin eserleridir. Mérimée, Rus lisanına da aşina olduğundan Puşkin'den, Gogol'dan bazı eserler tercüme etmiş, Rus edebiyatını Fransa'da tanıtmak için birçok tetkikatta[870] bulunmuş; bir edip,

---

[856] hakîm: filozof
[857] münekkit: eleştirmen
[858] Prosper Mérimée: (1803-1870); Fransız yazar.
[859] heyecan-i kalp: kalpten gelen heyecan
[860] yâbis: kuru
[861] istihza: alay etme
[862] infiâl: kırılma
[863] hülya-âver: hülya veren
[864] hayal-i dilber: güzel kadın hayali
[865] müteredditi: kararsız
[866] katre-i ismet: masumluk damlası
[867] lerzan: titreyen
[868] iştiyak: özlem
[869] humma: hastalıkla gelen nöbet
[870] tetkikat: inceleme

bir nâkil[871] olmak itibarıyla pek muhterem bir muharrir[872] olmakla beraber hikâyelerinde çarpan bir kalp yerine titremeyen bir el, bir neşterli dest-i tariz[873] ve takayyüt[874] vardır.

Hatta en âşıkane olan bir eseri, şu *Carmen* bile okunursa müellifin her şeyden ziyade kıptilerin[875] lisanından, bu hem-pâ[876] kıbtiyeleriyle İspanya'nınkilerin lisanca, âdetçe farklarından, bunları tetkik için ettiği seyahatlerinden bahsettiği görülür. Bu bahis esnasında rast geldiği bir vakayı nakleder; bir vaka ki seyahati müddetince orada burada topladığı teferruat[877] ile bir hikâye olmuştur. Fakat nedir bu hikâyeden yapılan operadaki hiss ü hararet,[878] bu Halévy[879] ile Meilhac[880] nasıl adamlardır ki bu hikâyede bir aşk, bir ateş, bir aşk bulmuşlar; bunu o kadar güzel yazmışlardır. *Carmen* sadece bir facia[881] itibarıyla mükemmel bir levha-i aşk[882] ve ihtirastır. Zaten Halévy'nin hikâyeleri kudretini ispat eder; Meilhac ile beraber yazdıkları kırk kadar mudhike,[883] opera, operet ise tiyatro mevcut olan her yerde herkesin ezberindedir.

Bu güzel faciaya Bizet'nin[884] en şuh ve latif musikisini ilave eder ve bunu icra[885] ve taganni[886] için bir güzel primadonna[887] ile bir

---

[871] nâkil: aktaran, aktarıcı
[872] muharrir: yazar
[873] dest-i tariz: dokunan el
[874] takayyüt: çalışma, çabalama
[875] kıpti: çingene
[876] hempâ: arkadaş
[877] teferruat: ayrıntılar
[878] hiss ü hararet: coşkunluk duygusu
[879] Ludovic Halévy: (1834-1908); Fransız yazar ve besteci.
[880] Henry Meilhac: (1831-1897); Fransız oyun yazarı.
[881] facia: trajedi
[882] levha-i aşk: aşk levhası
[883] mudhike: komedi
[884] Bizet: Alexandre César Léopold Bizer, Fransız klasik müzik bestecisi. Carmen adlı operası ile tanınmaktadır.
[885] icra: seslendirme
[886] taganni: şarkı söyleme
[887] primadonna: operada baş kadın oyuncu

hararetli tenor[888] da bulursanız, şu suretle tertip[889] ve ikmâl[890] etmiş olacağınız sahnenin karşısında unutulmaz mestî[891] saatler geçirirsiniz.

Bu saniyeleri ben birçok kereler geçirdim. Bütün ruhumla, bütün kalb ü ruhumla Carmen'in ve Don Jose'nin aşk ve hayatlarını yaşadım. Bütün his ve zevklerimle musiki-i çâlâk u asabisini[892] massettim.[893] Vâkıa o bahtiyarlardan olamadım ki mesela bunu opera-komikte[894] en mümtaz[895] primadonna ile görmüşlerdir; fakat herkesten teşne[896] bir ruh-i râşedar,[897] hepsinden müştak[898] bir şevk ü aşk ile hepsi kadar, belki hepsinden ziyade mest ü mahzuz[899] oldum.

Çünkü bu oyunda bütün aşk-i beşer,[900] aşk-i muhteris-i beşer,[901] azap ve işkenceyle hırs ve hıyanetle, ateşlerle, kıskançlıklarla geçen aşk-i beşer gösterilmiştir; o kadar gösterilmiştir ki bence bu onun bir timsalidir.

Carmen öyle bir kadındır ki şûh, çâlâk,[902] sizi sükûnet-i hayatınızdan[903] alarak ateşler içine atar. O kadar iştiyak ile o kadar ısrar, o kadar devam eder ki harap olursunuz; mukavemetlerinizi[904] eritmek için özle cazibedar nazarları vardır ki başkalarının verdikleri hayatları reddetip sizin tebessümünüzü dilendiğini anlatır. Lakaytlığınızı perişan etmek için öyle tebessümleri vardır ki nasıl mukavemet

---

[888] tenor: tiz sesli erkek opera oyuncusu
[889] tertip: sıralama
[890] ikmâl: bitirme
[891] mestî: mest olma, sarhoşluk
[892] musiki-i çâlâk u asabi: hızlı ve şiddetli müzik
[893] massetmek: emerek çekmek
[894] opera-komik: Konuşma ve şarkılı operaların art arda geldiği bir tür.
[895] mümtaz: seçkin
[896] teşne: susamış
[897] ruh-i râşedar: titreyen ruh
[898] müştak: özleyen
[899] mest ü mahzuz: sarhoş ve memnun
[900] aşk-i beşer: insanlığın aşkı
[901] aşk-i muhteris-i beşer: insanın ihtiraslı aşkı
[902] çâlâk: tez canlı
[903] sükûnet-i hayat: dingin hayat
[904] mukavemet: direnme

ettiğinize taaccüp[905] ettiğini, böyle mukavemetlere alışmadığını, sizi mutlaka esir edeceğini söyler. Göğsünün semenleri[906] o kadar pür-lisandır[907] ki sizi günaha davet edişlerine vermek için bütün hayat-i beşeri dilenirsiniz. Nihayet bîtap[908] ve harap, uzattığı kâse-i aşk[909] ve garâmı[910] kapıp içersiniz. Ve ilk hatvede[911] bir belaya dûçar[912] olursunuz.

Don Jose de böyle oldu. İşbiliye'nin[913] bütün delikanlıları Carmen'in peşinde gezip de onun tarafından istihfaftan[914] başka bir şeye nail olamadıkları, Carmen'in refikleriyle[915] çalıştığı sigara fabrikasının kapısına toplanarak paydos saatlerini bekledikleri zaman Don Jose, Bonavarlı onbaşı, fabrikanın karşısındaki karakolda, köydeki annesiyle nişanlısı Michaela'yı düşünerek yaşıyordu. Carmen'i gördükçe bir günahtan kaçar gibi bu hafif ve havaî,[916] hakkında bin türlü fena şâyialar[917] olan bu şûh ve dilbaz[918] kadından nefretle içtinap[919] eder; onun ara sıra gamzelerine, âdeta alenen gösterdiği iştiyaklara[920] karşı bütün kalbinde titreyen bir dermansızlıkla bir korku, bir gizli korku kendisini saatlerce işgal ederdi. Bir gün Carmen, o kadar üzerine düştü, herkesin içinde o kadar meftunâne,[921] o kadar câlibâne[922] davrandı; nihayet dudaklarında gezdirdiği gülü

---

[905] taaccüp: şaşırmak
[906] semen: yasemin
[907] pür-lisan: konuşkan
[908] bîtap: yorgun
[909] kâse-i aşk: aşk kadehi
[910] garâm: sevda
[911] hatve: adım
[912] dûçar: yakalanmak
[913] İşbiliye: İspanya'nın Sevilla kenti.
[914] istihfaf: küçümseme
[915] refik: arkadaş
[916] havaî: uçarı
[917] şâyia: söylenti
[918] dilbaz: gönül eğlendiren
[919] içtinap: kaçmak, kaçınmak
[920] iştiyak: özleme
[921] meftunâne: hayranlıkla
[922] câlibâne: çekicilikle

yüzüne öyle fırlattı ki zavallı delikanlı lerzan ve perişan, karakolunda yalnız kaldığı zaman hâlâ dalgındı. Herkese karşı lakayt kalan bu kadını kendisine bu kadar iştiyakı gurur-i ricaliyesini[923] tehziz[924] ediyordu. Fakat bu kadına, bunu kendisini sürükleyeceği levsten[925] kaçmak için bu mülevves[926] kadına mukavemet edeceğine yemin ediyordu. Sanki yemini hemen bozmak için fabrikada bir arbede oldu: Bu vahşi huylu zapt olunmaz kadın, hiç kimseyle iyi geçinmez, damarlarında kaynayan kıpti kanı onu her gün böyle huşunetli,[927] gürültülü bir hayat içinde yaşatırdı. Derâkab[928] Carmen'i tutup karakola getirirler; orada başçavuş, jurnali yapıp Carmen'i merkeze göndermek üzere odasına girince Carmen, yanında yalnız kalan Don Jose'yi iğfal[929] için öyle şeyler yapar, kendisini kurtarmasına mukabil öyle vaatler verir ki nihayet mağlup-i zaaf ve aşk[930] olan zavallı erkek kalbi "Peki Carmen", diye haykırır: "Peki, hayatım senindir; fakat bilmiş ol ki vaadini tutmazsan fena olur."

Bu oyunda bir Carmen bir Jose yoktur; bunda kadın kalbiyle erkek kalbi, sizi sarhoş eden kara gözleri, pür-vaad[931] sinesi, hararetli dudaklarıyla daima galebe eden kadınla daima, daima mağlup olan, daima ağlayan erkek vardır. Don Jose de Carmen'i kaçırır ve hapse girer; lakin hapisten çıkınca öyle bir hayat süreceklerdir ki ilelebet unutmayacaklar. Bu fikirle bu iftirak[932] iki tarafın ateşini de son dereceye getirir, çabuk kurtulsun diye Carmen bilmem nereden biriktirdiği bir lira ile bir eğeyi[933] Jose'ye gönderir. Lira ile zindancı kandırılacak, eğe ile parmaklık eğelenecek. O kadar dalgın ve meşguldür ki kendisi bile şaşırır; hissediyor ki kimseyi şimdiye

---

[923] gurur-i rical: erkeklik gururu
[924] tehziz: harekete geçirme
[925] levs: pislik
[926] mülevves: kirli
[927] huşunetli: kaba
[928] derâkab: hemen arkasından
[929] iğfal: kandırma
[930] mağlup-i zaaf ve aşk: aşktan zaafına yenik düşme
[931] pür-vaad: vaat dolu
[932] iftirak: ayrılık
[933] eğe: maden, tahta gibi şeyleri düzeltmekte kullanılan çelik araç

kadar böyle sevmedi hatta İşbiliye'nin en kahraman boğa pehlivanı olan Escamillo'nun muaşakasını[934] bile "Kalbim boş değildir!" diye ihmal etti. Hatta mensup olduğu bir büyük kemerin kaçakçı çetesi reisinin ibramı[935] hilâfına[936] olarak şehri terk etmeyecek; çünkü yakında Jose çıkacak; şimdi reisin tehdidine bile karşı gelir; birisini seviyor, ondan.

Bütün haydutlar kahkahalarla gülerler; nasıl, Carmen birini seviyor ha! Lakin bırakın bu olayı canım… Carmen kimseyi sevmez, sevemez! Anlıyor musunuz? Bu mümkün değil, görülmüş değil. O, bilakis ciddi ciddi başını sallıyor. Lakin sahih seviyor mu? Yoksa bir heves mi? Biliyor ki Don Jose kendisine hiç uymayacak bir çocuk, o kadar anif[937] ve haşin, o kadar kıskanç, bâkirülkalp.[938] Carmen'in bütün hevesleri, bütün arzuları onun mağlup-i hevası[939] olacak; şimdiye kadar serbest alışmış, kimseyi dinlememiş Carmen ne yapacak; bunu düşündükçe dalıp kalıyor, hayatının harap olacağını görerek tereddüt ediyor, sonra omuzlarını sallayarak, "Adam sen de ne olmuş, şimdi seviyorum (y)a, elvermez mi?"

Mahaza, âh Don Jose kendisine uysa da kendisine uymasa da beraber yaşasalardı, birtakım namus çocukluklarını bırakıp çeteye girseydi, âh ne mesut olacaklardı. Hâlbuki nafile, ne olsa Don Jose bu işi yapamayacaktır.

Bunu ne teessüfle söylüyor, hatta sararıyor, hatta. Lakin o, Don Jose, onun sesi? Oh, demek hapisten çıkmış ve hemen evvelce karakolda verdiği mev'id[940] mülakata şitap[941] etmiş. Oh, siz gidin Allah aşkına, sizi görmesin.

---

[934] muaşaka: birbirini sevme
[935] ibram: ısrar
[936] hilâf: aykırı
[937] anif: şiddetli
[938] bâkirülkalb: temiz kalpli
[939] mağlup-i heva: heveslerin mağduru
[940] mev'id: söz verme
[941] şitap: acele etme

Don Jose hapisten kaçmayı muvafık görmeyerek, müddet-i cezasının[942] hitamını[943] beklemiş ve hemen çıkar çıkmaz işte buraya gelmiştir.

— Âh Carmen, senin için…

O zaman Carmen, Jose'nin boynuna atılıp göğsüne başını koyarak "Evet, evet, benim için; fakat ben borcumu ödedim, borcumu ödedim," diyor.

Bunun üzerine bir meclis-i garâm[944] ve safâ[945] başlar. Rakslar, şuhluklar, buseler, her şeylerle bir meclis-i aşk ve ihtiras ki ancak bir boru sesiyle nihayete erer. Jose gitmeye mecburdur. Carmen men etmek ister, muktedir olamaz; demek o kadar sevmiyor ha? O zaman, "Eğer beni sevsen; oraya, oraya, dağlara gelirdin. Benimle beraber dağlara gelirdin, orada yaşardık, beraber yaşardık. Eğer beni sevsen, beni sevsen, beni bırakmazdın! Dağlara gelirdin!" der; darılır, arkasını döner, oturur. Jose şikâyet eder, sızlar, anlatır; "Sen göründün seni sevdim; sen göründün, bana bir nazar ettin, senin malın oldum," diye o kadar yalvarır ki nihayet barışırlar. Derken, Carmen'i takip eden Jose'nin bir âmiri gelir; Jose'yi göndermek ister; o gitmez. Zabit tokatlar, kılıçlara asılırlar. Eğer kaçakçılar gelmeseler kim bilir ne olacak? Onlar gelip zabiti tutarlar. Ve böylece Jose de artık daha ağır bir ceza yememek için Carmen'le dağlara çıkmaya karar verir, haydut olur.

Haydut! Eğer Carmen'in yani son kadının bütün cazibeleri, bütün hararetleri; takip eden günleri, o dağlarda serbest ve mağrur,[946] saf ve muğber,[947] rüzgârlara karşı geçen hayatı, bir cennet hayatı hâline koymasaydı Don Jose için bu mertebe aşağı bir iş pek ağır gelecekti. Her gün vicdanına menfi[948] işler görmekten gelen ezâ-i

---

[942] müddet-i ceza: ceza müddeti
[943] hitam: son
[944] meclis-i garâm: aşk meclisi
[945] safâ: eğlence
[946] mağrur: aldanmış
[947] muğber: kırgın
[948] menfi: ters

derûnî[949] ancak Carmen'in bir tebessümü, ancak onun bir gamzesiyle unutuluyordu. Geçen günler muanber[950] nesîmleri[951] gibi hafif ve mesut geçiyor, bu dağlarda geçen hayat Jose'yi mest ve mecnun etmiştir. Carmen için deli oluyor. Fakat heyhat, Carmen'in sevdaları üç ay sürmez! Carmen'in buseleri tatsızlaşmaya başlıyor. Kolları gevşiyor, gözleri yorgun in'itâflarla[952] başka yerlere bakıyor. Âh kadınla erkek aşkındaki bu an. Artık sevdiğimizin saadetine, kalbine, ruhuna elvermediğimizi hissettiğimiz; buna karşı hiçbir şey yapmak mümkün olmadığını, niyazların, giryelerin, ısrarların teberrüdden başka bir işe yaramayacağını anladığımız an. Artık onun bütün bütün gevşeyen kollarının boynumuzdan, omuzlarımızdan dalgın dalgın kaydığını, dudaklarını aradıkça düşünmek istiyor gibi başının başka tarafa çevrildiğini, gözlerine baktıkça oradaki keselanın[953] okunmasından korkarcasına nazarların simâya teveccüh[954] ettiği an. Bu anı görmemek için ben ölmek isterim!

Fakat Jose, o, Carmen'i takip ediyor; Carmen artık tenha yerlerde yalnız kalmak istediği zamanlar yanına gidiyor, kalkarsa beraber yürüyor, ne yapsa eski hareketleri, eski teslimiyeti, eski şuhlukları, nihayet eski harekât-i aşkı[955] bekliyor; bulamadıkça galeyan ediyor. Nihayet Carmen'den "E, rahat bırak!" şikâyetini de işitiyor. O zaman bir cehennem hayatı başlıyor: Isrardan, tacizden, şikâyetten; öbür tarafa gelince içtinaptan, bürudetten ibaret bir hayat. Bu azaplar içinde asıl Don Jose'yi harap eden şey; Carmen için o kadar fedakârlıklar ettiği namusunu, hayatını, kellesini, her şeyini o yoluna koyduğu hâlde bu bürudete lâyık görülmesidir. Fakat zavallı, zavallı erkek bilmiyor ki bizde artık sevmeyen kadın kalplerine karşı yapacak bir şey yoktur. Aşk cebr[956] ü ısrar ile olmaz. Bu bir felakettir; artık sevilmiyoruz, bu felakete boyun bükülmelidir. Zira ısrar ve

---

[949] ezâ-i derunî: içten ıstırap
[950] muanber: güzel koku
[951] nesîm: hoş rüzgâr
[952] in'itâf: yönelme
[953] keselan: yorgunluk
[954] teveccüh: yönelme
[955] harekât-i aşk: aşk hareketleri
[956] cebr: zorlama

taannüt daha ziyade teberrüd[957] ve teb'id[958] eder. O, yalvarır, tehdit eder, ağlar, kıskanır. Âh bu kıskançlık; bir kere bu dûd-i kazım[959] girdi mi zaten sevilmediğimizden dolayı tebah[960] olmuş ruhumuzu ne işkencelerle, ne yeni işkencelerle ezer, bitirir! Carmen'in dalgın dalgın durmasından mutlaka birini düşündüğünü anlıyor. Bir gün de Carmen kendisini böyle düşünüyordu değil mi? Âh bugün kabil değil mi, bugün artık bunun için hayatını da verse kabil değil, öyle mi? Nedir, nedir bu çaresizlik? O zaman bir gün böyle ihmal edileceğini bilseydi, o günleri nasıl geçirecekti? Hâlbuki şimdi düşünüyor ki o günleri ne kadar lakaydane geçirmiştir. Öyle günler biliyor ki arkadaşları bir iş görmek için dağıldığı zaman bunlar çergede[961] nöbetçi kalmışlardı; uzun saatler onun dizinde uyuduğunu tahattur ediyor, âh nerede şimdi o saatler ki tekrar gelmeleri artık mümkün değil. Kaç kere yemin etmişti ki kendisini, ancak kendisini, ölünceye kadar sevecekti. O zaman ölselerdi demek bu acıları duymayacaktı, değil mi? Fakat ne bilirdi, o, erkek kalbinin safvetiyle[962] kadın kalbinin yalanlarına inanıvermişti. Acaba şimdi de kimlere yemin ediyor?

O zaman kudurur gibi kalırdı. Birisi var mıydı, gerçek birisi var mıydı ki Carmen kendi yerine onu seviyordu. Lakin ne hakla? Bütün hayatını eline alıp her şeyi mahvettikten sonra onu bırakıp bir diğeriyle yaşamak, hiç Don Jose sağ iken mümkün olur mu?

Bir tenezzüh[963] için çıkmış Escamillo; o Carmen'e evvela arz-i aşk etmişken[964] "Kalbim boş değil!" cevabını almış boğa pehlivanı, oralarda Jose'ye rast gelir: İtiraf eder ki Carmen'i bir türlü unutamıyor, onun peşinde geziyor, şimdi belki kalbi boşalmıştır, onu arıyor.

---

[957] teberrüd: soğuma
[958] teb'id: uzaklaştırma
[959] dûd-i kazım: kemirici böcek
[960] tebah: harap
[961] çerge: çadır
[962] safvet: temizlik
[963] tenezzüh: gezinti
[964] arz-i aşk etmek: aşkını sunmak

Evet, Carmen'in kalbi artık boşaldı, o da kadınlardandır ki o, aşksız, hevessiz yaşayamaz; erkeksiz yaşayamaz; yeni tahassüsler[965] olmasa sıkıntıdan ölür. Demek onun kalbini sen dolduracaksın? Fakat evvela ortada bir Don Jose, bu hayatından bıkan Don Jose var, gel çarpışalım.

Sonra bunlar hançer hançere vuruşurlarken Escamillo'nun ayağı kayar, Don Jose o kadar mütehevvirdir[966] ki her türlü ulüvv-i cenabı[967] unutup alçakça istifade ederek rakibini öldürecektir. Lakin Carmen'in bir feryadıyla dolan haydutlar muhasımini[968] ayırırlar. Bu arbedede Jose'yi en çok müteessir eden Carmen'in feryadıdır. Kimin için? Escamillo'ya nasıl merakla baktı; yaralanmış mı diye ne kadar dikkat etti? Âh artık burada nasıl yaşanır! Bu esnada Michaela, o, Jose'nin Carmen için terk ettiği saf ve pak Michaela gelir. Validesi hastadır, ölüyor; eğer gelmezse hasret gidecek… Carmen gelip tahkirle[969] "Ne duruyorsun, der, gitsene. Zati bu işler senin yapacağın şeyler değildi ya. Haydi haydi."

Parçalanmış zavallı erkek kalbi bu merhametsiz, bu zalim kadın tahkiri önünde sevilmediğinden başka şimdi bir de tezyif[970] edilince tuğyan[971] eder. Michaela'nın ısrar-i masumânesi bir taraftan, validesinin hayal-i garîbi diğer taraftan gelir. "Carmen, yine görüşürüz!" Don Jose, Michaela ile şehre gider. Artık bitti, her şey bitti öyle mi?

Escamillo'yu takip ederek şehre gelmiş olan Carmen'in sevdaları herkesin ağzında, gece gündüz yeni âşıklar ayrılmıyorlar, o kadar mesut ve bahtiyarlar! Carmen'e ara sıra: "Don Jose'yi dün gördük, sizin arkanızdan geliyordu," diyenlere o, bir kıpti itikad-i safderûnânesiyle:[972] "Ne olur? Zaten ben faldan anladım, onun eliy-

---

[965] tahassüs: duygu
[966] mütehevvir: öfkeli
[967] ulüvv-i cenab: cömertlik
[968] muhasımın: kavga edenler, dövüşenler
[969] tahkir: hakaret
[970] tezyif: aşağılama
[971] tuğyan: coşma
[972] itikad-i safderûnâne: saf inanç

le öleceğim.” diye omuz sallıyor. Bir gün yine bir yerde karşısına çıkınca onun bütün istirhamlarına, bütün ısrarlarına, nihayet bütün tuğyan ve tehevvürlerine tahkir ve nefretle mukabele eder. O kadar ki elindeki yüzüğü, bir hatıra-i mazi olan yüzüğü tükürüp yere atar. Koşup tiyatroya gitmek, içeride alkışlandığı işitilen o kahraman pehlivana gitmek ister. O zaman Jose’nin gözleri döner, “Her şey bitti Carmen, öleceksin!” der. Bir dakika sessiz bir mücadele, kurtulup kaçmak için kendini oraya buraya salan Carmen’le önünü kestirip hançerlemek isteyen Jose’nin mücadelesi sürer. Nihayet Carmen bir zaman Jose’nin başına mehd-i sükûn u garam[973] olan göğsünden hançeri yiyerek arka üstü yerlere serilir. Âh bu miskin, bu zayıf erkek kalbi, şimdi öldürdüğü kadının üzerine dayanıp hıçkırır: “Carmen, âh Carmen!”

1312 (1896)

[973] mehd-i sükûn-i garam: aşk ve dinginlik beşiği

Yadigâr-ı Levs[974]

İlk kâğıtlar, bu en eski hâtırat-i muaşakat[975] lakaydane yandı; fakat kâğıtlar yanıp azaldıkça ve sıra kalbinde daha ciddi izler bırakan, hayatında daha çok ehemmiyet alan sevdiklerinden kalma yadigârlara geldikçe elinde lerzeler,[976] kâğıtları muma yaklaştırmakta tereddütler peyda[977] oluyordu.

Şimdiye kadar birçok defa muaşakat-i mâzîyenin[978] birtakımı lüzumsuz olan, bir diğer kısmı teellümden[979] başka bir şeye yaramayan bu canlı hatıralarını, hep sevdiklerinden garip bir merakla alıp sakladığı yadigârları yakıp mahvetmek istemiş; fakat tayin edemediği bir hiss-i sıyanetle[980] buna cesaret edememişti. Artık bu gece, zevcesine[981] ebedî bir sadakat vaad ve yemin ettiği bu çarşamba gününün akşamı, pek kati bir karar ile çekmecenin gözlerini masanın üzerine boşaltarak bütün o hatıratı birer birer muma tutmaya başladı.

Bu kendisi için pek, pek çok elîm[982] oluyordu. Hayatının belki şu izdivaçtan mühim olan belki daha ziyade saadet vermiş olan

---

[974] yâdigâr-ı levs: kirli hatıra
[975] hâtırat-i muaşakat: aşk hatıraları
[976] lerze: titreyiş
[977] peyda: ortaya çıkma
[978] muaşakat-i mâzî: geçmiş aşklar
[979] teellüm: üzüntü
[980] hiss-i sıyanet: koruma duygusu
[981] zevce: hanım, eş
[982] elîm: üzücü

birçok kıymetli vakalarını, en muazzez[983] muvaffakiyetlerini,[984] o saadetleri –bu yaktığı kâğıtlarla istifade[985] yine mümkün iken- bir vehim[986] için yakıyor, kendisini bu saadetlerin tekrar tahakkuk[987] etmesinden ciğerleri yanarak zorla mahrum ediyor gibiydi. Bazıları kendisini büsbütün bir sene işgal etmiş, en kıymetli, en dilsûz[988] tahassüsât[989] ile geçmiş olan bu muhabbetlerden duyduğu bütün o saadetleri şimdi tahrip[990] etmek ona pek ağır geliyordu. Fakat tanîni[991] hâlâ kulaklarında bâkî[992] olan bugünkü sesler ona ihtar[993] etmiyor mu ki orada yorulmasın diye zorla yalnız bıraktıkları odasında, pek yakın bir âti[994] için vakf-i tefekkür ederek[995] uyuyamayan, dinlenmeyen bir vücut, pek bâkir bir vücut, o daha görmeden sevdiği zevcesi var. Ve bu zevce için, bu istikbalin saadeti için bütün mazi, en güzel hatıralarıyla beraber bütün mazi mahv u tahrip edilmeli, hep feda olunmalıdır.

"Evet, feda olunmalıdır," dedi. O zaman hareketlerine daha ziyade katiyet geldi; ellerindeki tereddüt mahvoldu. Bir iki kâğıt bir demet saç daha yandı; fakat elinin altına gelen bir ipek parçası, bir yırtılmış Çin krebi, bir kadın peçesinin bir köşesi onu yine mevkuf-i tereddüt[996] ve teessür[997] bıraktı. Ve ne temellük[998] çirkinlikleriyle ne

---

[983] muazzez: hürmete layık
[984] muvaffakiyet: başarılı olma
[985] istifade: fayda sağlama
[986] vehim: kuruntu
[987] tahakkuk: gerçekleşme
[988] dilsûz: gönül yakan
[989] tahassüsât: duygulanmalar
[990] tahrip: kırıp dökmek, yakmak yıkmak
[991] tanini: musikide ses, tını
[992] bâkî: kalıcı
[993] ihtar: hatırlatma
[994] âtî: gelecek
[995] vakf-i tefekkür etmek: düşünüp durmak
[996] mevkuf-i tereddüt: kararsız
[997] teessür: üzgün
[998] temellük: sahip olma

lakaydi ile bitmemiş, nâgehan[999] zuhur[1000] eden mühim bir mâniyle zaruri ayrılmış, yarı yolda gelmiş bir muaşakanın,[1001] şairane bir muaşakanın bütün edvâr-i latifesini[1002] yaşar gibi oldu. Bu, bir anda kendisine birkaç aylık bir muaşakayı yaşatan seri bir tesirdi. Âh bu iri gözlü, gözlerinde kızlığın bütün teheyyücatı,[1003] bütün hâhişleri[1004] mütebessim[1005] lem'alarla[1006] kızararak titreşen kumral Sâmiye. Üç aylık bir muaşaka-i nazariyeden[1007] sonra zaruri veda eden, bu vedasını araba ile geçerken peçesini yırtıp atarak anlatan, "Beni unutma!" diye sızlayan genç kız. Şimdi kim bilir nerde ve kimindir?

"Sende mi ateşe bîçare[1008] peçe?" dedi. Krep mumun alevli dili ile bir kere yalandı, sonra birden kıvranarak bir âh-i esef[1009] gibi bir duman, nazik fakat elim bir duman oldu. Bir peçe değil, sanki bir emel,[1010] bir saadet yanıyordu. Ve o, bunun bütün hasretini duyuyor, ağlamak isterce duyuyordu.

"Âh hayat!" diye söylenerek bir demet aldı, buna seri bir nazar kâfi oldu; hatta biraz nefretle aleve teslim edildi. Kalbinde yerleşmemiş bir hatıra-i azize[1011] bırakamamış olanlar öbürlerinin intikamına kurban oluyor, bunlar elin tersiyle defolunuyor; fakat koyu lacivert ipekli beze sarılmış bir çıkın[1012] birden onu sararttı. Omzuna bir yük konulmuş gibi belini büktü.

İşte en elim vaka-i hayatiyesi[1013] buydu ve şimdi bunu yakmaya korkuyordu. Birden bir küçük mendil, bir demet saç, bir resim, bir

---

[999] nâgehan: ansızın
[1000] zuhur: açığa çıkma
[1001] muaşaka: sevgili
[1002] edvâr-i latife: hoş zamanlar
[1003] teheyyücat: heyecanlar
[1004] hâhiş: istek, arzu
[1005] mütebessim: gülümseyen
[1006] lem'a: parıltı
[1007] muaşaka-i nazariye: bakışarak sevişme
[1008] bîçare: çaresiz
[1009] âh-i esef: üzülüp ah etmek
[1010] emel: istekler
[1011] hatıra-i azize: aziz hatıra
[1012] çıkın: ufak bez bohça
[1013] vaka-i hayatiye: hayatının olayı

firkete çıkmıştı. Bunları gözünün önüne sererek daldı. Dakikalarca daldı kaldı. Resme baktıkça, muhteşem gür saçların altında yorulmuş gibi bakan mütebessim gözlerin karşısında bu kadını gördükçe bu kadından olan çocuğu düşünüyordu. Âh acaba şimdi nerede ve kimindi? Ne yapıyor ve nasıl yaşıyordu?

En elim vaka-i hayatiyesi buydu. Yirmi üç yaşına gelinceye kadar sevda peşinde ceriha[1014] toplamakla geçen hayatında birçok matemlerle, birçok felaketlerle mâlûl[1015] ve mariz[1016] olan ömründe hiç bu kadar derin, hiç bu kadar elim bir yarası yoktu. Mühlik,[1017] zehrnâk[1018] bir cerihanın bütün tedavisizlikleriyle, bütün müzminlikleriyle onu harap edip öldüren bu maraz sanki şimdi nüksetmiş, bir anda bütün ateşleri, hummalarıyla yakıp zehirlemeye başlamıştı. Bu kadından, ya Rabbi, bu kadından onun bir çocuğu vardı, öyle mi? Bunu tanımıyor, bilmiyor, görmüyor. Fakat hâlâ yaşıyordu ve bir şey olmuyordu. Birden o hayatı gözünün önüne geldi.

Bir mevsim devam eden bu muaşaka; kendisine bütün cazibeleriyle, bütün mukavemetsûzluklarıyla[1019] arz-i temâyül[1020] eden, uzun ve musır[1021] bir takibin nihayet mağlup ettiği mukavemetten sonraki temayül ve ibtilasıyla[1022] hayatını zabt ve teshir eden bu kadın; kısm-i azamı[1023] takip ve muhabere ile geçtikten sonra haftada bir yahut iki gecelik bir telâki[1024] ile devam eden yirmi dört aylık bir münasebet; birçok ay sonra kıskançlıklar, nefretler, husumetlerle yaralanan bir muaşaka. Böyle mülevves muaşakaların bütün cüzzamlarıyla kirli, mütemariz,[1025] cani bir muaşaka. Esir olunca esir

---

[1014] ceriha: yara
[1015] mâlûl: hasta
[1016] mariz: hastalıklı
[1017] mühlik: öldürücü
[1018] zehrnâk: zehirli
[1019] mukavemetsûz: karşı koyacak gücü olmayan
[1020] arz-i temâyül: eğilim gösterme
[1021] musır: düşünce ve isteğinden bir türlü vazgeçmeyen
[1022] ibtila: tutku
[1023] kısm-i azam: büyük kısım
[1024] telâki: buluşma, kavuşma
[1025] mütemariz: yalandan hastalıklı

etmek isteyerek, en ufak bir vesvese ile binlerce belalar icat ederek, kıskanarak, kıskançlığı bir hastalık hâline getirerek kendinin olmuş bu kadını ve onunla geçirdiği geceleri düşündükçe o hayat, içinden henüz kurtulduğu ateşli bir fırtına gibi geliyordu. Bu, açık havalarda sahillerde tabiatın bütün azamet-i vahşeti[1026] manzaranın baygın bir kamer[1027] altında hafif gazlarla tenevvür[1028] ettiği gecelerin şiir ve musikisi karşısında beşeriyetin âşıkanesine bütün meali-i hissiyesine[1029] boğularak yayılmış mebhut[1030] ve pür-emel[1031] bir aşk değil, günler karşıdan böyle kıskançlıklarla, tecessüslerle,[1032] hain şüphelerle geçirilip geceleri haydutlar gibi gizlenerek, karanlıklarda ayak seslerini boğarak, en adi adamlardan korkarak, titreyerek, fena hareketlere mahsus hıyanet-i hainâne[1033] ile soluyarak girilip hırs ve şehvetten, intikam ve tehevvürden buselerin ısırıklarla, nevâzişlerin[1034] çimdiklerle bittiği ve bunları sarhoş muamelelerin, doymak bilmeyen, ezip öldüren, yıkıp harap eden tırnaklı muamelelerin takip ettiği bir aşk; ruhun ikrah[1035] ederek zulmetlere[1036] terk edilip kaçtığı, vücudun bütün behîmiyeti[1037] ile nasıl ve ne kadar çirk-âlûd[1038] olduğunu göstermek ister gibi didinerek, çamurlanarak îfâ[1039] ettiği muamelelerle kirli bir aşk olmuştur.

[1026] azamet-i vahşet: korkutucu büyüklük
[1027] kamer: ay
[1028] tenevvür: aydınlatma
[1029] meali-i hissiye: duyguların yüceliği
[1030] mebhut: şaşmış
[1031] pür-emel: arzu dolu
[1032] tecessüs: gözetleme
[1033] hıyanet-i hainâne: haince ihanet etme
[1034] nevâziş: okşama
[1035] ikrah: tiksinmek
[1036] zulmet: karanlık
[1037] behîmiyet: hayvanlık
[1038] çirk-âlûd: kire bulaşmış
[1039] îfâ: yerine getirme

Âh bu kadını ilk günler, yalnız uzaktan bakarak, nezâket-i endamına,[1040] rikkat-i kâmetine,[1041] şîve-i mişvârına,[1042] kendisine rast geldikçe bütün hâline gelen perişanlığa hayran olarak sevdiği geceler ne ulu emeller ne temiz hülyalarla meşgul olmuştu. "Peki, zevcinle mesut mu değilsin? Gel beraber yaşayalım, belki o kadar refah bulamazsın; fakat daha mesut olursun," sözleri dudaklarını hatta parmaklarını ne kadar yakmıştı. Ve sonra aşkı, bir aylık bir münasebetten sonra nasıl bir uçuruma, mâneviyet-i zâhiresinin[1043] yeşil ve müstekreh[1044] dumanlarla boğulduğu bu uçuruma nasıl düşmüştü? Nihayet lanetler, küfürlerle ayrıldılar; sanki bunlar iki unsurdu ki birleşince muzır[1045] bir zehr-i ateş-nâk[1046] oluyordu.

Sükût[1047] içinde mumun etrafı yeşil kırmızı hudutlarla renklenen alevine bakarak şimdiki hayatını unutmuş, hâlâ onda yaşıyormuş ki tehâşi[1048] ile o hayatı, o kısa fakat ateşîn[1049] hayatı düşünüyordu. Elinde tuttuğu roman nasıl bir hamle-i şükran[1050] ve heyecan ile boğulduğunu, istemeden hatta beklemeden ilk leyl-i visâli[1051] takip eden o gece o, "Âh seni ne kadar seviyorum bilsen, seni ne kadar seviyorum!" itiraflarıyla dolu mektubun içinde bu bir demet saçı birden bulunca nasıl lâhûtî[1052] bir bahtiyarlık içinde kaldığını düşündükçe aşkı sonra bu kadar hâr[1053] ve hain yapmak için beşeri-

---

[1040] nezâket-i endam: endamın zerafeti
[1041] rikkat-i kâmet: boyunun inceliği
[1042] şîve-i mişvâr: tavırlarının cilvesi
[1043] mâneviyet-i zâhire: görünen manevilik
[1044] müstekreh: iğrenç
[1045] muzır: zararlı
[1046] zehr-i ateş-nâk: ateşli zehir
[1047] sükût: sessizlik
[1048] tehâşi: korku
[1049] ateşîn: yakıcı
[1050] hamle-i şükran: teşekkür hamlesi
[1051] leyl-i visâl: kavuşma gecesi
[1052] lâhûtî: ilahi
[1053] hâr: değersiz, itibarsız

yette nasıl gayr-i kabil-i imha[1054] bir mâye-i meskenet[1055] ve zillet[1056] olduğu teemmül[1057] ediyordu.

Evvela acı eseflerden başlayarak nihayet gerçekten bir istikraha[1058] mübeddel[1059] bir ayrılıktan sonra bir gün tesadüf onu bu kadınla karşı karşıya bulundurdu ve onu gebe gördü. Evvela hiçbir şey düşünmediği hâlde birden fikrinde bir ateş alevlendi: Bu kadının kendinden gebe olması ihtimalini düşündü. O zaman tahattur etti ki kadın birleştikleri geceler mahmum[1060] ve mariz iniltilerle hep kendinden gebe kalmak arzularını izhar[1061] ediyordu. Zevciyle evlendikleri üç seneden beri çocuk olmadığından şikâyet ettiğini tahattur etti. Evvela şüphe ediyordu; fakat sonra buluştukları tarihle hamilelik son ayları gibi görülen bu zamanı mukayese edince hemen dokuz ay kadar bir zaman geçmiş olduğunu gördü. O zaman elim, tahammülsüz bir hayat geçirmeye başladı. Artık katiyen emin olmuş, bu kadının karnındaki çocuğun babası, şüphesiz babası olduğunu itiraf etmişti.

Fakat şüphe bitmekle ıstırabı bitmiş değil, bilakis tezayüt[1062] etmiş oluyordu. En sade hiss-i zaîfe[1063] onu gidip dava-i übüvvet etmeye,[1064] çocuğu oradan kurtarıp yanına almaya icbar[1065] ediyordu. Zehirlendi, öldü zannettiği aşklarının bilakis bir hayat bir neşv ü nemâ bulduğunu[1066] görüyor, ondan müebbeden[1067] ayrıldığı ve kendinin külliyen unutulduğunu zannettiği hâlde "Demek ondan asla ayrılmamışım!" diyordu. Görmediği aylar hiç ayrılmamış ka-

---

[1054] gayr-i kabil-i imha: yok edilmesi mümkün olmayan
[1055] mâye-i meskenet: miskinlik mayası
[1056] zillet: düşkünlük
[1057] teemmül: detaylıca düşünme
[1058] istikrah: tiksinme
[1059] mübeddel: değişmiş
[1060] mahmum: ateşli
[1061] izhar: gösterme, açığa vurma
[1062] tezayüt: çoğalma, artma
[1063] hiss-i zaîfe: zayıf his
[1064] dava-i übüvvet etme: babalık davası açma
[1065] icbar: zorlama
[1066] neşv ü nemâ bulmak: gelişip büyümek
[1067] müebbeden: sonsuza kadar

dar onunla beraber olmak zehâbına[1068] dalıyordu. Bütün kabahati gece görüştüğüne, zulmete[1069] buluyordu. Bu sefaletler arasında hasıl olan çocuğun muzlim,[1070] sefih[1071] ve cani mahlûk, kız ise sefil ve denî[1072] bir kadın olacağını tasavvur ediyor ve şimdiden kendisi de böyle oluyormuş, onun kirleneceği levslerin muhnik[1073] dumanlarıyla boğuluyormuş gibi sıkılıyordu. "Âh ne yapmalı ya Rabbim?" diyordu. Fakat ne yapılırdı? Gidip bu kadını almak, "Gel çocuğumun annesi ol!" demek bu zehirli levse girmektir gibi geliyordu. Eğer ondan saf ve güzel bir hatıra saklamış olsaydı bunu belki yapardı. "O hâlde bu çocuğu bu kadının elinde bırakmak bir cinayettir!" diyordu. Terbiye ile onun temâyülat-i ırsiyesini,[1074] sevâikini[1075] tebdil[1076] etmeye imkân görüyor, almak, çalmak tasavvurlarına düşüyordu. Başkasına baba diyerek belki sefalet içinde yaşayacak bu çocuğu düşündükçe ruhu kendinde kalmış da vücudu eski ruhu tahattur ve tahassür[1077] ederek sürünüyor gibi, o levsler canlanmış; fakat kendi canıyla canlanmış gibi gelirdi. Ve bunun başka türlü olması gayr-i kabil olduğunu düşündükçe aşkta meşruiyetin[1078] ne demek olduğunu acı acı görüyor, işte o zaman bir kadının ne sebeple sade çocuğunun babası için yaşaması lazım olduğunu, bu zaruret-i meşruiyeti[1079] hissediyordu. Tabiî bunu asıl zevcesinin çocuğu gibi sevmeyecekti, sevemeyecekti; çünkü bunda ilk mâyeye[1080] kim bilir nasıl bir unsurun da gelip karışmadığını kim temin edebilirdi? Kendinden evvelki âşıkların bunda hiçbir dahli olmadığına[1081] nasıl kani

---

[1068] zehâb: düşünce
[1069] zulmet: karanlık
[1070] muzlim: uğursuz
[1071] sefih: adi
[1072] denî: aşağılık
[1073] muhnik: boğucu
[1074] temâyülat-i ırsiye: genetik yönelim
[1075] sevâik: sebepler
[1076] tebdil: değiştirme
[1077] tahassür: yanıp yıkılmak
[1078] meşruiyet: kanun ve geleneklere uygun
[1079] zaruret-i meşruiyet: meşruluğun zorunluluğu
[1080] mâye: öz
[1081] dahli olmak: bir işte parmağı bulunmak

olacaktı?[1082] Hatta kendisiyle beraber aynı zamanda başka bir âşık da yok muydu? Hâlbuki bu sefil çocuğun böyle levs zulmette, şüphe ve cinayette vücuda gelmesinden deni bir muaşakanın iğrenç bir mahsulü olmasından başka bir suçu yoktu. Az bir hiddetle anasından daima yumruk ve lanet yiyecek, sürünecek, evet sürünecekti. "Âh niçin?" dedi. Ve şimdi yeniden bütün tafsilatıyla düşündüğü bu facianın karşısında birden tahattur etti ki bu bir hayal değildi. Şimdi çocuğu belki sürünüyordu, evet, bir hikâye okuyormuş gibi, başkalarında olmuş da kendisine nakledilmiş bir vaka gibi görüp telakki ettiği bu hâlin şimdi mevcut olduğunu, kendisine ait, kendisiyle kaim[1083] olan bir cinayetin şimdi, el'an[1084] devam ettiğini düşündü. O zaman üç yaşında bir hayal, ince muzlim sesli bir küçük sefil çocuk hayali, metruk[1085] ve serseri, gözünün önüne geldi. Ondan sonra kadını tekrar görmemiş, hem görse bile çocuğu dava edemeyeceğini aklı kesmiş, o zamandan beri tahattur ettikçe içi yanmıştı; fakat bu gece, bu nîm-zulmet[1086] içinde yarınki saadete muntazır, onun bütün ezvakını[1087] şimdiden tahayyüle hazırlanırken bu levha, bu perişan saçlı yırtık elbiseli, müştekî[1088] sadâlı[1089] küçük sefil onu o kadar dilhun[1090] etti ki amîk[1091] bir matem içinde boynunu büktü.

Kalkıp dolaşmaya başladı. Pencerinin önüne gelerek dayandı, dışarıya bakıyordu. Bu hayali zihninden silmek için uğraşıyor; fakat muvaffak olamıyordu. Bir nakarat gibi her saniye "Ne yapmalı?" diyordu. "Ne yapmalı?" derken hakikat hâlde yapılacak bir şey varmış hemen mümkünü'l-icrâ[1092] imiş de yalnız icra müşkülatı[1093] kalmış zannediyordu. Bu ıstıraptan kurtulmak hemen kabilmiş gibi

[1082] kani olmak: inanmak
[1083] kaim: ayakta duran
[1084] el'an: şu anda
[1085] metruk: unutulmuş
[1086] nîm-zulmet: yarı karanlık
[1087] ezvak: zevkler
[1088] müşteki: şikâyetçi
[1089] sadâ: ses
[1090] dilhun: çok üzüntülü
[1091] amîk: derin
[1092] mümkün'ül-icrâ: yapılması mümkün
[1093] müşkülat: zorluklar

geliyordu. Sonra birden görüyordu ki yapılacak hiçbir şey yoktur, evet yapılacak hiçbir şey yoktur. Ve bu ateş onu ne olsa yakacaktır.

Serin bir rüzgâr ağaçlardan mahrem bir fısıltı topluyor, yapraklar titreşerek öpüşüyordu. Başını semaya kaldırdı; üzerinde belirsiz, beyaz, dalgalanan lekelerle saf ve münevver[1094] duran semanın zerrîn,[1095] semîn,[1096] donuk, müşa'şa,[1097] bütün nücûmu[1098] amik bir sükûn içinde birer ibtisam-i âşinaî[1099] gibi bakışıyorlardı. Aşağıki katta bir kadın sesi işitti. Sükût içinde ses büyüyerek ebad-i garibe[1100] oluyordu. Birden onu düşündü, onu ve nasıl olup da o acı fikirlerden bu mesut emellere geçtiğinin farkında olmadan bir anda orada, o odada, o uyusun diye koydukları hâlde belki kendisi gibi uyumayarak bekleyen ve gecenin şi'r-i hâmûşunu[1101] dinleyerek saadetler ümit eden istikbal için pek yakın bir istikbal için nurlu hülyalar yapan zevcesini düşündü.

Zevcesi mi? Demek o kadın sahih onun zevcesiydi. Kendi zevcesi, bütün muaşakalarında kendini asıl te'yis[1102] ve tahrip eden sahip olamamak, sevilen kadının hayatına amir ve mâlik[1103] olamamak azap ve eleminden azade olacak surette zevcesi… Bu zevce sözünde, zevc sözünde nâmütenahi[1104] bir halâvet[1105] bulunuyordu. Ve bu genç kadın, genç kız için, bütün bekâret-i tahassüsatıyla[1106] orada bekleyen, bütün bekâret-i tahassüsatı, bütün zapt olunmuş

[1094] münevver: parlak
[1095] zerrîn: altın
[1096] semîn: gösterişli
[1097] müşa'şa: pırıl pırıl
[1098] nücûm: yıldızlar
[1099] ibtisam-i aşinaî: tanıdık tebessüm
[1100] ebad-i garibe: garip boyutlarda
[1101] şi'r-i hâmûş: susmuş şiir
[1102] te'yis: üzme
[1103] mâlik: sahip
[1104] nâmütenahi: sonsuz
[1105] halâvet: şirinlik
[1106] bekâret-i tahassüsat: el değmemiş hisler

âmâl-i saadetiyle[1107] orada mahmum[1108] ve pür-şi'r[1109] bekleyen gelin için görmediği hâlde uzun ve şedit bir aşk hissettiği, bütün saadetleriyle, bütün muaşakalarındaki muvaffakıyetleriyle beraber henüz bulamadığı saadeti ancak bu şimdi meçhul olan ve bir gece daha meçhul kalacak kadında hissetti. Ona şimdiden kıymettar bir perestişle[1110] uzun bir buse gönderdi.

Ve dönüp mumun başında yarısı yanmış, yarısı yanmaya mahkûm bekleyen yadigârları gördüğü zaman, saadet-i âmâli yanında bütün bu mazi hatıraları o kadar aciz ve miskin kaldılar ki birer birer kurban-i ateş[1111] olmaya başladılar. Kâğıtlar yandıkça gözünün önünden birer birer geçen çehreleri, vaktiyle belki ömrünü vereceği vücutların bu şimdi hayal olmuş çehreleri, hepsinden hayatın gaye-i zevk[1112] ve tahassüsünü alacağım zannettiği ve bu endişe ile uğraştığı hâlde hüsran-i ruhtan,[1113] acı iftiraklardan[1114] başka bir şey almadığı bu çehreleri muzafferâne bir tebessümle selamlıyordu. Bunların hepsi bir pervâz-i lehîb[1115] ile mahvolup zevcesinin saf ve mütebessim çehresinin yanında silindiği hâlde bir çehre; küçük, sefil, yalnız omuzlarına dökülmüş saçlardan ibaret bir çehre musırrâne,[1116] pâyidar[1117] kalıyor. Onu da unutmak için beyazlar giymiş gelin hayalini, daha çehresini görmediği hâlde sade saçlarla beyaz elbiseden mürekkeb[1118] tasavvur ettiği zevcesini düşünürken, o hayalet-i sefile[1119] buraya da geliyor, korkarak buraya kadar sokuluyor, sefil kıyafetini göstererek şikâyet ediyordu. Birden zulmet içinde acı bir sesin "Baba baba!" diye feryadını işitti. Bu ses o kadar

[1107] âmâl-i saadet: saadet emelleri
[1108] mahmum: ateşli
[1109] pür-şi'r: şiir dolu
[1110] perestiş: tapma
[1111] kurban-i ateş: ateş kurbanı
[1112] gaye-i zevk: zevk amacı
[1113] hüsran-i ruh: hayal kırıklığına uğramış olan ruh
[1114] iftirak: ayrılık
[1115] pervâz-i lehîb: ateşte yanarak uçma
[1116] musırrâne: inatla
[1117] pâyidar: kalıcı
[1118] mürekkeb: oluşmuş
[1119] hayalet-i sefile: sefil hayalet

mutazallim,[1120] o kadar dîl-hıraştı[1121] ki bütün ciğerleri parçalanıyormuş gibi içine bir ateş geldi: "Çocuğum, yavrum!" diye inledi.

Evet, çocuğu. Kendi çocuğu, hayatının yadigârı! İşte bütün bu sefalet-i masumenin sesi o idi, evet kendisiydi. O olmasa, öyle yapmasaydı bu mevcud-i zelil ü hâkir[1122] vücut bulmayacak, bir ceriha daha açılmayacak, bir sefalet daha sızlamayacaktı.

Bu fikrini öbür günün gürültüsü, öbür gecenin saadeti kâmilen mahvedemedi: İçinde şimdi bir hicran, uzun müddet tanıdığı, sevdiği çocuğunu kendi rahatı için ihmal ve helâk eden bir baba hicranı vardı. Zevcesinin masum tebessümlerinde, pür-şerm[1123] ve lerziş nazarlarında öyle derin bir safvet vardı ki burada bütün endişeleri uyuyabiliyordu; fakat zevcesini pek çok sevdiği, onunla pek çok mesut olduğu hâlde yine bazen bir şeyle onu tahattur edince, amîk bir hüzün ve melale gömülürdü. Onu görmeden, tanımadan, bilmeden acıyordu. "Kim bilir nerdedir ve nasıldır?" diyor, daima bunu düşünüyordu. Aradan üç sene geçtiği hâlde şimdiye kadar ihmal ettiği bu fikrin niçin gelip kendisini böyle mesutken zapt ettiğini anlamıyordu. Bir gün yine saadetinin çokluğuna, zevcesinin aşkına tahammül edemeyerek ilan-i sürûr[1124] ihtiyacıyla muazzeb[1125] olduğu bir gün kayınvalidesine "Âh ne kadar mesudum, anneciğim!" demiş ve sonra "Âh benim gerçekten annem olunuz, olursunuz değil mi?" diye yalvarmış; fakat kadın "Bu ihtara lüzum mu var oğlum? Siz de evlat sahibi olunca görürsünüz ya." diye cevap vermişti.

Lakin o da bir baba değil miydi? Bunu nasıl anlatmalıydı? Bu her aklına geldikçe saadetini zehirleyen, bükük boynu, mahzun nazarı, öksüz çehresiyle, ağlar gibi sesiyle babasızlıktan şikâyet eden çocuğun o da babası değil miydi? Âh bu çocuk zevcesinden olsaydı. Zevcesinden olacak başka çocuktan ziyade bu çocuğun olmasını istiyordu. Görmediği, bilmediği bu çocuk için o kadar alîl[1126] bir

[1120] mutazallim: şikâyetçi, sızlanan
[1121] dîl-hıraş: kalp paralayıcı
[1122] mevcud-i zelil ü hâkir: aşağılık varlık
[1123] pür-şerm: utanç dolu
[1124] ilan-i sürûr: sevincini gösterme
[1125] muazzeb: acı içinde kıvranan
[1126] alîl: hastalıklı

merhameti vardı. Âh içi ne kadar, ya Rabbi ne kadar yanıyordu. Ya annesi, o kadın, şimdi o kadın ne yapıyordu? Evladına o zaman çocuklara gösterdiği ibtila ile mi bakıyordu? Yoksa yeni bir muaşaka peşinde esir miydi? Çocuğun bir tarafta belki böyle bir muaşakanın kurban-i ihmali olarak süründüğünü düşündükçe bu her rast gelip müncezib[1127] olduğu erkekle kesb-i irtibat[1128] eden, çiçekten çiçeğe konan arılar gibi kirlenmeden âguştan[1129] aguşa mağlup-i heves ve ihtiras kadınlara karşı bir husumet, bir husumet-i katilâne duyuyor ve aralarında böyle kadınlar bulunduğu için bütün kadınlara gayz[1130] ediyordu; fakat birden verîkalarında[1131] henüz jale-i ismeti[1132] tebahhur[1133] edememiş bâkir bir zambak gibi saf ve beyaz zevcesi gözünün önüne geliyordu. Âh ne kadar seviyordu! İlk şebabında[1134] böyle bir kadına rast gelmiş olsaydı, ya Rabbi! Maziyi, tahassüsat-i şebabını[1135] o levslerle lekelemeyerek bütün safvet ve ismet içinde yaşamak, hatıralarını zehirlemeden masum ve pak yaşamak için acı bir tahassür duyuyordu. Bütün tecârib-i maziyesiyle[1136] kadınların bütün hakikat-i mevcudiyetlerine,[1137] hakikat-i ruhiyelerine nüfuz etmiş bir mücerrib[1138] nazarıyla zevcesinin bütün kıymeti görüyor, onun için kendisine fevkalede merbut[1139] bulunuyordu. Ve merbutiyetler genç ve pür-aşk[1140] kadın için bin türlü saadetlere sebep oluyordu. "Çocuk, lakin çocuk işte böyle bir kadından olur, diyordu. Böyle seven ve böyle sevilen, sizden başka kimseyi tanımayan ve sizden yalnız ölümle ayrılacak bir kadından olur" diyordu. Yoksa

---

[1127] müncezib: gönlünü kaptırmış
[1128] kesb-i irtibat: yakınlık kurma
[1129] âguş: kucak
[1130] gayz: öfke
[1131] verîk: yaprak
[1132] jale-i ismet: masumiyetin çiyi
[1133] tebahhur: buharlaşma
[1134] şebab: gençlik
[1135] tahassüsat-i şebab: gençlik hisleri
[1136] tecârib-i mazi: geçmişteki tecrübeler
[1137] hakikat-i mevcudiyet: varlığın hakikati
[1138] mücerrib: tecrübeli
[1139] merbut: bağlı
[1140] pür-aşk: aşk dolu

menhus[1141] bir tesadüfün bir şebab-i mütehevvir[1142] ve muhterise[1143] verdiği çocuk, bu başkalarının cezasını çekmeye mahkûm yavrucak.

Bir gün zevcesi bin naz ve niyazdan sonra kulağına eğilip nihayet itiraf etti ki bu ayla beraber. Birden yüzü kıpkırmızı kesilip pür-heyecan "Nasıl, nasıl?" dedi. "Âh nurum!" ve buseler derâguşlar,[1144] gözyaşları tevâli[1145] etti. Zevcesi sevilirken, ağlarken, kollarının üstünde, yatağında uyuyakaldı. O zaman o, yanında uyuyan zevcesiyle nim-karanlık odada, yavaşçacık ilk çocuğunu, o hiç görmediği ve göremeyeceği çocuğunu düşünmeye başladı. Gördü ki hiçbir zaman ötekini, bu ilk fakat sefil çocuğu kadar sevmeyecekti.

Bir an oldu ki bir perdenin arkasında o da geldi; yavaşça, hiç ses vermeyerek, sanki havada kayarak geldi; ayaklarının dibine düştü, serildi ve bir inilti başladı: Sefaletten, mezelletten[1146] şikâyet ediyordu; babasızlıktan şikâyet ediyordu. Ona kendi ruhu, o zamanki âmâl-i âşıkânesi,[1147] hatta şimdiki saadeti, zevcesi; çürümüş, ezilmiş, sızlıyor gibi geldi. Bütün bunda asıl acınacak bu sefil, bu zelil, bu metruk yavru olduğunu, kardeşi burada naz ve nevaziş içinde yaşarken onun belki sürüneceğini, belki aç sefil şimdi süründüğünü düşününce birden o kadar acıdı ki başını zevcesinin göğsüne koyarak "Kardeşin, biçare kardeşin nerede, şimdi o nerede?" diye inlemeye başladı.

Zevcesi uyanmış, başını göğse bırakarak hıçkıra hıçkıra ağlayan zevcine "Lakin ne oluyorsun Bey, Allah aşkına ne oluyorsun?" diye soruyordu. Ve o, hıçkırmaktan kendisini hâlâ men edemeyerek: "Hiç, hiç, dedi, saadetimden, çocuğum için."

Tarabya

[1141] menhus: uğursuz
[1142] şebab-i metehevvir: gençlikten gelen öfke
[1143] muhteris: ihtiraslı, aşırı arzulu
[1144] derâguş: kucaklaşma
[1145] tevali: birbiri ardına
[1146] mezellet: alçalmışlık
[1147] âmâl-i âşıkâne: âşıklara özgü istekler

Şemsiyenin Altında

— Aman hemşire. Şimdi ilk sevdiğimi düşündüğüm zaman güleyim mi ağlayayım mı bilemiyorum. O, temin ederim ki ilk sevdiğim. Zira ben kızken pek bîkes,[1148] pek zavallıydım. Oh, bu tasvire sığmaz bütün kızlık hayatımı bir muaşakasız[1149] geçirdiğimi düşündükçe şimdiki kızlara ne haset ediyorum.

Küçük hasırlı faytonun Fener'in[1150] yumuşak çayırları üzerinde ara sıra mütehevvirâne[1151] kayıp geçmesinden, kır hayatına mahsus bir mestî-i telebbüsle[1152] müzeyyen[1153] vücutlarında nâgehani,[1154] raks-âmiz[1155] salıntılar, bir dalganın diğerine karışması gibi temevvücler[1156] geziyor, ta ayaklarından başlayıp bütün vücutlarında asabi, mâil-i pervazlarla[1157] uçuşarak bütün hafifliklerine, havailiklerine, gazelerine,[1158] dantelalara, peçelere birer heyecan anı, birer rüzgârlanma vererek başlarını bir temâyül-i selam[1159] gibi sallayarak güneşin altında mini mini şemsiyelerin altında ölen dalgalar.

[1148] bîkes: kimsesiz
[1149] muaşaka: birbirini sevme
[1150] Fener: Dönemin gözde gezinti yerlerinden Fener Bahçesi, bugünkü Fenerbahçe.
[1151] mütehevvirâne: öfkeli
[1152] mestî-i telebbüs: giyim kuşamın çok hoş olması
[1153] müzeyyen: süslü
[1154] nâgehani: ansızın
[1155] raks-âmiz: dansla karışık
[1156] temevvüc: dalgalanma
[1157] mâil-i pervaz: uçmaya istekli
[1158] gaze: kadınların süslenmek maksadıyla yüzlerine sürdüğü allık
[1159] temâyül-i selam: selam eğilişi

Çehreler ki heyet-i latife-i mecmuaları[1160] ancak bir kelebek denilir; dudakları, ağızlarından dökülecek gibi taşmış handelerin[1161] lerzişdâr[1162] kanatlarını tebessümler altında hapse ancak muvaffak oluyor. Bu neyyir[1163] çehrelerinde, bu işve-rîz[1164] tebessümlerde şemsiyelerden sızan renkler sâye-feza,[1165] dudakların bu şuh inkişaflarında[1166] dizi dizi dürreler,[1167] sineler[1168] ihtilâçlı[1169] handelerin murakkas[1170] telâtumu[1171] gibi bayılırcasına pür-halecan,[1172] omuzlarda, gerdanlarda gezen bu handelerde öyle can-feza[1173] bir mûsikî-i mestâne[1174] ki gözleri katarat-i gayş[1175] ile müstağrak-i safâ etmiş;[1176] dalga dalga tülleriyle kâh güneşten mütebessim[1177] lem'alarla[1178] kâh gölgelerden mahrum zılâllere[1179] kâh ikisinin tesadüfünden yeşil nurlara handegâh-i in'ikâs[1180] olan şemsiyelerin ince çubuklarını tutan eller, sanki bu kelebekler, koyu lâl[1181] eldivenler içinde bir korsenin âguş-i meshun[1182] sevdasında nabazan[1183] bir vü-

---

[1160] heyet-i latife-i mecmua: bir arada toplanmış güzellikler
[1161] hande: gülüş
[1162] lerzişdâr: titrek
[1163] neyyir: nurlu
[1164] işve-rîz: işveli
[1165] sâye-feza: gölgeyi arttıran
[1166] inkişaf: açılma
[1167] dürre: inci
[1168] sine: göğüs
[1169] ihtilâç: çırpınma
[1170] murakkas: dans eden
[1171] telâtum: birbirine çarpma
[1172] pür-halecan: çarpıntı dolu
[1173] can-feza: gönle ferahlık veren
[1174] mûsikî-i mestane: sarhoş edici müzik
[1175] katarat-i gayş: yağmur damlaları
[1176] müstağrak-i safâ etmek: gönül şenliğine dalmak
[1177] mütebessim: gülümseyen
[1178] lem'a: parıltı
[1179] zılâl: gölgeler
[1180] handegâh-i in'ikâs: gülüşün aksettiği yer
[1181] lâl: dilsiz
[1182] âguş-i meshun: sıcak kucak
[1183] nabazan: nabzı atan

cut gibi en leyyin[1184] hareketlerle bir halecan, sanki birer kalp, o kadar canlı ve saçlar, siyah gazeler arkasında bütün nazların, bütün vuslatların[1185] mev'id-i ihtizazları[1186] olan bu muğber[1187] zılaller; sonra ayaklar, ta eteklerin zîr-i hudud-i haylûletlerinde[1188] şuhî-i bedenleriyle[1189] cazip bu şeyler; bu şeyler ki bütün kadınlıkların bütün güzellikleri için bir miftah-i hall-i yegâne[1190] gibi takarrür-i serair-i neseviyet[1191] eder.

— Âh bilsen hemşire. Bilmem deli miydi neydi? Zira latife etmiyorum, öyle zamanlar olurdu ki çıldırdı diye korkumdan donardım. Ses de çıkarılmaz, herkesi ayağa kaldırmaktan korkulur. Allah esirgesin, insanın gittiği gün olur.

Öteki, ince serzenişkâr[1192] kaşlı bir genç kadın, katılırcasına gülüyordu. Elindeki tül mendili ağzına götürerek kendini zapt etmek istedi:

— Aman kardeş!

Orada bir kavağın gölgesine ilticâ[1193] etmiş, bir barakadaki tek gözlüklü bir gence merakı birdenbire sönen bir nazar-i seriden[1194] sonra:

— Genç bir çocuktu. Yirmi bir, yirmi iki. Evvela bir gün burada rast geldim. Bir akşamüstüydü, bütün günün atâletiyle[1195] yorgundum, bu uzun yalnızlıktan artık usanarak delilikler istiyordum; sarhoş gibi arkama dayanmıştım. İşte onu o zaman gördüm. Aman ya Rabbi, o kadar mağmum,[1196] o kadar mağmumdu, o kadar uzun

[1184] leyyin: yumuşak
[1185] vuslat: kavuşmak
[1186] mev'id-i ihzaz: titreme yeri
[1187] muğber: gücenmiş
[1188] zîr-i hudud-i haylûlet: sınırın altında engel olma
[1189] şuhî-i beden: cilveli beden
[1190] miftah-i hall-i yegâne: tek çözüm anahtarı
[1191] takarrür-i serair-i neseviyet: kadın sırlarının yerleştiği yer
[1192] serzenişkâr: sitem eden
[1193] ilticâ: sığınma
[1194] nazar-i seri: seri bakış
[1195] atâlet: tembellik
[1196] mağmum: kederli

uzun baktı ki hastadır, şimdi düşüp bayılacak zannettim. Tâ içeriden bir şey titredi.

Bir mendil, rengîn[1197] bir kelebek kanadı denilecek bir mendil, ince faal[1198] parmaklar arasında asabi asabi ezilip büzülüp müşevveş[1199] bir vaziyet alarak nemnâk[1200] ve ateşîn[1201] dudaklarında gezdi; birdenbire gözler gam-âlûd[1202] olmuştu.

— Meğer komşuymuşuz. Sonra her gece, her gün, hemen daima görmeye başladım. Karşımdaki pencerede otururdu yahut bağ aralarında gezerdi, takip ederdi. Nereye gitsem onu görürdüm; beni yavaş yavaş kızdıracaktı.

— Amma yaptın ha sende.

Fakat çocuğun hâlinde öyle bir sükûn, öyle bir mazlumiyet, o bir vakar-i mahzunâne[1203]vardı ki bilakis, cezbediyordu; bende bir tecessüs,[1204] bir merak uyandırdı. Merak ediyordum, bu kimdi, neydi, ne için daima ağlar gibi susuyor, ölü gibi sakin duruyordu? Daima bir hareketsiz, bir tebessümsüz, bir sözsüz, o melul gözleriyle bakar, daima, daima. Âh ne kadar dokunuyordu. Beni korkuturdu. Her gece karşımda bir hayal-i matem[1205] gibi onu görürdüm. Odasının aydınlığı içinde küçük, zayıf vücudu pencereye yapışmış, taş gibi dururdu. Ve bakardı. Ya Rabbi ne istiyordu, ne istiyordu? Ara sıra öksürdüğünü işitirdim; hasta olmalı derdim, belki verem… O zaman kendisini işgal etmeyi kurdum. Zaten bir şey beni ta ilk günden beri ona çekiyordu; ebedî bir surette bana dikilmiş gözler mi, bilmem ne. Pencereden ayrılmayıp onu daima görmek tuğyanlarıyla[1206] mağlup olurdum. Fakat şimdiye kadar kafesi kaldırmamıştım

---

[1197] rengîn: parlak renkli
[1198] faal: hareketli
[1199] müşevveş: karmakarışık
[1200] nemnâk: nemli
[1201] ateşîn: ateşli
[1202] gam-âlûd: gamlı
[1203] vakar-i mahzunane: hüzünlü bir ağırbaşlılık
[1204] tecessüs: merak edip araştırma isteği
[1205] hayal-i matem: yas hayali
[1206] tuğyan: coşma

bile. Bu arzu ile mücahede[1207] ettim. Sonra kafesi akşamdan açık unutup bir gece kendine göründüm. Alık yahut büt[1208] denilebilirdi; tebessüm ediyordum, elimde sigara vardı, bir nefes çekerek dumanını ona doğru üflüyordum; sonra askerce selam duruyordum; nihayet çılgınlıklar.

Birkaç günde böyle devam etti. Ona "gel" işaretini verdim. Kımıldandığını görünce koşarak karyolama kapandım; yüzümden ateş çıkıyordu; şimdi pişman olmuştum. Bana kendisini gece gündüz görmeye alıştırmaktan mı bilmem, neden yabancı değil gibi görünürken birdenbire yedi kat yabancı olduğunu anlayarak korkuyordum. Fakat o; melul, perişan, gözlerinde o müebbet[1209] katre-i gamla[1210] göründüğü zaman, bir baygınlık gibi iradesûz bir mağlubiyetle onu içeri aldım. Titriyordu, ellerinden tuttum. Köşke götürmek istiyordum. Sızlayarak ayaklarımın altına yığıldı. Eteklerime sarılıp koklayarak öperek hıçkırmaya başladı. "Ne oluyorsun?" dedim. "Ölmek istiyorum, o kadar mesudum!" diye feryat etti.

Öteki lâl dudaklarının nim bir inkişafıyla[1211] mütebessim, dişlerini göstererek şuh bir hande temevvüc[1212] etti.

— Aa, dedi bir sadâ-i nağmerîzle,[1213] aa, amma tuhaf ha!

— Ya, hem daha neler neler. Hep aklıma gelse de birer birer söylesem. Aklına dokunduğu gündür. Zira ben o zamanlar hemen deli olmuştum.

Ve birdenbire çehresinde fevkalade bir reng-i ciddiyetle:[1214]

— Aa, dedi, aa, bunlar da ne?

Yanlarından mutantan[1215] bir fayton geçiyordu. İçinde sadece iki kadın vardı; fakat iki kadın ki ta şapkalarının lerziş-i nesimiy-

[1207] mücahede: savaşma
[1208] büt: put
[1209] müebbet: sonsuza kadar
[1210] katre-i gam: keder damlası
[1211] inkişaf: açılma
[1212] temevvüc: dalgalanma
[1213] sadâ-i nağmerîz: nağmeli ses
[1214] reng-i ciddiyet: ciddi tavır
[1215] mutantan: gösterişli

le[1216] raksan[1217] tüylerinden, kenarlarından çoraplarının râşe-i suhubunun[1218] şeffafiyet-i siyahında[1219] ebyazıyeti[1220] nîm-mekşuf[1221] incik kemikleri taşan ince ökçeli iskarpinlerine varıncaya kadar her şeyleri bütün serâir-i tezyinin[1222] son mevcudâtına[1223] birer numune; kamaşan en mütehalif[1224] renklerden bir aheng-i sanatkârâne[1225] çıkarmak isteyen bir dest-i çâlâk ve istidat[1226] mücahedeleriyle[1227] aldığı şurada bütün bedenin teşekkül-i nabazanını[1228] ihsas[1229] edecek kadar dar, orada altındaki nermin[1230] servetleri bir âguş-i nâ-rüşde-i hâb-âlûd-i sevda[1231] bırakır gibi daha bol, burada tehevvürle[1232] köpüklenen bir dalga gibi rüzgârlı biçimleriyle saçların ensede birkaç tel kıvrımı, yukarıda en ince bir tarağın mehd-i nâziki-i terbiyetinde[1233] tanzim olunmuş sıkı boğumu, nihayet ona doğru temayül ettikçe şair emelleri gibi kâh bir darbe-i nesime[1234] karşı bâlâ-pervâz[1235] kâh hararet-i vücudun[1236] nefhalarıyla[1237] bî-mecal,[1238] hasta

---

[1216] lerziş-i nesimi: bahar rüzgârının titreyişi
[1217] raks: dans eden
[1218] râşe-i suhub: bulutların titreyişi
[1219] şeffafiyet-i siyah: siyah şeffaflık
[1220] ebyazıyet: beyazlık
[1221] nîm-mekşuf: yarı açık
[1222] serâir-i tezyin: gizli süsler
[1223] mevcudât: varlıklar
[1224] mütehalif: uyumsuz
[1225] aheng-i sanatkârâne: sanatkâr ahenk
[1226] dest-i çâlâk ve istidat: hareketli eller ve yatkınlık
[1227] mücahede: uğraşma, didinme
[1228] teşekkül-i nabazan: nabız atışının oluşması
[1229] ihsas: hissetme
[1230] nermin: yumuşak
[1231] âguş-i nâ-rüşde-i hâb-âlûd-i sevda: sevdanın uykulu çocuğunun kucağı
[1232] tehevvür: öfke
[1233] mehd-i nâziki-i terbiyet: terbiyenin nazik yeri
[1234] darbe-i nesim: rüzgârın darbesi
[1235] bâlâ-pervaz: yüksekten uçan
[1236] hararet-i vücut: vücudun sıcaklığı
[1237] nefha: diriltici nefes
[1238] bî-mecal: güçsüz

meyiller alan taçlarıyla şimdi câmid;[1239] şimdi visal-i necş,[1240] sonra pür-vaad;[1241] fakat daima şuh tebessümlü mahmur[1242] nazarlarıyla sâkit ağızların bütün cezası ve talâkını[1243] benimsemiş yelpaze oyunlarıyla bir şeyler, bir şeyler ki bütün erkekleri bu neticesiz oyunlardan çevirtip meclûb-i hevâ-i hiffeti[1244] ediyor.

Bizimkiler bârid[1245] bir tesir altındaydılar, bu sükût devam etti. Şimdi bir derrace-süvarın[1246] arabasının altına girecek, ezilecek gibi bir tehevvür-i şedidle[1247] gelmesi bunlardan bir sayha-i tevahhuş[1248] çıkardıysa da delikanlı gayet mütevazıâne bir selam-i mütebessimâne ile dönüp uçtu gitti.

— Aa, deli!

— Of, öyle bir korktum ki.

— Güzel gözleri için bu da çekilir değil mi?

— O kadar güzel mi buldunuz? Zevkinizi pek takdir ettim hanımefendi.

— Of yine âlâya[1249] başlama; şu hikâyeyi bitir. Sonra şu zavallı divane ne yaptı bakalım?

— Ha, evet. Âh o çocuk ne zaman aklıma gelse yüreğim sızlar. Beni ne kadar sever, hem nasıl severdi, ne kadar da güzeldi, hem beni pek çok severdi, öyle ki… Hayır mümkün değil, hiçbir erkek hiçbir kadını böyle sevmemiştir. Bu çocuk müfrit[1250] bir hassasiyet-i marizâne[1251] ile muzdaripti. Kendisinde her hissin zuhuruyla ifrat-i

---

[1239] câmid: cansız
[1240] visal-i necş: avına kavuşmuş
[1241] pür-vaad: vaad dolu
[1242] mahmur: uykulu
[1243] talâk: boşanma
[1244] meclûb-i hevâ-i hiffet: hoppalık havasının tutkunu
[1245] bârid: soğuk
[1246] derrace-süvar: bisikletli
[1247] tehevvür-i şedîd: şiddetli öfke
[1248] sayha-i tevahhuş: korkulu haykırış
[1249] âlâ: yüceltme
[1250] müfrit: aşırı
[1251] hassasiyet-i marizâne: hastalıklı duyarlılık

fevkaladesi[1252] arasında bir saniye bile geçmezdi. Nasıl söyleyeyim! Bana bu sözler ondan kaldı: Bütün hâmiresi[1253] aşk mıydı? "Bütün hayatım kadınlarındır" deyişleri vardır ki gözlerinden yaşlar getirirdi.

Ve birdenbire sevdalı gözlerini muhatabının gözlerine dikerek:

— Bunu anlıyor musun? dedi, bu erkeklerde niçin bu kadar ciddi, ölünceye kadar sevenler bulunuyor? Hele bu, âh bu… En âşıkane meclislerinde bana uzun uzun ölümden bahsederdi: "Seni o kadar seviyorum ki senin için ölmek istiyorum." der ve bu ölümden muhal bir emel-i muhayyel[1254] gibi iştiyakla bahsederdi. Onun için en mesut zamanın en büyük zevki ölmekti. "En büyük zevk, insanı öldürendir," derdi. Bunu anlar mısın?

Muhatabı katılıyordu, mendilini dişlerinin arasında parça parça etmişti, bütün vücudu ihtilaçlar[1255] içinde sarsılıyordu.

— Aman sonra? Sonra?

— Dizime başını koyarak ellerimi ellerine alır; yüzüme melul melul, uzun uzun, derin derin bakar; saatlerce bir şey söylemeden bakar; ağlar ağlar. Sonra ara sıra titreyerek bir nakarat gibi: "Beni sev, beni sev, Allah aşkına beni sev!" diye feryat ederdi. Tuhaf değil mi?

— Oh!

— "Canım başka ne istiyorsun?" derdim. "İşte seninim, senin mâlikinim,[1256] seni çıldırasıya seviyorum, daha ne diliyorsun?" O zaman gözleri bir uçurum gibi kararı vererek "Oh bu müthiştir, bu mümkün değildir," diye haykırırdı. "Âh bilsen nurum, derdi, bunun kabil olmadığını görüyorum. Onun için ölmek istiyorum, senin bana vereceğin en mutena[1257] zevk bende lâyetenâhî-i âmâl[1258]

[1252] ifrat-i fevkalade: fevkalade aşırılık
[1253] hâmir: hamur
[1254] emel-i muhayyel: hayali istek
[1255] ihtilaç: çırpınma
[1256] mâlik: sahip
[1257] mutena: özenli
[1258] lâyetenâhî-i âmâl: arzuların sonsuzluğu

uyandırıyor, bunu anlıyor musun? Bu öyle bir şey ki anlaşılmaz. Birbirimizin olamayacağız; ne kadar birbirimizin olursak birleşmemiz o kadar gayr-i kabildir.[1259] Her buse yeni yeni uçurumlar açıyor. Hayır, vücutların birleşmesi ruhların birleşmesi bütün bütün azdırıyor. Ruhlar temas bile etmiyor, hâlbuki onlar sanki kudurmuş, onlar, kadınlar ne yaparsa yapsın bir kırıntı bile veremiyorlar, öyle bir aşk istiyorum ki… Hâlbuki aşkımız nedir? Miskin, hissiz, muvaffakıyetsiz bir ateş mi!"

— Oh, neler neler. Bir şey anlıyorsam. Ee, Allah aşkına sonra, sonra?

Öteki şedid bir dirsek darbesiyle sükût emretti. Karşıdan şimdi de müdebdeb[1260] bir lando[1261] sökmüştü: Mükellef arabacıyla gurubun[1262] arkasında renklerden, havalardan mürekkeb bir âlem-i sihr[1263] gibi birkaç hanımefendinin ziynetleri[1264] telâtum[1265] ediyordu: Bu ipeklerden, tüllerden, taftalardan, sûrâlardan[1266] kabarmış şeyler içinde iki vücudun heykel-âmîz[1267] bir vakar-i kibarâne[1268] ile bütün servet-i bedeniyelerini[1269] havai bir mesturiyetin[1270] üryanlıkları[1271] içinde teşhir ediyorlardı.

— Aman sen de bırak şunları Allah'ı seversen. Buz gibi! Sen hikâyeye gel, sonra?

[1259] gayr-i kabil: mümkün değil
[1260] müdebdeb: gösterişli
[1261] lando: karşılıklı ikişer kişilik oturma yerleri ve önden, arkadan açılır kapanır körükleri olan atlı araba
[1262] gurub: gün batımı
[1263] âlem-i sihr: sihir âlemi
[1264] ziynet: süs
[1265] telâtum: dalgalanma
[1266] sûrâ: ipekli kumaş
[1267] heykel-âmîz: heykel gibi
[1268] vakar-i kibarâne: kibarca ağırbaşlılık
[1269] servet-i bedeniye: vücutlarındaki servet
[1270] mesturiyet: gizleme, örtme
[1271] üryan: çıplak

Öteki, belki dikkatini celp eden ufak bir teferru-i ziynet[1272] için bir saniye daha vakf-i zihninden[1273] sonra ciddiyet-i simayesine[1274] birdenbire huruş[1275]eden emvac-i tebeşbüşle[1276] devam etti:

— Evet, nihayet delilikler canım kardeşim, hangi birini söyleyeyim? Aklıma gelmiyor ki. O saatlerce söylenirdi, saçma sapan söylenirdi, binde birini anlamazdım. Şimdi nerden aklıma gelecek? Ha, geçen hanımefendilerin başlarını gördün mü, nasıldı?

— Âlâ, dedi, dudak bükerek.

— Yo, haksızsın. Pek şıktı. Bizim Despina bir türlü böyle yapamıyor. Aa, vallahi artık onu değiştireceğim.

Şimdi bu mini mini çehrede, bu siyah gözlerde bir berk-i hiddet[1277] titredi. Refikası birdenbire dirsekleyip: "Aa, vallahi onlar. Bak, bak," dedi.

İki genç bir tilbury[1278] ile yaklaşıyorlardı. İkisi de son kesim esvaplarla,[1279] en ufak teferru-i ziynete tamami-i itinalarıyla[1280] mümtaz[1281] bir zevk gösteriyorlardı. Hemen sürüne sürüne geçerlerken birisi, terbiyeleri kullanan, göğsünün üzerinden eğilip mütebessimâne bir şeyler söylüyordu:

— Aa, aa! Bu da kim?

— Nasıldı?

— Oh pek şık!

— Ben görmedim. E sen hikâyeyi bırakmasan (y)a. Sonra ne oldu? Sen ne yaptın? İyi aklını bozmadın. Ben olsam bir tekme,

---

[1272] teferru-i ziynet: süslerin ayrıntısı
[1273] vakf-i zihn: zihninden geçen düşencelere kendisini bırakmak
[1274] ciddiyet-i sima: yüzdeki ciddi ifade
[1275] huruş: coşma
[1276] emvac-i tebeşbüş: gülümseyen dalgalar
[1277] berk-i hiddet: kızgın şimşek
[1278] tilbury: tek at tarafından çekilen, iki tekerlekli ve iki kişilik, üstü açık araba
[1279] esvap: kıyafet
[1280] tamami-i itina: tam bir özen
[1281] mümtaz: seçkin

bir tekme daha, hadi dışarı. Ve kemâl-i nezaketle[1282] "Affedersiniz beyefendi, her şey ne ise; fakat küllabilik[1283] seveceğim işlerden değildir"i basardım. Aa, çatlarım vallah!

— Aman duymasınlar, Fener'in en şık hanımefendisini sonra pek kaba bulurlar.

— Boğuk kahkahalarla:

— Oh! E sonra, sonra?

— Of, amma da merak ettin hemşire, dur, dur işte yine onlar.

— Yok canım, bunlar başka. Deminki iki tekerlekliydi, bu fayton.

— Gerçekmiş. Bu sakallı da bize ne bakıp duruyor?

— Hikâyeyi bitirmiyorsun da ondan.

— Arkadaş sen de pişman ettin başladığıma. Ne kadar da meraklısın.

Elini ağzına götürüp ağaçlar altına müteferrik[1284] surette yayılan, bu örümceğin ağındaki hutut-i müşevveşe[1285] üzerinde hareket ediliyormuş gibi orada burada karmakarışık giden gelen birdenbire yolunu kesen yahut süratle, haşmetle[1286] geçen arabalar kümesine doğru müphem bir düşünce ile bir saniye göz gezdirerek:

— Canım hangi birini söyleyeyim, diye devam etti. Bir sevgili ki hiç kimse görmemiş. Oturup zevkimize bakacağımıza ağlamakla, şikâyetle, sızlamakla vakit geçirirdim. Zavallı çocuk en nihayet "Âh ben doğmamalıydım." derdi. Eski Yunan filozoflarından birisi bir söz söylemiş, "İnsanlar için yapılacak bir şey varsa o da dünyaya gelmemeleriydi." demiş. Bunu vird-i zebân[1287] etmişti. Herkesin yarasını o düşünürdü.

— Ama ne deliymiş.

[1282] kemâl-i nezaket: nazikçe
[1283] küllabi: tımarhane hademeliği
[1284] müteferrik: dağınık
[1285] hutut-i müşevveş: karışık çizgiler
[1286] haşmet: heybetli
[1287] vird-i zebân: dile dolamak

— Ya, deli hem zırdeli; fakat böyle söylediğim zaman mağmum bir tebessümle "Evet" derdi, sadece boynunu bükerek, "Evet deliyim, derdi, hastayım. Fakat elimde değil. Hem kim bilir, insan hissetmeli, anlamalı, titremeli, çırpınmalı, delirmeli."

— Oh!

— "Bütün maneviyyetim öyle tuğyan ediyor ki ancak ölürsem mesut olacağım zannediyorum; henüz bir kadın sinesinin hasretiyle işba-i meşam[1288] edememiş bir gence kadınlık nasıl bir tezelzül-i ihtiras[1289] verirse ölüm de bana öyle bir incizab[1290] ile tesir ediyor; zira işte görüyorum ki herkesin mesut olacağı şeyler beni daha kudurtuyor; güzelsin hem de çok güzelsin, seni seviyorum, senin için çıldırıyorum, benimsin, bütün, kâmilen, münhasıran[1291] benimsin; beni o kadar seviyorsun; fakat hâlâ kani değilim. Bana sende öyle şeyler var geliyor ki… Hâlbuki umduğumu bulamıyorum. Ah, ancak ölüm beni mesut eder," diye şikâyet ederdi.

— Zavallı çocuk!

— Hem ne zavallı bilsen! Bir gün yine kendisine "Benim sevgili deliciğim," dediğim zaman bana dedi ki: "Beni görüyorsun (y)a, evet ben deliyim; çünkü insanlarınız lisan-i hâlimi[1292] bilemediğinden bir sıfat bulmamış, sadece bilmeden, dinlemeden, anlamadan deli deyince bana karşı bir şey kazanmış olmak için çalışmış; fakat bilmiyorsunuz ki bana deli diyeceğinize acıyınız; zira siz, evet siz, kadınlar, siz beni harap ettiniz. Ben de herkes gibi doğmuştum, ben de akıllıydım; fakat bakışlarınız, yürüyüşleriniz, söyleyişleriniz, teslim oluşlarınız, hararetleriniz. Nihayet bütün sihirlerinizle azar azar, damla damla, senelerce süren katl-i batî[1293] ile beni zehirlediniz. Sizi anladım, kadınları anladım, daha doğrusu anlamadım. Âh, anlamıyorsun, görüyorum ki anlamıyorsun, anlatamıyorum. Zaten kim kimi anlar? Zaten lakırdılarınız nedir? Hislerimizin ya-

[1288] işba-i meşam: koklamaya doymak
[1289] tezelzül-i ihtiras: arzulu titreyiş
[1290] incizab: bir şeyin cazibesine kapılma
[1291] münhasıran: tamamen
[1292] lisan-i hâl: (ruh) hâlinin dili
[1293] katl-i batî: yavaş yavaş öldürme

nında sözleriniz nedir? Aman ya Rabbi, ne muamma-i müthişin[1294] içindeyiz! Nasıl oluyor da bu uçurumda sevinen, gülen, düşünmeyen adamlar bulunur? Neyiz? Kadınlara karşı niçin bu kadar vahşi bürkanlarımız[1295] var?" Hah, işte deminkiler.

Nâgehan bir vakar-i bâridle durdular; tilburydeki genç eğilerek bir rüzgâra birkaç söz daha tevdi[1296] etti.

— Ne, dedi.

— Aman bırak hemşire. Ne iğrenç şeylermiş.

— Amma yaptın ha, neresi iğrenç. Vâkıa Cemal Bey gibi olamazsa da…

— Oh hemşire, sus Allah aşkına.

Ve mendil rüzgârlanarak ötekinin ağzını kapadı:

— Sonra? Sonra?

— Oh, lakırdıyı bastırmak için değil mi?

— Yoo, vallahi değil. Anlamak için. Hiç böylesine de rast gelmemiştim.

— Kim gülmüş ki sen güleceksin. Oh, acaba şu talihsiz başımın görmediği ne kaldı?

Mahzun mahzun:

— Belki bir tane bir çocuk. Bütün sebebi çok okuması, çok düşünmesi, çok yalnız kalmasıydı. İnanır mısın, yirmi iki yaşındaydı, yemin ederim ki ben ilk kadını olmuştum.

— Oh!

— O da öyle söyledi ya. "Daha pek genç yıpranmış, solmuş, harap olmuş bir adamım. Bütün benden evvelki mesavîyi[1297] küçük yaşta kazandım. Yapacağım şey kalmadı, kendim uydurmaya başladım. Âh ben yirmi yaşımda bir ihtiyarım. Bir müteneffir[1298] hayat!

[1294] muamma-i müthiş: müthiş bilmece
[1295] bürkan: yanardağ
[1296] tevdi: savurma
[1297] mesavî: kötülükler
[1298] müteneffir: nefret edilen

Olmuyor, anlamıyorsun değil mi? Zannediyorum ki sözler fikrimden pek adi dem vuruyor; hâlbuki başka söz de yok ki onlarla söyleyeyim. Anlamadan, hissetmeden, söylenile söylenile yalancının yalanı gibi manasız kalmış bu sözleri kâle alıp en nazik ıstıraplarımızı, en ince işkencelerimizi anlatmak istediğimiz zaman o sözcüklere öyle gayr-i kabil-i teskin[1299] adâvetlerimiz[1300] uyanıyor ki. Zira işte bir söz: Müteneffir hayat! Bunu herkes kullanır, herkesin ağzındadır; fakat benim gibi deli olarak değil. Ve onlar bahtiyardırlar; zira ıstırabımdan ölüyorum."

— Zavallı!

— İşte böyle bu çocuğun ağzında daima ölüm sözü gezdi, ben de söylediklerinin çoğunu anlamadığım hâlde sabahlara kadar melul melul ağlardım. Başını kaldırarak boynuma sarılır, "Beni sev, beni sev, Allah aşkına beni sev, beni sev de beraber ölelim, mesut olalım!" diye sızlardı.

— Aman dur, dur. Bak şuna!

Muhteşem bir lando, içinde henüz pek genç nefis bir beyefendi uzanmış, altın saplı bastonunu çenesine dayamış, lakayt, müzeyyen, mükellef[1301] geçiyor.

— Bu kim?

— Tanıyamadın mı canım?

— Gözüm ısırıyor ama…

— Amma yaptın ha, bugün sana ne olmuş, Allah'ı seversen?

— Ha. Dur, dur. Âh vallahi dilimin ucunda. Şey, Niyazi değil mi?

— Tamam da o. Zavallı Rabia'nın oğlu.

— Aman ya Rabbi! Daha dün çocuktu. Şimdi âdeta bir erkek.

— Amma yaptın ha. Bilir misin Rabia sağken köşkte sıkıştırır, sıkıştırır öperdin. Tanımadın bile.

[1299] gayr-i kabil-i teskin: yatıştırması mümkün olmayan
[1300] adâvet: düşmanlık
[1301] mükellef: gösterişli

Gözlerinde handelerle "Âh bu dünya." dedi; "Artık ihtiyarladık zannediyorum. Sen bundan ürkmüyor musun?"

İkisini de bir bulut kaplamıştı; başlarını eğerek susuyorlardı.

— E sonra, öteki ne oldu?

Mahzun mahzun:

— Nihayet öldü, bir gün odasında ölü bulundu. Ben bir gün böyle biteceğini anlamıştım. Zavallı çocuk, aklıma geldikçe. İşte hayata silahsız, müdafaasız gelmiş bir zavallı daha.

Ve sonra evvelki faytonun bu sefer daha muannidâne[1302] sürünerek geçmesi üzerine geri atılarak latif sesiyle:

— Aman bu sakallı da, dedi.

Mahmutpaşa, Temmuz 1312 (1896)

[1302] muannidâne: inatla

Necmi

-Bir İzdivacın Tarihi-

"Âh siz, diyordu, siz benim bütün dertlerimi bilseydiniz."

— Senin dertlerin. Lakin zavallı çocuk nasıl düşünemiyorsun ki bu sefalete ermek için biz bütün oralardan geçtik? Necmi Bey'i bilmem; fakat ben, ben bütün sefaletimle bir numune-âlâm[1303] olmak üzere yaratılmış bir adamken nasıl olur da senin dertlerini, senin elemlerini hissetmemiş olurum? Evet, anlıyorum, sana da benim gibi gürültü, şemâtet,[1304] ra'd u berk,[1305] nihayet nisyan[1306] lazım. Zira görüyor musun beyim, ben ya hayata senin gibi zengin doğmalıydım yahut bir hayvan. Lakin mademki hassas ve fakirim, bu hayatımdır. Unutmak! Yaşasın unutmak! O hâlde benim bütün melceim[1307] absent![1308] Ah, eğlenmek için sarhoş olanlara ne kadar, ne kadar haset ediyorum. Ben düşünmemek, ben duymamak için zehirleniyorum, sonra yine sızlıyorum, sonra yine ağlıyorum. Nasıl şeylerdir o adamlar ki hayatta neşe, hayatta hande bulurlar da sonra eğlenmek, sonra oynamak isterler. Bu dünyada hissetmemeli, düşünmemeli. Ah, ölmeli.

Kadehini kaldırıp odayı dolduran nîm-zulmet[1309] içinde lambaya yaklaştırarak:

[1303] numune-i âlâm: kederlerin örneği
[1304] şemâtet: sevincini gösterme
[1305] ra'd u berk: gök gürültüsü ve şimşek
[1306] nisyan: unutma
[1307] melce: sığınak
[1308] absent: alkol oranı yüksek bir içki
[1309] nîm-zulmet: yarı karanlık

— Yaşasın absent! diye haykırdı.

Muhataplarından en genci, sarışın, nezih, güzel bir delikanlı sanki hotozdan[1310] intişar[1311] eden donuk yeşil buğuları içinde dostunun muzlim çehresine, ateşli gözlerine, mükedder[1312] dudaklarına bakıp:

— Zavallı dostum; fakat sen kendini harap ediyorsun, dedi.

Soğuk, asabî, hasta bir kahkaha Halil Safvet'in göğsünü hırlattı.

— Harap, harap! Âh acılığın, sefaletin, zaruretin ne olduğunu bilmeyen zavallı çocuk! Harap! Fakat harap edilmemek için hayat hangi zahmete değer ya! O zaman bir hayat uzun bir işkenceden başka nedir ki harap olmasın diye endişe edelim? Bu sefalete girdik, bir an evvel giden en akıllı olandır, buna emin ol! Bütün gençliğin, bütün servetin, bütün meziyetinle[1313] hangi şeb-i âşıkânen[1314] vardır ki uzun ukubetlerle[1315] ahz-ı sâr[1316] etmiş olmasın? Bizim yolumuzun üstünde sanki fena bir peri var ki saadetlerimizi ağlatmaya memur. Zavallı Mümtaz! Fakat hayatta bir derece-i his vardır ki insan orada aklının titrediğini, şuurunun uyandığını görür. Sen daha oralara gelmedin, lakin bana sor. Harap ha? Lakin bana inan ki hayat bir çamurdur!

— Ne kadar bedbinsin![1317]

— Zavallı şair, sen hastasın, ben de hastayım, hepimiz hastayız. Çünkü asrımız hasta! Âh bütün hastalıklarımızla, bu fenakâr marazlarımızla beraber el'an[1318] mesut olmak istiyoruz. Hastalıklar. Bir şeyler ki görüp, okuyup, hissedip de müptela olmamak müm-

---

[1310] hotoz: kadınların başlarına taktığı süslü başlık
[1311] intişar: yayılma
[1312] mükedder: kederli
[1313] meziyet: üstünlük
[1314] şeb-i âşıkâne: âşıklara özgü gece
[1315] ukubet: işkence
[1316] ahz-ı sâr: intikam alma
[1317] bedbin: kötümser
[1318] el'an: hâlâ

kün değil. Zaten hepimiz bir Werther'den,[1319] bir René'den,[1320] bir Adolphe'tan[1321] başka neyiz? Beni bütün sefaletimle bedbin buluyorsun. Fakat ya ne istersin, ne olayım? Hayatın bütün çirkinlikleriyle uğraşmaktan bitap ve aciz kalmış bir adamda handeler, nevşeler[1322] mi bekliyorsun? Hem sen, daha deminden sen de bana kederlerinden bahsetmiyor muydun? Bana, keder babası bu alil[1323] Safvet'e anlıyor muyum diye soruyordun. Rikkatle,[1324] şairiyetinle, ulviyetinle hissettiğin elemlerinden bir müteneffir-i hayat[1325] gibi şikâyet ediyordun. Sebeb-i mutallaka[1326] ufak bir yes-i âşıkâne,[1327] bekletip gelmeyen bir güzel kadın, verilmeyen istenilen bir dest-i muvaffakıyet,[1328] daha ne bileyim? Sonra ne oldu? Evet, ne oldu hepsini unuttuk da beni bedbin buldun? Çünkü şebab![1329] Çünkü gençsin, çünkü zenginsin, çünkü… Nihayet çünkü kadınlara tesirin var. Şimdi dışarı çıkınca bahçeden avdet eden bir güzel kadın gözlerindeki intizarlarla yorulmuş nazar-i serzenişle,[1330] saçlarından pervaz[1331] eden bûy-i davetle[1332] mest, şad ve handan olursun. Âh şebab, şebab! Bütün bu, yalnız bu. Onsuz para bile bî-hükümdür.[1333] Şebabın, servetinle sen ne kadar bahtiyarsın dostum! Sefalet-i beşeriyeye[1334] karşı, bütün şikâyet ettiğin elemlere karşı lâ-yüfnâ[1335]

[1319] Goethe'nin *Genç Werther'in Istırapları* adlı romanının kahramanı.
[1320] François-René de Chateaubriand tarafından yazılan aynı adlı romandaki René karakteri.
[1321] Benjamin Constant'ın romanı.
[1322] neşve: neşe
[1323] alil: hasta
[1324] rikkat: incelik
[1325] müteneffir-i hayat: hayattan nefret etme
[1326] sebeb-i mutallaka: boşanma sebebi
[1327] yes-i âşıkâne: âşıkça ümitsizlik
[1328] dest-i muvaffakıyet: başarı eli
[1329] şebab: gençlik
[1330] nazar-i serzeniş: sitemli bakış
[1331] pervaz: uçma, uçuş
[1332] bûy-i davet: davet kokusu
[1333] bî-hüküm: hükümsüz
[1334] sefalet-i beşeriye: sefilliklerle dolu insan hayatı
[1335] lâ-yüfnâ: bitmez, tükenmez

bir kuvvet, bir ruh, gençliğin var ki seni en derin yeslerinde bile bir darbe-i nesimle[1336] mesut ve handan ediyor. Gençlik! Bu öyle bir sihir, öyle bir kuvvettir ki bir cerihada bir ümit, seretanda[1337] bir tesliyet,[1338] bir ölümde bir garâm[1339] bulur; bir tebessüm, bir nazar, bir… Nihayet bu birçok kimselerin hiç anlamadığı şeyler büyük bir şiir kesilir, bir hayat bir kaside-i âşıkâne,[1340] nihayet bütün kâinat bir çılgınlıktır. Kadınlar, aşk, Venüs,[1341] guidon,[1342] yalnız bunlar. Bütün neşriyatın tarih ve edebiyat nâmına bıraktığı büyük mahlûklardan yalnız âşıkaneleri. Bir Kleopatra,[1343] bir Sapho,[1344] bir Aspasie,[1345] bir Tinan,[1346] bir Manon.[1347] Daha ne bileyim? Nihayet hep mahlûkat-i garâm[1348] ve safa. Hayatın bütün bu emeller, bütün bu hülyalarla dolu. Ötüyorsun, sonra bir gün ufak bir yes-i âşıkâne, bir darbe bir iğnesini hayatın hakikatine iade ettiği zaman hassasiyet-i marizânenle[1349] o kadar mecruh[1350] olursun ki kanatları kırılmış bir kuş gibi bu çamurlar içinde feryat ediyorsun. İşte bana "bilsey-

---

[1336] darbe-i nesim: hafif esen rüzgâr darbesiyle

[1337] seretan: kanser

[1338] tesliyet: teselli için yazılan yazı

[1339] garâm: büyük aşk

[1340] kaside-i âşıkâne: âşıklık kasidesi

[1341] Yunan mitolojisindeki Afrodit'in Roma mitolojisindeki adı.

[1342] guidon (Fr.): felek

[1343] Kleopatra: Antik çağdaki baştan çıkarıcı, hırslı ve entrikacı kadın tipinin en ünlü örneklerindendir. Antonius ile yaşadığı ilişki nedeniyle edebiyat yapıtlarına konu edilmiştir. Shakespeare'in *Antonius ve Kleopatra* oyunu buna örnek verilebilir.

[1344] Sapho: Eski Yunan'ın ünlü kadınlarındandır. Aşklarıyla bilinir. Şuh, cesur bir karakterdir. Alphonse Daudet'in eserine konu olmuştur.

[1345] Aspasie: (MÖ 470- MÖ 400). Milletli Aspasia Atinalı devlet adamı Perikles'le olan ilişkisiyle ünlenmiş bir kadındır. Hayatı hakkında çok bir bilgi olmasa da Antik yazarlar onun bir genelev işlettiğini ve fahişe olduğunu belirtmiştir.

[1346] Jean de Tinan (1874-1898): Fransız yazar.

[1347] Manon Lescaut: Abbé Prévost'nun romanı. Özgün adı L'Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut'dür.

[1348] mahlûkat-i garâm: büyük aşktan yaratılmış olan

[1349] hassasiyet-i marizâne: hastalıklı duyarlılık

[1350] mecruh: yaralanmış

din" dediğin kederler bunlar, o garamlar da eş'ârındır,[1351] hâlbuki benim kederlerim yazılmaz, onları hisseden adam evlenir, o kadar fecidir ve neşvelerim yoktur. O kederlerin olmasaydı o emellerin bütün bahar mestîsiyle[1352] medhûş-i haz[1353] olamazdın. Fakat ben, ben artık bitmiş bir adamım. Bütün sefaletlerim, bütün ibtilalarım, bütün illetlerimle ben büsbütün bitmişim. Benim için hiçbir emel, hiçbir ümit, hiçbir şevk yok. Eğer Necmi Bey gibi olsaydım, zengin ve azade. O zaman eminim ki bütün bu gürültülü menfur hayattan sonra bir kûşe-i sahrada,[1354] bir köy evinde zevce ve çocuklarımın dizinde ölmek isterdim. Zira hayatta emin ol bir o var: İzdivaç! Hususiyle benim hayatım gibi uzun bir hayat-i ezvaktan[1355] sonra… Fakat sen şimdi eminim ki bana gülüyorsun. Senin için hayat uzun bir aşktan başka bir şey değildir; bütün zevk-i hayat bir emele vakf-i iradede[1356] olmaz diyorsun; fakat bir gün yorulup, yaralanıp, bükülüp de melâl ü âlâmdan[1357] başka hiçbir şey bulamadığın zaman beni tasdik edeceksin. Lakin ne kadar geç. Bütün bu mücadelelerden benim gibi tedavisi gayr-i kabil yaralarla çıkmamalı. Hâlbuki sen o kadar çılgınsın ki müthiş yaralar alacağına eminim. Her tehlikeye ilkâ-i nefs[1358] eden bir kelebek gibisin. Etrafında bir hoş rayiha, bir güzel çiçek arıyorsun, hem o kadar rayiha, o kadar çiçeği bulacaksın ki… Bilir misin ki Neşîde-i Nücûm'unu,[1359] bu mecmua-i eş'ârını[1360] hangi kadın merakla okumuş olsa "İşte bir çocuk ki beni pekâlâ eğlendirebilir," diye seni davet edecektir ve sen bir gün, mağrur bıyıkların, helecanlı kalbin, pür-ş'ir-i dimâğınla[1361]

[1351] eş'ar: şiirler
[1352] mest: sarhoşluk
[1353] medhûş-i haz: zevkten şaşırma
[1354] kûşe-i sahra: kır köşesi
[1355] hayat-i ezvak: zevkli hayat
[1356] vakf-i irade: iradeye vermek
[1357] melâl ü âlâm: kederler ve acılar
[1358] ilkâ-i nefs: kendini atma
[1359] neşîde-i nücûm: yıldızların şiiri
[1360] mecmua-i eş'ar: şiirlerin mecmuası
[1361] pür-ş'ir-i dimâğ: akılda olan dolu şiirler

mutantan,[1362] müzeyyen,[1363] mesut gideceksin. Fakat zavallı, zavallı şair; nasıl, acaba nasıl döneceksin? Âh gülünç, gülünç! Ve bir de sen kendi hâllerini unutursun. Başkalarını tahtie[1364] edersin. Hüseyin Besim gülünç müdür? Mahmut Arif'i bütün spor çılgınlıklarıyla gülünç mü buluyorsun? Hayır aldanıyorsun. Sadece senin gibi bir insan, bir müptela. Zaafları, kusurları, ibtilalarıyla bir insan. Sen onları tezyif[1365] etmekle kendini ediyorsun. Birisi bir vâhiyat-perest[1366] bir üstad-i fennî[1367] tezyin[1368] olmak davasında, nihayet bir emellik sülalesinden bir dandini.[1369] Öteki kısa boylu, iri karnıyla bisikletin üzerinde vâkıa pek gülünçtür; fakat o hâlinden o kadar memnundur ki daha ziyadesi mümkün değil. Bütün bunlarla ikisi de memnun; hem bütün neşvelerini ara sıra sebepli sebepsiz kırıp zîr ü zeber[1370] eden hastalıklar onlarda yok. Birincisi bütün kadınların peşinde, elinden sağlam kurtulan yok davasında, bu tefahhurlarla[1371] o kadar boğulmuş ki hemen kendi de inanmış. Öteki arabaları, atları, parası için etrafında duran eden dalkavuklarıyla gece gündüz kahkahakâr, fakat sen? Sen, sen ne yapacaksın, sen de Eflâtun gibi demevîsin;[1372] aşk-i Eflâtunî'yi[1373] tahlil etmek için de demevî olmalıydı, senin de Neşîde-i Nücûm'un var. Eser-i şairanen. Sana muvaffakiyetler kazandıran, sevgili ağızlardan kelimât-i tebrike[1374] işittiren süslü, güzel bir kitap. Fakat Besim, fakat Arif bilir misin ki bunun için neler yağdırdılar. Ne kadar bâlâ-pervâz[1375] olursan ol başkalarının sevkiyle, beşeriyetin sevkiyle yine düşeceğin yer çir-

---

[1362] mutantan: gösterişli
[1363] müzeyyen: süslü
[1364] tahtie: suçlama
[1365] tezyif: küçümseme
[1366] vâhiyat-perest: boş işlerle uğraşan
[1367] üstad-i fennî: fen bilimleri hocası
[1368] tezyin: süsleme
[1369] dandini: hoppalak
[1370] zîr ü zeber: yerle bir
[1371] tefahhur: övünme
[1372] demevî: asabi
[1373] aşk-i Eflâtunî: Eflâtun gibi sevmek
[1374] kelimât-i tebrik: tebrik sözleri
[1375] bâlâ-pervaz: yüksekten uçma

kef hayatındır. Meskenet-i hayat![1376] Lakin bundan kurtulmuş adam var mıdır? Senin Feuillet[1377] değil midir ki kusursuzluk büyük kusurdur diye haykırmıştı? Bana gelince, ben de, bir gün ben de senin gibi, Hüseyin Besim gibi, Mahmut Arif gibiydim. O zaman ben de ilk gençliğimde, pür-ümit[1378] ve çılgındım. Kanatlarım vardı ki daima rüzgârlarla doluydu. Sonra, sonra zaruret, sefalet ve rezalet. Hepsini harap ettim. Bittim. Lakin bak, sen teganni[1379] ediyorsun, ben feryat ederken senin dudaklarında nağmeler var.

Ve Halil Safvet masadan bir bıçak kaptı, şişelere vurup dem tutarak bozuk bir sesle teganni etmeye başladı:

"Yeksân nazarımda sayf u sermâ
Endûh ise ism-i bî-müsemmâ
şûride-i neşve-i şebabım"[1380]

Mahmut Necmi, Halil Safvet, Nurettin Mümtaz; üç genç Necmi'nin Splendide Cafe'deki[1381] dairesinde akşam taamı[1382] etmişlerdi. Masa; ortada yemeklerin bekayası,[1383] birbirine karışmış takımlar, yemiş artıklarıyla dolmuş tabaklar, ötede beride gölgeleriyle hayal-âmiz[1384] resimler yapan şişeler bardaklarla karmakarışıktı. Necmi, yemekleri takip eden bir rehavet-i sâkitâne[1385] ile uzun bir kanepeye uzanmış, karşısında kâh bî-mecâl[1386] bir edâ-i marizâne,[1387] kâh gazab-nâk[1388] bir sadâ-i intikam ve kâh vahşi bir nazar-i

---

[1376] meskenet-i hayat: beceriksiz hayat
[1377] Octave Feuillet: Fransız yazar.
[1378] pür-ümit: ümit dolu
[1379] teganni: şarkı söyleme
[1380] Muallim Naci'nin Ateşparesi'nde yer alan "Bahar-ı Şebab" adlı şiirinden: yaz ve kış gözümde bir/ keder ise ismiyle uyumsuz bir isim/ gençliğimin neşesinin kederi.
[1381] Splendide Cafe: Beyoğlu'nda dönemin ünlü kafelerinden biri.
[1382] taam: yemek yeme
[1383] bekaya: kalıntılar
[1384] hayal-âmiz: hayalle karışık
[1385] rehavet-i sâkitâne: suskunca bir rahatlık
[1386] bî-mecal: hâlsiz
[1387] edâ-i marizâne: hastalıklı tavır
[1388] gazab-nâk: öfkeli

füturla[1389] söyleyen Halil Safvet'i, sâkit, hareketsiz, tütün dumanlarıyla müstağrak[1390] dinliyordu. Öteki; masaya yakın oturmuş, şimdi söylediği bir sözle ateşlenerek, şimdi zeminin indiği meskenetle[1391] melûlleşerek, şimdi tarz-i istihzasından[1392] şeytani bir şule-i tezyifle[1393] parlayarak, söyleyerek, sandalyesinde marizâne bir taannüdle[1394] kurcalayarak devam ediyordu. Nurettin Mümtaz, sarışın, nezih, güzel delikanlı; ayakta elleri cebinde pencereden masaya gidip geliyor, ara sıra masaya yaklaşıp, dostuna dikkatle vakf-i gûş[1395] ediyor sonra lakaydane pencereye giderek seyrediyordu.

Halil Safvet şarkısını bitirince kalktı, Necmi'ye doğrulup tabakasından bir sigara alarak yakmak için eğildi.

— Hadi gidelim; zira saçmalıyorum, dedi.

Necmi ta bidayetten[1396] beri muhafaza ettiği sükûttan uyanır gibi az kımıldanıp "Nereye gitmek istiyorsunuz?" dedi.

Mümtaz bir kibrit alıp sigarasını yakarak:

— Nereye olacak? Tiyatroya, diye mırıldandı.

Öteki omuz kaldırıp:

— Tiyatroya mı? O niçin? İki primanın[1397] nazlarını çekmek için mi? Yoksa Besim Bey'in gururlarına hedef olmak için mi?

— Ne birisi ne diğeri, sade güzel Madam Dellary'ye arz-i ihtiram[1398] için…

O bir nefes duman arasında:

— Pof! dedi.

[1389] nazar-i fütur: bezgin bakış
[1390] müstağrak: içine kapanmış
[1391] meskenet: uyuşukluk
[1392] tarz-i istihza: alaycı tavır
[1393] şule-i tezyif: küçümseme parıltısı
[1394] taannüd: inat
[1395] vakf-i gûş: dinleme
[1396] bidayet: baştan
[1397] prima, primadonna: operada baş kadın rolünü oynayan oyuncu
[1398] arz-i ihtiram: hürmet sunmak

Necmi yine o ten-perverâne[1399] vaziyetle:

— Kim bu güzel Madam Dellary? dedi.

Genç adam, pencereye doğru uzanmış Halil Safvet'e dönüp:

— Bunu dostumuza sormak icap eder; zira hayli zamandır peşinde o kadar dolaştı ki elbette terceme-i hâlini[1400] zabtetmiştir.

Safvet, dönüp elim bir mudhike-bâzlıkla:[1401]

— Oo, bilakis, dedi, itiraf ederim ki pek zelilâne[1402] mağlup oldum; zira benim şeytanla uğraşacak hâlim, dermanım yok. Eğer genç olsaydım. Fakat bu yaşta…

— Pöh! O kadar ihtiyar görünmek istiyorsunuz ki işitenler…

— Lakin azizim, ihtiyar olmak için çok yaşamak lazım değil, fena yaşamak kâfidir.

Ve kendini gösteriyordu. Bu; narin, taze, müzeyyen Mümtaz'ın yanında bol siyah esvapları içinde kadidi[1403] fark edilen vücutlarıyla kırık, dağılacak zannedilir, uzun boylu bir genç adamdı. Otuz yaşlarında göründüğü hâlde ara sıra meçhul bir elemle takallüs[1404] eden, siyah saçları altında bütün bütün sararan çehresinde; renksiz, muzlim gözlerinin enzar-i sâbitesinde;[1405] bütün hareketlerindeki ıttıratsızlıkta[1406] şeyhûhete[1407] mahsus bir keselân[1408] vardı. Bütün kâmetindeki[1409] nâzik-i tenâsübden,[1410] tavırların en ufak edâlarından

[1399] ten-perverâne: rahatına düşkün
[1400] terceme-i hâl: öz geçmiş
[1401] mudhike-bâzlık: komedyenlik
[1402] zelilâne: aşağılanan
[1403] kadid: çok zayıf, iskelet
[1404] takallüs: kasılma
[1405] enzar-i sâbit: sabit bakışlar
[1406] ıttıırat: düzenli
[1407] şeyhûhet: yaşlılık
[1408] keselân: tembellik
[1409] kâmet: endam
[1410] nâzik-i tenâsüb: uygunluğun nazik oluşu

simasına bir ifade-i zarafet[1411] veren II. Henry sakalından bir bûy-i mümtaziyet[1412] intişar[1413] ediyordu.

Necmi tekrar etti:

— Peki güzel Madam Dellary?

— Beyoğlu "monde cosmopolite"nin[1414] birinci güzellerinden ve pek şuh, hem o kadar ki…

Ve Mümtaz müstehzi bir nazarla, somurtmuş Safvet'e bakıyordu, devam etti:

— O kadar ki hatır-nâk[1415] addolunabilir. Hatta dostumuzun bu akşamki melaline eğer aldanmıyorsam, şu dilberin büyük bir dahli[1416] olmak lazım gelir.

Safvet, ciddi bir çehre ile:

— Azizim Mümtaz, dedi. Sen henüz bir çocuksun, benim gibi bir adamın ne kadar hâkim-i nefs[1417] olduğunu anlayamazsın, tekrar ederim ki artık o kadın için bir dakikamı feda etmeyeceğim.

Mütekellifâne[1418] eğilip:

— Eğer müsaade istiyorsanız, dostlar arasında.

Mümtaz şuh bir tebessümle arz-i teşekkür eder gibi eğilerek:

— Teşekkürler. Korkarım ki bahsettiğiniz çılgın kanatlarım yanar.

Sonra ciddi bir çehre ile ilave etti:

— Hem Besim Bey yerinizi zannederim çoktan işgal etti.

Öteki omuzlarını müstahsenâne[1419] kaldırdı:

[1411] ifade-i zarafet: zarif görünüm
[1412] bûy-i mümtaziyet: seçkinlik kokusu
[1413] intişar: yayılma
[1414] monde cosmopolite (Fr.): kozmopolit âlemi
[1415] hatır-nâk: hatırlı
[1416] dahl: etki
[1417] hâkim-i nefs: iradesine hakim
[1418] mütekellifâne: zahmetli
[1419] müstahsenâne: beğenilen

— Dünyada Julia'ya mâlik olamayacak bir tek kimse varsa o da Besim'dir. Necmi doğrulup merakla tekrar etti, lakin bu kadın kim?

— Monşer,[1420] bilmem ki üç sene Avrupa'da da buradaki gibi bir kurt hayatını mı sürdünüz; fakat oradan ne muvaffakiyetleriniz olursa olsun, herhâlde eminim ki burada kalıp Julia'yı tanısaydınız daha iyi ederdiniz.

Mümtaz ilâve etti:

— Kendisi için seve seve ölünecek bir kadın!

— Yahut bir şeytan!

— Tamam, işte bu kadar. Şimdi artık inelim.

Ve Halil Safvet, Necmi'nin kolundan tutup kaldırdı.

Necmi zile bastı:

— Pardösüler, bastonlar.

Çıktılar; sokak bütün dükkânlardan in'ikas[1421] eden ziyalar içinde arabalar, tramvaylarla, kaldırımda ahali ile hıncahınç taşmıştı. Kalabalık iki taraftan dökülüp gelerek karışa karışa gidiyor; kahvehaneler, dükkânlarla birer ittisâl[1422] kolu peyda ederek akıyordu.

Mümtaz saatine bakıp "iki" dedi.

— Biraz kahveye girelim mi?

Pencerelerinden baktılar; şaşaalar içinde, kabarmış tuvaletleriyle masaları doldurmuş kadınların arasında fesleri, şapkaları parıldayan; yakaları boyunbağlarıyla karıncalanan insanlar arasında bir tanıdık çehre arıyorlardı.

— Aman Şahap'la Arif Bey buradalar, Madam Semiyan'ın yanında oturuyorlar. Hele şu tipe bak beyim.

Üç dost ayakta duruyorlardı. Kahvenin kenarına çıkmışlardı; fakat gelip geçenlerin kaynaya kaynaya akan izdihamı mütehevvir bir deniz gibi gelerek bunları sıkıyor, itiyordu.

[1420] monşer (Fr.): azizim
[1421] in'ikas: yansıma
[1422] ittisâl: bitişme

— Nereye, nereye?

Necmi akîm[1423] bir melâl ile:

— Vallahi, bilmem. Zira bütün bu hayattan o kadar usandım ki; bahçe, aynı hayat. Şekerlemeciler, Lüksemburg,[1424] Splendide. Aynı insanlar. Hep melal, hep…

— Ha, gerçek azizim, dönünüz.

Genç adam gözlerinde bir şule ile:

— Bu haftaya, dedi. Ha, gerçek, perşembe gecesi, malum (y)a, Pera Palace'ta.[1425] Zannediyorum ki beriki hayata gireceğim. Sekiz senedir aynı hayatı sürdüğümü düşündükçe bu hayat ne kadar eğlenceli olursa olsun usanç veriyor. İnsan yorulur, bir sine-i aile[1426] ise en iyi dinlenilecek yerdir!

Safvet sinesinde bir ahla elini uzattı.

Necmi bu eli tutarak:

— Nereye? diye sordu.

O gayr-i muîn[1427] bir hareketle başını sallayarak:

— Şöyle, dedi.

— Nereye rast gelirse, biraz yalnızlığa ihtiyacım var. Au plaisir.[1428]

— Bon soir.[1429]

— Bon soir!

Ayrıldılar. Safvet kalabalık arasında Taksim'e doğruldu.

Necmi, "Zavallı Safvet!" dedi.

Mümtaz bir âh eder gibi: "Yine o karıya gidiyor," diye söylendi.

[1423] akîm: neticesiz
[1424] Dönemin uğrak halk gazinolarından Taksim'deki Lüksemburg Bahçesi.
[1425] Beyoğlu'ndaki Pera Palas hoteli.
[1426] sine-i aile: aile yuvası
[1427] gayr-i muîn: yardımcı olmayan
[1428] au plaisir (Fr.): yakında görüşmek üzere
[1429] bon soir (Fr.): iyi akşamlar

— E biz nereye gidelim?

— Tiyatrodan başka gidilecek yer bilmiyorum. Yeni primadonna pek latif.

Necmi omuz kaldırarak:

— Kadın, dedi. Lakin bilir misiniz ki bir zamanki hararetimle ma'kus[1430] olarak şimdi kadınlardan hemen umumiyetle nefret ediyorum.

— Anlıyorum, hem hakkınız var. Çünkü siz…

Necmi istihzâ-âmiz[1431] yüzüne baktı. Genç adam devam etti:

— Çünkü siz öyle bir kadına mâlik oluyorsunuz dostum ki bu hafta zevceniz olacak hanımefendi. Gerçekten bir nâdidedir. Ona mâlik olduktan sonra başka kadın sevilemez!

— İşte bir söz ki ancak sizin gibi ifrat-perver[1432] bir şaire mahsustur.

— Bir ressamın fikrini de ister misiniz? Safvet'in eski dostu Cemil İrfan bilir misiniz ne söylemiş! "Eğer Leonardo da Vinci olsaydım yemin ederim ki *Jecond*[1433] için Hanımefendi'yi intihab ederdim."[1434]

Necmi garip bir sesle dedi ki:

— E, burada ayakta beklemeyeceğiz (y)a… Haydi tiyatroya gideceksen bari gidelim.

[1430] ma'kus: aksi

[1431] istihzâ-âmiz: alaycı

[1432] ifrat-perver: aşırılık seven

[1433] Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa adıyla anılan meşhur tablosu.

[1434] intihab etme: seçme

Pera Palace'ta

-Necmi'nin İkinci Bâbı-

O gece, Eylül'ün yedinci perşembe gecesi, Pera Palace'ın vâsi[1435] salonları fevkalade bir şa'şaâ[1436] ile tenvir[1437] edilmişti. Kaldırım boyunca dizilmiş arabalar arasında mütevâliyen[1438] gelenlerin izdihamı kayboluyordu.

Büyük bir ziyafet vardı; Mahmut Necmi Bey bekârlık hayatına veda olmak üzere dostlarına bir ziyafet veriyor ve bu hafta Süleyman Medihî Beyefendi'nin ailesine giriyordu.

Bu garip bir surette vuku bulmuştu: Peder ve validesinin bir facia ile bir anda vefat ettikleri zamandan, beş seneden beri Mahmut Necmi epeyce su-i şöhret[1439] kazanacak kadar devamlı muvaffakiyetli bir hayat-i ezvaka[1440] atılmıştı. Sonra bu darbe-i müessirenin[1441] bıraktığı azim bir servetle birdenbire gaybubet[1442] etti. Bazıları eskiden beri sevdiği müteehhil[1443] bir kadın kaçırdı dediler; diğerleri bunu reddedip Muhmut Necmi'nin sadece bir seyahate çıktığını; çünkü felaket-i vakadan[1444] fevkalade müteessir olduğunu

---

[1435] vâsi: geniş
[1436] şa'şaâ: görkem
[1437] tenvir: aydınlatma
[1438] mütevâliyen: durmadan
[1439] su-i şöhret: kötü ün
[1440] hayat-i ezvak: zevk hayatı
[1441] darbe-i müessire: üzücü darbe
[1442] gaybubet: ortadan kaybolma
[1443] müteehhil: evli
[1444] felaket-i vaka: yıkıcı olay

söylediler. Bunu kabule mecburiyet gören bir güruh da "Ya arkada kalan kara gözlüler," diye mırıldandı; zira bu gencin pek büyük bir şöhret-i muvaffakiyeti[1445] vardı. Gizliden gizliye söylenen sözler kendisini bütün kadınlara mukavemetsûz[1446] tanıtmış, bir cilt rivayet-i âşıkâne[1447] tertip etmişti. Ondan bahsolunduğu zaman her şeyden evvel haber almak iddiasında olanlar başlarını sallayıp "Evet yakında bir sukut[1448] daha var. Zavallı güzel kadınlar!" derlerdi.

Bu gaybubet üç sene devam etti. Avdet[1449] ettiği zaman evvelki hayat-i bekârânesinde[1450] devam edecek denirken bir gün birdenbire gazeteler Necmi Bey'in Medihî Beyefendi'nin kerimesiyle[1451] izdivacını mahremâne[1452] haber verdiler. Bu bütün âlem-i asalete[1453] bir darbe-i mün'akise[1454] gibi hükümran oldu. Herkes Nevin Hanımefendi'yi tanıyordu; ciddi bir vakar ile iştirak ettiği tenezzühlerinde[1455] zarafeti, nefaseti[1456] ile birçok kalplere bahş-i garâm[1457] eden o güzel kızla Necmi'nin bu izdivacı fevkalade mağbût[1458] bir hadise-i seneviye[1459] diye telakki olundu… Bütün dostları, düşmanları nîk ü bed[1460] rivayetler doğurdular: Bu izdivacın neticesi hakkında pek şüphe-âmiz[1461] istidlâlâtta[1462] bulunanlara bazıları; Necmi'nin dostları, hele Safvet'le Mümtaz, Mahmut Necmi Bey'in pek ciddi oldu-

---

[1445] şöhret-i muvaffakiyet: başarının getirdiği şöhret
[1446] mukavemetsûz: dayanılmaz
[1447] rivayet-i âşıkâne: âşıklara özgü hikâyeler
[1448] sukut: düşme
[1449] avdet: gidilen yerden dönme
[1450] hayat-i bekârâne: bekâr hayatı
[1451] kerime: kız evlat
[1452] mahremâne: gizlice
[1453] âlem-i asalet: seçkin zümre
[1454] darbe-i mün'akis: yankı uyandıran darbe
[1455] tenezzüh: gezinti
[1456] nefaset: beğenilir nitelikte olma
[1457] bahş-i garâm: aşk bahşetme
[1458] mağbût: imrenilen
[1459] hadise-i seneviye: yılın olayı
[1460] nîk ü bed: iyi ve kötü
[1461] şüphe-âmiz: şüpheli
[1462] istidlâlât: hükümler

ğunu ve evlenmek için elbette pek mühim sebepleri bulunduğunu makam-i cevapta[1463] söylüyorlardı. Nevin Hanımefendi'ye gelince onun da çok ciddi olduğu malûmdu. O hâlde bu izdivaç hafif, esassız bir meyil ile takarrür edemez; bu iki nefis şükûfe-i asaletin[1464] teehhüllerini en mesutlar âdadında[1465] telâkki olunmak icap eder, denildi. Herkesin dikkat ettiği bir şey varsa bu mütenâkız[1466] rivayetlerin asıl sahib-i vakanın simasında[1467] bir tebessüm-i istihfâfa[1468] bile nail olamamasıydı. Bu muhalifini en çok dilhun[1469] eden bir şeydi.

Nihayet düğün bu haftaya takarrür[1470] ettiği zaman Necmi'nin otuz kadar dostlarına Pera Palace'ta bir veda ziyafeti verileceği yayıldı. Bu hadisede de fevkalade telâkki[1471] olundu; birçok aleyhtaran[1472] med'uvvîn[1473] arasında bulunuyordu. Daima anlaşılmayan şeyler yapmış olan Necmi'nin bu hareketi tefsirlere uğradı, birçok manalar verildi; her şey bu gece anlaşılacaktı.

Henüz taam[1474] salonuna geçilmemişti; çünkü med'uvvîn daha tamam değildi. Bir on beş kadar genç adam bu salonda yaldızlı tavana savurdukları sigara dumanları arasında gürültülü bir neşve ile öteden beriden, kadınlardan, yeni truptan[1475] bahsediyorlardı. Mahmut Necmi, dostlarının arasında mütebessim, pür-iltifat,[1476] ciddi dolaşıyor; ara sıra yeni gelen bir dostunun elini sıkarak tebriklerini

---

[1463] makam-i cevap: cevap olarak
[1464] şükûfe-i asalet: asalet çiçeği
[1465] âdad: sıra, adet
[1466] mütenâkız: çelişkili
[1467] sahib-i vakanın siması: olay sahibinin yüzü
[1468] tebessüm-i istihfâf: alaycı gülümseyiş
[1469] dilhun: kederli
[1470] takarrür: karar kılma
[1471] telâkki: kabul etme
[1472] aleyhtaran: karşıtlar
[1473] med'uvvîn: davetliler
[1474] taam: yemek
[1475] trup: gezici tiyatro topluluğu
[1476] pür-iltifat: iltifat dolu

kabul ediyordu. Kendisi yüksek boylu, levent[1477] nazarlı,[1478] mümtaz[1479] tavırlı bir adamdı; bir ihtimâm-i sadegî[1480] ile telebbüs etmişti

Bu gece meşhur sanatkâr İrfan Bey takdim olunacaktı. Bu takdime Halil Safvet vesâtet[1481] ediyordu. Champ De Mars[1482] sergisinde "Bayram Sabahı" levhasıyla büyük bir muvaffakiyet gören bu genç ressamı görmeyi, merak ederek bekliyordu; bu merakın bir sebeb-i diğeri daha vardı: İrfan'ın Nevin Hanımefendi için fevkalade bir meftuniyet-i sanatkârânesi[1483] olduğu mahremâne söyleniyordu.

Delikanlı birdenbire pencerenin önünden dönüp salonun şa'şaâ-i elvâh-i ziyaiyesi[1484] altında mütebessim, dişleri parlayarak kendisine doğru gelen bir gece elini uzattı. Bu uzun boylu, renksiz bir gençti; dava-i sadegî[1485] gösteren bir tezeyyünle[1486] giyinmişti. Sol gözünde bir tek gözlük camı parlıyor, kumral dik bıyıkları ince dudaklarını kâmilen[1487] açık bırakıyordu.

— Oh! Pardon, pardon trés cher,[1488] dedi. Ben en tenue[1489] geldim. Hâlbuki siz hep…

Ve müsaade alır gibi eğilip diğer dostlarına gitti; eldivenlerini sıkarak konuşurdu, sonra yine avdet ederek, eldivenlerini oynarcasına bir betâet-i zâhiriye[1490] ile çıkarmaya uğraşarak bir sandalyeye ilişti.

[1477] levent: cesur
[1478] nazar: bakış
[1479] mümtaz: seçkin
[1480] ihtimâm-i sadegî: özenli bir sadelik
[1481] vesâtet: aracılık
[1482] Champ De Mars: Fransa'nın başkenti Paris'te halka açık, yeşil alana verilen ad.
[1483] meftuniyet-i sanatkârane: sanata tutkun
[1484] şa'şaâ-i elvâh-i ziyaiye: ışıkların renkli görkemi
[1485] dava-i sadegî: sadelik iddiası
[1486] tezeyyün: süslenme
[1487] kâmilen: tamamen
[1488] trés cher (Fr.): azizim
[1489] en tenue (Fr.): üniformalı
[1490] betâet-i zâhiriye: görünürdeki ağır davranışı

— El'an kimse gelmemiş. Zira şunlar sıkılmaz değil mi? Bir alay lâ yuflihûn.[1491] Ne Safvet ne Besim ne Mümtaz. Vâkıa bunlar da birer hayırlı metâ. Lakin bilir misiniz ki Besim bu akşam mutlaka mâhud[1492] Ali Şahap Bey'i size takdim davasındadır; mümkün değil ikna edemedim ki siz bu maskaralıktan hoşlanmazsınız.

Necmi lakayt bir tebessümle:

— Bu akşam her şey samimidir, dedi.

— Oh! Tabii, tabii. Tebriklerim monşer. Samimi olduklarından şüphe edilmez (y)a. Şu Besim "Mademki İrfan takdim edilecek, işte bir fars[1493] karıştırarak eğlenceyi ikmâl[1494] edelim" deyip inat ediyor. Ha, İrfan da gelecek değil mi? Lakin siz gerçek, Safvet'in bütün komedilerine, İrfan'ın bütün gösterişlerine ehemmiyet verir misiniz? Artist olmak için mutlaka uzun saçlı, mutlaka hayran nazarlı olmak lazım gelmez (y)a? Ben, kendimce öyle kolay aldanacak kadar zayıf değilsiniz zannederim. Böyle masallara daha naîfler aldanabilir; fakat biz…

Necmi mukabele olarak dedi ki:

— Oo, pardon beyim. Safvet benim eski, en eski dostumdur. Hem vicdanına, namusuna kendimden ziyade eminim. İrfan'a gelince gerek Safvet'in gerek Mümtaz'ın sözleri…

Öteki gözlerinden gözlüklerini fırlatırcasına bir telaşla:

— Pöh, dedi, Mümtaz mı? Mümtaz bir şair, bir Werther,[1495] bir ambale,[1496] onu geçiniz. Bir hasta, her şeyden bî-haber[1497] bir kimse varsa bahsederim ki odur.

— Mümtaz'ın bir şair, bir hülya-perver[1498] olduğunu söylemekte belki hakkınız olabilir; fakat kalbine muhalif bir şeyi söylemeye-

---

[1491] lâ yuflihûn: iflah olmaz topluluk
[1492] mâhud: adı geçen
[1493] fars: kaba komedi
[1494] ikmâl: tamamlama
[1495] Werther: Goethe'nin Genç Werther'in Istırapları adlı romanının kahramanı.
[1496] ambale: bunalım
[1497] bî-haber: habersiz
[1498] hülya-perver: hayalci

ceğine ben eminim. Hem onu hasta eden bihaberliği değil, her şeye vukufudur.[1499] Onun için İrfan'ı şimdiden severim.

Bu haberlere mukabil yüksek hareketlerle mukabele ederek gözlüğünü gözlerine iliştiren beyi yeni gelenler iskât[1500] ettiler, bunlar üç kişiydiler: Birisi Halil Safvet, ilerleyip kendini takip eden kısa boylu, kara bıyıklı, uzun saçlı, kalın bir adamı gösterdi:

— İşte dostumuz İrfan, dedi.

Yeni dostlar birbirinin ellerini aldılar. Tek gözlüklü genç şimdi ressamla beraber gelmiş Nurettin Mümtaz'a takarrüble[1501] elini almış yavaş sesle görüşüyordu. Halil Safvet lakayt bir tebessümle herkesi selamlıyor, iki dostun kelimât-i tebrikesine[1502] kulak veriyordu.

Sonra Mahmut Necmi, ressamı dostlarına takdim için müsaade istedi. Evvela uzun, renksiz, tek gözüklü genç geliyordu.

— Hüseyin Besim Beyefendi.

— Enchanté[1503] Mösyö.

Ve Besim serfürû[1504] ile bâridâne[1505] selamladı.

Halil Safvet ressamın yanındaydı. Kulağına:

— Hukuka devam için vilayetten gelmiş bir asil.

Ve ilave etti:

— Bir berrak pınar senyörü.[1506]

Ressamın kalın dudaklarında manalarla râşedar[1507] bir tebessüm tevakkuf[1508] etti.

[1499] vukuf: anlama
[1500] iskât: susturma
[1501] takarrüp: yaklaşma
[1502] kelimât-i tebrike: tebrik sözleri
[1503] enchanté (Fr.): memnun oldum
[1504] serfürû: baş eğmek
[1505] bâridâne: soğuk bir tavırla
[1506] senyör: geniş toprak sahibi, derebeyi; eskiden Fransa'da asalet ünvanı
[1507] râşedar: titreyen
[1508] tevakkuf: durma

Necmi zihaf-i fes[1509] altında derin kırkılmış saçlarında iltimâlar[1510] görülen iri kara gözü, beyaz tenli, yakışıklı bir genç için:

— Ali Nizami Beyefendi, dedi.

Halil Safvet ilave etti:

— Paris'e gitmeden evvel para yemesini öğrenmek için buraya uğramış bir Midillili mirasyedi.

İrfan, Nizami'nin elini bırakıp:

— Adanızda bir hafta geçirdim beyefendi, dedi, pek, pek latif bir memleketiniz var.

Öteki iri gözlerinde mütebessim[1511] taacüübler,[1512] hafif bıyıklarla mestûr[1513] dudaklarında tasfiye[1514] olunmamış bir şive ile:

— Teşekkürler, müftehirim,[1515] cevabını verdi.

Orada bir altın babası, arkadaşlarının "Nâ-bâb"[1516] dedikleri Ömer Vehhâb ile pederinden kalan hesabı gayr-i malûm[1517] servetinden maada[1518] amcasından da ümid-i tevarüsü[1519] olan Yenişehirli Ömer Fevki ve Beyoğlu âlem-i zenperestisînin[1520] bir âşinâ-i müdavimi[1521] olan daha birkaç genç vardı; hepsi Ressam'a takdim olundu. Halil Safvet, Mümtaz'ın koluna girip bir köşede tek gözlüğünde bir iltima-i istihfaf[1522] ile nigerân[1523] Hüseyin Besim'i işaretle:

[1509] zihaf-i fes: kısa fes
[1510] iltimâ: parıldama
[1511] mütebessim: gülümseyen
[1512] taaccüb: şaşkınlık
[1513] mestûr: örtük
[1514] tasfiye: pak ve temiz duruma getirme
[1515] müftehir: övünmek
[1516] nâ-bâb: kapısız
[1517] gayr-i malûm: bilinmeyen
[1518] maada: başka
[1519] ümid-i tevarüs: mirasa konma ümidi
[1520] âlem-i zenperestisî: zampara âlemi
[1521] âşinâ-i müdavim: tanınmış
[1522] iltima-i istihfaf: küçümseme parıldısı
[1523] nigerân: bakan

— Madam Dellary'nin prétendu[1524] Don Juan'ına[1525] bakar mısınız? Eğer bir karikatürist olsaydım yemin ederim ki bu tiple bir servet yapardım.

Öteki latif bir sesle:

— Bir roman yazınız, dedi.

Bu anda gayr-i mutad bir gürültüyle içeri giren iki kişi herkesin nazar-i dikkatini celp etmişti: Birisi kısa, iri, siyah, geniş omuzları, kalın gövdesi ile daha kısa görünen, kalın siyah dudakları üzerindeki iri bıyıklarıyla cüce gibi kalan, şakaklarına, kaşlarına kadar taşmış saçlarıyla büyük başlı kısa boynu yüksek bir gladston yakasından[1526] taşan bir adam; orta boylu, fevkalade mütenasip,[1527] beyaz çehre, kara kaş ve gözleriyle levendâne burulmuş bıyıklarıyla, kırmızı fesinin vâsi-i mahsusuyla[1528] vakur bir gence refakat ediyordu.

Birincisi refikinin elinden tutup ileri çekerek:

— Efendiler, dedi. Efendiler, müsaadenizle takdim edeyim. Sevgili dostum Ali Şahap Beyefendi.

Sonra yan gözüyle berikinin selam-i vakuruna,[1529] tavr-i kibarânesine[1530] bakarak mütemeshirâne[1531] devam etti.

— Benim bouffonum,[1532] farceourum,[1533] terriblem.[1534] Daha Türkçe söyleyeyim, benim eğlencem.

[1524] prétendu (Fr.): sözde

[1525] Don Juan: Çeşitli yazarlar tarafından kaleme alınan kurgusal bir kahraman. Mecazi olarak zampara anlamında kullanılır.

[1526] gladston yaka: Erkeklerin özel davetlerde papyonla birlikte kullandıkları uç kısımları kıvrık yaka tipi.

[1527] mütenasip: uyumlu

[1528] vâsi-i mahsus: özel genişlik

[1529] selam-i vakur: ağırbaşlı selam verme

[1530] tavr-i kibarâne: kibar tavır

[1531] mütemeshirâne: maskaralık

[1532] bouffon (Fr.): soytarı

[1533] farceour (Fr.): maskara

[1534] terrible (Fr.): sefil, ürkünç

Kaba, muharriş,[1535] dalgalı bir kahkaha ile kendi sözlerini alkışladı.

Öteki fevkalade münfail,[1536] gazuptu;[1537] sonra mütebessimâne boyun kırarak:

— Aziz sportmen Mahmut Arif Beyefendi'nin şekerlemecide iki adet fazlası olduğunu itirafa mecburiyet hissediyorum.

Bu, ayınları bir katiyet-i telaffuzla[1538] çatlatıyordu. Herkes mudhike[1539] altında müellim[1540] bir teessürle ne yapacaklarından acizdiler.

Halil Safvet, İrfan'ın kulağına:

— Bu akşam pek güleceğiz, dedi. Rica ederim bunları tetkik edin. Çifte kahkahalar! Nerede kahkaha varsa şüphe etmeyin ki orada Ali Şahap'la Mahmut Arif vardır.

Arif kahkasını bırakmış, herkesin elini sıkıyordu. Şimdi herkes takım takım mübahaseye[1541] dalmışlardı. Necmi, ressamla bir köşede görüşüyor; Besim, Mümtaz, Safvet yanlarında Arif'le Şahap'a bakıyorlardı. Necmi, İrfan'ın akseden şöhret-i sanatkârânesine[1542] ircâ-i kelâmla[1543] kritik-dâr[1544] Gustave Geffroy'nın[1545] makalesini zikrediyor, İrfan "a la dude"[1546] taranmış gür saçlarının, siyah ve levent bıyıklarının ifadesiyle azamet[1547] iktisab[1548] eden kırmızı

[1535] muharriş: kulakları tırmalayan
[1536] münfail: etkilenmiş
[1537] gazup: öfkeli
[1538] katiyet-i telaffuz: sert bir söyleyiş
[1539] mudhike: komedi
[1540] müteellim: kederli
[1541] mübahase: karşılıklı konuşma
[1542] şöhret-i sanatkârane: sanatçı ünü
[1543] ircâ-i kelâm: sözü getirmek
[1544] kritik-dâr: eleştirmen
[1545] Gustave Geffroy: (1855-1926) Fransız sanat eleştirmeni, roman yazarı, tarihçi.
[1546] a la dude (Fr.): bir saç modeli
[1547] azamet: ihtişam, görkem
[1548] iktisab: kazanma

küçük yüzünde lâyenkati[1549] bir ateş-i hayatla[1550] parlayan müdevver[1551] ufak gözleriyle bir mukaddime-i tenemmüv[1552] daha göstererek dikiliyor; sözleri ağzını açık tutarak daima mütebessim, daima pür-neşve[1553] bıyıklarının hareketiyle söylercesine süratle söylüyordu.

Davetlilerden yalnız Şakir Nimet kalmıştı. Hüseyin Besim mırıldanarak:

— Daima böyledir, Doktor Bey daima bekletmelidir, diyordu.

Orta boylu, iri başlı, yaralı yüzlü bir bey:

— Kim bu, bu Şakir Nimet?, dedi.

Besim tek gözlüğüyle muhatabının tepesinde duran ufak fesini, boynunda usturadan kalmış birkaç tel sakalını, boyunbağının zevksiz bir kıvrımını süzerek arkasını döndü; Necmi'ye takarrüb ederek:

— Monşer dedi, bu aziz doktoru beklemek fikrinde misiniz? Her türlü etiketten sarf-i nazar[1554] açlıktan ölmek raddesindeyim. Hem emsaliyle[1555] müspettir[1556] ki doktorumuz exact[1557] değildir.

Necmi'nin ciddi nazarı bir saniye muhatabının gözlerine merkûz[1558] kaldı. Besim bir tavır almak için gözlüğünü düşürüp takmaya çalışarak belirsiz bir sarılıkla bozuldu. Necmi sonra "Lütfen biraz daha." dedi.

Besim omuz kaldırarak "épatant"[1559] diye söyleniyordu. İki kalın müteakip kahkaha, Şahap'ın ve Arif'in gürültülü kahkahaları gürledi. Besim, pür-ateş[1560] bir nazarla bu adamları ezmek istercesi-

---

[1549] lâyenkati: durmadan
[1550] ateş-i hayat: hayat ateşi
[1551] müdevver: yuvarlak
[1552] mukaddime-i tenemmüv: devamı gelecek olan başlangıç
[1553] pür-neşve: neşe dolu
[1554] sarf-i nazar: vazgeçme
[1555] emsal: örnek, benzer
[1556] müspet: doğru, gerçek
[1557] exact (Fr.): dakik
[1558] merkûz: dikilmiş
[1559] épatant (Fr.): şaşırtıcı
[1560] pür-ateş: ateşli

ne baktı. Sonra yine istihfafkârâne bir omuz hareketiyle pencereye dönüp dışarı bakmaya başladı.

Bu anda salonun kapısında Şakir Nimet göründü: Küçük, zarif, ince bir adam; pür-şitap[1561] bir itizarla[1562] koşup dostunun elini sıkarak ve huzzarı[1563] selamlayarak:

— Oh, itizarlarımı arz ve efendileri beklettiğimden dolayı afları talep ederim; çünkü ne yapalım, bizim bu harap edici mesleğimiz! İki şampanya yahut iki kahkaha arasında bir "écrasement"e[1564] yahut "apoplexy"ye[1565] çağrılırız.

Yemek salonuna geçildi, med'uvvîn sofrada ahz-i mevki[1566] ettiler, taam başladı. İptida-i taama[1567] mahsus bir sükût devam ediyordu. Şakir Nimet başını kaldırıp hâzırûna[1568] bakarak dedi ki:

— Geç kalmama sebep, bisiklet ile gezerken düşen Matmazel Dellary'dir.

Hep birden merakla Nimet'e baktılar:

— Gerçek mi?

Nimet başını sallamakla iktifa etti. Nâ-bâb bozuk bir Türkçe ile:

— Ben de şimdi oradan geliyorum.

— Güzel Madam Dellary için ne keder! dedi.

Herkes Arif'e baktı. O çatalını bıçağını telaşla bırakmış, doktora haykırıyordu:

— Gisella. Lakin ne diyorsunuz Doktor? Bunun ihtimali yok. Şimdi beraberdim.

[1561] pür-şitap: aceleci
[1562] itizar: özür dileme
[1563] huzzar: hazır bulunanlar
[1564] écrasement (Fr.): ezilme
[1565] apoplexy (İng.): felç, inme
[1566] ahz-i mevki: yerlerini almak
[1567] iptida-i taam: yemeğe başlama
[1568] hâzırûn: bir yerde hazır bulunanlar

— Ben de şimdi oradan geliyorum; demek vâkidir[1569] dostum.

Bir kahkaha, Arif'in perişan, sersem hâline karşı, Şahap'ın tarab-fezâ,[1570] şâtır,[1571] cesur kahkahası yükseldi. Katılırcasına gülerek, "Ne tuhaf, ne tuhaf!" diyordu.

Arif'in karşısına tesadüf etmiş olan Besim, Şahap'a peyrev[1572] olarak dostuna:

— Ne felaket monşer, dedi. Votre armid blessé.[1573]

İrfan'a Matmazel Dellary üzerine bir iki tafsilat vermekte olan Safvet, Besim'e iğne batırmak için fırsattan istifade için bu sözler üzerine dönüp:

— Oo, tebrikler azizim, diye istihza etti.

Besim; asabi, müstehzi,[1574] râşe-nâk:[1575]

— Bu şerefe sebeb-i liyâkatim?[1576]

— Arif Bey'le tezahür eden karâbet.[1577]

— Ya? Nasıl izah buyurursunuz?

— Çünkü Madam Dellary de sizin Dulcinea'nızdır![1578]

Herkeste bir tebessüm göründü. Şahap'la artık kendini toplamak üzere bulunan İrfan'ın yek-âhenk kahkahaları çınladı. Besim bozulur gibi oldu, nihayet sadece: "Parbleu!"[1579] dedi.

İri başlı, yaralı yüzlü genç, bu gülüşlerin sebebini anlamayarak refikine soruyordu:

— Kim bu Dulcinea?

[1569] vâki: olan
[1570] tarab-fezâ: ferahlatan
[1571] şâtır: neşeli
[1572] peyrev: katılmak
[1573] votre armid blessé (Fr.) : kolu yaralanmış
[1574] müstehzi: alaycı
[1575] râşe-nâk: ürkek
[1576] sebeb-i liyâkat: layık olma sebebi
[1577] karâbet: yakınlık
[1578] Dulcinea: Cervantes'in *Don Kişot* adlı eserinde âşık olduğu kadın.
[1579] parbleu (Fr.): vallahi

Halil Safvet, sofranın öbür ucundan yüksek sesle cevap verdi:

— Don Kişot'un "la dame de la panse"si![1580]

Besim nîm[1581] ciddi bir çehre ile:

— Efendi! dedi.

Ve müzeyyif[1582] dudaklarından bir darbe gibi düşürdü:

— Kâfi!

Necmi, bunlara nihayet vermek için doktora hitap ederek:

— E azizim Doktor, Matmazel tehlikeli mi?

— Oo, yok, bilakis. Hiçbir şey değil. Ufak bir égratignure.[1583] İki günlük bir tedavi.

Nâ-bâb kalın sesi, bozuk Türkçesiyle tekrar etti:

— Güzel Madam Dellary için ne keder!

Şahap yanındakine, Hüseyin Nazmi ile pek mahrem görüşen Ömer Fevki'ye Arif'in telaş ve heyecanını, doktordan bin temenna ile istizahını göstererek gülüyor, herkese işaretler ederek katılıyordu. Safvet genç ressama eğilip:

— Nasıl, dedi, kahkahatîn[1584] nasıl?

— Ooo, pek şen!

Ve Ressam, Necmi'ye bedâyi-i sanat[1585] hakkında bir meseleyi izahen tafsilata giriyor, empresyonizm[1586] ve Auguste Manet[1587] hakkında fıkirler beyan ediyordu.

Birdenbire Halil Safvet dikilerek ince dudaklarında hafif bir tebessüm bulunduğu hâlde bardağını kaldırdı, bir sadâ-i zaîf[1588] ile:

[1580] la dame de la panse (Fr.): Don Kişot'un hayali eşi.
[1581] nîm: yarı
[1582] müzeyyif: alay eden
[1583] égratignure (Fr.): sıyrık, çizik
[1584] kahkahatî: kahkahalar
[1585] bedâyi-i sanat: estetik
[1586] Empresyonizm: izlenimcilik
[1587] Eduard Manet: Fransız ressam.
[1588] sadâ-i zaîf: güçsüz ses

— Efendiler, dedi. Efendiler şu ziyafette bulunmamıza sebep olan izdivaç, bir izdivaç değil bir gurûb,[1589] bir resm-i tedfindir.[1590] Necmi Bey âlem-i ezvaktan gurub ediyor; bu uzun ve muvaffakiyetli hayatı defnediyoruz. Yalnız kadınlar bir maître galant[1591] değil, bütün galanterie[1592] bir kulvar kaybediyor. Beyde Binbir Gece hikâyelerindeki gibi harika-nümâ[1593] bir tılsım vardı. Ben kendim için böyle muzaffer bir silah arkadaşımı zâyi ettiğime teessüflerle beraber fevkalade muhterem bir sine-i ailede[1594] ihraz-i mevki[1595] tebcil[1596] eylemesine fevka'l-had[1597] memnunum. Bu âlemden gurub etmekle beraber daha latif, daha mükemmel bir âleme tulû[1598] ediyor ki orada mülâkî olduğu[1599] necm-i sihr[1600] bütün İstanbul semâ-i nisvânındaki[1601] "constellations"ların[1602] Sirus'udur.[1603] Sizi de bu şerefi, bu saadeti tebrike davet ediyorum.

Hep ayağa kalkmışlardı.

Necmi kalkıp müteheyyiç bir sesle:

— Efendiler, dedi. Aranızda geçen ömrümün hatıradan silinmez yadigârları bulunduğunu itiraf ediyorum; bana karşı gösterilen dostluklara teşekkür ederim. Müfarakatımız[1604] için teessüf etmekle beraber, bununla beraber hayatın bir de ciddiyeti olduğu düşünülünce tuttuğum yolu takibe hepimiz mecbur olduğumuz tezahür

---

[1589] gurûb: gün batımı
[1590] resm-i tedfin: cenaze töreni
[1591] maître galant (Fr.): büyük âşık
[1592] galanterie (Fr.): centilmenlik
[1593] harika-nümâ: olağanüstü
[1594] sine-i aile: aile içinde
[1595] ihraz-i mevki: mevki kazanma
[1596] tebcil: saygı gösterme
[1597] fevkalhad: haddinden fazla
[1598] tulû: doğma
[1599] mülâkî olma: buluşma
[1600] necm-i sihr: sihirli yıldız
[1601] semâ-i nisvânı: kadınlar seması
[1602] constellations (İng.): takımyıldızları
[1603] Sirus: Büyük köpek takımyıldızında yer alan en parlak yıldız.
[1604] müfarakat: ayrılış

eder. Benim tesellim yalnız budur; her birinizin ayrı ayrı bu yoldan geçmenizi temenni ederim.

Ve kadehi başı hizasına kadar kaldırıp mütebessim dişleri göstererek:

— Adieu libertinage![1605]

Herkes oturdu. Sofra artık ciddiyetlerin letaife-i kâmilen[1606] feda edildiği devre-i şetarete[1607] geçmişti. Artık kâmilen mest ve şâdân[1608] Şahap'la Arif'in kahkahaları en ufak bir sebeple tevali ederek bütün hâzırûnu katılıyordu. Besim, müzeyyif dudaklarla Safvet'e veya Mümtaz'a bir söz atıyor, kahkahalarla omuz kaldırıp İrfan'ın batî[1609] handelerine[1610] nükte-perdâzâne[1611] sözlerine kulak asmaz görünüyordu. Şimdi sofra bütün bütün değişti, mübaheseler tekessür[1612] etti; baygın hareketlerle sandalyelerde sallananarak, çerezlere itâle-i dest-i tecavüzle[1613] bir betâet-i sermestâne[1614] ile sözler fırlatarak takım takım oldular.

Nâ-bâb, Fevki'nin çokça kaçırınca daima birisine dinlettiği aşk şikâyetlerini belki bininci defa dinleyerek aynı tafsilata aynı cevaplarla mukabele ediyor; bir taraftan vasıtasıyla Lübnanlı zenginin hanesine kabul olunacağı için bu angarya arasında "Lakin kardeş, vallah billah, ama yok." diye söz açmaya çalışıyor, iki de bir de dönüp Ali Nizami'nin kulağına iki söz fısıldayarak yine avdet ediyordu.

Arif, sofranın perişanlığından istifade ederek kalkmış; Doktor, Şakir Nimet'in yanına sokulmuş, yavaş sesle uzun uzun görüşü-

---

[1605] adieu libertinage (Fr.): elveda çapkınlık
[1606] letaife-i kâmilen: tamamen şakalar
[1607] devre-i şetaret: neşe zamanı
[1608] şâdân: sevinçli
[1609] batî: ağır
[1610] hande: gülüş
[1611] nükte-perdâzâne: nükteli
[1612] tekessür: çoğalma
[1613] itâle-i dest-i tecavüz: el uzatma
[1614] betâet-i sermestâne: sarhoşluğun getirdiği ağırlık

yor, doktorun teminatına iştibahlarla[1615] mukabele ederek, kulak kabartan Mümtaz'ın işitmesini iltizam[1616] eder gibi sesini alçaltarak devam ediyordu. Yalnız Şahap'la Besim azadeydiler. Birisi bütün bu meclislerden birer vesile-i kahkaha ararcasına gözlerini süratle oraya buraya gezdiriyor, öteki bir merasim-i noksanî,[1617] bir zînet[1618] kusuru bulmaktan mütelezziz[1619] bir merâsim-perest[1620] istihfâfıyla şu sıklete kurban oluşunu sabır ile geçirircesine sükût ediyordu. Şimdi, yalnız Arif'in sesi işitiliyordu:

— Lakin on sekizinci asır başka bir zerâfet, başka bir rikkat-i tasavvur[1621] göstermiş. Watteau,[1622] Prudhon,[1623] Fragonard,[1624] La Tour.[1625] Bunlar en büyük üstatlardır. Kendimce hepsine Watteau'yu tercih ederim. Bütün o ifade olunmaz, görülmez kadınlıkları, şuhlukları ne mükemmel görmüş ne mükemmel göstermiş. Ben "Bayram Sabahı"nı yaptığım zaman bir orijinalite olsun diye yaptım. Şark hayatından bir sahife-i rengin.[1626]

Birdenbire bir hareket oldu. Herkes, Arif'in kısa boyu, geniş omuzları, şişman karnıyla, bıyıklarının haddi geçen tecavüzünden hemen mestur yüzüyle ayağa kalkıp ra'd-engiz[1627] bir sadâ-i pür-kahkaha[1628] ile:

— Efendiler müsaadenizle, dediğini işitti. Bir şey yapmak istiyorum. Bir şey ki herkesi memnun edecek. Hele beni ve Besim Beyefendi'yi. Yalnız bir kişiyi mahcup edebilir. Lakin onun bu has-

---

[1615] iştibah: şüphe
[1616] iltizam: gerekli bulma
[1617] merasim-i noksanî: törende eksiklik
[1618] zînet: süs
[1619] mütelezziz: zevk alan
[1620] merâsim-perest: formalitelere çok değer veren (kimse)
[1621] rikkat-i tasavvur: tasarım dikkati
[1622] Jean-Antoine Watteau: (1684-1721) Fransız ressam ve gravür sanatçısı.
[1623] Pierre-Paul Prudhon: (1758-1823) Fransız ressam.
[1624] Jean Honore Fragonard: (1732-1806) Fransız ressam ve gravür sanatçısı.
[1625] Maurice Quentin de La Tour: (1704-1788) Fransız ressam.
[1626] sahife-i rengin: renkli sayfa
[1627] ra'd-engiz: gök gürültülü
[1628] sadâ-i pür-kahkaha: kahkaha dolu ses

sasından o kadar çok şüphem var ki bu arzuyu bu şüpheye feda edemem. Şahap Bey dostumuzu takdimle kesb-i şeref etmiştim.[1629] Bunun üstüne bir fıkram daha var ki karakteristiktir. Beyefendi müteehhildir, asil bir aileye intisâb[1630] etti. Fakat bir parasız teehhül etmiştir desem inanır mısınız? Bu uzun bir hikâyedir. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki koltuk günü[1631] kendisine daima küşat[1632] olan kîse-i muâvenetim[1633] olmasaydı tıraş olamayacaktı. Ben buna hayran olarak bütün ömrünü parasız geçirmekteki maharetine bir jest teklif ederim.

Sofradakiler Şahap'ı o kadar vakur ve muhakkar, o kadar cidâl-engîz[1634] buluyorlardı ki bir şeyi yapıp yapmamakta müteheyyirdiler. Kimsenin bu teklife muvafakat edip kalkmadığını görünce Arif'in bozulması o kadar gülünç oldu ki Şahap'la beraber herkes de gülmeye başladı.

— Efendiler, Şahap söylüyordu, Mösyö Dellary'nin "détraqué"[1635] namıyla mâruf[1636] duhter[1637] kim? Âlâtı;[1638] matmazel Gisella'ya benzemek için şu mehib[1639] karın ile şu fakir boya bir çâre-sâz[1640] olmak üzere… Avrupa'ya bir mevcut sipariş eden aziz ve muhterem dostum Niyâmânzade Arif Beyefendi'nin bicyclelarıyla,[1641] tilburylerine,[1642] tandemlerine,[1643] nihayet bütün...

— Lakin bütün bunlar pek münasebetsiz.

[1629] kesb-i şeref etme: şeref duyma
[1630] intisâb: katılma, girme
[1631] koltuk günü: düğün günü damata yapılan traş merasimi
[1632] küşat: açılma
[1633] kîse-i muâvenet: yardım kesesi
[1634] cidâl-engîz: kavgacı
[1635] détraqué (Fr.): ayarsız, kafadan kontak
[1636] mâruf: herkesçe tanınan
[1637] duhter: kız
[1638] âlât: aletler
[1639] mehib: heybetli
[1640] çâre-sâz: çare bulan
[1641] bicycle (İng.): bisiklet
[1642] tilbury: atlı araba
[1643] tandem: iki kişilik bisiklet

Ve Besim tarif olunmaz bir istihfafla kalktı; Şahap'ın soğuyup kalışı önünde Arif'in kahkahaları arasında Necmi'ye yaklaşıp yavaş bir sesle:

— Pardon trés cher,[1644] permission.[1645] Geciktim. Bekleniyorum. Tebrikânem. Au plaisir.

Sofradan hep kalkıldı; Besim, İrfan'la bir iki kelime-i merasim teâti ediyorlardı. Şahap, fevkalade bir itidâl-i demle[1646] ellerini göğsüne kavuşturmuş, Besim'e bakıyordu. Şimdi ciddi, vakur, mağrurdu. Ötede Arif, Fevki ve Nazmi'ye gizli gizli, gülerek kendisini gösteriyordu. Nâ-bâb Vehhâb bir bütün gece dinlediği dertlerin mükâfatı olmak üzere şu Lübnanlı aileye bu gece takdim olunmak için Fevki'yi çekmekle uğraşıyor, onların inadına kızarak Şahap'ı süzüyordu.

Birer birer kimisi verilmiş bir söz, kimisi alınmış bir bilet bahane ederek müsaade talep ediyorlardı. Şahap, Besim için birçok tuhaflıklar, garabetler uydurmuş, yeniden yanaştığı Arif'e anlatarak katılıyordu. Nihayet Necmi, Safvet, İrfan, Mümtaz yalnız kaldılar. En sonra Şahap'la Arif'in kahkahaları da dalgalana dalgalana uzaklaştı.

O zaman bütün bu gürültü ile sinirleri harap olmuş dört dost hep bir ağızdan "Oh" dediler, sonra rahatça konuşmak için bir tenha köşe aramak üzere çıktılar.

[1644] trés cher (Fr.): azizim
[1645] permission (Fr.): izninizle
[1646] itidâl-i dem: soğukkanlılık

Bir Müntehire[1647] Dair

Ne zaman deniz kenarından geçip kendisine tesadüf etsem, kemâl-i hürmetle[1648] başından şapkasını çıkararak yerlere kadar eğilirdi ve beni bu kadar lütuf[1649] ve muhabbetle[1650] selamlayan bu ihtiyar sandalcıya bir mukabele-i nezaket[1651] olmak üzere gülerek ta karşıdan "O, buona sera[1652] Barba[1653] Yorgi." derdim ve aramızda bu tatlı selamlaşmalardan mütevellit[1654] bir münasebet-i samimiye[1655] peyda[1656] olmuştu.

Onun için, bir sabah evde otururken komşumuz ihtiyar kokona[1657] Mariora gelip de Barba Yorgi'nin deniz kenarında naaşı[1658] bulunduğunu haber verdiği zaman fevka'l-had[1659] müteessir[1660] oldum; fakat ihtiyar kadının ifadesine nazaran, bu ne bir kaza, ne de

---

[1647] müntehir: intihar eden
[1648] kemâl-i hürmet: saygı göstermek
[1649] lütuf: iyilik
[1650] muhabbet: sevgi
[1651] mukabele-i nezaket: nezakete karşılık
[1652] buona sera (İtalyanca): iyi akşamlar
[1653] Rumca'da "amca" anlamında.
[1654] mütevellit: doğan
[1655] münasebet-i samimiye: samimi yakınlık
[1656] peyda: ortaya çıkmak
[1657] kokona: süslü
[1658] naaş: ölmüş kimsenin vücudu
[1659] fevka'l-had: haddinden fazla
[1660] müteessir: üzülmek

cinayet eseri olmayıp belki bir intihardan ibaret olduğunu öğrenince, teessürüm[1661] müzdad[1662] oldu.

Kadın tafsilat[1663] veriyordu; meğer Barba Yorgi'nin bir oğlu varmış ve sandalcılıkla kazandığı paranın kısm-i âzâmını[1664] oğluna yedirecek kadar ona karşı zaaf-i hissiyatı[1665] olduğundan elinde kalan miktarla çektiği zaruret[1666] ve sefalet[1667] içinde çok muzdarip[1668] olmaktaymış. Ve nihayet kış gelip de Tarabya'nın zengin misafirleri avdet[1669] edince sandalcıların yazın kazanabildiklerini yemeye mecbur kaldıkları bu müşkül[1670] devrede kendisi yazın eline geçeni ber-vech-i mutad[1671] oğluna kaptırdığından pek bilinmemekle beraber, intiharının sebebi bu fakr ü zaruretin[1672] nihayet artık kendisini bîtap[1673] bırakmış olmasına hamledilmekteymiş.[1674]

Ben, sâika-i sefaletle[1675] intihara mecbur olan bu ihtiyar adama karşı birden peyda olan derin bir rikkat[1676] ile müteellimken[1677] ihtiyar kadının papazların Barba Yorgi'nin cenazesini kaldırmayacaklarını söylemesi üzerine, bir dakika evvel kalbimi sızlatan bu teessür-i azîm,[1678] bir kin ve gayza[1679] münkalib[1680] olarak tehevvürle:[1681]

[1661] teessür: üzüntü
[1662] müzdad: artma, çoğalma
[1663] tafsilat: ayrıntı
[1664] kısm-i âzâm: büyük kısım
[1665] zaaf-i hissiyat: duygusal zaaf
[1666] zaruret: çaresizlik
[1667] sefalet: yoksulluk
[1668] muzdarip: sıkıntı ve acı çeken kimse
[1669] avdet: dönme
[1670] müşkül: zor
[1671] ber-vech-i mutad: alışıldığı şekilde
[1672] fakr ü zaruret: fakirlik ve yoksulluk
[1673] bîtap: yorgun
[1674] hamledilme: yüklenme
[1675] sâika-i sefalet: yoksulluk sebebi
[1676] rikkat: merhamet
[1677] müteellim: acı duyma
[1678] teessür-i azîm: büyük üzüntü
[1679] gayz: öfke
[1680] münkalib: dönüşmüş
[1681] tehevvür: kızgınlık

— O niçin, niçin? diye sordum.

İhtiyar kadın bir ibzâl-i tafsilat[1682] ile dininin ve erkân-i dininin[1683] azamet[1684] ve ulviyetini göstermek istercesine bir meftuniyetle[1685] cevap verdi; o kendi canına kıyanın dinlerince ne kadar şâyân-i takbih[1686] ve mücazat[1687] olduğunu ve papazların böyle adamlardan ne kadar nefret ettiklerini ve bu derece müttehem[1688] bir adamın cenazesini kaldırmayıp onu adi birkaç kişinin mezarlığa götüreceğini söylüyordu; ben ise, pür-gazap[1689] bir tehevvürle düşünüyordum ki, insanların kendi nail oldukları saadetlerden bî-günah[1690] olarak mahrum kaldığından dolayı çektiği ıstıraplara tahammül edemeyip ifna-i vücut[1691] edenleri itham[1692] ve tahkir[1693] etmeye ne hakları vardı?

Evet, zavallı ihtiyar, sen bütün müddet-i ömrünce[1694] sürüklediğin bâr-i elîm[1695] hayatı artık taşıyamayacak kadar alîl[1696] ve zebun[1697] olduğun bu sinde[1698] bile yine sefil ve sergerdan,[1699] aç ve muhtaç kaldığından zayıf ve mariz[1700] ruhunu birden zapt ve ihata[1701] eden derin bir yeisle[1702] intihara mecbur kalacak kadar biçareyken, sana

---

[1682] ibzâl-i tafsilat: uzun bir açıklama
[1683] erkân-ı dini: dinî esaslar
[1684] azamet: yücelik
[1685] meftuniyet: hayranlık
[1686] şâyân-i takbih: kötülemeye, kınamaya değer
[1687] mücazat: cezalandırma
[1688] müttehem: suçlu
[1689] pür-gazap: öfke dolu
[1690] bî-günah: günahsız
[1691] ifna-i vücut: vücudu yok etme
[1692] itham: suçlama
[1693] tahkir: küçük görme
[1694] müddet-i ömür: yaşam boyu
[1695] bâr-i elîm: acı bir yük gibi olan
[1696] alîl: hasta
[1697] zebun: güçsüz
[1698] sin: yaş
[1699] sergerdan: perişan
[1700] mariz: hastalıklı
[1701] ihata: kuşatma
[1702] yeis: üzüntü

mücazat olmak üzere senin, kemâl-i lanet[1703] ve hakaretle tekmelediğin hayatın âlâyiş[1704] ve merasiminden mahrum etmeyi düşünen bu insanları pek alçak bulmaz mıydın? Evet, o âlâyiş ve merasim ki, ömrünü senin gibi fakr ü sefaletle ceng ü cidal-i mütemadî[1705] içinde değil, bilakis sirkatler[1706] ve irtikâplar[1707] içinde, tezvirat[1708] ve ihtiyalat[1709] arasında geçirmiş her zengine büyük tantanalarla ibzal[1710] edilir ve verilecek bedele göre, kilisenizin bütün papazlarından başka despot efendi hazretleri bile ceb-i intikaına[1711] giren paranın nasıl kazanılmış olduğunu düşünmeye lüzum görmeyerek yahut biliyorsa bile pek kolaylıkla unutarak, debdebeler ve şaşaalar içinde murassa[1712] tacı ve sırmalı esvabıyla[1713] hatta mezaristana kadar cenazeye refakatle bahş-i şeref eder;[1714] ah, bilmiş ol ki, bütün bu adamların her birisi bir fırsattan bin yolda istifade edecek[1715] kadar kurtçasına zapt ve işgal etmiş oldukları mevkilerinde, rahat ve huzur içinde ömür-güzarken,[1716] sen aç ve sefil süründüğün ve muzdarip olduğun külbe-i mahrumiyetinde[1717] onları i'zaz[1718] ederken seni her nevazişinden,[1719] her lutfundan mahrum bırakmış olan bu insafsız, bu haksız, bu adaletsiz hayata tükürdüğün için seni duçar-i lanet[1720] ve layık-i nefret[1721] addetmekten utanmayanların her gün

[1703] kemâl-i lanet: büyük bir lanet
[1704] âlâyiş: gösteriş
[1705] ceng ü cidal-i mütemadi: süreklilik hâlinde mücadele verme
[1706] sirkat: hırsızlık
[1707] irtikâp: rüşvet alma
[1708] tezvirat: yalanlar
[1709] ihtiyalat: hileler
[1710] ibzal: bol bol verme, harcama
[1711] ceb-i intika: cebe girecek şeyi seçme
[1712] murassa: kıymetli
[1713] esvab: giysi
[1714] bahş-i şeref etme: şereflendirme
[1715] istifade etme: faydalanma
[1716] ömür-güzar: ömür süren
[1717] külbe-i mahrumiyet: yoksul kulübe
[1718] i'zaz: ağırlama
[1719] nevaziş: iltifat etme
[1720] duçar-ı lanet: lanetlenmiş
[1721] layık-ı nefret: nefret edilmeye layık

gasp ettikleri bütün şeref ve haysiyetlere bence yalnız sen layıksın. Ve nazarımda yalnız sen ve yalnız herkesin o kadar köpekçesine bir şitap ü tehalükle[1722] tapındığı hayatın bütün yalancı ve hain revnaklarını[1723] bu kadar kuvvetle istihkâr[1724] edecek kadar büyük kalbinle bütün o çalınmış şeref ve haysiyetler içinde ömür-güzar olanların hepsinden yüz bin kere daha şâyân-i ihtiram[1725] ve muhteremsin.[1726]

Büyükada, 1324 (1908)

[1722] şitap ü tehalük: acele ve istekli
[1723] revnak: süs
[1724] istihkâr: hor görme
[1725] şâyân-ı ihtiram: saygıya değer
[1726] muhterem: hürmet göstermeye layık (kimse)

Zevk İçinde

Artık bu hayattan bıkmıştı; kurtulmak için ölüm fikirlerine düşecek kadar ölümü bir lütuf, bir nimet, bir inayet[1727] gibi minnetle kabul edecek kadar bıkmıştı. Bu hissiz, uzuvsuz, ma'al-kerâhe[1728] geçirilen gecelerde başkalarının arzularına hararet vermek, başka vücutları mahzuz[1729] etmek için kendi ölmüş vücudunu satmaktan artık bıkmıştı. Bin cinsten, bin tabiattan, bin nevden[1730] adamlara her saat bir gıda-i ihtiras[1731] olmaktan, binlerce kolların tazyik[1732] hırsıyla harap olmaktan vücudu pörsümüş, dudakları solmuş, çehresinden nermî[1733] ter[1734] uçmuştu.

Hiç böyle olacağını aklına getirmemişti. En fena bir farz olmak üzere bir işçinin karısı olacak, kalbindeki hissiyât-i tealî[1735] hilafına[1736] çamaşırını kendi yıkayacak, üstünü kendi dikecek, bir potini iki sene sürükleyecek, bir şapka ile yıllarca gezecek. Evet, bunları

[1727] inayet: iyilik
[1728] ma'al-kerâhe: tiksinilerek
[1729] mahzuz: memnun
[1730] nev: tür
[1731] gıda-i ihtiras: arzu unsuru
[1732] tazyik: baskı
[1733] nermî: yumuşak
[1734] ter: tazelik
[1735] hissiyât-i teali: yüce duygular
[1736] hilaf: tersi

düşünmedi; fakat bu hayata, bu hayat-i girâna,[1737] bu zulmet-i âmâle,[1738] bu inhisâr-i hayata[1739] dair hiç imâl-i fikr[1740] etmemişti.

Sonra bir gün, birkaç kere kapısından geçen bir genç; gülmüş, selamlamış, konuşmuş, en narin takdirlerden başlayıp en hürmetkâr muamelelerde karar kılıp nihayet bir kapı aralığında kendisine anifâne[1741] temellük[1742] etmişti.

Kız yalnız kaldığı zaman el'an ne olduğunu bilmiyordu. Ona öyle gelmişti ki bu iş böyle bitmez, bu mümkün olamaz; kıyametler kopacak, her şeyi değişecek, belki şems[1743] tevakkuf[1744] edecek. O öyle kurmuştu; fakat hayır, bir iki dakika, ufak bir müsaade, delaletsiz bir lakayıtlık her şeye kifayet etmişti: Bir kaza gibi his olunmadan, umulmadan, akıl ermeden olmuş, onu teellümden[1745] ziyade birkaç günler bir hayret-i amîka[1746] ile işgal etmişti.

Sonra genç kız için müellim bir hayat başladı: O, derdi ki artık sevgilisi onun kâmilen[1747] esiri, kulu, her şeyi olacak; bahâ-i iffetini[1748] o kadar yüksek takdir ediyordu ki o belki bir gün gelip romanlarda okuduğu gibi ağlayarak: "İstersen öleyim, bir söz söyle, o kadar mesudum!" diyecek. Bunu düşünerek onu bu kadar mesut ettiğinden mesut oluyor; memnun, şâd, bir emel bekliyordu. Nihayet bir gün, bu hülyalarla geçen bir haftadan sonra, artık görünmediğinden taaccüp[1749] etmeye başladı. Belki! Lakin belkiler öyle bir

---

[1737] hayat-i girân: bıktıran hayat
[1738] zulmet-i âmâl: arzuların karanlığı
[1739] inhisâr-i hayat: hayata ait olma
[1740] imâl-i fikr: fikir üretme
[1741] anifâne: kabaca
[1742] temellük: sahip olma
[1743] şems: güneş
[1744] tevakkuf: durma
[1745] teellüm: üzüntü
[1746] hayret-i amik: derin düşüncelerin hayreti
[1747] kâmilen: tamamen
[1748] bahâ-i iffet: namusun değeri
[1749] taaccüp: şaşırma

kesretle[1750] teâli[1751] etti ki zavallı hafızası bu sıklet[1752] altında muzdarip kaldı.

Nihayet bir darbe, öldürmeyip ezen, hurdahaş[1753] eden müthiş bir darbe geldi. Genç tekrar göründüğü zaman o kadar başka, o kadar kalbî,[1754] o kadar müstehziydi[1755] ki tanıyamadı. Söyleyecek bir şey bulamadı. Kendisini elde edinceye kadar her türlü tevazulara razı olmuştu. Şimdi alçaklara mahsus bir tahakküm-i intikamla[1756] muamele ediyordu.

İki ay mütemadiyen[1757] onun oldu. Her arzusuna bahş-i nefs[1758] etti. Kendini aldatıyor, değişecek diye bekliyor, her gün başka yara ile yaralanıyor; fakat mecburi bir devamla onun oluyordu. Nefret ederek, istemeyerek, onu istercesine razı oluyordu. Bir gün geldi ki genç artık her türlü hevesatını[1759] ikna edenlere mahsus bir adem-i tenezzülle[1760] hakaret-âmiz[1761] bir lakaydi gösterdi. O zaman kız bütün hülyâ-i şebabının[1762] bir cevf[1763] ve zulmetten[1764] başka bir şey olmadığını görerek müthiş bir yeisle[1765] bir takiple aylarca bütün komşuların çocuklarıyla, hatta uşaklarıyla, hatta bakkallarla, hatta geçenlerle yattı. O kadar tenezzül etti. Ve böylece o adamdan intikam almak istiyordu. Eğer kendine bir ehemmiyet veriyorsa bu boş fikirden vazgeçmesin; yalnız kendi için harap olmamıştı, o da herkes gibi kendince ehemmiyetsizdi, bunu anlatmak istiyordu. Ni-

---

[1750] kesret: çoğalma
[1751] teâli: artma
[1752] sıklet: yük
[1753] hurdahaş: perişan
[1754] kalbî: içten
[1755] müstehzi: alaycı
[1756] tahakküm-i intikam: intikam zorbalığı
[1757] mütemadiyen: sürekli
[1758] bahş-i nefs: benliğini verme
[1759] hevesat: arzular
[1760] adem-i tenezzül: tenezzül etmeme
[1761] hakaret-âmiz: hareketli
[1762] hülyâ-i şebab: gençlik hayalleri
[1763] cevf: iç boşluğu
[1764] zulmet: karanlık
[1765] yeis: keder

hayet tabakât-i semavîden[1766] bir suküt-i hevl-nâke[1767] inerek sath-i arza[1768] bir sadâ-i yâbisle[1769] düşen bir hacer-i semavî[1770] gibi hissiz, arzusuz, emelsiz, yalnız yaşamak, yalnız aç kalmamak için bir eve düştü. Ve sadası boğuk bir kahkaha-i enîn[1771] oldu; seneler, birçok seneler levs[1772] ve fücûr[1773] içinde geçti.

Sonra birdenbire kendine bir başka gurur-i bikr,[1774] bir başka kibr-i neseviyet[1775] gelmeye başladı. Bütün arkadaşlarının bitmez tükenmez sukut[1776] hikâyelerini dinledikçe, Eugene için beş yüz lira veren bir mirasyediyi, Eftelya için kendisini denize atan bir tüccar yazıcısını, Despina için hırsızlık eden bir beyi işitince, o beraber geçen eyyâm-i evveliye-i aşk ve vuslatın[1777] lezâizini[1778] tafsil[1779] edenlerin karşısında bilmediği; fakat tanımak istediği bir âlem-i garâib-i huzuzatın[1780] masalını dinler gibi durur, hiçbir zevk-i âşıkâne[1781] bilmediğini düşünerek acınırdı. Bütün mülevves[1782] hayata bir gayz u haşy[1783] bağlamaya başlamıştı. Bu sabahlara kadar başkalarının bezm-i işret[1784] ve memlûkiyetinde,[1785] kalbinde ölüm

---

[1766] tabakât-i semavîden: göğün tabakası
[1767] suküt-i hevl-nâk: korkunç düşüş
[1768] sath-i arz: yeryüzü
[1769] sadâ-i yâbis: kuru ses
[1770] hacer-i semavî: gök taşı
[1771] kahkaha-i enîn: iniltili kahkaha
[1772] levs: kir, pis
[1773] fücûr: fuhuş
[1774] gurur-i bikr: genç kızlık gururu
[1775] kibr-i neseviyet: kadınlık gururu
[1776] sukut: düşme
[1777] eyyâm-i evveliye-i aşk ve vuslat: aşkın ilk günleri ve kavuşma
[1778] lezâiz: lezzetler
[1779] tafsil: bir şeyi bütün ayrıntılarıyla açıklama
[1780] âlem-i garâib-i huzuzat: zevklerin garip âlemi
[1781] zevk-i âşıkâne: âşıklık zevki
[1782] mülevves: kirlenmiş
[1783] gayz u haşy: öfke ve korku
[1784] bezm-i işret: içki meclisi
[1785] memlûkiyet: kölelik

olurken sefil huzuzata[1786] iştirak etmeye[1787] mecburiyet, bu mecburiyet-i elîme[1788] onu azdırıyordu. Bütün bu sarhoş heriflere karşı bir gün vahşi, kaba bir sesle "Hey siz, hepiniz bana bakınız, bütün size lanet olsun! Allah belanızı versin! Beni rahat bırakın!" diye haykırmak istiyordu. Titreyen dizlerinin üstünde sallanıp hemen düşecek gibi, elinde yarısını döktüğü kadehini uzatan, içirmeye çalışan, ısrar eden birisine bir gün elinin tersiyle bir sille aşketmiş,[1789] sonra herifin ekşimiş suratını görünce nâgehan[1790] korkarak latifeye bozmuş, gülmeye başlamıştı.

Fakat artık bütün bunlardan bıkmıştı. Dehşetli bir kesel[1791] bütün arzu-i hayatını[1792] tarümar[1793] etmiş, bu zulmet ve hakaret içinde, levsler, küfürler, sefaletler, rezaletler arasında geçen zavallı hayatını düşünerek sonradan anlaşılan bir zayi-i fecia-i ye'sle[1794] herkese, her şeye karşı bir adavet,[1795] teskini[1796] gayr-i kabil[1797] bir adavet beslemeye başlamıştı.

Âh bütün erkekler, eğer bunlar elinde olsaydı, o, neler yapacaktı. Fakat yine gülmek, fakat yine sevmek, yine okşamak lazım geliyordu. İşte bu kendini kahrediyordu.

Yanındaki odadan Eugene'nin kahkahalarını işitiyordu. O, bu gece şişman bir kantarcı ile beraberdi. Herifin maskaralıklarına karşı bayılırcasına gülen bu kadını koşup boğmak istiyordu. Başını

[1786] huzuzat: zevkler
[1787] iştirak etmek: katılma, ortak olma
[1788] mecburiyet-i elîm: azap veren zorunluluk
[1789] aşketmek: vurmak
[1790] nâgehan: birdenbire
[1791] kesel: uyuşukluk
[1792] arzu-i hayat: yaşama arzusu
[1793] tarümar: perişan
[1794] zayi-i fecia-i yes: ziyan olmuş belaların kederi
[1795] adavet: düşmanlık
[1796] teskin: yatıştırma, sakin olma
[1797] gayr-i kabil: mümkün olmayan

çevirip aynı yatakta uyuyan bir genç adama baktı: bu nazarda elem, terahhum,[1798] tehekküm,[1799] her şey vardı.

Bunlar da ondan bir zevk, ondan bir haz almak için geliyor, paralarıyla yalnız aşkı verebileceği garamları,[1800] bir kalbin yalnız bahşetmek isteyeceği safaları satın almak istiyorlardı. Vah bîçareler.[1801] O, şimdi tahattur etti ki hiçbir kimseye kendi arzu-i kalbîsiyle[1802] bahş-i vücûd[1803] etmemişti.

Bunu anlayamıyordu: Bir gün kapıdan geçerken hiç tanınmayan bir evde, hiç görülmemiş bir kadını intihab[1804] etmek. Bu kendine manasız, vahşice geliyordu. Kendinde bir hararet kalmamış, her şey sönmüş, bütün emelleri ölmüşken nasıl olur da ihtirasla ister, ihtirasla teslim-i nefs[1805] ederdi; o adam bir meta almak için geliyordu ve metayı beğeniyor, alıyordu, işte bu kadar. O da tıpkı böyleydi. Onun kalbini kimse alamamıştı; o, ilk darbede ölmüştü.

Şimdi yegâne olarak yalnız kalmak, başka emellere mutî,[1806] satılmış olmamak, serbest ve tenha bulunmak istiyordu. Zira bu her gece kâh tevâli[1807] eden, kâh bütün gecesini zapt eden, bu uykusu varsa uyutmayan, yorulmuşsa hissetmeyen, bütün kendi keyfini yaptırmaktan başka bir şey düşünmeyen, bunun için para verdiğinden kurbanına karşı tahakküme daha meyyal[1808] görünen, bu bir hakk-ı denî[1809] mukabili hayatına, benliğine temellük[1810] eden adamlarla bütün geceleri delik deşik olurdu. Daha hiçbir gece yalnız kaldığını

[1798] terahhum: acıma
[1799] tehekküm: alay etme
[1800] garam: şiddetli arzu
[1801] biçare: çaresiz
[1802] arzu-i kalbî: kendi isteği
[1803] bahş-i vücûd: bedenini verme
[1804] intihab: seçmek
[1805] teslim-i nefs: kendini bütünüyle verme
[1806] mutî: itaatkâr
[1807] tevâli: birbiri ardınca gelme
[1808] meyyal: istekli
[1809] hakk-i denî: alçaklığa layık
[1810] temellük: sahip olma

bilmiyordu. Her gelen, kendini bırakmıyor, sürüklüyor; bütün arkadaşlarında ne gıptalar, ne hasetler, ne hâller. Ne zaman bir "kıyas" gelse hep buna mütemayil.[1811] Yalnız, yalnız o!

O, bütün bu gıptaları ne kadar tahkir ediyor, bütün bu adamları nasıl tokatlamak, kovmak, yüzlerine tükürmek istiyordu. Gıpta, hâlbuki o; yalnız kalmaktan, beğenilmemekten, intihab olunmamaktan başka bir şey istemiyordu.

Oh, bu ilk yalnız kalacağı gece. Hiçbir kimseye bağlı olmayarak, kimsenin gelip musallat olmayacağından emin olarak odasında mesut oturacağı; sonra binlerce mecburiyetleri, külfetleri, rezaletleri aklına bile getirmeyip sadece şöylece uzanıvereceği bütün bir hayat-i namuskârânenin[1812] istirahat-i vicdanıyla,[1813] temiz fikirleriyle uyuyacağı gece? Namusu, bunun hakikati, ulviyetini ne kadar anlıyordu. Oh, bu gece! Bu muhal[1814] olan aziz gece! Ona öyle geliyordu ki o gece sevincinden haykıracak, ağlayacak, boğulacak. Tekrar yanında uyuyan genç çocuğa baktı. Şimdi uyuyor, biraz sonra uyanacak; bütün kalbindeki zehirleri, dudaklarındaki küfürleri, gözlerindeki ateşleri görmeyerek beş dakikada hod-gâyeye[1815] gelen hürmetten muarrâ[1816] bir laubalilikle onu sırf bir zevk kadını diye tanımaktan mütevellit bir endişesizlikle dudaklarını arayacak; ah, eğer bütün zevk-i hayat bunlar ise bütün bu insanlar ne kadar, ne kadar zavallı olmalı idi. Bilmeyecek ki kendinden nefret ediyor, o ağlıyor, o sızlıyor ve haykırmak, "Bak, bana bak! Beni Allah aşkına bırak! Bir gece. Bir gececik, senin sayende rahat bir gececik geçireyim. Senin sayende bütün bir gece sade uyuyayım. Oh, bırak!" dememek için ölüyor.

Bütün kendinde aradığı şeylere karşı ne fikirlerde olduğunu düşünerek belki hiçbir şey bilmeyen, bu göreneğe tebaiyetle[1817] mu-

---

[1811] mütemayil: istekli
[1812] hayat-i namuskârâne: namuslu hayat
[1813] istirahat-i vicdan: vicdan rahatlığı
[1814] muhal: imkânsız
[1815] hod-gâye: kendi amacı için
[1816] muarrâ: soyunmuş, arınmış
[1817] tebaiyet: uyma

bâyaa-i huzuzata[1818] gelen bu çocuğa karşı kalbinde şimdi birden-bire hüzn-i giryan[1819] hissederek "Zavallı çocuk," diye mırıldandı. Başını eğerek dikkatli bakmaya başladı. Henüz terleyen bıyıkları nim açık ağzından çıkan havayı teneffüsle sallanıyor, göz kapakları şeffaf birer zar gibi altlarındaki mânâ-i şebabı[1820] gösteriyordu.

Onu öpmek, alnından, belki bir valide busesinden başka bir şeye, bir şeye mümâs[1821] olmamış oracıktan öpmek istedi. Sonra gencin saf ve batî[1822] teneffüsünü hissederek bütün levs-i hayatıyla[1823] odacığında rahat ve tenha uyuyan bu muhterem kadına da tecavüz etmemek için birçok zamandan beri bu ilk arzusunu yenerek başını göğsüne düşürdü. "Zavallı ben!" diye mırıldandı.

Teşrin-i evvel,[1824] 1313 (1897)

[1818] mubâyaa-i huzuzat: zevkleri satın alma
[1819] hüzn-i giryan: ağlama hüznü
[1820] mânâ-i şebab: gençlik manası
[1821] mümâs: dokunan, temas eden
[1822] batî: yavaş
[1823] levs-i hayat: kirli hayat
[1824] teşrin-i evvel: ekim

Mehmet Rauf

ÜÇ HİKÂYE

Hazırlayan
Rahim TARIM

ÜÇ HİKÂYE

Mehmet Rauf

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Prof. Dr. Rahim TARIM

*

İnceleyiciler:

Prof. Dr. Mitat DURMUŞ

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

Doç. Dr. Erdoğan KUL

*

Metin Denetimi:

TDK - Tuğçe ERKURT

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

ÜÇ HİKÂYE

- Girdap
- Bir Hikâye-i Hüsran
- Hediyeler

Giriş

Türk edebiyatının önemli yazarlarından Mehmet Rauf'un, II. Meşrutiyet'ten sonra kaleme aldığı Üç Hikâye adlı bu kitabı, 1919 yılında İstanbul'da Orhaniye Matbaası'nda basılmıştır. Kitap, adından da anlaşılacağı üzere yazarın üç uzun hikâyesinden oluşmaktadır. Bunlardan "Hediyeler" ve "Bir Hikâye-i Hüsran", **Peyam** gazetesinde 1914-1915 yılları arasında tefrika edilirken "Girdap" ilk kez 1919 yılındaki bu kitap ile okuyucu karşısına çıkmıştır. Bu çalışmada, eserin 1919 yılındaki eski harfli ilk basımı esas alınmıştır.

Prof. Dr. Rahim TARIM

Girdap

-Ömer Seyfettin'e-

Behiç bu sabah otelden çıkarken verdiği bir mecidiyeden sonra cebinde yüz parası kaldığını görerek canı sıkıldı.

Her ne kadar bugün para almak için kirada olan evine gidecek ise de oradan para almanın müşkülatını[1] bildiği için bin zahmet ile ala ala bazen olduğu gibi bir iki mecidiye alırsa, ne yapacağını düşünüyordu. Yazın en şen zamanı olduğu için parasız kalınca kış gibi evde kapanıp oturmak da kolay değildi.

Babasından kalmış olan Fener'de, her katı başka bir Rum aileye kiralanmış bu eski hane, Kalem'den aldığı üç yüz elli kuruş maaşla yegâne iradını[2] teşkil ediyordu. Her kattan beş mecidiye alarak ayda üç yüz kuruşa bâliğ olan[3] bu kira hiçbir vakit birden alınamadığı gibi, Abdülhamid'in en saltanatlı zamanına rast gelen o zamanlarda ise maaş da ancak üç ayda bir ihsan edilmekte[4] olduğundan, bu keşmekeş arasında Behiç perişan ve sefil bir hayat sürerdi.

Akraba olarak kocası ve çocuklarıyla Beylerbeyi'nde ikamet eden bir kız kardeşi vardı. Enişte sinden pek hoşlanmadığı gibi, Beylerbeyi'ni de hiç sevmediğinden, hayatı derbeder, cebindeki paraya göre, bazen otellerde, bazen ahbaplarında, pek parasız kaldığı

---

[1] müşkülat: zorluk
[2] irat: gelir
[3] bâliğ olmak: erişmek
[4] ihsan edilmek: verilmek

günlerde ise, Beylerbeyi'nde kardeşinin evinde mecburi müsaferetle[5] geçerdi.

Üç sene evvel Mekteb-i Mülkiye'den şehadetnâmesini[6] aldığı vakit onu üç yüz elli kuruşla Dâhiliye kalemlerinden[7] birine almışlardı. Mektepten pek parlak bir surette çıkmış olduğu için ilk hamle-i ümitle[8] bir şeyler olmak emelinin pek çabuk rehin-i ihtizar[9] olduğunu gördü. Çünkü istidat[10] ve zekâ ne kadar parlak olursa olsun terakki[11] için bir tesiri olmadığını, temellük[12] ve tekâpûnun[13] yahut büyük küçük hafiyelerden birine intisabın[14] daha müsmir[15] neticeleri bahşettiğini çok geçmeden anladı. Hâlbuki Behiç, kısmen gururdan kısmen mahcubiyetten bu hususta faaliyet izhar edemiyordu.[16] İlk günler yalnız mahçuptu. Günler geçip de cereyan-ı ahvale,[17] bilhassa o etekleri öpülmek lazım gelen adamların ne adi ne bed-mâye[18] şeyler olduğunu takdir etmeye başlayınca gurur da tahakküm etmiş nihayet memleketi o hâl-i sefalet ve perişanîde[19] sürükleyen o menhus[20] idarenin bu adamlar tarafından iltizam ve teşkil edildiğini[21] düşünerek o idare ve bütün onu idameye[22] hasr-ı

---

[5] müsaferet: misafirlik
[6] şehadetname: diploma
[7] dâhiliye kalemleri: İçişleri Bakanlığı memuriyetleri
[8] hamle-i ümitle: ümitli hamle
[9] rehin-i ihtizar: korkuya esir
[10] istidat: yetenek
[11] terakki: ilerleme
[12] temellük: sahiplenme
[13] tekâpû: el etek öpme; yaltaklanma
[14] intisab: bağlanma, bağlılık
[15] müsmir: yararlı
[16] izhar etmek: göstermek
[17] ahval-i cereyan: olayların akışı
[18] bed-mâye: mayası bozuk; kötü, soysuz
[19] perişanî: perişan durum, perişan hâl
[20] menhus: uğursuz
[21] iltizam ve teşkil edilmek: oluşmak, meydana gelmek
[22] idame: sürdürme, sürdürmek

hayat eden[23] menfaatperest edânî[24] için derin bir nefret beslemeye başlamıştı.

Tünel'e doğru yürürken, evden alacağı parasının miktarını hesap ediyordu. Oraya bir hafta evvel gitmiş, dört mecidiye almıştı. Geçen aydan yedi mecidiye alacağı vardı. Demek ki, evden dört yüz kuruştan fazla hakkı vardı. Bugün bunun lâ-akall[25] yarısını alacağı me'mul ediyordu[26].

Bu ev, toplu para getirmemekle beraber, maaştan ziyade işe yarıyordu. Çünkü oradan boş döndüğü nadiren vâki olur[27] idi. Her hafta gider, hiç olmazsa mutlak kendini bir hafta süründürecek kadar para alırdı. Yalnız maaşına kalsa açlıktan öleceği muhakkaktı. Bunu düşündükçe, paranın evden toplu alınamayıp böyle ceste ceste[28] eline geçmesini bir nokta-i nazara göre[29] daha hayırlı buluyordu. Zira elindeki parayı, ne kadar olursa olsun bir gecede dört rüzgâra savuracak kadar, genç, endişe-i âtîden[30] muarra[31] ve cevval[32] olduğundan oradaki parayı hafta hafta almak onun için daha idareli oluyordu.

Bugün ümidi gibi iki yüz kuruş kadar alırsa, uslu akıllı davranmak şartıyla, bir hafta güzel idare edebilecekti.

Bu ümitle Köprü'ye[33] gelip Haliç vapuruna atladı. Fener'e çıkıp eve doğru yürüdüğü vakit, adeta lakayt ve düşüncesiz gibiydi.

***

Alt kattaki kiracı kadını, kapının önünü süpürmekle meşgul buldu. Bu, büyüğü on üç, küçüğü dört yaşında iki çocuklu bir aileydi. Koca, Tahtakale civarında bir dükkânda çalışır bir kunduracıydı.

---

[23] hasr-ı hayat etmek: hayatını adamak
[24] edânî: alçak, aşağılık kimseler
[25] lâ-akall: en azından
[26] me'mul etmek: umut etmek, ummak
[27] vâki olmak: olmak, gerçekleşmek
[28] ceste ceste: azar azar
[29] bir nokta-i nazara göre: bir bakıma
[30] endişe-i âtî: gelecek kaygısı
[31] muarra: arınmış
[32] cevval: hareketli
[33] Köprü: Galata Köprüsü

Bunlar hiçbir aylığı teraküm ettirmezler,[34] ayın başında olmazsa, nihayetine doğru mutlak kirayı verirlerdi. Hatta geçen hafta ayın ilk haftası olduğu hâlde, aldığı dört mecidiyenin ikisini bunlar vermişlerdi.

Kadın kendini görünce, işini bırakarak selam verdi. Ve geçen hafta para verdikleri için kalan borçlarını ancak gelecek hafta vereceklerini söyledi.

Behiç buna canı sıkılmakla beraber, diğer kiracıları çağırmasını rica etti. Orta kattaki kadın aşağıya suratla indi. Kocası altı gündür hasta yattığı için paraları olmadığını söyleyerek şikâyetli şikâyetli: "Ne yapalım? İş yok, para yok!" dedi.

Birçok tecrübelerle Behiç katiyen[35] öğrenmişti ki, bir kere para yok dediler mi, ne kadar ısrar edilirse edilsin beş para almak mümkün olamazdı.

Üçüncü kattaki kiracı ise kirayı her vakit müşkülatla verir ve mutlak öbür aya borçlu çıkardı. Bu, Unkapanı'nda esvap[36] boyacılığı eden bir adamla karısıydı. Çocuksuz bir aile oldukları hâlde parasız bulunurlar, işleri fena gittiğinden daima şikâyet ederlerdi. Bunun için, Behiç işin onlara kaldığını görünce içinden: "Eyvah!" etti.

Kadın salına salına merdivenden inerken, hayatı onun ağzından çıkacak söze muallak,[37] asırlar süren bir dakika geçerdi. Çünkü bir haftalık hayatı bu esnada takarrür edecek,[38] para alamazsa, öbür haftası Beylerbeyi'nde o kuytu mahalle evinde geçecekti.

Kadın soğuk soğuk geldi karşısında durdu. Diğer iki kadın istihza[39] ile ona bakıyorlardı.

Behiç:

— Ne haber, diye sordu.

---

[34] teraküm ettirmek: geciktirmek, biriktirmek
[35] katiyen: kesin, kesinlikle
[36] esvap: kıyafet, elbise
[37] muallak: bağlı
[38] takarrür etmek: belli olmak, belirlenmek
[39] istihza: alay

— Ne haber olacak... Siz bilmez... Ben geçen hafta ayın nihayetinde demedim mi? Siz her hafta mutlak gelir, para ister... Ama para yok... İş yok, para yok... Biz ne yapacak? Geçen hafta ben bir mecidiye verdi... Ötekiler de sonra...

Behiç son derece bir tehevvür[40] içinde, gözleri kararmış, ne yapacağını tayinden âciz, bir saniye hareketsiz kaldı. Bir hafta, oh, bu herkesin aklandığı parlak günleri Beylerbeyi'ndeki karanlık evde hapis olarak geçirecekti, öyle mi?

Kadın bir taraftan damın aktığından, yağmur yağdığı geceler su altında kaldıklarından şikâyet ederek:

— Maramet[41] ister efendim, maramet... Böyle olmaz... Siz yalnız para alır hiç maramet yapmaz... Bir gün o yıkılacak, o vakit ne yapar, diye şikâyet ediyordu.

Behiç yıkılmış olan hayatının enkazı altında artık onu dinlemiyordu. Onun bu hâlini gören diğer iki kadın, nim[42] korku, nim merhamet saikasıyla,[43] gelecek hafta mutlak para vereceklerini söylüyorlardı.

Gelecek hafta... Evet, fakat o vakte kadar... Gürlemek, ağlamak, feryat etmek ihtiyacıyla, oradan ayrıldı. Sendeleyerek ilerlemeye başladı.

***

Kendi kendine büyük bir tehevvür içinde, dün gece Beyoğlu'nda, yemek, tiyatro ve otel parası olarak, altmış kuruş kadar parayı sokağa atmış olduğunu, bu para ile şöyle böyle bir hafta daha idare etmek mümkün olacağını düşünüyordu. Hâlbuki dün geceyi bu masrafı bugün para alacağı ümidiyle etmişti, kendisi gibi yirmi dört yaşında bir delikanlı haftada bir gece bir tiyatroya da gidemezse intihar etmeli değil miydi?

İskeleye gelip bilet için elini cebine soktuğu vakit on parası kalmış olduğunu gördü. Tünel, köprü, vapur için doksan parası

[40] tehevvür: öfke
[41] Yazar burada, "merhamet" diyemeyen azınlık Türkçesini taklit ediyor.
[42] nim: yarı
[43] saika: neden

gitmişti. Kalem'e kadar yayan gitmeye mecbur olduğunu görerek tevekkül[44] ile yola düzüldü. Şimdi haftayı kâmilen[45] Beylerbeyi'nde geçirmeye razı olduğu hâlde de elindeki bu onlukla oraya nasıl gideceğini düşünüyordu.

Kalem'e gidince bir arkadaşından yahut bir odacıdan borç isteyeceğini düşünerek biraz ferahladı. Ve yeniden kuvvet kesbederek[46] yürümeye başladı. Yürürken rast geldiği ilk dilenciye cebindeki onluğu da hediye edip daha ferahlık hissetti. O ekseriya[47] cebinde kalan son kuruşu yahut son meteliği dilencilere vermekte bir bereket tasavvur[48] ederdi. Kalem'e girdiği vakit, tamam öğle idi.

Yol yorgunluğu ile açlık onu bitap[49] bırakmıştı. Kalem, yemeğe çıkan efendilerden tenhaydı. Birkaç efendi, kimi masaların bir köşesinde francala-peynir yemekle, kimi kahve içmekle meşguldü. Kalem arkadaşlarının hepsinin de ahvaline[50] az çok vâkıf olduğu[51] için, onların da ekserisini kendi gibi, ihtiyaç ve zaruret[52] içinde kavrulmakta olduklarını bilirdi. Bazıları, terakkiyi say ve gayrette[53] zannederek işlerine hasr-ı hayat ederler,[54] diğerleri, mümeyyiz[55] beye yahut diğeri bir nüfuzlu zata intisap etmek için çalışırlar, intisap edenler ise, bütün mükâfatlara nail olurlar,[56] arkadaşları zaruret içinde didindiği hâlde onlar rahat ve ihtiyaçtan muarra[57] bir ömür sürerlerdi. Mesela, mümeyyiz bey mektupçunun adamıydı. O sayede dört sene içinde mümeyyiz olmuş ve etrafında çalışan muh-

---

[44] tevekkül: kaderine razı olmak
[45] kâmilen: tamamıyla, hepten, hep
[46] kesbetmek: kazanmak
[47] ekseriya: genellikle
[48] tasavvur: hayal
[49] bitap: bitkin, hâlsiz
[50] ahval: hâl, durum
[51] vâkıf olmak: bilmek, haberdar olmak
[52] zaruret: yoksulluk, yoksunluk
[53] sa'y ü gayret: çalışıp çabalama
[54] hasr-ı hayat etmek: hayatını adamak
[55] mümeyyiz: bir dairede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip
[56] nâil olmak: ulaşmak, elde etmek
[57] muarra: uzak, arınmış

taç ve sefil arkadaşlarına, müthiş bir jurnalci[58] olan mektupçunun muavin[59] ve mensubu olmanın ne büyük bir muvaffakiyet[60] olacağı misalini irae ediyordu.[61]

Artık bu hâllere tehevvür etmeyecek kadar alışık olduğu için, tekrar imal-i fikre[62] lüzum görmeyerek, odacıya kahve söyledi. Ve acıkmış midesini onunla iskât etmeye[63] çalıştı.

Şimdi onu kimden para isteyeceğini tayin etmek[64] meselesi meşgul ediyordu. Arkadaşlarından bir dilenci gibi beş kuruş istemek, ona pek ağır geliyordu. Hâlbuki hiçbir arkadaşında kendisine bir lira verecek bir istitaat[65] da memul etmiyordu.[66] En babayiğidi verse verse bir mecidiye ancak verebilirdi. Onu da şayet parayı alacaklarını zannederlerse vereceklerini Behiç biliyordu. Bir mecidiye için ne berzahlardan[67] geçeceğini kaç kişiye müracaat edeceğini ne çirkin muamelelere maruz kalacağını düşünerek, helâk oluyordu.[68]

Bin tereddüt, bin müşkülatla biraz açıldığı bir arkadaş, kendisinin de aynı hâlde olduğunu itiraf ederek, hatta para talebine bile meydan vermedi. Bir diğer arkadaşı vardı ki, onunla birkaç defa Beyoğlu'nda beraber gezmiş oldukları için daha teklifsizceydiler. Bir hafta sonra vermek üzere, bir mecidiye istediği vakit o latife-âmiz[69] bir tavır ile:

— Mecidiye mi? Aman sus birader sus... O nasıl şey? Onu gören var mı, diye alaya vurdu.

---

[58] jurnalci: muhbir
[59] muavin: yardımcı
[60] muvaffakıyet: başarı
[61] irae etmek: göstermek
[62] imal-i fikr etmek: düşünmek, fikir yürütmek
[63] iskât etmek: susturmak
[64] tayin etmek: belirlemek
[65] istitaat: güç
[66] memul etmek: ummak, sanmak.
[67] berzah: güçlük
[68] helâk olmak: mahvolmak, perişan olmak
[69] latife-âmiz: şaka yollu, şakayla karışık

Behiç dönerek ısrarı bir istirham[70] gibi bulup, tereddüt içinde dururken arkadaşı dedi ki:

— Eğer paran yok ise, bana değil Halil Ağa'ya yanaş… Ne bende, ne de bütün arkadaşlarda başkasına borç verecek para ne gezer ayol… Hemen ona yanaş, o belki lütfeder… Malum (y)a, ondan para koparmak da büyük bir muvaffakiyettir…

Bu Halil Ağa, efendilerin küçük bir sarrafıydı. Herkesin ondan fahiş[71] faizlerle alınmış birçok borçları vardı. Hatta kendisi de iki üç defa ondan aynı şerait[72] ile borç para almıştı.

Onu görmek için dışarı çıktı.

Odacılar: "Şimdi buradaydı. Hele bakalım." dediler.

Tekrar içeri girip yerine oturdu. Biraz sonra, odacı girip kulağına eğildi ve yavaşça Halil Ağa'nın biraz dışarı çıkmış olduğunu söyledi. Onu beklemek icap ediyordu.

İntizar,[73] elim[74] mülahazalar,[75] acı mukayeselerle,[76] çok uzun sürdü.

***

Halil Ağa, ancak akşamüstü zuhur etti.[77] Behiç onu görünce halaskâr bir münci[78] gibi şitap etti.[79] Ve aylık çıkınca ödemek üzere bir lira vermesini söyledi. Halil Ağa'nın parayı mutlak vereceğini kati olarak bildiği için onun istinkâfını[80] bir naz, fazla faiz koparmak için bir istiğna[81] bir cilve olarak telakki etti.[82]

---

[70] istirham: yalvarma
[71] fahiş: aşırı
[72] şerait: koşullar
[73] intizar: bekleme, bekleyiş
[74] elim: elemli, acıklı, acı
[75] mülahazalar: düşünceler
[76] mukayese: karşılaştırma
[77] zuhur etmek: görünmek
[78] münci: kurtarıcı
[79] şitap etmek: acele etmek, koşmak
[80] istinkaf: geri çevirme, reddetme
[81] istiğna: nazlanma
[82] telakki etmek: kabul etmek

Adam, ezber bir ders okuyormuş gibi, her gün birçok efendiye birçok defa aynı şive ile tekrar ettiği sözleri söylüyordu:

— Para nerede beyefendi Allah aşkına… Beş on kuruşum var, evet var, ama hepsi de efendilerdedir… Allah ömürler versin, hepsi de başı sıkılınca bana gelir… Ee, verme, olmaz… Ver, maaş çıkıncaya kadar parasız kalırsın daha da aylığa birçok vakit var… Ne edeyim nereden bulayım bilmem ki?

Behiç usule tebean[83] ısrar etti. Fakat Halil Ağa bu ısrarlara fazla faiz vaatlerine rağmen, hâlen beş parası olmadığını, imkânı da bulunmadığını söylüyordu. Bu hâli görünce, Behiç liradan vazgeçmeye mecbur oldu. Ve Beylerbeyi'ne kadar olsun gidebilmek için: "Canım hiç olmazsa bir mecidiye olsun bul!" dedi.

Hâlbuki Halil Ağa beş para bile olmadığına yemin ediyordu. Onlar divanhanede[84] birbiriyle uğraşırken, efendiler, birer ikişer çıkmaya başlamışlardı. Bazıları tebessümle kendisine bakıyordu.

Behiç bu nazarlardan sıkılarak, ne yaparsa yapsın bu adamdan on para koparmak mümkün olmayacağını, hiç kimsenin onun ne hâlde olduğunu anlayıp muavenet[85] etmeyeceğini görerek, gözleri kararmış son derece yeis[86] dalgası altında, herkese ve her şeyine lanet ederek kapı dışarı fırladı.

Böyle beş parasız, aç nereye gidiyordu?

Yokuştan aşağı bir sarhoş gibi, sarsıla sarsıla yürürken senelerden beri, çektiği sefaletlerin, her gün tuğyan ede ede[87] nihayet bir âdet hâline gelip şiddeti kalmamış olan tehevvürlerin bugün kendini boğacak kadar çoğalarak hücum ettiğini hissediyordu.

Herkes rahat ve mesut, lakayt ve müreffeh[88] evlerine gidiyorlardı. O ise, aç sefil, nereye gideceğini, ne yiyeceğini bilmeyerek, sürükleniyordu.

---

[83] tebean: uyarak
[84] divanhane: büyük sofa, salon
[85] muavenet: yardım
[86] yeis: üzüntü
[87] tuğyan etmek: coşmak
[88] müreffeh: refah içinde

Şimdi ne yapacaktı, kimden ve nereden para bulacaktı? Beş kuruş, Beylerbeyi'ne kadar gidebilmek için beş kuruş olsun bulsaydı… Fakat kimden, kimden isteyecekti?

"Âh melun,[89] melun" diyordu." Sen dün gece sanki bu menhus[90] memlekette insanın her hesap ettiği ümidi yapılırmış gibi yarınki çürük bir ümide güvenerek üç mecidiyeyi bir gecede zevkinde bitir, sonra bugün köpekler gibi didin, böyle sürün… Cezandır, çek sefil, cezandır!"

Birdenbire tuğyan ve tehevvürle başı dikilerek bir tavr-ı isyan[91] aldı. Niçin, cezasıydı? Niçin, niçin? Başkaları, kendinden bin kere daha değersiz akranları, herkes, bütün arkadaşları etraflarına liralar serperek keyif ve kahkaha içinde her gece eğlenirlerken o haftada bir gece üç mecidiye sarf edemeyecek miydi? Bir lokantada yemek yiyip bir tiyatroya giderek bir otelde yatmak için bir haftada üç mecidiye sarf edemezse, intihar etmeli değil miydi? Onlar nasıl bir hakla bunu her gece fazlasıyla yapıyorlardı?

Tekrar yürüdü, cadde akşamüstü Kalemlerden dökülen efendilerle gelen geçenlerin izdihamıyla[92] pür-velvele[93] ve pür-hayattı.[94] Bütün dünyada kendinden âciz ve hakîr[95] bir kimse daha yoktu. Ve bu sefalet yalnız bugün değil, senelerden beri onun hayatını kemirmekteydi. Hiçbir vakit cebinde kâfi para arkasında kendini memnun eden bir kıyafet görmemişti. Her gün gezdiği yerlerde dükkân cam kenarlarına hasret ve elem ile bakarak yaşardı. Hayatının bütün günleri mahrumiyet ve meraret[96] ile mâlâmâl[97] geçerdi. Fakat hiç bugünkü kadar çaresiz, medetsiz kalmamıştı. Süse, ziynete ait eşyaya uzun tahassürleri[98] olmuş ise de böyle karnını doyurama-

[89] melun: lanetli
[90] menhus: uğursuz
[91] tavr-i isyan: isyan tavrı
[92] izdiham: aşırı kalabalık
[93] pür-velvele: şamatalı
[94] pür-hayat: hayat dolu
[95] hakîr: değersiz
[96] meraret: tatsızlık
[97] mâlâmâl: dolu, ağzına kadar dolu
[98] tahassür: hasret, özlem

yacak kadar parasız kaldığı vâki değildi. Artık o mahrumiyetlere nim alışmış olduğu için o kadar müteellim olmuyordu.[99] Fakat bugün, bugün artık bu son derece-i fecaate[100] gelmişti. Dün geceden beri yirmi dört saate yakındır ağzına bir lokma ekmek koymamış, bu gece de koyacağından ümidi kesmiş bir hâldeydi. Bir dilenci bile yiyecek bir şey bulamazsa beş on para dilenir, bir bakkaldan peynir ekmek alarak karnını doyurur bir köşede büzülerek bir cami avlusunda uyurdu. Hamallara, satıcılara, gıpta ile bakıyordu. "Hiç olmazsa karınları toktur. Ceplerinde beş on kuruşları vardır… Sonra hepsi de nerede yatacaklarını bilirler…" diyordu. Zaten kendisinden başka herkesin cebinde lâ-akall bir mecidiye olsun mutlak yok muydu?

Birdenbire tekrar bir hücum-ı isyanla[101] dikilerek: "Niçin bende de yok?" diye sarsıldı.

***

Evet, niçin onda da yoktu? Çalışmaksa, çalışmaya hazırdı ve çalışmıştı. Memleketin âlî[102] bir mektebinden âliyyü'l-âlâ[103] bir şehadetname ile çıkmıştı. Demek ki kabahat kendisinin değildi. Kabahat, memleketin hayatının, tertibatınındı.[104] Kendisi gibi çalışmaya müheyya,[105] zeki faal bir genci mahkûm-ı atalet[106] bırakıp sürünmesine razı olan hey'et-i içtimaiyenindi.[107] Kendisinin kabahati, ulvi[108] bir gaye-i hayale[109] müştak[110] olarak bugün memlekette

[99] müteellim olmak: acı çekmek, elem duymak
[100] derece-i fecaat: fecilik derecesi
[101] hücum-ı isyan: isyan hücumu
[102] âlî: yüce, büyük
[103] âliyyü'l-âlâ: en iyi
[104] tertibat: düzen
[105] müheyya: hazır
[106] mahkûm-ı atalet: işe yaramazlığa mahkûm
[107] hey'et-i içtimaiye: sosyal hayat
[108] ulvi: yüce
[109] gaye-i hayal: hayali amaç
[110] müştak: hevesli

cari[111] ve mergup olan[112] tarz-ı sa'ye[113] tenezzül etmesi, intisap ve himayeden nefret edip bir uzlet-i namuskârane[114] ile yaşamasıydı. Her vakit düşünürdü! Eğer o da birçok emsali[115] gibi büyük bir saray adamına çatsaydı, yerine ihsanlara,[116] âtiyelere,[117] mükâfatlara[118] nail olduktan başka bol bol maaşa da nail olurdu. Hiç olmazsa, kalemdeki âmirlerinin gözlerine girmek için temellukta[119] bulunsaydı, bazı arkadaşları gibi fazla maaşlar alarak biraz daha rahatça yaşardı. Hâlbuki o, o edâninin huzurunda ancak istikrah[120] hissediyor, işte bu sefalete bunun için gıda oluyordu. Şimdi ne yapacaktı?

O vakit aklına bir diğer dostu geldi ki adada oturur ve her akşam on bir vapuru ile evine giderdi. Saate bakmak için bir dükkânın önünde durdu. Saat on buçuktu. Hemen gidip onu vapur başında bekleyerek hâlini ona anlatmaya ve hiç olmazsa bir mecidiye almaya karar verdi.

Telaş ve ümitle koşarcasına yürümeye başladı. Bir taraftan hâlini ona nasıl anlatacağını düşünüyor, kelime, cümle arıyordu. Fakat Köprü başına geldiği vakit para memurlarını[121] görerek, birdenbire tevakkuf etti.[122] Köprü'ye varmak için parası olmadığını tahattur etti.[123] Son onluğunu sabahleyin bereket olur diye bir dilenciye vermişti.

Yeis ve tehevvürden infilaka[124] müheyya, gözlerinde cinayete benzer şimşeklerle etrafına bakınmaya başladı.

---

[111] cari: geçerli
[112] mergup olan: istenen, tercih edilen, sevilen, beğenilen
[113] tarz-i sa'y: çalışma tarzı, çalışma şekli
[114] namuskârâne: namuslu
[115] emsâl: örnek, eş, benzer
[116] ihsan: bahşiş
[117] âtiye: hediye
[118] mükâfat: ödül
[119] temelluk: dalkavukluk, yaltaklanma
[120] istikrah: tiksinme
[121] O tarihlerde Galata Köprüsü'nden yaya geçişleri ücretlidir.
[122] tevakkuf etmek: durmak, duraksamak
[123] tahattur etmek: hatırlamak
[124] infilak: patlama

Herkes kemâl-i emniyet[125] ve sekinet[126] ile gelerek onluğu verip müsterihane[127] geçiyordu. Gözünün önünden geçen binlerce adamlar, ondan başka herkes, herkes, memnun ve mesuttu. O, sefil-i murdar[128] bir metelik için orada kalacak, geçemeyecek vapuru belki kaçıracak son ümidinin de böyle mahvolduğunu görerek, bu gece de aç kalacaktı.

Kendine elem ve hiddetle bakarak:

"Al bereketini sersem köpek, diyordu; uğur, bereket ha? Bu uğursuz dünyada, bu menhus hayatta uğur beklemek için sen paranı başkasına verdin, öyle mi? Kendinden daha medetsiz bir dilenci mi olur ki ona acıdın sefil! Senin başkasına acımaya ne hakkın var?"

Çaresiz, ağlamaya müheyya, tehevvürden titreyerek bakarken önünden geçenleri gayr-i ihtiyarî[129] süzüyordu. Önünden ise bütün İstanbul, vükelâsı,[130] ricali,[131] memurları, tüccarları, her sınıf halkıyla bütün İstanbul geçiyordu.

***

O zaman onları tetkik etti. Ve en çok nazarına çarpan şey, herkesin yalnız kendisi için yaşadığı oldu. Evet, en büyüğünden en küçüğüne kadar herkes yalnız, yalnız, kendisi için yaşıyordu. O kadar kendisi için ki, başkasının zararından içtinap etmiyor,[132] bilakis, kendi menfaati için başkalarının zararını arıyordu. Başkalarından daha mesut ve müreffeh olmak için irtikâp[133] edilmedik rezalet ve cinayet bırakılmıyordu. İşte mesela evvela vükelâ-yı fiham[134] hazreti… Bu mevkiye irtika[135] için ta küçük memurluklardan

[125] kemâl-i emniyet: tam güven
[126] sekinet: sakinlik
[127] müsterihane: gönül rahatlığıyla
[128] murdar: pis
[129] gayr-i ihtiyarî: istemeden, elinde olmayarak
[130] vükelâ: vekiller
[131] rical: ileri gelenler
[132] içtinap etmek: sakınmak, çekinmek
[133] irtikâp etmek: (kötü bir iş) işlemek
[134] vükelâ-yı fiham: güçlü vekiller, güçlük bakanlar
[135] irtika: yükselmek, yükselme

beri, menfaatleri, terakkileri için her fenalığı mübah[136] görüp, her cinayeti irtikâp ederek türlü jurnalleri ile göze girmeye çalışmışlar, yükselmek terfi etmek için vicdanlarını satarak, hânümanlar[137] yıkarak, elden gelen fenalığı yapmışlar, para için türlü seyyiat, türlü şenaat[138] ile uğraşmışlar, şimdi ise, nail oldukları bu ikbalin[139] idamesi[140] için, aynı denaette[141] devam etmekte bulunmuşlardı. Onların bu hâli iltizam etmelerinden[142] bütün millet aç, sefil, kalıyor, memleket batıyor, vatan mahvoluyordu. Onlar ise murdar nefislerinin memnuniyeti için, bu hâli alkışlayarak yaşıyorlardı.

Sonra önünden arabalarında vakar[143] ve refah içinde geçen şûrâyı devlet âzâları,[144] müşteşarlar, muhasebeciler, mektupçular, büyük memurlar, nihayet bütün erkân ve rical-i hükûmet[145]… Bunların hepsi de yarın bir nazır[146] olmak ve bugünkü teveccüh[147] ve ikbali muhafaza etmek için aynı meslek ve denaette pûyan[148] olarak, hepsi de kendi nefisleri kendi saadetleri için milletin sefaletine lakayt kalıyorlar, memleketin mahvına göz yumuyorlar, yalnız alacakları ihsanları, nail olacakları rütbe ve nişanları[149] düşünüyorlardı. İşte mesela şu şimdi önünden faytonuyla geçen, nezaret[150] muhasebecisi… Bu adamın alçaklığını hırsızlığını, rüşvetçiliğini bilmeyen kimse yoktu, yalnız oğlunun sefahat âleminde[151] sarfettiği para babasının aldığı maaşın üç misline bâliğ olurdu. Hakkında nakledi-

---

[136] mübah: uygun
[137] hânüman: ev, bark, ocak, yuva
[138] şenaat: kötülük
[139] ikbal: talih
[140] idame: devam ettirme, sürdürme
[141] denaet: alçaklık
[142] iltizam etmek: seçmek, gerekli görmek
[143] vakar: ağırbaşlı ve temkinli olmak
[144] şurâ-yı devlet azaları: danıştay üyeleri
[145] erkân ve rical-i hükûmet: hükûmette yer alan görevliler
[146] nazır: bakan
[147] teveccüh: ilgi, beğeni
[148] pûyan: dalmış
[149] nişan: bir tür madalya
[150] nezaret: bakanlık
[151] sefahat âlemi: yeme, içme, eğlenme dünyası

len destanlara rağmen, bu adam sarayda temin ettiği[152] himaye[153] ve mevki sayesinde nezarette kuvvet ve saltanatla hükümrandı.[154] En masumları en namusluları, ref-i itiraza[155] cesaret edemeyerek, alkışlamasa bile sürülmemek için bütün fecayie[156] sükût ve tahammül ediyordu.[157] Ve bunlar güya, yağmaya iştirak etmedikleri için namuslu diye tevkir[158] olunuyor, efrad-ı millet[159] tarafından büyük bir hürmete mazhar oluyordu.[160]

Sonra küçük memurlara gelince bunlar da gözlerinin önünde ikballerine nazar-ı hasetle[161] baktıkları rical ve vükelânın emsaline iktifa[162] ile onlar gibi, para ve mevki sahibi olmak için büyük hafiyelere intisap edip arkadaşlarını, komşularını, tanıdıklarını jurnal ederek temin-i mevki ve refaha[163] hasr-ı hayat ediyorlar, en masumları kalemlerinde âmirlerin gözlerine girip bir ayak evvel terfi ve terakki etmek için türlü temelluklar türlü tekâpûlarla en aziz arkadaşlarıyla bile müthiş bir rekabet ve cidal[164] içinde yaşıyorlardı. Sonra, bunların yanında, kendisi gibi pek az pek nadir bazıları vardı ki gerek gururdan gerek aczden böyle şeyler yapamıyorlar, haysiyetlerini denaetlerle lekelemiyorlarsa da bunlar da zaruret, borç ve zillet içinde harap oluyorlardı.

O vakit İstanbul hayatını bütün münten-i tefessühüyle[165] görür gibi oldu. Başta padişah, yalnız kendi nefsi, kendi saltanatı için ya-

---

[152] temin etmek: sağlamak
[153] himaye: korunma
[154] hükümran: yetkili, söz sahibi
[155] ref-i itiraz: itiraz etme, karşı çıkma
[156] fecayi: belalar, facialar
[157] sükût ve tahammül etmek: sessiz kalıp katlanmak
[158] tevkir: güzel karşılama, hoş karşılama
[159] efrad-ı millet: milletin fertleri, bireyleri, millet
[160] mazhar olmak: erişmek, ulaşmak
[161] nazar-ı haset: haset bakışı, kıskançlık
[162] iktifa: yetinme
[163] temin-i mevki ve rahat: rahatlık ve makam sağlama
[164] cidal: kavga, savaşım
[165] münten-i tefessüh: çürümüşlüğün hastalığı

şayıp sağına ve soluna avuç avuç altın serperek taltif[166] ve ihafe[167] ile kendine birtakım mahir[168] muavinler, cebbar zâhirler[169] tedarik ederek hükümran olmaya çalışıyor ve bunun için hiç çekinmeyerek, hiç tereddüt etmeyerek bütün memleketi zulüm altında, ateş içinde eziyor, kana buluyordu. Bu birinci güruha[170] dahli olacak kadar mukbil[171] olmayan ikinci güruh da bunların himayesine istinad ederek, temin-i menfaat[172] için her vasıta ile uğraşıyor, diğer güruhlar sıra ile herkes bir başka büyük ve nafiz[173] mukbile intisap ederek, hepsi de kendi behimiyet-i mütefessihesi[174] için irtikâp etmedik köpeklik, kabul etmedik alçaklık bırakmayarak, etekler öperek, ayaklar yalayarak, gammazlıkları, cellatlıklarla bu zalim ve ifna[175] mesleğine[176] hadim[177] oluyordu. Herkes, bila-istisna[178] herkes menfaat ve şahsı işe girince, vicdanını, milletini, namusunu, vatanını unutuyor, yalnız nefsi için yaşadığını her an her hareketiyle ispat ve izhar ediyordu. Böylece İstanbul'un memur takımı muvakkar,[179] muhterem kısm-ı halkı ekseriyet itibarıyla yalnız para için, yalnız menfaat ve rahatları için kimi sirkat[180] ve cinayet ile vatanın inkırazına[181] çalışıyor, kimisi sükût ve tahammül ile memleketin mahvına, milletin sefaletine lakayt[182] kalıyordu.

---

[166] taltif: gönül okşama
[167] ihafe: korkutma
[168] mahir: becerikli
[169] zâhir: yardımcı
[170] güruh: grup, takım
[171] mukbil: talihli, şanslı
[172] temin-i menfaat: çıkar sağlamak
[173] nafiz: yararlı, saygın
[174] behimiyet-i mütefessihe: kokuşmuş hayvanlık
[175] ifna: yok etme
[176] meslek: yol
[177] hadim: hizmetçi, yardımcı
[178] bilâ-istisna: istisnasız
[179] muvakkar: ağırbaşlı
[180] sirkat: hırsızlık
[181] inkıraz: yok oluş
[182] lakayt: kayıtsız

Bir kere bu memur kısmı çıktıktan sonra, kalan erbab-ı ticaret[183] ise…

Acı acı güldü.

Onlara, güya çalışarak yaşayan tüccara esnafa, gelince acaba onlar kazandıkları parayı namuslarıyla, bir hakk-ı meşru olarak mı kazanıyorlardı?

Hepsi de türlü dolaplarla müşterileri aldatıp kandırarak, türlü oyunlarla soyup çalarak yaşamıyorlar mıydı? Ucuzu pahalı, fenayı iyi diye sürmek için onlar da her türlü yalanı irtikâptan çekinmeyerek zengin olmuyorlar mıydı?

Küçük tüccarlar da böyle olduğu gibi, büyük ticarethanelerde, kumpanyalarda şirketlerde, bankalarda para hep kizb[184] ve ihtikâr[185] ile tezvir[186] ve ihtiyâl[187] ile kazanılmıyor muydu?

Sonra bu yalnız, burada, bu memlekette değil, bütün dünyada bütün insanlar böyle birbirini yiyerek, aldatarak, üzerek, yalnız menfaat için yaşıyorlar ve bunun için her denaeti kabul ediyorlardı. Vâkıâ[188] servet, her yerde mutlak tezvir ve ihtikâr[189] ile kazanılıyor ise de burada iş daha feci bir renk alıyordu. Çünkü her yerde say ve zekânın az çok nâil-i emel olduğu[190] muhakkak iken burada, bu memlekette, bu idarede zekâ bilakis melun ve menfur[191] addolunuyordu. Say ve iktidarın hiçbir yerde tezvir ve tekâpûsuz nâil-i mükâfat olduğu[192] vâki değildi,[193] burada ise say ve iktidar bir kabahat, bir seyyie[194] gibi reddolunuyordu.

---

[183] erbab-ı ticaret: tüccarlar, ticaretle uğraşanlar
[184] kizb: yalan
[185] ihtikâr: vurgunculuk
[186] tezvir: yalan dolan
[187] ihtiyâl: oyun
[188] vâkıa: gerçi
[189] ihtikâr: karaborsa, vurgunculuk
[190] nâil-i emel olmak: emeline ulaşmak
[191] menfur: nefret edilen, iğrenç
[192] nâil-i mükâfat olmak: ödüle ulaşmak
[193] vâki: vuku bulmak, olmak
[194] seyyie: suç

Servet ise yalnız denaete mevut[195] bir mükâfattı.

***

Sonra, işin fecaati nasıl kazanılmış olursa olsun paraya malik olanlar, her yerde herkes tarafından muhterem, mükerrem[196] oluyorlar, malik olmayanlar ise, en munsifler,[197] en adiller tarafından bile zillet ve hakaretle muamele görüyorlardı. Vâkıâ bunları tefrik[198] için birtakım düzme miyarlar[199] koymuşlar, bunlara namus, haysiyet, şeref gibi parlak, yaldızlı isimler vermişlerdi. Hâlbuki o, namus denilen mühim şey kadar mevhum manalı[200] başka bir kelime daha bulmak mümkün değildi. Herkesin de bu kelimeye verdiği manaya göre namuslu kalmak üzere bin türlü seyyiat irtikâp edebiliyordu. Para denilen ve hey'et-i içtimaiyenin üstünde rast geldiği şeyi telvis[201] ve imha ederek akan seyl-i çirkâb[202] önünde, bütün mukaddes şeyler gibi namus ve vicdan da mutlak soluyor, mutlak kirleniyor, atıl[203] ve sakıt[204] kalıyordu.

Onu en çok kudurtan şey parası olmayan bedbahtların[205] aç ve sefil kalmasıydı. Bir insanın israf ve sefahate ait eşyadan parası olmadığı için mahrum kalması kabul olunabilirdi. Fakat parası olmadığı için bir adam niçin aç, niçin hor ve zelil[206] oluyordu? O para ki kazanmak için say ve zekâdan, hürriyet ve istikametten ziyade, hile

---

[195] mevut: vaat olunmuş
[196] mükerrem: saygın, saygıdeğer
[197] munsif: insaflılar, merhametliler
[198] tefrik: ayırmak
[199] miyar: ölçü
[200] mevhum: kuruntu, aslı olmayan
[201] telvis: bozmak
[202] seyl-i çirkâb: kirli su seli
[203] atıl: faydasız
[204] sakıt: değersiz
[205] bedbaht: bahtsız, kötü talihli, şanssız
[206] zelil: aşağılanmış

ve denaet lazımdı. Demek ki dünyada huzur ve rahat yalnız eşirraya,[207] esâfile,[208] erâzile[209] mahsus bir şeydi?

Artık iyice anlıyordu ki, bir insan için huzur ve rahat başka türlü kabil-i istihsal[210] değildi. Başka türlü yapmak davasında bulunanların ise, kimseden merhamet ve muavenete nail olamamaksızın kendisi gibi sefil ve aç kalması muhakkaktı. Ama bunlar bu hareketi ulvi bir gaye için, namus ve hamiyyet,[211] vicdan ve izzet-i nefs[212] davasıyla tercih ediyorlarmış, mutlak yine eziliyorlar ve bundan başka herkes onları takdir değil, tezyif ediyordu.[213]

O vakit, bütün böyle muhakemet arasında aklına gelen ve eşirra güruhunun kendi gibi hamiyyetperverlere[214] isnat ettiği[215] bir iddiayı, bu hareketinin cidden namusperverliğinden mi yoksa aczden mi neşet ettiğini[216] tekrar düşündü. Acaba o da elinden gelse yahut fırsat düşse, onlar gibi yapmayacak mıydı?

Bu mülahaza altında tekrar başı dikilerek etrafına azamet[217] ve istihkar[218] ile baktı.

Hiçbir vakit, etrafında binlerce emsalinin yaptığı gibi, bir fırsat aramamış, fırsat peşinde koşmamış olduğunu tahattur etti. Evet, her ne kadar bir fırsata maruz kalmamışsa da başkaları gibi fırsat icat etmek de istememişti. Sonra, acz iddiasına gelince evet o âciz idi. Bunu teslim[219] ediyor idi. Fakat bu aczi takdis ediyordu. Kendi menfaati için birtakım bî-günahların[220] kanına girmekten, bu kanlı

---

[207] eşirra: edepsizler, kötüler
[208] esâfil: en sefiller, aşağılıklar
[209] erâzil: reziller
[210] kabil-i istihsal: elde edilmesi, kazanılması mümkün
[211] hamiyyet: onur, haysiyet
[212] izzet-i nefs: şeref, onur, haysiyet
[213] tezyif etmek: aşağılamak
[214] hamiyyetperver: onurlu, millî onura sahip kişi
[215] isnat etmek: dayandırmak
[216] neşet etmek: kaynaklanmak
[217] azamet: büyüklük
[218] istihkar: hor görmek, aşağılamak
[219] teslim: kabul
[220] bî-günah: günahsız, masum

idareye hizmet edip zavallı milletin sefaletine, vatanın mahv ve inkırazına yardım etmekten yahut bin türlü denaetle kendine büyük bir mevki temin etmiş bed-mâye[221] birtakım erâzilin huzurunda köpekler gibi yaltaklanmaktan âcizdi ve bu aczle iftihar ediyordu!

O bu mülahazalara dalmış, zulmet-i efkârına[222] boğulmuş iken vakit koşuyordu. Gözüne ilişen saatin on bire çeyrek kaldığını gördü, tekrar sarsıldı. On bir vapuru giderse, ne yapacağını düşünerek nasıl olursa olsun Köprü'yü geçip vapur kalkmadan dostunu ele geçirmek lazım olduğuna karar verdi. Fakat Köprü'yü nasıl geçebilecekti?

Hırsızlar gibi para vermeden kaçmayı kabul edemeyerek gidip memura parası olmadığını itiraf etmeyi tercih etti. Ve uzun tereddütlerden sonra, bin azap ve hicap[223] ile mahv ve helak olarak, müfteris[224] bir mecburiyetin pençesinde ezile ezile yürüdüğü vakit birden o kadar kalabalığa, o kadar kargaşalığa rast geldi ki, tevakkuf edip memuru görmek için inat ettiği hâlde, itile kakıla memuru geçmiş bulundu.

Arkasından yetişip, yakasından yakalayarak, çaldığı şeyi cebinden çıkarıp dövüne dövüne herkesin içinde hapse götüreceklermiş gibi korkarak, titreye titreye koşuyordu. Ve kendi kendine acı bir intikamla: "Kalem'de mümeyyiz beye dalkavukluk etmezsin ama burada on para için rezil olmak tehlikesine maruz kalırsın..." diyordu.

Ada iskelesine geldiği vakit, kalkmaya hazırlanan vapura mütehacim[225] halkın izdihamı arasında, sersem, yorgun, zebun,[226] tevakkuf etti. Bir kere vapura girip bakmak, dostunun vapurda bulunup bulunmadığını anlamak lazım geliyordu. Kapıdan: "Şimdi çıkacağım, birisine bakıyorum…" diyerek içeri girdi.

---

[221] bed-mâye: mayası bozuk
[222] zulmet-i efkâr: düşüncelerin karanlığı
[223] hicap: utanç
[224] müfteris: fırsatçı
[225] mütehacim: hücum eden
[226] zebun: güçsüz

Bu cumartesi akşamına mahsus fevkalade kalabalığa taşmış olan vapura girdiği vakit, evvela nazar-ı dikkatine çarpan şey herkeste görünen şâyân-ı gıpta[227] servet ve saltanat oldu. Mutantan[228] tuvaletlerle müzeyyen[229] kadınlar, zarif endişe-i hayattan[230] muarra erkekler herkes, herkes, zevk ü safasında, keyif ve eğlencesindeydi.

Bir şey görmeyerek, acı bir mukayese-i nefsle ezilip gözleri dumanlı, ruhu bulutlu bakarken, daha ziyade tahammül edemeyeceğini anladı. Dostu içeride olsa bile ona gidip ifade-i hâl edemeyeceğini[231] görerek ne olursa olsun diye dışarı çıktı. Boğuluyordu. O, karnını doyurmak için birkaç kuruşu bulamadığı hâlde, herkes nihayetsiz bir refah ve debdebe ile etraflarına para saçarak mesut ve muammer[232] bir hayat sürüyorlardı.

O esnada Galata tarafından dostunun telaş ile geldiğini görerek ona şitap etti. O ise, mesut adamlara mahsus cevval ve pervazkâr[233] bir reviş[234] ile gelirken kendini görünce bir: "O, vay efendim?" dedi, sonra: "Aman azizim, bizim çocuğa biraz fıstık alacağım vapur da gidiyor galiba…" diye fıstıkçıya teveccüh etti.

Behiç, ona nasıl açılacağını düşünerek arkasından gitti. Şimdi pazarlık oluyordu. Okkası on sekiz kuruştan yarım okka fıstık tartılmaya başlandı. Behiç yarım okka fıstık için dokuz kuruş veren dostuna evvela hayret, sonra kin ve husumetle[235] bakmaya başladı. Herkese ait olan kini şimdi birdenbire dostuna teveccüh ve inhisar etmişti. Herkesten ziyade kendini tanıması sevmesi lazım geldiği hâlde, bu adam, şimdi kendinden para istese, vermemek için bahane arayacak, verse bile inatla, huşunetle,[236] fedakârlıkla verecekti. O da tabii herkes gibi kendi hayatını türlü dolaplarla, türlü hileler-

[227] şâyân-ı gıpta: gıpta edilecek, özenilecek
[228] mutantan: tantanalı, şatafatlı
[229] müzeyyen: süslü
[230] endişe-i hayattan muarra: yaşam kaygısından uzak
[231] ifade-i hâl etmek: hâlini anlatmak
[232] muammer: şanslı
[233] pervezkâr: uçarı
[234] reviş: yürüyüş, gidiş
[235] husumet: düşmanlık
[236] huşunet: kabalık

le tertip ve tanzim etmiş, memnun ve müreffeh yaşamaktaydı. Bir dostunun sefil ve nâlân[237] kalmasının ne ehemmiyeti olacaktı? O kadar gayz[238] ve intikam ile taşıyordu ki fıstık tartılıp parası verilip de dostu kendine teveccühle: "Ee, ne haber, görünmüyorsun? Ne hâldesin?" diye sorduğu vakit, tamam sırası gelmişken hiçbir şey söylemedi. Öylece, kendini bu gece belki intihardan kurtaracak bu adamdan karar verdiği gibi para istemeden bıraktı. Ve o giderken arkasından son çaresi elinden kaçan mahva mahkûm biçareler gibi kaldığı hâlde, taş gibi haşin ve kindardı.

***

Bir taraftan vapura kalabalık hücum etmekteydi. Herkeste servet ve sâmân[239] taşıyor, herkesin elinde yahut hamallarının kolunda, paketler, çantalar bulunuyordu. En biçareleri, fakirleri bile bu gece tok yatıp uyuyacak bir köşeye malikti.

Yalnız, yalnız o mu açtı, yalnız o mu beş parasızdı yarabbim?

Birdenbire kendini boğan bir tuğyan-ı hiddetle: "Niçin, niçin yalnız ben?" diye gürlemek istedi.

Mesela, şimdi yarım okka fıstık almak için dokuz kuruş veren dostu, kendine nazaran pek adi bir derecede olan malumatıyla, cehaletiyle beraber, iki bin beş yüz kuruş maaş alıyordu. Kendi üç buçuk senedir üç yüz elli kuruş maaşla süründüğü hâlde, bu maaşa o beş senede nail olmuştu. Buna nasıl vasıtalarla nail olduğu bedihî[240] ve aşikâr[241] iken yalnız kaldığı zamanlar, âmirleri ve idare hakkında, hatta padişah aleyhinde bile ağzına gelen küfürleri tekrardan çekinmez ve böylece kendini hamiyyetperver göstermek davasında da bulunurdu. Aynı zamanda, Avrupa'da, Mısır'da bulunanlarla münasebeti olduğunu da itiraf etmekten çekinmezdi. Birkaç kere onların risalelerini,[242] gazetelerini de kendisine okumak için vermişti. İşte, herkes böyle her fırsata ve her ihtimale karşı menfaatini arıyor, her

[237] nâlân: inleyen
[238] gayz: öfke
[239] sâmân: zenginlik
[240] bedihî: açık
[241] âşikâr: besbelli
[242] risale: dergi, gazete

tarafa hizmet ederek nasıl olursa olsun yalnız hile, yalnız oyun ile temin-i mevkie çalışıyordu. Sonra ortada yalnız denaet ve ihtiyâl[243] hükümferma iken say ve namustan, zekâ ve iktidardan bahsedenler de vardı, değil mi? Kanunun müşareketiyle[244] irtikâb-ı denaet edenler tantana içinde, o kanunun himayesi altında bir ömr-i saadet[245] sürüyorlar, sonra, çalışmaya müheyya zekâ ve iktidar erbabı, ashab-ı namus[246] açlıktan ölüyordu.

Âh, hepsi de murdar, hepsi de cani[247] ve deni idi. Bir kişi yoktu ki, hayatı temiz olsun, yediği ekmeği hak ve nasfetle[248] kazanmış olsun… Ve böyle bin köpeklikle kazanılan para ile başkalarına gösteriş yaparak yaşamaktan utanmıyorlar, nasıl kazanıldığı malum olan bu paraların tantanasına gömülerek mesut olmak edasında bulunuyorlardı. Bütün bu debdebelerin arkasında ne kanlı, ne iğrenç cinayetler, ne satılmış vicdanlar, ne tezelzül etmiş[249] izzet-i nefsler, ne öpülmüş murdar[250] etekler ne dökülmüş âb-ı rûlar[251] sırıttığını düşünerek derin bir istikrâh ile insanlıktan tiksindi.

Kendi kendine: "Sonra sen hamiyyet ve namus davasındasın öyle mi? Al öyle ise mükâfatını… Bak, herkes zevk ve safa içinde yaşıyor, sen böyle sürün… Herkes izzet ve ikram içinde ömür sürüyor… Bak, hırsızlar, mürtekipler[252] vicdansızlar, arabalarda, kâşânelerde, debdebe ve israf, tantana ve sefahat içinde hükümran oluyorlar… Sen sürün… Bu senin hakkındır, cezandır, çek …" diyordu.

---

[243] ihtiyâl: hile
[244] müşareket: ortaklık
[245] ömr-i saadet: mutlu yaşam
[246] ashab-ı namus: namuslular
[247] cani: cinayet işleyen, katil
[248] nasfet: doğruluk
[249] tezelzül etmek: sarsılmak
[250] murdar: pis
[251] âb-ı rû: yüz suyu
[252] mürtekip: yiyici, hırsız

Bir buhran-ı cünûn[253] içinde, sağına soluna fena fena bakmaya başladı. Bir hezeyan-ı dimağ[254] ile kalabalık içine atılıp haykırarak, rast gelene tokat tekme, yumruk vurarak, dünyada, Allah'a, hayata, namusa, paraya lanet etmek ihtiyacıyla sarsılıyordu.

Sonra birdenbire şiddetli bir aksü'l-amel[255] ile:

"Hakları var… Hakları var…" diye inledi.

Evet, elbette hakları vardı. Mademki yaşamak için başka türlü yapmak kabil değildi, demek ki, herkes gibi, çalmalı, yakmalı, kırmalıydı. Mademki, dünyada merhamet ve hamiyyet ne kadar muzırsa,[256] namus ve vicdan da o kadar yalandı. Ve mademki sahibine böyle fakr ü zaruretten başka bir şey temin edemiyordu, demek ki namus insanlar için her şeyden muzırdı.

O ana kadar Abdülhamit'in[257] zulmüne muavenet etmemekle beraber başka türlü yapmak mümkün olmadığı için muhafaza-i sükût[258] edenleri takdir eder, onlara hak verirdi. Fakat mademki o erkân-ı zulüm[259] için bu sükût, bir sebeb-i gayret[260] oluyor ve o sayede onlar kesb-i kuvvet ve cesaret[261] ediyorlardı, onlar da, yapanlar da, yapılanlar da, sükût edenler de, hepsi de, hepsi de cani, hepsi de melundu. Bu hayat içinde, yalnız kendini düşünüp kendi menfaati için her fırsattan istifade etmeye bakanlar, yalnız onlar haklıydı!

"Evet, hakları var… Hakları var…" diye haykırmak istedi.

Bütün insanlar birbirine hücum edip parçalamak için kudurmuş bir kurt sürüsü olduktan sonra, âciz ve zayıfların arada ezilmesi, kavi[262] ve muzır olanların muammer olması mukadder[263] olduk-

---

[253] buhran-i cünun: cinnet krizi
[254] hezeyan-ı dimağ: zihinsel sayıklama
[255] aksü'l-amel: tepki
[256] muzır: zararlı
[257] Sultan II. Abdülhamit Han.
[258] muhafaza-i sükût: sessizliği bozmamak, ses çıkarmamak
[259] erkân-ı zulüm: zulmedenler, zulüm sahipleri
[260] sebeb-i gayret: gayret nedeni, devam nedeni
[261] kesb-i kuvvet ve cesaret: cesaret ve güç kazanmak
[262] kavi: kuvvetli, güçlü
[263] mukadder: beğenilmiş, değeri bilinmiş

tan sonra, namus vicdan, hamiyyet gibi, yalnız ağızda gezen birkaç budala kelimenin manasına aldananlar aç kalarak ölecek olduktan sonra, herkes çalmalı, yıkmalı, yakmalı değil miydi?

Mademki cemiyet-i beşeriyye, kolunun kuvvetine, bıçağının şiddetine güvenerek geçenleri çevirip parasını çalarak yaşayan hırsızlardan başka asıl kanunun huzurunda, asıl kanunun müşareketiyle, bin türlü oyun ve hile ile salimen[264] hırsızlık edenlerden mürekkepti[265] ve çalmayanların kendisi gibi aç ve sefil kalması muhakkaktı, bu melun yağma ve kıtal[266] dünyasında muhafaza-yı mevcudiyet[267] için hırsızlık bir vazife olmuyor muydu?

"Sen sürün… Sen sürün… Herkes huzur ve refah içinde ömür sürsün… Sen sürün… Hakkındır, cezandır, çek sürün…" diye tekrar etti.

***

Bu esnada vapur gitmiş, akşam iyice inmiş, Köprü tenhalanmıştı. Karşıda İstanbul, guruba mahsus kanlara dumanlara boğulmuş eşkâliyle[268] teressüm ediyor[269], teferruatı[270] duman içinde kaybolarak yekpare bir silsile-yi ehvâl[271] irae ediyordu. Vapurlar çığlıklarla kıyamet koparark, hıncahınç dolu, sallana sallana uzaklaşıyorlardı. Herkes meskenet[272] ve tevekkül ile âciz, zelil kendi semere-i tertipleri[273] olan kaderlerine razı, hakîr hayatlarına gömülmek için, evlerine koşmaktaydılar.

---

[264] salimen: güven içinde
[265] mürekkep: oluşmak
[266] kıtal: kıyım, savaşım
[267] muhafaza-i mevcudiyet: varlığını sürdürmek
[268] eşkâl: şekiller
[269] teressüm etmek: görünmek
[270] teferruat: ayrıntı
[271] silsile-i ehvâl: korku silsilesi
[272] meskenet: miskinlik
[273] semere-i tertip: düzen meyvesi

Birdenbire, bütün kalabalığa, bütün şehre muhakkar[274] bir nazar-ı sâr[275] ile bakarak: "Ben de yapacağım!" diye sarsıldı. Evet, o da yapacaktı, artık o da herkes gibi bila-merhamet[276] vatan, millet, namus, vicdan düşünmeksizin yakacak, yıkacak, çalacak ve yalnız, yalnız kendini düşünecekti. Meskenet ve tevekkülleri[277] seyyiesiyle kendi cellatlarını kendi kanlarıyla besleyen bu halk için, manasız, yalan namus için niçin sefil ve sergerdân[278] oluyordu! Zaten onlara ne kadar fenalık yapılsa kendilerinin yaptıkları kadar yapmak mümkün olamazdı. Milleti, vatanı, namusu kimse düşünmediği hâlde o hâlâ niçin düşünecekti?

Hızla yürüyerek Galata'ya geçti. Yüksekkaldırım'dan Beyoğlu'na teveccüh etti. Azim ve metanetle[279] yürüyordu.

Gidip diyecekti ki:

"Size arz-ı hizmet[280] için geliyorum… Ve zannederim ki kullandığınız adamların birçoğundan daha mühim işler görebilirim. İşte mesela, başlamak için, size mühim ifşaatım[281] var…"

Ve o kadar mühim şeyler haber verecekti ki, son derece memnun olacaklar, layık olduğu mükâfatı vereceklerdi.

Az sonra Tünel'in başında bulunuyordu. Yolda yürürken, kendine bundan sonrası için bir hayat, bir tarz-ı sa'y[282] tertip ediyor, muvaffakiyet için takip edilecek tarik[283] hakkında binâ-yı mülahaza[284] ediyordu. Bu esnada içinden, benliğinin en derin bir köşesin-

---

[274] muhakkar: hakarete uğramış
[275] nazar-ı sâr: kin bakışı
[276] bila-merhamet: acımasız
[277] tevekkül: işi Allah'a bırakma
[278] sergerdân: sersem, şaşkın
[279] metanet: sağlamlık, dayanıklılık
[280] arz-ı hizmet: hizmet sunma
[281] ifşaat: açıklamalar
[282] tarz-ı sa'y: çalışma şekli
[283] tarik: yol
[284] binâ-yı mülahaza: düşünceler kurmak

den, bugünkü elemlerin, ıstırapların meraretiyle mecbur-i sükût olmuş[285] bir mevcudiyet,[286] ismâ-yı sada[287] için ara sıra çırpınıyordu.

Fakat bu saf ve temiz sada, o kadar cesaretsiz, o kadar zayıf kalmıştı ki, hiçbir şeye muktedir olamıyordu.[288]

Nihayet, Galatasarayı'nın önünde kendine daima meşum[289] bir zindan gibi görünmüş olan binanın karşısında bulunduğu vakit hücum eden bir tereddütten istifade ederek bu sesi biraz kuvvetle haykırdı: "Ne yapıyorsun, bedbaht?" dedi.

Benliği buna hemen cevab-ı lazımı[290] verdi:

"Ne mi yapıyorum, yaşamak için çalışıyorum… Baksana, başka türlü yaşamak mümkün mü? Bu memlekette say ve zekâya beş para veren var mı? Mademki burada yaşamak için herkesi kendine münkad[291] ve ram etmiş[292] olan menhus kuvvete hizmet etmek lazım. Ben de herkes gibi ona hadim[293] olacağım. Ama bu hizmetten zarar görenler bulunacakmış. Herkes beni düşünüyor mu ki, ben onları düşüneyim? Dün geceden beri lokma ekmek yemedim. Bu gece de mi yemeyeceğim?"

Böyle düşünmekle, kararını icra[294] için metanet hissetmekle beraber son demde, bu işi yapamayacağına dair bir itminan-ı kalbî[295] bir kuvvet-i derunî[296] de vardı. Ve ilk saniyeden beri bundan korkarak buna mağlup olmamak için hazırlanıyor, mukavemete[297] karar veriyordu. Zaten, o ilk günden beri anlamış, hükmetmişti ki,

---

[285] mecbur-i sükût olmak: susmak zorunda kalma
[286] mevcudiyet: varlık
[287] ismâ-yı sada: sesini duyurmak
[288] muktedir olmak: gücü yetmek, güç yetirmek
[289] meşum: uğursuz
[290] cevab-ı lazım: gereken yanıt
[291] münkad: boyun eğmiş
[292] ram etmek: boyun eğdirmek
[293] hâdim: hizmetkâr
[294] icra: uygulamaya koymak
[295] itminân-ı kalbî: yürekten inanış
[296] kuvvet-i derunî: iç kuvveti
[297] mukavemet: direnme, direniş

bu işler için mantıktan, muhakemeden ziyade asıl istidadın[298] dahl[299] ve tesiri vardı. Ve bunları yapanlar zaruretten ziyade sevk-i tabiî[300] ile bu tariki tutuyorlardı.

Son bir gayret ile ilerleyerek kapıdan girdi. Lambalar yeni yanmış, Galatasarayı İstibdat devrine[301] mahsus faaliyetle pür-hayattı.[302] Şimdi kendinde biraz evvel sadâ-yı hakikati[303] isma[304] için pek âciz olan şahsiyet-i necibe[305] son tehlike takarrüp edildiğini[306] hissettiği için son bir gayret-i mezbuhane[307] ile ref-i isyan[308] etmişti. Şimdi onda iki şahsiyet mücadele ediyordu. Birisi masum, necip, eski Behiç, diğeri bütün sefaletlerinin ve bugünkü muhakemelerinin[309] teşvikiyle kudurmuş iki Behiç… Bunlar birbirleriyle merhametsizcesine boğuşuyorlardı; biri ötekini tahkir ediyor, öteki bunu tezyif ediyor idi. Bu öbürüne cani, rezil, meşum adam diye haykırıyor. Beriki ötekine: "Sersem, budala, hayvan!" diye söyleniyordu.

Fakat o kirli merdivenlerden çıkıp da kendini o murdar divanehanede bulduğu vakit orasını dolduran adamların âdiliğinden, muhat[310] olduğu bu iğrenç muhnik hevâ-yı nesimîden[311] birden o kadar istikrâh hissetti ki, pis bir şeye uzatılıp dûçar-ı levs[312] olmaktan içtinap[313] için gayr-i ihtiyarî bir hareket ile ricat eden[314] temiz bir

---

[298] istidad: kabiliyet, yetenek
[299] dahl: etki
[300] sevk-i tabiî: içgüdü
[301] İstibdad devri: II. Abdülhamid'in 1908'e kadar uyguladığı baskıcı yönetim dönemi.
[302] pür-hayat: canlı
[303] sadâ-yı hakikat: gerçeğin sesi
[304] isma: duyurmak
[305] şahsiyet-i necib: temiz kişi
[306] takarrüp etmek: yaklaşmak
[307] gayret-i mezbuhane: boğazlanmışcasına (bir) gayret
[308] ref-i isyan: isyanı def etmek, bastırmak, geçiştirmek
[309] muhakeme: düşünceler
[310] muhat: çevrilmiş, kuşatılmış
[311] hevâ-yı nesimî: hava, atmosfer
[312] duçar-ı levs: kire bulaşmış
[313] içtinap: sakınma
[314] ricat etmek: geri çekilmek, gerilemek

el gibi, kendinde bir silkinme hissederek tevakkuf etti. Bu zaaftan istifade için pür-tehalük[315] olan eski Behiç, büyük bir hamle-i zaferle[316] ref-i sada[317] etti:

— Evet, dedi. Sersem, budala, peki, fakat cani, murdar değil… Asla, asla…

Öteki Behiç ona: "Budala, açsın diyordu. Gir içeri, bir etek öp, iki söz söyle, birkaç satır yaz, ceplerin altınla dolu çık, git, yaşa… Sen de herkes gibi mesut ol… Bir etek öp, on kişi senin eteğini öpsün… Aç sürünmeyip zengin olmak bu kadar kolay iken hâlâ niçin tereddüt ediyorsun?"

O vakit başını tekrar azamet ve gurur ile kaldırdı. Kendini şimdi daha şâyân-ı takdis[318] buluyordu. Evet, açtı, fakat aç olduğu hâlde bu denaeti kabul edemiyorsa, demek ki onda, başkalarından kahraman bir ruh-ı necip[319] vardı. Çünkü bu alçaklıkları aç kalmaksızın mahza[320] israf ve sefahat içinde irtikâp ediyorlardı.

Evet, açtı ve yine aç ve mahrum kalacaktı. Fakat buna mukabil[321] o edanînin hiçbir vakit nail olmayacakları bir gurur-ı vicdan,[322] bir vakar-ı hayat[323] ile yaşayacaktı. Bütün o esâfil, belki bazen bir nokta-i nazara göre mağbut[324] bir hayat geçirirlerdi. Fakat ekseriya yalnız temizliğin, yalnız ulviyetin bahşedeceği o azamet ile kimseye ref-i nazara[325] cesaret edemez, herkesin huzurunda başlarını yere eğerek geçmeye mecbur olurlardı.

---

[315] pür-tehalük: istekle dolu, arzulu
[316] hamle-i zafer: zafer hamlesi
[317] ref-i sada: sesi yükseltmek
[318] şâyân-ı takdis: kutsanmaya değer
[319] ruh-ı necip: temiz ruh
[320] mahza: sadece
[321] mukabil: karşılık
[322] gurur-ı vicdan: vicdan gururu
[323] vakar-ı hayat: gururlu yaşam
[324] mağbut: imrenilecek
[325] ref-i nazar: tepeden bakma

Hayır, onların o semere-i şenaat[326] olan murdar paralarını kabul etmeyecek ve şimdiye kadar pak kalmış olan vicdanını bu cinayetlerle kirletmeyecek, kimsenin kanına girmeyecek, etrafındaki melun yağma ve kıtale iştirak ve bu meşum idareye hizmet etmeyecekti. Sefil olacakmış, aç kalacakmış… Vicdanen hiç kimsenin nail olamadığı bir huzur ve refah içinde yaşadıktan sonra, bu sefaletin ne ehemmiyeti olurdu? Hatta bilakis, bu bir nişane-i iftihar[327] değil miydi? Bu memlekette böyle bir devrede en adi adamlar alçaklık sayesinde para kazanırken kendisi gibi zeki, münevver, çalışkan bir adamın mahrum bir hayat içinde yaşaması onun için bir şeref olmuyor muydu?

İşte o, bu yegâne şerefle mümtaz,[328] daima ulvi, bülend-i nâsiye,[329] herkesi tahkir edecek, hiç kimse onun için bir kelime-i töhmet[330] telaffuz edemeyecekti. Ve hâlâ aç, hâlâ ne yapacağını, ne yiyip nerede yatacağını bilmeyerek, fakat bu tesellinin, bu gururun kuvvetiyle sabaha kadar aç acına sokaklarda dolaşmak için kendinde kuvvet hissederek merdivenlerden indi, dışarı çıkarak artık iyice inmiş olan gece içinde kayboldu.

Kadıköy, 15 Eylül 1329/1913

[326] semere-i şenaat: kötülük meyveleri
[327] nişane-i iftihar: övünç nişanı
[328] mümtaz: seçkin
[329] bülend-i nâsiye: alın açıklığı
[330] kelime-i töhmet: suçlayıcı söz

Bir Hikâye-i Hüsran[331]

-Ali Canip'e-

–I–

Şu muhakkak ki bütün kararlarımız, bütün hareketlerimiz yalnız hâlet-i ruhiyenin[332] iradesiz birer mevludu.[333] Bunları güya akıl ve mantığa tatbik ettiğimiz[334] hakkındaki iddiamız ise sırf safsata… İşte yirmi yaşımdan beri güya akıl ve mantığa muvafık[335] bulduğum için reddettiğim bir şeyi bugün kabul ediyorum: Yani evleniyorum.

Senelerden beri bütün teklifleri, bütün ısrarları ret için izdivaç[336] aleyhinde irat ettiğim[337] delail-i akliyem[338] kıymet mıntıkalarını[339] bugün mü kaybediyor?

İşin doğrusu, bütün o seneler zarfında ruhen bu ihtiyacı hissetmiyordum ve bütün o köhne itirazları, o çürük davaları birer bahane olarak serdediyordum.[340] Hâlbuki bugün, ruhumda galeyan eden bu ihtiyaç huzurunda o davalar serfüru ediyor,[341] susuyor…

---

[331] hikâye-i hüsran: acı hikâye
[332] hâlet-i ruhiye: ruh hâli
[333] mevlut: çocuk
[334] tatbik etmek: uygulamak
[335] muvafık: uygun
[336] izdivaç: evlilik
[337] irat etmek: söylemek, dile getirmek
[338] delail-i akliye: aklî, ussal kanıtlarım
[339] mıntıka: bölge
[340] serdetmek: söylemek, ileri sürmek
[341] serfüru etmek: boyun eğmek

Bugün akşamüstü tenezzühe[342] çıkmıştım. Mahzun,[343] dalgın idim. Bugün kırk üç yaşıma giriyordum. Dalgınlığım kırk üç yaşıma girdiğime inanmadığımdan mütevellit[344] idi. Ben küçükken kırk üç yaşında değil, otuz üç yaşındaki erkekleri artık bitmiş ihtiyar görürdüm. Hâlbuki bugün otuz üçü geçtikten sonra kırk üçe bile dâhil olduğum hâlde kendimi yine o adamlar kadar bitkin, yaşlı bulamıyorum.

Yalnız ben kendim değil, beni herkes de yaşlı bulmazlar; bütün gençlik düşlerim, her birisi kimi saçları beyazlaşmış, kimi yüzü buruşmuş gibi oldukları hâlde beni gördükçe: "Hiç ihtiyarlamıyorsun" diye izhar-ı hayret ediyorlar…[345] Ben de bugüne kadar bu fikirde idim ve

"İnsan göründüğü yaşa maliktir"[346] diye kendimi iğfal ediyordum.[347] Fakat bugün takvimin huzurunda, bu yeni senenin ilk dakikalarını elim mülahazalarla[348] geçirdim; böyle gayr-i mahsüs[349] bir tevali[350] ile biriken senelerin bir gün beni de her hâlde küflenmiş bir ihtiyar yapacağını ve bahusus[351] senelerin ilk tahribatına[352] mukavemet eden[353] bazı vücutların birdenbire sukut ettiklerinin[354] de bir hakikat olduğunu düşündüm. Hüznüm de bu fikirlerden mütevellit idi.

İşte bu fikirler, bu endişeler altında bitap[355] yürürken, etrafta henüz müphem[356] bir inkişaf[357] ile çiçeklenmeye başlayan bahara

---

[342] tenezzüh: gezinti
[343] mahzun: hüzünlü
[344] mütevellit: ileri gelen, meydana gelen
[345] izhar-ı hayret etmek: hayret göstermek
[346] malik: sahip
[347] iğfal etmek: kandırmak
[348] mülâhaza: düşünce
[349] gayr-i mahsüs: duyulmayan, hissedilmeyen
[350] tevâli: uzama, sürme, birbirini izleme
[351] bahusus: özellikle
[352] tahribat: yıkım
[353] mukavemet etmek: direnmek
[354] sukut etmek: düşmek
[355] bitap: bitkin, yorgun
[356] müphem: belirsiz
[357] inkişaf: açılma, meydana çıkma

karşı ruhumda genç ve ateşin[358] bir incizap[359] hissediyor ve bunu hayret ve elemle görüyordum. Senelerden beri ruhumu böyle zaaflara karşı mukavemetli bulmaya alışmıştım. Ben ruhumu ve vücudumdan daha malul,[360] daha ihtiyar zannediyordum; bugün ise son zamanlarda hissetmekte olduğum müphem zaafların, gayr-i muayyen[361] temayüllerin[362] adeta bir ihtiyaç hâlinde ref-i sada ettiklerini[363] ve tabiatın bu "izmihrarı"[364] karşısında kendimde hiç memul etmediğim[365]hayat ve şebab[366] hummaları[367] ile galeyan ettiklerini[368] hissediyordum.

Sabahtan beri mevcudiyetimi[369] kesif[370] bir hüzün ve gam altında boğmuş olan matem-âlud[371] mülahazalardan sonra şimdi bu pervaz-ı şi'r ü hulya[372] ne idi?

Dünyada bir insan için, bin kahır, bin elem arasında geçen kırk iki senenin pây-ı tahribi[373]

altında vücudu ezilmiş iken, bir gün ruhunun yanından yirmi yaşa mahsus[374] şi'r ve hulyaya

avdet ettiğini[375] görmek kadar büyük bir musibet olur mu?

---

[358] ateşin: ateşli
[359] incizap: çekilme
[360] malul: hasta
[361] gayr-i muayyen: belirsiz
[362] temayül: eğilim
[363] ref-i sada etmek: sesini kesmek, susmak
[364] izmihrar: surat asmak
[365] me'mûl etmek: ummak
[366] şebab: gençlik
[367] humma: sıtma
[368] galeyen etmek: kaynamak
[369] mevcudiyet: varlık
[370] kesif: yoğun
[371] matem-âlûd: yaslı
[372] pervaz-ı şi'r ü hülya: hayallerin kanatlanması
[373] pây-ı tahrib: yıkıcı ayak
[374] mahsus: özgü
[375] avdet etmek: dönmek

Ben de her genç gibi yirmiden yirmi beş, otuza kadar müştak-ı şi'r ü hulya[376] idim. Şi'r ü hulya… Oh, bunların bahşettikleri nadir, firari birkaç saniye-i zevk ü mestîye[377] bedel ne kadar inkisara[378] ne kadar hicrana[379] düçar oldum![380]

Evvela, pek saf ve pek sevdakâr[381] idim, sevdim, ihanet gördüm; inandım aldattılar; istedim nail olamadım…[382] Böylece birçok gözyaşlarından, birçok cerihalardan[383] sonra bir gün dünyada hakiki olarak ancak zevk ve rahat olduğunu anladım.

O esnada otuz yaşlarında idim. O vakit, o güne kadar hayatımda hükümran[384] olmuş olan devre-i şiiriyyet[385] kapandı, yerine bir iltihab-ı adaliyyet[386] başladı. Evvelden yalnız şiire müştak iken, şimdi aynı iştiyak[387] ile zevke müptela[388] oldum. Evvelden müphem bir tebessümü bir buseye, muattar[389] bir hatırayı bir el sıkmaya memnuniyetle tercih edecek kadar esirî[390] ve hulya-perver[391] iken nail olduğum mülakatları[392] şairane muhaverelere[393] feda edip o nur-ı aşk[394] saatlerini masumane[395] geçirmeye razı olurken şimdi ilk

---

[376] müştak-i şi'r ü hülya: hayal ve şiire susamış, istekli, can atan
[377] saniye-i zevk ü mestî: sarhoşluk ve haz saniyeleri
[378] inkisar: kırıklık
[379] hicran: ayrılık
[380] düçar olmak: yakalanmak, düşmek
[381] sevdakâr: sevdalı
[382] nâil olmak: ulaşmak, erişmek
[383] ceriha: yara
[384] hükümran: yargı sahibi, etkin
[385] devre-i şiiriyet: şiir dönemi, şiir gibi güzel dönem
[386] iltihab-ı adaliyet: tensel arzu yangıları
[387] iştiyak: özlem
[388] müptela: tutkuyla bağlı, bağımlı
[389] muattar: (güzel) kokulu
[390] esirî: hava gibi sarıcı ve uçucu
[391] hulya-perver: hayalperest
[392] mülâkat: konuşma, görüşme
[393] muhavere: konuşma
[394] nur-ı aşk: aşkın nuru, ışığı
[395] masumane: masumca, masum bir şekilde

saniye-i mülakatta,[396] bir şebhun[397] ile ihraz-ı muzafferiyet[398] eden cesur muhacimler[399] gibi cüretkâr[400] ve müteşebbis[401] çıkıyordum. Ve galiba kadıncıklar da yalnız bunu istiyorlardı ki, şiir ü sevda devresindeki menakıb-ı hicr ü elemin[402] hiçbirine tesadüf etmiyordum. O devrede geçirdiğim yalnız dört beş elemli aşka bedel, bu devrede nihayetsiz muvaffakiyetlere nail oldum. Ve hiçbirisinden de bir zerre-i elem hissetmedim. Rabt-ı mevcudiyet[403] etmiyordum ki, bir elem ihtimali olsun.

Böylece, kadınları yalnız verecekleri maddi zevk nazarıyla takip ederken, bu zevki her kadının verebileceğini düşünüp birinin zıyaından[404] hadden efzun[405] müteellim[406] olmuyordum. İşte son zamana kadar bu hayatın zevk ve şevki teakup etti.[407]

Fakat eyvah… Bugün ruhumda fark ettiğim bu tezahürat-ı şi'r ü heyecan,[408] son vakitlerde fark eder gibi olup da ihtimal vermeyerek ihmal ettiğim, fakat bugün hissiyatımın zaafından istifade ile mevcudiyetimi birden istila etmiş[409] olan bu inkişaf-ı emel ve hulya…[410] Bu beni mahvedecek bir sıtma değil mi?

Çünkü ilk devrede gafildim, bî-haberdim,[411] şairdim… Şiire inanıyordum, aldanabiliyordum… Fakat bu kadar sene bu kadar iğrenç hakikatlere vâkıf olduktan,[412] o bizi şiir ve hulya emelleriyle

---

[396] saniye-i mülakat: buluşma, görüşme anı
[397] şebhun: gece baskını
[398] ihraz-ı muzafferiyet: zafer kazanma
[399] muhacim: hücum eden, saldıran
[400] cüretkâr: cesur, atılgan
[401] müteşebbis: girişken
[402] menakıb-ı hicr ü elem: ayrılık ve acı menkıbeleri, hikâyeleri
[403] rabt-ı mevcudiyet: varlık bağı, bağlılık
[404] zıya: kayıp
[405] hadden efzun: normalden fazla, aşırı
[406] müteellim: acılı, üzüntülü
[407] teakup etmek: takip etmek, izlemek
[408] tezahürat-ı şi'r ü heyecan: heyecan ve şiirin ortaya çıkışı
[409] istila etmek: ele geçirmek
[410] inkişaf-ı emel ve hulya: hayal ve arzuların ortaya çıkması, keşfedilmesi
[411] bî-haber: habersiz
[412] vâkıf olmak: öğrenmek, ulaşmak

hayran ve pür-şegaf[413] bırakan latif ve zengin mevcutların nasıl şi'r ü şegafa bigâne[414] olduklarını garip vakalarla, maskara hikâyelerle öğrendikten sonra, bahusus bu yaşta yine şiire, yine hulyaya avdet ne elim bir musaraa[415] olur.

Bugün ruhumda infilak eden[416] bu ihtiyac-ı şiire rağmen şiire inanmıyorum… Benliğimin muhtaç olduğu şiiri, safvet-i hulyayı[417] nasıl ve kimde bulabilirim? Yine neticeleri mutlak meşkûk[418] ve muzlim[419] sevda maceralarına mı çıkacağım?

Sonra da bugün kırk üç yaşıma girmiş ve çocuk gözüme yani nazar-ı hakikate göre, adeta ihtiyarlamış bir adam olduğumu, artık aşka, şevke veda etmek lazım geldiğini meraretle[420] tahattur ederek[421] kesif bir yeis[422] içine düştüm.

Bu katiyet[423] bana o kadar feci göründü ki, son senelerin muvaffakiyet-i sehile[424] neşesi arasında, söyleyebilmeye namzet[425] bir adam olmak imkânımı heder etmiş[426] olduğuma derin, muharrik[427] bir matemle[428] ruhum sızladı.

Demek ki, artık benim için bugün mesela bir genç kız aşkı, bir hulyâ-yı muhal[429] idi, öyle mi? Hâlbuki işte, işte, hatta şu esnada ruhum, şuh ve şen bir genç aşk için nasıl ateşin bir ihtiyaç ile harap

---

[413] pür-şegaf: aşk dolu
[414] bigâne: ilgisiz, kayıtsız
[415] musaraa: pehlivanlık
[416] infilâk etmek: patlamak
[417] safvet-i hulya: hayallerin temizliği
[418] meşkûk: şüpheli
[419] muzlim: karanlık
[420] meraret: acı
[421] tahattur etmek: hatırlamak, anımsamak
[422] yeis: karamsarlık
[423] katiyet: kesinlik
[424] muvaffakiyet-i sehil: kolay başarı
[425] namzet: aday
[426] heder etmek: harcamak, bitirmek
[427] muharrik: yakıcı
[428] matem: yas
[429] hulya-yı muhâl: imkânsız hayal

ve nâlân[430] idi! Bir Fransız şairi bir şiirinde bir mehtaba karşı denize bakan bir adamın elinde bir kadın eli sıkmak ihtiyacını hissedeceğinden bahsediyor. Ben ise şu esnada mehtaba, denize muhtaç olmadan bir genç kız eli tutmak… Hayır, hatta tutmak bile değil, yalnız görmek, yalnız uzaktan görmek için hayatını verecek kadar meşguf-i emel[431] hâldeyim.

Evet, bir genç kız eli… Bir genç kız ki, her şeyden evvel bir karanfil gibi şuh olsun… Yok, oh, yok; şu halk… Bundan korkarım… Bu insanı hemen, hemen yaralayıverir… Bir menekşe olsun, bir menekşe gibi pür-şi'r ü mahmur,[432] yahut bir yasemin gibi saf ve esirî olsun… Evet, fakat, nerede, nerede? Bunu nasıl bulmalı? Ve, eyvah ki, bulunsa bile onu nasıl kazanmalı?

İşte bu kazanmak muhali beni o kadar helak ediyor ki, bulmak imkânsızlığını unutuyorum; bugün, hakikaten genç olsam, bunu bulmak mümkünmüş zannıyla harabım….

Âh gençlik… O zamanlar, ben de genç ve pür-zafer[433] iken, her sabah uyandığım vakit günün vaat ettiği lütuflar ve keremler için diz çöküp bir ibadet-i ruh[434] ile hayata teşekkür etmek lazım imiş… Çünkü büyük bir aşka tesadüf imkânı mevcut idi. Ve bugün ise, ne yaparsam yapayım, bu imkân yoktur. Ve bu imkân olmadıktan sonra insan niçin ve nasıl yaşar? Zevk ise artık vücut zevkten bıktı, kadın ne kadar değişirse değişsin zevk yine değişmiyor; ve zevk daima aynı kaldıktan sonra, kadının değişmesinin ne ehemmiyeti olur?

Her kadının zevkini insanı deli edecek kadar yegâne bir surette başka ve nefis bir hâle getiren kuvvet, o aşk denilen sihir değil mi-

---

[430] nâlân: inleme, inleyen
[431] meşguf-i emel: aşka susamış arzular
[432] pür-şi'r ü mahmur: sarhoşluk ve şiir dolu
[433] pür-zafer: zafer dolu
[434] ibadet-i ruh: ruh ibadeti

dir? Ve aşk olmadıktan sonra, hayat yâbis,[435] akîm[436] ve akûr[437] bir çölden ibaret kalmıyor mu?

Ve aşkı her gün için mümkün bir lütuf olarak size takdim eden, her güzel gözde nihayetsiz bir şiir, her tebessümde emsalsiz vaatler bahşeden sihir ise o gençlik denilen kuvvet değil mi?

Ne yazık ki şiire, aşka ve saadete itimat bahşeden[438] o yegâne kuvvet, o şebab-ı müzehher[439] bugün benim için uzak bir hayal oldu. O nurlu seneler nasıl süratle, nasıl uçarak geçtiler! Şimdi burada idiler, hayatımız onların renk ve nükhetiyle[440] pür-nur ü muattar[441] idi. Etrafımızda her şey yıldız, her şey çiçek, her şey güneş idi. Şimdi, bu zulmet[442] bu bürudet,[443] bu nihayetsiz gece nedir?

Bu soğuk gecenin siyah ufuklarına gözümü dikip bakıyorum. Hiçbir şule-i ümit[444] yok mu? Âh hiç, hiç mi yok? Fırtınalı gecelerde yıldızsız semalar gibi bu ufuklar da ümitsiz görünüyor, o yıldızsız geceler kâinat nasıl vahşi bir gırîvv-i hicranla[445] inlerse ruhum da öyle derin bir enîn-i matemle[446] sızlıyor…

–II–

Bu matem altında sendeleyerek tekrar yürümeye başladım.

---

[435] yâbis: kuru
[436] akîm: boş, kısır, sonuçsuz
[437] akûr: yaralayıcı
[438] itimat bahşetmek: güven vermek
[439] şebâb-ı müzehher: çiçeklenmiş gençlik
[440] nükhet: koku
[441] pür-nûr ü muattar: koku ve ışık dolu
[442] zulmet: karanlık
[443] bürudet: soğukluk
[444] şule-i ümit: ümit kıvılcımı
[445] gırîvv-i hicran: ayrılık çıkmazı
[446] enîn-i matem: yas iniltisi

Yeni senenin bu ilk günü beni helak etmeye[447] kastetmiş gibi şimdi mevcudiyetimde başka sadmelerin[448] ra'd ü berki[449] var idi. Birbirine ne kadar zıt infialat[450] içinde çırpınıyordum.

Demin beni derin bir ihtiyac-ı aşk[451] yakıyor idi. Şimdi ise bu ihtiyaçtan kendime karşı ateşin bir hicap[452] ile mahvoluyorum. Nasıl, bu yaşta babası olabileceğim genç kızların hulya-yı aşk ü visaliyle[453] böyle bina-yı emel[454] eden ben miydim?

Bunu düşününce şiddetle kızardığımı hissettim. Ve bu tezatların arasında dokunduğum kâfi[455] gelmiyormuş gibi yeni bir fırtına daha gürledi, mevcudiyetim derin bir nedametin[456] feryadıyla çınladı.

Âh kendimi bu elim, bu muharrib[457] mevkilere[458] koyan yine ben kendim değil miydim?

Ben de herkes gibi vaktiyle evlenseydim, bu yaşta, böyle yalnız ve mahrum sürünmeye mecbur kalıp herkese itiraftan yahut keşfedilmesinden kızarılacak böyle mücrim[459] emellere düşeceğime muhâl[460] bir hulya-yı müzehher[461] olarak perestiş ettiğim,[462] bütün aşklarımda bir kere olsun nail olamadığım o sitare-i emele[463] belki tesadüf eder, onunla birlikte geçen uzun huzur u saadet seneleriyle,

---

[447] helâk etmek: mahvetmek
[448] sadme: darbe
[449] ra'd ü berk: gök gürültüsü ve şimşek
[450] infialat: üzüntüler
[451] ihtiyac-ı aşk: aşk ihtiyacı
[452] hicap: utanç
[453] hulya-yı aşk ü visal: kavuşma ve aşk arzusu
[454] bina-yı emel: arzular kurma, arzulama
[455] kâfi: yeterli
[456] nedamet: pişmanlık
[457] muharrib: yok eden, yıkan, harap eden
[458] mevki: konum
[459] mücrim: suçlu
[460] muhâl: boş
[461] hulya-yı müzehher: çiçekli (süslü) hayaller
[462] perestiş etmek: tapacak kadar çok sevmek
[463] sitare-i emel: ümit yıldızı

ve onun bana bahşedeceği muazzez[464] çocukların nevazişleriyle[465] bahtiyar[466] olmaz mıydım?

O vakit nazar-ı hulyam[467] önünde cazip,[468] samimi bir levha-i aile[469] tecessüm ediyordu.[470] Bir kadında en büyük bir meziyet olarak bulduğum hilm[471] ve şefkatle, benimle beraber geçirdiği hayatının, benden gördüğü şükran ve tazizin[472] saadetiyle pür-nur-ı ulvî,[473] mihriban[474] bir valide ve yirmi beş yaşında evlendiğim farz olunsa bugün tamam on sekiz yaşında bulunacak şuh ve nazik bir genç kız arasında yaşamakta, böyle kendi dest-i terbiyetimde[475] perver-i şebab olmuş[476] pür-şi'r ü rakik[477] bir genç kıza baba olmakta, onun hissiyatını,[478] kalbini ve hayatını sevk ve idare etmekte ne emsalsiz[479] zevkler bulacaktım!

O zaman nihayetsiz bir esefle başım göğsüme düşerek her yaşın kendine göre bir zevki olduğunu, benim bu yaşımın zevki ise gülünç olacak böyle mecnunane[480] hulyalara bedel ancak bir babalıkta bulunduğunu itiraf ettim.

Bunun üzerine: "Âh evlenmeliydim!" diye sızladım.

Bir erkek için eğer evlenmek lazımsa, mutlak genç olarak evlenmelidir. Çünkü ancak bu şart dâhilinde tabii ve makul bir saadet

---

[464] muazzez: şerefli
[465] nevaziş: okşama
[466] bahtiyar: mutlu
[467] nazar-ı hulya: hayallerin gözleri
[468] cazip: çekici
[469] levha-i aile: aile tablosu
[470] tecessüm etmek: (gözünün önünde) canlanmak
[471] hilm: yumuşak huyluluk
[472] taziz: onur, onurlandırma
[473] pür-nur-ı ulvî: yüceliğin ışığıyla dolu
[474] mihriban: merhametli
[475] dest-i terbiyet: terbiye eli
[476] perver-i şebab olmak: genç olmak
[477] pür-şi'r ü rakik: ince ve şiir dolu
[478] hissiyat: duygular
[479] emsal: eş, benzer
[480] mecnunane: delicesine, çılgınca

hâsıl olabilir. Yirmi beşte, otuzda olmazsa, nihayet otuz beşte mutlak, mutlak evlenmelidir.

Âh, henüz otuz yaşında iken yirmi yaşında bir genç kız ile izdivaç etmeksaadeti! Sinler,[481] hayatlar, vücutlar, emeller, her şey, her şey nasıl tetabuk eder;[482] nasıl cûşacûş[483] bir saadet hâsıl olur!

Ben güya uzun ve ince düşündüğüm azamet[484] ve dâiyesiyle[485] dolu iken meğer hiçbir şey düşünemiyormuşum; ve hayatımı bunun için hüsran ve uzlet[486] içinde, bir lahza[487] bile ruhum bir hararet-i nevazişle[488] ısınmadan çürüttüm, mahvettim; ve bugün o kadar geç, o kadar medetsiz[489] kaldım ki, artık feryadın ve şikayetin hiçbir tesiri olamaz!

İlk izdivaç bana yirmi iki yaşımda iken teklif edilmişti. Bu vâkıâ[490] pek erken idi; ben ise o vakit müştak-ı iltihab[491] pervaneler gibi, serseri, cevval[492] pervazlarla,[493] kanatlarım beni kavuracak ateşlerin hararet-i incizabıyla[494] sermest,[495] aşk âleminde uçuyordum.

Bu teklifler teakup etti. Ben daima reddettim ve gösterilen ısrarlara karşı ancak muannid[496] bir mukavemetle[497] muzaffer oldum. O vakit pek gençtim, aşk delisiydim, haydi haklıydım diyelim.

---

[481] sin: yaş
[482] tetabuk etmek: uygun düşmek
[483] cûşacûş: çoşkulu
[484] azamet: büyüklük
[485] dâiye: teşvik, güdüleme
[486] uzlet: yalnızlık
[487] lahza: an
[488] hararet-i nevaziş: okşayış sıcaklığı
[489] medet: yardım
[490] vâkıa: gerçekten.
[491] müştak-ı iltihab: aleve can atan
[492] cevval: hareketli
[493] pervaz: uçma, uçuş
[494] hararet-i incizab: çekiciliğin ısı
[495] sermest: başı dönmüş, sarhoş
[496] muannid: inatçı
[497] mukavemet: karşı koyma, direnme

Fakat, otuz yaşıma girip de o zamana kadar geçirdiğim elim tecrübelerle dünyada aşk denilen şeyin de pek boş bir oyundan başka bir şey olmadığını anladığım vakit elimde nasıl makul bir sebep vardı ki, inat ve mukavemette devam ettim?

Güya bizdeki izdivaç usulüne itiraz ediyordum. Bilmediğim, tanımadığım, hatta görmediğim bir kadın ile evlenmek aleyhinde idim. Sonra bizdeki terbiyeyi, hayatı hiç beğenmiyordum. Hayatımı teslim edecek meziyet[498] ve liyakate[499] malik[500] bir genç kız bulunmaz diye iddia ediyordum.

Hâlbuki, bu şartlar dâhilinde, böyle kızlarla evlenip de mesut birçok erkekler yok mu? Zaten izdivaçla saadet mümkün ise Avrupa'da bile bir tesadüften başka bir şey mi? Orada görüp görüşüp sevişip de evlenenlerden bile bilahere[501] adem-i imtizaçla[502] müfarekata[503] mecbur kalan çiftler yok mu? Ve izdivaç, mesut Avrupa'da bile mahsul-i tesadüf[504] olduktan sonra, böyle şimdi içinde sürünüğüm muhakkak sefalete kurban olacağıma, kim bilir benim de mesut olmaklığım ihtimali bulunmaz mıydı?

Demek ki, itirazlarım hepsi de boş idi?

O vakit muhakematımın[505] bu sukut ve hezimeti[506] altında, hurdahaş,[507] makhur[508] ve perişan inleyemeye başladım.

Âh, acaba artık vakit değil mi? Pek mi, pek mi geç kaldım?

Ruhum bu meraretler içinde sızlarken, çamların altında yürüye yürüye haberim olmadan çıkmış olduğum Hıristos[509] yolunun

---

[498] meziyet: hüner, beceri
[499] liyakat: layık olma
[500] malik: sahip
[501] bilahere: daha sonra
[502] adem-i imtizaç: uyumsuzluk
[503] müfarekat: ayrılık, ayrılma
[504] mahsul-i tesadüf: rastlantı eseri
[505] muhakemat: yargılamalar
[506] hezimet: yenilgi
[507] hurdahaş: paramparça
[508] makhur: kahrolmuş
[509] İstanbul Büyükada'daki bir yer adı.

manastırı önüne gelmiştim. İki adım daha attım, orada birdenbire pür-emel mevcudiyetimin huzur-ı iştiyakında[510] tecessüm eden muhteşem, ilahi manzara ile serapa[511] titredim.

Guruba hazırlanan ve afakı[512] ihmirar-ı hicranıyla[513] in'ikisat-ı mateme[514] gark[515] eden muazzam güneşin altında, süzülüp uzanarak kaybolmuş Marmara'nın ceyyid[516] ve bî-hareket[517] sath-ı hûn-alûduna[518] karşı, dakikalarca vakfe-gîr-i istiğrak oldum.[519] Güneş, hamîre-i kursu[520] eriyormuş gibi şekilden şekle giriyor, ufka yaklaştıkça, uzayarak, dökülerek yayılıyordu. Birkaç saniye daha… Ve hatlar, şekiller, bulutçuklar arasında, kesif[521] bir hûn-ı vedayla[522] giryan,[523] süzüldü, eridi, bitti. Ufuklar, deniz, sema, şimdi nihayetsiz bir elem-i iftirak[524] ile âlude-i zılal[525] idi.

Oradan ayrıldım, tekrar çamların gölgelerine girdim. O vakit düşündüm. Tabiatta bizim için ne derin ne emsalsiz[526] dersler vardır! Ve biz, bu dersleri görecek bir nebahate[527] gelirsek, o dersleri nasıl vuzuh[528] ve küşayiş[529] ile takrir etmek[530] imkânı vücut buluyor!

---

[510] huzur-ı iştiyak: arzu ve isteklerin önü
[511] serapa: baştan ayağa
[512] afak: ufuklar
[513] ihmirar-ı hicran: ayrılığın kızıllığı
[514] in'ikisat-ı matem: matemin yansıması
[515] gark: boğma, boğulma
[516] ceyyid: hoş
[517] bî-hareket: hareketsiz
[518] sath-ı hûn-alûd: kanlı yüzey
[519] vakfe-gîr-i istiğrak olmak : düşünceye dalarak duraksamak
[520] hamîre-i kursu: kürenin hamuru
[521] kesif: yoğun
[522] hûn-ı veda: veda kanı
[523] giryan: gözü yaşlı, ağlayan
[524] elem-i iftirak: ayrılık acısı
[525] âlude-i zılal: gölgeye bulanmış
[526] emsalsiz: benzersiz
[527] nebahat: onur, şeref
[528] vuzuh: açık, açıklık
[529] küşayiş: açık, açıklık
[530] takrir etmek: ifade etmek

İşte bu gurup, bu akşam benim için ne ateşin bir ders-i faaliyet[531] oldu. Her akşam, hüzünler, matemler içinde gurup eden güneş, her sabah, neşe ve şebab ile yeniden tulû[532] ediyordu; çünkü o hüzünler, o matemler, o neşe ve şebab gibi onun hayatına, mevcudiyetine müteallik[533] araz[534] değildiler; onlar harici, arızi,[535] ancak bizim için mevcut ve meri[536] alaim[537] olup güneş ise bunların maverasında,[538] ebed-i zinde,[539] pür-feyz ü hayat[540] devir[541] ve hareket etmekteydi.

Bu mülahaza[542] ile birdenbire kuvvetle dinledim. Adımlarımda daha ziyade metanet[543] var idi ve böyle yürürken meramımda[544] da büyük bir kuvvet ve metanet hissediyor ve kendimi bu kadar kahır ve fütura[545] teslim ettiğime şimdi gülüyordum.

Artık katiyen[546] karar vermiştim. Mutlak teehhül edecektim.[547] Şimdi eve gider gitmez teyzeme, hemşireme,[548] bütün ev halkına bu kararı tebliğ edecek ve senelerden beri arz ettikleri hizmetlerinin semeresini görmek için ricada bulunacaktım. Onlar elbette bana göre bir kızcağız bulup mesut olmaklığım için lazım gelen esbap[549]

---

[531] ders-i faaliyet: etkinlik dersi
[532] tulû: doğma, doğuş
[533] müteallik: ilişkili, ilgili, ilişkin
[534] araz: belirti, işaret, iz, alamet
[535] arızi: geçici
[536] meri: görülen, geçerli
[537] alaim: belirtiler, alametler
[538] mavera: geri, arka
[539] ebed-i zinde: capcanlı
[540] pür-feyz ü hayat: yaşam ve bereket dolu
[541] devir: dönme, dönüş
[542] mülahaza: düşünce
[543] metanet: güç
[544] meram: niyet, istek
[545] fütur: ümitsizlik
[546] katiyen: kesinlikle
[547] teehhül etmek: evlenmek
[548] hemşire: kız kardeş
[549] esbap: nedenler

ü şeraiti[550] ihzar[551] edeceklerdi. Ben de pek o kadar müşkülpesent[552] olmayacak, pek o kadar ince aramayacaktım. Böylece bundan sonra benim için de saadet belki biraz mümkün olacaktı.

Bu karar ile en kısa yoldan köşke teveccüh ettim.[553] Fakat ne olursa olsun, marîzü'l-irade[554] benliğim yine zaaf[555] ve tereddütten kurtulmuyor ve yürürken, maneviyatımda aks-endaz[556] bir sadâ-yı esef[557] tekrar ediyordu:

Âh, acaba pek mi geç kaldım?

–III–

İş, şimdi teyzemi faaliyete sevk etmekte[558] idi. Çünkü onunla senelerden beri bu izdivaç meselesine dair o kadar gürültülü bahisler, hatta o kadar şiddetli nizalar[559] oldu ki, en nihayet bana son derece muğber[560] olarak bir daha benimle evlenmek lakırdısı etmeyeceğine büyük yemin etti, o vakitten beri yemininde de durdu. Bana o zaman: "Bir gün elbette bana yine geleceksin, fakat o vakit senin istediklerin bil ki seni istemeyecekler. Bu sözümü kulağına koy…" demişti.

Evet bu tefe'ül[561] pek doğru çıktı. Ben, senelerce naz ve istiğna ederek[562] onların tekliflerini reddettim, işte bugün kendim gidip teyzeme yalvaracaktım; teyzem ise inadı ve tahakkümü[563] ile meşhur

---

[550] şerait: koşullar
[551] ihzar: hazırlama
[552] müşkülpesent: zor beğenen
[553] teveccüh etmek: yönelmek
[554] marîzü'l-irade: irade hastası
[555] zaaf: zayıflık, zayıf yönler
[556] aks-endaz: yankılanma
[557] sadâ-yı esef: tasalanma sesi
[558] faaliyete sevk etmek: harekete geçirmek
[559] niza: çekişme, tartışma
[560] muğber: gücenmiş, gücenik
[561] tefe'ül: çıkarım, tahmin
[562] istiğna etmek: (tok gözlü görünerek) geri durmak, çekinmek, sakınmak
[563] tahakküm: zorbalık

olduğu için bugün hâlâ o infiali[564] sabit ve baki[565] ise diye korkuyordum.

Fakat hemşiremin delalet[566] ve muavenetiyle[567] bu müşkülü[568] halletmek belki mümkün olacağını düşündüm, hemşirem benden on iki yaş küçüktür, kocası ve üç çocuğuyla civarımızda bir köşkte oturur. Bunun için eve giderken onlara uğradım ve bu gece teyzemle mühim bir bahis olacağından hâzır bulunmak[569] için mutlak gelmesini söyledim.

Ne olduğunu merak ederek sormaya başladı. Ben müphem[570] müphem: "Size yorgunluk çıkacağa benziyor…" dedim. Ve ısrarı üzerine meseleyi izah ettim. O çocuklar gibi el çırparak: "Oh, ne iyi, ne iyi…" diye sevindi.

Kadınların cümlesinde evlenmek bahsinde garip bir şevk ve şitap[571] vardır. Bunu başkalarının hiç olmazsa beş on gün geçirecekleri zevk ve saadet için mi, yoksa kendilerine yeni bir eğlence yahut zengin bir sermaye-i kıyl ü kâl[572] çıkacağı için mi yaparlar?

En galeyanlı[573] bir cereyan-ı kelâm[574] ile bana fikirler beyan ediyor, bu kararıma çok memnun olduğunu söylüyor, bu yorgunluğun kendi için büyük bir saadet olacağını tekrar ediyordu.

— Sen bu gece gel de bir de teyzemi dinleyelim, bakalım o ne fikirlerde… dedim. Onun, bilirsin ya, bir yemini vardı…

— A, dedi, ne yemini o? O yemini çoktan unutmuştur bile… Fakat, şayet o inat eder de işe karışmazsa bile ben yok muyum?

---

[564] infial: darılma, gücenme
[565] baki: sonsuz, devamlı
[566] delalet: yol gösterme, rehberlik etme
[567] muavenet: yardım, yardımlaşma
[568] müşkül: zorluk
[569] hâzır bulunmak: belirlenen yerde bizzat bulunmak
[570] müphem: belirsiz
[571] şitâb: acele, acelecilik
[572] sermaye-i kıyl ü kâl: dedikodu malzemesi
[573] galeyan: coşkunluk, coşma
[574] cereyan-ı kelâm: sözün akışı

Gece yemekten sonra, hemşireyi bekleyerek, teyzeme başka şeylerden bahsettim. Nihayet o, kocası Nafi Beyle beraber tulû ettiler.[575]

Oturduk, öteden beriden bahsedilmeye başlandı. Fakat hemşirenin ikinci değilse üçüncü sözü hemen teyzeme hitaben:

— Haberiniz var mı teyze? Ağabeyim evlenmek istiyor… oldu. Teyzem oturduğu köşe kanepesinde evvela adem-i itminan[576] ile gözlerini çevirip nim[577] dönerek hayretle bana baktı:

— Ne o, hayrola Macit, dedi. Baksana, kardeşin ne söylüyor? Sahih mi?

Ben gülerek:

— Galiba… dedim.

Küçük bir kahkaha ile:

— Nazar değmesin. Nazar değmesin, ama bilmem ki acaba, şimdiye kadar beyhude[578] fikirlerle güzel vakitleri geçirip âlâ[579] fırsatları kaçırdıktan sonra, biraz geç olmadı mı?

Hemşire oradan atladı:

— Aa, geç mi? Aman teyzeciğim neden geç olsun? Bütün görenler onu hâlâ otuz yaşında diye iddia ediyorlar…

Teyzem derin, sabit bir nazarla beni teftiş ederek:[580]

— Vâkıâ, evet… En çok, en çok haydi otuz beş densin… O da ancak…

Nafi Bey merak etti, karısına benim kaç yaşında olduğumu soruyordu.

O vakit kendisine:

— Bugün kırk üç yaşıma girdim…dedim.

---

[575] tulû etmek: görünmek
[576] adem-i itminan: tatmin olmamış, inanmamış
[577] nim: yarı, yarım
[578] beyhude: boş
[579] âlâ: çok iyi, çok güzel
[580] teftiş etmek: kontrol etmek, denetlemek, gözden geçirmek

O ise beni daha genç zannettiğini söyleyerek bu kadar yaşlı olduğuma hayret etti. Ben, bir erkeğin otuz beş yaşına kadar yükseldiğini, fakat otuz beşi geçince sukuta[581] başladığını söyleyerek benim de avdet üzerinde olduğumu ve bu şart dâhilinde evlenmenin tehlikeli ihtimallere meydan vermesinden korktuğumu, bu endişe olmasa hemen evlenmeye hazır olduğumu söyledim.

Onlar hiç o fikirde değildiler. Henüz pek genç göründüğümü temin ediyorlardı.

Ben:

— Ne olursa olsun, yaşımı ben kendim bildiğim gibi saklamak zilletini[582] kabul etmeyeceğim için tabii karım da bilecek… İşte bundan korkuyorum, dedim.

O vakit teyzem:

– Korkmakta hiç mana yok, dedi; izdivaç bir oyun değildir, evlenen bir kız muaşaka[583] eden bir kadına benzemez. Evlenmek ciddi, mühim bir meseledir ve bu işe dâhil olan insan onun bütün ihtimalatını,[584] avâkıbını[585] takdir eder de öyle evlenir. Sonra sen bu yaşta pek genç bir kızla muaşaka etmek arzusunda olsan bu vâkıâ[586] şâyân-ı ta'yib[587] ve zelil[588] bir his olabilir. Hâlbuki sen elbette makul bir surette teehhül etmek istiyorsun bundan daha mukaddes,[589] daha meşru bir şey olur mu? İzdivaç için bir sin tayin etmek[590] ve bunu geçirdim diye korkmak hiç makul bir şey değil… Bugün kız anaları için senin gibi mühim bir mevki ve memuriyet sahibi mümtaz,[591] zarif bir erkek bulmak o kadar kolay mı zannediyorsun?

---

[581] sukut: düşme, düşüş
[582] zillet: alçaklık
[583] muaşaka: karşılıklı aşk yaşama
[584] ihtimalat: olasılıklar
[585] avâkıb: sonralar, akıbetler
[586] vâkıâ: gerçi
[587] şâyân-ı ta'yib: ayıplanmaya değer, ayıplanacak
[588] zelil: aşağılık, alçak
[589] mukaddes: kutsal
[590] tayin etmek: belirlemek
[591] mümtaz: seçkin

Hemşire ise:

— Hem canım, hiç görünmüyorsun ama, kırk iki yaşında bir erkeğe hiç nasıl ihtiyar denilir? Sonra vücudun yaşını tekzip edecek[592] kadar metin ve zinde…

Teyzem onun sözünü kesip ilave etti:

— Daha sonra, evlenmek isteyip de eski ihtiyarlar gibi on iki, on üç yaşında bir kız istemiyorsun ki…Yirmi, yirmi iki yaşlarında adeta olmuş bir genç kızla evlenmek neden korkulacak bir şey olsun?

Âh, akrabalarından birini evlendirmek isteyen iki kadının her biri insanın bir türlü hoşuna giden bin sözüne, bin deliline nasıl mukavemet[593] olunur? İşte ben de bu sözlerin zaten zayıf olan vesvesemi[594] pek suhuletle[595] iskât ettiğini[596] itiraf ederim.

Teyzem nihayet:

— Ee, senin itirazların vardı onlar ne oldu? Onlardan vazgeçiyor musun, dedi.

Ve benim sâkit[597] tebessümümü görüp:

— Oğlum, dedi. Ben de senin kadar memleketimizin usul-i izdivacı[598] aleyhindeyim. Fakat mademki bugün meri olan usul budur ve bunu tebdil etmek[599] henüz mümkün değildir, demek

ki kabil[600] olduğu kadar bu usulü hususi[601] ıslahlarla[602] tashih ve tadil etmek[603] lazımdır. İşte bunun için, ben, tanımadığım, ahva-

---

[592] tekzip etmek: yalanlamak
[593] mukavemet: dayanma, direnme
[594] vesvese: kuruntu
[595] suhulet: kolaylık
[596] iskât etmek: susturmak
[597] sâkit: sessiz
[598] usul-i izdivac: evlilik usulü, yöntemi
[599] tebdil etmek: değiştirmek
[600] kabil: mümkün, olası
[601] hususi: özel
[602] ıslah: düzenleme, düzeltme, iyileştirme
[603] tashih ve tadil: düzeltmek ve onarmak

lini,[604] hayatını, tarihini bilmediğim bir ailenin kızını almak taraftarı değilim. Rast gele kapı çalarak gelinlik kız arayan ve böyle kız bulup eski usul mucibince[605] imamdan, yahut bekçiden sorup tahkik ederek[606] oğlunu evlendiren analar pek çok pişman olurlar. İşte bunun için ben, bildiğim ailelerin içinde huyunu, ahlâkını tanıdığım, küçüklüğünü büyüklüğünü bildiğim, namusuna iffetine emin olduğum bir genç kızı intihap[607] ederek almak fikrindeyim.

Hepimiz bu fikri tasvip ettik.[608]

O vakit benim için münasip buldukları bahse başladılar. Hemşire buraya gelinceye kadar evde aklına gelen kızları söylüyor, teyzem bunları bazen kabul eder görünüyor, bazen kaşının bir hareket-i âmiranesiyle[609] reddediyordu. Teyzem bizde nadir bulunur bir irfan-ı cibillî,[610] bir vukuf-ı hakiki[611] ile mümtaz, natıkalı,[612] ciddi fikirli bir kadındır. Muhakemelerinde,[613] temyizinde[614] büyük bir isabet bulunur. Bundan başka kibar aileler arasında fevkalade bir hürmete ve riayete[615] mazhardır.[616] İşte bunun için, onun vasıtasıyla evlenmek bence şâyân-ı teşekkür bir ikbale[617] nail olmaktır.[618]

İki kadın arasında beş on dakikada yirmi, yirmi beş kızdan bahsolundu. Kusurlar: "Oynak, fassal,[619] hırçın" sözleriyle, meziyetler[620] ise: "gayet güzel, gayet şık, son derece malumatlı" keli-

[604] ahval: hâller
[605] mucib: gerek, icap eden
[606] tahkik etmek: araştırmak
[607] intihap: seçme, seçmek
[608] tasvip etmek: onaylamak
[609] hareket-i âmirane: emredercesine hareket
[610] irfan-ı cibillî: yaratılıştan gelen kültür
[611] vukuf-ı hakiki: gerçek hakimiyet
[612] natıkalı: konuşmasını bilen
[613] muhakeme: akıl yürütme
[614] temyiz: iyiyi seçme
[615] riayet: uyma
[616] mazhar: onurlanma
[617] ikbal: mutluluk
[618] nâil olmak: erişmek
[619] fassal: dedikoducu
[620] meziyet: hüner, beceri

meleriyle hülasa[621] olunabilirdi. Bazen ailelerin tafsilat-ı hayatına[622] girişiliyordu. Ve neler söylenmiyordu, neler söylenmiyordu. Bütün bu bahislerden bende şu fikir peyda oldu[623] ki, teyzem gibi bir kadının takdirine mazhar olmak için bir kızın nasıl nadir, nasıl emsalsiz ve kusursuz bir inci olması lazım geliyordu.

İki saatlik bir mübaheseden[624] sonra, kabil-i intihab[625] olanlar bir tarafa ayrılarak, bunların yeniden kusurları, manileri[626] aranılarak, tekrar bir ikinci intihaptan geçirildikten sonra, nihayet dört genç hanımda karar kılındı. Onların teminine nazaran bunların dördü de namus ve irfan, zarafet ve hüsn ü ahlâk[627] nokta-i nazarından[628] ayrı ayrı birer dürre-i kemâl[629] idiler.

Bir iki gün zarfında bu ailelere gidilecek, konuşulacak, hangisiyle uyuşulmak mümkün olursa uyuşularak bir karar verilecekti.

Odama çekildiğim vakit, nazar-ı hayalim[630] önünde, şık, zarif dilber bir mahasin[631] kafilesi geçiyordu. İstediğim isimler, tadat edilen[632] meziyetleri, metholunan[633] güzellikler beni son derece tehyic etmişti.[634] Bir kenara oturdum, sigara dumanlarına müstağrak,[635] bu rü'yet-i latifeye[636] vakf-ı hayal ettim.[637]

---

[621] hülasa: özet
[622] tafsilat-ı hayat: yaşamın ayrıntıları
[623] peyda olmak: doğmak, oluşmak
[624] mübahese: konuşma
[625] kabil-i intihab: seçilmesi, beğenilmesi mümkün
[626] mani: engel
[627] hüsn ü ahlak: güzellik ve ahlak
[628] nokta-i nazar: bakış açısı
[629] dürre-i kemâl: olgun inci, kusursuz inci
[630] nazar-ı hayal: hayalin gözü
[631] mahasin: güzellik
[632] tadat etmek: saymak, tek tek sıralamak
[633] metholunan: övülen
[634] tehyic etmek: heyecanlandırmak
[635] müstağrak: boğulmuş, gark olmuş
[636] rü'yet-i latife: güzel yüz
[637] vakf-ı hayal etmek: hayali ayırmak

Bunlar bir raks-ı şuh[638] ile dönüyorlar, dönüyorlar, bulutlar içinde, yıldızlar arasında, muanakalarla[639] pervaz ederek[640] rengârenk elbiselerle, bu rengârenk genç kızlar, çiçekli tebessümlerle güneşli handelerle dalgalanarak meshûr-ı şegaf[641] tavırlarla birbirine incizabkârâne[642] temayül[643] ediyorlar, fakat onları uçuran rüzgâr, sevk eden bulutlar, bir temevvüc-i nâgehanî,[644] bir darbe-i bâd[645] ile bu birbirini çeken dudakları birbirine uzanan kolları ayırıyor, tekrar serseri dalgalar hâlinde birbirine karışıyorlar, uçuyorlar, uçuyor, uçuyor, uçuyorlardı.

Öyle bir an oldu ki, bunların içinden bir tanesi bir hulya-yı şi'r ü şegaf[646] içinde, diğerlerinden ayrılarak bulutlar içinde, yıldızlar arasında süzüldü, süzüldü, bana doğru geldi. Bunun altın saçları, karanfil dudakları, mehtaplı bir nazarı vardı; geldi, geldi, gözlerinde ilahi nevazişlerle[647] çiçek dudaklarını bana uzattı ve ruhlarımız bu cansûz[648] temas içinde ateşin bir insıbab[649] ile birbirine döküldü mezc oldu.[650]

– IV–

Hemşire daha uzaktan şevk ü şetaretle[651] ellerini sallıyordu. Nihayet araba tevakkuf etti,[652] onlar indiler; ben balkondan onlara bakıyordum. Gittikleri saatten beri derin bir merak ile bekliyordum.

---

[638] raks-ı şuh: şuh dans
[639] muanaka: kucaklaşma
[640] pervaz etmek: uçmak, uçuşmak
[641] meshûr-ı şegaf: aşkın büyüsü
[642] incizabkârâne: çekilircesine
[643] temayül: eğilmek, eğilim
[644] temevvüc-i nâgehanî: ani dalgalanma
[645] darbe-i bâd: rüzgâr darbesi
[646] hulya-yı şi'r ü şegaf: aşk ve şiir hayalleri
[647] nevaziş: okşama
[648] cansûz: can yakıcı, gönül yakıcı
[649] insıbab: dökülme
[650] mezc olmak: karışmak
[651] şevk ü şetaret: istek ve mutluluk
[652] tevakkuf etmek: duraksamak

Arabadan iner inmez genç kadınların yalnız böyle meselelerde gösterecekleri bir tehalükle[653] koşa koşa yukarı çıkarak yanıma geldi, teyzemden evvel bana tebşir[654] etmek için soluk soluğa, çarşafına dokunmadan bir nefeste haber verdi:

— Bilsen ne müjde, ne müjde… Nimet, Nimet olacak… Hem nasıl, tasavvur edemezsin… Yarın buraya gelecekler, birbirinizle görüşeceksiniz… Öyle karar verildi… Anlıyor musun, birbirinizle görüşeceksiniz…

Bu esnada teyzem de geldi; hemşiremin telaşını bî-mana[655] bularak:

— Canım kızım, sıra ile anlatalım da iyice anlasın… Öyle karışık söylersek bir şey anlamaz ki…

O zaman hemşire sükût ederek teyzem anlatmaya başladı:

— Dün geceki kararımız mucibince, bugün Şükrü Beylerle, Cemalettin Bey'in, bir de Huriye Hanımefendi ile Cemil Paşa'nın kızları için konuşmaya gidecektik. Evvela Şükrü Bey'in konağına gittik. Hanımefendi ile görüşürken senin evlenmek fikrinde olduğunu şöyle bir söz arasına sıkıştırıp söyledim. "Nihayet razı oluyor mu?" dedi. O seninle aramızda bir meseleye dair geçen mücadelelere biraz vâkıftır. Hatta o vakitler büyük kızı için sende çok gözü vardı. Bunu bildiğim için, şimdi küçük kızı hakkındaki fikrini anlamak istiyordum. Daha ben söylemeden evvel: "Âh, ne bilem nişanlanmamış olsaydı ne iyi olurdu… Bizim için ne büyük bir şeref ve saadet olurdu!" diye teessüf etti. Oradan çıktım, Huriye hanımefendiye uğradık! Onun kızı Nimet, gayet şık, gayet latif, adeta melek gibi bir kızdır… O kadar nazlı büyüdü ki tarif edemem… Huriye Hanımefendi Nimet için, onun terbiyesi, talimi, tenviri[656] için kendini yedi… Fakat Allah için Nimet de bugün tamam bir Nimet oldu… Bu gayretlerin mükâfatı olarak emsalsiz bir inci oldu… Bütün bildiğim genç kızların içinde ahlâkı, terbiyesi, nezaketi ile

---

[653] tehalük: istekle koşuşturma
[654] tebşir: müjde
[655] bî-mana: anlamsız
[656] tenvir: aydınlanma, aydınlatma

bir tanedir diyebilirim… Huriye hanımefendi senin arzundan haberdar olur olmaz rengi değişti… Benimle gayet teklifsizdir…[657] O da tıpkı benim gibi kocasını pek genç kaybetmiş, kızını kendi kendine büyütmüştür… Bana uzun uzun her vakit kızına münasip bir koca bulmak müşkülatından bahseder, erkeksiz bu işi nasıl becereceğini havf[658] ü endişe ile görür… Şimdi kusur etsek ne, bu kadar naz ve nimet içinde büyümüş böyle ince bir kızı bilmedikleri, tanımadıkları bir erkeğin kollarının arasına atmak ne müthiş bir korkudur! Bunu iyi bildiğim için hemen teklif ettim. Sevincinden gözleri dolu dolu oldu. "Âh, bu bir rüya, bir rüya… Nimet, Macit Bey gibi her cihetçe[659] nadir bir zata hiç layık değildir… Bu bizim için ne büyük bir ikbal, ne büyük bir saadet!" diye ilan-ı memnuniyet[660] etti… Fakat nihayette bir şart koydu ki bu senin de ilk günden beri fikrine ve arzuna mutabık olduğu için hemen kabul ettim… Evvela görüşeceksiniz… Konuşacaksınız, birbirinizi tanıyıp takdir ettikten sonra, birbirinize karşı hakikaten bir temayül hissederseniz karar verilecek… Huriye hanımefendi: "Olabilir ki şerait-i hariciye[661] tevafuk[662] eder de ruhlar arasında bir mukarenet[663] teessüs etmez[664] diye korkarım… Beyefendi belki Nimet'i beğenmeyebilir… Onun için evvela birbirlerini görsünler…" dedi… Ben de bunu niamü'l-matlub[665] kabul ettim… Şimdi yarın bize, buraya gelecekler, görüşeceksiniz… Ne dersin, artık elbette memnunsundur, değil mi?

Cevap vermek üzere kalktım, şükran ile teyzemin ellerini öptüm.

***

Mülakat oldu. Onu gördüm ve görüştüm.

---

[657] teklifsiz: senli benli, gereksiz samimiyet
[658] havf: korku
[659] cihet: yön
[660] ilan-ı memnuniyet: memnuniyet gösterme
[661] şerait-i hariciye: dış koşullar
[662] tevafuk: uygun düşme
[663] mukarenet: yakınlık
[664] teessüs etmek: kurulmak
[665] niamü'l-matlub: istenilen, arzu edilen nimet

Ve hâlâ, hâlâ o saatten beri, tellerinde terennüm etmiş[666] neşidelerin[667] bakiye-i ihtizazıyla[668] pür-tarab[669] bir rübab[670] gibi sarhoşum. Benim için bu o kadar yeni bir tahassüs[671] idi ki, bütün mevcudiyetimin derin surette lerzişdar-ı şegaf[672] kalmaması mümkün değildi.

Onda o kadar masumane bir heyecan, sesinde o kadar vecd-engiz[673] bir ihtizaz, tavırlarında o kadar hummalı bir kuş ihtirazı[674] vardı ki ne kadar şâyân-ı perestiş[675] idi!

Hayalimde şimdi onu tecsim etmek[676] mümkün değil, zaten gördüm mü?

O, o kadar derin, o kadar füruzan[677] bir hale-i şi'r[678] ile muhat[679] idi ki, ruhum birbirine zıt birçok hissiyata müstağrak, gözlerim kesif bir bulut ile mestur,[680] ben mahzuz,[681] meşguf,[682] görmeyerek, bilmeyerek, mesut ve pür-nur[683] kaldım. Senelerce zulmet içinde yaşamış bir âmâ[684] birdenbire güneşin hareket-i nevazişine[685] gözlerini açsa, ruhunda nasıl nihayetsiz bir şevk, nasıl emsalsiz bir iz-

---

[666] terennüm etmek: söylenmek
[667] neşide: şiir
[668] bakiye-i ihtizaz: titremelerin kalanı
[669] pür-tarab: şen
[670] rübab: saz
[671] tahassüs: duygulanma
[672] lerzişdar-ı şegaf: aşk titreyişleri
[673] vecd-engiz: kendinden geçme
[674] ihtiraz: çekinme, çekingenli
[675] şâyân-ı perestiş: tapılmaya layık, tapılası
[676] tecsim etmek: canlandırmak, şekillendirmek
[677] füruzan: parlak
[678] hale-i şi'r: şiir halesi
[679] muhat: çevrili, kuşatılmış
[680] mestur: örtülü
[681] mahzuz: hoşnut
[682] meşguf: tutkun
[683] pür-nur: ışık dolu, ışıklar içinde
[684] âmâ: kör
[685] hareket-i nevaziş: okşama hareketi

mihrar-ı hayat[686] hissediyorsa ben de görmeden bilmeden, bu genç güneş karşısında bütün vücudumla kamaşmış, bu şebab-ı muattar[687] huzurunda öyle meshûr[688] kalmıştım.

Nasıl olur ki ona bakabileyim ve nasıl mümkün olur ki onu göreyim? Şekline dair hafızamda tek bir hat bile mevcut değilken, şimdi sâmiam[689] sesiyle nasıl tanin-endaz![690] Ve bu ses hâşi[691] musikisi ile mevcudiyetimi nasıl taltif ediyor![692] Yalnız bunun hatıra-ı lutfu[693] için ömrümü verirdim!

Ne latif bir aheng-i kelamı[694] var, sesinde ihtizaz-ı heyecanına[695] rağmen, malik olduğu hazâin-i vücud u garamdan[696] haberdar olmak gururuyla nasıl levent[697] bir edâ-yı latif[698] mahsüs[699] oluyor? Sanki bende kalacak tesiri fark etmiş, ruhum için ne emsalsiz bir gıda-yı şifa ve reha[700] olacağını takdir ediyormuş gibi ne lütufkâr[701] bir ihtizaz-ı tesliyet[702] ile terennüm[703] ediyor!

---

[686] izmihrar-ı hayat: hayatın parıltısı
[687] şebab-ı muattar: kokulu gençlik
[688] meshûr: büyülenmiş
[689] sâmia: kulak
[690] tanin-endaz: çınlama
[691] hâşi: alçak gönüllü
[692] taltif etmek: gönlünü hoş etmek, sevindirmek
[693] hatıra-ı lutf: sevindirici anı
[694] aheng-i kelam: söz ahengi
[695] ihtizaz-ı heyecan: heyecan titremesi
[696] hazâin-i vücud u garam: aşk ve beden hazineleri
[697] levent: boylu poslu
[698] edâ-yı latif: hoş eda, tavır
[699] mahsüs: hissolunan, duyulan
[700] gıda-yı şifa ve reha: kurtuluş ve şifa gıdası
[701] lütufkâr: iyi davranan
[702] ihtizaz-ı tesliyet: teselli titreyişi
[703] terennüm: şarkı söyleme, şakıma

İşte şimdi bende kalan tesir: Bir hale-i şi'r ü garam[704] içinde bir vüreyka-i nurdan[705] ibaret bir vücut ve bir ses, bir ses ki, bir aheng-i billûr![706] Âh, acaba onda, onda nasıl bir tesir var?

***

Düşündükçe, bu latif istiğrak[707] içinde tahattur[708] için vakf-ı ruh[709] ettikçe, yavaş yavaş uzak bir mazinin müphem sisleri arasında tulû eden aşk ve saadet hatıraları gibi mülakatın bazı safahatı[710] tecessüm ediyor.

O, evvela ele geçmiş bir küçük kuş gibi raşedar[711] şevk ve iltihap idi. İhtimal onun için ilk yabancı erkek bendim ve on sekiz yaşına kadar uzun tahayyülat[712] ile günler, geceler sarf edip de mümkün olamayan bu şey, yani bir erkek huzurunda bulunmak, nihayet bugün bu şart dâhilinde tahakkuk[713] edince onu helecandan[714] harap ve bitap[715] bırakmıştı.

Validesi, teyzem ve hemşire mükâlemeyi[716] idame[717] için ellerinden geldiği kadar gayret ediyorlardı; ben ise yalnız karşı karşıya bulunmaktan o kadar derin bir zevk hissediyorduk ki, konuşmaya muhtaç değildik. Yalnız onun hevâ-yı vücudunu[718] teneffüs etmek benim için ne büyük saadet idi!

---

[704] hale-i şi'r ü garam: aşk ve şiir halesi
[705] vüreyka-i nur: ışıklı küçük yapraklar
[706] aheng-i billûr: saf ahenk
[707] istiğrak: dalma, dalgınlık
[708] tahattur: anımsamak
[709] vakf-ı ruh etmek: ruhunu adamak
[710] safahat: aşamalar
[711] raşedar: titrek
[712] tahayyülat: hayaller, hayal kurmalar
[713] tahakkuk: gerçekleşme
[714] helecan: yürek çarpıntısı
[715] bitap: güçsüz
[716] mükâleme: konuşma
[717] idame: devam ettirme, sürdürme
[718] hevâ-yı vücud: varlığın havası

Âh, acaba onun için de öyle miydi? Ve bu mümkün müdür? Âh, mümkün olsa, buna emin olsam, emin olabilsem…

***

Tekrar bir daha gördüm. Bu sefer biz onlara iade-i ziyaret için gittik. Beni bahçeye nazır küçük bir salonda kabul ettiler. Bu sefer onunla beş on dakika yalnız bile kaldım. Bugün kendisini biraz daha tanıdım zannediyorum.

Narin, narin, bir kelebek vücudu kadar esîri ve ipek bir vücut… Bu kadar vüreyka[719] bir vücudun ne kadar hassas olması mümkünse yüz kere daha hassas bir ruh! En gayr-i mahsüs[720] telmihlerle,[721] yüzünde nasıl ani humret[722] dalgaları iltima ediyor![723] Nazarları var ki söz söylerken, safvet-i nigâhıyla[724] size ruhunun en mahrem derinliklerini bile mekşuf[725] bırakıyor! Bunların âmâkine[726] nasb-ı nazar[727] eden bir müdekkik[728] için, bu ruhu açık bir kitap gibi okumak ne kadar kolay!

Ses, bu ince vücudun, hassas ruhun sanki vecd ü şegafla[729] ihtizazı! Hayır, yemin ederim ki, bu ruh en melekâne[730] heyecanlardan başka bir his ile hiçbir vakit mütehassis olmamıştır!

Lacivert bahar gecelerinde tabiatın renkleri rayihalarıyla,[731] semanın incileri altınlarıyla sermest olarak mahasine[732] ilan-ı iştiyak[733] eden bir bülbülün neşideleri bu kadar masum olamaz!

---

[719] vüreyka: küçük yaprak
[720] gayr-i mahsüs: hissolunmayan, duyulmayan
[721] telmih: gönderme
[722] humret: kızıllık
[723] iltima etmek: parlamak, ışıldama
[724] safvet-i nigâh: bakışların saflığı, temizliği
[725] mekşuf: keşfolunmuş, açık
[726] âmâk: derinlik
[727] nasb-ı nazar: bakışları dikmek
[728] müdekkik: dikkatli, araştırıcı
[729] vecd ü şegaf: kendinden geçme ve aşk
[730] melekâne: melek gibi
[731] rayiha: koku
[732] mahasin: güzellikler
[733] ilan-ı iştiyak: arzu ve isteklerin ilanı

Bugün, onun bana takrir-i hissiyat[734] ederken, nasıl titrediğini görerek bu nefis-i hilkat[735]

huzurunda beni derin bir endişe harap etti. Saadete o kadar layık olan bu şi'r-i zî-hayatı[736] acaba mesut edebilecek miydim?

Oradan çıktık. Araba ile avdet ederken, hemşirem manalı manalı bakarak bana güle güle:

— Tılsımın tesiri pek çabuk zuhur etti,[737] dedi.

Ve anlattı. Meğer onlar karar için bu mülakatları kâfi görüyorlarmış; teyzem: "Ana kız, ikisi de sana meftun olmuşlar…[738]" diyor ve şimdi benim fikrime muntazır[739] olduklarını söylüyordu. Huriye hanımefendinin şimdi birinci emeli izdivacın hemen tahakkuku imiş… Teyzem: "Ee, Nimet… O ne fikirde?" demiş; hanımefendi: "Nimet mi? İlahi hemşire… Onu sormayınız… O meftun… Meshûr…[740] Daha sizden geldiğimiz gün, bir galeyan[741], bir galeyan… Nihayet, şöyle bir sorayım dedim, ağlaya ağlaya boynuma atıldı! Onun hâlini görmediniz mi? Hem canım ben bu kadar meftun olursam, artık onu düşününüz…" demiş…

Âh, insan denilen mahlûk ne kadar zayıf, ne kadar alçak bir şey! Ve hayal, bahusus[742] izzet-i nefsin[743] perverdesi[744] olan hayal-i hodbin[745] ne garip şey! İnsan kendisince malum olan hakayıkı[746] bile

---

[734] takrir-i hissiyat: duygularını dile getirme
[735] nefis-i hilkat: yaratılış mükemmeliyeti
[736] şi'r-i zî-hayat: canlı şiir
[737] zuhur etmek: ortaya çıkma
[738] meftun olmak: hayran olmak
[739] muntazır: bekleyen
[740] meshûr: büyülenmiş
[741] galeyan: coşku
[742] bahusus: özellikle
[743] izzet-i nefs: onur, şeref
[744] perverde: besleyen, koruyan
[745] hayal-i hodbin: bencil hayaller
[746] hakayık: hakikatler, gerçekler

başkalarının methine[747] karşı nasıl ifrat[748] ve mübalağa[749] ile tahrif ediyor![750] O evvelki ince düşünür, müvesvis[751] nefsinden, zatından memnun olmayan benim yerimde şimdi ne hodpesent[752] bir adam peyda oldu. Çünkü çünkü belki bir mübalağa, belki de bir yalan olarak iki üç kadın tarafından takdir edildim.

Ve bu sayede nasıl semalarda uçuyorum, nasıl nefeslerinde hiç tadılmamış yeni inşirahlar,[753] ne pür-nur küşayişler[754] var!

***

Karar mı? Karar vermek için benim rızamı mı bekliyorlar? Onlar razı olduktan, onlar lutfedip de kabul ettikten sonra, benim rızam ne demek olur? Onlar o kadar büyük bir nezaket göstererek beni taltif için o kadar bezl-i iltifat[755] ederlerse benim muhalefet göstermekliğim nasıl mümkün olur?

Demek, demek ki bu altın rüya artık tahakkuk edecek! Nimet, o inci, o yasemin vücut, benim, benim, benim olacak öyle mi?

Her gün kendisini tanıdıkça, mevcudiyetin teferruatına nüfuz ettikçe, âmâline,[756] rikkatine[757] hayran bir perestiş[758] ile merbut[759] kaldığım o kelebek benim olacak, değil mi?

Onu mesut etmek… Âh, onun saadeti için hayatımı nasıl sakınmayarak îsar[760] edeceğim onun ne kadar müşkül, fedakârlıklara müftekır[761] olursa olsun, her emelini icra için nasıl huzur u hayat

---

[747] meth: övme
[748] ifrat: aşırılık
[749] mübalağa: abartı
[750] tahrif etmek: bozmak, saptırmak
[751] müvesvis: kuruntucu
[752] hodpesent: kibirli
[753] inşirah: rahatlama
[754] küşayiş: ferahlama, ferahlık
[755] bezl-i iltifat: aşırı iltifat gösterme
[756] âmâl: emeller
[757] rikkat: incelik
[758] perestiş: tapınma
[759] merbut: bağlı
[760] îsar: verme
[761] müftekır: düşkün

edeceğim ve o, benim bu ibadet-i vâlihanemi[762] görünce şüphesiz, mesut olacaktır!

–V–

Bugün yine bize geldiler. Saatlerce, onun karşısında ufk-ı nazarının[763] iltima-ı envarıyla[764] mest ve müstağrak saatlerce mesut oldum. Fakat bütün bu saadet, bütün kaç gündür beni biraz güldürmüş olan o inşirahlar, hepsi de kahhar[765] bir darbe ile nasıl ezildi, nasıl kırıldı, nasıl mahv ü harap oldu yarabbim!

Azimet[766] saatleri gelmişti. Bugün akşama kadar onlara büyük bir cerbeze-i nâkilane[767] ile Avrupa hayatını anlatmıştım. Mazhar-ı takdirleri[768] olduğuma emin olduğum bu hanımların huzurunda, bütün cazibelerimle, bütün şaşaalarımla[769] resm-i geçitler[770] yaptım. Onlar beni meftun ve lütufkâr dinliyorlardı; âh, bu benim için son bir tecelli-i saadet[771] imiş…

Gitmek üzere bulunurken, Nimet yanına oturmuş olduğu bir Japon etajerinin alt gözünde duran bir fotoğrafi albümünü aldı; içindeki resimlere bakmaya başladı, ona yakın oturan hemşire de ona doğru eğilerek beraber bakmaya başladılar. Sonra, bir resim hakkında birbiriyle müdavele-i fikr[772] eder gibi göründükten sonra, Nimet albümü annesine uzattı. Karşıdan bunun benim bir resmim olduğunu fark ettim; bu resmi sekiz sene evvel Paris'te çıkartmıştım.

Ana kız, ikisi de beni ve resmi tekrar tekrar süzerek muayene ettiler. Sonra validesi resmin yeni mi olduğunu sordu.

---

[762] ibadet-i vâlihane: şaşırtıcı ibadet; metinde şaşırtıcı ibadet gibi sevgi
[763] ufk-ı nazar: bakışların ufku; metinde bakışların ucu
[764] iltima-ı envar: parıltılı ışıkları
[765] kahhar: kahredici
[766] azimet: gidiş
[767] cerbeze-i nâkilane: güzel konuşma ile aktarma
[768] mazhar-ı takdir: takdir etmeye değer
[769] şaşaa: görkem
[770] resm-i geçit: tören geçişi
[771] tecelli-i saadet: mutluluğun ortaya çıkışı
[772] müdavele-i fikr: fikir alışverişi

— Hayır, dedim, yedi sekiz senelik bir resim.

Tekrar dikkat ettiler; sonra Huriye hanımefendi: "Evet, belli… O zaman siz daha iyiymişsiniz. Ne kadar fark var…" dedi.

Onlar gittiler, fakat bu söz, ruhumun üstünde bir damga-i ateş[773] imiş gibi kaldı ve o kadar yakıyor, o kadar yakıyor ki…

Bu söz onun ağzından bir âh-ı esef[774] imiş gibi pür-hüzün[775] olarak çıkmıştı ve annesi bunu o kadar derin bir esefle söylerken genç kızın gözlerinde kesif bir hüzün bulutu sayesinde fark ettim.

Âh, evet o vakit elbet daha iyiydim… Hem ne kadar iyiydim! Çünkü o vakit otuz beş yaşımın bütün zafer-i kahramananesi[776] ile füruzan idim. Bugün ise onun üzerinden tamam sekiz uzun, sekiz müthiş sene geçti… Kırk iki yaşındaki bir erkeğin ne kadar hüsn-i muhafaza[777] edilmiş olursa olsun otuz yaşında iken gösterdiği vakur şaşaadan mahrum olması muhakkaktır.

Ve evet, elbette, elbette o vakitten bugün farklı idim. Ve yarın ve daha sonra, daha farklı olacak değil miydim? Ve bunu herkesten ziyade bana, genç ve çiçek hayatını teslim ve feda etmiş olan Nimet fark etmeyecek miydi?

O, on sekiz yaşında, ben kırk üç yaşıma girdim… Yirmi beş senelik bir fark! Ben elli yaşıma gelip ihtimal iyice bitmiş bir adam olduğum vakit o yirmi beş yaşının bütün revnak[778] ü şaşaasında pür-feyz ü hayat,[779] cevval ve muhteris[780] bir kadın olacak…

O vakit hiçbir şey yapmasa bile hayatını bana bir an gaflet içinde böyle teslim ettiği için nâdim[781] olmayacak mı? Eğer bu inhi-

---

[773] damga-i ateş: ateş damgası
[774] âh-ı esef: üzüntü âhı
[775] pür-hüzün: hüzün dolu
[776] zafer-i kahramanane: kahramanca zafer
[777] hüsn-i muhafaza: korunan güzellik
[778] revnak: güzellik, tazelik
[779] pür-feyz ü hayat: hayat ve bereket dolu
[780] muhteris: ihtiraslı, arzulu
[781] nâdim: pişman

zam[782] ve sukut[783] ü emel fırtınalarını benden gizleyecek kadar nazik ve lütufkâr olsa bile, bunların tahribatı[784] onun narin vücudunu tarümar[785] etmeyecek mi?

Böyle bir hayat içinde onun için saadet mümkün müydü?

Vâkıâ ben onu mesut etmek için her fedakârlığa hazır bulunacaktım. Fakat, bu fedakârlıklar benim için ne kadar ağır olursa olsun, onun için hiçbir ehemmiyeti[786] olabilir miydi? Hiçbir vakit onun genç ve hararetli[787] ruhunu tatmin edebilecek miydim? O hâlde onun mesut olması nasıl mümkün olacaktı?

Onun mesut olmadığını bile bile, göre göre benim için de saadet mümkün olamayacaktı. Çünkü ben eski hissiz, cabbar[788] ihtiyar kocalardan değildim ki, kendi keyfim tamam olunca yanımdakinin saadetine lakayt[789] kalayım; benim saadetim onun inkişaf-ı saadetiyle[790] mümkün olunca ve onun gözlerinde her an bir girye-i nedamet,[791] dudaklarında bir hatt-ı şikâyet[792] görmek havfıyla[793] her an hayatım harap olursa ben nasıl mesut olurdum?

Demek ki, bu hayat içinde saadet ikimiz için de mümkün olmayacaktı!

O hâlde... O hâlde bu izdivacı niçin yapmalıydı? Bu bir aşk değildi ki, adem-i tevafukla[794] bir gün insan seve seve ve lanet ederek çekilsin bir köşeye gitsin… Bu oluncaya kadar beraber yaşamak

---

[782] inhizam: bozulma
[783] sukut: düşüş
[784] tahribat: yıkım
[785] tarümar: perişan, dağınık
[786] ehemmiyet: önem
[787] hararet: ateş
[788] cabbar: zorba
[789] lakayt: kayıtsız, ilgisiz
[790] inkişaf-ı saadet: mutluluğun artışı
[791] girye-i nedamet: pişmanlık gözyaşı
[792] hatt-ı şikâyet: şikâyet çizgisi
[793] havf: korku
[794] adem-i tevafuk: uygunsuz

üzere akdedilmiş[795] bir rabıta[796] idi; ve eğer bu rabıta beş on gün sonra ağır bir zincir olacaksa, bunu niçin akdetmeliydi?

Evet, bugün zannediyorum ki beni belki ilk aşkın iltihabıyla seviyor; fakat erkek görmemiş ve gördüğü ilk erkeğin heyecanını aşka benzeterek hararet-i hayal[797] ile bunu i'zam[798] etmiş olduğu muhakkak değil mi? Hem aşk da her şey gibi hâlet-i ruhiyemizin[799] mevlûdu[800] değil midir? Bugünkü ruhu böyle istiyorsa, yarınki ruhun birçok esbap[801] ile değişip bu aşkın ne kadar ziyan ve gayr-ı müesses[802] olduğunu görmesi muhtemel değil midir?

Beni böyle ilk günlerin nur-ı meftuniyeti,[803] arasında henüz genç görünmekte iken bile sekiz sene evvelden pek farklı gören bir göz, her günkü beraberlik hayatı içinde geçmiş uzun senelerin biriktireceği infialler,[804] iğbirarlarla,[805] kırılmış bir inkisar-ı hayat[806] içinde, beş sene sonra bahusus sinnin bütün tahribatı ile hasar-zede[807] olmuş iken fark etmeyecek mi?

O vakit, henüz yirmi iki yaşın bahar-ı âmâliyle[808] galeyan olan bu genç ve muhteris kadın ayaklarının altına yığılan muazzez mebna-yı hayatının[809] enkazını nasıl meraretle[810] görecektir?

---

[795] akdedilmek: yapılmak, anlaşma imzalamak
[796] rabıta: bağlılık
[797] hararet-i hayal: hayal ateşi
[798] i'zam: büyütme
[799] hâlet-i ruhiye: ruh hâli
[800] mevlûd: doğuran, doğmuş
[801] esbap: nedenler
[802] gayr-i müesses: kurulmamış
[803] nur-ı meftuniyet: bağlılığın ışığı
[804] infial: kırgınlık
[805] iğbirar: güceniklik
[806] inkisar-ı hayat: hayat kırıklığı
[807] hasar-zede: hasar almış, hasarlı
[808] bahar-ı âmâl: emellerin, ümitlerin baharı
[809] mebna-yı hayat: hayatın binası
[810] meraret: acı

Ve bu meraretin zehriyle yanarken bütün mahkumiyeti bana tahmil[811] etmeyecek, benden derin bir husumetle[812] nefret etmeyecek midir?

Bunları düşününce, ayaklarının altında açılan fetha-i bürkân[813] üzerinde haşyetiyle[814] irkilen seyyahlar gibi hiras[815] ile silkindim.

Ben ne yapıyordum? Âh, bu sade delilik değil miydi, ben ne cesaretle bu korkunç faciaya girecektim?

Fakat son günlerde o kadar derin bir surette mevcudiyetimde kökleşmiş olan bu muazzez, bu yüz kere muazzez emeli nasıl söküp atabileceğim? Bugün, bugün ki gençliğimin en mültehib[816] devresinde bile hissetmediğim bir ateş ile şebaba, tebessüme, rayihaya, çiçeğe, aşka muhtaç idim; bugün ruhumda tezahür eden bu bahar-ı âmâli yalnızlık ve mahrumiyet[817] içinde nasıl, nasıl, yarabbim nasıl taşıyacağım? Bu ihtiyac-ı akûr[818] içinde kıvrana kıvrana, her gün harabiye doğru daha ziyade sukut eden bu ihtiyar, bu zavallı vücut içinde coşan, taşan bu izmihrar-ı hayatı[819] nasıl sürükleyeceğim?

Âh, bugün evlenmiş olsaydım… Senelerden beri, beni taziz ederek[820] yaşamış ve öyle alışmış müşfik[821] bir refikam,[822] beni anlayacak, ruhumu bu buhranlı sukuttan muhafaza edecek, şifakâr[823] ellerle beni tedavi edecek mihriban bir refikam, hayatımı genç tebessümleriyle çiçeklendirecek, latif kahkahalarıyla şenlendirecek bir iki çocuğum bulunmuş olsaydı…

---

[811] tahmil: yükleme, yüklenme
[812] husumet: düşmanlık
[813] fetha-i bürkân: volkan ağzı
[814] haşyet: korku
[815] hiras: korku
[816] mültehib: ateşli, coşkulu
[817] mahrumiyet: yoksunluk
[818] ihtiyac-ı akûr: yaralayıcı ihtiyaç
[819] izmihrar-ı hayat: hayatın parıltısı
[820] taziz etmek: yüceltmek
[821] müşfik: şefkatli
[822] refika: eş
[823] şifakâr: şifa veren, iyileştiren

Âh, ben bilemedim, bilemedim… Bugün nasıl anlıyorum ki her sinnin kendine göre bir zevki var. Bu muhakkak… Ve böyle gayr-i tabii zevklere muhtaç kalacak kadar gaflet gösterenler için bu hüsran akıbet-i elîm[824] fakat muhik[825] bir cezadır!

Evet, bu benim için layık bir cezadır ve ben bunu şikâyetsiz çekmeliyim.. Ben sürünmeliyim! Hasret ve zillet içinde, bir çiçeksiz, bir tebessümsüz, şefkatsiz, nevazişsiz bu zelil ömr-i derbederi[826] sürüklemeliyim…

***

Âh, fakat ne güç, ne kadar güç bir mücadele ile harabım… Şimdi, birkaç aylık, belki bir iki senelik bir saadet-i emelin[827] altında, bu da nadir bir fırsat değil midir? Bu fırsattan istifade edip sonra gelecek kahırlara razı olmak da mümkün değil mi? Bu kahırlar şimdi saadetsiz başlıyor, o vakit hiç olmazsa, bir hatıra-i zevkle[828] devam etmez mi?

Fakat hayır, ben bu işte yalnız kendimi değil, onu, onun o kadar nazik, o kadar lerzan[829] mevcudiyetini de düşünmeli, onu da sıyanet etmeliyim…[830] Bu kadar olsun bir necabet[831] göstermezsem kendime kıyamete kadar lanet ederim! Kendi harap olmuş menhus[832] hayatımın melun[833] zevki için böyle genç ve latif, saadete o kadar layık olan bir nur-ı şebabı[834] heder etmeye[835] nasıl razı olurum? Ha-

[824] akıbet-i elîm: acı son
[825] muhik: haklı
[826] ömr-i derbeder: serseri hayat
[827] saadet-i emel: mutluluk arzusu
[828] hatıra-i zevk: zevkli anı
[829] lerzan: titrek
[830] sıyanet etmek: korumak
[831] necabet: soyluluk
[832] menhus: uğursuz
[833] mel'un: lanetli
[834] nur-ı şebab: gençlik ışığı
[835] heder etmek: harcamak

yatımda bugüne kadar irtikâb[836] ettiğim bütün cinayetlere bir de bu son şenaatimi[837] mi ilave edeceğim?

Hayır, hayır… Benim için artık bu bile zengin ve genç saadetlerin muhâl olduğunu anlamalı ve kendi kaderime razı olmalıyım. İşte bunun için bizimkilerin iblisane[838] teşviklerinden kendimi uzak bulundurmak en birinci bir tedbir…[839] Yarın erkenden onların haberi olmadan çantamı kapınca kaçacağım ve ancak onun kendine layık genç bir zevc[840] ile mesut bir hayat sürmeye başladığı vakit avdet edeceğim.[841]

Hiç olmazsa, onun bu saadetinde, kendi saadetim pahasına olsun bir hizmetim olduğunu düşünmek de bir teselli değil midir? Şayet, şayet onun da bedbaht[842] olduğunu öğrenirsem bile, bu bedbahtlığın benim sebebimle hâsıl olmadığını[843] bilmek de yine bir tesellidir! İşte, yalnız bu teselli ümidiyle sefil hayatıma biraz güneş serpiliyor…

Âh, ona layık, onun gibi genç olup onunla beraber endişesiz bir hayat içinde el ele saadete doğru koşmak… Bu muhal olan muazzez, altın hulya!

Kadıköy, Mart-Nisan 1331/1915

---

836 irtikâb: işleme
837 şenaat: fenalık
838 iblisane: şeytanca
839 tedbir: önlem
840 zevc: koca
841 avdet etmek: dönmek
842 bedbaht: mutsuzluk, kötü talih
843 hâsıl olmak: kaynaklanmak, oluşmak

Hediyeler

-Fazıl Ahmet'e-

-I-

Seniha sayfiyeye[844] geldikleri bir aydan beri âdet ettiği üzere, bu temmuz sabahı, dul yatağında, yalnızlık hüzün ve rehaveti[845] ile uzun uzun tembellenmiş, nihayet kalkmaya karar verdiği vakit de ataletle[846] hazırlanmaya başlamıştı.

Daha pudrasını yeni sürmeye başlamıştı ki, balkonlu odadan annesinin sesini işitti:

— A, a… Baksana Seniha, Fitnat'la Ekrem geliyor ayol…

Hemen pencereye koştu, köşkün önünden inen bayırdaki yola baktı.

Filhakika[847] küçük kız kardeşi Fitnat'la kocası Ekrem Bey, yanlarında bir çanta ve bir sepet taşıyan bir hamal çocuğu ile bayırı çıkıyorlardı. Kendilerini görünce ellerini sallamaya başladılar, o da annesi gibi elini sallamakla mukabele etti.[848]

Ses işitilecek kadar yaklaştıkları vakit balkondan: "Maşallah… Maşallah… Buyursunlar… Gözlerimiz yolda kaldı ayol… Nerelerdesiniz?" diye haykıran annesine o da peyrev oldu:[849]

---

[844] sayfiye: yazlık
[845] rehavet: tembellik, gevşeklik
[846] atalet: üşengeçlik, tembellik
[847] filhakika: gerçekten
[848] mukabele etmek: karşılık vermek
[849] peyrev olmak: uymak

— Buyursunlar, buyursunlar! Bizi bu kadar bekletmek olur mu (y)a canım?

Pudrayı, giyinmeyi unutarak arkasına hafif bir şey aldı, kendini aşağı kata attı. İki hemşire[850] birbirine sarıldılar, öpüştüler.

Anneleri Rabia Hanım, şişman karnının üzerine bağladığı ince bir kuşak üstünde kirlice bir basma entari altında iki gevşek memenin sallana sallana sarktığı fark olunan ve açık yakasından göğsünün kısm-ı fevkanîsi[851] nim[852] görünen bir kadın, iki hemşire birbirini öperken hamal çocuğunun elinden sepeti aldı, damadı da çantayı almış çocuğa para veriyordu.

İki genç kadın birbirine telaş ve heyecan içinde, cümleciklerle hitap ediyorlar: "Aman ne kadar göreceğim gelmişti bilemezsiniz. Vallahi her gün gelmek için deli oluyordum… Fakat hâlimi bilirsiniz ya! Bugün, yarın diye kalıyordu…" gibi sözler söylüyorlardı.

Onları misafir odasına aldılar.

Ekrem Bey, otuz beş yaşlarında bir genç, çantayı masanın üstüne koyarak:

— Fitnat'ı ikiniz de benden iyi bildiğiniz için size anlatmaya lüzum yoktur… Kaldırıp buraya getirinceye kadar ne çektiğimi ben bilirim… Her gece gelmek için karar veririz, sonra sabah olunca yine bir işi çıkarır tehir eder…[853] Nihayet dün gece; bugün gelmeye yine karar verdik… Sabah uyandığımız vakit, bakalım ne bulacak diye bakıyordum… O, hayret… O, nasılsa caymamıştı… Aman efendim, ne olsa buraları açıklık, kır… İnsan geniş, ferah nefes alıyor… Bir kere şu manzaraya baksanıza…

Fitnat da çarşafını çıkarmakla meşgul, ayakta:

— Sahih,[854] ev pek güzel… Pek ferah… dedi.

---

[850] hemşire: kardeş
[851] kısm-ı fevkanî: üst kısım
[852] nim: yarım
[853] tehir etmek: ertelemek
[854] sahih: doğru

Rabia Hanım, elleri belinde, büyük bir iftiharla[855] etrafına bakındı:

— Evet, evimiz Allah için o kadar güzel ki, kim gelip görse hep hayran oluyor… Bir kere şu manzaraya baksanıza… Ha, siz oturunuz, konuşadurunuz, ben koşayım bir kerecik mutfağa bakayım… Bilirsiniz ya, bizim Saide bacı ben olmasam bir şey beceremez… Hele bugün misafirimiz de var…

Sonra Seniha'ya döndü:

- Sahih, kızım kardeşine anlatsana… Bugün bizde ziyafet var… Anlat Seniha, kardeşine anlat…

Sepeti alarak çıktı.

Fitnat şimdi çarşafını çıkarmış, altından maî[856] keten bir etek ve beyaz bir keten bluzla çıkmıştı. Belinde maî deriden bir kemer vardı. Kendisi yirmi iki yaşlarında ince zayıf bir kadın idi. Eliyle kararlamadan şöylece saçlarını düzeltti, oturdu.

Bu esnada Seniha içeri giren ahiretliğine[857] kardeşinin çarşafını, peçesini veriyordu; "Çantayı yukarı çıkarsın mı?" diye sordu. Kız, Ekrem'in muvafakati[858] üzerine, çantayı da aldı çıktı.

Ekrem Bey pencerenin önüne oturmuştu, fesini çıkarıp yanına koydu. Cebinden paketini çıkarıp içinden bir sigara aldı, yaktı. Bu esnada Fitnat Seniha'ya: "Babam yok mu? Nerede?" diye soruyordu.

Seniha: "Annem söyledi ya… dedi. Bu gece ziyafetimiz var da eve öteberi almak için İstanbul'a indi."

Ekrem kibrit kutusunu bırakmak için uzatarak: "O, o… Bu kadar hazırlıklarla bu ziyafet böyle kimlere acaba?" diye sordu.

Seniha anlattı:

---

[855] iftihar: övünme
[856] maî: mavi
[857] ahiretlik: Büyütmek için eve alınan kimsesiz, besleme kız.
[858] muvafakat: uygun görme, olur

— Rüştü Bey diyorlar şurada bir komşumuz var… Yukarıdan köşkü görünüyor… Babamla şimendiferde[859] ahbap oldular… Geçen hafta o babamı yemeğe çağırmıştı. Bu akşam da babam onu yemeğe çağırıyor.

Bu esnada Rabia Hanım uzun bir yoldan ve büyük bir yükle geliyormuş gibi soluğu soluğuna ve ter içinde içeri girdi. Elinde ikilik bir paketle üstünde bir sigara kağıdı tutuyordu. Hemen oradaki halının üzerine çökerek yayıldı, oturdu. Paketi dizlerinin üstünde açarak parmağını ıslatmak için dudaklarına götürdü:

— Evet, dedi, bu akşam da biz onu çağırıyoruz… Fakat adam öyle adam değil efendim… Adam, Allah için adam… Eski kibarlardan… Öyle sonradan görmelerden değil… Hem de zengin… Kim bilir ne kadar zengin… Burada bağlıklı, bahçelikli mükemmel döşeli dayalı bir köşkü var, bankada da parası varmış… Zarif adam, kibar adam elhâsıl… Allah için söylerim efendi de söyleye söyleye bitiremiyor… Geçen hafta bir gece efendiyi köşküne yemeğe çağırmıştı… Ee, artık hayran olmuş… Her şey, her şey mükemmel imiş… Takım takamat…[860] Her şey, canım, her şey… Onun için bu akşam da biz onu çağırıyoruz… Çağırıyoruz, çağırıyoruz ama ne yalan söyleyeyim yerin dibine geçiyorum… Biz de malum (y) a, kırık dökük birkaç tabak bardaktan başka bir şey yoktur… Onlar da kırıla kırıla berbat olmuş… Efendinin böyle şeyler umurunda değildir. Böyle kibarların böyle şeylere, âlâyişe,[861] debdebeye[862] ehemmiyet[863] vermediklerini söylüyor; hâlbuki adamcağız ehemmiyet vermese, evini öyle saray gibi tertip eder[864] mi hiç? Değil mi ya? İşte bunun için bu sabah ona ana kız efendiyi yalvara yalvara İstanbul'a gönderdik… Eksik gedik alacak… Elbette onunki gibi olmayacak, fakat ne yapalım karınca kararınca… Ona ikram ede-

[859] şimendifer: buharlı tren
[860] takım takamat: takım taklavat
[861] âlâyiş: gösteriş
[862] debdebe: görkem
[863] ehemmiyet: önem
[864] tertip etmek: düzenlemek

cek takımımız takamatımız yok ama yüreklerimiz saftır… Bununla iftihar ederiz…

Rabia Hanım kendine mahsus[865] bir ahenkle bazı elifleri mutlaka medle[866] uzatarak söylüyor, mesela "İftihaaar" suretinde telaffuz ediyor, teşditlerini[867] kuvvetlendiriyor, "Allah için" sözüne büyük bir mehabet[868] veriyor idi. Bu sözleri söylediği kadar bir elinde hazırladığı sigara kâğıdına tütün koymak için vakit bulamamıştı.

Fitnat sordu:

— Kaç yaşında bir adam bu? Kendisi evli mi?

Rabia Hanım fırsattan istifade edip bir tutam tütün aldı, kâğıda yerleştirirken bu sual üzerine:

— Evli mi? Yo…Yo… Ne münasebet canım… Tek başına bir adam, ne karısı var, ne çocuğu var, ne annesi, ne de babası… Öyle yalnız başına Allah'ın bir kulu… Fakat, söylüyorum ya, efendi anlata anlata bitiremiyor, canım o köşkün içini, ziynetini[869] görmeli diyor… Allah için… Sonra, nezaketine, terbiyesine de hiç diyecek yok imiş… Canım, kibar adam vesselam… Hem öyle kim ve ne olduğu belirsiz züğürt herifin biri değil, adeta nasipli masipli bir asilzade… Babası da bir paşa imiş… Onlara, durunuz bakayım… A… A… Neydi o? Seniha aklıma getirsene kızım… Dursunzadeler, hah, öyle ya Dursunzadeler derlermiş… Vaktiyle bu köyün hemen hepsi onların imiş, yavaş, yavaş başkaları da gelmiş… Şimdi yine yarı yarıya onun imiş… Diyorum ya, adam zengin, kibar adam… Bankada parası da varmış…

Bu sefer züğürt herif îmasının kendine ait olduğunu anlar gibi olan Ekrem Bey sordu:

— Hiç evlenmemiş mi, Yoksa evlenmiş de bırakmış mı?

Rabia Hanım sigarasını sarıp diliyle ıslatırken, bu söz üzerine elini birdenbire aşağı alıp:

---

[865] mahsus: özgü
[866] med: Eski alfabede bazı harflerin uzun okutan işarete verilen addır.
[867] teşdit: vurgu
[868] mehabet: heybet, büyüklük
[869] ziynet: süs

— A… a… Suale[870] de bak… Ben ne bileyim oğlum… Nereden bileyim… İnsan yeni görüştüğü bir adama iki gün içinde evlendiniz mi, yok boşandınız mı diye nasıl sorar, ayol… Şurası muhakkak ki, karısı marısı yok… Efendiye sordum, söz arasında hiç evliliğe dair ağzından harf-i vâhid[871] çıkmamış… Öyle aileden, evden, çoluktan çocuktan hiç bahis yok… Seniha ile akşamları gezmeye çıktıkça köşklerinin önünden geçiyoruz, kadına, çocuğa dair bir şey görmedik… Değil mi kızım?

Sigara nasılsa sarılmış hazırlanmıştı. Fakat Rabia Hanım onu lakırdıya[872] feda etti:

— Efendim bizimki o adamla şimendiferde Kalem'e[873] gidip gelirken bazen rast gelirmiş… Bir gün nasılsa görüşürler, hoşlaşırlar, rast geldikçe görüşmeye başlarlar… Bir gün komşu olduklarını anlarlar… Nihayet Rüştü Bey, efendiye: "Zannederim komşuyuz… Vallahi Beyefendi zât-ı âlinizden pek hoşlandım. Eğer cesaret edebilseydim sık sık görüşmek için istirham ederdim…" der.

Seniha burada tashih etti.[874]

— Aa, anne, öyle mi? Öyle mi söylemiş? Teyid-i rabıta-i meveddet[875] için demiş…

Rabia Hanım sigarasını yakmak için kibrit çakmıştı; fakat bu söz üzerine kibriti yakmakta olduğu hâlde havada tuta tuta:

— A, ilahi kızım… Ben öyle sözleri becerebilir miyim ya? Artık anlayıversinler…

Sigarayı yaktı, sönen kibriti paketin üzerine koyarak devam etti:

— Onlar gibi kibar ve kâtip bir adam elbette benim gibi konuşmaz (y)a… Nihayet efendim bunun üzerine efendiyi yemeğe çağırdı. Efendi davet olunduğu vakit güle güle akşamları yemekten

---

[870] sual: soru
[871] harf-i vâhid : tek harf
[872] lakırdı: konuşma
[873] Kalem: Devlet işlerinin görüldüğü çeşitli resmî dairelere verilen ad.
[874] tashih etmek: düzeltmek
[875] teyid-i rabıta-i meveddet: gönül bağını perçinlemek

evvel birkaç kadeh rakı içtiğini söylemiş, Rüştü Bey ise: "O, merak etmeyiniz efendim. Her şeyimiz gibi onda da birbirimize pek benziyoruz." demiş. Nihayet sözü uzatmayayım, efendi o akşam gitti. Geldiği vakit, hayran ve meftun[876] idi. Sonra ne nezaket, ne terbiye! Artık sormayınız. Hele evin tezyinatı, döşemesi, dayaması…

Seniha burada söze karıştı:

— Daha evvel biz yeni gelmiştik. Yerleştikten sonra, bir akşam etrafı gezmek için annemle çıktık. Bu köşkün önünden geçerken annem baktı, baktı da: "Saray gibi bir köşk… Kim bilir kimindir?" dedi… Hakikaten siz de göreceksiniz ya, köşk pek mükemmel, pek mutena[877] bir şeydir. Bağ, bahçe, çiçek, yemiş, her şey var… her şey dolu!.

Rabia Hanım ikmal[878] etti:

— En nadide[879] yemiş ağaçları orada, üzümün âlâsından âlâsı orada imiş… Hep böyle her sene saraya, padişaha oradan üzüm ve şeftali gidermiş. Görülmemiş alafranga çiçekler, alafranga meyveler de varmış… Başka, efendim, başka kibar adam…

Seniha devam etti:

— Biz gezmeye çıktıkça her gün köşkün önünden geçiyorduk. Çünkü bu köşk yol üstündedir… Bir gün annemle beraber yine geçerken balkonda bir adam gördüm. Anneme: "Anne bak galiba köşkün sahibi…" dedim… Annem başını kaldırıp baktı, o da bizi görmüş, bize bakıyordu. Avdet ederken[880] yolda bir daha rast geldik, o da gezmeye çıkmıştı.

Fitnat tekrar sordu:

— Nasıl adam bari?

---

[876] meftun: kendinden geçmiş
[877] mutena: özenli
[878] ikmal: tamamlama
[879] nadide: görülmedik
[880] avdet etmek: dönmek

— Kırk yaşlarında var. İyice gibi bir şey… O günden beri her akşam ona rastgeliriz… O da her akşam bizim gibi gezmeye çıkıyor…

Rabia Hanım, şimdi, sigara dumanına müstağrak:[881]

— Çıkar ya, adamcağız çıkar ya, diye söylendi. Bütün o tepeler, o bayırlar onunmuş… Şimdi babanız sabahleyin İstanbul'a indi… Bardak, tabak gibi eksik olan şeyler alacak… Bir de sofraya yemiş falan gibi lazım olan çerezleri alacak…

Bu esnada Ekrem Bey pencereden bakarak:

— İşte galiba kendisi de geliyor… Baksanıza, o değil mi?

Seniha, Fitnat kalktılar baktılar; yokuşta bir hamal ile bir adamın geldiği görülüyordu.

-II-

Babaları Saim Efendi geldiği vakit, iyice yorulmuş, birçok terlemişti.

Onları selamladıktan sonra, alnının terini silmekle meşgul olarak:

— Bizim hanımın işi yok… Beni yine birçok masrafa soktu… diye söylendi. Yok bilmem tabaklar, çanaklar, bardaklar… Bunların ne lüzumu var efendim? Şöyle adamcağızla biz kendi hâlimizde oturalım, birkaç kadeh rakı atalım dedik, adeta bir büyük ziyafet çıkardılar.

Rabia Hanım bu esnada gelen eşyayı açmakla meşgul idi. Seniha babasına cevap verdi:

— Aman baba, sus Allah aşkına… Niçin böyle söylüyorsun? Seni işiten de tabiatsız[882] bir adam zanneder… Sen kendin söylemiyor muydun ki, yemek yerken oradaki intizamı,[883] takımları gördüğün vakit hayran olmuşsun.

---

[881] müstağrak: boğulmuş
[882] tabiatsız: huysuz
[883] intizam: düzen

— Evet, söyledim, söyledim, inkâr etmem, söyledim ama, insan yorganına göre ayağını uzatmalıdır! Benim gibi gırtlağına kadar borca batmış bin beş yüz kuruş maaşla bir aile geçindirmek için uğraşan bir adam kırk yıllık zengin oğlu zengin bir adamla nasıl yarışır ? Şimdi sanki bu aldığım çanak çömlekle yapacağımız ziyafet bir şeye benzeyecek mi? Ne gezer… Siz görseniz…

— Canım babacığım, hiç olmazsa şöyle fakir makir ama adam gibi bir sofrada yemek yemek var.

Bu esnada Rabia Hanım paketi çözmüş, içinden ince kâğıtlara sarılı tabaklar, bardaklarla bir sürahi çıkarmıştı, sürahinin kâğıdını sıyırıp eliyle muayene etti:[884]

— Aman efendi, bunun neresini beğendin de aldın, Allah aşkına; dedi.

Saim Efendi hâlâ ayakta, kızının hücumundan karısının hücumuna maruz kalmaktan şaşırarak:

— Şu kadarcık şeye kaç kuruş verdiğimi söylersem gözleriniz fal taşı gibi açılacaktır, dedi. Tamam seksen iki, hamal parası ile seksen dört buçuk kuruş para saydım…. Hey gözüm hey, ne güzel şeyler var, babanızda âcizane onlardan anlar ama, ne yapalım ki para yok… Yokun çaresi olur mu? Yok, değil mi? İşte bu kadar…

Ahretlik eşyaları topladı çıkardı. Saim Efendi ise damadına dönerek:

— Canım efendim, dedi. Canım efendim, herif zengin… Öyle oyuncak değil… Hem de gönlü zenginlerden… Vaktiyle köyün tekmili[885] onlarınmış…

Burada tekrar karısına teveccüh ederek[886] ona hitap etti:

— Ha, hanım, istasyonun karşısındaki sıra dükkânlar yok mu, hepsi onun imiş… Gelirken hamaldan öğrendim… Sekiz dükkân… En aşağı ayda üçer liradan yalnız yirmi dört lira oradan alıyor de-

[884] muayene etmek: yoklamak, kontrol etmek
[885] tekmili: tamamı
[886] teveccüh etmek: dönmek, yönelmek

mektir… Böyle adamla biz gösteriş yarışına mı çıkacağız? Herifin bir halısı bizim bütün eşyamızı satın alır…

Rabia Hanım kocasının bu sözlerine tahammül edemedi:

— A, a, a… Efendi ne söylüyorsun Allah aşkına.

— Adam zarif adam, adam kibar adam diyen sen kendin değil miydin? Şimdi böyle bir adama çırçıplak mı görünelim ya? Biz mümkün olduğu kadar çalışalım, ayıplarımızı örtelim, ama onun kadar olamayacakmış… Ne yapalım değil mi?

Seniha oldukça hiddetlice[887] bir tavır ile:

— Anne, bilmez misin, babam böyledir işte? dedi.

Saim Efendi kendini müdafaa[888] için:

— Canım yavrum, babanıza kabahat bulacağınıza, paraya kabahat bulsanıza… dedi. Ne yapalım canım, yok, işte yok… Yoktan anlamazsınız, sonra ağzınıza gelen sözleri söylersiniz…

Oldukça hiddetlice, soyunmak için yukarı odasına çıktı.

O vakit Ekrem Bey de kayınvalidesi ve baldızını iltizam ederek[889] beyan-ı fikr etti.[890] O zaten ev levazımına[891] fevkalade meraklıydı, misafir hususuna da son derece itina ederdi.[892] Onun fikrine göre, bu bir para meselesi değil, bir tabiat ve itina meselesi idi. "Bazı adamlar böyledir" diyordu. "Hele bizde mesela yemeğe itina edenler arasında bile levazıma dikkat edilmez… Mesela, sofrada bütün halk bir tek bardaktan su içerler."

Karısı ise ablasının görmediği yeni aldıkları eşyaları anlatmaya başladı. Yemek odası için güzel bir halı daha almışlar, misafir odasına bir salıncaklı sandalye koymuşlar idi. "Böyle, birer birer, yavaş yavaş evi tamamlıyoruz… Ayrı çıktığımız vakit kaç parça eşyamız

---

[887] hiddetlice: kızgın
[888] müdafaa: savunma
[889] iltizam etmek: kayırarak
[890] beyan-ı fikr etmek: düşüncelerini söylemek
[891] levazım: araç gereç
[892] itina etmek: özen göstermek

var idi, şimdi elhamdülillah evimiz tıklım tıklım oldu. Hem hepsi de seçme güzel olmak üzere…" dedi.

Seniha da:

— Öyle ya, öyle ya, herkes evlerini bir günde mi donatıyor kuzum? Mesela, babamın o kadar methettiği Rüştü Bey'in köşkü… Kim bilir kaç senede ikmal edilmiştir?

Ekrem beyan-ı fikr etti:

— Sonra da daha aranılacak olsa kim bilir ne eksikler vardır?

Üçü de bu noktada müttehid kaldılar.[893]

Bu esnada Saim Efendi soyunmuş, arkasına bir basma gecelik giyinmiş, omzuna bir pike hırka atmış olduğu hâlde yanlarına geldi.

O, her akşam yemekten evvel birkaç kadeh rakı içtiği gibi, böyle evde kaldığı günler öğle yemeğini de birkaç kadehle taltif[894] ve iska etmek[895] itiyadında[896] idi. Köşeye koltuğa oturdu, "Benim rakım!" diye bağırdı. Ahretlik önüne üç ayaklı bir masa koydu, Rabia Hanım bir tepside bir küçük sürahi ile bir kadeh, bir küçük tabakta ekmek ile diğer bir tabakta biraz meze-vâr[897] getirdi.

Evvela damadına teklif etti, fakat Ekrem Bey gündüzleri kullanmıyordu; bunun için Saim Efendi, rakıyı yuvarladı, mezeyi yerken ise:

— Mezeyi Rüştü Bey'in önünde görmeli, dedi. Herif babanız gibi çer çöp[898] değil, Allah için nefis meze yiyor. Hep de müntehap[899] şeyler! Bugün aradım taradım; çiroz almak istiyordum, nihayet bir dükkânda buldum tanesine otuz para istediler… Efendim adamın vâriyeti[900] var, zengin adam vesselam… Hani ya bir darb-ı

---

[893] müttehid kalmak: aynı fikirde birleşmek
[894] taltif: iltifat etme, gönül alma
[895] iska etmek: donatmak
[896] itiyad: alışkanlık
[897] meze-vâr: meze türü şeyler
[898] çer çöp: çalı çırpı kırıntısı
[899] müntehap: seçilmiş
[900] vâriyet: varsıllık, zenginlik

mesel[901] vardır, çingene hastalandığıma yanmam, rahata alışacağım diye korkmuş… Ben de onun gibi iyi yemek yemeye alışırsam sonra ne yaparım… Amanın Allah…

Yan gözle latife-âmiz[902] bir işaret ederek:

— Şimdi bizimkiler, biliyorum, bana kızıyorlar. "Babamız da ne tabiatsız adam" diyorlar… Öyle ya, bozuk tabiatım biraz yoluna girecek diye mi korkuyorum bilmem ki?

Seniha babasına muhabbetle[903] bakarak itiraz etti:

— Aa, hiç de değil babacığım… Sen kendini daima fena görür, fena gösterirsin ama, niçin öyle olacaksın?

Bu esnada Rabia Hanım soluk soluğa içeri girdi. O aşçıdan daima şikâyet ederdi; yalnız bulaşık yıkamaktan ibaret bir iş için beş mecidiye verdiklerinden bahseder, herkese yanar, yakılır idi. Daima her bahsin sonunda:

— Fakat ne yaparsın, âh ne yaparsın… Kızımın kocamın rahatı için ben kahrolmaya razıyım…. Çünkü karı kalksa gitse, bulaşık da bana kalacak… diyordu.

Geldi, yine yere oturdu. Tekrar sigara sarmak için paketini açarak dizine koydu. Kağıdı tutmak için parmağını ıslatarak söze başladı.

— Şimdi, dedi; şimdi, akşama inşallah, âlâ, ağzınıza layık bir hindi kızartması var… Suyuna bir de çorba yaptırıyorum… Senihacığım sever diye bir de zeytinyağlı enginar dolması… Etli fasulye… Ha, gönderdiğin fasulye hiç iyi değilmiş… Çalı çırpı gibi bir şey…

Saim Efendi oradan cevap verdi:

— Başka yok ki… En âlâsı o idi… Sonra okkasına tamam üç buçuk kuruş verdim… Ne yaparsın köy hayatı bu, herifler soyuculuğa çıkmışlar…

Sonra damadına döndü:

---

[901] darb-ı mesel: atasözü
[902] latife-âmiz: şaka yollu
[903] muhabbet: sevgi

— Canım efendim, kadınların aklı ermez ki… dedi. Onlar bir kere bir şeyi istemeye görsünler… İstediler mi bu neyle olur, neyle biter, neyle alınır, kaç paraya mâl olur, orasını düşünmezler… Bu sene buraya gelmek, lakırdı ile pek kolay ama, taşınmak, yerleşmek, ufak tefek masraf, üst baş, tamam beni kırk lira borca soktu… Fakat bunu kime dinletir, kime anlatırsın? Otuz lira kiraya, üç lira taşınmaya, sekiz dokuz lira Seniha'nın çarşafı, yeldirmesi, şunu, bunu için sarf olundu…[904] Sonra söylenince laf olur, bize aldığın şeyi çok görüyorsun derler… Canım hâşâ, çok görmek değil, değil esasen para dediğin malum sokaktan toplanacak olsa âlâ… Fakat kâfir öyle değil ki…Olsa, bir şey değil, olsa… Hâlbuki, yok, yok, yok… Yokun çaresi var mı?

Tekrar alevlenen derdini itfa[905] için bir kadeh daha yuvarladı.

Bu esnada ahretlik yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Hep birlikte karşıki odaya geçtiler.

-III-

Evdeki hummâ-yı faaliyet[906] akşama doğru Rabia Hanım'ın ikide birde ahretliği çağıran, mutfakta aşçıya çıkışmak üzere akseden sesiyle kesb-i germî etti.[907] Aile, misafiri fevkalade izaz etmek[908] istiyordu. Saim Efendi mezeleri eliyle hazırlıyor, Seniha babasına yardım ediyor, Ekrem ile karısı da onlara bakarak ufak tefek muavenetlerde[909] bulunuyorlardı. Sofra Seniha ile Fitnat tarafından daha ikindi vakti hazırlanmıştı. En sonra, Saim Efendi ile karısı gelip baktılar. Gözlerinde büyük bir takdir ve memnuniyet lem'ası[910] vardı.

Ekrem Bey dedi ki:

---

[904] sarf olunmak: harcanmak
[905] itfa: söndürme
[906] hummâ-yı faaliyet: yoğun çalışma
[907] kesb-i germî etmek: hararetlenmek
[908] izaz etmek: ağırlamak
[909] muavenet: yardım
[910] lem'a: parıltı

— Vâkıâ[911] sofra mükemmel ise de yemek odası biraz çıplakça!

Saim Efendi cevap verdi:

— Canım sayfiyelerde o kadar aranılmaz! Büfeden filan bahis ediyorsun değil mi? Bizde İstanbul'da da yok; yok ama, olsa bile öyle ağır eşya yazlık için gelinen eve nakledilir[912] mi ya?

Rabia Hanım'da ilave etti:

— Hem canım haydi farz edelim ki büfe falan da var; sonra o büfe için sofracılar, ona göre erkek aşçılar, sonra o aşçılara göre para, masraf değil mi ya? Ben dedim ya, insan yorganına göre ayağını uzatmalı… Babalarımızdan kalan sözlere kulak vermeyenler sonra bütün bütün aç kalırlar… Mesela büfe almak için aç kalmaya razı olmak adeta züppeliktir…

Artık her şey hazırlanmıştı. Misafir bekleniyordu. Seniha ile Fitnat balkonlu odada, gülüşerek kırışarak, fiskos ediyorlar, Ekrem ile kayınpederi balkonun altında sokak kapısının önüne attıkları sandalyelere oturmuşlar, konuşuyorlardı.

Birdenbire Saim Efendi'nin sesi işitildi:

— Vay efendim, buyursunlar… Buyursunlar…

İki hemşire yukarıda kendilerini pencereye attılar, perdelerin arasından gelen adamı teftişe[913] koyuldular. Rabia Hanım merdiven başına asmış olduğu yeldirmesi ile baş örtüsüne koştu.

Misafiri gayet parlak surette istikbal ettiler, misafir odasına aldılar. Daha ayakta iken Ekrem Bey: "Bizim damat… Küçük kızımın zevci…[914]" diye takdim olundu. Onlar oturdular, Rabia Hanım, kapının yanındaki bir sandalyeye ilişmiş, yüzü büyük bir ayçiçeği gibi mesut ve hürrem,[915] tebessüm ederek bakıyor, icap eden küçük hizmetlere şitap ediyordu.[916]

---

[911] vâkıa: gerçi
[912] nakletmek: taşımak
[913] teftiş: inceleme, kontrol
[914] zevc: eş, koca
[915] hürrem: sevinçli
[916] şitab etmek: acele ile koşturmak, seğirtmek

Hemşireler yukarıdan kâfi derecede gördükten sonra, şimdi muhavereye[917] âgâh olmak[918] için kapının önüne gelmişler, deliklerden, aralıklardan istifade ederek görmek ve işitmek için deli oluyorlardı.

İçeride muhavere şimdilik daha resmî olarak devam ediyor idi. Rüştü Bey evin manzarasından bahsederek köy hakkında malumat[919] veriyordu. Rabia Hanım ise onun huzurunda meftun bir vaz[920] ile sözlerini ruh ve şevk ile dinliyor, ara sıra başıyla, kaşıyla, gözüyle tasdik ediyordu.[921]

Nihayet Saim Efendi de söze başladı, Rüştü Bey'e cevaben:

— Efendim doğrusu pek güzel yerler! İnsan hayat buluyor… Fakat o kadar tuzlu olmasalar… İşte bunun için böyle yerlere gelmek bizim haddimiz değil, haddimiz değil ama… Artık bu sene büyük bir delilik yaparak nasılsa gelebildik…

Kapıda iki kız kardeş ikisi de: "Aman bu babam da…" diye kızdılar.

İçeride de Rabia Hanım kızar gibi oldu ve hemen tamire şitap etti:

— Aman efendi niçin öyle söylüyorsun ya? Geldik de fena mı oldu? Mesela, beyefendi hazretleriyle teşerrüf olundu…[922] Bu bizim için ne büyük bir şereftir…

Rabia Hanım, ağzına pek yakışmayan bu sözleri ezilerek büzülerek, kırılıp dökülerek, sözüyle olduğu gibi vaziyet ile de nazik görünmeye çalışarak söylüyordu.

Saim Efendi:

— Tabii, tabii canım efendim, ona ne şüphe… Yani ben demek istiyorum ki, bunlar bizim gibi adamların kârı değil… Beyefendi gibi zenginlere has şeyler… Değil mi efendim?

---

[917] muhavere: karşılıklı konuşma
[918] âgâh olmak: anlamak, haberdar olmak
[919] malumat: bilgi
[920] vaz: duruş
[921] tasdik etmek: onaylamak
[922] teşerrüf olunmak: tanışmak

Rüştü Bey buna: "Aman efendim, inayet[923] buyurunuz…" ile mukabele etti.[924]

Kapıdakiler ise kızdıkça kızıyorlardı. Derken rakıya başlamak tensip edildi,[925] Rabia Hanım dışarı çıktı. Büyük bir itina ile hazırlanmış rakı tepsisi içeri getirildi, ortaya kondu. Tepsi kırmızı turptan havyar salatasına kadar mütenevvi[926] mezelerle dolu idi. Bir küçük sürahi, üç kadeh, üç bardak, çatal bıçak vardı.

İlk kadehler yuvarlandı. Saim Efendi şimdi Kalem[927] hayatına dair bir bahis açmış, onu anlatıyordu. Bu kadar senedir cansiparane[928] hizmetinden ve buna rağmen dünkü züppelerden terfi edilip onun ihmal edilmesinden ve bu sebeple çektiği zaruretten[929] bahsediyordu.

Bu sözlere kapıdakiler fevkalade sıkılıyorlar: "Aman bu babam da…" diye öfkeleniyorlardı. Bu esnada bir şey için dışarı çıkmış olan Rabia Hanım'a şikâyet ettiler.

Seniha:

— Canım niçin babam böyle iki lakırdıda bir zaruretinden borcundan bahsediyor, Allah aşkına… dedi.

Rabia Hanım:

— A kızım ben ne bileyim? Karşısından adam görsün de dilini tutsun diye bir saattir pandomima oynadım… Görmüyor ki… Görse bile aldırmıyor… O, bilmez misiniz, öyledir, kimi görse, kiminle konuşsa ilk işi borcundan şikâyet etmektir. Hiç demez ki şu adamcağızı daha evimize ilk defa çağırdık, gelsin, otursun, anlatsın, hoş gelsin, hoş gitsin demez… Gelir gelmez borcundan, zaruretinden, insanın ruhunu sıkacak sözlerden bahseder… Ne mana var, efen-

---

[923] inayet : lütuf
[924] mukabele etmek: karşılık vermek
[925] tensip edilmek: uygun görülmek
[926] mütenevvi: çeşitli
[927] kalem: memuriyet
[928] cansiparane: canını hiçe sayarcasına
[929] zaruret: sıkıntı

dim, ne mana var? Borcumuz varsa adamcağıza ne, değil mi ya? Herkes borcunu gizler, babanız ilan eder.

Tekrar kapıya geldiler, muhavereye şimdi Ekrem de iştirak etmiş[930] ve bahis[931] tebdil-i

mecra[932] etmişti. Şimdi siyasiyattan[933] bahsolunuyor ve Ekrem Bey söylüyor idi. Kadehler teakup ettikçe[934] neşe canlanıyordu. Nihayet siyasiyat bahsinden sıkılmış gibi olan Saim Efendi:

— Adam bırakın şu bahsi be… Biz keyfimize gelelim… dedi.

Sonra Rüştü Bey'e dönerek:

— Şimdi sizin gramafon da burada olsaydı ne iyi eğlenirdik… Lakin ne mübarek şey… Hiç naz, niyaz istemiyor, iğneyi tak, makineyi kur, bırak ötsün… Hem ne ötme, ne ötme…

Rüştü Bey hemen:

— Eğer arzu buyurulursa bende-i haneden[935] getirtelim…

— Aman ne iyi olur… Fakat nasıl, kim getirecek?

Rüştü Bey davrandı:

— Ben gideyim!

Rabia Hanım, kocasının yüzüne bu cinayetinden dolayı büyük bir hışımla bakarak:

— Aman efendim, aman beyefendi… Rica ederiz… Lütuf buyurunuz, siz rahatsız olmayınız.

Saim Efendi bir pot kırdığını anlayarak tamir için şaşaladı:

— Canım, bizim İkbal'i gönderelim o getirsin…

Rabia Hanım daha büyük bir gazapla:

— A Efendi… Bu vakit kızcağız sokağa nasıl çıkar?

---

930 iştirak etmek: katılmak
931 bahis: konu
932 tebdil-i mecra: akışın (konunun) değişmesi
933 siyasiyat: politika
934 teakup etmek: birbirini izlemek
935 bende-i haneden: bendenizin evinden

Ve yüzündeki gazap[936] nikabına[937] birdenbire büyük bir halavet[938] yayılarak, Rüştü Bey'e döndü:

— Ekrem Beyefendi musiki arzu buyuruyorlarsa… Ut sever misiniz, efendim?

Rüştü Bey meftunane:[939]

— Ne demek efendim, hiç ut sevilmez mi? dedi.

O zaman Rabia Hanım kocasına döndü, ve izin almak istiyor gibi:

— Burada ut çalınsa…diye istimzac etti.[940]

Saim Efendi, kırdığı potu tamir için her şeye razı bir tavır ile bir kadeh daha yuvarlayarak:

— Öyle ya… öyle ya… Çalınsın… Çalsınlar efendim, çalsınlar dedi.

O vakit Rabia Hanım sofaya çıktı. Seniha dışarıda çırpınıyor, dövünüyordu:

— Ben mi çalacağım? Vallahi olmaz… Kabil[941] değil… Çalamam, diye itiraz ediyordu.

Rabia Hanım onu yola getirmek için söylenmeye başladı:

— Aa, aa… O da nasıl şey öyle… Mahalle kızları gibi… Şöyle al udunu kibar kibar otur birkaç şey çal… Anan baban izin verdikten sonra… Ne olurmuş?

Ve udu getirmek için yukarı çıktı, Seniha hâlâ kıvranıyor kardeşine şikâyet ediyordu. O çalmaktan ziyade beğenilmemekten korkuyordu. Kardeşi ise:

— Niçin beğenmeyecekler canım? Pekâlâ çalıyorsun işte… diye onu temin etti.[942]

---

[936] gazap: kızgınlık
[937] nikap: örtü
[938] halavet: şirinlik
[939] meftunane: kendinden geçmiş bir biçimde
[940] istimzac etmek: sormak
[941] kabil: mümkün, olası
[942] temin etmek: korkusunu gidermek

Ut geldi, ürkek akortlardan sonra taksim başladı; Rabia Hanım münkeşif[943] ve mesut çehresiyle, şad[944] ve müftehir,[945] geldi yerine oturdu.

Rüştü Bey musikiyi dinlemek için bir vaz-ı dindarane ve vâlihane[946] almıştı. Bazen cezbeye gelmiş gibi başını sallayarak, bazen içini çeker görünerek sanki ruhuyla demgîr oluyordu.[947] Taksim bitti uşşak peşrevi başladı. Saim Efendi artık keyfinin tamam olduğunu müşir[948] hareketlerle el vurmaya başlamıştı. Nihayet peşrev de bitince biraz kesb-i emniyet etmiş[949] olan bir sesle, Seniha, evvela yavaş yavaş, fakat sonra yüksekçe:

"Kaldı ateşler içinde yine sevda-yı serim,

Nereden gördü seni kahrolası didelerim"[950]

şarkısını okumaya başladı.

Şarkılar teakup ettikçe kadehler, teakup etti. Ve neşe arttıkça arttı. Nihayet cümbüş germagermini[951] buldu ve netice olarak, Rüştü Bey Rabia Hanım'ın ısrar ve davetine, "aaa…"larına, istirhamlarına rağmen kemal-i itina ile[952] hazırlanmış olan yemeklere el sürmeyerek hatta sofraya bile oturmayarak gitmek istedi. Saim Efendi ile Ekrem Bey kendileri ayakta duramayacak bir hâlde oldukları hâlde onun koluna girerek yola kadar ona refakat ettiler.[953]

Avdet ettikleri vakit Saim Efendi sofraya şöyle bir yan gözle bakarak:

— Zavallı yemekler… dedi. Sonra içini çekti: "Zavallı masraflar!" ve kendini yatağına attı.

---

[943] münkeşif: açık
[944] şad: mutlu
[945] müftehir: övünçlü
[946] vaz-ı dindarane ve vâlihane: şaşırmış ve dindar bir tavır
[947] demgîr olmak: tempo tutmak
[948] müşir: gösteren, gösterge
[949] kesb-i emniyet etmek: güven kazanmak
[950] Bestesi Hanende Karabet'e ait uşşak makamında ağır aksak şarkı.
[951] germagerm: iyice kızışma
[952] kemal-i itina ile: büyük bir özenle
[953] refakat etmek: eşlik etmek

Ekrem Bey de yemek yiyemeyeceğinden bahsederek gidip yatmış olduğundan sofraya yalnız kadınlar oturdu.

Asıl sarhoş olan ise Rabia Hanım idi. Her vakit mütebessim duran çehresi bu akşam geniş bir hande[954] ile müzeyyen[955] idi. Şimdi hem yemek yiyor hem kızlarına odadaki hâlleri anlatıyordu. Bilhassa Rüştü Bey hakkındaki hissiyatını tekrar ediyor, onun asaletine, nezaketine, terbiyesine hayran olduğunu ilan ediyordu.

— Canım bu rakı âlemi… diyordu. Her erkek kendini kaybeder, bazı taşkınlıklarda bulunur… Adamcağız sızdı da sarhoşluğunu belli etmedi… Allah için söylerim, tamam erkek… Böyle adamlara canım kurban olsun… Öyle ya! Şu kapının arkasında çalgı çalan, şarkı söyleyen bir genç kadın… Başka erkekler olsalar neler yapmazlar? Allah için, ne diyeyim, efendim adam, asil adam, öyle çer çöp değil. İşte bu kadar…

Sonra Seniha'ya hitap ederek:

— Senin o kocan olacak hırsız herif olsaydı kendini unutur, naralar mı, kalkıp şakır şakır göbekler mi atmazdı?

Seniha ise annesine:

— Aman anne Allah aşkına sahih sızdı mı, diye soruyordu.

Fakat Rabia Hanım hemen şitap ederek müdafaa etti:

— Ne münasebet canım, ne münasebet sızmadı. Rakı biraz dokunur gibi oldu… Ee, ne yapsın adamcağız… Baban iki nefeste bir kadehi doldurup dayıyor… Adamcağız nezaketinden reddedemiyor, alıp içiyor… Öyle iken de kendini kaybetsin, bir münasebetsiz harekette bulunsun… Yahut saçma lakırdı söylesin… Yok efendim öyle şeyler yok… Adamcağız kuzu gibi, yalnız koltukta az uyukladı…

İki genç kadın kahkahalar ile gülüşerek:

— Sahi uyukladı mı?

Rabia Hanım telaşla:

---

[954] hande: gülüş, gülücük

[955] müzeyyen: süslenmiş, süslü

— Yok canım, yok… Söylenen şarkının neşesinden olacak biraz rehavet[956] geçirdi… Gözlerini kapadı… Zahir[957] hoşlandı… Sonra çabucak kendine geldi ama… Hiç sızsa, uyuklasa kalkıp evine gidebilir mi? Diyorum ya, her hâli, her sözü, Allah için söylerim, kusursuz… Tam adam… Allah için… Sapına kadar erkek adam…

-IV-

Öbür sabah Saim Efendi erkenden uyanmış küçük bir masanın üzerinde hazır duran ispirto lambası ve kahve takımıyla kahvesini pişirmeye başlamış idi ki, Rabia Hanım yatağında gözlerini açtı.

Evvela müphem[958] müphem, bulutlu bakan nazarında birden bire bir şevk ve sürur[959] şimşeği çaktı. Ve hemen sıçrayarak yatağın içinde oturdu.

— Allah aşkına, Allah hayırlar versin de de, sana bir rüya anlatayım…

Ve kocasının hayır temennisini[960] beklemeden, anlatmaya başladı.

— Efendim geniş, geniş bir hamam… Belki seksen kurnası var… Rüyada hamam görmek vâkıâ sıkıntı ama hamamın pek geniş olmasından ve çabuk çabuk bol su ile yıkanıp çıktığım için yakında ufak bir sıkıntı atlatıp sonra hemen feraha çıkacağımıza delalet eder.[961] Neyse, hamamdan çıkıyorum, nâtır[962] beni büyük bir bahçeye götürüyor… Aman ilahi yarabbi! Ne bahçe, ne bahçe… Havuzlar mı? Efendim, fıskiyeler mi, çiçekler mi? Ne istersen hepsi de var… Ağaçlarda kuşlar ötüyor, fıskiyelerden sular fışkırıyor… Artık periler padişahının bahçesi gibi bir şey…Dümbelekler işitiliyor, bakıyorum karşıdan bir alay geliyor… Hey heyler mi efendim, oyunlar mı, bir ahenk ki deme gitsin…

---

[956] rehavet: gevşeme
[957] zahir: belli, açık, görünen
[958] müphem: belirsiz
[959] sürur: sevinç
[960] temennni: dilek
[961] delalet etmek: işaret etmek
[962] nâtır: hizmetçi, hizmetkâr

Saim Efendi kabarmak üzere olan kahve ile meşgul idi. Karısı devam etti:

— Şimdi hamam vâkıâ sıkıntıdır… Ama çalgı, dünya sesidir… Yani, ferah, neşe demektir. Bahusus[963] o bahçe... Herhâlde gayet parlak, gayet ferahlı bir şey… Şimdi benim bundan çıkardığım mana, vâkıâ evvelden biraz sıkıntı geçireceğiz ama, sonra, bir düğün mü desem… Ne desem… Herhâlde büyük bir ferahlık göreceğiz…

Saim Efendi fincanını alıp köşeye oturarak:

— Aman aman, düğünden filandan bahsetme, beni korkutuyorsun… Borçtan bıktım usandım… Başıma bir de yeni borç gailesi[964] mi çıkaracaksın?

Rabia Hanım, masanın üzerinde duran paketi almak için uzanarak:

— İlahi efendi, dedi. Ne tuhaf söz söylüyorsun… Her düğünde mutlak borç mu olur? Mesela, şimdi Rüştü Bey… Olabilir ya, kalksa aklına esse de Seniha'yı isteyiverse… İnsan borca girse bile sevine sevine girer…. Hem borç niçin? Adam zengin adam elbette ağırlık verir… Hem de verdiği ağırlıkla insan bütün masrafları bol boluna çıkarır. Değil mi? İş bir kere isteye görsün yoksa…

Saim Efendi kahvesinin son yudumunu çekerek gözleri hulyalıca:[965]

— Sahih ne iyi olurdu… dedi.

Rabia Hanım, şevk ve şitabından paketi bir tarafa bırakıp yerinden kalktı bir daha oturdu:

— Ben sana söyleyeyim mi, şu adamdan sen en evvel bana bahsettiğin vakit hemen aklıma bu iş geldi… Allah için söylüyorum adam aranıp aranıp bulunmayacak bir şey… Ee, kızımız da ona Allah için layıktır… Yavrumun kıymetini o kocası olacak murdar herif bilmedi, yoksa… İşte hep kadınları görüyoruz, hepsi pasaklı, oynak, maymun şeyler… Seniha'mın ise hiçbir şeyi olmasa namu-

---

[963] bahusus: özellikle
[964] gaile: dert, sıkıntı
[965] hulya: hayal

su ile bir tanedir, bütün kadınlara meydan okur, sonra marifeti var, mükemmel ut çalar, eline ne geçse, ne verilse biçip dikmesini bilir, hele o tabiatı… O halim selim, melek tabiatı… Canım bilemezsin, kocası olacak o domuz heriften iki sene müddet[966] bir kere bile bize şikâyet etti mi? Eğer ben keşfedip herifin melanetini[967] meydana çıkarmasaydım, hâlâ belki onun cevrini[968] ses çıkarmayarak çekecekti… Kızımızın melek hasletleri[969] doğrusu emsalsizdir.[970]

Saim Efendi latif bir rüyaya dalmış gibi gözleri pür-nur[971] idi.

— Evet bir damat ki deme gitsin…

Rabia Hanım yatağın içinde tekrar bir dalgalandı:

— Canım her şeyi bırak, bir kere zenginliği… Öyle Ekrem gibi züğürt herifin bir değil… Adam zengin adam, efendim, sonra kibar adam… Böyle zengin bir adamın kayınpederi olmak, bir kere düşünsene ne âlâ şeydir. Sen sıkıntı içindesin, senin için de ne kadar faydası olur… Öyle öteki gibi bize muhtaç olup iki de bir de muavenet dilenmeyecek, belki o bize muavenet edecek. Belki onunla beraber otururuz, sen hiç beş para masraf etmezsin, maaşını borçlarına verirsin, son günlerinde biraz rahat yüzü görürsün…

Saim Efendi bu rüyaya pek inanmıyordu. Dudakları şüphe ile bükülerek:

— Fakat bakalım olur mu?

Bu sözler üzerine Rabia Hanım'ın yüzünde bir gölge geçti. Fakat sonra hemen neşe dalgaları ile tekrar parlayarak:

— Elbette, elbette… dedi. Elbette, meramın[972] elinden ne kurtulur… Öyle işi biz kendi kendine bırakırsak belki de olmaz… Fakat çalışırsak, gayret edersek, bahusus çalışmasını gayret etmesini bilirsek, elbette olur… Şimdi iş bu kadara geldi ya, bundan sonra

---

[966] müddet: süre
[967] melanet: büyük kötülük
[968] cevr: eziyet
[969] haslet: huy, mizaç
[970] emsalsiz: benzersiz
[971] pür-nur: parlak
[972] meram: maksat, niyet, arzu

münasebeti[973] mümkün olduğu kadar sıklaştırmalı… Sık sık buluşmalı… O bizi görsün… Bizim nasıl temiz, namuslu adamlar olduğumuzu anlayıp da bir de dul kızımız olduğunu öğrenirse niçin, niçin aklına gelmeyecekmiş? Hem o Seniha'yı gördü canım… Akşamları biz gezmeye çıktıkça ona her gün rastgeliyoruz… Evvelden dik dik bakardı; e, bekâr adam, bakar ya… Yolda güzel ve genç bir kadın görürse elbette bakar, fakat seninle tanıştı tanışalı artık başını çevirip bakmıyor… Allah için söylerim…

Saim Efendi tekrar itiraz etti:

— Kızın dul olması biraz bozuyor.

Rabia Hanım karyolanın içinde bir daha kaynadı:

— A, a, a… Söze de bakınız neden bozacakmış ayol… Kızımız vâkıâ duldur, duldur ama bugünkü kart kızların çoğundan pek körpedir… Hem daha yaşı ne başı ne canım? Zaten kendisi de bebek mi? Kırk kırk beş yaşında bol bol var… Değil mi ya? Ben diyorum ki canım, para, zenginlik bir tarafa, kızımız gibi bir karıyı mum ile arasa dünyada bulamaz… Allah için söylerim… O melek hasletliği, o marifeti, o nezaketi, o dili… Ee, sonra, kızım diye söylemiyorum, Allah için güzel de… Vâkıâ birçokları Fitnat'ın daha güzel olduğunu söylerlerse de Seniha'nın güzelliğinde bence daha başka bir cazibe, başka bir alım vardır… Ya o dili… Ha, senin haberin yoktur, bütün şimendiferlerde onun dili destan olmuş ayol… Bir gün şimendiferde onun konuşmasını işitmiş bir hanımefendi: "aman bu hanımın konuşmasına âşık oldum" diye her gün ona rast gelmek ümidiyle şimendiferle gidip gelirmiş…

Saim Efendi sakalını kaşıyarak:

— Âlâ, âlâ… Fakat bu rüyaları biz yalnız kendimiz için saklayalım da kızın kulağına çalınmasın… Yoksa sonra amanı bilir misin, başımıza öyle işler açılır ki… Sen hemen çeneciğini tutmana bak…

[973] münasebet: ilişki

Rabia Hanım, nihayet yorganın arasında kalmış olan paketini alıp açarak yüzünde bir mânâ-yı iğbirar[974] ile kocasına şikâyet etti:

— A, a… Efendim, sen beni yirmi beş senedir yeni mi öğreneceksin, ayol? Ben öyle düşük çeneli kadınlardan mıyım?

Bu esnada kapıya dışarıdan tık tık vuruldu, Rabia Hanım:

— İkbal sen misin, diye seslendi.

Dışarıdan İkbal: "Evet Efendim, mektup var…" dedi. Hanımefendi: "Getir bakalım içeriye…" diyerek İkbal'in verdiği mektubu aldı; o açarken kız, hanıma: "Aşağıda bir de borulu sandık var… Mektupla birlikte getirdiler…" dedi.

Saim Efendi mektubu okurken yüzünde derin bir memnuniyet canlanıyor idi. Bitirdiği vakit Rabia Hanım'a dönüp memnuniyetle:

— Cânım efendim, ne necip,[975] ne kibar adam… Vallahi bulunmaz, emsalsiz adam vesselam…

Rabia Hanım telaş etti:

— Aman oku, oku bakayım ne yazmış…

Saim Efendi okudu:

"Muhterem Efendim.

Dün akşam saye-i lütfunuzla[976] geçirilen unutulmaz latif[977] gecenin bir hatıra-yı tebcili[978] olmak üzere takdim olunan nâçiz[979] hediyenin lütfen kabulünü istirham ile arz-ı ubudiyet[980] eylerim".

Rabia Hanım meftuniyet ve saadetten sarhoş olmuş gibiydi. Bir taraftan İkbal'e: "Kız nerede, nerede o hediye?" diyor, diğer taraftan kocasına dönerek, "ne asalet, ne kibarlık efendim, işte asil adam böyle olur… Şu mektubun ifadesine, o nezakete bakın efendim…" diye söyleniyordu.

---

[974] mânâ-yı iğbirar: kırgınlık belirtisi
[975] necip: soylu, asil
[976] saye-i lütuf: cömertliğin sayesi
[977] latif: güzel, hoş
[978] hatıra-yı tebcil: ağırlama anısı
[979] nâçiz: değersiz
[980] arz-ı ubudiyet: bağlılığın sunulması, bildirilmesi

Hemen İkbal ile birlikte aşağıya indi, biraz sonra, gramofon ve bir plak kutusu ile beraber çıktılar. Kadın şevkinden çırpınıyor, "Aman Seniha'm duysa çıldıracaktır… Ne lütuf efendim, bu ne lütuf? Aman şimdi Seniha'yı bununla uyandıralım…" diye tekrar ediyordu.

Saim Efendi nasıl çalınacağını pekiyi bilmediği için, tereddütle gramofonu kurmakla meşguldü. Rabia Hanım, yerinde duramıyor, kıvranıyordu. Nihayet boru takıldı, makine dönmeye başladı. Şimdi plak kutusunu açtı; en evvel ellerine "Nereden Gördü Seni Kahrolası Didelerim" şarkısı geçti. Rabia Hanım sevinmesinden deli gibi olarak: "Aman ne iyi tesadüf…. Dün gece Seniha o şarkı ile başlamıştı… Belki de adamcağız mahsus[981] onu en üste koymuştur…" dedi.

Karı ile koca, evdekileri büyük bir hayrete düçar etmek[982] sevinciyle çırpınıyorlardı. Odanın kapısını açtılar. Gramofonu işlettiler. Rabia Hanım sofanın öbür tarafında olan Seniha'nın odasının kapısına gitmiş, onun anahtar deliğinden bakıyordu. Gramofonda şarkı başladı… Kapıda anahtar deliğinde eğilmiş duran Rabia Hanım, içeride bir şeyler görmüş gibi dalgalanarak, kocasına işaretler ediyordu. Sonra kapıyı açtı, içeri atıldı, Seniha yatağında oturmuş, gözlerini ovuşturarak "O ne o ayol, bu ahenk nereden böyle?" diye sordu.

— Ayol, adamcağız yollamış… Rüştü Bey'in hediyesi… Galiba bu hediye sana olacak Seniha… Fakat ne asil adam Seniha, ne metin[983] adam… Ne kibar, ne latif adam!

Bu esnada aşağı katta bir odada yatmakta olan Ekrem ile Fitnat da ahenkten uyanarak kendilerini yukarı atmışlardı. Ekrem Bey:

— Maşallah… Maşallah bu ne ahenk böyle, diye karısıyla odaya girdi. Gramofonu görünce karı koca ikisi de hayret içinde kaldı-

[981] mahsus: özellikle
[982] düçar etmek: uğratmak
[983] metin: sağlam, güvenilir

lar. Bu esnada Seniha ile annesi de gelmişlerdi. Ekrem eğilip gramofonu şöyle bir anlar gözüyle muayene ederek[984] başını kaldırdı:

— İyi bir gramofon, dedi.

Rabia Hanım, cevap verdi.

— Elbette iyi olur ya… Elbette… Onu kim intihap[985] etmiş almış ayol… Adam anlayışlı adam… Vâkıâ, onu takdir edip beğenmek bile haddimiz değil ama, Allah için söylerim, adam kibar adam… Doğrusu kendisi ile ahbap olmak, görüşmek bizim haddimiz değil, fakat nasılsa adamcağız bir hulûs-ı niyetle[986] bizi sevdi, bize iltifat ediyor…

Saim Efendi gramofonun başından ayrılıp köşeye mindere giderek:

— İşte sözün doğrusu bu… Hiç biz öyle adamlarla görüşecek şeyler miyiz canım? Baksanıza, adam bir nefeste sekiz on liralık bir hediye gönderiyor.

Fitnat büyük bir sayhâ-yı hayretle:[987]

— A, bu hediye mi, diye haykırdı.

Rabia Hanım, eteğiyle gramofonun kenarındaki tozları silerek:

— Öyle, öyle ya canım, öyle ya… İşte akşamki âcizane ziyafetimize karşı adamcağız bu hediyeyi erkenden göndermiş… Yoksa öyle birtakım adamlar gibi yan gelip yiyip içip gitmeyi nezaketine sığdıramamış… Nerede efendim, nerede? Allah için emsalsiz adam, bunu bilir, bunu söylerim… Hem de ne nezaket, canım… O mektubunda ne nezaket… Ha, efendi, aman mektup nerede, mektup?

Mektubu kaparak Seniha'ya verdi, o yüksek sesle okudu.

Rabia Hanım, pür-hayret[988] duran hâzıruna[989] hitaben:

---

[984] muayene etmek: incelemek
[985] intihap: seçme, seçim
[986] hulûs-ı niyet: samimi niyet
[987] sayhâ-yı hayret: hayret çığlığı
[988] pür-hayret: hayret dolu
[989] hâzırun: hazır bulunanlar, bir ortamda bulunan insanların hepsi

— Gördünüz mü? Adam böyle olur işte… Nezaket, necabet,[990] zenginlik… Kibarlık! Cânım efendim her şey var… diye söylendi.

-V-

O günden sonra Saim Efendi ailesi ile Rüştü Bey arasında son derece samimi bir münasebet teessüs etti.[991] İki erkek hemen her gün birbiriyle buluşuyorlardı. Saim Efendi cuma, pazar günleri uyanır uyanmaz kendini Rüştü Bey'in köşküne atıyor, bazen akşama, bazen hatta gece yarısına kadar orada kaldığı oluyordu. Adi günlerde ise haftada birkaç gecesini Rüştü Bey'le birlikte geçiriyordu.

Rabia Hanım buna itiraz ediyor ve kocasına: "Canım, artık ayıp oluyor… Daima sen oraya gidiyorsun, arada sırada onu da buraya getirsen çok münasip[992] olur…" diye söyleniyordu. Fakat Saim Efendi fuzuli[993] masraftan kaçtığı için bu cihete[994] yanaşmamaktaydı. Nihayet karısının ibramına[995] dayanamayarak evde bir âlem daha tertibine[996] mecbur oldu. Yine hazırlıklar görüldü, yemekler yapıldı, mezeler tertip edildi.

Rüştü Bey bu sefer yine pek câlib-i nazar[997] bir hediye ile geldi. Bu, mükellef[998] ve büyük bir kutu idi. İçi şekerle doldurmuştu. Fakat kutunun tertibinde yalnız zenginlik değil büyük bir hüsn-i tabiatın[999] da hüküm sürmüş olduğunu, Rabia Hanım kutuyu açıp bir nazar atar atmaz ilan etti. Bunda İstanbul'un en mutena şeker-

---

[990] necabet: soyluluk
[991] teessüs etme: kurulma, oluşma
[992] münasip: uygun
[993] fuzuli: gereksiz
[994] cihet: yön, taraf
[995] ibram: zorlama
[996] tertip: düzenleme
[997] câlib-i nazar: göz alıcı
[998] mükellef: mükemmel hazırlanmış
[999] hüsn-i tabiat: huy güzelliği

leriyle Beyoğlu şekerlemecilerinin en nefis fondanları[1000] ve 'pöti bör'leri[1001] büyük bir sanat ile tanzim edilmişti.[1002]

Rabia Hanım kutunun üstünde ağzı bir sayhâ-yı takdir,[1003] gözleri büyük bir memnuniyet izhar[1004] için açılmış olduğu hâlde dururken yanı başında duran Seniha bir fondan alıp onun ağzına attı. Rabia Hanım'ın gözleri zevk ve hazzından süzüldü ve dilinin üstünde eriyen şeker gibi bayıldı kaldı. Bunun üzerine kendisi bir lokum aldı ve ağzına atıp çiğnemeye başlayınca: "Kızım bunda kaymak var ayol… Aman yarabbi neler de yapıyorlar… Neler de yapıyorlar…" diye ilk defa tattığı kaymaklı lokumla ağzı dolu olduğu hâlde tekrar Rüştü Bey'in methüsena[1005] nakaratını okumaya başladı.

Ana kız şekeri oraya bırakarak aşağıya indiler; misafir odasında Saim Efendi ile Rüştü Bey hâlet-i mestaneye[1006] germî[1007] vermişlerdi. Bir taraftan gramofon işliyor, Saim Efendi'nin pek hoşlandığı bir gazeli tekrar edip duruyordu. Rabia Hanım yanlarına girdi, ezilip büzülerek, kırılıp dökülerek şeker için Rüştü Bey'e teşekküre başladı:

— Hüda-âlim,[1008] beyefendi hazretleri bizi ihya[1009] buyuruyorlar… Allah ömürler versin, bizi lütuflar ile son derece minnettar bırakıyorlar…Vallahi nasıl mukabele edeceğimizi bilemiyorum….

Sonra, kocasına dönerek tesir-i gaşyi[1010] hâlâ damağında mevcut olan lokumun hatıra-ı lezzeti[1011] ile: "Âh efendi, şeker sevmezsin ki… Sevmeliydin de o lokumdan bir tane yemeli idin. Fıstıklı

[1000] fonda: içinde meyve aroması veya likör bulunan, hoş kokulu şekerleme
[1001] Petit beurre (fr.): Bir tür bisküvi.
[1002] tanzim edilmek: düzenlenmek, dizilmek
[1003] sayhâ-yı takdir: takdir çığlığı
[1004] izhar: göstermek
[1005] methüsena: övgü
[1006] hâlet-i mestane: sarhoşluk hâli
[1007] germî: hız
[1008] hüda-âlim: allah bilir
[1009] ihya: sevindirme, sevince boğma
[1010] tesir-i gaşy: kendinden geçmenin etkisi
[1011] hatıra-i lezzet: tadının anımsanması

latilokum[1012] şimdiye kadar bilirdik, rahmetli babacığım sık sık alır getirirdi. Fakat ne yalan söyleyeyim, lokumun böyle kaymaklısını hiç yememiştim… Aman o ne nefis şey… Zâhir, bunu da yeni icat etmiş olacaklar… Ee, her şey terakki ediyor,[1013] her gün yeni bir şey çıkıyor.. Beyefendi hazretlerinin sayesinde onu da öğrenip tattık…"

Rüştü Bey biraz kırılarak: "Aman efendim… İnayet buyurunuz…" ile mukabele etti.

***

Rüştü Bey bu gece yine yemek yemeyerek avdet etti.[1014] Ve ondan sonra Saim Efendi yine geceleri onun köşküne devama başladı. Fakat Rabia Hanım onu her gün izaç ediyor,[1015] "Âh, artık amma ediyorsun ha… O adamcağız yemek de yemiyor ki masraf olur diye şikâyete hakkın olsun… Sen de onu çağır… Her gece her gece sen oraya gidiyorsun… Masraf, olsun olsun da birkaç kuruşluk meze… Hâlbuki adamcağız eminim ki her gelişinde eli dolu gelecek…" diye ısrar ediyor idi. Saim Efendi de bunun üzerine artık Rüştü Bey'i sık sık çağırmaya başladı.

O ise her gelişinde filhakika mutlak başka bir hediye ile geliyor idi. Bazen şeker, bazen pasta, bazen ise mevsim yemişleri yahut mezelik getiriyor idi. Hele bir defasında mükellef bir rakı takımı getirdi ki, Rabia Hanım'ın mübalağalı[1016] bir tahminine nazaran[1017] on, on beş lira ederdi. Bu, Rabia Hanım'ın teminine[1018] göre mutlak gümüş idi ve büyük bir tepsi içinde gümüş zarflarla altı rakı kadehi, altı su bardağı, bir rakı, bir de su sürahisinden ibaretti. Rabia Hanım'ı en çok sevindiren ise rakı, kadehlerini kaldırıp onun yerine bir tatlılık konulunca, âlâ bir tatlı takımı gibi kullanılabileceği idi.

[1012] latilokum: bir lokum çeşidi
[1013] terakki etmek: ilerlemek
[1014] avdet etmek: dönmek
[1015] izaç etmek: rahatsız etmek, bunaltmak
[1016] mübalağa: abartı
[1017] nazaran: göre
[1018] teminine: güvence veren söz

Artık buna Rüştü Bey'in huzurunda yerlere yatıp ayaklarının altında sürünecek bir taabbüdle[1019] teşekkürler etti.

Bu âlemde gramofon Rüştü Bey'in her gün getirdiği yeni plaklara rağmen artık kâfi gelmiyordu. Hatta Rüştü Bey bile bir defa: "Efendim ne kadar olsa el ile çalınan bir saz gibi olmuyor…" demişti. Bunu işitince Rabia Hanım hemen dışarı çıkarak udu kapınca Seniha'nın eline vermişti. Artık böylece keyif ve neşe pek çabuk son derece galeyana geliyordu. Hatta bu sayede Rüştü Bey'in bazen şarkı bile söylemeye razı olacak kadar keyiflendiği oluyordu. Rabia Hanım Rüştü Bey'in her türlü mükemmeliyetine bir de usule muvafık ve bu kadar latif bir tarzda hanendelik[1020] de ilave olunduğunu görünce meftuniyetini ifade için kelime bulamayacak kadar kesb-i iltihab[1021] etmişti.

Böyle, zevk ve neşe arasında, gece yarısını hayli geçtiği hâlde ayrılamıyorlardı. Hatta Rabia Hanım onu bu kadar geç vakit köşküne gitmekten men edip[1022] orada yatırmak için her defa ibram ediyordu, fakat Rüştü Bey kabul etmiyor ve gitmekte ısrar ediyordu.

Bu sayede Rabia Hanım onunla iyice teklifsiz[1023] olmuştu. Nail olduğu[1024] bu fevkalade şereften dolayı iftiharını her gün ona tekrar eder ve onu uzun uzun sözlerini dinlemeye mecbur bırakırdı.

"Sizinle bu kadar mahrem[1025] oluşumuz bizim için büyük ama pek büyük bir şereftir. Allah için kim duysa bizi hemen tebrik eder… Senihacığım, kızım, artık saadetinden deli oluyor… Kızım pek saf kalplidir, hiç içindekini gizlemez… Kalbi saf, huyu melek gibi bulunmaz bir şeydir… Hani zannetmeyiniz ki bunu ben kızımdır diye söylüyorum… Yok… Ne münasebet… Onu bir kere gören ne olduğunu anlayıp hemen meftun oluyor… Bütün şimendiferlerde nezaketiyle destan olmuş… Bak, öteki kızım, küçüğü Fitnat, o

[1019] taabbüd: tapınma
[1020] hanende: okuyucu, şarkıcı
[1021] kesb-i iltihab etmek: yanmak, tutuşmak
[1022] men etmek: alıkoymak
[1023] teklifsiz: senli benli
[1024] nâil olmak: erişmek
[1025] mahrem: samimi

da iyidir, ama celallidir,[1026] titizdir, sinirlidir… Bir kere tepesi atınca önünde dünyayı görmez, haykırır, tepinir… Her şeyi yapar… Hâlbuki Seniha'm, Allah için söylerim, dünyada melek-hasletlikte[1027] bir tanedir desem hiç, ama hiç mübalağa olmaz… Cânım efendim, eline vur, ağzındakini al… Sessiz, sedasız bir melektir…"

O böyle söylenirken, Rüştü Bey'in ne kadar alaka ile dinlediğini fark ettiğinden ümidi daha çoğalarak her fırsatta Seniha'dan bahsedip onun nazarı dikkatini celp etmeye[1028] ehemmiyet verdi. Ve medihler[1029] artık tevsi-i daire[1030] etti. Artık onu dünyada yegâne bir zevce olacak kadın olmak üzere takdim ve tasvir etmeye kadar vardı. Rüştü Bey ne kadar dalgın, ne kadar kendinden geçmiş görünürse görünsün bu bahis açılınca, her şeyi bırakıp dikkat-i mücesseme[1031] kesiliyor, hemen Rabia Hanım'ı dinlemeye hasr-ı nefs[1032] ediyordu. Ve Rabia Hanım bütün talakatiyle[1033] kızını methe koyuluyordu.

— Hele namusu… Allah için söylüyorum… Her şeyde bir tane olduğu gibi, namus cihetinden de bir tanecik… Hatta bir taneciğin bir taneciğidir… Onu alacak erkek dünyada her cihetle mükemmel bir kadına malik[1034] olmuş olur. Tabiatı, zarafeti, ilahi yarabbim… Vallahi kızım diye değil fakat Allah için söylüyorum güzelliği, saflığı, her şeyi, her şeyi emsalsizdir…

***

Artık Rabia Hanım Rüştü Bey'i bu izdivaç[1035] için iyice olmuş addediyordu.[1036] Bu esnada Rüştü Bey'in getirdiği bahçesinden kopar(ıl)mış şeftalilere bayılmış: "Aman Allah'ım, ne şeftali, ne şef-

[1026] celalli: sert
[1027] melek-haslet: melek huylu
[1028] dikkatini celp etmek: dikkatini çekmek
[1029] medih: övgü
[1030] tevsi-i daire: genişlemek
[1031] dikkat-i mücesseme kesilmek: dikkatini vermek
[1032] hasr-ı nefs etmek: kendini adamak
[1033] talakat: açıklık
[1034] malik: sahip
[1035] izdivaç: evlilik
[1036] addetmek: saymak, kabul etmek

tali… Kim bilir bunlar ağaçlarında ne latif görünürler?" demiş ve bunun üzerine Rüştü Bey onları aileten[1037] bir gün bahçeyi gezmek üzere köşküne davet etmişti.

Aile için bu büyük bir fırsat-ı şevk ü sürur[1038] oldu. Rabia Hanım her ne kadar Rüştü Bey onları her gün sokakta görmekte idiyse de artık medihlerinin tesiri hükmünü icra etmiş[1039] olduğu için Seniha'yı bir kere de böylece yakından iyice görüp sonra mutlaka talep edeceğine hükmetti. Ve Seniha'ya: "Hazırlan kızım, hazırlan. Sanki bir görücüye çıkacakmışsın gibi hazırlan… Âh Seniha, ne olur şu iş olursa… Senin sayende öyle bir nimete nail olacağız ki… Sultanlar gibi yaşayacağız… Sen emsalsiz bir kocaya nail olacaksın, biz de âhir ömrümüzde refah ve saadet içinde ömür süreceğiz… Fakat diyorum ya, fakat diyorum ya bir kere olsa… Olsa… Sen ne dersin bakayım, tabii adamcağızın bakışından, hâlinden bir şey anlamışsındır."

Seniha buna cevaben:

— A, anne, dedi. O öyle adam mı hiç? O ciddi bir adam…

— Evet, elbette, elbette, ben de biliyorum… Ciddi adam, metin adam… Ben de biliyorum… Evet, adamcağız vâkıâ şimdiye kadar evimize hulûs-ı niyetle[1040] girip çıkıyor ama, seni nikâhla alması da bir hulûs-ı niyet… Allah'ın emri… Bunda ne fenalık var? Adamcağız nasılsa ailemize karşı bir hulûs-ı niyet, bir şefkat besliyor, her nedense bize bir muhabbet bağladı… Seni neden almasın? Senden iyisini mi bulacak? Ama zengin değilmişiz… Kendisinin paraları o kadar çok ki, hepimize birden el verir…[1041] O şimdi zengin değil, kusursuz, namuslu elhâsıl mükemmel bir kadın arıyor… Ben eminim… Bizim ise namusumuza, asaletimize diyecek yoktur… Demek ki hiçbir mani yok… Ama değil mi?

***

[1037] aileten: ailece
[1038] fırsat-ı şevk ü sürur: sevinç ve neşe fırsatı
[1039] hükmünü icra etmek: etkisini göstermek
[1040] hulûs-ı niyet: iyi niyetle
[1041] el vermek: yetmek, yetişmek

Bahçe ziyareti evvela pek resmî idi; fakat Saim Efendi'nin yanında Rabia Hanım'ın gösterdiği küşayiş[1042] ve takdir aralarına pek çabuk büyük bir hararet koydu. Rabia Hanım en mültehib[1043] sayhât-ı takdirini,[1044] en hayretfeza[1045] nidâ-yı taaccübünü[1046] izhar ediyor [1047] idi. Rüştü Bey onlara son derece ikram etti. Hatta yemişlerden eliyle koparark hepsine ayrı ayrı takdim etti; ve bahçe gezildikten sonra, onlara köşkü de göstermek arzusunu izhar etti. Rabia Hanım köşkün içinde fart-ı takdir ve hararetinden[1048] galeyandan[1049] galeyana düçar oldu. Saim Efendi odaları gezerlerken onlardan evvel gördüğü ve bazılarının tarihine vâkıf olduğu[1050] nevadiri,[1051] antikaları, kıymettar[1052] halıları onlara kendi malı imiş gibi bir hakk-ı temellükle[1053] tarif ve izah ediyordu.

Nihayet bütün civar köylere, uzaktan denize nazır yegâne bir manzaraya malik balkonda oturdular. Aile gezdikleri odaların, gördükleri manzaraların tesir-i havarıkıyla[1054] sarhoş gibiydi. Fakat Saim Efendi tabii bu kadarla kani olmadı, Rüştü Bey'e karşı fazla bir münasebet, büyük bir teklifsizlik göstererek:

— Şimdi, bu akşam âlemimizi buracıkta, hep birlikte yapıversek… dedi.

Rüştü Bey hemen kalkıp:

— Elbette, elbette efendim, bendenizin niyetim de bu merkezde idi… Hatta her şey hazırlanmıştır bile… diye çağırdığı hizmetçiye rakı tepsisini getirmesini emretti. O vakit Rabia Hanım'ın

[1042] küşayiş: açıklık
[1043] mültehib: ateşli
[1044] sayhât-ı takdir: takdir çığlıkları
[1045] hayret-feza: hayret dolu
[1046] nidâ-yı taaccüb: şaşkınlık sesi
[1047] izhar etmek: göstermek
[1048] fart-ı takdir ve hararet: aşırı sıcaklık ve takdir
[1049] galeyan: aşırı coşkunluk
[1050] tarihine vâkıf olmak: tarihini bilmek
[1051] nevadir: nadir, az bulunan eserler
[1052] kıymettar: değerli
[1053] hakk-ı temellük: sahiplenme hakkı
[1054] tesir-i havarık: harikaların etkisi

nazar-ı hayranına[1055] karşı, hatta hayaline bile getiremeyeceği kadar müretteb ve mutena bir rakı tepsisi getirildi.

Saim Efendi tepsiye bir nazar atıp zevk-i mev'uda[1056] zevk ve şataretle[1057] karısına hitaben:

— Size dememiş miydim? Mezelere bak… Bir kere mezelere bak da ibret al Allah aşkına Rabia… Doğrusu ben mezenin zevkini burada beyefendinin sayesinde tattım… Bu yaşıma gelinceye kadar mezeyi manasız, tatsız matsız bir şey zanneder ve ehemmiyet vermezdim… Fakat şimdi… Bir kere şu tepsiye bakınız efendim… Ne yok? Ne eksik? Hem hepsi de nefis olmak üzere… Şu balık yumurtasına bakınız… Bunu beyefendi hususi olarak getirtirlermiş… Öyle Yahudilerin sokaklarda sattığı çamur gibi balık yumurtalarından değil… Bak rengine bak, altın gibi… değil mi? Sonra şu havyar… Canım, diyorum ya, her şey… Her şey en nefis ve mükemmelinden… Dünyada bir adam beyefendi gibi yaşamalıdır ki hayatın zevkini tatsın… Yoksa, bizimki yaşamak mı?

Rabia Hanım artık bunlara karşı takdir ve perestişini[1058] beyan için söz bulamayarak, sıçramak, böğürmek istiyormuşcasına nöbetler geçiriyordu.

Tabii birkaç kadeh atılınca yine musiki ihtiyacı peyda oldu ve ut geldi, ve Rüştü Bey şarkı söyledi; fakat Rüştü Bey bu akşam hanım efendiler nâmına rakı faslını kısa kesip onlarla beraber yemek yemek fikrini iltizam etti.[1059] Hanımefendi evvela buna itiraz eder gibi oldu, fakat Rüştü Bey'in bu cemilesine[1060] nezaketen razı olmaya mecbur kaldı ve yemek salonuna indiler.

Rabia Hanım nazik görünmek, böyle şeyler görmemişe benzememek için kırılıyor, dökülüyor, elinden geldiği kadar gayret ediyordu.

[1055] nazar-ı hayran: hayran bakış
[1056] zevk-i mev'ud: vaat olunmuş zevke
[1057] şataret: sevinç
[1058] perestiş: tapınma
[1059] iltizam etmek: gerekmek, gerekli görmek
[1060] cemile: hoşa gitmek için yapılan hareket

Yemekten sonra, biraz daha oturdular; ve gitmek istedikleri vakit Rüştü Bey onlara köşklerine kadar refakat[1061] etti; orada büyük bir muhalasatla[1062] veda ederek ayrıldılar.

Evde herkes odasına çekilmişti. Saim Efendi geceliğini giymiş yatağına girmişti, Rabia Hanım mindere uzanmış düşündü, düşündü; nihayet kendi kendine söylenir gibi:

— Ne ev, ne saltanat, ne tertip, ne yemek yarabbim… Rüya görmüş gibiyim…

Biraz sükûttan[1063] sonra yine başını kaldırarak kocasına hitaben:

— Şu adam bunun üzerine Seniha'yı istemezse artık ayaklarına kapanıp yalvarmalıyız, dedi.

-VI-

Haftalar bu şevk ve sürur arasında süratle geçti.

Her gün münasebet daha kesb-i samimiyet ediyor,[1064] rabıta[1065] daha kuvvetleniyordu.

Bilhassa Rabia Hanım Rüştü Bey'e hatta Saim Efendi'den daha mahrem olmuştu. Onu artık hakikaten damat addeder görünüyordu. Rüştü Bey de Rabia Hanım'a karşı son derece merbutiyet[1066] ve hürmet irae ediyor[1067] idi.

Artık aile haftada mutlak bir iki kere, hep birlikte köşkte yemek yiyorlar, hemen her gün köşkün bahçesinde toplanıyorlardı. Rüştü Bey kendi köşkünde toplanılmadığı vakit, geceleri Saim Efendi'ye gelerek artık Seniha da kendinden kaçmadığı için sıkıntısız, rahat oturuyorlar, eğleniyorlar, udlar, gramofonlar çalınıyor, şarkılar söyleniyor, vakit pek hoş geçiyordu.

[1061] refakat: eşlik
[1062] muhasalat: dostluk
[1063] sükût: sessizlik
[1064] kesb-i samimiyet etmek: samimiyet kazanmak
[1065] rabıta: bağlılık
[1066] merbutiyet: bağlılık
[1067] irae etmek: göstermek

Rabia Hanım artık Rüştü Bey'e ara sıra siparişlerde bulunacak kadar ona yakınlaşmıştı. Rüştü Bey'in hemen her gün getirdiği kaymaklı lokumlardan, turfanda yemişlerden başka ara sıra canı istediği şeyleri de ondan isteyebiliyordu. Saim Efendi şekerden, yemişten hoşlanmadığı için ona da binlik binlik rakılar, kutu kutu havyarlar, nefis balık yumurtaları ikram olunuyordu.

Fakat mevsim sonu yaklaşıyor idi ve havalar ufak tefek bozulmaya başlayıp şehre avdet mecburiyeti görününce ailede bir hüzn-i âmik[1068] tezahür etmeye[1069] başlamıştı.

Saim Efendi artık alenen[1070] itiraf ediyordu:

— Vallahi beyefendi, diyor idi. Buradan bu sene benim adeta cenazem gidecek… Bu yaşa geldim, sizin kadar kalbime yakın bir dosta tesadüf edemedim… Şimdi bu kadar lutfa, bu kadar muhabbete alıştıktan sonra sizden ayrılıp İstanbul'a gidince nasıl yaşayacağım diye düşündükçe harap oluyorum.

Rabia Hanım ise:

— Aman efendi, artık bu kadar teklifsiz bu kadar senli benli olduktan sonra biz bile unutsak beyefendi bizi hiç nasıl unutur? Buna kendileri yemin etseler biz inanmamalıyız, diye mukabele ediyor idi.

Rüştü Bey bu sözlere:

— Tabii, tabii efendim… Allah ömürler versin de yine buluşmak mümkün ve kolaydır, diye cevap veriyor idi. Günler geçtikçe Rabia Hanım, Rüştü Bey'in izdivaç talebine dair bir teşebbüste[1071] bulunmayışına daha ziyade hayret ediyordu. Fakat bir gün bu hayret, son derece hiddete munkalip[1072] olarak, pek büyük bir fırtına kopmasına sebep oldu.

***

[1068] hüzn-i amîk: derin hüzün
[1069] tezahür etmek: görülmek
[1070] alenen: açıkça
[1071] teşebbüs: girişim
[1072] munkalip: dönme, dönüşme

Hava yağmurlu olduğu için bir iki gün buluşamamışlardı; Saim Efendi artık kendi kendine rakı içmekten sıkıldığı için yağmura rağmen bu gece Rüştü Bey'e gitmişti. Avdet ettiği vakit gayet neşeliydi. Ana kız bu neşeye bakarak sebebini istifsar ettiler,[1073] Rabia Hanım, mutlak Rüştü Bey Seniha'yı istedi diye yüreği hopladı.

Saim Efendi o vakit anlattı:

— Köyden İstanbul'a taşınmak için burada bakkala kasaba, ekmekçiye falan bir iki borç ile nakliye masrafı yirmi otuz lira lazım bunu nereden bulacağım diye kaç vakittir düşünüyordum. Bunu size de kaç kere söylemiştim. Bu akşam Rüştü Bey ile konuşurken ona şöyle biraz çıtlattım, hemen ne dese beğenirsiniz? "Aman efendim, ondan kolay ne var? Siz lütuf buyurun, emredin, hemen takdim edeyim… Bahse değer bir şey değil…" dedi. Gördünüz mü dostu? İşte dost dediğin böyle insanın başı sıkıntıda olduğu vakit elini uzatıp muavenet eden[1074] babayiğittir. Yoksa topunun Allah belasını versin…

Rabia Hanım bu havadise son derece memnun oldu. Yalnız Seniha itiraz eder gibi davrandı:

— Tabii borç olarak değil mi baba, diye sordu.

— Elbette, elbette… Başka ne olacak ya? Başka ne diye kabul edebilirim? Bana iane[1075] verecek değil ya... Kendisi de bir iki güne kadar Beyrut'a gitmek istiyor… Yol hazırlığında… Sizi göremediği için çok müteessif[1076] idi.

Rabia Hanım, pek alakadar olarak:

— Beyrut'a mı? Acayip, Beyrut'ta ne yapacak? diye sordu.

Saim Efendi cevaben:

— Kayınpederine gidecekmiş… Galiba karısı ile çocuklarını getirmek için olacak!

[1073] istifsar etmek: sormak, sorgulamak
[1074] muavenet etmek: yardım etmek, yardımcı olmak
[1075] iane: yardım, sadaka
[1076] müteessif: üzgün

Bu söz, iki kadın arasında, bir yıldırım tesiri peyda etti.[1077]

Rabia Hanım, derin bir telaşla sordu:

— Ne, ne, ne söylüyorsun Allah aşkına… Karısı ile çocukları mı? Rüştü Bey evli miymiş?

Saim Efendi soyunmak için hazırlanarak:

— Öyle olacak… Karısı ile çocukları yazı geçirmek için babalarının yanına gitmişler imiş… Şimdi o da gidip onları alıp buraya getirecekmiş… dedi.

Rabia Hanım son derece harap ve perişan bir tavır almış olan Seniha'ya eli ile işaret etti; o büyük bir elemle dışarı çıktığı vakit kocasının eteğinden çekip yanındaki mindere oturttu. Burnu horoz ibiği gibi kızarmış, gözleri büyük bir tehevvür[1078] ile fırlamış, birden delikleri göğsünden fışkıran nefesleri istiap edemiyor[1079] gibi açılmış, yüzüne feci bir mehabet[1080] gelmiş idi. Hırıltıya benzer bir sesle, kocasının kulağına sokularak:

— Bir daha… bir daha söyle bakayım… Demek herif evli imiş, çocukları varmış ha… diye söylendi.

Saim Efendi, bu hâlden, bu tavırdan şaşırmış, ürkmüş idi. Bu suale cevaben:

— Ee, bunda ne var canım, dedi.

Rabia Hanım nöbetler geçiriyordu:

— Ne mi var, ne mi var be adam! Ee, Seniha, Seniha, o ne olacak, diye hırladı.

Sonra derin bir yeis[1081] sayhası ile:

— Demek ki Seniha'yı almayacak ha… diye inledi.

Saim Efendi karısına mebhut[1082] ve mütehayyir[1083] bakıyordu:

[1077] peyda etmek: oluşturmak, yapmak
[1078] tehevvür: kızgınlık
[1079] istiap etmek: tutulmak, zapt etmek
[1080] mehabet: heybet
[1081] yeis: ümitsizlik
[1082] mebhut: şaşkın, şaşırmış, sersem
[1083] mütehayyir: hayret etmiş

— Adamcağız size onu alırım diye söz verdi miydi? O sizin kendi kuruntunuzdu… Onun bunda ne kabahati var, dedi.

Karısı artık kendisini zapt edemedi, onu yakasından tutup sarsarak uyandırmak istiyormuş gibi haykırdı:

— Ne söylüyorsun be adam?! Şimdi aklımı zıvanadan çıkaracaksın! Ne vurdumduymaz adammışsın… Ee, almayacaktı da bu devamlar, bu âlemler, bu gelmeler, gitmeler neydi?

Saim Efendi kızmaya başlıyordu:

— Canım, adam benimle birkaç rakı içmekle eğlenmek için birkaç defa buraya gelmekle mutlak kızınızı alacağım demiş mi oldu; diye haykırdı.

Rabia Hanım şimdi oturduğu yerde büyük bir derdin iltihabıyla yanıyormuş gibi, sallanıyor, inleyerek başını dövüyordu. Saim Efendi ona son derece hayretle bakarak: "Ne oluyorsun Allah aşkına…" diye sordu.

Karısı inleyerek kendi kendine söyleniyormuş gibi.

— Ey Seniha, Seniha… O ne olacak, diye feryat ediyordu.

O zaman Saim Efendi karısına deli olmuş gibi bakarak kalkmaya davrandı:

— Ne mi olacak? Hem onun bu işle ne alakası var canım, dedi.

Rabia Hanım nim[1084] kalkar gibi olan kocasının koluna yapışarak çekti, tekrar oturttu ve eğilip kulağına feci bir savt[1085] ile: "Ayol kız hamile…" diye hırladı.

Saim Efendi donmuş kalmıştı. Başına büyük bir darbe yemiş adamlar gibi sersem, gözleri manasız, boş bakıyor ve ağzından bila-ihtiyar[1086]: "Hamile mi? Hamile mi? O nasıl lakırdı?" sözleri dökülüyordu.

Rabia Hanım bu itiraftan sonra şimdi nim açılmış, o celadet-i mutadesini[1087] almıştı:

[1084] nim: yarı, yarım
[1085] savt: ses
[1086] bila-ihtiyar: istem dışı
[1087] celadet-i mutadane: alışılmış cengâverlik

— Nasıl lakırdı olacak… Seniha iki aylık gebe… Herif bin türlü vaatlerle, bin türlü istirhamlarla kızı berbat etti… Şimdi kaçmak, kurtulmak istiyor, diyordu.

-VII-

Saim Efendi artık işi kâmilen[1088] anlıyordu. Bütün geçen günlerin tafsilatını düşünerek, manasız kalmış vakaların manasını hep görüyor idi. Nihayet büyük bir hırs ve tehevvürle karısına baktı:

— Sen de bunu biliyordun ve razı oldun öyle mi, diye gürledi.

Rabia Hanım, kabahatinin vahametini[1089] takdir ediyor gibi tezellül ve acz[1090] ile sızlandı:

— Âh ne yapayım? Onu kaçırmamak, nasıl olursa olsun bağlamak için ben de razı oldum… Ama sen vaatleri, yeminleri görmeliydin… Ne bilirdim ki herif oyun oynuyormuş…

— Bana niçin haber vermediniz?

— A, a, a… Şuna da bakınız… Her şey erkeklere haber verilir mi?

— Öyle ise şimdi işin içinden yine kendiniz çıkınız… Hanımefendiler sersem akıllarıyla iş görüyoruz diye her şeyi berbat etsinler, işin sonu çıkmayınca, hemen bizi kurtar, işi temizle diye senin yakana sarılsınlar… Ne âlâ şey…

— Âlâsı, malâsı yok ayol… Sen evin erkeğisin, bu senin vazifen… İş namus meselesi… Bu erkeğe ait bir iştir… Eğer kızın kocasız bir çocuk doğurduğunu istersen hiç ses çıkarma, rahatına bak… Herkese de rezil ve rüsva ol… Mert olan bir erkek şimdi hemen kalkar, gider, o alçak herifin yakasına sarılır ve hakkını hak eder, ona zorla nikâh kıydırtır… Babalığını, erkekliğini göstermek zamanı geldi efendi… Miskin miskin oturmak sırası değil; kalk, git, herifin yakasına sarıl…

Saim Efendi hiddetinden kuduruyor gibi idi:

[1088] kâmilen: tam anlamıyla, tamamen
[1089] vahamet: ağırlık, tehlike, fenalık
[1090] tezelzül ve acz: alçalma ve küçülme

— Kadın sen çıldırıyor musun, diye haykırdı. Ben adama nasıl giderim, sen kızımı iğfal etmişsin diye çıkışırım? Kızının, karının aklı yok muydu demez mi? Sonra ben alırım diye söz möz vermedim derse ne ile ispat edebiliriz? Kızın kız oğlan kız değil ki izale-i bikr[1091] davası açalım… Şimdi adam elbette inkâr edecek… Kendini müdafaya çalışacak!

Rabia Hanım bu sözlere karşı tehevvüründen köpükler saçıyor idi:

— Ne beceriksiz, ne mıymıntı bir herifsin… dedi. Ben sana dava açalım, mahkemelere düşelim demiyorum… Sen adam olsan iki lakırdı ile onu mahcup ederek, söz söyletmeden imamı, muhtarı çağırtıp hemen nikâhı kıydırırsın… Anlıyorum, sen şimdi herifle bozuşup vaat ettiği parayı alamamaktan korkuyorsun fakat namus mu müreccahtır[1092] yoksa para mı? Sence para olsun da başka şeyin ehemmiyeti yok ki…

Saim Efendi kalktı, ceketini büyük bir tehevvürle çıkarıp sandalyenin üzerine fırlattı, hırs ve gazapla soluyordu ve soyunup entarisini giydikten sonra, yatağa girerken, oturduğu yerde durmayıp küfürler, tehditler, hakaretler, lanetler savurarak söylenen karısını hitaben, son söz olmak üzere:

— Yaparken de bana danıştınız mı? Hayır, değil mi? İşte bu kadar… Şimdi de kendiniz uğraşınız… Ben hiç karışmam… diye gürledi ve yorganın içine büzüldü.

Fakat Rabia Hanım susmuyordu, şimdi o da yatağa kocasının yanına çıkmış, onu yola getirmek için uğraşıyordu. Bu, saatlerce sürdü ve nihayet Rabia Hanım'ın muzafferiyetiyle[1093] bitti; Saim Efendi başını dinlemek için, sabahleyin erkenden gidip Rüştü Bey'i görmeyi ve onunla konuşup meseleyi münasip bir surette halletmeyi vaat etti.

***

[1091] izale-i bikr: bekâreti bozma
[1092] müreccah: tercih nedeni
[1093] muzafferiyet: üstünlük

Öbür sabah ana kız, birbirine karşı bazen ağlaşarak bazen tehevvürle gürleyerek Saim Efendi'yi bekliyorlardı.

Nihayet o geldi, daha karşıdan gelirken elinde bir paket kâğıt sallıyor idi, iyice yaklaşınca kemal-i zaferle:[1094]

— Adam senetsiz sepetsiz çıkardı yirmi beş lirayı elime saydı ya hu, diye banknotları gösteriyordu.

Rabia Hanım onu çekerek yalnız odaya götürdü. Ve: " İşi ne yaptın?" diye sordu.

Saim Efendi sayıklıyor, bir söz bulamıyordu; nihayet "Canım ne yapacağım, yanında yabancılar vardı, bir söz söylemek mümkün olmadı ki… Şimendifere kadar onu teşyi ettik,[1095] bana size veda edemediği için teessüf ettiğini söyleyerek selam söylemek için ancak vakit buldu…" dedi.

Rabia Hanım, ihtilaç[1096] içinde köpürerek:

— Ne, ne… Herif gitti mi? Alçak herif kaçtı, gitti ve bu güya baba olacak adam paraları alınca onu bıraktı, kaçırdı, öyle mi? Âh alçaklar, alçaklar! Yazıklar olsun sana yirmi beş liraya kızının namusunu sattın ha? Be herif, parayı da o adamların yanında vermedi ya… Hem ne demek efendim, ne demek? Onu iki dakika bir köşeye çekip işi açmak, hiçbir şey olmasa bile, rezil ve bed-nam etmek[1097] mümkün değil miydi? Parayı alamam diye korktun ha? Vah vah vah… Sonra da söz arasında namusuyla iftihar eder…

Saim Efendi, gözleri kana bulanarak:

— Karı sus, diye haykırdı, karı sus, şimdi başımı belaya sokacaksın… Allah'ın gazabı… Namussuzluğu asıl sen kendin etmişsin. Herifin evli olup olmadığını anlamadan kızını sen kendin teslim etmişsin… Şimdi kabahati bana yükletiyorsun…

Rabia Hanım çaresizlik içinde, çırpınarak inliyor, ölüyor idi:

[1094] kemâl-i zafer: büyük bir zafer
[1095] teşyi etmek: uğurlamak
[1096] ihtilaç: çarpıntı
[1097] bed-nam etmek: kötülemek, adını kötüye çıkarmak

— Şimdi kabahatin sende bende olduğu lazım değil be adam… Kız gebe… Kız gebe… O ne olacak? Onu ne yapacağız? Oturalım, bir akıl düşünelim… Hiç olmazsa namusumuzu kurtaralım… Sende namus olsa, herifin yakasını bırakmazdın, çapkın herif demek ki herkesin evine fesat[1098] fikirlerle geliyormuş… Geldi… Temiz, namuslu bir ailenin ehl-i iffet[1099] bir kızını baştan çıkardı, şimdi def olup gidiyor… Ve babamız, kocamız da bu hâle hiç ses çıkarmıyor… Çünkü herif senetsiz sepetsiz yirmi beş lira vermiş… Amanın Allah, kimseler duymasın, kimseler duymasın… Bizi deflere koyar da çalarlar… Âleme rezil ve rüsva oluruz… Hem de haklı, haklı oluruz…

Saim Efendi artık cevap vermemeye karar vermiş gibiydi. Rabia Hanım ise devam ediyordu:

— Canım, adamın birkaç lira için dili tutuluverdi. Herife bir şey söylemedi. Hatta namusunun düşmanını şimendiferlere kadar teşyi etti. Belki öpüştüler de... İzazuikram ederek[1100] gönderdi… Düşünmüyor ki, yarın öbür gün vakti gelip çocuk meydana çıkınca bu babasız çocuk hepimiz için ne büyük bir leke olacak… Şimdi, mademki işi böyle yaptın, böyle bıraktın sen bul bakalım çaresini… Onu da sen bul… Çocuk ne olacak, onu ne yapacağız?

Saim Efendi artık kendini tutamadı ve haykırarak:

— Ne Allah'ın belası bir karısın ya… Yaptılar… Ettiler… Şimdi bana çıkışıyor… Çocuk ne olacak diye bana haykırıyor… Ne bileyim ben çocuk ne olacak? Düşürtüverin… Sanki bilmedikleri, yemedikleri bir haltmış gibi… diye homurdanarak kendini sokağa attı.

Kadıköy, Nisan-Mayıs 1331/1915

[1098] fesat: bozuk, kötü

[1099] ehl-i iffet: namuslu

[1100] izazüikram etmek: saygı göstermek, saygıyla ağırlamak